JOANNIS
CINNAMI
IMPERATORII
GRAMMATICI
HISTORIARUM
LIBRI SEX.

Digitized by Google

2.

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΚΙΝΝΑΜΟΥ

ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΛΟΓΟΙ ΕΞ.

JOANNIS CINNAMI

IMPERATORII GRAMMATICI
HISTORIARUM LIBRI SEX,

SEU DE REBUS GESTIS

A JOANNE ET MANUELE COMNENIS IMPP. CP.

Accedunt CAROLI DU FRESNE, D. DU CANGE, *Regi a Conſiliis, & Franciæ apud Ambianos Quæſtoris, Notæ Hiſtoricæ & Philologicæ.*

HIS ADJUNGITUR

PAULI SILENTIARII DESCRIPTIO SANCTÆ SOPHIÆ, QUÆ nunc primum prodit Græce & Latine, cum uberiori Commentario.

VENETIIS,
EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMÆI JAVARINA.
M. DCC. XXIX.

Digitized by Google

Digitized by Google

ILLUSTRISSIMO VIRO DOMINO D.

IOANNI BAPTISTÆ COLBERT

REGI AB INTIMIS CONSILIIS ET SECRETIS

Generali Ærarii Moderatori, Summo Regiorum Ædificiorum Præfecto, Regiorum Ordinum Quæſtori, Marchioni de Seignelay

CAROLUS DU FRESNE F.

EXigis *officii mei ratio*, Vir Illuſtriſſime, *ut vulgandam Lucubrationem hanc meam auſpiciis non aliis committam quam Tuis, cujus moderationi auctoritatique præcipuæ quodcumque in re æraria munus gero, ſubjectum eſt. Atque ad patrocinium quidem Tuum præ cæteris ambiendum cum id me ſatis per ſe ſuperque impellat, tum adducor inprimis amore ac ſtudio iſto ſingulari, quo & Litteras & Litteratos omni data occaſione proſequeris. Qua enim et amplitudine animi, non minus in Liberalium quam in cæterarum etiam inferiorum Artium renovationem incubuiſti hactenus: & quantum felicitatis attuliſti advecta per has reſtitutas rerum omnium affluentia, tantum decoris illarum patrocinio conciliaſti Regno univerſo, cujus nomen ab eruditis quibuſque ad immortalem gloriam facilius traducatur. Certe cum ampliſſima laudum acceſſione aucta ſit atque locupletata Gallia, ex quo* Ludovicus *ſubditorum ſibi Populorum ſplendori & commodo tanta cum animi contentione invigilat, id diligentiæ præſertim & induſtriæ Tuæ*, Vir Illuſtriſſime, *memori animo illa adſcribit, quod ardua tanti Principis conſilia ſtrenuus plane fiduſque Adminiſter exequeris. Si redditum ab Rege Populis terra marique Commercium; ſi Principatum illum Eloquentiæ, quem etiam Romani Gallis aliquando detulere, nunc quaſi poſtliminio recuperatum; ſi reſtitutam denique ſuam Artibus celebritatem merito illa gloriatur: hoc opera quodammodo Tua perfectum agnoſcit, qui omnem ingenii ac ſolertiæ vim in mandatis Regiis conficiendis tam operoſe impendis. Eodem pariter jure obſtrictam ſe Tibi profitetur Bibliotheca Regia, quam a* Franciſco I. *incboatam, ab* Henrico II. *&* Catharina Medicea *non mediocriter adauctam, Rex idem noſter nova Manuſcriptorum Voluminum acceſſione locupletavit. Ea enim & numero propemodum infinita, & raritatis laude omnium haud ſcio an præſtantiſſima, ita ſtudio Tuo incredibili ſunt conquiſita, ut non tam auxiſſe, quam novam Bibliothecam effeciſſe dicendus ſit, atque adeo diviſam in majoribus ſuis, in ſe collectam, Te procurante, gloriam conjunxiſſe. Sed & præcipuum Bibliothecæ iſtius decus, pretioſa illa raraque Numiſmata, quæ a Sereniſſimo Aurelianenſium Duce* Gaſtone *collecta tanto labore tantoque delectu, tum Coronæ, ut ajunt, Regiæ legata, nunc aſſervantur ibi diligenter, quotidie ab Rege conſiliis Tuis incitato mirifice multiplicantur. Ac ne reconderetur fons ille eruditionis uberior, eodem quo*

Bibliotheca conſtructa eſt loco, Academiæ Virorum totius Europæ peritiſſimorum, Te ſuadente, conſtitutæ; qui cum eo parati accedant certis quibuſdam diebus ad omne humanioris doctrinæ genus tractandum, tum ſi quid inter diſputandum dubii forte controverſique acciderit, illico ad librorum auctoritatem, quaſi ad decretorium judicium confugiant. Atque hoc in memoriam revocat, haud abſimilem olim Imperatorum quorumdam Byzantinorum pro re litteraria curam; qui inſignem Conſtantinopoli Bibliothecam inſtituerant, & ipſi curandæ perficiendæque præfecerant viros omnino duodecim, ut lectiſſimos totius Imperii, ſic omnibus diſciplinis quam excultiſſimos. Etſi autem, Vir Illuſtriſſime, minime dubitem, quin tanta pro ſuperandis litterarum moleſtiis commoda ſint ejuſmodi, ut iis ad ſuſcipiendas egregias lucubrationes plerique ingenii doctrinæque laude illuſtres impellantur acrius; haud ſcio tamen an iſta facilitate, benignoque aditu inflammentur maxime, quo tum ipſos, tum ipſorum opera ſoles benevolus amplecti. Equidem licet id mihi non arrogem, ut me in tantorum virorum numero collocare auſim, benignitatis tamen iſtius ſpecimen, nuper jam ſenſi luculentum, cum illuſtratam utcumque a me Sancti Ludovici Hiſtoriam, dicatamque Regi noſtro Chriſtianiſſimo, Tibique oblatam, excipiſti amantiſſime. In quo ut profuerint multum & Majeſtas Auguſti quod præfert Nominis, & argumenti nobilitas atque ſanctimonia, plus tamen, mea ſententia, profuit maxima Viri Illuſtriſſimi Caroli Colbert fratris auctoritas, cujus commendatio tanto plus habuit apud Te ponderis, quanto Te & arctiori conjunctione ſanguinis, & veriori prudentiæ, ingenii, modeſtiæ, virtutiſque ſimilitudine complectitur. Quas quidem in eo dotes cum tota paſſim Gallia ſuſpiciat, tum Rex ipſe adeo perſpectas habet atque exploratas, ut ampliſſimis eas muneribus ornaverit, quorum omnium inſtar hæc duo ſunt: demandata nuperæ Pacis ſanciendæ cura, & ſolemnis quam apud Sereniſſimum Magnæ Britanniæ Regem nunc obit Legatio. Cui quidem utrique provinciæ, quod non modo præfectus fuerit ab Rege perſpicaciſſimo rerum æſtimatore, ſed etiam ſatisfecerit undecunque ſummo Principum plauſu, & publica omnium gratulatione, vel inde conjicere licet quanta apud Regem gratia, quanta apud exteros fama, quanta apud omnes exiſtimatione floreat. Cæterum qua in me paſſim uſus eſt benevolentia, eadem quoque, Vir Illuſtriſſime, adducor, ut ſperem Te mihi nunc facilem ac benevolum affore. Quod quidem haud ægre præſtiteris, ſi has Tibi inſcriptas qualeſcumque in Hiſtoriam Comnenicam, & in Paulum Silentiarium Exercitationes benigno exceperis animo, & Nominis Tui quaſi auctoritate protexeris. Hanc ſpem meam auget imprimis præclara conſiliorum Tuorum factorumque ratio, quæ eo dumtaxat ex communi omnium conſenſu pertinet, ut Regni Regiſque noſtri Invictiſſimi gloriam amplitudinemque, ſi tamen acceſſionem aliquam admittunt, quocumque modo amplifices. Nam cum in hoc opere elaborando nihil aliud mihi propoſitum fuerit, quam ut egregia quæque Gallorum Facinora, ut ſuſcepta olim incredibili animo, ita felicius toto Oriente, laudabiliuſque perfecta, collocarem in meliori lumine, tum hoc pergratum Tibi, perquejucundum fore confido, ad commendandam quippe gloriam, cui uni inſervis, omnino accommodatum.

PRÆFATIO
IN HISTORIAM
IOANNIS CINNAMI

CUm propenſus erga litteras omnes, arteſque ingenuas amor, non decorus ſolum Principibus viris, iiſque quos ad hominum imperia magnaſque res & arduas capeſſendas, ſeu virtus, ſeu natura genuit, ſed etiam perutilis jure cenſeatur : tum is maxime qui verſatur in hoc ſtudio, quod in Hiſtoriæ & antiquitatis ſcientia ſitum eſt. Ex ea quippe non ſuperiorum modo notitiam ætatum, ſed & certa civilis prudentiæ petunt documenta, & alienis exemplis & caſibus, in ſuis vel communibus gerendis rebus nullo ſuo periculo cautiores evadunt. Et vero Hiſtoria magiſtra morum, & regula poſteris eſt, ad quam, vitam dirigere ſuam jubentur; & quædam clara lux veritatis, quæ ſicubi aberrent, aut degenerent, pravitatem erroremque in obſcuro eſſe non ſinit. Præ reliquis autem Conſtantinopolitanorum Imperatorum Annales frequenti rerum humanarum fortunæque, quam in iis legere eſt, viciſſitudine, quid tenendum vitandumque ſit, attentis variorum eventuum æſtimatoribus haud obſcure demonſtrant. Hujus porro Byzantinarum Hiſtoriæ rerum in eam ego partem ſtudioſe mihi, ac ſane, ni fallor, utiliter incumbendum putavi, quæ & videbatur a noſtris hominibus adhuc aut ignorata, aut relicta, & arctiori cognationis nexu cum Gallicis devincta, atque conjuncta, lucis iiſdem plurimum afferre poſſet. Eos igitur commentariis & animadverſionibus Auctores illuſtrandos conſtitui, qui in id præcipue ſtylum contulerunt, ut eam litteris conſecrarent: ut appareat non fruſtra Ampliſſimos Viros, qui univerſam Byzantinam Hiſtoriam Typis Regiis hactenus edendam curarunt, operam collocaſſe, quo non ſeneſcentem modo, ſed extinctam prope, Scriptorum tam illuſtrium laudem & memoriam ab oblivione hominum atque ſilentio vindicarent, qui permulta de noſtris rebus, Gallorumque toto fere Oriente laudabiliter ac præclare geſtis, haud comperta memoriæ prodiderunt. Quæ certe digna ſunt, ut in iis commendandis immortalitati Scriptorum omnium certet induſtria, cum acres ſæpe aculeos ad gloriam habuerint alienæ, aut, ut verius dicam, cognatæ virtutis monumenta; nec omnino ferendum ſit, ut tot clariſſimarum exempla virtutum in tanta tamque diuturna apud poſteros obſcuritate deliteſcant. Scribere autem orſus ſum ab expugnata captaque a Gallis, tum Venetis Conſtantinopoli, partim editis ad eam rem in Villharduinum, qui expeditionis hujus, cujus & ipſe pars magna extitit, exordia deſcripſit, obſervationibus; partim etiam e probatis Scriptoribus Græcis ac Latinis, tum veteribus quoque monumentis e Regiis Tabulariis, quæ harum expeditionum conſilia atque acta conſervant, depromptis, totius hiſtoriæ illius continuatione ſerieque contexta, quæ & ſalebris impedita explicaret, ac obſcurata, peneque obruta in lucem proferret. Jam vero en ad novum aggredior opus ſcholiis notiſque illuſtrandum, quod propter vel

eventuum varietatem, vel rerum quas complectitur præſtantiam, vel eorum qui id elucubrarunt illuſtrem dignitatis gradum, præcipuam quamdam apud Eruditos gratiam meretur & commendationem. Ea eſt Hiſtoria Comnenica, ſeu Imperatorum Conſtantinopolitanorum ex nobiliſſima Comnenorum familia, quæ præ cæteris, quæ hujuſce Imperii gubernacula tenuerunt, Noſtris potiſſimum innotuit, tum ob bella quæ cum Francis ac Normannis geſſit, tum propter varia cum iis pacis, atque adeo connubiorum & affinitatum inita fœdera. Generis iſtius incunabula ac incrementa primus publicavit Nicephorus Bryennius Cæſar, Annæ Comnenæ Porphyrogenitæ Alexii Comneni Imperatoris filiæ conjux; vir non modo ſplendore natalium inclytus, ac Magiſtratuum prærogativa, ſed omni etiam diſciplinarum genere quam excultiſſimus: in cujus quidem Commentariis, quæ ad priſcos illos noſtrates Normannos, qui in Oriente non modica bellicæ virtutis edidere documenta, ſpectant, plurima occurrunt intermixta. Hiſtoriam a conjuge Bryennio exaratam excepit, & proſecuta eſt Anna Comnena Cæſariſſa, eamque in quindecim libros partita eſt, quibus Alexiadis appellationem indidit, ſeu de rebus geſtis Alexii Comneni Imperatoris parentis ſui, qui una cum Iſaacio Comneno deceſſore Comnenorum potentiæ viam aperuit; quos quidem aeri profecto ſupra ſexum judicio ac ſingulari elegantia conſcripſit. Quippe, ut fidem faciunt Scriptores ejus ævi, litterarum laude apprime floruit, ac cultu præſertim Atticæ limatæque dictionis. Alexio autem imperante e Gallia Normanni in illius Principatu, totoque Græcorum Imperio, cum in Italia, atque adeo in Dalmatia, præclaris patratis facinoribus plurimum inclaruerunt, tum vero potiſſime Franci, cum iis Gotefrido Duce in Palæſtinam properantibus Alexius obſtitit, qui non ſemel cum ingenti ſuorum ſtrage repulſus eſt. Rebus proinde ipſis, quas cum laude deſcripſit, & variis utrinque cum Imperatore vaſto initis fœderibus interfuit, oculiſque ipſis pleroſque uſurpavit ex inclytis illis ducibus ac belli fulminibus, quorum appulſu Oriens totus cohorruit. Quin & ſingulorum notavit nomina, dignitatem generis, & quæ gerebant münera deſignavit. Illuſtriſſimorum hoc par conjugum, eorumque Annales e tenebris primus eruit, & Romana civitate donavit Petrus Poſſinus Soc. Jeſu Presbyter, vir utriuſque linguæ peritiſſimus, & omni eruditionis genere inſtructiſſimus, qui, ut multa alia Scriptorum monumenta, Georgii Pachymeris hiſtoriam a ſe luculenter illuſtratam, diuque ab Eruditis expectatam, hoc ipſo tandem quo ſcribimus anno luce publica donavit. Alexiadem Annæam excipit Joannes Cinnamus Imperatorius Grammaticus, qui ab exceſſu Alexii Comneni Imperatoris, Annæ parentis, Hiſtoriam ſuam exorſus, reſque Joanne Imperatore, Alexii filio, & Annæ fratre, carptim & libro unico complexus, eas potiſſimum deſcribendas ſuſcepit, quæ Manuele Comneno, Joannis filio, imperante accidere, cum & iis interfuerit, ipſique Manueli militaris, in omnibus quas ille obiit expeditionibus fidiſſimus comes. Nemo porro ex tot Principibus qui Conſtantinopoli imperarunt, in Latinos æque propenſo fuit animo, atque Manuel, cum & uxores Latini generis binas ſibi adjunxerit, & cum Latinis fœdera plurima pepigerit, & Conradum Imp. Germanicum in Caſtris primum, deinde Hadrianopoli; ac Regem denique Franciæ Ludovicum VII. Conſtantinopoli exceperit magnifice, ipſi-

uſque Ludovici filiam Agnetem Alexio filio in uxorem expetierit, & obtinuerit. Et ſane ea voluntatis & animi propenſione fuiſſe Manuelem in Latinos profitentur Scriptores omnes, ut inde non ſemel ſubditarum ſibi gentium invidiam ac odium conflarit. At cum Cinnami Hiſtoria haud ita pridem ex MSS. Codicibus eruta, nondum Regiis Typis ac Luparæis ornamentis donata eſſet, hanc iis committere operæpretium viſum eſt, ne quid hac in re ad Hiſtoriæ Comnenicæ laudem deeſſet & commendationem. Verum cum ea omnia quæ ſparſim de rebus potiſſimum noſtratibus in hac nobiliſſimorum Scriptorum triade interſeruntur, ut dicam quod res eſt, non ita ſint explicata, in medioque poſita, (quia de rebus exteris ἀκριβῶς & enucleate ſcribere oppido difficile eſt) ut a Scriptoribus coævis arceſſito lumine non indigeant, eorum cum Bryennii Annæque & Cinnami narrationibus comparationem inſtitui, ut rerum quæ deſcribuntur veritas eluceſcat, & eorum infirmetur fides, ſiquando ſocero gener, parenti filia, & Principi ſubditus, pluſculum etiam quam concedit veritas, indulſerint. Quamquam nuda hac & ſimplici collatione minime contentus, difficiliores inſuper magiſque perplexos elegantis iſtius Hiſtoriæ Comnenicæ nodos pro virili extricare ſtudui, atque e tenebris eruere multa quæ ad res Byzantinas ſpectant, non obvia cuivis & expedita. Porro ut Imperatorum ac Principum, tum Græcorum, tum Latinorum, & Turcorum, quorum paſſim in tota hac Hiſtoria injicitur mentio, familiæ & Stemmata facilius dignoſcerentur, non gentis dumtaxat Comnenicæ, ſed etiam Bryennianæ, atque adeo Normannicorum Apuliæ Ducum & Regum Siciliæ, & Turcicorum ac Iconienſium Sultanorum Indices Genealogicos præmittere conſultum putavi: interim dum totum quod de Familiis Orientalibus digeſſi opus in publicum prodeat. Iis denique adjungere viſum eſt Topographiam & Deſcriptionem Conſtantinopoleos, aliquot annis antequam Urbs in Turcorum poteſtatem concederet a Chriſtophoro de Bondelmontibus Florentino exaratam, brevioribuſque Notis illuſtratam: ut & præclarum Pauli Silentiarii de Sophiana Æde Poema, quod in manus meas affecta pene hujuſce operis editione pervenit, cum rem gratam facturum me Eruditioribus arbitratus ſim, ſi hæc inedita Hiſtoriæ Byzantinæ monumenta in publicum proferrem.

DE CINNAMO.

D*E Cinnamo hujuſce Hiſtoriæ, quæ elegantiſſimis & vere Regiis Typis nunc prodit, Scriptore quædam obſervaturus, ordiar a verbis Leonis Allatii, qui in Diatriba de Symeonibus illius elogium perſtrinxit.* Cinnamus, *inquit vir eruditiſſimus*, neſcio quo fato a quibuſdam Sinnamus dicitur, reluctante apertiſſime Vaticano Codice, ex quo exempla cætera exſcripta ſunt. Cinnamorum Familia ad hæc uſque tempora non contemnenda in Græcia agnoſcitur, Sinnamorum nulla eſt, quæ etiam ſi eſſet, cum illa Hiſtoria Cinnamum præferat Auctorem, fruſtra operam ludunt, qui aliter proferunt, poſterioris Exſcriptoris incuria decepti. *Certe Cinnamorum Familiam in Italia pridem notam conſtat ex Martiale, apud quem occurit neſcio quis* Cinnamus *tonſor, Eques Romanus effectus, nomine licet tacito notatus a Juvenale Sat. 1. in quem ita luſit lib. 7 Epigr. 63.*

Qui tonſor fueras tota notiſſimus Urbe,
 Et poſthæc Dominæ munere factus Eques:
Sicanias Urbes, Ætnæaque regna petiſti,
 Cinname, cum fugeres triſtia jura fori.
Qua nunc arte graves tolerabis inutilis annos?
 Quid facit infelix & fugitiva quies?
Non Rhetor, non Grammaticus, ludive magiſter,
 Non Cynicus, non tu Stoicus eſſe potes:
Vendere nec vocem Siculis, plauſumque Theatris;
 Quod ſupereſt, iterum, Cinname, tonſor eris.

Extat præterea Romæ vetus Inſcriptio, quæ Cinnamorum Familiam Italicam aſſerit, hiſce concepta verbis: RELIQUIÆ. CINNAMI. TI. CÆSARIS. AUG. FAUSTIANI. *Sed & ſeneſcente Græcia ſedem fixiſſe in Apulia docet Joannis Archiepiſcopi Barenſis Diploma, quod deſcripſit Ferdinandus Ughellus in Epiſcopis Juvenacenſibus N. 1. exaratum* quadrageſimo anno Imperii Conſtantini, ſimulque cum eo regante Romano Porphyrogenito dilecto filio ejus, Sereniſſimis Imperatoribus, *proinde A. Ch.* DCCCCLI. *in quo mentio habetur* Pandonis Clerici, filii Cinnami Imperialis Spathæ (*id eſt, Spatharii*) quondam, & Judicis Juvenaciæ. *Ex quibus perſpicuum etiam fit Cinnamos ſub Imperatoribus Conſtantinopolitanis in Italia munia non contemnenda obiiſſe, unde poſtea Conſtantinopolim & in Thraciam conceſſerunt. Quippe præter Joannem Cinnamum hujuſce Hiſtoriæ Scriptorem, qui Manueli Imperatori meruit, nonnullos alios Cinnamos memorat Joannes Cantacuzenus lib.* 3. *cap.* 26. 89. 95. & 97. E. R. *quos iis qui vulgo* Ἄρχοντες *indigitantur, florebantque ſub Palæologis accenſet, ut & Michael Pſellus hiſce Verſibus ab Allatio laudatis:*

Τοῖς ἐν τέλει ϗ συνεστιωμένοις.
Συγκλητικοῖς, ἄρχουσι τῆς Ἐκκλησίας,
Βάρδαις, Προκοπίοις τε, Κιννάμοις πλέον, &c.

Ex Cinnamorum igitur nobili ſatis & antiqua gente ortus Joannes Cinnamus *vixit ſub Manuele Comneno, cujus res geſtas aliquot libris digeſſit, quemadmodum &* Joannis *parentis. Sed* Joannis *vitam leviter, unicoque libro perſtrinxit, quod, ut ipſe ait, eo imperante, ac nedum plane fatis functo, nondum ad maturam ætatem perveniſſet. At Manuelis Hiſtoriam eo lubentius ſcribendam ſuſcepit, quod & vixerit illius ætate, eique meruerit ab ipſa adoleſcentia, & plurimis in utramque continentem ab eo ſuſceptis expeditionibus interfuerit; adeo ut neminem alium majori cum fide & diligentia iſtud operis aggredi poſſe exiſtimaret. Huc accedebat quod litteris non modo humanioribus, ſed etiam divinis apprime eſſet inſtructus, proindeque Hiſtoriæ ſcribendæ perquam idoneus. Nam, ut Allatii de Cinnami Scriptoris charactere judicium appingam,* auctor eſt elegans, ſi quis alius, formulis dicendi peregrinis ſæpius utitur, figuris ex Sophiſtarum penu. Periodi illi conciſæ, planæ, niſi cum compoſitionis novitate aſperantur, & obſcurantur. Totum ſe, ut verbo extricem, ad Procopium componit. Et mirum eſt inter tot alios poſterioris ſæculi Scriptores tumultuarie in dicendo ſcribendoque delirantes, hunc tantum ſapuiſſe. *Cinnami vero in rebus Theologicis eruditionem commendat Nicetas Choniates in Andronico Tyranno lib. 2. N. 5. cujus etiam ſpecimen non unum in Hiſtoria ſua ſuppeditat, tum de iis differendi ſeſe offert occaſio. Certe in iſto opere ut in enarrandis Græcorum geſtis nimium ſibi videtur indulſiſſe, dum ea longe majora, quam erant, facit, ita in Pontifices Romanos, Imperatores Germanicos, atque adeo*

in Latinos omnes, ex innato Græcanicis ingeniis in illos odio, ſeu potius invidia, parum æquus, imo ſemper & acriter intemperans eſt. Sed id, at dixi, non Cinnamo dumtaxat, ſed cæteris etiam Scriptoribus Græcis, ſeu Byzantinis familiare eſt. Militari ſtudio operam dediſſe Cinnamum, ex ipſiuſmet Scriptis arguitur. Scribit enim lib. I. cap. I. ſe vixdum adoleſcentem una cum Manuele in utramque continentem profectum eſſe, initiſque in iis bellis interfuiſſe: ἐπεὶ δὲ οὔπω μειρακίῳ γε ὄντι μοι πλείστας συνεκδεδημηκέναι οἱ τῷ εἰς ἤπειρον ἑκατέραν συνέβαινεν ἐκστρατειῶν. & lib. 5. cap. 18. ait ſe in Manuelis comitatu fuiſſe, cum Zeugminum oppugnavit. Denique Nicetas loco laudato teſtatur Joannem Cinnamum, quem Κίναμον Ἰωάννην vocat, Andronico Tyranno militaſſe cum ad Lopadium in Bithynia caſtra poſuit. Unde forte miretur aliquis, quod vir rebus bellicis, militarique officio tota vita ſua impeditus, Regii, ſeu potius Imperatorii Grammatici munus obierit, quod idem fuit ac Notarii, ſeu Secretarii. Nam, ut auctor eſt Hieronymus Blanca in prologo ad Commentarios rerum Aragonenſium, ipſi Notarii, ac privilegiorum hujuſmodi Scriptores tum Scribæ Regii, tum & quandoque Grammatici Regum appellari, Græco nomine retento conſueverunt. Atque hac notione Γραμματικοῦ vocem uſurpaſſe videtur Pachymeres lib. I. cap. 19. lib. 3. cap. 11. & lib. 5. cap. 26. Quæ quidem appellatio Notariis indita eſt, quod id muneris Litteratos potiſſimum viros ſpectaret: nam, ut ait Diomedes lib. 2. de Arte Grammat. Grammaticus Latine Litteratus eſt appellatus. Grammatici igitur Imperatorii dignitas Palatina fuit, etſi in Catalogis Officiorum Aulæ Conſtantinopolitanæ nulla illius occurrat mentio. Cinnami Hiſtoriam primus e Vaticanæ Bibliothecæ Codice exſcripſit Iſaacus Voſſius, majoribuſque diſtentus curis Cornelio Tollio Ultrajectenſi tradidit Latio donandam, proferendamque in lucem. Hanc ille tandem emiſit Trajectenſibus typis anno MDCLII. cum levioribus aliquot notis, quæ non tanti viſæ ſunt, ut eas huic adjungerem Editioni, cum nihil fere eorum quæ ad Hiſtoriæ Cinnamicæ illuſtrationem, aut locorum difficilium enodationem pertinent, contineant. Sed & illius verſionem, tumultuaria quadam, ut ipſemet fatetur, opera exaratam recenſere operæpretium duxi, cum multis in locis Scriptoris mentem vix ſit aſſecutus, in aliis paulo obſcurior viſus ſit. Qua quidem in elucubratione ita ſum verſatus, ut nihil laudandis Interpretis conatibus detractum velim. Cum vero Codex MS. Cinnami, qui ſervatur in Bibliotheca Vaticana, in ſex libros dividatur, in totidem Hiſtoriam hanc, libroſque in ſectiones, aut capita ſum partitus, cum in editione Tolliana in quatuor tantum libros divideretur, quorum ultimus ſua mole tres alios ferme excedit. Quippe in MS. Codice in tres pariter diſtinguitur, ut auctor eſt Allatius, qui præterea principium ſeptimi in eo legi, nec ultra, annotat. Quod inde factum exiſtimat, quod ille Codex exſcribebatur, cum Conſtantinopolis terra marique obſeſſa, tormentis bellicis a Mahumetanis oppugnabantur, ut Exſcriptor, in margine annotaverat. Dei poſtmodum juſto judicio Urbe hoſtibus tradita exſcriptio quoque illa poſt aliquot paginas finem habuit, vel expugnatione Urbis, vel infortunio, utinam non cæde Exſcriptoris interturbata. Et ſane poſt Manuelis exceſſum Hiſtoriam ſe concinnaſſe ipſemet teſtatur Cinnamus lib. I. cap. I. cum ait Manuelem ſua ætate defunctum, relicto filio impubere. Hanc autem an abſolverit, & ad Manuelis mortem nec ne perduxerit, etſi videtur probabile, non tamen omnino id conſtat, quamquam variis in locis, ac præſertim pag. 150. ubi de Alexio Manuelis filio, quædam a ſe dicenda & enarranda proponit, quæ in Codice Vaticano non extant. Utcumque ſit, libri Epigraphe ita concipitur, ut vivo adhuc Manuele, ac nedum extincto videatur appoſita, cum Ἐπιτομὴν rerum a Joanne Imp. nuper fatis functo geſtarum, & Manuelis Joannis filii Hiſtoriam dicatur continere. Nam ſi Manuel tum vivendi finem feciſſet, cum Hiſtoriam abſolvit, aut illius titulum adſcripſit Cinnamus, non tam Joannem, quam Manuelem μακαρίτην appellaſſet; ſolent enim Græci viros potiſſimum illuſtres, qui haud ita pridem deceſſerunt, τῶν μακαρίτων appellatione donare, ut ex Syneſio & aliis conſtat: quemadmodum fœminas nobiliores, τῶν μακαριτίδων, quam ultimam vocem uſurpant idem Syneſius Epiſtola 44. & Pachymeres lib. 4. cap. 23.

ΕΠΙΤΟΜΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΡΘΩΜΑΤΩΝ
ΤΩι ΜΑΚΑΡΙΤΗι ΒΑΣΙΛΕΙ ΚΑΙ ΠΟΡΦΥΡΟ-
ΓΕΝΝΗΤΩι ΚΥΡΙΩι ΙΩΑΝΝΗι ΤΩ, ΚΟΜΝΗΝΩι.
ΚΑΙ ΑΦΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΠΡΑΧΘΕΝΤΩΝ ΤΩ, ΑΟΙ-
ΔΙΜΩ, ΥΙΩ, ΑΥΤΟΥ ΤΩι ΒΑΣΙΛΕΙ ΚΑΙ ΠΟΡΦΥ-
ΡΟΓΕΝΝΗΤΩι ΚΥΡΙΩι ΜΑΝΟΥΗΛ ΤΩι ΚΟ-
ΜΝΗΝΩι ΠΟΙΗΘΕΙΣΑ ΙΩΑΝΝΗι ΒΑΣΙΛΙ-
ΚΩι ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩι ΚΙΝΝΑΜΩι

EPITOME RERUM PRÆCLARE GESTARUM
A DIVÆ MEMORIÆ ET PORPHYRO-
GENITO DOMINO JOANNE COMNENO,
ET NARRATIO RERUM QUÆ GESTA SUNT AB IN-
CLYTO IPSIUS FILIO IMPERATORE ET PORPHY-
ROGENITO DOMINO MANUELE COMNE-
NO CONSCRIPTA A JOANNE IMPERATO-
RIO GRAMMATICO CINNAMO.

Digitized by Google

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΚΙΝΝΑΜΟΥ
ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ,
ΙΣΤΟΡΙΩΝ
ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

IOANNIS CINNAMI
REGII GRAMMATICI,
HISTORIARUM
LIBER PRIMUS.

A α΄ ΟΤ δὲ τὸ τῆς ἱστορίας ἔργον ἀφιλότιμον τοῖς πάλαι ἐνομίσθη σοφοῖς. πλείστοις μὲν οὖν αὐτῶν καὶ ἐνσπουδάσθεν δεδοκιμηκέναι ξυνέβη. Ο μὲν γὰρ τὰ Ἑλλήνων εἰς ἱστορίαν ἔλαβεν ἔργα, ὁ δὲ Κύρου διεξῆλθεν ἀγωγήν τε τὴν ἐκ παίδων καὶ πράξεις, ὅσας εἰς ἄνδρας ἥκοντι τούτῳ ἐξεπονήθησαν. Καὶ καθάπερ ὁπόσα τῷ χρόνῳ φανέντα, εἰσαῦθις ἐπικρυβήσεσθαι κίνδυνον εἶχον, ταῦτα ἐκεῖνοι καθάπερ ἐν ἀθανάτοις στήλαις ταῖς βίβλοις ἐντυπωσάμενοι, τῷ ἑξῆς παρέδοσαν βίῳ. Τὸ μὲν δὴ ἔργον τοιοῦτον. χρὴ γὰρ οἶμαι, τόν γε μὴ πάνυ ἀναξίως τούτῳ ἐπιχειρήσοντα, εἰδήσεώς τε τῆς περὶ ἕκαστα εὖ ἥκειν, καὶ πραγμάτων ὡς ἐπίπαν ἀφεστάναι, ὅσα βίῳ τῷδε συνέζευκται διηνεκές· ὧν οὐδέτερον ὅπως οἶμαι χρεὼν ἡμῖν πάρεστιν. Οὐκοῦν οὐδὲ διὰ τοῦτο B παντάπασιν ἔργα σιγητέον, ἃ τῷ ἡμετέρῳ ξυνέπεσεν αἰῶνι, ἐπιμελητέον δ' ὅπως μὴ καὶ τῆς ἐνούσης ἄρα ἀκαιρίας κατόπιν ἡμῖν ἐλθεῖν γένοιτο. Γένοιτο δ' ἄν, εἰ τῶν ἄλλων καθάπαξ ἁπάντων, καὶ ὅσα ἐς τὸν κοινὸν ἥκει τῶν ἀνθρώπων βίον, τὴν ἀφήγησιν ὑπερβάντες, δυοῖν ἔργα παραστησόμεθα βασιλέοιν· ὧν ὁ μὲν ἔφθη πρὸ τῆς εἰς τὸν βίον ἡμῶν προσόδου τὸ ζῆν ἀπολιπών, ἅτερος δὲ ἤκμασέ τε ἐφ' ἡμῶν, καὶ ἄπεισι τοῦ βίου τὴν βασιλείαν ἀνήβῳ λιπὼν τῷ παιδί. Ἰωάννης οὗτοι καὶ Μανουὴλ οἱ Κομνηνοί. Ὅπως μὲν γὰρ εἶχον οὗ ὕπερ ἄμφω ἐγενέσθην (ὁ μὲν ἐς πα-

A I. HISTORIAM ſcribere glorioſam jampridem viſum eſt ſapientibus, quorom plurimos contigit non mediocrem inde famam laudemque conſeqai. Hic eni n exarandæ Græcorum Hiſtoriæ dedit operam: Ille Cyri a puero inſtitutionem, reſque ab illo jam viro præclare geſtas enarrandas ſuſcepit, & ubi pericalum erat, ne quæ omnibus manifeſta erant rarſum oblivione delerentur, ea libris, tamquam perennibus inſculpta columnis, poſteritati commendarunt. Ejuſcemodi eſt quod aggredior opus. Oportere autem arbitror, ut qui aliqua cum laude hoc in ſtudio verſari velit, & ſcientia rerum, quæ eo pertinent, ſingularum inſtructus, & variis quæ huic vitæ perpetuo adhæreſcunt curis ac negotiis ſolutus, ad id accedat, quorum neutrum ut opinor, nobis quantam opus B foret ſapperit. Neque propterea ſilentio prætereunda videntur, quæ noſtro acciderunt ſæculo: quinimo carandum, ut inter præſentia utcumque incommoda ad poſterorum memoriam perveniant. Id autem ita confici omnino poterit, ſi cæterarum rerum maxime, quæ in communi hac mortalium vita frequentius eveniunt, omiſſa narratione, quæ a duobus geſta ſunt Imperatoribus, deſcribamus, quorum alter, nobis necdum natis, deceſſerat, alter noſtra ætate & floruit, & extinctus eſt; filio adhuc impubere Imperii hærede relicto. Fuerunt illi Joannes & Manuel, ex Comnenorum familia. quid autem egerit is a quo uterque

Edit. Pariſ. pag. 1.

pag. 2.

prognati ſunt, quorum ille patri, ille avo acceptam referebat Imperii ſucceſſionem, utque rem Romanam adminiſtraverit, ſatis ſaperque enarratum eſſe ab iis arbitror, qui rerum ab illo geſtarum hiſtoriam litteris conſignarunt, ut ſupervacaneum ſit earum memoriam revocare: ut & quemadmodum in Nicephorum ea tempeſtate imperantem, adeoque jam ætate confectum rebellarit: omnia enim ut jam præmonui, accurate ab iis pertractata ſunt, qui ab omni odio & ſimultate in ſcribendo alieni fuerunt. Joannis quidem res geſtas breviter & ſummatim attingam, cum illius ætate, quod ſupra innui, non vixerim. at Manuelis, qui Joannem excepit, hiſtoriam, haud ſcio an quiſquam veraciori ſtylo perſequi valeat, quippe qui vix dum adoleſcens, ſuſceptis ab eo plurimis in utramque continentem expeditionibus interfuerim. hæc igitur præfari operæ pretium fuit: res vero poſtulat, ut ad propoſitam inde narrationem aggrediar.

II. Alexio vita functo, deſtinatum jam ante ſibi a patre Imperium Joannes ſuſcepit. rebus ille politicis, prout ſeſe obtulerat occaſio, rite compoſitis, in Aſiam tranſiit. Proxime autem Lycum, Caprumque, Phrygiæ fluvios, eſt civitas, nomine Laodice. hanc a Perſis antea captam Romano rurſum aſſerere Imperio conſtituens Imperator, idoneum exercitum eo tranſmiſit. cumque haud procul abeſſet Philadelphia, caſtra illic poſuit, valloque circumdedit. miſſo deinde quodam ex intimis, natione Perſa, cum copiis, qui obſidionem aggrederetur, ipſe mox cum univerſo ſubſecutus exercitu, urbem primo impetu expugnavit. Hic non modica Barbarorum inventa multitudo, quos inter extitere ex illuſtrioribus octingenti ut minimum,
Edit. Pariſ. pag. 3 atque in iis Picharas, militari ſcientia inſignis. Relicto itaque ad continendam urbem valido præſidio, rebuſque neceſſariis prout decebat procuratis, Byzantium rediit. tum verſa ad Sozopolim acie, urbem labore nullo Romanis ſubjecit. quomodo autem id factum ſit, nobis promendum. Sozopolis, & ipſa inter civitates Aſiæ quondam præcipuas, excelſo præruptoque ſita loco, aliis quidem locis præcluſa undique & impervia, unicum dumtaxat, ſed anguſtum admodum præbet aditum, per quem aut machina duci, aut quicquam eorum, quæ ad murorum oppugnationem pertinent, apparari nequaquam poteſt, cum hominibus raro agmine incedentibus vix pateat. ejuſmodi fuit urbis ſitus, ut primum quidem Joannes illius capiendæ ſpem abjecit. mox ſubiit cogitatio, quæ & Romanis urbem nullo negotio aſſeruit, & Imperatori apud omnes homines gloriam non mediocrem peperit, qua vero ratione id contigerit, paucis perſtringam. accerſitis duobus ad ſe ſatellitibus, quorum alteri Pactiario nomen, alteri Decano erat, juſſit, ut confeſtim portis urbis cum copiarum parte ſubeuntes, levi eos velitatione, qui in mœnibus ſtabant, provocarent: quod ſi egrederentur, terga verterent nullo pudore, donec longius ad perſequendos ipſos effuſi exceſſiſſent locorum anguſtiis; tum repente converſis inde equis viam, quæ ad portam tendebat præciperent, locumque illum occuparent. pro-

A πῆρα, ὁ δὲ ἐς πάππον αὐτὸν ἀναφέρων, τὴν βασίλειον ἀνεζώσατο ἀρχὴν) καὶ ὡς τὰ κοινὰ Ῥωμαίων διῴκησε πράγματα, ἱκανῶς, οἶμαι, διηγηθέντα ἐπὶ τῶν τὰ ἐκείνου ἀναγραψαμένων. οὐ χρὴ καὶ πάλιν ἀναλαμβάνοντες ἐκτιθέναι. Ἀλλ' οὐδὲ ὅπως ἐκεῖνος Νικηφόρῳ ἐπανέστη, τῷ τηνικάδε τῆς βασιλείας διέποντι, ἀνδρὶ πόρρω τῆς ἡλικίας ἥκοντι, καὶ ἐπὶ δυσμαῖς βίου γεγονότι. Πάντα γὰρ ἐς τὸ ἀκριβὲς ἤδη, καθάπερ ἔφην, διήγηνται τοῖς γε μὴ πρὸς ἀπέχθειαν ἐκείνῳ συγγεγραφόσιν. Εἰρήσεται δέ μοι τὰ μὲν τοῦ Ἰωάννου κατ' ἐπιτομὴν καὶ ὥσπερ ἐν κεφαλαίῳ, ὅτι μὴ δ' ἐν τοῖς κατ' ἐκεῖνον, ὅπερ ἤδη ἔφην, γέγονα χρόνοις. Τάγε μὴν τὰ μετ' ἐκεῖνον Μανουὴλ οὐκ οἶδα εἴ τις ἐμοῦ κάλλιον ἐξιστορῆσαι ἔχει. Ἐπεὶ καὶ ἔπω μειρακίῳ γε ὄντι μοι πλεί-
B στας συνεκδεδημηκέναι οἱ τῶν εἰς ἤπειρον ἑκατέραν συνέβαινεν ἐκστρατειῶν. Ἡ μὲν οὖν πρόθεσις αὕτη, καιρὸς δ' ἂν εἴη λοιπὸν εἰς ἀρχὴν τὸν λόγον ἀναγαγόντας, ἐντεῦθεν τῆς ἱστορίας ἀπάρξασθαι.

β'. Ἀλεξίου τὸν βίον καταλύσαντος, Ἰωάννης καὶ πρότερον πρὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μνηστευθεῖσαν τὴν βασιλείαν παρέλαβεν. ἐφ' ὅσον τε ὁ καιρὸς ἐπεμέτρει τοῖς πολιτικοῖς ἑαυτοῦ ἐπιδοὺς πράγμασιν, ἐπὶ τὴν Ἀσίαν ἐξώρμησεν. Ἔστι δὲ τις ἄγχιστα Λύκου καὶ Κάπρου τῶν φρυγίων ποταμῶν κειμένη πόλις ὄνομα Λαοδίκη. ταύτην δὲ χρόνῳ τινὶ Πέρσαις ἁλοῦσαν τῇ Ῥωμαίων ἀνασώσασθαι ὁ Βασιλεὺς διανοηθεὶς, ἀξιόλογον ἐπ' αὐτῇ στρατιὰν ἤλασεν. Ἐ-
C πειδὴ τε πόλεως ἄγχου Φιλαδελφείας ἦν, αὐτὸς μὲν αὐτοῦ που χάρακα περιβαλὼν ἐστρατοπεδεύετο. τῶν δέ τινα ἀνηστάτων αὐτῷ Ἰωάννας ἐς Πέρσας τὸ γένος ἀναφέροντα ἅμα στρατεύματι τῆς πόλεως ἀποπειρασόμενον ἔπεμψε. δείσας δὲ ὀλίγῳ ὕστερον πανστρατιᾷ καὶ αὐτὸς ἐπιστὰς, αὐτοβοεὶ ταύτην εἷλεν. Ἔνθα βαρβάρων τε ἄλλων πολὺ ἐτύγχανεν ὅμιλον εἶναι, καὶ τῶν ἐν σφίσιν ἐπιφανεστέρων οὐκ ἐλάττους τῶν ὀκτακοσίων, ἐν οἷς καὶ Πιχαρᾶς ἦν πολέμων ὡς ἄγαν πολλῶν ἔμπειρος. Τότε μὲν οὖν φρουρὰν ἀποχρῶσαν τῇ πόλει καταλιπὼν, τῶν ἐπιτηδείων τε διαρκῶς ἐμπλησάμενος, ἐς Βυζάντιον ἐπανέζευξε. Χρόνῳ δὲ ὕστερον Σωζόπολιν ἐπιστρατεύσας, πόνῳ οὐδενὶ καὶ ταύτην ὑπὸ Ῥωμαίοις ἔθετο. τὸ δὲ ὅπως, αὐτίκα
D δή μοι λελέξεται. Σωζόπολις αὕτη πόλις μέν ἐστι τῶν ἐν Ἀσίᾳ πάλαι ἐπισήμων, ἐφ' ὑψηλοῦ δέ τινος καὶ ἀποκρήμνου ἱδρυμένη χωρίου, τῇ μὲν ἄλλῃ ταύτης μέρει πανταχόθεν ἄβατος γίνεται, μίαν δέ τινα κομιδῇ στενωτάτην παρέχεται εἴσοδον, ἐφ' ἣν οὔτε μηχανὴν ἑλκύσαι δυνήσεται, οὔτε τι τῶν εἰς τειχομαχίαν εὐτρεπίσασθαι· καὶ ἀνθρώποις γὰρ ἔτι μὴ κατ' ὀλίγους πορευομένοις μόλις ἐπὶ τὴν πόλιν εἰσηγητὰ γίνεται. Ἡ μὲν δὴ πόλις οὕτως εἴληχε θέσεως. Βασιλεῖ δὲ Ἰωάννῃ τὸ μὲν πρῶτον ἀπέγνωστο τὰ τῆς ἐπιχειρήσεως, ἔπειτα ἔννοιά τις ἐπῆλθεν αὐτῷ, ἣ
E τήν τε πόλιν Ῥωμαίοις οὐ σὺν πόνῳ παρεστήσατο, καὶ αὐτὸν μέγα κλέος ἐς ἀνθρώπους πάντας περιβαλέσθαι πεποίηκεν. Ἡ τις δὲ αὕτη, δηλώσω. Δύο δὴ δορυφόρων προσκαλεσάμενος τῶν αὐτοῦ, ὧν ὁ μὲν Πακτιάριος, ἅτερος δὲ Δεκανὸς ἐπεκέκλητο, ἐκέλευσεν ἅμα τῷ ἀμφ' αὐτοὺς στρατεύματι ἔξω τῶν τῆς πόλεως ἰόντας πυλῶν, ἀκροβολίζεσθαι πρὸς τοὺς ἐν τῷ τείχει. Ἐπεξιόντων δὲ αὐτῶν, φεύγειν μηδὲν αἰσχυνομένους, ἕως ἐπὶ πλεῖστον ἐκπεσόντες εἰς δίωξιν, τὸ στενὸν ἀπολίποιεν. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε ἀγχιστρόφῳ ἐπελάσει τῇ τῶν πυλῶν προτερήσαντες διακληρου-

θαι χώραν. Οἱ μὲν οὖν ἀπῄεσαν ὡς ἐπὶ τὴν πόλιν. A Οἱ δὲ βάρβαροι ἐπειδὰν προσιόντας αὐτοὺς εἶδον, τὰς πύλας εὐθὺς ἀνακλίσαντες ὡς εἶχον τάχους ἐξέθεον ἐπ᾽ αὐτούς. Τῶν δὲ νῶτα δόντων αὐτοῖς ξυνέβαινε τὴν δίωξιν ἐπὶ πολὺ γίνεσθαι· ἅτερος τοίνυν τοῖν εἰρημένοιν αὐτίκα ὀπίσω ἐχώρει, καὶ Ῥωμαίων αὐτῷ πλεῖσται εἵποντο. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς ταῖς πύλαις ἐγένοντο, τῶν ἵππων ἀποβάντες αὐτοῦ ἵσταντο. Ἐξ ὧν δὲ καὶ τὸ ἄλλο Ῥωμαίων στράτευμα τῶν πραττομένων αἰσθόμενοι δρόμῳ πολλῷ ἐχώρουν, καὶ οἱ πολέμιοι ἐν μέσῳ λοιπὸν ἐναπειλημμένοι, ἄλλος ἀλλαχῆ κατὰ τῆς προκειμένης ἔθεον πεδιάδος. ἥ τε πόλις ἡλίσκετο. Βασιλεὺς δὲ ἐκεῖθεν μεταβὰς Ἱερακορυφίτην τε εἷλε τὸ φρούριον, καὶ πλείστων ἄλλων, ἃ τῇδε ἵδρυται τῇ Ἀτταλείᾳ ἐπὶ πλεῖστον ἀγχιθυροῦντα, οὕτω τε B λοιπὸν ἐς Βυζάντιον ἀνακομίζεται.

γʹ. Οὐ δὴ ἐπ᾽ ὀλίγον διατρίψας ἐπὶ τὴν Μακεδονικὴν ἐχώρει. Σκύθαι γὰρ πανστρατὶ τὸν Ἴστρον διαβάντες εἰς τὰ Ῥωμαίων εἰσέβαλον ὅρια. ἀλλὰ τότε μὲν χειμῶνος ἐπιλαβομένου, ἐνταῦθά πῃ περὶ πόλιν Βερόην διεχείμαζε. τὸ μὲν τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἐξαρτύων, τὸ δὲ πλέον ἤθελε τῶν ἐν σφίσι φυλάρχων τινὰς ἑταιρίσασθαι, ὡς ἂν οὕτω τοὺς ἄλλους χωρὶς ἀπολαβὼν, οὐ σὺν πόνῳ καταγωνίσηται. Ἔαρος δὲ πολλοὺς ἤδη διὰ πρεσβειῶν αὐτῷ προσχωρῆσαι ἀναπείσας ἐπὶ τοὺς λοιποὺς ἐχώρει, πολέμῳ κρῖναι θέλων τὰ πράγματα. συρραγέντων τοίνυν ἀλλήλοις τῶν στρατευμάτων, μέχρι μέν τινος ἰσοπάλαιστος ἡ μάχη ἐγίνετο, ὅτε καὶ αὐτὸς Βασιλεὺς βέλει τὸν πόδα ἐπλήγη· C Τῶν δὲ Ῥωμαίων εὐθύμως ἀγωνιζομένων ἡττῶνται κατὰ κράτος οἱ Σκύθαι, καὶ αὐτῶν οἱ μὲν ἔπεσον, οἱ δὲ ζωγρείᾳ ἑάλωσαν. Μοῖρα δέ τις οὐκ ἀγεννὴς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐπανιοῦσα οὐκέτι φεύγειν ἠξίου, ἀλλ᾽ αὐτοῦ σὺν γυναιξὶ, καὶ τέκνοις τοῖς αὐτῶν τὸν κίνδυνον ὑποστῆναι εἵλοντο, προστησάμενοι τῶν ἁμαξῶν, αἷς βοείοις ἄνωθεν βύρσαις περιλαβόντες, ἐς τὸ ἀκριβές τε ἁρμοσάμενοι ἐπ᾽ αὐτῶν τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα ἐπέθεσαν. Αὖθις οὖν μάχη συνίσταται καρτερὰ, καὶ φόνος ἀμφοτέρωθεν γίνεται. Σκύθαι γὰρ ὥσπερ ἐπιτειχίσματι ταῖς ἁμάξαις χρησάμενοι μεγάλα Ῥωμαίους ἐλύπουν. D Ὁ Βασιλεὺς ἐννοησάμενος, ἤθελε μὲν αὐτὸς τοῦ ἵππου ἀποβὰς πεζὸς σὺν τοῖς στρατιώταις τὸν ἀγῶνα διαθεῖναι, Ῥωμαίων δὲ οὐδαμῇ ἐπαινούντων, ἐκέλευε τοὺς ἀμφ᾽ αὐτὸν πελεκυφόρους (ἔθνος δὲ ἐστὶ τοῦτο Βρεττανικὸν βασιλεῦσι Ῥωμαίων δουλεῦον ἀνέκαθεν,) πελέκεσιν ἐπιστάντας διακόπτειν αὐτάς. Τῶν δὲ αὐτίκα ἔργου ἐχομένων, οὕτω δὴ καὶ αὐτοῦ τοῦ Σκυθῶν στρατοῦ ἐγκρατὴς Βασιλεὺς γίνεται, ὅτε καὶ τῶν ἄλλων, ὅσοι φυγῇ τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύσαντο, οἱ πλείους τῷ φίλτρῳ τῶν ἑαλωκότων αὐτόμολοι Βασιλεῖ γεγονότες, ἐς ἤθη τε τὰ Ῥωμαίων ἀπήχθησαν, καὶ στρατιωτικοῖς ἐγγραφέντες καταλόγοις ἐπὶ μακρὸν διετέλεσαν. Ἡ μὲν οὖν τῶν Σκυθικῶν ἐθνῶν ἐς Ῥωμαίους διάβασις ταύτῃ πη ἔσχε.

δʹ. Βασιλεὺς δὲ καὶ αὖθις τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν εἴχετο E πραγμάτων. ἀπροσδοκήτως γὰρ τοῖς τῇδε βαρβάροις χειμῶνος μάλιστα ἐπιτιθέμενος ἄρδην ἠνδραποδίζετο, πλείστους τε αὐτῶν ἐπὶ τὴν εὐσεβῆ μεταφέρων δόξαν, αὔξην στρατευμάτων ἐντεῦθεν Ῥωμαίοις πεποίητο. Οὔπω γὰρ γεωπονικοῖς ἐνησκημένοι ἔργοις, γάλακτός τε ἀπερρόφουν καὶ κρεῶν ἐσιτοῦντο, κατὰ τοὺς Σκύθας ἀεὶ σποράδες τε ἀνὰ τὸ πεδίον ἐσκηνημένοι, ταύτῃ τοῖς βουλομένοις αὐτοῖς ἐγχειρεῖν

A fectos itaque quaſi ad urbem oppugnandam, jamque advenientes ſimul atque conſpexerunt barbari, reſeratis e veſtigio portis, quanta poterant celeritate in illos irrupere. Romanis terga dantibus longiuſque illis perſequentibus, alter eorum, quos dixi, ſtatim retrograditur, & cum eo non modica Romanorum multitudo. Cumque jam portis proximi eſſent, ex equis deſiliunt, ibique ſtant. mox cæteri e Romanorum copiis, intellecto quid ab ſociis gereretur, retroactis equis citatum impetum in hoſtes fecerunt, qui ab ipſis intercluſi, alii alio per circumjacentes campos fugerunt, hacque ratione urbs expugnatur. Digreſſus inde Imperator Hieracoryphiteo, caſtrum ſic nuncupatum, aliaque complu- B ra, quæ Attaliæ finitima ſunt cepit, poſteaque Byzantium reverſus eſt.

III. Pauco deinde elapſo tempore in Macedoniam movit. nam Scythæ ingentibus copiis Iſtrum tranſgreſſi, in fines irruperant Romanorum. verum, quod hyems tum erat, circa Beroem civitatem in hybernis militem collocavit, cunctiſque interim ad bellum inſtructis, quoſdam ex illorum Phylarchis ſibi conciliare maximo annixus eſt, ut cæteros ab his diviſos tanto facilius debellaret. ſub vernum tempus, cum ex iis complures, legationibus ſubinde ſubmiſſis, ad ſuas allexiſſet partes, in cæteros profectus eſt, rerumque ſummam cum iis ſtatuit experiri. Commiſſa utra- C que acie, æquo aliquandiu Marte pugnatum, ipſeque Imperator jaculo in crure percuſſus eſt. Tandem Romanis acriter certantibus, ſuperantur Scythæ. quorum alii in ipſo prælio interiere, alii vivi capti ſunt. Pars vero quædam non ignobilior ad caſtra reverſa, fugæ ſe dare nequaquam voluit: quin potius cum conjugibus & liberis quicquid reſtaret periculi ſuſtinere decrevit, compoſitiſque & apte inter ſe connexis plauſtris, quæ deſuper bovinis contexerant pellibus, poſitiſque in iis uxoribus & liberis, prælium inſtaurant. rurſum igitur atrox conſeritur pugna, & utrinque fit multa cædes. Scythæ quippe curribus D veluti munimento uſi, non minimum Romanis damnum intulerunt. Quæ cum adverteret Imperator, ſtatuit equo deſcendere, pedeſque cum cæteris militibus dimicare. Verum nequaquam id probantibus ſuis, præcipit Bipenniferis, qui ſibi adſtabant, (gens ea eſt Britannorum, quæ a multis retro ſæculis Romanis militat) ut ſupra inſtarent, ſecuribuſque ſuis currus diſſecarent. Juſſa iis ſtatim exequentibus, Scytharum caſtris potitus eſt Imperator. Tunc etiam plerique ex iis qui fuga ſibi conſuluerant, popularium ſuaſionibus adducti, ultro ad eum confluxere, Romanoſque amplexi mores, & numeris inſerti militaribus, diutiſſime in fide perſeverarunt. atque iſto E quidem modo ſeſe habuit Scytharum ad Romanos tranſitio.

IV. Imperatorem deinceps detinuere res Aſiæ. ubi barbaris inexſpectatus, ſub hyemis maxime tempus, aliis in ſervitutem redactis, pluribus ad Chriſtianam fidem perductis, non modicam Romano exercitui acceſſionem fecit. A ricultura enim prorſus imperiti, lac ſorbebant, carnibuſque veſcebantur, atque vagi, Scytharum more, in campis ſub tentoriis degentes, ſi impeterentur,

Edit. Pariſ. pag. 4

exiſtebant longe promptiores. Prima quidem contigit hæc Perſis quies. Inter Romanos vero, &, qui trans Iſtrum regiones incolunt, Hungaros, bellum hac de cauſa exarſit. Uladiſlao Hungariæ Regi filii duo erant, Almus & Stephanus, horum alter Stephanus, extincto parente, ut natu major, regnum accepit. Alter patria elapſus, adiit Imperatorem. moris quippe eſt apud Hungaros, ut cum Princeps ſuperſtitibus liberis vita fungitur, quamdiu prolis maſculæ exſors eſt, qui in Imperium ſuccedit, conveniant inter ſe fratres, mutuamque benevolentiam exerceant: ſimul ac vero natus illi filius, non alias iis intra regni fines, niſi excæcatis oculis, habitare concedatur. eapropter ad Imperatorem confugit Almus, a quo & viſus lubenter, & benigne exceptus. quippe jam uxorem duxerat Joannes Imperator Irenem, Uladiſlai filiam, modeſtia ſingulari cumprimis fœminam, & virtutibus decoratam. quidquid illa ex conjugis Auguſti liberalitate comparavit, ſive ex Imperii reditibus, non tranſmiſit in liberos, aut in ſuperfluos ſumptus, luxumque immodicum expendit: ſed obſervata ſemper eadem vivendi ratione, famulis ſuis indigentioribus erogavit. Monaſterium CP. extruxit, dicavitque Omnipotenti, opus ſtructuræ elegantia & amplitudine nulli ſecundum. Hujuſmodi quidem moribus fuit Auguſta. Rex Hungariæ interim, perceptis iis quæ de fratre ferebantur, per Legatos Imperatorem rogavit, ut finibus expelleretur Romanorum. renuente, idque denegante Joanne, tranſmiſſo Iſtro, Belegradam, civitatem fluvio adjacentem, expugnat, dirutaque illa a fundamentis ipſis, lapides inde navigio avexit, & ex iis urbem Zeugmen condidit in Sirmio, quæ exinde multis annis ſubſtitit: donec, imperante Manuele, a fundamentis perinde everſa, tamquam viciſſitudine quadam, murorum Belegradenſium inſtaurationi tota inſervîit. verum iſta deinceps commemorabuntur, cum ad ea tempora hiſtoria pertigerit. Hæc poſtquam comperit Imperator, Iſtrum verſus cum univerſo exercitu profectus eſt, ex Ligurinis equitibus, quos noſtri Lombardos vulgo appellant, & Perſis, aſcitis in ſocietatem copiis, ſedit aliquandiu ad fluvii ripas, ſe ſe comparans ad prælium. Interea Stephanus etſi corpore cæteroquin invalidus, in interioribus Regni partibus ægritudine detineretur, nulla interpoſita mora, vires quam poteſt maximas contrahit, quibus Imperatorem progredi ultra prohiberet, ſuis hoc dans in mandatis, ut in tranſiſtriana regione manerent. Juſſis paruerunt Hungari. Imperator vero, ut quæ negari videbantur, abſque vi ulla exequeretur, hæc comminiſcitur. Separata ſociorum auxilia jubet retro a flumine veluti ad Tempam regionem progredi, & qua collis quidam ex Hungarorum terra exſurgens ad fluvium uſque protenditur, amnem ſuperare: dum ipſe cum reliqua parte exercitus ex adverſo Chrami caſtelli conſiſteos, fingit eo ſeſe confeſtim ſuos tranſmiſſurum. quo facto, nullo negotio Romani tranſiverunt: ac primum quidem Hungari ſuſtinentes impetum, totis viribus fugam arripuere. Inſequentibus ad flumen uſque Romanis, univerſaque Hungaro-

Edit. Pariſ. pag. 5. — *pag. 6.*

A προχειρότατοι ἐγίνοντο. Πέρσαις μὲν δὴ τῷδε συνέβαινε βιῶναι τρόπον. Ῥωμαίοις δὲ Οὔννοις, οἳ ἐπὶ τὴν ὑπὲρ τὸν Ἴστρον χώρας οἰκοῦσι, πόλεμος ἀπ' αἰτίας ἐνερράγη τοιᾶσδε. Λαδισθλάβῳ τῷ Παιονίας ῥηγὶ παῖδες ἄρρενες ἤστην δύο, Ἀλμούζης καὶ Στέφανος. Ἀλλὰ Στέφανος μὲν, ἐπειδήπερ ὁ πατὴρ αὐτοῖς ἀποθάνοι, τὴν ἀρχὴν αὐτὸς ἀναλαμβάνει, πρεσβύτερος ὤν, ἅτερος δὲ φυγὰς ἐπὶ βασιλέα παραγίνεται. Ἔθος γὰρ Οὔννοις ἐστὶ τῶν ἐν σφίσιν ἀρχόντων ἐπὶ παισὶ τετελευτηκότος, ἕως μὲν ὁ τὴν ἡγεμονίαν ἐκ τούτου παραλαβὼν ἄρρενος οὐκ εἴη πατὴρ παιδὸς, ξυνεῖναί τε ἀλλήλοις τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τῆς παρ' ἀλλήλων τυγχάνειν εὐνοίας, ἐπειδὰν δὲ ἤδη παῖς αὐτῷ γένηται, οὐκέτι ἄλλως τὴν ἐπὶ τῆς χώρας ξυγχωρεῖν αὐτοῖς ἐπιτελεῖν, ἀλλ' ἢ τὰς ὄψεις ἐκκεντηθεῖσιν. B Ἀλμούζης μὲν οὖν τούτου δὴ ἕνεκα παρὰ βασιλέα ἦλθεν. Ὁ δὲ ἄσμενός τε τὸν ἄνθρωπον εἶδε, καὶ ξὺν φιλοφροσύνῃ ἐδέξατο. Ἐτύγχανε γὰρ δὴ βασιλεὺς Ἰωάννης Εἰρήνην τὴν Βλαδισθλάβου παῖδα γυναῖκα γαμετὴν ἤδη πεποιημένος, σωφρονεστάτην τε εἴπερ τινὰ, καὶ ἀρετῆς ἐς τὰ μάλιστα μεταποιουμένην. Ὅσα γοῦν ἐκ βασιλέως τε ξυνοικοῦσα καὶ τῆς βασιλείας ἐπεπόριστο, οὐ τοῖς παισὶν ὡς κλήρους ἀφώριστο, οὐ περιττότητι κόσμου ἀνάλωσε καὶ τρυφῇ. ἀλλὰ δὲ ποιοῦσα διετέλει τὸν πάντα τῆς ζωῆς αἰῶνα, τοῖς ὅσοι ἐφ' ὀργιοῦ ἑκάστης δεόμενοι ἦσαν. Ἡ δὲ καὶ φροντιστήριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Παντοκράτορος ἐν Βυζαντίῳ συνεστήσατο, ἐς κάλλος καὶ μέγεθος ἐν τοῖς μάλιστα τῶν ἐπισημοτάτων ὄν. Ἡ μὲν δὴ Αὐγοῦστα C τοιάδε τις ἦν. Ὁ δὲ τῶν Οὔννων ῥὴξ ἐπειδὴ τὰ κατὰ τὸν ἀδελφὸν ἤκουσε, πρέσβεις ἐς βασιλέα πέμψας, χώρας τῆς Ῥωμαίων ἀπελαύνεσθαι αὐτὸν ἠξίου. Ὡς δ' οὐκ εἶχε πείθειν, ποταμὸν Ἴστρον περαιωθεὶς Βελεγράδα πόλιν παρ' αὐτῷ κειμένην ἐκπολιορκήσας εἷλεν, εἰς ἔδαφός τε αὐτὴν καθελὼν ναυσὶ τοὺς λίθους ἐκεῖθεν μετήνεγκε, δι' ὧν Ζεύγμινον ἐν Σιρμίῳ πόλιν ἀνήγειρεν, ἣ πολλοῖς μὲν ἐπὶ τούτοις διήρκεσε χρόνοις. Ἐπὶ δὲ τῆς Μανουὴλ βασιλέως αὐτοκρατορίας ἐκ βάθρων κατενεχθεῖσα, ὡς ἐκ περιτροπῆς νῦν ὅλη πρὸς τειχοδομίαν πόλεως τῆς Βελεγράδων ἐγένετο. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς ὕστερά μοι λελέξεται, ἐπειδὰν ὁ λόγος βαδίζων ἐπ' ἐκείνους ἔλθῃ τοὺς χρόνους. Βασιλεὺς δὲ τούτων ἀκούσας, πανστρατιᾷ ἐπὶ D τὸν Ἴστρον ἐφέρετο, συμμαχικὸν ἐπαγόμενος ἔκ τε Λιγύρων ἱππέων, (οὓς Λαμπάρδους ἡμῖν ὀνομάζουσιν ἄνθρωποι) καὶ Περσῶν· καὶ ὁ μὲν αὐτοῦ που ἐπὶ ταῖς ὄχθαις ηὐλίζετο τὰ πρὸς τὴν μάχην ἐντρεπιζόμενος. Στεφάνῳ δὲ ξυνέπεσε τὸ σῶμα μαλακισθέντι περί που τὰ τῆς χώρας αὐτῷ μέσα νοσοκομεῖσθαι. οὐ μέντοι οὐδ' ὡς καταμελεῖν ἤθελεν, ἀλλὰ δυνάμεις ὅπως εἶχε τάχους ἐξέπεμπεν ἐμποδὼν βασιλεῖ, ἐς τὴν περαίαν ἵστασθαι σφίσιν ἐγκελευσάμενος. Οὗννοι μὲν οὖν κατὰ τὸ κελευσθὲν ἐποίουν. Βασιλεὺς δὲ ὅπως αὐτῷ μὴ ξὺν βίᾳ τὰ τῆς ἀποφάσεως γένοιτο, ἐπενόει τοιάδε. Τὸ ξυμμα- E χικὸν ἀποτεμόμενος ἅπαν, ἐκέλευε τοῦ ποταμοῦ κατόπιν ὡς ἐπὶ χωρίον Τέμπων, οὕτω καλούμενον ἐλθόντας, ἔνθα βουνός τις ἐκ τῆς τῶν Οὔννων φυόμενος χώρας ἄχρι ἐς τὸν ποταμὸν διήκει, ἐντεῦθεν περαιοῦσθαι. Ὁ δὲ σὺν τῷ ἄλλῳ Ῥωμαίων στρατῷ ἀντικρὺ φρουρίου Χράμων ἑστὼς, δόκησιν παρεῖχεν, ὡς ἐκεῖθεν αὐτίκα μάλα περαιωθησόμενος. οὗ δὴ γεγονότος ἀμαχητὶ Ῥωμαῖοι διέβαινον, Οὗννοί τε μὴ διὰ τὴν πρώτην αὐτοὺς ὑποστάντες ἀνακρατὸς λοιπὸν ἔφευγον, καὶ ἡ δίωξις ἄχρι ἐς ποταμὸν ἐγένετο, ἔνθα τῶν Οὔννων τῇ γεφύρᾳ ἀθρόον ἐς τὸν ποταμὸν ἐξάγειν, ξυμπεπτωκότων, αὐτὴν μὲν κα-

πανωλεθρίαν ξυνέβη, τῶν δὲ πλείστων μὲν τῷ ποταμῷ παρασυρρέντων, ἐνταῦθα δὲ τὰς ψυχὰς ἀπορρεύξασθαι, πολλοὺς δὲ καὶ χερσὶν ἁλῶναι Ῥωμαϊκαῖς, ἐν οἷς Ἀκούσης καὶ Κελαδὲς ἦσαν, ἄνδρες ὀνομαστότατοι παρ' Οὔννοις. Ταῦτα κατορθωκὼς ὁ Βασιλεὺς, τὸ Χράμοντα αὐτοβοεὶ παραστησάμενος φρούριον, αὐτίκα ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων αὖθις μετέβαινε, πόλιν τε Βρανίτζοβαν στρατιωτῶν ἀσφαλείᾳ κρατυνάμενος, ὧν Κουρτίκιος ἦρχεν, ἐς Βυζάντιον ἦλθεν. Οὖννοι δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον Βρανιτζοβάν τε πολιορκήσαντες εἷλον, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ Ῥωμαίων οὓς μὲν ἔκτειναν, οὓς δὲ ἐζώγρησαν, ὅσοι δὲ καὶ φυγῇ οἱ τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύσαντο. Ἐφ' οἷς χαλεπήνας ὁ Βασιλεὺς, Κουρτίκιον μὲν προδοσίας ἐγκλήματι ὑποδικάζει, καὶ πολλὰς ξαίνει κατὰ τῶν νώτων αὐτοῦ. Καίτοι οὐ πρότερον ἐκεῖνος τειχέων ἀφίσατο, πρὶν ἤ φασιν οἱ πολέμιοι εἰσερρήσαντο πανστρατὶ ἐπὶ τὴν πόλιν, καὶ πυρὶ τὰς οἰκοδομὰς ἔφλεγον.

ε'. Ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ Σέρβιοι, ἔθνος Δαλματικὸν, ἐς ἀποστασίαν ἰδόντες τὸ Ῥάσον κατεστρέψαντο φρούριον. Οὗ δὴ ἕνεκα καὶ Κριτόπλον Βασιλεὺς ἀμυνόμενος, ὃς τὴν τοῦ φυλακτηρίου τοῦδε ἐπετρέψατο τήρησιν, γυναικείαν ἐνδεδυκότα στολὴν διὰ τῆς ἀγορᾶς ἦγεν ὄνῳ ἐποχον. Ὁ δὲ ἐν Βρανιτζόβῃ τὸ δεύτερον γεγονὼς ἀνοικοδομεῖν αὐτὴν σπουδὴν ἐποιεῖτο. Χρόνου γοῦν ἐς τὸ ἔργον τριβομένου ξυνέβαινε χειμῶνι καὶ σπάνει τῶν ἀναγκαίων διαπαθοῦν τὸ στρατιωτικὸν ἐς ἄγαν ταλαιπωρεῖσθαι. Ὁ πυθόμενος ὁ τῶν Παιόνων Ῥὴξ ἔγνω τὴν ταχίστην τὸν Ἴστρον διαβὰς οὐδὲν προσδοκωμένοις ἐπιθέσθαι τούτοις. Ἦν δέ τις ἐν τῇ τῶν Οὔννων χώρᾳ γυνὴ Λατίνα μὲν γένος, πλούτῳ δὲ καὶ τῇ ἄλλῃ περιφανείᾳ διαφέρουσα, αὕτη παρὰ Βασιλέα πέμψασα δῆλα καθίστησι τὰ μελετώμενα. Ὁ δὲ ἐπειδὰ μὴ εἶχεν ἐξ ἀντιπάλου δυνάμεως αὐτοῖς συμπλακήσεσθαι, ἅτε νόσῳ καὶ σπάνει τῶν ἀναγκαίων, ὅπερ εἴρηται, προκατεργασθέντος αὐτῷ τοῦ στρατεύματος, τὴν πόλιν ὅποι δυνατὰ τειχισάμενος ὀπίσω ἐχώρει. Ὅπως μέντοι μὴ τῷ Οὔννων στρατεύματι συμμῖξαι αὐτῷ γένοιτο, διά τινων ἐρυμνῶν καὶ ἀποκρήμνων χωρίων τὴν πορείαν ἐτίθετο. ἀμέλει καὶ κακὴ σκάλα ἐγχωρίοις ὁ τόπος ὠνόμασται, ἔνθα ὁ τῶν Οὔννων στρατὸς αἰφνίδιος ταῖς οὐραγούσαις ἐπεισπεσὼν φάλαγξιν, ἄλλῳ μὲν οὐδενὶ Ῥωμαίους ἐζημίωσαν, τμημάτια δὲ τῶν τῆς βασιλικῆς ξυμπληρούντων αὐλῆς παραπετασμάτων, ὑποζυγίων ἀπορίᾳ περιορασθέντα ἀνελόμενοι ἀνεχώρησαν, καὶ τὸ Ῥωμαίων στράτευμα ἀσινὲς ἐκεῖθεν διεγέγονεν. Ὀλίγῳ δὲ ὕστερον ἐπὶ τὴν Ἀσίαν ὁ Βασιλεὺς διέβη, πόλιν Κασταμόνα Παφλαγόσι πρόσοικον ἐξελεῖν ἐπειγόμενος. Πέρσαι γὰρ οἱ ἐνταῦθα ᾠκημένοι ἐπὶ τὴν πλησιόχωρον, καὶ Βασιλεῖ κατήκοον ἐξορμώμενοι, ἐκεῖθεν ἀεὶ κακῶς τοὺς τῇδε Ῥωμαίους διετίθεσαν. Ἐκπλήξας τοίνυν αὐτοὺς τῷ μεγέθει τῆς ἐς τὸν πόλεμον παρασκευῆς, τήν τε πόλιν καὶ σφᾶς αὐτοὺς προδοῦναι Ῥωμαίοις ἠνάγκασεν, ὕπο τε ἐς Βυζάντιον ἐπανιὼν μεγαλοπρεπέστερα ἐπόμπευσε. ὅτε καὶ ἅρμα ἀργύρῳ μὲν πεπηγμένον, χρυσῷ κατακόρως ἀληλειμμένον, ἡτοίμασε μὲν ὡς ἐπιβησόμενος, οὐ μέντοι καὶ ἐχρήσατο τούτῳ δι' ὑποψίαν ἴσως παραίτησιν, ἀμέλει καὶ εἰκόνα τῆς Θεοτόκου ἐνθέμενος αὐτῷ, ὁ μὲν σὺν τῷ σταυρικῷ προῆλθε σημείῳ. Τὸ δὲ ἐχώρει, θαῦμά τε τοῖς Βυζαντίοις ὁρᾶν

A rum turba in pontem, qui Iſtrum jungit, confluente, pons ipſe diſruptus complures in amnem præcipitat, ac extinguit: plurimi in manus Romanorum veniunt, quos inter viri fuere magni apud Hungaros nominis, Acuſes & Celades. His feliciter geſtis Imperator, Chraneoque caſtello primo impetu expugnato, confeſtim in Romanorum regionem rurſum tranſvolat. urbeque Branizova militari præſidio, cui Curticium præpoſuit, munita, Conſtantinopolim revertitur. At non multo poſt obſeſſam Branizovam occuparunt Hungari, cæſis partim, qui in ea reperti ſunt Romanis, captis aliis, aliquot etiam fuga elapſis. Id factum graviter accipiens Imperator, Curticium die indicta pro-
B ditionis reum condemnat, tergumque illius, flagris cædi imperat, licet ille non prius, quam hoſtes cum univerſo exercitu urbem irrupiſſent, incendiſſentque ædificia, ceſſiſſet mœnibus.

V. Eadem ferme tempeſtate Servii, Dalmatica gens, a fide deficientes, Raſum caſtellum everterunt. Qua de cauſa Imperator in Critoplum, cui demandata fuerat loci cuſtodia, animadvertit, indutumque muliebri ſtola, & aſino impoſitum, per forum traducit. Branizovam deinde verſus expeditione iterum ſumpta, inſtaurari urbem quantocius curat. Diebus vero compluribus in ejuſmodi operibus conſumptis, præ hyeme & rerum neceſſariarum penuria exerci-
C tum vehementer laborare contigit. Quod ut comperit Hungariæ Rex, ſtatuit, Iſtro quam citiſſime ſuperato, inopinantes, ac nihil metuentes tale invadere. Erat autem apud Hungaros mulier natione Latina, quæ divitiis & generis nobilitate cæteris antiſtabat. Illa hoſtium conſilia per Legatos aperuit Imperatori. At ille cum viribus longe impar ſigna conferre cum hoſte non auderet, (morbi quippe, & rerum neceſſariarum inopia, ut ante dictum eſt, exercitum illius non modice imminuerant) urbe utcumque munita, retro ceſſit: neve cum Hungarorum copiis congredi neceſſe haberet, per loca impedita ac
D prærupta iter inſtituit, unde & Mala ſcala ab incolis Locus iſte appellatur. Ibi in noviſſimi agminis cohortes de improviſo irruentes Hungari, cætera quidem nihil Romanis nocuerunt: raptiſque tantum aulæorum, quibus inſterni ſolet Imperatoris tabernaculum, fragmentis, quæ inopia jumentorum relicta neglectaque erant, redierunt: ſicque Romanorum exercitus nullo periculo inde exceſſit. Haud multo poſt in Aſiam contendit Imperator, urbem Caſtamonem Paphlagonibus finitimam, expugnare ſtatuens. Perſæ enim qui eam incolebant, regiones vicinas, & Imperatori ſubditas, excurſibus variis fatigabant, iidemque Romanos non paucis af-
E ficiebant incommodis, hos magnitudine apparatus bellici exterritos, & ſe & urbem dedere compulit, ac Byzantium deinde reverſus, magnificum egit triumphum. Carpentum enim argento compactum, obductumque auro undique, tamquam in eo ſeſſurus, parari juſſit. Non aſcendit illud tamen, ne qua forte de ſe apud ſubditos ſuboriretur ſuſpicio, ſed imagine Dei genitricis impoſita, ipſe Crucis ſignum præ manibus geſtans anteceſſit. Sic proceſſit Carpen-

Edit. Pariſ. pag. 7.

tum, reſque miraculi inſtar a Byzantinis viſa, quod a nemine, ut opinor, factitatum noverant, ex quo Heraclii & Juſtiniani Imperium obtinuere.

VI. Dum hæc apud Romanos gererentur, Taniſman, qui ea tempeſtate Cappadociæ imperabat, Caſtamonem obſidione cingit, & oppugnat. Imperatorem quippe bellicis alias conſiliis occupatum felicior fortuna tum deſeruerat. Quin & Irene Auguſta exceſſerat e vivis, ipſeque acri conflictatus morbo Byzantium fuerat relatus. Urbem igitur fame prius attritam, deinde & vi expugnando cepit Taniſman: quæ res principis animum graviter afflixit. Interea neſcio quo caſu extincto Taniſmane, cum inter Machumatum qui Imperium erat adeptus, & Iconii Phylarchum, quem Sultanum, cæteris anteponentes principibus, vocant Perſæ, ſimultas intercederet, Imperator miſſis Iconium Legatis, ut ſecum amicitiam & ſocietatem adverſus Machumetum contraheret, illi perſuaſit. Venit itaque non multo poſt quidam ex primatibus ab illo ſubmiſſus cum exercitu, & obſes, & belli particeps ſocius futurus. Imperator igitur cum iis copiis Gangram profectus, caſtra fixit ante urbis mœnia, ſeque hac ratione compoſuit, tamquam oppugnationem ſequenti anno ſuſcepturus: at Machumet, cum ſe Romano Principi cerneret imparem, neceſſarium cenſuit Sultanum ad ſuas partes allicere, cui cæteroquin affinitate junctus erat. Diremptis ſimultatibus, in Romanos una conſpirant, ac Perſæ auxiliares revocati a Sultano, noctu fuga dilabuntur. Dolo cognito, Imperator non mediocri animi anxietate perculſus, caſtra inde movere confe-

Edit. Pariſ. pag. 8.

ſtim ſtatuerat, niſi quidam Monachi, qui tum forte aderant, a conſilio avocaſſent, perſuaſiſſentque, ut cœptis inſiſteret, & Gangrenſis urbis expugnationem cum fiducia aggrederetur. His perſuaſus, mœnia poſtridie adoritur: verum inde repulſus, ad Rhyndacem recedit, exercitumque in hybernis locat. Romani longo iſtic tempore commorati, atque aba re frumentaria, cujus propter hyemem haud facilis erat tranſvectio, non modica laborarunt, adeo ut fames complures oppreſſerit. Caſtamone itaque inde repetita & certis recuperata conditionibus, Gangram exercitum reduxit. at Perſæ, qui civitatem tenebant, cum reſciſſent congregatas rurſum ad Rhyndacem militares copias, urbem Imperatori tradere primo quidem detrectarunt, auxilium * inde ſibi ſubmittendum rati. Verum ut hæ copiæ, antequam in unum convenirent, rurſum diſſipatæ ſunt, (inſtante quippe hyemali tempore, ut ſupra commemoravimus, bellum geri non poſſe putant) neceſſitate adacti, hac urbem conditione dediderunt, ut & ipſi, & qui ſuperſtite adhuc Taniſmane, bello capti erant a Romanis, ab eorum manibus & poteſtate innoxii dimitterentur. Sedenim Perſæ, conceſſæ ſibi libertati ſpontaneam præferentes ſervitutem, Imperatoris gratiam promeruere, & non ignobilem copiis Romanis fecere acceſſionem.

VII. Exinde res Iſauricæ initium belli dederunt. Nam Livo, vir Armenius, complura oppida, ex iis, quæ Romanis parebant, ſubegerat, ipſamque Seleuciam

A ὅπερ οἶμαι οὔπω μέχρι καὶ τότε κατεῖδον, ἐξ ὅτου Ἡράκλειοι καὶ Ἰουστινιανοὶ τῆς Ῥωμαίων διεῖπον ἀρχήν.

ς'. Ῥωμαίων οὖν ὁ δᾶμος ἐν τούτοις ἦν. Τανισμὰν δὲ, ὃς Καππαδοκίας ὑπὸ τοῦτον ἦρχε τὸν χρόνον, Κασταμόνα στρατεύματι περιλαβὼν ἐπολιόρκει. ἐπειδή τε Βασιλεῖ ἐς τὸν πόλεμον ἤδη καθισταμένῳ τύχη τις ἐμποδὼν ἐγένετο, (ἥ τε γὰρ ξυνοικος Εἰρήνη ἐξ ἀνθρώπων ἠφάνιστο, ὁ δὲ νόσῳ ἁλοὺς ἐς Βυζάντιον ἀνεκομίσθη) λιμῷ τὸ πρότερον αὐτὴν κατατρίψας, εἶτα καὶ τειχομαχήσας εἷλεν. ὃ δὴ ξυνενεχθὲν μεγάλα τῆς Βασιλέως καθίκετο ψυχῆς. Ἐπειδὴ γοῦν τύχῃ τινὶ Τανισμὰν μεταξὺ τὸν βίον καταστρέψαντος, Μαχούμετ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καταστὰς διάφορος τῷ φυλάρχῳ τοῦ B Ἰκονίου γένοιτο, πόλεως. ὃν δὴ Σουλτὰν τῶν ἄλλων ὑπερτιθέντες ὀνομάζουσι Πέρσαι, πρέσβεις εἰς Ἰκόνιον στείλας, ἐπειδήπερ ἐς τὸ φίλιον αὐτῷ ξυνεγένετο, Ῥωμαίοις ξυμμαχήσειν κατὰ Μαχούμετ ἀνέπεισεν. Ἧκε τοίνυν οὐκ ἐς μακρὰν τῶν παρ' αὐτῷ τις ἐπιφανῶν ἅμα στρατεύματι, ὁμηρεύσων τε ἅμα καὶ τοῦ πολέμου συνεφαψόμενος. Βασιλεὺς μὲν οὖν ἅμα ξὺν τοῖς εἰρημένοις ἐπὶ Γάγγραν ἐλθὼν, πρὸ τοῦ ταύτης περιβόλου τὴν στρατοπεδείαν ἐπήξατο, ἐν παρασκευῇ ὢν ὡς ἐς νέωτα τειχομαχήσων. ἀλλὰ Μαχούμετ οὐχ οἷον ἀξιόμαχον ἑαυτὸν Βασιλεῖ ἐπιστάμενος, δεῖν ἔγνωκε τὸν Σουλτὰν ἑταιρίσασθαι, ἄλλως τε καὶ κατὰ γένος αὐτῷ προσήκοντα. καὶ τοίνυν τὰ διάφορα λύσαντες, κατὰ Ῥωμαίων C καὶ ἄμφω ξυνεπιθέσθην. Οἵ τε ξύμμαχοι Πέρσαι μετάπεμπτοι πρὸς τοῦ Σουλτὰν γεγονότες νύκτωρ ᾤχοντο φεύγοντες. Γνοὺς οὖν τὴν ἐπιβουλὴν ὁ Βασιλεὺς ἐν ἀθυμίᾳ πολλῇ ἦν, καὶ βεβούλευται παρ' αὐτὰ ἐκεῖθεν ἀναζευγνύειν. ἀλλά τινες μοναχοὶ κατά τινα τύχην ἐνταῦθα παρόντες, ἀπέλεγον πρὸς τὴν ἐγχείρησιν μονονουχὶ θαρσεῖν τὰ ἐπὶ τῆς Γάγγρας ἁλώσει διατεινόμενοι. Οἷς ἀναπεισθεὶς τῇ ὑστεραίᾳ τῷ περιβόλῳ προσέβαλεν, ἐκεῖθέν τε ἀποκρουσθεὶς ἐπὶ Ῥυνδακηνὸν μετέβη. ἐνταῦθά τε παντὶ τῷ στρατῷ διεχείμαζεν. Ἔνθα Ῥωμαίοις πολλὴν τινα διατρίβουσι χρόνον, ἐπειδὴ μὴ εἶχον ὅθεν χειμῶνος ἐσκομίσονται ἐπιτήδεια, ξυνέβαινεν ἤδη λιμῷ πιέζεσθαι. ἄρας τοίνυν ἐκεῖθεν ἐπὶ Κασταμόνα ἦλθεν, ὁμολογίᾳ τε ταύτην D ἑλὼν ἐπὶ Γάγγραν μετῆγε τὸ στράτευμα. Πέρσαι τοίνυν οἱ τὴν πόλιν κατεῖχον δυνάμεις ἐπὶ Ῥυνδακηνῆς ἀθροιζομένας καὶ πάλιν μεμαθηκότες, τὸ μὲν πρῶτον ὤκνουν Βασιλεῖ τὴν πόλιν ἐνδοῦναι, ἐλπίσιν ἐπικουρίας εἰς τοῦτο φερόμενοι. Ἐπειδὴ δὲ αἱ μὲν εἰρημέναι δυνάμεις οὔπω ἔτι ἐς ταυτὸν ξυνελθοῦσαι διελύοντο αὖθις, (χειμῶνος γὰρ ὥρᾳ στρατεύειν ἀδύνατα εἶχον, καθάπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθέν μοι δεδήγηται,) ὑπ' ἀνάγκης ἀπειρηκότες τὴν πόλιν αὐτῷ παρέδοσαν, ἐπὶ ὁμολογίᾳ τοὺς αὐτούς τε καὶ τοὺς ὅσοι Τανισμὰν ἔτι περιόντος δοριάλωτοι Ῥωμαίοις ἐγένοντο, E αὐθέως τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀπαλλάξαι χειρός. Ἀλλὰ Πέρσαι ἀντὶ τῆς ἐν χερσὶν ἐλευθερίας αὐθαίρετον προελόμενοι δουλείαν, εὐνοίας τε τῆς παρὰ Βασιλέως ἔτυχον, καὶ προσθήκη δυνάμεως οὐκ ἀγεννὴς Ῥωμαίοις ἐγένοντο.

ζ'. Τὰ δ' ἐντεῦθεν τὰ τῶν Ἰσαυρικῶν πολέμων ἀρχὴν Ῥωμαίοις εὕρατο. Λεβούνης γὰρ ἀνὴρ Ἀρμένιος ἄλλας τε ὡς πλείστας τῶν Ῥωμαίοις κατηκόων πό-

λεις εἷλεν Ἰσαυρικὰς, καὶ δὴ καὶ τὴν Σελεύκειαν πολιορκεῖν ἐπεβάλετο. ὃ πυθόμενος Βασιλεὺς, τὰς δυνάμεις ἀγείρας τάχει πολλῷ ἐπ' ἐκεῖνον ᾔει. Τούτου δὴ ἕνεκα Βασιλεὺς ἐπὶ τὴν Κιλίκων ἐστέλλετο, καὶ ὅπερ ἄρτι δηλώσω. Βαϊμούνδου, ὃς Ἀντιοχέων ἦρχεν, ἐξ ἀνθρώπων ἠφανισμένου, οἱ τῆς χώρας προύχοντες ἐπὶ Βασιλέα πέμψαντες ἔφασαν, ὡς εἴπερ βουλομένῳ αὐτῷ εἴη, θυγατέρα τὴν Βαϊμούνδου τῷ ὑστάτῳ τῶν παίδων ξυνοικεῖν τῷ Μανουὴλ αὐτίκα μετὰ ἄνδος τὰ Ἀντιοχέων ὑπ' αὐτῷ πράγματα ἔσεσθαι. ἀλλ' οὔπω ἔφθη τῇ Κιλίκων αὐτὸς ἐπιβῆναι, καὶ τοῦ σκοποῦ μετατεθειμένοι, ἀντὶ φίλων τε καὶ ξυμμάχων πολεμιώτατοι τούτῳ κατέστησαν. Οὐκ ἀξιομάχους γε μὴν ἑαυτοὺς τῇ Ῥωμαίων εἰδότες στρατιᾷ, δεῖν ἔγνωσαν καὶ Λεβούνην σφίσιν ἐπισπάσασθαι. ἀμέλει καὶ τῆς φρουρᾶς τὸν ἄνθρωπον ἐξελόντες, ἔνθα ἐπειδὴ πολέμῳ περιγεγόνασι καθείρξαντες ἐτήρουν. Τὰ πιστὰ παρ' αὐτοῦ λαβόντες, ἐφ' ᾧ φίλος καὶ σύμμαχος κατὰ Βασιλέως αὐτοῖς ἔσεσθαι, ξὺν φιλοφροσύνῃ ἀπέλυσαν. Βασιλεὺς δὲ ἐς Κιλίκων παρελθὼν Μοψουεστίαν τε εἷλε, καὶ Ταρσοῦ καὶ Ἀδάνης περιγεγονὼς, πρὸ Ἀναζάρβου τὸν χάρακα πήγνυται. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγένετο ξυνέπεσέ τι τοιοῦτον. Τῷ Κόμητι Πετέως, ἃ περὶ κόλπον ἵδρυται τὸν Ἰόνιον, παῖδες γίνονται δύο. ὧν ὁ μὲν, πατρὸς τετελευτηκότος, εἰς τὴν πατρῴαν καθίσταται ἀρχὴν, ἅτερος δὲ ἐν πένητος σχήματι ἐς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις νεὼν παραγίνεται. Ἐπειδή τε αὐτὸν ὁ νεωκόρος ἴδοι, κάλλους τε καὶ μεγέθους ἐκπεπληγμένος, ἐπυνθάνετο προσιὼν, ὅστις εἴη δηλῶσαι αὐτῷ. Ὁ δὲ συνεῖρε μὲν ἐξ ὧν ἥκιστα δηλωθήσεσθαι ᾤετο, πείθειν δ' οὐκ ἔχων, ἔκφορα λοιπὸν τὰ περὶ ἑαυτοῦ καθίστη. Ὁ δὲ τοῦτον ἀκούσας δρομαῖος ἐς τὸν Ῥῆγα παρελθὼν, παραυτὰ τὸν ἄνδρα ἐμήνυσε, καὶ ὃς ὡς ἑαυτὸν τὸν Ῥαϊμοῦνδον μεταπεμψάμενος, τοῦτο γὰρ αὐτῷ ὄνομα ἔκειτο, τῇ Βαϊμούνδου ξυνοικήσειν ἀνέπεισε θυγατρὶ, οὔπω ἔτι εἰς ἡλικίαν ἀφιγμένῃ. Ὁ μὲν οὖν ἀπῄει ὡς τῆς Ἀντιόχου λοιπὸν ἐπιβησόμενος, καὶ τύχῃ τινὶ τοῖς Ῥωμαϊκοῖς σκοποῖς ἐμπεσὼν, ἐγγὺς μὲν ἁλῶναι ἐγίνετο. τῶν γάρ τις στρατιωτῶν ἐπιόντα τοῦτον ἐπιστὰς παίει κατὰ τοῦ κράνους, καὶ εἰ μὴ ἀμφοτέραις τοῦ ἵππου ἐπιλαβόμενος αὐχένος ἐπέσχε τὸν ὄλισθον, πλεῖστοί τε ἤδη τῶν ἑπομένων συνέστησαν, ὕπτιος ἂν παραυτὰ ἐξεκυλίσθη. Ὁ μὲν οὕτω τὸν κίνδυνον διαφυγὼν ἐς Ἀντιόχειαν ἦλθε. Βασιλεὺς δὲ Ἀνάζαρβον ἐνέκειτο πολιορκῶν. Ἀλλ' οἱ ἔνδον ἀπρακτῆσαι οἱ μηχανώμενοι τὴν ἐγχείρησιν, σιδήρια ἱκανῶς τῷ πυρὶ διακαίοντες, ἐπὶ τὰ πετροβόλα τῶν μαγγανικῶν ἀφίεσαν. τὰ δὲ τοῖς ἐμπροσθίοις αὐτῶν ξυλίναις πελάζοντα κίοσιν, ἐνεπίπρων αὐτίκα. τοῦτο πολλάκις γινόμενον εἰς ἀθυμίαν ἐνῆγε τὸν Βασιλέα. Ὀψὲ γοῦν ἀλύοντι προσελθὼν Ἰσαάκιος, ἀλλὰ ἄγε, ὦ Πάτερ, πλίνθοις, ἔφη, περιειλῆφθαι κέλευε τὰ ξυλώματα. οὗ γεγονότος, οὐκ ἔτι ταῖς συχναῖς προσβολαῖς οἱ ἔνδον ἀντέχειν δεδυνημένοι, τὰς πύλας ἀναπετάσαντες τὸν Ῥωμαίων εἰσδέχονται στρατηγόν. Ἀνάζαρβος μὲν οὖν τοῦτον τὸν τρόπον ὑπὸ Ῥωμαίους ἐγένετο. Ῥαϊμοῦνδος δὲ καὶ Βαλδουῖνος, ὃς Μαρασίου κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἡγεμονεύων ἦν, ἕως μὲν οὔπω ἐπὶ θύραις ὁ κίνδυνος ἵστατο, στράτευμα ἀγείραντες ἱκανὸν, ἐπὶ Παλαιστίνην ἠπείγοντο, τὸν τῇδε Ῥῆγα τοῦ κινδύνου ἐξαιρησόμενοι. Σαρακηνοὶ γὰρ, οἱ Παλαιστινοῖς προσοικοῦσι, πολέμῳ περιγεγονότες αὐτοῦ, ἐς τὰ

A ſtatuerat obſidere. quæ poſtquam Imperatori comperta ſunt, contractis conſeſtim militaribus copiis, obviam proficiſcitur. Hac de cauſa, quam mox dicam, Imperator in Ciliciam contendit. Boemundo, qui Antiochiæ præerat, extincto, regionis primates ad Imperatorem mittunt, renuntiantque, ſi Boemundi filiam cum Manuele, ultimo ex liberis, matrimonio copulari pateretur, Antiochenum Principatum in ſua poteſtate fore: at ille tunc in Ciliciam non potuit venire, aut noluit. a ſuo itaque conſilio fruſtrati, qui prius ſocii & amici fuerant, facti ſunt hoſtes infenſiſſimi. viribus autem inferiores ſe ſe B Romanis videntes, Livonem in ſuas partes perducendum putarunt, eductum igitur de carcere hominem, quem bello captum in vinculis habebant, libertate donant, hac conditione, fideque in id interpoſita, ipſum amicum & ſocium fore in poſterum, & contra Romanos una ſecum militaturum. Imperator vero Ciliciam ingreſſus, Mopſueſtiaque, & Tarſa, & Adana potitus, ad Anazarbum caſtra ponit. Interea dum hæc aguntur, hoc accidit. Pictavorum, quæ regio eſt ad ſinum Ionium, Comes, filios habebat duos, quorum alter extincto parente paternum adeptus eſt principatum, alter mendici aſſumpto habitu, templum adiit Hieroſolymitanum. C eum ſimul ac conſpicatus eſt æditaus, miratus ſtaturam viri & formam, acceſſit, & percontatus eſt, quis eſſet. Ille vero ea reſpondit, primum, e quibus minime ſe ſe agnitum iri arbitraretur. verum ubi perſuaderi non poſſe æditaum perſpexit, quæ vera eſſent tandem omnia de ſe retulit. quibus cognitis, æditaus confeſtim ad Regem perrexit, virumque prodidit. Rex vero accito Raimundo, (id enim ipſi nomen) ſuaſit, ut uxorem duceret Boemundi filiam, quæ nondum pubertatis annos attigerat. Atque ille dum iter inſtituit D verſus Antiochiam, forte incidit in ſpeculatores Romanos, parumque abfuit quin captus fuerit. aggredienti enim miles quidam obverſus galeam percuſſit, ut, niſi utraque manu comprehenſa equi cervice præcaviſſet lapſum, ſubveniſſentque non pauci, pronus haud dubie ad terram decidiſſet. ita demum vitato periculo Antiochiam pervenit. Imperator interea Anazarbi oppugnationi totus incumbebat. Oppidani e contra irritos facere impetus hoſtiles conantes, candentia igne ferramenta in machinas quibus emittuntur lapides, jaculantur, quæ anteriores earum e ligno comprehenſas columnas extemplo incenderunt. res illa ſæpius repetita animum Imperatoris graviter pupugit. anxium tandem E & ſollicitum ſic adorſus eſt Iſaacius filius: *quin jubes*, Pater, *lignamenta obduci tegminibus limo confectis*. quod ubi factum, ad frequentem depellendam vim non amplius idonei oppidani, portis apertis, copias Romanorum recepere. ſic in Romanorum jus conceſſit Anazarbus. Raimundus interea, & Balduinus qui ea tempeſtate Mareſiæ præerat, cum nondum præſens adeſſet diſcrimen, conſcribentes exercitum, propero itinere in Palæſtinam contendunt, quo Regi, qui iſtic non modicum periclitabatur, ſubvenirent. Hanc enim Saraceni Palæſtinis conterminí, prælio facti ſuperiores,

Edit. Pariſ. pag. 9.

in caſtello Montisferrandi, quo ſe fuga contulerat, oppugnabant.

VIII. Imperator Anazarbo potitus, ad caſtrum Bacam progreditur, cujus præſidiarii milites Antiochiæ metuentes, eo ſe denuo receperunt. Romanorum interea exercitus, poſtpoſita Bacæ obſidione, ad flumen quod urbem allambit, caſtra locat: Antiocheni primo quidem apparuere intrepidi, murorum robori, cæteriſque confiſi munimentis: unde protracta in longum tempus obſidione, dum quidam ex numeroſis militaribus, ut plerumque fieri amat in numeroſo exercitu, in vicina & urbi adjacentia prorumpunt pomaria, decerpuntque fructus, improviſo eos adorti, complures ceciderunt. verum re percepta, Romaniſque militibus aliis ſubvenientibus, portas tumultuario repetunt, multis ſuorum in fuga amiſſis. at inſtituentibus oppugnationem Romanis, in magnam trepidationem venere, adeo ut Raimondus ad Imperatorem accederet crebrius, ſupplexque deprecaretur, urbem acciperet hac conditione, ut Imperator quidem illius eſſet Dominus, & diceretur: Ipſe autem jure illam regeret vicario: ſed nihil horum impetrato, re infecta ad ſuos rediit. Paucis poſtea elapſis diebus, relato ad Romanorum conſilium negotio, Raimundus petita tandem obtinuit. Exindeque reliquæ Latinorum copiæ in partes tranſierunt Imperatoris, atque adeo ipſi qui Fratres ab iis vocantur, & qui regiones iſtas incolunt. ea ſic ſe ſe habuerunt. Joannes Imperator tam opportunam minime omittendam occaſionem ratus, cum iiſdem copiis in Superiorem irrumpit Syriam, Pizam caſtrum belli jure ac lege capit, multiplicique iſtic potitur præda, quam cum multitudine captivorum Antiochiam præmittit, præfecto iis Thoma, viro genere quidem ignobili, ſed a pueris inter Imperatoris Scribas allecto. ipſe interea ad Berrhœam pergit, urbem antiquam & celebrem; ſed enim Thomas initio ſtatim itineris ab hoſtibus oppreſſus, & præda & ſpoliis, quibus præerat ereptis, amiſſaque captivorum, quam abducebat, turba, ægre ac vix tandem periculum effugit. Berrhœæ cum appropinquaret Imperator, & aquarum penuria laborare circumjacentem videret regionem, hanc præteriit. Chame autem & Chabarde caſtellis in tranſitu expugnatis, Seſerim adortus eſt, civitatem tum aliarum rerum, tum hominum copia florentem. Hanc quidem oppugnando cepit, ſed ab arce repulſus, cum ſecundo tentare vellet, ſupervenere Legati, qui & præſentem pecuniæ vim offerrent, & in futurum annuam, ſtati tributi nomine, ſoluturos ſe ſe Romanis pollicerentur. Ejuſcemodi fuit Legationis ſumma; ſed oblata reſpuit Imperator, ſperans fore ut & ipſos tandem expugnaret. verum cum variis factis impreſſionibus urbem tentaſſet fruſtra, admiſſis iterum Legatis, in propoſitas conditiones conceſſit. magna igitur obtulere illi munera, atque in iis crucem, rem ſane mirandam, donumque quod Imperatorem deceret. Lapis erat Lychnites juſtæ magnitudinis, qui cum in Crucis ſpeciem efformaretur, paululum nativi ſplendoris in ipſa elaboratione perdiderat. Hanc ferebat a Conſtanti-

Edit. Pariſ. pag. 10.

pag. 11.

Μοντεφέραντα φρούριον ἀνασωθέντα ἐπολιόρκουν.

η'. Ἐπειδὴ Βασιλεὺς Ἀναζάρβου ἤδη παρεστησάμενος ἐπὶ τὸ Βακᾶ ἐχώρει προσφύγιον, δείσαντες περὶ τῇ Ἀντιόχῃ σπουδῇ καὶ πάλιν ἐπ' ἐκείνην ᾔεσαν. Ἐν τούτῳ καὶ ὁ Ῥωμαίων στρατὸς τὴν Βακᾶ ὑπερθέμενος πολιορκίαν, περὶ ποταμὸν, ὃς τὴν πόλιν αὐτοῖς παραῤῥεῖ, τὸν χάρακα ἐπήξατο. Ἀντιοχεῖς δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἄτρεστοι ἦσαν, τειχέων τε καρτερότητι καὶ τῇ ἄλλῃ ἀσφαλείᾳ πιστεύοντες. ὅθεν καὶ ἐπειδήπερ τῆς πολιορκίας ἐφ' ἱκανὸν παρατεινομένης, τῶν ἐκ καταλόγου τινὲς, ὁποῖα ἐν πολλῷ στρατεύματι γίνεσθαι εἴωθεν, ἐς τοὺς πρὸ τῆς πόλεως ἐκδραμόντες κήπους, ἐδρέποντο τῶν ὀπωρῶν, αἰφνίδιοι κατ' αὐτῶν ἐπελάσαντες πολλοὺς ἔκτειναν. συναισθήσεως δὲ γενομένης, καὶ τῶν Ῥωμαίων στρατιωτῶν σπουδῇ βεβοηθηκότων, ταῖς πύλαις ἐνέπεσον φεύγοντες, πολλοὺς τῶν σφετέρων ἐν τῷ φεύγειν ἀποβαλόντες. Ἐπειδὴ Ῥωμαῖοι τειχομαχίας ἤδη ἥπτοντο εἰς πολλήν τινα ἐνέπεσον ὀῤῥωδίαν. ὅθεν καὶ συχνὰ ἐπὶ Βασιλέα Ῥαιμοῦνδος ἐξιὼν θερμῶς ἐλιπάρει τὴν πόλιν αὐτῷ παραδιδοὺς, ἐφ' ᾧ Βασιλέα μὲν κύριον εἶναι καὶ λέγεσθαι, τὸν δὲ δικαίῳ τῷ ἐξ αὐτοῦ ταύτης ἐπιτροπεύειν. Ἀποτυγχάνων δὲ ὧν ἐδεῖτο ἄπρακτος ἀνεκομίζετο. Ἡμέραις δὲ ὀλίγαις ὕστερον τῆς Ῥωμαίων βουλῆς περὶ τούτου ψηφισαμένης, οὗτος δὲ προσεδέχθη ἐφ' οἷς εἴρηται, καὶ αἱ λοιπαὶ Λατίνων δυνάμεις Βασιλεῖ προσεχώρησαν, ὅτι παρ' αὐτοῖς Φρέριοι λεγόμενοι, καὶ οἱ τὴν χώραν περιοικοῦσι. Ταῦτα μὲν ὧδε ἐγένετο. Βασιλεὺς δὲ Ἰωάννης τηλικαύτην καιροῦ ξυντυχίαν μηδαμῶς καταπροΐεσθαι θέλων, ξὺν δυνάμεσι ταῖς εἰρημέναις εἰς τὴν ἀνωτάτω ἐμβάλλει Συρίαν, τό Πιζᾶ τε φρούριον πολέμου νόμῳ λαβὼν, καὶ λαφύρων μέγα τι χρῆμα ἐντεῦθεν περιβαλλόμενος, τὰ μὲν ἅμα τῷ πλήθει τῶν ἀνδραποδισθέντων ἀνθρώπων ἐπὶ Ἀντιοχείας ἔπεμψε, Θωμᾶν ἐπιστήσας αὐτοῖς, ἄνδρα ἐξ ἀσήμων μὲν γεγονότα, τοῖς δὲ Βασιλέως ὑπογραμματεῦσιν ἐκ παίδων οἶμαι κατειλεγμένον. Ὁ δὲ ἐπὶ Βέῤῥοιαν ἐχώρει, πόλιν ἀρχαίαν, καὶ λόγου πολλοῦ ἀξίαν. Ἀλλὰ Θωμᾶς μὲν οὐκ εἰς μακρὰν πολεμίων αἴφνης ἐπιθεμένων αὐτῷ, ἅπερ ἐπήγετο λάφυρα καὶ τῶν αἰχμαλώτων τὸν ὅμιλον ἀποβεβληκὼς, μόγις αὐτὸς τὸν κίνδυνον ἔφυγε. Βασιλεὺς δὲ, πρὸς Βέῤῥοιαν γεγονὼς, ἐπειδὴ παντάπασιν ἄνυδρον χώραν τὴν ἐκτὸς αὐτὴν κατενόει, τὴν μὲν παρῆλθε, Χαμᾶ δὲ καὶ Καβαρδὲ ἐξ ἐφόδου παραστησάμενος φρούρια, ἐπὶ Σίσερ μετέβη, πόλιν εὐδαίμονά τε καὶ πολυάνθρωπον. Ἀλλὰ τὴν μὲν πόλιν τειχομαχήσας εἷλεν, ἐν δὲ τῇ ἀκροπόλει γεγονὼς ἀπεκρούσθη. μέλλοντι δὲ καὶ δευτέραν προσάγειν πεῖραν αὐτῇ, πρέσβεις ἀφίκοντο, χρήματα, ἃ μὲν αὐτίκα παρέχειν ἀπαγγελλόμενοι, τὰ δὲ καὶ ἀνὰ πᾶν ἐντεῦθεν Ῥωμαίοις κομίζεσθαι ἔτος τακτόν τινα φόρον. Τοιοῦτος μὲν τῆς πρεσβείας αὐτοῖς νοῦς ἦν. Βασιλεὺς δὲ τότε μὲν ἀπεπέμψατο τούτους, ἐλπίδα ἔχων πολέμῳ περιγεγονέναι καὶ αὐτῶν. ἐπειδὴ πολλάκις αὖθις προσβαλὼν ἀνηνύτοις ἐπιχειρεῖν ἔγνω, δεξάμενος τὴν πρεσβείαν, ἐπὶ συμβάσεις ἐχώρει. Κομίζονται γοῦν αὐτῷ μεγάλα μὲν χρήματα, προσάγεται δὲ καὶ σταυρὸς, ἐξαίσιόν τι χρῆμα, καὶ Βασιλεῦσι δῶρον ἐπάξιον. Λίθος ἦν λυχνίτης, μεγέθους μὲν ἱκανῶς ἔχων, ἐς σταυρὸν δὲ λαξευθεὶς σχῆμα, ὀλίγον τῆς φυσικῆς ἐν τῷ λαξεύεσθαι ἀποβεβλήκει χροιᾶς. ὃν ὁ ἐν Βασιλεῦσί φασιν ἀπόστολος ἐφιλοτεχνήσατο Κωνσταντῖνος a
* τρόπῳ δὲ ὅτῳ δὴ Σαρακηνοῖς εἰς χεῖρας ἦλ-

θε.

θει. Ταῦτα οὖν δεξάμενος, τὰ πιστὰ δὲ καὶ περὶ τῶν ἐξῆς φόρων λαβὼν ὡς ἐπὶ τὴν Κιλίκων αὖθις ἐχώρει. Τὸ Βακᾶ τε τὸ Καπνισκέρτι φρούρια παραταξάμενος ὀχυρὰ, ὁ μὲν ἐπὶ χώρας ἔμενε, μοῖραν δὲ τοῦ στρατεύματος ἀποτεμόμενος ἐπὶ καταδρομὴν τῶν λοιπῶν ἔστελλε. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρὸς ἀκρίβειαν ἱστορεῖν ὑπόσχεσιν οἶμαι ὑπερβαίνει τὴν ἡμετέραν. ὡς γὰρ ἐν κεφαλαίῳ προὔκειτό μοι περὶ τῶν παρόντων εἰπεῖν, ἅτε μηδὲ αὐτοπτήσαντι ταῦτα, μηδὲ τὸ πιστὸν ἐντεῦθεν λαβόντι. Τοσαῦτα δ' οὖν ὅμως τῆς τύχης εὐμενῶς προσβλεψάσης αὐτῷ ἐνιαυτοῖς μὲν δυσὶν οἶμαι εἴργαστο.

θ'. Οὕτω δὴ Βασιλεῖ Ἰωάννῃ τάς γε ἐν Ἀσίᾳ εὐδοκιμεῖν ξυνέβαινε μάχας, πλήν γε δὴ ὅτι μὴ τὰ ἀμφὶ τῇ Νέᾳ Καισαρείᾳ κατὰ σκοπὸν αὐτῷ ξυνέπεσον. Ἦν μὲν γὰρ ἀμφὶ τροπὰς ἤδη χειμερινάς. ὁ δὲ μακρὰν ἄποθεν αὐτῆς αὐλισάμενος, πολιορκίᾳ παραστήσασθαι ᾤετο. Ἐπεὶ δὲ Πέρσαι τε οἱ τὴν πόλιν εἶχον ἰσχυρότατα αὐτῷ ἐνέκειντο πολεμοῦντες, καὶ χειμὼν ἐξαίσιος οἷος ἐπιγεγονὼς ἐπίεζε τὸ στρατιωτικὸν, τῆς μὲν πόλεως ἀπῆρεν, ἐς δὲ τὴν παρακειμένην Περσῶν εἰσελάσας χώραν, λείαν ἐκεῖθεν πολλὴν ἤλασε, καὶ ἀνθρώπων ὅμιλον μακροῦ τοῦ χρόνου Πέρσαις δουλεύοντα τῇ Ῥωμαίων ἀπέδωκεν. Ἐν ταύτῃ δὴ τῇ ἐκστρατείᾳ, λέγω δὲ ὁπηνίκα ἔτι αἱ Νέας Καισαρείας ἐπαύλεις εἶχον αὐτὸν, ξυνέπεσέ τι λόγου καὶ ἀκοῆς ἄξιον. Ἐπειδήποτε ξυμβολῆς μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Περσῶν καρτερᾶς γενομένης, τύχῃ τινὶ τὰ Περσῶν καθυπέρτερα ἦσαν, τὰ στρατόμενα Μανουὴλ κατιδὼν, ὃς ὕστατος, ὥς μοι πολλάκις ἐῤῥέθη, παίδων Βασιλεῖ ἐγένετο Ἰωάννῃ, τοῦ πατρὸς οὐδὲν αὐτῷ ξυνειδότος ἐς μέσους σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἐμπίπτει τοὺς πολεμίους. καὶ αὐτοὺς μὲν ἀπεώσατο, τὸ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατιωτῶν ἤδη ἐκλελοιπὸς ἀνεῤῥώσατο φρόνημα, ἐφ' οἷς ἐδυσχέραινε μὲν ὁ πατὴρ, καὶ ἐν δεινῷ τὴν τόλμαν ἐποιεῖτο: θαῦμα δὲ αὐτὸν ἔνδον εἶχε καὶ ἐξεπέπληκτο μονονουχὶ, εἰ ὀκτωκαίδεκα οὔπω γεγονὼς ἔτη, τηλικοῖς ἑαυτὸν παραβάλλειν κινδύνοις τολμᾷ, ῥύστην αὐτὸν δημοσίᾳ τοῦ Ῥωμαίων ἀπεκάλει στρατοῦ. Οὕτως οὐκ οἶδε παντάπασιν ἡλικίαις ἀρετὴ περιγράφεσθαι. ἐκ τούτου δὲ πολέμου σχεδὸν οὐδενὶ Ῥωμαίων ἐφ' ἵππῳ ἐπαινοῦντι ξυνέπεσε. Τὰ μὲν δὴ Νέας Καισαρείας ἐνταῦθα ἐτελεύτα. Βασιλεὺς δὲ Πέρσας ἐς αὖθις Σωζόπολιν πυθόμενος πολεμεῖν, παρεῤῥωμένος ἐνταῦθα ἐφέρετο. Ἐπειδὴ δὲ οὐδενὶ πολεμίων ἐντετυχηκέναι αὐτῷ ἐγένετο, ἤδη γὰρ ἐπιέναι σφίσι Ῥωμαίους πυθόμενοι ᾤχοντο ἀπιόντες, ἐπὶ τὴν Πασγοῦσα καλουμένην λίμνην διεβίβαζε τὸν στρατόν. Αὕτη γὰρ δὴ ἐς ἄφατόν τι μῆκος καὶ εὖρος ἐκτεινομένη, νήσους κατὰ μέσον παρέχεται φακελιδὸν ἀλλήλαις τοῦ ὕδατος ἀνεχούσαις, ἐν αἷς φρούρια ἐκ παλαιῶν ᾠκοδόμηντο χρόνων. Οἰκοῦσί τε ἐν αὐτοῖς ἄνθρωποι, τὸ ὕδωρ ἀντὶ ταφρείας πεποιημένοι. ἔξεστι δ' αὐτοῖς ἐς Ἰκόνιον ἀνιοῦσιν αὐθημερὸν ἐκεῖθεν ἐπανελθεῖν. οὗ δὴ μάλιστα ἕνεκα Βασιλεὺς περὶ πλείστου τὴν τῆς λίμνης ἐπικράτησιν ἐποιεῖτο. Τῶν δ' ἐν αὐτῇ Ῥωμαίων οὐκ ἐνδιδόντων ταύτην αὐτῷ, χρόνῳ γὰρ δὴ καὶ ἔθει μακρῷ Πέρσαις τὰς γνώμας ἀνακραθέντες ἦσαν, τοιά δέ τινα ἐννόει. Λέμβους ὡς πλείστους καὶ ἀκάτια ξυναγαγὼν, ξύλοις ἄνωθεν ἐπεζεύγνυ, ἐπὶ τούτων δὲ τὰς μηχανὰς θέμενος εὐθὺ τῶν εἰρημένων ἦγε φρουρίων. Ἔνθα ξυνέβη πνεύματι ξηρῷ, τῆς λίμνης ἐκ παρα-

no, inter Imperatores Apoſtolo, adornatam. . . . . hoc modo in manus venerat Saracenorum. His itaque omnibus acceptis, fide etiam ſolvendi deinceps tributi interpoſita, Ciliciam verſus iterum proficiſcitur: & Baca & Capniſcerti, validis munitionibus captis, ipſe in ea regione manet, partem vero exercitus mittit ad cæteras incurſandas. Sed enim accuratius illa tractare, videtur a propoſito noſtro prorſus alienum; cum id nobis conſilii potiſſimum fuerit, hiſtoriam rerum præſentium, quas aut ipſi non uſurpavimus oculis, aut quarum propterea fides non adeo certa, ſumma in enarrare. Hæc favente, non minimum fortuna biennio, ut opinor, geſta ſunt.

IX. Aſiatico igitur bello ingentem conſecutus eſt gloriam Joannes Imperator, præterquam in ea quam ad Neocæſaream ſuſcepit expeditione, in qua non pro votis ceſſere omnia. Nam poſitis circa ſolſtitium hybernum non procul ab urbe caſtris, haud ægre expugnari illam poſſe in animum induxerat. Sed cum Perſæ oppidani crebris ipſum eruptionibus impeterent acrius, attereretque exercitum hyems validior, caſtra movit, & in circumjectam regionem effuſus, prædas inde abſtulit ingentes, turbamque non modicam hominum, qui diu ſub Perſarum jugo ſervierant, Romanis aſſeruit. In expeditione illa, cum adhuc ſcilicet circa Neocæſaream caſtra haberet, accidit relatu res digna, perinde ac auditu. Cum enim Romanos inter & Perſas conflictu habito, ſuperiores forte evaſiſſent Perſæ, Manuel, qui, ut non ſemel monui, liberorum Joannis minimus erat, hæc advertens, patre inſcio, cum iis qui tum ſibi aderant, in medios ſe ſe hoſtes intulit: quibus validius repulſis, Romanorum demiſſos ante animos plurimum erexit: Id facinus ægre tulit parens, nec filii probavit audaciam: etſi rem miraculi inſtar eſſe ſecum animo reputaret, adoleſcentem duodeviginti annos vix natum, tanta fiducia præſentibus ſe ſe objeciſſe periculis, palamque exercitus ſervatorem profiteretur. Ita non ſemper virtus ætatibus circumſcribitur. Ex eo prælio, nihil fere equitatui Romano accidit. His ad Neocæſaream geſtis, Imperator, cum Sozopolim a Perſis iterum oppugnari accepiſſet, propero illuc agmine contendit. Sed cum nullus adeſſet hoſtis, (jam enim adventu Romanorum percepto, inde exceſſerat) copias ad Paſguſam paludem traduxit, quæ ea longitudine & latitudine ſupra quam dici poteſt protenditur, circa medium paribus ferme intervallis eminentibus ſupra aquas inſulis interſtincta, in quibus ab antiquo extructa ſunt valida caſtella, qui eas inhabitant homines, munitionum loco aquis utuntur, facileque illis Iconium venientibus, eadem die domum redire. Hac maxime de cauſa neceſſarium duxit Imperator paludem expugnare: quam cum ultro non dederent Romani, ut qui jam olim Perſis permixti, eorum ut plurimum mores amplexati erant, id tandem excogitavit. Lembis & actuariis coactis compluſibus, iiſque lignis deſuper invicem connexis, machinas imponit, ac recta ad caſtella progreditur. Agitata tum ventis vehementioribus palude, non

Edit. Pariſ. pag. 12.

pauci interiere Romanis ex militibus: tandem, nec ſine labore, iis potitur.

X. At cum Raymundum Antiochenorum Principem percepiſſet res novas moliri, continuo Ciliciam repetit, eo animo ut non Ciliciam duntaxat, ſed & Antiochiam, Attaliam & Cyprum Manueli filio in hæreditatem daret. Unde vero id ei venerit in mentem, paucis expediam. Alexio primogenito Romanum Imperium jam pridem tradere decreverat: ſed nato Manuele liberorum poſtremo, de eo ſtatim prædictiones in vulgus ſparſæ, & in puero non pauca Imperii agnita ſunt auguria, quorum unum atque alterum recenſere haud abs se erit. Dormienti aliquando Manueli, apparuit mulier, vultu ſevero, nigra indura veſte, manibus tenens calceamenta, quibus Imperatores indui moris eſt. ea Manuel obtulit, indueretque præcepit: atque illo rejiciente, monſtravit conſueta cærulea. Excitatus cum ingenti perturbatione, ubi quæ viderat non reperit, ad pueros plorabat, quod ea e domeſticis aliquem crederet abſtuliſſe. ejuſmodi fuit augurium, cui haud iſtud cedit. Monachus gente Galilæus, qui vitam monaſticam in ſilvis ac montibus agebat, dum forte una cum Imperatore colloqueretur, videretque accedentes ad ſe illius liberos, cæteros veluti privatos habuit, Manueli vero humaniter accepto benedictionem impertiit. Rogatus a Principe quorſum hæc egiſſet, Reſpondit Monachus, unum & omnibus Manuelem ſibi Imperatorem videri. Hæc & ſimilia etſi varie Imperatoris animum verſarent: cum tamen, quæ antea decreverat, nollet reſcindi, priori propoſito ſtetit. Sed ita comparatum eſt, ut rerum exitus ex humanis non pendeant conſiliis. Nondum enim attigerat Ciliciam, cum duobus filiis natu majoribus orbatur: ſuperſtitum vero alter, qui male perinde affecto corpore, neſcio qua detinebatur invaletudine, Byzantium mittitur, fratrum cadavera deducturus. Moritur etiam in Cilicia Imperator, Imperiumque adipiſcitur Manuel. quo pacto autem vitam finieſit, enarrare videtur operæpretium. Ad venationem egreſſo, obvius fit aper ingentis magnitudinis, quales in Cilicia multi, & montibus Tauricis; advenientem, ut fert fama, telo quod manu tenebat excipit: contra ille mucrone in pectus adacto ex plaga furibundus vehementius inſtar, adeo ut inde manus Imperatoris, quæ dum fortius obnititur, a recto deflexa, in Pharetram ſagittis plenam quam ex humero ſuſpenſam gerebat, impegerit, quarum cuſpidibus vulnerata perſtrictaque eſt pars carpo proxima. Ex eo vulnere cruenta ſanie effluente, tenuis membrana, quam vulgo Ederam vocant, adducitur, quæ divisam cogeret carnem, & cicatricem contraheret, ne inflammata dolores concitaret, ſed hæc fuit poſtea inflammationis cauſa: nam venenum quo telum infectum erat, ipſa adſtrictione arctius incluſum, in reliquum transfuſum eſt corpus. Ita primum, cum needum ullus adeſſet dolor, paratur ipſi menſa, eique velut pranſurus accumbit. Inter prandendum, qui circumſtabant medicorum filii, ut appoſitum emplaſtrum conſpexere, cicatricis cauſam ſciſcitati, & edocti, removendum illud a manu,

Edit. Pariſ. pag. 13.

A χθείσης, πολλοὺς τῶν Ῥωμαίων ἀπολωλέναι στρατιωτῶν. μόγις δ᾽ ὅμως καὶ ξὺν βίᾳ πολλῇ καὶ ταῦτα εἷλεν.

ι΄. Ἐπειδὴ δέ γε Ῥαϊμοῦνδον τὸν Ἀντιοχείας πρίγκιπα νεωτερίζειν ἐπύθετο, εὐθὺ καὶ πάλιν Κιλίκων ἐχώρει, κατὰ νοῦν ἔχων τὴν Κιλίκων καὶ Ἀντιοχέων ξὺν Ἀττάλῳ καὶ Κύπρῳ εἰς κλῆρον ἀποδόσθαι τῷ Μανουήλ. Ὅθεν δὲ ἐπὶ ταυτηνὶ τὴν ἔννοιαν ἦλθεν, ἐρῶν ἔρχομαι. φθάνει μὲν Ἀλεξίῳ, ὃς πρεσβύτατος αὐτοῦ παίδων ἐγένετο, τὰ Ῥωμαίων ἐκ πολλοῦ μνηστευσάμενος σκῆπτρα. Ἐπειδὴ δὲ καὶ Μανουὴλ ἔσχατος αὐτῷ γένοιτο, φάσεις αὐτίκα ἐφοίτων, καὶ ξύμβολα βασιλείας εἰς τὸν παῖδα ἐγνωρίζετο, ὧν ἑνὸς ἢ δυοῖν ἐπιμνησθῆναι, οὔ μοι ἔδοξεν ἀπὸ εἶναι καιροῦ. Ἐπειδήποτε πρὸς ὕπνον κατέδαρθεν ὁ Μανουήλ, γυνή **B** τις ὄναρ ἐφίσταται τούτῳ, ὄψις σεμνή, μέλαινα ἐσθής, ἐν δὲ χερσὶ πέδιλα, ὁποῖα βασιλεῦσιν ὑποδεῖσθαι νόμος, καὶ παρείχετο τῷ Μανουὴλ χρῆσθαι κελεύουσα, ἀποσεισαμένῳ ταυτί, ἐδείκνυε δὲ τὰ συνήθη κυανᾶ. Ὁ δὲ θορύβου μεστὸς ἀνεγρόμενος, ἐπειδὴ μὴ ἐνετύγχανεν τοῖς ὀφθεῖσιν εἶχεν, ἐκλαυθμυρίζετο κατὰ τοὺς παῖδας, καὶ ἀφῃρεῖσθαι ταῦτα παρά του τῶν περὶ τὴν ἑστίαν ᾤετο. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον. ἕτερον δὲ οὐδὲν αὐτοῦ ἔλαττον. Ἦν τις μοναχῶν, πατρὶς αὐτῷ Γαλιλαία, βίος ἀναχωρητικός τε καὶ ὄρειος. οὗτος ἐπειδήποτε ἐς ὁμιλίαν βασιλεῖ καθίστατο Ἰωάννῃ, τοὺς παῖδας ἐς αὐτὸν παρελθόντας ἰδών, τοῖς μὲν ἄλλοις ὅσα καὶ ἰδιωτικοῖς προσηνέχθη, Μανουὴλ δὲ τοῦτον σὺν εὐλαβείᾳ προσιὼν **C** ἐπευλόγει. Πυνθανομένου δὲ βασιλέως, ὅτου ἕνεκα ταῦτα ποιοίη, ὑπολαβὼν ὁ μοναχός, ὅτι ἔφη, μόνος ἐξ ἁπάντων Μανουὴλ βασιλεὺς ἐμοὶ φαίνεται. Ἐκ δὲ τούτων καὶ τοιούτων ἄλλων ἐς ἀπειράκις ὁ βασιλεὺς ἐννοίας ἐξέπιπτεν, ἀναλύειν δ᾽ οὐκ ἔχων, ἅπερ αὐτῷ δέξειε ἀρχῆθεν ἐς τὸν εἰρημένον σκοπὸν ἔβλεψεν. Ἀλλ᾽ ἔοικεν ἀνθρωπίνης ἄρα ἐπινοίας τῶν πάντων πραγμάτων ἀρτῆσθαι μαθεῖν. οὔπω γὰρ τῆς Κιλίκων ἐφίστατο, καὶ δυοῖν μὲν ἀφῄρητο παίδοιν, οἳ χρόνῳ προὔχον. ἅτερος δὲ τοῖν ὑπολελειμμένοιν, ἐπεὶ μηδ᾽ αὐτῷ ξυνέβαινεν ἐς τὸ σῶμα καλῶς ἔχειν, ἄπεισι τοὺς νεκροὺς ἐς Βυζάντιον ἀνακομίζων. Βασιλεὺς δὲ ἐπὶ τῆς Κιλίκων τὸν βίον ξυνεμετρήσατο, καὶ Μανουὴλ λοιπὸν εἰς τὸν βασιλείας ἄνεισι θρόνον. Ἄξιον δὲ καὶ τὸν τῆς τελευτῆς αὐτῷ τρόπον διη**D**γήσασθαι. Ἐξιόντι πρὸς θήραν αὐτῷ σῦς ἀπήντα, μέγα τι χρῆμα, ὁποῖα πολλὰ ἡ Κιλίκων τρέφει γῆ, καὶ ὄρη τὰ Ταυρικά. Ὁ μὲν οὖν ἀκόντιον, ὥς φασι, χειρισάμενος ἐπιόντα τοῦτον ὑφίστατο. ὁ δὲ τῆς αἰχμῆς τῷ στέρνῳ ἐγκρυφθείσης θυμαίνων ἐπὶ τῇ πληγῇ, ὠθισμῷ μᾶλλον ἐχρῆτο, ὡς ἐντεῦθεν τὴν βασιλέως χεῖρα τῆς σφοδρᾶς τῆς ἀντερείσεως τοῦ εὐθέος ἐκτραπεῖσαν, ἐφ᾽ ὑπὸ παρήρτητο παρενεχθῆναι φαρέτραν πλήρη βελῶν οὖσαν. εὐθὺς οὖν τραῦμα ἐπηκολούθει τῆς ἀκίσι ξυσθέντος αὐτῷ τοῦ ἐπικαρπίου. καὶ ἀφρὸς μὲν ἐντεῦθεν ἐξεμυσάτο ὕφαιμος. ὑμένα δέ τις λεπτός, ὃν ἑδηρὰν οἱ πολλοὶ ἰδιωτικῶς ὀνομάζουσι, **E** προσήγετο ἐνθένδε συνάξων τὸ διεστηκός, καὶ συνελάσων τὸ τραῦμα, ὡς μὴ φλεγμαῖνον ὀδύνας ἐγχειρήσοι. ἀλλ᾽ ὑπὸ ἐκείνου τοῦ εἰσέπεσε φλεγμονῆς αἴτιον. Τὸν γὰρ τῆς ἀκίδος ἰὸν ἔνδον τῇ στύψει ἐναπολαβὸν ἐπὶ τὸ ἄλλο μετέφερε σῶμα. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον. Τότε δὲ μηδεμίαν ἔτι ὀδύνης συναίσθησιν ἔχοντι, τράπεζα τε αὐτῷ παρετίθετο, καὶ ἡ κλίνη τοῦτον εἶχεν ὡς ἀριστήσοντα. προβαίνοντος δὲ τοῦ ἀρίστου, παῖδες ἰατρῶν ἐνταῦθα παρεστηκότες, ὡς τὸ ἐπίθεμα εἶδον ἀναμαθά-

Digitized by Google

A νοντό τε τῆς τοῦ ξαύματος αἰτίαν, καὶ μαθόντες τῇ τε τραπέζῃ ἐπεμέμφοντο, καὶ ἠξίουν αὐτίκα τῆς χειρὸς ἀπεῶσθαι τοῦτο. Ὁ δὲ προσφυῶσαι τὸ τραῦμα ἐνταῦθα διετείνετο, καὶ τοῦ λοιποῦ μηδὲν ὄγκου καὶ φλεγμονῆς πέρι δεινὸν ὑφορᾶσθαι, ἀλλ᾽ ἄρτι πρὸς ὕπνον καταδαρθεῖν ἀριστήσας, καὶ ὀδύναι δριμεῖαι ἀνέβαινον αἴφνης, καὶ ὄγκος ἀνίστατο τῆς χειρός. συνῄει τε πᾶς ὁ τῶν ἰατρῶν κύκλος, καὶ ἀγὼν προὔκειτο περὶ τοῦ πρακτέου. τοῖς μὲν οὖν τέμνειν ἐδόκει τὸν ὄγκον, τοῖς δὲ τὸ ἀπέπαντον ἐδυσώπει, καὶ ἄλλως μαλάττεσθαι τοῦτο προὐτρέποντο. Ἀλλ᾽ ἔδει γὰρ ὡς ἔοικε γενέσθαι, κακῶς ἐκράτει τῆς χειρουργίας ἡ ψῆφος. τμηθέντος γοῦν, ὄγκος ἀνέβαινε μείζων, καὶ ἡ χεὶρ ὠργανοῦτο. Καὶ ὁ Βασιλεὺς ἐλπίσιν ἤδη θανάτου τὴν ψυχὴν κατασείεσθαι ἤρχετο. καὶ μάλισθ᾽ ὅτι μηδὲ πέρατι τὸν σκοπὸν ἔδωκεν, ὃν B τῆς περὶ τὴν Παλαιστίνην ἐπιδημίας πάλαι ὠδινήσας ἦρθη. οὗ δὴ ἕνεκα καὶ εἴκοσι ταλάντων ἀπὸ χρυσοῦ λυχνίαν εἰργασμένος ἔτυχεν, ἀνάθημα τῷ τῇδε ναῷ κατασκευαζόμενος. Ἐπειδὴ γοῦν ἐν ἀμηχάνοις ἦν, μοναχόν τινα ἐκ Παμφυλίας ἄνδρα μεταπεμψάμενος ἱερόν, παννύχῳ δεήσει τὸ θεῖον ἱλάσκεσθαι ἠξίου. Τὸν δὲ τῇ δεήσει προσεσχηκότα, φωνῶν ἀκοῦσαι λέγεται ᾀδόντων τινῶν. Ὠράθη ὁ λύχνος μετηρμένος, καὶ θεῖος νεανίας καταστέλλων τὸν θόρυβον αὐτῷ τῆς ψυχῆς. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον. Βασιλεὺς δὲ αἰσθόμενος ἤδη ἐν κακοῖς ἑαυτοῦ γεγονότος, παρόντας τοὺς ἐν τέλει καλέσας, καὶ ὅσον ἐν μεγιστᾶσι καὶ στρατηγοῖς, καὶ ἄλλως ἀπόβλεπτον ἦν, ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες Ῥωμαῖοι, ὅσοι ἐπὶ ταυ- C τηνὶ ξυνειλέχθητέ μοι τὴν ἀκρόασιν, ὡς μὲν πολλοῖς ἤδη, καὶ ἄλλοις τῶν παρ᾽ ὑμῖν Βασιλεῦσιν ἐπὶ τοὺς παῖδας τοὺς αὐτῶν, ὥσπερ τινὰ κλῆρον πατρῷον τὴν ἡγεμονίαν διαβιβάζειν ἔδοξεν. αὐτὸς δὲ οἶδα, πρὸς πατρὸς Βασιλέως τὴν δὴ παραλαβὼν τὴν ἀρχήν, καὶ ὑμῶν δὲ ἑκάστῳ, ταῦτά μοι περὶ τούτου γινώσκειν ξυμβαίνει. Ταύτῃ ἄρα καὶ οἴεσθέ με ἴσως ἐς πέρατα τῆς παρούσης ὡς ὁρᾶτε ἀφιγμένον ζωῆς, παίδοιν ἐμοὶ ἀπολελειμμένοιν δυοῖν ἐπὶ τῷ χρόνῳ προήκοντι, ὥσπερ ἀνθρώποις νόμος ἐστίν, ἀρχὴν νῦν δὲ καὶ θρόνον μεταγαγεῖν. Ἐμοὶ δὲ τοσοῦτον ἐμέλησεν ὑμῶν, ὡς εἰ μηδετέρῳ τοῖν εἰρημένοιν τὸ χρῆμα τοῦτο προσῆκεν ἐξ ἀρετῆς, εἱλόμην γε ἄν, ὅσπερ ἂν ἐμοί τε καὶ ὑμῖν οὐκ D ἀπὸ γνώμης εἶναι φανείη. Ξυνοίσει γὰρ οἶμαι οὐδὲν οὐδὲ τῷ δόντι, οὔτε τῷ δεξαμένῳ ἐπειδὰν ἀμαθίᾳ κυβερνήτης τὴν ναῦν καταδύῃ. Εἰ μὴ καὶ μᾶλλον προσαπολεῖται τῷ δώρῳ, καὶ κατηρεῖ τοῦ δεδωκότος οὐκ ἀγαθά. Ἀπειροκαλία μὲν οὖν καὶ τὸ δωρεῖσθαι ἀμαθίαν, καὶ ξυνόλως οὐδὲν οἶμαι ὑγιές. οὕτω μὲν δὴ γνώμης αὐτὸς περὶ ὑμᾶς ἔχω. Τεκμήριον δέ, καὶ γὰρ ἐπὶ ξυμφέροντι τῷ ὑμῶν δεῆσαν, τάχα καὶ φύσιν ἀδικήσων ἰδοὺ πάρειμι. Παῖδέ μοι ἄμφω καλώ, ἅτερος δὲ αὐτοῖν καὶ χρόνῳ προάγει. Ἀλλ᾽ ἡ γνώμη τὸ πρεσβεῖον ἀποσεισαμένη, τὸ βέλτιον ἰχνηλατεῖ, καὶ πείθει ἀρετῇ ἀρετὴν παραβάλλοντα. δυσχερὲς δὲ τοῦτο καὶ ἁπάντων ἀγώνισμα τὸ E κρεῖττον πειρᾶσθαι λαβεῖν. Ἐπεὶ καὶ χρὴ τῷ βελτίστῳ προσνεῖμαι τὸ βέλτιον. Βασιλείας δέ τι ἄντις θεῖτο σεμνότερον ἕτερον; Βουλοίμην μὲν τ᾽ ἄν, ἄνδρες συστρατιῶται, τῷ χρόνου πρεσβείῳ καὶ τὸ ἐξ ἀρετῆς μᾶλλον προσεῖναι ἐντελές. ἀλλ᾽ ἤγε ψῆφος ἐπὶ τὸν νεώτερον ὁρᾷ. καὶ ὁ Βασιλείας κανὼν τῷ ἐσχάτῳ μᾶλλον προσφύεται, καὶ οὐδέπω ὀφθαλμίαν ἐμοὶ τὴν ἐξ εὐνοίας δεδιέναι ἔπεισι. Παῖδε γὰρ ἄμφω καὶ φίλω πάντως ἀπὸ ταυτοῦ,

A & a menſa abſtinendum cenſuerunt. Contra ille hoc medicamento ſolidari vulnus contendebat, nec quicquam tumoris inde, aut inflammationis metuendum. Poſt prandium ſomno ſe dedit, ſtatimque acutiſſimi dolores ſuborti, totaque manus intumuit. Convenit illico univerſa medicorum turba, quidque facto opus variis invicem diſputavere ſententiis. Quidam enim cenſebant reſecandum tumorem, alii nondum maturum, proindeque emolliendum prius inſtabant. Sed faciendum fuit, ut pluribus placuit, vicitque eorum ſententia qui reſecandum ſtatuerunt. Peracta ſectione, augeri repente tumor, & vehementius excandeſcere ac irritari manus cœpit: Imperatoris vero mortis jam B imminentis metu non modice concutitur animus: tum maxime quod jam ante conceptam animo in Palæſtinam peregrinationem non confeciſſet, cujus gratia Lucernam viginti talentorum, ex auro conflatam, loci Templo offerendam paraverat. Cum jam in extremis laboraret, Monachum quemdam ex Pamphylia oriundum, vitæ ſanctitate celebrem jubet acciri, qui continua prece Deum placaret. Ferunt hunc exaudiſſe voces canentium. Sed & conſpecta eſt ex alto Lucerna, viſuſque Divinus adoleſcens, compeſcens tumultum & perturbatum illorum animum. Ita res fuit. Imperator vero cum ſe in extremis eſſe C videret, accerſitis magnatibus, Ducibus, viriſque præcipuis, hanc ad illos orationem habuit: *Non ignoratis, viri Romani, quotquot hic adeſtis, complures, atque adeo qui apud nos retro imperarunt, Principes, ad liberos Imperium paternum veluti hæreditatem, tranſmiſiſſe. Utque ego Principatum hunc a parente Imperatore in me transfuſum accepi, ita nemo veſtrum falſurum me aliter opinatur. Idcirco fortaſſis exiſtimatis, me quoque in extremo vitæ conſtitutum diſcrimine, duorum ſuperſtitum filiorum majori, prout apud cæteros homines fieri conſuevit, Imperium thronumve conceſſurum. Verum tanta eſt apud me veſtri cura, ut ſi neutri eorum deberetur ex merito virtutis, lecturus ultro alium fuerim, qui & meo & veſtro* D *judicio ejuſmodi dignitati idoneus probaretur. Neque enim glorioſum eſſe arbitror, ſeu danti, ſeu accipienti, ſi quis navem, quam gubernandam ab alio ſuſceperit, præ inſcitia undis ſubmergat, pereatque ille cum munere, & ſuſtineat donantis imprecationes. Nam prudentis non eſt imperito quidquam demandare, imo mera inſania. Eo me erga vos affectum eſſe animo, vel inde vobis conſtabit, cum poſtpoſito naturæ ordine, utilitati veſtræ conſulam. Filii mihi ſunt duo, uterque probis moribus, quorum alter ætate prior. Sed temporis prærogativam mens mea reſpuit, quærit quod optimum eſt, ſuadetque ut virtus cum vir-* E *tute conferatur. Ardua ſane & præ cæteris difficilis contentio, meliorem inveſtigare, eum igitur quod melius eſt optimo debeatur ipſo jure, Imperioque nihil quidquam videatur excellentius: optarem quidem, viri commilitones, adeſſet cumulata virtus cum ætatis prærogativa. Sed hæc minorem ſpectant, & in illum propendet calculus, qui genuina præ ſe fert imperandi Symbola: quo in judicio, nulla me affectum profeſſor invidentia, vel amore immoderatiori. Uterque enim filii, uno caritatis gradu dilecti,*

Edit. Pariſ. pag. 14.

Edit. Pariſ. pag. 13.

proindeque nec alter alteri præferendus. quamobrem ſuffragium mihi potius ſuper illis, quam vobis ipſis concredendum videtur. Id vero communi conſilio ſtudioſe diligenterque explorare convenit, ne ſi frater ſeniori præferatur minor, cum ille imperii habenas capeſſiverit, minus deprehendatur idoneus. Neque enim tantum mihi ſoli fido, cum neſcio quam verear ſingularem propenſionem, quæ ut plurimum recta pervertit conſilia, niſi a pari altera reprimatur. Vultis igitur vobis commemorem quæ illi inſunt animi & corporis dotes, ut inde decernatis. quanta ſit illius fortitudo, & in rebus bellicis audacia omnibus ſat eſt compertum. Teſtantur hæc geſta ad Neocæſaream, ubi inclinatas penitus Romanorum res ſuapte manu erexit, & ſervavit: atque id quidem neminem alium præter parentem atteſtari haud decet. Audiviſtis præterea non ſemel, haud levibus rerum difficultatibus involuto, cum cæteri animos deſponderent, quot mihi ille ſubminiſtraverit conſilia, in prævidendis tempeſtatibus vitandiſque procellis induſtrius. At vero collatas adoleſcenti divinitus ejuſmodi dotes par eſt ut attendamus. Alexium quidem ad Imperii faſtigium evehendum decreveram, meumque jam ab aliquot annis hac de re prodideram conſilium. Sed enim Deus quem Imperio dignum præviderat, ante me conſtituens, rebus tandem humanis juvenem exemit. Quædam præterea vobis referrem portenta, quæ præſentem illi fortunam pollicita ſunt: niſi varie varios ejuſmodi hęc interpretari certo ſcirem; cum nihil æque promptum ſit ad calumniam, quam objectis in ſomniis ſpeciebus, futurorumque prædictionibus fidem præſtare. Hujuſmodi ſunt quę de filio meo & comperta & dicenda habui: reſtat ut hæc calculo veſtro comprobetis. Poſtquam Imperator finem loquendi fecit, gratantes illi, nec ſine lacrymis aſſenſum præbuere. Manuel vero, qui ſingulari præ cæteris in parentem amore flagrabat, naturæ leges reveritus, demiſſis oculis, pronoque in pectus capite, profuſis lachrymis pavimentum rigavit. Chlamydem tamen indutus, ſumptoque diademate ab univerſo exercitu Imperator proclamatur. Joannes vero paucis poſt diebus moritur, cum totos viginti quinque annos, menſeſque ſeptem Romanis imperaſſet, octavo die menſis, quem Xanthicum Græci, Romani Aprilem vocant.

καὶ τοῦτό γε τὸ μέρος οὐδὲν ἄπορος ἀρκέσει. Ψῆφον μὲν δὴ τὴν ἐπ' αὐτοῖν ἐμοὶ καὶ μᾶλλον ἢ ταύτῃ, παρ' ὑμῖν πιστευτέον αὐτῇ. Ἐκεῖνο δὲ κοινῇ καὶ μάλιστα περιεργαστέον, λέγω δὲ μήποτε ἀδελφοῦ μὲν κρατεῖσθαι δήπου τὸν παῖδα ξυμβαίνει, ἐς δὲ τὸν θρόνον παραβαλλόμενος ἧττον ἐλέγχηται. Ἐμαυτῷ γὰρ οὐκέτι καὶ τοῦτο θαρρῶ, δεδιὼς μονωθεῖσαν ὑποσαλευομένην τὴν ἔνεσιν, ἱκανὴ γὰρ μάλιστα ψῆφος διαστῆσαι πηνίκα μὴ παρὰ ἴσης ἐκφέροιτο. Βούλεσθε τοίνυν αὐτοὶ μὲν ὑμῖν τὰ αὐτοῦ καταλέξαιμι, ἐπιψηφίσασθαι δ' αὐτοί; ἰσχύος μὲν δὴ καὶ ῥώμης καὶ τοῦ ἐς τὰ πολέμια θάρσους, ὁπόσον αὐτῷ μέτεστι, παντί που δῆλον ἐστί. καὶ μαρτυρεῖ μοι τὰ Νεοκαισαρέων τοῖς λόγοις, ἔνθα ἐπισφαλῶς ἐς γόνυ τὰ Ῥωμαίων κάμψαντα ὑπὸ δὴ τούτῳ ἀνορθωθέντα περισωθεῖεν. Ἀλλὰ προσμαρτυρεῖν αὐτῷ μόνῳ ἂν εἴη τοῦ πατρός. Ἀκούσατε δὲ πολλὰ πολλάκις ἐν οὐ μετρίαις ἐμοὶ πονουμένῳ πραγμάτων δυσκολίαις, ὅπως τῶν ἄλλων ἀπειρηκότων μέγας ἐν βουλαῖς ὤφθη, ἱκανὸς μὲν χειμῶνα προϊδέσθαι γινόμενον, δεξιὸς δὲ ζάλην ἀποκλῖναι. καὶ βίαις πραγμάτων ἀντισχεῖν. Ὁ δ' ἂν πρὸ τῶν ἄλλων ἐπ' αὐτῷ σκοπεῖν δίκαιοι ἂν εἴημεν, βραβεῖα Θεοῦ ἐπὶ τὸν μείρακα δὴ πίπτει, σκοπεῖτε δ' ὅπως. Ἐμοὶ μὲν Ἀλέξιος ἐπὶ τὴν βασιλείαν ἐκλήθη, καὶ ἡ γνώμη χρόνοις τισὶν ἀποδέδεικτο πρότερον. Θεὸς δὲ καὶ πρώϊον ἐμοὶ τὸν ἐφ' ὃν ἀναπέπαυτο προδεικνὺς, τελευτῶν δὴ καὶ ἐκ μέσου μοι τὸν νεανίαν ἐκεῖνον πεποίηται. εἶπον ἂν ὑμῖν καὶ τὰ συμβόλαιά τινα, ἃ τύχην τὴν παροῦσαν αὐτῷ προὔφαινον, εἴγε μὴ λόγον ἄλλως αὐτὰ νομισθήσεσθαι τοῖς πολλοῖς ἠπιστάμην. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐς διαβολὴν ῥᾷον ἀνθρώποις, ὡς ὀνείρων φάσεις καὶ μελλόντων ὀμφαὶ γένοιντο. ἃ μὲν οὖν αὐτὸς παιδὶ τῷ μῷ ξυνειδείην εἰπεῖν εἶχον, καὶ δὴ μοι εἴρηται. ὑμέτερον δ' ἂν εἴη τὴν γνώμην ἐπιθεῖναι λοιπὸν τῶν ἑαυτῶν. Βασιλεὺς μὲν τοσαῦτα εἶπεν. οἱ δὲ συνῄνουν τε καὶ δάκρυσιν ἐπένευον. ὁ δὲ παῖς, ἅτε δὴ φιλοπάτωρ εἴπερ τις ἄλλος, καὶ φύσεως θεσμοὺς εὐλαβούμενος κάτω νεύσας, καὶ ἐπὶ στέρνα τὴν κεφαλὴν ῥίπτων, δάκρυσι τὸ δάπεδον ἔπλυνεν. Τὴν χλαμύδα δ' ὅμως περιβληθεὶς, καὶ κατακοσμηθεὶς τῷ διαδήματι, βασιλεὺς ὑπὸ παντὸς ἀνηγορεύετο τοῦ στρατοῦ. Βασιλεὺς δὲ Ἰωάννης ὀλίγαις τὸ ἐντεῦθεν ἐπιβιοὺς ἡμέραις, πρὸς τὴν ἐκεῖθεν λῆξιν μεθίστατο, ἐφ' ὅλοις πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτεσι καὶ μησὶν ἑπτὰ Ῥωμαίων ἄρξας, ὀγδόην ἄγοντος μηνὸς, ὃν μὲν Ἕλληνες Ξανθικὸν, Ἀπρίλλιον δὲ Ῥωμαῖοι καλοῦσιν.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΙΝΝΑΜΟΥ

ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ,

ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

IOANNIS CINNAMI

REGII GRAMMATICI,

HISTORIARUM

LIBER SECUNDUS.

α΄. Τὰ μὲν δὴ Βασιλέως Ἰωάννου ἐνταῦθά μοι πέρας ἐ- A
χέτω. Βασιλεὺς δὲ Μανουὴλ τῶν σκήπτρων ἤδη
ἐπιλαβόμενος, μειράκιον ἔτι, πρώτης ἄρτι γενειάσκων, οὔ-
τε συνεταράχθη πρὸς τὸν ὄγκον τῆς ἀρχῆς, οὔτέ τι ἀγεννὲς ἔ-
παθεν. Ἰσαακίου γὰρ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐν Βυζαντίῳ διατρίβοντος, ὑποψίας τε ἐντεῦθεν τοὺς πλείστους εἰσιούσης, ὡς οὐκ ἄν ποτε ἀνάσχοιτο μὴ αὐτίκα τι νεωτερίσαι, φύσει μὲν καὶ ἄλλως δύσερις ὤν, καὶ θυμῷ τὰ πλεῖστα διοικούμενος, τότε δ' ὅσῳ καὶ προφάσεως εἰς τοῦτο λαβόμενος, ὁ δὲ τούτου μὲν ἧττον ἐφρόντισεν. Ἐφ' ἡμέρας δὲ τριάκοντα μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν τῷ χώρῳ ἐνδιατρίψας ἡμέρας, οὐ πρότερον ἐκεῖθεν ἀπῆρε, πρὶν ἂν τῷ πατρὶ τὴν ὁσίαν ὡς τὸ εἰκὸς ἐξετέλεσε. Πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις καὶ φροντιστήριον ἐπὶ τοῦ τόπου ἱδρύσατο, οὗ δὴ ἐκεῖνον τὴν ψυχὴν ἀφεῖναι τετύχηκε. Καὶ τὰ Κι- B
λίκων πράγματα ἐν τῷ ἀσφαλεῖ καταστήσατο. Ἀντιοχεῖς δὲ καὶ πρότερον μὲν Βασιλέως Ἰωάννου ἔτι περιόντος, χειρὸς τῆς ἐκείνου ἀποσκιρτᾶν ἤρξαντο. Τότε δὴ ἐπὶ Βασιλέα πέμψαντες Μανουήλ, καὶ ὁρίων σφίσι γῆς ὑποστῆναι ἠξίουν, ἃ πόλει μὲν τῇ αὐτῶν ἀνήκειν ἔφασκον, βίᾳ δὲ καὶ οὐ ξὺν τῷ δικαίῳ πρὸς τῶν Ῥωμαίων τὰ νῦν ἔχεσθαι. Οἱ μὲν ταῦτα ἔλεγον. Βασιλεὺς δὲ εἰς ἀπολογίαν αὐτοῖς καταστάς, ἔλεξε
„ τοιάδε· ὡς μὲν οὐδενὸς ἔτι φλαύρου παρ' ἡμῶν Ἀντιοχεῖς
„ πειραθῆναι ξυμπέπτωκεν, ὦ ἄνδρες πρεσβευταί, παντί που
„ δῆλον ἐστίν. Εἰ δὲ ἅτινα παρ' ἑτέρων ἀφῄρηται, ταῦτα δὲ
„ παρ' ἄλλων ἀποφέρεσθαι δίκαιον ἂν εἴη, τί μὴ καὶ ὑμεῖς
„ Ἀντιόχειαν τήν δε Ῥωμαίοις ἀπέδοτε πρότερον, ἀλλὰ
„ χειρὶ καὶ βίᾳ ταύτην πρὸς πατρὸς ἀφῄρησθε τοῦ ἐμοῦ; Ἢ οὐχ C
„ ἡμῶν Πέρσαι δουλεύουσαν ἀφείλοντο πρότερον; Ἄλλως δὲ
„ τίνος ἕνεκα ταυτὶ ἐξ ἡμῶν λαμβάνειν αἰτεῖσθαι πόλεως
„ Ἀντιοχείας; ἣ δὲ καὶ αὐτὴ φθάνει κράτει δουλεύουσα τῷ ἡ-
„ μῶν. εἰ δὲ τὰ ὑμῖν αὐτοῖς ὡμολογημένα παραβαίνουσιν, ὑ-
„ μῖν αἰσχύνη οὐδὲ μία, τί τὸ δικαίων παρόρασιν ἐπικαλοῦντες ἡμῖν πάρεστε, οἵγε δίκας μᾶλλον ἐξ ὑμῶν εἰσπράξαι-
„ ας ἂν ἀπαιτοῖμεν; Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τούτου καιρὸς ὁ προσή-
„ κων ἡμῖν παραστῆσαι ἱκανὸς ἔσται. Τὸ δὲ νῦν, ἀπόστητε τῶν
„ μὴ προσηκόντων ὑμῖν. Ἐμοὶ γὰρ αὐξῆσαι τὰ πρὸς πατρὸς εἰς

A I. HUNC finem habuere res a Joanne Imperatore geſtæ. Manuel Edit. Pariſ. pag. 16. vero ſceptro potitus, etſi adoleſcens, viaque prima aſperſus lanugine, minime tamen tanta Imperii mole perterritus eſt, nihilque egit majeſtate regia indignum: Iſaacio enim Conſtantinopoli agente, cum multos ſubjiſſet ſuſpicio fore ut neutiquam ſe a rebus novandis contineret, utpote & ad turbas ſuopte pronus ingenio, & quodam animi vehementioris impetu omnia ex æqui ſolitus, tum maxime quod id præſens ſuaderet occaſio, hæc tamen neglexit Imperator. Triginta autem poſt parentis obitum diebus illic commoratus, non prius exceſſit, quam juſta eidem pro more peregiſſet. Inter alia enim Mona- pag. 17. B ſterium extruxit eo loco, ubi pater vitam finierat. Ciliciæ rebus in tuto poſitis, Antiocheni, qui Joanne adhuc ſuperſtite defectionem paraverant, per Legatos Manuelem rogant, ut agri ſui finibus, quem & ad urbem pertinere contendebant, nec niſi per vim a Romanis, nulloque jure poſſideri, decederet: hæc fuit Legationis ſumma. quibus contra Imperator in hanc ſententiam reſpondit: *Palam eſt omnibus, Legati, nihil mali a nobis inſperſos Antiochenos. Si vero quæ cui ablata ſunt ab aliis, æquum ſit prioribus dominis reſtitui: cur non & vos Romanis reddidiſtis Antiochiam, quam parenti olim meo vi & armis eripuiſtis? an non eam Perſæ* C *primum, cum adhuc noſtris pareret, expugnarant? qua igitur fronte inſtatis, ut e finibus decedamus Antiochiæ, quæ & ipſa quondam pars Imperii noſtri fuit? quod ſi quæ cum iis pepigiſtis fœdera violare nihil vos pudet, quid poſthabitæ juſtitiæ crimen nobis ingeritis, qui longe æquiori jure pœnas a vobis deberemus repetere? Sed hæc forte tempus opportunius noſtro reddet Imperio. Vos interim ab iis quæ veſtra non ſunt, abſtinere jubeo: nam quæ mihi a patre tradita ſunt, augere, non minuere eſt animus.* Ita ille Legatis reſ-

pondit. Inde ad naves in Pyramo fluvio, qui Mopſueſtiam prætercurrens in mare effunditur, inſiſtentes, parentis ſuuus eum magna ſubſequentium turba deducit, ipſo pariter & agnatis feretro humeros ſupponentibus. Inde, ut curſoriæ mare attigerunt, movit & ipſe caſtra, copiaſque per medias Perſarum terras, non petito per Legatos commeatu, quo ejus facto attoniti Perſæ, licet talem mirarentur audaciam, nihil tamen contra Romanos viciſſim attentare auſi ſunt, per hoſticam nihilo ſecurius, quam per propriam ditionem tranſgreſſos. neque ita multo poſt Imperii fines Manuel ipſe attigit. triremes autem Byzantium appulſæ, Principis cineres in terram expoſuerunt, quos magnifice ſuſceptos Senatus Romanus in Monaſterium intulit, quod Imperatrix Irene, ut ſupra indicatum, extruxerat, dicaratque Deo Omnipotenti. At cum Imperator reditum inſtitueret, ac nec dum de Sebaſtocratore quicquam audiſſet, utque tyrannidem affectantem, nonnulli, quibus rerum publicarum cura demandata erat, dolo aggreſſi, in Omnipotentis templo cuſtodiendum incluſerant, ſubiit illius animum cogitatio, ne quid temere Sebaſtocrator in quoſdam qui cum eo erant, ac illuſtriores præſertim, ipſorumque ædes decerneret. anxius igitur quo pacto fratrem ab hoc conſilio dimoveret, tandem libellos Byzantium mittere decrevit, qui homines damnationi ſubjicerent, eoque ipſo bonorum ac poſſeſſionum jactura mulctarent. Sic enim fore ajebat, at adverſus Principem inſidias molitos ratus Sebaſtocrator, res eorum domeſticas conſervaret diligentius, quo ipſos in ſuas partes traducere conaretur. Sane quæ ſemel ille propoſuerat, prævideratque, nullis hominum argutiis neque convelli, neque everti poterant. Hujuſmodi fuere conſilia Manuelis, quæ ſuis ille jam ante prodiderat.

Edit. Pariſ. pag. 18.

II. Iſaacius interea uterque in vinculis habebatur, alter quidem, ut ſupra diximus, in Templo: alter vero, Imperatoris patruus, Heracleæ Ponticæ, ubi citra infamiam vixerat primum, eo a Joanne fratre adhuc in vivis agente in exilium actus, quod regni conſilia agitans, ſibi ſubinde inſidias ſtruere non ceſſaret. tunc enim ad hanc calamitatem redactus fuerat, eorum qui Conſtantinopoli ſummæ rerum præerant, decreto, quod turbas iterum meditari, & ad reipublicæ adminiſtrationem aſpirare deprehenſus eſſet. Sic igitur id conſilii, ut modo dictum eſt, facilem Manueli aditum ad Imperium fecit. hic autem ubi quid de Sebaſtocratoribus factum eſſet reſcivit, Byzantium ingreſſus, accerſitum continuo fratrem fraterne excipit, ejuſque in amplexum ruit. Patruum etiam revocat ab exilio, & obliterata ejus criminis memoria, cujus gratia relegatus a patre fuerat, veniam conceſſit. militem deinde pecuniis donatum domum remiſit, binos etiam aureos Byzantinis in domos ſingulas largitus. Cumque vacaret Patriarchalis ſedes Conſtantinopoli, Michaelem illi imponit, Monaſterio in inſula, quam Oxiam ea ſitu vocant, antea præfectum, virum liberalibus diſciplinis humanio-

χεῖρας ἦλθον ἡμᾶς, μὴ ἂν ἐλαττῶσαι γένοιτο. Τοῖς πρέσβεσι μὲν ταῦτα εἶπεν. Ὁ δὲ ἐπὶ τὰς ναῦς, αἳ παρὰ τὸν Πύραμον ὡρμίζοντο ποταμόν, ὃς διὰ Μοψουεστίας φερόμενος ἐπὶ θάλασσαν ποιεῖται τὴν ἐκβολήν, σὺν προπομπῇ τὸν νεκρὸν κατῆγεν, αὐτὸς ἅμα τοῖς γνησιωτάτοις τὸν ὦμον ὑποσχὼν τῇ σορῷ. Ἐπειδὰν ἐκεῖθεν οἱ δρόμωνες ἐπὶ θάλασσαν ἤδη ἀφῖκαν, λύσας καὶ αὐτὸς λοιπὸν τὴν στρατοπεδείαν, διὰ μέσης ἐχώρει τῆς Περσῶν γῆς, ἀκηρυκτὶ διαβιβάζων τὸ στράτευμα. Πρὸς ὃ Πέρσαι καταπλαγέντες, τῆς τόλμης τὸ περιὸν ἀγασάμενοι, οὐδ᾽ ἀντιβλέψασθαι Ῥωμαίοις ἐτόλμων. συνέβαινέ τε αὐτοὺς εἰς δι᾽ οἰκείας λοιπὸν ἰέναι τῆς ἀλλοτρίας. Ὁ μὲν οὖν εἰς τὴν Ῥωμαίων οὐ διὰ πολλοῦ εἰσέβαλε γῆν. Αἱ δὲ τριήρεις ἐς Βυζάντιον ἀναχθεῖσαι, τὴν Βασιλέως κόνιν τῇ χέρσῳ ἀπέδοσαν. ἣν ἡ Ῥωμαίων γερουσία μεγαλοπρεπῶς ἀπολαβοῦσα, εἰς τὸ ἱερὸν παρέπεμψε φροντιστήριον, ὅπερ ἡ βασιλίς, καθάπερ ἔφην, Εἰρήνη, ἐπ᾽ ὀνόματι τοῦ Παντοκράτορος ἐτύγχανεν ἤδη δομησαμένη. Βασιλεῖ δὲ Μανουὴλ ἔτι περὶ τὴν ἐπάνοδον ἔχοντι, ἐπειδὴ μηδέπω τὰ κατὰ τὸν Σεβαστοκράτορα πύθοιτο, καὶ ὡς ἤδη τυραννίδι ἐπιθέσθαι βουλευσάμενον δόλῳ ὑπελθόντες, οἷς τὰ Βασιλέως ἐπετέτραπτο πρότερον ἔμφρουρον, τῷ τοῦ Παντοκράτορος τεμένει ἐποιήσαντο, ἔννοια γέγονε μήποτε τῶν σὺν αὐτῷ τισίν, καὶ μάλιστα τοῖς τὰς ὑπερφανεῖς δι᾽ ὧν δυσμεναίνων ἀρχὰς δράσῃ τι, καὶ ἄχρι τοῖς ἀνὰ τὸ Βυζάντιον οἴκοις αὐτῶν. Ἀμέλει καὶ ἐσκέπτετο πῶς ἂν ἀμηχάνως τῆς δὲ τῆς ἐγχειρήσεως ἀπαγαγεῖν αὐτὸν γένοιτο. Ἐδόκει τοίνυν αὐτῷ τομεῖς ἐς Βυζάντιον ἐκπέμψαι, καθοσιώσει δῆθεν τοὺς ἄνδρας καθυποβάλλοντας, χρημάτων τε διὰ τοῦτο καὶ κτημάτων ἐκπτώσεσι ζημιοῦντας. οὕτω γὰρ ἔφασκεν ὑπὲρ αὐτοῦ Βασιλέως τὴν ἐπιβουλὴν ποιήσασθαι τοὺς ἄνδρας ὑπειληφὼς ὁ Σεβαστοκράτωρ, τοὺς οἴκους συντηρήσειν μᾶλλον αὐτοῖς, ἵν᾽ ἐπὶ πλέον ἔχῃ πρὸς εὔνοιαν αὐτοὺς ἐπισπᾶσθαι. ἀλλ᾽ ἦν ἄρα τὰ τῇ προνοίᾳ καθάπαξ δεδογμένα δυσανάλυτα πάντῃ, καὶ λογισμοῖς ἀνθρώπων δυσεπιβούλευτα. ὁ μὲν γὰρ ταῦτα ἐνενόει, καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν δὲ ἤδη τὴν βουλὴν ἐξεκάλυπτεν.

β΄. Ἰσαακίους δὲ ἀμφοτέρους, τὸν μὲν τὸ σεμνεῖον ἐπῄρει φθάσαν, ὡς ἔφαμεν, τὸν δὲ τὸν πρὸς πατρὸς φημὶ τῷ Βασιλεῖ θεῖον, σιδηροπέδαις πρὸς Ἡρακλείᾳ καθειργμένον εἶχεν τῇ Ποντικῇ. Ἔνθα οὐ ξὺν ἀτιμίᾳ μὲν διῆγε τὸ πρότερον πρὸς τοῦ ἀδελφοῦ κατὰ Βασιλέως, ἔτι περιόντος ὑπερόριος γεγονώς, δι᾽ ἃς οὐκ ἀνίει ἔρωτι βασιλείας, ἄλλοτε ἄλλας ὑπορύττων ἐπιβουλάς. Τότε δὲ καὶ εἰς τοῦτο τύχης ἦλθε γνώμῃ τῶν ἐν Βυζαντίῳ τηνικάδε ἐφεστώτων, ἐπειδὴ * νεωτέροις αὖθις καὶ αὐτὸν ἐγχειρεῖν ἐπύθοντο πράγμασιν. Ἀλλὰ τὴν μὲν εἰς τὴν βασιλείαν πάροδον οὕτω καθάπερ ἤδη ἔφην ἡ πρόνοια φθάσασα εὔοδον Βασιλεῖ ἐποίει. ὁ δὲ ἐπειδὴ τὰ κατὰ τοὺς Σεβαστοκράτορας ἤκουσεν, ἐν Βυζαντίῳ λοιπὸν γενόμενος, μετακαλεῖται μὲν ἐπὶ χρῆμα τὸν ἀδελφόν, χερσί τε περιβάλλει, καὶ ἀδελφικοῖς περιχεῖται. Μεταπέμπεται δὲ καὶ τὸν θεῖον τῆς ὑπερορίας, τὰς αἰτίας τε λύσας, ἐφ᾽ αἷς φυγῇ τὸ πρότερον ὁ πατὴρ αὐτὸν ἐζημίου, συγγνώμης ἠξίωσεν. Εἶτα δὲ χρήμασι τὸ στρατιωτικὸν δωρησάμενος, οἴκαδε ἀπέλυσεν, ἑκάστῃ γε μὴν τῶν ἀνὰ τὸ Βυζάντιον οἰκιῶν χρυσίνους παρέσχετο δύο. Ἐπεὶ δὲ καὶ ποιμένος ἐδεῖτο τῆς Κωνσταντίνου, Μιχαὴλ ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνάγει, ὃς τοῦ κατὰ τὴν νῆσον, ἣν Ὀξεῖαν ἐκ τῆς θέσεως καλοῦσιν, ἦρχε φροντιστηρίου, παιδείας μὲν τῆς ἐγκυκλίου, καὶ

* νεωτερίζειν

μαθημάτων τῶν ἐκτὸς ἄκρῳ φασὶ γευσάμενος δακτύλῳ, ἠθῶν δὲ κοσμιότητι, καὶ τῇ τῶν θείων μελέτῃ λογίων οὐδενὸς ἐλάσσων, τῶν εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐπ' ἀρετῇ μάλιστα διαφανῶν, ὑπὸ ταῖς χερσὶν ὕστερον ἐπ' ἐκκλησίας τῷ βασιλικῷ ταινιοῦται διαδήματι. ὅτε καὶ χρυσίου κεντηνάριον τραπέζῃ τῇ ἱερᾷ καταθεὶς, τότε μὲν ἐξῄει τὸ ἐλευθέριον αὐτοῦ καὶ μεγαλοπρεπὲς ἐν τοῖς ἁπάντων καταλελοιπὼς στόμασιν. Εἰσέπειτα δὲ καὶ ἐτησίαν τῷ κλήρῳ ἐκ παλατίου κεντηναρίων δύο προσαφώρισε δόσιν, καλοῦσι δὲ τοῦτο τὸ νόμισμα δεύτερον. Τὰ μὲν οὖν ἐς τὴν βασιλείαν προοίμια τοιάδε τινὰ αὐτῷ γέγονε.

γ'. Ὁ δὲ Ῥαϊμοῦνδον τὸν Ἀντιοχείας ἡγεμόνα τῆς εἰς τὸν πατέρα μετελεύσεσθαι θέλων ἁμαρτάδος, οὔπω ἔφθη ἐκεῖνος δίκην αὐτῷ ἐπιθεῖναι τὴν δέουσαν, χρέως αὐτῷ τοῦ φυσικοῦ τὴν ὁρμὴν ἀνακόψαντος, στρατὸν ἐπ' ἐκεῖνον ἠπειρώτην τε καὶ ναυτικὸν ἔπεμψε. Ἦρχον δὲ τοῦ μὲν Ἀνδρόνικός τε καὶ Ἰωάννης οἱ Κοντοστέφανοι ἀναφέροντε, καὶ Προσοὺχ ἱκανὸς τὰ πολέμια. Τοῦ γε μὴν ναυτικοῦ Δημήτριος ἡγεῖτο, ᾧ Βρανᾶς ἐπίκλησις ἔκειτο. Ἀλλὰ Προσοὺχ μὲν, καὶ ἄμφω τὼ Κοντοστεφάνω, ἐπειδὴ πρὸς τοῖς Κιλίκων ὅροις ἐγένοντο, ἃ πρὸς Ἀντιοχέων Ῥωμαῖοι ἀφαιρεθέντες ἔτυχον ὀλίγῳ ἀνεσώσαντο φρούρια, καὶ Ῥαϊμούνδῳ ἐς χεῖρας ἐλθόντες, ἐτρέψαντό τε αὐτὸν, καὶ πολλοὺς τῶν σὺν αὐτῷ ἔκτειναν. τὸ δ' ὅπως, ἄρτι δηλώσω. Ἐπειδὴ τὰ εἰρημένα Ῥωμαῖοι παρεστήσαντο φρούρια, μηδενὸς ὅθεν δήποτε ἀντικαθισταμένου αὐτοῖς, ἄχρι καὶ ἐς Ἀντιόχου ἦλθον τὴν πόλιν, λείαν Μυσῶν, καὶ τὰ ἐν ποσὶν ἐργαζόμενοι. Ῥαϊμοῦνδος δὲ ἕως μὲν προσιόντας Ῥωμαίους ἑώρα, ἐντὸς τειχέων ἀτρέμας εἶχεν. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖθεν συσκευασάμενοι ἀνεχώρουν, ἐπεξῄει γὰρ σφίσιν οὐδὲ εἷς, τότε κατὰ νώτου ἐπιθήσεσθαι αὐτοῖς ἐννοησάμενος, εἵπετο ἐν τῷ ἀφανεῖ. Καὶ Ῥωμαῖοι μὲν ἐπί τινα χῶρον ἐλθόντες, ἔνθα σφίσι σκηνοῦν ἐδόκει, χάρακα ἐπήξαντο. Ὁ δὲ ἐν ἐπικαίρῳ καὶ αὐτὸς τὸ στράτευμα καταθεὶς, ὀλίγοις ἅμα ἐπὶ τῷ κατασκοπεῖν τῶν πολεμίων ἐχώρει. οὐ μὴν ἔλαθε Ῥωμαίους ἐπιών. τῶν γὰρ ἐπὶ χορταγωγίαν ἐξιόντων τινὲς οὐ μακρὰν ἄποθεν τῶν χαρακωμάτων ἐντετυχηκότες αὐτῷ δρομαῖοι τοῖς στρατηγοῖς ἀπήγγειλαν. οἱ δὲ, τότε μὲν νὺξ γὰρ ἤδη ἦν, φυλακὰς τάξαντες ἀνεπαύσαντο. ἐξῆς δὲ οὔπω ἡμέρας καταλαβούσης ταξάμενοι ὀπισθόρμητοι ᾔεσαν, γνώμην ἔχοντες σκηνουμένοις ἔτι τοῖς ἀμφὶ Ῥαϊμοῦνδον ἐπιπεσεῖν. οὐ μὴν οὐδὲ Ῥαϊμοῦνδος ἠμέλει, ἀλλὰ καὶ ὡς ὀρθριαίτερον τοῖς περὶ αὐτὸν, τὰ δέοντα ἐπιστείλας, αὐτοὺς μὲν αὐτοῦ ἔλιπεν. ὁ δὲ ἐπὶ κατασκόπησιν αὖθις ἐχώρει. Ῥωμαίοις δὲ ἐξ ἀπροσδοκήτου συμπεσὼν, αὐτός τε νῶτα δοὺς ἔφευγε, καὶ τὸ λοιπὸν στράτευμα πέμψας κατὰ τάχος ἐνθένδε ἀπαίρειν προὐτρέπετο, ἀλλὰ παρὰ πόδας αὐτοῖς ὁ Ῥωμαίων στρατὸς ἐπελθὼν ἐτρέψατό τε, καὶ φόνον αὐτῶν πολὺν εἰργάσατο. καὶ μέχρι τῆς Ἀντιοχείας πυλῶν ἡ δίωξις ἐγένετο, Ῥαϊμοῦνδος καὶ αὐτὸς μόλις τοὺς πολεμίους διαδρὰς, νυκτὸς ἐπὶ τὴν πόλιν εἰσήλασεν. Οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ τὸν Προσοὺχ ταῦτα Ῥαϊμοῦνδον εἰργασμένοι ἐπὶ τὴν Κιλίκων ἀνεχώρησαν. Δημήτριος δὲ σὺν τῷ στόλῳ ἐπελθὼν τὴν παράλιον καὶ θαλάσσῃ γείτονα ἐληΐσατο, καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἠνδραποδίσατο, ναῦς τε τῶν ἐγχωρίων ὡς πλείστας παρὰ τὴν θάλασσαν ἀνειλκυσμένας αὐτὴν πυρὶ ἔφλεξεν. ὅτε δὲ καὶ ὁ τὸ δημόσιον σφίσιν εἰσπραττόμενος νόμισμα αἰχμάλωτος Ῥωμαίοις ἐγένετο. Ῥαϊμοῦνδος δὲ ἐπειδὴ ταῦτα ἤκουσε θυμῷ μεγάλῳ ἐπιὼν,

ribuſque litteris leviter quidem imbutum, at morum elegantia, rerumque divinarum ſcientia nemine inferiorem, unumque adeo ea iis, quorum ea ætate virtus erat maxime conſpicua. Hujus viciſſim manibus cum in Eccleſia Imperatorio diademate fuiſſet inſignitus, depoſito in ſacra menſa auri centenario, inde exceſſit, omnibus uno ore liberalitatem illius & magnificentiam prædicantibus. Clero etiam annuam ex palatio duorum centenariorum penſionem aſſignavit, id numiſmatis vulgo Secundum nuncupant. Ejuſmodi fuere Manuelis Imperii primordia.

III. Ulciſcendam vero ſtatuens illatam Joanni parenti a Raymundo Antiochiæ Principe injuriam, (quippe illum dignam factis pœnam rependere volentem mors prohibuerat) terreſtres navaleſque copias in eum miſit. His Demetrius cognomento Branas, illis Joannes & Andronicus ea Contoſtephanorum gente, nec non Proſuchus rerum militarium uſu inſignis præpoſiti ſunt. Proſuchus quidem & uterque Contoſtephanus, poſtquam in Ciliciæ fines pervenerunt, caſtellis, quæ Romanis erepta fuerant ab Antiochenis, intra breve tempus receptis, conſertis cum Raimundo manibus, ipſum verterunt in fugam, plurimoſque ea ejus exercitu obtruncarunt. his igitur arcibus obſiſtente nemine expugnatis, ad urbem uſque Antiochiam, ſacta Myſorum, ut aiunt præda, & raptis quæ obvia erant, penetravere. Raimundus interim ingruentes Romanos conſpicatus, intra urbis mœnia ſubſtitit. at vero, collecta præda, parant reditum, quod ne unus quidem in eos egrederetur: Raimundus clam a tergo recedentes eſt inſecutus. ac Romani quidem idoneo reperto loco, ubi pedem figere poſſent, in eo tabernacula collocarunt. Ipſe viciſſim opportune cum ſuis caſtra faciens, cum paucis ad explorandum hoſtem proficiſcitur. non latuit ejus adventus Romanos: nam pabulantium nonnulli, non procul a caſtris obviam facti, confeſtim Ducibus id renunciarunt: qui tum quidem (non enim jam aderat) vigiliis diſpoſitis ſe ſe continuere. Sed orta vix dum luce, inſtructo agmine retro ceſſerunt, qua Raimundi copias in propriis tentoriis opprimerent. Raimundus contra nihilo ſegnius ſe ſe habens, primo diluculo, quæ eſſent agenda ſuis præcipit, iiſque ibi relictis, ipſe denuo ſpeculatum exit. Sed enim in Romanos nec opinatos incidens, continuo fugam capeſſit: miſſiſque ad caſtra nunciis ſuos hortatur, inde quam celerrime excedant. at ſupervenientes e veſtigio Romani fugarunt fuderuntque magnam partem, ad portas uſque Antiochiæ fugientes perſecuti. Raimundus ipſe ea hoſtium manibus ægre dilapſus, de nocte in civitatem pervenit. ea clade affecto Raimondo, Proſuchi milites Ciliciam repetiere. Interea Demetrius cum claſſe adveniens, Loca maritima incurſat, oramque totam depopulatur, captivos abducit complures, naveſque ipſas incolarum magno numero in littore ſtantes incendit. ſed & publici apud illos tributi exactor in poteſtatem venit Romanorum. Hæc poſtquam ad Raimundum perlata ſunt, ſummo animi ardore, ad

Edit. Pariſ. pag. 19.

pag. 20.

claſſem hoſtilem contendit, quam ubi cognovit jam a ſtatione avectam, rebus infectis inde regreſſus eſt. Romani autem, reflante vento, diebus decem percurrere eum tractum: cumque aquarum penuria premerentur, rurſum ex inſperato applicatos ad terram hoſtes in fugam dederunt, direptiſque maritimis duobus caſtellis, magna vini, & fluvialis aquæ copia impletis navibus, ventum nacti ſecundum, ad Cyprum inſulam appulere. Quæ ibi geſta ſunt Raimundum coegerunt Byzantium proficiſci. advenientem vero ad colloquium admittere renuit Imperator, antequam ad parentis Imperatoris monumentum, venia impetrata, ſibi in poſterum fidem & clientelam profeſſus eſſet.

IV. Sub idem ferme tempus Irenem, quam privatus adhuc ſibi deſponderat, conjugem accepit, regio ortam genere fœminam, moribuſque, & animi dotibus nulli ſuæ ætatis inferiorem. huic paulo ante Byzantium venienti tradunt obviam effuſas, cum alias natalium ſplendore conſpicuas matronas, tum eam maxime quæ Alexio Imperatori nupſerat. Induta erat illa byſſina veſte, auro cæteroquin & purpura intertexta. Sed ob colorem in byſſino cæruleum, cum atrata mulier novæ nuptæ videretur, quænam illa eſſet Monacha magnifico habitu, ex iis quæ circum ſtabant percontata eſt. omen id parum felix viſum audientibus, quod ſubſecutus non multo poſt comprobavit eventus. Manuel, trajecto freto, in Aſia verſabatur, Bithynorum proſpiciens finibus, ne in poſterum Perſarum excurſionibus paterent. nam cum prioribus ſæculis barbarorum irruptiones munitionibus ſubinde extructis propulſarent, neglectis iis, pervia omnia erant Perſis finitimis, ſed poſtmodum reſtitutæ ſunt illius Imperatoris liberalitate, compluraque ab eo ibi inſtaurata oppida: quo etiam tempore excitatum illud ſcio, quod eſt in ea regione quam Melangia vocant, dum hæc urgerentur opera, nuntiatur Manueli filiam natu maximam Joannis Imperatoris, quam Rogerius Cæſar uxorem habebat graviſſimo morbo ad proximum vitæ periculum adductam. Itaque iſthic aliquamdiu, quo abſolveret quæ inceperat, erat commoratus, dum Byzantium feſtinat, fato fungitur fœmina ingentis ſpiritus, quæque virilem omnino animum præ ſe ferebat. at cum illius mihi hoc loco recurrat memoria, operæ videtur pretium unum quod eam ſpectat deinceps admiratione dignum commemorare. Rogerium Cæſarem ferunt, mortuo Joanne Imperatore, necdum Byzantium ullo obtinente Principe, Imperium cogitantem, collectos plurimos ad ſuas partes allexiſſe, atque in his gentilem quemdam Italum, ipſique a teneris annis familiarem, qui numero ad ſummum quadringenti. Erat autem & ille genere perinde Italus, natalium ſplendore illuſtris & conſpicuus, Capuæ civitatis in Italia potentiſſimæ clariſſimæque Dominus, cui Byzantii commorandi id cauſæ potiſſimum fuit. Rogerius tunc temporis Siciliæ Tyrannus, de quo multa deinceps memoranda occurrent, cum ad bella perveniremus Italica, Capuano inhians Principatui, acri bello hominem impetiit; cui

Edit. Pariſ. pag. 21.

A ὡς τὰς Ῥωμαϊκὰς ναῦς ἀποκομισθείσας ἤδη τῆς χέρσου κατενόει, ἄπρακτος ἐκεῖθεν ἀνεχώρει. Ῥωμαῖοι δὲ τῆς θαλάσσης οὐ συγχωρούσης αὐτοῖς ἡμέραις δέκα τὸν χῶρον ἐκεῖνον παραπλεύσαντες, ἐπειδὴ λειψυδροῦντες, ἄσμενοι τῇ χέρσῳ αὖθις αἰφνίδιον προσοκείλαντες, τούς τε πολεμίους ἐτρέψαντο, καὶ δύο τῶν ἐπιθαλασσιδίων ἐκπορθήσαντες φρούρια, οἴνου τε ὡς πλείστου, καὶ ποταμίου τὰς ναῦς ἐμπλήσαντες ὕδατος, πνεύματός τε ἐπιφόρου τυχόντες ἐς Κύπρον ἀνήχθησαν. Ταῦτα δὲ συμπεσόντα Ῥαϊμούνδον τὴν ἐς Βυζάντιον στέλλεσθαι ἠνάγκασαν. Ἀφικομένῳ δὲ οὐ πρότερον Βασιλεὺς προσρήσεως ἠξίωσε, πρὶν ἐς τὸ τοῦ Βασιλέως καὶ πατρὸς ἀπιὼν μνῆμα, ἐντεῦθεν δὲ τὴν συμπάθειαν ἐκομίσατο, καὶ λί- B ζιον αὐτοῦ λοιπὸν ἐποιήσατο.

δʹ Ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ Εἰρήνην τὴν αὐτῷ ἔτι Βασιλεῖ μνηστευθεῖσαν, Βασιλεὺς ἠγάγετο κόρην, ἐς ῥῆγας μὲν ἀναφέρουσαν, ἠθῶν δὲ κοσμιότητι καὶ ψυχικαῖς ἀρεταῖς οὐδεμιᾶς ἐλάσσω τῶν τότε γεγενημένων. Λέγεται δέ τι περὶ ταύτης τοιοῦτον. Ὁπηνίκα ἐς Βυζάντιον ἄρτι παρῄει, ἄλλαι τε τῶν ἐπ' εὐγενείᾳ διαφερουσῶν ὑπηντῶν αὐτῇ, καὶ ἡ Ἀλεξίῳ Βασιλεῖ ἡρμοσμένη. ἠμφίεστο δὲ ἐσθῆτα μὲν ἀπὸ βύσσου, τὰ ἄλλα δὲ ἐκ χρυσοῦ καὶ πορφύρας κεκόσμητο. Ἀλλὰ τὸ τῆς βύσσου κυαναυγὲς μελαμφόρον ταύτην ἐποίει, τῇ νεήλυδι καταφαίνεσθαι. ἀμέλει καὶ ἐπυνθάνετο τῶν παρόντων, ἥτις ποτὲ εἴη ἡ μονάζουσα αὕτη καὶ μεγαλοπρεπὴς λέγουσα. τοῦτο δὴ ξύμβολον τοῖς ἀκούσασιν οὐ μάλα ἀγαθὸν ἔδοξε, C καὶ τὸ τέλος οὐκ εἰς μακρὰν ἠκολούθει. Βασιλέα δὲ ἡ τῆς Ἀσίας εἶχε περαία, καὶ τὰ Βιθυνῶν ὅρια σκεπτόμενον, ὅπως ἂν μηκέτι ἐσβατὰ τῷ Περσῶν γένει τὰ τῇδε γένοιτο. Τῶν γὰρ ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις τὰς τῶν βαρβάρων ἐπιτειχιζόντων ὁρμάς, ἀμελείᾳ περιοραθέντων εὐέφοδα Πέρσαις τὰ τῇδε ἐγένοντο. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν χρόνοις ὕστερον φιλοτιμότατα πρὸς Βασιλέως ἀνεπλάσθη, πλείους ἀνοικισαμένου πόλεις. Τότε δ' ἤδη ἔγνω πολίχνην ἐν τοῖς ὑπὸ Μελαγγείοις καλουμένοις ἀνεγεῖραι. Τοῦ μέντοι ἔργου προβαίνοντος ἀγγέλλει αὐτῷ, ὡς τὴν πρεσβυτάτην τῶν Βασιλέως Ἰωάννου θυγατέρων, ἣν ὁ Καῖσαρ ἠγάγετο Ῥογέριος, νόσος ἐπιγεγονυῖα ἄφυκτον ὑπογράφει τὸν κίνδυνον. εἰς ὅσον οὖν πέρατι δοῦναι τὸ ἔργον D τῇ χώρᾳ ἐνδιατρίψας, τῆς ἐπὶ Βυζάντιον εἴχετο. ἀλλὰ μεταξὺ τὸ χρεὼν ἐκείνη ἀπέπλησε. Γυνὴ μεγαλόφρων ἐν τοῖς μάλιστα καὶ πολὺ τὸ ἀρρενωπὸν ἔχουσα. Ἐγὼ δ' ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος εἰς μνήμην ἦλθον τοῦ ἔργου τῆς γυναικὸς ταυτησί, καὶ εἰσέπειτα θαυμάζεσθαι ἀξίου. φασὶ τὸν Καίσαρα Ῥογέριον τῇ βασιλείᾳ καὶ αὐτὸν κατ' ἐκεῖνον ἐποφθαλμίσαντα τὸν χρόνον, ὁπηνίκα οὔπω μετὰ τὴν τοῦ Βασιλέως Ἰωάννου τελευτὴν ἡ Κωνσταντίνου τὸν νέον Αὐτοκράτορα εἶχε, συστασιώτας ἑαυτῷ ἄλλους τε περιστῆσαι συχνούς, καὶ δὴ καὶ τινα Ἰταλιώτην γένους συμπατριώτην αὐτῷ τὸ παιδόθεν ὄντα σὺν τοῖς E ἀμφ' αὐτὸν ἑταιρίσασθαι εἰς τετρακοσίους μάλιστα ἀγειρομένους. Ἦν δὲ ὁ Ἰταλιώτης γένει μὲν περιφανὴς καὶ ἐπίδοξος, Καπύης δὲ πόλεως ἐξάρχων Ἰταλικῆς, πολυανθρωποτάτης ἄγαν καὶ εὐδαίμονος. Αἰτία δὲ αὐτῷ τῆς ἐν Βυζαντίῳ διατριβῆς αὕτη ἦν. Ὁ τῆς τηνικάδε Σικελίας τυραννῶν Ῥογέριος, οὗ πολὺν ἐν τοῖς ὄπισθεν ποιησόμεθα λόγον, ἐπειδὰν τὰς Ἰταλικὰς ἀναγράφωμεν μάχας, ἐπὶ τὴν Καπύης λιχνευσάμενος ἀρχήν, πολὺς ἐνέκειτο τῷ ἀνδρὶ πολεμῶν. ἐφ' οἷς οὗτος ἀπορη-

κὼς

A κώς, τὴν ἐς Βυζάντιον ἐστείλατο. Καίσαρι μὲν οὖν ταῦτα ἐπράττετο. Ἡ δὲ σύνοικος ἐπειδὴ μετὰ πολλὰς παραινέσεις ἰσχυρογνώμονα τοῦτον ἑώρα, καὶ δεινῶς βασιλειῶντα, καὶ οὐδ' ἂν εἴ τι γένηται μεταθησόμενον τοῦ σκοποῦ, τοὺς τῶν κοινῶν ἐπιμελητὰς ὡς ἑαυτὴν μεταπεμψαμένη κοινοῦται τὸ πρᾶγμα. καὶ ἤ, φησίν, αὐτοί μοι τὸν ἄνδρα παράδοτε, ἢ γοῦν μελήσει πάντως ὑμῖν τῷ τοῦ βασιλέως ἀδελφῷ συντηρῆσαι τὴν ἐμήν. Ἡ μὲν ταῦτα εἶπεν. Οἱ δὲ τὸν Καίσαρα παντοδαπῶς ὑπελθόντες ἐπί τινα τῶν ἀγχοῦ Βυζαντίου προαστείων ἐξῆγον, χρείας δῆθεν τινὸς ἕνεκα. Ἐπειδή τε ἐπὶ τὸν τόπον ἐγένετο, αὐτὸν μὲν ἐνταῦθα διατρίβειν ἀφῆκαν. Οἱ δὲ ἐπὶ τὴν πόλιν ἦλθον. Ἡ μὲν δὴ Μαρία τοιάδε τις ἦν. Βασιλεὺς δὲ τοῦ πάθους ἀγγελθέντος αὐτῷ, τότε μὲν ἐς Βυζάντιον ἦλθε. B

ε'. Μετὰ δὲ τινὰ χρόνον ἐς τὴν ἐπὶ Ῥυνδακῷ αὐλισάμενος πεδιάδα, ἔνθα βασιλεὺς Ἰωάννης φρούριόν τι ἐκ καινῆς ἀνῳκοδομήθη, ὃ Λοπάδιον ὠνόμασται τοῖς πολλοῖς, ἐνταῦθα τὸν στρατὸν ἤγειρεν, ἐς τὴν Περσικὴν ἐμβαλεῖν διανοούμενος. Πέρσαι γὰρ τὰς μεταξὺ Ῥωμαίων σπονδὰς παραλύσαντες, Πρακανὰν πόλιν Ἰσαυρικὴν ἐκπορθήσαντες εἷλον, καὶ πλεῖστα ἄλλα Ῥωμαίους προσεζημιώκεσαν. Ἐπειδὴ γοῦν ὡς ἄριστα παρεσκεύαστο ἤδη, ἄρας ἐκεῖθεν σπουδῇ ἐπὶ τὰ πρόσω ἐχώρει, κατὰ νοῦν ἔχων, ὡς ἂν ἀφυλάκτοις αὐτοῖς ἐξαπιναίως ἐπελθὼν ἡβηδὸν ἀπολέσειε· πλὴν ἀλλὰ τοῦ μὲν σκοποῦ οὐ πάντῃ διήμαρτεν, οὐ μὴν κατὰ χεῖρας ἐχρήσατο τῇ μάχῃ ἐκείνῃ. Ὡς γὰρ ὑπὲρ τὸν Μύσιον διαβὰς Ὄλυμπον, ἄχρι τε ἐς τὴν Πιθηκᾶν γεγονώς, C ἔνθα φρούριον αὐτὸς ἐδείματο καρτερόν, νύκτωρ διὰ τῶν ταύτῃ ὀρῶν ἐπορεύετο, ἃ τῇ μὲν ἀποκρέμανται ὑψηλά, καὶ δεινῶς λάσια, ξυνέβαινεν ἐκ τῶν κατὰ τὰς λόχμας ἀναγομένων ἀτμῶν ἐμπιπλαμένῳ αὐτῷ τῆς κεφαλῆς ἀθρόον κατενηνέχθη, ὡς μηκέτι μηδὲ ἀναστῆναι δύνασθαι. μέχρι μὲν οὖν καὶ περὶ μέσας νύκτας χεῖρόν τι καὶ ἀναισθήτως εἶχεν αὐτῷ. Μετὰ δὲ ὀλίγον ἀνασφήλας ὀλίγον ῥᾷον ἐς τὴν ὑστεραίαν γεγονώς, αὐτὸς μὲν ἡσυχῇ ἔμεινε, μοῖραν δὲ τοῦ στρατεύματος ἀπολεξάμενος ἱκανήν, ἅμα στρατηγοῖς ἐπὶ τὸ ἔργον διαφῆκε. Οἱ δὲ οὐκ ἐς μακρὰν δυνάμεσι περιτετυχηκότες ἐχθρῶν, ἐπειδὰν καθυπέρτεροι τῇ μάχῃ ἐγένοντο, λαφύρων τε μέγα τι περιεβάλοντο χρῆμα, καὶ σὺν τροπαίοις ἐκεῖθεν ἀνέστρεψαν. Βασιλεὺς μὲν ταῦτα ἔπραττε, Πέρσαι δὲ ἐν τούτῳ συσκευασάμενοι στρατὸν μεγάλῳ τῇ Θρᾳκησίων ἐμβάλλουσι γῇ. Οὐδενός τε σφίσιν ἀντιστρατοῦντος. D Θεόδωρος γάρ, ὁ Κοντοστέφανος ἐπίκλησίς τε ἦν, τούτου δὴ ἕνεκα πρὸς βασιλέως πεμφθείς, οὔπω ἔφθη τὸν στρατὸν ἀγείρας τῇ δὲ καταλαβεῖν. ἄχρι καὶ ἐπί τι τῶν οὐκ ἀπὸ θαλάσσης χωρίων, ὃ Κελβιανὸν ὀνομάζεται, προνομεύοντες ἦλθον λείαν τε ὡς πλείστην ἐπαγόμενοι ἀνεχώρησαν. Τούτων ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς ἤκουσεν, οὐκέτι κατέχειν ἑαυτὸν οἷός τε ἐγένετο. Ταχὺ γοῦν συσκευασάμενος ἐλάσας ὁρμαῖς τὴν ἐς Ἰκόνιον ἐφέρετο, γράμμασι περὶ τούτων τὸν Σουλτὰν μεμηνυκὼς πρότερον. Εἶχε δὲ τὰ γράμματα ὧδε. Εἰδέναι βουλόμεθά σε πράγμασιν ἐγχειρεῖν, ἃ τὴν ἡμετέραν κατὰ σοῦ διερεθίζουσιν ἔφοδον. Πρακανὰν γὰρ οὐδέν σοι προσήκουσαν αὐτὸς ἀφελόμενος ἔχεις, καὶ πρός γε Ῥωμαίων ἔναγχος ἐπῆλθες τῇ γῇ. Σὺ δὲ καὶ Ἰαγουπασὰν ἄνδρα Ῥωμαίοις ὑπόσπονδον πλείστοις τε ἄλλοις τῶν τῇδε φυλάρχων οὐκ ἀνίεις τρόπῳ τινὶ πολεμῶν. Καίτοι ἔδει σε ἄνδρα ξυνετὸν ὄντα ἐκεῖνο κατανοεῖν, E ὡς οὐκ ἄν ποτε Ῥωμαῖοι τοιάδε περιφρονούμενοι καταδέξαιντο ἄν, καὶ λελείψεταί σε πολυπλασίαν Θεῷ τὴν ποινὴν ἀποδοῦναι. Ἡ τοίνυν ἀπόσχου τῶν παραλόγων, ἢ μὴν τῇ παρασκευῇ ἔσο, ὡς αὐτίκα Ῥωμαίους ὑποστησόμενος. Τὰ μὲν δὴ γράμματα ἐν τούτοις ἦσαν. Ὁ δὲ ταύτην αὐτῷ κομισθεῖσαν ἀναλεξάμενος τὴν ἐπιστολήν, ἀμείβεται ὧδε. Ἐδεξάμεθά σου τὰ γράμματα,

A cum ille reſiſtendo non eſſet, Byzantium ſe contulit. His igitur a Cæſare tentatis, ut eum conjux poſt multas admonitiones obſtinatiorem vidit, Imperiumque validius affectantem, ni provideretur, nequicquam a propoſito poſſe dimoveri, accerſitis quibus tum ſumma rerum erat, quæ agebantur, prodens, *aut mihi*, inquit, *virum tradite, aut vobis curæ ſit Imperatoris filiam fratri meo reſervare*. Hi modis omnibus Cæſarem adorti, in propinquum Byzantio ſuburbanum adduxerant, quaſi res quæpiam illic agenda inſtaret, tum ubi eo acceſſere, ibi dimiſſo illo, in urbem rediere. ejuſmodi ingenii fuit Maria. Illius autem cognito obitu Byzan- B tium Princeps rediit.

V. Nec multo interjecto tempore, locatis ad Rhyndacenos campos caſtris, ubi caſtellum de novo exſtruxerat Joannes Imperator, quod Lopadium vulgo appellant, copias cogit, & in Perſidem impetum facere conſtituit. Perſæ ſiquidem, poſthabitis fœderibus, Pracanam expugnaverant, urbem Iſauriæ, & alia inſuper damna Romanis intulerant. rebus ut par erat ad bellum compoſitis, caſtra inde movens, in ulteriora progreditur, quo incautos inopinate aggreſſus, puberes omnes internecione deleret. nec aberravit omnino a propoſito, & ſi ad manus ventum non eſt. ſuperato enim Olympo Myſiæ monte celebri, ad Pythecam cum perveniſſet, C ubi validam ipſe arcem condiderat, noctu in eos ſeceſſit montes, qua confragoſi, præruptique ſunt, atque arbuſtis conſiti; verum accidit ut aſcendentes crebri e teſquis vapores caput ipſius adeo occuparent, ut ſtare vix poſſet, & ad mediam uſque noctem omnis ſenſus ſeie expers permaneret. tum recreatus paululum, recuperataque conſequente die valetudine, ipſe quidem ſubſtitit; ſuorum vero partem dimiſit, præfectis ad rem peragendam idoneis ducibus. hi confeſtim hoſtibus obviam facti, iiſque profligatis, victorem exercitum cum multiplici præda, ovantes reduxerunt. Dum hæc aguntur ab Imperatore, Perſæ, rebus ad bellum paratis, cum ingenti militum multitudine Thraceſium irrumpunt Thema, reſiſtente nemine. nam Theodorus cognomento Contoſtephanus, ad id ab D Imperatore miſſus, exercitu comparato, nondum advenerat. regionem illi, quam Celbianum vocant, populabundi ineunt, factaque non modica præda, regrediuntur. his Imperator cognitis, impos ſui ſtatim cum univerſis copiis citato impetu Iconium contendit, ſcriptis prius ad Sultanum litteris, quibus conſilium ſuum nuntiaret. harum hæc fuit ſententia. *Scire te volumus noſtræ huic adverſus te expeditioni molimina tua cauſam præbuiſſe. neque enim tantum Pracanam haud tui juris civitatem, ante pridem expugnatam, detines, ſed & in Romanos agros nuper irrupiſti. Jacoupeſanem quoque ſocium noſtrum, compluresque alios ibi phylarchos bello laceſſere non deſinis. tibi autem viro prudenti cogitandum fuit, nequaquam id neglecturos Romanos,* E *multiplicemque a Deo vindice iſtiuſmodi facinoribus pœnam rependendam.* Litterarum id fuit argumentum: quas ſimul ac ille traditas perlegit: In hunc modum reſcripſit. *Litteras tuas accepimus,*

Edit. Paris. pag. 21.

Maxime Imperator, paravimuſque omnia quæ juſſiſti. reliquum tibi eſt accelerare adventum. nobis autem crebris identidem miſſis Legationibus hic morari non convenit, cætera & Deo & mihi curæ erunt. Locus vero congreſſui, Philomelium erit, ubi modo caſtra poſuimus. Arrogantiſſimo hoc miſſo ad Imperatorem reſponſo, Sultanus Philomelii, ubi caſtra prius locaverat, cum majori Perſicarum copiarum parte conſiſtit, reliquas vero mittit, qui adventantibus Romanis occurrerent. atque illi haud multo poſt cum Imperatore qui prope Acrunum aderat, civitatem in ea ſitam regione quæ Calogreæ collis nuncupatur, prælium conſerunt, funditusque dejecti ac ſuperati, quam celerrime fugiunt ad Sultanum complures, quos inter & Chares, magni vir apud Perſas nominis, Romanorum gladiis interiere. Ille ea accepta clade animo confuſus, nec inſtaurare curans aciem, aut rebus loco neceſſariis providere, fugæ & ipſe ſe dedit. quo cognito Imperator, utrumque illi exprobrare geſtiens, & quod audaciæ primum, & metus deinde exceſſiſſet fines, litteras ad eum in hanc fere ſententiam dedit: *Non decebat te, Generoſe Princeps, qui probe noveras per ſe turpem metum fieri turpiorem, cum præceſſit ferocia, bellum adeo ſegniter gerere. Quandoquidem igitur propoſiti prioris immemor, & iis quæ paulo ante ad Majeſtatem noſtram reſcripſeras, neglectis, neſcio quo recedis, ecce tibi horum memoriam refricamus. Niſi itaque adventum noſtrum, ſicuti nobis jam antea nuntiaſti, Philomelii opperiaris, reliquum erit, ut palam profiteantur magnanimitatem iſtam tuam degeneri timore elanguiſſe.* Litterarum ea fuit ſumma. Manuel vero Philomelium progreſſus, urbem vi expugnat, totamque incendit, & e Romanis aliquot, qui captivi jamdudum detinebantur, priſtinæ reſtituit libertati. Perſæ quippe freti primo viribus ſuis, atque alio terrarum abeunte Imperatore, de transferendis iis nequicquam cogitarant. at ubi illos inceſſit metus, non captivos modo, verum propria neglexerunt. Perlatis ad Sultanum litteris, ſive ex caſtigatione Principis pudore ſuffuſus, ſive alia neſcio qua de cauſa, retulit pedem, regionemque Andrachmam a Perſis nuncupatam magnis itineribus petiit, ibique caſtra poſuit. Id poſtquam accepit Imperator, apparato confeſtim exercitu, urbem Adrianopolim ſupergreſſus, (iſtud quippe nominis ad Lycaoniam uſque excurrit) in quadam regione, quam Graitam vocant, fixit tabernacula. Poſtera die, cum levi utique intervallo utraque dirimeretur acies, inſtructo agmine, caſtris excedit, ſigniſque cum hoſtibus collatis, prælium init. ac Perſæ quidem primum Romanorum non ſuſtinentes impetum, ad receptum ſe ſe comparant. Inſtant contra Romani a tergo, alios occidunt, alios capiunt viros. Sultanus non ante deſiſtit a fuga, quam perculſus metu intra Iconii mœnia ſe ſe abdidiſſet. Sed neque ibi adhuc in tuto poſitus, hæc ſecum animo volvit. Cum nempe vereretur, ne ſi intra mœnia ſe ſe pateretur includi, Romanis urbem obſidione cingentibus, nullus ſibi ſupereſſet evadendi locus: ancipites

Edit. Pariſ. pag. 23.

A Μέγιστε Βασιλεῦ, καὶ δὴ καὶ παρεσκευάσμεθα ὥσπερ ἐκέλευες. Σὸν δ' ἂν εἴη λοιπὸν ἐπισπεύσειν τὴν ἄφιξιν, μηδὲ μακραῖς ἡμᾶς ἐνταῦθα διάγειν ἐπαγγελίαις. Τ' ἄλλα δ' ὅπως ἔσται Θεῷ καὶ ἐμοὶ μελήσει. Χῶρος δ' ἡμῖν εἰς ξυντυχίαν Φιλομήλιον τὸ δὲ ἔστω, οὗ δὴ ἐν τῷ παρόντι ἡμᾶς στρατοπεδεύεσθαι ξυμβαίνει. Τούτοις ὁ Σουλτὰν φορτικώτατα Βασιλεῖ διαμεμψάμενος, ὁ μὲν αὐτοῦ που ἐν Φιλομηλίῳ, ἔνθα τὸ πρῶτον ἐνστρατοπεδευσάμενος ἔτυχε, σὺν τῷ πλείονι τοῦ Περσῶν ἔμενε στρατοῦ. μοῖραν δέ τινα τούτου ἀποτεμόμενος ὑπαντιάζειν Ῥωμαίοις ἐπιοῦσιν ἐξέπεμψεν. οἳ καὶ οὐκ εἰς μακρὰν ἀγχοῦ πόλεως Ἀκρουνοῦ περί τινα χῶρον, ᾧ Καλογραίας βουνὸς ἡ κλῆσις ἐστί, Βασιλεῖ γεγονότι συμμίξαντες, ἀπώσθησάν τε κατὰ κράτος, καὶ φυγάδες ἐπὶ B τὸν Σουλτὰν ἦλθον. Πολλοί τε ἄλλοι καὶ Χαιρὴς παρὰ Πέρσαις ὀνομαστὸς, Ῥωμαϊκῆς ἔργον ἐγένετο μαχαίρας. Ὁ δὲ τῷ συμπεσόντι καταπλαγεὶς τὴν ψυχὴν, οὐδ' ὅσον ἐνσκευάσασθαι, οὐδ' ὅσον κομίσασθαι τῶν πρὸς τὴν χρείαν τῷ χώρῳ ἐπιμείνας ᾤχετο φυγὰς ἐκεῖθεν ἀπιών. Ὁ πυθόμενος Βασιλεὺς, ἀμφοτέρων τε ἐπικερτομῆσαι αὐτὸν διανοηθεὶς, θράσους τε τοῦ προτέρου, καὶ δειλίας τῆς εἰσέπειτα τοῦ μετρίου πέρα γεγενημένων, ἐπέστειλεν αὐτῷ τοιάδε. Ἔδει μέν σε, ὦ γενναῖε, ἐκεῖ καλῶς εἰδότα, ὡς ὅσον αἰσχρὸν ἐστὶν ἡ δειλία, τοσοῦτο μᾶλλον αἴσχιον γίνεται, ὁ πλείω καὶ θράσος αὐτῆς προηγησάμενον τύχοι, μὴ οὕτως ἀνεπιστρόφως τῶν ἐς τὸν πόλεμον ἔχειν. Ἐπειδ' ὥσπερ παντάπασιν C ἐπιλελησμένος λήμματος τοῦ προτέρου, ὥσπερ ἔναγχος ἐς τὴν ἡμετέραν ἐπέστειλας Βασιλείαν λόγον πεποιημένος οὐδένα, ἀποτρέχεις οὐκ οἶδα ὅπη, ἀμέλει ἰδοὺ σοι τούτων ἀνάμνησιν φέρομεν. Εἰ μὴ τοίνυν ἐν Φιλομηλίῳ, ὥσπερ ἤδη φθάνεις ἡμῖν ἐπηγγελμένος, τὴν ἡμετέραν ἀναμένεις ἄφιξιν, λείπεται πάντως ὡς τὸ γενναῖον ἐκεῖνο καὶ μεγαλόψυχον σφόδρα δειλὸν καὶ ἀγεννὲς ἀντιπιστεύσει σοι. Τὰ μὲν δὴ γράμματα ἐν τούτοις ἦσαν. Βασιλεὺς δὲ ἐν Φιλομηλίῳ γενόμενος, αὐτὸ μὲν κατὰ κράτος τε εἷλε καὶ ἐνέπρησεν ἅπαν. Ῥωμαίων δέ τινας μακροῦ τοῦ χρόνου ἐνταῦθα ὑπὸ φρουραῖς καθειργμένους εὑρὼν, ἔλυσέ τε τῶν δεσμῶν τοὺς ἀθλίους, καὶ φῶς ὁρᾶν παρεῖχεν ἐλεύθερον. Πέρσαι γὰρ τὸ μὲν πρῶτον δυνάμει τῇ σφῶν θαρρεῖν ἔχοντες, ἄλλοθι γᾶς Βασιλέως ἀ- D πιόντος μετοικίζειν αὐτοὺς οὐδαμῇ ἔγνωσαν. Ἐπεὶ τὸ δέος αὐτοὺς ἀπεῖχεν, οὐχ ὅπως αὐτῶν κατημέλουν, ἀλλὰ καὶ τὰ σφέτερα περὶ ἐλάττονος ἔθεντο. Τῶν δὲ γραμμάτων ἀπενεχθέντων εἰς τὸν Σουλτὰν, εἴτε τὴν ἐντεῦθεν ἐπίπληξιν αἰδεσθεὶς, εἴτε καὶ ἄλλο τι ἐννοησάμενος, ὀπίσω ἐχώρει· ἐπί τε χῶρον ἀναδραμὼν ταχέως, Ἀνδραχμᾶν Περσικῶς ὀνομασμένον, ἐνταῦθα ἐστρατοπεδεύετο. Ταῦτα ἐπειδὴ Βασιλεὺς ἤκουσε, παραυτίκα διεκόσμει τὸ στράτευμα, πόλιν τε Ἀδριανούπολιν ὑπερβὰς, διαβαίνει γὰρ καὶ ἐς αὐτὴν Λυκαονίαν τὸ ὄνομα τοῦτο, ἔν τινι χώρῳ Γραῖτα ὄνομα τὴν παρεμβολὴν ἐποιήσατο. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ, ἤδη γὰρ E οὐ πόρρω ἀποσκηνοῦν ἀμφοτέροις συνέβαινε τοῖς στρατεύμασι, ταξάμενος προσωτέρω ἐχώρει. Ἐπειδή τε ὁμόσε τοῖς Πέρσαις ἦλθε, ἔργου εἴχετο. Πέρσαι τοίνυν μηδὲ τὴν πρώτην Ῥωμαίων ὑποστάντες, ἐς ὑπαγωγὴν ἔκλιναν. Οἱ δὲ κατὰ νώτου αὐτοῖς ἑπόμενοι, οὓς μὲν ἀνῄρουν, οὓς δὲ ἐζώγρουν. Ὁ δὲ Σουλτὰν οὐ πρότερον ἀνῆκε φεύγων, πρὶν ἢ τεταραγμένος ἐς Ἰκόνιον ἐλθὼν ἐντὸς τειχέων εἰσπεσεῖν· ἐπειδή τε ἤδη ἐν τῷ ἀσφαλεῖ καθεστήκει, βουλὴν βουλεύεται τοιάνδε. οἱ μὲν ἔνδοθι οὐ πάνυ τι ἐθάρρει, ὡς μὴ ἐνταῦθα κατακλείσας ἑαυτὸν ἄπορον πολιορκοῦσι Ῥωμαίοις ἐργάσηται. ἄλλως τε καὶ τὸ τοῦ πολέμου τέλος

Digitized by Google

A οὐκ εὐθὺς, εἰς ὅ, τι τύχας αὐτοῖς περιστήσεται, ἐν στενῷ περιχθῆναι ἀξύμφορον ᾤετο. Καὶ δὴ τὸ μὲν τοῦ στρατεύματος ἐπὶ φυλακῇ τῆς πόλεως ἔταξε. τὸ δ' ἄλλο διχῇ διελὼν, τὸ μὲν κατὰ νώτου τῆς πόλεως ἐπὶ τοῦ κατάντους ἔστησεν, ὃ δὲ αὐτὸς ἔχων ἐν δεξιᾷ παρετάξατο, τῇ τοῦ ὄρους ὀχυρότητι μάλιστα πεποιθὼς, ὃ μεταξὺ πόλεως Ἰκονίου, καὶ τοῦ φρουρίου Καβάλας ὑπερτείνει.

ϛʹ. Πέρσαι μὲν οὖν ἐν τούτοις ἦσαν. Βασιλεὺς δὲ ἐπειδὴ πρὸς τῇ Καβάλᾳ ἤδη ἐγένετο, δαιμονίᾳ τινὶ κεκινημένος ὁρμῇ, τὴν ἐπὶ τὸν Σουλτὰν ἐσφάδαζεν ἰέναι. οὐκ ἔχων δ' ἐᾶ τὸ παραχρῆμα στοχάζεσθαι ὅπῃ αὐτὸν ξυμβαίνει εἶναι, πρὸς βραχὺ μὲν ἐπέσχεθε τῆς ὁρμῆς. Στρατηγικῇ δ' ἐμπειρίᾳ τῆς ἐν δεξιᾷ τῆς πόλεως ἐξηγεῖσθαι φάλαγγος αὐτὸν διεγνωκὼς, ὀξὺς γὰρ εἴπερ τις τὰ τοιαῦτα B ἐτύγχανεν ὢν, αὐτίκα τοῦ σημειοφόρου λαβόμενος, εἷλκε τοῦ ῥυτῆρος ἐπ' ἐκεῖνο τὸ μέρος ἐπιστρέφων αὐτόν. Διαπορουμένου δὲ τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ, καὶ ἐν θαύματι μεγάλῳ ποιουμένου τὸ πρᾶγμα, ὅπως ἐς τηλικαύτην ἀνυπέρβλητον ἰσχὺν ἀπροοράτως ἐθέλοι παρακινδυνεύειν οὕτως. ἐξεπλήττετο γὰρ αὐτοὺς τὸ μηδαμοῦ τοῦ στρατεύματος ἐκείνου ἐμφαίνεσθαι, ἀφ' οὗ τοῦθ' ᾤοντο πρόδρομα ταῦτα τῆς σὺν τῷ Σουλτὰν ἔσεσθαι παρατάξεως, τῷ τοῦ ὄρους ὡς εἰκὸς ἀμφιλαφεῖ κρυπτομένης· Θαυμαζόντων οὖν, αὐτὸς ἠρέμα διακεχυμένος τὸ πρόσωπον· Ἄνδρες, ἔφη, Ῥωμαῖοι, μὴ δὴ τέχνῃ βαρβαρικῇ διδίττεσθε τὴν ὑμετέραν ἀγχίνοιαν, μηδ' ἐπὶ τὰς σημαίας ἀπεῖναι ξυμβαίνει τοῦ C κατὰ μέτωπον ἡμῖν ὁρωμένου τούτου στρατεύματος, ἀλλαχόθεν που ταύτας σὺν στρατεύματι ἄλλῳ παρεῖναι οἴεσθε. Οὔτε γὰρ ἑτέρα τις μοῖρα δυνάμεως ὑπολέλειπται οἶμαι Πέρσαις, καὶ τὰ σημεῖα δὲ σφίσιν αὐτοῦ που, καὶ ἐπὶ τῇ λόχμῃ ἑστᾶσιν ἐν τῷ ἀφανεῖ, ἵν' ἐπιδείξει πλήθους ἐκπλήττειν ἡμᾶς ἔχοιεν. Μὴ τοίνυν τοῦ πλήθους θαμβεῖσθε τὸ βάρβαρον, περιφρονεῖτε δὲ μᾶλλον τῆς ἀσθενείας. οὐ γὰρ πέφυκεν ἀλήθεια φαντασίᾳ συγγίνεσθαι. ἀλλ' ἐγὼ μὲν σὺν τῶν ταγμάτων τοῖς ἐμπροσθίοις ἄπειμι παραυτὰ συμμίξων αὐτοῖς. Ὑμᾶς δέ μοι ξὺν τῷ ἄλλῳ στρατεύματι ξυντεταγμένους ἐπιέναι χρεὼν, μήποτε πολεμίων ἐνέδραις περιπεσεῖν γένοιτο. Ταῦτ' εἰπὼν ὁ Αὐτοκράτωρ, ἐπὶ τοὺς D πολεμίους ἵετο, χώραν αὐτὸς τὴν ἐν ἀριστερᾷ κληρωσάμενος, ἅτε τῷ μεσαιτάτῳ ἀντιμετωποῦσαν τοῦ τῶν ἐναντίων στρατεύματος, ἔνθα πλεῖστοί τε καὶ ἄριστοι συνέβαινεν εἶναι Περσῶν. Πέρσαι τοίνυν μάχαις, οἶμαι, ταῖς προλαβούσαις περιῃρημένοι τὴν τόλμαν, ἐπειδὰν τὴν Ῥωμαϊκὴν εἶδον ῥομφαίαν, τὴν τάξιν ἀπολειπόντες, οὐδενὶ κόσμῳ ἐφέροντο, ὅπως αὐτὸς ἕκαστος πρῶτος ἐνθένδε ἀπαλλάσσοιτο σπουδὴν ἔχοντες. Ἔνθα καὶ τὸν Σουλτὰν ἡ φήμη παρεῖναι διήγγελε. Φευγόντων οὖν, Ῥωμαῖοι τῇ διώξει ἐγκείμενοι, πολύν τινα κατέτριψαν χρόνον. καὶ E οἱ μὲν ἐν τούτοις ἦσαν. Τὸ δὲ ἄλλο Ῥωμαίων στράτευμα κατὰ νώτου συντεταγμένον, ὥσπερ εἴρηται, ἐπιὸν, τὸ μὲν πρῶτον λόχοις τισὶν ἐξ ἀπροσδοκήτου περιτυχὸν ἐτρέψατο. Εἶτα καὶ τῶν ἄλλων κατόπιν ἐπιθεμένων αὐτοῖς, ὅσοι τε Ἰκονίου ἐντὸς φυλακὴν εἶχον. ἐπεξῄεσαν γὰρ ἤδη καὶ οὗτοι, θαρσήσαντες τῷ τὸν Αὐτοκράτορα μακρὰν ἄποθεν Ἰκονίου ποιεῖσθαι τὴν δίωξιν, καὶ ὅσοι ἐν κατάντει τῆς πόλεως ὄπισθεν, καθάπερ εἴρηται, ἐτάξαντο, κλονεῖσθαι ἤδη ἤρξαντο. ὅπερ ἐπειδὴ τάχιστα Βασιλεὺς ἠκούσεν, ἐπ' αὐτοῖς δυνάμεις τῶν σὺν αὐτῷ τὴν ταχίστην ἐξέπεμψεν, ὧν Πυρρογεώργιός τε ἦρχεν, ἀνὴρ δραστήριος

A præterea mente verſans bellorum eventus, incertuſque quo inclinatura eſſet fortuna, anguſto coerceri loco haud opportunum arbitrabatur. Iraque relicto ad præſidium civitatis idoneo militum numero, reliquos bifariam divídit partem unam a tergo urbis, loco arduo, ſtare jubet: aliam, cui ipſe præerat, ad dexteram locat, fretus maxime poſitione montis, qui Iconium Cabalamque caſtrum interjacet. *Edit. Pariſ. pag. 24.*

VI. Dum hæc agebantur apud Perſas, pervenit Imperator ad Cabalam, ibique neſcio quo œſtro percitus, in Sultanum invadere decrevit: ſed quo is loco conſideret, cum ſtatim non potuiſſet reſcire, animi impetum pauliſper inhibuit. tum militari, qua potiſſi- B mum præſtabat experientia, edoctus, ad dexteram civitatis præeſſe illum militum cuneo, ſigniferum fræno apprehenſum eo confeſtim trahit, rapitque. Stupuit ad ejuſmodi facinus Romanus exercitus, magni inſtar miraculi ratus eſſe, quod tantas copias, & quæ ſuas numero longe excederant, inopinato vellet aggredi, atque ita prælii aleam ſubire. terrebat enim quod non appareret agmen illud hoſtile, eoſque quos videbat, præcurſores eſſe arbitraretur copiarum hoſtilium, quæ in montium faucibus deliteſcerent. Ea admiratione defixis, ſenſim tandem reddita vul- C tus ſerenitate, *Viri*, inquit, *Romani, animorum veſtrorum ſolertiam non perturbet Barbarorum ſtratagema. Neque enim propterea quod ab exercitu, qui e regione conſpicitur, abeſſe ſigna contingat, ea alibi cum copiis aliis latere, vel adeſſe, exiſtimandum eſt. nullam, ut arbitror, aliam exercitus partem habent Perſę: ſed intra arbuſta & in obſcuro habent militaria ſigna, ut oſtentatione multitudinis terrorem nobis incutiant. Nolite numerum extimeſcere Barbarorum, ſpernite potius imbecillitatem; iis enim quę fucum faciunt, adeſt raro veritas. Contendo igitur cum his qui coram ſunt conſerturus manus. veſtrum erit cum ceteris copiis ſubſequi, ne alias hoſtium inſidiis circumveniamur.* Hæc locutus Imperator, impetu magno in D hoſtes fertur, locumque occupat ſiniſtram, mediæ illorum obverſum aciei, in qua plurimi ſtabant optimique Perſarum. Ac hi, ſuperioribus, ut opinor, præliis atriti, repreſſaque audacia, ubi Romanos micare gladios vident, relictis ordinibus diſſipantur paſſim, unoquoque militum inde evadere inter primos annitente. In quibus ipſum etiam ajunt adfuiſſe Sultanum. Romani dum fugientibus acrius inſtant, non parum temporis conſumpſere. atque ita quidem ſe ſe res habuit. Aliæ interim Romanorum copiæ, E inſtructis, ut retuli, ordinibus a tergo ſuccedentes, primo quidem in inſidias quaſdam, nec opinato, delapſæ, fugantur. Ingruentibus quoque a tergo aliis turbari etiam cœperunt: nam & quotquot erant Iconii præſidiarii milites exceſſerant, ea fiducia, quod *pag. 25.* Imperatorem longius ab urbe inſequendi ardor abripuiſſet: ut & quotquot poſt civitatem, uti memoratum, in declivi ſteterant. Id ſimul accepit Manuel, partem copiarum quanta poteſt celeritate mittit, quibus præpoſitus fuit Pyrrogeorgius, vir maxime induſtrius, qui poſtmodum Primicerii

Aulæ dignitate auctus eſt, & Churupus, inter miniſtros Imperatoris, qui a Purpura ſunt, allectus. Illis licet adjuvantibus, nihilo ſerius rurſum conturbatur acies. At Imperator animo perſpicaciſſimus & in rebus inveſtigandis ſolertiſſimus, conſilio potius quam armis rem tum egere animadvertit. advocato igitur cuidam e militibus, nomine Bempetziotæ, qui Adrianopoli oriundus erat, juſſit ut demptam capite galeam, & manibus in altum ſublatam circumferret ubique, captumque eſſe Sultanum magna per exercitum voce proclamaret. Id ſtratagematis Romanorum extemplo ſublevavit animos, vimque hoſtium acrius inſiſtentium retudit. Ita ſæpe numeroſis copiis utilius fuit conſilium prudens, virique unius virtus clypeorum robore validior. At deficiente die, ibi pernoctatum. Inde profectus Iconium, quod ubi undique exploravit, viditque aditu haud facile, rumore ad hæc increbreſcente in dies, Occidentis populos patriis excitos ſedibus ingenti multitudine ad fines Romanorum contendere, ab eo oppugnando deſtitit. Tempore præterea majore, longeque alio apparatu, quam qui aderat, opus ſibi fore animadvertens, obviis quibuſque incenſis & perditis, receſſit. Ferunt tum militibus Romanis fœde ac contumelioſe Perſarum poſita juxta urbem ſepulcbra tractantibus, nec non ex iis multa reſodientibus cadavera, Principem eo difficilium temporum momento, magnanimitatis non oblitum ſuæ, inviolatus ut ſervaretur matris Sultani cinis, præcepiſſe: dixiſſeque, Vel minimum ſapientibus reverendam eſſe nobilitatem infelicem. Scriptas itaque officioſas admodum litteras ad Sultani conjugem mittit, in hanc ſententiam: *Scias velim, Sultanum Majeſtatis noſtræ ſervum vivere, & ſupereſſe adhuc, vitatis belli periculis.* Illa vero pecudum circiter duo millia, boum copiam ingentem, & cibaria alia complura, quibus exciperet Imperatorem, adparaverat. Sed ubi ædificia ſuburbana, uti memoravimus, Romani incenderunt, haudquaquam executa eſt propoſitum. His ita conſtitutis, cum jam reditum moliretur Imperator, iterum ad Sultanum ſcribit litteras, eo argumento: *Multum te ſæpenumero quæſivimus, necdum invenimus. Fugis enim ſemper, atque inſtar umbræ te nobis ſubducis. ne itaque videamur bellum gerere cum umbra, domum denuo repetimus: proxime autem vere majori cum apparatu ad te reveriemur. providendum tibi ne & tum quoque fugam inertem quaquaverſum capeſſas.* Hæc ille.

Sent.

Sent.

Edit. Pariſ. pag. 26.

VII. Interea Perſarum magna vis, quæ regiones ultra Iconium ſitas incolebat, ubi imperaverat Thaniſman ille, auxilium ut ferret Sultano venit, illiuſque copiis adjungitur. quibus ille elatus, non fugere, ut ante, voluit: quin potius ordinato agmine cum Romanis, qui tum ad eum pervenerant locum, quem Tzebrelitzemam barbarico vocabulo nuncupant, prælium initurus deproperat. eſt vero is, ſi quis alius, difficilis acceſſu, nec explicato dumtaxat agmini, ſed & paucis incedentibus, ægre pervius. Dum caſtra communire occupat miles, Imperator,

A μάλιστα, ὃς καὶ τῷ Πριμμικηρίου τῆς αὐλῆς ὕστερον τετίμηται ἀξιώματι, καὶ ὁ Χουρούπ εἷς τῶν βασιλέως καὶ πρὸ τῆς ἁλουργίδος ὑπηρέτας τελῶν. ἀλλὰ καὶ τούτων βεβοηθηκότων, οὐδὲν ἧττον καὶ πάλιν κλονεῖσθαι συνέβαινεν ἅπαξ πεπονηκὸς τὸ στρατιωτικόν. Ἀλλὰ βασιλεὺς, ἱκανὸς ὢν ὀξύτατος τὸ δέον εὑρεῖν, καὶ κατασοχάσασθαι τὰ πρακτέα δεξιώτατος, ἔγνω ἐπινοίας μᾶλλον ἢ ἰσχύος ἐνταῦθα χρῄζειν τὸ πρᾶγμα. Αὐτίκα τοίνυν τῶν τινα στρατιωτῶν καλέσας, Βεμπετσιώτην μὲν ἐπικεκλημένον, πόλεως δὲ ὡρμημένον Ἀδριανοῦ, ἐκέλευε τὸ κράνος τῆς κεφαλῆς ἀποθέμενον, μετέωρον δὲ τῆς χειρὸς πανταχόσε περιδινοῦντα, τὴν τοῦ Σουλτὰν δῆθεν ἐπὶ τοῦ στρατεύματος διακηρυ-B κεύεσθαι ἅλωσιν. οὗ γεγονότος, ἀνεθάρρησέ τε παραχρῆμα τὸ Ῥωμαϊκὸν, καὶ τοὺς ἐναντίους ἰσχυρῶς ἐγκειμένους ἀπεώσατο. Οὕτω πολλάκις ἓν βούλευμα συνετὸν ὑπὲρ μυριοπληθεῖς ὤνησε χεῖρας, καὶ ἀνδρὸς ἑνὸς ἀρετὴ πολλῶν ἀσπίδων δυνατωτέρα γίνεται. Ἀλλὰ τότε μὲν ἐπειδὴ τάχιστα νὺξ ἐγένετο, αὐτοῦ που ηὐλίσατο. Ὡς δὲ κύκλῳ περιελθὼν οὐκ εὔεφοδον εἶναι αὐτὸ κατενόει, ἅτε φήμης, ὡς ἔθνη τὰ πρὸς δύοντα ἥλιον ἐξ ἠθῶν ἐπαναστάντα τῶν πατρίων, ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων παμπληθεὶ ἔμελλε φέρεσθαι, ἑκάστης αὐξανούσης ἡμέρας. τοῦ μὲν πολιορκεῖν ἀπέσχετο· χρόνου τε πλείονος καὶ μείζονος ἄλλης, ἢ κατ' ἐκείνην ἔν-C θεν νομίσας παρασκευῆς, δῃώσας δὲ καὶ ἀφανισμῷ τὰ ἐν ποσὶ παραδοὺς, ἐκεῖθεν ἀπήλαυνεν. Ὅτε δὲ λέγεται, ὡς τοὺς πρὸ τῆς πόλεως Περσῶν τάφους πολλὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἐνυβρίσαντος, ἐκθεῖναί τε τῶν σωμάτων ὡς πλεῖστα πεποιηκότος, ὁ δὲ οὐδ' ἐν τοιαύταις καιρῶν ὀξύτησιν ἐκλαθέσθαι θέλων τοῦ μεγαλοπρεποῦς, τῆς τοῦ Σουλτὰν γεννησαμένης παντάπασιν ἀνύβριστον διατηρηθῆναι τὴν κόνιν ἐκέλευε. Χρῆναι τοῖς καὶ κατὰ βραχὺ σωφρονοῦσιν εἰπὼν, αἰδεῖσθαι μᾶλλον δυστυχοῦσαν εὐγένειαν. Γράμματά τε χαράξας οὐ πόρρω θρύψεως ὂν παρὰ τὴν τοῦ Σουλτὰν ἔπεμπε γαμετήν. Εἶχε δὲ ὧδε τὸ γράμμα. Εἰδέναι βουλόμεθά σε, ὡς τὸ τῆς ἡμετέρας παιδίον βασιλείας ὁ Σουλ-D τὰν ζῇ, καὶ ἔτι περίεστι τὰς τοῦ πολέμου χεῖρας διαπεφευγώς. ἡ δὲ πρόβατα περί που τὰ δισχίλια, καὶ βοῶν μέγα τι χρῆμα, καὶ πλεῖστα ἄλλα τῶν ἐδωδίμων ἐν παρασκευῇ μὲν εἶχεν, ἐφ' ᾧ βασιλέα τούτοις δεξιώσαιτο. Ἐπεὶ δὲ τὰς πρὸ τῆς πόλεως οἰκοδομὰς, καθάπερ εἴρηται, τὸ Ῥωμαϊκὸν ἔφλεξεν, οὐκέτι πέρατι τὸν σκοπὸν ἔδωκεν. Ἦσαν δὲ ταῦτα μὲν τοιάδε. Βασιλεὺς δὲ ἐπειδὴ τῆς πορείας ἤρξατο, γράμμα καὶ πάλιν ἐπὶ τὸν Σουλτὰν ἔπεμψεν. ἐδήλου δὲ ἡ γραφὴ τάδε. Πολλά σε πολλάκις ἀναζητήσαντες, οὔπω ἐπιτυχόμενοι σοι. φεύγεις γὰρ ἀεὶ, καὶ καθάπερ σκιὰ διολισθαίνεις ἡμᾶς. ἵν' οὖν μὴ δοκοίημεν σκιαμαχεῖν, τὸ τέως μὲν ἀπιοῦσι παλινοστήσαν-E τες· ἔαρος δὲ σὺν μείζονι τῇ παρασκευῇ ἐπὶ σε ἥξομεν. μελήσει δὲ σοι τὸ μὴ καὶ τότε ἀναξίως οὕτως ἑαυτοῦ φεύγοντι οἴχεσθαι δειλῶς. Ταῦτα μὲν ἐν τούτοις ἦσαν τὰ γράμματα.

ζ. Περσῶν δὲ οἱ ἀνωτέρω πόλεως ᾤκηντο Ἰκονίου, ἔνθα Θανισμὰν ἦρχεν ἐκεῖνος, δυνάμεις ὡς πλείστας εἰς τὴν συμμαχίαν παρὰ τὸν Σουλτὰν ἀφικόμενοι, συνέμιξαν ἤδη τούτῳ, αἷς ἐπαρθεὶς οὐκέτι φεύγειν ὡς τὸ πρότερον ἤθελε, ταξάμενος δὲ Ῥωμαίοις περὶ τὸν χῶρον Τζυβριλιτζημανὶ βαρβαρικῶς ὠνομασμένον ἤδη γεγενημένοις, ἐπιθέσθαι ὑπέσχετο. ἔστι δὲ ὁ χῶρος δυσπρόσοδος, εἴπερ τις, καὶ ἀνδράσι, μὴ ὅτι γε συντεταγμένοις, ἀλλ' οὐδὲ πορευομένοις κατ' ὀλίγους ῥᾳδίως διεξίτητος.

Τὸ μὲν οὖν ἄλλο Ῥωμαίων στράτευμα ἤδη ἀμφὶ τῷ χάρακι ἐπονεῖτο· Βασιλεὺς δὲ τῇ ἡλικίᾳ τυραννούμενος, τί δέ τι καὶ γυναικὶ οὐ πολλῷ συνοικήσας πρότερον, κατὰ ἔθος τὸ αὐτῶν ἀνδραγαθῆσαί τι ἐς τὴν μάχην ἤθελεν. Ἀνδρὶ γὰρ Λατίνῳ ἄρτι γυναῖκα εἰσοικισαμένῳ, μὴ οὐχὶ ἀριστέα φανῆναι, αἰσχύνη οὐχ ἡ τυχοῦσα ἐπάγεται. Ὁ μὲν οὖν λόχους παρ' ἑκάτερα ἐν φάραγξι δυσὶ καταθείς, ὃν μὲν ἐκ τῶν καθ' αἷμα καὶ ἐγγυτάτων αὐτῷ συνεστῶτα, ἐν οἷς ἄλλοι τε ἦσαν τῶν αὐτοῦ οἰκειοτάτων πολλοί, καὶ οἱ ταῖς ἀδελφαῖς αὐτοῦ ξυνοικοῦντες· ὃν δὲ καὶ ἐκ καταλόγων δύο στρατιωτικῶν, ὧν ἡγεῖτο Νικόλαος ἐπίκλησιν Ἄγγελος, ἀνὴρ τήν τε χεῖρα γενναῖος, καὶ ἀνδρείας εὖ ἥκων, αὐτοὺς μὲν αὐτοῦ ἡσυχῇ μένειν ἐκέλευε, ἕως ἐπὶ τοὺς πολεμίους αὐτὸν ἱππαζόμενον ἴδοιεν. ὁ δὲ μόγις ἀξιώσειν Ἰσαακίῳ τε πεισθεὶς τῷ ἀδελφῷ, καὶ Ἰωάννῃ τῷ τῶν ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν Δομεστίκῳ, ἅμα αὐτοῖς ἐπί τι χωρίον ἦλθεν. οὗ δὴ χορταγωγίας ἕνεκα τῶν τινας Ῥωμαίων σποράδας ἰόντας ἑώρα· ἐνταῦθά τε τὰ ὅπλα καλυψάμενος, ὡς μὴ ἐκ τοῦ παραλλάσσοντος Πέρσαις κατάδηλος εἴη, τῶν Περσῶν τινάς, ὡς τὸ εἰκός, κακουργήσοντας ἰέναι ἐξεδέχετο. ὡς δὲ οὐδεὶς οὐδαμόθεν αὐτῷ κατεφαίνετο, τῶν τινα Ῥωμαίων μεταπεμψάμενος στρατιωτῶν, Πέρσην μὲν τὸ γένος, Πουπάκην ὄνομα, ἀνδρεῖον δὲ ἄλλως καὶ πολὺ τὸ δραστήριον ἔχοντα, ἐκέλευε προσωτέρω χωρήσοντα, εἴπου Περσῶν τινας ἐπιόντας προσίδοι ἐπιμελέστατα διασκοπεῖσθαι. Ὁ μὲν οὖν ἀπῄει, καὶ μικρῷ ὕστερον ἐπανιών, Περσῶν οὐ πλείονας τῶν ὀκτὼ ἰδεῖν ἰσχυρίσατο. Ὁ δὲ Βασιλεὺς τοὺς ἄλλους πρὸς ταῖς ἐνέδραις, καθάπερ εἴρηται, ὑπολιπών, αὐτὸς σὺν τῷ ἀδελφῷ, καὶ τῷ Δομεστίκῳ, τοῦ Πουπάκη τὴν ὁδὸν σφίσιν ὑποδεικνύντος, ᾗ τάχους εἶχεν ἐπ' ἐκείνους ἤλαυνεν. Γαμβροῖς μέντοι τοῖς αὐτοῦ ἐπὶ τοσοῦτον ἀγανακτῆσαι περιοραθεῖσιν ἐγένετο, ὡς καὶ ὅρκοις φρικωδεστάτοις αὐτῶν τε ἕκαστον, καὶ πάντας ὁμοῦ ξυνδῆσαι καὶ καταλαβεῖν, ἢ μὴν μὴ δὲ βουλομένῳ, ἂν οὕτω τύχῃ, ταύτην ξυναίρεσθαι Βασιλεῖ τὴν μάχην. Βασιλεὺς δὲ οὔπω τοῖς ὁραθεῖσιν ἀνεμίγνυτο τῶν Περσῶν, καὶ εἰς ὀκτὼ καὶ δέκα τούτους ἠθροῖσθαι συνέβαινεν. ἤθελε μὲν οὖν, καὶ ἐσφάδαζεν ἐπ' αὐτοὺς ἰέναι, ὅπως μέντοι μή, ἅτε εὐζωνότεροι ὄντες, ἀποδρᾶναι δυνηθεῖεν, οὐ γὰρ εἶχεν ἐκ τοῦ σχεδὸν αὐτῶν καθιππάσασθαι, ἀπωτέρω ἔτι ἴσως, τοιάδε τι ἐνενόει. Ἐκέλευε τὸν Πουπάκην ἔγγιστα αὐτῶν γεγονότα, ἐπειδὰν προσιόντων αἴσθοιτο, φεύγειν δυνάμει πάσῃ, ἕως ἤδη παρ' αὐτὸν γένοιτο. Ὁ μὲν οὖν κατὰ τὸ κελευσθὲν ἐποίει. ἐπεὶ δὲ διώκεσθαι πρὸς τῶν βαρβάρων ἤρξατο, ἤδη ἔφευγε λοιπόν, οὐ μέντοι παντάπασι κατέτεινε τὸν δρόμον. Ἀεὶ δὲ ἐλπίδα τοῦ καταληφθήσεσθαι σφίσιν ἐμπαρεχόμενος, ἔλαθεν οὕτω ἄχρι καὶ εἰς Βασιλέα τούτους παρελκυσάμενος, οὐ μὴν ὅτι ὡς τοῦ κατὰ σκοπὸν Βασιλεὺς ἔτυχεν. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸν εἶδον, θᾶττον ἢ λόγος ἐξιππασάμενοι ᾤχοντο· ὡς δὲ πεντήκοντα ἑτέροις κατόπιν αὐτῶν ἰοῦσιν συνῆλθον, τῷ πλήθει θαρσήσαντες ἐλογίζοντο ἤδη ὡς ἐπιόντα τοῦτον ὑποστησόμενοι. Ὁ δέ, καί τοι πολλὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν οὐκ ἐπαινούντων τὸ ἐγχείρημα, πολλοῦ γὰρ ἔφασκον ἤδη ἄποθεν τοῦ στρατεύματος αὐτοὺς γεγενῆσθαι, ὅλοις ὅμως ῥυτῆρσιν ἐδίωκεν, οὐδένα καιρὸν ἀνιείς. Μέχρι μὲν οὖν τινὸς συμπαρθέων αὐτῷ, καὶ ὁ Σεβαστοκράτωρ καὶ συνεξιππάζετο. Ἐπεὶ δὲ τοῦ ἵππου ἤδη αὐτοῦ κεκμηκότος οὐκέτι προσωτέρω χωρεῖν ἠδύνατο, αὐτὸς μὲν αὐτοῦ που ἐλ-

quem acrius pungebat ætatis vigor, quique paulo ante duxerat uxorem ex Latinorum gente, militari aliquo facinore, ſecundum eorum morem, vires ſuas decrevit experiri. Viro quippe Latino, qui nuper conjugem ſibi nuptiarum jure adjunxerit, nullum edere generoſitatis ſpecimen, non modicum eſt dedecus. Inſidias igitur in vallibus binis locat, quarum alteræ conſtabant ex agnatis, ſibique arctiſſimo ſanguinis nexu proximis, ac etiam ſororiis: alteræ ex duabus militaribus cohortibus conflatæ erant, quibus præerat Nicolaus cognomento Angelus, vir impiger manu, & fortitudine inſignis. Hos omnes illhic ſubſiſtere jubet, donec ſe conſpiciant equo inſidentem contra hoſtes progredi. Vix autem rogantibus Iſaacio fratri & Joanni Orientalium atque Occidentalium Domeſtico aſſenſus, ſimul cum ipſis in locum quemdam proficiſcitur, ubi Romanorum turmas aliquot ſparſim pabulari animadvertit, ibique abſconditis armis, ne a Perſis ex eorum comparatione agnoſceretur, opperiebatur, dum Perſæ, uti erat vero ſimile, in pabulatores irruerent. Ubi vero nemo in conſpectum venit, militem vocat ad ſe, Perſam quidem genere, virum cæteroquin magnanimum, manuque ſtrenuum, nomine Pupacem, huic præcipit, ut progrediatur longius, ſpeculeturque diligentiſſime, num forte adventantes aliunde Perſas conſpiceret. abit ille, & exiguo poſt tempore, haud amplius octo ſe vidiſſe renuntiat. Tum vero Princeps, reliquis, ut ante dictum eſt, in inſidiis relictis, cum fratre & Domeſtico, præmonſtrante viam Pupace, quanta potuit celeritate in eos contendit. At illius conſanguinei, quod nullo loco habiti viſi eſſent, tanta exarſerunt indignatione, ut horrendis ſacramentis ſe, & quotquot aderant omnes, conſtringerent, etiam ſi juberet, deinceps una cum Imperatore non ſe amplius certaturos. Ille viſos Perſas non ante eſt adortus, quam coiviſſent numero octodecim. Cum igitur vellet geſtiretque illos ſtatim invadere, ne cum eſſent expeditiores, fuga ſe proriperent; nec poſſet cum illis collato pede præliari, quod ipſe adhuc diſtaret procul, tandem id comminiſcitur. Pupacæ imperat, ut Perſis accederet quam proxime, & ſimul ac illos cerneret advenire, fugam arriperet, nec deſiſteret, donec ſibi adjungeretur. Mandata ille executus, Barbaris inſequentibus, paulatim ceſſit, non tamen ita maturavit fugam, ut ſui attingendi ſpem præriperet hoſtibus: cum vero ii fraudis neſcii ad Imperatorem uſque fuiſſent pertracti, nihil inde tamen ex animo ille conſecutus eſt. Ipſo quippe animadverſo, ſtatim fugæ ſe dedere. mox adjuncti quinquaginta aliis ſubſequentibus, numero confiſi, conſilium capiunt opperiundi Imperatoris. Ille, & ſi comites ut plurimum facinus improbarent, ſeque dictitarent procul remotos ab exercitu, laxis habenis, ne tantillum quidem donec adeſſet aliquis moratus, una cum Sebaſtocratore inſequitur. Ubi vero fatigato jam equo pergere ulterius non poteſt, deſpondens animum ſaluteque quodammodo de-

Edit. Pariſ. pag. 27.

ſperare, fratrem obſecrat, uxoriſque ac liberorum curam habeat hortatur. At ille ſuccenſens fratri, exprobranſque metum, *Frater*, inquit, *chariſſime, mene dum ſuperſtes ſim exiſtimas ſub manibus te hoſtium relicturum? noli, quæſo, tam indigne de me aut ſentire, aut loqui.* Tum Imperator: *Mane igitur*, ait, *donec tecum Barbaros aggrediar.* At ille: *Poſt initum prælium*, inquit, *quam citu Deus dederit, ad te redibo. nunc quidem alia animo obverſantur, ac neſcio quæ præclari cujuſpiam edendi facinoris me tenet libido.* His fratrem allocutus, irruit in hoſtes. atque ille tum forte caſus Imperatori obvenit. qui vero in inſidiis, uti memoravimus, poſiti erant, quemdam e magnatibus, Coterſem nomine, confeſtim mittunt, qui ſciſcitaretur quem exitum habuiſſent ab Imperatore tentata. Verum hunc Imperator ad eos rurſus miſſum, quam citu juſſit celerare. Prætergreſſus ille adjacentem collem, incidit in agmen Perſicum militum quingentorum, quod a tergo haud procul cum univerſa acie ſubſequebatur Soltanus. Hos ut vidit, directa ſtatim haſta in hoſtes ruit, pluresque fortiter dimicando in terram proſternit. Tantum facinus admirati illi, neſcio quo ſtupore perculſi ſunt. Interea dum hæc geruntur, jam prope conſpiciebantur accitæ juſſu Imperatoris Romanorum, quæ latuerant, ut dictum eſt, in inſidiis, copiæ, quas poſtquam advertere Perſæ, parti uni exercitus ſubeunt, dum alia ſubſequitur a tergo, ut Romanos adventantes expectaret. jam enim intra retia concluſos illos eſſe arbitrabantur. Dum ſuas ſic componunt acies, Imperator defixæ in terram haſtæ innixus, dat in mandatis Pupacæ, qui tum ipſi aderat, ut curaret ſedulo, ne Romanos a proximo colle arcerent Perſæ: ita quippe fore, ut omnis ſibi intercluderetur exitus. Sedenim Pupaces conſilium reſpuens Imperatoris: *Deſine*, inquit, *deſine; nonne vides Domine, quanta in mala præcipites ruamus? ſalutis tandem memineris tuæ.* Hæc igitur, aliaque multa id genus clamitans, poſteaquam nihil perſuaſit, juſſa exequitur. Cum enim non abſque probro locum ſe deſerere poſſe putaret Imperator, ejuſmodi monitis aurem præbere noluit. Rurſum igitur in hoſtes progreſſus, unoque ex iis occiſo, cæteris terrorem injecit. auctis inde animis collem petit, quo & alii e Romanis conveniunt, & ante omnes Joannes fratris filius, quem poſtea Sebaſtocratoria dignitate donavit. Ita liberatus periculo Princeps, inde abſceſſit, ſudante non modicum, acriuſque anhelante equo. Joannes vero Domeſticus, implicito hoſtibus Imperatore, relictus poſt tergum, veritus ne hoſtibus ſubinde turmatim ſubeuntibus, cum nulla adeſſet præterea auxilii ſpes, veniret in eorum poteſtatem; haud ſana in his rerum anguſtiis conſilia meditatus, locum in quo tum erat, eſſe ait maxime opportunum, modo occurreret, eoque cogeret copias Imperator. Cum igitur plurimos ex iis, qui a caſtris pergebant ad Principem, detinuiſſet, eorum ope ſervatus, ad Imperatorem venit. Joannes autem, Romanique alii complures, ejuſmodi damnarunt audaciam, quod ad temeritatem propius accederet. Mihi ſane hæc percenſenti mirari ſubit, qua ratione

Edit. Pariſ. pag. 28.

λοιπο, τήν τε σωτηρίαν ἤδη ἀπογνούς, πολλὰ τὸν ἀδελφὸν παρεκάλει, γυναικός τε καὶ παίδων τῶν ἑαυτοῦ. Ὁ δὲ αὐτῷ μὲν ἐπετίμα, καὶ τὴν ὀλιγωρίαν ὠνείδιζεν. Εἶτα λέγων· ὦ φίλτατε ἀδελφέ, ζῶντα με ὑπείληφας ὑπὸ ταῖς τῶν πολεμίων σε λελοιπέναι χερσί; μὴ σύγε μὴ οὕτως ἀναξίως ἑαυτοῦ καὶ φρόνει καὶ λέγε. Τοῦ δὲ, Ἀλλὰ πάρα μεῖνον γοῦν ὡς συνέψομαί σοι τῷ ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ἰόντι, προσθέντος τοῖς λόγοις. Μετὰ τὴν συμπλοκὴν, ἔφη, θᾶττον, ἣν διδῷ Θεός, ἐπὶ σὲ ἄξω. ὡς νῦν γε πρὸς ἑτέροις τὸν νοῦν ἔχω καί με τοῦ ἀνδραγαθήσεσθαι ἐπιθυμία δεινῶς ἐφ' ἑαυτὴν ἕλκει. Ταῦτ' εἰπὼν τῷ ἀδελφῷ, τὴν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἤλαυνε. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν Βασιλέα τῇδε ἐφέροντο. Οἱ δ' ἐπὶ τὸν λόχον, καθάπερ εἴρηται, τεταγμένοι, τῶν ἐπὶ δόξης τινὰ ἐπίκλησιν Κοτέρσην, ὁπῃπότε τύχης ἔχει τὰ κατὰ τὸν Βασιλέα μαθεῖν σπουδῇ ἔπεμψαν. ἀλλ' αὐτὸν μὲν Βασιλεὺς αὖθις ἐπ' ἐκείνους ἔπεμψεν, ἥκειν τὴν ταχίστην κελεύσας αὐτούς. Ὁ δὲ ἄρτι βουνόν τινα παρακείμενον διελθὼν, ὅλῳ Περσικῷ ἐντυγχάνει στρατεύματι ἐς πεντακοσίους μάλιστα ξυνισαμένῳ, ᾧ κατόπιν οὐ πολλῷ ἄποθεν πανστρατὶ ὁ Σουλτὰν ἐπορεύετο. Ἅμα τε οὖν εἶδε, καὶ ἅμα τὸ δόρυ ἰθύνας κατ' αὐτῶν ἵετο, πολλούς τε δορατίσας εἰς γῆν ἔβαλεν. Οἱ δὲ ὥσπερ εἰς ἀφασίαν ἐμπεπτωκότες, ἑστήκεσαν ἀτρεμοῦντες. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγίνετο, Ῥωμαίων δυνάμεις, αἳ τὰς ἐνέδρας, καθάπερ εἴρηται, συμπληρῶσαι ἐγγὺς παρεφάνησαν, Βασιλέως αὐτὰς, ὡς εἴρηται, μεταπεμψαμένου· ὃ συμβαλόμενοι Πέρσαι, μέρος ἀποτεμόμενοι τῆς στρατιᾶς, κατὰ νώτου τούτων γεγονότες, ἐκέλευον ἐμποδὼν Ῥωμαίοις ἐπιοῦσιν ἵστασθαι. ᾤοντο γὰρ ἤδη ἀρκύων ἐντὸς περιποιησάμενοι ἔχειν. Οἱ μὲν οὖν κατὰ ταῦτα ἐποίουν. Ὁ δὲ ὀρθίῳ τῷ δόρατι κατὰ γῆς ἐρεισάμενος ἵστατο, τόν τε Πουπάκην (παρῆν γὰρ ἤδη τότε) ἐκέλευε τηρεῖν ἀκριβῶς, μὴ καὶ ἀπὸ τοῦ ἄγχιστα βουνοῦ διείρξαι Πέρσας τὸ Ῥωμαϊκὸν γένοιτο, κἀντεῦθεν παντάπασιν ἀδιέξιτα αὐτῷ ἔσται. ἀλλ' ὁ Πουπάκης τοὐναντίον ὑπὲρ αὐτοῦ ἐβούλετο προσφερόμενος, Μέθες τὸ λίαν, ἔλεγε, μέθες, ὦ Δέσποτα. οὐχ ὁρᾷς οἷ κακῶν γενοίμεθα; μνήσαι δὲ σωτηρίας τῆς ἑαυτοῦ. Ὁ μὲν τοσαῦτα καὶ πλείω τούτων, εἰπὼν, ἐπειδὴ μὴ πείθειν εἶχε, κατὰ τὸ κελευσθὲν ἐποίει. Ὁ δὲ Βασιλεὺς, οὐ γὰρ ἐξῆν αὐτῷ μὴ οὐχὶ σὺν ἀτιμίᾳ τὸ λοιπὸν διαδρᾶναι, τοῖς μὲν λεγομένοις προσέχειν οὐδαμῶς, τῶν δὲ πολεμίων αὖθις καθιππευσάμενος, καὶ αὐτῶν ἕνα κτείνας, τοὺς λοιποὺς συνετάραξεν. Ἀδείας τε ὑπολαβόμενος, ἐπί τι γήλοφον ἀνιὼν ἔστη, ἔνθα Ῥωμαῖοι ἄλλοι τε αὐτῷ συνέστησαν, καὶ πρόγε πάντων Ἰωάννης, ὃν ἅτε ἀδελφιδοῦν αὐτῷ ὄντα, ἐπὶ τὸ τῶν Πρωτοσεβαστῶν χρόνοις ὕστερον ἀνεγράψατο ἀξίωμα. Ὁ μὲν οὖν Βασιλεὺς τοῦτον τὸν τρόπον περισωθεὶς, ἐκεῖθεν ἀπηλλάττετο, ἱδροῦντος αὐτῷ κομιδῇ τοῦ ἵππου καὶ δεινῶς πνευστιῶντος. Ὁ δὲ Δομέστικος Ἰωάννης, τοῦ Βασιλέως ἔτι τοῖς πολεμίοις ἐμπλεκομένου, κατόπιν ἀπολειφθεὶς, δείσας μὴ τῶν πολεμίων, ἄλλο τε ἄλλων ἀεὶ κατὰ συστήματα ἐφαπτομένων, ἔρημος βοηθείας ὢν ὑπὸ χερσὶ γένοιτο τῶν αὐτῶν, σκέψεις οὐχ ὑγιεῖς τινὰς ἐπὶ ξυμφέροντι τῷ αὐτοῦ ἀνέπλαττε, φάσκων μάλιστα ὡς ἐπίκαιρον εἶναι τὸ χωρίον, οὗ δὴ αὐτὸς ἑστὼς ἔτυχε, καὶ δεῖν αὐτοὺς Βασιλεῖ κατάντημα ποιουμένους ἐνταῦθα μᾶλλον ἀθροῖσθαι. πολλοὺς τῶν ἐς Βασιλέα ἐκ τοῦ στρατοπέδου, καθάπερ εἴρηται, ἰόντων, τούτῳ τῷ τρόπῳ παρ' ἑαυτῷ κατασχεῖν ἴσχυσε, πρός τε αὐτῶν διασωθεὶς ἐπὶ Βασιλέα ἦλθεν. Ὅτι δὴ αὐτὸς Ἰωάννης καὶ τῶν ἄλλων Ῥωμαίων πολλοὶ, ὠνείδιζόν τε αὐτῷ τὴν τόλμαν, καὶ οὐ πόρρω θράσους εἶναι τὰ τοιαῦτα διετείνοντο. Ἐμοὶ δὲ ταῦτα διασκοπουμένῳ θαυμάζειν

ἔπεισιν, ὅπως ἐν μέσῳ τηλικούτων γεγονότι κινδύνων, οὐδὲ τετρῶσθαι γοῦν, οὐδὲ βεβλῆσθαι ἐκείνης τῆς ἡμέρας συνέπεσεν αὐτῷ. Εἴτε οὖν ἐκ τοῦ συχνὰ κατὰ τουτονὶ τῶν βαρβάρων ἀνδραγαθεῖν, πλεῖστα τῆς αὐτοῦ παρασχόμενος σφίσι γενναιότητος, ἀπρόσιτος μονονουχὶ τούτοις ἐγένετο, εἴτε καὶ τῆς προνοίας αὐτὸν περιεπούσης, τρόποις, οἷς αὐτὴ ἐπίσταται, λέγειν μὲν οὐ πάνυ θαρρῶ. Τό γε μὴν πεπραγμένον, οὐκ ἐν ἐπαινετοῖς αὐτὸς τίθεμαι. οὔκουν οὐδὲ τὴν Ἀλεξάνδρου τόλμαν ἐπαινεῖν ἔχω, ὁπότε μὴ σὺν τύχῃ τὰ κατὰ τὸν ἄνδρα διεξετάζοιμι· εἰ μή τις διδῷ τι καὶ ἡλικίᾳ νεότητος· ἄμαχον γάρ τι χρῆμα νεότης ἐστίν, ἰσχύϊ καὶ ῥώμῃ συνεργούμενον δυσμαχώτερον γίνεται. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὡς πῃ φίλον ἑκάστῳ φρονείσθω τε καὶ λεγέσθω. Βασίλειος δὲ πολλὰ πρὸς τῶν ἀμφ' αὐτόν, ὥσπερ εἴρηται, κακιζόμενος, Οὐ χρεία τούτων ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι, ἔφη, βουλητέον δ' ὡς ἔνι μάλιστα, μὴ καὶ πλείους Ῥωμαίων ἀπολέσθαι συμβαίη ἐς ταυτηνὶ τὴν ἡμέραν, πολλοὶ γὰρ κατόπιν ἡμῶν ἀπολελειμμένοι χωροῦσιν. Ἐδόκει τοίνυν λόχον αὐτοῦ που καὶ παρὰ τῇ ἔγγιστα καθίσαντας φάραγγι, ὡς τοῖς κατόπιν ἰοῦσιν ἐπιβοηθεῖν ἔχοιεν, τοὺς ἄλλους ἠρέμα ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἰέναι. οὕτω δὴ ταῦτα εἶχε. Καὶ Βασίλειος μὲν σὺν ὀλίγοις τῶν περὶ αὐτὸν πρόσω ἐχώρει. Νικόλαος δέ, οὗπερ ἤδη ἐμνήσθην, ἐνεδρεύσων ὀπίσω ἐλείφθη φάλαγξιν ἅμα δυσίν, ἃς καὶ τῆς πρώτης ὁπηνίκα Περσῶν κατεφέρετο, ὑπ' αὐτὸν Βασίλειος ἐτάξεν. Ἀλλ' οὔπω ἐπὶ πλεῖστον Βασίλειος προῆλθε, κἀπειδὴ περί τινα φάραγγα ἐγένετο, Πέρσας ἐπιόντας ἰδών, κατὰ τάδε ἐποίει. Ὁ μὲν ἐπὶ θάτερα τῆς φάραγγος, ὀλίγους ἅμα τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἔστη. Τοὺς δ' ἄλλους ἐκέλευσεν ὑπερβάντας εὐθὺ τῶν πολεμίων ἰέναι. ἅμα τε οὖν ἐκεῖνοι ὁμόσε τοῖς βαρβάροις ἐχώρουν· καὶ οἱ ἐπὶ τῆς ἐνέδρας αἰσθόμενοι ἐβοήθουν δρόμῳ. Νικόλαός τε, οὗπερ ἤδη ἐμνήσθην, Πέρσην ἄνδρα τῷ δόρατι ἔβαλε μέν, οὐ μὴν καὶ ἀποσφαιρίσαι τῆς ἕδρας ἠδυνήθη, ἅτε μηδὲ σφοδρᾶς, διὰ τὸ τοῦ χώρου ἀνάντες, γενομένης τῆς ἀντερείσεως. ἵν' οὖν μὴ καὶ ἐπὶ πλέον ἀπώσαιτο αὐτοὺς μηχανώμενος, ἐκέλευεν ἤδη καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ ὅλῳ ἐνδόντας ῥυτῆρι ἄχρι καὶ ἐπὶ τὴν φάραγγα ἰέναι, μὴ μέντοι καὶ ὑπερβαίνειν. Οἱ Πέρσαι κατανοήσαντες, ἀνεχώρουν ἠρέμα. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ οἱ ἀμφὶ τὸν Κοτέρτζην τοξόται, οὓς τοῖς κατόπιν καθάπερ εἴρηται ἀπολειφθεῖσι Ῥωμαίων ἐπιβοηθεῖν Βασίλειος ἔπεμψεν, ξυνέμιξαν ἤδη τῷ Βασιλεῖ, καὶ λοιπὸν αὖθις ἀντεπεξῄει τοῖς πολεμίοις. ἀλλ' ἐκεῖνοι αἰφνίδιον τὰς ἡνίας στρέψαντες, φεύγειν ἤρξαντο. ὅπερ ὁ Βασίλειος κατιδών, Θαρσεῖτε, τοῖς σὺν αὐτῷ ἔφη, δύναμις γὰρ εἰς ἡμᾶς ἔρχεται στρατοπέδου. Τῶν δὲ μὴ προσιεμένων τὸν λόγον, τινὲς ἔφησαν, Πέρσαι (δέους αὐτοὺς ἐπείγοντος οὐδενός, οὐδὲ γὰρ ἀξιόμαχοι αὐτοῖς τέως τυγχάνομεν ὄντες) αἰφνίδιον οὕτω νῶτα στρέψαντες οἴχονται ἤδη πάντως, ὅτι ἔξεστι σφίσιν, ἅτε ἀφ' ὑψηλοῦ σκοπουμένοις, τὰ ἡμῖν τέως ὁρᾶν ἀφανῆ. καὶ ἔτυχέ γε τοῦ ἀληθοῦς εὐστοχώτατα τὸ πρᾶγμα τεκμηριωσάμενος. Ῥωμαῖοι γὰρ οἱ ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου ὄντες, ἐν στενῷ κομιδῇ τὸν Βασιλέα περιεχθῆναι μεμαθηκότες, σπουδῇ βεβοηθηκέναι ἠπείγοντο. ὅτε δὴ λέγεται, ὡς ὁ πρὸς πατρὸς τῷ Βασιλεῖ θεῖος ὁ Σεβαστοκράτωρ Ἰσαάκιος, τῷ στρατοπέδῳ τηνικάδε παρών, ἐπειδὴ τὰ κατὰ τὸν Αὐτοκράτορα ἐπύθετο, καὶ ὡς ἐν ἐσχάτοις εἴη κινδύνοις, εἰς τὴν βασίλειον αὐλὴν παρελθών, ἔσω δὲ τοῦ διὰ πέπλων σχεδιαζομένου εὐκτηρίου γεγονώς, ἐκαραδόκει τὸ μέλλον, ἐπιθέσθαι τῇ βασι-

lo mediis verſatus periculis, neque vulneratus illo die, neque læſus fuerit. An vero, quod crebrius rem fortiter adverſus Barbaros gerendo, generoſitatis ſuæ non pauca hactenus dediſſet documenta, ab iis nequaquam ſit impetitus; vel quod divina illum circumſteterit providentia, tutatuque fuerit, modis ipſi ſoli cognitis, non auſim plane definire. Ego quidem ut nequaquam id laudo facinus, ita nec Alexandri commendare auſim audaciam, ſi abſque fortuna quæcumque ab illo geſta ſunt, ſpectentur, nihilque detur adoleſcentiæ. res quippe invicta eſt juventus: & quæ cum viribus & animi fortitudine fulcitur, omnino nequit ſuperari: ſed de his prout libitum fuerit quiſque ſentiat velim, ac ſcribat. A ſuis igitur, ut dictum eſt, objurgatus Princeps, *Nihil hæc*, inquit, *in præſens juvant: quin potius videndum maxime, ne plures hodie pereant ex noſtris, cum multi adhuc a tergo relicti veniant.* Itaque placuit cum ibi, tum in valle proxima inſidias ponere, quæ pone venientibus ferrent opem, dum cæteri pedetentim caſtra repeterent. His ita conſtitutis, cum paucis ex ſuis Imperator ulterius progreditur. Nicolaus vero, cujus ſupra memini, manſit in inſidiis cum duabus cohortibus, quibus a Principe, cum primum in Perſas movit, præfectus fuerat. Neque ita multum perrexerat, cum ubi ad vallem quamdam pertigit, advenientes conſpicit Perſas. Quare paucis ex iis qui ſecum erant aſſumptis, partem vallis occupat: cæteros collem ſuperare, & in hoſtes recta progredi jubet. Simul atque illi conflixere cum Barbaris, qui in inſidiis erant, confeſtim auxilio venerunt: Nicolaus autem, de quo ſupra retulimus, Perſam quidem percuſſit haſta, ſed non potuit de ſella dejicere, quod fuiſſet ictus ex aſperitate loci remiſſior. Itaque ne longius illos propelleret, ſuos jubet ad vallem uſque laxis habenis, ſed non ultra, progredi. quod ubi animadvertunt Perſæ, ſenſim retrocedunt. Interea ſagittarii, qui erant cum Cotertze, & ab Imperatore, ut dictum eſt, ſubmiſſi fuerant ad ferendam opem qui pone relicti erant Romanis, jam ſe Imperatori adjunxerant: quibus ſuffultus, prælium cum hoſtibus rurſum inſtaurat. Quos poſtquam vidit converſis protinus equis fugam meditari, *Bono*, inquit ſuis, *eſtote animo; tota enim exercitus noſtri moles ad nos venit.* Quidam vero qui dictis aurem præbere nolebant, dixere: *Perſæ nullo impellente metu, (neque enim viribus hactenus ipſis fuimus pares) de repente ſic paſſim terga vertunt, abeuntque, quod liceat iis in alto conſtitutis, quæ hactenus nobis occulta fuerunt explorare.* Nec Imperatoris conjecturam fefellit eventus. Nam qui caſtra ſervabant Romani, non modicis Imperatorem implicitum anguſtiis edocti, citato agmine opem laturi properabant. Quo tempore tradunt Iſaacium Sebaſtocratorem Imperatoris patruum, qui tum in ipſis aderat caſtris, ubi ea ſuper Principe, ipſumque adeo in extrema adductum pericula accepiſſet, in Imperatorium veniſſe tabernaculum, ibique in confecto ex velis aulæiſque oratorio, eventum rei, Impe-

Edit. Pariſ. pag. 29.

pag. 30.

tii jam avidum expectaſſe; illius quippe invadendi jam pridem virum invaſerat libido, adoleveratque, ut ita dicam, & cum ipſo fuerat enutrita, unde poſtmodum in liberos, patriæ inſtar hæreditatis, tranſfuſa eſt. Sed hæc a nobis deinceps commemorabuntur.

VIII. Imperator (ut eo unde deflexit, revertatur oratio) adjunctis, uti diximus, quæ e caſtris advenerant copiis, numero confidens, rurſum in hoſtes ſe ſe infert; editiſque præclaris ibi facinoribus, compoſito agmine revertitur in caſtra, indeque poſtridie ſub auroram diſcedit. At Perſæ, quorum haud procul aberant acies, Romanos, qui in difficili quodam adhuc ſtabant loco, ab utraque parte adorti, nonnullos e peditibus cecidere, cujus quidem cladis ea narratur cauſa. Vir erat in Romanorum exercitu armis præ cæteris ſtrenuus, cui nomen Critoples, copiis aliquot pedeſtribus præpoſitus. Relicto ille ordine, cum Perſis e propinquo ſubſequentibus congreſſus, tandemque multitudine circumfuſus, palam fugæ ſe commiſit, vixque multis ſuorum amiſſis ſoſpes evaſit. Quod ubi intellexit Imperator, commiſſa fratri, aliiſque aliquot ex conſanguineis acie, eaque exercitus parte in qua tum erat, laborantibus opem laturus, cum paucis ipſe feſtinat. In medios igitur illos ſe ſe inferens, fortiterque ſtare juſſos, rurſum in Perſas educit. At illi, re animadverſa, cominus rem gerere detrectant. Tum Imperatorem ſubiit cura, quo pacto Romanorum demiſſos animos recrearet. Jam enim ex accepta a pedite, ut dictum eſt, clade, ſenſim dilapſa erat innata magnanimitas. nihil quippe tam validum ad commonendam mentem, quam effuſi popularium ſanguinis e propinquo conſpectus. Ad ultimum protrahit e ſinu chartam, omnium ordinum nomina continentem, inque ejuſmodi rerum anguſtiis, quid cuique agendum eſſet, ſingulis tranſmittit. magna enim jam militum pars continuis cum hoſte præliis attrita, relictis ordinibus, ad impedimenta ſe exercitus retulerat, neglectis uſque adeo Imperatoris mandatis, ut etiamſi nonnulli hactenus eapropter pœnas dediſſent, cæteri tamen nihilominus hiſce coercerentur. Immodicus quippe vitæ amor, virtutis oblivionem omnino inducit. Dum igitur qui a tergo inſtabant ita continuo ſe adjungunt prioribus, tota etſi in Imperatorem incumberet belli moles, militari tamen arte ſubinde hoſtes aggreſſus, ab eorum manibus incolumis evaſit. Ibi tum locanda caſtra cenſebant quidam, neque progrediendum ulterius. Sed non placuit ea Principi ſententia: quin potius Romanis eſſe bellandum cenſebat, dum nulla adhuc conſternatio tumultuſve illorum invaſiſſet animos, quam primo quoque tempore, aut anno ſequenti, cum anguſtiis omnino premerentur. Satius itaque ſibi videri hoſtibus occurrendum, iis pulſis habituros tutiora caſtra, atque in loco liberiore conſeſſuros. His dictis, etſi non omnes ſibi aſſentiri animadverteret, Tzicandylem, Sinopitem & Critoplem, aliosque e ducibus complures caſtris præficit.

Edit. Pariſ. pag. 31.

A λείᾳ ἐξανούμενος. Ἔρως γὰρ αὐτῆς ἐκ πολλοῦ, καθάπερ εἴρηται, τὸν ἄνδρα τοῦτον εἰσιὼν, συνήκμαζέ τε αὐτῷ καὶ συνανετράφη, μονονουχὶ ἤδη δὲ καὶ ἐς τοὺς παῖδας τοὺς αὐτοῦ καθάπερ τις πατρῷος διέβη κλῆρος. Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τούτων ὁ λόγος ἑξῆς διηγήσεται προϊών.

η΄. Βασιλεὺς δὲ, ἐπάνειμι γὰρ ὅθεν τὴν ἐκβολὴν τοῦ λόγου ἐποιησάμην, ἐπειδὴ αἱ παρὰ τοῦ στρατοπέδου, ὥσπερ ἔφην, συνέμιξαν ἤδη τούτῳ δυνάμεις, τῷ πλήθει θαρσήσας, καθιππάσατό τε αὖθις τῶν πολεμίων, καὶ γενναίων αὐτουργὸς γεγονὼς ἀριστείων, συντεταγμένως λοιπὸν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ᾔει. ὄρθρου δὲ ἀναστὰς, ὁδοῦ εἴχετο. Πέρσαι τοίνυν, ἔγγιστα γάρ που καὶ οὗτοι ἐστρατοπεδευσάμενοι ἔτυχον, περί τινα δυσχωρίαν αὖθις γε- B νομένῳ τῷ Ῥωμαίων στρατῷ, ἐκ τοῦ παρ' ἑκάτερα ἐπιτιθέμενοι, ἰσχυρῶς ἔθλιβον, ὅτε δὴ καὶ πολλοὺς τῶν ἐκ πεζικῶν καταλόγων πεσεῖν ἐγένετο ἐξ αἰτίας τοιᾶσδε. Ἦν τις ἐν τῷ Ῥωμαίων στρατοπέδῳ ἀνὴρ ἀγαθὸς τὰ πολέμια, ᾧ Κριτόπλης ἐπίκλησις ἔκειτο. Οὗτος δὴ ὁ ἀνὴρ πεζικῶν μὲν τῶν τότε δυνάμεων ἦρχε· τὴν τάξιν τε παρεκκλίνας, Πέρσαις ἐκ τοῦ σχεδὸν ἑπομένοις εἰς χεῖρας ἦλθε, τῷ πλήθει τε βιασθεὶς, εἰς φυγὴν ἀπαρακάλυπτον ἔβλεψε. τούτῳ τε τῷ τρόπῳ πολλοὺς τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἀποβεβληκὼς, μόγις ἐσώζετο. Ὅπερ αἰσθόμενος ὁ Αὐτοκράτωρ, τὴν ἀμφ' αὐτὸν φάλαγγα τῷ ἀδελφῷ πιστεύσας, ἄλλοις τε τῶν γνησιωτάτων πολλοῖς, αὐτὸς σὺν ὀλίγοις τὸ πεπονηκὸς τοῦ στρατοῦ ἀνακτήσα- C σθαι ἠπείγετο. Ἐς μέσους τοίνυν αὐτοὺς παρελθὼν, στῆναι τε θαρσαλέως ἐκελεύσατο, καὶ Πέρσαις ἀντεπεξῆγε. Ὅπερ ἐκεῖνοι κατοκνήσαντες, οὐκέτι ἀπὸ χειρὸς Ῥωμαίοις ἐμάχοντο. Τῷ δὲ Βασιλεῖ ἐπιμελὲς ἐγεγόνει, ὅπως ἂν ἀναθαρσῆσαι τὸ Ῥωμαϊκὸν γένοιτο, ἤδη γὰρ ὡς τὸ περὶ τοὺς πεζικοὺς, ὡς εἴρηται, τῶν δυνάμεων συμπεσὸν, ὑπολείπειν ἠρέμα τὸ γενναῖον αὐτοῖς ἤρξατο. Ἐπεὶ μηδὲν οὕτω ψυχὴν ἐστὶ κατασεῖσαι ἱκανὸν, ὡς τὸ συμφύλων αἱμάτων ἐκχύσεις ἐκ τοῦ συνεγγὺς καθορᾶσθαι. Ἀμέλει καὶ ὃν ἐπικόλπιον εἶχε τόμον ἐξενεγκὼν, ᾧ πρὸς ὄνομα τῶν ταγμάτων ἐγένετο ἕκαστα, ἐν οὕτως ὀξείᾳ πραγμάτων ῥοπῇ ἑκάστῳ τὸ ποιητέον ἐπέστελλεν. Ἤδη γὰρ τῶν ταγμάτων ὡς πλεῖστα παντημέρια τοῖς πολεμίοις ἀντιτάσσεσθαι ἀπειρηκότα, ἀπέλιπόν D τε τὴν τάξιν, καὶ ἐπὶ τὸ σκευοφορικὸν μετέθεντο τοῦ στρατοῦ· ἐπὶ τοσοῦτον τῶν Βασιλέως ἀφροντιστήσαντες κελευσμάτων, ὡς καί τοι πολλῶν ἐς ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐς τὸ σῶμα πρὸς αὐτοῦ διὰ ταῦτα ζημιωθέντων, τοὺς ἄλλους οὐδ' ἐπαΐειν τῶν πραττομένων μονονουχί. Τὸ γὰρ λίαν φιλόψυχον παντάπασιν ἀνεπίμνηστον τῆς ἀρετῆς γίνεται. Τὸν οὖν τρόπον τοῦτον ἀεὶ τῶν κατόπιν τοῖς ἔμπροσθεν ἐπιμιγνυμένων, ἅπαν λοιπὸν τὸ τοῦ πολέμου βάρος εἰς τὸν Βασιλέα περιστὰν, δεινῶς τοῦτον ἐπίεζεν· ἀλλὰ στρατηγικῇ ἐμπειρίᾳ τοῖς πολεμίοις ἀντεπεξιὼν, ἀσινὴς οὕτω διαγενέσθαι ἴσχυσε. Τότε δὴ τοῖς μὲν ἄλλοις αὐτοῦ που σκηνοῦν ἐδόκει, μηδὲ προσωτέρω χωρεῖν. E Τὸν Βασιλέα δὲ ταῦτα οὐδαμῆ ἤρεσκεν, ὡς μὴ ἐν συγχύσει καὶ ταράχῳ φερομένοις καταπολεμήσασθαι μᾶλλον Ῥωμαίοις γένηται, ἢ αὐτίκα, ἤγουν ἐς νέωτα πάντως ἐς τὴν ἀπορίαν συσκευαζομένοις. ἐπεξιέναι δὲ μᾶλλον ἔλεγεν εἶναι χρεὼν, εἴπως τοὺς πολεμίους ἀπωσάμενοι, κατ' ἐξουσίαν τε τὸν χάρακα πήξωνται, καὶ σκευάσωσιν οὐκ ἐν στενῷ χώρῳ εἰρχθέντες. Ταῦτα λέγων, ἐπειδὴ μὴ καὶ πάντας ἐνδεχομένους τὸν λόγον ἑώρα, Τζικανδύλην μὲν καὶ Σινωπίτην, πρὸς δὲ καὶ Κριτόπλην, καὶ τῶν ἄλλων πολλοὺς στρατηγῶν τῷ στρατοπέδῳ ἐφίστη.

ἐφίστα. Ὁ δὲ αὐτὸς τὴν βασιλικὴν ἀνελόμενος σημαίαν σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν, ὅλῳ ῥυτῆρι ἐπὶ τοὺς ἐναντίους ἤλαυνε. καταπλήξας τε τῷ ἀθρόῳ τῆς ἐπελάσεως, εἰς φυγὴν βλέψαι ἠνάγκασε. Λαμπρᾶς τοίνυν γενομένης τῆς διώξεως, κατόπιν ἑπόμενοι Ῥωμαῖοι πολλοὺς ἔκτειναν, τινὰς δὲ καὶ ζωγρείᾳ εἷλον, ἐν οἷς καὶ Φαρκουᾶς ἦν ἀνὴρ παρὰ Πέρσαις ἐπιφανὴς, ὃς δειπνοῦντι τῷ Σουλτὰν ἐνετίθει τὸ ἔκπωμα ταῖν χεροῖν. Πιγκέρνην τοῦτον Ῥωμαῖοι καλοῦσιν. Ἦν δέ τις ἐν τῇ βαρβάρων στρατιᾷ εἰς Ῥωμαίους μὲν ἀναφέρων τὸ γένος, ἐν δὲ Πέρσαις καὶ τραφεὶς καὶ αὐξηθεὶς, τύχῃ τινὶ σατραπείας κατ' ἐκεῖνο καιροῦ παρ' αὐτοῖς διεῖπε. Γαβρᾶς αὐτῷ ἐπίκλησις ἦν. Τοῦτον ἐπειδὴ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν Ῥωμαῖοι ἔκτειναν, κεφαλὴν ἄγοντες τὴν αὐτοῦ παρὰ τὸ στρατόπεδον ἦλθον. Βασιλεὺς δὲ, πόρρω γὰρ ἤδη ἦν τῆς νυκτὸς, καὶ ἔτι τοῦ διώκειν ἀποσχόμενος, σὺν τροπαίοις ἐκεῖθεν ὑπέστρεφεν· ἐν συγχύσει τε ἔτι καὶ ἀταξίᾳ πολλῇ Ῥωμαίους εὑρὼν, οὔπω γὰρ οὐδὲ τοῦ κατὰ νώτων ἄχθους τὰ σκευοφόρα τῶν ζώων ἀπηλλάττοντο, ἅπαν τὸ στρατόπεδον σπουδῇ περιελθὼν, τῶν ταγμάτων ἑκάστῳ τὴν προσήκουσαν ἐνείματο χώραν. Ἀλλὰ καὶ ὡς τῶν στρατιωτῶν οὐκ ὀλίγους ἐφίππους διανυκτερεῦσαι ξυνέπεσε, τῷ ὑπερβάλλοντι τῆς πυκνώσεως οὐδ' ὅσον ἀποβῆναι τῶν ἵππων ἰσχύσαντας. Τὴν μὲν οὖν νύκτα ἐκείνην οὕτως ηὐλίσαντο. Ἡλίου δὲ ἄρτι πρὸς τὸ τῆς γῆς ἐπανάγοντος πρόσωπον, ἐς μέσην ἔφιππος παρελθὼν τὴν στρατιὰν, ὡς ἔθος ἐστὶν, οἷς στρατιωτικῶν ἡγεῖσθαι ταγμάτων συμβαίνει, ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες γενναῖοι, οὐχ ὡς δειλίαν ὑμῶν καταγνοὺς, ἤ τινα μαλακίαν ἄλλην, ἐπὶ θάρσος ἥκω παρακελευσόμενος ὑμᾶς (μὴ οὕτω Ῥωμαίοις γένοιτο χεῖρον ἀγεννῶς, μηδ' οὕτω πατρῴαν αἰσχύναι δόξαν) ἀλλὰ νόμον τε τοῦτον στρατηγικὸν ἐκπληρῶν, πρός τε μέλλον δὲ ἀσφαλεστέρους ἐνάγων ὑμᾶς. Ἀπροόρατον γὰρ ἐπερχόμενον τὸ δεινὸν, καὶ γενναίαν ἐστὶν ὅτε ξυνετάραξε γνώμην. Ἴστε τοίνυν, ὦ Συστρατιῶται, πόλεμον ἡμῖν ἀπαντήσειν τὴν σήμερον τῶν μείζω τε τῶν προλαβόντων, καὶ ὥσπερ ἀγώνισμα τελευταῖον δὴ τοῦτο καὶ ἔσχατον, ὃ καὶ χρὴ παρασκευάσασθαι καλῶς, τῶν τε προτέρων ἡμῖν ἀγώνων ἕνεκα, καὶ ὡς ἂν μὴ καὶ τὴν φθάσασαν ἤδη τῶν ἔργων ἐλέγξωμεν ἀρετὴν, καὶ αὐτοῖς δὲ ἡμῖν ὅπως μεγάλων ἄρτι αἴτιοι ἐσόμεθα συμφορῶν. Ὡς γὰρ προλαβοῦσαν δυστυχίαν τελευταῖον ἐπανορθοῦν εὐτύχημα πέφυκεν, οὕτως ἀτύχημα ὕστερον τὴν ἤδη διέφθειρε εὐκλείαν. Ἀλλ' ὅπως μὴ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς τοιοῦτόν τι, ὦ λῷστοι, γένοιτο ξυμπεσεῖν, τηρητέον ὡς ἔνι μάλιστα τὴν τάξιν ἑκάστῳ, ἐκεῖνο καλῶς εἰδόσιν, ὡς εἰ μὲν τὰ τῆς τακτικῆς ἀπαράλυτα παντάπασιν ἡμῖν γένοιτο, ἕκαστός τε τὸ ἑαυτοῦ τοῖς ἄλλοις ξυνεισενέγκῃ, νίκην τε ἡμῖν περιλήψεται, καὶ κλέος ἑαυτοῖς περισώζειν, ὃ καὶ εἰς τοὺς ἐπιόντας πάντως ἀνθρώπους παραμενεῖ. Εἰ δ' αὖ τοὐναντίον ὁποσονοῦν ἡμῖν ἀλλήλων ἀποδιηρεῖσθαι συμβαίη, αὐτίκα ἴστε ὅτι δὴ εὐχείρωτοι τοῖς ἐχθροῖς ἐσόμεθα. Καθάπερ γὰρ πολιορκουμένης πόλεως πλευρὰ διαρραγεῖσα εὐέφοδον αὐτὴν τοῖς πολεμίοις ἐποίει, οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν στρατοπέδων ἔχει· Ἀμέλει καὶ τούτου ἕνεκα λόχοι καὶ παρατάξεις, ὀπίσθιαί τε καὶ ἐμπρόσθιαι φάλαγγες, τὰ δεξιά τε καὶ εὐώνυμα τῶν κεράτων, ἰσοστοιχίαι τε καὶ σχήματα παρατάξεων, τοῖς πάλαι ἀνθρώποις ἐπινενόηται. Πόλις γάρ τις καὶ τὸ στρατόπεδόν ἐστι. Καὶ δεῖ μὲν αὐτῷ πυλῶν, δεῖ δὲ πλευρῶν, δεῖ δὲ τάφρων, καὶ πάσης ἄλλης πόλεσιν ἀναλογούσης ἀκολουθίας. Χρὴ

A Ipſe arrepto Imperatorio vexillo, toto impetu cum ſuis in hoſtem fertur, crebraque irruptione fatigatum, tandem ad fugam compellit. protracta longius inſecutione, Romani a tergo inſtantes, multos occidunt, quoſdam & capiunt vivos, quos inter fuit Pharcuas, magni vir apud Perſas nominis, qui diſcumbenti Sultano poculum porrigebat. Pincernam hunc Romani vocant. Erat autem quidam in Barbarorum exercitu, qui a Romanis oriundus, apud Perſas vero enutritus & educatus, forte provinciam quamdam ſub hæc tempora ab ipſis regendam ſuſceperat, nomine Gebras. Hunc poſteaquam ea die occiderunt Romani, B amputatum illius caput in caſtra ſecum attulere. Imperator, quoniam nox inſtabat, fugientes non longius perſecutus, cum trophæis inde revertitur: Romaniſque in ſumma rerum perturbatione & abſque ullo ordine inventis, (necdum enim ſarcinis jumentorum dorſa exuerant) univerſa confeſtim circum equitans caſtra, ſingulis ordinibus opportunum locum adſignat. Sed non pauci interim e militibus noctem in equis tranſegere, quod adeo compreſſi conſertique ſtarent, ut ab iis nequirent deſilire. Sic igitur nox illa tranſacta. *Edit. Pariſ. pag. 32.* At orto jam Sole, Imperator equo in medium exercitum invectus, ut ſolent militarium ordinum duces, in hunc modum verba fecit. *Viri ſtre-* C *nui, non quod timiditatem ullam in animis veſtris, vel quampiam aliam deprehenderim ignaviam, ad virtutem & audaciam vos excitaturus venio (abſit enim ut degeneres ſint Romani, patriamque a majoribus gloriam deturpent) ſed ut conſuetum ducibus ſervem morem, & adverſum futura pericula reddam obfirmatiores. Quod enim improviſo ſupervenit malum, vel fortiſſimam mentem etiam interdum poteſt perturbare.* Sent. *Scitote igitur, Commilitones, imminere nobis hodie bellum ante actis cæteris longe majus, illudque poſtremum & ultimum veluti eſſe certamen, quod quam optime apparari deceat, tum propter priora quæ hactenus geſſimus bel-* D *la, tum ne viloſcat tot præclare factis probata virtus noſtra, nobiſque ipſi ingentes calamitates accerſamus. Ut enim priorem infelicitatem auſpicatior deinde emendat fortuna, ita priorem felicitatem ſubvertit ſubſecuta calamitas.* Sent. *Igitur ne ejuſmodi quid nobis eveniat, Viri præſtantiſſimi, curandum in primis, ut ſuos quiſque ordines teneat, ſibique inducat in animum, ſi illi ſerventur probe, nec a nobis diſſolvantur omnino; ſi denique operam quiſque ſuam junxerit, certam nos adepturos victoriam, & quæ tranſmittetur ad poſteros gloriam conſecuturos. e contra vero ſi ordines ſolvi contigerit, noſque ab invicem disjungi, pro certo habete nos facile in hoſtium venturos pote-* E *ſtatem. Quemadmodum enim effracta obſeſſæ civitatis latera aditum expugnantibus facilem præbent, ita ſe res habet in caſtris & in explicato exercitu. Neque porro aliam ob cauſam, priſci duces adinvenere inſidias, aciei inſtructionem, primam vel poſtremam aciem, dextra aut ſiniſtra cornua, æquales ordinum ſeries, formamque explicandæ aciei. Eſt enim inſtar civitatis exercitus: cui & portis opus, & turribus & lateribus & foſſis, & cæteris quæ ad urbium uſus neceſſaria ac-*

currunt. Hæc igitur omnia a nobis apparanda ſunt, qui in medio ſoli hoſtilis verſamur, a finibus Romanis longo intervallo diſparati. Hæc poſtquam eſt effatus, rite compoſita ordinataque acie, ad paludem, quam olim veteres Scleri, nunc vero Pungusæ vocant, recta iter intendit. Cumque in patentes campos perveniſſet, & relictis montium anguſtiis, in porrecta planitie collocaſſet exercitum, militi cuidam imperat, ut altiori contenta voce Perſam aliquem advocaret. Is juſſa exequitur.

Edit. Pariſ. pag. 33.

Accedenti Perſæ, *Hæc*, inquit Princeps, *Sultano nunciabis. hæc tibi per me ſignificat Magnus Imperator. Ad ipſum uſque Iconium venimus: regionem tuam percurrimus, ſummo ardore tua adverſus Majeſtatem noſtram peccata vindicaturi. Tu vero profugorum more alias atque alias in terras demigras ſemper, nec noſtram expectare conſpectum audes. Quandoquidem igitur in proprias ſedes abſcedimus, præparari te ad bellum quam optime convenit, ſcireque cum primum ver advenerit nos rurſum majore apparatu venturos.* His dictis, præceptiſque, ſago militari cujuſdam e magnatibus donatum, quo miſſus ab Imperatore dignoſceretur, remiſit. Quibus intellectis, Sultanus non multo poſt Legatos mittit ad Imperatorem, qui eum de pace rogarent. At Princeps rem, ut pote majoris momenti, & minime aſpernandam, expendens, cum variæ ſubinde animum verſarent cogitationes, de die in diem Legatis reſponſa facere differebat: donec, opinor, quid certi ſuper iis quæ ex Occidente, ut ſupra dictum eſt, afferebantur in dies, inaudiviſſet.

IX. Poſtquam ad eam regionem venit, ubi Meander in mare evolvitur; jam ſe ſe ab hoſtibus tutum ratus, conſpicatuſque locum aquis irriguum, qui amœnitate ſua hominum oblectabat animos, priſtinos ex anteactis bellis labores venationum exercitiis demulcere conſtituit. Cum vero circa ſilvam e longinquo moveri neſcio quid advertiſſet, nequiretque accuratius rem, quod inde abeſſet longius, diſcernere; miſſis aliquot ex ſuis qui ſpecularentur, reſcivit tandem conſerta ibi eſſe tabernacula, & motum qui conſpiceretur in ſilva, ab equis e caſtris ad pabulum liberius tendentibus fieri. Mox Perſas eſſe qui adeſſent agnovit, nominataque illorum tribu, Ramao quemdam ipſis præeſſe: adeoque ſecundum morem finitimos Romanos depopulatum veniſſe. Confeſtim itaque delectam bellatorum partem ad eos inſectandos proficiſci jubet: Ipſe vero cum paucis locum editiorem conſcendit, quæ agerentur exploraturus. E contra Perſæ, collectis ſarcinis, reditum parabant. Sed ut ſe a Romanis jam jam comprehendi, illoſque effuſiore impetu conſpexere in ſe ferri, obverſa fronte reſtitere. At Romanis inſtantibus, pedem rurſum ſeferunt, quo ſæpius ejuſmodi reperto dolo, fatigati complures e Romanis deſpondere animum, reditumque cogitarunt. Quod ubi Imperator animadvertit, (ex alto enim, ut retuli, eventum rei ſpeculabatur) citato quantum poterat curſu abſque lorica ad illos contendit.

pag. 34

Sed ubi Perſæ plurimos Romanorum inſecutione defeſſos, &

A τοίνυν ὑπὸ παρασκευάσασθαι καὶ ἡμᾶς, ὅτι γε περὶ μέσην που πολεμίαν ἰσμὲν, καὶ τῆς Ῥωμαΐδος μακρὰν ἀποπλανώμεθα ὁρίων. Τοσαῦτα εἰπὼν, συντάξας τε κατὰ κόσμον τὸ στράτευμα, ἰθὺ τῆς λίμνης, ἣν πάλαι μὲν τὸ Σκληρὸν, κατὰ δὲ τοὺς νῦν χρόνους τὸ Πουγκοῦσε καλοῦσιν, ὁδοῦ εἴχετο. Ἐπειδ' ἐν ταῖς πεδιάσιν ἤδη ἐγένετο, καὶ τῆς προτέρας στενοχωρίας ἐν εὐρυχώρῳ καθίσταται τούτῳ, τὸ στράτευμα, κελεύει τῶν στρατιωτῶν τινὶ μέγα τι καὶ ἐξάκουστον ἀνακεκραγότι Περσῶν τινὰ καλέσαι. Ὁ μὲν οὖν κατὰ τὸ κελευσθὲν ἐποίει. Προσιόντι δὲ τῷ Πέρσῃ, Ταῦτα πρὸς τὸν Σουλτὰν, Βασιλεὺς ἔφη, ἀγγελεῖς. Βασιλεύς σοι μέγας ταῦτα ἐπιστέλλει δι' ἐμοῦ. Ἥκομεν ἄχρι καὶ εἰς Ἰκόνιον αὐτό. B Περιήλθομέν σου τὴν χώραν, μετελεύσεσθαί σε τῆς ἐς τὴν ἡμετέραν βασιλείαν ἁμαρτάδος μάλιστα προθυμούμενοι. Σὺ δ' ἀναχωρεῖς ἀεὶ, κατὰ τοὺς δραπέτας, ἄλλην τε ἐξ ἄλλης ἀμείβων, οὔπω μέχρι καὶ νῦν ἀντιμέτωπος εἶναι ἡμῖν ὑπομένεις. Ὅθεν ἡμεῖς μὲν ἄπιμεν ἐπὶ τὰ ἑαυτῶν, σὲ δὲ χρὴ παρασκευάσασθαι καλῶς, εἰδότα ὡς ἅμα ἦρι φανέντι σὺν μείζονι αὖθις ἐπὶ σὲ ἥξομεν τῇ παρασκευῇ. Ταῦτα τῷ Πέρσῃ ἐπισκήψας, ἐπιθωρακίῳ τε τῶν ἐπὶ δόξης τινὸς δωρησάμενος, ὡς ἔκδηλος εἴη πρὸς Βασιλέως πεμφθεὶς, ἀπεπέμψατο. Ὁ δὲ Σουλτὰν ἐπειδὴ ταῦτα ἤκουσε, πρέσβεις ὀλίγῳ ὕστερον περὶ εἰρήνης ἐπερωτήσαντας ἔπεμψεν. Ἀλλ' ἦν ὁ Βασιλεὺς μεγάλου C τινὸς καὶ οὐ παροράτου τὸ πρᾶγμα σταθμώμενος, ἀμέλει καὶ ἐπισκέψεις τε ἄλλοτε ἄλλας ἀνεχώρει, καὶ ἀεὶ ἐς τὴν ἐπιοῦσαν τὸ τῆς πρεσβείας ἀπετίθετο τέλος, ἕως οἶμαι σαφές τι περὶ τῶν ἐξ Ἑσπέρας, καθάπερ εἴρηται, προσδοκωμένων μαθεῖν αὐτῷ γένοιτο.

θ'. Ἐπεὶ δὲ ἐπί τινα χῶρον ἐγένετο, οὗ δὴ Μαίανδρος τὴν ἐσβολὴν ποιεῖται, ἔξω τῶν πολεμίων ἤδη γεγενῆσθαι νομίσας, ἔνυδρόν τε ἄλλως τὸν χῶρον ἰδὼν, καὶ πολὺ τὸ χάριεν ἀνθρώποις ὄψεσι παρεχόμενον, κυνηγεσίων ἀνέσει πόνους τοὺς ἐκ τῆς μάχης παραμυθεῖσθαι ἤθελε. Κινήσεως οὖν τινὸς ἀμφὶ τῇ λόχμῃ αἰσθόμενος πόρρωθεν, ἐπειδὴ μὴ εἶχε διὰ τὴν λίαν ἀπόστασιν ξυνεῖναι τοῦ φαινομένου, τῶν περὶ αὐτὸν τινὰς ἐπὶ κατασκόπησει στείλας, σκηνὰς μὲν ἐνταῦθα ἠθροῖσθαι πολλὰς D ἤκουσε, τὰ δ' ἐπὶ τοῦ ἄλσους ταράσσοντα ἵππους εἶναι, τῶν ἐν ταῖς σκηναῖς αὐτόμῳ στόματι τῇ πόᾳ ἐγκεχηνότας. Τούς τε οὖν Πέρσας, οἵ τινες εἶεν αὐτίκα, συνεῖδεν ἐκ τῆς σφετέρας αὐτοὺς ὀνομάσας φυλῆς, Ῥαμάν τινα γενάρχην αὐτοῖς καταλόγου εἶναι. καὶ ὡς κατ' ἔθος τὸ αὐτῶν τοὺς ἐγγειτόνας Ῥωμαίους ἄρτι καὶ νῦν λῃστεύσαντες, λαφύρων πλησάμενοι ἥκουσι. Καὶ δὴ τῶν περὶ αὐτὸν συχνοὺς ἀπολεξάμενος στρατιωτῶν, σπουδῇ ἐξέπεμψεν ἐπὶ τὴν δίωξιν. Ὁ δὲ ἐς ἄποπτόν τι χωρίον ἀναδραμὼν, ἐνταῦθα σὺν ὀλίγοις ἀποσκοπῶν ἵστατο. Ἐν τούτοις δὲ οἱ Πέρσαι συσκευασάμενοι, ἐκεῖθεν ἀπήλαυνον. E Ὡς δὲ τάχιστα πρὸς τῶν Ῥωμαίων καταλαμβάνεσθαι ἤρξαντο, σποράδην αὐτοὺς φερομένους ἰδόντες, ἀντιστραφέντες ἀντιμέτωποι ἵσταντο. Ἀλλὰ Ῥωμαίων ἐπικαταλαμβανόντων, αὖθις καὶ πάλιν ἐδίδοσαν· τοῦτό τε πολλάκις γεγονὸς, πολλοὺς Ῥωμαίων ἀπαυδῆσαι ἐποίησεν, ὅθεν καὶ τοῦ διώκειν ἀφέμενοι, παλινῳδίας ἐμέμνηντο. Ὅπερ ὁ Βασιλεὺς κατανοήσας, ἑστήκει γὰρ ἀνωτέρω που, ὥσπερ ἔφην, ἀποσκοπῶν, αὐτίκα ὡς εἶχε τάχους ἀθωράκιστος ἐπ' ἐκείνους ἐχώρει. Πέρσαι δὲ ἐπειδὴ πολ-

λοος Ῥωμαίων τῇ διώξει, ὥσπερ ἔφην, ἐσκεδασμένους χωρὶς ἀπ' ἀλλήλων γεγονότας εἶδον, κομιδῇ ὀλίγους τοὺς ἄλλους κατασπάσαντες, ἀμφιβόλους τε ἤδη ἐποιήσαντο, καὶ ἐγγὺς ἦλθον τοῦ μέγα τι καὶ ἀνήκεστον δρᾶσαι, εἰ μὴ βασιλεὺς ἀπροσδόκητος αὐτοῖς ἐπιφανεὶς, τοῦ κινδύνου διεσώσατο φεύγοντας. Τούτῳ ἀεὶ ἀμφιπόμενος Πέρσαις, πολλήν τινα κατέτριψε χρόνον. ἤδη δὲ καὶ ἐπειδὴ τοῦ ἵππου κεκμηκότος ἤδη ᾔσθετο, αὐτὸς μὲν αὐτοῦ που ἔμεινε, τὸν δὲ τοῖς μάλιστα δρομικὸν εἶναι τῶν ἵππων αὐτῷ κομισθῆναι καραδοκῶν, ὃν καὶ Ἀγρίμιον, τὸ τάχος αἰνιττόμενοι, ἐκάλουν. Ῥωμαίων καὶ τοῖς, ὅσοι κατόπιν αὐτοῦ καθεῖνα καὶ σποράδην ἰόντες ἀεὶ ἐπικατελάμβανον, ἐκέλευε διώκειν μᾶλλον ἔτι, μηδ' ἀνίεσθαι τῆς προθυμίας. Ἄλλοι μὲν μετὰ πλείστην ὅσην τὴν δίωξιν, ἐπειδὴ μηδὲν ἀνύττειν εἶχον, τόν τε χῶρον ἔνθα ἐπιπλεῖστον ἐμπεπτωκότες ἦλθον, ὀπίσω ἐχώρουν. Ὁ δὲ τῷ ἐξαδέλφῳ περιτυχὼν Ἀνδρονίκῳ, οὗ πολλὴν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐποιησάμεθα λόγον, τὴν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἰόντι, καὶ αὐτοῦ πολλὰ βιασάμενος τὸν ἵππον ἀφαιρεῖται. ἐπιβὰς δὲ, αὐτὸν μὲν αὐτοῦ μένειν εἴασεν, ἐπισκήψας τὸν εἰρημένον Ἀγρίμιον, ὅσον οὐκ ἤδη κομισθησόμενον λαβεῖν, οὕτω τε σὺν αὐτῷ ἐπὶ τὴν μάχην ἐλθεῖν. Ὁ δὲ τὴν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐφέρετο. Πέρσαις δὲ δίχα διῄρητο τὸ στράτευμα, καὶ τὸ μὲν πρόσθεν τὴν ἵππον ἐπαγόμενον πᾶσαν ἐχώρει, ὅση ἄνευ ἐπιστρωμάτων ἀγελαία τούτοις ἕπεται. Τὸ λοιπὸν δὲ κατόπιν ἐπορεύετο, Ῥωμαίους ἐπιόντας ὑποδεξόμενον. Ὡς δὲ οὐδεὶς οὐδαμοῦ Ῥωμαίων ὑπεφαίνετο, θαρσήσαντες τὸ λοιπὸν συνῄεσάν τε ἀλλήλοις, καὶ τὴν ἵππον ἄνετον ἥπερ εἴρηται φερομένην ἐφ' ἕνα χῶρον ξυνάγειν διενοοῦντο. Ἐπειδή τε βασιλέα μόνον ἐκ πάντων Ῥωμαίων ἀθωράκιστον ἐπ' αὐτοὺς ἰόντα κατενόησαν, ἀθρόοι λοιπὸν ἐπ' αὐτὸν ἐξεχέοντο, ἐκτείνοντές τε τὰ τόξα, καὶ ἀλλήλοις ἐγκελευόμενοι. Ὁ δὲ ἡρωϊκόν τινα καὶ ἀνδρείας πρόσω τρόπον ἀναλαβὼν, ἐπειδὴ κύκλωσίν τινα αὐτοῦ πρὸς τῶν πολεμίων γεγονέναι ἀδύνατα εἶναι κατενόει (χῶρος γάρ τις ἀμφιλαφὴς ἑκατέρωθεν παρατεινόμενος μέρους, ἐκ ποδῶν εἰς τοῦτο αὐτοῖς καθειστήκει) τὴν συμπλοκὴν ἀναδέχεται, πλείστους αὐτῶν ἐπὶ στόμα κατενεγκὼν, τοὺς λοιποὺς εἰς φυγὴν βλέψαι ἠνάγκασεν. ὅτε καὶ τῶν τις βαρβάρων ἐκείνων τὴν βασιλέως οὐχ ὑπομείνας ἀκμὴν, ὕπτιός τε διὰ τοῦτο τῷ ἐδάφει προσερεισθεὶς, ἐπειδὴ προσωτέρω ἐππαζόμενον αὐτὸν κατενόει, βέλος ἀφεὶς ἄκρου τυγχάνει τοῦ ποδὸς ὄπισθεν, ἔνθα μετὰ τὰ σφυρὰ ἐπὶ πτέρναν ἡ φύσις ἀναχωροῦσα τὴν ἐξοχὴν ποιεῖται. καὶ ὁ μὲν καὶ δεύτερον πέμψειν ἠπείγετο. Βασιλεὺς δὲ προτερήσας τὴν ὁρμὴν, τῶν τριχῶν εἷλε ζωγρίαν. Σὺν αὐτῷ δὲ τὴν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἰὼν Ἀνδρονίκῳ συναντᾷ. ἤδη γὰρ τοῦ βασιλείου ἐπιχθέντος αὐτῷ ἵππου, ὀχησάμενος κατὰ Περσῶν καὶ αὐτὸς ἤλαυνε. Πολλά τε τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω πορείας εἴργων, ἅτε παντάπασιν ἄνοπλον ὄντα καὶ αὐτὸν, ἐπειδὴ μὴ πείθειν εἶχε, (θάρσει γὰρ καὶ οὗτος ἀπείρῳ διηρεῖτο, καὶ ἔπνει τὰς μάχας, ἐπιεικῶς τὸ δόρυ χειρίσας καὶ τὴν ἀσπίδα, τοῖς καὶ αὐτοῖς οὐχ ὡς ἰδίοις ἐχρῆτο, ἀλλά τινος τῶν ἀπὸ δόξης ἀφελόμενος ἔτυχε) αὐτὸν μὲν ἀφῆκε πορεύεσθαι. ὁ δὲ ὁδῷ προϊὼν, καὶ τοῖς λοιποῖς συνέμιξε τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ. πυθομένοις τε ὅπως αὐτῷ τὰ κατὰ τὸν πόλεμον ἀπαντήσειε, μόνῳ τῶν ἁπάντων ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ἰόντι, περὶ μὲν τοῦ τῶν πολεμίων φόνου, οὓς καθάπερ εἴρηται ἀπεκτονὼς ἔτυχεν, ἀπήγγειλεν οὐδὲν, καυχήσεως ἀγεννοῦς ὑποψίαν παραιτούμενος. Ἔργον γὰρ οὐχ ὑπ' ὄψιν ἐλθὸν, τοῖς μὴ εὐμενῶς ἀκούειν ἐθέλουσι, ῥᾴδιον εἰς ἀνατρο-

A a ſe invicem diviſos conſpexerunt, alios exiguo admodum numero facti, undique circumveniunt, jamjamque parum aberat quin delerentur omnino, niſi inopinate ſuperveniens periculo fugientes exemiſſet Princeps. Tum vero Perſis inſequendis plurimum temporis eſt abſumptum: unde cum jam equum deficere animadvertit, ſubſtitit paululum donec alius a velocioribus adduceretur, quem a celeritate Equiferum vocabant. Sequentibus autem pone ſingillatim & ſparſim Romanis imperat, ut inſtarent acrius, neque a conſilio remitterent. Alii vero cum poſt plurimam inſecutionem nihil demum peragerent, quod deſerta eſſet, ut plurimum B regio, nec facile pervia, retroceſſere. Princeps Andronico Patrueli, de quo multa a nobis in ſuperioribus dicta ſunt, in hoſtem contendenti obviam, factus, equum invito extorquet, quem ille inſiliit, & eum expectare ibi tantiſper jubet, dum Equiferum illum jam jam adducendum nactus ſecum una contenderet in prælium. Interim in hoſtem proficiſcitur. Copias Perſæ bifariam diviſerant. Prior pars conſtabat ex equitatu, qui liberius abſque ſtramentis gregatim ſubſequi ſolet. Reliquus exercitus a tergo incedebat, ſubeuntes Romanos excepturus. Ubi ve- C ro nemo Romanorum conſpicitur audaciores effecti, coeunt in unum omnes, equitatumque, qui liberius ut dixi, excurrit, in locum unum ſtatuunt. Simul ac autem Imperatorem ſolum, nec lorica indutum, contra ſe adventare cernunt, irruunt in ipſum univerſi, ſagittiſque impetunt, ſeſe invicem ſubinde ad virtutem hortati. Sed ille heroico generoſoque pluſquam reſumpto animo, poſtquam ægre circumveniri ſe poſſe ab hoſtibus agnovit, (locus quippe denſis virgultis obſitus ab utroque latere iis obverſabatur) prælium aggreditur, multiſque obtrunca- D tis, cæteros ad fugam compellit. Tum Barbarus quidam, non auſus Imperatoris impetum experiri, ſupinus ſolo recumbens, ubi prætervectum videt longius, telo emiſſo extremam pedis partem a tergo attigit, ubi circa claviculos, verſus calcem, quidpiam natura extans reliquit: cumque ille ad ictum repetendum ſe accingeret, præveniens Imperator, comprehenſum crinibus hominem vivum cepit. Inde ad caſtra cum illo revertens, obvius fit Andronico, qui jam adductum equum nactus, contra Perſas perinde equitabat. Multis autem verbis fruſtra dehortatus ne E ulterius inermis & ipſe contenderet, (incredibili enim præditus audacia totum ſpirabat Martem, haſtam tractare, parmamque geſtare promptiſſimus, quibus tunc non propriis, ſed acceptis ab aliquo e magnatibus utebatur,) proficiſcentem quidem in prælium dimiſit, ipſe vero continuato quod inſtituerat itinere, ad ſuos tandem rediit. Sciſcitantibus vero quid ſibi accidiſſet, in ea quam omnium ſolus in Barbaros ſuſceperat expeditione, quæque fuiſſet clades hoſtium, quos, ut memoravi, occiderat, vanæ gloriæ ſuſpicionem declinans, nihil quidem reſpondit. Sæpe enim contingit, ut quodvis egregium facinus, quod non ſub oculos cadit, ab iis qui audire cu-

Edit. Pariſ. pag. 35.

piunt, in contrarium facile deflectatur. Curandum autem confeſtim vulnus ſtatuit, ne ſi ſuccederet inflammatio, quidpiam periculoſius accideret: quo tum tempore res digna accidit quæ memoretur. Cum nihil ad manum eſſet, quidam miles, accepta ſica, ſuæ carnis partem aliquam præſecare parat, ut ea calens adhuc applicata vulneri tumorem inhiberet: ſed Imperator laudata viri benevolentia, id abnuit quidem, juſſit vero ut ab uno ex iis equis, qui nimio curſu fatigati erant, abſciſſum carnis fruſtulum vulneri continuo apponeretur. Productis inde ad medias fere noctes itineribus, exercitum repetit, qui ad Meandri oſtia conſidebat, ubi magna & immenſa vis aquarum ex petris, radicibus montium adjacentibus, velut ex infinitis fontibus effuſa, mariſque inſtar circumjacentem hic inundans agrum, in lacus ſpeciem primo quidem contrahitur, deinceps vero paulatim diffluens profundam foſſam diffiodit, indeque in fluvium efformatur. Ab Andronico interea, qui in hoſtem, ut diximus, proceſſerat, nihil factum quidem aliud, niſi quod equos complures eorum, quos ceciderat Imperator, in caſtra egit. Sic ſeſe res habuere. Verſus Byzantium reditu inſtituto Imperator, cum in Bithyniam perveniſſet, liberatis ex Philomelio, quemadmodum ſupra retuli, Romanis, ſedes ibi aſſignavit, poſſeſſiunculis, a ſacro quodam Monaſterio per commutationem comparata, ubi & arcem Caſtrumque extruxit, cui nomen indidit Portarum.

X. Sub idem tempus Coſmas, qui ea tempeſtate res Eccleſiaſticas moderabatur, vir vitæ integritate & gravitate ſermonis illuſtris, a Sede hanc ob cauſam depulſus eſt. Monachus quidam Niphon nomine, qui liberales diſciplinas humanaſque ſcientias ne ſummis quidem labris deguſtaverat, etſi ſacris a pueritia litteris imbutus, cum Michaele viro pio, virtuteque inſigni Eccleſiaſticam dignitatem regente, haud ſana circa Chriſtianam religionem ſentire viſus eſſet, ideoque judicio Synodali fuiſſet condemnatus, barba ad talos uſque protenſa, deraſa, carceri mancipatur. Ut vero vita functo Michaele, Sedem excepit Coſmas, Niphon liberiori ſtatim uſus licentia, publicos congreſſus egit in compitis, pravaſque ſuas opiniones ubique diffudit, Hebræorum Deum palam repudians. Amabat hominem ſupra modum Coſmas, admittebatque in ſui conſortium, ſubindeque decreta in eum lata injuſtitiæ arguebat. Licet tunc etiam immodice in illum, & ad petulantiam uſque propenſus, atrociſſime repulſus fuerit, propter virtutem tamen divinis propemodum laudibus efferebat, addebatque jam olim illi prædictum ab eo, fore ut Patriarchalem thronum conſcenderet. Hæc multis non placuerunt: unde ex iis nonnulli, quibus potiſſimum Coſmæ ſalus curæ erat, accedentes non ſine indignatione, *Quid*, ajebant, *o divine Paſtor, temetipſum lupo concredis? an non vides propterea te a grege deſpici? recede ab exitioſa ſocietate. Cum homine enim ſacris interdicto cohabitare, per ſe idonea ſatis eſt accuſatio.* Hæc & ſimilia illi ingerebant. Qui vero Patriarcham

Edit. Pariſ. pag. 36.

A πλὴν γίνεται. Τοῦ γε μὴν τραύματος ἐπιμελεῖσθαι αὐτίκα ἐκέλευσεν, ὡς μὴ φλεγμήναντος, ἀνήκεστόν τι καὶ ἐπισυμβῇ. ὅτε δὴ γέγονέ τι καὶ λόγου ἄξιον. Ἐπειδὴ γὰρ μὴ εἶχον ὅπως αὐτῷ χρήσασθαι, τῶν στρατιωτῶν τις ἐγχειρίδιον ἑλκύσας, μέρος τῆς αὐτὸς αὐτοῦ σαρκὸς ἀφελέσθαι διενοεῖτο, ὡς ἂν ἔτι διάθερμον τῷ τραύματι προστεθεὶς, ὑπὸ τὴν φλεγμονὴν ἀποκρούσαιτο. Ἀλλὰ βασιλεὺς τῆς εὐνοίας τὸν ἄνδρα ἀποδεξάμενος, τοῦτο μὲν διεκώλυσε, τῶν δὲ τῆς ὁδοιπορίας κεκμηκότων ἵππων τινὸς τμημάτιον τῆς σαρκὸς ἀφαιρεῖσθαι κελεύσας, αὐθωρὸν προσάγει τῷ τραύματι. Ἐντεῦθεν τε μακρὸν κατατείνας δρόμον ἐπὶ μέσας που τὰς νύκτας, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀφικνεῖ-B ται πρὸς ταῖς Μαιάνδρου ἐκβολαῖς ἱδρυμένον, ἔνθα πολύ τε καὶ ἄμετρον ὕδωρ ῥεῖ μὲν ἐκ τῶν κατ' ὑπώρειαν πετρῶν, ὡς ἐκ μυρίων ἀναδιδόμενον στομάτων, τὸν δὲ παρακείμενον ἐμπελαγίζον χῶρον, ἐς λίμνην μὲν τὸ πρῶτον ξυνίσταται, ἐξῆς δὲ προϊὸν διώρυχά τε βαθεῖαν τέμνει, καὶ ποταμὸν ἐντεῦθεν ποιεῖ. Ἀνδρόνικος δὲ, καθάπερ εἴρηται, ἐπὶ πρόσω ἰὼν, ἄλλο μὲν ἔδρασεν οὐδέν. ἵππους δὲ συχνοὺς, οἷς ἐπιβαίνοντες ἦσαν οἱ πρὸς βασιλέως ἀνῃρημένοι, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἤλασε. Ταῦτα μὲν ὧδέ πως ἐγένετο. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ᾔει. ἐν Βιθυνίᾳ τε γεγονὼς, ἐνταῦθά που τοὺς ἐκ C Φιλομηλίου, καθάπερ εἴρηται πρότερον, ἀνερρυσθέντας ᾤκισατο Ῥωμαίων, χωρίδιον αὐτοῖς τῶν ἱερῶν τινὸς ἀλλαξάμενος σεμνείων, ἔνθα φρούριόν τε ἀνῳκοδόμησε, καὶ Πύλας αὐτὸ κατωνόμασε.

ι΄. Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον, Κοσμᾶς ὁ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς τὸ τηνικάδε ἐφεστὼς πράγμασιν, ἀνὴρ βίῳ καὶ λόγῳ κόσμιος, τοῦ θρόνου κατεσπάσθη ἐπ' αἰτίᾳ τοιᾷδε. Ἦν τις ἀνὴρ μοναχικὴν ἐπανῃρημένος πολιτείαν, ὄνομα Νίφων, παιδείας μὲν τῆς ἐγκυκλίου καὶ μαθημάτων τῶν ἐκτὸς οὐδὲ μέχρι πείρας ἐλθὼν, τοῖς ἱεροῖς δὲ λογίοις ἐκ παίδων ἑαυτὸν ἐπιδούς. Οὗτος ὁ Νίφων, Μιχαὴλ ἔτι ἀνδρὸς ἱεροῦ καὶ πολλὴν τὴν ἀρετὴν D τὸν ἐκκλησιαστικὸν διέποντος θρόνον, δόξαν οὐχ ὑγιῶς τὸ ἐς τὸ Χριστιανῶν δόγμα πολλοῖς περὶ ἑαυτοῦ δεδωκὼς, κρίσει τε συνοδικῇ διὰ τοῦτο ἀποψηφισθεὶς, τόν τε πώγωνα ἐκάρη ἄχρι καὶ ἐπὶ σφυρὰ καθειμένον, καὶ εἱρκτῇ παρεδόθη. Ἐπεὶ δὲ Μιχαὴλ μὲν ἐκεῖνος ἐξ ἀνθρώπων ἤδη ἦν, Κοσμᾶς δὲ ἀντ' αὐτοῦ τὸν θρόνον ἐκόσμει, αὐτίκα παρρησίαν αὖθις ὁ Νίφων ἀνελάμβανε μείζω, καὶ πολὺς ἐν συλλόγοις καὶ ἐν ἀγοραῖς ἦν, ἄλλο τε οὐδὲν ἔπραττεν, ὅτι μὴ δόγμα ἑκασταχοῦ ἀνεκύκλει, τόν τε Ἑβραίων ἀποπροσεποιεῖτο Θεόν. Καὶ τόν γε τοιοῦτον ἐπεργολαβεῖν ἤθελεν. Ἐφίλει τε αὐτὸν ὑπερφυῶς ὁ Κοσμᾶς, καὶ ὁμιλητὴν ἐποίει τὸν ἄνθρωπον, τοῖς τε κατ' αὐ-E τοῦ τὸ πρότερον ἐψηφισμένοις ἀδικίαν ἐπεκάλει. Καίτοι καὶ ποτε τὰ ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου προσεπιδευσάμενος μὲν, τετραχύνετο δ' ὅμως ἀποκρουσθεὶς, καὶ τῆς τε ἀρετῆς αὐτὸν ἐπεχθείαζε, ἠξίου τοῖς λόγοις προστιθεὶς, ὅτι δὴ ἐτύγχανε πολλῷ πρότερον τὴν ἐς τὸν Ἀρχιερατικὸν θρόνον ἀνάβασιν ἤδη προαγγείλας αὐτῷ. Οὐκ ἤρεσκε ταῦτα τοῖς πολλοῖς, ὅθεν καὶ οἱ μὲν αὐτῶν, ὅσοι δηλονότι ἐκήδοντο τοῦ Κοσμᾶ, προσιόντες ἐπὶ χαλῇ. Τί δήποτε, ἔφασκον, ὦ θεῖε Ποιμὴν, λύκῳ παρέδωκας ἑαυτόν; ἢ οὐκ οἶδας ὡς ὑποβλέπεταί σε διὰ τοῦτο τὸ ποίμνιον; ἀπορράγηθι τῆς τοῦ λυμεῶνος ξυνουσίας. Ἀνδρὶ γὰρ ἀποβλήτῳ ξυνοικίζεσθαι, αὐτάρκης κατηγορία. Οἱ μὲν ταῦτα καὶ τοιαῦτα ἔλεγον. ὅσοις δὲ δι' ἀπεχθείας ὁ

Ἀρχιερεῦσιν ἦν, ἐπιβοῶντο ξυῤῥήδην, ἐπεκαλοῦντο τοὺς Θεοῦ καὶ Βασιλέως ὀφθαλμούς. Ὁ δὲ ἀλλὰ τῶν μὲν ἀλεγώρως εἶχε παντάπασι, τοῦ δὲ Νίφωνος ἀπρὶξ εἴχετο, οὐδ' ἂν εἴ τι καὶ γένοιτο ἀπελᾶσθαι ἤθελεν αὐτοῦ. ἀμέλει καὶ ἔλαθεν ἑαυτὸν τῇ λίαν ἁπλότητι ἐν οὐ μετρίοις ζημιωθείς. Ἐπεὶ γοῦν ποτε, Βασιλέως ἀπελάσαντος, εἱρκτῇ καὶ αὖθις διδόναι τὸν ἄνθρωπον, παρῆσαν οἱ τοῦτον ἀπάξοντες. Τὸ μὲν πρῶτον μικροῦ καὶ εἰς ἀφασίαν ἐξεπεπτώκει, ἀναλεξάμενος δὲ ἑαυτόν, πεζῇ τε μέχρι καὶ ἐπὶ τὴν αὐλὴν τοῦ νεὼ παρελθών, ἀποσπᾶν ἐπεχείρει τῶν ἀπαγόντων τὸν ἄνθρωπον. τῶν δὲ οὐκ ἐνδιδόντων, ξυναπάγεσθαι τούτῳ τὴν ἐπὶ τὴν εἱρκτὴν ἤθελε. στάσις ἐντεῦθεν εἶχε τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ὁ Κοσμᾶς ἐν αἰτίαις ἦν. οὐ πρότερόν τε τῶν ταραχῶν τούτων ἐλύετο, πρὶν ἂν Βασιλέως ἐν Βυζαντίῳ γεγονότος, ἐτύγχανε γὰρ τοῖς πολεμίοις ἔτι πονούμενος ἔργοις, ἔκπτωτος ἐγεγόνει τοῦ θρόνου τρόπῳ, ὥπερ αὐτίκα ἐρῶν ἔρχομαι. Τῶν γὰρ Ἀρχιερέων ἰδίᾳ παραλαβὼν ἕκαστον, ἐπυνθάνετο ὅπως αὐτῷ ἐς εὐσέβειαν ὁ Νίφων ἔχειν δοκεῖ. Τῶν δὲ ἑκάστου τὸ αὐτῷ παριστάμενον σὺν ἀληθείᾳ ξυναγορευόντων, τέλος καὶ ἐπὶ Κοσμᾶν τὴν πεῦσιν μετῆγε. καὶ ὃς αὐτίκα πολλὰ τοῦ Νίφωνος κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐσχεδίαζε τὸν αἰνώρειον, ἀσεβῆ τε ἀπαρακαλύπτως αὐτὸν ἀποκαλῶν, καὶ ἐς ἀρετὴν ἀπαράμιλλον. τίθεται δὲ ταῦτα ἐπὶ βήματος. καὶ ὁ Βασιλεὺς οὐκ ἔτι καθ' ἕνα τοὺς Ἀρχιερέας ἐπηρώτα, ἀλλὰ κοινῇ πάντων ἀνεπυνθάνετο, ὅπως ποτὲ περὶ Νίφωνος φρονοῦντες εἶεν. οἱ δὲ ξυῤῥήδην ἀσεβῆ τὸν ἄνθρωπον ἀπεκάλουν. Οἱ μὲν οὖν οὕτω γνώμης εἶχον. Βασιλεὺς δὲ τὸν λόγον ἐπὶ Κοσμᾶν ἤδη μετήγαγεν. Σὺ δὲ ἀλλὰ τί ποτε, ὦ Δέσποτα, περὶ τοῦ ἀνθρώπου φρονῶν εἶς; τοῦ δὲ σὺν ἁπλότητι ταὐτὰ καὶ πάλιν παῤῥησίᾳ διισχυρισαμένου, ἐπεβόα τὸ πλῆθος, καὶ μένειν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἥκιστα ἠξίου. Ὁ μὲν οὖν διὰ ταῦτα ἐκ τοῦ μέσου λοιπὸν ἦν. Ἄνθρωπος πλὴν τοῦ ἀφελοῦς, ὡς οἶμαι, τ' ἄλλα πάντα πεπλουτηκὼς ἀγαθά.

ια'. Βασιλεὺς δὲ ὀλίγῳ ὕστερον ἐπὶ Πέρσας καὶ πάλιν ἐχώρει. Ῥυνδακὸν δὲ καταλαβὼν ποταμόν, ἐν παρασκευῇ ἐποιεῖτο, ὅπως Ἰκόνιόν τε ἐκπολιορκήσῃ, καὶ τὰ Πέργαμα καταδραμεῖται πάντα. Ἀλλ' οὔπω ἐντεῦθεν ἐκίνει τὸ στράτευμα, καὶ πρέσβεις ἀφίκοντο πρὸς τοῦ Σουλτὰν περὶ εἰρήνης ἐπιπρεσβεύσοντες. Ἦρχε δὲ τηνικαῦτα τῆς πρεσβείας ἀνὴρ μεγάλα παρὰ Πέρσαις δεδυνημένος, ὄνομα Σολυμᾶς, πολλῶν ἐς ἀγῶνα πολέμων ἔμπειρος, ἐκ πολλοῦ τῆς Βασιλέως χειρὸς πειραθείς, ἐξότε, καθάπερ μοι δεδιήγηται, περὶ τὸν ὑπὸ Καλογραίας λεγόμενον βουνόν, τῇ Ῥωμαίων συμμίξας στρατιᾷ, κατὰ κράτος ἡττήθη. Ἦν δὲ τῆς πρεσβείας ὁ νοῦς τοιοῦτος. Πρακάναν πόλιν ἀποδιδόναι Βασιλεῖ, καὶ ὅσα ἄλλα Ῥωμαίους ἀφελόμενοι ἔφθασαν. οὕτω τε εἰρηναῖα τὸ λοιπὸν Πέρσαις τε καὶ Ῥωμαίοις ἔσεσθαι ὡμολόγουν. Ἃ προσηκάμενος Βασιλεύς, τὸν πόλεμον λύσας ἐπὶ Βυζάντιον ἦλθεν.

ιβ'. Ἐντεῦθεν τὰ ἔξω ἀρχὴν εἶχε. Κελτοὶ γὰρ καὶ Γερμανοί, καὶ τὸ Γαλατῶν ἔθνος, καὶ ὅσα τὴν παλαιὰν ἀμφινέμονται Ῥώμην, Βρέττιοί τε καὶ Βρεττανοί, καὶ ἅπαν ἁπλῶς τὸ Ἑσπέριον ἐκίνησαν κράτος. Λόγῳ μὲν τῷ προχείρῳ, ὡς ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διαβήσονται, Πέρσαις τε μαχησόμενοι τοῖς παρὰ πό-

A oderant, obteſtabantur palam, appellabantque Dei & Imperatoris oculos. At ille neglectis iis, mordicus adhærebat Niphoni; neque etiam ſi quid immineret damni, ab eo ſe divelli patiebatur: unde ex nimia ſimplicitate, ſulmet ob iras, magnas incurrit calamitates. Quippe cum hominem rurſum carceri mancipari præcepiſſet Princeps, adeſſentque ductari, parum abſuit quin Patriarcham vox deficeret. Collecto demum ſpiritu, ad templi uſque atrium pedes progreſſus, a ſatellitum manibus conatus eſt avellere; cumque reluctarent ii, una cum illo agi in carcerem volebat. Inde enatæ in Eccleſia contentiones, ipſo Coſma in judicium vocato, nec ante ab ejuſcemodi tumultibus liberata eſt, quam ſe Byzantium Imperator recepit, quem ad hanc uſque diem res bellicæ detinuerant. tum enim ille throno excidit, eo quem mox dicturus ſum modo. At primum quidem ſeparatim Præſules allocutus, interrogaoſque de fide & pietate Niphonis, ſingulis id quod erat vere enunitantibus, tandem & ipſe ſuper eo rogatus eſt Coſmas; qui in Niphonis laudes immenſas, prout conſueverat, ex tempore converſus, Pium illum propalam profitetur, virtuteque

Edit. Pariſ. pag. 37.

C nemini conferendum. Res tandem ad tribunal deducta; jamque non ſingulos Pontifices ſeparatim, ſed omnes ſimul Princeps interrogat, quid de Niphone ſentirent. Palam illi impium hominem proclamant. Atque eorum ejuſmodi fuit ſententia. Converſus inde Imperator ad Coſmam, *Tu vero Domine*, inquit, *quid de homine ſentis?* Et Coſma eadem ſimpliciter, liberluſque affirmante, conclamavit cœtus univerſus, Minime in throno perſtare illum debere. Ea propter de medio tollitur, vir, præterquam nimia ſimplicitate, uti ego quidem exiſtimo, reliquis omnibus bonis copioſiſſime in-

D ſtructus.

XI. Non multo interjecto tempore rurſum adverſus Perſas proficiſcitur Imperator, atque ad Rhyndacum amnem cum perveniſſet, parat ſe ad expugnandum Iconium, Pergamaque univerſa incurſionibus infeſtat. Necdum inde copias abduxerat, cum Legati ſupervenione ab Sultano, de pace acturi. Præfuit huic Legationi vir apud Perſas potentiſſimus, nomine Soliman, multa rei militaris experientia conſpicuus, quique pridem expertus fuerat Imperatoris vires, ex quo, ut ſupra ſcripſimus, ad Calogrææ collem

E cum Romano exercitu prælio decertans omnino deletus eſt. Ea autem fuit Legationis ſententia: Pracanam civitatem, ab iis reſtituendam, & quæcumque alia Romanis abſtulerant: ita deinceps, Romanos inter Perſaſque pacem fore. Quibus acceptis conditionibus, ſolutoque bello, Byzantium Princeps revertitur.

XII. Tum res extraneæ initium novorum motuum fecere. Celtæ enim Germanique & Galli, & qui veterem circumhabitant Romam, Brittiique & Britanni, atque adeo univerſæ Occidentis vires moverunt. Tantæ expeditionis in ſpeciem cauſa hæc ferebatur, ut in Aſiam trajicerent, dimicarentque cum obviis Perſis, indeque in Palæ-

ſtinam contenderent, templum Dominicum locaque ſacroſancta luſtraturi. Cæterum vera hujus profectionis cauſa fuit, ut in tranſitu Romanorum infeſtarent agros, & obvia quæque everterent. Innumerus autem illorum erat exercitus. At ubi jam proximos eſſe Hungarorum finibus reſcivit Princeps, Demetrium quemdam Macrembolitem, & Alexandrum gente Italum, Gravinæ civitatis Italicæ olim Comitem, quique a Siciliæ Tyranno cum compluribus aliis, poſſeſſionibus ſuis exutus, ad Imperatorem hac de cauſa tranſierat, Legatos mittit: hoc dato in mandatis, ut eorum mentem diligentius explorarent; & ſi in Romanorum damnum dicerent non ſe adveniſſe, id ſacramentis adfirmarent: Legati igitur ad Barbarorum duces perducti, in hunc modum verba fecerunt. *Bellum non indictum inferre iis, qui nullam injuriam fecerant, nulli hominum aut ſanctum unquam fuit, aut decorum: maxime quibus nobilitatis & potentiæ abunde eſt. Si enim vincere illos contingat, fortitudini non adſcribetur victoria. Contra, ſi victi fuerint, non pro virtute periculis ſe ſe objeciſſe judicabuntur. Res utraque infra laudem eſt. Vobis autem non aliter licebit calcare Romanorum terras, quam fide primum interpoſita, nullam vos injuriam Imperatori illaturos. Quod ſi jurejurando non ſtare decreviſtis, cur non propalam bellum geritis? ſin illud etiam cum perjurio illis infertis, multo certe gravius nefas erit; cujus Deum & Romanorum arma, vindicta ſpectabit. At ſi veſtra ſincera eſt amicitia, & nullo fucata dolo, Sacramentis eam confirmantibus, vobis integrum erit uti amicis, iter per ditiones facere Magni Imperatoris, hoſpitiiſque ut par eſt, atque alia quavis benignitate frui.* Hæc Legati dixere. Illi autem omnes, cum in tabernaculum Conradi Alemannorum Regis conveniſſent, ut qui inter Occidentales nationes principem locum obtineret, neutiquam ſe adveniſſe dicebant, ut damna ulla inferrent Romanis: ſi neceſſe id foret, rem ſacramentis ſe ſe firmaturos, idque ſe libenter facturos aſſerebant, cum Palæſtinam, & incurſantes Aſiam Perſas ſpectaret ab ipſis ſuſcepta expeditio. Hæc Romanis acceptantibus, confeſtim quæ dederant verba, facto ipſo confirmavere quotquot Regia, aut alia quavis illuſtri dignitate præſtabant, Ducum dico & Comitum. Gaudent autem ſingulari ſua prærogativa ejuſmodi dignitates, ab Imperatorio faſtigio, quod cæteris præeminet, & a quo profluunt, quodammodo ſecretæ. Comitem enim Dux præcellit, Ducem vero Rex, Regem Imperator: & cum illud quod minus eſt ſuapte natura potiori ſubjaceat, belli cum eo partitur onera, in ejuſmodi rebus cætera ſubditus. Quapropter quem Græci Βασιλέα vocant, Latini Imperatorem appellare ſolent, ſupremam illius poteſtatem innuentes: Reges autem, quotquot ſecundum ſortiti ſunt ordinem. Hæc apud illos habetur diſtinctio. Rebus expeditis quarum cauſa ad Barbaros venerant, Legati Byzantium redeunt. Reges vero inſtitutum iter proſequuntur, non tamen conjunctis invicem exercitibus: prior enim incedebat Alemannus, a tergo longiore intervallo Germanus ſubſequebatur, quod cur ab

Edit. Pariſ. pag. 38.

pag. 39.

A δας, καὶ τὸν ἐν Παλαιστίνῃ καταληψόμενοι νεὼν, τόπους τε τοὺς ἱεροὺς ἱστορήσοντες. τῇ γε μὴν ἀληθείᾳ, ὡς τήν τε χώραν Ῥωμαίων ἐξ ἐφόδου καθέξοντες, καὶ τὰ ἐν ποσὶ καταστρέψοντες. Ἦν δὲ αὐτοῖς ἡ στρατιὰ ἀριθμοῦ κρείττων. Βασιλεὺς δὲ ἐπειδὰν ἄγχιστα τῶν Οὐννικῶν ὁρίων γεγονέναι ἐπύθετο τούτους, πρέσβεις ἔστελλε, Δημήτριόν τε τινὰ Μακρεμβολίτην, καὶ Ἀλέξανδρον ἄνδρα Ἰταλὸν μὲν τὸ γένος, Γραβίνης δὲ πόλεως Ἰταλικῆς Κόμητα γεγονότα, πρός τε τοῦ Σικελίας Τυράννου ἅμα πλείοσιν ἄλλοις τῆς τε ἀρχῆς ἀποβιβασθέντα, καὶ Βασιλεῖ διὰ τοῦτο αὐτόμολον γεγονότα. Ἐκέλευε δὲ τῆς τε γνώμης ἀποπειράσασθαι σφῶν, καὶ εἴγε μὴ ἐπὶ τῷ πονηρῷ Ῥωμαίων ἥκουσιν, B ὅρκοις τὸ πρᾶγμα βεβαιοῦν. Οἳ καὶ ἐπειδὰν ἐπὶ τοὺς τῶν Βαρβάρων τόπων ἡγεμόνας ἦλθον, ἔλεξαν τάδε. Ἀκήρυκτον πόλεμον ἄγειν ἐπὶ τοὺς μηδὲν ἠδικηκότας, οὔτε ὅσιον, οὔτε ἄλλως εὐπρεπὲς ἀνθρώποις ἐστὶ, γένους τε περιφανείᾳ καὶ δυνάμεως περιουσίᾳ μάλιστα κεχρημένοις. νικῶντες γὰρ, ἂν οὕτω τύχοι, οὐ σὺν ἀνδρείᾳ νικήσουσι, καὶ ἡττώμενοι οὐχ ὑπὲρ ἀρετῆς κινδυνεύσωσιν. ἄμφω δὲ οὐκ ἐπαινετά. Ὑμῖν δὲ οὐδὲ ἄλλως ἔξεστι γῆν τὴν Ῥωμαίων πατεῖν, μὴ πρότερον πίστεις περὶ τοῦ μηδὲν ἀδικήσειν δεδωκότας Βασιλεῖ. Ὥστ᾽ εἰ μὲν ψευδορκεῖν μέλλοιτε, τί μὴ ἐν τῷ ἐμφανεῖ τὸν πόλεμον ἄγετε; εἰ δὲ καὶ σὺν ἐπιορκίᾳ τὸν κατ᾽ αὐτῶν φέρεται πόλεμον, πολλῷ δὴ χαλεπώτερον. C Θεῷ γὰρ καὶ τῇ Ῥωμαίων ἰσχύϊ λείπεται ὑμᾶς. Εἰ δὲ καὶ ἀληθίζοι τὸ φίλιον ἐν ὑμῖν, καὶ δόλος οὐδεὶς ὑποκάθηται, ὅρκοις τὸ πρᾶγμα βεβαιώσασιν, ἔξεστιν ὡς διὰ φιλίας τῆς Βασιλέως μεγάλου ἰέναι γῆς, ὑποδοχῆς τε ἀπολαύοντας ἧς εἰκὸς καὶ φιλοφροσύνης τῆς ἄλλης. Οἱ πρέσβεις μὲν τοσαῦτα εἶπον. οἱ δὲ, συνάεισαν γὰρ ἐς ταυτὸν παρὰ τὴν Κοῤῥάδου τοῦ Ἀλαμανῶν Ῥηγὸς σκηνὴν, ἅτε τὰ πρεσβεῖα τῶν ἀνὰ τὴν Ἑσπερίαν λῆξιν λαχόντος ἐθνῶν, ἐπὶ κακῷ μὲν τῶν Ῥωμαίων ἥκειν οὐδαμῆ ἔφασκον, κἂν δέοι καὶ ὅρκοις τὸ πρᾶγμα πιστοῦσθαι, ἑτοιμότατα καὶ τοῦτο ποιήσειν διετείνοντο. Ἐπὶ δὲ Παλαιστίνην αὐτοῖς ἀρᾶ, τὴν ὁρμὴν, καὶ τοὺς τὴν Ἀσίαν ληϊζομένους Πέρσας. D Δόξαν οὕτω Ῥωμαίοις, καὶ εἰς ἔργον τοὺς λόγους ἐξῆγον, ὅσοι τε ἐς τοὺς Ῥῆγας, καὶ ὅσοι ἄλλως ἐπίδοξοι τῶν ἐν αὐτοῖς ἦσαν, Δοῦκας φημὶ καὶ Κόμητας. ἰδιάζουσαι δὲ αὗται ἀρχαὶ, καὶ οἷον τινὲς διαιρέσεις ἐκ τοῦ τῆς Βασιλείας καθειμέναι ὕψους, γενικωτάτου τινὸς καὶ ὑπερκειμένου τῶν ἄλλων πράγματος. Κόμητα μὲν γὰρ Δοὺξ ὑπεραναβέβηκε, Δοῦκα δὲ αὖ Ῥὴξ, καὶ Ῥῆγα Βασιλεύς. καὶ ὑπείκει τὸ καταδεέστερον ἀεὶ φύσει τῷ ἐπίκοινα, πολεμοῦντι συμφέρει τούτῳ, καὶ πείθεται τά γε τοιαῦτα. διὸ καὶ Βασιλέα μὲν Ἰμπεράτορα καλεῖν ἔθος Λατίνοις ἐστὶ, E τὸν ὑπὲρ ἐπίκοινα αἰνιττομένοις, Ῥῆγας δὲ τοὺς ὅσοι δευτέρας εἰλήχασι τάξεως. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτω διηρήσθω. Τελεσθέντων δὲ τοῖς πρέσβεσιν ὧν ἕνεκα παρὰ τοὺς Βαρβάρους ἦλθον, αὐτοὶ μὲν ἐς Βυζάντιον ἀπεκομίσθησαν, οἱ Ῥῆγες δὲ ὁδοῦ τὸ λοιπὸν εἴχοντο. οὐ μέντοι ἀλλήλοις ἀνεμίγνυντο τὰ στρατεύματα, ἀλλ᾽ ὁ μὲν Ἀλαμανὸς πρότερος, πολλῷ δὲ κατόπιν ὁ Γερμανὸς ἐπορεύετο, οὐκ οἶδα ὅτου ἕνεκα τοῦτο ἐπιτηδεύοντες. εἶτα καὶ καθ᾽ ἑαυτὸν ἑκάτερος

πεδεύοντες εἴτε καὶ καθ᾽ ἑαυτὸν ἑκάτερος ἀξιόμαχος εἶναι φιλοτιμούμενος, εἴτε καὶ τὰ ἐπιτήδεια μὴ ἐπιλιπεῖν σφᾶς προνοούμενοι. Ἦισαν δὲ ὅμως ἀνάριθμοι, καὶ ὑπὲρ τὴν θαλασσίαν ψάμμον. οὐ τόσαις ὁ Ξέρξης ἐκαλλωπίσατο μυριάσιν, ὁπότε ναυσὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἔζευγνυ. Ἐπειδὴ γὰρ πρὸς τῷ Ἴστρῳ γεγόνασιν, ἐνταῦθα εὐτρεπῆ τὰ πρὸς τὴν διάβασιν ὁ βασιλεὺς αὐτοῖς καθιστάς, ἐκέλευε τῶν ὑπογραμματέων τοὺς πλείστους, ἐπὶ θάτερα τοῦ ποταμοῦ ἑστηκότας τὸν ἑκάστης φόρτον ἀπογεγράφθαι νηός. Ἐς ἐννενήκοντα τοίνυν ἀριθμησάμενοι μυριάδας, τὸ ἐντεῦθεν οὐχ οἷοί τε ἀριθμεῖν ἐγένοντο. Τὸ μὲν δὴ πλῆθος τοσοῦτον αὐτοῖς ἦν.

ιγ΄. Ἀγχοῦ δὲ πόλεως Ναϊσοῦ γεγόνασιν, ὁ τὴν τῆς χώρας πρὸς βασιλέως ἐμπεπιστευμένος ἀρχὴν, Μιχαὴλ ἐπώνυμον Βρανᾶς, προὐνοεῖτο ἤδη τῶν ἀναγκαίων αὐτοῖς, ὑπὸ προστεταγμένον αὐτῷ. Μέχρι μὲν οὖν καὶ ἐπὶ Σαρδικῆς ἐν τούτοις ἦσαν, ἔνθα καὶ ἄνδρε δύο τῶν ἐπὶ δόξης ἠλθέτην παρ᾽ αὐτούς, δεξιωσαμένω τε τὰ εἰκότα, καὶ τὰ ἀναγκαῖα σφίσιν ἐμποριζομένω. Ἦν μὲν ὁ αὐτῶν Μιχαὴλ Σεβαστὸς ἐκ Παλαιολόγων, ἀνὴρ ἱκανῶς συνετὸς καὶ πραγμάτων πολλῶν ἔμπειρος, ὃς βασιλεῖ Ἰωάννῃ οὐκ οἶδ᾽ ὅτι προσκεκρουκὼς πρότερον, ὑπερόριός τε διὰ τοῦτο γεγονὼς, πρὸς βασιλέως ἀνεκαλεῖτο Μανουήλ, εὔνους τε αὐτῷ καὶ τοῖς Ῥωμαίων μάλιστα ἐγένετο πράγμασιν. ὁ μὲν δὴ τοιοῦτος ἦν. ἅτερος δὲ Χαρτουλάριος μὲν ἀμφοτέροιν ἐχρημάτιζε τοῖν Βασιλέοιν. Τοσούτῳ γε μὴν Ἰωάννῃ Βασιλεῖ εὐνούστατος γέγονεν, ὡς ὁπότε Ἀλεξίῳ τῷ πρεσβυτάτῳ τῶν υἱέων ἐξ ἀνθρώπων γεγενῆσθαι ξυνέβη, ἐπισκῆψαι οἱ τὸν Βασιλέα μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ τὸν Μανουὴλ ἐπὶ τὰ σκῆπτρα καλέσαι, καὶ τὴν βασιλείαν ἐγχειρίζειν. Οἱ μὲν τούτων ἕνεκα ἐπὶ τὴν Σαρδικῆς ἦλθον. Οἱ δὲ βάρβαροι μέχρι μὲν ἐν δυσχωρίαις ἦσαν (πολλὰ γὰρ ἐκ τοῦ ποταμοῦ Ἴστρου, ἄχρι καὶ ἐπὶ Σαρδικὴν, ὄρη ἀνέχουσι ὑψηλὰ καὶ δεινῶς ἄβατα) σιγῇ τε ἐπορεύοντο, καὶ οὐδὲν ὅτι Ῥωμαίοις οὐ κατὰ γνώμην ἐποίουν. Ἐπεὶ δὲ ταῖς πεδιάσιν ἤδη ὡμίλουν, αἳ πολλαὶ τὰ δυσπρόσοδα τῶν κατὰ τὴν Δακικὴν διαδέχονται χωρίων, παραφαίνειν λοιπὸν τὸ δυσμενὲς ἤρξαντο. τοῖς δὲ κατ᾽ ἐμπορίαν τὰ ὤνια σφίσιν ἀποδιδοῦσι, χεῖρα ἐπέβαλον ἄδικον· κἂν τις ἀπισχυρίσατο πρὸς τὴν ἁρπαγὴν, τοῦτον δὲ ῥομφαίας ἔργον ἐτίθεσαν. Ὅ τε δὴ Ῥὴξ Κορράδος ἀνεπιστρόφως πάντη τῶν γινομένων εἶχε, καὶ τοῖς ἐπικαλοῦσιν, ἢ οὐδὲ προσεῖχεν ὅλως, ἢ καὶ προχείρως τῇ τοῦ πλήθους ἀλογιστίᾳ τὸ πᾶν ἀπεγράφετο. Ταῦτα Βασιλεὺς ἀκηκοὼς, στράτευμα ὃ τέως εἶχεν ἅμα Προσοὺχ ἀνδρὶ ἐμπειροπολέμῳ κατ᾽ αὐτῶν ἔπεμψεν. ὃς καὶ ἐπειδὴ περὶ πόλιν Ἀδριανοῦ τούτοις συνέμιξε, μέχρι μέν τινος ἀπὸ διαστάσεως εἵπετο, τὰς ἀτάκτους τοῦ πλήθους ἀνασειράζων ὁρμάς. ὡς δὲ καὶ ἐπὶ μᾶλλον θρασυνομένους αὐτοὺς ἑώρα καὶ πολεμίους, ἤδη ἐν τῷ ἐμφανεῖ συνέμιξε χεῖρας ἀπ᾽ αἰτίας τοιᾶσδε. Τῶν τινα ἐπισημοτέρων Ἀλαμανῶν μαλακισθέντα τὸ σῶμα Σεμνεῖον τι εἶχε τῶν ἀνὰ τὴν πόλιν Ἀδριανοῦ, σὺν τε χρήμασι καὶ ἀποσκευῇ τῇ πάσῃ· ὃ φωράσαντές τινες Ῥωμαίων τῶν ἐκ πεζικῶν καταλόγων, πῦρ τε τῇ καταγωγῇ ὑφῆψαν, καὶ τὸν ἄνθρωπον οὕτω προσαπολέσαντες, τὰ χρήματα εἶχον. Ὡς οὖν εἰς ἀκοὰς Φρεδερίκῳ τὸ γεγονὸς ἦλθε, τῷ Κορράδου ἀδελφιδῷ, ἀνδρὶ ὑπ᾽ ἀσυμ-

iis factum ſit, haud plane mihi compertum: niſi forte quod quiſque juſtas ſe copias ducere crederent, aut quod ita providiſſent, ne rerum neceſſariarum inopia premerentur. Ibant multitudine innumera, & arenam maris excedente, itaut non tot millibus gloriatus fuerit olim Xerxes, cum Helleſpontum navibus jungeret. Ubi ad Iſtrum pervenerunt, ſuppeditatis quæ ad tranſmittendas copias neceſſaria erant, delectis ſcribis dat in mandatis Imperator, ut in adverſa fluminis ripa ſtantes, annotarent cujuſque onus navigii. Cumque ad nonaginta uſque millia numeraſſent, ulterius deinde progredi computando non potuere; tanta erat illorum multitudo.

XIII Cum ad Naiſum urbem acceſſiſſent, Michael cognomento Branas, cui ab Imperatore demandata erat Provinciæ præfectura, quemadmodum ei imperatum erat, neceſſaria omnia ſubminiſtravit. Poſtquam ad Sardicam ventum eſt, acceſſere duo ex Illuſtrioribus viri, qui & eos humaniter, ut par erat, exciperent, & commeatum præberi curarent. Alter horum fuit Michael Sebaſtus, ex Palæologorum gente, vir ingenio & multa rerum experientia præſtans, qui neſcio quod ob crimen ab Imperatore Joanne in exilium actus, a Manuele revocatus fuerat; huic deinceps, rebuſque Romanis addictiſſimus. Alter vero dignitate Chartularius operam ſuam utrique impenderat Imperatori; ſed Joannis præſertim adeo fuerat benevolentiam expertus, ut Alexio natu filiorum majore rebus humanis exempto, mandaverit ei Imperator, ut poſt exceſſum ſuum Manueli ad ſceptra vocato Imperium reſignaret. Hunc illi in finem Sardicam pervenere. Sed enim Barbari, quamdiu fuere in locis difficilibus (multi enim ab Iſtro flumine, ad Sardicam uſque prærupti eminent, vixq; non inacceſſi montes) incedebant quietius, nihilque ab iis actum, quod Romanis diſpliceret. At poſtquam attigere loca plana, quæ regionum circa Dacicam difficultates excipiunt, tum demum hoſtilem animum prodidere. Res quippe iis venales exponentibus, injuſtas injiciebant manus: & ſi quis rapientibus obſiſteret, eum continuo enſe detruncabant. Hæc etſi perpetrarentur, nihilominus movebatur Rex Conradus, ſi qui eſſent qui quererentur, nec præbebat aures: vel ſi auſcultaret, petulantiæ id multitudinis adſcribebat. Ea poſtquam ad Imperatorem pervenere, Proſuchum, militari virtute præinſignem virum, cum raptim coacto agmine adverſus eos mittit: qui juxta Adrianopolim Barbaros aſſecutus, haud longo intervallo ſubſequebatur, ac ſubinde coercebat inordinatius evagantium excurſiones. tandem ubi eos videt ſupra modum feroces, palam etiam ſigna confert, tali occaſione. Quidam ex Illuſtrioribus Alemannis, corpore affecto, Adrianopoli ſe in Monaſterium receperat, cum pecuniis, alioque omni apparatu. Id Romani aliquot milites ex pedeſtribus numeris ſubodorati, domicilium, ipſumque adeo ægrotum igne ſubdito cremant, ſicque pecuniis potiuntur. Quam rem ubi accepit Federicus, Conradi ex fratre nepos, homo incredibi-

Edit. Pariſ pag. 40.

liter ferox, impetu vehemens, elatoque admodum animo, Adrianopolim propere revertit, duorum itinere dierum Conradum prævertens, ac Monaſterium, in quo primum diverterat Alemannus, incendit, ſicque belli occaſionem Romanis ſimul ac ſuis præbuit. Proſuchus igitur idcirco Federicum adortus, in fugam illum conjecit, & cædem ingentem edidit Barbarorum. Fuit autem ille Federicus, qui poſt Conradum imperavit Alemannis, ex ea quam in ſequentibus trademus occaſione. Atque inde a priore hactenus ferocia remiſere Alemanni, reipſa edocti Romanorum vires.

XIV. Cum ea iſthic agerentur, Andronicus, quem & Opum appellabant, miſſus eſt ab Imperatore ad res componendas. Poſitis ille ob oculos quæ jurejurando de non offendendis Romanis ſanciverant pactis, perfidiam objecit, hortatuſque eſt, ni damnum incurrere manifeſtum vellent, ut Abydenum fretum peterent, indeque copias tranſportarent. Verum cum nihil perſuaſiſſet, infecto negotio Byzantium rediit. At illi coacto concilio, quo de rerum præſentium ſtatu deliberarent: Byzantium eſſe contendendum decrevere, itinerique ſe inde committunt. Neque a priſtina rurſum remiſere arrogantia, quam non fregerunt acceptæ antea clades. Nihilo enim ſecius pecora paſſim trucidarunt, & arcentes vim Romanos complures cecidere: neque etiam jam occulte prælia conferebantur. Quæ poſtquam comperit Imperator, neceſſarium eſſe duxit ut & ipſe copias appararet. Urbem Conſtantinopolitanam tuebatur tunc temporis exercitus, cujus pars una excubabat pro mœnibus, altera ſtationem intra urbis portas habebat. Baſilium autem, cognomine Tzicandylem, qui militaribus in Oriente factis, initiſque adverſus Barbaros præliis, præ cæteris tota urbe celebris habebatur, una cum Proſucho, cujus modo memini, natione quidem Perſa, ſed qui a pueris mores Romanos induerat, ad locum quemdam, cui Longi nomen, mittit cum copiis, quas in inſidiis collocarent, dato ipſis mandato, ut ſi rurſum Alemanni prædarentur, illos prout locus poſceret, adorirentur. Ut ad locum venere, Alemannorum advertunt multitudinem, & ordinatone, an confuſo agmine procederent, diligenter explorant. Corpora quidem ipſorum ſupra modum procera vident, & armis perinde inſtructa. Ut vero equitatum minus velocem, nulloque ordine omnes invia vagari conſpexere, facile a Romanis debellari poſſe exercitum credunt, modo militari arte congrederentur: de his interim admonendum Principem: illiuſque explorandum ſententiam. At ille cum Barbarorum conſilia æquo adhuc animo expenderet, nempe de expeditione, quam in Palæſtinam ſuſceperant, eorum aggreſſionem differendam eſſe cenſuit, expectandumque dum manifeſtius quid molirentur. Ea fuit Imperatoris mens. Progreſſi interea Barbari, ut ad Choerobacchorum campos pervenere, (ſupinatur autem illic regio, herbaſque uberrime præbet ad equorum pabula) caſtra figunt. Dum hic conſiderent, ingentem ſupra quam

Edit. Pariſ. pag. 41.

A μέτρου αὐθαδείας τήν τε ὁρμὴν ἀκαθέκτῳ καὶ ἐπιεικῶς φρονηματίᾳ, σπουδῇ παλίνορσος ἐπὶ τὴν Ἀδριανοῦ ἦλθε, καίτοι δυοῖν ἡμέραιν ὁδὸν Κορράδου προαπιών, πυρί τε τὸ σεμνεῖον φλέξας, οὗ δὴ ὁ Ἀλαμανὸς κατέλυε πρότερον, ταύτην πολέμου πρόφασιν Ῥωμαίοις τε καὶ αὐτοῖς ἐντεῦθεν ξυνεποιήσατο. Ὁ γάρ τοι Προσοὺχ εἰς χεῖρας διὰ ταῦτα Φεδερίκῳ ἐλθών, ἐτρέψατο αὐτόν, καὶ φόνον πολὺν Βαρβάρων εἰργάσατο. Ἦν δὲ Φεδερίκος οὗτος ὁ μετὰ Κορράδον Ἀλαμανῶν ἄρξας, ἐξ αἰτίας, ἣ ἐν τοῖς εἰσέπειτα λελέξεται λόγοις. Ἐντεῦθεν τῆς προτέρας Ἀλαμανοὶ καθυφῆκαν ἀλαζονείας, ἔργῳ τὴν Ῥωμαίων διδαχθέντες ἰσχύν.

ιδʹ. Ταῦτα μὲν οὖν τῇδε ἐπράττετο. Ἀνδρόνικος δέ, B ὃν καὶ Ὦπον ἐκάλουν, ἐκ βασιλέως τούτων δὴ ἕνεκα πεμφθείς, τῶν τε ὅρκων ἀνεμίμνησκε σφᾶς, καὶ ἃ περὶ τοῦ μηδὲν ἀδικήσειν Ῥωμαίους διωμολογήκασι πρότερον συχνὰ προφέρων, ὠνείδιζέ τε τὴν ἀπιστίαν αὐτοῖς· καὶ εἴγε μὴ εἰς προῦπτον κακὸν ἐμπεσεῖσθαι βουλομένοις εἴη, ἐπὶ τὸν Ἀβύδου ξυνεβουλεύετο πορθμὸν ἰέναι, κἀκεῖθεν αὐτίκα περαιωσομένους. Ἀλλ' Ἀνδρόνικος μὲν ταῦτα εἰπὼν μὴ πείθειν εἶχε, ἄπρακτος εἰς Βυζάντιον ἀνεχώρει. Οἱ δὲ εἰς βουλὴν συλλεγέντες περὶ τῶν ἐν χερσὶ πραγμάτων ἐσκέπτοντο. Δόξαν δὲ τῆς ἐπὶ Βυζάντιον ἔχεσθαι, ἄραντες ἐκεῖθεν ὁδοῦ προΐεσαν. Οὐδὲν τε ἧσσον αὖθις ἐκεῖνοι καὶ μετὰ C τὴν πληγὴν ἦσαν οἱ πρὶν ἀλαζόνες. Τά τε γὰρ βοσκήματα συνέκοπτον ἀφειδῶς, καὶ Ῥωμαίων δὲ τῶν ἀνθισταμένων πολλοὺς ἔκτεινον, ἥ τε μάχη οὐκέτι λοιπὸν ἐκ τοῦ ἀφανοῦς συνίστατο. Ταῦτα ἐπειδὴ βασιλεὺς ἤκουσε, δεῖν ἔγνω παρασκευάσασθαι καὶ αὐτός. Πόλιν μὲν οὖν τὴν Κωνσταντίνου αὐτίκα στρατόπεδα ἐφρούρει, τὰ μὲν πρὸ τῶν τειχέων αὐλιζόμενα, τὰ δὲ καὶ πυλῶν ἔνδοθι διατριβὴν ἔχοντα. Βασίλειον δέ, ὃν καὶ Τζικανδύλην ἐπεκάλουν, πολλοῖς ἐς τὰ πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον ἀγῶσι καὶ μάχαις κατὰ Βαρβάρων ἐνδεδοκιμηκότα τῶν τῆς Κωνσταντίνου, ἅμα τῷ Προσοὺχ, ὑπὲρ ἤδη ἐμνήσθην, Πέρσῃ μὲν τὸ γένος, τροφῆς δὲ καὶ παιδείας μεταλαχόντι Ῥωμαϊκῆς, ἐπί τινα χῶρον, ᾧ Λόγγοι ὄνομα, ἅμα στρα- D τεύμασιν ἐλλοχήσοντας ἔστελλεν, ἐπισκήψας αὐτοῖς ἐπειδὰν χειρῶν ἀδίκων καὶ πάλιν κατάρχειν πειρῶνται Ἀλαμανοί, ἀντεπεξιέναι σφίσι κατὰ τὸ ἐγχωροῦν. Οἳ καὶ ἐπειδὴ πρὸς τῷ χώρῳ ἐγένοντο, τήν τε Ἀλαμανῶν κατενόουν πληθύν, καὶ ὅπως ποτὲ τάξεως ἢ ἀταξίας τὰ στρατεύματα τούτοις ἔχοι, ἐπιμελέστατα διεσκοποῦντο. Τὰ γοῦν σώματα αὐτοῖς μεγάλα τε ὑπερφυῶς καὶ τεθωρακισμένα ἐς τὸ ἀκριβὲς κατενόουν, καὶ τὴν ἵππον δὲ ἥκιστα δρομικὴν οὖσαν, ἔτι τε ἀταξίᾳ πολλῇ ἐς ὁδὸν κεχρημένους ἰδόντες· εὐχείρωτόν τε Ῥωμαίοις τὴν στρατιὰν αὐτοῖς ἔσεσθαι ὑπειλήφασι σὺν ἐπιστήμῃ συμπλεκομένοις. Καὶ ἐπὶ βασιλέα πέμψαντες, ταῦτά τε ἐδήλουν, καὶ ἀνεπυν- E θάνοντο τοῦ πρακτέου. Ὁ δὲ τὸ τῶν Βαρβάρων, καὶ ἔτι εὐλαβούμενος πρόσχημα, φημὶ δὴ τὴν ἐπὶ Παλαιστίνην δῆθεν πορείαν, ὤκνει διὰ τοῦτο τὴν ἐπιχείρησιν, ἐκδηλότερόν τι νεωτερίζειν αὐτοὺς προσδεχόμενος. Βασιλεὺς μὲν οὖν οὕτω γνώμης εἶχεν. Οἱ δὲ Βάρβαροι ὁδῷ ἰόντες, ἐπειδὴ ἐς τὰς ἐπὶ Χοιροβάκχων παρῆλθον πεδιάδας, (ὑπτιάζει γὰρ ἐνταῦθα ὁ χῶρος, καὶ πόαν δαψιλῆ μάλιστα ἐς τὰς ἵππων παρέχεται νομάς,) ἐνταῦθα ηὐλίζοντο. Ἔνθα τι δυστύχημα λόγου κρεῖττον αὐτοῖς ξυνενεχθῆναι λέγεται,

ἐξ

ἐξ οὗπερ αὖτις εἰκότως ἐστοχάσατο μηνῖσαι τὸ θεῖον αὐτοῖς, τούς τε ὅρκους ἀθετηκόσι, καὶ πολλῇ ἐς τοὺς ὁμοθρήσκους αὐτοῖς καὶ μηδὲν ἠδικηκότας ἀνθρώπους ἀπανθρωπίᾳ κεχρημένοις. Ὄμβρου γὰρ ἐξαίφνης καταρραγέντος ἀθρόου, οἱ τὸν χῶρον ἐκεῖνον παραρρέοντες ποταμοὶ, ὧν ὁ μὲν Μέλας, ἅτερος δὲ Ἀθύρας πρὸς τῶν ἐγχωρίων ὀνόμασαι, πολλῷ τοῦ συνήθους μᾶλλον ἀνοιδήσαντες μέτρου, ἐπὶ πλεῖστόν τε τοῦ πεδίου προχυθέντες, πολύ τι μέρος τοῦ Ἀλαμανῶν στρατεύματος, αὐτοῖς ἵπποις καὶ ὅπλοις, καὶ αὐταῖς παρέσυραν ταῖς σκηναῖς, ἐπὶ θάλασσάν τε ἀπὸ γῆς ἐξέπιπτον φέροντες. Ὁ πυθόμενος Βασιλεὺς, ἐλέῳ τε τῷ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν ψυχὴν πεπονθὼς, ἄνδρας τῶν ἐπὶ δόξης παραμυθησομένους Κορράδῳ τὴν συμφορὰν ἔστελλε, μεταπέμπεσθαί τε αὐτὸν ὡς λόγων κοινωνήσῃ, καὶ περὶ μεγάλων αὐτῷ συνδιασκέψαιτο. Ὁ δὲ καὶ εἰσέτι μηδαμῇ καθυφεῖναι θέλων τοῦ γαύρου, ὑπαντᾶν αὐτῷ ἐς Βυζάντιον προσάγοντι τὸν Αὐτοκράτορα ἠξίου, τοιούτων τέ τινων ἄλλων ὁμιλίαν τὴν ἑαυτοῦ σταθμώμενος ἦν. Ἐφ' οἷς ὁ Βασιλεὺς ἀλαζονείας ὅρον οὐκ ἐχούσας αὐτοῦ καταγνοὺς, τοῦ λοιποῦ περιεῖδε. Κορράδος δὲ πανστρατὶ ὡς ἐπὶ Βυζάντιον ἐφέρετο· ἐν δὲ τῷ καταντικρὺ τειχέων βασιλικῷ γεγονὼς ἐνδιαιτήματι, ὃ Φιλοπάτιον ὀνομάζουσιν, οὐκ οἶδα εἴτε τὴν φίλην αἰνιττόμενοι διατριβήν. ἄνεσιν γάρ τινα παρέχεται καὶ φροντίδων ἀπαλλαγὴν, τοῖς ἐκ τῶν ἀστικῶν ταραχῶν ἐνθάδε ἀπαλλαττομένοις, εἴτε καὶ τὴν φύλλοις κομῶσαν πόαν τε δαψιλῆ ἀνιεῖσαν· ἀμφιλαφὴς γὰρ ὁ χῶρος, καὶ ἐπίχλοον ἁπανταχῆ φέρει τὸ πρόσωπον. ἐντεῦθεν τῷ περιβόλῳ προσεῖχε τοῦ ἄστεος. Τούς τε οὖν πύργους ἐς ὕψος ἱκανοὺς ἀνατρέχοντας κατανοήσας, καὶ τάφρου μέγα τι χρῆμα βαθείας κύκλῳ περιθεούσης ἰδὼν, ἐν θαύματι μεγάλῳ ἐγένετο. Ἐπεὶ δὲ καὶ γυναικῶν ὅμιλον καὶ δῆμον ἄνοπλόν τι καὶ ἀπερίεργον ἐπὶ τῶν προπυργίων ἑστῶτα εἶδε· πάντες γὰρ ὅσοι πολεμίων εἰώθασι πόνων γεύεσθαι, οἱ μὲν πρὸς τοῖς τείχεσιν ἔνδον φρουροῦντες ἐκάθηντο, οἱ δὲ πρὸ τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως ἕστασαν, χειρῶν ἄρχειν Ἀλαμανοὺς περιμένοντες. Ἐπειδὴ γοῦν ταῦτα κατενόει, αὐτίκα ὅπερ ἦν, περιουσίᾳ δυνάμεως ἀνέκπληκτον τὴν πόλιν μεῖναι ἐννοήσας, ἐνθένδε ἀπηλλάττετο, γέφυράν τε, ἣ τὴν ὑποκειμένην, ὡς ἂν εἴποι τις, ποταμοθάλασσαν ζεύγνυσι, ταχὺ διαβὰς, ἐπί τι τῶν ἀντιπέρας Βυζαντίου κατήγετο προάστειον, ὃ Πικρίδιον ὀνόμασαι. ἔστι δὲ τὸ τοῦ ἐνταῦθα Πορθμοῦ τοιοῦτον. Ὁ Εὔξεινος πόντος ἀπορροήν τινα ποιούμενος ἐπὶ τὸ δεξιὸν εἰς πλεῖόν τι μέρος, ὡς ἐπὶ δυσμὰς ἄνεισι, λιμένα ἐπιεικῶς Βυζαντίοις ἐργαζόμενος. Ποταμὸς δέ τις ἄνωθέν ποθεν ἐκβάλλων τὸ ῥεῦμα, κάτεισι μὲν διὰ τῶν τῇδε πεδιάδων· ὀλίγου δὲ Βυζαντίου ἄποθεν κατὰ κορυφὴν τῷ λιμένι ξυμβαλὼν, εἰς ταυτὸν ἔρχεται, ἔνθα καὶ γέφυραν ἵστασθαι ξυμβαίνει. Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον.

ιέ. Κορράδος δὲ ἐνταῦθα γεγονὼς, λόγους ἐς Βασιλέα οὐ πόρρω θρύψεως ὄντας πολλῆς ἔπεμψεν. εἶχε δὲ ὧδε τὰ μηνύματα. „ Χρὴ, Βασιλεῦ, ἐπὶ παντὶ τόν γε νοῦν ἔχοντα οὐ τὸ πρᾶγμα σκοπεῖν καθ' ἑαυτὸ, τὸ δὲ σκοπὸν ὅθεν γίνοιτο πολυπραγμονεῖν μάλιστα, ὃ γὰρ γνώμης ἤρτηται τινὸς, οὔτε ἀγαθὸν ὂν ἐπαινεῖται πολλάκις, οὔτε φαῦλον φαινόμενον ψέγεσθαι πέφυκε. Καί τις πρὸς

Adici poteſt accidiſſe illis calamitatem aiunt: unde conjectari liceat iratum fuiſſe ipſis Deum, propter tot eorum perjuria, atque adeo in ejuſdem religionis homines, & a quibus nullam injuriam accepiſſent, inhumanitatem. Magna quippe imbrium vi repente de cælo demiſſa, qui campos illos præterfluunt fluvii, quorum alter Melas, Athyras alter ab incolis appellatur, ultra ſolitum in immenſum excreſcentes, & in agros effuſi, magnam Alemannorum exercitus partem, cum equis ipſis & armis, nec non & tabernaculis in mare de terra abripuerunt. Quæ ut reſcivit Princeps, hominum calamitate commotus, viros dignitate illuſtres miſit, qui & Conradum de caſu conſolarentur, & invitarent ad colloquium, quo de rebus majoris momenti invicem tractarent. At ille, remiſſa nihilo minus ferocia, ut Byzantium venienti ſibi occurreret Imperator, poſtulavit, talibus aliorum aliquot colloquiis eum expendens congreſſum. Imperator igitur damnato ejuſmodi immodico faſtu, virum deinceps neglexit. Conradus interea cum univerſis copiis Byzantium verſus contendit, & ad Imperatorium Palatium, quod mœnibus urbis obverſum eſt, pervenit. Philopatium illud vocant, ſeu quod hacce appellatione gratam illius habitationem ſignificent, ut quæ iis, qui vitandi urbis tumultus cauſa eo ſecedunt, remiſſionem animi quamdam præbeat & curarum: ſeu quod arboribus & virgultis conſitus ſit locus, herbarumque virentium ubertate paſſim amœniſſimus. Inde ille progreſſus ad contemplandum urbis ambitum, viſis turribus in idoneam altitudinem exurgentibus, & luſtratis quæ immenſa profunditate mœnia circumdabant foſſis, ſumma admiratione percellitur: præſertim vero cum mulierum virorumque turbam inermem & otioſam in exterioribus propugnaculis ſtare conſpexit. Eorum enim qui rei bellicæ operam dare ſolent, alii intra urbem mœnia ſervabant, alii ſtabant extra ambitum, obſervaturi, ſi manus Alemanni priores confererent. Hæc omnia igitur perſpiciens, urbemque, quod re vera erat, abundantia virium munere imperterritam, inde receſſit, & ponte, qui ſubjacentem, ut ita dicam, e mari confectum fluvium jungit, confeſtim trajecto, in obverſum Byzantio ſuburbanum, quod Picridium vocant, profectus eſt. Ejuſmodi vero eſt adjacentis ſinus forma. Qua ad Occidentem vergit Pontus Euxinus, in dextram partem ut plurimum effuſus, ſpatioſum Byzantinis portum facit. Fluvius autem paulo ſuperius per circumjacentes campos defluens, haud procul Byzantio, ad Portus caput in eumdem delabitur, ipſique miſcetur, ubi Pons exſtructus eſt. Atque hæc ita ſe habent.

Edit. Pariſ. Pag. 42.

XV. Cum eo in loco eſſet Conradus, litteras ad Imperatorem miſit, quæ languidum quid ac effœminatum præ ſe ferrent, quarum erat ſententia: *Decet virum prudentem, Imperator, non per ſe res ipſas, ſed quo fine fiant, maxime attendere. Ille enim cujus præoccupatus eſt animus, neque quod bonum eſt laudare, nec quod videtur vitioſum vituperare, ſo-*

penumero ſolet. Interdum etiam præter mentem quis beneficium ab inimicis, ab amicis vero damnum accipit. Eorum igitur, quæ nuper ab incondita exercitus multitudine in agris tuis perpetrata ſunt, cauſam noli in nos rejicere, neque propterea hæc Edit. Pariſ. pag. 43. *tuum in nos animum moveant, cum minime in culpa ſimus, ſed inordinatæ multitudinis quaquaverſum ſe ſeferentis impetus, quidquid commiſſum eſt ultro patraverit. Exercitu namque peregrino externoque, tum provincias luſtrante, tum ad comparanda uſui neceſſaria, longius evagante vel excurrente, utrinque factas eſſe injurias, haud equidem mirandum exiſtimo.* Hæc & ſimilia Alemanni. At Imperator hæc facete dicta eſſe exiſtimans, in hunc modum reſcripſit: *Majeſtatem noſtram non latet, plebis impetum quidpiam ſemper fuiſſe, quod ægre gubernari poſſit ac retineri. Quapropter & nobis potiſſimum curæ fuit, ut qui advenæ eſtis & externi, dum per provincias noſtras iter agitis, nullum damnum pateremini. Ideoque ne vobis ulla inferretur injuria, palam edinimus; nec ſane res aliter fieri potuit, ne violato hoſpitalitatis jure male apud homines audiremus. Quandoquidem vero illa vobis, utpote viris prudentiſſimis, & in inveſtiganda rerum natura ſolertiſſimis, videntur carere omni culpa, nos etiam gratias rependimus: neque enim curandum nobis erit in poſterum, ut noſtræ multitudinis impetus comprimamus, quinimo adſcribemus hæc illius inſolentiæ, quandoquidem id a vobis edocemur. Veſtra igitur intererit, non diſperſos incedere, nec ita in alieno evagari ſolo. Sed cum ita videatur, deturque licentia gregariæ multitudini utriuſq; exercitus quo velit irruere, neceſſe erit ut multa ab indigenis damna patiantur advenæ.* His dictis, Legatos dimiſit. At cum probe ſciret, quanto Romanorum exercitus numero bellatorum inferior eſſet Barbarico, tanto ſcientia rei militaris & in præliis conſtantia præcellere, ejuſmodi conſilium capit. Proſucho & Tzicandylæ aliiſque Ducum Romanorum compluribus jubet, ut idoneum contrahant exercitum, & Alemannis a fronte opponant, inſtructa in hunc modum acie. Imbellis & gregaria exercitus turba longius, & a quarto circiter ſtaret ſigno: tum gravis armatura & Cataphracti, qui deinde velociſſimis equis utuntur equites, denique Scythæ in fronte, Perſæque & Sagittarii Romani. Ita ordinatas copias ut conſpexere Alemanni, ſummo animi ardore tumultuque, in illos pernici celeritate irruunt: fit atrox pugna, & cædes ingens editur Alemannorum. Quippe Romani, dum ſubeuntes hoſtes militari peritia excipiunt, eos cecidere. Conradus nihil eorum quæ acciderant edoctus, ferox adhuc, tumiduſque & magna ſpe plenus conſederat in caſtris. At Imperator, quo priorem pag. 44. illius ſuperbiam retunderet ſugillaretque, litteras miſit eo verborum contextu: *Ut nemo noſtrum ignorat, equum, qui frænum non patitur, nihil prodeſſe ſeſſori ſuo, imo crebrius ad prærupta illum deferre; exercitum, qui imperantium mandata detrectat vel negligit, ipſos ut plurimum Duces objicere periculis: ita minime par erat indulgere militibus noſtris, ut inter ſe invicem pro arbitrio collidi pateremur. At poſtquam aliud forte cogitans tu hæc neglexiſti primum, noſtramque Majeſtatem quæ*

A ἐχθρῶν μὲν ἀγαθοῦ παρὰ γνώμην ἔστιν ὅτε τυγχάνει,
βλάβης δ' αὖ πρὸς τῶν φίλων πειρᾶται τινές. Μὴ
τοίνυν τῷ τῷ πλήθει τῆς ἡμετέρας στρατιᾶς χθὲς
περὶ τὴν χώραν ἡμαρτημένων τὴν σὴν, τὰς αἰτίας
ἐφ' ἡμᾶς ἄγε, μὴ δὲ διὰ ταῦτα χαλέπαινε, ἐπεὶ
οὐχ ἡμεῖς αὐτοί σοι τῶν τοιούτων κατέστημεν αἴτιοι,
ἡ δὲ τοῦ πλήθους φορὰ ἀλόγως ἔνθα ἔτυχε φερομένη,
αὐτοματίζειν εἴδε ταυτί. στρατεύματος γὰρ ξένου καὶ
ἐπήλυδος, τὸ μὲν ἐπὶ ἱστορίᾳ τῆς χώρας, τὸ δὲ ἐπὶ
πορισμῷ τῶν ἀναγκαίων πολλαχόσε πλανωμένου καὶ
περιτρέχοντος, τοιαῦτα ἑκατέρωθεν ἁμαρτάνεσθαι
ἀπεικὸς οἶμαι οὐδέν. Ἀλαμανοὶ μὲν τοσαῦτα εἶπον.
Βασιλεὺς δὲ εἰρωνείαν τὸ πρᾶγμα λογισάμενος, ἀ-
B μείβετο ὧδε. Οὐδὲ τὴν ἡμετέραν λέληθε βασι-
λείαν ἡ τοῦ πλήθους ῥοπὴ, δυσάγωγόν τι οὖσα καὶ
δυσήνιον ἀεὶ χρῆμα. ἀμέλει καὶ διὰ φροντίδος ἡμῖν
ἦν, πῶς ἂν διὰ τῆς ἡμετέρας ἀβλαβῶς διελθεῖν
ὑμᾶς γένοιτο, ξένους καὶ ἐπήλυδας ἄνδρας. καὶ οὐδὲν,
ὅτι ἀδικεῖν ὑμᾶς οὔτε ἐπαγγελλομένους, οὔτε ἄλλως
δεδιωγμένους, ὡς μὴ ξενίαν ἀδικοῦντες, δόξαν οὐκ
ἀγαθὴν παρὰ ἀνθρώποις ἀπενεγκώμεθα. ἐπεὶ δ'
ὑμῖν ἅτε ξυνετωτάτοις οὖσι, καὶ τὰς τῶν πραγμάτων
φύσεις καλῶς ἐξετάζειν ἐπισταμένοις, ἀνέγκλητα
εἶναι δήπου τὰ τοιαῦτα δοκεῖ, ἡμεῖς καὶ χάριτας ὑ-
μῖν ὀφλοιμεν. οὐ γὰρ ἔτι φροντιοῦμεν, ὅπως ἂν τὴν
C ὀχλικὴν τῶν ὑμετέρων ἀναχαιτίσωμεν ὁρμὴν, ἀλλ'
ἐπιρρίψομεν ταῦτα τῇ τοῦ πλήθους ἀλογιστίᾳ, κα-
θὼς ὑμεῖς εὖ ποιοῦντες ἡμᾶς ἐδιδάξατε. Συνοίσει
τοίνυν ὑμῖν μὴ σποράδας τὴν ὁδὸν ἰέναι, μηδὲ οὕ-
τως ἐπὶ ξένης πλανᾶσθαι. ἐπειδὴ γὰρ οὕτω δέδοκται,
καὶ ἀνεῖται τοῖς πλήθεσι παρ' ἀμφοτέρων ταῖς οἰ-
κείαις χρῆσθαι ὁρμαῖς. πολλὰ πρὸς τῶν αὐτοχθό-
νων πεπονθέναι τοὺς ξένους εἰκός. Ταῦτα εἰπὼν,
αὐτοὺς μὲν ἀπεπέμψατο. Τὸν δὲ Ῥωμαίων στρατὸν πλή-
θει μὲν πολὺ τοῦ τῶν Βαρβάρων ἐλασσούμενον εἰδὼς,
ἐπιστήμῃ δὲ στρατιωτικῇ καὶ καρτερίᾳ τῇ περὶ τὰς μά-
χας τοσούτῳ δὴ μᾶλλον πλεονεκτοῦντα, τοιάδε ἐνόησε.
Τὸν Προσοὺχ καὶ τὸν Τζικανδύλην καὶ πλείους ἄλλους τῶν
D Ῥωμαίων στρατηγῶν ἐκέλευε στράτευμα ἐπαγομένους ἱκα-
νὸν, ἀντιμετώπους Ἀλαμανοῖς ἵστασθαι. Τάξασθαι μέν-
τοι ὧδε. Τὸ μὲν ἀπολεμώτατον, καὶ ὥσπερ εὐγελαῖον τοῦ
στρατοῦ, πόρρωθεν καὶ ὡς ἀπὸ σημείων τεττάρων,
μετὰ δὲ τοῦτο, ὅσον ὁπλιτικὸν καὶ κατάφρακτον. ἑξῆς δὲ ὡς
ὅσοι ταχυπόδων ἐπέβαινον ἵππων. τελευταῖον δὲ καὶ κατὰ
μέτωπον, Σκύθας ἅμα Πέρσαις καὶ τὸ Ῥωμαίων τοξικόν.
Ῥωμαῖοι μὲν οὖν κατὰ ταῦτα ἐποίουν. Ἀλαμανοὶ δὲ ὡς εἶ-
δον, θυμῷ πολλῷ καὶ θορύβῳ ἐχόμενοι, δρόμῳ ἐχώρη-
σαν. συνίσταται τοίνυν μάχη καρτερὰ, καὶ φόνος Ἀλαμανῶν
πολὺς γίνεται. Ῥωμαῖοι γὰρ σὺν ἐπιστήμῃ, τοὺς ἐπιόντας
ὑφιστάμενοι ἔκτεινον. Κορράδος δὲ οὔπω τι πεπυσμένος
E τῶν γεγονότων, σοβαρὸς ἔτι καθῆστο, καὶ ἐπὶ μακρᾶς
ὠχεῖτο ἐλπίσιν. Ὁ τοίνυν Βασιλεὺς τῆς προτέρας αὐτὸν
ἐπικερτομῆσαι θέλων ὑπεροψίας, ἐπέστειλε τοιάδε.
Ἔδει μὲν ὑμᾶς ἐκεῖνο πάλαι εἰδότας, ὡς οὔτε ἵππος
κρείττων φερόμενος χαλινοῦ ὀνίνησιν ἂν τὸν ἐπιβάτην,
εἰ μὴ καὶ κατὰ κρημνοῦ τοῦτον πολλάκις συγκατασείσειε. καὶ
στράτευμα δὲ ἐκεῖνο, ὃ μὴ τῶν στρατηγούντων ἐπαΐοι, κιν-
δύνοις περιβάλλειν ὡς ἐπίπαν εἴωθε τοὺς ἄρχοντας,
μὴ οὕτω στρατεύμασιν ἐφιέναι τοῖς ἑαυτοῦ πρὸς τὰς οἰ-
κείας ἑκάστοτε φέρεσθαι ὁρμάς. ἐπεὶ δ' οὐκ οἶδ' ὅτι

„ παθὼν, σύ τε πρότερον κατολιγώρηκας τούτων, καὶ τὸ ἡ-
„ μέτερον δὲ κράτος, ὅσα καὶ φίλῳ προσφερόμενον, τῆς αὐτοῦ
„ γεγονέναι σοι γνώμης ἀνέπεισας ἤδη, συλλόγισαι τίνα
„ ὑμῖν ἡ τοῦ πλήθους προὐξένησεν ἐλευθερία. Πυνθάνο-
„ μαι γὰρ, ὡς ὀλίγος Ῥωμαίων στρατὸς Ἀλαμανῶν πλήθει
„ οὐκ εὐκαταφρονήτῳ περιτυχὼν, κακῶς αὐτὸ διέθετο. Τὸ
„ γὰρ αὐτόχθον καὶ ἐγχώριον ἐπικρατέστερον ὡς ἐπίπαν τοῦ
„ ἐπηλύδων καὶ ξένων φιλεῖ γίνεσθαι. Ἡμῖν δὲ οὐδὲ κολά-
„ ζειν ἐξῆν τοῖς πλήθεσι τὴν ἀσέβειαν. πῶς γὰρ οἷς κα-
„ θάπαξ πρὸς γνώμην ἐνδιδόαμεν φέρεσθαι τὴν αὐτῶν; Εἰ
„ τοίνυν καὶ αὐτῷ σοι δοκεῖ, ἀνθεκτέον καὶ πάλιν ἡνίας
„ ἀμφοτέραις τῆς ἀρχῆς, καὶ ἀνασειραστέον τοῖς στρατεύμα-
„ σι τὰς ὁρμάς. μὴ δοκοῦν δέ σοι, ταῦτα μὲν μεμπτέον ἐπὶ
„ τῶν παρόντων. τό γε μὴν πεπραγμένον σαφῶς ἡμῖν δεδη-
λώσθω. Τὰ μὲν τοῦ Βασιλέως ἐν τούτοις ἐτελεύτα.

ιϛʹ. Κορράδος δὲ οὔπω τῶν Ἀλαμανοῖς συμπεσόντων ἐνω-
τισάμενος οὐδὲν, τούτων μὲν οὐδ' ἐπεστράφθαι τὸ παράπαν
ἐδόκει. Δρόμωνα δὲ τὸν βασίλειον, καὶ τὰς συνήθεις γα-
λῶναι οἱ πρὸς Βασιλέως ἠξίου τριήρεις, ἐφ' ὧν πρὸς τὴν διά-
βασιν αὐτοῖς χρήσαιτο. Καὶ εἰ μὴ θᾶττον ἀφίκοντο πρὸς
αὐτὸν, ἠπείλει πολλαῖς ἐς νέωτα μυριάσι τὴν πόλιν περιβα-
λεῖν. Πρὸς ὃ χαλεπήνας ὁ Βασιλεὺς, οὐκέτι μέχρις εἰρω-
νείας τὸν ἀλαζόνα ἀμείβεσθαι ἤθελεν. ὅθεν καὶ πικροτάτοις
„ αὐτοῦ καθίκετο λόγοις, ἐπιστείλας οὑτωσί. Οὐ τῷ πλή-
„ θει τὰ πράγματα κρίνειν εἰώθασιν, οἷς καὶ σμικρὰ συ-
„ νορᾶν ἔνεστι. ποιότητι δὲ μᾶλλον, καὶ τῶν ἐντεῦθεν ὑπερ-
„ βολαῖς καὶ ἐλλείψεσιν. Οὐκοῦν καὶ τοὺς Ἄρεως ἀθλητὰς οὐ
„ πλήθει διαιρετέον, ἀλλ' ἀρετῇ καὶ πόνοις καὶ τῇ περὶ ταῦτα
„ ἐπιστήμῃ. Εἰ καί σοι τοίνυν πλεῖστον ἀκολουθῇ στράτευ-
„ μα, ἀλλὰ πρός γε τῷ μὴ πολλῷ τὸ ἡμεδαπὸν ὑπερφέρειν,
„ καί τοι τῶν πλείστων πολλαχῇ τῆς Ῥωμαίων διῃρημένων ἀρ-
„ χῆς, ἀγελαῖον ἐστὶ καὶ τὸ πλεῖστον ἀπειροπόλεμον. προ-
„ βάτων δὲ ἀγέλαι, κἂν εἰς μυριοστύας ὅλας ἀριθμοῖντο,
„ σχολῇ ἐὰν ἀνάσχοιντο, λέοντος ἐπιπηδῶντος αὐτῷ. Ἢ οὐκ
„ οἶσθα, ὅτι καθάπερεὶ στρουθίον ὑπὸ ταῖς ἡμετέραις γεγό-
„ νησαι ἤδη παλάμαις; κἂν θελήσωμεν, οὐκ ἂν φθάνοις
„ αὐτίκα παραπολλύμενος. Ἐννόησον ὡς ἐκεῖνοι τὴν χώραν
„ κατέχουσι ταύτην, ὧν οἱ πρόγονοι πᾶσαν τὴν γῆν περιῆλ-
„ θον τοῖς ὅπλοις, ὑμῶν τε αὐτῶν καὶ λοιπῶν ἁπάντων, τῶν
„ ὑφ' ἡλίῳ ἐκυρίευσαν ἐθνῶν. Ταῦτα ὑπολογίσεσθαί σε
„ χρεὼν, καὶ προσέτι, ὡς οὔτε ναῦς ποτε ἐπιβήσῃ τὴν βασι-
„ λέως, οὔτε τι ὧν ᾔτησας ἐπιτελὲς ἔσται σοι παρ' ἡμῶν. ἀλ-
„ λά σε τὴν αὐτὴν καὶ πάλιν οἱ τῶν ἵππων οἴσουσι πόδες. Καὶ οὐ-
„ δέπω μεμπταῖοι πάντως ἡμεῖς, εἰ μὴ τοῖς ἀδικεῖν βου-
„ λομένοις ῥᾴστους ποιοῦμεν ἑαυτούς. Οὐ γὰρ ταυτὸν ἀδικεῖν καὶ
„ ἀμύνεσθαι. ἀλλὰ τὸ μὲν γνώμης ἤρτηται φαύλης. τῷ δὲ
„ προσγίνεται πάντως ἀσφάλεια. Ἡμᾶς δὲ καὶ προλαβὸν ἀ-
„ ξιοῖ τὸ ὑπήκοον, ὅπερ ὅσον οὐκ ἤδη Πέρσαις ἀποκερδαν-
„ θήσεται τοῖς ἐν γειτόνων, ταῦτα δὴ Ῥωμαίοις ἀμογητὶ
„ κτήσεσθαι. Ὅ τοίνυν ἀξιούντων οὐκ ἐνεχόμεθα τῶν ἡμετέ-
„ ρων, τοῦτο νῦν σοὶ προτρεπομένῳ, αὐτίκα ποιεῖν κινδυ-
„ νεύομεν. Ταῦτα Κορράδος ἐνωτισάμενος, καὶ ἅμα πυθό-
μενος ἅπερ ἔναγχος δυστυχῶς συνέπεσεν Ἀλαμανοῖς, λαμ-
βαδιόντι λυπρὸν αὐτοῦ που περὶ τὴν θαλάσσης ἀνειλκυσμένον
ἀκάτου ἀναβὰς, τὸν Δαμάλεώς τε πορθμὸν διέβη, καὶ ἐπὶ τὴν πε-
ραίας θᾶττον ἐγένετο, ὀλιγωρίας τινὸς βαρβαρικῆς ἐπειγού-
σης τὸν ἄνδρα. Φιλεῖ γὰρ τὸ Βάρβαρον εὐημεροῦν μὲν ὑπὲρ μέτρον
ἐπαίρεσθαι καὶ αὐχεῖν, δυστυχοῦν δὲ καταβάλλεσθαί τε πλέον ἢ
προσήκει, καὶ ταπεινοῦσθαι παρὰ τὸ μέτριον. Βασιλεὺς δὲ
τοῦ καὶ εἰσέτι μᾶλλον κατασπᾶν αὐτῷ τὴν ὀφρὺν προνοῶν,

A *te ut amicum de iis admonuerat, induxiſti, ut eadem uteremur indulgentia: nunc tandem percipe, quid utilitatis vobis contulerit ejuſmodi licentia multitudinis. Accepi enim exiguam Romanorum manum, cum haud contemnendis Alemannorum copiis congreſſam, male eas accepiſſe. Fere enim ſemper accidit, ut indigenæ ipſoque innati ſolo, advenis & extraneis ſint longe fortiores. Neque nobis vulgi petulantiam caſtigare licet. Qui enim poterimus, quibus agere pro libitu induſſimus? Verum ſi & tibi ita videtur, diſcant copiæ nunc parere Ducum imperiis, & earum coerceatur impetus. Sin alia eſt ſententia, ſtemus præſentibus; ſaltemque vulgare liceat quod a nobis geſtum eſt.* Ejuſmodi fuit Epiſto-
B læ Imperatoris finis.

XVI. Cooradus interea, nondum percepto de Alemannorum clade nuntio, de priori ferocia remiſiſſe non videbatur. Quinimo Dromonem Imperatorium, & conſuetas triremes, quibus ad tranſmittendas copias uteretur ab Imperatore poſtulabat; ac ni confeſtim adducerentur, proximo ſe anno multis cum millibus urbem ipſam obvallaturum minabatur. Indigniſſime id ferens Imperator, non jam ludicris, ſed acerbiſſimis arroganti reſpondere hunc in modum literis decrevit: *Non ex multitudine judicare de rebus ſolent ii, qui & modica ſæpe quid valeant, non ignorant, ſed ex earum natura, & iis quæ aut*
C *abundant in illis, aut deficiunt. Neque enim Martis athletæ numero diſtinguendi, ſed virtute, laboribus, & rei militaris peritia penſandi ſunt. Quamvis igitur ingens te ſequatur exercitus, nobiſque vix adſint copiæ, ut pote per omne Romanorum Imperium militibus diſtributis, tua illa turba incompoſita eſt, & majorem partem rei bellicæ ignara. Pecudum greges, & ſi multorum millium ſint, vix Leonis irruentis impetum poſſunt ſuſtinere. An ignoras, te inſtar aviculæ in noſtris fuiſſe manibus, continuo ſi voluiſſemus periturum? Has illos incolere regiones cogita, quorum majores orbem univerſum bellis peragrarunt, vobiſque ipſis, aliiſque omnibus ſub ſole gentibus imperaverunt. Hæc te ſcire perinde neceſſe eſt, neque Imperatoriam ad te* Edit. Pariſ. pag. 43.
D *umquam Navem venturam, neque quidquam eorum quæ poſtulaſti nos indulturos; ſed qua veniſti, equorum pedibus fore tibi redeundum. Neque propterea erimus culpandi, ſi inferre injuriam volentibus, nos minus faciles ac benevolos præbemus. Res enim diverſiſſimæ ſunt, inferre injuriam, & propellere: illud a prava voluntate pendet, altero ſecuritas comparatur. Nos vero jamdudum orant ſubditi noſtri, ut quæ modo eo vicinis Perſis vindicavimus, ea quiete ac ſine moleſtia poſſideant Romani. Quod igitur obſecrantibus noſtris non induſimus, id nunc te ſuadente ſtatim experimur.* Iis acceptis Cooradus, intellectaque ſimul quæ paulo ante Alemannis acciderant clade, putri circa littus protracta
E navicula, Damalis fretum trajicit, ſummoque celeritate in adverſam continentem properat, pavore quodam barbarico virum ocyus urgente. Barbari quippe fluentibus ex voto rebus, eriguntur in immenſum, tumentque: ſi contra adſit aliqua calamitas, plus quam par eſt demittuntur animo. Sed Imperator quo magis adhuc illius ſupercilium contraheret, talis aggreditur.

Miſſis aliquot ex Romanis ad procedentem a tergo Alemannorum exercitum, data pecunia, militum, quorum numerus pene fuit infinitus, a Conrado abalienavit animos. Quod ut intellexit Conradus, non ea qua prius ferocia inflatus, per Legatos Principem rogat, ut ad ſe Romanum quemdam tranſmitteret, qui monſtraret viam, & tuto copias ſuas deduceret. Mittitur itaque qui ad id tempus Acoluthi dignitate functus fuerat, dato inſuper mandato, ut de belli etiam ſocietate ineunda cum Conrado ſermones conferret: quam ſi ille admitteret, quandoquidem Romani & Alemanni longo inter ſe diviſi intervallo bella gerebant, auxilia quidem ſubmitteret Imperatori, ab illo viciſſim recepturus majora: vel ſi adverſus Perſas præliari eſſet animus, arma cum Imperatore conjungeret: duabus autem propoſitis, eligeret ille quam vellet viam. Hæc Conrado Stephanus nuntiavit. Ille ſuis in conſilium coactis, commilitium penitus recuſavit. Itinere vero Philomelium verſus inſtituto, nihil illi quidplam ſiniſtri accidit, quouſque ad Melangia & Dorylæum oppidum pervenit. Tum enim Mamplanes Perſa cum exiguo exercitu in primam aciem invectus eſt, quo vires hoſtiles, & pugnandi formam exploraret. Alemanni viſis primum tum Perſis, nullo quidem ordine, ſed cum impetu tumultuque in eos irruere. Illi, quamdiu haud procul a caſtris erant Alemanni, terga vertunt, fugamque ſimulant: dein feſſis inſequentium equis, atque ipſis longius a cætero exercitu abſtractis, converſo curſu equos cum ſeſſoribus concidunt: Idque repetitum pluries immodicum Alemannis terrorem incuſſit. Tum demum videre erat feroces nuper & tumidos, quique ferarum inſtar hoſtes ſuos aggrediebantur, jam trepidos & degeneres, neque agendi animum, neque conſilii locum habere. At Conradus, ut erat in bellis mirabili audacia, in Perſas progreſſus, velociſſimos, quos ab Imperatore acceperat, equos amiſit: ipſeque, quin a Barbaris caperetur, parum abfuit. Is rerum Alemannicarum fuit ſtatus.

Edit. Pariſ. pag. 46.

XVII. Rex autem Germaniæ, qui tranſiſſe jam Iſtrum, & ulterius progredi nuntiabatur, non ea qua Conradus, ultra modum ferocia ſe geſſit: ſed Legatos ab Imperatore ad ſe miſſos, Michaelem Palæologum Sebaſtum, & Michaelem cognomento Branam, excepit comiter, eoque nomine gratias Imperatori agit: Apparebatque nihil eum damni contra Romanos deinceps moliturum: verum an quod ex iis quæ Conrado acciderant factus eſſet prudentior, an vero quod mite illi a natura fuerit ingenium, haud omnino mihi compertum. Ut ut ſit, magnam inde ſibi Principis gratiam conciliavit. Cum jam Byzantio proximus eſſet, miſſis ad Imperatorem Legatis, amicitiam ſuam non tantum ultro eſt profeſſus; ſed & addidit, ſe ſe lubenter cum eo de rebus non mediocris momenti acturum, ſi illa una convenire, inque palatio ſermones de iis conſerti pateretur. Annuit dictis haud gravate Princeps, & ut accederet ille fidenter, nuntiavit. Advenienti itaque, effuſi obviam

A τοιάδε ἐποίει. Τῶν τινας Ῥωμαίων εἰς τὴν κατόπιν ἰοῦσαν ἐκπέμψας Ἀλαμανῶν στρατιὰν, ἀριθμοῦ κρείσσω ἀγγελομένους εἶναι, χρήμασι τῆς ἐς Κοῤῥάδον ἀποχέσθαι ἀνέπειθεν εὐνοίας. Ὁ Κοῤῥάδος ἐναντισάμενος, οὐκέτι ἐκεῖνος ὁ πρώην ὑπερόφρυς ἦν. πέμψας δὲ πρὸς Βασιλέα, ᾐτεῖτο σταλῆναι οἱ Ῥωμαίων τινὰ ὁδοῦ τε αὐτῷ καθηγησόμενον, καὶ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ παραπέμψοντα. Ἐστάλη τοίνυν ὁ τὸ τοῦ Ἀκολούθου εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν λειτούργημα ἐκπληρῶν. Ἐπετέτραπτο δὲ οἱ, καὶ συμμαχίας πέρι Κοῤῥάδῳ διειλέχθαι. ἦν ἐπειδὴ πολλῷ τῷ διαλλάσσοντι Ῥωμαίους καὶ Ἀλαμανοὺς ξυμβαίνει μάχεσθαι, τὴν μὲν Βασιλεῖ δοίη, πολλῷ καὶ ἀντιλάβοι πλείονα, εἴγε αὐτῷ βουλομένῳ ἔσται μάχης B κατὰ Περσῶν Βασιλεῖ κοινωνῆσαι. ὁδῶν τε σφίσι προκειμένων δυοῖν, ὁποτέρᾳ ἂν αὐτὸς βούλοιτο ἰέναι, ταύτην δὴ ἑλέσθαι. Στέφανος μὲν οὖν Κοῤῥάδῳ ταῦτα ἀπήγγελλεν. Ὁ δὲ ἐς βουλὴν ξὺν τοῖς αὐτοῦ καταστὰς, πρὸς μὲν τὴν ὁμαιχμίαν ἀπεῖπεν. ὁδὸν δὲ τὴν ἐπὶ Φιλομήλιον ἄγει αὐτὸς εἵλετο. μέχρι μὲν οὖν Μελαγγείων καὶ Δορυλαίου πόλεως, οὐδὲν ἄχαρι Ἀλαμανοῖς ὑπηντιάζεν. Ἐνταῦθα δὲ γενομένοις, Μαμπλάνης ὄνομα, Πέρσης ἀνὴρ, ἅμα στρατεύματι ὀλίγῳ τοῖς ἐμπροσθίοις αὐτῷ προσέβαλε τάγμασιν, ἀποπειρασόμενός τε τῆς ἰσχύος αὐτοῖς, καὶ τὸν τῆς παρατάξεως ὅπως ποτὲ ἔχοι μαθησόμενος τρόπον. Ἀλαμανοὶ τοίνυν, ἐπειδὴ Πέρσαι τὸ πρῶτον αὐτοῖς παρεφάνησαν, οὐκέτι κατὰ συντάξεις C ἐχώρουν· θυμῷ δὲ καὶ θορύβῳ πολλῷ ἐχόμενοι, κατ' αὐτῶν ᾔεσαν. Πέρσαι δὲ ἕως μὲν οὐ πόῤῥω τοῦ σφῶν αὐτῶν στρατοπέδου Ἀλαμανοὶ ἦσαν, νῶτα ἐδίδουν καὶ τὴν φυγὴν ὑπεκρίνοντο: ἐπειδὰν δὲ ὅ τε ἵππος αὐτοῖς ἐκεκμήκει, καὶ τοῦ στρατοπέδου μακρὰν ἤδη γεγόνεισαν, ἀποστρόφους τὰς ἐπελάσεις τιθέμενοι, ἵππους τε καὶ αὐτοὺς ἔκτεινον. Πολλάκις τε αὐτὸ γεγονὸς, ἐς ἀμηχανίαν μέτρον οὐκ ἔχουσαν τούτους ἐνέβαλεν. Ἦν οὖν ἰδεῖν τοὺς χθὲς θρασεῖς καὶ ἀλαζόνας, καὶ θηρῶν δίκην ἀνυποστάτους ἐπιόντας, δειλούς τε καὶ ἀγεννεῖς, καὶ οὐδὲν ὅ τι πρᾶξαι οὔτε μὴν βουλεύσασθαι ἱκανούς. Ὅτε δὴ καὶ Κοῤῥάδος (ἦν γὰρ θαρσαλέος τὰ πολέμια) κατὰ Περσῶν ἐλάσας, τούς τε ἵππους ἀποβεβλήκει οὓς αὐτῷ ὁ Βασιλεὺς δρομικοὺς μάλιστα ἐδεδώκει, καὶ αὐτὸς δὲ ὀλίγου καὶ D ἁλῶναι πρὸς τῶν Βαρβάρων τούτων ἐδέησεν. Ἀλαμανοὶ μὲν οὖν ἐν τούτοις ἦσαν.

ιζ'. Ὁ δὲ τῶν Γερμανῶν Ῥὴξ, (ἠγγέλλετο γὰρ ἤδη τὸν Ἴστρον διαβὰς προσωτέρω χωρεῖν) οὐκέτι κατὰ Κοῤῥάδον ὑπὲρ τὸ δέον ἔγνω φρονηματίζεσθαι. τούς τε γὰρ Βασιλέως ἐπ' αὐτὸν ἥκοντας, φημὶ Μιχαὴλ τὸν Σεβαστὸν τὸν Παλαιολόγον, καὶ Μιχαὴλ ᾧ τὸ ἐπώνυμον Βρανᾶς ἔκειτο, ἀσμένως τε εἶδε καὶ χάριτας διὰ ταῦτα Βασιλεῖ ὡμολόγει. Δῆλος τε ἦν μηδὲν ὡς ἔπειτα ἐς Ῥωμαίους κακουργήσων. Εἴτε δὲ ἐκ τῶν Κοῤῥάδῳ συμπεπτωκότων ἤδη σωφρονισθεὶς, εἴτε καὶ φύσει τοιοῦτον τῷ ἀνθρώπῳ τὸ ἦθος ἦν, λέ- E γειν αὐτὸς οὐδαμῇ ἔχω. πλείονος δ' οὖν διὰ ταῦτα τῆς Βασιλέως παραπολαύων διετέλει ἀξιώσεως. Ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ Βυζαντίου ἤδη ἐγένετο, πρέσβεις ἐς Βασιλέα πέμψας, φιλίαν τε ἔτι μᾶλλον ὡμολόγει, καὶ ἐπὶ μεγάλοις συμπρᾶξαι αὐτῷ συνετίθετο· εἰ δὲ συνέσεσθαι ἀλλήλοις, καὶ λόγων κοινωνήσειν ἐν Παλατίῳ βουλητὸν αὐτῷ ἔσται, οὐδὲ τοῦτο παραλιπεῖν ἤθελε. Βασιλεὺς δὲ ἀκούσας λόγων, οὐκ ἀηδῶς καὶ συμπεποιθήσει ἀφικέσθαι τοῦτον ἐκέλευε. Εἰσελαύνοντι

τοίνυν ἄνδρες ὑπηύτων αὐτῷ, ὅσοιπερ κατὰ γένος καὶ τύχην Βασιλεῖ ἤγγιζον, καὶ ὅσοι τὰς ὑπερφανεῖς τηνικάδε διεῖπον ἀρχὰς, προπέμψοντές τε μεγαλοπρεπῶς αὐτὸν ἐς τὰ βασίλεια, καὶ τὰ εἰκότα τιμήσοντες. Ἐπειδή τε εἴσω τῶν ἀνακτόρων ἤδη ἐγένετο, ἔνθα Βασιλεὺς ἐπὶ τοῦ μετεώρου καθῆστο, χθαμαλή τις αὐτῷ ἐκομίζετο ἕδρα, ἣν σελλίον Ῥωμαΐζοντες ὀνομάζουσιν ἄνθρωποι, ἐφ᾽ ἧς καθιζήσας, τὰ εἰκότα τε εἰπὼν καὶ ἀκούσας, τότε μὲν ἐς τὸ πρὸ τοῦ περιβόλου ἀπαλλάττετο προάστειον, ὃ Φιλοπάτιον, καθάπερ ἤδη ἔφην, ὀνόμασται τοῖς πολλοῖς. ἐνταῦθα καταχθησόμενος, ὀλίγῳ δὲ ὕστερον καὶ ἐς τὰ πρὸς νώτου τῆς πόλεως σὺν τῷ Βασιλεῖ ἦλθεν ἀνάκτορα, ἱστορήσων ὅσα τε ἐνταῦθα θαύματος ἄξια, καὶ τοῖς ἐπὶ τῷ τῇδε νεὼ ἐνσταλαξάμενος ἱεροῖς. φημὶ δὲ ὅσα τῷ σωτηρίῳ Χριστοῦ πελάσαντα σώματι, Χριστιανοῖς ἐστι φυλακτήρια. τοσαῦτα ἐν Βυζαντίῳ πλέσας, ὅρκοις τε τὰ πιστὰ δοὺς ἦ μὴν φίλος διὰ βίου καὶ σύμμαχος Βασιλεῖ ἔσεσθαι, ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διέβη καὶ αὐτός. Ταῦτα μὲν οὖν τῇ δὲ ἐπράσσετο.

ιη´. Ὁ δὲ Βασιλεὺς Νικόλαόν τινα, ᾧ Μουζάλων ἐπίκλησις ἦν, ἐς τὸν Ἀρχιερατικὸν θρόνον ἀνάγει. ὃς εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς μὲν πρότερον καταλόγους ἐτέλει, τὸν δὲ τῆς Κυπρίων Ἐκκλησίας θρόνον λαχὼν, εἶτα ἐθελοντὴς ἐκεῖθεν ἀφίσταται. ἀλλ᾽ ἅμα τε ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἐγένετο, καὶ ἅμα πᾶν κατ᾽ αὐτοῦ κεκίνηται στόμα, παρανόμως αὐτὸν ἐπιπηδῆσαι λεγόντων τῷ θρόνῳ, ἅτε σὺν τῇ λαχούσῃ τοῦτον ἐκκλησίᾳ, καὶ τὴν ἱερωσύνην ἤδη προσαποθέμενον. Ὁ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἰσχυρογνώμων τις ἦν, καὶ τοῦ θρόνου μεθίεσθαι οὐδαμῇ ἤθελεν. ὡς δέ ποτε Βασιλέως τῷ πράγματι διαιτήσοντος, τὸν ἥττονα ἔγνω κληρωσόμενος, οὐχὶ καὶ εἰσαῦθις ἀνακρίνεσθαι ἀνασχόμενος, ἀφίστατό τε τοῦ θρόνου, καὶ καθ᾽ ἑαυτὸν αὖθις ἐβίου. ἀνθ᾽ οὗ Θεόδοτος ἀνὴρ ἐπὶ πλεῖστον ἀσκητικοῖς ἐγγυμνασάμενος προχειρίζεται πόνοις. Ἀλαμανοὶ δὲ, καθάπερ εἴρηται, πρὸς τῶν Περσῶν πολλάκις ἀποκρουσθέντες, πολλούς τε τῶν σφετέρων ἀποβαλόντες, ἐπειδὰν τὴν διὰ Φιλομηλίου ἀπέγνωσαν ἤδη διάβασιν, ὀπίσω λοιπὸν ἐφέροντο. γενόμενοί τε ἐν Νικαίᾳ, ἐνταῦθα Γερμανοῖς τε ὁδῷ ἰοῦσι συνέμιξαν, καὶ Ῥηξὶ τοῖς ἄλλοις μεγάλα καὶ αὐτοῖς ἐπαγομένοις στρατεύματα· ὧν ὁ μὲν τοῦ Τζέχων κατῆρχεν ἔθνους, Ῥὴξ πρὸς τοῦ Κορράδου δόξαν προχειρισθείς· ἅτερος δὲ τοῦ τῶν Λέχων, οἳ Σκυθικὸν μέν ἐστι γένος, Οὔννοις δὲ προσοικοῦσι τοῖς ἑσπερίοις. Ἐπειδὴ τε ἐς ταυτὸ συνῄεσαν τὰ στρατεύματα, ῥῆμά τι ὃν ἐκ μακροῦ πρὸς Γερμανῶν Ἀλαμανοῖς ἐπιλέγεσθαι εἰωθὸς, ἀναφανδὸν καὶ τότε προὐφέρετο. Πούτζα Ἀλαμάνε. οὕτω πως ἐπὶ λέξεως ἔχηκός. Ὅθεν δὲ τὸ τοιοῦτον ἀρχὴν ἔσχεν, αὐτίκα δηλώσω. Τοῖς ἔθνεσι τούτοις ὁ περὶ τὸ μάχεσθαι τρόπος ἐστὶν οὐχ ὁ αὐτός. Γερμανοὶ μὲν γὰρ ἵπποντε εὐσταλῶς ἀναβῆναι, καὶ ξὺν δόρατι ἐπελάσαι δεξιοὶ μάλιστα, ἅτε ἵππος αὐτοῖς δρόμῳ τὴν Ἀλαμανῶν παρελαύνει. Ἀλαμανοὶ δὲ πεζῇ τε τὴν μάχην ἐνεγκεῖν ἱκανοὶ ὑπὲρ τοὺς Γερμανοὺς, καὶ ξίφει χρήσασθαι πολλῷ προσφερέστεροι. Ἐπειδὴ γοῦν ποτε Γερμανοῖς ἐπεστράτευον Ἀλαμανοὶ, τὴν αὐτῶν ὑφορώμενοι ἵππον, πεζῇ τὸν πόλεμον διενεγκεῖν ἔγνωσαν. Γερμανοὶ τοίνυν ἀνέτῳ τῇ αὐτῶν ἐντυχόντες ἵππῳ, αὐτοὺς μὲν ἐκράτουν, τῶν δὲ Ἀλα-

quotquot erant genete vel fortuna Impetatori proximi, & quicumque primas tunc temporis obtinebant dignitates, ipſum magnifice, & ut par erat, ſummo cum honore iu Regiam deducunt. Poſtquam Palatium ſubiit, ubi in excelſiori ſedebat ioco, Imperator, affertur ei ſedes humilior, quam Sellam, qui lingua Romana utuntur, vocant. Cumque in ea conſediſſet, ultro citroque variis de rebus habito ſermone, tandem in proximum, quod Urbis mœnibus obverſatur ſuburbanum, vulgoque, ut retuli, Philopatium nuncupatur, conceſſit. Hic aliquamdiu moratus, paulo poſt cum Imperatore adiit ea Palatia, quæ dorſo imminent civitatis, viſurus in iis quæ admirationem inducunt, luſtraturuſque ſacroſanctas Reliquias, quæ in templo ibidem extructo religioſe coluntur: ea ſcilicet, quæ ſacratiſſimo Chriſti corpori quondam admota, ad Chriſtianorum munimentum aſſervantur. His Byzantii peractis, & obſtricta inſuper jurejurando fide, amicum ſe quamdiu viveret, ac in bellis ſocium Imperatori fore, in Aſiam & ipſe trajecit.

Edit. Pariſ. pag. 47.

XVIII. Interea dum hæc geruntur, Imperator Nicolaum quemdam, cognomine Muſalonem ad Patriarchalem Sedem provehit, qui in Eccleſiaſticis primum dignitatibus verſatus, Eccleſiamque Cypriorum adeptus, ultro poſtmodum inde receſſerat. Verum ut res adminiſtrare cœpit, omnium ſtatim ora in eum commota ſunt, injuſte occupatum ab illo thronum clamitantium, ut qui cum Eccleſia, quam nactus fuerat, Sacerdotium quoque depoſuiſſet. Sed is obſtinatus primo, throno ſe deturbari haudquaquam paſſus: Ubi autem re ad Imperatoris examen delata, male ſibi ceſſurum agnovit, judicium nolens denuo experiri, abdicata ultro dignitate, ad vitam rurſus privatam rediit. Theodotus ei ſufficitur, vir Monachicis inſtitutis apprime inſtructus. Alemanni interea, ut ſupra ſcripſimus, a Perſis ſæpius repulſi, multiſque ſuorum amiſſis, deſperato jam per Philomelium tranſitu, inde retroceſſere. Ut venerunt Nicæam, Germanis progredientibus ibi ſe ſe adjungunt, Regibuſque aliis, qui & ipſi non modicos ſecum ducebant exercitus. Horum alter Tzechorum genti imperitabat, a Conrado ad Regiam evectus dignitatem: alter præerat Lechis, Scythicæ genti, quorum regio Hungaris Occidentalibus contermina eſt. Poſtquam in unum convenere exercitus, dictum illud quod in Alemannos jampridem jactari ſolet, palam tunc cœpit proferri, *Pouſſe Aleman*, id eſt, *Inſta Alemanne*: ſic ſe habet ea dictio: Unde vero originem habuerit, paucis expediam. Gentibus iſtis non eadem eſt dimicandi ratio. Germani quidem equum expedite conſcendere, cum haſta irruere maxime periti: eorum equitatus celeritate & curſu Alemannico longe præpollet: Alemanni autem pedeſtri acie, ut & enſium uſu præſtant Germanis. Cum itaque aliquando contra Germanos prælarentur Alemanni, verentur que eorum equitatum, bellum pedites conficere inſtituunt. At Germani in inconditum neglectumque eorum equitatum facto impetu, illam haud

pag. 48.

Edit. Pariſ. pag. 48.

ægre delent. Cæteruſque inde Alemannorum copias pedeſtres vertunt in fugam, & ſi bellatorum numero longe ab illis ſuperarentur. Tum dicterio jam memorato perſtringere Germani Alemannos, quod cum potuiſſent ex equis pugnare, pedeſtre prælium prætuliſſent. Id tum quoque & antea, ut retuli, a Germanis continuo objectum, Alemannis non parum moleſtum fuit. Ea igitur propter, & quod his periculum erat ne in itinera Germanis inferiores aſſiſterent, una quidem ad Philadelphiam uſque profecti ſunt: Exinde vero Conradus, cum ſe contemni a Germanis ferre non poſſet, reverti ſtatuit, deque eo conſilio monuit Imperatorem. Ille, & ſi Reges ab invicem divelli percuperet, hominis tamen dolens vicem, haſce litteras miſit: *Res omnes cum adeſt fortuna, vel qui minimum ſapiunt, numquam penſitare ſolent, ſed ipſas per ſe omni caſuum varietate denudatas. Non itaque cum proſpere omnia tibi cederent, ſupra quam tua dignitas erat, te uti voluimus. Nunc vero cum adverſa quodammodo te reſpiciat fortuna, iiſdem demereri obſequiis haud nos pigebit, quibus antea & conſanguineum, & tot nationum ducem honorare ſolicite curavimus, & de rebus imminentibus conſilia dare, cum ob jam dictas cauſas, tum quod uterque eamdem profiteamur religionem. Certe neſcio quomodo poſthabito, quod tibi profuturum erat, per imprudentiam quod pejus eſt elegeris. Sed quandoquidem quæ ſemel facta ſunt, infecta eſſe nequeunt, a nobis ſilentio prætereantur. Ad ea vero quæ nondum effugerunt, animum quam maxime advertere par eſt. Ejuſmodi quippe eſt rerum natura, ut ſint in perpetuo fluxu, ſiſtunt numquam: ſi quis prior eas occupat, jam totum habet: præterlapſæ revocari perinde nequeunt. Dum itaque rebus tuis aliquis reſtat remedii locus, quod conducit utileque eſt, præripere feſtines.* Atque is fuit Epiſtolæ finis.

XIX. Conradus interea, damnata jam ſuamet imprudentia, neſcius quid ageret, haud lubenti animo Germanis comes ibat. Ut vero ad eum perlatæ ſunt Imperatoris litteræ, rem pro lucro æſtimans, quæ offerebantur avide accepit, ſtatimque retro ceſſit. Ad Helleſpontum cum perveniſſet, tranſmiſſo freto, deſcendit in Thraciam: ubi ad Imperatorem, qui ibi tum morabatur, accedens, una inde cum illo Byzantium venit: quo in loco eum excepere deinceps variæ animi relaxationes, Imperatoria Palatia, omnis generis ſpectacula, equorum certamina, magnifici apparatus, quibus defeſſum laboribus corpus ſubinde recreavit. *pag.* 49. Idonea demum pecuniarum quantitate donatus, cum triremibus in Palæſtinam iter intendit, claſſis præfecto Nicephoro Daſiota, ei ductore, atque alia omnia neceſſaria ſubminiſtrante. Poſtquam aliis ibi conjunctus Regibus, ad vivificum Chriſti ſepulchrum juſta exſolviſſet, cæteris, prout cuique liberum erat, in patriam remiſſis, ipſe iiſdem vectus navibus inde Theſſalonicam appulit, ubi & Imperatorem vidit denuo, & cum eo congreſſus collocutuſque eſt. Imperator vero ea de quibus primum invicem convenerant illi in memoriam reduxit, quæ erant hujuſmodi:

A μανῶν δ' ἐχρέστερον καθιππαζόμενοι, ἐτρέποντό τε αὐτοὺς ἐκ ποδὸς ἰόντας, καίτοι πλήθει παρὰ πολὺ αὐτῶν ἐλαττούμενοι, καὶ τῶν εἰρημένων προσεκκρουόμενοι αὐτοῖς, ὅτι δὴ ἐξὸν σὺν τοῖς ἵπποις μάχεσθαι, οἱ δὲ πεζῇ τὸν πόλεμον εἵλοντο. Τοῦτο δὴ καὶ τότε, καθάπερ εἴρηται, πρὸς τῶν Γερμανῶν Ἀλαμανοῖς ἐπιφερόμενον συνεχῶς, μεγάλα τούτοις ἐλύπει. Διὰ τοῦτο τε οὖν, καὶ ὅτι τὰ δεύτερα κληροῦσθαι τῶν Γερμανῶν κίνδυνος αὐτοῖς ἐν ταῖς ὁδοῖς περιέσταται, ἄχρι μὲν καὶ ἐπὶ τὴν Φιλαδέλφειαν ἅμα ἐχώρουν. τοὐντεῦθεν δὲ Κορράδος οὐκ ἔτι φέρειν εἰ πρὸς Γερμανῶν περιορῷτο δεδυνημένος, παλινοστεῖν ἔγνω. ἀμέλει καὶ Βασιλεῖ τὸν σκοπὸν ἐπιστείλας ἐδήλου. B Ὁ δὲ, τὸ μὲν ἀποσχίζειν ἀλλήλων τοὺς Ῥῆγας ἐθέλων, τὸ δὲ καὶ τῷ ἀνθρώπῳ συναλγῶν, ἐπέστειλε τοιάδε. Ἀνθρώποις οἷς καὶ κατὰ βραχὺ τοῦ φρονεῖν μέτεστιν, οὐ σὺν ταῖς τύχαις τὰ πράγματα θεωρεῖν ἔθος, ἀλλ' αὐτὰ καθ' αὐτὰ περιπετείας ἔξω τινός. Οὔτε τοίνυν εὐθυμουμένῳ σοι ὑπὲρ τὴν ἀξίαν προσφέρεσθαι ἔγνωμεν. ἀλλὰ νῦν γε μετρίως δυσπραγήσαντα, τοῖς αὐτοῖς καὶ πάλιν σε δεξιοῦσθαι οὐκ ὀκνήσομεν, οἷς καὶ τὸ πρότερον, ὅσα καὶ ξυγγενῆ καὶ τηλικούτων ἐθνῶν ἄρχοντας, τιμᾶν ἅμα διὰ σπουδῆς ἦν, ξυμβουλεύειν τε τὰ παριστάμενα τῶν εἰρημένων τε ἕνεκα, καὶ τῷ ὁμοθρήσκους ὑμᾶς ἀλλήλοις εἶναι. οὐδ' ἀλλ' οὐκ οἶδ' ὅπως περὶ ἐλάττονος τὸ σοὶ αὐτῷ C ξυνοῖσον πεποιημένος, ἔλαθες ἑαυτὸν τὸ ἧττον αἱρετισάμενος. Ἀλλὰ ταυτὶ μὲν ἐπειδήπερ ἅπαξ γεγονότα ἀναλύειν ἐστὶν ἀδύνατον, παρείσθω πως ἡμῖν. ἐπιμελητέον δ' ὡς ἔνι μάλιστα τῶν ἔτι παρ' ὑμῖν, οὔπω πεφευγότων. Τοιαύτην γὰρ ἔχει φύσιν τὰ πράγματα, ῥεῖ συνεχῶς, ἵσταται οὐδαμῆ, ἂν μή τις ἀρύσηται προλαβὼν, ἔσχεν ἤδη τὸ πᾶν. παρελθόντα δ' ἀνακαλέσασθαι ἐπίσης ἀδύνατον. Ἕως τοίνυν ἔχει τινὰ θεραπείας τὰ κατὰ σὲ τρόπον, σπεῦσον ἁρπάσαι τὸ συνοῖσον. Τὸ μὲν δὴ γράμμα ἐν τούτοις ἐτέλεστο.

ιθʹ. Κορράδος δὲ ἐτύγχανε μὲν καὶ πρότερον ἤδη ἀβουλίαν ἑαυτοῦ καταγνοὺς, οὐκ ἔχων δὲ ὅτι καὶ δράσειεν, οὐ σφόδρα ἐθελούσιος Γερμανοῖς εἵπετο. Τότε δ' οὖν ἐπειδὴ καὶ τὰ Βασιλέως παρ' αὐτὸν γράμματα ἦλ- D θον, ἕρμαιον αὐτίκα τὸ πρᾶγμα ἡγησάμενος, ἐδέξατό τε σὺν ἡδονῇ τοὺς λόγους, καὶ θᾶττον ὀπίσω ἐχώρει. Πρὸς Ἑλλησπόντῳ τε γεγονὼς, διὰ τοῦ ἐνταῦθα πορθμοῦ ἐπὶ Θρᾴκην διέβη. Ἔνθα τῷ Βασιλεῖ διατριβὴν ποιουμένῳ συγγεγονὼς, εἶτα ἐπὶ Βυζάντιον ἅμα αὐτῷ ἦλθεν. ἔνθα ἀνέσεις τε αὐτὸν τὸ λοιπὸν διεδέξαντο, καὶ βασίλειοι καταγωγαὶ, θέατρά τε παντοδαπὰ, καὶ ἅμιλλαι ἵππων, καὶ δεξιώσεις λαμπραὶ, δι' ὧν κάμνον αὐτῷ τὸ σῶμα παρεμυθήσατο. καὶ χρήματα κεκομισμένος ἱκανὰ, ἅμα τριήρεσιν ἐπὶ Παλαιστίνην ἀπῄει, Νικηφόρου τοῦ Δασιώτου πλοός τε αὐτῷ ἡγουμένου, καὶ θεραπείας τῆς ἄλλης προνοοῦντος. ἔνθα καὶ Ῥηξὶ τοῖς ἄλλοις ἐλθὼν εἰς ταὐτὸ, καὶ τὰ εἰκότα ἐπὶ τῷ E ζωοδόχῳ Χριστοῦ τελέσας Τάφῳ, τῶν ἄλλων, ὡς δυνατὰ ἑκάστῳ ἐγεγόνει, ἐπὶ τὴν πατρίδα στελλομένων, αὐτὸς σὺν ναυσὶ ταῖς εἰρημέναις ἐκεῖθεν ἀχθεὶς Θεσσαλονίκῃ προσέσχεν, ἔνθα τὸ δεύτερον Βασιλέα τε εἶδε, καὶ λόγων αὖ καὶ ὁμιλίας ἐκοινώνησεν. Ὁ δὲ Βασιλεὺς τῶν πάλαι προομολογηθέντων ἀνεμίμνησκεν αὐτῷ. ἦσαν δὲ ταῦτα. Ὅπως Ἰταλίαν εἰς ἐ-

δύο τῇ Βασιλίδι ἀναστώσαιτο Εἰρήνῃ, ἣν καὶ αὐτὸς ξυγγενῆ οὖσαν, τῷ Βασιλεῖ κατηγγύησε. Ὁρκίοις οὖν ἀμφότεροι αὐτός τε καὶ Φεδερίκος τὰ σφίσι δεδογμένα πιστώσαντες, τῆς Ῥωμαίων ἀπαλλάττονται γῆς. Κορράδῳ μὲν οὖν ἐνταῦθα τέλος ἔσχε τὰ πράγματα. Τῷ δὲ Γερμανῶν Ῥηγὶ ἐκ Παλαιστίνης ἀναγομένῳ σὺν ναυσὶν, αἳ πολλαὶ παρὰ τοὺς ἐκεῖ σαλεύουσαι αἰγιαλοὺς, μισθοῦ τοῖς βουλομένοις παρέχονται τὴν περαίωσιν, τοιάδε τινὰ ξυνέπεσε. Νῆες Σικελαὶ ἐπὶ καταδρομῇ γῆς Ῥωμαίων ἐξιοῦσαι πρότερον, ἐνταῦθα πη τοῦ πελάγους ἐφέροντο. ταύταις Ῥωμαίων στόλος περιτυχὼν, οὗ ὁ Χουρούπης κατῆρχεν, εἰς χεῖρας ἦλθε. Τύχῃ δέ τινι μαχομένων τῶν στόλων ἀμφοῖν, συνέπλει τούτοις καὶ ὁ Ῥήξ. Ἐπικρατεστέρων δὲ τῇ μάχῃ τῶν Ῥωμαίων ἤδη γεγενημένων, παρ᾽ ὀλίγον ἦλθε τοῦ ἁλῶναι καὶ αὐτός τε ἐξ αἰτίας τοιᾶσδε. Ἐπειδὴ ταῖς Σικελῶν, καθάπερ εἴρηται, ξυνέμιξε ναυσὶν, ἐκβὰς τῆς ἑαυτοῦ Σικελικὴν εἰσεπήδησε τριήρη, καὶ εἰ μὴ ταχὺ τοῦ κινδύνου συνεὶς τῶν Ῥωμαίοις συμμαχίδων τινὸς σημεῖα ἐνέθετο φθάσας αὐτῇ, τάχα ἂν ὑπὸ ταῖς Ῥωμαίων ἐγεγόνει χερσί. νῦν δὲ πλείστους τῶν σὺν αὐτῷ ἀποβαλὼν, λάφυρον τοῦ πολέμου γεγενημένους, αὐτὸς μόγις ἐσώζετο. Ἀλλὰ Βασιλέως ἐξῆς δεηθεὶς τούς τε αἰχμαλώτους ἔλυσε, καὶ τὰ διηρπασμένα κεκόμιστο πάντα. Ἐνταῦθα τὸ πέρας ἡ τῶν Ἑσπερίων ἐθνῶν εἰς τὰ Ῥωμαίων ἔσχεν ἐμβολή.

κ'. Κορράδος δὲ εἰς τὴν πατρίδα παλινοστήσας, ὀλίγον ἐμβιοὺς ἐτελεύτησεν, οὐδὲν οὐδέπω ὧν Βασιλεῖ διωμολόγηκε πέρατι δεδωκώς. Μεθ᾽ ὃν Φεδερίκος τὴν ἀρχὴν ἔσχε. ὅθεν δὲ ἐπὶ Φεδερίκον μετὰ Κορράδον τὸ Ἀλαμανῶν ξυνέπεσε κράτος, ὁ λόγος ἐξῆς παραστήσει μοι. Ὁ Ἀλαμανῶν Ῥὴξ Ἑρρίκος ἔτι περιόντα τὸν πατέρα καθείρξας, τοῦ Ῥώμης τε Ἀρχιερέως πολέμῳ περιγεγονὼς, αὐτὸς παρανομώτατα τὴν ἀρχὴν ἔσχε. Οὗ δὴ ἕνεκα ἀμυνόμενοι τοῦτον Ἀλαμανοὶ, τετελευτηκότος ἐκείνου παισὶ τοῖς αὐτοῦ τὴν ἡγεμονίαν ξυγχωρεῖν ἔγνωσαν. Ἦσαν δὲ αὐτοῦ παῖδες Κορράδος τε οὗτος, καὶ ὁ Φεδερίκου πατήρ. Λωθάριόν δέ τινα ἄνδρα ἐσχατογήρω καλέσαντες ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, τούτῳ τὴν Ἀλαμανῶν ἐπικράτησιν ἔδοσαν. ἀλλ᾽ ἐκεῖνοι οὐκ ἀνεχόμενοι, εἰ τῆς πατρῴας ἐκπεσοῦνται ἀρχῆς, νεωτέροις ἐγχειρεῖν ἔγνωσαν πράγμασιν. ὃ γνοὺς ὁ Λωθάριος γέρων μὲν καὶ ἄλλως ἀκριβῶς ὢν, καὶ ἡλικίας πόρρω ἥκων, φύσει δὲ καλοκαγαθίᾳ συνών, καὶ οὐδὲν ὅτι μὴ σὺν ἁπλότητι καὶ λέγειν καὶ πράττειν εἰδὼς, ὡμολόγει ἐπ᾽ αὐτοῖς τὴν ἀρχὴν διαβιβάσειν, ἐπειδὰν τὸ χρεὼν αὐτὸν καταλήψεται. Ἐπειδὴ γοῦν ὀλίγῳ ὕστερον ἀπεβίω, τοῦ κλήρου ἐπὶ τὸν πρεσβύτατον τῶν ἀδελφῶν πίπτοντος, λέγω δὲ τὸν Φεδερίκου πατέρα αὐτὸς, τὸν ἕνα πεπηρωμένος τοῖν ὀφθαλμοῖν, Κορράδον τὸν ἀδελφὸν ἀνθ᾽ ἑαυτοῦ εἵλετο, ὅρκοις ὁμολογήσαντα πρότερον, ἐς Φεδερίκον τὸν υἱέα τὴν ἀρχὴν ἐπειδὰν θνήσκοι διαβιβάσαι, διὸ Κορράδος τελευτῶν, ὥσπερ ἔφην, Φεδερίκῳ τὸ στέμμα περιετίθει. Ταῦτα μὲν οὖν ὧδέ πη ἔσχε. Τὰ δὲ τῶν Σικελικῶν πολέμων ἐντεῦθεν ἀρχὴν ὦρτο.

A Ut videlicet Italiam in dotem reſtitueret, Irene, quam ille ſibi cognatam Imperatori deſponderat. Altero igitur ſacramento firmatis iis, de quibus convenere rurſum, Conradus & Federicus e ſolo Romanorum exceſſere. Atque eum finem quæ Conradum ſpectant habuerunt. Germanorum autem Regi ex Palæſtina reverterenti cum navibus, quæ magno numero in illis fluitantes littoribus, dato naulo, excedentes inde tranſmittere ſolent, talia acciderunt. Cum Naves Siculæ, quæ primum ad incurſandos fines Romanos exiverant, pleno tum æquore ferrentur, in eas claſſis incidit Romanorum, cui præ-
B erat Churupes, manuſque cum hoſtibus conſeruit. Dum committitur utrinque certamen, quia neſcio quo caſu & ipſe cum iis vela faciebat, ſuperioribus jam factis Romanis, quin caperetur parum abfuit. Poſtquam enim, ut diximus, Siculis navibus adjunctus eſt, ſua egreſſus, triremem conſcendit Siculam, & ni intellecto repente periculo, navis Romanorum ſociæ ſignum impoſuiſſet, veniſſet haud dubie in manus Romanorum. Fruſtra igitur compluribus e ſuis, qui capti fuerant, repertis, ipſe vix ſoſpes evaſit. Sed Imperator, poſtea captivos ſolvit, reſque ablatas omnes repente juſſit reſtitui. Atque ejuſmodi fuit gentium Occidentalium in Roma-
C norum terras irruptio.

XX. Reverſus autem in patriam Conradus, protracta haud multum vita, deceſſit, nihil eorum quæ Imperatori ſpoponderat executus. Hunc excepit Federicus. Unde autem poſt Conradum ad Alemannorum Imperium pervenerit, dicere deinceps aggrediar. Henricus Alemannorum Rex, parente ſuperſtite in vinculis habito, debellatoque bellis Romano Pontifice, ſubditos ſæve premebat Imperio. Unde irritati Alemanni, eo extincto, Imperium liberis illius concedere nequaquam voluere. Erant vero hi Conradus & Federici Pater. Itaque Lotharium quem-
D dam acciverant, ætate extrema virum, eique rei Alemannicæ arbitrium permiſerunt. Sed enim illi paterno ſe excidere Imperio non ferentes, res novare turbareque ſtatuunt. Quod ubi advertit Lotharius, ætate vir provectior & probitate ſingulari, quique nihil niſi ſimpliciter ageret diceretve, in eam tandem cum illis conditionem venit, ut Imperium adipiſcerentur, poſtquam vitæ finem ſibi fata poſuiſſent. Lothario non multo poſt extincto, cum ſors cecidiſſet ſuper majorem natu, patrem nimirum Federici, altero orbatum lumine, pro ſe Conradum fratrem ipſe aſſumpſit, pollicitum juramento prius
E Imperium ad Federicum filium, ubi & ipſe vita conceſſiſſet, tranſmiſſurum. Quapropter moriens Conradus, uti narravimus, Federico coronam impoſuit. In hunc modum res eæ geſtæ ſunt: bella autem Sicula exinde initium habuere.

Edit. Pariſ. pag 50.

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΚΙΝΝΑΜΟΥ
ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ,
ΙΣΤΟΡΙΩΝ
ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ.

IOANNIS CINNAMI
REGII GRAMMATICI
HISTORIARUM
LIBER TERTIUS.

Edit. Pariſ. pag. 51.

I. FLOREBAT ea ætate Rogerius, dignitate primo Comes, vir cæteroquin in rebus gerendis ſtrenuus admodum & impiger, texendis dolis perquam idoneus, quique rite ordinata permiſcere imprimis noſſet. Ille, Gulielmo Longobardiæ Duci, cui erat ſubditus, in Palæſtinam eunti, pecunia ſœnori data, Longobardiæ Principatum eo nomine ſibi oppignoratum retinuit. Poſtmodum autem Romanum Pontificem hoc, quem dicam, modo coegit, ut ab illo Rex renuntiaretur. Ut enim Longobardiam in Rogerii poteſtatem veniſſe, qui tum Romanæ Sedi præerat Pontifex, intellexit, id facinus ægre tulit, quod ad Eccleſiam ſuam jampridem illam pertinere contenderet. Lotharius pariter eo non modice commotus, nec ferens Papæ auctoritatem imminui, ingentibus copiis in Longobardiam irrupit, magna agrorum parte exuit Rogerium: propeque erat ut is univerſa ditione pelleretur, ni prout conſueverat, ad dolos iterum converſus abſque ullo certamine Lotharium inde abegiſſet: quo autem pacto id contigerit, a nobis deinceps dicetur. Erat Lothario affinis quidam, maximæ apud illum auctoritatis, quemque Alemannorum gens poſt ipſum Lotharium potiſſimum ſuſpiciebat. Hunc Rogerius convenit, pecuniiſque datis ſibi conciliavit: tum homini perſuaſit, ut ſignum receptui inſcio Lothario, exercitui Alemannico dari imperaret. Id porro ſignum non eſt tubæ ſonitus, aut aliud quidpiam ſimile, ſed neſcio quid Barbarum & inſolens, quodve percipi vix poteſt. Quidam enim vocum concentus pro more editus in caſtris, haud amplius permanere ſinit exercitum: Sed ſtatim atque auditur, dilabitur quiſque, & ad reditum ſe ſe comparat. Itaque ejuſmodi carmen per legiones Alemannicas, Lotharii affinis dolo paſſim pronuntiatum, effecit ut univerſus continuo recederet exercitus. Quam rem graviter admodum ferens Lotharius, quo im-

pag. 52.

A α'. ΡΟΓΕΡΙΟΣ ἦν τις ἀνὴρ, ἐς Κόμητας μὲν τὸ πρῶτον τελῶν, δραστήριος δὲ ἄλλως καὶ ῥέκτης ἀνὴρ, δεινός τε πράγματα ῥάψαι, καὶ τὰ καθεστῶτα κινῆσαι δεξιός. Οὗτος Γυλιέλμῳ τῷ Λογγιβαρδίας Δουκὶ, ὑφ' ὃν ἐτέτακτο, ἐς Παλαιστίνην ἀπαίροντι χρήματα δεδανεικὼς, τὴν Λογγιβαρδίας ἀρχὴν, τούτου δὴ ἕνεκα ἐνεχυρασθεῖσαν αὐτῷ εἶχε. Τὸν Ῥώμης τε Ἀρχιερέα τρόπῳ τῷ ῥηθησομένῳ βιασάμενος, Ῥὴξ παρ' αὐτοῦ προκεχείριστο. Ἐπειδὴ γὰρ Λογγιβαρδίαν πρὸς Ῥογέριον ἐχῆθαι, ὁ τῇ τηνικάδε τὸν Ῥώμης διέπων ἤκουσε θρόνον, ἤχαλεν ἐπὶ τῷ τολμήματι, Ἐκκλησίᾳ τῇ αὐτοῦ φάσκων προσήκειν ἀνέκαθεν αὐτήν. Ἐφ' οἷς ὁ Αὐτοκράτωρ δεινοπαθήσας, οὐκ ἀνασχόμενος εἰ τὸ τοῦ Πάπα περιφρονεῖτο ἀξίωμα, στρατῷ μεγάλῳ εἰς Λογγιβαρδίαν ἐμβάλλει· μέρος τε

B οὐκ ἐλάχιστον Ῥογέριον ἀφελόμενος, ἐγγὺς ἤδη ἐγένετο τοῦ καὶ συμπάσης αὐτὸν ἀπελάσαι τῆς χώρας, εἰ μὴ Ῥογέριος καὶ πάλιν δολώσεις κατὰ τὸ ἔθος ἐννοήσας, ἀμαχητὶ τὸν Λοθάριον ἐκεῖθεν ἀπήλασεν. ὅπως δὲ, ὁ λόγος ἑξῆς παραστήσει. Ἦν τις τῷ Λοθάριῳ γαμβρὸς, ὃς τὰ μέγιστά τε παρ' αὐτῷ ἐδεδύνητο, καὶ τῷ Ἀλαμανῶν ἔθνει λόγου μετὰ Λοθάριον ἠξίωτο. Τοῦτον ὁ Ῥογέριος ὑπελθὼν, χρήμασί τε ὑποκλέψας, ἀνέπεισε, τοῦ Λοθάριου μηδὲν ξυνειδότος, σύνθημα τοῦ πολέμου τοῦ δὲ καταλύσεως τῷ Ἀλαμανῶν δεδωκέναι στρατῷ. ἔστι δὲ τοῦτο οὐ σάλπιγγος ἠχὴ, ἤ τι ἄλλο τοιοῦτον, ἀλλὰ βάρβαρός τις καὶ ἀξύνετος τρόπος. μέλος γάρ τι κατ' ἔθος ἐπὶ τοῦ στρατο-

C πέδου ἐκλαληθὲν, οὐκέτι μένειν ἐφίησι τὸ στρατιωτικόν· ἀλλ' ἅμα τε ἀκούει καὶ ἅμα σκεδάννυται ἕκαστος, πρὸς ἀπορίαν συσκευαζόμενος. Τοῦτο δὲ μέλος, καὶ τότε ὁ Λοθάριος γαμβρὸς τῷ Ἀλαμανῶν ἔθνει ἐπιθρυλληθῆναι ἀθρόον ἐσκευωρηκὼς, αὐτίκα ἐνθένδε ἀναχωρεῖν ἐποίησε τὸν στρατόν. πρὸς ὅπερ ἀγανακτήσας ὁ Λοθάριος ἐπε-

ἐπεβάλλετο μὲν τὴν ὀχληρὰν ὁρμὴν ἐπισχεῖν, ἐς πεντακοσίους ἀνασκολοπίσας ἄνδρας, οὐ μὴν καὶ ἐδυνήθη. Ἀλαμανοὶ γὰρ οὐδὲν ἧττον ἐξέρρεον, καὶ ποινῶν καὶ κολάσεων καθάπαξ ἀφροντιστοῦντες. Ὁ δ' ἀθυμίᾳ συσχεθεὶς ὁ Λωτάριος, πυρετοῖς τε λάβροις διὰ τοῦτο ἁλοὺς, ὀλίγῳ ὕστερον ἐξ ἀνθρώπων ἠφάνιστο. Κορράδος δὲ, καθάπερ εἴρηται, τὴν ἀρχὴν διαδέχεται.

β΄. Ταῦτα μὲν οὖν δὴ ἐγένετο. Ῥογέριος δὲ Λογγιβαρδίας καὶ πάλιν ἀπρὶξ εἴχετο. ὅπερ μὴ φέρων ὁ Ῥώμης Ἀρχιερεὺς, ὁμαιχμίαν ἐξ Ἀλαμανῶν ἑαυτῷ συστησάμενος, θυμῷ πολλῷ κατὰ Ῥογερίου ἐφέρετο. Ἀλλ' ὁ Ῥογέριος ἄφνω ἐστρατοπεδευμένῳ τούτῳ ἐπιφανεὶς, τούς τε ἀμφ' αὐτὸν ἐτρέψατο, καὶ αὐτὸν ζωγρείᾳ εἷλεν. Ἐπειδή τε ἤδη ἐν χερσὶν εἶχε, σκηνήν τινα τῶν ἀπὸ λίνου πεποιημένων διαπετάσας, καθίζει ἐπὶ ταύτης τὸν Ἀρχιερέα, ἐς ἔδαφός τε καταβαλὼν ἑαυτὸν, πρηνής τε χερσὶ καὶ ποσὶν ἐρειδόμενος, προσῄει. τὸ μὲν τὴν ἁμαρτάδα δῆθεν ἐξιλασκόμενος, τὸ δὲ καὶ Ῥὴξ προβεβλῆσθαι ἀξιῶν. Ὁ δὲ δέχεταί τε προσιόντα (καὶ τί γὰρ ἂν ἔδρασε;) καὶ Ῥῆγα λοιπὸν ὀνομάζει. ἐξ ἐκείνου τε Ῥὴξ ὁ Λογγιβαρδίας ἡγεμονεύων καλεῖσθαι εἴωθε. Ῥογέριος δὲ ἐπειδὴ τοῦ κατὰ σκοπὸν ἔτυχε, πρέσβεις ἐς Βασιλέα Ἰωάννην ἔτι περιόντα πέμψας, ᾐτεῖτο κῆδος τοῦ ἐκ Βασιλείου αἵματος ἐπὶ παιδὶ ζεύξεσθαι τῷ αὐτοῦ. Ἀλλ' οὔπω τέλος εἶχε τὰ τῆς πρεσβείας, καὶ Ἰωάννης τὸν βίον κατέλυε. Μετὰ δέ τινα χρόνον, Μανουὴλ ἤδη τὴν αὐτοκρατορίαν διέποντος, ταὐτὰ καὶ πάλιν πέμψας ἠξίου, ὅθεν καὶ Βασίλειός τις ἐπώνυμον Ξηρὸς εἰς Σικελίαν ἀφεῖτο, Ῥογερίῳ περὶ τούτου διαλεξόμενος. Ἀλλ' ἐκεῖνος χρυσίῳ κλαπεὶς παρ' αὐτοῦ, ἀλλόκοτά τινα ὡμολόγει. ὧν δὴ κεφάλαιον ἦν, τὸ ἐν ἴσῳ μεγαλείῳ Βασιλέα τε τοῦ λοιποῦ καὶ Ῥογέριον ἔσεσθαι. ὅθεν δὴ τὰς μεγάλας ἀναρραγῆναι συμβέβηκε μάχας. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ μὲν Ξηρὸς ἐς Βυζάντιον ἐπανιὼν τὸν βίον κατέστρεψε, δίκην οὔπω τῶν τετολμημένων δοὺς, Βασιλεὺς ὅσα καὶ ἀθύρμασι ταῖς ἐκείνου πρεσβείαις προσεσχηκὼς, Ῥογέριον αὐτὸν χαίρειν εἴα. Θυμομαχήσας δὲ ἐκεῖνος, ἐξαπάτην τέ τινα τὸ πρᾶγμα εἶναι οἰηθεὶς, στόλον ναυπηγησάμενος ἐν παρασκευῇ εἶχε, καιροφυλακῶν τρόπῳ ὅτῳ δὴ Ῥωμαίοις ἀμύνεσθαι. καὶ ἔτυχέ γε τοῦ κατὰ σκοπὸν ὁ βάρβαρος. Ἐν ἀκμῇ γὰρ τῆς τῶν Δυσμικῶν ἐθνῶν ἐς τὰ Ῥωμαίων ἐμβολῆς, Κόρινθόν τε καὶ Εὔβοιαν καὶ Θήβας ἐλῄσατο τὰς Βοιωτικάς. ἅτε γὰρ τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ ἐπὶ τοῖς ἀνὰ χεῖρας κατ' ἐκεῖνον ἠσχολημένου τὸν χρόνον, κατὰ πᾶσαν ἄδειαν ταῖς εἰρημέναις οἱ βάρβαροι ἐγκαθίσαντες πόλεσι, λαφύρων τὰς ναῦς ἐπλήσαντο. Ἐκεῖθέν τε ἐπὶ Κέρκυραν διαβάντες, κατὰ κράτος αὐτὴν εἷλον, καὶ ὡς ἤδη οἰκείας μετεποιοῦντο, παντὶ κρατυνάμενοι τρόπῳ. Ὁ μαθὼν Βασιλεὺς, ἐν ἀθυμίᾳ πολλῇ ἦν. ἀμέλει καὶ ἐσκέπτετο, πῶς ἂν τὸν Ῥογέριον ἀμύνηται, καὶ δίκην τῶν τετολμημένων ἐπιθήσει τὴν δέουσαν. Στόλον οὖν τριήρων μὲν πεντακοσίων, ἱππαγωγῶν δὲ καὶ φορταγωγῶν ἐς χιλιοστὴν ὅλην ἑτοιμασάμενος, αὐτὸς μὲν ᾔει διὰ τῆς ἠπείρου, ὁ δὲ στόλος διαπόντιος ἐφέρετο ἐξαίσιος οἷος.

γ΄. Ἄρτι δὲ περὶ τὴν πόλιν Φιλίππου γεγο-

A pecum multitudinis ſiſteret, quingentos circiter milites palo affixit, neque tamen hac ratione quicquam confecit. Alemani quippe nulla pœnæ ac ſupplicii habita cura, nihilo minus dilabebantur. Tum vero Lotharius mœrore confectus, in graviſſimam incidit febrem, nec multo poſt diem clauſit extremum. Principatum, ut diximus, poſtea Conradus adeptus eſt.

II. His ita confectis rebus, Longobardiam recepit rurſum Rogerius. Quod cum ferre haud poſſet Romanus Pontifex, Alemannis in auxilium accitis, ſummo animi ardore in Rogerium proficiſcitur. At is caſtrametantem inopi- B nate invadens, cæteris in fugam conjectis, ipſum etiam vivum capit. Cum jam illum in manibus haberet, expanſo ex linteis tabernaculo, in eo ſedentem Pontificem collocat, ipſe humi proſtratus, ac manibus pedibuſque pronus incumbens ad illum adrepit, partim delicti implorans veniam, partim ut Regium ſibi nomen vellet impertiri deprecatus. Accedentem excepit Pontifex, (quid enim egiſſet aliud?) & Regem inſuper appellavit. Atque inde Longobardiæ Princeps Rex vocari conſuevit. Rogerius igitur cum ex voto ſucceſſiſſent omnia, C Legatos ad Imperatorem Joannem, qui adhuc erat in vivis, miſit qui ex Imperatorio ſanguine uxorem pro filio ſuo expeterent. Sed nec dum expedita erat Legatio, cum Joannes vita functus eſt. Interjecto deinde aliquo tempore, cum jam Manuel Imperium eſſet adeptus, eadem per Legatos iterum poſtulavit: cumque in finem Baſilius, cognomento Xerus, in Siciliam trajecit, ut iis de rebus cum Rogerio ſermones conſerret. At Xerus auro ab illo corruptus, ineptas neſcio quas conventiones pepigit, quarum caput erat, æquali in poſterum majeſtate Imperatorem & Rogerium futuros. Atque inde in- D gentia exarſere bella. Reverſo quippe Byzantium Xero, & ante quam ſuæ dediſſet pœnas audaciæ demortuo, poſthabitis neglectiſque penitus iis quæ in hac Legatione peregerat, Rogerium valere juſſit. Ille vero totus Martem ſpirans, illuſum ſe ab Imperatore ratus, claſſem ædificat, paratamque habet, occaſionem captans qua illatam ſibi a Romanis injuriam quavis ratione vindicaret. Nec aberravit a ſcopo Barbarus. Quo enim tempore in Provincias Romanas fervebat Occidentalium nationum irruptio, Corinthum, Euboeam & Thebas Bœoticas E deprædatus eſt. Iis quippe temporibus, dum rebus præſentibus detineretur Romanorum exercitus, oppida illa, obſiſtente nemine, oppugnantes Barbari, naves præda impleverunt. Inde Corcyram digreſſi, totis viribus expugnatam, ut propriam deinceps munivere. His auditis, conſternatus Imperator, multa ſecum animo volvebat, quo pacto Rogerium ulciſceretur, & dignas delictis pœnas rependeret. Inſtructa itaque quingentarum triremium claſſe, hippagogarum vero & onerariarum mille, ipſe quidem per continentem iter inſtituit, interea dum immenſa & formidanda claſſis per maria fertur.

Edit. P. pag. 53.

III. Ad Philippopolim cum perveniſ-

ſet Imperator, fama percrebuit Scythicas copias Iſtrum trajeciſſe, & obvia quæque rapere ac depopulari: ſed & haud ignobile oppidum flumini adjacens expugnaſſe. Ejuſmodi accepto nuntio, abſcedens inde Princeps, naves verſus Iſtrum flectere juſſit, interimque dum advenirent, circumjacentes campos venando perluſtravit. Quippe cum deſerti eſſent omnino, & jam pridem inculti, atque adeo longius protenderentur, ingentem ferarum copiam gregatim hic innutriri contigerat. Cum hiſce daret operam, nuntiatur Scythas, facta ingenti in Romanorum agris præda, nuper tranſiviſſe Iſtrum, nec procul inde, fixis tabernaculis conſediſſe. Quibus auditis, quanta potuit celeritate ad fluvium contendit. Navicula ibi reperta, cujuſmodi illic ad eas ripas ſtare ſolent, ex unico fabricatæ ligno, eam ad ſe mandat impelli. At pervicax portitor, ubi ſe ab Imperatore accerſiri videt, *Si rerum noſtrarum*, inquit, *curam habuiſſet Imperator, neque capta foret Demnitzicus*, (ſic enim appellabatur quod a Scythis captum fuiſſe caſtrum diximus) *neque res noſtræ hic a Barbaris direptæ pro libitu & ablatæ fuiſſent*. Ad hæc ajunt indignatum reſpondiſſe Principem: *Non ſim ego ille, cui divinitus a Deo collatum eſt Romanorum Imperium, niſi confeſtim audaciæ pœnas dederint Scythæ*. Quapropter reliquum exercitus eo loci, & ad ripas caſtrametatum reliquit. Ipſe quia nondum, uti dictum eſt, advenerant naves, aptatis connexiſque inter ſe lembis, cum quingentis, ex iis qui ſibi aderant, Iſtrum ſuperavit: cumque ultra vellet procedere, in duos alios navigabiles fluvios incidit. Ut vero nullum ibi apparuit navigium, quo ad trajectionem uteretur, ſuis imperavit, ut actuarias quæ in Iſtro erant equis alligarent, atque ita ad fluvios tranſveherent. Quo facto, nullo labore trajecerunt. Loco deinde ſpatioſo tranſmiſſo, ad montem uſque Tenihormum, qui Tauroſcythicæ finibus adjacet, pervenere. Ibi cum vacua prorſus ac deſerta inveniſſent Scytharum caſtra (nam illi paulo ante ſe inde receperant) ulterius progrediuntur. Medio autem die cum ex hoſtibus nemo appareret, Scythas, qui Romanis militabant, ſeligit Imperator, & Giphardo Duce, viro rei militaris peritiſſimo, mittit, ut a tergo inſiſterent hoſtibus, & ſi daretur occaſio, manus conſererent, dum ipſe lento interea gradu ſubſequeretur. Nondum plurimum conſumpſerat itineris Giphardus, cum in hoſtes incidit. Sed prælium committere non auſus, quod longe numeroſior Barbarorum ſibi videretur acies, Imperatorem per nuntios, ut confeſtim accederet, ſollicitavit. His acceptis, arma continuo induit Princeps, armatur perinde & totus exercitus: Mox a tergo Scythas ſimul adorti, cum iis manus conſerunt. Primo quidem ſtetere Scythæ, velut ſubeuntes excepturi: ac in phalangem ordinati, voluere ut auxilia, tum pro ſe, tum pro præda quam fecerant, primos impetus ſuſtinerent. Validum utrinque fit prælium. Complures Romani præclare factis ibi inclaruere, atque inprimis Imperator. Hoſtibus enim cominus acriter urgentibus, ipſe invectus haſta diſſolvit confertos pugnantium

Edit. Pariſ. pag. 54.

pag. 55.

A νόντι τοῦ Αὐτοκράτορι, φήμη παρέπτη, ὅτι δὴ στράτευμά τι Σκυθικὸν Ἴστρον περαιωσάμενον, κείρουσί τε τὰ ἐν ποσὶ καὶ λῄζονται πάντα. καὶ εἷλόν γε καὶ πόλιν λόγου ἀξίαν, τοῦ Ἴστρου καὶ αὐτὴν πίνουσαν ναμάτων. Τὰ μὲν δὴ τῆς φήμης ἐν τούτοις ἦν. Ὁ δὲ Βασιλεὺς ἐκεῖθεν ἀποκλίνας, τὰς ἐπὶ τὸν Ἴστρον ἀνακομισθῆναι κελεύσας. οὔπω δ' ἐκείνων ἀφικομένων, ἐν τούτῳ τὰς ταύτῃ περιῄει θηρώμενος πεδιάδας. συμβαίνει γὰρ αὐτὰς ἅτε ἐρήμοις παντάπασι καὶ ἀοικήτοις ἐκ πολλοῦ προκειμέναις, ἀγεληδὸν ἀγρίων τι χρῆμα ζώων ἐντρέφεσθαι. Ἐν ᾧ δὲ πρὸς τούτοις ἦν, ἠγγέλη αὐτῷ ὅτι δὴ Σκύθαι, λείαν ἐκ τῆς Ῥωμαίων ἐπαγόμενοι, τὸν Ἴστρον ἄρτι που διέβησαν. οὐ μακράν τε ἄποθεν ἐσκηνωκότες αὐλίζονται. B ἅπερ ἐπειδὴ ἤκουσεν, ὡς εἶχε τάχους, αὐτίκα ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐφέρετο. Ἔνθα λεμβαδίῳ περιτετυχηκώς, ὁποῖα πρὸς ταῖς τῇδε ὄχθαις ἑστάναι εἰώθεισαν, ξύλου πεποιημένα ἑνός, ἐκέλευεν ἄγεσθαι τοῦτο πρὸς αὐτόν. Ἀλλ' ἦν ἰσχυρογνώμων ὁ πορθμεύς, καὶ Βασιλέα μεταπέμπεσθαι τοῦτον ἀκούων, Εἰ Βασιλεὺς τῶν καθ' ἡμᾶς ἔμελεν, εἶπεν, οὐκ ἂν ἦ, τό τε Δεμνίτζικος ἑάλω (οὕτω γὰρ τὸ τοῖς Σκύθαις, ὥσπερ εἴρηται, αἱρεθὲν ὠνομάζετο φρούριον) καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς πρὸς τῶν Βαρβάρων κατ' ἐξουσίαν ἤγετό τε καὶ ἐφέρετο. Λέγεται τοίνυν πρὸς ταῦτα δυσχεράναντα τὸν Βασιλέα. Ναὶ δή, φάναι, μὴ ἂν αὐτὸς εἴην, ᾧ τὰ Ῥωμαίων θεόθεν ἐπιτέτραπται πράγματα, εἰ μὴ αὐτίκα τῶν τετολ- C μημένων Σκύθαι δώσουσι δίκας. Διὸ δὴ τὸ μὲν λοιπὸν τοῦ στρατεύματος, αὐτοῦ που καὶ ἐπὶ ταῖς ὄχθαις ἐνστρατοπεδευσόμενον ἔλιπεν. αὐτὸς δὲ τῶν νεῶν οὔπω, καθάπερ εἴρηται, ἀφικομένων, τοὺς λέμβους ἀλλήλοις ξυνδήσας καὶ ἁρμοσάμενος, σὺν πεντακοσίοις τῶν ἀμφ' αὐτὸν τὸν Ἴστρον διέβη. μέλλων τε ἐπίπροσθεν ἰέναι, δυσὶν ἄλλοις ἐντυγχάνει ποταμοῖς ναυσιπόροις. Ὡς δὲ οὐδαμοῦ λεμβάδιον ἐνταῦθα διεφαίνετο, ᾧ χρήσαιτο ἄν τις ἐς τὴν περαίωσιν, ἐκέλευε τοὺς περὶ αὐτόν, τοὺς τῶν ἵππων οὐραίοις τὰ ἐπὶ τοῦ Ἴστρου ἀκάτια ξυνδήσαντας, εἰς τοὺς εἰρημένους μετάγειν τῶν ποταμῶν. οὗ γεγονότος, ἀμογητὶ διέ- D βαινον. Χῶρον δέ τινα δολιχὸν ἐξαμείψαντες, ἄχρι καὶ ἐπὶ ὄρος Τένυορμον ἦλθον, ὅπερ ἀγχοῦ Ταυροσκυθικῆς ὁρίων ἀνέχει. ἔνθα τό τε τῶν Σκυθῶν στρατόπεδον ἀνδρῶν παντάπασιν ἔρημον εὑρηκότες, (ᾤχοντο γὰρ οὐ πολλῷ πρότερον ἀπιόντες,) προσωτέρω ἐχώρουν. Ἐπεὶ δὲ ἀμφὶ μέσην ἡμέραν ἤδη ἦν, καὶ οὐδεὶς οὐδαμοῦ πολεμίων διεφαίνετο, Σκύθας τοὺς ὅσοι Ῥωμαίοις ξυνεστράτευον ἀπολεξάμενος Βασιλεύς, ὑπὸ στρατηγοῦντι Γιφάρδῳ, ἀνδρὶ πολέμων ἐμπείρῳ πολλῶν, αὐτοὺς μὲν ὀπίσω τῶν πολεμίων ἰέναι ἔπεμψεν, ἰχνοσκοπήσοντάς τε, καὶ ὅπῃ δυνατὰ εἶναι, μαχησομένους. αὐτὸς δὲ κατόπιν ἐπορεύετο σχολαιότερον. Οὐκ εἰς μακρὰν οὖν ὁ Γιφάρδος τοῖς πολεμίοις ἐν- E τετυχηκώς, ἐπειδὴ μὴ ἐθάρρει τῇ συμβολῇ (τὸ γὰρ Βαρβάρων πλῆθος ἀριθμοῦ κρεῖσσον αὐτῷ κατεφάνη,) πέμψας ἐπὶ τὸν Βασιλέα, ἥκειν αὐτὸν ὅτι τάχιστα ἐδεῖτο. Ταῦτα ἐπειδὴ Βασιλεὺς ἤκουσεν, αὐτός τε πρὸς τοῖς ὅπλοις αὐτίκα ἐγένετο, καὶ τὸ στράτευμα ἐξώπλιστο ἅπαν, ὀπίσω τε Σκυθῶν διώξαντες, εἰς χεῖρας ἤδη ἦλθον αὐτοῖς. Σκύθαι τοίνυν τὸ μὲν πρῶτον ἔστησάν τε ὡς ὑποδεξόμενοι σφᾶς, καὶ ἐς φάλαγγα ταξάμενοι βοήθειάν τε σφῶν τε αὐτῶν, καὶ ὧν ἐπήγοντο λαφύρων προποιεῖσθαι ἤθελον. ἥ τε συμβολὴ ἑκατέρωθεν σὺν ὠθισμῷ καὶ βίᾳ ἐγένετο. Ὅτε δὴ πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι Ῥωμαίων ἄνδρες ἐγένοντο ἀγαθοί, Βασιλεὺς δὲ πάντων μάλιστα. τῶν γὰρ πολεμίων ἐγγίστα ἐγκειμένων ἰσχυρῶς, αὐτὸς σὺν τῷ δόρατι ἐπελαύ-

Digitized by Google

νων, τὸν συνασπισμὸν αὐτοῖς ἔλυσε, οὐ καθ' ἕνα μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ σὺν δύο πολλοὺς ἐκείνων ἀποκτείνας. ὅθεν καὶ τῆς ἀνυποστάτου τοῦ Βασιλέως παρακεκινημένου ὁρμῆς, Ῥωμαῖοι ὁλοχερέστερον κατ' αὐτῶν ἐπιβρίσαντος, λαμπρὰν ἤδη τὴν ἐπαγωγὴν ἐποίουν. Πολλοὶ μὲν οὖν Βαρβάρων ἔπεσον, ἑάλωσαν δὲ καὶ εἰς ἑκατὸν μάλιστα, ἐν οἷς καὶ Λάζαρος ἦν, ἀνὴρ ἐπὶ πλεῖστον μὲν ἀνδρείας ἥκων, ἐπὶ τοῖς ἐν σφίσι φυλάρχοις ἀπόβλεπτος ὤν· τοὺς δ' ἄλλους, ἵππων τε ἀρετὴ, καὶ τὸ τῶν ὀρῶν διεσώσατο λάσιον, ἃ τῇδε πολλὰ παραπέπταται. Ῥωμαῖοι δὲ τὰ ἐκ προνομῆς ἀνηλωμένοι πάντα, ὀπίσω λοιπὸν ἀνεχώρουν, ὅτε δὴ καὶ Σώτας ἐκεῖνος, ὃν πλούτῳ τε καὶ γένει, καθάπερ εἴρηται, διενεγκόντα ἀνδραποδισθῆναι Σκύθαις ξυνέβη, ἀδείας λαβόμενος, φυγὰς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἦλθε.

δ'. Τοῦτο τὸ τρόπαιον ἐξ ὑπογυίου κατορθωκὼς ὁ Αὐτοκράτωρ, ἐκεῖθεν ἀπήλαυνε, πρὸς τὸν κατὰ Σικελίας ἤδη συσκευαζόμενος πόλεμον. Τοσοῦτον γὰρ αὐτῷ περὶ τοὺς πολεμικοὺς καμάτους ἄτρυπον ἦν, ὅσον οὐδέπω οὐδενὶ οἶμαι ὑπῆρξε, καὶ τῶν τῆς κοινῆς καὶ στρατιωτικῆς γεγονότων μοίρας, μὴ ὅτι γε Βασιλέων ἢ Στρατηγοῖς. Ἤει τοίνυν, Σικελίαν τε περινοῶν καὶ Ἰταλίαν πᾶσαν· Ἀλλ' ὡς ἔοικε, τύχη, καὶ δόξαν ἀληθῆ παραιτεῖται, καὶ τὴν σὺν ἐπιστήμῃ στρατηγίαν πόνῳ οὐδενὶ ἐς τοὐναντίον ἄπαν ἀποκρίνειν ἐπίσταται. Ὁ μὲν γὰρ, καί τοι τῶν Σκυθικῶν μεταξὺ περιεσπακότων, ὅμως ἔφθη ἐπὶ Καιροτοῦ τοῦ χώρου ἐπιστὰς, ὅθεν καὶ τὴν ἀπόπλοιαν ποιεῖσθαι ἐχρῆν, τὸν δὲ στόλον ξυνέβαινεν, εἴτε πνεύμασιν ἐναντίοις τοῖς ἐπὶ τὰ πρόσω ἀποκοπέντα, εἴτε καὶ τῇ τοῦ Δουκὸς περὶ ταῦτα ἀμαθίᾳ, ὀψὲ καὶ κατόπιν ἐλθεῖν τοῦ καιροῦ. Ἔαρος γὰρ τοῦ Βυζαντίων ἀναχθεὶς λιμένων, φθινούσης ἤδη τῆς ὥρας ἐς Βασιλέα κατῆρεν. ἐντεῦθεν τὰ Ῥωμαίων ἔσφαλε πράγματα. ἀνέβη μὲν γὰρ καὶ τὴν διήρη ὁ Βασιλεὺς, καὶ τὸ ναυτικὸν ἅπαν πρὸς τὰς κώπας ἐκάθητο, ὡς αὐτίκα ἀποπλευσόμενον. ἀλλὰ χειμὼν ἄγριος καὶ πνευμάτων βία αἰφνίδιον καταρραγεῖσα, ἀπεῖρξαν αὐτὸν τοῦ ἐγχειρήματος. Πελάγη τε γὰρ ἐνταῦθα δεινῶς ἀχανῆ πέπταται, καὶ ἔστιν ἐπιεικῶς κινδυνώδης ὁ πλοῦς, καὶ μάλιστα χειμῶνος. ὅθεν καὶ αὐτὸς μὲν ἐπί τινα χῶρον ἀγχοῦ τῆς Βερροίας ἀναζεύξας, ἐνταῦθα διεχείμαζε· τὸν δὲ γαμβρὸν Στέφανον, ὃν Κοντοστέφανον σμικρολογούμενοι οἶμαι ἐκάλουν (βραχὺς γὰρ τὴν ἡλικίαν ἦν) ἐπὶ Κέρκυραν ὑπὸ Σικελῶν τηνικάδε, καθάπερ εἴρηται, ἐχομένην, σὺν παντὶ τῷ ναυτικῷ ἔστελλε, Ῥωμαίοις ταύτην ἀνασωσόμενον. Ἀλλ' ὁ μὲν πρὸς τῇ πόλει γενόμενος, πεῖραν τε παντοδαπὴν τῷ περιβόλῳ προσαγαγὼν, ἐνταῦθα τὸν βίον κατέλυσεν, ἔτι τῶν πραγμάτων αἰωρουμένων, τρόπῳ ᾧπερ αὐτὸς ἐρῶν ἔρχομαι. Κλίμακα λίαν ἐπιμήκη τεύξας, πολλῷ τε τειχῶν ὑπεραναστάμένην τῶν ἐκτὸς, διὰ ταύτην ἐπὶ τὴν πόλιν ἀνῆγε τὸ στράτευμα. Λίθον τοίνυν μέγα τι χρῆμα τῆς ἀκροπόλεως ἐκ μαγγάνου τινὸς ἀφεθὲν, τῇ κλίμακι προσαράσσει· ὑπὸ σφοδρότητός τε κατεαγὲς, τεμμάχια πολλαχῇ ἐξέρρηξεν, ὧν ἓν ἐπὶ τὸν Δοῦκα μετενεχθὲν, καιρίαν αὐτὸν ἔπληξεν. Ὁ δὲ καίτοι θνήσκοντος ὅσον οὐκ ἤδη αἰσθόμενος αὑτοῦ, ὅμως πολλὴν ἐποιεῖτο πρόνοιαν, ὅπως ἂν μὴ συνειδήσεως ἀμφοτέροις γεγενημένης, Ῥωμαίοις μὲν δειλία, ὡς τὸ εἰκὸς, θάρσος δὲ Σικελοῖς ἤδη ἐνδιδοῦσι γένοιτο. διὸ καὶ αὐτὸς μὲν ἡσυχῇ ἐπὶ τῶν τῆς νηὸς ἐκέλευσεν ἐνθεμένους καταστρωμάτων, ἔργου καὶ πάλιν ἔχεσθαι. Ἀνδρόνικον δὲ, ὃς ὕστατος αὐτῷ τῶν παίδων ἐγένετο, καὶ τῶν πελεκυφόρων προσκαλεσάμενος τὸν ἐξάρχοντα, παραινέσεις προσῆγε μηδαμῆ τοῦ

A ordines; neque ſingularim duntaxat, ſed & binos ſimul interdum, multis eorum cæſis. Ita invicto Principis impetu proturbatis hoſtibus, Romani viribus integris ingruentes, totam aciem perrupere. Plurimi tum cecidere Barbarorum, centum circiter capti, atque in iis Lazarus, animi robore præſtans, & inter Scythicos Phylarchos conſpicuus. Reliquos, equorum virtus, & denſa montium, qui complures ibi ſunt, ſervavere; Romani autem, poſtquam cuncta pabulationibus abſumpſerant, retro deinde ceſſerunt: Quo tum tempore Sotas ille, quem genere & divitiis præpollentem, ut diximus, ceperant Scythæ, arrepta occaſione, fuga in caſtra pervenit.

IV. Hac ſubitanea parta victoria inde B receſſit Imperator; ad bellum contra Siciliam ſe ſe comparans. Tantum enim in illo erat ardoris, & animi ad bellicos labores, quantum ut arbitror, ne ulli quidem adfuit vel vulgarium in exercitu militum, ne dum Imperatorum vel Ducum. Ibat igitur non Siciliam modo, ſed & univerſam Italiam animo complexus: At veram, ut videtur, averſatur gloriam fortuna, imperandique artem militari ſcientiæ conjunctam labore nullo vertere in contrarium probe novit. (Sent.) Ille quidem etſi a rebus Scythicis interea vocaretur, nihilominus tamen ad Cærotum, locum ſic dictum, occurrit, ex quo navigationem inſtitui oportebat. Tum quoque accidit ut claſſis, ſi- C ve reſlantibus detenta ventis, ſive Ducis imperitia, ſerius, nec opportune advenerit. Quippe circa vernum tempus Byzantino egreſſa portu, exacta jam æſtate, ad Imperatorem delata eſt. Atque inde excidere res Romanæ. Biremem enim conſcenderat Imperator, totaque claſſis, velut ſtatim diſceſſura, remos expediverat, cum tempeſtas valida, viſque repente ſuboriens ventorum illius præpedivere conſilia. Vaſta quippe hic porriguntur maria, eoque periculis magis eſt obnoxia navigatio, maxime hyeme: unde in locum haud procul Berrhœa conceſſit Princeps, ibique hyemavit. Sororium vero Stephanum, quem diminuendi ergo Contoſtephanum vocabant (erat namque ſtatura exi- D gua) ad Corcyram, quæ tum temporis, ut ſcripſimus, parebat Siculis, cum omni navium apparatu dimiſit, quo hanc Romano rurſum Imperio aſſereret. Verum ille ut ad civitatem appulit, oppugnatis & tentatis undequaque mœnibus; vitam iſtic finivit, rebus adhuc infectis ac dubiis, eo, quem nunc dicturus ſum, modo. Extructa perquam altiſſima ſcala, muriſque exterioribus longe excelſiore, per eam tranſmittere militem in urbem ſtatuit. (Edit. Pariſ. pag. 56.) Lapis autem ingentis magnitudinis ex machina quadam emiſſus, & ad ſcalam alliſus, præ vehementi quo impulſus eſt impetu, in varia fruſtula E diſſectus eſt, quorum unum ad Ducem perlatum lethali eum vulnere perculſit. Ille vero & ſi mortem ſibi videret imminere, maxime tamen in id incubuit, ne utrinque cognito quod acciderat, metus, ut erat vero ſimile, Romanis; animus autem Siculis, jam jam deficientibus, adderetur. Quapropter, ut ſe in navigii tabulatis clam depoſito, cœptis denuo inſiſterent, præcepit. Andronicum vero, qui filiorum erat ultimus, & Bipenniferorum Præfectum, ad-

vocatos, multis eſt cohortatus, ut id efficerent, ne a priori audacia remitterent Romani, ſed operi potiſſimum inſtarent, cum capiendæ mox urbis ſpes adeſſet. Verum fuerunt hæc virilis, ut arbitror, & Martii, patriæque amantis animi argumenta. Quippe ſtatim atque in volgus res cœpit diſſeminari, omnia in contrarium ceſſere. Nam & Romanos qui mœnia jam aſcenderant, Siculi exegerunt, tumultuque & conſternatione omnia repleta ſunt. Atque is tum fuit rei Romanæ ſtatus.

V. His cognitis, non modice, ut par erat, commotus Imperator, claſſis præfecto, qui in defuncti locum deſignatus fuerat, præcepit, ut urbem abſque ulla remiſſione oppugnaret. Sed & ab illo nulla memorabili re geſta (quippe Romanos inter & Venetos, qui tum iis merebant, exorta præter opinionem contentio, Romano exercitui felicitatem ademerat.) Coactus tandem eſt ipſemet Princeps eo ſe conferre, & ad oppugnationem aggredi. Diremptis itaque Romani Venetique exercitus ſimultatibus, ac utrinque iis qui cauſam præbuerant mulctatis, magno impetu mœnia impugnavit. His rebus occupato Principe, Rogerius Ciciliæ Tyrannus ut ad Corcyram Imperatorem agere intellexit, claſſem mittit in fines Romanorum, eo animo, ut videlicet hac belli translatione ſolvendæ obſidionis neceſſitatem imponeret. At Imperator diviſa claſſe, partem alteram miſit duce Churupo, quæ Siculis Romanas terras incurſantibus continuo occurreret, reſiſteretque: Ille autem in oppugnanda pertinaciſſime Corcyra magis inſtitit. Per ſcalas namque magnitudinis immenſæ e navigiis non ſine difficultate ad mœnia applicatas, milites eduxit: quarum una conſcendentium pondere effracta, in mare complures dejecit, qui miſerandum in modum effuſa anima egregiam virtutis ſuæ memoriam Romanis reliquerunt. Verum Siculi, etiam ſi intra mœnia jam Romanos conſpicerent, non ideo tamen urbem Imperatori tradere voluerunt; ſed in arcem quanta potuerunt celeritate contendentes, inde ſe tuiti ſunt, lapidibus teliſque ac rebus aliis quæ ad manus occurrebant, imbris de cælo fuſi inſtar, in oppugnantes projectis. Tantam enim in altitudinem aſſurgit acropolis, ut ne oculis quidem illius ſtructura comprehendi facile poſſit. Ajunt eo tum tempore propter reluctantem fortunam graviter ſuccenſum Imperatorem, rectum in biremi qua vehebatur conſtitiſſe, ac mandaſſe remigibus, ut appellerent navem ad mœnia, quo ipſe aſcenderet. Verum ducum aliqui, præſertim conſanguinei, totis hoc viribus prohibuere, etſi pertinacius in id incumberet. Nam præterquam quod animi generoſitate præſtabat, erat etiam imperterritus. Nonnullos audivi qui & temeritatis illi crimen affingerent, ſiquidem divinum prope, & humano majorem animum ſemper præ ſe tulit; adeo ut cum annum ageret decimum-ſextum, ſua ſolus manu captos ſæpe Barbaros adduxerit. Unde uxor, quæ ex Alemannia ortum ducebat, præclaro illa & bellicoſiſſimo genere prognata, in medio aliquando Senatu, in hæc verba prorupit. *Neminem unquam auditum a ſe fuiſſe, qui tan*

Edit. Pariſ. pag. 37.

A θάρσης ἐνδοῦναι Ῥωμαίοις, ἀλλὰ νῦν ἔτι μάλιστα πρὸς ἔργοις γίνεσθαι, ὅτι οὐ μακρὰν ἐλπίδων ἑστήκασι τὴν πόλιν ἑλεῖν. Ἀλλ' ἦσαν ταῦτα ψυχῆς μὲν οἶμαι γνωρίσματα ἀνδρείας, καὶ τὸ ὅλον Ἀρεϊκῆς τε καὶ φιλοπάτριδος. Τὸ δὲ πρᾶγμα ἅμα τε ἐπέπρακτο, καὶ ἅμα τοῖς πλήθεσιν ἔκπυστον γεγονὸς, εἰς τοὐναντίον περιεστήκει πάντα. Ῥωμαίους τε γὰρ, καίτοι τειχέων ὑπέρθεν ἤδη γεγενημένους, ἀπεώσαντο Σικελοὶ, καὶ σύγχυσις εἶχε πάντα καὶ θροῦς. Καὶ τὰ μὲν τῶν Ῥωμαίων ἐν τούτοις ἦσαν.

έ. Βασιλεὺς δὲ ταῦτα ἀκούσας, ἠνιάθη μὲν ὡς τὸ εἰκός. στολάρχην δὲ ἀντ' αὐτοῦ προκεχειρισμένος, ἀνενδότως τῆς πολιορκίας ἐκέλευεν ἔχεσθαι. Τοῦ δὲ καὶ αὐτοῦ οὐδὲν ὅτι B καὶ λόγου ἄξιον ἐνδειξαμένου (στάσις μὲν γὰρ Ῥωμαίων μεταξὺ Οὐενετῶν τε, οἳ τηνικαῦτα σὺν αὐτοῖς ἐστρατεύοντο, ἐξαπιναίως ἀναφθεῖσα, τὸ κατορθωτικὸν τοῦ Ῥωμαίων παρείλετο στρατοῦ) τέλος ἠνάγκαστο αὐτὸς Βασιλεὺς ἐνταῦθα γεγονὼς, τῆς πολιορκίας ἅψασθαι. Οὐενέτοις γοῦν, καὶ τῷ Ῥωμαίων στρατῷ τὰ διάφορα λύσας, δίκας τε τοῖς ἐξ ἀμφοτέρων αἰτίοις πραξάμενος τὰς προσηκούσας, κραταιότατα τῷ περιβόλῳ ἐπέθετο. καὶ ὁ μὲν πρὸς τούτοις ἦν. Ῥογέριος δὲ ὁ Σικελῶν τύραννος, πρὸς τῇ Κερκύρᾳ διατρίβειν Βασιλέα πυθόμενος, στόλον ἐπὶ γῆν τὴν Ῥωμαίων ἔπεμπεν, ἐκεῖνο κατὰ νοῦν ἔχων, ὅπως δηλαδὴ τῇ πρὸς ἐκεῖνα μεταφορᾷ τῆς πολιορκίας ἀποσχέσθαι καταναγκάσει. C Βασιλεὺς δὲ μοῖράν τινα τῶν σὺν αὐτῷ ἀποθέμενος νεῶν, αὐτὰς μὲν ὑπὸ στρατηγοῦντι τῷ Χουρούπῃ Σικελοῖς ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων, ὥσπερ ἔφην, ἰοῦσιν ἀντιταξομένας συνδῆ ἔπεμπεν· αὐτὸς δὲ ἔτι μᾶλλον ἐνίστατο πικρότατα Σικελοὺς πολιορκῶν. Κλίμακας γὰρ ὑπερμεγέθεις διὰ τῶν νεῶν τοῖς τείχεσι προσερείσας, μόγις μὲν καὶ ξὺν βίᾳ, ἀνῆγε δ' οὖν ὅμως τὸ στράτευμα. ὅτε ξυνέβη μίαν τῶν κλιμάκων τῷ τῶν ἀνιόντων ἄχθει κατασπασθεῖσαν, εἰς θάλασσαν πολλοὺς ἐνεγκεῖν. Οἱ δὲ τλήμονες τὰς ψυχὰς ἐκφυσήσαντες, πολύν τινα τῆς αὐτῶν ἀρετῆς Ῥωμαίοις ἀπολελοίπασι λόγον. Ἀλλὰ Σικελοὶ, καί τοι ἔνδον ἤδη τειχέων Ῥωμαίους γεγονότας ἰδόντες, ἐνδιδόναι Βασιλεῖ τὴν πόλιν οὐδαμῇ ἤθελον. ὅθεν καὶ ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν ὡς D εἶχον τάχους ἀναδραμόντες, ἐντεῦθεν ἠμύνοντο, λίθους καὶ βέλη, καὶ ἅπαν τὸ παρατυχὸν, ὡς ἐξ οὐρανοῦ τινὸς ὄμβρου δίκην ἐπ' ἐκείνους ἀφιέντες. Ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ὕψος ἀνέρπει τὸ φρούριον, ὡς μηδ' ὀφθαλμῷ ῥᾳδίως ἐξεῖναι τὴν οἰκοδομίαν ἀνακύπτοντι περιλαβεῖν. Ὅτε δὴ λέγεται, θυμῷ τὸν Βασιλέα περιζέσαντα πρὸς τὸ ἐκ τῆς τύχης ἐκεῖνο δυσκλήρημα, ὄρθιόν τε ἐφ' ἧς ἐφέρετο στῆναι διήρους, καὶ τοῖς ἐπὶ τῆς εἰρεσίας κελεύειν προσάγειν αὐτίκα τοῖς τείχεσι τὴν ναῦν, ὡς αὐτὸς οἶμαι ἀνόδου πειράσαιτο. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν τῶν στρατηγῶν τινὲς, καὶ πρὸς αἷμα ἐγγιζόντων αὐτῷ, παντὶ σθένει διεκώλυσαν, δεινῶς μάλιστα αὐτῷ σφόδρα ἐθέλοντι. πρὸς γὰρ τῷ γενναίῳ, E καὶ ἀσφαλὴς ἦν τὰ πολλά. ἤδη δέ τινων ἔγωγε καὶ θράσους αἰτίαν προστριβόντων ἤκουσα αὐτῷ. δαιμόνιον γὰρ ἀεὶ, καὶ ἀνδρείας πρόσω ἔτρεφε λῆμμα. Ἀμέλει καὶ ἑκκαιδέκα ἐνιαυτῶν πολλάκις ἑνὸς χερσὶν οἰκείαις ζωγρείας παρείχετο Βαρβάρους. διὸ ποτε καὶ ἡ ἐξ Ἀλαμανῶν αὐτῷ ξυνοικήσασα, ἐπὶ μέσης ἐξελάλησε τῆς Συγκλήτου βουλῆς, Μεγάλου μὲν καὶ αὐτὰ καὶ πολεμικωτάτου γένους, " εἰποῦσα, μηδέπω δὲ μηδένα τῶν ἁπάντων ἀκοῦσαι τοσούτοις εἰς ἐνιαυτὸν ἐγκαλλωπισάμενον ἀριστεύμασιν. " ὅτι γε μὴν πρὸς τῷ Κερκυραίων τείχει ἐγένετο ναῦς τῶν

ἐκ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου, οὐ τῶν κουφοτέρων, οὐδ' ὁποῖαι χθαμαλαὶ τυγχάνουσιν οὖσαι καὶ ἐπιμήκεις, ἀλλὰ ὕψους μὲν καὶ εὔρους ἱκανῶς ἔχουσα, ἵππων δὲ πλήρης καὶ ὅπλων μεστὴ παντάπασιν οὖσα, βίᾳ πνευμάτων ἐπί τι τοῦ περιβόλου παρενεχθεῖσα μέρος. ἔνθα πετρῶν προβολαὶ καὶ ῥαχίων ἱκανῶς ἐπιστοιβαζόμεναι, δυσπρόσοδον πάνυ τὸν χῶρον ποιοῦσι, δεινῶς ἐκλονεῖτο. Λίθοι γὰρ ἁμαξοπληθεῖς καὶ βέλη, καὶ πᾶν τὸ παρατυχὸν ὁμοῦ ἐπ' αὐτὴν ἐφέρετο πάντα, ὡς τοὺς ἐν αὐτῇ ἀπαγορεύσαντας ἤδη τοῖς ξυμπίπτουσι, περιδεεῖς τε καὶ κατεπτηχότας τὰ τῆς νεὼς ὑπελθεῖν καταστρώματα. Ὁ κατανοήσας Βασιλεὺς, θατέρᾳ μὲν χειρὶ ἀσπίδα εἵλετο, οὐ τῶν συνήθων δὴ τούτων, οὐδὲ ἐξ ὧν σῶμα φράγνυται ἕν, εὐρεῖαν δὲ μάλιστα, καὶ ἣν οὐδὲ κουφίσαι ἀνδρὶ ῥᾴδιον γίνεται· θατέρᾳ δὲ, τὸ ἐπὶ τῆς Βασιλικῆς συνήθως τεταμένον διήρους χειρωσάμενος ἔπιπλον, ὅ τε ξυναγαγὼν, ὡς δι' αὐτοῦ ἅτε μὴ ἀντιτυποῦντος τὰς ἐκ τοῦ τείχους βολὰς ἀποκρούοιτο, ἐπὶ τὴν ναῦν ἐφέρετο, καλωδίοις τε ταύτην ξυνδήσας, ἑλκύσαι τε ἐκεῖθεν αὐτὴν ἴσχυσε καὶ τοῦ κινδύνου διασώσασθαι. ὅτε δὴ λέγεται ὡς ὁ τὴν Κερκύρας πρὸς τοῦ Ῥογερίου ἐπιτετραμμένος φρουρὰν, λίθους τῶν ἐκ πόλεως ἐπὶ Βασιλέα συχνοὺς ἐπαφιέντων, „Μὴ δῆτα, πρὸς τῆς ὑμῶν ἔφασκε σωτηρίας, μὴ δῆτα, „ὦ συστρατιῶται, βέλος παρ' ὑμῶν σώματι τηλικούτῳ „ἐπαφείσθω μηδέν. κἂν λόγους ὑπὲρ τούτου διδόναι „χρεὼν, αὐτὸς ὑποίσω τὴν ἀγανάκτησιν. ταῦτα μὲν οὖν „τῇδε ἐφέρετο. Ὁ δὲ Σικελὸς στόλος εἰς χεῖρας τοῖς ἀμφὶ τὸν Χουρουπ ἐλθὼν, ὁ μὲν πλεῖστος κατηγώνιστο, τεσσαράκοντα δὲ νῆες ἐξ αὐτῶν τὸν κίνδυνον διαφυγοῦσαι, ἐπὶ Βυζάντιον ἦλθον. ἔνθα καταχθέντες, οὐδὲν ὅ, τι καὶ λόγου ἄξιον ἔδρασαν· ταῖς δὲ περὶ τὴν Δαμάλεως περαίας πῦρ ἐπαφεῖναι πειρασάμεναι καταγωγαῖς, αἰσχρῶς ἐκεῖθεν ἀπηλλάγησαν, πολλοὺς τῶν σφετέρων ἀποβαλόντες. Οὐ μὴν οὐδ' ὅσοι τὸν κίνδυνον ἔφυγον, ἐρρύσθησαν ἐς τὸ παντελές. ναυσὶ γὰρ περιτυχόντες, αἳ τὸ δημόσιον Κρήτηθεν ἐκόμιζον νόμισμα, τῇ μάχῃ αἱ πλείους γεγόνασι λάφυρον. Βασιλεὺς δὲ λιμῷ καὶ πολιορκίᾳ τὴν πόλιν παραστησάμενος, ἐκεῖθεν ἀνέζευξε. καὶ τοῦ λοιποῦ περὶ τῆς Σικελίας τε καὶ τῆς Ἰταλῶν ἐσκέπτετο γῆς, ὡς καὶ ταύτας Ῥωμαίοις ἀνασώσαιτο.

ϛʹ. Πυθόμενος δὲ, ὅτι δὴ Ἀλαμανοὶ καὶ Δαλμάται καὶ Παίονες, ἐπὶ τὸν κατὰ Σικελίας συσκευάζεσθαι πόλεμον μεμαθηκότες αὐτὸν, αὐτοὶ μὲν ἐξ ἑσπέρας Ῥωμαίοις ἐπιτίθεσθαι εἰς ὁμολογίαν ἀλλήλοις ξυνῆλθον. Ἰαγουπασὰν δὲ ὁ Περσῶν φύλαρχος τῷ Σουλτὰν ἅμα Ἀσίαν λαΐζεσθαι ἔγνωσαν· αὐτὸς μὲν ἐπὶ Δαλμάτας ἐφέρετο, τὸν ἐν σφίσι Ἀρχιζουπάνον ἤδη, καὶ χειρῶν ἄρξαντα τοῦ πως ἀμύνεσθαι διὰ σπουδῆς ἔχων. Τὸ δὲ ναυτικὸν ἅπαν Ἰωάννῃ τῷ τῶν Ἀνατολικῶν καὶ Ἑσπερίων Δομεστίκῳ πιστεύσας, ἐκέλευε τῷ Ἀγκῶνι προσεσχηκέναι. ἐπίνειον δὲ Ἰταλίας ἐστὶν ὁ Ἀγκών· ἐντεῦθεν τε ὡς ἐξ ὁρμητηρίου κατὰ τῆς Ἰταλίας ἰέναι. Ἀλλ' ὁ μὲν Ἰωάννης μέχρι ποταμοῦ Βοόσης ἐλθὼν, περαιτέρω ἰέναι οὐδαμοῦ ἐφρόντισεν. εἴτε δὴ ἀπειρίᾳ τῇ περὶ τὰ ναυμαχικὰ τοῦτο τῷ Δομεστίκῳ διημάρτητο, εἴτε καὶ ταῖς Οὐενετῶν ἑπόμενος ξυμβουλαῖς, ὡς μὴ Ἰταλίας ἐγκρατεῖς Ῥωμαῖοι γεγονότες, χώρᾳ τε ἐν γειτόνων ἤδη καταστάντες τῇ αὐτῶν, περιφρονεῖν αὐτοὺς, ὡς τὸ εἰκὸς, ἔχοιεν, καὶ ξυμμαχίας ὀλίγα τῆς ἐξ αὐτῶν χρῄζοιεν. εἴτε οὖν

A *egregiis facinoribus anno ante editis claruevit:* Cum forte ad Corcyreorum muros e claſſe Romana navis, non ex levium genere, aut earum quæ planæ ſunt & oblongæ, ſed altitudine idonea perinde ac latitudine, plena equis armiſque refertiſſima, vi ventorum ad mirorum partem quamdam eſſet adacta, ubi rupes ſubinde prominentes locum aditu plane difficilem efficiunt, graviter affligebatur. Quippe plauſtra lapidum & tela, & quidquid occurrebat, ſimul in eam conjiciebantur. Adeo ut ex tali caſu deſponderent animum qui in ea erant, trepidique ac pavidi ſubirent tabulata. Quod ubi B reſcivit Imperator, altera quidem manu ſcutum arripuit, non ex iis quæ geſtari conſueta ſunt, aut ex quibus unicum tegitur corpus, ſed amplum, & quod erigere haud facile homini eſſet, altera vero prehendit armamenta, quæ in Imperatoria biremi intendi ſolent, & apte convolvit, ut iis non reſiſtentibus, telorum e muro ictus propelleret, ac deinde ad navem fertur. Mox funibus colligatam, detrahere inde, & periculo eximere ſumma ope annixus eſt. Tum vero eum cui demandatum a Rogerio fuerat Corcyræ præſidium, oppidanis crebros in imperatorem lapides conjicientibus dixiſſe ferunt: *Ne per veſtram ſalutem, ne quæſo commilitones,* C *ullum a vobis adverſus tale corpus vibretur telum. Quod ſi hæc improbari contingat, ipſe ſolus indignationem ſuſtinebo.* Ea tum quidem iſtic agebantur. Claſſis autem Siculorum congreſſa cum iis qui ſub Charupo erant, majorem partem devicta eſt. Quadraginta autem naves eorum vitato periculo, verſus Byzantium pervenere, ac re nulla alia memorabili geſta, ædificiis, quæ in continenti circa Damalim adjacent, ignem injicere conati, turpiter inde receſſerunt, multis ſuorum amiſſis. Neque tamen quotquot diſcrimen evaſe- D rant, incolumes omnino rediere. Quippe incidentes in naves quæ publicum e Creta apportabant vectigal, maximam partem prælio devicti capti ſunt. Imperator interea fame & oppugnatione Corcyram adeptus, inde abſceſſit, in Siciliam & Italiam expeditionem animo volvens, quo utramque provinciam Romano rurſum Imperio aſſereret.

VI. Ut autem accepit Alemannos, Dalmatas & Pannones, adverſus Siciliam bellum apparari edoctos, de impugnandis ex Occidente Romanis pacta inter ſe feciſſe: Jagupaſanem præterea Perſarum Phylarchum, una cum Sultano, decreviſſe Aſiam incurſionibus infeſtare: ipſe in Dalmatas profi- E ciſcitur, ut Archizupanum, qui iis imperitabat, primuſque bellum inceperat, confeſtim ulciſceretur. Claſſe vero univerſa Joanni Orientalium & Occidentalium Thematum Domeſtico commiſſa, juſſit ut Anconam tenderet (eſt autem Ancona Italiæ Emporium) atque inde, tamquam e ſede belli, Italiam impeteret. At Joannes ad fluvium Booſem cum perveniſſet, omnem ulterius pergendi curam abjecit; ſeu Domeſticus rei nauticæ imperitia hac parte peccaverit, ſive ſuaſionibus inductus Venetorum, ne ſcilicet Italiæ potiti Romani, & vicinæ eorum regionis poſſeſſores effecti, ipſos ut par erat

Edit. Pariſ. pag. 58.

contemnerent, & varias ab iis auxilia accenſerent. Sive igitur hanc, ſive illam ob cauſam, nihil eorum, quæ ab Imperatore juſſus erat, executus Domeſticus, tempus inutiliter conſumpſit. Sed & turbine validius ingruente, (imminebat quippe jam æquinoctium autumnale) pleræque naves laceratæ ſunt negligentia Ducis; qui, cum adactæ in flumen utrinque potuiſſent ſubduci, eas ad littus maris in alto tenuit. Imperator vero facta in Dalmatiam irruptione, Raſum Caſtellum evertit, & obvia quæque depopulatus eſt; multitudine deinde innumera, quam in ſervitutem redegerat, Conſtantino Sebaſtohypertato, cognomine Angelo, commiſſa, eoque ibi cum copiis relicto, ulterius perrexit. Nicabam regionem ingreſſus, quæ Archizupano & ipſa parebat, quotquot erant ibi præſidia, nullo labore expugnavit. Mox Galitzam aſſecutus, cum videret Barbaros hominum multitudine, locique difficultatibus fretos, nolle ſibi arcem dedere, caſtris poſitis, ſuis imperavit ut tela & lapides e fundis ſine ulla intermiſſione in eos qui exteriora munimenta defendebant, jacerent. Ita tertio die locum vi expugnavit. Ibi cum Barbarorum multitudinem, cum armatam, tum gregariam, reperiſſe, eam inde abduxit. Deinde, poſtquam reditu inſtituto, venit ad Raſum, illos ut Sardicam, & alias Romanorum regiones incolerent, diviſit. Ab Angelo certior factus Zupanum captata poſt ſuum inde receſſum occaſione cœpiſſe Romanos adoriri, prælioque jam commiſſo ſuperiorem evaſiſſe: motis caſtris, ut eum opprimeret, ſumma celeritate contendit. At ille ubi intellexit adventare Romanos, receſſit in montium juga, eaque ratione præſens vitavit periculum. Imperator igitur in eam regionem effuſus, totam, ut pote orbam defenſore, populatus eſt, conſumptiſque incendio ædificiis, quæ Palatiorum vice Archizupano erant, abſceſſit. Cum vero adeo valida tunc eſſet hyems, ut naturali calore animantium circa cor collecto, extremæ membrorum partes laborarent, de reditu Byzantium cogitavit.

VII. Sequenti vero anno, ſub æſtatis exitum, cum maxime pervia ſunt hoſtibus in Serviam itinera, & arboribus comæ decidunt, caſtra ad Naiſum tranſtulit. Sed ut ex Pannonia, Dalmatis mitti auxiliares copias percepit, ſummo ſtudio annixus eſt, ut traductis per regionem, Longomerem dictam, copiis, cum Pannonibus a dextra incedentibus Romani manus consererent. Cum ad Savum proxime perveniſſet, ad aliud inde flumen deflexit, Drynam nomine, quod in ſuperiori ſe ſe loco effundens, Boſſenam a reliqua Servia diſterminat. Boſſena autem haud ſubeſt Archizupani Imperio, ſed gens eſt quæ & ſuos mores, & ſuum agnoſcit Principem. Unde vero cum Romanis ibi conflixerint Hungari, mox commemorabo. Erat apud Dalmatas quidam, cujus nomen quale fuerit, ignoro, fratrem autem habebat Belſim: ambo clari erant apud ſuos: hic uxorem duxerat ſororem Archizupani. Cum vero utroque oculo privatus eſſet (quo caſu, mihi plane incompertum) in Pannoniam ſe ſe recepit. Longo hic tempore

Edit. Pariſ. pag. 59.

Pag. 60.

A ὅπως, εἴτ' ἐκείνως, οὐδὲν ὅμως ὁ Δομέστικος, ὧν πρὸς Βασιλέως ἐντέταλτο, πέρατι διδοὺς, εἰκῇ τὸν καιρὸν ἔτριβεν. Ὅθεν καὶ λαίλαπος ἀθρόον ἐπιγεγονότος πολλῆς (ἤδη γὰρ ἐπὶ τροπὰς μετοπωρινὰς) συνέβη τῶν νεῶν ὡς πλείστας θραυσθῆναι περιορᾳθείσας ὀλιγωρίᾳ τοῦ Στρατηγοῦ. ἐξὸν γὰρ ἐς τὸν ποταμὸν ἀναχθείσας παρ' ἑκάτερα πάσας ἀνελκυσθῆναι, ὁ δὲ ἐν τῇ τῆς θαλάσσης αὐτὰς μετεώρους εἴασεν. Ὁ δὲ Βασιλεὺς ἐς Δαλματίαν ἐμβαλὼν, τό Ῥάσον τε κατεστρέψατο φρούριον, καὶ τὰ ἐν ποσὶν ἐληΐσατο πάντα. πλῆθός τε ἀνάριθμον ἐν δορυαλώτων μοίρᾳ πεποιηκὼς, Κωνσταντίνῳ μὲν Σεβαστοϋπερτάτῳ, ὃν Ἄγγελον ἐπεκάλουν, αὐτοῦ σὺν δυνάμεσιν ἔλιπεν· αὐτὸς δὲ προσωτέρω ἐχώρει, Νίκαβάν τε καταλαβὼν B χώραν, ὑπὸ τῷ Ἀρχιζουπάνῳ τελοῦσαν καὶ αὐτὴν, φρούρια μὲν τὰ ὅλα ὅσα τῇδε ἵδρυνται πόνῳ οὐδενὶ παρεστήσατο· ἐν δὲ Γαλίτζῃ γεγονὼς, ἐπειδὴ τοὺς ἐνταῦθα Βαρβάρους, πλήθει τε καὶ τῇ ἐκ τοῦ τόπου δυσχερείᾳ πεποιθότας, οὐκ ἐνδιδόντας αὐτῷ τὸ κρυσφύγετον εὗρε, χάρακα πηξάμενος, βέλεσι καὶ λίθοις τοῖς ἀπὸ σφενδόνης τοὺς ἐπὶ τῶν προπυργίων βάλλειν ἐκέλευε, μηδένα καιρὸν ἀνιέντας. οὕτω τε τρίτῃ ὕστερον ἡμέρᾳ καὶ κατὰ κράτος εἷλεν αὐτό. ἔνθα πλήθει Βαρβάρων περιτετυχηκὼς, μοίρᾳ τε τῇ ὁπλιτικῇ, καὶ ἄλλως ἀγελαίων τυγχάνοντι, ἐκεῖθεν ἀνάστατον ἦγεν αὐτό. καὶ αὐτὸς μὲν ἐπειδὴ παλινοστήσας ἐπὶ τὸ Ῥάσον ἦλθεν, ἔν τε Σαρδικῇ καὶ τοῖς ἄλλοις Ῥωμαίων χωρίοις ἐγκατοικισθησόμενον ἔπεμψεν. Ὁ δὲ πρὸς C τοῦ Ἀγγέλου πεπυσμένος, ὅτι δὴ καιροφυλακήσας ὁ Ζουπάνος μετὰ τὴν αὐτοῦ ἐνθένδε ἀναχώρησιν ἐπικαταβαίνειν τε Ῥωμαίοις ἤρξατο, καὶ τῇ μάχῃ ἀπὸ χειρὸς ἤδη κρατῶν· τὴν ταχίστην ἐκεῖθεν ἀπήλαυνε, καταλήψεσθαι τοῦτον προθυμηθείς. Ἀλλ' ὁ μὲν ἐπιόντας Ῥωμαίους ἀκηκοὼς, ἐς τὰς τῶν ὀρῶν ἀνατρέχων ὑπερβολὰς, τὸν παρὰ πόδας ἀπεδίδρασκε κίνδυνον. Βασιλεὺς δὲ ἐπὶ τὴν χώραν ἐτράπετο· ἀλλ' αὐτὴν μὲν κατ' ἐρημίαν τοῦ κωλύσοντος ἐληΐσατό τε πᾶσαν, καὶ τοὺς ἐνταῦθα τῷ Ἀρχιζουπάνῳ εἰς ἀρχείων ἀποτεταγμένους δόμους πυρὶ φλέξας, παρῆλθεν. Ἐπεὶ δὲ χειμὼν ἤδη κατεῖχε δεινὸς, ὡς τοῦ φύσει θερμοῦ περὶ τὴν καρδίαν ἀντιπεριϊσταμένου τῷ γένει τῷ ζωϊκῷ, πολλοῖς ἤδη λώβην περὶ τοῖς ἄκροις ἐμπεπτωκέναι, τότε μὲν τῆς ἐπὶ Βυζάντιον ἐμέμνητο.

D ζ. Ἐς δὲ τὸ ἐπιὸν ἔτος, φθινούσης ἤδη τῆς ὥρας, ἡνίκα καὶ μάλιστα εὐέφοδα πολεμίοις τὰ κατὰ τὴν Σερβίαν γίνεται, ἅτε τοῦ ἀμφιλαφοῦς ἐπιλιπόντος ἤδη τοῖς δένδροις, ἐπὶ Ναϊσσὸν τὸ στράτευμα ἤγειρεν. Ἔνθα δυνάμεις ἐκ Παιονίας ἐπὶ συμμαχίᾳ Δαλμάταις στέλλεσθαι μαθὼν, σπουδὴν ἐποιεῖτο διὰ τοῦ Λογγομαροῦ λεγομένου χώρου διαβιβάζειν τὸ στράτευμα, ὡς τοῖς Παίοσιν ἐν δεξιᾷ πορευομένοις συμμίξαι γένοιτο τῷ Ῥωμαίων στρατῷ. Ἐπεὶ δὲ ἐγγὺς Σάου ἐγένετο, ἐφ' ἕτερον ἐκεῖθεν μετῆλθε ποταμὸν Δρυμὸν ὄνομα, ὃς ἄνωθέν ποθεν τὴν ἐκβολὴν ποιούμενος, Βόσθναν τῆς ἄλλης Σερβικῆς διαιρεῖ. Ἔστι δὲ ἡ Βό- E σθνα οὐ τῷ Σερβίων Ἀρχιζουπάνῳ καὶ αὐτὴ εἴκουσα, ἀλλ' ἔθνος ἰδίᾳ παρὰ ταύτῃ καὶ ζῶν καὶ ἀρχόμενον. ὅθεν γε μὴν Οὔννους Ῥωμαίοις συγκεκροτηκέναι ξυνέβη αὐτίκα δηλώσω. Ἦν τις ἐν τῷ Δαλματῶν ἔθνει, ὄνομα μὲν οὐκ οἶδα, ὅπερ αὐτῷ ἔκειτο· ἀδελφὸς δὲ αὐτῷ Βέλσις ἦν, ἄμφω λογίμω παρὰ Δαλμάταις ὄντε. Οὗτος τῷ Ἀρχιζουπάνου μὲν ἀδελφῇ ξυνοικῶν ἦν· τὼ ὀφθαλμὼ δὲ παρωθῆναι τυχὼν, τρόπῳ ὅνπερ αὐτὸς οὐδαμῇ ἐρεῖν ἔχω, ἐς Παιονίαν ἀνεχώρησεν. ἐνταῦθά τε πολύν τινα διατρί-

ψας χρόνον, Γεΐτζᾳ τῷ Ῥηγὶ αἰδεσιμώτατος μάλιστα καθέστη, ἅτε δὴ ἐκ παίδων αὐτῷ τροφῆς μετασχὼν καὶ παιδεύσεως. Διὰ δὴ ταῦτα χάριτας ὀφλῶν Γεΐτζᾳ, Δαλματίαν ὑπόσπονδον αὐτῷ καθιστᾶν ἐπεχείρει. ξυμβουλεύων τε ἑκάστοτε περὶ τούτου, τῇ ἀδολεσχίᾳ πείθειν ἔσχε τὸν ἄνθρωπον. ὅθεν ἐπειδὴ τὴν ἐπὶ Δαλματίας Ῥωμαίων ὁ Γεΐτζας ἤκουσεν ὁρμὴν, δυνάμεις ἐπὶ συμμαχίᾳ Δαλμάταις ἔπεμψεν. Αἰτία μὲν Ῥωμαίοις τῆς ἐς τοὺς Οὔννους δυσμενείας αὕτη ἦν. Τοῦ δὲ Ῥωμαίων στρατοῦ προσωτέρω χωροῦντος, οἱ ἐπὶ χορταγωγίαν ἐξιόντες τοῖς Οὔννοις ἀδῶ πορθουμένοις ἐντετυχηκότες, ἐς χεῖρας ἦλθον. Βασιλεὺς δὲ συναισθήσεως αὐτῷ γενομένης, Ἰωάννην ἅμα στρατεύματι τὸν Πρωτοσέβαστον ἐπιβοηθήσοντα ἔπεμψε. Καὶ δὴ συμβολῆς γενομένης, Οὖννοι πρὸς τῶν Ῥωμαίων ἡττηθέντες, φεύγοντες ἐς τὸ τοῦ ποταμοῦ Στρυμμόνος ῥεῦμα καθῆκαν ἑαυτούς, ἔνθα μετρίως ἀποβαλόντες, ᾤχοντο ἀμεταστρεπτί. Ῥωμαῖοι δὲ φεύγουσι κατὰ νώτου ἀεὶ εἵποντο. Ἐπὶ Τάραν δὲ ποταμὸν ἐλθόντες, ἐπειδήπερ οὐδένα σφίσιν ἀντεπεξιόντα ἔβλεπον, παλινῳδίας ἐμέμνηντο. Βασιλεὺς δὲ ἐπὶ μέσης τῆς εἰς Σιτζενίτζαν φερούσης τὸν χάρακα πηξάμενος, οὐκ ἔχων τε μαθεῖν ἔνθα τὸν Ἀρχιζουπάνον εἶναι ξυνέβαινεν, ἐν τῷ τέως μὲν ἐν ἀπόρῳ ἐγένετο. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τῶν ἁλισκομένων Δαλματῶν δυνάμεις περιμένειν αὐτὸν ἤκουσεν Οὐννικὰς ἐπὶ συμμαχίᾳ, ὅσον οὔπω ἤδη ἀφιξομένας, ἐπὶ τὰ πρόσω λοιπὸν μετῆγε τὸ στράτευμα. Μέχρι μὲν ποταμοῦ Τάρα γεγονόσιν, οὐδὲν οὐδαμόθεν Ῥωμαίοις διεφάνη πολέμιον. Ἐπεὶ δὲ ἐνταῦθα ἦλθον, Δαλματῶν ἀνάριθμος ὅμιλος, ὑπὸ ἡλίου τὸν δυτικὸν ὁρίζοντα παραμείψαντος, ὅπλοις κατάφρακτος ἐξεφάνη. ὅπερ οἱ θεασάμενοι ἀγωνίᾳ καὶ δέει ἐχόμενοι Ῥωμαῖοι, ἦλθον ἀγγέλλοντες. Βασιλεὺς δὲ τὴν ἐκ Παιόνων ἀφικέσθαι προσδοκωμένην Δαλμάταις ἰσχὺν ταύτην εἶναι τὴν ὁρωμένην εὐστοχώτατα τεκμηράμενος, ἅμα καὶ σκοπῷ τῷ Χουρούπῃ πρὸς τοῦτο χρησάμενος,
» Νῦν, αἰφνίδιον Δαλμάται Ῥωμαίοις ἐπει-
» σπεσεῖσθαι βούλονται. Ἦσαν δὲ οὐ μακρὰν ἄποθεν ἤδη ποιούμενοι τὴν παρεμβολήν. Ἐπειδὰν γοῦν τάχιστα νὺξ ἤδη ἐγένετο, τοιάδε τινὰ ἐννοεῖ. Ἔθος ἐστὶ Ῥωμαίοις ἐπὶ πόλεμον ἰοῦσιν, εἴπου διατριβὴν ποιεῖσθαι χρεὼν, τὸν στρατὸν σάλπιγγα τῆς ἡμέρας ἀλαλάζειν ὀψὲ, καὶ σύνθημα τοῦτο τοῖς πλήθεσι γίνεται, τὴν δὲ τῆς ἐξῆς πρὸς ἐκείνῳ διακαρτερήσειν τῷ χώρῳ. Ὅπως οὖν ἐνταῦθα ἀπατηθεῖσι γένοιτο, τοῦτο δὴ τὸ Ῥωμαίων ἔθος εἰδόσι καὶ αὐτοῖς, σαλπίζειν μὲν ἐν τῷ παραυτίκα παρεκελεύσατο. λαθραιότατα δὲ καθ' ἕνα τοῖς Στρατηγοῖς ἐμήνυε τὰ βουλευθέντα, καὶ ὡς χρὴ τούτους ἅμα ἡλίῳ ἀνίσχοντι τὸν περὶ αὐτὸν ἕκαστον φάλαγγος ἀπόσσον ὅπλοις τε φράττοιτο, καὶ ἐν ἐπιλέκτοις ἐστὶν εὐπρεπὲς, ἔχοντα ἡσυχῇ ἵστασθαι, καὶ τὸ παρ' αὐτοῦ προσέχεσθαι κέλευσιν. ὅπως γε μὴν οὐκ ἐπίδηλοι γένοιντο, ἐκέλευσε περιχλανίσμασι τῶν εὐτελεστέρων περιαμπίσχειν τὴν ὅπλισιν. οἱ μὲν οὖν κατὰ ταῦτα ἐποίουν.

η'. Ἐπεὶ δὲ ἤδη ἡμέρα διαφανὴς ἦν, ἐξῄει σὺν αὐτοῖς τοῦ στρατοπέδου, ὡς ἐπὶ χορταγωγίαν δῆθεν ἰών. ὅθεν καί τινας ἀνόπλους τὸ παράπαν σκαπάναις ἅμα καὶ πτύοις, αἷς ἔθος ἐστὶ τοὺς ὑπογαίους ἀνερευνᾶσθαι σιτῶνας τοῖς τὰ ἐπιτήδεια τῷ στρατῷ ἐσκομιζομένοις, ἔμπροσθεν ἐκέλευεν ἰέναι. Ἐπειδὰν μέντοι πολεμίους κατ' αὐτῶν ἰόντας ἴδοιεν, φεύγειν παρήγγελλεν, ἕως τοῖς κατόπιν ἰοῦσι Ῥωμαίων συμμίξαντες, ἤδη ἐν τῷ ἀσφαλεῖ γένωνται. ὡς γὰρ ἐν καιρῷ τῶν γινομένων αἴσθησις γίνοιτο τῷ Στρατηγῷ, ἐκέλευε δύο μὲν τὸ

A commoratus, apud Geizam Regem maximo in honore fuit, ut qui a pueris cum illo enutritus fuerat & educatus. Ea propter, quo Geizæ gratias rependeret, Dalmatiam illi beneficii jure obnoxiam facere eſt annixus: Idque continuis conſiliis & adhortationibus homini tandem perſuaſit. Simul atque igitur accepit Geiza in Dalmatiam irrupiſſe Romanos, copias auxilio Dalmatis ſubmiſit. Ea quidem ſimultatum adverſus Hungaros cauſa Romanis fuit. Ulterius itaque procedente Romanorum exercitu, qui pabulatum exierant, cum Hungaris, qui & ipſi iter agebant, obviam factis, manus conſerunt. Quo
B cognito Imperator, in auxilium cum copiis Joannem Protoſebaſtum mittit. Commiſſo prælio, Hungari a Romanis ſuperati, fuga ſe ad Strymonem fluvium receperunt, indeque aliquot ex ſuis deſideratis, abſceſſerunt, a tergo inſtantibus ſemper Romanis. Ut ad flumen Taran pervenere, cum nullum adverterent hoſtem a quo impeterentur, rediere ad ſuos. Imperator autem medio itinere quod Setzenitzam ducit, poſitis caſtris, cum reſcire haud poſſet quo ageret loco Archizupanus, eo uſque quidem animi dubius hæſit. Intellecto dein ex captivis Dalmatis ex-
C pectare illum auxiliares copias ex Hungaria jam jam adventuras, exercitum ulterius traduxit. Sed uſque ad fluvium Taran, nulli adhuc viſi fuere hoſtes. Eo vero ut ventum eſt, Dalmatarum vis innumera armis inſtructa ante Solis occaſum apparuit. Qua conſpecta, angore & metu percuſſi Romani id confeſtim nuntiatum veniunt. At Imperator felici aſſecutus conjectura, copias, quæ conſpiciebantur, eas eſſe quas ab Hungaris in auxilium expectabant Dalmatæ, id firmante præterea Churupo, quo ſpeculatore uſus erat, *Nunc igitur*, inquit, *Romanos invadere decreverunt Dalmatæ.*
D Neque haud ita procul caſtra ii poſuerant. Sed quia nox inſtabat, ejuſmodi capit conſilium. Moris eſt euntibus in bellum Romanis, ſicubi morari neceſſe eſt, præcipiti jam die, tuba per exercitum canere: idque pro ſigno eſt multitudini etiam poſterum diem eo in loco tranſigendum. Quo igitur, conſuetudinis hujus Romanæ haud ignari hoſtes fallerentur, canere tubas continuo imperat: Singulis autem Ducibus mentem ſuam, quam poteſt occultiſſime, aperit: Oportere nimirum, orto ſtatim ſole, quemque cum delectis ex ſua phalange cataphractis immotum ſtare, ſuumque expectare mandatum: Sed
E ne manifeſti forent, præcepit ut viliſſimis tegumentis armaturam circumducant. Illi prout imperatum erat, faciunt.

Edit. Pariſ. pag. 61.

VIII. Poſtquam igitur illuxit dies, cum illis, velut pabulatum iturus, excedit e caſtris: eoque inermes aliquot præcedere jubet cum ligonibus & dolabris, quibus ſubterranea inveſtigare ſolent granaria, qui commeatum & res neceſſarias exercitus provident: ſimul autem ac invadentes hoſtes cernerent, fugere imperat, donec ſubſequentibus a tergo Romanis adjuncti, in tutum reciperentur. Ut enim quæ gerebantur in tempore Duci eſſent cognita, primum duos, inde parvo intervallo quatuor, tum ſex, poſtea decem, denique com-

plures jubet præire: aliamque ad hæc phalangem pharetratam cum ordinaſſet, aliunde in hoſtes ire præcipit, cum mandatis, ut ſi prælium inirent Dalmatæ, terga verterent, velut numero inferiores: ſin vero nemo occurreret, quieti ante vallum conſiſterent. Non alio hæc itaque inſtituit conſilio, quam ut ſi, ipſo cum cæteris copiis ingruente, fugere inciperent Dalmatæ, ab expeditioribus iis comprehenſi cæderentur. Haud igitur longe proceſſerant, cum Romani quidam ſpeculatores reverſi ad Imperatorem vacillante lingua, metuque pallidi, nunciarunt, innumerum in adverſa ripa fluminis, inſtructa acie, ſtare exercitum; neque illum tantum in indigenis, ſed immenſum etiam alium ex auxiliaribus copiis conflatum, præſertim Hungaricis equitibus, & qui apud illos diverſæ ſunt religionis Chaliſiis. Hungaris quippe Chriſtianam amplexis, iſti Moſaicis legibus, iiſque non omnino genuinis etiamnum vivunt. Hos igitur, ut & Patzinacas, Dalmatis adjunctos eſſe referebant. Ea ut audivit Imperator, veritus, ne pauci, qui præceſſerant Romani, a pluribus circumcluſi, perfringerentur, confeſtim perrexit, urgenſque Signiferum, ut ſubſequeretur, cum defeſſo ſcilicet equo, lentius incederet, ipſe arrepto ſigno Princeps maturavit curſum, ac loco editiore conſiſtens, & ſe qualis eſſet & vexillum hoſtibus conſpiciendum præbuit. Delati interea ad flumen ſagittarii, Dalmatis ſtabant obverſi, ſed neutris pugnam concitantibus, quieve- *Edit. Pariſ. pag. 62.* re. Simul autem ac Imperatoris conſpectum eſt vexillum, a ponte abſceſſere Dalmatæ, & abſque ullo impedimento ſagittis hoſtes impetiere. Id ubi Princeps videt (ſtabat enim in loco eminentiori, ut dictum eſt, & quæ gerebantur advertebat) velut cum cæteris flumen trajecturus, advolat. Namque, ut non ſemel innui, ſupra fortitudinis humanæ modum pugnas ſemper & certamina affectabat. Dalmatæ vero, licet haud magno numero milites inſequerentur, fugere nihilominus, donec ad loca difficilia pervenerunt. Mox inde converſi, occurrerunt hoſtibus: verum facto congreſſu cecidere utrinque pauci. Quippe ubi Imperatorem adeſſe percipiebant, diſſolvebantur iterum. At Romani fugientibus ſemper inſtantes, eorum multos, ut & Pannonum, ceciderunt. Tum quoque in manus venere Romanas celeberrimi inter Dalmatas viri, Gurdeſes & Bultzines. Imperator interea ſuis indui armis vehementer exoptabat. Ejus rei gratia cum aliquantum inſumpſiſſet temporis (neque enim prope aderant, qui ea adferrent) accidit ut quidam e Romanorum ducibus, in quibus fuere Giphardus & Michael, cognomento Branas, complureſque alii manu perinde ac regendis copiis ſtrenui, dum effuſius hoſtes inſequuntur, in ardua & avia loca delati, manifeſto periculo involverentur. Dalmatæ quippe Romanos longe a ſuis ſejunctos conſpicati, reverterant, ſtabantque obverſi. Ea cum ſe ita haberent.

IX. Jam armis indutus Imperator, totis habenis in illos fertur: quos cum uno in loco arctiſſime in ſe coeuntes advertiſſet, palam reprehendit, increpatque acerbiſſime, & me-

A προῦπον, ἑξῆς δὲ καὶ οἱ πολλῷ ἄποθεν τέτταρας, εἶτα ἕξ, καὶ αὖθις, καὶ ἑξῆς πλείους χωρεῖν· ἄλλην δὲ φαρετροφόρον καταστησάμενος φάλαγγα, ἑτέρωθεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἰέναι προὐτρέπετο, ἂν μὲν Δαλμάται χειρῶν ἄρχοιεν, φεύγειν ἐλασσουμένους τῷ πλήθει. ἑστάναι δὲ ἡσυχῇ πρὸ τῆς παρεμβολῆς, εἰ μηδεὶς σφίσιν ἀντεπεξίοι. Ἔπραττε δὲ ταῦτα, ὡς ἂν εἴγε αὐτοῦ σὺν τῷ ἄλλῳ ἐπιστάντος στρατεύματι, φεύγειν ἐπιβάλλοιντο τὸ Δαλματικὸν, ὑπὸ τῶν κουφοτέρων τούτων ἀναιροῖντο καταλαμβανόμενοι. Οὔπω τοίνυν μακρὰν ἐγένοντο πορευόμενοι, καὶ τῶν ἐπὶ κατασκοπῇ τινὲς Ῥωμαῖοι ἐς τὸν βασιλέα ἦλθον, συγκεκομμένοι τὴν φωνὴν καὶ δεινῶς ὠχριῶντες, ἀριθμοῦ κρείσσω λέγοντες στρατιὰν ἐπὶ θάτερα τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ φάλαγγος ἵστασθαι οὐχ B ὅσον μόνον ἐγχώριον, ἀλλὰ καὶ μυρίον τι φῦλον συμμαχικὸν, ἔστι Οὔννων ἱππέων, καὶ δὴ καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς ἑτεροδοξούντων Χαλισίων. Οὔννων γὰρ τὰ Χριστιανῶν πρεσβευόντων, οὗτοι Μωσαϊκοῖς, καὶ τούτοις οὐ πάντῃ ἀκραιφνέσιν, εἰσέτι καὶ νῦν διεξάγονται νόμοις. Τούτους τοιγαροῦν Δαλμάταις συστρατεύειν ἔλεγον, καὶ δὴ καὶ Πατζινάκας. Ταῦτα ἐπειδὴ βασιλεὺς ἤκουσεν, ἐννοησάμενος μὴ ἄρα καὶ βιασθεῖεν ὀλίγοι πρὸς πολλῶν κυκλωθέντες Ῥωμαῖοι οἱ ἐπίπροσθεν ἐπορεύοντο, συντονώτερον ἤλαυνεν, ἐπείγων ἕπεσθαι καὶ τὸν σημειοφόρον. ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος, κεκμηκότος αὐτῷ τοῦ ἵππου, σχολῇ τὴν ὁδὸν ἐποιεῖτο, αὐτὸς βασιλεὺς τὴν σημαίαν ἀναλαβὼν κατετάχυνε τὸν δρόμον· ἐπί τινός τε περιωπῆς γεγονὼς, ἑαυτόν τε ὅστις εἴη, καὶ τὸ σημεῖον ἐδίδου γνωρίζειν τοὺς ἀντιπάλους. Ἐν τούτῳ C δὲ καὶ οἱ τοξοφόροι τὸν ποταμὸν καταλαβόντες, ἀντιμέτωποι Δαλμάταις ἵσταντο. Ἐπὶ πλεῖστον δὲ οὐδέτεροι μάχης ἀρχόμενοι, ἡσυχῇ ἔμενον. Ἐπεὶ δὲ ἤδη ἃ βασιλέως αὐτοῖς διεφάνη σημαῖα, τῆς τε γεφύρας ἀπέσχον Δαλμάται, καὶ ἄδειαν Ῥωμαίοις ἐδίδοσαν ἀκροβολισμοῦ. ὃ γνοὺς βασιλεὺς (εἱστήκει γὰρ ἄνωθέν ποθεν, ὥσπερ εἴρηται, τὰ πρασσόμενα κατανοῶν) ἤλαυνε καὶ αὐτὸς ὡς σὺν αὐτοῖς τὸν ποταμὸν διαβησόμενος. Ἦν γὰρ, ὥς μοι πολλάκις ἐρρέθη, δαιμόνιόν τινα πρόσω τῶν ἔπος τὰ ἐς τὰς μάχας κεκινημένος ἀεί. Δαλμάται δὲ, καίτοι ὑπὸ ὀλιγαρίθμων διωκόμενοι στρατιωτῶν, ἔφευγον ὅμως, ἕως ἐν δυσχωρίαις ἐγένοντο. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε ἐπιστραφέντες, ὁμόσε τούτοις ἐχώρουν. ξυμβολῆς δὲ γενομένης, ὀλίγοι ἐξ ἀμφοῖν ἔπεσον. Δαλμάται γὰρ τῆς D βασιλέως αἰσθόμενοι παρουσίας, διελύοντο αὖθις, Ῥωμαῖοι τε φεύγουσιν ἀεὶ ἑπόμενοι, πολλοὺς Παιόνων τε καὶ αὐτῶν ἔκτεινον. Ὅτε δὴ Γυρδάσης τε καὶ Βυλτζίνης, ἄνδρε ὀνομαστοτάτω ἐπὶ Δαλμάταις, ὑπὸ τὰς Ῥωμαίων ἐγενέσθην χεῖρας. Βασιλεὺς δὲ περὶ πλείονος τὸ λοιπὸν ἐποιεῖτο, ὅπως ἂν αὐτῷ πανοπλίαν ὑποδύεσθαι τὴν αὐτοῦ γένοιτο. Χρόνου δέ τινος διὰ τοῦτο τριβέντος αὐτῷ (οὐ γὰρ ἦν τῶν σχεδὸν αὐτῷ παρῆσαν οἱ ταύτην ἐκόμιζον) συνέβη τῶν παρὰ Ῥωμαίοις στρατηγούντων τινὰς, ἐν οἷς Γιφάρδος τε ἦν καὶ Μιχαὴλ, ᾧ ἐπώνυμον Βρανᾶς, καὶ πλεῖστοι ἕτεροι ἄνδρες αὐτουργῆσαι ἱκανοὶ καὶ στρατηγῆσαι δεξιοὶ, ἐπί τινος δυσπορεύτου καὶ ἀνάντους ἐν τῇ διώξει γεγονότας λόχμης, ἀγχοῦ ἀπὸ E εἰς προῦπτον κινδύνου ἐληλακότας. Δαλμάται γὰρ πόρρω τῶν ἄλλων Ῥωμαίων γεγονότας αὐτοὺς κατανοήσαντες, ἐπιστραφέντες τε καὶ ἀντιμέτωποι ἔστησαν. Οἱ μὲν οὖν ἐν τούτοις ἦσαν.

θ'. Βασιλεὺς δὲ ἤδη τὴν ὅπλισιν περιθέμενος, ἀνέτῳ ῥυτῆρι διώκων ἐπ' αὐτοὺς ἦλθεν. ἐν χρῷ τε ἀλλήλοις ἐφ' ἕνα χῶρον συνιόντας εὑρὼν, ἐκατηγόρει τε ἀναφανδὸν, καὶ παρόντας ἐλοιδορεῖτο, δειλίαν αὐτοῖς προσονει-

ὠνειδίζων, καὶ πολεμικῶν ἀμαθίαν ἔργων. Τῶν δὲ τοῦ χώρου τὴν φύσιν, καὶ τὸ τῆς χιόνος προσφερόντων ἄμετρον, αὐτὸς τῆς ὁδοῦ κατάρχων ἕπεσθαι σφίσιν ἐκέλευε. ἤδη γὰρ καὶ ἄλλο αὐτοῖς Ῥωμαίων συνίστατο πλῆθος. Ἐν ᾧ δὲ τῆς πορείας ἐπείχοντο, ἐνέδρα πολεμίων ἐκ τοῦ ἀφανοῦς ἐκπηδήσασα, τοῖς ἐν ἀριστερᾷ Ῥωμαίοις ἐπετίθετο. Ἀλλὰ ταύτην μὲν ἅτε δὴ ὀλιγανδροῦσαν Βασιλεὺς ἔγνω, οὐδὲ ὅσον ἐπιστραφῆναι ἠξίωσεν· ἀεὶ γὰρ ἀνεπιστρόφως ἐδίωκεν, ὅπως γε αὐτὸν χειρώσασθαι οἷός τε ἦ τὸν Ἀρχιζουπάνον, ὃς τῆς παρὰ τοῖς Παίοσιν εἰς ἐκείνην στρατηγοῦντα τὴν ἡμέραν, ἀνδρείας εἰς ἄκρον ἥκοντα. Οἱ μὲν οὖν ἐκ τῆς ἐνέδρας μηδὲν ἄξιον λόγου πεπραχότες διελύοντο αὖθις. Βασιλεὺς δὲ μικρὰ διώξας, ἐπειδὴ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἔγνω ἐκκακήσαντας ἤδη, αὐτοὺς μὲν παρῆλθε· δύο δὲ συγγενῶν παρειληφὼς τῶν αὐτοῦ, ὧν ὁ μὲν Ἰωάννης ὁ Δούκας ἦν, ἕτερος δὲ, ὃς τὴν Ἀνδρονίκου τοῦ Σεβαστοκράτορος ἔγημε παῖδα, ὄνομα Ἰωάννης καὶ αὐτὸς, ἐπίκλησιν Καντακουζηνὸς, σὺν αὐτοῖς ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐχώρει. Οἱ δὲ ἐκ τῆς ὁπλίσεως αὐτὸν κατανοήσαντες, χρυσῷ γὰρ κατακόρως ἀλήλιπτο πᾶσα, καὶ τὸ τοῦ σώματος καὶ ἀναδρομῆς τε καὶ εὐφυΐας τεκμηριωσάμενοι μάλιστα (ἥρωσι γὰρ ἀτεχνῶς ἐῴκει, ἅτε τῷ ξένῳ τῆς ἱππασίας, καὶ τῆς ἀμφιδεξίου περὶ τὰ ὅπλα κινήσεως, πολλῷ διενεγκὼν) νῶτα διδόναι οὐδαμῶς ᾐσχύνοντο. Ὁ δὲ φεύγουσιν ἐπιθέμενος, λέγεται ὅτι μιᾷ δόρατος προσβολῇ πεντεκαίδεκα τῶν πολεμίων εἰς γῆν ἔβαλεν. Ἐν γὰρ ταραχῇ καὶ συγχύσει φερομένους, συγκρούεσθαι ἀλλήλοις οὐδενὶ κόσμῳ συνέβαινεν αὐτούς· τετταράκοντα δὲ τοὺς πάντας ἐπὶ στόμα κατενεγκὼν, τοὺς ἄλλους ἐτρέψατο. Φεύγουσί τε ἑπόμενος, συνέκοπτεν ἀεὶ κατὰ νώτου, καὶ ξίφει καὶ δόρατι χρώμενος. Ὅτε συνέπεσέ τι καὶ τοιοῦτον· τῶν τις προκαταδορατισθέντων αὐτῷ, τοῦ πτώματος ἀνεστηκὼς (οὐ γὰρ καιρίαν ἐτύγχανε πεπληγμένος,) ἔφευγεν, ἐκ ποδὸς τὴν πορείαν ὁ τάλας ποιούμενος. Ἐπειδάν τε ἀγχοῦ Βασιλέως γεγονότα εἶδε, σπασάμενος τὸ ξίφος, πατάξων ἐφέρετο τοῦτον. Ὁ δὲ λὰξ τῷ στήθει ἐπιβὰς, αὐτὸν μὲν εἰς γῆν ὤθησε· σημειωσάμενος δὲ ἔκ τινος ἐπισήμου περὶ τὸν ὀφθαλμὸν πάθους, παρῆλθε. Κάμνοντος δὲ τοῦ ἵππου αἰσθόμενος ἤδη τῷ βάρει τῶν ὅπλων, παλινδρομεῖν μὲν οὐδὲ ὡς ἤθελε. Τῷ δὲ Καντακουζηνῷ (ἐτύγχανε γὰρ ἤδη τοῦ Βασιλέως ἐποχούμενος) ἐκέλευε πρόσω χωρήσαντι συμμίγνυσθαι τοῖς Βαρβάροις, ὡς ἂν οὕτω τῇ πρὸς αὐτὸν ἀσχολίᾳ, ἐπικαταλαβὼν σφᾶς καὶ αὐτὸν γένοιτο. Καὶ ἔτυχέ γε τοῦ σκοποῦ. Ἐπειδὴ γὰρ τάχιστα τῶν πολεμίων ὁ Ἰωάννης ἐγγύθεν ἐγένετο, Βαχχῖνον τὸν Ἀρχιζουπάνον παίει μὲν κατὰ τοῦ μεταφρένου, διελάσαι τὸ δόρυ προθυμηθεὶς, οὐ μέντοι γε καὶ ἐδυνήθη τῆς ὁπλίσεως ἀντισχούσης. Ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς, ἔγνω πρὸς ἀνδροῖν διωκόμενος δυοῖν. συμπαρῆν γὰρ Βασιλεῖ καὶ θάτερος Ἰωάννης, οὗπερ ἤδη ἐμνήσθην. Ἑπτὰ γοῦν τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἐπαγόμενος, ξυμπλέκεται τῷ Καντακουζηνῷ, καὶ ἡ μάχη ἀπὸ χειρὸς ἤδη ἐγίνετο. Ἐν τούτῳ δὲ τῶν Βαρβάρων ἄλλου ἀλλαχόθεν συρρέοντος ἀεὶ, ἐν ἐσχάτοις ὁ Καντακουζηνὸς ἦν. Καὶ εἰ μὴ Βασιλεὺς ἐγγύθεν ἤδη παραφανεὶς ἐξεῖλεν αὐτὸν τοῦ κινδύνου, ἐδέησεν οἶμαι οὐδὲν βαρβαρικῆς ἔργον μαχαίρας γίνεσθαι τὸν ἄνθρωπον. Οὐ μὴν οὐδὲ αὐτὸς Βασιλεὺς ἔξω κινδύνου ἐγένετο. Λογισάμενος γὰρ ὡς εἰ τοῖς Ἰωάννην κυκλοῦσιν ἑπτὰ τέως οὖσιν αὐτὸς ἀντιτάξαιτο, ἐνέξεται τοῖς ἄλλοις εἰς τριακοσίους ἤδη ἀριθμουμένοις κατ' ἀμφοτέρων ἰέναι· δεῖν ἔγνω τῷ πλήθει συμπλακῆναι πρότερον· ἐκείνων γὰρ ὑποχωρούντων, ξυ-

A tum & militiæ imperitiam exprobrat. At iis loci ſitum, & immenſam nivium vim cauſantibus, præcedit ipſe, ac reliquis ut ſequerentur imperavit: Jam enim & aliæ advenerant Romanorum copiæ. Dum itaque iter faciunt, hoſtium aliqui ex inſidiis repente coorti, Romanos, qui ad ſiniſtram erant, adoriuntur. Sed Imperator videns eos numero pauciores, contemptis illis, continue hoſtes inſequebatur pertinaciter, quo Archizupanum ipſum caperet, aut qui tum Pannonicis præerat copiis, ea tempeſtate fortiſſimum ducem. Qui igitur ex inſidiis prodierant, nullo edito facinore, rurſum diſſipati ſunt. Ali- B quanto ſpatio hoſtes inſecutus, Princeps, ubi ſuos delaſſatos advertit, relictis iis, ac duobus aſſumptis cognatis, quorum alter fuit Joannes Ducas, alter qui uxorem duxerat Andronici Sebaſtocratoris filiam, nomine Joannes, cognomento vero Cantacuzenus, cum iis in hoſtes perrexit. Sed illo ab iis agnito, ex armis quæ multo obducta erant auro, cum præterea corporis ſtatura excelſiore ſatis proderetur (vere enim heroem referebat, quippe qui equitandi ratione non vulgari, & in armis tractandis dexteritate longe præcelleret) terga nullo pudore dederunt. C Fugientibus incumbentem ajunt, uno haſtæ ictu quindecim ex hoſtibus in terram proſtraviſſe: In tumultu quippe & confuſione ita collidebantur, ut ſe ſe invicem impellerent. Ipſis autem quadraginta proſtratis, reliquos fudit, fuſos inſecutus, gladio & haſta in terga fugientium irruit: Quo tempore & id quoque accidit. Quidam ex iis qui haſta prius ab Imperatore fuerant cæſi, cum ſurrexiſſet ex lapſu (neque enim lethaliter fuerat vulneratus) fugam inde pedibus miſer paravit. Ubi autem prope ſe Imperatorem conſpicit, ſtricto gladio in eum, velut percuſſurus, fertur. At ille pede in pectus impacto, D protruſum humi, atque inſigni circa oculum vulnere notatum relinquit. Equum vero etiamſi adgravatum ſciret armorum pondere, non ideo tamen ſiſtere impetum voluit. Cantacuzeno autem (equus quippe adequitabat ex Imperatoris cognatis) ut progrederetur, & cum Barbaris manus conſerret, imperavit, ut nimirum dum circa illum ſic occuparentur, ipſe viciſſim eos aſſequeretur. Nec aberravit a conſilio. Poſtquam enim quam citiſſime ſe ſe in hoſtes intulit Joannes, Bacchini Archizupani tergum percuſſit, totumque haſta transverberaſſet hominem, ni præ- E pediviſſent arma. Is autem converſus, videt ſe a duobus impeti: Namque Imperatori aderat alter Joannes, cujus modo mentio facta eſt. Septem igitur ſuorum adſcitis, cum Cantacuzeno congreditur, ſitque collato pede prælium. Sed dum ſubinde advenere undecumque Barbari, in extremum periculum adductus eſt Cantacuzenus, & ab iis fuiſſet obtruncatus, ni haud procul conſpectus illum exemiſſet Imperator. At neque ipſe expers fuit diſcriminis. Quippe cum animo reputaret, ſi occurreret iis qui numero adhuc ſeptem Joannem circumſteterant, integrum fore aliis jam numero trecentis utrumque adoriri; Primo oportere cenſuit cum multitudine decernere: Illis enim cedentibus,

Edit. Pariſ. pag. 63.

receſſuros pariter qui Joannem circumſtabant. Concitato inde equo in medios invehitur. Sed cum ex iis quemdam haſta vellet percutere, aberravit ictus, hac atque illac inclinante Barbaro, atque innoxius a latere haſtæ mucro decidit. Deinceps vero certamen conſeritur. Quod cum Bacchinus ipſe, & qui cum illo erant, conſpexere, omiſſo Joanne, ad Imperatorem curſu contenderunt. Atque inde horribile quid videre erat. Verum, abjecta protinus haſta, Imperator, enſem quo accinctus erat ſtringens, crebrius in eos verſat, ferit viciſſim & feritur; donec diſſipatis aliis, in illum & Bacchinum, fortitudine præcellentem, & procero admodum corpore virum, tota prœlii vis incubuit. Poſt longum ergo certamen, Bacchinus maxillam Imperatoris gladio percuſſit: nec tamen diſſecare potuit dependens ex galea ſuper oculos velamen. Adeo autem vehemens ictus fuit, ut galeæ circuli non modice carni inhærerent, notaſque imprimerent. At Princeps arreptum e Barbari manibus enſem patrueli ſuo tradidit. Inde iterum in hoſtem contendere vehementius peroptabat, ſed impetum inhibuere uterque Joannes, & Bacchinus. Quippe captus Barbarus benevolentiam ſimulabat: Capillis autem capitis ſui oſtenſis, ingentem innuebat illi occurſuram multitudinem. Eo in prœlio duobus in una manu digitis privatus eſt Cantacuzenus. Tandem quadraginta circiter captivis hoſtibus adductis, in caſtra reverſus eſt Imperator. Ibi eum ſubiit illius memoria, quem paulo ante proſtratum, & ſigno circa oculos notatum reliquerat. Hunc ergo, indicato ſigno, quæſivit in caſtris: Qui inventus agnovit victorem, & viciſſim ab illo agnitus eſt. Nec ita multo poſt Legati ab Architzupano in caſtra venerunt, qui præteritorum oblivionem deprecarentur: ſtatimque, jubente Principe, venit ipſe ſub miſerandi hominis ac ſupplicis habitu: Atque ab Imperatore benevole exceptus, veniam delicti obtinuit. Tum paulisper ab humo exſurgens, ubi ad Imperatoris pedes proſtratus jacebat, jurejurando pacta confirmavit, fidemque dedit ſervum ſe Romanorum omni tempore futurum; & ſi vel in Occidentem arma Princeps circumferret, cum duobus ſe millibus ſecuturum illum profeſſus eſt; ſi vero in Aſia bellum gereretur, trecentis, quos prius mittere conſueverat, ducentos additurum. His rebus feliciter geſtis, Conſtantinopolim Imperator rurſum rediit. Eo etiam tempore claſſis relata eſt Byzantium, nullo in Italia confecto negotio. Ita quidem Romanorum Imperium agnovere Dalmatæ, ut & longo poſt tempore, cum Ureſin principatu deturbaſſent, atque inſcio Imperatore illum alteri ejus fratri tradidiſſent; veriti, ut par erat, ne is ipſis ſuccenſeret, Deſe & Ureſi adductis, ad eum venerunt, dictitantes ei cui ſuffragaturus ille foret, ſe ſe paritatos. Pronuntiato igitur judicio, Ureſis præmii vice Principatum ab Imperatore obtinuit. Sed de his poſtea.

X. Inde in Hungariam perrexit Princeps, belli cauſam obtendens, ſubmiſſa, ut dictum eſt, Dalmatis auxilia. Neque tamen indicto bello aggreſſus eſt

κατοίσοντας καὶ τοὺς τὸν Ἰωάννην περιστοιχίζοντας ἐκέλευ. καὶ δὴ τὸν ἵππον μυωπίσας, ἐς μέσους ἐσέλασεν. Ἀλλά τινα τούτων παίσαι τῷ δόρατι προθυμηθεὶς, τούτου μὲν ἥμαρτεν· ἐγκλίναντος γὰρ τοῦ βαρβάρου, ξυνέβαινεν αὐτὸν τῆς πλευρᾶς διεκπεσεῖν τὴν αἰχμήν. ἀπὸ χειρὸς δὲ λοιπὸν αὐτοῖς συμπεπλέκετο. ὅπερ ὁ Βακχῖνός τε αὐτὸς καὶ οἱ παρ' ἐκείνου ἰδόντες, Ἰωάννην μὲν αὐτοῦ ἔλιπον, ἐπὶ δὲ Βασιλέα δρόμῳ ἦλθον. Καὶ τὸ πρᾶγμα φρίκης μεστὸν ἦν. Ἀλλὰ Βασιλεὺς τὸ μὲν δόρυ μεθίει, ὃ δὲ παρῄρητο ξίφος ἑλκύσας, πυκνὰ παρ' αὐτοῖς ἐστρέφετο, παίων ἀεὶ καὶ παιόμενος, ἕως τῶν ἄλλων σκεδασθέντων, εἰς αὐτόν τε καὶ Βακχῖνον τὰ τῆς μάχης ἀπεκρίνατο πάσης, ἀνδρείᾳ τε διαφέροντα καὶ σώματι μεγάλῳ ἐς ἄγαν κεχρημένον. Μετὰ πολλὴν γοῦν τινα συμπλοκὴν, Βακχῖνος μὲν τῷ Βασιλέως τὴν σιαγόνα τῷ ξίφει κατενεγκὼν ἔπληξεν, οὐ μὴν καὶ διελεῖν τὸ ἐκ τοῦ κράνους ἐπὶ τὰς ὄψεις ἠρτημένον ἠδυνήθη παραπέτασμα. οὕτω μέντοι ἰσχυρὰ ἡ πληγὴ γέγονεν, ὡς τοὺς κρίκους ἐμφῦναι τῇ σαρκὶ ἐπιζήσαντας, ἐπὶ πλεῖστον ἐντυπωθῆναι. Ὁ δὲ Βασιλεὺς τῆς χειρὸς τὸν βάρβαρον ἀφελόμενος τὸ ξίφος, τῷ ἐξαδέλφῳ παρεδίδου φέρειν. Ὁ δὲ καὶ πάλιν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐσφάδαζεν ἰέναι, ἀλλ' ἀμφοτέρω τε τὼ Ἰωάννα, καὶ Βακχῖνος ὁ Βάρβαρος ἐπεῖχον αὐτοῦ τὴν ὁρμὴν ἰσχυσαν. ἤδη γὰρ τὸ εὔνουν ἐκεῖνος δεδουλωμένος ἐσχηματίζετο. Τὰς οὖν τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τρίχας ὑποδεικνὺς, ἐντεῦθεν πως τὸ ὑπαντιάσον αὐτῷ πλῆθος ὑποσημαίνετο. ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ δυοῖν ὁ Καντακουζηνὸς δακτύλοιν θατέρας ἐστέρητο χειρός. Βασιλεὺς δὲ ἀμφὶ τεσσαράκοντα πολεμίων ὑπαγόμενος δορυαλώτους, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἦλθεν. Ὅτε δὴ κἀκείνου εἰς μνήμην ἐλθὼν, ὃν ἤδη καταβαλὼν ἐκ τῶν κατὰ τὸν ὀφθαλμὸν ἐπισήμῳ παρῆλθε σημειωσάμενος, ἀνεζήτει τοῦτον ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου τὸ σημεῖον εἰπών· ἐγένετο τοίνυν ἐμφανὴς, καὶ ἀνεγνώριζε τὸν νενικηκότα, καὶ ἀνεγνωρίζετο. Οὐκ εἰς μακράν τε πρέσβεις ἀπὸ τοῦ Ἀρχιζουπάνου ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἧκον, ἀμνηστίαν αὐτῷ κακῶν ἐξαιτούμενοι. Καὶ δὴ Βασιλέως κελεύσαντος ἧκε μετὰ μικρὸν ὁ ἀνὴρ, ἱκέτου ἐλεεινὸν ἑαυτὸν παρεχόμενος. καὶ Βασιλεὺς μὲν ἱκετεύοντα προσηκάμενος, ἀφίει τούτῳ τὴν ἁμαρτάδα. Ὁ δὲ τοῦ ἐδάφους μικρὸν ἀνανεύσας, ἔνθα πρὸ τῶν Βασιλέως ποδῶν ἰχνῶν ἔκειτο καταβαλὼν ἑαυτὸν, ὅρκοις τὰ δεδογμένα ἐπίστου, δοῦλος ἐς τὸν πάντα ἔσεσθαι Ῥωμαίοις αἰῶνα βεβαιῶν· καὶ ἢν μὲν ἐπὶ τὴν Ἑσπέραν στρατεύοι, σὺν δισχιλίοις ἕπεσθαι ὡμολόγει, πολεμοῦσι γε μὴν ἐπὶ τῆς Ἀσίας, πρὸς οἷς τὸ πρότερον εἰώθει τριακοσίοις, καὶ διακοσίους ἤδη προσεπιπέμπειν. Ταῦτα κατορθώσας ὁ Βασιλεὺς, ἐπὶ τὴν Κωνσταντίνου παλινδρομεῖ. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ ὁ στόλος τὰ ἀμφὶ τὴν Ἰταλίαν διαπεπραγμένος οὐδὲν, ἐς Βυζάντιον ἦλθε. Δαλμάται μὲν τοίνυν δὴ τὸ ἐς Ῥωμαίους ἐτήρησαν δοῦλον, ὥστε χρόνοις πολλοῖς ὕστερον Οὔρεσιν τῆς ἀρχῆς παραλύσαντες, ἐπειδὰ Βασιλέως μηδὲν συνειδότος θατέρῳ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ ἐγχειρίσαιεν, ἔδεισάν τε ὡς τὸ εἰκὸς μή τι αὐτοῖς χαλεπαίνῃ, καὶ Δέσε καὶ Οὔρεσιν ἄγοντες παρ' αὐτὸν ἦλθον, ὅτῳ αὐτὸς ἐπιψηφιεῖται ἀναγκαίως ὑπακούσεσθαι λέγοντες. δίκης τοίνυν αὐτοῖς ἀποσχεθείσης, βραβεῖόν τε ἐκ Βασιλέως Οὔρεσις αὖθις τὴν ἀρχὴν ἔσχεν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον.

ι'. Βασιλεὺς δὲ ἐπὶ τὴν Οὐννικὴν ἐχώρει, τὴν ἐς Δαλμάτας πρότερον, καθάπερ εἴρηται, συμμαχίαν, ὑπόθεσιν πολέμου πεποιημένος αὐτοῖς. Οὐ

A μὴν ἀκηρυκτὶ ἐπ' αὐτοὺς ἦλθεν, ἀλλὰ γράμμασι πρότερον τά τε ἐς αὐτὸν ἡμαρτημένα σφίσιν ἐδήλου, καὶ τὴν Ῥωμαίων αὐτίκα ἐμήνυεν ἔφοδον. Ἐπειδὴ γοῦν πρὸς ταῖς Ἴστρου ὄχθαις ἐγένετο, νηῶν οὐδαμῇ παρουσῶν, ἃς ἐν Βυζαντίῳ ἡτοιμασάμενος εἶχεν, ὡς μὴ τὴν ὀξύτητα τοῦ καιροῦ καταπροήσεσθαι, ὃ καὶ μάλιστα κατορθωτικὸν ἐν τοῖς τοιούτοις φιλεῖ γίνεσθαι, λεμβαδίου τινὶ ἀναβάς, ἥποια πρὸς ταῖς ἀκταῖς ἐνταῦθα διαστέλλει αὐτόξυλα, ἐπὶ τὴν περαίαν ἐφέρετο, ἀπὸ ῥυτῆρος ἑλκομένου τὸν ἵππον αὐτὸς ἔχων. ἑξῆς δὲ καὶ Ῥωμαίων στρατὸς τρόπῳ τῷ αὐτῷ περαιωσάμενος, τὴν Οὔννων ἐπάτουν. ἐνδοτέρω τε προχωροῦντες, ἀφειδῶς ἀεὶ τὰ ἐν ποσὶν ἔκειρον. Ἦν δέ τι κρησφύγετον ἐνταῦθα ἐπὶ θάτερα τοῦ ποταμοῦ ἱδρυμένον Ζεύγμινον ὄνομα, τειχέων τε καρτερότητι, καὶ τῇ ἄλλῃ ἀσφαλείᾳ ἱκανῶς ἔχον. B Τοῦτο ἐπειδὴ μὴ ἐξ ἐπιδρομῆς ἑλεῖν εἶχεν, αὐτοῦ Θεόδωρον τὸν Βατάτζην σὺν στρατεύμασιν ἔλιπε, γαμβρὸν αὐτῷ ἐπ' ἀδελφῇ γεγονότα. Ὁ δὲ τὰς τῇδε κώμας περιιὼν, ἄρδην ἠνδραποδίζετο. ὅτε καὶ Οὔννων στρατὸς ἐχώρει μὲν ὡς Ῥωμαίοις ἀντιταξόμενος· ἐπειδὴ δὲ ἔγνω ἀνυφίκτοις ἐπιχειρεῖν μέλλων, προσεχώρει καὶ αὐτὸς τῷ Βασιλεῖ, καὶ τὸ λοιπὸν κατ' ἐξουσίαν ἤγετό τε καὶ ἐφέρετο πάντα. Ἦν οὖν ἰδεῖν ἡλικίαν πᾶσαν δορυκτήτου ἐλαυνομένην, καὶ ἔθνη ὅλα κινούμενά τε καὶ ἀνασπώμενα. Ἣν δὴ Ἴστρος καὶ Σάος ποταμοὶ ἐξ Ἄλπεων ῥέοντες, ἐπὶ Οὐννικῆς αὐτομανίζουσι νῆσον (ἄνωθεν ἐφ' ἑκάτερα σχιζόμενοι, καὶ μετὰ πλείστην ὅσην ἐς ταυτὸ πάλιν ἰόντες περίοδον) C κενουμένην πᾶσαν, καὶ κατοίκων σπανίζουσαν. Ὅτε καὶ αὐτὴν τὴν Ῥηγικὴν Ῥωμαῖοι κατεστρέψαντο οἰκίαν, πρᾶγμα ἐν τοῖς μεγίστοις Ῥωμαίων εὐτυχήμασιν ἀναγεγράφθαι ἄξιον. Ταῦτα κατορθώσας Βασιλεὺς, ἐπὶ Ζεύγμινον ἦλθεν, ἔνθα ὁ Βατάτζης, καθάπερ εἴρηται, λειφθεὶς, τὴν προσεδρείαν ἐποιεῖτο. Ἀλλ' οἱ τὸ φυλακτήριον ἔχοντες, ἕως μὲν ὡς εἰς μακρὰν ἐπιβεβοηθηκέναι σφίσι τὸν Ῥῆγα ἤλπιζον, ἰσχυρῶς αὐτὸ μετεποιοῦντο. ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν ἠγγέλλετο παρὼν οὐδαμοῦ, Ῥωμαῖοι δὲ πρὸς τὸ τειχομαχεῖν ἤδη ἐγίνοντο, πρὸς τὸν ἐπηρτημένον κατορρωδήσαντες κίνδυνον, ἤχριζον Βασιλέως, ὡς ἐπ' ἀθῴοις D ἐντεῦθεν ἀπαλλαγησόμενοι σώμασιν, ἐνδῶσι τὸ φρούριον αὐτῷ. Τοῦ δὲ πρὸς τοῦτο ἀνανεύοντος, σχοίνους τε τῶν τραχήλων ἐξάψαντες, καὶ τὰ καλύμματα τῶν κεφαλῶν ἀποθέμενοι, ξὺν ἀτιμίᾳ τῷ Βασιλεῖ παρεῖχον ἑαυτούς. Ὁ δὲ ἀπεῖπε Ῥωμαίοις τούτων μὲν ἀποκτεῖναι οὐδένα, τὸ φρούριον δὲ μεγάλων μεστὸν ὂν ληΐζεσθαι ἀγαθῶν.

ιά. Ταῦτα Ῥωμαῖοι κατεπραξάμενοι, ὡς ἐπὶ Σάον περαιωσόμενοι ἐφέροντο, πολλῷ στρατοπέδου τοῦ αὐτῶν πλείω τὴν ἀνδραποδισθεῖσαν τῶν Οὔννων ἄγοντες ἡλικίαν. Ἀλλ' οὔπω ἐπεραιώσαντο, καὶ διήγγειλεν ἡ φήμη τὸν Παιόνων Ῥῆγα χεῖρα ἐπαγόμενον βαρεῖαν, θυμῷ πολλῷ κατὰ Ῥωμαίων ἥκειν ἤδη, τὸν κατὰ Γαλίτζης χώρας Ταυροσκυθικῆς πόλε- E μον εὐτυχῶς διενηνοχότα. οὗ δὴ ἕνεκα μάλιστα Βασιλεὺς αὐτὸν ἠμύνατο, ὅτι παρὰ γνώμην τὴν αὐτοῦ Βλαδιμηρῷ ἐπεφοίτησε (τοῦτο γὰρ ὄνομα τῷ Γαλίτζης ἄρχοντι ἔκειτο) ἀνδρὶ ὑποσπόνδῳ Ῥωμαίοις ὄντι. Τούτων ἀκούσας ὁ Βασιλεὺς, τὸ μὲν ἄλλο στράτευμα, καὶ ὅσον ἐν σκευοφόροις ἦν, καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ζωγρηθέντων πλήθει ἀριθμοῦ κρείσσω τυγχάνοντα, ἐκέλευε διαπορθμευσαμένους ἐπὶ τῆς ἀντιπέρας

A Hungaros, ſed iis quæ in ſe deliquiſſent per litteras primo expoſitis, proximum Romanorum adventum illis indicavit. Ubi itaque ad Iſtri ripam pervenit, cum nullæ adeſſent naves ex iis quas Byzantii apparaverat, ne temporis occaſionem negligeret, quæ in iis rebus, ut cuncta proſpere cedant, maximi momenti eſſe ſolet, lintrem, cujuſmodi ibi multæ ad littus reperiuntur uno ex ligno cavatæ, atque una equum fræno attrahens, in adverſam ripam trajecit. Exinde eodem pariter modo in Hungarorum fines irrupit Romanorum exercitus: atque interiora petens, obvia quævis effuſe depopulatus eſt. Erat in altera ſitum fluminis ri- B pa Caſtrum, Zeugminum nomine, murorum cæterarumque munitionum robore ſatis validum. Atque illud cum primo impetu expugnare haud poſſet, Theodorum Batatzem ſororium ſuum reliquit cum exercitu: Ipſe regionis illius vicos circumiens, plurimos in poteſtatem recepit. Hungarorum interea proceſſit exercitus, Romanos excepturus. At cum viribus longe ſe vidit imparem, dedidit ſe & pariter Imperatori, qui deinceps rapuit, ſuſtulitque pro libitu omnia. Videre itaque erat omnis ætatis multitudinem bello captam agi, gentemque totam aliam in ſedem transferri: quamque Savus & Iſter, fluvii ex Alpibus profluentes, in Hungariæ finibus efficiunt inſulam (ſuperius C enim diſſiſi a ſe invicem, poſt multum circuitum in unum denuo coeunt) vacua illa omnino, nulloque culta habitatore. Tum quoque everterunt Romani domum eorum Regiam: res ſane quæ inter maximos Romanorum fortunæ ſucceſſus referri meretur. His ita proſpere geſtis, ad Zeugminum rediit Imperator, ubi Batatzes, qui relictus ibi fuerat, obſidionem urgebat. Sed qui loci præſidium tenebant, quamdiu ſpes erat brevi cum auxilio Regem adfuturum, defendebant ſe ſatis acriter. Verum ut intellexere nequaquam illum adeſſe, ac jam jam mœnia acrius impugnantibus Romanis, periculo imminente conterri- D ti, rogavere Principem ut tradita arce, ſalvis inde corporibus liceret iis excedere. Quam rem cum abnueret, funibus collo appenſis, abjectiſque capitum operculis, per ſummum dedecus ſe ſe ipſos Imperatori dedidere. Tum ille, ne eorum quiſquam a Romanis interficeretur, prohibuit; arcem vero gravi refertam præda iis diripiendam conceſſit. *Edi. Pariſ. pag. 66.*

XI. His confectis, Romani verſus Savum, velut fluvium trajecturi, pergunt, numero majorem captivorum adducentes multitudinem, quam eſſet exercitus: Sed nec dum flumen tranſierant, cum nuntiatur Pannorum Regem cum ingentibus illic adeſſe copiis, ſummo animi ardore cum Romanis pugna- E re geſtientem, rebus jam in Galitza, regione Thauroſcythicæ, præclare feliciterque peractis. Hujus quippe rei potiſſimum cauſa Imperator bellum iſtud aggreſſus erat, quod ſe invito, Bladimerum (id nomen erat Galitzæ Principi) virum Romanis fœderatum, invaſiſſet. Quo cognito, Imperator reliquam aciem, impedimenta, ingentemque & innumeram captivorum multitudinem in adverſam transferri ripam jubet, ibique conſidere: Ipſe cum de-

A lectis militibus, etſi conſilium haud probarent ducum plerique, ſumma celeritate in hoſtem contendit, *Luporum eſſe, non Leonum*, dictitans, *pecorum greges inceſſere: ceterum paſtoribus aut canibus conſpectis ſine pudore ullo fugere, eo ſolo ſi captam prædam retineant, ægre licet ac vix contentos:* Illud etiam de eo fertur, quod quidem, ſi id egit ex animi conſilio, laudare vix poſſim: Si autem quia tum quidpiam præviderit, quod reor, aut tutari ac defendere voluerit qui circa ſe erant Romanos, militaris prorſus providentiæ facinus memoratu dignum eſſe arbitror. Cum enim ab Savo ſtatueret diſcedere, quo Hungaris occurreret, vaſaque jam collegiſſet, imperavit navium præfecto, ut in
B alteram fluvii ripam trajiceret, ibique conſiſteret cum navibus: ac ſi quis ex Romanis fugam meditatus ſe trajici poſtularet, quaſi non videret hominem nihil moraretur. *Vel ſi ipſe*, ajebat, *Imperator adero, aliaque ac modo videantur, in animum induxero, quæ juſſero negligas neceſſe eſt. Sin ſecus feceris, continuo palo affixus ſupplicium non effugies.* Ea quidem ille ſic tum ordinavit, ut ad audaciam & magnanimitatem aditum, quemadmodum diximus, militibus quodammodo faceret. Ubi enim nullum ex metu compendium adeſt; tum ab audacia neceſſario petendum eſt auxilium. Abitum itaque inde paranti, quidam a Romanis captivis, qui ab Hungaris evaſerat, jam jam adventurum
C Regem indicat. Hoc accepto nuntio, Imperator vix ſe ſe continere potuit, veritus, ne eum prior adveniret, fugientes Romanos aggredi videretur Hungarorum exercitus. Ordinata igitur acie retroceſſit. Ut vero conſtitit non ipſum adeſſe Regem, ſed Beloſim, qui primas apud eum obtinebat (Banum vocant ejuſmodi dignitatem Hungari) appropinquare cum exercitu, in eum citato impetu fertur. Verum cum nox ingrueret, equo deſiliens, totus armatus, ſuper inverſo & ſupino clypeo ſomnum cepit, idemque ut milites facerent imperavit. Poſtero autem die Beloſis, ad-
D ventare Principem certior factus, cum univerſo exercitu receſſit, neſcio quos haud ſanæ mentis ſimulans prætextus. Quo enim fugæ captaret occaſionem, mandatum ſibi ajebat a Rege, ut ab hac regione abſcederet, iterque intenderet ab Branizobam, ut inde facilius Romanos adoriretur. At Imperator, cum nec dum fugientes inſequi ceſſaret, ſuperato fluvio, Branizobam pervenit, ibique caſtra poſuit. Paulo poſt in aliam Hungariæ partem, ubi mons eſt, Temiſes ab incolis dictus, quo vaſtaret adjacentes agros, mittit cum exercitu Borizem. Ex eadem ille qua Geiza familia dicebatur eſſe: propter autem neſcio quam ſimultatem ad Joannem Imperatorem profugerat, a quo & magnis
E fuerat auctus honoribus, unamque e conſanguineis obtinuerat in uxorem. Eum in locum poſtquam venit Borizes, majores vicos, incolarum frequentia late extenſos, omnibuſque refertos bonis circumeundo depopulatur. Ad hæc cum tribus Hungaricis phalangibus conſertis manibus, hoſtes plane fudit, qui adeſſe Principem putaverant, rediitque in caſtra præda gravis. Rex autem ubi intellexit Boriſem, non Romanorum

Edit. Pariſ. pag. 67.

A μένοι αἰχθῆς· ὁ δὲ τὸ ἀπόλεκτον τοῦ στρατοπέδου ἀναλαβὼν, καίτοι πολλὰ τῶν στρατηγῶν οὐκ ἐπιψηφιζομένων ταῖς δόξαισιν, ἠπείγετο τὴν ταχίστην συμπλακησόμενος αὐτοῖς, λύκων οὐ λεόντων εἶναι φάμενος ἔργον, τοῦ μὲν τῶν προβάτων κατεπείγεσθαι πλήθους, ποιμένων δὲ ποθὲν ἢ κυνῶν ἐκφανέντων, φεύγειν μηδὲν αἰσχυνομένους, μόνῳ τῷ αὐτοὺς κατὰ τὰ θηραθέντα περισώζειν μόγις καὶ ἀγαπητῶς ἀρκουμένους. ὅτι λέγεταί τι καὶ τοιοῦτον, ὁποῖον εἰ μὲν καὶ ἀντικρὺς προελομένῳ ἔδοξεν αὐτῷ, οὐκ ἔχω ἐπαινεῖν· εἰ δὲ καὶ προμηθείας τινὸς, ὅπερ οἶμαι, ἕνεκα, καὶ τοῦ ἀψυχότατα Ῥωμαίους ἀμφ' αὐτὸν ἀγωνιεῖσθαι, στρατηγικῆς ἡγοῦμαι ἐπινοίας ἄξιον εἶναι. Ἐπειδὴ γὰρ τῶν Σάου ναμάτων ἀπαίρειν ὡς ὑπαντιάσων τοῖς
B Παίοσι συνεσκευάσατο ἤδη, παρεγγυᾷ τῷ τὴν στολαρχίαν ἐμπεπιστευμένῳ, θατέρᾳ τοῦ ποταμοῦ ὄχθῃ προσοκείλαντα, αὐτοῦ σὺν ταῖς ναυσὶν ἵστασθαι. Ἢν δήποτε Ῥωμαίων τις φυγὰς ἐπὶ τὴν ἑτέραν ἰὼν διαπορθμεύεσθαι ἀξιοίη, τὸν δὲ ἀλλὰ μηδὲ ὁρᾶν προσποιεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον. Καὶ αὐτὸς, ἔλεγε, παρέσομαι, Βασιλεὺς, ἕτερα τῶν παρόντων ἑλόμενος, ἀποπροσποιεῖσθαί σε τοὺς λόγους χρεών. εἰ μὴν μὰ οὕτω ποιῶν, ἢ αὐτίκα οὐκ ἐκφύξῃ ἀνασκολοπισμόν. Ταῦτα μὲν ὧδε διετάξατο, θάρσους οἶμαι θύραν τοῖς στρατιώταις, ὅπερ ἤδη ἔφην, ἐντεῦθεν ὑπανοιγνύς. Τῆς γὰρ ἐκ δειλίας ὀνήσεως οὐδαμοῦ παρούσης, ἀνάγκη ἐς τὴν ἐπὶ τοῦ θάρσους μετασκευάζεσθαι ἀρωγήν. Μέλλοντι δὲ ἄρτι που ἐκεῖθεν ἀ-
C πελαύνειν, ἧκέ τις δορυαλώτων, φυγὰς ἐκ Παιόνων, τὴν τοῦ Ῥηγὸς ὅσον οὐκ ἤδη μηνύων ἔφοδον. Τοῦτον ἀκούσας ὁ Βασιλεὺς, οὐκέτι κατέχειν ἑαυτὸν οἷός τε ἐγένετο, ὡς μὴ πρότερον ἀφικόμενον τὸ Οὐννικὸν, φεύγουσιν ἐπιθέσθαι δόξειε Ῥωμαίοις. ταξάμενος τοίνυν, ἐχώρει παλίμπους. Ὡς δὲ ὁ Ῥὴξ μὲν οὐ παρῆν, Βέλοσις δὲ ὁ τὰ πρῶτα παρ' ἐκείνῳ φέρων, (Μπάνον ταύτην καλοῦσιν Οὖννοι τὴν ἀρχὴν) οὐ μακρὰν εἶναι ἠγγέλλετο, σπουδῇ ἐπ' ἐκεῖνον ἐφέρετο. ἐπειδή τε συνεσκόταζεν ἤδη, τοῦ ἵππου ἀποβὰς, αὐτός τε ἐπὶ τῆς ἀσπίδος ὑπτίου πρὸς τοῖς ὅπλοις ὕπνωσε τοῖς αὑτοῦ, καὶ τὸ στράτευμα ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ξυνδιήγαγεν ἅπαν. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ Βέλοσις μὲν
D ἐπιόντα Βασιλέα πυθόμενος, ᾤχετο πανστρατὶ, σκήψεις τινὰς οὐχ ὑγιεῖς ἀναπλάσας. Πρόφασιν γὰρ τοῦ φεύγειν ἐκποριζόμενος, μεμηνῦσθαι αὐτῷ πρὸς τοῦ Ῥηγὸς ἔφασκε τῆς προκειμένης ἀπολιπόντι, ὡς ἐπὶ Βρανιτζόβαν πόλιν ἰέναι, ὅπως ἐντεῦθεν μᾶλλον Ῥωμαίοις ἐπελθεῖν αὐτῷ γένοιτο. Βασιλεὺς δὲ τοῦ καὶ εἰσέτι διώκειν ἀποσχόμενος, ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐλθὼν ἐπεραιοῦτο ἐν Βρανιτζόβῃ τε γεγονὼς, ἐνταῦθα ηὐλίζετο. Ὀλίγῳ δὲ ὕστερον, καὶ κατ' ἄλλο πη τῆς Οὐννικῆς μέρος, οὗ δὴ τὸ ὄρος ἐστὶν, ὃ Τεμέσης πρὸς τῶν ἐγχωρίων ὀνομάζεται, προνομεύσοντα διανοηθεὶς, Βορίσην ἅμα στρατεύματι ἔπεμπεν, ὃς καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν αὐτῶν ἐλέγετο τῷ Ἰατζᾷ φύναι σπερμάτων. κατὰ διένεξιν δέ τινα ἐς Βασιλέα Ἰωάννην φυ-
E γὰς ἐτύγχανε πολλῷ πρότερον ἐλθών. ὁ δὲ τιμῆς τε μετέδωκεν ἱκανῶς, καὶ κῆδος ξυγγενοῦς τινος ξυνῆψε κόρης αὐτῷ. Οὗτος δὲ ὁ Βορίσης πρὸς τῷ χώρῳ γενόμενος, περιῄει τὰς τῇδε κωμοπόλεις ἀνασπῶν, πλήθεσί τε οἰκητόρων μονονουχὶ στενοχωρουμένας, καὶ παντοίοις περιβρυθούσας καλοῖς. Ὅτε δὴ καὶ φάλαγξι τρισὶν Οὐννικαῖς ἐς χεῖρας ἐλθὼν, ἐτρέψατό τε κατὰ κράτος, αὐτὸν Βασιλέα παρεῖναι οἰηθείσας, καὶ βαρὺς ταῖς ὠφελείαις ἐκεῖθεν ἀναστρέψας, ἐς τὸ Ῥωμαίων ἦλθε στρατόπεδον.

A Ὁ δὲ Ῥὴξ γνοὺς ὡς Βορίσης ταῦτα, οὐ βασιλεὺς Ῥωμαίων εἰργασμένος ἔτυχε Παιονίαν τὰ δεινά, θυμομαχήσας ὄπισθεν ἐδίωκεν. Οὐ μὴν καὶ ἐδυνήθη Βορίσῃ συμμῖξαι, ἤδη νυκτὸς ὑπὸ λαμπάσι πορευσαμένῳ, ἃς πολλὰς ἐκ τοῦ στρατοπέδου βασιλεὺς ὑπανῆψεν αὐτῷ. Ὅτε καὶ δύο τῶν ἐκ τοῦ πεζοῦ καταλόγου ἐπὶ τῆς ἀντιπέρας ἔτι λειφθέντες ὄχθης, τῶν Οὔννων ἀφικομένων, τὰς τῇδε ὑπελθόντες λόχμας, καθεῖν ἴσχυσαν. Ταῦτα κατορθωκὼς βασιλεύς, πόλεις τε τὰς Παριστρίους ὡς ἐνῆν κρατυνάμενος, ἐνταῦθα διατριβὴν ἐποιεῖτο, σκεπτόμενος τὸν Ἴστρον τε αὖθις διαβῆναι, καὶ τῷ Ῥηγὶ συμπλακήσεσθαι, περὶ θατέραν τοῦ Ἴστρου ὄχθην ἐνστρατοπεδευομένῳ καὶ αὐτῷ. Ὅπερ ἐκεῖνος μαθών, πρός τε ἀπὸ τῆς τύχης ἀποδειλιάσας ἔκβασιν, μὴ καὶ ἐν τούτῳ δυστυχήσαντος πανωλεθρίᾳ λοιπὸν
B τὸ Οὐννικὸν ἐκτριβῇ, ἐς βασιλέα πέμψας εἰρηναῖα διελέξατο, τοῦ λοιποῦ τε βασιλεὺς ἐς Βυζάντιον ἦλθεν· ὑπὸ θριάμβῳ τε πομπεύσας, λαμπρὰ Θεῷ τὰ χαριστήρια ἔθυσεν. Ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ θυγάτριον αὐτῷ πρώτως ἄρτι ἐκ τῆς Αὐγούστης ἐτέχθη Εἰρήνης, κάλλει διενεγκόν, Μαρία τε ὠνομάσθη, καὶ βασιλὶς ἀνεβοήθη. Ῥωμαῖοι μὲν ἐν τούτοις ἦσαν.

ιβ'. Ῥογερίου δὲ τοῦ Σικελῶν τυράννου τὸ ζῆν καταστρέψαντος, Γυλιέλμος ὁ ἐκείνου παῖς τὴν ἡγεμονίαν παραλαβών, πολλά τε ξυνειδὼς ἐς τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν τῷ πατρὶ διημαρτημένῳ, δεῖν ἔγνω πρέσβεις ἐς βασιλέα πέμψαι, ὥστε τὰ διάφορα λῦσαι. Ἧκον οὖν ἄνδρες ἐπίσκοπον ἕκαστος περικείμενος ἀρχήν. Ἦν δὲ ὁ τῆς πρεσβείας
C νοῦς τοιοῦτος. Χρήματα μὲν καὶ σώματα ὁπόσα Ῥογέριος Εὐβοίας τε καὶ Θηβῶν τῶν ἐν Ἑλλάδι, πόλεώς τε Κορίνθου, καθάπερ μοι δεδήλωται, ναυσὶ περιαρπασάμενος ἔτυχε, ταῦτα μὲν πάντα ἀποδοῦναι ἐπηγγέλλετο· βασιλεῖ δὲ πάντα ὅσα βουλομένῳ ἐστὶν ὑπηρετήσειν, ἀσμένως ὡμολόγει. Ἀλλὰ βασιλεὺς τοὺς πρέσβεις μὲν ἀπεπέμψατο, στόλον δὲ νεῶν ἀγείρας, στρατὸν δὲ ἐμβιβάσας αὐτῷ, στρατηγοῦντι Κωνσταντίνῳ, ὃν Ἄγγελον ἐπεκάλουν, θεῖον αὐτῷ γεγονότα, ἐκέλευε περί που τὴν Λακωνικὴν προσεσχηκότα, ἐνταῦθα καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ στόλου, ὅσον οὐδέπω ἀφιγμένον, περιμεῖναι μέρος. Ὁ μὲν οὖν ἄρας ἐκ Βυζαντίου, πνεύματός τε ἐπιφόρου τυχών, Ἀκρωτηρίῳ τῆς Λακωνικῆς προσέσχεν, ὃ Μονεμ-
D βασία ἐκ τῆς τοῦ τόπου θέσεως πρὸς τῶν πολλῶν ὀνομάζεται. Βασιλεὺς δὲ Ἰατζᾶν τὸν Παιόνων Ῥῆγα τοῖς φθάσασιν ὠδίνοντα ἐξαπιναίως τὰς Παριστρίους ἐπιθήσεσθαι πόλεσι διανοεῖσθαι μαθών, προφθάσειν ἐπείγετο τὴν ἐγχείρησιν. Καὶ δὴ πρὸς ταῖς τοῦ Ἴστρου καὶ πάλιν ὄχθαις ᾗ τάχους εἶχε γενόμενος, ἀντεκάθητο τῷ Οὐννικῷ, ἐπὶ θάτερα ἐνστρατοπεδευομένῳ καὶ αὐτῷ. Μέχρι μὲν οὖν τινὸς οὐδέτεροι χειρῶν ἄρχειν ἤθελον, ἄλλως τε καὶ νεῶν οὔπω Ῥωμαίοις ἐν τῷ τέως παρουσῶν. Ἐπεὶ δὲ ἡμέραις τισὶν ὕστερον Ῥωμαῖοι ἐκ τῶν παρόντων ναυπηγησάμενοι ἀκάτια ὅτι πλεῖστα καθείλκυσαν εἰς τὸν ποταμόν, γνοὺς τὰ πραττόμενα τῶν Παιόνων ὁ Ῥήξ, δείσας τε, ὅπερ ἔφην,
E μὴ καὶ δεύτερον ἀτυχηκὼς περὶ αὐτῇ κινδυνεύσῃ τῇ ἀρχῇ, ἐπὶ συμβάσεις καὶ πάλιν ἐχώρει· πρέσβεις τε πέμψας, ᾐτεῖτο χιλιάσιν οὐ πλέον δέκα ζημιωθὲν τὸ Οὐννικόν, τὴν ἄλλην τῶν αἰχμαλώτων πληθὺν ἀπολαμβάνειν αὖθις. Οὕτω γὰρ φίλα τὰ ἐς βίου Ῥωμαίοις φρονήσειν ἔλεγε, καὶ ἐν ὑποσπόνδοις τετάξεσθαι αἰῶνα τὸν πάντα. Ἐπὶ τούτοις οὖν τῆς εἰρήνης τελεσθείσης, ἐκεῖθεν ὁ Ῥωμαίων ἀνεζεύγνυ στρατός.

ιγ'. Ἐν τοιούτοις μὲν τὰ κατὰ τὴν ἤπειρον εἶχε. Τὰ δὲ

Imperatorem, hæc intuliſſe Hungariæ damna, totus prælium ſpirans a tergo inſequitur. Sed enim non potuit aſſequi Borizem, qui ſub noctem exceſſerat, prælucentibus facibus, quas crebras Princeps accenſas ſubmiſerat e caſtris. Tum etiam in adverſa ripa relicti adhuc duo e pedeſtribus numeris, vitatis huc advenientium Hungarorum inſidiis, ſoſpites evaſere. His fortunate geſtis Imperator, expugnatiſque, quantum licuit, Tranſiſtrianis oppidis, ibi aliquamdiu moratus, Iſtrum ſuperare rurſum, & cum Rege qui in altera fluvii ripa caſtra habebat, prælium conſerere ſtatuit. Quod poſtquam ille advertit, veritus fortunæ eventum, & ſi *Edit. Pariſ. pag. 68.*
male res cederent, ne Hungari internecione delerentur, Legatos ad petendam pacem ad Imperatorem miſit, qui tandem Byzantium redux, acto triompho, præclaras Deo gratias retulit. Sub idem tempus prima illi ex Irene Auguſta naſcitur, inſigni pulchritudine filia, & Mariæ nomen ſortita, Imperatrix renuntiata eſt. Hæc apud Romanos geſta.

XII. Mortuo autem Rogerio Siciliæ tyranno, Gulielmus filius Regnum excepit. Multa ille in Imperium Romanum a parente delicta eſſe conſcius, neceſſum putavit ad dirimendas ſimultates Legatos ad Principem mittere. Venerunt ergo viri Epiſcopali dignitate inſignes, eratque ea fere Legationis ſententia: Res omnes, captivos, quæque Rogerius ex Euboea & Thebis Helladicis, urbeque Coryntho, ſicut ante narravimus, erepta navibus avexerat, redditurum, quæque vellet Imperatori libentiſſime ſuppeditaturum ſe pollicebatur. At Princeps, rejectis Legatis, claſſe apparata, idoneoque in eam immiſſo exercitu, Conſtantinum cognomento Angelum, avunculum ſuum ducem ei præficit, datque in mandatis, ut circa Laconicam appelleret, ibique reliquam claſſem jam jam adventuram opperiretur. Ille igitur Byzantio ſolvens, vento uſus ſecundo, ad Laconicæ promontorium defertur, quod vulgo ob ſitum Monembas jam vocant. Ut vero accepit Imperator Geizam Hungariæ Regem, præteritis irritatum calamitatibus, Tranſiſtriana oppida ex improviſo aggredi velle, prævertere hominis conatus occupat. Itaque ad Iſtri ripam quanta potuit celeritate reverſus, Hungaricis copiis in altera fluvii ripa conſidentibus ſe objecit. Aliquamdiu pars utraque a prælio ceſſavit, quod neutra vellet incipere: ac Romanorum præſertim, quorum naves nondum advenerant. Sed ubi aliquot poſt diebus, confectas ex ea quæ occurrebat materia, naviculas complures deduxere in flumen. Tum quæ gererentur edoctus Hungariæ Rex, veritusque, ut dixi, ne rurſum belli fortuna inclinante, principatum ipſum diſcrimini exponeret, iterum ſe ad pacis conditiones contulit. Miſſis igitur Legatis, petiit ut decem non amplius millibus Hungarorum mulctatis, reliquam captivorum multitudinem reciperet: his conditionibus amicum ſe quamdiu viveret Romanorum & fœderatum ſemper fore pollicitus. His ergo conditionibus ſancita pace, Romanæ copiæ redierunt.

XIII. Sic in continenti ſe ſe res

Edit. Pariſ. pag. 69.

habuere: at maritimæ, Ducis improbitate non eumdem ſortitæ ſunt exitum. Quippe Angelus, ubi agnovit Gulielmi claſſem ex Ægypto & Nilo flumine prædis onuſtam adnavigare, opes inde ingentes pararurum ſe ſtatim in animum indacit. Hinc non expectata Byzantio altera claſſis parte, avidus pugnæ, vela in hoſtem quam celerrime contrahit, licet vetante id Principe, litteriſque monente, ne cum tam exigua manu cum multo majoribus copiis congrederetur. Dictitabat enim nihil impedimento fore, quo minus a Barbaris caperetur Angelus, ac ne at vulgo dicitur, nuntius inde reverteret. At ille iſthæc non curans, cum obvia Siculorum claſſe manus conſerit: Siculi primum inhibuere retro naves, & ordinate ceſſere. Ubi vero ferri incompoſite Romanos conſpexerunt, tum demum quam exigua eorum eſſet claſſis apparuit. Itaque repente converſi eam invadunt, vento, quem primam a puppe habuerant Romani, neſcio qaa fortuna mutato, & in proram ſpirante. Quare aliæ Romanorum naves, præeunte Angelo claſſis Præfecti fratre, qui paacis navibus & ipſe præerat, turpi ſuga abſcedunt. Conſtantinus in medio hoſtium relictus, in eorum venit poteſtatem, hocce temeritatis ſaæ relato compendio. Hæc eo anno geſta ſunt. Imperator autem ut accepit rurſum novare Hungarorum Regem, cum eam ferre injuriam neqaaquam poſſet, iter denuo verſus Iſtrum capeſſit. Sed ille audito Principis adventu, de pace rurſum per Legatos agit: ſolutoque tandem bello, pacis apparuit ſerenitas. Nec multo poſt, caaſam præbente Andronico Principis patruele, bellum iterum adverſus Romanos concivit. Sed de ea poſtea.

XIV. Tum vero eumdem Andronicum in Ciliciam Iſaariamque miſit Imperator, reique militari ſummo cum Imperio præfecit. Toros qaippe vir felicitatis eximiæ, genre Armenius, a Joanne Imperatore, cam bellum in Iſauriæ montibus gereret, captus quondam, Byzantio evadens, in Ciliciam venerat, & defectionem animo agitans, iſtius provinciæ oppida a fide Romanorum avocare conabatur. Hac igitur de caaſa miſit eo Andronicum Imperator: Cæſarem vero, ut quo ſibi matrimonio adjungeret, Conſtantiam uxorem quondam Raimundi Principis, qui eo quem referam modo vitam finierat. Haud procul Berrhœæa adjacet caſtrum, quo ad convehenda tributa utebantur Antiocheni. Poſtquam qai iſtic circumbabirant Barbari, rerum illud neceſſariarum inopia laborare intellexerunt, obſidione cinxere. Qaibus intallectis Raimundus, vir ſi quiſquam alius in rebus militaribus impiger, ſumma celeritate, cum iis, quæ tum aderant, copiis in caſtrum venit. Recedentibus hoſtibus, convecto in arcem commeatu, inde digreditur. Cum vero jam adveſperaſceret, ulterius quidem procedendum cenſebat, quod minus idoneus eſſet locus, in quo conſidere tuto poſſet. At itineris laboribus ſui jam fatigati, ponenda ibi caſtra contendebant, monſtrabantque locum maaima ex parte paludibus obductam, cæteris in colles & tumulos, qui crebri iſtic eminent, aſſurgen-

pag. 70.

A κατὰ θάλασσαν κακότητι Στρατηγοῦ εἰς τοὐναντίον ἐτελεύτα. Ὁ γὰρ Ἄγγελος ἐκ τῆς κατ' Αἴγυπτον γῆς καὶ ποταμοῦ Νείλου τὸν Γυλιέλμου στόλον ἀνάγεσθαι μαθὼν λαφύρων πλησάμενον, ὄλβον τε τῷ ἐνταῦθα μέγα τι δρᾶσαι ᾠήθη. ὅθεν καὶ τὸν ἐν Βυζαντίῳ λοιπὸν οὐκ ἀναμείνας στόλον, ὡς εἶχε τάχους συνήγετο, ὑπαντιάσειν αὐτῷ προθυμούμενος, καίτοι πολλὰ πρὸς τοῦτο Βασιλέως ἀπολέγοντος, γράμμασί τε παρεγγυωμένου μὴ ἂν οὕτως ὀλιγανδρούσῃ δυνάμει πρὸς πολλῷ πλείονα διαγωνίσασθαι ἰσχύν. Κωλῦσαι γὰρ ἐμαρτύρετο, οὐδὲν αὐτὸν πρὸς τῶν Βαρβάρων ἁλῶναι τὸν Ἄγγελον, καὶ οὐδὲ ἄγγελον γοῦν ἐκεῖθεν ἐπανήξειν, ὃ δὴ λέγεται. Ἀλλ' ἐκεῖνος περὶ ἐλάσσονος ταῦτα ποιησάμενος, τῷ Σικελῶν B ἤδη παραφανέντι ξυνέμιξε στόλῳ. Σικελοὶ τοίνυν τὸ μὲν πρῶτον πρύμναν ἐκρούσαντο, πάλιν ὀπίσω τε συντεταγμένως ἐχώρουν. Ἐπεὶ δὲ Ῥωμαίους ἀταξίᾳ πολλῇ ἔχεσθαι ἔγνωσαν, καὶ τό, τε εὐαρίθμητον αὐτοῖς τῶν νεῶν ἤδη καταφανὲς ἦν, αἴφνης ἐπιστραφέντες ἐφέροντο κατ' αὐτῶν, τοῦ κατὰ πρύμναν Ῥωμαίοις ἱσταμένου πνεύματος, τύχῃ τινὶ ἐπὶ τὴν πρῷραν μεταθεμένου. αἱ μὲν οὖν ἄλλαι Ῥωμαίων νῆες τοῦ Ἀγγέλου κατάρξαντος, ὃς τῷ Πρωτοστρατήγῳ ἀδελφὸς ἦν (ὀλίγων δὲ νεῶν καὶ αὐτὸς ἦρχε) φυγῇ ἀκόσμῳ ἐχρῶντο. Κωνσταντῖνος δ' ἐν μέσοις τοῖς πολεμίοις ἀπολειφθεὶς, ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐγεγόνει χερσὶ, τοῦτο τῆς ἀβουλίας ὀνάμενος τῆς αὐτοῦ. Τοιαῦτα καινοτομῆσαν ἐξῆκεν ἤδη τὸ ἔτος ἐκεῖνο. Βασιλεὺς δὲ νεωτερίζειν C καὶ πάλιν τὸν Παιονάρχην ἀκούσας, οὐ γὰρ ἠνείχετο τηλικαῦτα περιυβρισμένος ἤδη, τῆς ἐπὶ τὸν Ἴστρον καὶ πάλιν φερούσης εἴχετο. τοῦ δὲ πρὸς τὴν ἐπέλευσιν ἐκπλαγέντος, ἐπὶ εἰρήνης τε καὶ αὖθις διαπρεσβευσαμένου, τότε μὲν ἐλύετο σφίσιν ὁ πόλεμος, καὶ τὰ τῆς εἰρήνης ἐγέλα καλά. Ὀλίγῳ δ' ὕστερον, Ἀνδρονίκου τοῦ Βασιλέως ἐξαδέλφου τὰς αἰτίας ἐνδόντος, κατὰ Ῥωμαίων καὶ αὖθις ἐπολεμεῖτο. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον.

ιδ'. Τότε δὲ Βασιλεὺς τοῦτον δὴ τὸν Ἀνδρόνικον ἐπὶ τὴν Κιλίκων καὶ Ἰσαύρων ἔπεμπε γῆν, Στρατηγὸν Αὐτοκράτορα τοῦ πολέμου τοῦ δὲ καταστησάμενος. Τορόζης γὰρ ἀνὴρ τύχας ἐπιφανὴς, Ἀρμένιος γένος, πρὸς Βασιλέως Ἰωάννου δορυάλωτος ἐκ μακροῦ γεγονὼς, ὁπότε πρὸς τοῖς Ἰσαύρων ἐκεῖνος ἐστράτευεν ὅροις, φυγὰς ἐκ Βυζαντίου ἐπὶ Κιλικίαν ἦλθε, καὶ ἀποστασίαν ὠδινήσας, τῆς Ῥω- D μαίων χειρὸς ἀφιστᾷν ἐπεχείρει πόλεις τὰς τῇδε. Ἀνδρόνικον μὲν δὴ τούτου ἕνεκα Βασιλεὺς ἔπεμψε, Καίσαρα δὲ ἐφ' ᾧ Κωνστάντζᾳ τῇ Ῥαϊμούνδου Πρίγκιπος ἐς γάμον συνελθεῖν γυναικὶ, ἐξ ἀνθρώπων ἤδη γεγενημένου τρόπῳ, ὃν αὐτὸς ἄρτι δηλώσω. Φρούριόν τι ἀγχοῦ Βερροιαίων ἱδρυμένον Ἀντιοχεῦσιν ἐς φόρου τυγχάνον ἀπαγωγὴν, οἱ νῦν δὲ περικαθίσαντες Βάρβαροι, ἐπειδὰν τῶν ἀναγκαίων ὑποσπανίζειν αὐτὸ ἔγνωσαν, πολιορκίᾳ τε παραστήσασθαι ἐπεχείρουν. Ῥαϊμοῦνδος τοίνυν ἑτοιμότατος, εἴπερ τις, ἐς τὰ πολέμια γεγονὼς πράγματα, τούτων ἀκούσας, σπουδῇ πολλῇ τῷ ἀμφ' αὐτὸν στρατεύματι ἐπὶ τὸ φρούριον ἦλθεν. Οὐχ E ὑπομεινάντων δὲ τῶν πολεμίων, τὰ ἐπιτήδεια τῷ φρουρίῳ ἐσκομίσας, ἐκεῖθεν ἀνεζεύγνυ. Ἐπειδή τε ἀμφὶ δείλην ὀψίαν ἤδη ἦν, τοῦ μὲν προσωτέρω ἔτι ἀπιέναι ἐδόκει, ἅτε χώρου ὄντος περαιτέρω μηδαμῆ, ἐφ' ᾧ καταλύειν αὐτοὺς ἀσφαλὲς ἦν. τοῖς μέντοι περὶ αὐτὸν καμάτῳ τῷ ἐν τῇ ὁδοιπορίᾳ πεπονηκόσιν ἤδη, αὐτοῦ που σκηνοῦν ἤρεσε. χῶρόν τε οἱ ὑπεδείκνυσαν, μέρει μὲν τῷ πλείστῳ τέλμασι περιειλημμένον, τῷ δ' ἄλλῳ βουνοῖς εἰργασμένῳ καὶ ἀκρολοφίαις, αἳ

Digitized by Google

„ τῇδε ἀνεῖχον. Ἀλλ᾽ ὁ μὲν αὖθις ἰσχυρογνώμων ἦν, καὶ δεδιέναι ἔλεγε, μὴ ἐντεῦθεν, τὸν λόφον δεικνὺς, νύκτωρ τῶν πολεμίων ἐπιθεμένων, ἀδιεξίτητα ἡμῖν ἔσται, καὶ τὸ λοιπὸν ἅτε ἄρνες ἔνδον ἐναποκλεισθέντες θυσώμεθα, οὐδὲν ἀμύνεσθαι ἱκανοί. Ἀλλὰ τῶν σὺν αὐτῷ τις ἀσήμως ἐς τὸν ἄνδρα ἀπερρίπτει λόγους, καὶ δειλίας ταῦτα, οὐ μὴν προμηθείας ἔλεγεν εἶναι. πρὸς ταῦτα θυμῷ Ραιμοῦνδος ὑποβληθεὶς, Οἶδα, εἶπεν, ὦ βέλτιστε, ὡς ἄγε ἐντεῦθεν παρέλθωμεν, οὐ μήποτε ταῦτα ἐγκαλῶν ἡμῖν παύσῃ. ταύτῃ καὶ ἡμεῖς μὲν, ἐπεί σοι δοκεῖ, ἐνταῦθα σκηνώσομεν. σὺ δὲ ὅρα, μὴ οὐκ ἐπὶ τῶν ἔργων δεικνύῃς, ἣν ἄρτι οὐδὲν δέον ἐπηγγέλλου γενναιότητα, ἱκανὸς ἔσῃ ἡμῖν, ἡνίκα πολεμίων στρατὸς, ὅθεν αὐτὸς ὁρᾷς, ἡμῖν εἰσπεσὼν δεινὰ ἐργάζεται. Ραιμοῦνδος μὲν τοσαῦτα εἰπὼν, εἴσω τοῦ χώρου γένετο, ἔνθα καθείρξεσθαι διηνεκὲς αὐτῷ ἔκειτο. Πέρσαι δὲ ἐπειδὴ πόρρω τῶν νυκτῶν ἦν ἤδη, ὅθεν εἴρηται αὐτοῖς ἐπιθέμενοι, ἵππους τε καὶ αὐτοὺς ἔκτειναν, οὐδὲν οὔτε ἀμύνεσθαι οὔτε ἄλλως σώζεσθαι δεδυνημένους. Ἀλλ᾽ ὅπερ ἐλέγομεν, Ἰωάννης μὲν Καῖσαρ ἐπὶ τούτοις εἰς Ἀντιόχειαν ᾔει, ὧν δὲ ἕνεκα ἦλθε δράσας οὐδὲν (ἅτε γὰρ ὑπέξωρος ὢν, οὐ σφόδρα ἡδονῇ Κωνστάντζᾳ ἔδοξεν,) ἐπὶ Βυζάντιον ἀνεχώρει· νόσου τε ἐνσκηψάσης αὐτῷ, ἐκείρατό τε τὴν κόμην καὶ μέλαινα ἠμφιέσατο.

ιε΄. Ἀνδρόνικος δὲ ἐπειδὴ τῆς Κιλίκων εἴσω ἐγένετο γῆς, Τερόζῃ ἐπὶ Μοψουεστίας διατριβὴν ποιουμένῳ, πανστρατιᾷ εἰς πολιορκίαν καθίστατο. Καὶ τάχα ἂν ἐξειργάσατό τι τῶν γενναίων, καὶ τὸν ἀποστάτην ἐν χερσὶ κατὰ πολλὴν ἐποιήσατο εὐπέτειαν, εἰ μὴ ῥᾳστώναις καὶ παιδιαῖς ἑαυτὸν ταῖς ἐπὶ σκηνῆς ἐδεδώκει. ὑπό τε τὰ Ῥωμαίων ἔσφηλε πράγματα. Τερόζης γὰρ ἐπειδὴ τὴν Ἀνδρονίκου ἔγνω μαλακίαν, καὶ οὐδὲν δέον ἐπεναθλιζούσης αὐτῷ ξυνῆκε ἀσελγείας, νύκτα τηρήσας ἀσέληνον, καθ᾽ ἣν ὑετίζειν ἔτυχεν ἄγαν, πολλὰ τοῦ Μοψουεστίας τείχους διαλύσας μέρη, ἀθρόον τε τὸ σὺν αὐτῷ ἅπαν ἐξαγαγὼν πλῆθος, προσέβαλέ τε Ῥωμαίοις μηδὲν προϊδοῦσι, καὶ κατὰ κράτος ἐτρέψατο. Ἀνδρόνικος δὲ ὀψὲ τῶν ἀπορῶν συναισθόμενος (ἐτύγχανε γὰρ, καθάπερ ἔφην, ὀλιγωρίᾳ πολλῇ τινι κεχρημένος) ἵππου τε ἐπέβη, καὶ σὺν τῷ δόρατι ἀπελαύνων, ἔργα μὲν χειρὸς ἀπεδείξατο θαυμαστά. ὡς γὰρ πολλάκις ἔφην τῶν τε γενναιότητος λόγων οὐδενὶ τῶν μεγάλων ὑπεχώρει. δρᾶσαι ὅμως δεδυνημένος οὐδὲν, μόγις διαφυγὼν εἰς Ἀντιόχειαν ἦλθεν. Ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ καὶ Θεόδωρος ὁ Κοντοστέφανος ἐς τὸ τῶν Σεβαστῶν ἀξίωμα ἥκων, τὸν ἵππον τοξεύματι ἀποβαλὼν, ὑπό τινος τῶν Ῥωμαίοις μισθαρνούντων τὴν κεφαλὴν ἀπερράχθη, κατὰ ἔχθος τὸ πρὸς αὐτόν. Λέγεται γὰρ ὡς ἐτύγχανε πολλῷ πρότερον ὁ Θεόδωρος τὸν κακοδαίμονα τοῦτον τῆς βασιλείου ἐπὶ κακῷ τῷ αὐτοῦ διωσάμενος αὐλῆς. Τὰ μὲν ἐπὶ Κιλικίας κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐγένετο, τοιά δέ τινα ὄντα.

ις΄. Ἀνδρόνικος δὲ ἐξ Ἀντιόχου πόλεως ἐπὶ Βυζάντιον ἰὼν, ἐν βασιλεῦσι καὶ πάλιν οὐδὲν ἧττον ἀπόβλεπτος ἦν, παρρησίας τε παρὰ δόξαν ἀπέλαυε τῆς προτέρας. Ἐλέγετο δὲ ὅτι λάθρᾳ τοῦτον παραλαβὼν βασιλεὺς, πικρότατα ἐλοιδορήσατο, ὀλιγωρίαν τε περὶ τὰ στρατιωτικὰ τῷ ἀνθρώπῳ ἐπικαλῶν, καὶ τὰς παρακαίρους αὐτῷ προσονειδίζων ἀνέσεις. ἔν γε μὴν τῷ ἐμφανεῖ λαμπρῶς αὐτὸν ἐδωρεῖτο, καὶ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἐτίμα. Ἀμέλει καὶ τότε Ναισοῦ τε καὶ Βρανιτζόβης προκεχείριστο Δοῦκα. προσέτι γε καὶ Καστορίαν αὐτῷ δέδωκεν. Ἀλλ᾽ ἐκεῖνος εἰ μὲν καὶ ἀρχῆθεν

A tibus. At ille rurſum factus obſtinatior, *Vereor, inquit, ne inde* (oſtenſo colle) *invadentibus noctu hoſtibus, exitus nobis intercludatur, atque inſtar ovium ſtabulo incluſarum pereamus, nulla ad defenſionem via.* At eorum quidam qui aderant acerbius virum allocutus, Metus hæc eſſe ait, non prudentiæ. Ad quæ commotus animo Raimundus: *Novi, inquit, Generoſiſſime, ſi digrediamur inde, nunquam te id nobis objicere ceſſaturum. Hic igitur & nos, quandoquidem ſic placet tibi, caſtra locabimus. Tu vero vide ne, tam iſtius generoſitatis ſpecimen factis ipſis edere non valeas, quam modo cum neceſſitas adeſt nulla, tantopere oſtentas, quando ab iis, quos indicavi locis, hoſtium exercitus irrumpens nos graviter afficiet.* His di-B ctis, Raimundus locum ſubit, ubi perpetuo concludi eum fata decreverant. Perſæ autem multa jam nocte, unde dictum eſt, ipſos aggreſſi, equos homineſque cecidere, cum neque tueri ſe, neque alio quovis modo evadere poſſent. Joannes ergo Cæſar eum in finem, quemadmodum retuli, Antiochiam profectus, cum, ut pote jam ætate provectus, Conſtantiæ haud placuiſſet, rebus, quarum cauſa venerat, infectis, Byzantium rediit; ægraque uſus valetudine, tonſa poſt morbum coma, monachicum habitum induit.

XV. Cum in Ciliciam perveniſſet Andronicus, Toroſo Mopſueſtiæ agente, totis viribus urbem oppugnare aggre-C ditur. Et forte egiſſet aliquid viro dignum, defectoremque cepiſſet nullo negotio, niſi inertiæ ſe & ludicris ſcenicis totum dediſſet. Atque inde res Romanæ peſſum iere. Toros enim, ubi Andronici agnovit mollitiem, eumque luxui, cum minime oporteret, indulgere advertit, noctem obſervans illunem, qua immenſa vis imbrium decidebat, compluribus Mopſueſtiæ aditibus reſeratis, atque omni ſecum educta multitudine, Romanos inopinatos adoritur, fundit, fugatque. Hæc poſtquam ſerius Andronico comperta ſunt, (quippe, ut diximus luxui & ignaviæ tum operam dabat) inſilit in equum, arreptaque haſta, in ordines invectus, admiranda manu facinora edidit. Ut D enim non ſemel innuimus, animi generoſitate nemini inferior fuit. At cum exequi nihil poſſet, vix evitato diſcrimine Antiochiam venit. Eo in prælio & Theodorus Contoſtephanus, qui ad Sebaſtorum dignitatem provectus fuerat, equo ſagitta transfixo, ab aliquo eorum qui ſtipendia Romanis merebant, & quo cum ſimultas intercedebat, capite truncatur. Fertur enim diu ante Theodorus miſerum illum ex Palatio ejeciſſe, quod in ipſius perniciem poſtmodum ceſſit. Quæ in Cilicia geſta ſunt, ejuſmodi finem habuere.

Edit. Pariſ. pag. 71.

XVI. Andronicus Byzantium Antio-E chia reverſus, nihilo minore loco & honore habitus, priſtinæ præter opinionem conſuetudinis libertate potitus eſt: Sed Imperatorem ajunt clam aſſumptum acerbiſſime perſtrinxiſſe, negligentiam in rebus bellicis, & intempeſtivas objeciſſe illi relaxationes. Propalam autem eum ſplendidis donabat muneribus, ac præ cæteris honorabat. Denique & Næſſi & Branizobæ Ducem conſtituit, ac Caſtoriam inſuper conceſſit. Sed an primitus ille defectionem mente con-

ceperit, contineritque intra ſe ejuſmodi cogitationem, non auſim plane affirmare. Ex quo autem prava illius aperuerit voluntas, facto inde initio expediam. Manueli ſtatim atque Imperium accepit, curæ cum maxime fuit, ut quam optime ornatæque deinceps Romani armarentur. Atque cum inſueviſſent primum clypeis muniri rotundis, pharetras ut plurimum deferre, ſagittiſque prælia conficere: ille ſcuta oblonga protendere eos docuit, & longas vibrare haſtas: præſertim vero in equitandi dexteritate, arteque exercuit. Quippe cum ceſſationes ab hoſtibus, bellorum fieri vellet præludia, in equo ſedere ſæpius ſolebat, inque belli aut prælii ſpeciem, acies quaſdam ſibi invicem obverſas locabat. Ita dum haſtis inſtructi ligneis equitabant, aſſueſcebant moveri in armis. Sic brevi ſpatio Germanorum Italorumque fortitudinem longe ſuperavit miles Romanus. Neque ipſe ab ejuſmodi certaminibus abſtinebat Imperator, ſed aderat inter primos, haſtam vibrans longitudine ac magnitudine nulli comparandam. Ad hæc appendebatur vexillum, res prorſus admiratione digna, quod quia in octo diſtinctum erat partes, Octopes ſolet appellari. Raimundum illum ajunt id ipſum admiratum, virum ſcilicet cum celeberrimo conferendum Hercule, cum Byzantium aliquando veniſſet, remque non ſine fuco aliquo in vulgus ſpargi perſuaſum haberet, acceſſiſſe ad Imperatorem, haſtamque popoſciſſe & clypeum: iis vero acceptis, agnitoque eo quod revera erat, tum demum cauſam, quæ ad id expetendum impuliſſet cum ſtupore eſſe confeſſum.

Edit. Pariſ. pag. 72.

XVII. Id itaque certaminis ad Heracleam Myſorum edente Principe, forte accidit, ut Joannes Andronici Sebaſtocratoris filius, elegans admodum & formoſus adoleſcens, ictu adverſo haſtæ cujuſdam Italicæ alterum oculum amiſerit. Quem caſum ut ſolatio levaret Imperator, ad Protoveſtiarii primum, mox ad Protoſebaſti dignitatem illum evexit. Eam rem ferunt graviter affeciſſe Andronicum. Ex eo igitur tempore neſcio quid clam fovens animo, doloſque ſemper agitans, cum in Cilicia bellum proxime gereret, Palæſtinæ Regem & Perſarum Sultanum in ſuas traxit partes: Ducatumque adeptus Næſſi & Branizobæ, ut modo dictum eſt, per litteras Hungarorum Regi pollicitus eſt, ſi ad invadendam tyrannidem ſibi adeſſe vellet, tum demum cum Imperium eſſet adeptus, Branizobam & Næſſum continuo ſe ei ceſſurum. Sed veritus ne, ſi hæc vulgarentur, reum ſe proderet, alio deflexit. Igitur ſignificavit Principi jam ſibi quoſdam e magnatibus Hungaricis conciliaſſe, iſtiuſmodi, circumventos dolo, in ſua poteſtate haud difficulter ſe ſe habiturum. Sed enim jam antea fraudem perceperat Imperator ex litteris ad ſe delatis Andronici, quibus ſupra dicta cum Rege Hungarico depactus fuerat. Cum autem convincere eum vellet manifeſtius, ut ea quæ cœperat, conficeret, illius prorſus permiſit arbitrio. Ille itaque omnem ſuſpicionis occaſionem ſublatam ratus, confidenter ad Hungaros & ad Alemannorum Regem miſſa Legatione, ut auxilium in tem-

A ἀποστασίαν ὤδινε, καὶ ταύτην παρ' ἑαυτῷ τὴν ἐπιθυμίαν εἶχεν, οὐκ ἔχω ἰσχυρίσασθαι. Ἐξ ὅτου γε μὴν τὸ δυσμενὲς αὐτοῦ κατεφάνη, ἐντεῦθεν ἑλὼν διηγήσομαι. Βασιλεῖ Μανουὴλ ἄρτι τὴν βασιλείαν παραλαβόντι, ἐπιμελὲς ἐγένετο μάλιστα, ὅπως ἂν Ῥωμαῖοι ἐπὶ τὸ βέλτιον τὸ λοιπὸν τὴν ὅπλισιν μεταβάλοιεν. Οἳ δὴ ἀσπίσι κυκλοτερέσι φράγνυσθαι εἰθισμένοι αὐτοῖς πρότερον, φαρετροφορεῖν τε τὰ πλεῖστα, καὶ τόξοις τὰς μάχας διαφέρειν· ὁ δὲ πρώτας μὲν ποδήρεις προβεβλῆσθαι αὐτοὺς ἐδιδάξατο, δόρατα δὲ κραδαίνειν μακρά, καὶ ἱπποσιῶν δεξιότατα χρῆσθαι ἠσκήσατο. Τὰς γὰρ ἐκ τῶν πολεμίων ἀνέσεις, πολέμων αὐτὸς ποιεῖσθαι θέλων παρασκευάς,

B ἱππεύεσθαι εἰώθει τὰ πολλά, σχῆμά τε πολέμου πεποιημένος παρατάξεις τινὰς ἀντιμετώπους ἀλλήλαις ἵστα. ὑπό τε δόρασιν ἐπελαύνων τοῖς αὐτοξύλοις, κινεῖσθαι ἐγυμνάζετο τὴν ἐν τοῖς ὅπλοις. Τοίνυν καὶ ἐν βραχεῖ Ῥωμαῖος ἀνὴρ τὴν Γερμανῶν καὶ Ἰταλῶν ὑπερῆρεν αἰχμήν. Οὐ μὴν οὐδὲ αὐτὸς Βασιλεὺς τῶν ἀγώνων τούτων ἀπῆν, ἀλλ' ἐν τοῖς πρώτοις ἐτάττετο, δόρυ κραδαίνων μήκει καὶ μεγέθει, οὐδενὶ ξυμβλητόν. Πρὸς γὰρ τοῖς εἰρημένοις καὶ ὑπερφυές τι χρῆμα ἐξῆπτο σημαίας, ἣν ἅτε μέρεσι διῃρημένην ὀκτώ, Ὀκτάποδα καλεῖν ἔθος ἐστί. ὃ δὴ καὶ Ῥαιμούνδον φασὶν ἐ-

C κεῖνον θαυμάσαντα, ἄνδρα κατὰ τὸν θρυλλούμενον Ἡρακλέα, ὁπηνίκα ἐς Βυζάντιον ἦλθε, τέχνην τέ τινα τὸ πρᾶγμα εἶναι νομίσας, καὶ προσιόντα Βασιλεῖ, αὐτό τε τὸ δόρυ καὶ τὴν ἀσπίδα αἰτῆσαι· λαβόντα τε ἐπειδὴ τ' ἀληθὲς ἔγνω, σὺν ἐκπλήξει τὸν σκοπὸν ἀνειπεῖν.

ζ'. Τοῦτον δὴ τὸν ἀγῶνα πρὸς Ἡρακλείᾳ ποτὲ τῇ Μυσῶν γυμναζομένου Βασιλέως, τετύχηκε τὸν Ἀνδρονίκου τοῦ Σεβαστοκράτορος παῖδα Ἰωάννην, περικαλλῆ τὸν νεανίαν καὶ ἀγαλματίαν ἄντικρυς, Ἰταλικοῦ τινὸς δόρατος προσβολῇ θάτερον πηρωθῆναι τοῖν ὀφθαλμοῖν. ἔνθεν καὶ παραμυθεῖσθαι αὐτῷ τὸ δυστύχημα θέλων,

D Πρωτοβεστιάρχου τε περιβέβλητο, καὶ ἐς τὸ τῶν Πρωτοσεβαστῶν ἀνεβίβασεν ἀξίωμα. Τοῦτό φασι μεγάλα τῆς Ἀνδρονίκου καθίκετο ψυχῆς. Ὠδίνων τοίνυν ἐξ ἐκείνου καὶ δολώσεις ἀεὶ ἐπινοῶν, ἀπότε μὲν προσεχῶς ἐπὶ τῆς Κιλίκων ἐστράτευε γῆς, Ῥῆγά τε τὸν Παλαιστίνης καὶ τὸν Περσῶν ὑπεποιεῖτο Σουλτάν· καὶ Ναϊσσοῦ καὶ Βρανιτζόβης, ὥσπερ εἴρηται, ἀρχὴν πιστευθείς, γράμμασι τῷ Παιόνων ὑπισχνεῖτο Ῥηγί, εἴγε βουλομένῳ ἐπιθέσθαι τυραννίδι συλλήψοιτο τῆς ἐγχειρήσεως αὐτῷ, ἐπειδὰν τοῦ ἐφετοῦ τύχῃ, Βρανιτζόβης τε αὐτῷ καὶ Ναϊσσοῦ ὑπεκστήσεσθαι πόλεως.

E Ὅπως μέντοι μὴ ἔκπυστα ταῦτα γεγονότα, ὑπαίτιον αὐτὸν τοῦ λοιποῦ καταστήσωνται, ἔγνω ἑτέραν τραπέσθαι. Ἐδήλου τοίνυν Βασιλεῖ βούλεσθαι τῶν κατὰ Παιονίαν τινὰς δυναστῶν, φιλίως αὐτῷ προσφέρεσθαι ἀρξαμένους, δόλῳ ὑπελθὼν ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ ῥᾳδίως θεῖναι παλάμην. Βασιλεὺς δὲ ξυνίει μὲν τοῦ δόλου, ὤφθη γὰρ ἤδη καὶ εἰς χεῖρας αὐτοῦ τὰ γράμματα ἐλθεῖν, δι' ὧν Ἀνδρόνικος τῷ Παιονάρχῃ τὰ προκείμενα ἐτύγχανε διωμολογηκώς. Ἐξελέγχειν δὲ θέλων αὐτόν, ἐφίησι ποιεῖν κατὰ ταῦτα, μηδὲν ὑποστελλόμενος. Ὁ δὲ πάντα αὐτῷ τοῦ λοιποῦ περιῃρῆσθαι τρόπον ὑποψίας οἰηθείς, ἀδεῶς ἐς τε Οὔννους καὶ τὸν Ἀλαμανῶν διεπρεσβεύετο Ῥῆγα, πρὸς ἐπικουρίαν ἐν καιρῷ καὶ αὐτὸν ἐπισπώμενος.

ρος. Ταῦτα Ἀνδρόνικος ἐσκαιωρηκὼς, ἐπὶ Βυζάντιον ἦλθε, τὰς μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Οὔννων σπονδὰς ἤδη τῷ φαινομένῳ πεπλεκώς. Βασιλεὺς δὲ οὐκ οἶδα εἴτε πειθόμενος τῷ ἀνθρώπῳ (ὑπερφυῶς γὰρ ἐφίλει τοῦτον, ἅτε καὶ ἡλικιώτην αὐτοῦ γεγονότα, τροφῆς τε αὐτῷ μεταλαχόντα καὶ παιδείας τῆς αὐτῆς, ἀμέλει καὶ δρόμοις τε αὐτοῦ, καὶ πάλαις καὶ ἀγῶσιν ὅλοις συγγυμνασάμενον πολλοῖς) εἴτε καὶ ἄλλο τι ἐννοούμενος, τότε μὲν καὶ ὅτι ἠνείχετο κακουργοῦντος. Ἐπεὶ δέ ποτε καὶ ἐν Ἡρακλείᾳ ἐγένετο τῇ Μυσῶν, ἣν Πελαγονίαν τινὶ γλώττῃ κατακολουθοῦντες Ῥωμαῖοι νῦν ὀνομάζουσιν, ἐξῆλθε μὲν πρὸς θήραν ὁ Βασιλεὺς ἔννυχος, ὥσπερ εἰώθει τὰ πολλὰ κοιτασόμενος. Ἡ γὰρ τοῦ σώματος αὐτοῦ γενναιότης καὶ πρὸς ἄρκτους ἐξῆγε, καὶ πρὸς τοὺς ἀγρίους B ἀνθώπλιστο τῶν συῶν, πεζῇ τὰ πλεῖστα σὺν ἀκοντίῳ ξυμπλεκόμενον. Ἐλέγετο δὲ ὡς καὶ τεθωράκιστο τὰ πρῶτα, καὶ σχεδόν τι ἑκάστοτε πρὸς τοῖς ὅπλοις ἦν, τὰς, ὡς ἐφέρετο, τοῦ Σεβαστοκράτορος Ἰσαακίου, καὶ τοῦ μεγάλου Στρατάρχου φυλαττόμενος ἐπιβουλάς, οὐ μὴν οὕτως οὐδὲν ἄλλο αὐτὸν μέχρι τέλους ἔδρασεν ἄχαρι, ὅτι μὴ τὰς βασιλείους ἀφείλετο σφραγίδας, δι' ὧν ἀποσημαίνεσθαι τὰς δωρεὰς Βασιλεὺς εἴωθεν. Οὐ μὴν ἀπροφασίστως καὶ ταύτας, ἀλλ' ἀπ' αἰτίας ἧς αὐτὸς ἐρῶν ἔρχομαι. Διατρίβοντι ἐν Μελαγγείοις τῷ Βασιλεῖ περί τινα χῶρον, ᾧ Μεταβολὴ ὄνομα, λόγοι προὐφέροντο ἐπὶ ἀρίστου. ἔνθα τῶν ἄλλων καθάπαξ ἁπάντων τὰ Βασιλέως ἐξαιρόντων ἔργα, ὁ Ἰωάννης τὰ τοῦ Πατρὸς μᾶλ- C λον ὑπερῆγε, καὶ ὑπερετίθει πολλῷ. Ὁ μὲν οὖν Βασιλεὺς ἔστεργε τοῖς λεγομένοις, καὶ ἠγάπα τοῦ Πατρὸς ἐλαττούμενος. ὡς δ' ἐπαχθὴς τοῖς ἄλλοις Ἰωάννης εἶναι ἐδόκει, ὁ δὲ οὐ μέχρι τούτου τὸν λόγον ἵστησιν. ἔδοξε γὰρ ἂν ἐπιδείξειν πίστεως τῆς πρὸς τὸν οἰχόμενον Αὐτοκράτορα ταῦτα προφέρειν, ὅπερ οἶμαι πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ποιεῖν ἴσασιν. Αἱ γὰρ πρὸς τοὺς μηκέτι ὄντας εὔνοιαι, ἐχέγγυοι τοῖς περιοῦσιν εὐγνωμοσύνης τῆς εἰς αὐτοὺς γίνονται. ὁ μὲν οὖν πρὸς τούτοις καὶ δριμύτερον ἐπέκειτο, καὶ ἠγνωμόνει τῷ υἱῷ. Ὅτε δὲ στάσεως ἀναφθείσης, Ἀνδρόνικος μὲν οὕτως θυμοδακῆ τινα ἐς τὸν Σεβαστοκράτορα ἐπιρρίψας, παρ' ὀλίγον ἦλθε τῷ ξίφει πρὸς αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ἀφῃρῆσθαι, εἰ μὴ Βασι- D λεύς τε αὐτοῦ τὴν χεῖρα ὑπερέσχε, καὶ Ἰωάννης ὁ Δούκας, ὃς καὶ αὐτὸς ἐξάδελφος τῷ Βασιλεῖ ἦν, τὴν μάστιγα, ᾗ τοὺς ἵππους ἐπεγείρειν εἴθισται, τῷ ξίφει καταφερομένῳ ὑποθεὶς, ἀμβλεῖαν ἐπὶ τὴν Ἀνδρονίκου γνάθον ἐνεχθεῖσαν ἐποίησε τὴν φοράν. Ὁ μὲν οὖν τοῦτον ἐρρύσθη τὸν τρόπον. Βασιλεὺς δὲ τὴν χεῖρα, καθάπερ ἔφην, τοῦ Ἀνδρονίκου ὑπερσχὼν, ἐπλήγη, οὐ μέντοι καιρίαν. ἀλλ' ὅσον ὀλίγον τὴν σάρκα διασχίσαι, ἧς τὴν οὐλὴν διὰ βίου ἐπὶ καρπῷ ἔφερεν. Ἡ μὲν οὖν τούτου φιλονεικία ἐπὶ τοσοῦτον προελθοῦσα, κατεσιγάσθη. Βασιλεὺς δὲ Ἰσαάκιον μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ ἐποιήσατο, ἡμερῶν τινων ἄχρι. Ἰωάννην δὲ κρίσει E παραδοὺς, δίκην αὐτοῦ τὴν εἰρημένην ἐπετίθει, πολλῷ τῆς ἐκ τῶν νόμων ἐλάσσω. Ἀλλ' ἐπανακτέον τὸν λόγον ἐπὶ τὰ πρότερα.

ιη'. Ἐπειδήπερ ὁ Ἀνδρόνικος νυκτέρῳ κυνηγεσίῳ Βασιλέα διατρίβοντα ἔγνω, ἱκανοὺς Ἰσαύρων τῶν περὶ αὐτὸν ὁπλισάμενος, οἵπερ ὡς κατὰ παντὸς αὐτῷ ξυνασπίσωσι, πίστεις ἔδοσαν φθάσαντες, ἵππον τε αὐτὸς τὸν δρομικώτατον ἐπαγόμενος, σὺν αὐτοῖς ἐπὶ

A pore ferrent, ſollicitavit. His perfide & nequiter actis, Byzantium venit Andronicus, fœdere, uti apparebat, Romanos inter & Hungaros jam ſancito. Imperator vero, neſcio an ea quadam in eum propenſione, cum mirum in modum hominem diligeret, ut pote æqualem, ſecumque a puero enutritum ac inſtitutum, inque curſu, luctationibus, omnique denique certaminum genere ſocium, an quidpiam cogitaret aliud, etiam tunc facinoroſum toleravit. Cum aliquando Heracleæ in Myſia verſaretur, quam, neſcio quo idiomate, Pelagoniam nunc Romani vocant, noctu Imperator venatum exiit, hanc, uti ſolebat plerumque, ibi tracturus. Ea quippe erat corporis præſtantia & B animi indole, ut & urſos inſectaretur, inveheretur que in apros, & pedibus ut plurimum cum iiſdem jaculo concurreret. Induiſſe autem loricam tum primum ajunt, ac fere ſemper in armis fuiſſe, quo Iſaacii Sebaſtocratoris, & ſummi exercituum Ducis vitaret inſidias: & ſi nihil ad extremum in eum quidquam aliud ſtatuerit gravius, quam quod ſigilla, quibus largitiones obſignare Imperatores ſolent, abſtulerit. Neque id tamen egit nulla ratione, ſed ob cauſam quam nunc commemorare aggredior. Cum Princeps in Melangiis moraretur, ad locum cui Metabole nomen, quæſitum eſt quiſnam animo ac virtute Imperatoria præcelleret; ubi C omnibus res a Principe geſtas uno ore prædicantibus, Joannes præclara a Manuelis Parente peracta facinora longe extulit, prætulitque. Haud ægre quæ dicebantur accepit Imperator, nec ſibi Patrem præferri moleſte tulit. Etſi vero aliis Joannes jam videretur importunus, noluit tamen loquentem interpellare, cum ea (quod plerique facere ſolent) velut fidei ſuæ in demortuum Imperatorem argumentum protuliſſe viſus eſſet. Benevolentia ſiquidem qua defunctos proſequimur, pignus eſt iis qui ſuperſtites ſunt, noſtræ in ipſos gratitudinis. Sed cum in Manuelem acerbius ille, & ingrate ſatis magis ac magis commoveretur, orta inde contentione, Andronicus iſte in Sebaſtocra- D torem infeſto animo invectus, gladio caput illius fere obtruncaſſet, niſi Imperator interpoſuiſſet manum: & Joannes Ducas, qui & ipſe patruelis erat Principis, flagellum, quo concitari ſolent equi, imminenti ſupponens gladio, ictum debilem fractumque avertiſſet in maxillam Andronici. Ita quidem periculum vitavit ille: At Imperator, qui manum, ut dixi, ſupra Andronicum protenderat, vulnus accepit, non lethale quidem, ſed quo paululum diſſecta fuerit caro, cujus, quamdiu vixit, cicatricem in carpo tulit. Ita tandem iſta contentio conquievit. E Princeps vero aliquamdiu Iſaacium a conſpectu removit: Joannem vero eo ipſo incuſatum ſupradicta mulctavit pœna, ſed longe quam decernunt Leges, mitiore. Verum ad ſuperiora redeamus.

XVIII. Poſtquam Andronicus nocturnæ venationi operam dare Principem intellexit, ex Iſauris, qui adverſus quemlibet cum ipſo ſe militaturos fidem dederant, delectos armat, aſſumptoque equo pernicissimo, ad locum

Edit. Pariſ. pag. 73.

pag. 74.

cum iis venit. Illis autem longius in ſylva locatis, traditoque iis equo, ipſe mulo inſidens, ad tabernaculum ſuccedit Imperatoris. Ibi tum tacite deſilit, & pugionem dextra vibrans, lento progreditur gradu: neve deprehenderetur ab aliquo, Italicum pro conſueto ſagum induerat. Mox vero ut ſe agnitum vidit (quippe jam gladios ſtrinxerant qui dormientem Principem circumſtabant, atque in his Joannes ipſius ex fratre nepos, qui primus, ut ajunt, Andronicum adverterat) ut, inquam, id vidit Andronicus, continuo in genua flexus, exonerare ſe alvum ſimulavit, indeque ſenſim retrocedens abiit. Ita conatus illi conſiliaque Andronici evanuere. Brevi interjecto tempore cum majore Iſaurorum manu ad Imperatorem nocte proficiſcitur. Quod ubi nuntiatum eſt Auguſtæ ab Alexio Imperatorii ſtabuli Præfecto (Protoſtratorem id muneris vocant Romani) quidam extemplo in primis expeditus eas inſidias Principi indicaturus, mittitur: unaque Iſach, vir qui a Barbaris ducebat genus, cæteroquin fidus cum maxime Imperatori, cum trecentis armatis ad eum pariter proficiſcitur. Sed priuſquam ad locum Iſach perveniret, re percepta Imperator, trementibus aliis & metu conſternatis: (forte enim ſic caſus tulerat, ut mulis plerique veherentur) ipſe a via recta quæ ad caſtra & Imperatorium tabernaculum tendebat, deflectendum cenſuit; inſolita autem & minus trita illa, quam oſtendebat manu, neque lato agmine, ſed ſingulatim, ſpatio intermiſſo, incedendum. *Ita enim pabulatores*, inquit, *videbimur, qui ad ea tendunt quæ conſpiciuntur tentoria*. Sic intrepide ad tabernaculum perrexit Princeps. At Joannem, cujus mox memini, cum obvius aper dentibus laceraret, ut id reſcivit, continuo ad eum converſus revertitur, peractiſque iis quæ neceſſaria erant, tandem excedit. Tanta autem animi magnitudine rem iſtam accepit, ut ne ipſo quidem vultu quidquam Andronico fuerit teſtatus. At ille quaſi nihil eorum, quæ acciderant, ſibi conſcius, equum, de quo mox egimus, ſedulo curat, multa interim propalam adverſus Joannem proferens, ac mente volvens. Unde rogante aliquando Principe, quid hæc ſibi vellet equi affectata cura? *Ut*, inquit ille, *omnium mihi infenſiſſimi hoſtis truncato capite, ſtatim aufugiam*. Iis videlicet verbis Protoſebaſtum innuens. Ubi igitur ægrum amentia vidit hominem, a conſortio ſuo remotum, in Palatio includendum curavit. Sicque ille in ordinem actus eſt.

Edit. Pariſ. pag. 75.

XIX. Rex autem Hungariæ, nihil dum edoctus eorum quæ Andronico evenerant, contracto ex Tzechis & Saxonibus, & aliis gentibus compluribus exercitu, Branizobam urbem oppugnare contendit, pactis forte confidens, quæ cum Andronico pepigerat. Ejus rei nuntio obſtupefactus Princeps, miratus eſt perfidiam Hungarorum, quod quæ ſacramentis haud pridem ſanciverant, nulla de cauſa poſthaberent. Celeritate igitur agere rem opinatus, verſus Iſtrum continuo iter intendit. At cum ſciret ſuos nequaquam eſſe Hungaris pares (quippe Romanorum vires, nemine tum obſiſtente, in provin-

A τὸν τόπον ἦλθεν. Ἀλλ' αὐτοὺς μὲν ἀπωτέρω ἐπὶ λόχμαις τὸν ἵππον καθέξοντας ἔστησεν, ὁ δὲ ξὺν ἡμιόνῳ ἐγγὺς τῆς Βασιλέως ἦλθε σκηνῆς· ἀποβὰς δὲ ἡσυχῇ, ἐπορεύετο βάδην, ἐγχειρίδιον ἐπισείων τῇ δεξιᾷ. ὅπως γε μὴν μηδενὶ φωραθείη, Ἰταλικὴν ἀντὶ τῆς ἐξ ἔθους ὑπέδυ στολήν. Ὡς δὲ ἔγνω καταφανὴς γεγονὼς (ἤδη γὰρ καὶ ξίφη παραγύμνουν, οἱ τὸν Βασιλέα ὑπνοῦντα περιεστῶτες, ἐν οἷς καὶ Ἰωάννης ἦν ὁ Βασιλέως ἀδελφιδοῦς, πρῶτος φασὶ τὸν Ἀνδρόνικον ἐπιόντα εἰδὼς) ὡς οὖν ἔγνω ταῦτα ὁ Ἀνδρόνικος, ἐπὶ γόνυ κλιθεὶς, τὸν τῆς γαστρὸς δῆθεν ἀποκρίνειν προσεποιεῖτο σκυβαλισμόν. Οὕτω τε κατὰ βραχὺ ὑποποδίσας, ᾤχετο ἀπιών. Καὶ τὰ μὲν τῆς ἐπιβουλῆς ἐκείνης ἐνταῦθα ἐλύετο. Ὀλίγῳ δὲ ὕστερον σὺν πλείοσιν Ἰσαύ-
B ρων ἐξῄει νύκτωρ ἐπὶ Βασιλέα στελλόμενος· ὅπερ ἀγγελθέντος τῇ Βασιλίδι πρὸς Ἀλεξίου, ὃς τοῖς Βασιλικοῖς τηνικαῦτα ἱπποκομίας ἐφεστὼς ἦν (Πρωτοστράτορα τοῦτο καλοῦσι Ῥωμαῖοι τὸ λειτούργημα) ἐν μὲν τῷ παραυτίκα τῶν τις εὐζωνοτέρων ἐστέλλετο μηνύσων Βασιλεῖ τὴν ἐπιβουλήν. Εἶτα καὶ Ἰσὰχ, ἀνὴρ βαρβαρογενὴς, εὔνους δὲ Βασιλεῖ μάλιστα, σὺν ὁπλοφόροις τριακοσίοις ἐπέμπετο. Ἀλλ' οὔπω τοῦ Ἰσὰχ ἐπὶ τὸν τόπον ἐλθόντος, πυθόμενος ἤδη τὸ πρᾶγμα Βασιλεὺς, τῶν ἄλλων ἀγωνιώντων καὶ συνταραττομένων ἐφ' ἑαυτοὺς (ἐτύγχανον γὰρ οἱ πλείους ἡμιονίοις οὕτω τυχὸν ἐποχούμενοι) αὐτὸς χρῆναι ἔλεγε τῆς εὐθείας ἀποσχομένους, ἣ ἐπί τε τὸ στρατόπεδον καὶ τὴν βασίλειον σκη-
C νὴν ἄγει, τὴν ἀσυνήθη ἰέναι, ὑποδείξας τῇ χειρὶ, καὶ ἄστιπτον ἰέναι, μὴ μέντοι κατὰ πλάτος, ἀλλ' ἕνα καθ' ἕνα ἐν διαστάσει τὴν πορείαν τιθεμένους. Οὕτω γὰρ ἔφη τῶν ἐκ τῆς χορτηγογίας ἐπανιόντων δόξαιμεν εἶναι τινὲς, ἐπὶ σκηνάς τε τὰς τῇδε φαινομένας χωροῦν. Βασιλεὺς μὲν οὖν οὕτως ἀτρέστως ἐπὶ τὴν σκηνὴν ἐπορεύετο. Ἰωάννην δὲ, ὅνπερ ἄρτι ἐμνήσθην, σῦν ὑπαντιάσας τοῖς ὀδοῦσιν διεσπάραξεν. ὃ τάχιστα πυθόμενος Βασιλεὺς, ὀπισθόρμητος ἐπ' ἐκεῖνον ἦλθεν, ἐπιμελησάμενός τε τὰ εἰκότα, ἀπαλλάγη. Οὕτω μέντοι μεγαλοψύχως τῷ πράγματι προσηνέχθη, ὡς μηδὲ ἄχρι καὶ βλέμματος Ἀνδρονίκῳ προσε-
D νεχθῆναι κακῶς. Ὁ δὲ ὥσπερ τῶν πεπραγμένων οὐδὲν ἑαυτῷ ξυνειδὼς, τῷ ἵππῳ, ὃν ἤδη ἔφην, ὡς ἄγαν ἐπιμέλεται, καὶ πολὺς ἦν τῷ φαινομένῳ κατὰ Ἰωάννου καὶ λέγων ἀεὶ καὶ φρονῶν. Ὅθεν καὶ πυνθανομένου ποτὲ τοῦ Βασιλέως, τί βούλεται αὐτῷ ἡ τῆς τοῦ ἵππου τοσῇδε ἐπιμελείας; Ὡς ἄν, ἔφη ἐκεῖνος, τὸν πάντων ἐμοὶ δυσμενέστατον τῆς κεφαλῆς ἀφελόμενος, οἰχήσομαι ἀπιών. τὸν τοῦτον δῆθεν τὸν Πρωτοσεβαστὸν αἰνιττόμενος. Ὡς οὖν ἔγνω ἀπόνοιαν νοσοῦντα τὸν ἄνθρωπον, κοινωνίας ἐκτεμὼν τῆς αὐτοῦ, ἔμφρουρον ἐν παλατίῳ καθίστησιν. Ὁ μὲν οὖν ἐκ ποδῶν ἐγένετο.

ιθ'. Ὁ δὲ Παιονίας Ῥὴξ μήπω τι πεπυσμένος τῶν
E Ἀνδρονίκῳ συμπεπτωκότων, δυνάμεις ἔκ τε Τζέχων καὶ Σαξόνων, ἄλλων τε πλείστων ἑαυτῷ συστησάμενος ἐθνῶν, εἰς τὴν Βρανιτζόβης πολιορκίαν καθίστατο, ἐπαρθεὶς οἶμαι, οἷς Ἀνδρόνικος αὐτῷ διομολογησάμενος ἔτυχε. Τούτων Βασιλεὺς ἀκούσας, καταπέπληκτο μὲν πρὸς τὴν ἀκοὴν, καὶ τὴν Οὔννων ἐθαύμαζεν ἀπιστίαν, εἰ τῶν ἔναγχος σφίσιν ὀμωμοσμένων, ἐξ οὐδεμιᾶς ἀλογήσειαν αἰτίας. Ὀξύτατος δ' ὅμως δεῖσθαι τὸ πρᾶγμα βουλευσάμενος, αὐτίκα τὴν ἐπὶ τὸν Ἴστρον ἐφέρετο. Εἰδὼς δὲ τοὺς σὺν αὐτῷ οὐκ ἀξιομάχους ὄντας τῇ Οὔννων στρατιᾷ (αἱ γὰρ Ῥωμαίων δυνάμεις μηδενὸς ἔθεν δήποτε τοῦ πέας

Digitized by Google

A ἀντισατοῦντος ἐπὶ χώρας ἑκάστη ἔμενον) ἐννοεῖ τοιάδε. Ἔστι τις χῶρος ἐρυμνότατος ἱκανῶς ἔχων, Σμίλης ὄνομα. τοῦτον ἔγνω καταλαβὼν ὁρμητήριον τῆς ἐπὶ τοὺς Οὔννους θέσθαι ἐκδρομῆς. Ὅπως μέντοι Βρανιτζοβῖται τὴν πόλιν τῇ πίστει αὐτῷ τηρήσωσι, γράμμα χαράξας, ὅσον οὐκ ἤδη ἀφίξεσθαι τούτοις μηνύων, τῶν στρατιωτῶν τινι ἐνεχείρισε, κελεύσας ἐπὶ τὴν πόλιν αὐτὸ ἀφεῖναι βέλει ξυνδήσαντα. Ὁ μὲν οὖν κατὰ τὸ κελευσθὲν ἐποίει. Τὸ δὲ βέλος πορρωτέρω ἢ ἐχρῆν ἀφεθὲν Οὔννοις εἰς χεῖρας ἦλθεν. εὐθὺς οὖν ταραγμὸς εἰσῆλθεν αὐτούς, καὶ δῆτα τάς τε ἑλεπόλεις, καὶ ὅσα πρὸς τειχομαχίαν αὐτοῖς παρεσκεύαστο, πυρὶ φλέξαντες, ἐπὶ τὸν Ἴστρου πορθμὸν ᾔεσαν. πλήθοντι δὲ αὐτῷ ἐντετυχηκότες, χειμὼν γὰρ ἐκ τῶν ἄνωθεν ἤπειγεν, ὡς ἐπὶ Βελέγραδα πόλιν ἐφέροντο. Ὅπερ αἰσθόμενος Βασιλεύς, πυθόμενος δὲ καὶ ὡς Βορίτζας, ὁ Βόσθνης χώρας ἐξάρχων Δαλματικῆς, εἰς συμμάχους τῷ Παιονάρχῃ τελέσας, ἀναστρέφει ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ. τὸ ἀλκιμώτατον τῆς σὺν αὐτῷ ἀπολεξάμενος στρατιᾶς, Βορίτζῃ εἰς χεῖρας ἐλθεῖν ἔστειλεν. Ἦρχε δὲ ταύτης τῆς στρατιᾶς Βασίλειος, ὅπερ ἤδη ἐμνήσθην, οἰκίας μὲν ἀφανοῦς γεγονώς, Χαρτουλάριος δὲ Βασιλεῖ χρηματίσας. Ὁ δὲ Βασιλεὺς κατόπιν σὺν τῷ ἄλλῳ Ῥωμαίων στρατῷ σχολαιότερον ᾔει. Ἀλλὰ Βασίλειος, ὥσπερ οἶμαι λαθόμενος, ὅτου δὴ χάριν καὶ τίνι πολεμήσοντα Βασιλεὺς αὐτὸν ἔπεμψε, τὸν δρόμον καταταχύνας, ἔγγιστα τοῦ Οὔννων ἐγένετο στρατοῦ. Προδρόμοις δέ τισιν ἐντυχών, ἐπειδήπερ ἐτρέψατο τούτους, εἶτα καὶ ἐς μέσην τὴν Οὔννων φάλαγγα ἐμπίπτει, μέγα τι κατορθώσειν οἰόμενος, ἂν οὕτω πεφοβημένοις αὐτοῖς προσβαλὼν συνταράξῃ. Καὶ τάχα οὐ παντάπασιν ἀπὸ λογισμοῦ ταῦτα ἐποίει. Οὖννοι γὰρ τὸ μὲν πρῶτον αὐτὸν Βασιλέα τοῦ πολέμου τοῦδε στρατηγεῖν οἰηθέντες, ἔφευγον οὐδενὶ κόσμῳ. πολλοί τε αὐτῶν, ἅτε ἀθρόον τοῖς σκάφεσι συμπεπτωκότων, τῷ ποταμῷ κατεδύοντο. Ὡς δ' ἔγνωσαν Βασιλέα μὲν κατόπιν χωρεῖν, Βασίλειον δὲ τοῦ στρατεύματος ἐξηγεῖσθαι, ἀνεθάρσησάν τε, καὶ ἀπεστραμμένοι γεγονότες Ῥωμαίοις ἀντικαθίσταντο. Ῥωμαῖοι δὲ καίτοι παρὰ πολὺ πλήθει τῶν πολεμίων ἐλαττούμενοι, ὅμως ὑφίσταντο πόνους. Φόνος τε ἀμφοτέρων πολὺς ἦν. ἕως οἱ περὶ Στέφανον τὸν Ἰατζᾶ παῖδα, Οὖννοι Ῥωμαίοις συστρατεύοντες, πρότεροι φυγῆς ἦρξαν. Παλιντρόπου γὰρ τὸ λοιπὸν γενομένης τῆς διώξεως, Οὔννων μὲν τῶν σὺν τῷ Στεφάνῳ σχεδόν τι ἅπαντες, Ῥωμαίων δὲ πολλοὶ ἔπεσον. οἱ δ' ἄλλοι φυγῇ ἐκεῖθεν ἐσώζοντο, ἐν οἷς καὶ Βασίλειος ὁ Στρατηγὸς ἦν. Ταῦτα τῷ Βασιλεῖ ἀγγελθέντα, πρὸς δὲ καὶ τὸ Βελεγράδα πόλιν Ῥωμαίων ἀποστῆναι, πολλὴν ἐνεποίησαν ἀθυμίαν. Καὶ δὴ Ἰωάννην μὲν τὸν Καντακουζηνόν, τὸ μὲν στηρίξοντα τὴν πόλιν ἔστειλε, λογισμοῖς ἀποστασίας, καθάπερ ἔφην, ἤδη σαλευομένην. τὸ δὲ καὶ ταφῇ τοὺς Ῥωμαίων δώσοντα νεκρούς, ἀνακαλεσόμενόν τε τοὺς ἐκ φυγῆς, ὁπηδήποτε γῆς τῆς ἐκεῖ κρυπτομένους ὄντας. Ὁ δὲ θυμαίνων ἄγαν ἐπὶ τοῖς συμπεσοῦσιν, ἐσφάδαζε δὲ καὶ ἤθελεν ὀπίσω Οὔννων διῶξαι. Ῥωμαίων τε οὐκ ἐπαινούντων, Ἀλλ' αἰσχύνη μοι ἔλεγεν, ὦ ἄνδρες, πρὸ τραυμάτων οἴχεσθαι, ὑπὲρ τῆς Ῥωμαίων ἀγωνιζομένους εὐκλείας. Ἐπεὶ δὲ πόρρω γεγονέναι τὸ Οὐννικὸν ἤκουσε, τῆς ὁρμῆς ἀνεκόπη. Ἤδη δὲ καὶ ὁ Καντακουζηνὸς τὰ ἐφ' οἷς ἐστάλη πέρατι δούς, ἐπανῆκε δεσμώτας ἔχων καί τινας, ὡς εἴρηται, ἀποστασίαν ὠδίνοντας Βελεγραδιτῶν. Τότε μὲν οὖν ἐκεῖθεν

A eiis diſperſæ conſidebant,) talia excogitat. Quidam locus eſt arduus ſatis, nomine Smeles. Hunc occupare inſtituit, ut eſſet ſedes unde excurreret in Hungaros. Ut vero civitatem ſibi conſervarent Branizabitæ, litteras, quibus ſe jam jam adventurum illis ſignificat, militi cuidam tradit, imperatque ut telo alligatas in urbem conjiceret. Quod ille, uti juſſum erat, fecit. Sed enim litteræ, longius quam oportebat, projectæ in manus venere Hungarorum. Continuo igitur invaſit illos metus, machiniſque & rebus aliis, quæ ad urbis oppugnationem apparatæ fuerant, incenſis, ad Iſtrum tranſitori contenderunt. Sed exundantem invenientes B fluvium (quippe venti imbreſque cælo effuſi ruebant) verſus Belegradam iter vertere. His cognitis Imperator, acceptoque Borizem Boſſinæ, regionis Dalmaticæ Principem, qui auxilio venerat Hungariæ Regi, in ſuum redire principatum; fortiſſimos militum delectos, qui manus cum Borize confererent, dimittit. Copiis iſtis præfuit Baſilius, cujus ſupra memini, obſcura quidem natus familia, cæteroquin Chartularius Principis. Ipſe Imperator a tergo cum reliquo Romanorum exercitu lento ſequebatur gradu. Verum Baſilius oblitus, opinor, cujus gratia, & quo cum hoſte pugnaturum C ſe emiſiſſet Princeps, maturato itinere, ad Hungaros quam proxime ſucceſſit. Cumque in præcurſores quoſdam incidiſſet, fugatis iis, in mediam deinde irruit hoſtium phalangem, egregium ſe facinus editurum credens, ſi eo conterritos metu aggreſſus, ordines perturbaſſet. Neque illa eum omnino ſpes fruſtrata eſt. Namque Hungari primo quidem ipſum copiis iſtis præeſſe Imperatorem rati nullo ordine fugam arripiunt: eorumque multi dum in ſcaphas conferti incidunt, flumine abſorbentur. At ubi cognovere retro quidem ſubſequi Principem, aciem vero iſtam regere Baſilium, ſuſtulere animos, & converſo agmine, Romanos excepere: qui etſi bellatorum numero hoſtibus D longe inferiores, ſuſtinuere tamen eas. Magna utrinque facta eſt cædes; donec Hungari qui cum Stephano Geizæ filio Romanis militabant, primi fugam cepere. Mutata demum atque ab altera parte facta inſecutione, Hungari, qui cum Stephano erant, fere omnes, ex Romanis vero multi cecidere: alii fuga evaſere incolumes, atque in iis Dux ipſe Baſilius. Hæc Imperatori, inſuper etiam Belegradam a fide defeciſſe, nuntiata, valde ejus animum conſternarunt. Joannem igitur Cantacuzenum mittit, tum ut urbem in defectionis, ut dixi, propoſito fluctuantem, firmaret, tum E ut humo mandaret Romanorum cadavera, & fugientes, quocumque laterent loco, revocaret, eo caſu maxime irritatus, Hungaros a tergo inſequi prorſus geſtiebat: neququam vero id conſilii probantibus Romanis: *At plane, inquit, Viri, mihi videtur inglorium, nullo accepto vulnere diſcedere, dum pro fortuna decerto Romanorum.* Ubi autem longius jam progreſſos Hungaros accepit, impetum remiſit: Interea Cantacuzenus, confectis ob quas miſſus erat rebus rediit, vinctoſque adduxit ex Belegradenſibus eos qui defectionem fue-

Edit. Pariſ. pag. 76.

rant moliri. Igitur motis inde caſtris, haud procul Berrhœa civitate hyemavit. Primo autem vere contracto undique exercitu, iterum in Hungariam profectus eſt, quo in medios uſque fines penetraret. Jamque poſitis ad Iſtri ripam caſtris cum univerſo conſidebat exercitu: aderantque plurimæ quæ Byzantio venerant naves, ut copias tranſmitteret. At ubi undique ſe anguſtiis premi vidit Pannoniæ Rex, de mittendis tandem Legatis cogitavit. Miſſis igitur ad Imperatorem viris illuſtribus, captivos Romanos continuo ſe reddituros, inſuper etiam quæcomque imperaret, ſuppeditaturum pollicitus eſt. At Princeps quidem etſi primo renuenti ſimilis, verba ſermoneſque de pace rejeciſſet, admiſit tandem ſupplices, & cum Legatis in ſupradictas conditiones conceſſit. Redierunt itaque in caſtra Romana qui ſuperiore, ut memoravimus, prælio capti fuerant, & arma, & equi, & cæterea belli præda. Ad hæc pro jumentis equiſque qui perierant, vivi & in ipſa Hungaria geniti equi ſunt reſtituti. Ita ſoluto bello, domum rediere. Italicum inde bellum, incboatum jam ante, majoribus animis geri cœpit. Id autem nos paululum repetitis rebus memorare aggredimur.

Edit. Pariſ. pag. 77.

A ἀναζεύξας, ἀγχοῦ τῆς Βερροιαίων διεχειμέριζε πόλεως. Ἔαρος δὲ τὰς δυνάμεις ἁπανταχόθεν ἀγείρας, ἐπὶ τὴν Οὐννικὴν αὖθις ἐχώρει, ὁρμὴν ἔχων ἐς αὐτά που τὰ τῆς χώρας ἐμβαλεῖν μέσα. Ὁ μὲν οὖν ἄρτι πρὸς ταῖς Ἴστρου πανστρατὶ αὐλισάμενος ἔμενεν ὄχθαις, καὶ αἱ νῆες ἐκ Βυζαντίου ἀναχθεῖσαι ἐνέκειντο ἀθρόαι, ἀναβιβάζειν μέλλουσαι τὸ ὁπλιτικόν. Ὁ δὲ Παιόνων Ῥὴξ ἐπειδήπερ ἐν στενῷ κομιδῇ τὰ κατ' αὐτὸν ἑώρα, ἐπὶ τὴν πρεσβείαν λοιπὸν ἔβλεψεν. Ἄνδρας τοίνυν τῶν παρ' αὐτῷ ἐπισήμους ἐς Βασιλέα πέμψας, τούς τε δορυκτήτους Ῥωμαίους ἀποδώσειν αὐτίκα ἐπαγγέλλει, καὶ εἰσέπειτα δὲ πάντα αὐτῷ ὑπηρετήσειν, ὅσαπερ ἂν βουλομένῳ εἴη. Βασιλεὺς δὲ τὰ μὲν πρῶτα ἀνανεύοντι ἰσχυρῶς ἐῴκει, καὶ τοὺς B περὶ εἰρήνης ἀποπεμπομένῳ λόγους. Ἔπειτα προσίετο τε δεομένους, καὶ τὴν πρεσβείαν ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἐπέρανεν. Ἦλθοσαν οὖν ἐν τῷ Ῥωμαίων στρατοπέδῳ οἵ τε δοριάλωτοι μάχῃ τῇ προηγησαμένῃ, καθάπερ εἴρηται, γεγενημένοι, καὶ ὅπλα καὶ ἵπποι, καὶ εἴ τι ἄλλο πολέμιον λάφυρον ἦν. Ἵππους μέντοι καὶ ὑποζυγίων τῶν πεσόντων, ζῶας ἐκ τῶν τοῖς Οὔννοις ἀντεκομίσαντο αὐτοχρόνους. Οὕτω τὸν πόλεμον λύσαντες, ἐπ' οἴκου ἀνεκομίσθησαν. Καὶ ὁ ἐντεῦθεν τῶν Ἰταλικῶν πολέμων ἀρχὴν, ἣν ἤδη ἔσχεν, ἐχαλάσατο, λαμπρότερον ἄρτι κινεῖσθαι ἤρξατο. λέγομεν δὲ καὶ ἀναλαβόντες μικρόν.

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΚΙΝΝΑΜΟΥ
ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ,
ΙΣΤΟΡΙΩΝ
ΛΟΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ.

IOANNIS CINNAMI
REGII GRAMMATICI,
HISTORIARUM
LIBER QUARTUS.

α΄. ΦΡΕΔΕΡΙΚΟΣ ὁ Κορράδου τοῦ Ἀλαμανῶν ἄρξαντος ἀδελφιδοῦς, ὑπὲρ οὗ ἱκανῶς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐμνήσθημεν λόγοις, Κορράδου τὸ χρεὼν ἀναπλήσαντος, αὐτὸς τὴν ἀρχὴν ἔσχεν. Οὗτος ἐπειδή ποτε λόγον εὐγενείας πέρι ποιούμενος (ἦν γὰρ αὐτῷ περὶ πλείστου γυναικὶ συνοικήσοντι τῇ εὐγενεστάτῃ μάλιστα ἐκ πασῶν ἐλέσθαι) Μαρίας τῆς Ἰσαακίου τοῦ Σεβαστοκράτορος θυγατέρα, γένει τε καὶ περιουσίᾳ κάλλους ἐξαίρετον οὖσαν, ἐν Βυζαντίῳ τρέφεσθαι ἤκουσεν, ἥλω αὐτίκα τῷ πόθῳ, καὶ πρέσβεις ἐς βασιλέα πέμψας, ᾐτεῖτο πρὸς γάμον αὐτῷ κατεγγυηθῆναι ταύτην, πάντα ποιήσειν ἐπαγγελλόμενος, ὁπόσα Κορράδος τε ὁ θεῖος καὶ αὐτὸς, ἡνίκα Παλαιστίνης ἀνέστρεφον, ἐπὶ τῇ Ἰταλίας κατακτήσει Ῥωμαίοις ὑπηρετήσειν ὑπέσχοντο. Ἡ μὲν Φρεδερίκου πρεσβεία ἐν τούτοις ἦν. Βασιλεὺς δὲ τοὺς λόγους ἀποδεξάμενος, πρέσβεις καὶ αὐτὸς ἐπὶ Φρεδερίκον ἔπεμψεν, ἐμπεδοῦν τὰ δεδογμένα κελεύσας. Ἀλλ' ἐκεῖνοι, ἐπειδήπερ εἰς λόγους ἦλθον αὐτῷ, μηδὲν ὑγιὲς τὸν ἄνδρα βεβουλῆσθαι ἐγνωκότες, ἄπρακτοι ἐκεῖθεν ἀπηλλάττοντο, δευτέρᾳ πρεσβείᾳ πρὸς βασιλέα χρῆσθαι αὐτὸν ἀναπείσαντες. Ἧς καὶ αὐτῆς τῷ βασιλεῖ ἐπιψηφισθείσης, ἄνδρες τῶν ἐπὶ δόξης ἐνταῦθα ἐστέλλοντο, Μιχαήλ τε ὁ Παλαιολόγος καὶ Ἰωάννης ὁ Δούκας, ἄμφω εἰς τὸ τῶν Σεβαστῶν ἀξίωμα ἥκοντες, ἐν οἷς ἦν καὶ Ἀλέξανδρος, Γραβίνης μὲν πόλεως ἄρξας Ἰταλικῆς, Ῥογερίου δὲ αὐτὸν ἀπελάσαντος, βασιλεῖ πρότερον ἤδη προσπεφευγώς. Ἐνετέταλτο δὲ αὐτοῖς χρήματα μεγάλα πρὸς βασιλέα κεκομισμένοις, εἰ μὲν ἐντὸς Ἄλπεων ἐξέλευσιν ποιεῖσθαι τὸν Φρεδερίκον ἀκούσαιεν, ὁμοῦ πάντας ἐντυγχάνειν αὐτῷ· ἀποτέρω δὲ γεγονότος, τὸν Μιχαὴλ μὲν σὺν τοῖς χρήμασιν ἐπὶ Ἰταλίαν ἰέναι, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐπὶ τὸν Φρεδερίκον στέλλεσθαι. κἂν ἐκεῖνος τῶν δεδογμένων ἀμελήσειε, αὐτοὺς λοιπὸν καὶ καθ' ἑαυτοὺς Ἰταλίας μεταποιεῖσθαι. Ὅπερ δὴ καὶ γέγονε.

β΄. Ῥογερίῳ γὰρ τῷ Σικελῶν τυράννῳ ἀδελφιδοῦς

I. FREDERICUS Conradi Alemannorum Principis ex fratre nepos, cujus in ſuperioribus libris abunde meminimus, mortuo Conrado, Principatum obtinuit. Hic cum aliquando ſermonem faceret de nobilitate (quippe cum de uxore ducenda cogitaret, omnium nobiliſſimam deligere conſtituerat) audiretque Mariam Iſaacii Sebaſtocratoris filiam, genere ac pulchritudine eximia præcellentem, Byzantii educari: continuo captus amore virginis, miſſis ad Imperatorem Legatis, eam ſibi in conjugem dari depopoſcit, omnia ſe facturum ſpondens, quæ & patruus Conradus, & ipſe, cum ex Palæſtina redirent, de reſtituenda Romanis Italia polliciti erant. Cum eum in finem veniſſent Legati a Frederico miſſi, quæ ab eo propoſita ſunt, avide accepit Imperator; qui & viciſſim Legatos miſit ad Fredericum, ea, de quibus invicem convenirent confirmaturos. At ubi cum illo in colloquium venere, cum nihil ſani adverteriſſent ab homine in medium afferri, rebus inde infectis regreſſi, Imperatori perſuadent alteram ad Fredericum inſtituendam eſſe Legationem. Id conſilii cum probaſſet Imperator, viri duo mittuntur ex Primariis, Michael Palæologus & Joannes Ducas, ambo Sebaſti dignitate inſignes, & cum his Alexander, qui Gravinæ civitatis Italicæ olim dominus, a Rogerio expulſus, ad Principem confugerat. Multa autem commendata iis ab Imperatore pecunia, id potiſſimum in mandatis datur, ut ſi intra Alpes Fredericum agere perciperent, una omnes ad illum accederent: ſin vero abeſſet procul, Michael quidem cum pecunia in Italiam proficiſceretur, cæteri pergerent ad Fredericum: quod ſi ille pactis ſtare negligeret, tum vero ſuam ipſi ad Italiam recuperandam operam conferrent: quod & factum eſt, hac quæ ſeſe ultro obtulit occaſione.

Edit. Pariſ. pag. 78. — Pag. 79.

II. Baſſavilla Rogerii Siciliæ Tyran-

ni ex ſorore nepos, avunculo ſuperſtite, rerum ſummam in Italia obtinuerat. Sed mortuo illo, tranſlataque ad Gulielmum Regia dignitate, cum alter Italiæ adminiſtrationem obtinuiſſet, ipſe ſecundum ab eo locum obtinere coactus eſt. Hanc ille non paſſus injuriam, ad defectionem ſeſe comparavit, miſſiſque ad Imperatorem Legatis, Italiam univerſam, Siciliamque ipſam in manus ſeſe traditurum pollicitus eſt. Sednim Baſſavillæ Legati, qui Frederico in re ardua ac difficili adhuc pigritante, re infecta redibant, in Alexandrum inciderunt, qui nihil pariter eorum quorum cauſa venerat ad Fredericum, executus, una cum Duca revertebatur. Ubi igitur in colloquium venere Alexander & Baſſavillæ Legati, Alexander, qui quorſum ad Fredericum veniſſent, proba noverat, *Prope eſt*, inquit, *Amici, qui Legationi veſtræ extremam manum imponet*. Quis ille eſſet, rogantibus iis, *Imperator Romanorum*, ſubdit Alexander: moxque rerum enarrato ſtato, addidit Palæologum, virum quidem ex Curiæ Romanæ Magnatibus, inſuperque Sebaſti inſignitum dignitate, cum immenſa pecuniarum vi prope adeſſe, ut Italiam Imperatori denuo aſſereret; Quibus intellectis, Legati per litteras quæ audiverant Baſſavillæ ſignificarunt. Ille

Edit. Pariſ. pag. 80.

vero ut ſibi liceret cum Romanis in civitate Peſcharu colloqui per eoſdem expetiit. Quod ubi accepit Palæologus, navibus decem Peſcharam adnavigavit, Voſcia interea urbe, quæ ad Principem defecerat, communita. Sed cum rurſum Baſſavilla ad Voſciam cum illo ſeſe collocuturum nuntiaſſet, eo ſe contulit; congreſſuque habito, ac de rebus præſentibus data acceptaque viciſſim fide, operi ſeſe accinxit. Contracto deinde exercitu, caſtrum validum, cui Brantzus Italus præerat, oppugnare aggreſſus eſt Ducas. Commiſſo ibi certamine, hoſtes fuderunt Romani, qui fugientes inſecuti una cum iis mœnia ſubiere. At illi in arcem ſeſe primum recepere. Verum ut ædificia ſua igne conſumi vaſtarique & auferri omnia a Romanis conſpiciunt, tum vero deſcendunt, dominumque ſuum Magnum Imperatorem proclamant: atque hoc modo caſtro illi potiuntur. Cum inde ad civitatem, cui a Divo quodam, qui in ea colitur, Flavianæ nomen inditum eſt, pergerent, populares omnes obviam effuſi pro agris ſuis illos rogant, ac ne quid in ſe gravius inſoleſcat miles obteſtantur, ſervos ſe futuros deinceps Imperatoris, & quæcumque vellent Romani ſe facturos polliciti. Dux ejuſmodi benevolentiæ illorum gratiam rependens, per eorum agros amice ac pacate iter fecit. Cum inde excederet, Gulielmus Baſſavillæ frater, qui & ipſe in Romanorum amicitiam conceſſerat, cum fratris litteris venit, quibus, ut confidenter Dux accederet, hortabatur, utpote circumjacente regione jam Romanis parente.

III. Palæologus autem Voſcia, ut dictum eſt, per conditiones potitus, ad Tranim venit: cujus incolæ ſimul ac Romanum exercitum conſpexere, cum nequaquam urbem dedere vellent, miſſis ad Ducem Legatis, ut finibus ſuis abſcederet, rogavere: neque enim prius quam Barim cepiſſet, Tranim poſſe ab illo expugnari. Quare collectis decem

A ἣν ὄνομα Βασαβύλας. Οὗτος, Ῥογερίου μὲν ἔτι περιόντος, τὴν Ἰταλίας διεῖπεν ἀρχήν· ἐκείνου δὲ τετελευτηκότος, ἐπὶ τὸν υἱόντα Γουλιέλμον τῆς ἀρχῆς μετελθούσης, ἠνάγκαστο λοιπὸν ἐν ὑποστρατήγου λόγῳ καταλέγειν, ἑτέρου τὴν Ἰταλίαν διέποντος. Καὶ δὴ τὴν ὕβριν οὐκ ἐνεγκὼν, εἰς ἀποστασίαν εἶδε. Τοίνυν καὶ ἐπὶ Φρεδερίκον πέμψας, Ἰταλίαν τε πᾶσαν καὶ Σικελίαν αὐτὴν ἐγχειριεῖν ἐπηγγέλλετο τούτῳ. Φρεδερίκου δὲ πρὸς τὸ δυσχερὲς ὀκνήσει ἐχομένου, συνέβαινεν ἀπράκτους τοὺς Βασαβύλα πρέσβεις ἐπανιόντας Ἀλεξάνδρῳ συντετυχηκέναι. Ἤδη γὰρ καὶ οὗτος, οὐδὲν ὧν ἕνεκα παρὰ Φρεδερίκον ἦλθε, πέρατι δοὺς, σὺν τῷ Δούκᾳ ἐκεῖθεν ἀπηλλάττετο. Ὡς οὖν εἰς λόγους ἀλλήλοις ἦλθον,
B Ἀλέξανδρός τε καὶ οἱ Βασαβύλα πρέσβεις, μαθὼν Ἀλέξανδρος ὅτου ἕνεκα παρὰ Φρεδερίκον ἦλθον. Ἐγγὺς, ἔφη πρὸς αὐτοὺς, ἄνδρες φίλοι, ὃς πέρατι αὐτίκα τὴν πρεσβείαν ὑμῖν δώσει. Τῶν δὲ μαθεῖν βουλομένων, Βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὑπολαβὼν εἶπεν ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ ἑξῆς πάντα κατέλεγε, προστιθεὶς, Ὅτι δὴ καὶ Παλαιολόγος ἀνὴρ βουλῆς μὲν τῆς Ῥωμαίων ὢν, εἰς τε τὸ τῶν Σεβαστῶν ἀξίωμα σὺν χρήμασι μεγάλοις ἐνταῦθά που παρὰ πόδας ἐστί. τούτου ἕνεκα παραγεγονὼς, ὅπως ἂν Ἰταλίαν Βασιλεῖ καταστήσαιτο. Ταῦτα οἱ Βασαβύλα πρέσβεις ἀκούσαντες, γράμμασιν αὐτῷ τὰ παρόντα ἐδήλουν. Ὁ δὲ εἰς τὴν πόλιν Πεσχάραν Ῥωμαίοις λόγου κοινωνήσειν ἤθελεν.
C ὃ μαθὼν ὁ Παλαιολόγος, ναυσὶ δέκα, οὐδὲν ὑπερθέμενος, εἰς Πεσχάραν ἔπλει, πόλιν Βεστίαν Βασιλεῖ προσχωρήσασαν μεταξὺ κρατυνάμενος. Ἀλλὰ δόξαν αὖθις Βασαβύλᾳ ἐπὶ Βεστίαν αὐτῷ ἐντετυχηκέναι, ὀπίσω ἔπλει. Ἐνταῦθά τε ἐντετυχηκὼς αὐτῷ, πίστεις τε περὶ τῶν προκειμένων λαβὼν καὶ δεξάμενος, ἔργου λοιπὸν εἴχετο. Ὁ δὲ Δούκας στράτευμα ἤδη ἀθροίσας, φρούριόν τι ἐρυμνὸν, οὗ Προύντζος ἦρχεν ἀνὴρ Ἰταλὸς, πολιορκεῖν ἐπεβάλλετο. Ἔνθα προσβολῆς γενομένης, Ῥωμαῖοι τοὺς πολεμίους τρεψάμενοι, ἐντὸς τειχέων συνέπεσον φεύγουσιν. Οἱ δὲ πρῶτον μὲν ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν ἀνεχώρουν, ὡς δὲ Ῥωμαῖοι πῦρ ταῖς οἰκοδομαῖς ἤδη ἐνῆκαν, τά τε οἴκοι διήρπασαν, ἐπικαταβαίνειν ἤρξαντο, καὶ κύριον σφίσι Βασιλέα μέγαν ἀναβοῶσι.
D τούτου μὲν δὴ οὕτως ἐγκρατεῖς ἐγένοντο. Ἐπεὶ δὲ τινα πόλιν ἐλθόντων, ἣ ἐπώνυμος τῷ ἐνταῦθα τιμωμένῳ ἁγίῳ, Φλαβιανὴ κέκληται, ἐξεχεῖτο ἅπας ὁ δῆμος ὑπὲρ τῶν ἀγρῶν δεόμενοι, καὶ τοῦ μηδὲν αὐτοῖς ἄχαρι πρὸς τῶν Ῥωμαίων πείσεσθαι στρατιωτῶν, δοῦλοί τε Βασιλεῖ ὡμολόγουν, καὶ τ' ἄλλα ἔπραττον, ὅσα Ῥωμαίοις βουλομένοις ἦν. Οὓς τῆς εὐνοίας ἀμειβόμενος ὁ Στρατηγὸς, ὡς διὰ φιλίας ἐπορεύετο τῆς χώρας. Ἄρτι δὲ ἐκεῖθεν ἀπαίροντι, Γουλιέλμος ὁ Βασαβύλα μὲν ἀδελφὸς, εὔνους δὲ καὶ αὐτὸς Ῥωμαίοις ἤδη γεγονὼς, γράμματα παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ κομίζων ἦλθεν αὐ-
E τῷ, θαῤῥεῖν τοῦ λοιποῦ προτρεπόμενα, ὡς τὸ ἑξῆς χώρας κατηκόου προκειμένης αὐτῷ.

γ΄ Ὁ δὲ Παλαιολόγος ἐπειδὴ Βεστίαν, καθάπερ εἴρηται, ὁμολογίᾳ παρεστήσατο, ἐπὶ Τράνιν ἦλθε. Τρανῖται τοίνυν ὡς τὸν Ῥωμαίων εἶδον στρατὸν, ἐπειδὴ παραδιδόναι σφίσι τὴν πόλιν οὐδαμοῦ ἤθελον. πρέσβεις παρὰ τὸν Στρατηγὸν πέμψαντες, ἠξίουν ἐνθένδε τοῦτον ἀπαίρειν. Μὴ γὰρ πρότερον Βάριν παραστησαμένῳ, ἀδύνατα αὐτῷ ἔσεσθαι Τράνιν ἑλεῖν. Ὁ δὲ ναῦς αὐ-

τί καὶ πλέον ἃ δίαι ἐπαγόμενος, ἐκεῖθεν τε μετέβη, καὶ ἐπὶ Βάριν ἦλθεν. οὐχ ὅσον τοῖς στρατιωτῶν λόγοις ἀναπεισθείς, ἀγχίνους γὰρ ἦν, καὶ τῇ περὶ τὰ πολεμικὰ ἐμπειρίᾳ οὐδενὸς ἥσσων. ἀλλὰ Τράνιν οὐκ ἐπίμαχον εἰδώς, τρίβειν εἰκῇ τὸν καιρὸν ἀσύμφορον ᾤετο. Ἐδόκει μὲν οὖν ἡ Βάρις ἀπρόσοδος αὐτῷ πάντῃ. τείχη γὰρ αὐτὴν περιεζώννυ καρτερά, καὶ Βαρβάρων στρατιά· οἱ μὲν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων ὁπλοφοροῦντες ἐνειστήκεσαν· οἱ δὲ ἀνάριθμός τις ὅμιλος πυλῶν προχυθέντες, πεζοί τε καὶ ἱππεῖς ξὺν τοῖς ὅπλοις ἐφέροντο αὐτῷ. Ἡ θάλασσα δὲ σφοδρῶς ἐπεγειρομένη, καταδύσειν ἠπείλει τὰς ναῦς. Ὁ δὲ καίτοι πανταχόθεν αὐτῷ τῶν πραγμάτων ἀπόρων ὄντων, οὐκ ἔξω πάντῃ ἐλπίδων ἐγένετο. Τῇ περιούσῃ γοῦν τῶν κυμάτων τέως ἀπηλλαγμένος, ἔργου ἔχεσθαι ἤθελεν. ὡς δὲ μηδὲν αὐτῷ προὐχώρει (τῶν γὰρ πολεμίων οἱ μὲν λίθους καὶ ξύλα καὶ πᾶν τὸ παρατυχὸν νιφάδων δίκην ἐκ τῶν ἐπάλξεων ἐπ' αὐτὸν ἔπεμπον· οἱ δὲ καὶ ἀπὸ γῆς βέλεσι τὸν ἀέρα ἐσκίαζον) ἐντροπήν τινα ἐν τῷ παραυτίκα πεποιημένος, ἔξω βελῶν ἐγίνετο, λόγοις τε ἐς αὐτοὺς ἐχρῆτο, ἀγαθὰ ἃ μὲν αὐτίκα ποιήσειν ἐπαγγελλόμενος, εἰ Βασιλεῖ μεγάλῳ τὴν πόλιν ἀμαχητὶ παραθήσουσιν, ὧν δὲ καὶ ἐλπίδα ὑποτείνων ἐξῆς· τούτων ἐπειδήπερ οἱ ἐπὶ τῆς πόλεως ἤκουσαν, ἱππέων ἐκδραμόντες τινές, οἱ δὲ καὶ λεμβαδίοις ἐμβάντες, παρεκάλουν αὐτὸν ἐπὶ τὴν πόλιν ἰέναι, ἀνακεκλεισμένας τὰς πύλας ὑποδεικνῦντες. Ὁ δὲ δείσας, ὅπερ ἦν, μὴ ἐξαπάτη τις εἴη τὸ πρᾶγμα, ἐς πεῖραν ἐχώρει πρότερον. Ἐκέλευε τοίνυν τῶν σὺν αὐτῷ μίαν νηῶν ἐπὶ τὴν ἀκτὴν ἰέναι δῆθεν ὁρμισομένην. ἀλλ' ἅμα προσιοῦσαν εἶδον αὐτὴν οἱ πολέμιοι, καὶ ἀμφὶ τοὺς πεντακοσίους ἐς τὰς ἐπάλξεις ἀνέβαινον. Ὁ κατιδὼν Ἀλέξανδρος, μήπω πρὸς τοῖς ὅπλοις ἐκείνων γεγενημένων, χρυσίον ἀρχυμένον ἐπὶ τοῦ κόλπου λαβών, ἀπέβαινέ τε τῆς νεὼς θᾶσσον· καὶ τοῖς ἐπὶ τῆς πόλεως δεικνύς, Ὃς ἂν πλούτου καὶ „ ἐλευθερίας ἐραστὴς εἴη, δεῦρο παρίτω, ἀνέκρα- „ γεν, ὡς αὐτίκα τούτων ἀπολαυσόμενος. ὁ μὲν ταῦ- „ τα εἶπε. Τῶν δ' ἐκ τῆς πόλεως πλῆθος ἐκδραμόντες πολύ, παρ' αὐτὰ Βασιλεῖ προσεχώρουν. οὓς ὅρκοις καταλαβὼν ὁ Στρατηγός, σπεύσας ἐπὶ τὴν πόλιν εἰσῆγε τὸ στράτευμα. Οὕτω χρυσίου δελέατος οὐδὲν ἀνθρώποις ἀπατηλότερον γίνεται. Ταῦτα γνόντες πολῖται οἱ ἄλλοι, οἷς οὐκ ἤρεσκε δηλονότι τὰ πραττόμενα, δρόμῳ ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν ἐχώρουν· ἐντός τε ἤδη τειχέων γεγονότες, περὶ τῶν ὅλων ἐμάχοντο. ἦν τε πρᾶγμα πολλοῦ γε ὄντως θαύματος ἄξιον ὁρᾶν, τοὺς ἔναγχος καὶ φύσει γνώμαις συμβαίνοντας, σήμερον ὥσπερ ἐπὶ τειχίσματι τῷ χρυσῷ διειργμένους, ἐχθρὰ φρονοῦντας ἀλλήλοις καὶ διεστηκότας ἤδη τοῖς ἔργοις. Ταῦτα μὲν οὖν τῇδε ἐφέρετο. Ἦν δέ τι φρούριον ἀνὰ τὴν πόλιν ἕτερον, ἐφ' οὗ Νικολάου τοῦ ἐν ἁγίοις ἵδρυτο νεώς. ὃ καὶ αὐτὸς ἐξελεῖν ὁ Στρατηγὸς σπουδάσας, τοιάδε τινὰ ἐποίει. Ἄνδρας τεθωρακισμένους μέλασι περιστείλας ἀμφίοις, ἐκέλευεν ὀρθρίσαντας ἐπὶ τὸν νεὼν ἐλθεῖν. ἐπεὶ δ' ἂν καὶ ἔνδοθεν γένοιντο, τὰ ξίφη σπασαμένους ἔργου ἔχεσθαι. Οἱ μὲν οὖν ἕωθεν τῷ φρουρίῳ προσιόντες, τὴν πύλην ἔκοπτον. οἱ δ' ἔνδον μονήρεις τινὰς εἶναι τούτους ὑπειληφότες, τὰς πύλας αὐτοῖς διαζυγώσαντες, εἰσεδέχοντο. καὶ τὸ λοιπὸν ἅπαν δὴ καὶ τοῦτο

A non amplius navibus, diſceſſit inde, & ad urbem Barim venit, non tam militum ſecutus conſilium (quippe ſolers erat admodum, & rei militaris experientia nemine inferior) ſed quod Tranim expugnari revera non poſſe ſciret, proindeque tempus ibi terrere parum conſultum arbitraretur. Sed & ad ipſam Barim copias admovere, haud tam facile videbatur: cum præterquamquod validis cingeretur muris, idoneo Barbarorum præſidio eſſet munita: quorum alii in turribus armati ſtabant, alii ante portas infinito prope numero effuſi pedites, equiteſque perinde cum armis conſiſtebant. Ad hæc æſtu inſolito fervens ac intumeſcens mare, jam jam navibus in- *Edit. Pariſ. pag. 81.*

B teritum minitabatur. Cum igitur ardua omnia undique ac difficilia prorſus viderentur, non ideo tamen ſpem ille omnem abjecerat. Sedata igitur tempeſtate, rem aggredi conſtituit. At cum nihil ſere ex animi ſententia ſuccederet (hoſtium enim alii lapides & ligna, & quodcumque occurrebat ad manum, nivis inſtar e turribus emittebant: alii, qui infra ſtabant, frequentibus telis obſcurabant aerem) extra teli jactum continuo receſſit, multa interim iis bona pollicitus, quæ ſeſe partim daturum confeſtim ſpondebat, ſi urbem citra prælium magno dederent Imperatori, partim ſubinde ſperanda ingerebat. Oppi-

C dani ſimul atque id accepere, alii equites excedunt, alii ſcaphas ingrediuntur, eumque invitant ut in urbem, cujus recluſas oſtendebant portas, veniret. At ille ne dolus eſſet quod agebatur, veritus, primo animos illorum tentare ſtatuit. Juſſit itaque navem ex ſuis unam ad littus agi, quaſi eo appulſuram: quam ubi hoſtes vident accedere, numero circiter quingenti, turres conſcendunt. Id conſpicatus Alexander, cum necdum illi arma induiſſent, aurum, quod præ ſinu effuſum geſtabat, accipiens, ſtatim nave egreditur: oſtenſoque eo oppidanis qui ſupra muros ſtabant, in hæc verba exclamat, *Qui divitiarum & libertatis deſiderio tangitur, huc accedat, iis extemplo fruiturus.* His dictis, ingens e civitate

D advolat multitudo ac Imperatori continuo adjungitur: moxque Dux fide ab iis accepta, cum multa celeritate exercitum in civitatem introducit. Adeo nihil eſt ad ineſcandos inlieiendoſque mortalium animos, auro validius. Hæc poſtquam cognovere cives alii, quibus videlicet quæ facta fuerant haud placebant, in arcem confeſtim ſeſe proripiunt: atque intra mœnia jam recepti, de ſumma rerum decertant. Hic porro rem admiratione dignam erat intueri, eos nempe qui & natura & voluntate invicem nuper cohærebant, nunc auro, velut muro disjunctos, hoſtiliter inter ſe agere, diverſaque protſus moliri & ſentire. Atque is fuit in urbe rerum ſtatus. Erat præterea in ſuperiori civitatis parte arx

E altera, in qua extructum erat Divo Nicolao dicatum Templum, quam cum occupare ſtatueret Palæologus, talia comminiſcitur. Armatos aliquot, nigris ſuperindutos palliis, ſummo mane ad Templum ire jubet, datque iis in mandatis, ut ſimul atque ingreſſi illud eſſent, tum demum ſtrictis gladiis rem aggrederentur. Illi ergo ſub auroram accedentes ad arcem, portam pulſant. Qui intus *pag. 82.* erant, Monachos quoſdam eſſe arbitrati,

apertis januis illos intromiſere; atque ita deinceps a Romanis captum eſt caſtellum. Verum id etſi expugnatum, nihilominus qui Acropolim tenebant, obſtinatiori ſeſe tuebantur animo, adeo ut per ſeptem continuos dies certamen perduraret. At poſtquam eo acceſſit cum ingentibus copiis Baſſavilla, tam & illam Romanis dediderunt: atque odio quo in Rogerium flagrabant, quod nimirum inhumane crudeliterque (ut ſolent Tyranni) in eos ſæviſſet, arce diruta ſoloque æquata, diſceſſere, licet e contra Dux obſtiterat, eamque magno voluiſſet emere.

IV. Hæc tum ad Barim contigere, qua capta Palæologus verſus Tranim adnavigat. Ea civitate ſimiliter certis conditionibus in deditionem accepta, Juvenatium non contemnendam urbem fœdere ſibi adjungit. Erat iis in locis Richardus quidam ſcelerum vindex ſeverus. Quippe hominem, a quo leviſſime etiam eſſet offenſus, quaſi victimam cædere, manibus pedibuſque truncare, viſceraque illius avellere, leviſſima ei videbatur animadverſio. Antro hic caſtello præerat: qui ubi Juvenatium in Romanorum poteſtatem jamjam venturum accepit, ut ab incœpto deſiſterent oppidanis comminatus eſt. Sed ſpretis ejuſmodi minis, Juvenatioque in fidem recepto, quid deinceps agendum eſſet deliberant Romani, ulteriuſque pergunt. At ille comitibus aliis adjunctus, atque adeo ipſi Guilielmi Cancellario, quem Logothetam Græci vocant, cum iis verſus Tranim tendit, urbem primo impetu expugnaturus. Hos ſubſequebatur exercitus, equitum quidem duorum millium, peditum vero aliorumque armatorum infinitæ multitudinis. Qui in civitate cum exiguis admodum copiis relicti fuerant Romani, tum ſibi, tum civitati metuentes, celeriter Ducam advocant, & fortunam illi præſentem per litteras exponunt. Quas ubi ille accepit, motis eodem die caſtris, ad Tranim ire pergit. Cum ad locum quemdam, cui nomen Bono, veniſſet, egreſſi obviam incolæ, ut civitatem citra certamen reciperet Romanus exercitus, cohortabantur. Sed Ducas longius ibi immorari haud a re ſua fore arbitratus, ne Richardo aliquem in bello progreſſum faciendi occaſionem præberet, id in præſens quidam omiſit, tam etiam quod eas in poſterum opportuniori forte tempore rurſum recuperare ſe poſſe non diffideret. In Richardum igitur toto impetu contendit, qui in maritimo quodam oppido tum agebat, cui Barleti nomen, ubi etiam aderat Cancellarius. Cum proxime ad urbem acceſſiſſet Ducas, de exercitu Richardi trecenti equites cum peditum phalange, irruptione facta, obviam improviſo venerunt. Verum re inopinata haud quaquam perculſus Ducas, in denſam ſe aciem collegit, totiſque viribus in hoſtes irruit, qui vix ſuſtinentes impetum, verſi ſunt in fugam. Eo in certamine ut cæteri ſeſe geſſerint Romani, ac eorum unuſquiſque præclarum ediderit facinus, haud equidem dicere poſſim. Id fama conſtat, Ducem haſta invectum triginta proſtraſſe, donec multis ſuorum amiſſis intra portas ſeſe receperunt. Fugientes inſecuti Romani, appetente jam nocte, in caſtra reverſi ſunt, nullo alio, præterquam uno ex conductitiis equitibus interempto. Nocte illa ibi caſtra metati ſunt: ſed ubi illuxit dies, itineri ſeſe ac-

Edit. Pariſ. pag. 83.

A Ῥωμαίοις ᾑρέθη. Ἀλλὰ καὶ τούτου ἑαλωκότος, οἱ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ἰσχυρογνώμονες ἔτι ἦσαν. μέχρι μὲν οὖν καὶ ἐς ἑβδόμην ἡμέραν οὕτω διετέλεσαν ἀντικαθήμενοι ἀλλήλοις. Ἐπεὶ δὲ καὶ Βασαβύλας ἐνταῦθα ἦλθε, δύναμιν ὡς πλείστην ἐπαγόμενος, τότε δὴ καὶ ταύτην Ῥωμαίοις παρέδοσαν. κατὰ ἔχθος γε μὴν τὸ πρὸς Ῥογέριον, ἅτε ἀπανθρώπως αὐτοῖς, ὁποῖα τοῖς τυράννοις εἴθισται, προσφερόμενον, ἐς ἔδαφος αὐτὴν καθελόντες ἀφῆκαν, καίτοι πολλὰ τοῦ Στρατηγοῦ πρὸς τοῦτο διανισταμένου, καὶ χρημάτων ὠνεῖσθαι ταύτην μεγάλων ἀξιοῦντος.

δ'. Τὰ μὲν οὖν κατὰ Βάριν τῇδε ἐχώρησεν. Ὁ δὲ Παλαιολόγος ἐπειδὴ ταύτην ἔσχεν, ἐπὶ Τράνην ἀπέπλει, B ὁμολογίᾳ τε καὶ ταύτην παραστησάμενος, εἶτα καὶ Γιβενάτζιον, πόλιν λόγου ἀξίαν ὑπόσπονδον ἐποιήσατο. Ἦν δέ τις Ῥιτζάρδος ὄνομα, ἀνὴρ κολαστικός. ἄνθρωπον γὰρ καὶ ἐπὶ μικροῖς αὐτῷ προσκεκρουκότα, ὡς ἱερεῖον καταθῦσαι, καὶ σπλάγχνα ἀνασπᾶν, καὶ χειρῶν καὶ ποδῶν ἀποστερῆσαι, κόλασις αὐτῷ ἡ προχειροτάτη ἦν. Οὗτος Ἄντρου μὲν ἄρχε φρουρίου. Γιβενάτζιον δὲ μεταποιεῖσθαι Ῥωμαίους ἀκηκοὼς, ἠπείλει μὲν καὶ τὸ πρότερον ἀποσχέσθαι τῆς ἐγχειρήσεως. Ὡς δὲ τῶν ἀπειλῶν ἀφροντιστήσαντες, Γιβενάτζιόν τε αὐτὸ ὁμολογίᾳ ἔσχον, καὶ περὶ τῶν λοιπῶν προϊόντες ἐσκέπτοντο. Κόμησί τε ἄλλοις, καὶ δὴ καὶ τῷ Γουλιέλμου Καντζιλερίῳ συγγεγονὼς, ὃν Λογοθέτην ἄν τις εἴποι C Ἑλληνίζων ἀνὴρ, ἐπὶ Τράνην σὺν αὐτοῖς ἦλθεν, ὡς αὐτοβοεὶ τὴν πόλιν ἀναρπασόμενος. ἠκολούθει δὲ αὐτοῖς στράτευμα, ἱππεῖς μὲν δισχίλιοι, πεζῶν δὲ καὶ ὁπλιτῶν μύριος ἄγαν ὅμιλος. Ῥωμαῖοι τοίνυν σὺν βραχείᾳ τινὶ καὶ ὀλιγανδρούσῃ δυνάμει ἔνδον ἀπολειφθέντες, περί τε τῇ πόλει αὐτῇ καὶ τοῖς ὅλοις ἔδεισαν πράγμασιν. Ὅθεν καὶ ταχὺ τὸν Δούκαν μετεπέμποντο, γράμμασι τύχην αὐτῷ τὴν ἐνεστῶσαν παραδηλοῦντες. Ὁ δὲ ἐπειδὴ τὰ γράμματα ἐδέξατο, συσκευασάμενος αὐθημερὸν, τῆς ἐπὶ Τράνην ἠπείγετο. Γενομένῳ γοῦν περί τινα χῶρον, ᾧ Βουνὸς ἡ κλῆσις ἐστὶν, ἐξῄεσαν οἱ ταύτης ἄνθρωποι παραλήψεσθαι σφίσι τὴν πόλιν, ἀμαχητὶ τὸν Ῥωμαίων προτρεπόμενοι στρατόν. Ἀλλ' ὁ Δούκας διατριβήν τινα ἐνταῦθα D ποιεῖσθαι ἀσύμφορον οἰηθεὶς, ὡς μὴ Ῥιτζάρδῳ τὴν τοῦ πολέμου διοικεῖσθαι δώσει ῥοπὴν, ταύτην μὲν ἐν τῷ τέως παρῆλθε, δυνατὸν ὂν καὶ εἰσέπειτα κατὰ καιρὸν ἀνθέξεσθαι τούτων. ἐπὶ δὲ τὸν Ῥιτζάρδον ὅλαις ἐφέρετο ὁρμαῖς. Ἔστι δέ τι ἐπιθαλάττιον πόλισμα, Βαρλὲτ ὄνομα, ἔνθα τὸν Καντζιλέριον συνέβαινεν εἶναι. Τούτῳ δὲ ἄγχιστα γενομένῳ τῷ Δούκᾳ, ἱππεῖς ἐκ τῆς ἐκείνου στρατιᾶς τριακόσιοι μάλιστα ἐκδρομὴν ποιησάμενοι, ἅμα πεζῶν φάλαγγι, αἰφνίδιον ἐπηλυτίαζον. Ὁ δὲ τῷ ἀπροόπτῳ μηδὲν καταπλαγεὶς, ἐς φάλαγγά τε ἐπυκνοῦτο ταχὺ, καὶ σὺν ῥύμῃ σφοδρᾷ κατ' αὐτῶν ἵετο, πρὸς βραχύ τε ὑποστάντες ἐτρέψαντο. Ἔνθα Ῥωμαίοις E μὲν τοῖς ἄλλοις οὐκ ἔχω λέγειν, ὅπως ἑκάστῳ ἀνδραγαθήσασθαι ἐξεγένετο. Ὁ γε μὴν Δούκας ἐς τριάκοντά φασιν ἐπὶ στόμα κατήνεγκε ξὺν τῷ δόρατι ἐπελαύνων, ἕως πυλῶν ἔνδον, πολλοὺς τῶν σφετέρων ἀποβαλόντες, ἐγένοντο. Ῥωμαῖοι δὲ ὀπίσω διώξαντες, ἐπειδὴ συνεσκόταζεν ἤδη, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀνεχώρουν, οὐδενὶ ἑτέρῳ, ὅτι μὴ τῶν μισθοφορούντων ζημιωθέντες ἱππέων τινί. Τὴν μὲν οὖν νύκτα ἐκείνην ἐνταῦθα πη ηὐλίσαντο, ἅμα δὲ ἡμέ-

ρᾳ

ρῳ ὁδῷ εἴχοντο. Τοῦτο μαθὼν ὁ Ῥιτζάρδος, ὡς μὴ κυκλωσάμενοί τινα ἑαυτοῦ Ῥωμαῖοι ποιησάμενοι ἀνήκεστα δράσωσι, τὴν ταχίστην ἐκεῖθεν ἐφέρετο. ἐν Ἄντρῳ τε γεγονὼς, ἐνταῦθα ἔμενεν. Ὁ δὲ Δούκας τὸ σὺν τῷ Παλαιολόγῳ ῥυσάμενος στράτευμα, ἐπὶ Ῥιτζάρδον μετέβαινε, καίτοι τῶν περὶ αὐτὸν δυνάμεων πολλῷ τὴν Ῥωμαίων πλήθει ὑπερβαλλούσης. τοὺς μὲν γὰρ ἑξακοσίους οὐ πλείονας συνέβαινεν εἶναι, πεζῶν ἄνευ, οἳ καὶ αὐτοὶ τοῦ σὺν τῷ Ῥιτζάρδῳ πεζικοῦ πλεῖστον ἀποδέοντες ἦσαν. Ῥιτζάρδῳ δὲ ἱππεῖς μὲν ὀκτακόσιοι καὶ χίλιοι. Πεζῶν δὲ οὐκ ἐναρίθμητος εἵπετο στρατός. Ἐπιόντας τοίνυν Ῥωμαίους ὁ Ῥιτζάρδος ἀναμαθὼν, ἀντεξῆγε τὸ στράτευμα καὶ αὐτός. Ἐπειδή τε ἐγγὺς ἤδη ἐγένοντο, Ῥωμαῖοι μὲν τριχῇ διαιρεθέντες ἐτάξαντο, ὧδε. Σκύθαι, καὶ ὅσοι ἐπὶ τόξοις ἦσαν πεζοὶ φαλαγγηδὸν ἐπὶ μέτωπον ἔστησαν. ἱππέων δὲ ἥμισυ μάλιστα καὶ μοῖραν Σκυθῶν ὁ Δούκας ἔχων, αὐτὸς μὲν τὴν ὀπισθίαν, Βασαβύλας δὲ σὺν τῶν ἄλλων Κομήτων τισὶ τὸ λοιπὸν ἔχων ἱππικὸν, τὴν μέσην ἐξεπλήρωσε χώραν. Ῥιτζάρδος δὲ πολλῷ ἐχόμενος θυμῷ, οὐδὲ ὅσον τακτικῆς τι μεταποιήσασθαι ἀναχόμενος, ἀπήλαυνε σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἱππεῦσιν, ἕως ἐς αὐτὸ τὸ μεσαίτατον τοῦ Ῥωμαϊκοῦ καταντήσας στρατεύματος, σταδίαν ἤδη τὴν μάχην ἐποιεῖτο, τοῦ κατὰ μέτωπον τοξικοῦ οὐδὲ κατὰ βραχὺ ἀντισχόντος αὐτῷ. Εἶτα δὲ καὶ Βασαβύλας βιασάμενος ἐτρέψατό τε κατὰ κράτος, καὶ τοῖς ἀμφὶ τὸν Δούκαν ἐπέθετο. Ἐνταῦθα μάχη συνίσταται καρτερὰ, καὶ πίπτουσι μὲν τῶν περὶ τὸν Ῥιτζάρδον πολλοί. ἅτε δὲ ἐν πολλῷ τῷ πλήθει πιπτόντων, συναίσθησις οὐδεμία τῷ στρατεύματι ἐγίνετο. ὠθισμός τε γοῦν πολὺς ἦν, καὶ δοράτων πρὸς ταῖς ἀσπίσιν ἀποκαυλιζομένων δοῦπος ἠγείρετο, συχνά τε βέλη συνέπιπτε, καὶ πανταχόθεν ἐστέφετο τὸ δεινόν· ἕως Ῥιτζάρδος σὺν ῥύμῃ ἐπιβρίσας, τούτους ἤδη δεδιωκέναι καὶ τούτους ἠνάγκασεν. Ὅτε καὶ αὐτὸς ὁ Δούκας παρ' ὀλίγον ἦλθε καὶ τοῦ ἁλῶναι καταδορατισθείς. Ἀλλὰ γὰρ ἡ πρόνοια πάντα, ἐς ὅπερ ἂν αὐτὴ θέλοι, ἄγει καὶ στρέφει τὰ ἀνθρώπεια. καίτοι εἰς τοῦτο τύχης Ῥωμαίοις ἐλθοῦσι, νικᾶν ὅμως ἐπὶ τέλους ἐγένετο. Ἔφθη μὲν γὰρ ὁ Δούκας ἐπί τι τῶν ἐκ λίθου πεποιημένων τειχέων περιβόλους, ἃ πρὸ τῶν πυλῶν εἰώθασι τιτάνου ἄνευ, ἢ τινος ἄλλης ἐπιχρίσεως τοὺς λειμῶνας περιζωννύειν, ἐνταῦθα περισώσασθαι. Ἤδη δὲ καὶ τὸ Ῥωμαίων πεζικὸν ἐν ἐπιτηδείῳ γεγονὸς, λίθους κατὰ τῶν περὶ Ῥιτζάρδον ἀφίεσαν, ὡς ἐντεῦθεν ἐπισυνίστασθαι ἤδη τῶν πεφευγότων πολλούς. Ὅπερ ὁ Ῥιτζάρδος ἰδὼν, ἱππεῦσιν ἓξ ἅμα καὶ τριάκοντα κατ' αὐτῶν αὖθις ἐφέρετο. Ἀλλά τις τῶν ἐν Τράνεως εἰς τοὺς ἱερέας τελῶν, μέγα τι χρῆμα λίθου ἐξ ὑπερδεξίων ἀφεὶς, κνήμης τε θατέρας τυχὼν αὐτοῦ, εἰς γῆν ἀναχθῆναι ἐποίησε. καὶ ὁ μὲν ἔκειτο σπαράττων ὑπὸ ὀδύνης ἑαυτόν· ὁ δὲ καὶ δευτέραν κατῆρε τοῦ τραχήλου βολήν. Ἐπειδή τε ἤδη κατηγώνιστο, καίτοι τοῦτον πολλὰ ἱκετεύοντα, ὕπτιον ἀνακλίνας, ἐγχειρίδιον μὲν τῆς γαστρὸς διελαύνει. ἔγκατα δὲ πάντα ἐξάγας, οἷόν τινα ἐδωδὴν ἐπὶ τοῦ στόματος παρέθετο, ὑπόδειγμα καθ' ἑαυτοῦ τοῦτον δὴ τὸν τῆς ἀπανθρωπίας τρόπον παρεσχηκότι τῷ κακοδαίμονι. Καὶ τὸ ἐντεῦθεν, Ἄντρον τε καὶ τὸ περὶ αὐτὸ στράτευμα Ῥωμαίοις ὁμολογίᾳ προσεχώρησεν· οἱ δὲ οὐδὲ τὸν κίνδυνον διαφυγεῖν προσδοκήσαντες, σὺν τροπαίοις ἐπὶ Βάριν ἦλθον. Ἔνθεν ἀφθόνοις περιτετυχηκότες τοῖς ἐπιτηδείοις, τοὺς πολεμίους ἀνέψυχον ἤδη καμάτους.

A cinxere. His accaptis, Richardus, veritus ne ſi undique circumveniretur a Romanis, damnum haud facile ſarciendum incurreret, inde ocius pedem retulit, ac in Antro ſeſe continuit. Ducas autem acceptis Palæologi copiis, in Richardum procedit, licet illius exercitus bellatorum numero Romanum longe ſuperaret. Neque enim amplius erant quam ſexcenti in Ducæ acie, præter pedites, qui & ipſi pedeſtribus Richardi copiis multo erant inferiores. Is autem mille octingentorum equitum, peditum vero innumeræ multitudinis habebat exercitum. Ut igitur adventare Romanos reſcivit Richardus, ipſe perinde ſuas eduxit copias: cumque jam prope eſſent, trifariam Romani exercitum diviſere, acie in hunc modum in-
B ſtructa. Scythæ, & quotquot erant ſagittarii pedites turmatim in fronte ſtabant: Ducas cum dimidia equitum parte, & aliquot Scythis poſtremum, Baſſavilla vero cum Comitum nonnullis aliis, & cætero equitatu medium obtinuere locum. At Richardus cum ſummo pugnandi ardore deflagraret, nec curaret ordinare aciem, cum equitibus ſuis in hoſtes fortiter invahitur, uſque dum mediis eorum copiis obviam factus, collato pede prælium conſerit, ei ne leviter quidem obſiſtentibus in fronte locatis ſagittariis. Mox & ipſe validius propulſatus Baſſavilla, funditur ac fugatur, donec in eos, qui cum Duca erant, impetum facit. Tum vero acre ibi inſtituitur certamen, caduntque ex Richardi militibus quamplures;
C & quod in magna evenire ſolet multitudine, via tanta cædes ab exercitu percipiebatur. Fit igitur crebra utrinque propulſio, & haſtarum in clypeos impulſarum fragor exauditur: ſpiſſa volant tela, & validus ubiq; fit conflictus: donec vehementiori cum impetu ſeſe inferens Richardus, hos quoque terga vertere adegit: quo tum tempora quin haſta vulneratus & ipſe Ducas caperetur, parum abfuit. Sed enim divina quocumque demum vult res humanas agit, vertitque Providentia. Licet itaque ad eam redacti fuiſſent fortunam Romani, nihilominus tandem evaſere victores. Quippe cum Ducas intra
D quoſdam ex lapidibus compactos muros e periculo ſe exemiſſet, cujuſmodi abſque calce, aut materia ſimili, prata quæ urbium portis obverſantur circumvallari ſolent: nacti ibi locum idoneum Romani pedites, lapides conjiciebant in Richardi militem, adeo ut ex iis plurimi qui fugæ ſe dederant, eo ſe reciperent. Ubi id vidit Richardus, cum equitibus ſex & triginta eos rurſum adoritur. Sed Tranita quidam Sacerdos majoris molis lapidem e loco ſuperiore dejiciens, tibiam illius alteram aſſecutus, ad terram hominem proſtravit, qui præ dolore ſeſe ſubinde dilacerabat ac vellicabat. At iterato ictu colluo illius cum attigiſſet Sa-
E cerdos, victum tandem, & nequicquam ſupplicem ſupinat, adactoque in ventrem pugione, inteſtina eximit omnia, eaque jacentis ori, veluti cibum aliquem, admovet, ut qui in alios ejuſmodi crudelitatem exercuerat, in ſe tandem illius experiatur exemplum. Tum & Antrum, & quæ circum erant copiæ, Romanis ſeſe adjunxere: & qui ſe neutiquam evaſuros periculum crediderant, cum trophæis Barim venerunt: ubi inventis affatim rebus neceſſariis, feſſa militaribus laboribus corpora refecere.

Edit. Pariſ. pag. 24.

V. Paucis itaque diebus intermiſſis; copias bifariam partiri viſum operæ pretium, quarum pars alia iſtic cum duce uno maneret, alia cum altero ad circumjacentia caſtella diripienda exiret. Atque hujus poſtremæ curæ in Ducam fors recidit. Cum ergo prope adeſſet oppidum, cui Caſtrus, ex primatibus vir, præerat, illud obſidione cingit, fortiterque oppugnat. At cum tentatis crebro mœnibus, fruſtra ſe inſumere operam advertit, (nam etſi bellicis machinis ſæpius pulſaſſet muros, vix unum inde lapidem abſtulerat) motis ſub veſperum caſtris, ad Monopolim tendit, ut urbem nec opinantem opprimeret. Sed circa idem tempus copias aliquot emiſerant Monopolitæ, tum ut Romanos explorarent, tum etiam ſi ad id daret occaſio, cum iiſdem dimicarent. Hi forte fortuna in primam Romanorum incidentes aciem, manus cum iis conſerunt. Quod ſimul ac advertere qui in poſtremo ſtabant ordine, univerſi ferme eorum equites terga vertunt, curſuque effuſo, cæteris civibus jamjam adfuturum Romanorum exercitum annuntiant. Peditum autem plerique capti ſunt. Eo nuntio conterrita civitas, extemplo reſiſtendum hoſti cenſuit. Equites itaque ducenti, & ſupra mille pedites, & præter hos ingens funditorum multitudo ſeſe pro portis oblocarunt. Orto jam die Ducas cum dimidia exercitus parte ſuccedit, reliqua ad incurſandos circumjacentes agros dimiſſa. Venit igitur diviſis bifariam copiis, neque tamen Monopolitas continuo eſt aggreſſus, verum tamquam mœnia ſpeculaturus lento primum incedebat greſſu, & velut oppidum per partes exploraturus. Deinde eorum quæ in mente erant nihil prodens, aſſumptis ex ſuis triginta, in medios hoſtes invehitur. Illi re ſubita perturbati, fugam ineunt: nec perſequi ante deſtitit Ducas, donec ad urbis uſque portas fugientibus progreſſus, unum ex hoſtibus haſta transfixum ad terram dejecit. Inde collectis captivis abſceſſit. Ad hæc pars exercitus alia in circumjacentes agros aliquot facta excurſione, cum non modicis inde avectis prædis, una cum Duca, Barim rediit. Interea Legati a Romano Pontifice, quem Papam appellare ſolent Latini, ad Romanorum Duces miſſi pervenere. Mens Legationis erat, ut vel uterque, vel eorum alter Romam veniret, quo de rebus majoris momenti invicem agerent. Ajebant quippe ingentibus coactis copiis, ad ſocianda cum Romanis arma eſſe jam paratum. Id quidem ſcriptis ad Pontificem litteris recuſarunt Duces: Baſiliacium vero quemdam ex Imperatoris Scribis, qui tum ipſis aderat, eo cum pecuniis ad conducendos mercede equites miſere. Ipſi interim ſe ad oppugnandam Monopolim comparant. At oppidani neutiquam Romanis obſiſtere auſi, aliquot dierum inducias ſibi dari petunt, quibus elapſis ſi nullum alicunde ſubmitteretur auxilium, urbem citra certamen dedituros ſe pollicentur. Quod & factum eſt, menſiſque unius conceduntur induciæ.

Edit. Pariſ. pag. 85.

VI. Dum hæc ibi geruntur, cum Siculorum inſtare copias adverteret Baſſavilla, Romanos Duces ad ferendam ſibi quantocius opem per litteras ſollicitat. Cumque cunctarentur ii, nec

A ε'. Χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διαγεγονότος, ἔδοξεν αὐτοῖς δίχῃ διαλῦσαι τὸ στράτευμα, τὸ μὲν αὐτοῦ σὺν τῷ ἑτέρῳ τῶν Στρατηγῶν μένειν, τὸ δ᾽ ἄλλο θατέρου ἐπαγόμενον, ἐπὶ καταδρομῇ φρουρίων τῶν περιοίκων ἐξελθεῖν. Ἐπέπτω δὲ ἐπὶ τῷ Δούκᾳ τὸ προστατεῖσθαι κλῆρος. Τοίνυν καὶ ἦν γάρ τις πόλις, ἧς Κάστρος ἡγεῖτο, ἀνὴρ ἐπιφανής, ταύτην περικαθίσας ἀσφαλῶς ἐπολιόρκει. Ὡς δὲ πολλάκις τῷ περιβόλῳ προσραγεὶς ἔργοις ἀνηνύτοις ἐπιχειρῶν (οὐ γὰρ οὐδὲ λίθον αὐτοῦ ἐντεῦθεν ἀποσπᾶν ἐξεγένετο, καίτοι συχνὰ προσέρρηξαν τοῖς τειχομαχικοῖς) ἄρας ἐκεῖθεν, περὶ λύχνων ἁφὰς ἐπὶ Μονόπολιν ἐφέρετο, ἐξαπιναίως ἐπιθήσεσθαι ταύτῃ διανοούμενος. Ἐτύγχανον δὲ ὑπὸ τὸν καιρὸν τοῦτον Μονοπολῖται στράτευμα ἐπὶ Ῥωμαίους ἐκπέμψαντες, τὸ μὲν ἐπὶ κατασκοπῇ τῶν B γινομένων, τὸ δὲ καὶ ὅπη δυνατὰ ἔσοιτο διαπειρασόμενον αὐτοῖς. Τύχῃ γοῦν τινὶ Μονοπολῖται τοῖς ἐμπροσθίοις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ συμμίξαντες στρατοῦ, εἰς χεῖρας ἦλθον. Ἀλλὰ συναισθόμενοι καὶ τοῖς κατόπιν τεταγμένοις, ἱππεῖς μὲν αὐτῶν σχεδόν τι ἅπαντες ᾤχοντο παραχρῆμα φεύγοντες, δρόμῳ τε ἔν τε καὶ ἄσθματι πολλῷ ἐχόμενοι, πολίταις τοῖς ἄλλοις τὸν Ῥωμαίων στρατὸν ὅσον οὐκ ἤδη παρίστασθαι διήγγελλον. πεζῶν δὲ πλεῖστοι ἑάλωσαν. Τούτοις ἐκταραχθέντες οἱ πολῖται, ἐκ τοῦ παρόντος τοῖς πολεμίοις ἀντιτάξεσθαι ἔγνωσαν. Ἱππεῖς τοίνυν ὑπὲρ τοὺς διακοσίους ἐκδραμόντες, ἅμα πεζοῖς πλείοσιν ἢ χιλίοις, πλῆθος σφενδονητῶν ἀναρίθμητον κατόπιν αὐτοῖς ἑπομένων, πρὸ τῆς πόλεως ἔστησαν. Ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα ἤδη ἦν, ἐπιστὰς ὁ Δούκας ὑπὲρ C ἥμισυ μὲν τῶν στρατιωτῶν αὐτὸς εἶχε, τὸ δ᾽ ἄλλο εἰς προνομὴν τῆς περὶξ ἐξαπέστειλεν. Ἦν τοίνυν δίχῃ διαλύσας τὸ στράτευμα, οὐ μὴν καὶ συνέμιξεν ἐκ τοῦ παραυτίκα Μονοπολίταις· ἀλλὰ σχῆμα τῆς τῶν τειχέων δῆθεν ποιούμενος κατασκοπῆς, βάδην μὲν ἐχώρει τὸ πρῶτον, ἐπὶ μέρους δῆθεν τὴν πόλιν περισκοπῶν. Ἔπειτα οὐδενὶ προρρηθέν, τριάκοντα τῶν ἀμφ᾽ αὐτὸν ἐπιθέσθαι τε ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐγκελευσάμενος, κατὰ μέσον αὐτῶν ἵεται. Οἱ δὲ τῷ ἀθρόῳ καταπλαγέντες, εἰς φυγὴν ἔκλιναν. ὁ δὲ οὐ πρότερον ἀνῆκε διώκων, πρὶν ἐπὶ τὰς τῆς πόλεως πύλας φεύγουσι συνεισέπεσε καὶ αὐτοῖς, ἕνα τε δορατίσας αὐτοῖς πυλῶν, εἰς γῆν ἔβαλε. τοὺς λοιποὺς δὲ τοὺς ἑαλωκότας ἀναλαβών, ἐκεῖθεν ἀνεζεύγνυ. Ἤδη δὲ καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα ἱκανῶς τὴν κύκλῳ καταδραμόν, σὺν ὠφελείαις ἀνέστρεφε, ὃ καὶ αὐτὸ σὺν τῷ Δούκᾳ ἐς Βάριν D ἦλθεν. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγένετο, πρέσβεις πρὸς τοῦ Ῥώμης Ἀρχιερέως ἐπὶ τοὺς Ῥωμαίων ἦλθον Στρατηγούς, ὃν Πάπαν Λατίνοις ὀνομάζειν ἔθος ἐστί. Ἐβούλετο δὲ αὐτοῖς ἡ πρεσβεία, ἢ ἄμφω, ἢ τὸν ἕνα αὐτῶν ἐπὶ Ῥώμην ἐλθεῖν, περὶ μεγάλων τῷ Ἀρχιερεῖ κοινωνησόμενον. Ἤδη γὰρ ἔφρασαν δυνάμεις ὡς πλείστας αὐτὸς ἠθροικώς, Ῥωμαίοις συμμαχήσειν ἐν παρασκευῇ γεγονέναι. Οἱ δὲ Ῥωμαίων Στρατηγοὶ πρὸς μὲν τοῦτο γράμμασιν ἀπείπαντο. Βασιλάκιον δέ τινα ἐς τοὺς Βασιλέως τελέσαντα Ὑπογραμματεῖς, τότε σφίσιν ἑπόμενον, καὶ αὐτὸν σὺν χρυσίῳ, ἐφ᾽ ᾧ ἱππείας ἐκεῖθεν μισθοῦ ἀγαγεῖν, ἔστελλον. Οἱ δὲ ἐπὶ τῆς Μονοπόλεως κατασκευάσασθαι E ἤρξαντο πόλεμον. Μονοπολῖται τοίνυν Ῥωμαίοις ἀπεναντίας ἰέναι οὐκ ἀποθαρσοῦντες, ῥητόν τινα χρόνον ἐνδοθῆναι αὐτοῖς ἠξίουν, οὗ ἔνδον εἰ μὴ ἐπικουρία τις ἄλλοθεν δήποτε αὐτοῖς γένηται, τὴν πόλιν ἀμαχητὶ ἐγχειριεῖν. ἐγίνετο δὲ ταῦτα, καὶ σελήνης ἡμέραι ἐκεχειρία Μονοπολίταις ἐδίδοτο. καὶ οἱ μὲν πρὸς τούτοις ἦσαν.

ς'. Βασαβύλας δὲ στρατευμάτων ἤδη Σικελικῶν ἐπιθεμένων αὐτῷ, γράμμασι τοὺς Ῥωμαίων μετέπεμπε Στρατηγοὺς θᾶττον ἐπικουρήσειν αὐτῷ. Τῶν

δὲ μὴ προχωρόντων τῆς γνώμης, αὖθις ἐκεῖνος πέμψας, ἠξίου περὶ τῶ αὐτῶ. Ῥωμαῖοι τοίνυν τὸ μὲν πρῶτον ἀπέλεγον, Οὐκ ἐφ᾽ ᾧ Βασαβύλᾳ συμμαχήσειν ἐκ Βασιλέως ἥκειν εἰπόντες (ἐδὲ μὴν ταύτας τὰς μεταξὺ Βασαβύλα καὶ σφῶν βέλεσθαι ὁμολογίας) ἀλλ᾽ ὡς ἂν δηλονότι Βασιλεῖ Ιταλίαν ταύτην, πρὸς αὐτῶ συμμαχόμενοι, κατακτήσαιντο. Οἱ μὲν ὑπὸ Βασαβύλᾳ ἠμείψαντο. Ο δὲ ἐδὲν ἧττον τοὺς ἄνδρας ἤπειγεν, ἐσχάτοις λέγων περιελῆφθαι κακοῖς. σκεψάμενοι τοίνυν, ἐκ Βάρεως εἰς Βυτόντον ἦλθον, ἡμέρας ὁδὸν ἀνδρὶ ὁπλοφοροῦντι διέχουσαν. Επεὶ δὲ τις ἐκράτει φήμη πρότερον, ὡς Βασαβύλας Ριτζάρδῳ ἔτι περιόντι προδῶναι Ῥωμαίους ἐνέπτοιτο, δεῖν ἔγνωσαν καὶ δευτέροις αὐτὸν ὅρκοις Ῥωμαῖοι καταλαβεῖν. ὃ γεγονότος, ἐκέτι λοιπὸν ὑποψίᾳ ἐς αὐτὸν ἐχρῶντο ἐδεμιᾷ. Εν τέτῳ δὲ ὁ Βασιλεὺς στόλον Μασαγετῶν τε καὶ Γερμανῶν ἱππέων, ἔτι δὲ καὶ Ῥωμαίων αὐτὸν ἐμπλησάμενος, εἰς Ιταλίαν ἐπεμψεν. ἦρχε δὲ Μασαγετῶν μὲν Ιωαννάκιος, ὃν Κριτόπλην ἐκάλουν. Γερμανῶν δὲ Αλέξανδρος, Λογγιβάρδος μὲν τὸ γένος, λίαν δὲ εὐνοϊκῶς ἔχων ἔς τε Βασιλέα καὶ Ῥωμαίους, καὶ τὰ Βασιλέως πράγματα. Πᾶσι μέντοι Ιωάννης ἐφεστήκει ἐπίκλησιν Αγγελος. Ταῦτα μαθὼν ὁ Γυλιέλμε Στρατάρχος, καὶ ὡς ὁ Ῥωμαίων στρατὸς ἔπεισι κατ᾽ αὐτῶ, Αντρον τε πολιορκοῦντος, καὶ χωρία τὰ τῇδε προνομεύοντος, ἐκεῖθεν ἐπὶ πόλιν Μαλφίτον ἀσφαλείας ἱκανῶς ἔχουσαν παντὶ τῷ στρατῷ ἦλθε. Ῥωμαῖοι δὲ Βόσκον φρέριον Ριτζάρδῳ μὲν ἐκείνῳ κατήκοον, ἰσχυρὸν δὲ εἴπέρ τι καὶ ἄλλως δυσπρόσοδον ὄν, καταστρέψαι διενοήθησαν. Ενθα ἐκεῖνος, ὑπὸ τῆς ἄγαν φιλοτιμίας, καὶ ζώων γένη παντοδαπὰ ἔτρεφεν, ἰδιαζέσαις ἐνδιατριβαῖς, ἀπονόν τινα θήραν, ὁπότε βέλοιτο αὐτῷ παρεχόμενα. Ολίγους τοίνυν τῶν περὶ αὐτὸν ἐπαγόμενος ὁ Δέκας, ἦλθε περισκοπήσων αὐτό. Επειδὴ δὲ ἐγγὺς ἐγένετο, θαρσήσαντες οἱ ἔνδον ἐπεξῄεσαν, εἰς μέσους τε ἐμπεπτωκότες, τέτρασι μὲν αὐτὸν ἐζημίωσαν, ἔπεσον δὲ αὐτῶν δύο. καὶ ἡ συμβολὴ ἀπὸ χειρὸς ἤδη μᾶλλον ἐγίνετο. Αλλ᾽ ἐπισυστάντες Ῥωμαῖοι τῇ σφετέρᾳ ἀρετῇ, τὰς πολεμίους ἀπεώσαντο. Εν τέτῳ τῷ πόνῳ ἄλλοι τε πλεῖστοι Ῥωμαίων ἄνδρες γεγόνασιν ἀγαθοί, καὶ δύο Μασαγετῶν. Η μὲν δὲ ξυμβολὴ ἐνταῦθα ἐλύετο. Ο δὲ Δέκας, ἐπειδὴ καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα ἦλθε, τότε μὲν χάρακα πηξάμενος ηὐλίζετο, ὄρθρῳ δὲ ταξάμενος ἐχώρει κατὰ φάλαγγας. Προσβολῆς τοίνυν γενομένης, Ῥωμαῖοι μὲν βέλεσι καὶ βολαῖς ἐκ τῶν πετροβόλων τοὺς ἔνδον ἐβιάζοντο· οἱ δὲ ἐκ τῶν ἐπάλξεων ἠμύνοντο καρτερώτατα. Ενταῦθα γίνεταί τι θαυμάσιον οἷον. Δύο γάρ τινες τῶν τῷ Δέκα δορυφόρων, ἐπεὶ λίθοις κιναζόμενον ἀνένδοτον εἶναι τὸ φρέριον κατενόουν· ἀσπίσι τὰς κεφαλὰς καλυψάμενοι, δᾶδάς τε χερσὶ ταῖς ἑτέραις ἔχοντες, ἐπὶ τὰς πύλας ἐχώρουν, ὡς ἐμπρήσοντες αὐτάς. Αλλὰ τῆς ὕλης ἐκ ἐνδεξαμένης τὸ πῦρ, ἄπρακτοι ἐκεῖθεν ἀνεχώρησαν, παραδόξως τὰς ἐκ τῶ τείχους χαλαζηδὸν ἐπ᾽ αὐτοὺς πεμπομένας ἐκπεφευγότες βολάς. Τότε μὲν οὖν Ῥωμαῖοι τῆς μάχης ἄχρι καὶ ἐς δύοντα καταστάσης ἥλιον, ἐπειδὴ μηδὲν ἤνυον, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἦλθον. Οἱ δὲ Γυλιέλμε Στρατάρχαι τέτων ἀκηκοότες,

A poſtulata curarent, miſſis rurſum Legatis, eadem ab iis efflagitat. At primo quidem id prorſus abnuerunt Romani, Non ſe ab Imperatore dicentes miſſos eſſe, ut Baſſavillæ auxiliarentur (neque enim illum inter & Romanos pactum fœdus ejuſmodi præferre conditiones) ſed ut conjunctis videlicet viribus Italiam Principi rurſum aſſerere conniterentur. Hæc etſi ad Baſſavillam reſponſa miſiſſent, nihilominus inſtabat ille, ſeſeque in extrema adductum pericula Ducibus ſignificabat. Habita ergo deliberatione, Bari ad Butotum, quantum vir armatus die una conficere poteſt itinere diſtantem, venere. At cum neſcio quis jam percrebuiſſet rumor, Richardo adhuc ſuper-
B ſtite, in Romanos proditionem inſtituiſſe Baſſavillam, neceſſarium putarunt ii ſecundo hominem jurejurando obſtringere; quod ubi factum eſt, omnem deinceps ab illo ſuſpicionem amovit. Inter hæc claſſem ex Maſſagetis Germaniſque equitibus, necnon etiam Romanis conflatam in Italiam miſit Imperator. Maſſagetis præerat Joannacius, cognomento Critoples; Germanis Alexander, gente quidem Longobardus, cæteroquin fidiſſimus Principi, Romanorumque rebus addictiſſimus. Omnibus autem imperabat Joannes Angelus. Hæc ubi reſcivit is qui Gulielmi copiis præfectus erat, & ut obſeſſo Antro, direptiſque agris adjacentibus, in ſe Romanus contenderet
C exercitus, inde verſus Malphetum, oppidum ſatis validum, cum univerſa acie proficiſcitur. Romani autem Boſcum, quod Richardo illi paruerat, caſtellum firmum ac munitum ſi quodpiam aliud, & acceſſu difficile, expugnare conſtituunt. Hic ille oſtentandæ magnificentiæ cauſa, omne genus animalium alebat, diſtinctis vivariis, in quibus illi, cum lubebat, parata erat ſine labore venatio. Ducas igitur, ſuorum aliquot aſſumptis, ad contemplandum caſtrum accedit: cumque eo ſe admoviſſet propius, confeſtim irruptione facta, qui intus erant hoſtes ſummo animi ardore in medios irruunt Romanos; ex iis cædunt quatuor, cum viciſſim ex ſuis duos amiſiſſent. Prælio itaque recandeſcente, jamjam comi-
D nus pugnabatur: ſed Romaol tandem propria freti virtute, verterunt hoſtes in fugam. Eo in diſcrimine operam præclare navarunt tum plures alii, tum duo inprimis ex Maſſagetis. Ita ſolutum eſt prælium. Ducas autem, poſtquam alter acceſſit exercitus, poſitis caſtris primum confadit, ac denique poſtero die proceſſit, ordinata per turmas acie. Facta igitur oppugnatinne, Romani telis & jactibus machinarum infeſtant obſeſſos: atque hi viciſſim fortiter ſe ex propugnaculis tuentur. Quo tum tempore res miranda accidit. Cum enim duo Ducæ ſatellites, quaſſatis licet lapidum emiſſione muris nequaquam tamen ad deditio-
E nem inclinare cernerent caſtrum, clypeo operientes caput, altera manu faces ferentes, ad portas, ut iis ignem admoverent, contendunt. Sed flammam non concipiente ligno, re infecta rediere, vitatis præter opinionem, quæ grandinis inſtar de mœnibus emittebantur, telis. Tum vero Romani, poſtquam protracto ad Solis uſque occaſum certamine nihil profecere, in caſtra reverſi ſunt. Quæ cum Gulielmi Ducibus comperta eſſent,

Edit. Pariſ. pag. 86.

pag. 87.

coacto conſilio, an cum Romanis manus conſererent, deliberant. Cum omnium in id conveniret ſententiæ, aſſumptis copiis, verſus Romanorum caſtra iter intendunt. Romani e contra, his auditis, ad reſiſtendum ſeſe comparant. Italis quidem novem præfuere Duces, quibus omnibus præpoſitus eſt Cancellarius. Omnis autem exercitus armis, generoſis præterea equis, longiſque haſtis quam optime inſtructus erat. Ex quibus non modicus Romanos inceſſit pavor, animi dubios an cum tanto & tam bene armato exercitu exiguis admodum copiis decertarent. Ordinata nihilominus acie, eaque per turmas diſtributa, Dux multa oratione ad magnanimitatem milites cohortatur. Manibus aliquamdiu ab utraque parte temperatum. At poſtquam claſſicum utrinque inſonuit, & ſignum pugnæ datum eſt, cominus prælium ineunt univerſi. Nec Solem dixiſſes, nec diem conſpici, adeo omnes caligo invaſerat, pulviſque creber in cælum ferebatur. Strepitus & clamor horribilis exaudiebatur. Uſque ad medium diem æquo pugnatum Marte. Sed numeroſis ſuis copiis inſerentes Itali, Ducis aciam tandem inclinarunt. Quod ubi is animadvertit, phalangem ſuam in medios immittit hoſtes, cæſiſque ac proſtratis ſubinde aliis, ut ſe ſequeretur invitat. Rurſum igitur committuntur utrinque acies, acriuſque recrudeſcit prælium, uſque dum propria animati virtute Romani hoſtes fundunt fugantque. Cecidere inter fugiendum equites fere trecenti, peditum autem innumera multitudo: alii fuga dilapſi ſunt. His proſpere geſtis redière ad caſtellum Romani: eoque, non multo interjecto tempore, potiti, commeatuſque cæterarumque rerum neceſſariarum copia ibi inventa, Barim ſe receperunt.

VII. Neque ita multo poſt Montempeloſum, urbem celebrem, in deditionem accepere: & Gravinam, cui primum Alexander præfuerat, & oppida alia, arceſque, inſuper etiam vicos majores ultra quinquaginta expugnavere. Ita res augebantur Imperatoris, aliis atque aliis in dies partis victoriis; Gulielmi vero ſenſim dilabebantur vires, & in arctum redigebantur, adeo ut vulgata per totam Italiam fama invictam paſſim virtutem Romanam prædicaret. *Edit. Pariſ. pag. 88.* Videreque tum Itali a Romanis, quorum a multis retro ſæculis arma non fuerant experti, ſua omnia ubique diripi & auferri. Hucuſque ex voto quidem cuncta Romania ceſſere: ſed mox invidit tot proſperis ſucceſſibus fortuna. Morbus namque Palæologum corripiens, valida hominem febre decoxit: nec prius deſiit humores naturales conſumere, quam primo quidem comam deponere eum coegiſſet, ac paulo poſt rebus humanis exemiſſet. Ciliciam enim veſtem jam induerat, ac cum melius habere videretur, Ducam, ut ad cæteras iret civitates, quas nondum ceperant Romani, hortatus erat. Sed enim tertio poſt die rurſum recruduit morbus. Id ubi accepit Ducas, Barim reverſus eſt, atque illo jam defuncto, corpus ſepulchro mandavit, aliaque omnia procuravit, quæ ex Chriſtianorum lege ſacris exequiis debentur. His rebus Bari peractis, ſummam rerum ſolus obti-

A εἰς βουλὴν συλλεγέντες, εἰ κατὰ Ῥωμαίους πολεμητέον ἐσκέπτοντο. δόξαν οὖν οὕτω, τὰς δυνάμεις ἀναλαβόντες ὡς ἐπὶ τὸ Ῥωμαίων ἐχώρουν στρατόπεδον. Ὁ πυθόμενοι καὶ Ῥωμαῖοι, ὡς πρὸς ἀντίταξιν ἡτοιμάζοντο. Ἐννέα μὲν οὖν Ἰταλοῖς ὑφειστήκεισαν ἡγεμόνες. Ἐπεί γε μὴν ἅπασιν ὁ Κατζιλιέριος ἐστρατήγει, τὸ στράτευμα δὲ αὐτοῖς ἐς τὸ ἀκριβὲς ἐξώπλιστο πᾶν, ἵπποις τε γαύροις ἐπιβεβηκός, καὶ δόρατα κραδαῖνον μακρά· ἐφ' οἷς ἔκπληξις τὸν Ῥωμαίων εἶχε στρατὸν καὶ θάμβος, εἰ πρὸς οὕτως εὔοπλον καὶ οὕτως ἀνάριθμον ὀλίγη μαχοῦνται στρατιά. Ταξάμενοι δ' ὅμως ἔστησαν κατὰ λόχους καὶ αὐτοί, πολλὰ τοῦ Στρατηγοῦ πρὸς εὐψυχίαν ὁρμῶντα σφίσιν ὑποτεινομένου. Μέχρι μὲν οὖν τινος οὐδέτεροι B χειρῶν ἦρχον. Ἐπεὶ δὲ αἵ τε σάλπιγγες ἑκατέρωθεν ἤχουν, καὶ τὸ σύνθημα ἐδίδοτο, ἐμάχοντο συμπεσόντες ἀπὸ χειρὸς ἕκαστος. Οὐκ ἂν εἶπες ἥλιον, οὐδ' ἂν ἡμέραν ὁρᾶν· ἀχλὺς γὰρ πάντας ἐπεῖχε, καὶ κόνις εἰς οὐρανὸν ἵστατο· πάταγός τε ἠκούετο, καὶ ἄγριος ἠγείρετο θροῦς. Μέχρι μὲν οὖν γε ἀμφὶ μέσην ἡμέραν ἰσοπαλὴς ἡ μάχη ἐγίνετο. τοὐντεῦθεν τῷ πλήθει βιασάμενοι Ἰταλοί, τοὺς περὶ τὸν Δούκαν ἐπίεζον. Ὁ δὲ ταχὺ τὸ πρᾶγμα κατανοήσας, παρὰ μέσην εἰσελαύνει τῶν πολεμίων τὴν φάλαγγα· ἄλλως τε ἄλλο τε παίων, ἀεὶ ἕπεσθαι αὐτῷ σὺν βοῇ παρώρμα τὸ Ῥωμαϊκόν. Αὖθις οὖν συμπίπτουσιν ἀλλήλοις τὰ στρατεύματα, καὶ ἡ μάχη ἐμαίνετο, ἕως τῇ σφετέρᾳ ἀρετῇ Ῥωμαῖοι τοὺς C πολεμίους ἐτρέψαντο. καὶ αὐτῶν ἐν τῷ φεύγειν ἱππεῖς μὲν ἐς τριακοσίους ἔπεσον, πεζῶν δέ, ἀμύθητόν τι πλῆθος· οἱ λοιποὶ δὲ ᾤχοντο φεύγοντες. Ταῦτα κατωρθωκότες Ῥωμαῖοι, ἐπὶ τὸ φρούριον ἀνέστρεφον. οὐκ εἰς μακρὰν τοίνυν ἐξελόντες αὐτό, τοῖς τε ἐπιτηδείοις ἀφθόνοις περιτετυχήκεισαν ἐν αὐτῷ, καὶ τῶν ἄλλων πλησθέντες ἀγαθῶν, ἐπὶ Βάριν ἦλθον.

ζ. Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ Μοντοπόλεως πόλεως ὀνομαστῆς γεγόνασιν ἐγκρατεῖς. Γραβίνας τε εἷλον, ἧς Ἀλέξανδρος ἡγεμόνευε πρότερον, ἄλλων τε πόλεων καὶ φυλακτηρίων· πρὸς δὲ καὶ κωμοπόλεις ὑπὲρ πεντήκοντα ἔσχον, καὶ ἐπὶ μέγα ἐπαίρεσθαι τὰ Βασιλέως ἐφέρετο πράγματα· ὑπέρρει δὲ Γυλιέλμῳ τὰ τῆς δυνάμεως ἀεί, καὶ εἰς στενὸν κομιδῇ ἐχώρει. Ἡ φήμη τοίνυν εἰς πᾶ- D σαν ἐκδραμοῦσα τὴν Ἰταλίαν, τὸ Ῥωμαίων ἁπανταχῆ διεκήρυττεν ἄμαχον. Καὶ εἶδον τότε Ἰταλοὶ Ῥωμαίους, ὧν ἀπείρως ἤδη τῷ χρόνῳ πολεμούντων σφίσιν οὐκ ἐπειράθησαν, πάντα καθάπαξ τὰ αὐτῶν ἄγοντάς τε καὶ φέροντας. Μέχρι μὲν οὖν καὶ ἐνταῦθα κατὰ νοῦν ἐφέρετο Ῥωμαίοις τὰ πράγματα· τὸ δ' ἐντεῦθεν ὑποβασκαίνειν ἡ τύχη τοῖς εὐπραγήμασιν ἤρξατο. Νόσος γὰρ τοῦ Παλαιολόγου ἐνσκήψασα, λαύροις τὸν ἄνθρωπον πυρετοῖς ἐλυμαίνετο. οὐ πρότερόν τε ἔληξεν ἰκμάδα ἐπινεμομένη τὴν τοῦ φυσικήν, πρὶν ἂν τὸ μὲν πρῶτον ἀποθρίξασθαι ἠνάγκασεν· ὀλίγῳ δὲ ὕστερον καὶ ἐξ ἀνθρώπων αὐτὸν ἐποιήσατο. Ἄρτι μὲν γὰρ τὰ τρίχινα ἠμφίεστο, καὶ ῥᾷον εἶναι δόξας, τὸν Δούκαν ἐπὶ τὰς ἄλλας ἰέναι προὐτρέπετο E πόλεις, ἃς δὴ ἀχειρώτους ἔτι Ῥωμαίοις συνέβαινεν εἶναι. καὶ τρίτῃ μετ' ἐκείνην ἡμέρᾳ αὖθις ἐν κακοῖς ἦν. ὃ πυθόμενος ὁ Δούκας, ἐπὶ τὴν Βάριν ἀνεχώρει. Τεθνηκότι δὲ ἤδη τούτῳ περιτετυχηκώς, τὸ μὲν σῶμα σορῷ παρεδίδου, πάντα τελέσας, ὅσα νόμοις Χριστιανοῖς ἐπὶ τῇ ὁσίᾳ ποιεῖν δίδωσι. Τὰ δὲ ἐπὶ Βάρεως διαθέμενος, μόνος τὸ λοιπὸν τὸ τῶν πραγμάτων ἀναδέχεται κρά-

τος. Ὁ μὲν δὴ Παλαιολόγος οὕτω δὴ τὸν βίον μετήλλαξεν, ἀνὴρ ἀγχίνους τε καὶ ἄλλως ὢν, καὶ πολεμικοῖς ὁμιλῆσαι πράγμασι δεινότατος ὡς μάλιστα.

η'. Ὁ δὲ Δούκας τὸ στράτευμα ἀναλαβὼν, εὐθὺ Βρεντησίου ἐχώρει. ἦν δὲ καὶ Βασαβύλαν ἑαυτῷ συστήσασθαι διὰ σπουδῆς ἔθετο, ἀποταξάμενον ἤδη ἀπ' αἰτίας τοιᾶσδε. οὗτος εἴτε κέρδους, οἶμαι, προφάσεις ἑαυτῷ ποριζόμενος, εἴτε καὶ σπάνει χρημάτων ἀληθῶς ἐχόμενος, χρυσίου χιλιάδας δέκα τὸν Παλαιολόγον ἔτι περιόντα δεδανεικέναι οἱ ἠξίου. ὁ δὲ τέτταρας μὲν αὐτίκα παρέχειν αὐτῷ κατετίθετο, δωρεὰν ἐκ βασιλέως, ἀλλ' οὐ δάνειον· πρὸς δὲ τὰς λοιπὰς ἰσχυρῶς ἀπέλεγεν. Οἷς ὁ Βασαβύλας δυσαρεστῶν, τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἀπεσκήνωτο στρατοπέδου. Ὡς δ' ἀπεβίω μὲν ὁ Παλαιολόγος, ἐπιστατεῖ δ' ἐπὶ τῶν πραγμάτων ὁ Δούκας, ἧκε παρ' αὐτὸν, καὶ τῶν χρημάτων ὥσπερ ᾔτει τετυχηκὼς, πολεμίων αὖθις Ῥωμαίοις ἐκοινώνει πραγμάτων. Καὶ δὴ καὶ αὐτὸν ἐπαγόμενος ὁ Δούκας ἐπὶ Μασαύραν παντὶ τῷ στρατῷ ἦλθεν. Ἦν δέ τις ἐνταῦθα πόλις Πολυμίλιον κεκλημένη, ἔνθα τῶν περὶ τὸν Γουλιέλμον συνέβαινεν εἶναι τὸν Φλαμίγγον ὄνομα. Ἀλλ' ὁ μὲν προσιέναι τὸν Ῥωμαίων ἀκούσας στρατὸν, ἐκεῖθεν ἄρας ἐπὶ Τάραντα ἦλθε. Ῥωμαῖοι δὲ Πολυμίλιον ἑλόντες, τά τε πέριξ συλαγωγήσαντες, ἀφθονίας ἐπεπλήσαντο τὸ στρατόπεδον. Ἐκεῖθεν τε ἐπὶ Μόλισσαν μετέβησαν πόλιν, ἣ κάθηται μὲν ἀνωτάτω ἐπ' ἀγχωμάλῳ, ἰσχυρὰ καὶ εὔπυργος ἐκ δὲ μερῶν ἀμφοτέρων, θατέρῳ μὲν φάραγγές τινες τραχεῖαι καὶ δεινῶς ἄβατοι κατατείνουσι· θατέρῳ δὲ ποταμοῖς ζώννυται ναυσὶ πόροις. Ἀλλ' ἔοικε τοῖς ἐξ οὐρίας πλέουσιν ἀντιπράττειν οὐδέν. Μόλισσα γὰρ καίτοι ἀσφαλείας οὕτω πανταχόθεν ἔχουσα, ὅμως Ῥωμαίοις, οὐδὲ μακρὰ καμοῦσιν, ἁλώσιμος τρόπῳ τῷ ῥηθησομένῳ ἐγένετο. ἅτε γὰρ εὐτυχήμασιν ἐπαρθέντες τοῖς προλαβοῦσιν, ἐπειδὴ τοὺς ἐκ τῆς πόλεως, τῇ τοῦ χωρίου φύσει τεθαρρηκότας, ἔξω πυλῶν ἑστῶτας εἶδον, ἔνθα εὐεπιμαχωτέραν εἶναι συνέβαινε ταύτην, δρομαῖοι διὰ τῶν ἀνάντεις ἐχώρουν. οἳ τῇ τόλμῃ καταπλαγέντες ἐκεῖνοι ἐπὶ τὰς πύλας εἰσέπιπτον φεύγοντες. Οὔπω δ' ἐπιζυγωθεισῶν, καὶ ὁ Ῥωμαίων συνεισέπιπτε στρατὸς, καὶ λοιπὸν κατὰ κράτος ἡ πόλις ἡλίσκετο. Ταῦτα Ῥωμαῖοι καταπραξάμενοι, ἐκεῖθεν ἀπεχώρουν. Ἐπ' ὀλίγον δὲ προελθοῦσι σὺν στρατεύματι μεγάλῳ ὁ Φλαμίγγος ἀπήντα. Ῥωμαίων οὖν τινες τῶν ταγμάτων προπηδήσαντες, ὁμόσε τοῖς πολεμίοις ἐχώρουν, ἔργα θαυμαστὰ ἐς αὐτοὺς ἐνδεικνύμενοι· πλήθει ὅμως τῶν ἐναντίων παρὰ πολὺ ἐλασσούμενοι, ἀνεχώρουν ὀπίσω. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ ὁ Δούκας πανστρατιᾷ τῷ Φλαμίγγῳ ἐπιτίθεται, τρεψάμενός τε αὐτὸν, Μασαύρᾳ προσέβαλεν. Ἐξ ἐφόδου δὲ καὶ ταύτης περιγεγονὼς, ἀμύθητόν τι χρῆμα ἐπιτηδείων ἐπ' ἀκροπόλεως ἀποθέτων εὗρεν. ὅπλα τε πολλὰ, καὶ ἵππους τῶν δημοσίων οὐκ ἀποδέοντας ἔσχεν. Ἃ Ταραντῖνοι βλέποντες, ἀναφανδὰ τὸν Φλαμίγγον ἐκακηγόρουν, ἔγκλημα αὐτῷ ἐπιφέροντες, ὅτι δὴ δειλίαν τὴν αὐτοῦ Ῥωμαίοις παρρησίας πεποίηται ὕλην. Ἃ μηκέτι φέρειν δυνάμενος ἐκεῖνος, τὸ στράτευμα αὖθις ἀναλαβὼν, τὴν Ῥωμαίων ἐξεδέχετο στρατιάν. Ἀλλ' ἄρτι τε εἰς ὄψιν ἦλθεν αὐτῷ, καὶ αὐτίκα δειλίας βληθεὶς, οὐκέτι ἀλκῆς ἐμέμνητο. φεύγουσι τοίνυν αὐτοῖς, Ῥωμαίων ὀλίγοι ἐπιθέμενοι, τινὰς ἔκτειναν. Ἐπεὶ δὲ ἐγγὺς Τάραντος ἤδη ἐγένοντο, ἀνάλωτον εἶναι πόλιν κατανοήσαντες, αὐ-

nuit. Hunc exitum habuit Palæologus, acri vir ingenio, & rei militaris periſſimus.

VIII. Ducas vero accepto exercitu verſus Brunduſium proficiſcitur, quo Baſſavillam ſibi confeſtim conciliaret, qui hac de cauſa defecerat. Ille, ſeu quod lucri, ut opinor, captaret occaſionem, vel quod revera pecuniis indigeret, aureorum millia decem fœnori ſibi dari a Palæologo adhuc ſuperſtite popoſcerat. Quatuor hic promiſerat ſe ſtatim daturum, non quidem in fœnus, ſed ut Principis largitionem: de reliquis prorſus abnuerat ſe quicquam poſſe præſtare. Cum ægre tuliſſet repulſam Baſſavilla, caſtris continuo Romanis exceſſerat. Defuncto autem Palæologo, & tranſlata ad Ducam poteſtate, ad eum venit, acceptiſque quas petiverat pecuniis, arma iterum cum Romanis conjungit. Tum una illum adducens Ducas, cum omnibus copiis ad Maſaſram pergit. Ibi civitas quædam adjacet, Polymilium nuncupata, in qua unus de Gulielmi ducibus erat, nomine Flamingus. Sed ubi is Romanum advenire exercitum accepit, diſceſſit inde, & Tarentum conceſſit. Romani Polymilio capto, & circumjacentibus agris direptis, rebus neceſſariis caſtra inſtruunt. Inde ad Moliſſam contendunt, oppidum in editiore quidem, ſed æquali ac plano ſitum loco, validum cæteroquin ac turribus ab utraque parte inſtructum, cujus alterum latus cingunt confragoſæ & inacceſſæ valles; alterum navigabiles fluvii ambiunt. Sed nihil videtur obſtare vento ſecundo navigantibus. Moliſſa enim quantumvis munita, a Romanis tamen, nec multum laborantibus, eo quem exponam modo, expugnata eſt. Ii quippe prioribus fortunæ alari ſucceſſibus, cum oppidanos ingenio loci confiſos ſtare extra portas viderent, qua parte oppugnari facilius poterat civitas, curſu per ardua feruntur, tantaque eorum audacia perculſi hoſtes, fuga ſe intra portas recipiunt. Quibus adhuc reſeratis, Romanorum una incidit exercitus, & urbe per vim potitur. His rebus confectis, exceſſere inde Romani. Sed vix multum erant emenſi iter, cum obviam fit eum numeroſis copiis Flamingus. Tum vero Romani aliquot ex ordinibus proſilientes, cum hoſte confligunt, mirandaque eo in certamine edunt facinora. Sed cum hoſtes numero prævalerent, retro ceſſare. Inter hæc Ducas cum univerſo exercitu Flamingum adoritur, eoque in fugam compulſo, Maſaſram venit. Qua primò quoque impetu expugnata, incredibilem commeatus & neceſſariarum rerum reconditam in arce copiam invenit, & arma inſuper multa, equoſque non minus ducentos. Id ubi viderunt Tarentini, maledictis propalam Flamingum inſectantur, incuſantque, quod illius timiditas & ignavia audaciæ materiam præbuiſſet Romanis. Quam ille contumeliam non ferens, aſſumptis iterum copiis, Romanorum expectat exercitum. Sed vix in illius conſpectum venit, cum prioris fortitudinis immemor, pavore ſubito corripitur. Fugientes itaque nonnullos pauci e Romanis inſecuti, proſtravere. Ut vero proxime ad Tarentum acceſſerant, expugnari civitatem haud poſſe rati, ab illa quidem digreſſi ſunt: ſed eam ad Monopolim copias admovere cogitarent, nul-

Edit. Pariſ. pag. 89.

læque ſibi eo tum tempore adeſſent bellicæ machinæ, claſſem, quæ Bari ſtabat, ut omnia iſta celerrime adveheret per litteras arceſſiverunt. Interim Romani, dum iter faciunt per regionem opulentam admodum, & immenſa bonorum copia affluentem, multipliciter ditantur. Ajunt enim tum militem uno auri ſtatere boves decem armentales vendidiſſe, alia autem pecora centum & triginta. Multos ad hæc Romanos diuturnis carceribus maceratos, compedibus exuerunt.

IX. poſteaquam quinto inde die ad Monopolim venerunt, nemo iis occurrit hoſtium. Ipſa enim jam ante fama conſternati, intra mœnia ſe continebant. In turribus autem armati conſiſtere, ut ſi quis in vallum fieret impetus, contra ii obſiſterent. Romani itaque poſitis idoneo loco haud procul inde caſtris, conſedere. Sed ubi, quam Bari acciverant, claſſis, quæ ad oppugnationem neceſſaria erant advexit, cum omnibus copiis

Edit. Pariſ. pag. 90.

mœnia adoriuntur. At Monopolitæ emiſſis ex alto in hoſtes telis ſubeuntes repellunt Romanos, nonnulloſque cædunt. Incœpto mane prælio in noctem uſque protracto, Romani, cum jam adveſperaſceret, in caſtra revertuntur. Monopolitæ vero in turribus cuſtodias locant, eaſque per vices ſemper mutant, ne ſi quid Romani de nocte attentarent, eos lateret. Utrinque præterea accendebantur ignes, tibiæque ac tubæ perſtrepebant. Jamque exortam prætervectus auroram, ſuum terris jubar Sol infarebat, cum egreſſi e vallo Romani, oppugnationem denuo aggrediuntur. Monopolitæ e contra curſu ſe in propugnacula proripientes, viciſſim capeſſunt arma. Rurſum igitur inſtituitur certamen, clamorque ingens attollitur, Romanis nimirum vi aſcendere muros annitentibus, ſubeuntes vero repellentibus Monopolitis. Sic quidem aliquamdiu in iis laboratum. Exercitus deinde Romanus igni injecto, ubi navigia ſubduxerant Monopolitæ, ingentem flammam excitarunt: quo tum tempore Romanus quidam miles, Hicanatus nomine, rem dictu audituque dignam geſſit. Monopolim quippe murus circumcingit duplex, ſed interior altius adductus, hoſtilem nequaquam haſtam veretur: alter autem tertia parte minor illius fundamenta circumambit. Spatium illud, quod utrumque interjacet murum, ſubeuntes Monopolitæ duo, telis inde hoſtes laceſſebant, cæteroſque ut idem agerent, hortabantur. Quod ubi conſpicit Hicanatus, arrepta haſta eo perveniens, alteram ex iis ferit, proſternitque. Mox ingens tollitur a Romano exercitu clamor, tantuſque plauſus, ut nihil quicquam exaudiri poſſet. Unde conterriti qui in turribus ſtabant oppidani, captam jam urbem rati, relictis turribus ipſis, in mediam civitatem confugiunt: & ni continuo re cognita in propugnacula rurſum ſeſe recepiſſent, urbs a Romanis illico fuiſſet capta. Sic tum altera in Monopolim deſiit oppugnatio. Oppidani vero ubi ſe anguſtiis undique premi vident, per litteras Flamingum enixius rogant, ut quantocius cum auxilio accederet. Ille brevi ſe adfuturum cum magno exercitu, Romanoſque inde depulſurum renunciat. Sed enim rurſum invaſit animum illius metus, pavorque immenſus, cum

A τὰς μὲν ἀπῇραν, Μονοπόλει δὲ πελάσειν ἐγνωκότες, ἐπειδὴ ἀπορεῖν αὐτοῖς συνέβαινε τειχομαχικῶν. γράμμασι τὸν ἐν Βάρει μετεπέμποντο στόλον, ἐφ' ᾧ τοιοῦτον ἐκεῖθεν ἀπαρτίσειν, ἥκειν ὅτι τάχιστα. Ἐν δὲ τούτῳ τετύχηκε Ῥωμαίους διὰ χώρας πορευομένους εὐδαίμονος, καὶ ἀφθόνοις περιβεβλῆσθαί τισιν ἀγαθοῖς, μυρίων ὅσων πεπλῆσθαι καλῶν. Λέγεται γὰρ δέκα μὲν τηνικάδε βοῦς ἀγελαίας χρυσοῦ τὸν στρατιώτην ἀποδόσθαι στατῆρος, πρόβατα δὲ τριάκοντα καὶ ἑκατόν. Ὅτι δὴ καὶ Ῥωμαίων τινὰς εἱρκταῖς ἐκ πολλοῦ προστετηκότας εὑρόντες, τῶν κλοιῶν τοὺς ἀθλίους ἀνῆκαν.

θ'. Ἐπεὶ δὲ πεμπταῖοι εἰς Μονόπολιν ἀφίκοντο, ἐπεξῄει μὲν αὐτοῖς οὐδὲ εἷς. Ἔφθη γὰρ ἡ φήμη προκαταπλήξασα,
B τοὺς ἔνδον ἐλάσαι τειχῶν. Ὑπὲρ δὲ τῶν πύργων πάνοπλοι ἐστήκεσαν, εἴ τις ἐπιβολὴ τῷ περιβόλῳ ἐπέλθοι ἀμυνούμενοι. τότε μὲν οὖν αὐτοῦ που ἐν ἐπικαίρῳ, τῆς πόλεως οὐ πολλῷ ἄποθεν, τὸν χάρακα πηξάμενοι ἔμενον. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὃν ἐκ Βάρεως μετεπέμψαντο ἦλθε στόλον, Μονοπόλει προσχόντα εἰς πολιορκίαν αὐτάρκη ἐκόμισε, τότε δὴ πανστρατὶ τῷ περιβόλῳ ἐπέθεντο. Ἀλλὰ Μονοπολῖται, ἅτε ἀφ' ὑψηλοῦ ἐς τοὺς πολεμίους βάλλοντες, ἀπεκρούοντό τε τοὺς προσιόντας Ῥωμαίων, καί τινας ἔκτεινον. ἅτε μάχη πρωῒ ἀρξαμένη, ἐς νύκτα ἐτελεύτα. Ῥωμαῖοι μὲν οὖν ἐπειδὴ συνεσκόταζεν ἤδη, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀνεχώρησαν. Μονοπολῖται δὲ φυλακὰς ἐπὶ τῶν πύργων εἶχον, ἐκ περιτροπῆς καθιστάντες ἀεί, ὡς μὴ λάθοιεν κακουργήσαντές τι νύκτωρ ἐπὶ τὴν πό-
C λιν Ῥωμαῖοι. πυρά τε ἑκατέρωθεν ἐκαίοντο πολλά, καὶ αὐλοὶ καὶ σάλπιγγες ἤχουν. Ἄρτι δὲ τὸν ἑῷον ὁρίζοντα παραμείψας ἥλιος, ἐς τὸ τῆς γῆς παρέκυψε πρόσωπον καὶ Ῥωμαῖοι μὲν τῶν χαρακωμάτων ἐπὶ τὸ ἔργον καὶ πάλιν ἐγίνοντο· Μονοπολῖται δὲ δρόμῳ καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς ἐπάλξεις ἐχώρουν, καὶ πρὸς τοῖς ὅπλοις ἦσαν. Καὶ ἀγὼν αὖθις, κρότος τ' ἐξαίσιος ἦρος, Ῥωμαίοις μὲν τὴν ἐς τὸ τεῖχος βιαζομένοις ἄνοδον, Μονοπολίταις δὲ προσιόντας ἀπωθεῖσθαι. Μέχρι μὲν οὖν τινος ἐπὶ τούτοις ἐπονοῦντο. Τὸ δ' ἐντεῦθεν πῦρ, ἔνθα τὰ σκάφη Μονοπολίταις ὑφώρμει, τὸ Ῥωμαίων ἐμβαλὸν στράτευμα, φλόγα μεγίστην ἀρθῆναι ἐποίησεν. ὅτε καὶ τῶν τις Ῥωμαίων στρατιωτῶν Ἱκανάτος ἐπίκλησιν, λόγου καὶ ἀκοῆς εἰργάσατο ἄξια. Μονόπολιν γὰρ διπλᾶ μὲν ζώννυσι τείχη. ἀλλὰ τὸ μὲν ἔνδον ἐπὶ πλεῖστον τε ἐπαίρεται, καὶ πολεμίου δορὸς λόγον οὐδένα τὸ παράπαν πεποίηται. Τὸ δ' ἄλλο ἐς τριτημόριον μάλιστα τοῦ
D προτέρου αἱρούμενον, τὰς κρηπῖδας αὐτοῦ περιθέει. Ἐς τοῦτο δὲ τὸ περίτειχος, δύο τινὲς Μονοπολιτῶν ἀναβάντες, αὐτοί τε ἐς τοὺς πολεμίους ἔβαλλον, καὶ τοὺς ἄλλους πρὸς τοῦτο παρώρμων. Ὅπερ ἰδὼν ὁ Ἱκανάτος, σὺν τῷ δόρατι ἐπελάσας θατέρῳ τῶν εἰρημένων κατασχεῖν. ὁ δὲ ὕπτιος παραυτὰ ἐξεκυλίσθη, βοή τε πρὸς τοῦ Ῥωμαίων ἤρθη στρατοῦ, καὶ κρότος ἐξαίσιός τε καὶ ἀκοῆς κρείσσων ἐγένετο. Πρὸς ὃ καταπλαγέντες οἱ ἐπὶ τῶν πύργων, νομίσαντές τε ἤδη τὴν πόλιν ἁλῶναι, τοὺς πύργους λιπόντες ἀνὰ μέσην τὴν πόλιν ἐχώρουν. Καὶ εἰ μὴ ταχὺ τὸ πρᾶγμα αἰσθόμενοι ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων αὖθις ἀνέβησαν, ἑάλω ἂν αὐτίκα Ῥωμαίοις ἡ πόλις. Ἐν τούτοις καὶ ἡ δευτέρα κατὰ Μονοπόλεως ἔληξε προσβολή. Μονοπολῖται δ' ὡς ἔγνωσαν ἐν στενῷ περιειλημμένοι, γράμματα ἐπὶ Φλα-
E μίγγον πέμψαντες, ἥκειν αὐτὸν τὴν ταχίστην ἠξίουν. Ὁ δὲ ἐπήγγελλε μὲν παρέσεσθαι τούτοις κατὰ μικρὸν, στρατεύματι μεγάλῳ, Ῥωμαίους ἐνθένδε ἀπαναστήσων. Δέος δὲ αὐτὸν ἔνδον ἐπεῖχε, καὶ εἰς δειλίαν, ὅσον οὐκ ἔχουσαν, ἐπεπτώκει, λογιζόμενος τίσι μαχεῖται, καὶ πρὸς τίνας αὐτῷ ὁ πόλεμος ἔσται. Ἐπεὶ δὲ ἑβδόμη ἐξ ἐκείνου παρῆλ-

καὶ Φλαμίγγας οὐδαμοῦ διεφαίνετο· τότε δὴ Μονοπολῖται τῆς ἐπ' αὐτῷ δήποτε ἀπεγνωκότες ἐπικουρίας, πρέσβεις ἐς τὸ Ῥωμαίων ἔστειλαν στράτευμα, ἐφ' ᾧ τὴν πόλιν καὶ σφᾶς αὐτοὺς βασιλεῖ παραδοῦναι μεγάλῳ. Ὁ Δούκας δὲ ἀπεῖπεν αὐτοῖς, μὴ ἂν ἄλλως ἐπὶ ταύτῃ τῇ ὁμολογίᾳ τὸ πιστὸν αὐτῶν ἐχυρὸν εἶναι, εἰ μὴ καὶ φρουρὰν ἑαυτοῖς ἐκ βασιλέως ἐπιστήσεσθαι καταδέξαιντο. Τῶν δὲ καὶ πρὸς τοῦτο ἐπινευσάντων, χρόνος ἐδίδοτο τῇ ὁμολογίᾳ ῥητός. Ἀλλά τινες τοῦ Μονοπολιτῶν δήμου (οὐ γὰρ ὡς οὐκ ἤρεσκε τὰ μελετώμενα) λαθόντες τοὺς ἄλλους Φλαμίγγῳ ταῦτα δῆλα καθιστῶσιν. καὶ ὃς πρὸ τῆς ἀκοῆς ἐκταραχθεὶς, καταφράκτους ἱππέας τῶν περὶ αὐτὸν ἀπολεξάμενος τὸν ἑκατὸν οὐκ ἀποδέοντας, αὐτοὺς μὲν ἐν τῷ παραυτίκα ἔστελλεν. Ὁ δὲ κατόπιν ὀλίγῳ ὕστερον ἥκειν ἔλεγε χεῖρα βαρεῖαν ἐπαγόμενος. Τούτους δὲ τοὺς ἱππέας, νύκτα τηρήσαντες, οἷς τὸ ἔργον τοῦτο συνέκειτο, καθ' ἣν ὑετὸς οὐρανόθεν ἐπικλύζων ἔχυτο, διὰ πυλίδος τινὸς ἐπὶ τὴν πόλιν εἰσεδέχοντο· καὶ τὸ ἐντεῦθεν εἰς ὅπλα χωρεῖν καὶ πάλιν ἐσκέπτοντο. Ὅπερ ὡς εἰς γνῶσιν ἦλθε τῷ Δούκα, ἐξαπατήλιόν τινα πρὸς τῶν Μονοπολιτῶν τὴν πρεσβείαν γενέσθαι οἰηθεὶς, αὐτίκα ἐξῆγε τοῦ χάρακος τὸν στρατόν. Οἱ δ' ὀλίγα αὐτοῖς ἀρκέσειν τοὺς ἑκατὸν λογισάμενοι ἱππέων, ἄλλως τε καὶ σὺν θυμῷ μᾶλλον ἢ πρότερον μαχεσομένου τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ· πέμψαντες ἐπὶ τὴν πόλιν αὖθις ἐκάλουν τὸν στρατηγὸν, ἐφ' ἑτέρους τὴν αἰτίαν μεταφέροντες, οἳ κοινῆς ἄνευ γνώμης ἐτόλμησαν τὰ παρόντα. Ὁ δὲ Δούκας τὰ μὲν πρῶτα ἀνανευομένῳ ἐῴκει, θρύψει τε καὶ ὑπεροψίᾳ πολλῇ ἐχόμενος, μάχῃ τὸ πρᾶγμα ἤδη κριθῆναι ἰσχυρίζετο. Ἐγκειμένων δὲ μᾶλλον εἰς τοῦτο τῶν πολιτῶν, καὶ ἐπιχωρεῖν αὐτοῖς τὴν ἁμαρτάδα ἱκετευόντων, ὀψὲ παρακληθεὶς ἐπὶ τὴν πόλιν εἰσῆγε τὸ στράτευμα. Ἀλλ' ἄρτι τὴν πόλιν Ῥωμαίων ἐχόντων, καὶ ὁ Φλαμίγγος ἀπὸ σταδίων εἴκοσιν ἠγγέλλετο παρών. Τοῦτο γνοὺς ὁ Δούκας, ἄνδρας ἱππέας τῶν σὺν αὐτῷ ἀριστίνδην ἀπολεξάμενος, αὐτοὺς μὲν τῷ Φλαμίγγῳ ὑπαντιάσοντας ἔστελλεν· ὁ δὲ τὰ κατὰ τὴν πόλιν διοικησόμενος αὐτοῦ ἔμενεν. Ἀλλ' ὁ Φλαμίγγος ἐπειδὴ πόρρωθεν τὰς βασιλέως ἀνέγνω σημαίας, ἐπὶ τῶν πύργων ἤδη προφαινομένας· πρό τε τοῖς Ῥωμαίων ἱππεῦσιν εἰς χεῖρας ἐλθεῖν ἔγγιστα ἤδη γεγονόσιν, ὀπίσω ἐχώρει. Ὅτε δὲ κατὰ νώτου Ῥωμαῖοι διώξαντες, πολλοὺς αὐτῶν ἔκτειναν. εἷλον δὲ καὶ ζωγρείας πανόπλους ἱππέας ἑκατὸν μάλιστα. Φλαμίγγον δὲ ἐγγὺς ἁλῶναι ἤδη γεγενημένον, ἡ τοῦ ἵππου ταχύτης τῶν κινδύνων διεσώσατο. Ταῦτα κατορθωκότες Ῥωμαῖοι, ἐπὶ Μονόπολιν ἀνεχώρησαν.

ι'. Ὁ δὲ Δούκας ὁσημέραι τὴν τύχην Ῥωμαίοις προσμειδιῶσαν ὁρῶν, οὐ πάνυ τι πιστεύειν εἶχεν αὐτῇ, τὴν ἀποστροφὴν ὡς εἰκὸς εὐλαβούμενος, μήποτε κατὰ τοὺς μοχθηροὺς, φασὶ, τῶν συνοδοιπόρων ἐκ μέσης λιποῦσα τούτους ἀνακάμψῃ τῆς ὁδοῦ. ὅθεν καὶ γράμμα χαράξας τῷ βασιλεῖ ἔπεμψεν. εἶχε δὲ ὧδε. „Εἰ μὲν μηδεὶς ἔτι ἐπὶ τῆς Ἰταλίας πόλεμος ἡμῖν ἐλείπετο, κράτιστε βασιλεῦ, οὔτε στρατιᾶς ἄλλης ἐδέησεν ἄν, οὔτε τῶν ἄλλων οὐδενός. Πάντα γὰρ ἐς τήνδε τὴν ἡμέραν κατὰ νοῦν κεχωρηκέναι ἡμῖν ἴσθι· πόλεις τε σχεδὸν ἁπάσας, ὁπόσαι ἐν Ἰταλίᾳ τυγχάνουσιν οὖσαι καὶ κόλπῳ τῷ Ἰονίῳ, παραστησαμένοις ἤδη καὶ πρός γε πολέμους κατωρθωκόσι μεγάλους, βασιλείας τε τῆς σῆς, καὶ τῶν Ῥωμαίων ἐπαξίους γένους. Ἐπεὶ δὲ ἀγὼν ἡμῖν ὁ μείζων ἐπίπροσθεν ἔτι κεῖται. Γυλιέλμος γὰρ Σικελίας λῃστεύων, ἀσχάλλων, ὡς εἰκὸς, ἐπὶ τῇ τῶν οἰκείων ἀπωλείᾳ,

ſubiit cogitatio, quibuſcum certaturus eſſet, ac contra quos ſibi bellum foret. Ubi vero ſeptimus inde effluxit dies, & nuſquam conſpectus eſt Flamingus, deſperato hactenus auxilio, in caſtra Romana miſere Legatos Monopolitæ, ut & civitatem & ſeipſos magno dederent Imperatori. Ducas autem negavit aliter ſe fidem eorum deditioni habiturum, niſi præſidium Imperatoris nomine ſibi imponi ſinerent. His ad ea annuentibus, pactioni faciendæ dies eſt præfinitus. Verum e popularibus Monopolitanis nonnulli, quibus quæ agebantur haud placebant, inſciis aliis, rem omnem Flamingo ſignificant. Quo ille nuntio conſternatus, delectos e ſuis centum cataphractos equites continuo ad eos mittit, ſeque paulo poſt ſecuturum, & majores copias adducturum pollicetur. Igitur ii quibus ea incumbebat cura, noctem obſervantes, qua magna imbrium vis de cælo cadebat, equites illos per minorem portam in urbem admiſere. Quod ubi comperit Ducas, impoſuiſſe ſibi Monopolitanorum Legatos ratus, confeſtim e vallo milites educit. Sed cum haud ſibi ſatis eſſe centum illos equites viderent oppidani, Romanis præſertim acriori quam ante animo decertaturis; miſſis rurſum Legatis, Ducem in civitatem evocant, tranſlata in alios culpa, qui citra commune conſilium ea perpetrare auſi fuerant. Id primum admittere renuit Ducas, & Legatos utcumque aſpernatus, rem armis dirimere velle ſe dixit. Sed tandem acrius illis inſtantibus, & ut hoc ſibi delictum remitteretur obſecrantibus, tandem aliquando placatos, exercitum in urbem introduxit. Vix urbe potiti ſunt Romani, cum viginti ab ea ſtadiis adeſſe Flamingum nuntiatur. Id ubi accepit Ducas, delectos expertæ generoſitatis equites, qui Flamingo occurrerent, emittit: Interea dum ipſe in civitate manet, & res ibi componeret. At Flamingus ubi a longinquo Imperatoria in turribus erecta conſpexit ſigna, priuſquam cum equitibus Romanis jam proximis manus conſereret, retro ceſſit. Romani, a tergo inſequentes, multos ex eis cecidere, & centum cataphractos equites vivos cepere. Flamingum vero, qui & ipſe fere captus eſt, equi pernicitas periculo exemit. His proſpere geſtis rebus, Romani Monopolim redeunt.

Edit. Pariſ. pag. 91.

X. Ducas autem etſi quotidie arridere ſibi adverteret fortunam, nequaquam tamen totum ſe illi committendum cenſuit, inſtabilitatem illius non ſine cauſa veritus, ne quemadmodum improbi & infidi comites ſolent, ipſos in media via relictos deſereret. Mittit itaque litteras ad Imperatorem, quarum hoc fuit argumentum. *Si nullum aliud in Italia nobis ſupereſſet bellum, Maxime Imperator, neque exercitu alio, neque ceterarum ſubſidio rerum opus foret. Omnia enim in hunc uſque diem ex voto nobis ſucceſſiſſe ſcias, urbes ferme omnes quotquot ſunt in Italia, & ad ſinum uſque Jonium, in ditionem nos accepiſſe, magnaque bella ad Majeſtatis tuæ, Romanorumque gloriam nos confeciſſe. Sed cum longe gravius nobis immineat certamen (Guilelmus quippe Siciliæ prædo, ob ſuorum jacturam haud dubie indignatus,*

pag. 92.

A *contractis undique copiis, claſſeque valida in mare immiſſa, & mari & terra nos aggredi meditatur) non contemnendus eſt nobis iſte Inſulani apparatus, neque bellum hoc ſegnius gerendum, ne parta a nobis in præſens gloria, vertatur in ignominiam. Ut enim ille qui cum parvis viribus res magnas aggreditur, ſi rem proſpere confecerit, majorem, quam ſi cum maximis, gloriam comparat: ita e contra, ſi perperam res ceſſerit, multiplex inde contrahit dedecus, cum præter ipſam cladem in re inſuper militari perpetrata culpa lapſos afflictare ſoleat, uti ſæpenumero tua nos docuit Majeſtas.* Hæc ille. Rebus Monopoli ordinatis, cum omnibus inde copiis exceſſit; & Oſtunio, valido inprimis oppido, per B conditiones potitus, verſus Brundusium, iter intendit. Temeſſam civitatem illam vocarunt veteres. Longum quippe ſuccedens ævum pleraque apud poſteros novat nomina, atque in alia, aut diſſimilia omnino, aut parum diſcrepantia immutat. Ut ad hanc urbem pervenere Romani, otioſi permanſere; Paſcha enim Chriſtianorum poſtridie futurum erat. Ejuſmodi otium ignaviæ & timiditati adſcribentes oppidani, plurima facta eruptione, ad ipſum uſque vallum excarſunt, donec Romani aliquot inviti pene erumpunt. qui iis tandem propulſatis, C in caſtra revertuntur. Cæteri quidem Romani, ut antea, diebus feſtis debitum impendebant cultum. Thomas autem gente Antiochenus, qui jam dudum ad Imperatorem transfugerat, ſumptis armis, vallo excedit, campumque perequitat. Ubi acceſſit ad urbem, fortiorem ad ſingulare provocat certamen. Erat autem ibi præcellentis fortitudinis quidam, nomine Enchelys. Is ut Thomam ciere pugnam audivit, ſumpto thorace deſcendit in campum, lentoque obviam gradu Thomæ procedit. Pavor inde defixit utrinque ſpectatores, dum cataphractos generoſos iſtos eo ſe in loco ad certamen accingere conſpiciunt. Simul igitur ac proximi fuere, ad- D miſſis equis, haſtis concurrunt. Ac haſtam quidem Thomas per hoſtis clypeum & thoracem ad cutem uſque adigit. Enchelys vero impulſa in clypeum haſta, qua parte capiti elatus ab adverſario, ut quæ circum erant tegeret, prætendebatur, ipſius galeam perforavit carnemque attigit. Ita ab invicem digreſſi, alter in caſtra Romana, alter in urbem conceſſere. Romani exacta jam feſtivitate ordinata acie in urbem contendunt. Sed cum crebris machinarum bellicarum ictibus murum tentaſſent, ne quicquam ſe laborare advertentes (quippe veteres ut in cæteris quidem operibus multam impendere curam, majorem tamen in extruendis urbibus, nec injuria, diligentiam E adhibuere) ab incepto deſiſtunt. Longius vero, & ita, ut ultra muros evolaſſent, lapides, qui intra urbem recidenrent, dirigebant. Vixque primus emiſſus eſt lapis, cum in civitate iter faciens muliercula eo ſic percutitur in vertice, ut diffinderetur caput, omniumque oſſa membrorum diſſolverentur. Inde orta ejulatio, veluti urbs eſſet capta, conſternati oppidani, nec ad conſpectum quidem infelicis iſtius mulie-

Edit. Pariſ. pag. 93.

A δυνάμεις ἁπανταχόθεν ἀγείρει, καὶ στόλον νηῶν ὡς πλείστων ἐπὶ θάλασσαν ἤδη κατασπακὼς ἔχει, ὡς ἐκ γῆς ἅμα καὶ θαλάσσης ἐπιθήσοιτο κατὰ ταυτὸ ποιούμενος.) Οὐ χρὴ περὶ ἐλάσσονος ταύτην ἡμᾶς ποιεῖσθαι τὴν τοῦ νησιώτου παρασκευήν, οὐδὲ παρέργως πόλεμον τόνδε διαφέρειν, μήποτε κλέος ἡμῖν τὸ παρὸν ἐς ὄνειδος μᾶλλον ἀποκριθήσεσθαι γένοιτο. Τὸ γὰρ σὺν μικροῖς τὰ μεγάλα μετιέναι, κατορθούμενον μὲν πλείω τοῦ σὺν μεγίστοις χαρίζεται δόξαν, ἁμαρτανόμενον δὲ πολλαπλάσιον ἐπάγεται τὸ αἶσχος, ἅτε πρὸς τῇ ἥττῃ καὶ ἁμαρτίαν στρατηγικῶν ἐπιτρίβον τοῖς πταίσασιν, ὥς γε πολλάκις ἡμᾶς κράτος ἐδίδαξε τὸ σόν. Τὰ μὲν δὴ γράμματα ἐν τούτοις ἦσαν. Ὁ δὲ ἐπειδὴ τὰ ἐν Μονοπόλει καλῶς ἤδη εἶχεν B αὐτῷ, παντὶ τῷ στρατῷ ἐκεῖθεν ἀπήλαυνεν· Ὀστούνιόν τε πόλιν ἐχυρωτάτην ἐν τοῖς μάλιστα ὁμολογίᾳ παραστησάμενος, ἐπὶ Βρεντήσιον ἠπείγετο πόλιν ἑτέραν. ἣ δὲ Τεμέση τὸ παλαιὸν ὠνομάζετο. Ἀλλὰ πολὺς μετ' ἐκεῖνα ἀναστρεψάμενος ἐπιγενομένοις αἰών, ἐνεόχμωσε τὰ πλεῖστα τῶν ὀνομάτων ἐφ' ἕτερα, ἢ παντάπασιν ἀνόμοια, ἢ ὀλίγῳ διαφέροντα, μεταθείς. Ταύτην ἐπειδὴ Ῥωμαῖοι κατέλαβον, ἡσυχῆ ἔμενον. Πάσχα γὰρ τῇ ἑξῆς Χριστιανοῖς ἦν· Ὅπερ οἱ τῆς πόλεως δειλίαν εἶναι νομίσαντες, πολλάκις ἐπεξιόντες, ἄχρι καὶ αὐτῶν χαρακωμάτων ἐγίνοντο, ἕως Ῥωμαῖοι οὐκ ἐθελούσιοι τούτοις ἐπιπηδήσαντες, ἐπειδήπερ ἀπεώσαντο, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀνεχώρησαν. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι Ῥωμαίων ἐ- C πὶ τοῖς προτέροις καὶ πάλιν ἦσαν, σέβας τῷ καιρῷ παρεχόμενοι. Θωμᾶς δέ τις, γένος μὲν Ἀντιοχεύς, βασιλεῖ δὲ αὐτόμολος ἐκ μακροῦ γεγενημένος, ὅπλα ὑπερθέμενος ἐξῄει τῆς χάρακος, ἱππαζόμενος ἐν τῷ πεδίῳ. Ἐπεὶ δὲ ἤδη ἀγχοῦ τῆς πόλεως ἐγένετο, προὐκαλεῖτο τὸν ἄριστον ἐς μονομαχίαν αὐτῷ καταβῆναι. Ἦν δέ τις ἐνταῦθα ἀνδρείᾳ ἐπὶ πλεῖστον ἥκων, ὄνομα Ἐγχελύς. Οὗτος ἐπειδὴ Θωμᾶν μονομαχεῖν ἀξιοῦντα ἔγνω, θωρακισάμενος καὶ αὐτὸς ἐξῆλθε παρὰ τὸ πεδίον, βάδην ἀντιμέτωπος τῷ Θωμᾷ πορευόμενος. ὅτε δὴ θάμβος εἶχεν ἀμφοτέρωθεν ὁρῶντας τοὺς ἄνδρας, οὕτω μὲν πανόπλους, οὕτω δὲ γενναίους, ὡς ἐπὶ στάδιον τὸν χῶρον ἐκεῖνον ἀποδυομένους. Ἐπειδὴ τοίνυν ἀγχοῦ ἤδη ἐγένοντο τοὺς ἵππους ἐπελάσαντες, συνέπεσον ταῖς αἰχμαῖς. D Θωμᾶ μὲν οὖν ἡ αἰχμὴ δι' ἀσπίδος ἐλθοῦσα καὶ θώρακος αὐτοῦ, ἄχρι καὶ ἐπὶ τὸ δέρμα διεξέπεσεν. Ὁ δ' Ἐγχελὺς δι' ἀσπίδος καὶ αὐτὸς τὸ δόρυ ἐλάσας, ἔνθα τῆς κεφαλῆς ὑπεραίρεσθαι ταύτην συνέβαινεν, ὑπανασχόντος ἤδη τοῦ στρατιώτου, ὡς τὰ περὶ αὐτὴν φράξαιτο, κράνος τε αὐτῷ διετόρησε, καὶ σαρκὸς ἔψαυσεν. Οὕτω τε ἀλλήλων ἀπαλλαγέντες, ὁ μὲν ἐπὶ τὸ Ῥωμαίων ἐχώρησε στρατόπεδον, ἅτερος δ' ἐπὶ τὴν πόλιν ἦλθε. Ῥωμαῖοι δὲ ἐπειδὴ τέλος ἤδη τὰ τῆς ἐν σφίσιν εἶχεν ἑορτῆς, ταξάμενοι ἐπὶ τὴν πόλιν ἐχώρουν. Ὡς δὲ πολλὰ τοῖς πετροβόλοις τὰ τείχη μαστίξαντες, ἀνηνύτοις ἐπιχειρεῖν ἔγνωσαν (Οἱ γὰρ πάλαι ἄνθρωποι πολλὴν ἐπὶ τῶν ἔργων ποιούμενοι τὴν ἐπιμέλειαν, πολὺ μᾶλλον ἐς τὰς τῶν πόλεων, ὡς τὸ εἰκός, πεφιλοτί- E μηνται οἰκοδομάς) τούτου μὲν ἀπέσχοντο. Προσωτέρω δέ, καὶ ὅσῳ τειχέων ὑπερίπτασθαι, τοὺς λίθους ἀποδισκεύοντες τὴν πόλεως ἐντὸς πίπτειν ἐποίουν. Ἀλλ' ἅμα τε τὴν πρώτην ἀφῆκαν, καὶ γύναιόν τε ἀνὰ τὴν πόλιν στοβοῦν, κατὰ κορυφὴν δεξάμενον τὴν βολήν, τήν τε κεφαλὴν διεσπαράχθη, καὶ πᾶσαν μελῶν παρελύθη τὴν ὄστωσιν. ὀλοφυρμὸς οὖν ἐγένετο, καὶ σχῆμα πόλεως ἁλούσης ἐπεῖχε τότε τοὺς ἔνδον, οὐδὲ ἦσαν ἐπὶ θέαν τῆς δυστήνου ἐκείνης ἀνθρώπου ἐξιέναι θαρσοῦντες.

Ὡς

Ὡς δὲ καὶ δευτέραν ἐπέρριψαν, καὶ ἤδη συχνὰς ἐποιοῦντο Ῥωμαῖοι τὰς βολάς, ἐκπλαγέντες ὁ δῆμος, λίθον ὑπὲρ κεφαλῆς ἕκαστος ἐφαντάζετο, ἄλλον τρόπον, καὶ οὐχ ὅνπερ οἱ μῦθοι περὶ Ταντάλου φασίν. Ὅθεν καὶ τῶν πολιτῶν βουλευομένων ἤδη, Ῥωμαίοις εἰσόδου παραχωρεῖν, αἰσθόμενον τὸ στρατιωτικόν, καὶ ὅσον ἐπὶ τῶν πύργων φυλακὴν εἶχε, δρόμῳ πολλῷ ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν ἀνεχώρουν· καὶ αἵ τε πύλαι πρὸς τοῦ δήμου ἀνακλιθεῖσαι, τὸν Ῥωμαίων εἰσῳδίαζον στρατόν. Ἐπειδὴ γοῦν καὶ ταύτην ὁ Δούκας εἶχε, δίχῃ τὸ στράτευμα διελών, τὸ μὲν αὐτοῦ που παρὰ τὴν πόλιν κατεῖχε, τοῖς ἐπ᾽ ἀκροπόλεως μαχούμενον, τὸ δ᾽ ἄλλο ἐς προνομὰς ἔπεμψε. Ταῦτα μὲν οὖν τῇδε ἐπράττετο. χώρα δέ τις πολυανθρωποτάτη καὶ εὔγεως, ἣν καλοῦσιν Ἀλίτζιον, τὰ ἐπὶ Βρεντεσίῳ συμπεπτωκότα λογισαμένη, τῷ βασιλεῖ προσεχώρησε. Πολεμίων δὲ ὀλίγος στρατὸς ἐπὶ λόχμης τινός, τοῖς τὴν Ῥωμαίων νέμουσιν ἐλλοχήσαντες ἵππον (Κελτοὶ δὲ ἦσαν) ἐπειδήπερ εἰς ὕπνον αὐτοὺς ἐνεχθέντας εἶδον, τὴν ἵππον ἐκεῖθεν ἤλασαν· ὅπερ ἀκούσαντες Ῥωμαῖοι, πρὸς τῶν ἐκ χορταγωγίας ἐπανιόντων αὐτοῖς ἀγγελθέν, ταχὺ διώξαντες, τήν τε ἵππον ἀνείλοντο πᾶσαν, καὶ τῶν πολεμίων τοὺς πλείστους ζωγρήσαντες εἷλον. Ὅτε δὴ καὶ ἄνδρα τῶν μάλιστα ἐν Ἰταλιώταις δοκίμων Συχέρην ὄνομα ἁλῶναι τετύχηκεν. Ἀλλ᾽ οὗτος καταφανής, ὅστις εἴη γεγονώς, χρυσίου δόσει τὸν κατασχόντα ὑπελθών, ἑαυτὸν ἔλυσε.

ια΄. Ῥωμαίους δὲ φήμη τις περιέπτη, ὡς Γυλιέλμος ἔπεισιν ὀλίγῳ ὕστερον, δυνάμεις ἐπαγόμενος βαρείας, ἠπειρώτιδάς τε καὶ ναυτικάς. Ὅθεν καὶ ἐκ τῶν ἐνόντων συσκευασάμενοι, ἡσυχῇ ἔμενον. Οὔπω δὲ πέμπτη μετ᾽ ἐκείνην ἡμέραν ἐφεστήκει, καί τις ἐκ τοῦ τῶν πολεμίων αὐτομολήσας στρατοῦ, Γυλιέλμον ἐγγὺς παρεῖναι ἐμήνυε, Ῥωμαίους ὡς ἐν ἄρκυσι συλληψόμενον. Ταῦτα οἱ Ῥωμαίων ἀκούσαντες στρατηγοί, τὸν πόλεμον ἤδη διέγραφον. Ἐδόκει τοίνυν Βασαβύλαν μὲν καὶ Ἰωάννην τὸν Ἄγγελον, τὸ μισθοφορικὸν ἅπαν ἔχοντας, καὶ τοὺς ὅσοι ἐξ Ἰταλίας τῷ βασιλεῖ προσεχώρησαν, τὸν ἐκ τῆς ἠπείρου ἀναδέξασθαι πόνον· τόν γε μὴν Δούκαν τοῖς ἐκ θαλάσσης διαγωνίσασθαι. Οὕτω γὰρ ἔφασκον ἀλλήλοις ἀμύνειν ἱκανοὶ ἔσεσθαι. Ἐντεῦθεν οὖν ὁ μὲν Δούκας σὺν τοῖς καταφράκτοις τῶν περὶ αὐτὸν ἱππέων βάδην ἐπὶ τὴν ἀκτὴν ἐπορεύετο, ἐπὶ θάτερα παραπλεούσας τὰς ναῦς ἔχων· οἱ δ᾽ ἄλλοι πρὸς τὴν ἐκ τῆς ἠπείρου ἑτοιμασάμενοι μάχην, κατὰ τάξεις ἐχώρουν. Αἱ δὲ τῶν Σικελικῶν νῆες, ἐπειδήπερ ἀγχοῦ τῆς πόλεως ἤδη ἐγένοντο, οὐκ ἔχουσαι ἀθρόαι τῷ λιμένι εἰσπεσεῖν (ἱκανῶς γὰρ ἔνδοθεν εὐρυνόμενος, εἶτα εἰς στενὸν ἠρέμα τελευτᾷ) κατὰ δεκάδας διαιρεθεῖσαι εἰσῄεσαν ἐκ διαδοχῆς. Ὅτε δὴ λέγεται, ὡς ὁ Δούκας πρὸς τὸ πλῆθος ἀποδειλιάσαν τὸ Ῥωμαίων ὁρῶν ναυτικόν, ἅτε κομιδῇ ὀλίγον ὄν, τέσσαρες γὰρ πρὸς τὰς δέκα αἱ πᾶσαι νῆες ἦσαν αὐτῷ, τοιάδε τινὰ ἐννοεῖ. Γράμμα ὡς ἐκ βασιλέως δῆθεν ἄρτι πεμφθὲν ἐπέδειξε τούτοις ἐξενεγκών. Ἐδήλου δὲ τὸ γράμμα, δυνάμεις ἐκ γῆς καὶ θαλάττης ἀμφὶ μέσην ἡμέραν αὐτοῖς ἥξειν. Τῶν δὲ ἐπαρθέντων ἤδη πρὸς τὴν ἐλπίδα, Ἀλλ᾽ εὐχόμην, ἔφη, ὦ συστρατιῶται, τὴν νίκην ἡμᾶς, ὡς μὴ αὐτοὶ τῶν εἰς δεῦρο καμάτων τὸ βάρος βαστάσαντες, εἶτα τῶν ἐκ τῆς νίκης ἀγαθῶν, καὶ τοῖς ὀψὲ πρὸς τὸν ἀγῶνα διαπαντῶσιν ἐπικοινωνεῖν ἕξομεν. Ταῦτ᾽ εἰπὼν ὁ στρατηγός, ἐπειδὴ τὰς τῶν πολεμίων ναῦς ἔνδον ἤδη τοῦ λιμένος γεγενημένας εἶδεν, ἔργου λοιπὸν ἐκέλευεν ἅπτεσθαι. καὶ

A ris in publicum egredi audebant. Ut autem jactus alter, moxque crebri alii a Romanis iterantur, confeſtim turbatur plebs, ac ſupra caput imminere lapidem ſibi quiſque credit, aliter plane ac de Tantalo loquuntur fabulæ. Inde cum de recipiendis in urbem Romanis deliberarent oppidani, ut rem advertere præſidiarii milites, & quotquot tuebantur turres, celeriter in acropolim confugere, moxque plebs apertis portis Romanas copias introduxit. Hac itaque potitus etiam civitate Ducas, exercitu bifariam diviſo, partem aliam quæ arcem oppugnaret in urbe continuit, aliam emiſit ad depopulandos agros. Dum hæc ibi gererentur, regio quædam fertilis incoliſque copioſa, quam B Alitzium vocant, cum ea quæ Brunduſio evenerant revolveret, ad Imperatorem defecit. Hoſtium ibi exiguæ copiæ (Celtæ autem erant) ſaltibus abditæ, & iis qui Romanorum equos paſcebant inſidiantes, ſomno ſopitis illis, equitatum omnem inde abduxere. Illud ſimul atque perceperunt Romani, ex iis qui a pabulatione revertebantur, hoſtes quam citiſſime inſecuti, & equos recipiunt, & hoſtium pleroſque vivos capiunt, atque in his illuſtrem maxime inter Italos virum, nomine Sycherem. Sed is priuſquam quis eſſet agnoſceretur, numerata illi a quo captus fuerat pecunia, ſeſe redemit.

XI. Non multo interjecto tempore C ad Romanos fama pertulit Gulielmum cum ingentibus terra marique contractis copiis adventare. Quamobrem cunctis ad bellum paratis, quieti ſtetere. Vix quintus inde effluxerat dies, cum ab hoſtili exercitu adveniens transfuga, prope eſſe Gulielmum nuntiavit, Romanos omnes veluti inter retia concluſurum. His peractis, Romanorum Duces ita ordinavere aciem, ut Baſſavilia & Joannes Angelus cum ſtipendiariis copiis, atque iis, quæ ex Italia ſeſe adjunxerant Imperatori, terra belli molem ſuſtinerent: Ducas vero maritimis hoſtium copiis ſeſe opponeret. Sic enim ajebant fore ut ſibi viciſſim auxiliarentur. Itaque prima luce Ducas cum cataphractis equitibus lento ad littus gradu proficiſcitur, ab altera parte adnavigante claſſe: cæteri vero ad terD reſtre prælium parati, ordinata acie procedebant. At Siculæ naves, poſtquam urbi appropinquarunt, cum portum ſubire confertim non poſſent (nam in medio amplus ſatis, ſenſim in exitum anguſtiorem deſinit) decem ſimul per vices diviſis ordinibus ingrediuntur. Tum vero Ducam ajunt, cum navium hoſtilium multitudine exterritam claſſem Romanam videret, utpote exiguam admodum (vix enim quatuor illi ſupra decem naves erant) talia excogitaſſe. Litteras velut ab Imperatore jamjam miſſas militibus oſtendit, traditque in manus, quibus ille terra marique circa medium diem adfuturas copias nunciabat. Qua ſpe ereE ctis iis, *Sed nos*, inquit, *potius*, *Commilitones*, *victoriam nobis ipſis expetamus*, *ne cum totam laborum molem in præſentia ſuſtinuerimus*, *qui ſerius ad prælium venient*, *victoriæ gloriam fructumque nobiſcum partiantur*. His dictis, Ducas, ubi jam portum ſubiiſſe hoſtium claſſem vidit, ſuos occipere opus jubet. Prælio

Edit. Pariſ. pag 94.

βουλομένων, ὅπῃ τὸν πόλεμον τόνδε διοικεῖσθαι χρεών, τοῖς μὲν ἐπὶ Βάρην ἰέναι, παρρείᾳ τε τὴν πόλιν ἀσφαλίζεσθαι ἐδόκει· τοῖς δὲ τοῦτο μὲν οὐκ ἤρεσκεν, δειλίας εἶναι φάσκοντας ἄντικρυς, εἴγε τῶν ἐν χερσὶ μεθέμενοι ὀπίσω χωρήσουσιν. οἷς οὖν ὑπὸ ταῦτ' ἐδόκει, τὸν μεταξὺ χρόνον ἐπὶ κενῆς τρίβεσθαι οὐκ ἀνεχόμενοι, τῷ περιβόλῳ αὖθις προσέβαλον, μέρος τε αὐτοῦ πολὺ καθήρουν τοῖς πετροβόλοις. Οὐ μὴν οὐδὲ τοὺς Βαρβάρους ἀπώσασθαι εἶχον. Ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον θαρσήσαντες, ἐπεξίεσαν σφίσιν· ἔπειτα Ῥωμαίων ἐπιβρισάντων, αὖθις ἐπὶ τὸ τεῖχος ἔθεον: Καὶ εἰ μὴ τύχη τις ἐπιγενομένη Ῥωμαίους διεκώλυσε, τάχα ἂν ἥλω κατὰ κράτος τότε Βρεντήσιον. Ἀνέβησαν μὲν γὰρ ἤδη τὸν περίβολον, καὶ ἀπὸ τῶν πύργων τοῖς ἔνδον ἐμάχοντο. Ἀλλὰ πολύ τι μέρος αὐτοῦ πεπονηκὸς ἤδη ταῖς συχναῖς προσβολαῖς, εἰς γῆν ἐνέχθη πεσόν, συγκατέσπασέ τε πολλοὺς αὐτῶν, ὥστε ἄπρακτοι ἀνεχώρησαν. Σικελοὶ δέ, ἐπειδὴ μηδέπω Γουλιέλμος παρῆν, βουλὴν ἐποιοῦντο ὅπως ὁμολογίᾳ Ῥωμαίοις τὸ φρούριον ἐνδώσουσιν. Ἀλλ' ἡ τύχη ὥσπερ τακτόν τινα Ῥωμαίοις ἕψεσθαι ἐπαγγειλαμένη χρόνον, εἶτα ἐκμετρηθέντος αἰσθομένη, ἀπὸ μέσης αὐτοὺς τῆς πόλεως λιποῦσα ᾤχετο. ἐν ᾧ γὰρ ταῦτα Σικελοὶ διενοοῦντο, ἠγγέλλετο αὐτοῖς ἐγγὺς ἤδη Γουλιέλμον στρατῷ μεγάλῳ ἐπιέναι. Ὅπερ ἐκεῖνοι ἀκούσαντες, ἀπέσχοντο μὲν τῶν βεβουλευμένων. ἐπὶ δὲ τὰ τείχη ἀναβάντες, ἐκροτάλιζον θαμά, καὶ ὥσπερ Ῥωμαίους ἐξελάσαντες ἤδη, ἡμέραν ἦγον ἑόρτιον. Ταῦτα μὲν δὴ τῇδε ἐπράσσετο.

ιγ'. Γουλιέλμος δὲ ἄρας ἐκ Μυσίας παντὶ τῷ στρατῷ, ὡς ἐπὶ Βρεντήσιον ἐπορεύετο. ὅτε στόλος αὐτῷ ἐπὶ τῆς ἀντιπόρθμου τῷ Βρεντησίῳ νησῖδος, ὀλίγον ἀπὸ σταδίων ὁρμισάμενος ἵστατο. Κατὰ ταυτὸν γὰρ ἀμφοτέρωθεν Ῥωμαίοις τὴν προσβολὴν ποιεῖσθαι διενοεῖτο. Ἀλλὰ Ῥωμαίους τὸ μὲν αὐτίκα ξυνναυμαχῆσαι, πρινὴ καὶ Γουλιέλμον αὐτοῖς ἐπιστῆναι, δυσβουλία τις, καὶ τὸ χρῆναι οἶμαι κακῶς αὐτοὺς πεπονθέναι, παρείλετο. Πρὸς δὲ ἀμφοτέρους τὴν μάχην διενεγκόντες, τὰ Βασιλέως διέφθειρον πράγματα. στρατὸν γὰρ ἤδη ἐκ Βυζαντίου καραδοκοῦντες ἥκειν, ἐς τὴν ἐκείνου τάχα παρουσίαν τὴν προσβολὴν ἀπετίθεντο. Ὡς δὲ ἤδη ἐγγὺς εἶναι ἠγγέλλετο Γουλιέλμος, τότε δὴ τὴν ἀμφοτέρων ἄκοντες ἀνεδέχοντο μάχην. Ἄνδρε τοίνυν δύο δοκίμω τὰ εἰς τὰς μάχας ἐπιλεξάμενοι, Ἰωαννάκιόν τέ τινα Κριτόπλην, καὶ Παράμην Πέρσην γένος, ἅμα Ἴβηρσι καὶ Μασσαγέταις, ἐφ' ᾧ ἀκροβολίσασθαι ἔπεμψαν. Οἳ καὶ ἐπειδὴ τάχιστα τοῖς πολεμίοις συνέμιξαν, πρὸ πέντε που καὶ τεσσαράκοντα σταδίων τὸν χάρακα πηξαμένοις, ἐν τῇ ἐγγύθεν ἀποπορείᾳ κατὰ νώτου αὐτοῖς ἐπιθέμενοι, πολλούς τε τῶν ἐπὶ τῆς οὐραγίας ἔκτειναν, καὶ ἵππους τῶν σκευοφόρων συχνοὺς ἤλασαν, σημεῖόν τε σφᾶς ἀφελόμενοι ἐπὶ Βρεντήσιον ἦλθον. Ἀλλὰ Σικελοὶ τούτου μὲν ἧττον ἐφρόντισαν, ἅτε γὰρ ἐν πλήθει μεγάλῳ αἴσθησις οὐδεμία τούτοις ἐγένετο. Ὀλίγῳ δὲ Ῥωμαίων ἀποστρατοπεδευμένοι, ὅσῳ ἀμφοτέροις τοὺς χορτηγωγοὺς ἐπιμίγνυσθαι, τὸν πόλεμον διέγραφον. Ἤδη δὲ καὶ τὸ ναυτικὸν ὀλίγον λοιπὸν τοῦ λιμένος ἀποσαλεῦον ἵστατο τούτοις. Καὶ Σικελοὶ μὲν ἐν τούτοις ἦσαν. Ῥωμαῖοι δὲ καὶ πρότερον μὲν πολλῷ τῷ ἐξαλλάσσοντι τοῦ τῶν πολεμίων ἐλαττονοῦντο στρατοῦ, τότε δὲ ἔτι

A bus quemadmodam bellam id ordinari oporteret, quidam Barim redeundum cenſuerant, valloque urbem muniendam: aliis ejuſmodi conſilium non arriſit, metum fore manifeſtum dicentibus, ſi omiſſis iis quæ in manibus erant, retrocederent. Itaque quibus ea placuit ſententia, tempus interea nequicquam teri haud paſſi, iterum aggrediuntur mœnia, magnamque partem machinis ſubruunt. Neque tamen Barbaros ex iis depellere potuere: e contra audaciores illi effecti invadunt Romanos: ſed mox rurſum iis irruentibus, intra mœnia ſeſe recipiunt: quo tam tempore, niſi Romanis neſcio qua obſtitiſſet fortuna, veniſſet baud dubie Brandusium in eorum poteſtatem; vique expugnatum fuiſſet; jam enim vallum ſuperaverant, atque e turribus cum B iis, qui intra urbem erant, dimicabant; ſed major eorum pars, crebris oppugnationibus quaſſata, in terram decidit, & ex iis quamplurimos ſecum traxit, ſicque re infecta rediere. Siculi autem, cum necdum adeſſet Gulielmus, injere conſilium arcis per conditiones Romanis dedendæ. Verum fortuna, certo quaſi temporis quodam ſpatio ſe Romanos ſecuturam eſſet pacta, idque jam elapſum ſenſiſſet, illis in media civitate relictis, receſſit. Dum enim hæc Siculi deliberant, nuntiatur oppidanis Gulielmum magno cum exercitu prope adeſſe. Quibus auditis, conſilium id intermiC ſere, ac in muros prodeuntes, frequenti plauſu, quaſi depulſis jam inde Romanis, feſtum egerunt diem. Hæc tum ibi gerebantur.

Edit. Pariſ. pag. 96.

XIII. Movens vero ex Myſia Gulielmus cum univerſo exercitu verſus Brundusium contendit, dum claſſis Sicula ad parvulam Inſulam Brundusio paucis abhinc ſtadiis obverſam appellit: ita enim ab utraque parte Romanos adoriri ſtatuerat. Sed illos, quominus extemplo navale committerent prælium priuſquam a Gulielmo impeterentur, neſcio quod pravum conſilium, & quod iis impendebat damnum, avertit. Dum enim contra utrumque certamen D ineunt, res Imperatoris peſſumdedere. Novum quippe Byzantio exercitum expectantes, & quouſque adeſſet ille (quod brevi futurum arbitrabantur) hoſtes aggredi diſtulerunt. Ubi vero Gulielmum prope adeſſe affertur, tum vero etiam inviti utrumque ineunt prælium. Duos itaque ſpectatæ in bello virtutis delectos viros, Joannicium quemdam Critoplem & Paramem natione Perſam, cum Iberis & Maſſagetis ad velitandum cum hoſtibus, præmittunt. Ubi ſe iis ſtatim immiſcuere, utpote ad quintum & quadrageſimam ſtadium caſtra habentibus; fugientes, quorum brevis ad ſuos erat reditus, a tergo invadunt, mulE tus de extrema cædunt acie, plurimoſque ſarcinarios capiunt equos, tandemque erepto ad hæc militari ſigno Brundusium revertuntur. Verum a Siculis ea clades in levi habita, cum in tanta multitudine vix perciperetur. Simulatque vero jam proxime Romanos caſtra ii admovere, itaut partis utriuſque pabulatores miſcerentur, ordinaverunt acies: ſed & nec procul a porta aberat illorum claſſis. Talis erat rerum apud Siculos ſtatus. Tum vero maxime a Romanis, qui jam antea militum numero

Pag. 97.

longe inferiores hoſtili erant exercitu, defluxit robur & audacia. Nam & aliorum ſociorum quamplures ab iis ſunt dilapſi, & Celtarum non ignobilis turma, quæ ſub Romanis ſtipendia merebat, ad Gulielmum occultiſſime tranſivit. Ea ubi is vidit, utendum occaſione temporis putavit, ne interlapſo tempore Robertus, quem contractis copiis adventare rumor erat, auxilia iis ferret, aut terreſtres maritimæve copiæ ab Imperatore miſſæ ſubvenirent. Inſtructa itaque per turmas acie proceſſit. Romani autem, vel non repugnante, vel forte tergiverſante Roberto, copiis pariter inſtructis, & ordinata prout potuere acie, adverſa fronte conſtitere. Horrendum quid tum erat, exiguam Romanorum vim cum univerſis Siculorum copiis depugnaturam intueri. Aliquamdiu a congreſſu utraque pars abſtinuit. Sed mox quidam eques ſtipendiarius, e Romanorum phalange procurrens in medium, hoſtem, qui ſingulari certamine ſecum vellet congredi, evocat. Sicque invicem concurrentes, prælium ineunt: quod mane inceptum ancipiti aliquamdiu Marte protractum eſt, Romanis fortiſſime dimicantibus: verum Siculis deinceps multitudine ſua eos circumfundentibus, tandem illi fugantur. Fugientium multi cecidere, multi vivi capti ſunt, alii crebra impulſione, ſummoque impetu in urbem ſeſe recepere, atque in his Dux ipſe Alexius. Ducas vero extra mœnia relictus, non prius & ferire & feriri abſtitit, quam circumcluſus ab hoſtibus poſt longam & pertinacem pugnam captus eſt. Poſtquam illum cepere Siculi, alios qui in urbe erant ſine labore velut reti concluſos habuerunt. Sic partam antea a Comneno & Duca gloriam extinxit eorum imprudentia. Ita igitur eorum qui nunc vivunt; alii cum in rebus militaribus operam ſtudiumque non contulerint, publicam rem evertunt: alii autem qui hanc forte quidem Imperatoriæ artis partem attigerunt, in pluribus peccant. Ars enim etiam quædam eſt exercitus præfectura: & qui ad eam accedit, varia ac multiplici ſcientia ſit inſtructus neceſſe eſt, & ad quoslibet ejuſdem uſus, cum id tempus poſtulaverit, accommodatus. Fuga enim, ſi eum oportet, ineatur, idque dederit occaſio, probro caret: viciſſim hoſtem effuſe inſequi utile interdum eſt. Ubi vero conſilio magis quam manu videtur res gerenda, ad extrema deſcendere rerumque ſummam experiri, tum maxime detrectandum. Multis etenim iiſque diverſis rebus ad unam victoriæ finem tendentibus, nil refert quibus quis uſus ad eum pervenerit. Si Romani itaque, cum careret iis copiis Alexius, quas adducendas juſſerat Imperator, Siculis ſeſe viribus impares cernentes, exercitum in naves tranſduxiſſent, cumque illorum claſſe conflixiſſent primum, procul dubio tum debellaſſent hoſtes, & receſſum a continenti partis mari reſarciviſſent victoriis: & ſic poſtmodum, cum id poſtulaſſet occaſio, in continentem iterum egreſſi, cum majoribus in Italia viribus bellum confeciſſent. Sed enim illi non ſine dedecore recedi poſſe rati, amiſſi totius perditique exercitus ignominiam incurrerunt. Ita tum ibi res gerebantur.

XIV. Poſtquam hæc Principi comper-

Edit. Pariſ. pag. 98.

μᾶλλον ὑπέρρει τὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῖς. Ἄλλοι τε γὰρ ὡς πλεῖστοι συμμάχων ἀπετάξαντο τούτοις, καὶ δὴ καὶ μοῖρά τις Κελτῶν οὐκ ἀγεννὴς μισθοῦ Ῥωμαίοις δουλεύουσα, Γυλιέλμῳ λαθραιότατα προσεχώρησε. Ταῦτα ὁ Γυλιέλμος ὁρῶν, δεῖν ἔγνω τὴν τοῦ καιροῦ προαρπάζειν ὀξύτητα, μήποτε τοῦ χρόνου διαγινομένου, ὁ Ῥομπέρτος αὐτοῖς ἐπιβοηθῆσαι γένοιτο, (ἠγγέλλετο γὰρ ἤδη δυνάμεις ἀθροίσας ἐπανιέναι) ἢ γοῦν στρατιά τις ἠπειρῶτις ἢ ναυτικὴ ἐκ βασιλέως ἀφίκοιτο παρ' αὐτούς. Καὶ δὴ ἐκτάξας τὸ στράτευμα κατὰ φάλαγγας, ἐχώρει. Ῥωμαῖοι δὲ Ῥομπέρτου εἴτε ἑκόντος, εἴτε τύχῃ τινὶ ὑστεροῦντος, ἐτάττοντο καὶ αὐτοί· κατὰ τὸ ἐνὸν κοσμηθέντες, ἀντιμέτωποι ἵσταντο. ὅτε δὴ καὶ θάμβος ἦν ὁρᾶν Ῥωμαίων ὀλιγοπερίγραπτόν τινα ἰσχὺν ὅλαις δυνάμεσι μαχουμένην Σικελικαῖς. Μέχρι μὲν οὖν τινος οὐδέτεροι χειρῶν ἦρχον. Μετὰ δὲ ταῦτα, τῶν μισθοφορούντων τις ἱππέων τῆς Ῥωμαίων φάλαγγος προπηδήσας ἐν μεταιχμίῳ ἔστη, τὸν βουλόμενον μονομαχεῖν προσκαλούμενος. Τούτῳ τε τῷ τρόπῳ συμπεσόντες, ἀλλήλοις ἐμάχοντο. Καὶ ἡ μάχη ἕωθεν ἀρξαμένη, μέχρι μὲν οὖν πολλοῦ ἀγχώμαλος ἦν, Ῥωμαίων εὐψυχότατα διαγωνιζομένων. Ἔπειτα Σικελοὶ τῷ πλήθει βιαζόμενοι, ἐτρέψαντο τούτους. Φευγόντων οὖν καὶ πολλοὶ ἔπεσον, καὶ ζωγρείας ἠρέθησαν. Οἱ δ' ἄλλοι σὺν ὠθισμῷ πολλῷ καὶ βίᾳ εἰς τὴν πόλιν εἰσέπιπτον, ἐν οἷς καὶ Ἀλέξιος ὁ στρατηγὸς ἦν. Ὁ Δούκας δὲ τειχέων ἔξω λειφθείς, οὐ πρότερον ἀνῆκε παίων καὶ παιόμενος, πρὶν ὑπὸ τῶν πολεμίων κυκλωθείς, αἰχμάλωτος μετὰ πλείστους ὅσους ἐγένετο ἀγῶνας. Σικελοὶ δέ, ἐπειδὴ τοῦτον εἷλον, καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς πόλεως λοιπὸν ἀμογητί, ὡς ἐν παγάγρᾳ σαγηνεύσαντες εἶχον. Ἐς τοῦτο δὴ τέλους τοῦ Κομνηνοῦ καὶ τοῦ Δούκα ἡ ἀβουλία τὸ πρὶν περιελέγχει κλέος. Οὕτως οἱ νῦν οἱ μὲν παντάπασι στρατηγικῶν ἄμοιροι διατελοῦντες, τὰ πράγματα σφάλλουσιν· οἱ δὲ τοῦτο μὲν τυχὸν ἴσασι στρατηγικῆς μέρος, τῷ πλείονι διαμαρτάνουσι. Τέχνη γάρ τις ἐστὶ καὶ ἡ στρατηγία· καὶ χρὴ τὸν ταύτην μετιόντα, πολυειδῆ τινα καὶ ποικίλον εἶναι, καὶ πρὸς ἕκαστον ἐπικαιρότατα τῶν ταύτης μεταπίπτεσθαι εἰδῶν. Φεύγειν τε γάρ ἐστιν ὅτε χρὴ μηδὲν αἰσχυνόμενον, εἰ τοῦτο διδοίη καιρός, καὶ αὖ ἀνυπόστατα διώκειν, πρὸς τὴν χρείαν ἑκάτερον· ἔνθα τε ἐπινοίᾳ μᾶλλον ἢ χειρὶ κατορθοῦν φαίνοιτο, παραιτεῖσθαι τὸ τοῖς ὅλοις διακινδυνεύειν. Πολλῶν γάρ τινων καὶ διαφόρων πραγμάτων, ἐς ἕν τι τέλος τὴν νίκην ἀγόντων, ἀδιάφορόν ἐστιν, ὁποτέρῳ τις χρησάμενος ἐπ' ἐκεῖνο ἥξει. Καὶ τοίνυν Ῥωμαῖοι, τοῦ Ἀλεξίου δυνάμεων ὑποσπανίζοντος, ἃς ὁ βασιλεὺς αὐτῷ ἄγειν ἐκέλευσεν, εἴγε Σικελοῖς οὐκ ἀξιομάχους ἑαυτοὺς εἰδότες, ἐπὶ τὰς ναῦς τε τὸ στράτευμα ἀνεβίβασαν, καὶ στόλῳ τῷ αὐτῶν συμπλακεῖσαν πρότερον, αὐτοῦ τε κατὰ κράτος περιεγένοντο ἄν, καὶ τὴν ἐκ τῆς ἠπείρου ὑποχώρησιν τοῖς ἐκ τῆς ὑγρᾶς παραμυθήσαντο τροπαίοις· οὕτω τε καιροῦ καλοῦντος, ἐπὶ τὴν ξηρὰν αὖθις ἐκβάντες, σὺν δυνάμεσι πλείοσι τὰς ἐν Ἰταλίᾳ διηγωνίσαντο μάχας. Ἀλλ' ἐκεῖνοι, τὴν ἐκ τοῦ ὑποχωρεῖν ὑφορώμενοι ἀδοξίαν, εἰς τὴν τοῦ πανστρατιᾷ διεφθάρθαι περιπεπτώκασιν ἀτιμίαν. Ταῦτα μὲν οὖν τῇδε ἐγένετο.

ιδ'. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦτο ἀκούσας, ἐδυσχέραινε

μὲν ὡς τὸ εἰκός· καὶ μάλιστα ὅτι μετὰ τοσαύτας προηγησαμένας, ταῦτα ξυνέπεσεν, εὐτυχίας. Ἀτύχημα γὰρ μετὰ δόξαν ἐπιγεγονός, παραιτεῖται μὲν τὸ δύσκλειαν, ἀνίαν δὲ μάλιστα προξενεῖν εἴωθεν, ὅτι μικροῦ τοῦ τὸ πᾶν δεήσαν κατορθοῦν, εἶτα ἀπώλοντο ἅπαντα. Ἤλγησε μὲν οὖν διὰ ταῦτα, οὐ μὴν καὶ ἡττήθη τοῦ πάθους. Ἀλέξιον τοίνυν, ὃς τὸ τοῦ Πρωτοστράτορος ἀνεζώννυτο τότε λειτούργημα, ἐπὶ Ἀγκῶνα Ἰταλίας αὖθις ὡς ἐξ ὁρμητηρίου τινὸς ἐντεῦθεν μεταποιησόμενον ἔπεμψεν. Οἱ γὰρ τῇδε ἄνθρωποι ὅρκους Βασιλεῖ φθάσαντες ἔδοσαν, Ῥηγὶ μὲν τῷ Ἀλαμανῶν οὔποτε ἑκόντες πολεμήσειν, χρήματα δὲ τοῦ Βασιλέως καὶ Ῥωμαίων, καὶ οὓς ἂν αὐτοὺς πέμψειε, τούτους δὲ τηρήσειν ὅσα καὶ ἑαυτούς. Ὅθεν δὲ εἰς τοῦτο Βασιλεὺς προήχθη, αὐτίκα δηλώσω. Ὁπότε ἤδη ἐπὶ Κέρκυραν ἐστράτευε, δύσνουν καὶ δύστροπον τὸ Οὐενετίκων κατανοήσας ἔθνος, περὶ πλείονος ἔθετο, ὅπως ἂν Ἀγκῶνος λοιπὸν μεταποιηθείς, ὀφρύος τε τῆς Οὐενετίκων τὸ πολὺ καταπαύσειε, καὶ τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ πολέμους ἐντεῦθεν ῥᾷστα διαγωνίζοιτο. Διὰ ταῦτα μὲν Ἀλέξιος σὺν χρήμασι πολλοῖς ἐπὶ Ἀγκῶνα ἦλθεν. Ὅθεν Κωνσταντῖνόν τε τὸν Ὦτον καὶ Ἀνδρέαν Κόμητα πόλεως Ἰταλικῆς, τοῦτε χεῖρα γενναῖον καὶ ἀνδρείας εὖ ἥκοντα ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἐκπέμψας, χεῖρά τε σύμμαχον ἤθροιζε πολλήν, καὶ πόλεις ὡς πλείστας Ῥωμαίοις ἐδουλοῦτο· ὅτε δὴ γέγονέ τι καὶ τοιοῦτο. Ὁ Ῥώμης Ἀρχιερεὺς Γυλιέλμῳ φιλίαν ἤδη ὁμολογήσας, ἐπειδὴ τὼ ἄνδρε τούτω διὰ τῆς Ῥώμης ἰόντε ἔγνω χώρας, ἰσχυρότατα διεκώλυσεν. Ἀλλὰ τῶν ἐπὶ δόξης τινές, οἳ Ῥωμαίοις εὔνοιαν φθάσαντες ὡμολογήκεσαν (ἔθος γὰρ ἀεὶ Βασιλεῖ Μανουὴλ ἦν τῶν τῇδε πολλοὺς ἑταιρίζεσθαι) ἐπισυστήσαντες τὸν δῆμον αὐτῷ, τὸ Βασίλειόν τε σημεῖον ἐντιμότατα τῇ δόσει εἰσεδέξαντο, καὶ τῷ Κοντοστεφάνῳ κατ᾽ ἐξουσίαν, οὓς ἂν βούλοιτο, μισθοῦσθαι ἐφῆκαν. Ἐφ᾽ οἷς χαλεπήνας ὁ Ἀρχιερεύς, ὃ μόνον εἶχεν, ἐπιτιμίῳ τὸν δῆμον καθυποβάλλει, μηδὲν μέσον εἶναι λέγων Ῥώμῃ τῇ νεωτέρᾳ πρὸς τὴν πρεσβυτέραν, πάλαι ἀπορραγεισῶν. Χρῆ δὲ μᾶλλον, τῷ Σικελῶν ἀμύνειν δυνάστῃ, μέλος γὰρ αὐτῶν ἐστι· εἶτα κακῶς πεπονθότι, τῷ πρὸς πολλῷ αὐτοῦ κρείττονα διαγωνίσει μὴ βεβοηθηκέναι, ἀνόσιον. Τοῦτο δὲ τὸ ἐπιτίμιον εὐλαβηθείς ἤδη τις, ἀφίσταται μὲν τῶν τὰ Βασιλέως περιεπόντων, εἰς δὲ τὸν Ἀρχιερέα παλιμβόλῳ μετετίθετο γνώμῃ. Ἀλλ᾽ οἱ τὰ Ῥωμαίων πρεσβεύοντες, τοῦτον μὲν βίᾳ πολλῇ ἐκεῖθεν ἀπήλασαν. ὡς δὲ τὴν ἀπιστίαν αὐτοῦ στηλιτεύσωσιν, βάρβαρόν τινα τρόπον, καὶ ἀπειροκαλίας οὐ πόρρω τινά, τὴν πανοπλίαν καὶ τὸν ἵππον ἐπὶ ξύλου τινὸς ἠρτημένα, ἀπὸ καλῳδίων ἀφῆκαν φέρεσθαι. ἐπί τε τὸν Ἀρχιερέα ἐμφανῶς ἤδη στάντες, ἄκοντα τῶν ἐπιτιμίων ἀνεῖναι τοὺς ἀνθρώπους ἀνέπεισαν. Ὅτε τὰ Ῥωμαίων αὖθις πολλῷ τῷ ἐντεῦθεν ἐχρῆτο τῇ παρρησίᾳ. Πόλιν τε οὖν, ἣ ἀπὸ Γερμανοῦ τοῦ ἐν ἁγίοις τὴν προσηγορίαν ἔχει, πολέμῳ παρεστήσαντο, καὶ ἄλλας ἀμφὶ τὰς τριακοσίας ὑπὸ Βασιλεῖ ἔθεντο. ὧν ὅπως ἑκάστη κλήσεως ἔχοι, ἔξεστι τῷ βουλομένῳ ἐκ τοῦ κατὰ νότον τῆς πόλεως ἐπὶ τοῖς παλαιοτέροις ἀρχείοις τῷ Βασιλεῖ τούτῳ ἐγηγερμένου ἀναλέγεσθαι δόμου. Εἰ γὰρ καὶ πλείους τούτων ἐνταῦθα γε-

ta ſunt, graviter, ut par erat, eſt indignatus, eo maxime quod poſt tot proſperos fortunæ ſucceſſus acciderant. Interveniente quippe poſt partam gloriam calamitate, etſi infamia ſit minor, eo tamen major ſuboriri ſolet triſtitia, quod cum prope abſueris a ſumma re conficienda, totam perdideris. Verum etſi ea propter doluerit Imperator, nequaquam tamen fregit illius animum conceptus ex hac clade mœror. Alexium itaque, qui tum Protoſtratoris dignitate auctus fuerat, Anconam, Italiæ urbem, miſit, ut inde, quaſi ex belli ſede, bellum inſtauraret. Fidem enim Principi dederant oppidani, nuo ſe quidem ultro adverſus Alemanorum Regem arma ſumpturos, ſed pecunias, quæ ab Imperatore & Romanis, atque adeo qui ab iis ſubmitterentur viros, ut ſeipſos ſervaturos. Quæ vero ad id Principem cauſa impulerit, nunc dicam. Cum bellum ad Corcyram gereret, Venetorumque populos ſibi infenſos moroſoſque adverteret, id maxime curavit, ut vindicata ſibi Ancona, Venetorum faſtum retunderet & ſuperbiam, belliaque inde Italica facilius exequeretur. Ea igitur propter magna cum pecuniarum vi Anconam venit Alexius: atque inde dimiſſis in Italiam Conſtantino Oto & Andrea Comite civitatis Italicæ, viro manu impigro & fortitudine inſigni, auxiliares aliquot contraxit copias, urbeſque quamplures Romanis aſſeruit: Interea Pontifex Romanus, inito cum Gulielmo fœdere, ubi viros illos per Romanum agrum tranſire audivit, id quidem maxime prohibuit. Sed ex illuſtrioribus nonnulli, qui benevolentiam Principi ſuam ſpoponderant (Manueli quippe Imperatori ſolemne ſemper fuit plurimos ex iis qui ibi degunt ſibi conciliare) concitata adverſus Pontificem multitudine, vexillum Imperatorium ſummo cum honore necnon & veneratione ſuſcepere, & Contoſtephano pro libitu quos vellet conducendi milites poteſtatem fecere. Ob ea indignatus Summus Pontifex, quod unum poterat, populum anathemate ferit, Nihil attinere inquiens Romam inter Novam & Veterem, quæ jam olim ſciſſa eſſent: Quin potius Siciliæ Domino opem ferendam eſſe, qui illorum membrum eſſet, cum præterea impietatis ſpecies ſit, eam non adjuvare, qui a multo fortiori opprimitur. Ejuſmodi excommunicationem veritus quidam ex iis, qui Imperatoris partes ſequebantur, abſceſſit, & ad Summum Pontificem, mutata ſententia, venit. Sed qui tum ibi Romanis favebant, magna eum inde vi expulere: utque omnibus innoteſceret hominis perfidia, modo quodam barbarico & invenuſto, illius armaturam & equum in altum quoddam lignum extollunt, moxque laxatis funibus ad terram ferri ſinunt. Ita palam inſurgentes in Pontificem, ut anathematum vinculis homines ſolveret perſuaſere. Atque inde major rurſum Romanis crevit audacia. Itaque & civitatem quæ a Divo Germano nomen ſortita eſt, expugnarunt, & alias circiter trecentas in Imperatoris poteſtatem redegerunt, quarum qui volet cognoſcere nomina, in eo quod in veteribus Palatiis, quæ ad Meridiem vergunt, ab Imperatore extructum eſt, triclinio poterit perlegere. Ubi quidem

Edit. Pariſ. pag. 99.

atſi plures bis deſcribantur, in iis tamen adulatio quædam immenſior; & eorum qui geſta altius evehere conantur, quales multi eſſe ſolent, illiberale ſtudium deprehenditur. Et ſane ipſum etiam ex iis indignantem Principem non ſemel audivi. An vero hæc inde modo ablata ſint, non auſim aſſeverare.

XV. Ita denuo parum abſuit quin omnis Italorum regio ſubderetur Romanis. Sed Alexius Comnenus, & Ducas, cæterique Romanorum Duces, qui a Siciliæ Principe capti fuerant, res iterum
Edit. Pariſ. pag. 100.
peſſumdedere. Quippe cum ob ea, quibus conflictabantur, mala & incommoda multa Siculis ſacramento interpoſito promiſiſſent, tot victoriarum fructus Romanis abſtulere. Quibus enim pactis ac conditionibus non ſubſcribet ille, qui compedibus vinctus, antriſque incluſus ſubterraneis detinetur? Hæc autem fecere Siculi, ut qui hic tum detinebantur, interea dum paciſceretur cum Gulielmo Imperator, ab eo deficerent, urbeſque ante hoc tempus ſibi contraderent. Quod ut accepit Imperator, quæque agebantur reſcivit, miſſis in Siciliam litteris, Romanis captivis in hunc modum reſcripſit. *Mirari ſubit qua ratione factum ſit, viri, ut in rebus gerendis vobis ſemper defuerit animi fortitudo. Præclaras quippe jam ante partas victorias deflorastis, & in qua eſtis modo, vobiſmetipſis comparaſtis fortunam. Nunc autem ea quæ a vobis jam perperam geſta ſunt inſtaurare Deo volente ſatagentibus obſiſtitis. Nunne advertitis hæc excogitaſſe Siculos, ut noſtros in futurum ſucceſſus retardarent? Quis enim Italorum erit, qui ubi regionem quam jam poſſidemus, Gulielmo a nobis rurſum tradendam eſſe perceperit, non continuo a nobis deficiat, ſtatimque Gulielmi partes amplectatur? Erit utique nemo, niſi ſtolidus ille ſit, & plane demens, cujuſmodi eſſe multi ſolent. Rogo vos, dicite per Deum, an vos unquam jucundius patria conſpexerit, cum univerſa jam Italia, & Siciliæ Inſula in noſtram redactis poteſtatem, præclari præclare inde a conterraneis liberati illuſtres Romani nominis vindices, gratiſſimum æqualibus veſtris ſpectaculum exhibituri, Byzantium veniretis: an vero ſi nihil aut dantes aut accipientes, ut a vobis jurejurando ſancita volunt, vos inde revocaverimus?* Hæc quidem reſcripſit Romanis; Gulielmo autem in hæc verba. *Ne latere nos putes, o generoſe vir, quorſum hæc a vobis ſtruantur, & ut iis quæ per vim ſiunt indulgere ſoleat neceſſitas. Non itaque omnino tibi arrideant quæ a captivis illis viris ſacramento firmata ſunt. Neque enim ab inceſſenda Italia prius deſiſtent Romani, quam & illam, & Inſulam univerſam, ut prius, poteſtati noſtræ ſubjecerint.* His acceptis litteris, in hanc ferme ſententiam reſcripſit Gulielmus. *Si tibi in animo eſt, Maxime Imperator, pœnas irrogare nobis ob ea quæ adverſus Majeſtatem tuam antehac commiſimus, jam certe etiam ſupra quam oportuit Italiam ultus es. Civitates enim in media illa non minus trecentas expugnaſti, quod prioribus Imperii Romani temporibus nunquam hactenus factum: tibique comparaſti gloriam, qualis poſt veterem illum Juſtinianum Romanorum Imperatorem nulli alii præterquam Majeſtati tuæ, contigit. Confer igitur, obſecro te, delictum noſtrum, cum nimirum Corinthum Eubœamque tuam incurſavimus, & partas in Italia victorias a Romanis, qui longo illic*

A γράφεται, ἀλλὰ θωπεία τις τὸ ἐπέκεινα, καὶ τρόπος ἀνελεύθερος τῶν τὰ ἔργα μετιόντων ἐστίν, ὁποίους εἶναι τοὺς πολλοὺς ἀεὶ συμβαίνει, δι᾽ ἅ ποτε καὶ Βασιλέως αὐτοῦ δυσχεράναντος ἤκουσα. Εἰ μέντοι καὶ περιῄρηνται, οὐκ ἔχω ἰσχυρίσασθαι.

ιε΄. Οὕτω καὶ πάλιν ὀλίγου δεῖν ἡ χώρα Ἰταλῶν ἅπασα ὑπὸ Ῥωμαίους ἐγένετο ἄν. Ἀλλὰ Ἀλέξιός τε ὁ Κομνηνὸς καὶ ὁ Δούκας, καὶ τῶν ἄλλων, ὅσοι Ῥωμαίοις στρατηγοῦντες δορυάλωτοι τῷ Σικελῶν ἐγένοντο δυνάστῃ, τὰ πράγματα διέφθειραν αὖθις. Πολλοὶ γὰρ τῶν ἀθλησάντων τῷ Βασιλεῖ, φθάσαντες ἤδη ὀμωμοκέναι Σικελοῖς, μεγίστων καὶ καλῶν ἔργων Ῥωμαίους ἐστέρησαν. Καὶ τί γὰρ οὐκ ἄν τις ὁμολογῆσαι εἶχεν, ὁπότε κλοιὸς αὐτὸν εἶχεν, καὶ
B κευθμῶνες ἐφρούρουν κατάγειοι; Ἐποίουν δὲ ταῦτα Σικελοί, ὡς ἂν οἱ τῇδε ἄνθρωποι Γυλιέλμῳ σπείσασθαι τὸν Βασιλέα προσδοκήσαντες, φθάνωσιν, ὡς τὸ εἰκὸς Ῥωμαίων καὶ πρὸ καιροῦ ἀφιστῶντες τὰς πόλεις. Ὅπερ ὁ Βασιλεὺς ἀκούσας, συνῆκέ τε τῶν πραττομένων, καὶ γράμματα ἐπὶ Σικελίαν ἐκπέμψας, τοῖς μὲν ἐν εἱρκτῇ Ῥωμαίων τάδε ἔγραψε. Θαυμάζειν ἔπεισί μοι, ὅπως ἀεὶ μικρονοίᾳ τινὶ περὶ τὰ πράγματα κεχρῆσθαι ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες, ξυμβαίνει. πρῶτόν τε γὰρ αὐτοὶ τὰς καλλίστας ἐκείνας οὕτω διεφθείρατε νίκας, τύχην τε ὑμῖν αὐτοῖς, ἐφ᾽ ἧς νῦν ἐστέ, προξενήσατε. Καὶ νῦν δέ, ἄλλων τὰ ὑμῖν κακῶς ἤδη πραχθέντα σὺν Θεῷ ἀναμαχέσθαι προθυμουμένων, ἐμποδὼν ἵστασθε. ἢ οὐκ ἐκεῖνο ἐπὶ νοῦν ὑμῖν
C ἦλθεν, ὡς τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω ὑμῶν ἀναστελοῦντες ὁρμήν, ταῦτα ἐπινενοήκασι Σικελοί; Τίς γὰρ ἐκεῖνος ἔσται Ἰταλῶν, ὃς τὴν χώραν αὖθις, ἣν ἤδη ἡμεῖς ἔχοντες, Γυλιέλμῳ ὑφ᾽ ἡμῶν ἐκδοθησομένην ἀκούων, οὐκ αὐτίκα μὲν ἡμῖν ἀποστήσει, ἐς δὲ Γυλίελμον ὀκνήσει οὐδὲ μικρὸν μεταθήσεται; οὐκ ἔσται πάντως οὐδείς, εἰ μή τις βλὰξ εἴη καὶ ἀνόητος ἄνθρωπος, ὁποῖοι πολλοὶ τυγχάνουσιν ὄντες. Πυνθάνομαι ὑμῶν, εἴπατε πρὸς Θεοῦ, κάλλιον πότε ὑμᾶς ἂν εἶδε τὰ πάτρια, ὁπότε Ἰταλίας ἤδη ἁπάσης, καὶ νήσου τῆς Σικελῶν ὑφ᾽ ἡμᾶς γεγενημένων, λαμπροὶ λαμπρῶς αὐτόθεν ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων ἀναρρηθέντες ἀθληταὶ Ῥωμαίων εὐγενεῖς ἐπὶ Βυζάντιον ἥκετε, ἡδὺ θέαμα τοῖς ὁμοτίμοις ὑμῖν προσορώμενοι, ἢ ὁπότε οὐδὲν οὔτε δόντες οὔτε λαβόντες, ὥσπερ ὑμῖν τὰ ὅρκια βού-
D λονται, ἐνταῦθα ὑμᾶς ἀνακαλεσόμεθα; Ῥωμαίοις μὲν ταῦτα ἔγραψεν. Γυλιέλμῳ δὲ ἐπέστειλεν ὧδε. Μὴ οἴου λήσειν ἡμᾶς, ὦ γενναῖε, ὅτου δὴ ἕνεκα ταῦτα μεμηχάνηται παρ᾽ ὑμῶν, ὥσπερ οὐδὲ ὅτι τοῖς βίᾳ γεγονόσι συγγνώμων ἡ ἀνάγκη γένηται. οὐκοῦν οὐδὲ στέρξει σοι πάντως, ἃ πρὸς δεσμωτῶν ἠμώμοται καὶ ἐμφρούρων τούτων ἀνδρῶν. Ῥωμαῖοι γὰρ οὐ πρότερον Ἰταλίᾳ πολεμοῦντες ἀφέξονται, πρὶν ἂν αὐτήν τε καὶ τὴν νῆσον πᾶσαν, ὑπὸ παλάμῃ τῇ ἡμῶν, ὥσπερ καὶ πρότερον, ἤδη ποιήσωνται. Ταῦτα οἱ περὶ Γυλιέλμον δεξάμενοι τὰ γράμματα ἀμείβονται ὧδε. Εἰ μὲν τῶν ἤδη πρότερον εἰς τὸ κράτος ἡμαρτημένων τὸ σόν, δίκας ἡμῖν ἐπιτιθέναι βούλει, κράτιστε Βασιλεῦ, ἔχεις ἤδη, καὶ ὑπὲρ ὃ ἐχρῆν, Ἰταλίαν μετελθών. πόλεις
E τε γὰρ τριακοσίων οὐκ ἐλάττους ἐπὶ μέσην αὐτῆς παρεστήσω, πρᾶγμα, παλαιὸς ἐξ οὗ χρόνος, τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ ἐπιλελοιπός, καὶ κλέος ἀνεδήσω, ὃ μετὰ Ἰουστινιανὸν ἀρχαῖον Ῥωμαίων Αὐτοκράτορα, οὐδενὶ τῶν ἄλλων ὑπῆρξεν, ὅτι μὴ τῷ κράτει τῷ σῷ. Ἀξιοῦμεν γὰρ ἀντίθες ἀγνόημα τὸ ἡμῶν (λέγω δὴ ἡνίκα Κόρινθόν τε καὶ Εὔβοιαν κατετρέχομεν τὴν σήν), καὶ τὰς Ῥωμαίων ἐν Ἰταλίᾳ

τίνας, οἳ δὴ τοσοῦτον ἤδη χρόνον ἄγουσί τε καὶ φέρουσι τὰ ἐνταῦθα, αἵμασι τε τρὶς τοσούτων, ἢ τῇδε πληρώσαντες γῆν. καὶ πόλεις οὐκ ἐξεσυλησάμενοι μόνον ταύτας, ἀλλ' ἤδη καὶ ὑποχειρίους θέμενοι. Πότερά σοι δοκεῖ μεγαλειότερα; χρὴ μὴ πρὸς ἡμᾶς ἀντιμετρεῖσθαι ταῦτα βούλει, πολλῷ καταδεεστέρους τοῦ σοῦ κράτους ὄντας, ἀλλὰ σύ γε ἐπὶ τοὺς πρώην ἀνάδραμε βασιλέας, καὶ τὰ κατόπιν τοῦ χρόνου ἐπίβλεπέ μοι Ῥωμαίων ἀνδραγαθήματα. ἆ οὐ καὶ τηνικάδε συγκέκρουκέ τις Ῥωμαίων τῇ ἀρχῇ; πολλὰ δή που πάντως ἐθνῶν, καὶ Περσῶν καὶ Οὔννων, καὶ εἴ τι μὴ δυσφορεῖ κράτος τὸ σὸν, καὶ Ῥομπέρτος ἐκεῖνος, ὁ Ἰταλίαθεν ἐς Ἐπίδαμνον διαβὰς, μεγάλας τῇδε πάππῳ τῷ σῷ συνδιηγωνίσατο μάχας. Ἀλλὰ μόγις, καὶ ἀγαπητῶς ἐκ τῆς Ῥωμαίων ἐκεῖνος Ῥομπέρτον διεσώσατο. σὺ δὲ καὶ τῆς ἡμετέρας σχεδόν τι περιεγένου ἁπάσης. εἴ τι οὖν σοι τοῦ ἀντιτιμωρήσασθαι ἡμᾶς ἕνεκα, ταῦτα ἐπικεχείρηται, ἅλις σοι τῶν τροπαίων. ἱκανῶς ἔχεις ἡμᾶς μετελθεῖν. τῶν ἡμετέρων παντί σοι, τὰ τῆς εἰρήνης ἀσπάσασθαι νῦν ἐστὶν ἀγεννὲς, εἰ μὴ καὶ σφόδρα ἐπίδοξον. σὺ δὲ καὶ Ῥωμαίους, οὓς τῆς τύχης ἡμῖν δούσης, ἄνδρας οὐ τοὺς περιφανεῖς δορυαλώτους ἐποιησάμεθα, αὐτίκα λήψῃ, ἐφ' οἷς οὐδὲ ὀργίζεσθαι δίκαιον ἐφ' ἡμᾶς. Ἀδεὲς γὰρ πολεμουμένῳ, οὐδεμία νέμεσις ἀντιπράττειν ἐχθροῖς. ὥστε λείπεται ἑνὸς ἐκείνου ἕνεκα, τοῦ περὶ Εὔβοιαν ἡμῖν ἡμαρτημένου, δίκαιος εἶναι σε πολεμεῖν, ὑπὲρ οὗ δὴ καὶ ὑπερέβης τὰς τίσεις, ὥσπερ ἐλέγομεν. Εἰ μὲν οὖν δίκας ἡμῖν ἐπιθεῖναι προεθυμήθης, ὧν ἐς τὴν χώραν ἐνεδειξάμεθα τὴν σὴν, ταῦτα ἀπολελογήμεθα τῷ κράτει τῷ σῷ. Εἰ δὲ ἀεὶ σοὶ πολεμητέα γένει τῷ ἡμῶν, ὥρα σοι ἐννοεῖσθαι, μήποτε πέρα νομίμων εἴη τῶν ἀνθρωπίνων ἡ ἐγχείρησις. Τὸ μὲν γὰρ ταῖς προφάσεσι, καὶ τοὺς πολέμους συμμετρεῖν, ἀνθρώπινον. περαιτέρω δὲ χωρεῖν, ἄλλος μέν τις εἴποι ἂν ὅτι θηριῶδες, ἡμῖν δὲ τοῦτο μὲν οὐ λεκτέον. αἰτούμεθα δέ σε πρεσβευσάμενοι ἄρα, πόλεμον τόνδε καταλύειν. Ταύτην ὁ βασιλεὺς πολλάκις ἀναλεξάμενος τὴν ἐπιστολὴν, ἐπένευσε τοῖς εἰρημένοις. Τούς τε Ῥωμαίων αἰχμαλώτους ἀπολαβὼν, καὶ εἴ τι που λάφυρον πολέμου ἐγένετο κομισάμενος, πρὸς δὲ καὶ τὰ πιστὰ πρὸς Γυλιέλμου λαβὼν, σύμμαχον ἐν τῇ κατὰ τῆς Ἑσπέρας ἕξειν αὐτὸν, τὸν πόλεμον ἔλυσεν. Ὀλίγῳ δὲ ὕστερον, καὶ ῥῆγα τετίμηκεν, οὐ πρότερον ὄντα. Τοσοῦτον τε ἐπ' αὐτῷ τετήρηκε τὸ εὐμενὲς, ὡς Γυλιέλμου τὸν βίον συμμετρησαμένου, προσιόντα αὐτῷ τὸν ἀδελφὸν, αἰτούμενόν τε συλλήψεσθαι αὐτὸν, ἐφ' ᾧ Σικελῶν ἄρξει, προσδέξασθαι οὐδαμῶς. Τὰ μὲν δὴ τῶν Ἰταλικῶν πολέμων ἐνταῦθα Ῥωμαίοις πέρας ἔσχε.

ιϛ'. Βασιλεὺς δὲ καὶ πρότερον μὲν τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν ἤδη κεκινημένων πραγμάτων, ὁπηνίκα ἔτι τὰς ἐν Ἰταλίᾳ διέφερε μάχας, φροντίδα τῶν τῇδε εἶχε πολλήν. τότε δὲ ὁλοσχερέστερον λοιπὸν ἀντεποιήθη. Ὁ μὲν γὰρ Περσῶν Σουλτὰν Πουσουράν τε καὶ Σίβυλαν Ῥωμαίοις κατηκόους παρεστήσατο πόλεις. Τερόζης δὲ, οὗπερ ἤδη ἐμνήσθην, τὰς ἐν Κιλικίᾳ πλείστας ἀφήρπασεν. Ἰαγουπασὰν δὲ, ὃς καὶ αὐτὸς Περσῶν φύλαρχος ἦν, ἄρχων γὰρ τῆς Καππαδοκῶν, Οἰναῖόν τε κατεῖχε καὶ Παυραῖον, πόλεις ἄμφω Ποντικάς. Ἀλέξιον τοίνυν τὸν Γιφάρδον ἐπὶ τὸν Σουλτὰν πέμψας, τὰς εἰρημένας ἀνέλαβε πόλεις. Ἰαγουπασὰν δὲ τῶν ἐπὶ τὰ Ῥωμαίων ἀποσχόμενον ἐκδρομῶν, ἑαυτῷ προσανέχειν ἠνάγκασεν. Ἐπὶ μέντοι τὰς Κιλίκων αὐτὸς ἐκστρατεύειν διενοεῖτο. Ἐν δὲ τούτῳ, ἐν Βυζαντίῳ τάδε συνέπεσεν. Ἦν τις Λευιτῶν, οὓς Διακόνους καλοῦμεν, ὄνομα τούτῳ Βασίλειος. Οὐ-

jam tempore commorantur, omniaque inde auferunt rapiuntque, & ſanguine, tertia plus parte, imo amplius, terram iſtam impleruns: qui urbes denique non ſpoliarunt modo, ſed & eaſdem fecere ſibi obnoxias. Utrum tibi videtur majus? Quod ſi hæc a nobis, utpote qui Majeſtate tua longe inferiores ſumus, non pateris comparari, ſaltem ad priores recurre Principes, & retroacta Romanorum præclara revolve facinora, & an non etiam tum aliquis Romanum aggreſſus eſt Imperium. Multæ utique gentes, & Perſæ & Hungari, & ſi non indignetur Majeſtas tua, Robertus ille, qui Epidamnum ex Italia trajiciens, magna ibi certamina cum avo tuo inſtituit. Sed vix ægreque ex finibus Romanis illum incolumem is abire permiſit. Tu vero regionem noſtram fere omnem occupaſti. Si itaque noſtri ulciſcendi cauſa ea aggreſſus es, ſatis tibi victoriarum; plus ſatis nos ultus es. Dum noſtras calcas terras, pacem amplecti, non modo non ignobile, quin potius maxime glorioſum. Viros autem illuſtres Romanos, quos, ſic volente fortuna captivos fecimus, ſine mora recipies, ita ut eapropter amplius nobis non iraſcaris. Neque enim ſuccenſendum homini qui bello impetitur, ſi hoſtibus ſuis reſiſtat. Ita plane liquidum fit, te ob id unum, quod in Eubœa deliquimus, bellum juſte te gerere: cujus quidem delicti, ultra quam par eſt pœnas, ut diximus, exegiſti. Si igitur pro iis quæ in tuas commiſiſſe terras deprehendimur, mulctam irrogare ſtatuiſti, ea ipſa apud Majeſtatem tuam excuſavimus. Si vero ſemper tibi adverſus genus noſtrum bellum gerendi cauſa ſupereſt, id in primis attendere te oportet, ne præter jus gentium id fiat. Bella quippe prætextibus & occaſionibus metiri, hominis eſt; ulterius vero tendere, erit qui ferarum eſſe proprium dixerit, nobis autem id tacendum. Te igitur obſecramus, ut hocce bellum ſancto fœdere dirimatur. His ſæpius perlectis litteris, tandem dictis annuit Imperator, receptiſque Romanis captivis, aliaque belli præda reſtituta, fide ad hæc data a Gulielmo, ſe ſociali eum exercitu verſus Occidentem ſecuturum, bellum ſolvit. Nec multo interjecto tempore Regem renunciavit Gulielmum, cum antea hac dignitate non gauderet. Tanta vero erga illum uſus eſt benevolentia, ut eo mortuo, accedentem fratrem, opemque ad invadendum Siculorum Principatum implorantem, haudquaquam admiſerit. Hunc finem habuere bella Romanorum Italica.

XVI. Dum iis adhuc diſtineretur Imperator, Aſiaticorum motuum cura ſollicitum tenebat: quibus demum peractis, totum ſe rebus iſtis applicuit. Perſarum quippe Sultanus Ponſyram & Sybilam, Romanorum civitates expugnaverat: & Toroſus, cujus ſupra meminimus, plurimas etiam abſtulerat in Cilicia. Ad hoc Jagupaſan, qui & ipſe Phylarchus erat Perſarum, & Cappadociæ Princeps, Oeneum & Pauraen, Ponticas urbes ambas, incurſabat. Miſſo itaque ad Sultanum Alexio Giphardo, ea oppida recepit: Jagupaſanem vero incurſionibus in fines Romanos abſtinere, ſibique deinceps adhærere coegit. Quibus tandem confectis, in Ciliciam expeditionem inſtituere decrevit. Interea hæc Byzantii accidere. Erat quidam ex Levitarum ordine, quos nos Diaconos vocamus, nomine Baſilius. Hic ad explicandum in Eccleſia-

Edit. Pariſ. pag. 102.

ſticis cœtibus verbum divinum conſtitutui, alios qui vel minimum ab ejus ſententiis diſſidebant, in hiſce concionibus, ut ſchiſmaticos & prave ſentientes, certiſque verborum involucris mentem ſuam occultantes palam redarguit: atque in his Michaelem & Nicephorum, cognomento Baſylacium; quorum alter Rhetorum ea tempeſtate Magiſter, (id eſt, Michael) ſacra Evangeliorum verba explanabat in Sophiano Templo: alter vero celebris inter eruditos, in Orationibus elucubrandis maxime præſtabat: multaque in Rhetoricam docta erat ſciteque jam commentatus. Eapropter dolebant ii, quod tot ſapientiæ inſtructi dotibus ab tali homine traducerentur: unde ſibi, compluribuſque aliis maximorum malorum cauſa fuere. Baſilio enim in an Apoſtoli D. Joannis Theologi Templo, quod ad urbem eſt, conſuetum aliquando miniſterium facien-te, venerunt ii ut eum audirent, ſed inſidioſis malevoliſque auribus. Cum enim ille quemdam Evangelii locum enarraret, unum & eumdem eſſe Dei Filium, & victimam, & cum Patre ſacrificium excipere: arreptum ſubito ſermonem ludibrio habentes reverſi ſunt, duas inde Baſilium dicentes inducere perſonas, ſi ille quidem immolatus fuerit, ille vero ſacrificium exceperit. Huic ſententiæ tum alii ſuffragati ſunt litteris clari, tum & Soterichus, cognomine Panteugenus, vir ea ætate doctrina & ſermonum gravitate cæteros præcellens, quique Eccleſiæ Antiochenæ Epiſcopus electus, nondum manus impoſitionem acceperat. Is igitur Soterichus non lingua ſolum & ore eorum acceſſit opinioni, ſed & magnifica oratione compoſita, ſingularique quadam ſimilitudine Platonicos exprimente Dialogos, multa in illa abſurda congeſſit. Propter quæ tum ipſe ſede ſua deturbatur, tum & Baſilius ejus controverſiæ cauſa, & qui illi favebant, omnes pelluntur. Baſilius dignitatem recuperavit: hac enim jam exciderat: ſed poſtea eam iterum perdidit, cum haud ſana ſentire, ut ajunt, deprehenſus eſſet. Hunc finem habuere illæ de rebus Theologicis quæſtiones.

Edit. Pariſ. pag. 103.

XVII. Imperator igitur adverſus Toroſum proficiſcitur. Cum enim, ut ſupra dictum eſt, rebus Occidentalibus detineretur, opportunitatem adeptus Barbarus iſte, omnes ferme Ciliciæ civitates expugnaverat. Callidus enim erat, ſi quis alius, & in captandis occaſionibus, rebuſque conficiendis maxime induſtrius. Iis itaque de cauſis, aliiſque, quas mox dicturus ſum, in Aſiam venit Imperator. Raimundo Antiochiæ Principe extincto, Conſtantia illius uxor ſeque ipſam extemplo, & Antiochenum Principatum Imperatori tradidit. Cum eo deinde Rogerium Cæſarem, cujus ſupra meminimus, miſiſſet Princeps, ut illam ſibi uxorem adjungeret, mutata ſententia, communi Antiochenorum conſilio, Renaldo cuidam illa nubit. Verebantur quippe ii, ne ſi Rogerio juncta eſſet, Romanorum fierent vectigales. Hic autem Renaldus, cum ſupplex etiam non admitteretur ab Imperatore, ſed potius intentatis miniſterreretur, opus eſſe ſibi pecuniis ratus, hæc aggreditur. Fabricatis navibus, Cyprum adnavigat, ibique piraticam exercens, magnam inde opum vim parat.

A τος ἀναπτύσσειν τοῖς πολλοῖς τὰς θείας ἐν τῷ ὁπηδήποτε πλεῖσταις πεπιστευμένος φωνάς, ἄλλως τε ὅτι καὶ κατὰ βραχὺ προσκεκρουκότων αὐτῷ, ἐν ταύταις δὴ ταῖς ὁμιλίαις, σχίσματι καὶ ἐπικρύψει κακηγορεῖν ἤθελε. Καὶ δὴ καὶ Μιχαὴλ καὶ Νικηφόρον ἐπίκλησιν Βασιλάκιον, ὧν ὁ μὲν Ῥητορικᾶς ἐς τόδε καιροῦ καθηγητὴς ἐτύγχανεν ὢν ὁ Μιχαήλ, τὰ ἱερὰ ἐπὶ τοῦ τῆς σοφίας ἱεροῦ διεξηγεῖτο τῶν Εὐαγγελίων ῥητά. Ἄτερος δὲ εὐδόκιμος, ἄλλα τε τῶν ἐν λόγοις ἦν, καὶ δὴ καὶ λόγων ἀγαθὸς δημιουργός. ἀμέλει γοῦν καὶ πολλὰ τῶν κατὰ Ῥητορικὴν μεμελέτητο αὐτῷ ἄγαν δεξιῶς. ἐπὶ τούτοις ὠδίνοντε τὼ ἄνδρε τούτω, καὶ ἐν δεινῷ ἐποιοῦντο, εἰ τηλικοῦτω τὰ ἐς σοφίαν ὄντε, πρὸς τοιούτου ἐξημαυρίζοιντο ἀνδρὸς, B ὅθεν ἑαυτοῖς τε καὶ πλείστοις ἑτέροις ἀνηκέστων αἴτιοι ἐγενέσθην κακῶν. Τοῦ Βασιλείου γάρ ποτε ἐς τὸν πρὸ τοῦ ἄστεος τοῦ Ἀποστόλου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου νεών, τὴν συνήθη τελοῦντος αὐτοῦ λειτουργίαν, ἧκον ἀκουσόμενοι καὶ οὗτοι, ἀκοαῖς γε μὴν ἐπιβούλοις καὶ πλήρεσι δυσμενείας. ὡς γὰρ Εὐαγγελικήν τινα οἶμαι περικοπὴν ἐκεῖνος διεξιὼν, τὸν αὐτὸν ἔφη καὶ εἶναι τοῦ Θεοῦ Υἱὸν, καὶ θῦμα γενέσθαι, καὶ σὺν τῷ Πατρὶ τὴν θυσίαν προσδέχεσθαι, ἥρπασάν τε τὸν λόγον εὐθὺς, καὶ ἄνω καὶ κάτω διεχλεύαζον ἰόντες. διττὰς ἐντεῦθεν τὸν Βασίλειον λέγοντες εἰσάγειν ὑποστάσεις, εἰ τὸ μὲν ἐτύθη, τὸ δὲ τὴν θυσίαν ἐδέξατο. Ἄλλοι τε οὖν ταύτῃ τῇ δόξῃ συνετίθεντο τῶν ἐπὶ λόγοις τε δοκίμων, καὶ δὴ καὶ Σωτήριχος, ᾧ Παντεύγενος ἡ C ἐπίκλησις ἦν, ἀνὴρ κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον σοφίᾳ καὶ λόγων δεινότητι τοὺς ἄλλους ὑπερβάλλων. ὃς καὶ τὸν Ἀντιοχείας θρόνον λαχὼν, οὔπω ἔτι κεχειροτόνητο. Ὁ τοίνυν Σωτήριχος οὐκ ἀπὸ γλώσσης μόνον καὶ στόματος δόξῃ τῇ ἐκείνων παρίστατο, ἀλλὰ δὴ καὶ καλόν τι χρῆμα λόγου συντάξας, οἷος ἐκεῖνος, ἐξαισίαν τινὰ πρὸς Πλάτωνα ἐν διαλόγοις ὁμοιότητα ἔχον, πολλὰ ἐν τούτῳ δὴ τῷ λόγῳ συνεφόρησεν ἄτοπα, δι᾽ ἅπερ αὐτός τε τὴν τοῦ θρόνου καθαίρεσιν ὑπέστη. καὶ Βασίλειος δὲ, τῆς ἀμφιβαλλομένης διαστάσεως, καὶ ὅσοι ἤδη συνίσταντο τούτῳ. Βασίλειος δὲ τὴν ἐπιτιμίαν αὖθις ἔσχε. ἐτύγχανε γὰρ ἤδη ταύτην ἀποβαλὼν, εἰ καὶ χρόνῳ ὕστερον αὖθις ἀπώλεσε ταύτην, οὐκ ὀρθὸς, ὡς ἐλέγετο, τὰ δογματικὰ φωραθείς. τὰ μὲν δὴ τῆς δογ- D ματικῆς ἐκείνης ἀμφισβητήσεως τοιοῦτον εὕρηκε πέρας.

ιζ. Βασιλεὺς δὲ ἐπὶ Τερέζην ἐστέλλετο, αὐτῷ γὰρ τοῖς περὶ τὴν Ἑσπέραν, ὥσπερ εἴρηται, διησχολημένῳ, καιροφυλακήσας ὁ Βάρβαρος, σχεδόν τι ἁπάσας τῶν ἐν Κιλικίᾳ παριστήσατο πόλεων. Δεινὸς γὰρ εἴπερ τις ἐγένετο, ὀξύτατά τε καιροῦ προαρπάσαι, καὶ πράγματα ῥάψαι ἱκανός. Τούτου τε δὰ ἕνεκα Βασιλεὺς ἐπὶ τῆς Ἀσίας ἐχώρει, καὶ ὧν αὐτὸς ἐρῶν ἔρχομαι. Ῥαιμούνδου τοῦ Ἀντιοχείας Πρίγκιπος ἐκ τῶν τῇδε μεταχωρήσαντος, ἐν μὲν τῷ παραυτίκα Κωνστάντζα ἡ αὐτοῦ γαμετὴ ἑαυτήν τε Βασιλεῖ, καὶ τὰ Ἀντιοχέων ἐχείριζε πράγματα. Βασιλέως δ᾽ ἔπειτα Ῥογέριον τὸν Καίσαρα, ὥσπερ ἤδη ἐμνήσθην, ἐφ᾽ ᾧ ξυνοικῆσαι αὐτῇ στείλαντος, μεταβαλοῦσα ἐκείνη, κοι- E νῇ τῶν Ἀντιοχέων βουλῇ Ῥενάλδῳ τινὶ γάμου κοινωνεῖ, ἐννοησάντων, μήποτε Ῥογερίῳ γεγαμημένης τῆς γυναικὸς, Ῥωμαίοις ἐς φόρου ἀπαγωγὴν αὐτοὶ πέσωσι. Οὗτος δὲ ὁ Ῥενάλδος, ἐπειδὴ δεόμενον αὐτὸν Βασιλεὺς οὐ προσίετο, ἀπειλὰς δὲ μᾶλλον ἐπισείων ἐξεδειμάτου πολλὰς, δεῖν ἑαυτὸν χρημάτων ὑπολαβὼν, τοιάδε τινὰ ἐποίει. Ναῦς πηξάμενος, ἐπὶ τὴν Κύπρον ἐπλωΐζετο, πειρατικός τε τοῖς ἐνταῦθα προσφερόμενος, περιουσίαν ἐνταῦθα δυνάμεως ἐξεπορίζετο.

Ἀλλὰ

Ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον Ἰωάννης ὁ τοῦ Βασιλέως ἀδελφιδοῦς τὴν χώραν τότε διέπων, καὶ Μιχαὴλ ὁ Βρανᾶς, καὶ τῶν ἄλλων, ὅσοι ἐπὶ φυλακῇ ταύτης ἐτέτακτο, ἀπώσαντό τε αὐτὸν, καὶ κακῶς διέθεντο. Ἔπειτα προπετέστερον ἢ ἐχρῆν, ἐπὶ Λευκουσίαν τοῦ Βρανᾶ ποιησαμένου τὴν δίωξιν, ξυνεπεξῄει τούτῳ καὶ ὁ Ἰωάννης. ὅθεν συνέβη ἀμφοτέρους ἁλῶναι πρὸς τοῦ Ρενάλδου. Τούτου δὴ ἕνεκα Βασιλεὺς ἐπὶ τῆς Κιλίκων ἐχώρει. Ἐπειδὰ δὲ πρὸς τῇ μικρᾷ Φρυγίᾳ ἐγένετο, Πέρσαις ἐνταῦθα ὑπαντιάσας, ἥττησέ τε πολέμῳ αὐτοὺς, καὶ φόνον πολὺν εἰργάσατο. τὴν παρακειμένην τε Περσῶν δῃώσας χώραν, ὡς ἐπὶ τὴν Κιλίκων ἐφέρετο, σχηματιζόμενος ἐπὶ Πέρσας δῆθεν τὸν πόλεμον ἄγειν· τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ μηδὲν ὑφορώμενον τὸν Τερόζην καταλαβεῖν ᾤετο. ὅπως γε μὴν ἔτι μᾶλλον ἀπροσδόκητος αὐτῷ παραγένηται, καὶ τάδε ἐποίει. Ἀλεξίῳ μὲν τῷ Κασιανῷ, ὃς τὴν Σελευκείαν τότε διεῖπεν ἀρχὴν, τὸν αὐτόχθονα ἐκέλευε ἀθροίσαντι στρατὸν ἐν παρασκευῇ ἔχειν· ὁ δὲ τὸ εὐζωνότερον ἀπολεξάμενος τῆς στρατιᾶς, τῆς ἐπὶ Σελευκείας ἀπείχετο. Τῷ δὲ ἄλλῳ Ῥωμαίων στρατεύματι, ἐνταῦθα που ἐπὶ τῆς Ἀτταλείας μένοντι, ἐπιμελεῖσθαι τῶν ἵππων ἐκέλευσε. Πάθος γάρ τι τοῖς αὐτῶν πέλμασιν ἐπιγεγονὸς, ὃ δὴ τῷ ἱππείῳ ἐπισκήπτειν εἴωθε γένει, ἰσχυρῶς αὐτοὺς ἐπίεζεν. Ὡς δὲ αὐτὸς μὲν τὰ ἐπὶ Σελευκείας ἐξήλαθε πεδία, τὸ δὲ στράτευμα οὐ παρῆν, ὥσπερ ἐκέλευε (παρημέλητο γὰρ τοῦτο πρὸς τοῦ Ἀλεξίου) ἐφ᾽ ἕτερον τι ἐτράπετο, θέων παντὶ τὸν Τερόζην καταλήψεσθαι προθυμούμενος. Ἀλέξιον μὲν πρόσθεν ἔπεμψεν, ὅπως Τερόζῃ αὐτῷ συμπλακέντι ἐνταῦθα ἐπισχεῖν δυνηθῇ. ὁ δὲ κατὰ νώτου τούτῳ ἐχώρει, οὐ πλείους πεντακοσίων ἐπαγόμενος ἀνδρῶν ὁπλιτῶν. καὶ τάχα ἂν ἑάλω τε ὁ Τύραννος, καὶ ὑπὸ χερσὶν ἐγένετο Ῥωμαϊκαῖς, εἰ μὴ τύχη τις αὐτὸν ἐξ ἀπροσδοκήτου διεσώσατο. Τῶν γάρ τις προσαιτούντων, οἳ πολλοὶ τοῦ Λατίνων γένους ἐπὶ Παλαιστίνην ἰόντες, ὄρη τε καὶ δρυμὰ περιτρέχουσιν ἀλῆται, καὶ οὐδὲν ὅτι τῷ πλήθει λείπουσιν ἄσειπτον, τῷ Βασιλεῖ περιτυχὼν, στατῆρά τε ἐξ αὐτοῦ κεκομισμένος χρυσοῦ, τὴν ταχίστην ἐπὶ τὸν Τερόζην ἦλθε, καὶ αὐτῷ τὴν Βασιλέως ὅσον οὐκ ἤδη ἐπήγγελεν ἄφιξιν. Ταῦτα ἐκεῖνος ἀκούσας, κατεπέπληκτο μὲν, ὡς τὸ εἰκὸς, τὸν μέντοι λόγον πρὸς οὐδένα τῶν ἁπάντων ἐξενεγκὼν, ὅτι μὴ Θωμᾶν τε καὶ Κόρκην, ἄνδρας εὔνους αὐτῷ, φυγὰς ἄλλοτε ἄλλῃ φερόμενος ἐξέτρεχε πανταχοῦ. Βασιλεὺς δὲ τῇ ὑστεραίᾳ ἐς τὴν Κιλίκων εἰσελάσας, αὐτὸν μὲν εὗρεν οὐδαμοῦ, τὸ ἐν Λάμῳ δὲ φρούριον ἀμαχητὶ παρεστήσατο, ἐρυμνὸν μάλιστα ὄν. Εἶτα Κίσραμον καὶ Ἀνάζαρβον πόλιν εἷλε περιφανῆ. Προϊὼν δὲ, καὶ Λογγινιάδα σὺν πάσῃ τῇ περιοικίδι καταδραμὼν, ἐδουλώσατο. Ὅθεν ἐπὶ Ταρσὸν μεταβὰς, ἣ μητρόπολις τῷ ἔθνει τούτῳ τυγχάνει οὖσα, αὐτὴν μὲν εἷλεν αὐτοβοεί. Τίλι δὲ κρασφύγετον, μάλα ὀχυρὸν, πέμψας ὑπὸ Ῥωμαίοις ἐποιήσατο. Ὅπως δ᾽ * Ἀνάζαρβον, οὐδ᾽ ἂν ὑπὸ μυριάδων ἁλώσεσθαι πολλῶν δοκοῦσαν, αὐθημερὸν αὐτὸς παρεστήσατο, δηλώσων ἔρχομαι. Ἐπειδήπερ δυσάλωτον οὖσαν αὐτὴν ἔγνω, τρίβειν ἐνταῦθα τὸν καιρὸν οὐδαμῇ ἤθελεν. ὅθεν καὶ αὐτὸς μὲν ἑτέρας ἐτράπετο πόλεις· Θεόδωρον δὲ γαμβρὸν αὐτῷ ἐπ᾽ ἀδελφῇ γεγονότα, Βατάτζην ἐπώνυμον, ἐπ᾽ ἐκείνην ἔπεμψε πολιορκήσοντα. Ἀλλ᾽ οὔπω Θεόδωρος εἰς τὴν πόλιν ἀφίκετο, καὶ οἱ ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων Βασιλέα προσιέναι νομίσαντες, ἐξαίσιόν τε τινα πεφοβημένοι φόβον, ἐρρίπτουν ἀπὸ τῶν πύργων ἑαυτοὺς, δυσθανατοῦντες οἱ ταλαίπωροι. ἥ τε πόλις δι᾽ αὐθωρὸν τοῦτον ᾑρέθη τὸν τρόπον. Ταρσὸς μὲν δὴ οὕτως ἑάλω.

* Ταρσὸν

A Sed Joannes Imperatoris ex fratre nepos, qui tum regioni iſti præerat, & Michael Branas, cæterique ad cuſtodiam Inſulæ præpoſiti, primo illum expulerant, maleque habuerant. Sed mox cum Branas, unaque & Joannes imprudentius, quam par erat, ad Leucuſiam uſque Renaldum fugientem eſſent inſecuti, uterque ab illo capti ſunt. Atque id potiſſimum cauſæ fuit, cur in Ciliciam pergeret Imperator. Ubi ille in Minorem Phrygiam pervenit, Perſis obviam factus, ſignis collatis, prælio eos ſuperavit, magnamque cædem edidit. Adjacentibus deinde Perſarum agris devaſtatis, in Ciliciam iter inſtituit, quaſi in Perſas bellum translaturus eſſet: qua ratione nec opinantem Toruſum ſeſe B oppreſſurum credebat. Atque adeo ut magis illi improviſus accederet, talia inſtituit. Alexio Caſiano, qui tunc Seleuciæ regebat Præfecturam, conflare ex indigenis exercitum, paratumque habere imperavit: ipſe interim expeditioribus militum delectis Seleuciam verſus iter intendit, cæteraſque Romanorum copias Attaliæ manere juſſit, equorumque curam ibi habere. Morbo quippe, cui ut plurimum equi obnoxii ſunt, & qui pedum plantis accidere ſolet, graviter dolebant. Ut vero in Seleucianos pervenit campos, & exercitum, ſicuti imperaverat, paratum haud invenit (id enim neglexerat Alexius) mentem alio convertit, Toroſum eum omnibus viri- C bus cupiens invadere. Alexium igitur præmiſit, ut Toroſum aggrediendo, ibi diſtineret: ipſe vero a tergo ſecutus eſt, haud plures quingentis ſecum ducens armatos. Captuſque continuo, ac in Romanorum poteſtatem veniſſet Tyrannus, niſi ipſum fortuna quædam inopinato ſervaſſet. Quidam enim mendicus, quales multi ex Latinis nationibus euntes in Palæſtinam, montes & ſylvas vagabundi percurrunt, ac nihil non tritum relinquunt, obvius Imperatori factus, auri ſtatere ab illo accepto, quanta potuit celeritate ad Toroſum contendit, ac Imperatoris adventum nunciavit. Quo ille audito, nec injuria, perculſus, iis nemini, præterquam Thomæ & Corcæ ſibi fidis quæ acceperat, indicatis, huc illuc errans & palabundus vagatur. Imperator poſtridie Ciliciam invadit: eo D nullibi invento, Caſtellum in Lamo arduum maxime nullo labore expugnat. Deinde Ciſtramum capit, & Anazarbum urbem celeberrimam * progreſſuſque Longiniadem, cum adjacentibus agris, Imperio ſubjicit. Inde ad Tarſum Cilicum Metropolim profectus, urbem primo intercipit impetu: & Tili caſtrum validiſſimum, miſſis eo nonnullis, Romanorum juri aſſerit. Qua vero ratione Tarſum, quæ ne a multis quidem millibus expugnari vix poteſt, ipſe eodem, quo acceſſit, die ceperit, narrabo. Ubi enim urbem ægre expugnari poſſe advertit, fruſtra ibi tempus terere inconſultum putans, deflexit ad alia oppida: Theodorum vero ſororium, co- E gnomento Batatzem, ad eam circumſidendam miſit. Sed nondum ad urbem advenerat Theodorus, cum milites, qui in propugnaculis ſtabant, adventare Imperatorem rati, ingenti perculſi metu, de turribus ſeſe dedere præcipites, mortemque ſic miſeri acerbam oppetiere. Ita quidem capta eſt Tarſus.

Edit. Pariſ. pag. 203.

XVIII. Cum hæc advarterent Toroſus & Renaldus Princeps, ad Imperatorem Legatos mittere oon auſi, utpote multorum a ſe perpetratorum malorum couſcii, ad illius agnatos miſere, qui pro iis eumdem deprecarentur. Id obi ad votum reſpondit, Renaldus, animo undique anxius, quidque ageret incertus, arcem Antiochenam Imperatori ſe traditurum ſpondet, ſi deliЀtorum ſuorum concederetur oblivio. *Edit. Pariſ. pag. 504.* Noverat enim Antiochenum Pontificem, quem ex ſua gente ſibi illi præfecerant, ac Patriarchæ nomioe donabant, inimicum ſibi infenſumque eſſe ea ex cauſa. Renaldus, ut mox ante diximus, cum ſe in extrema rerum penuria conſtitutum videret, oon modo Cyprum deprædari conſtituit, ſed & Pontificem hunc in ſecretum abductum aggreſſus, pecunias ſibi ab illo dari poſtulavit, non ignaro quanta egeſtate premeretur. Id cum tenuiſſet, veſtibus homini detractis, corpus multis primum verberibus cæſum, ardente tum æſtate, vulneribus melle illitis, ſiccandum Soli expoſuit. Ibi tum veſpæ & apes & muſcæ, & cætera ſanguinem ebibentia animaſcula, nudato prorſus corpori inſidentia, ſanguinem ejus ſugebant. Quibus adactus tormentis, prolatas opes omnes Renaldo tradidit. Tum raro pacatus illa, conſuetis virum induit veſtimentis, equoque inſidentem per mediam ductum civitatem ipſe pedes, lorum quod a ſella dependebat manu tenens, eſt ſubſecutus. Verum id etſi egiſſet Renaldus, non minori tamen eum odio proſequebatur Pontifex, occaſionemque captabat, qua illatam ſibi injuriam ulciſceretur. Ideoque crebris ad Imperatorem miſſis Legatis, hominem in illius manus ſeſe traditurum pollicebatur. Sed id recuſante Imperatore, quod bello potius quam dolo victoriam vellet conſequi, ab incœpto deſtitit. Ea quidem animo reputans Renaldus, ſupradicta cum Imperatore paciſci parat: verum illo preces aſpernante, talia inſtituit. Abjecto capitis tegumento, manibus uſque ad cubitum detectis, pedibuſque nudis, cum plerimis Antiochenis per mediam incedens civitatem, ad Imperatorem pergit. Appenſus erat collo funiculus, & gladius ab eo altera ferebatur manu. Erat autem illic erectum inſigne Tribunal. Stabat vero procul ab Imperatorio Tabernaculo Renaldus, tamquam ſi ad illum accedere non auderet. Monachorum turba non Monachorum, abſque ſandaliis, capitumque tegumentis, Imperatorem adibat, & in genua procumbentes omnes lacrymas profundebant ex oculis, manuſque protendebant. At Imperator renuenti primo ſimilis, tandem *pag. 505.* exoratus, adeſſe Principem juſſit. Ingredienti igitur, ao quo diximus modo, flexus Imperator delictum remiſit: tum & alia multa quæ ipſe voluit Imperator, ſacramentis firmanti, tum etiam illud, ut Byzantio prout antea fieri conſueverat, Antiochiam Pontifex mitteretur. Mira res prorſus viſa qui hic forte aderant Aſiaticarum gentium Legatis, Chotaſminorum, Suſiorum, Ecbatanorum, Mediæque univerſæ, ac Babylonis, quorum Principem Magnum vocant Sultanum: præterea Nuradini Beerhœæ Satrapæ, Jagupaſanis Cappadociæ Phylarchi, & Abaſgorum & Ibe-

A ιη'. Τερόζης δὲ καὶ Ρενάλδος ὁ Πρίγκιψ, ταῦτα ὁρῶντες, Βασιλεῖ μὲν οὐδαμῇ διαπρεσβεύεσθαι ἐτόλμων, ἅτε μεγάλα ξυνειδότες ἑαυτοῖς κακά· ἐπὶ δὲ τῶν γνησιωτάτων αὐτοῦ τινὰς πέμποντες, ἱκέτευον, ἱλάσασθαι σφίσι τὸν Βασιλέα. ὡς δ' ἀποτύγχανον τοῦ σκοποῦ, Ρενάλδος πανταχόθεν ἐξαπορούμενος, τὴν Ἀντιοχείας ἀκρόπολιν ἐγχειριεῖν Βασιλεῖ διωμολόγει, εἰ κακῶν ἀμνηστήσειεν αὐτοῦ. Συνίει γὰρ καὶ τοῦ Ἀντιοχείας Ἀρχιερέως, ὃν ὁμογενῆ σφίσιν αὐτοὶ ἐφεστᾶσι, Πατριάρχην δῆθεν αὐτὸν κληΐζοντες, δυσμένειάν τινα καὶ κότον ἐπ' αὐτοῦ τρέφοντος, ἐξ αἰτίας τοιᾶσδε. Ρενάλδος, ὅπερ ἤδη ἐλέγομεν, ἐσχάτην ἑαυτοῦ πενίαν ξυνειδὼς, Κύπρον τε καταδραμεῖν διενοήθη, καὶ τὸν B Ἀρχιερέα τοῦτον ἰδίᾳ παραλαβὼν, χρήματα αὐτοῦ δοθῆναι ἠξίου· ἐν ἀπορίᾳ γὰρ εἶναι πολλῇ τοῦτον ἐγίνωσκεν. Ὡς δ' οὐκ ἔπειθεν, τὴν ἀμφίαν ἀφελόμενος τὸν ἄνθρωπον, πολλὰς μὲν αὐτοῦ κατὰ τοῦ σώματος ἔξανε πρότερον, θέρους δ' ἀκμάζοντος, μέλιτι τὰ τραύματα ἐπιχεῖσας, ἡλίῳ θέρεσθαι ἀφῆκε. σφῆκες τε οὖν καὶ μέλιτται καὶ μυῖαι, καὶ τ' ἄλλα τῶν αἱμοβόρων ζωυφίων, καθόλου γυμνητεύοντος ἐγκαθίζοντα τοῦ σώματος, συνεμύζων αὐτοῦ τῶν αἱμάτων. Ὑφ' ὧν ἀπαγορεύσας ὁ ἄνθρωπος, πάντα τὸν πλοῦτον Ρενάλδῳ παρεῖχεν ἐξενεγκών. Ὁ δὲ ἐξευμενιζόμενος δῆθεν, αὐτὸν κοσμήσας συνήθως, ἔφιππον διὰ μέσης ἦγε τῆς πόλεως αὐτός ἐκ ποδὸς τε βαδίζων, καὶ τὸν ἐκ C τῆς ἐφεστρίδος ἠρτημένον ἐν χερσὶ κατέχων ἱμάντα. Ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ταῦτα ἐποίει· ὁ δὲ οὐδὲν ἧττον ἐμεμήνει κατὰ Ρενάλδου, καὶ ἐζήτει καιρὸν ὅπως ἂν ἀμύναιτο τοῦτον. Καὶ δὴ συχνὰ παρὰ Βασιλέα πέμπων, προδιδόναι οἱ κατεπηγγέλετο τὸν ἄνθρωπον. Βασιλέως δὲ πρὸς τοῦτο ἀνανεύοντος, πολέμῳ γὰρ μᾶλλον ἢ δόλῳ περιγενέσθαι ἤθελε, τῆς ὁρμῆς ἀνεκόπτετο. Ρενάλδος μὲν ταῦτα ἐννοῶν, τὰ προειρημένα Βασιλεῖ ὑπισχνεῖτο. τοῦ δὲ μὴ προσιεμένου τὴν ἱκεσίαν, τοιά δέ τινα ἐποίει. ἀφαιρεῖται μὲν τὴν καλύπτραν τῆς κεφαλῆς, γυμνώσας δὲ τὼ χεῖρε ἄχρι καὶ ἐς ἀγκῶνας αὐτὼ, ἀνυπόδετος σὺν τῶν Ἀντιοχέων πολλοῖς διὰ μέσης τῆς πόλεως πορευόμενος, ἐπὶ Βασιλέα παραγίνεται. ἐξῆπτο δὲ αὐτοῦ τοῦ μὲν τραχήλου καλῴδιον· χειρὶ δὲ τῇ ἑτέρᾳ ξίφος ἐφέρετο. Ἦν δ' D οὖν τηνικαῦτα βῆμα λαμπρόν. Καὶ Ρενάλδος μὲν ἀποθέν που τῆς βασιλείου σκηνῆς ἵστατο, ὡς ἂν μὴ θαρρῶν τὴν εἰσφοίτησιν. Ὁ δὲ τῶν ἀμονάχων μοναχῶν ὅμιλος, ἀσάνδαλοί τε καὶ ἀκαλυφεῖς κεφαλὰς, εἰσῄεσαν ἐπὶ Βασιλέα, ἐπὶ γόνυ τε ὀκλάσαντες, δάκρυά τε τῶν ὀφθαλμῶν ἔπεμπον, καὶ τὰς χεῖρας ἀνέτεινον. Βασιλεὺς δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἀνένευε, παρακληθεὶς δ' ὕστερον, παρελθεῖν τὸν Πρίγκιπα ἐκέλευσεν. εἰσελθόντι δὲ τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ, ἐπικαμφθεὶς ἀφῆκεν αὐτοῦ τὸ ἐμπαρῴνημα· ὅρκοις ἄλλα τε πολλὰ πιστωσαμένῳ, ὅσα δηλονότι Βασιλεῖ βουλομένῳ ἐτύγχανε, καὶ δὴ καὶ Ἀρχιερέα ἐκ Βυζαντίου εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ ἔθος πέμπεσθαι τὸ παλαιόν. Ὅτε δὴ καὶ E θαῦμα κατεῖχέ τις, ὅσοι τηνικάδε ἐτύγχανον πρέσβεις ἐνταῦθα παρατυχόντες τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν ἐθνῶν, Χωρασμίων τε καὶ Σουσῶν καὶ Ἐκβατάνων, Μηδικῆς τῆς ἁπάσης καὶ Βαβυλῶνος, ὧν δὲ τὸν Ἄρχοντα Μέγαν ἐκεῖνοι κληΐζουσι Σουλτάν. Νουραδίν τε τοῦ Βερροιαίου Σατράπου, καὶ Ιαγουπασὰν τοῦ Περσῶν Φυλάρχου, καὶ Ἀβασγῶν

καὶ Ἰβήρων. Ἔνι δὲ καὶ Παλαιστινῶν καὶ Ἀρμενίων, τῶν ἐπέκεινα Ἰσαύρων. Ταῦτα μὲν οὖν τῇδε ἐπράττετο.

ιθʹ. Βαλδουῖνος δὲ ὁ Παλαιστίνης Ῥὴξ ἐπὶ Βασιλέα πέμψας, ᾐτεῖτο συγγενέσθαι αὐτῷ, περὶ μεγάλων τινῶν, ὥσπερ ἔλεγε, κοινωνήσων. Ἦν δὲ σκῆψις τὸ πρᾶγμα. Τῇ γὰρ Ἀντιοχείας ἐποφθαλμίζων ἀρχῇ ἐν γειτόνων αὐτῷ καθεστώσῃ, οὐκ ἔχων ὅπως ἂν αὐτῆς τεύξοιτο, ἐπειδὴ μεσοῦντι τὰ κατὰ Ῥενάλδον ἔμαθε, ξυνεβούλευε Βασιλεῖ μηδόλως τοῦτον μεθίεσθαι, ὡς εἰ ἐκ ποδῶν ἐκείνου γεγενημένου, Ἀντιοχεῦσιν ἅτε δι' αὐτὸν σεσωσμένοις, ὅσα καὶ δούλοις αὐτὸς χρήσαιτο, εἰ καὶ περὶ ἀμφοῖν βασιλείαν παραιτησαμένων, οὐδὲν ἧττον αὐτῆς ἐπιτάττοιεν. Ταῦτα βουλευσάμενος ἐν Ἀντιοχείᾳ παραγίνεται. εἰς λόγους τε Ἀντιοχεῦσι καταστὰς, ὑπεμίμνησκέ τε ἐπιτηδὲς αὐτοὺς, ὅπως ἐπὶ τῷ αὐτοῖς ξυνοίσοντι ἐνταῦθα Παλαιστίνης ἀφίκοιτο, καὶ ὡς χάριτος αὐτῷ μεγάλων ὀφειλέται τυγχάνουσιν ὄντες. τῶν δὲ ὁμολογούντων, ἐδεῖτο καὶ πάλιν Βασιλέως ὅπως ἂν αὐτῷ συγγένοιτο. Ὁ δὲ συνεὶς τὰς τοῦ ἀνθρώπου διανοίας, τὸ μὲν πρῶτον ἀπένευσε, μὴ ἂν τῆς δεούσης τυχεῖν αὐτὸν ἰσχυριζόμενος φιλοφροσύνης καὶ δεξιώσεως, εἴγε ἐπὶ μέσων πολεμίων ἔργων διατρίβοντι ὁμιλήσειεν αὐτῷ. ἐγκείμενον δ' ἔτι μᾶλλον ὁρῶν αὐτὸν, καὶ περὶ τῶν αὐτῶν ὁσημέραι ἱκετεύοντα, ἐπένευσέ τε νῦν αἰτοῦντι, καὶ ἥκειν ἐκέλευε. Λέγεται οὖν ὅτι ἐξιόντα τῆς πόλεως περιστάντες αὐτὸν οἱ Ἀντιοχεῖς ἐδέοντο, ὅπως ἂν αὐτῷ δυνατὰ ᾖ Βασιλέα σφίσι διαλλάξαι. Ἐν τούτῳ δὲ τοιά δέ τινα ἐς τὴν Βασιλέως συνέπεσεν αὐλήν. Ἦν τις ὑπογραμματέων αὐτῷ Θεόδωρος ὄνομα, ἐπίκλησιν Στυππειώτης. Οὗτος ὁ Θεόδωρος, τά τε ἄλλα Βασιλεῖ οἰκειότατος ὢν, καὶ δὴ καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ Κανικλείου πεπίστευτο λειτουργίαν, ἀλλὰ σκαιός τις καὶ δύσνους περὶ αὐτὸν φωραθείς τε καὶ ἐξελεγχθεὶς, ὀφθαλμῶν τε αὐτὸν καὶ γλώττης ὁ κακοδαίμων ἐστέρητο. Τόν τε γὰρ τῆς ζωῆς αἰῶνα ἐμμεμετρῆσθαι Βασιλεῖ ἤδη, ὡς ἀπὸ τρίποδος ἀπεφοίβαζε τοῖς πολλοῖς. Καὶ χρῆν ἔλεγε τὴν Ῥωμαίων βουλὴν, μηκέτι νεανίᾳ μηδὲ σφριγῶντι τὴν ἀρχὴν παραδοῦναι, ἀλλ' ἀνδρὶ γεγηρακότι τε ἀκριβῶς, καὶ ἐξώρῳ τῆς ἡλικίας, ὅπως ἐκείνου τῷ λόγῳ ἄρχοντος, ὡς ἐν δημοκρατίᾳ τὰ τῆς πολιτείας μᾶλλον διοικοῖτο. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν Θεόδωρον τῇδε συνέπεσε. Τότε δὲ καὶ Γεώργιος ὁ τῶν Βασιλικῶν ἐξάρχων σαλπιστῶν, ὃν δὴ Πριμικήριον τῆς αὐλῆς ἔθος ὀνομάζειν ἐστὶν, ἐπίκλησιν Πυρρογεώργιος, οὐκ ἐπὶ μικροῖς καὶ αὐτὸς Βασιλεῖ προσκεκρουκὼς, ἵλεώ τε αὖθις τετύχηκεν αὐτοῦ, καὶ ἄχρι ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐπεπόνθει, τὴν δὲ ἀρχὴν ἀποβεβλήκει ταύτην.

κʹ. Βασιλεὺς δὲ προσιέναι τὸν Ῥῆγα μαθὼν, ἄλλο τε ἄλλως τῶν ἐπὶ δόξης προσυπαντῶν αὐτῷ ἔπεμπε, καὶ ἀεὶ τοὺς ἐπιδοξοτέρους ὄπισθεν, ἄχρι καὶ τῶν ἐπ' ἀδελφιδαῖς αὐτῷ γαμβρῶν, προσφθεγγομένους αὐτῷ, καὶ τὰ εἰκότα τιμήσοντας, ἕως παρ' αὐτὸν Βασιλέα ἦλθεν. Ὁ μὲν οὖν οὕτως ἀξίως τοῦ Δαβὶδ θρόνου καὶ ἐτίμα καὶ ἐδεξιοῦτο τὸν ἄνθρωπον. Ὁ δὲ τούτοις κατεπαρθεὶς, εἴτε καὶ ξύμφυτόν τινα τρέφων ἀλαζονείαν, ἐπειδήπερ εἰς τὴν Βασίλειον παρῆλθεν αὐλὴν, ὑπό τε τῶν βασιλείων ῥαβδούχων, καὶ Ῥωμαίων τῶν ἐπὶ δόξῃ παραπεμπόμενος, ἐνταῦθα τοῦ ἵππου ἀπέβη, ἔνθα καὶ Βασιλεὺς αὐ-

A rorum, necnon & Palæſtinorum & Armeniorum, qui ultra Iſauros habitant. Hæc tum quidem ibi geſta.

XIX. Interea Balduinus Palæſtinæ Rex per Legatos colloquium Imperatoris expetiit, de rebus aliquot majoris momenti cum illo acturus. Verum hæc in ſpeciem gerebantur. Cum enim Antiochiæ Principatui, terris ſuis vicino, inhiaret, neque eum facile poſſet ſibi comparare, priuſquam ea, quæ de Renaldo evenerant, edoceretur, id Imperatori conſilii dederat, ut nullo hominem modo admitteret: illo enim de medio ſublato, fore ut vel Antiocheni qui ab eo fuiſſent ſervati, ſibi in poſterum obnoxii deſervirent: vel ſi utriuſque detrectarent imperium, nihilo ſecius ipB ſis dominaretur. Ejuſmodi dato conſilio Antiochiam venit, habitoque cum oppidanis ſermone, in memoriam iis revocavit, quomodo propter eorum commoda ex Palæſtina huc adveniſſet, & quantum ſibi ob idipſum deberent. Iis annuentibus, rurſum Imperatorem de mutuo congreſſu ſollicitat. At ille perſpecta hominis mente, id primum renuit: neque enim convenienti cultu ac officiis exceptum iri affirmabat, ſiquidem interim dum inter medios hoſtes res bellicas tractat, is illi congrederetur, ac cum eo colloquium haberet. Ut vero magis inſtare eum vidit, & eadem in dies rogare, annuit tandem precibus, & venire juſſit. Ajunt urbe exeuntem circum ſtetiſſe AnC tiochenos, rogaſſeq; enixius, ut Imperatorem ſibi reconciliare anniteretur. Interea & hæc in Imperatoris accidere Palatio. Quidam ex illius Scribis nomine Theodorus, cognomento vero Stypiotes, tum alias ipſi familiariſſimus, tum etiam Canicleo ea ætate Præpoſitus, cum Principi cæteroquin infidus infeſtuſque deprehenſus ac convictus eſſet, oculis miſer & lingua privatus eſt. Exactum jam quippe eſſe Imperatoris vitæ terminum, velut ex tripode, apud multos vaticinabatur, ajebatque non adoleſcenti & vegeto committendum deinceps Romanum Imperium, ſed ætatis provectæ viro, & ſenio jam confecto, ut in ſpeciem eo imperante, publicæ res, veluti in populari regimine, adminiſtrarenD tur. Hæc tum quidem acciderunt Theodoro. Eodem tempore Georgius tibicinum Imperatoria præfectus, qui Primicerius aulæ vulgo vocari ſolet, cognomento Pyrrogeorgius, commiſſo & ipſe non levi in eum delicto, clementem expertus Principem, nihil aliud mali paſſus eſt, niſi quod eo munere exciderit. *Edit. Pariſ. pag. 107.*

XX. Imperator vero, ut adventare Regem reſcivit, variis in locis viros dignitatibus conſpicuos ipſi juſſit occurrere, ita ut honoratiores poſtremo ſemper eſſent, uſque ad ipſos ex fratribus neptium viros, qui cum eo ſermonem haberent, variiſque illum proſequerenE tur honoribus, donec ad ipſum perveniret Imperatorem. Ita ille ex Davidici Throni majeſtate tum coluit hominem, tum officioſe excepit. Quibus is elatus, ſive quod inſitam ab ipſis natalibus aleret neſcio quam oſtentationem, poſtquam Imperatorium ingreſſus eſt Palatium, Imperatoria cuſtodia, illuſtribuſque aulicis eum deducentibus, eo loci equo deſiliit, ubi idipſum facere conſuevit Imperator. Ex quo facto inſolentiam faſtumque illius advertens Prin-

ceps, multa ad majorem honorem pertinentia deinceps intermiſit. Nihilominus eum viſit, allocutuſque eſt & ſede humiliori conſidere juſſit. Sæpius etiam cum illo eſt congreſſus, eumque convivio excepit crebrius. Cum vero ea quæ Renaldus cum Imperatore pepigerat Antiochenis non placerent, cum propter copias quibus adjuvare Imperatorem tenebantur, civitate nimirum prioribus viribus longe imminuta, tum propter Patriarcham, qui in poſterum Byzantio Antiochiam mittendus erat, venere ipſi iis de rebus Imperatorem ſupplicaturi. Balduinus quoque eadem rogabat Principem, & non difficilem eam ratu videns, concidere ad illius genua Legatos juſſit. Is vero animo revolvens, B utra res majori eſſet honori Romanis: ut minorem manum ad militiam conferrent, ſtatim annuit: crebro enim quod ſupra vires exigitur, vix adimpletur. Cum quantæcumque præterea adductæ copiæ ad ſervitutis argumentum plus ſatis ſufficiant. Pontificem autem aliunde quam Byzantio aſſumi, negavit ſe permiſſurum. Id illi libenter accipientes, in civitatem redierunt. Eum finem habuere res cum Renaldo geſtæ. Interea Imperator in Toroſum pergere inſtituit: ſed ille primo loca deſerta, & montes Tauricos pervagatus; tandem Balduino etiam pro eo apud Imperatorem intercedente, venit & ipſe in Romanorum caſtra, ſupplicis miſerandique viri habitu. Admiſſo itaque Toroſo ab Imperatore, & inter Romani Imperii clientes adſcripto, bellum ſolutum eſt. C

Edit. Pariſ. pag. 108.

XXI. Sed enim Antiocheni, ubi Imperatorem in civitatem ſuam adventare perceperunt, veriti, ut par erat, ne ſi intromitterentur Romanorum copiæ, ab iis expellerentur; animi vero qua ratione Imperatorem averterent a propoſito, hoſce minime ſanos commenti prætextus, eos ad illum detulere: quoſdam videlicet eſſe ex ſuis audaculos, qui Imperatorem, cum in urbem inermis omnino veniret (neque enim id futurum aliter putabant) factis inſidiis opprimerent. Sed ille dolum advertens, nequaquam locum habituram fraudem dixit: mox, converſo ad circumſtantes ſermone, ea fieri non poſſe reſpondit, tum D propter alia, tum id maxime quod Rex quidem procul ab Imperatoris corpore inermis incederet: Renaldus autem & alii circa equi phaleras, & ephippii lora occupati, pedibus irent ſine aliis armis: Imperatorem denique magna, uti moris eſt, Barbarorum bipenniferorum turba circumſteret. Ita hoſce ſermones reſpuit. Civitatem autem ingreſſurus, duplicem induit loricam; ad ejuſmodi enim ſuſtinendos labores indefeſſum corpus aſſuefecerat. Veſtem præterea quamdam lapillis diſtinctam ſuperinduit, interioribus pondere haud cedentem. Diademate denique, aliiſque Im- E peratoriis ornamentis pro more, redimitus eſt. Quod vero mirari ſubit, peracto iſtic eodem modo, quo Byzantii ſolebat, triumpho, cum ad Petri Apoſtoli perveniſſet Templum, alacriter equo deſiliit, rurſumque illum inſcenſurus, ſaltu reſiliit in eumdem, quod vel leviter armatorum, aut inermium vix aliquis potuiſſet. Tum illi occurrit civitatis Pontifex ſtolam Sacerdotalem indutus, cum omni Clericorum ordine.

A τὸ ποιεῖν εἴθιστο. Ἐφ' οἷς ἀγερωχίαν αὐτοῦ καταγνοὺς Βασιλεὺς, πολλὰ τῶν ἔτι μᾶλλον εἰς τιμὴν ὁρώντων ἐνέλιπεν αὐτῷ. Εἶδε δὲ ὅμως αὐτὸν καὶ προσεῖπεν, ἕδραν δέ τινα χθαμαλὴν καθίζησαι παρέθετο. συνωμίλησέ τε πολλάκις αὐτῷ, καὶ ἐν συσσιτίῳ παρέλαβεν. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἤρεσκεν Ἀντιοχεῦσι τὰ τῷ Ρενάλδῳ ὡμολογημένα, ἥτε δύναμις, μεθ' ἧς Βασιλεῖ συμμαχεῖν ἔμελλον, ἅτε ἀπερρυηκυίας τῇ πόλει τῆς πάλαι ἰσχύος, καὶ τὸν Ἀρχιερέα ἐκ Βυζαντίου ἐπὶ Ἀντιοχείᾳ στέλλεσθαι, καὶ ἦλθον τούτων ἕνεκα Βασιλέως δεησόμενοι, Βαλδουῖνος καὶ ὑπὲρ τούτων τὸν Βασιλέα παρῃτεῖτο. ὃ σφόδρα δὲ ἀνανευόμενον γνοὺς, καὶ πρὸ τῶν ἰχνῶν αὐτοῦ τοὺς πρέσβεις ἐρρίπτει. Ὁ δὲ ὁπότερον B τοῖν δυοῖν μᾶλλον Ῥωμαίοις τιμὴν φέρει διανοησάμενος, τὸ μὲν σὺν ἐλάσσονι στρατεύειν δυνάμει, αὐτίκα ἔδωκε. Τό, τε γὰρ ὑπὲρ ἰσχὺν ἀπαιτούμενον, ἐρειπομένην ὡς τὰ πολλὰ τὴν παράβασιν ἔχει, καὶ ἄλλως ἀρκεῖ πρὸς δουλείας ἔνδειξιν, καὶ τὸ πολλοστὸν ἐστὶν ἡ προσαγομένη. Ἀρχιερέα δὲ ἀλλαχόθεν ποθὲν, ἀλλὰ μὴ ἐκ Βυζαντίου εἶναι, οὐκ ἔφησε καταδέξασθαι. ὅπερ ἄσμενοι ἐκεῖνοι δεξάμενοι, ἐς τὴν πόλιν ἀπηλλάττοντο. Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὸν Ρενάλδον ἐνταῦθα τὸ πέρας ἔσχε. Βασιλεὺς δὲ ἐπὶ Τερόζην ἰέναι λοιπὸν διενοεῖτο. ὁ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἐπὶ χώρους τε ἐρήμους καὶ τὰ ὄρη ἐξέτρεχε τὰ Ταυρικά. εἶτα Βαλδουΐνου καὶ περὶ αὐτοῦ τὸν Βασιλέα ἱκετεύ- C σαντος, ἦλθε καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Ῥωμαίων στρατοπέδῳ ἱκέτης ἐλεεινός. Βασιλεὺς δὲ αὐτὸν προσηκάμενος, δούλοις τε τῶν Ῥωμαίων ἐνέγραψε, καὶ τὸν πόλεμον λοιπὸν ἔλυσεν.

κα'. Ἀντιοχεῖς τοίνυν ἐπειδὴ τῆς πόλεως ἐπιβαίνειν ἤδη Βασιλεὺς ἔμελλεν, ἔδεισαν μὲν, ὡς τὸ εἰκὸς, μήποτε Ῥωμαίων δυνάμεις ἔνδον ἐσφρήσασαι, ἐκεῖθεν αὐτοὺς ἐξελαύνειν πειράσωνται. Οὐκ ἔχοντες δ' ὅπως τὴν Βασιλέως ἀποτρέψωσιν ὁρμὴν, σκήψεις οὐχ ὑγιεῖς τινὰς ἀναπλάσαντες προσῆγον αὐτῷ. Αἱ δὲ ἦσαν, ὡς ἄρα τῶν τινες παρ' αὐτοῖς τολμητίαι συνέλθοιντο, ἐπειδὰν Βασιλεὺς ἐπὶ τὴν πόλιν εἰσέλθοι, ἄοπλος δὴ πάντως, οὐ γὰρ ἐνόμιζον ἄλλως, ἐπιβουλῇ τινὶ κατ' αὐτοῦ χρήσασθαι. Ἀλλὰ Βασιλεὺς D τὸν δόλον ξυνιδὼν, οὐκ ἔφη χώραν ἕξειν τὸ πλασσόμενον, καὶ κατέλεγεν ὑπολαβὼν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν, ὅπως ἀδύνατά ἐστι ταῦτα, διά τε ἄλλα, καὶ οὐχ ἥκιστα, τὸ, τὸν μὲν Ῥῆγα πολλῷ ἄποθεν τοῦ βασιλείου ἀνόπλιστον μέλλειν πορεύεσθαι σώματος· Ρενάλδον δὲ καὶ τοὺς ἄλλους περὶ τὰ φάλαρα τοῦ ἵππου, καὶ τοὺς τῆς ἐφεστρίδος πονεῖσθαι ἱμάντας, πεζῇ τε χωροῦντας, καὶ ὅπλων ἄνευ παντός. Αὐτόν γε μὴν τὸν Βασιλέα πολλήν τινα πελεκυφόρων Βαρβάρων ὅμιλον περιέπειν, ὥσπερ ἔθος ἐστί. Τοὺς μὲν δὴ λόγους τούτους οὕτως ἀπεδοκίμαζεν. Εἰς δὲ τὴν πόλιν εἰσελαύ- E νειν μέλλων, διττοὺς περιέθετο θώρακας, ἀκαμάτῳ σώματος ἰσχύϊ πρὸς τοῦτο ἐναγόμενος. Ὁ δὲ καὶ κάνδυν πρὸς τούτοις κατάλιθόν τινα περιέσατο, ἄχθος τῶν ἔνδον οὐκ ἔλαττον. καὶ στέφος, καὶ τ' ἄλλα τῷ Βασιλεῖ ἐξ ἔθους. Ὁ δὲ θαυμάζειν ἔχω, τοῦ θριάμβου τρόπον, ὃν ἐν Βυζαντίῳ τελεῖσθαι εἴωθε, τελεσθέντος ἤδη, ἐς τὸν Πέτρου τοῦ Ἀποστόλου καταντήσας νεὼν, κοῦφα τε ἀπέβη τοῦ ἵππου, καὶ αὖθις ἐπιβαίνειν μέλλων, σὺν ἅλματι ἀνέθορεν, ὥσπερ οὐδὲ τῶν ψι-

λῶν τὶς καὶ ἀνόπλων. Ὅτε δὴ ὁ τῆς πόλεως Ἀρχιερεὺς ὑπῄει τότε τὴν ἱερατικὴν ἀμπεχόμενος στολὴν, σὺν τῷ ἱεροπόλῳ τῷ πλήθει παντί. Ἐχειρίζοντο δὲ τύπους σταυρικοὺς, καὶ τὰ ἱερὰ προὔφερον λόγια, ὡς ἐκπεπλῆχθαι τὸ ξένον ἅπαν καὶ ἔπηλυ, ὁρῶν πρὸς τούτοις, Ῥενάλδον μὲν, καὶ τοὺς ἐπὶ δόξης Ἀντιοχέων, ποσὶν ἀμφὶ τὸν βασίλειον παραθέοντας ἵππον. Βαλδουῖνον δὲ ἄνδρα στεφηφοροῦντα μακρὰν ἄποθεν, ἔφιππον μὲν, παντάπασι δὲ ἀτίμαστον, παρελάμενον. Ὁ μὲν δὴ θρίαμβος ἐπὶ τούτοις τετέλεστο. Βασιλεὺς δὲ ἐπὶ ὀκτὼ τῇ πόλει παραμείνας ἡλίους, ἐκεῖθεν ἀπήλαυνε. Τοσαύτην γε μὴν δουλοπρέπειαν Ἀντιοχεῖς εἰς αὐτὸν ἐνεδείξαντο, ὥστε αὐτοῦ τοῖς Ῥενάλδου ἐνδιατρίβοντος δόμοις, οὐδεὶς οὐδεμίαν τῶν ἀμφιβαλλόντων παρὰ τοῖς ὁμογενέσιν ἐδι- B κάσατο δίκην, ὅτι μὴ παρὰ Ῥωμαίοις.

κβ΄. Ταῦτα κατορθωκὼς Βασιλεὺς, ἐπὶ Νουραδὶν ἰέναι συνεσκευάζετο. Ἀλλ' ἐκεῖνος τὴν ἔφοδον γνοὺς, τόν Σαγγέλα τε ἔλυσεν υἱὰ, ἄνδρα Ἰταλὸν, καὶ τὸν τοῖς ἐν Παλαιστίνῃ ἐφεστῶτα ἱππεῦσιν, ὃν Τεμπλουμαΐστορα Λατῖνοι ὀνομάζουσι, ἐπισημοτάτω ἄμφω, πρὸς δὲ καὶ τῶν οὐ γεγονότων πολλούς. τοῦ γε μὴν ἀγελαίου καὶ σύγκλυδος ὄχλου, εἰς ἑξακισχιλίους, μάλιστα οἱ ἐκ τῆς Ἀλαμανῶν καὶ Γερμανῶν ἐτύγχανον ἐζωγραμένοι τότε στρατιᾶς, ὁπηνίκα ἐκεῖνοι ἐπὶ Ἀσίαν ἐστράτευον. Ταῦτα Νουραδὶν ἐποίει, πρὸς δὲ καὶ συνεξοίσειν Βασιλεῖ τοὺς ἐν Ἀσίᾳ διωμολόγηκε μάχας. ἐφ' οἷς προσδεξάμενος αὐτὸν, ἀπέσχετο τοῦ σκοποῦ. Ἀλλ' C ὀλίγῳ ὕστερον καταλύειν ὡρμᾶτο τὰ δεδογμένα, οὐ μὴν καὶ πέρασι τὸν σκοπὸν ἔδωκε, ὡς δῆλον ἔξω γενήσεται. Σαρακηνῶν γὰρ ὅμιλος, τοῦ Νουραδὶν μηδὲν ξυνειδότος, προλοχήσαντες Ῥωμαίων, τῶν ἐπὶ χορταγωγίαν ἰόντων, ἔκτανόν τινας. Ὁ γοῦν Βασιλεὺς, ἐνέδρας καὶ αὐτὸς ἐν ἐπιτηδείῳ που τοῦ χώρου ἐκείνου στησάμενος, ἅμα ἡμέρᾳ καὶ αὐτὸς συνεπιτίθεται τούτοις, μηδὲν προειδοῦσιν. Ἐπεὶ δὲ ἐτρέψατο, κυνηγεσίων ἐπιθυμήσας, ἐξῄει παρὰ τοῖς ἀνωτάτω πεδίοις Συρίας θηράσων. πρᾶγμα κατὰ τοὺς νῦν χρόνους καὶ ἀκουσθῆναι φοβερόν. Προῄεσαν τοίνυν αὐτοῦ ἄνδρες, οἷς ἔργον κοίτας θηρῶν ἀνιχνεύειν, οὐ πλείους τῶν ἕξ· ἀλλ' οὔπω ἐπὶ πλεῖστον προῆλθον, καὶ τέσσαρες καὶ εἴκοσι πολεμίων ὁπλοφόροι παρεφάνησαν τούτοις, ἔργον ποιούμενοι, ὅπως Ῥωμαίων τινὰς δόλῳ ἐπὶ τὴν κατὰ νώτου ἐλλοχῶ- D σαν παρελκύσωσι στρατιάν. ἅμα τε οὖν εἶδον οἱ θηροσκόποι ἐκεῖνοι, καὶ ἅμα ἐς τὸ τοῦ παρὰ πόδας αὐτοῖς ποταμοῦ ῥεῦμα καθῆκαν ἑαυτοὺς, διανηξάμενοί τε ἐπὶ Βασιλέα ἦλθον, τὰ συμπεπτωκότα σφίσι μηνύοντες. » Ὁ δὲ πρὸς τὴν ἀκοὴν οὐ διαταραχθεὶς, Ἄγωμεν, » ἔφη, ἔνθα τοὺς πολεμίους εἶναι φατέ. Τῶν δὲ ὀκνήσει πολλῇ ἐχομένων, αὐτὸς ὅλῳ τῷ ἵππῳ ἐπιτρέψας χαλινὰ, τὴν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐφέρετο. Ἐξάπινα τοίνυν Σαρακηνῶν στρατιὰ τῶν τῇδε ὑπερκύψασα χωρῶν, μυριοπληθὴς ἐξεφάνη. Ὁ δὲ μηδὲν ἀποδειλιάσας, σὺν ῥύμῃ πολλῇ παρὰ μέσους εἰσπίπτει ἄνδρας ὁπλίτας, οὕτω πολλούς· ἃ δὴ τρεψάμενος αὐτοὺς, οὐ πρότερον διώκων ἐπαύσατο, πρὶν ἐντὸς φρουρίων, ἅπερ E ἐνταῦθα ἵδρυται, εἰσέπιπτον φεύγοντες οἱ πολέμιοι· νεκρῶν τε ἐπλήσθη τὸ πεδίον ἐκεῖνο. Διὰ ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀναχωρήσας, τὰ δεδογμένα, ὥσπερ εἴρηται, παρακινεῖν ἤθελεν. ἀλλὰ φῆμαι τινὲς ἐξ Ἑσπέρας ἐπιπτοῦσαι, αἳ δὴ νεωχμωθῆναι τὰ τῇδε

A Tenebant ii præ manibus Cruces, præferebantque ſacra Evangelia: ita ut ſtupore quodam percellerentur peregrini & advenæ, cum ad hæc Renaldum, nobileſque Antiochenos, pedibus equum Imperatorium circumſtantes viderent: Balduinum autem virum coronatum, equo quidem inſidentem, cæterum nullis conſpicuum regiis inſignibus. In hunc modum tranſactus eſt triumphus. Imperator octiduum in urbe intermoratus, inde abſceſſit. Tanta autem veneratione eum proſecuti ſunt Antiocheni, ut quamdiu in ipſis Renaldi ædibus manſit, de rebus controverſis coram ejuſdem Gentis Judicibus nemo cauſam dixerit, ſed de iis Romani cognoverint.

B XXII. His rebus rite confectis, in Nuradinum expeditionem paravit Imperator. Verum ut illius percepit adventum, Sanctægidiani Comitis filium, Italicæ gentis virum, eumque qui Palæſtinis præerat equitibus, quem Magiſtrum Templi Latini vocant, ambos homines claros, carceribus exemit, vinculiſque ſolvit: inſuper etiam alios nobiles complures; gregariæ vero & paſſim collectæ multitudinis, ad ſex millia, quos maxime de Alemannorum & Germanorum exercitu ceperat, cum bellum in Aſia illi gererent. His peractis, ſecuturum ſe præterea ad bella Aſiatica Principem pollicitus eſt Nuradinus: quibus admiſſis conditionibus, Imperator a propoſito deſtitit. Sed non multo C interjecto tempore pacta iſta convellere aggreſſus eſt, etſi quæ ſtatuerat, haud confecit, uti deinceps commemorabitur. Saracenorum enim agmen, inſcio Nuradino, in Romanorum aliquot qui pabulatum exierant, ſtructis inſidiis, irruerunt. Quod ubi Imperator cognovit, loco & ipſe maxime idoneo inſidias locat, ac prima luce nec opinantes adoritur. His in fugam actis, venandi tactus deſiderio, in ſuperiora Syriæ loca venatum abiit: rem auſus quæ hac etiam ætate audientibus horrorem incutiat. Præcedebant igitur haud pluſquam ſex viri, qui ferarum cubilia inveſtigarent. Nec longe adeo erant progreſſi, cum quatuor & viginti ex hoſtibus armati prodiere, & in eorum conſpectum venere, ut quoſdam Romanos D dolo ad poſitum a tergo in inſidiis exercitum pertraherent. Simul atque id adverterunt illi ferarum indagatores, continuo in profluentem, qui coram aderat, amnem ſeſe demiſere, nandoque illum emenſi, contendere ad Imperatorem, & quæ ſibi accidiſſent retulere. Verum ille nihil uſque ejuſmodi perturbatus nuntio, *Eamus*, inquit, *quo loco eſſe hoſtem dicitis*. Cum vero cunctarentur ii ac pigritarentur, ipſe admiſſis habenis equo in hoſtes fertur. Sed mox innumerus Saracenorum exercitus, qui iis in locis ſeſe ſubocculraverat, derepente apparuit. Nec cunctatus tamen, magno impetu in medios irruit bellatores, iiſque numero licet præpollentiE bus in fugam verſis, inſequi hoſtes non prius abſtitit, quam in adjacentia præſidia ſeſe recepiſſent; iſque, ubi prælium contigit, campus cæſorum corporibus opertus eſt. Ob hæc igitur ad exercitum reverſus, quæ ſanciverat pacta ſolvere, ut dixi, voluit: ſed allati ex Occidente rumores, quidam, res ibi

Edit. Pariſ. pag. 109.

Digitized by Google

Edit. Pariſ. pag. 110.

innovari nuntiantes, ab incœpto eum prohibuere. Eodem etiam tempore Balduinus manu læſus eſt ejuſmodi ab cauſa. Venanti iis in locis Principi, aderat & ipſe in ea exercitatione ſocius. Nam qui in cæteris rebus Imperatorem admirabatur, num & in ea præſtaret, cognoſcere geſtiebat. Itaque agilitatem & pernicitatem Principis, mire in his exerciti, imitari contendens, imprudens cum equo concidit, &, ut dixi, manum graviter læſit: quam in præſentia alligans Imperator, idoneis adhibitis remediis, paucis poſt diebus ſanavit. In his enim illorum ſuperabat artem, qui ſe per omnem vitam in Medicina exercuerant. Inde & venas egomet ſecantem vidi, & pharmaca ægrotis, Medicorum penuria, præbentem. Ad hæc multa Aſclepiadarum ſcientiæ addidit, quæ illi a tot ſæculis fuerant incognita, tum in ſomentis, tum in ipſis potionibus; quæ omnia colligere facile quivis poterit ex communibus Noſocomiis, quæ Xenones vocari vulgo ſolent. Inde Byzantium reverti ſtatuit Imperator: ut vero breviori itinere eo perveniret, relicta Pamphylia, per mediam Lycaoniam exercitum egit, licet multum obnitente Sultano. Ubi autem ad Arandem civitatem pervenit, conſternati Perſæ fugam capeſſivere, Romanos ſtatim ad Iconium caſtra poſituros rati. Verum ut adverterunt ab iis hoſtile nihil perpetrari, reſumpta fiducia, commeatum abunde illis ſuppeditarunt. Non potuere tamen omnino Perſæ conceptam pridem animo indignationem continere: adeo ut cum jam ad Cotyæum eſſent Romani, nonnullos ex iis, qui a cætero exercitu longius evagati fuerant, aggreſſi, partim cæderent, partim vivos caperent. Imperator igitur Byzantium rediit, peractoque triumpho, ac Deo ob partas victorias actis gratiis, Palatium ingreſſus eſt.

A διάγγελον, διεκώλυσαν τοῦτον τῆς ἐγχειρήσεως. Τότε καὶ Βαλδουΐνῳ κατεάγνυται ἡ χείρ, ἀπ' αἰτίας τοιᾶσδε. Θηρωμένῳ ἐνταῦθα τῷ Βασιλεῖ, παρῆν καὶ αὐτὸς τοῦ γυμνασίου κοινωνός. Τοῖς γὰρ ἄλλοις πᾶσιν ἐκπεπληγμένος τὸν Αὐτοκράτορα, καὶ τοῦτο τὸ μέρος εἴγε εὐδοκιμοίη ἤθελε γνῶναι. Ταῖς τοίνυν τοῦ Βασιλέως συνεπεκτείνεσθαι καὶ αὐτὸς φιλοτιμούμενος ὁρμαῖς, δαιμόνιόν τινα περὶ ταῦτα στρεφομένου τρόπον, ἔλαθε σὺν τῷ ἵππῳ κατολισθήσας, τήν τε χεῖρα, ὥσπερ εἴρηται, κακῶς ἔπαθεν, ἣν ἐν τῷ παραυτίκα καταδήσας Βασιλεὺς, τὰ εἰκότα τε ἐπιμελησάμενος, ὀλίγαις ὕστερον ἀπήλλαξεν ἡμερῶν. Ἦν γὰρ δὲ τοίγε τοιαῦτα πολλοὺς τῶν διὰ βίου περὶ τὴν ἰατρῶν ἀναστραφέντων παρελαύνων τέχνην.

B Ἀμέλει καὶ φλέβας εἶδον αὐτὸν ἔγωγε τέμνοντα, καὶ φάρμακα νοσοῦσι τεχνιτῶν ἀπορίᾳ παρεχόμενον. Ἤδη δὲ καὶ πολλὰ τῶν Ἀσκληπιαδῶν συνεισενηνεγμένον ἐπιστήμῃ, ἅπερ ἀγνοοῦσα ταύτῃ τοῦ παντὸς ἔμεινεν αἰῶνος, τῶν ὅσα ἐπιχεῖσθαι πέφυκε δὲ ὅσα ποτά· ἃ καὶ ἔξεστι τῷ γε βουλομένῳ ἐκ τῶν κοινῶν ἀναλέγεσθαι νοσοκομείων, ἃ ξενῶνας καλεῖσθαι ἔθος ἐστίν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐς τοσοῦτον. Ὁ δὲ Βασιλεὺς τῆς ἐπὶ Βυζάντιον λοιπὸν ἐμέμνητο. ὡς δὲ τὴν ἐπιτομωτέραν ὁδεύσοι, Παμφυλίας ἀφέμενος, Λυκαονίας μέσης τὸν στρατὸν ἦγε, καίτοι πολλὰ πρὸς τοῦτο τοῦ Σουλτὰν ἀπολέγοντος. Ἐπειδὰν γοῦν Ἀράνδης ἀγχοῦ πόλεως ἐγένετο, καταπλαγέντες οἱ

C Πέρσαι ᾤχοντο φεύγοντες, οἰόμενοι αὐτίκα Ῥωμαίους Ἰκονίῳ προσβαλεῖν. ὡς δὲ οὐδὲν αὐτοῖς πρὸς τῶν Ῥωμαίων ἄχαρι ἐγένετο, ἀναθαρσήσαντές τε καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐκφέροντες ἄφθονα τούτοις παρεῖχον. Ἀλλ' οὐκ ἦν μέχρι παντὸς Πέρσαις τὸν ἐκτρεφόμενον σφίσι χόλον κατασχεῖν. Ἀμέλει δὲ ἐν Κοτυαείῳ γεγονότων ἤδη Ῥωμαίων, τισὶν αὐτοῦ τοῦ λοιποῦ στρατεύματος ἀπορραγεῖσιν ἐπιθέμενοι, ἔκτεινάν τε καὶ ζωοὺς εἷλον. Ὁ δὲ Βασιλεὺς τότε μὲν ἐπὶ Βυζάντιον ἦλθε, θρίαμβόν τε καταγαγὼν μέγιστον, καὶ Θεῷ τὰ ἐπινίκια θύσας, ἐν Παλατίῳ κατῆχθη.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΙΝΝΑΜΟΥ

ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ,

ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΛΟΓΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ.

IOANNIS CINNAMI

REGII GRAMMATICI,

HISTORIARUM

LIBER QUINTUS.

α΄. ΟΛΙΓΩι δὲ ὕστερον Πέρσας ἀμύνασθαι τῆς εἰς αὐτὸν παροινίας ἐγνωκὼς, ἐς τὰς Κυψέλλων πεδιάδας τὸν στρατὸν ἤγειρεν. Ἐν τούτῳ δὲ ἐπὶ τοὺς ἐν Ἀσίᾳ ἀρχάς τινας διέποντας Ῥωμαίων πέμψας, ἐκέλευε κατά τινα χρόνον ἄλλοθεν ἄλλον ἐμβαλεῖν εἰς τὸ Περσικόν. Ἐποίει δὲ ταῦτα, ὅπως ἕκαστοι Περσῶν ἐπιβοηθεῖν ἀλλήλοις ἀδυνάτως ἔχοιεν. ὅπερ εἰς ἔργον ἐκβὰν, μεγάλα τὸν Περσῶν ἐλύπησε. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ ἀμφὶ τροπὰς ἤδη χειμερινὰς ὁ ἥλιος ἐγένετο, διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου πορθμοῦ ἐπὶ Ἀσίαν διαβὰς, ἄχρι Δορυλαίου ἦλθε, περὶ ἄμφω τὼ ποταμὼ, ὧν ὁ μὲν Βαθὺς πρὸς τῶν ἐγχωρίων, Θύμβρις δὲ ἅτερος ὀνομάζεται· τὴν περιοικίδα τε πᾶσαν καταδραμὼν, μυρίων ἐκεῖθεν ἀνδρῶν τε καὶ ζώων ἄλλων ἔλασε πλῆθος. Πέρσαι δὲ τῆς σφετέρας αἰσθόμενοι ἀπωλείας, κατὰ συστήματα καὶ λόχους ἤδη προφαίνεσθαι ἤρξαντο. Βασιλεὺς δὲ τὸν μὲν ἄλλον Ῥωμαίων στρατὸν λῃισόμενον τὰ ἐν ποσὶν ἔπεμψεν· αὐτὸς δὲ ἐπὶ τὰ ἄποπτα τῆς τῇδε χώρας ἀναδραμὼν, σὺν ὀλίγοις τῶν περὶ αὐτὸν ἀνατείνειν τὰς βασιλείους ἐκέλευσε φόρμιγγας, δέος ἐντεῦθεν ἐμποιεῖν τοῖς πολεμίοις μηχανώμενος, βασιλέα τοῦ πολέμου τοῦ γε στρατηγεῖν οἰηθεῖσι. Πολλὰ γὰρ πολλάκις αὐτοχειρίᾳ κατὰ τῶν βαρβάρων τούτων χρησάμενος, εἴποτε λοιπὸν ἀπροσδόκητος αὐτοῖς ἐξέφανε, σκηπτὸς μόνον τούτοις ἐδόκει, καὶ ὑπεχώρουν μηδὲν αἰδεσθέντες, χιλιάδες φασὶν, ἂν οὕτω τύχῃ, καὶ μυριάδες ὁπλοφοροῦντες ἄνδρες καὶ σιδηρόφρακτοι. Ταῦτα ἐμοί γε εἰς ἀκοὴν πίπτοντα, ἧττον ἀληθῆ ἐδόκει, ὥσπερ ἤδη τὰ Φωκᾶ καὶ Τζιμισκῆ ἔργα, τῶν οὐ λίαν ἀρχαίων τούτων Αὐτοκρατόρων, ἢ εἴτινες ἄλλοι παρ' αὐτοὺς ἐπ' ἀνδρείᾳ ὄνομα ἔσχον. Εἶναι γὰρ πέρα πίστεως, ἀνδρὸς ἑνὸς ὅλας ἡττῆσθαι χιλιάδας, καὶ δόρατι ἑνὶ μυριοπληθεῖς καταγωνίζεσθαι πανοπλίας. Ὅθεν οἱ καί ποτε ταῖς βασιλείοις ἐπιχωριάζων αὐλαῖς, τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων ἀποθειαζόντων ἀκηκοὼς τῷ Βασιλεῖ, εὐλογγιῶν τε συλλόγῳ ἀπιστῶν. φύσει γὰρ πρὸς κολακείαν ἄξιον

A NON multo interjecto tempore, Imperator, cum ob illatas ſibi injurias ulciſci Perſas decreviſſet, ad Cypſellorum campos exercitum collegit: interimque miſit ad Romanos, qui in Aſia præfecturas obtinebant, &, ut certo quodam tempore eorum quiſque in Perſicos agros irrueret, imperavit. Hæc autem ideo fecit, ne poſſent Perſæ ſibi invicem opem ferre. Quod quidem non modice rem Perſicam affecit. At Princeps, hyberno jam imminente ſolſtitio, per fretum Helleſpontiacum in Aſiam trajiciens, ad Dorylæum uſque pervenit, circa duos fluvios, quorum alter ab incolis Bathys, alter Thymbris vocatur; ac circumjacente regione devaſtata, infinitam inde hominum pe- B corumque abduxit multitudinem. Perſæ vero, cum jam ultimum ſibi imminere cernerent diſcrimen, per turmas & globos coeuntes, conſpici cœpere. Interea Imperator, aliis Romanorum copiis ad obvia quæque depopulanda miſſis, cum paucis e ſuis in loca editiora profectus, occinere tubas Imperatorias jubet, ut hac ratione perterreret hoſtes, dum Principem iſtis præeſſe copiis perſuaſum haberent. Multa enim in Barbaros iſtos ſuapte manu exequebatur, & ſi quando iis ex improviſo appareret, vix non fulmen quoddam iis videbatur, ita ut nullo pudore fugam capeſſerent milleni interdum, & ſi ita fors daret decies milleni armis undique & ferro in- C ſtructi milites. Hæc ſane cum mihi narrata ſunt, minus vera eſſe videbantur, haud ſecus ac præclara illa Phocæ & Tzimiſcæ, qui non ita pridem imperarunt, facinora; aut ſi qui præterea alii propter eximiam fortitudinem nomen famamque ſibi compararunt. Quippe ſupra fidem eſſe credebam, unicum hominem millenos totos ſuperaſſe, unaque profligaſſe haſta infinitam armatorum multitudinem. Quapropter cum in aula Principis interdum verſaretur, & tam egregia facta a nonnullis Imperatori adblandientibus audi-

Edit. Pariſ. pag. 111.

pag. 112.

rem in cælum efferri, animo dubius a colloquio ſtatim recedebam. Adeo enim procul mihi ab adulatione, ipſo naturæ ductu, inſita eſt animi indoles, ut ne verbum quidem ullum ultro aut ſciens niſi vere perinde ac libere proferre haud poſſim. Eos vero qui in Palatio officia ſemper obeunt, aut dignitatibus conſpicui ſunt, talia depingere & exornare ſinebam, donec res ipſas uſurpare oculis contigit, cum ego mediis forte hoſtibus implicitus Imperatorem hunc vidi totis Perſarum phalangibus obſiſtentem. Sed hæc ſuo tempore Hiſtoria commemorabit: nunc autem inſtitutam narrationem perſequamur. Cum igitur ageret Imperator in editioribus iſtis locis: Romanorum copiæ, quæ ad interiora proceſſerant, in Perſicum exercitum inopinate inciderunt. Facto itaque cominus prælio, ut vidit Princeps inclinare Romanam aciem, elato impetu, nec loricam, nec alia arma indutus, ſed ſolo munitus clypeo ad illam contendit. Ubi in medios ſeſe hoſtes intulit, mirandaque manu edidit opera, obviis quibuſque cæſis. Interdum etiam terga dantibus, accepta tum haſta, ſemper inſiſtens, nullam bene agendi occaſionem omittebat. Ita diu ſine intermiſſione fugerunt hoſtes, ut ne illis quidem in mentem venerit, tam numeroſum exercitum ab unico homine inceſſi. Qui enim totos invaſerat pavor, denſam oculis offuderat caliginem. Verum ut id advertunt, mutuam ſibi invicem objicientes ignaviam, derepente ſe convertunt, Principique ſeſe opponunt. Neque tamen alacres ivere in pugnam, impetum retundente adhuc metu: cumque pharetras ſuas exhaurirent, nihilominus ille, repulſis clypeo undique vibratis telis, corpus inviolatum ſervavit. Erat vero apud Perſas vir animo præcellens, manuque impiger, qui ubi neminem ea omnibus cum Imperatore ad certamen deſcendere perſpexit, ira efferveſcens, arrepto de popularis cujuſdam manibus gladio, ad eum percutiendum irruit. Sed Princeps crinibus prehenſum hominem trahit, atque una cum tribus aliis, viris etiam magnanimis, abducit. Id ubi viderunt cæteri, nec ſe eſſe reſiſtendo pares, fugam confeſtim iniere. Ille autem cum dictis captivis in caſtra reverſus eſt; cumque hyemem acerrimam videret jamjam imminere, Byzantium rediit.

Edit. Pariſ. pag. 113.

II. Sed mox in oppidum illud Bithyniæ pervenit, quod deductis Philomelio Romanis captivis inhabitandum conceſſerat, cui Pylæ nomen. Ibi enim convenere miſſi ab Sultano Legati, quos, ut nihil ſani ab iis adferri vidit, domum remiſit, additis minis, niſi facerent ea quæ ipſe vellet, brevi equitatum Romanum incurſaturum illorum agros, & multo hoſtilius quam nunc omnia depopulaturum. Inter quos aliquamdiu immoratus, inde trajecit (transfretans nimirum ſubſtiterat in regione, quam Ritzium vocant indigenæ) atque in adverſam ripam tranſivit. Hinc facto per maritimas civitates itinere, pervenit Philadelphiam, ea qua, rebus omnibus cita comparatis, Perſidem invaſit. Interea proficiſcentes per Dorylæi campos Legati, Imperatorem in agros ſuos irruptionem feciſſe prorſus ignari, illum in vicinis Byzantio prædiis verſari

A ἐμπέφυκέ μοι τὸ ἦθος. Καὶ οὐκ ἂν οὐδὲ ῥῆμα σμικρὸν ἑκὼν εἶναι προοίμην, ὅτι μὴ σὺν ἀληθείᾳ καὶ στόματι ἐλευθέρῳ. Τὰ δὲ τοιαῦτα τοῖς ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἀεὶ πρὸς τοῦ δόμου καὶ τοῖς ἐν τέλεσι καταχαρακτηρίζεσθαι εἴων, ἕως εἰς ὄψιν ἦλθέ μοι τὰ τοῦ πράγματος, ἐν μέσοις καὶ αὐτῷ πολεμίοις ὑπὸ τυχὸν περιειλημμένῳ, κἀκ τοῦ σχεδὸν ὁρῶντι τὸν Αὐτοκράτορα τοῦτον φάλαγξιν ὅλαις ἀντικαθισάμενον Περσικαῖς. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν κατὰ καιρὸν ἡ Ἱστορία διηγήσεται· τὸ δὲ νῦν τῶν προτεθέντων ἐχόμεθα. Εἶχε μὲν τὸν Βασιλέα τὰ τῶν χώρων ἐκείνων ὑψηλά, ὁ δὲ Ῥωμαίων στρατὸς ἐνδοτέρω ἤδη χωρήσας, ἔλαθε στρατεύμασι Περσικοῖς ἐξ ἀπροσδοκήτου περιτυχών. Ἀγχεμάχου τοίνυν γενομένης τῆς προσβολῆς, ἐπειδὴ πονεῖσθαι B τὸ Ῥωμαϊκὸν ἤρξατο, αἰσθόμενος ὁ Βασιλεύς, ἀπὸ ῥύμης ἐπ' αὐτοὺς ἤλαυνε, μήτε θώρακα ἐνδύς, μήτε τῶν ἄλλων, ὅτι μὴ ἀσπίδι φραξάμενος. Ταχὺ γοῦν ἐς μέσους εἰσωθήσας τοὺς πολεμίους ἑαυτόν, ἔργα χειρὸς ἐπεδείκνυ θαυμαστά, τῷ ξίφει παίων ἀεὶ τὸν παρατυγχάνοντα· ἔτι καὶ νῶτα δεδωκότας ἤδη αὐτοὺς κατόπιν, δόρατος αὐτῷ κομισθέντος, ἐδίωκε, οὐδένα καιρὸν ἀνιείς. Μέχρι μὲν οὖν πολλοῦ ἔφευγον ἀμεταστρεπτί, μηδὲ ἐκεῖνο κατανοεῖν ἔχοντες, εἰ πολυανθρωπότατον οὕτω στράτευμα πρὸς ἀνδρὸς διώκοιτο ἑνός. Τὸ γὰρ δέος κατάκρας αὐτῶν περιγεγονός, ἐπεσκότει ταῖς ὄψεσι δεινῶς. Ἐπεὶ δέ ποτε διέγνωσαν σφίσι τὸ πρᾶγμα, πολλὰ τῆς ἀνανδρείας ἀλλήλους ἐπιτωθάσαντες, ἀθρόον ἐπεστράφησάν τε καὶ ἀν- C τιμέτωποι αὐτῷ ἔστησαν. Οὐ μὴν ἤδη ἀκρατῶς ἐξεχέοντο, καθάπαξ τῷ δέει τὰς ὁρμὰς ἀνασειραζόμενοι, φαρέτρας δὲ ὅλας ἐκένουν· ὁ δὲ ἀσπίδι παρ' ἑκάτερα στρεφόμενος τὰς βολὰς ἀπωθούμενος, ἔξω βελῶν τὸ σῶμα διετήρει. Ἦν δέ τις ἐν Πέρσαις ἀνὴρ θυμοειδὴς καὶ δραστήριος. οὗτος ἐπειδὴ μηδένα ἐξ ἁπάντων Βασιλεῖ πρὸς μάχην ἀντικαθιστάμενον ἑώρα, ὑπερζέσας τῷ θυμῷ, τῶν συμφύλων αὐτῷ τινὸς τὸ ξίφος τῶν χειρῶν ἀποσπάσας, ὡς πατάξων ἐφέρετο τοῦτον. Ἀλλ' ὁ Αὐτοκράτωρ τῶν τριχῶν λαβόμενος, ἄλλοις εἷλκε ἅμα τρισὶ γενναίοις καὶ τούτοις. ἐφ' οἷς ἀντιπράττειν οὐκ ἔχοντες οἱ ἄλλοι, ᾤχοντο ἀπιόντες. Βασιλεὺς δὲ σὺν τοῖς εἰρημένοις ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐπανῆκε. Ἐπειδή τε τὴν χειμερίου ὥρας σφοδροτάτην D ἐγκειμένην ἑώρα, ἐπὶ Βυζάντιον ἐχώρει.

β'. Ἀλλ' ἄρτι μὲν ἡ κατὰ Βιθυνίαν εἶχε τοῦτον πολίχνη, ἔνθα τοὺς ἐκ Φιλομηλίου δεσμώτας Ῥωμαίων ἐνοικισάμενος ἔφθη, Πύλαι ταύτῃ τὸ ὄνομα. Καὶ πρέσβεσιν ἐκ τοῦ Σουλτὰν ἀφικομένοις ἐνταῦθά που χρηματίσας, ἐπειδὴ μηδὲν ὑγιὲς αὐτοὺς ἀπαγγέλλοντας ἔγνω, αὐτοὺς μὲν ἀπεπέμψατο, ἀπειλησάμενος, ὅτι γε μὴ κατὰ γνώμην αὐτῷ ποιούντων, οὐκ εἰς μακρὰν ὁ Ῥωμαίων τὴν σφετέραν καταδραμεῖται ἵππος, καὶ λῄσονται πάντα πολλῷ μᾶλλον ἢ νῦν. Ὁ δὲ ἐπ' ὀλίγον τῇ αὐτῶν ἐνδιατρίψας χρόνον, εἶτα ἐ- E κεῖθεν μεταβάς, εἶχε γὰρ αὐτὸν χωρίον τηνικάδε ἐς τὴν περαίαν διαβάντα, Ῥιτζίον πρὸς τῶν ἐγχωρίων κεκλημένον, ἐπὶ τὴν ἀντίπορθμον ἦλθεν. Ἐκεῖθεν τε ὁδῷ προϊών, διὰ τῶν ἀγχιάλων πόλεων ἐπὶ τὴν Φιλαδέλφου καταλαμβάνει. ὅθεν συσκευασάμενος ἐμβάλλει τῇ Περσικῇ. Οἱ μέντοι πρέσβεις διὰ τῶν Δορυλαίου πεδιάδων ἰόντες, ἀγνοοῦντές τε διὰ τοῦτο τὸ παράπαν τοῦ Βασιλέως ἐπὶ τὴν αὐτῶν ἰοῦσαν ὁρμήν, καὶ τοῖς Βυζαντίου προαστείοις διατρίβειν

αὐτὸν

αὐτὸν ποιεῖσθαι ἐγχειρίζοντο. Ὅθεν καὶ τῆς Ῥωμαίων ἐφόδου πανταχόθεν διαγγελλομένης, Πέρσαι τὰ πρῶτα κομιδῇ ἄπιστον εἶναι τὸ πρᾶγμα ἡγοῦντο. ἐπεὶ δὲ αὐτοπτησάντων ἤδη πολλῶν ᾔκουσαν, τότε δὴ πανστρατὶ κινηθέντες ὑπαντιάζειν ἠπείγοντο. Ἐπ' οὐδενὶ γὰρ οὕτω ταράττεται Βάρβαρος, ὡς ἐπὶ χρημάτων ἢ κτημάτων ἀποβολῇ. Βασιλεὺς δὲ ἔτι μηδέπω γνῶναι Πέρσας τὰ πραττόμενα οἰηθεὶς, τὸ μὲν ἄλλο Ῥωμαίων στράτευμα πρόσω ἐπὶ διαρπαγῇ ἔπεμψεν, ὁ δὲ κατόπιν σὺν ὀλίγοις ἐχώρει. ὅθεν καὶ Πέρσας κεκινῆσθαι ἤδη παμπληθεὶ ἀκούσαντες Ῥωμαῖοι, συνεταράχθησαν μὲν ὡς τὸ εἰκὸς, ἄλλως τε καὶ Βασιλέως μὴ συμπαρόντος αὐτοῖς. Ὡς δὲ ἤδη ἀνεμίγνυτο τούτοις καὶ αὐτὸς, ἔγνω γὰρ τὴν Περσῶν ἔφοδον, ἀναθαρσήσαντες λοιπὸν συντονώτερον ἐπορεύοντο. Ἐπεὶ δὲ ὀψὲ τῆς ἡμέρας ἦν, τῶν ἵππων ἀποβάντες, τοῖς τε ἵπποις φορβὴν κατὰ τὸ ἔθος ἐδίδουν, καὶ πρὸς βραχὺ διαναπαυσάμενοι, νυκτὸς ἤδη ἐπιλαβομένης, ἄραντες ὑπὸ λαμπτῆρσι τὸν δρόμον ἐποιοῦντο. Ἔστι δὲ τὸ τῶν λαμπτήρων χρῆμα τοιοῦτον. Κύβον τινὰ σιδήρου πεποιημένον, ὀρθὰς τούτῳ ἐναρμόζουσι κατὰ διέχειαν τινὰς, ἐκ πλατέος ἠρέμα πρὸς ὀξὺ ληγούσας ἀεί. κατὰ μέσον μέντοι τὸν κύβον ἑτέραν ἱστᾶσι σιδηρᾶν καὶ ταύτην. οὐ μέντοι κατὰ τὰς ἄλλας, ἀλλὰ παχεῖαν μὲν τὸ πρῶτον, ὀξεῖαν δέ πως κατὰ βραχὺ γινομένην. ζωστῆρσι δέ τισι τὰς κύκλῳ περιλαβόντες, οἷόν τινα λυχνοῦχον ἀποτελοῦσιν, ἐπί τε δορατίων ἐντιθέασιν ἄκρων. εἶτα λινᾶ τινα ὕφη κατὰ μῆκος διελόντες, ὑαείῳ περιαλείφουσι στέατι. ἑλίξαντές τε ἐπιμελῶς, ἑκάστῳ τῶν ὀξὺ ληγόντων περιπείρουσιν αὐτὰ σιδηρίων, πυρί τε καιομένων, μέγιστόν τι σέλας ἐκεῖθεν ἐκπέμπειν ποιοῦσιν, ὡς χειροποίητόν τινα ἡμέραν ἐντεῦθεν χαρίζεσθαι τοῖς στρατεύμασι. Περὶ μὲν τῶν λαμπτήρων τοσαῦτα εἰρήσθω. Ὁ δὲ Ῥωμαίων στρατὸς χιόνος κατενεχθείσης σφοδρᾶς, τῶν ὁδῶν τε παντάπασιν ἠφανισμένων, ἐπὶ πλεῖστόν τι ἐφ' ἣν ἐφέρετο ἀποπλανηθεὶς, μικροῦ καὶ εἰς ἀλσώδεις ἂν καὶ κινδυνώδεις διεξέπεσε χώρους, εἰ μὴ ταχὺ τῆς πλάνης αἰσθόμενος Βασιλεὺς, λαμπτῆρά τε εἵλετο, καὶ ἔνθα καὶ ἔνθα περιελθὼν, καὶ ἀνέγνω τε τὴν πορείαν, καὶ ἐπὶ τὴν προκειμένην τὸ στράτευμα εὐώδωσεν. Ἐπεὶ χῶρόν τέ τινα, Σαράπατα Μύλωνος πρὸς τῶν ἐγχωρίων ὀνομαζόμενον, ἐλθὼν, ἐκεῖθεν λοιπὸν προνομεύειν ἤρξατο. Τῆς οὖν φήμης πανταχῇ διαδραμούσης, πυθόμενος ὁ τῆς γῆς ἐκείνης Σατράπης δήπου, ὄνομα αὐτῷ Σολυμᾶς, ὤκνει καὶ εἰσέτι πιστεύειν τοῖς λεγομένοις. ὅθεν καὶ Πουπάκην ἀδελφιδοῦν αὐτῷ τυγχάνοντα, Βασιλεῖ δὲ πολλάκις εἰς ὄψιν ἐλθόντα, πέμψας ἐκέλευεν, ἐγγίστα τοῦ Ῥωμαίων γεγονότα στρατοῦ, ὅτι δυνατὸν τὸν Βασιλέα περισκοπεῖν. Ὁ τοίνυν Πουπάκης τὴν πρώτην τὸν Βασιλέα διαγνοὺς, ἀπέβαινέ τε τοῦ ἵππου, καὶ δουλικῶς αὐτῷ προσελάλει. ὁ δὲ ὅστις τε εἴη, καὶ παρ' ὅτου
» πεμφθείη μαθὼν, τί δὲ τῷ Σολυμᾷ, ἔφη, ἀγγε-
» λεῖς. Ὅμοιόν τι ποιεῖς, τίς ποτέ ἐστιν ὁ τὰ Περσῶν
» ληϊζόμενος μαθεῖν ἐπιζητῶν, ὥσπερ ἂν εἰ καὶ πυρὸς
» ἐπὶ τῆς σῆς ἀναφλεγέντος οἰκίας, τοῦ μὲν ὅπως ἂν αὐτοῦ
» περιγένοιο, λόγον ἐποιήσω οὐδένα. τὸ δὲ, ὅθεν τε τὴν
» ἀρχὴν ἔσχε, καὶ παρ' ὅτου ἀνήφθη, ἐπιμελῶς ἀνηρεύνας.
» Μὴ τοίνυν ὡς ὑπὸ παραπετάσματι, τῇ δῆθεν ἀγνοίᾳ
» τὸ τῆς δειλίας περικαλύπτειν θέλε κακόν. ἀγνοίας γὰρ

A affirmabant. Unde cum Romanorum undique nunciaretur irruptio, rem primo incredibilem eſſe omnino credebant Perſæ. Sed ubi a plurimis conſpectos eſſe intellexerunt, tum vero feſtinarunt cum univerſis copiis occurrere. Nulla enim re alia æque commovetur Barbarus, ac ſuarum rerum & poſſeſſionum amiſſione. Imperator autem haud quaquam adhuc ſcire Perſas quæ agebantur ratus, aliquot Romanorum copias ad prædam faciendam præmittit, ipſeque a tergo cum paucis ſubſequitur. Verum ut audivere Romani adventare Perſas cum numeroſo exercitu, continuo illos invaſit pavor, eo magis quod ab iis abeſſet Princeps. Sed poſtquam *Edit. Pariſ. pag. 114.*

B ille, intellecto Perſarum adventu, ad eos acceſſit, collectis animis, majori cum contentione deinceps progrediebantur. Cum jam adveſperaſceret, ex equis deſilientes, pabulumque iis de more præbentes, pauliſper quievere: deinde ut nox ipſa advenit, præeuntibus laternis, iter fecerunt. In hunc porro modum confectæ ſunt ejuſmodi laternæ. Quadrilaterum certum quid in cubi formam ferro compactum elaborant, quod circumambiunt diſtinctæ per intervalla rectæ virgulæ, in inferiori ſui parte latiores, & ſenſim deſinentes in acutum. A medio cubo exurgentem aliam virgulam ferream ſtatuunt, non quidem

C aliis ſimilem, ſed primo ſpiſſiorem ac craſſiorem, in acutum perinde paulatim deſinentem. Virgulas deinde quæ cubum ambiunt circulis revincientes, lychnucum veluti conficiunt, quem haſtarum cuſpidibus appendunt. Mox linea quædam texta in longitudinem diſciſſa ſuillo ſevo inuncta, ac diligenter contorta, unicuique eminentium & in acumen deſinentium ferrearum virgarum, quæ a medio exurgunt cubo, affigunt, quibus accenſis, magnum adeo lumen inde diffunditur, ut arte quaſi confecta dies exercitibus videatur. De laternis quidem hæc ſufficiant. Cæterum cum Romanorum copiæ, gravi delapſa nive, & contectis ubique itineribus, longe ea quæ inſtituenda erat via

D aberraſſent, in periculoſa & incommoda incidiſſent loca, niſi errore ſtatim cognito Imperator, arreptaque laterna, hac illac circumiens, inveniſſet viam, & in proximam regionem exercitum feliciter perduxiſſet. Poſtquam inde ad locum, Sarapata Mylonis ab incolis appellatum, acceſſit, ex eo cœpit excurſiones facere. Cujus rei vulgata ubique fama, cum ad terræ iſtius Principem, nomine Solymanum, etiam perveniſſet, tum addaci vix ille potuit, ut dictis fidem præſtaret. Unde Pupacem cognatum, qui tum ſibi aderat, & in Imperatoris conſpectum ſæpius venerat, miſit, ut proxime accedens ad Romanos, num ipſe adeſſet Imperator, quantum fieri id poſſet, diſquireret. Pupaces igi-

E tur, illo ſtatim agnito, ex equo deſilit, & humillime eum allocutus eſt. Qui ubi didicit quis eſſet, & quorſum eſſet miſſus, *Hæc*, inquit, *Solymano nunciabis: Dum quiſnam ille ſit qui Perſidem depopulatur percontaris, perinde facis ac ſi conflagrante domo tua, quomodo ignem extinguas nihil ſollicitus, quis in ædes immiſerit, curioſius inquireres. Noli igitur in poſterum ignorantiæ, malum pavorem, quaſi velo contegere. Ignorantiæ enim ſimulatio, quando* *pag. 115.*

cum ratione non eſt conjuncta, nequaquam illum, qui ea utitur, a probro ſolet liberare. Id potiſſimum Principis & Imperatoris munus eſt, pro patria diſcrimen ſubire, & omnia rerum agendarum ponderare: quæ ſi non ille apprehenderit, jam perdidit omnia. Sed & alias in te locum non habet ſimulatio. Agnoſcis, vides, & ſatis conjectas, quis ſit qui Perſas caſtigat: quod ſi adhuc libet decernere acie, nihil opus verbis aut legatione. His dictis, Pupacem dimiſit: ac deinde obviis quibuſq; vaſtatis & conſumptis, retro ceſſit, rem aggreſſus, priuſquam illa peragaretur, prorſus incredibilem. Ajunt enim haud amplius ſexaginta bellatoribus aciem iſtam fuiſſe conflatam. Tum vero ſummum in diſcrimen adductæ Romanorum res præter opinionem ſervatæ ſunt. Perſæ ſiquidem ingenti multitudine ex eo tempore congregati, loca idonea inſederant: quo cum adveniſſent Romani, validum inter illos concitatum eſt certamen. Sed emiſſis ex editiori loco telis gravius affecti Romani, in unum ſemper ac velut teſtudine coibant, cum ad id neceſſitas cogeret, priſtinæ autem audaciæ prorſus immemores: cum præterea ulterius progrediendi facultatem loci natura, minus idonea iis denegaret. Itaq; tota prælii moles in Imperatorem incubuit: quippe jam plerique ex comitibus receſſerant. Verum ille tanto diſcrimini objectus, neutiquam tamen a priſtina generoſitate deflexit. Sed & accedentem affinem Joannem, cujus non ſemel meminimus, clypeum illi obtendere volentem (nam & tum inermis erat) remiſit, Fieri non poſſe inquiens, ut bina corpora unicus bene protegeret clypeus. In ejuſmodi anguſtiis, locum iſtum emenſi Romani, poſtquam ad patentiores campos pervenere, in quibus & equorum virtus, & bellatorum robur deprehendi poſſent, ſublato tum demum bellico clamore, directiſque in hoſtes haſtarum cuſpidibus, plurimos fugant ac cædunt, ac recepta omni quam abſtulerant præda, revertuntur. Quo quidem in certamine etſi haud pauci præclare ſe geſſerunt, præ cæteris tamen emicuit Imperatoris magnanimitas. Nemo enim illo prius invaſit hoſtes, totque egregia manu facinora edidit. His proſpere tandem confectis rebus, Byzantium revertitur.

III. At cum Perſæ non modice ex iis quæ acciderant dolerent, viciſſim Romanos ulciſci ſtatuerunt. Captata itaque occaſione Philetam, urbem in Oriente, diripiunt. Hinc Laodiceam in Phrigia minore ex improviſo aggreſſi, tractant acerbius, plurimis incolis gladio per omnem detruncatis pubem, innumeraque multitudine in captivitatem abducta. Ea ut reſcivit Imperator, indignatus eſt, remque ægre tulit: adeo ut, ſi id potuiſſet fieri, trajeciſſet illico in Aſiam, & ad Iconium caſtra poſuiſſet. Verum ubi tempore ſibi opus eſſe vidit tanta res molienti, & ad longe quam antea majus bellum apparatu, id omiſit. Cum vero copias undique colligere decreviſſet, Joannem Contoſtephanum in Palæſtinam miſit, eique præcepit ut Balduinum Regem conveniret, & copias, quas ille, ſi neceſſe foret, ſubmiſſurum ſe Imperatori in auxilium pollicitus fuerat, inſuper etiam ſtipendiarias alias adduceret. Renaldum vero Principem Antiochenum cum iis, quos tum habebat, viribus, advenire confeſtim juſſit. De-

Edit. Pariſ. pag. 116.

A προσποιήσεις, ὁπότε μὴ κατὰ λόγον γένοιτο, οὐδαμῶς ἐξαιρεῖσθαι μέμψεως τὸν χρώμενον πέφυκεν. Ἐν ἀρίστου ὁ τῆς στρατηγίας εἶδος λέγεις, προκινδυνεύειν πατρίδος, ῥαστῷ τε τὰ πράγματα ταλαντεύειν· κἄν τις οὐκ ἐπιδράξοιτο ταύτης, ἀπολώλεκεν ἤδη τὸ πᾶν. Σοὶ δὲ καὶ ἄλλως οὐκ ἔτι χώραν ἡ σκῆψις ἔχει. ἔγνως ἰδὼν, συμβάλλει τὸν Πέρσας μαστίζοντα. κἂν ἀντιπαράξασθαι θελήσῃς, λόγου οὐδείς. Ταῦτα εἰπὼν, αὐτὸν μὲν ἀπεπέμψατο. τὰ ἐν ποσὶ δὲ δῃώσας καὶ ἀφανισμῷ παραδοὺς, παλινῳδίας ἥπτετο. πρᾶγμα πρὶν γενέσθαι ἀπιστούμενον. Λέγεται γὰρ οὐ πλείους τῶν ἑξήκοντα τὴν στρατιὰν ἐκείνην εἶναι ἀνδρῶν μαχητῶν, ὅτε δὴ τὰ Ῥωμαίων ἐπὶ μεγάλῳ γεγονότα κινδύνῳ παραδόξως ἐρρύσθη. B Πέρσαι γὰρ εἰς μυριάδας τὸ ἀπὸ τοῦδε συλλεγέντες τοὺς ἐπικαίρους τῶν τόπων κατεῖχον. Ἔνθα γεγονότων Ῥωμαίων, μάχη ῥήγνυται ἰσχυρά. καὶ Πέρσαι μὲν ἐξ ὑπερδεξίων βάλλοντες Ῥωμαίους ἔθλιβον. οἱ δὲ ὑπ' ἀνάγκης ἐν χρῷ ἀλλήλοις ἀεὶ συνιόντες, ἀνεπιμνήστως παντάπασι τῆς ἀρετῆς ἦσαν, τῆς τοῦ χώρου φύσεως οὐδὲ ὅσα τὰ ἐς τὴν πορείαν ἱκανῶς αὐτοῖς οὔσης. Ἤδη δὲ καὶ περὶ αὐτὸν Βασιλέα τὸ δεινὸν ἐφειστήκει. Τῶν γὰρ παρασπιζόντων αὐτῷ πολλοὶ ἀπορρεῖν ἤρξαντο. Ὁ δὲ καίτοι ἐν τοσῷδε κακῷ γεγονὼς, τῷ συνήθεις ὅμως οὐ καθυφίει λήμματος. Ἀλλὰ καὶ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ προσιόντα Ἰωάννην, οὗ πολλάκις ἐμνήσθην, τὴν ἀσπίδα τε προβάλλειν αὐτῷ προτεθυμημένον, ἔτυχε γὰρ ὁπλοφορίας ἄνευ τῷ τηνικαῦτα C ὤν, ἀπεπέμψατο, Ἀμήχανον εἶναι εἰπὼν, ἀσπίδα μίαν δυσὶ καλῶς προασπίζειν σωμάτοιν. Ἐκ τηλικαύτης δυσχερείας τὸν χῶρον ἐκεῖνον διελθόντες Ῥωμαῖοι, ἐπειδήπερ ἐν εὐρυτέροις ἤδη ἐγένοντο, ἵππων τε ἀρετὴν καὶ ῥώμην ἀνδρῶν ἐλέγξαι δυναμένοις, τὸ ἐνυάλιον ἠχὴν ἀλαλάξαντες, κατὰ τῶν πολεμίων τὰς αἰχμὰς ἴθυνον, τρεψάμενοί τε πολλοὺς ἔκτειναν, καὶ πᾶσαν ἣν ἐπήγοντο λείαν ἀνειληφότες ἀνεχώρησαν. ὅτε δὴ πολλῶν ἀνδραγαθησαμένων πάντας Βασιλεὺς ὑπερῇρε. ὑπὸ γὰρ οὐδεὶς πρότερος αὐτοῦ τοῖς ἐχθροῖς συνεπλάκη, καὶ τηλικούτων οὐδεὶς αὐτόχειρ γέγονεν ἀριστειῶν. Ταῦτα κατορθώσας Βασιλεὺς, ἐπὶ Βυζάντιον ἦλθε.

γ'. Πέρσαι δὲ ὤδινον τοῖς συμπεσοῦσι, καὶ ἀντιλυπήσειν Ῥωμαίους διενοοῦντο. καιροῦ τε λαβόμενοι, Φιλητάν τε πόλιν ἑῴαν διήρπασαν, καὶ τὴν πρὸς τῇ D μικρᾷ Φρυγίᾳ Λαοδίκειαν ἐπελθόντες ἀδόκητοι, κακῶς διέθεντο, πολλοὺς τῶν ἐγχωρίων στόματι μαχαίρας ἡβηδὸν παραπεμψάντες, οὓς καὶ ἀνδραποδισάμενοι, πολύ τι καὶ οὐκ εὐαρίθμητον πλῆθος. Ταῦτα πυθόμενος Βασιλεὺς, ἤχθετο μὲν καὶ ἐδυσφόρει· καὶ εἴγε δυνατὸν ἦν, αὐθωρὸν ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διαβιβάσαι ἤθελε, πρὸς Ἰκονίῳ ἐστρατοπεδευσόμενος. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο καιροῦ τε χρῄζειν ἔγνω, τηλικούτοις ἐπιβάλλοντος ἔργοις, καὶ μείζονος ἢ πρότερον πολέμου παρασκευῆς, τοῦτο μὲν ὑπερέθετο. δυνάμεις δὲ πανταχόθεν ἀθροίζειν βουληθεὶς, Ἰωάννην μὲν τὸν Κοντοστέφανον ἐπὶ Παλαιστίνης ἔπεμψε, Βαλδουίνῳ τε τῷ Ῥηγὶ ἐντευξόμενον, καὶ δυνάμεις, ἃς αὐτὸς Βασι- E λεῖ δεήσαν διδόναι ἐπὶ συμμαχίᾳ διωμολόγησε, ταύτας δή. πρὸς δὲ μισθοφορικὴν ἐκεῖθεν ἄξοντα χεῖρα. Ῥενάλδῳ δὲ τῷ Ἀντιοχείας Πρίγκιπι σὺν δυνάμεσι ταῖς περὶ αὐτὸν τὴν ταχίστην ἐκέλευσεν ἰέναι. Πρὸς δὲ καὶ τοὺς Ἀρμενίων τότε ἡγεμονεύοντας, Τορόσην καὶ Τιγράνην, Χρυσάφιόν τε ἄνδρα Κίν-

Digitized by Google

A Τιγράνην, Χρυσάφιόν τε ἄνδρα Κίλικα, καὶ οὓς Κοκκοβασιλείους ἐκάλουν, στρατιωτικῶν μὲν καὶ τούτους ἐξάρχοντας δυνάμεων, ἐθελοδούλους δὲ ἐκ μακροῦ Βασιλεῖ προσκεχωρηκότας. Ἐκ μὲν δὴ Ἑῴας τηλικαύτην ἤθροιζε χεῖρα. Ἐξ Ἑσπέρας δὲ, Λιγύρας τε ἦγεν ἱππέας, καὶ τὸν Δαλματίας μετεπέμπετο Ἀρχιζουπάνον, δυνάμεσιν ἅμα ταῖς ὑπ' αὐτόν, Σκύθας τε, καὶ τῶν ἀμφὶ τὸν Ταῦρον ἱδρυμένων ἐθνῶν ἐμισθοῦτο πολλά. Οὐ μὴν ἄχρι καὶ τούτων ἔστη τὰ πρὸς πόλεμον ἐξαρτύων. Ἀλλ' εἰδὼς ὡς τοῖς ἐπὶ Παλαιστίνην ἀπιοῦσι Λατινικοῖς γένεσιν, ἐπὶ τὴν νῆσον Ῥόδον ἀεὶ τὸ κατάστημα γίνεται, μισθοφορικὴν ἐκεῖθεν ἱππέων ἦγεν ἰσχύν. Χορηγίας μέντοι, καὶ τῆς ἄλλης ὑπηρεσίας ἕνεκεν, ἀμύθητόν τι πλῆθος βοῶν, B σὺν αὐταῖς ἁμάξαις, ἐκ τῶν κατὰ Θρᾴκην ἐκέλευεν ἐλαύνειν χωρίων. Ταῦτα μὲν οὖν οὕτω παρεσκευάσατο. ὡς δὲ ὁμοφύλοις ἅμα καὶ συγγενέσι τὸν Σουλτὰν ἐκπολεμώσειεν, ἐπὶ Σανισάν τε τὸν ἀδελφὸν ἔπεμψε, Γάγγρας τηνικάδε καὶ Ἀγκύρας στρατεύοντα τῶν Γαλατῶν, καὶ Ἰαγουπασὰν τὸν κηδεστήν, ὃς Καισαρείας τε ἀμφοτέρας ἦρχε, καὶ Ἀμασείας ἡγεμόνευε, πόλεων περιφανῶν ἄλλων τε ὁπόσαι περὶ τὴν Καππαδοκῶν ἵδρυνται γῆν. καὶ δι' ὑποψίας καὶ αὐτοὺς τῷ Σουλτὰν καταστησάμενος, ἐν βραχεῖ ἐπὶ τὸν πόλεμον ἤδη καθίσταται. Τούτων αἰσθόμενος ὁ Σουλτὰν, ἐπειδὴ μὴ εἶχε πρὸς ἀποστροφὴν τοῦ ἐκ Βασιλέως ἐπικλωμένου αὐτοῦ ἀντιτάξασθαι, τοῖς μὲν χώραν προσοικοῦσι τήν τε αὐτοῦ πολλῶν τε ἄλλων, καὶ δὴ καὶ πόλεων ἀφί- C στατο, πόνῳ πολλῷ κατακτηθεισῶν αὐτοῦ πρότερον. Ἐπὶ δὲ Βασιλέα πέμψας, συγγνώμην ᾔτει. τούτου δὲ τυχὼν, καὶ τοὺς δοριαλώτους ἀποδώσειν Ῥωμαίων ἐπήγγελλε, κἂν ὁπουδήποτε γῆς κρυπτόμενοι εἶεν· μελήσειν γὰρ αὐτοῦ τῆς ἀναζητήσεως. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐδοκιμάζετο, συνέπεσέ τι τοιοῦτον. Ἰωάννης σὺν τοῖς ἱππεῦσιν ἐκ Παλαιστίνης στρατεύματι περιτυγχάνει Περσικῷ, ἐς δισμυρίους τε καὶ δισχιλίους ἀριθμουμένῳ ἄνδρας μαχίμους. τῷ αἰφνιδίῳ τοίνυν καταπλαγείς, τὸ μὲν πρῶτον ἐπί τινα λόφον ἐγγύθεν παρόντα, σὺν τοῖς περὶ αὐτόν, σπουδῇ ἀνιὼν ἔστη. Μετὰ δὲ ταῦτα παντὶ τῷ στρατῷ ἐγκελευσάμενος, κατ' αὐτῶν ἵεται· σὺν ὠθισμῷ τε πολλῷ τῶν Ῥωμαίων τοῖς πολεμίοις ἐμπλεκομένων, ἐπαγωγὰ Περσῶν γίνεται· καὶ D αὐτῶν φυγόντων, πολλοὶ μὲν ἔπεσον, πλεῖστοι δὲ πρὸς τῶν Ῥωμαίων ᾐρίθησαν στρατιωτῶν. ὑπὸ ἵπποις αὐτοῖς ξυνεπάτουν τοὺς πλείους. Ἔνθα ἄλλοι τε πολλοὶ λόγου καὶ ἀρετῆς εἰργάσαντο ἄξια, καὶ Ἰωάννῃ δὲ τῷ Στρατηγῷ ἀρετῆς δήλωσις κατ' ἐκεῖνον ἐγεγόνει τὸν ἀγῶνα. Ταῦτα κατειργασάμενος Ἰωάννης, σὺν τοῖς ἑπομένοις ἐπὶ Βασιλέα παραγίνεται. Ὁ δὲ Σουλτὰν ἐπειδὴ ταῦτα ἤκουσε, οἴστροις μεταμελείας νυττόμενος, τῆς ἀκαίρου τόλμης ἑαυτὸν ἐταλάνιζεν· οὐχ ὅσον τοῖς ξυμπεσοῦσιν ἐκταραχθείς, ὅσον δὲ Βασιλέως ἐντεῦθεν ἐνὶ μᾶλλον κατ' αὐτοῦ ἀρραβωνιζόμενος ἔλευσιν· ἀπ' αὐτοῦ ἤδη ὡς ἐνεστῶσι τοῖς οὐ παροῦσι τέως προσφερόμενος. Ὅθεν καὶ μείζοσιν ἄλλαις τὰς προτέρας φθάνων ἐπικατελάμβανε πρεσβείας· χεῖρά τε σύμμαχον ἀνὰ πᾶν ἔτος Ῥωμαίοις δεήσαν διδόναι ἐπαγγελλόμε- E νος, καὶ τῆς αὐτοῦ δὲ γῆς μήποτε Περσῶν ἑκόντος αὐτοῦ ἐπιβήσεσθαι ὡμολόγει· ἀλλ' ἂν ἀφ' ἑτέρας ἀρχῆς ἐνοχλοίη τις Ῥωμαίων τῇ γῇ, τοῦτον δὲ στρατεύειν εὐθὺς κατ' αὐτοῦ, καὶ πᾶσι τρόποις τὴν ὁθενδήποτε φυομένην ἀπείργειν ἐπιβουλήν· πᾶν τι, ὃ πρὸς Βασιλέως ἐπιτάττοιτο, ἀναβολῇ οὐδεμιᾷ ἐπιτελὲς αὐτίκα ποιεῖν, ἀλλ' ἄν τις τῶν Βασιλεῖ κατηκόων πόλεων ὑπὸ τὴν Περσικὴν φθάσασα πέπτωκε παλάμην, καὶ ταύτην Ῥωμαίοις ἀνασώζει-

A nique Totoſum & Tigranem ac Chryſaphium virum Cilicenum, & quos Cocobaſillos vocant, qui militaribus copiis & ipſi præerant, ac ſeſe jam pridem clientelari jure Imperatoris imperio ultro ſubmiſerant. Ex Oriente quidem haſce contraxit copias. At ex Occidente Ligures equites evocavit, & Dalmatiæ Archizupanum accerſivit, cum iis quas habebat viribus: Scythaſque, & ex gentibus, quæ Tauro vicinas regiones incolunt, plurimas conduxit. Neque in ejuſcemodi bellico apparatu ſubſtitit: ſed cum Latinos in Palæſtinam proficiſcentes ad Rhodum Inſulam ut plurimum convenire ac occurrere ſciret, ſtipendiarias equitum copias inde adduxit. Ad pabulum vero, B & rerum aliarum uſum, incredibilem bovum multitudinem, cum ipſis plauſtris, ex Thracicis regionibus juſſit adduci. Ea omnia ſic quidem apparabantur. Sed ut Sultanum per ipſos contribules ſimul ac conſanguineos debellaret, ad Saniſanem ejus fratrem miſit, Gangræ & Ancyræ in Galatia ea ætate Principem, & ad Jagupaſanem generum, qui utrique Cæſareæ & Amaſiæ, præclaris civitatibus, & cæteris quæ circa Cappadociam ſitæ ſunt, imperitabat: quos ut Sultano ſuſpectos primum reddidit, facile ad bellum etiam ſuſcipiendum impulit. Hæc ut audivit Sultanus, cum adverſus alterutrum ex iis, quos in ſe concitaverat Imperator, C bellum ſuſtinere vix poſſet, iis qui vicinam ſibi regionem incolebant tam alia multa, tum etiam oppida quæ magno prius labore acquiſierat, conceſſit. Miſſis autem ad Imperatorem Legatis, veniam deprecatus eſt. Qua impetrata, captivos Romanos redditurum ſe promiſit, quocumque etiam laterent loco: eoſque diligentius ſeſe inveſtigaturum. Interea dum hæc comprobarentur, Joannes ex Palæſtina cum equitibus rediens in Perſicum exercitum incidit duorum & viginti millium fortium bellatorum. Inopinata re ille conterritus, primo quidem collem, qui prope aderat, cum ſuis confeſtim conſcendit. Deinde univerſam aciem ſuam adhortatus, in hoſtes irrupit; Romaniſque acrius in illos ſeſe cum D impetu inferentibus, pulſi ſunt Perſæ, fugientiumque cecidere complures, alii a Romanis militibus cæſi, alii denique equorum pedibus obtriti ſunt. Multi tum egregia & digna memoratu opera ediderunt, atque in primis Joannes Dux fortitudinem ſuam illo in certamine prodidit. His fortunate confectis, Joannes ad Principem victor pervenit. Poſtquam ea accepit Sultanus, pœnitentiæ compunctus ſtimulis, propter intempeſtivam audaciam ſeſe miſerum vocabat, iis non tantum quæ acciderant conſternatus, ſed præſertim quod ex eo Imperatorem in ſe expeditionem ſuſcepturum arbitraretur: futura velati præſentia animo effingens. Quamobrem iis quæ antea obtulerat, multa & majora addidit, copias E ſociales quotannis, cum id neceſſe eſſet, Romanis ſe ſuppeditaturum pollicitus, & neminem Perſarum, ipſo volente, fines unquam Romanos ingreſſurum: & ſi alio ex Imperio eorum aliquis agros infeſtaret, bellum ſe continuo adverſus illum ſumpturum, omnibuſque modis depulſurum undecumque vim ingruentem: cuncta ad hæc quæ Princeps imperaret executurum ſine ulla mora: & ſi aliqua ex civitatibus Romanæ ditio-

Edit. Pariſ. pag. 117.

nis in poteſtatem veniſſet Perſarum, illam ſe reſtituturum Romanis. His Imperator perſuaſus pollicitationibus, ipſum graviſſimis ſacramentis obſtrinxit: tum ſolutis ſimultatibus, domum reverſus eſt. Sed ut intellexit Scythas Iſtrum trajeciſſe, quo Romanorum fines incurſarent, omiſſo Byzantino itinere, ad fretum, quod Abydo urbi adjacet, contendit, ubi in Thracia ſitum eſt oppidum, quod a Callia Athenienſium, ut opinor, Duce nomen accepit, ibique trajiciens, contra Scythas profectus eſt. Sed nondum ad Iſtrum pervenerat, cum illi percepto Romanorum adventu, convaſatis celeriter rebus, retro ceſſere. Hæc quidem eo loci tum contigerunt.

IV. Imperator autem cum Romano Imperio obſtare nihil videretur, animi recreandi cauſa, in proximum Byzantio prædium, cui Longi nomen eſt, ſeceſſit. Hic dum commoraretur, extremum vitæ diem clauſit Irene Imperatrix, femina, quæ, uti ſupra a nobis dictum eſt modeſtia, morum probitate, & in egenos miſericordia, cæteras ſuæ ætatis longe præcellebat. Duarum illa filiarum mater fuit, quarum natu major ſuperſtes cum patre vixit, altera vero paulo poſt & ipſa obiit, quartum ætatis annum agens. Verum adhuc ſupererat cum morbo colluctans puellula, cum Imperator, evocantibus illum rebus Occidentalibus, poſthabitis domeſticis, eo ſe contulit. Fama namque tunc temporis percrebreſcebat Regem Alemannorum Fredericum, univerſis accitis nationibus, totis viribus in Romanorum agros irrumpere. Ea igitur propter, & quod Geiza Hungarorum Rex vita conceſſiſſet, Sardicam venit: ubi aliquamdiu moratus, quo pacto Hungariæ regnum ſibi aſſereret animo volvebat. Nam quæ de Alemannis ferebantur, haud plane conſtabant. Quo vero jure Hungariam ſibi compa are decreverit Imperator, jam commemorabimus. Geizæ huic fratres erant Uladislaus & Stephanus. At quibus ex offenſis uterque illi odio fuerit, plane ignoro. Itaque poſt multam huc illuc fugam, tandem Principem adiere illiuſque ſeſe ſubdidere poteſtati. Et Stephanus quidem ex fratre neptem duxit Mariam, Iſaacii Sebaſtocratoris filiam, virginem, ut & ante diximus, formoſiſſimam: alter vero cœlebs permanſit. Itaque cum, mortuo Geiza, alterum fratrem ad regnum juris ratio evocaret (lex enim eſt apud Hungaros, ut ſemper ad fratres ſuperſtites Diadema tranſmittatur) in patriam eos reducere pro viribus nitebatur Imperator. Quippe Geiza, poſthabita patria conſuetudine, regnum filio ſuo tradiderat. Quapropter Hungari, cum ejuſmodi Legem colerent, & Imperatoris vererentur adventum, Stephanum Geizæ filium abdicantes Imperio, alteri fratrum Uladislao illud tradiderunt: Stephano vero (ſeniorem dico) Wrumi dignitatem conceſſerunt, quo nomine ita apud Hungaros regni ſucceſſor indicatur. Eum finem habuit fratrum iſtorum de regni ſucceſſione controverſia.

Edit. Pariſ. pag. 118.

V. Princeps autem Philippos, urbem Macedonicam, ad res Servicas conſtituendas venit. Primislavus enim, qui regioni iſti præerat, & antehac, ut memoravimus, defectionem fuerat molitus, ſuo jure, nullique obnoxius imperita-

A θαι συνετίθετο. Τούτοις ἀναπεισθεὶς Βασιλεὺς, ὅρκοις τε δεινοτάτοις αὐτὸν κατειλήφει. καὶ τὴν ἔχθραν λύσας, ἐπ' οἴκου ἀνεκομίζετο. Πυθόμενος δὲ Σκύθας τὸν Ἴστρον διαβεβηκέναι ἐφ' ᾧ Ῥωμαίων καταδραμεῖσθαι, τῆς ἐπὶ Βυζάντιον φερούσης ἀφέμενος, ἐπὶ τὸν ἀγχοῦ πόλεως Ἀβύδου ἐχώρει πορθμὸν, ἔνθα ἐπιθαλασσίδιόν τι ἐπὶ Θρᾴκης πόλισμα κεῖται, ἀπὸ Καλλίου τοῦ Ἀθηναίων οἶμαι Στρατηγοῦ τὴν προσηγορίαν ἐσχηκός. ἐνταῦθα περαιωσάμενος ἐπὶ Σκύθας ἐφέρετο. Ἀλλ' οὔπω ἔφθη τὸν Ἴστρον καταλαβεῖν, ἀφνίδιον τὴν Ῥωμαίων ἀκούσαντες ἔφοδον, ταχὺ συσκευασάμενοι ἀνεχώρησαν. Ταῦτα μὲν τῇδε συνηνέχθη γενέσθαι.

δ'. Ὁ δὲ Βασιλεὺς ἐπειδὴ μηδὲν ὁθενδήποτε ἀντιστατοῦν B τῇ Ῥωμαίων ὑπεφαίνετο ἀρχῇ, ψυχαγωγίας ἕνεκα ἐπί τι τῶν ἐγγὺς Βυζαντίῳ χωρίων ἐξῆλθε, Λόγγοι ὄνομα τούτῳ. Ἐνταῦθα διατριβὴν ποιουμένου, ἡ τελευταία ἡμέρα τοῦ βίου τῇ Βασιλίδι ἐπεγένετο Εἰρήνῃ, γυναικὶ ἐπὶ σωφροσύνῃ, ὥσπερ εἴρηταί μοι καὶ πρότερον, καὶ κοσμιότητι, καὶ οἴκτῳ τῷ πρὸς τοὺς δεομένους πολλῷ τὰς κατ' ἐκεῖνον ὑπερβαλούσῃ τὸν χρόνον. Αὕτη δυοῖν μὲν ἐγένετο θυγατέρων μήτηρ, ὧν ἡ μὲν πρεσβυτέρα ἐπεβίω τε καὶ τῷ πατρὶ ξυνδιήγαγεν, ἅτερα καὶ ὀλίγῳ ὕστερον τὸν βίον ξυνεμετρήσατο, τέταρτον ἡλικίας ἀνύουσα χρόνον. Ἀλλ' ἔτι περιὼν ἡ παῖς τῇ νόσῳ παλαίουσα, καὶ ὁ Βασιλεὺς, τῶν Ἑσπερίων τότε καλούντων πραγμάτων, τῶν κατὰ τὴν ἑστίαν ἀφέμενος, ἐπ' ἐκεῖνα ἐχώρει. C Φήμη γάρ τις ἐκράτει τηνικαῦτα, ὡς ὁ τῶν Ἀλαμανῶν Ῥὴξ Φρεδερίκος τὸ σύμπαν ἔθνος ἀναστήσας, πανστρατὶ ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων φέρεται γῆν. Διὰ ταῦτά τε οὖν, καὶ ὡς ὁ τῶν Οὔννων Ῥὴξ Ἰατζᾶς τὸν βίον ἀπολίποι, ἐπὶ Σαρδικὴν ἦλθεν. Ἔνθα ἐφ' ἱκανὸν διατρίψας, περὶ πλείστου τὴν τῆς Οὐννικῆς ἐπικράτησιν ἐποιεῖτο. Ἤδη γὰρ τὰ ἀμφὶ τοῖς Ἀλαμανοῖς θρυλληθέντα, οὐκέτι ἐκράτει. Ὅθεν δὲ τὴν Οὐννικὴν μεταποιεῖσθαι ὁ Βασιλεὺς ἤθελεν, ἤδη λέγομεν. Ἰατζᾷ δὴ τούτῳ ἤστην μὲν ἀδελφὼ, Βλαδίσλαβός τε καὶ Στέφανος. Οὐκ οἶδα δὲ ὅτι προσκεκρουκότε, ὑπερφυῶς ἐμισηθήτην αὐτῷ. Ἀμέλει καὶ μετὰ πολλὴν τὴν ἄλλοτε ἀλλαχόθεν δρασμὸν, τέλος Βασιλεῖ D προσελθόντε, χειρὸς ἐγενέσθην τῆς αὐτοῦ. Καὶ ὁ μὲν Βασιλείως ἔγημεν ἀδελφιδῆν ὁ Στέφανος, Μαρίαν τὴν Ἰσαακίου τοῦ Σεβαστοκράτορος παῖδα, περικαλλῆ καθάπερ εἴρηται οὖσαν, ἅτερος δὲ ἄζυξ διετέλει. Τότε τοίνυν ἐπειδὴ τοῦ Ἰατζᾶ τετελευτηκότος θάτερον τῶν ἀδελφῶν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ὁ τοῦ δικαίου ἐκάλει θεσμός (νόμος γὰρ οὗτος παρὰ τοῖς Οὔννοις ἐστὶν ἐπὶ τοὺς περιόντας ἀεὶ τῶν ἀδελφῶν τὸ στέφος διαβαίνειν) κατάγειν τούτους εἰς γῆν τὴν πατρῴαν Βασιλεὺς σπουδῆς εἶχεν. Ἰατζᾶς γὰρ τὸν πάτριον παριδὼν νόμον, ἐπὶ τὸν υἱὸν τὴν ἀρχὴν διεβίβασεν. Οὖννοι τοίνυν, τὸ μέντοι τοῦτον αἰδεσάμενοι τὸν νόμον, τὸ δὲ καὶ τὴν Βασιλείως εὐλαβηθέντες ἔφοδον, Στέφανον τὸν Ἰατζᾶ τῆς ἀρ- E χῆς παραλύσαντες, θατέρῳ τῶν ἀδελφῶν τῷ Βραδισθλάβῳ ταύτην ἀπέδοσαν. Τῷ γε μὴν Στεφάνῳ, φημὶ τῷ πρεσβυτέρῳ, τὴν Οὐρὸμ ἀπεκλήρωσαν τύχην. Βούλεται δὲ τοῦτο παρὰ Οὔννοις, τὸν τὴν ἀρχὴν διαδεξόμενον ἑρμηνεύειν τὸ ὄνομα. Τὰ μὲν οὖν ἐπὶ τοῖν αὐταδέλφοιν τούτοιν ἐνταῦθα πέρας ἔχει.

ε'. Βασιλεὺς δὲ ἐπὶ τὴν Μακεδονικὴν ἐχώρει πόλιν, Φιλίππους, τὰ πρὸς τῇ Σερβικῇ καταστησόμενος πράγματα. ὁ γάρ τοι Πρεμίσλαβος, ὃς τῆς χώρας τότε ἦρχε, καὶ ἄλλοτε μὲν ὥσπερ μοι διηγήγηται

προτέρου, ἀποστασίαν ὠδίνοντι, καὶ αὐτονόμῳ ἐχρῆτο τῇ γνώμῃ. ἐγγύς τε δὴ τοῦ ἐλθὼν ἦν τῆς ἀρχῆς πρὸς Βασιλέως ἀποβιβασθῆναι, ἔλαβέ τε αὖθις τυχὼν αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἔμενε. πρὸς ὅσον οὔτε λόγων, οὔτε ὅρκων λόγον θέμενος οὐδένα, νεωτέροις καὶ πάλιν ἐπεβάλλετο πράγμασιν. Δι' ἅπερ Βασιλεὺς τοῦ ἀνδρὸς καταγνοὺς, μεθίστησι μὲν αὐτὸν τῆς ἀρχῆς, Βελούσην δὲ τὸν ἀδελφὸν ἐπ' αὐτῇ καθίστη. Πριμισθλάβον μέντοι τῆς τύχης κατοικτειράμενος, ἐκεῖθεν μὲν ἀπανίστησιν, ὡς μὴ καὶ πάλιν κακουργεῖν δύναιτο, χώρᾳ δὲ πιοτάτῃ δωρεῖται καὶ τὰ ἐς νομὰς ζώων ἀγαθῇ. Ἀλλὰ Βελούσης μὲν ἐπ' ὀλίγον ἐμπρέψας τῇ ἀρχῇ, τό, τε τῆς ἡγεμονίας κατέθετο σχῆμα, καὶ τῆς πατρίου μεταχωρήσας, ἐπὶ τὴν Οὐγγρικὴν ἦλθεν. ἔνθα πολύν τινα ἐπιβιοὺς χρόνον, ἐξ ἀνθρώπων ἠφάνιστο. Βασιλεὺς δὲ τὸν ὕστατον ἀδελφῶν μετάπεμπτον θέμενος, ὃς Δεσὰ μὲν ἐκαλεῖτο, Δένδρας δὲ χώρας ἦρχεν, ἣ Ναισῷ ἐγγειτονεῖ, ἐστὶ καὶ πολυάνθρωπος, τὰ πιστά τε παρ' αὐτοῦ λαβὼν, ὅπως ἀνθέξοιτο αὐτῷ τὸ τῆς δουλείας σχῆμα. Πρὸς δὲ, καὶ ὡς παντάπασι Δένδρας Ῥωμαίοις ὑπεκστήσεται, ἣν καθάπερ ἔφην καρπιζόμενος ἦν, Ἀρχιζουπάνον ἀνεῖπεν.

ς'. Ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ Κλιτζιασθλὰν ὁ Σουλτὰν ἐς Βυζάντιον αὐτόμολος ἦλθε, περὶ τῶν αὐτῷ συμφόρων Βασιλέως δεησόμενος, πρᾶγμα ὑψηλόν τε καὶ δαιμονίως ὑπέρογκον, καὶ ὅσα ἐμὲ εἰδέναι, οὔποτε ἄλλοτε Ῥωμαίοις ἐπιτυχηθὲν πρότερον. Τίνος γὰρ, καὶ τῶν μεγαλοπρεπεστέρων, οὐχ ὑπέρκειται, ἄνδρα τηλικαύτης ἡγεμονεύοντα γῆς, καὶ τοσούτων κυριεύοντα ἐθνῶν, Βασιλεῖ Ῥωμαίων ἐν οἰκέτου παραστῆναι σχήματι. καὶ ὥς γε τοῖς φιληκόοις τὰ τελεσθέντα τότε διηγησαίμην, ἤρτο μὲν βῆμα λαμπρὸν, καὶ δίφρος ἐπὶ πλεῖστον γῆθεν αἰρόμενος ἔκειτο. θέαμα λόγου πολλοῦ ἄξιον· εἴργαστο μὲν ἅπας χρυσοῦ, λίθων δὲ ἀνθράκων καὶ ὑακίνθων, ἄφθονόν τι ἀπανταχόθεν τοῦτον διεποίκιλτο χρῆμα. Μαργάρους δὲ, οὐδ' ἂν ἀριθμεῖν ἔχοι. καθ' ἕνα γὰρ τῶν ἠρέμα κατὰ διάχυσιν πεπηγότων λίθων, περιέθεον ἱκανοί. ἐσφαίρωντο μὲν ἐς τὸ ἀκριβὲς, λελεύκαντο δὲ ὑπὲρ χιόνα. τοιούτων ὁ δίφρος πεπλήρωτο φώτων. Τό γε μὴν ἀνώτατον καὶ τῆς κεφαλῆς ὑπερτεῖνον αὐτοῦ μέρος, τοσούτῳ τῶν ἄλλων ἐκράτει λαμπρότησιν, ὅσῳ καὶ ἡ ἐγγειτόνων αὐτῷ τῶν λοιπῶν μελῶν προὔφερε κεφαλή, ἐφ' οὗ καθῆστο Βασιλεὺς μεγέθει σώματος ἀναλογοῦντος, τὸν πάντα πληρῶν. ἐσθὴς δὲ αὐτὸν περιέθει ἁλουργὶς, ἐξαίσιόν τι χρῆμα. Ἄνωθεν, ἄχρι καὶ ἐς τὰς βάσεις αὐτὰς, ἐπυρσοῦτο μὲν ἄνθραξιν, ἐλευκίζετο δὲ μαργάροις· οὐκ ἀπεριέργως μέντοι, ἀλλὰ θαυμασία τις αὐτοὺς ἐποίκιλε γραφικὴ, ἀκήρατον δήπου λειμῶνα χειρουργηθείσης τῷ πέπλῳ τῆς τέχνης. Ἀπὸ μέντοι τραχήλου ἄχρι καὶ ἐπὶ στέρνα, ὑπερφυὴς μεγέθει καὶ χροιᾷ λίθος ἀπὸ χρυσίων καθεῖτο ἁμματίων, πυρσίζων μὲν ὡς ῥόδον, σχήματι δὲ μήλῳ παρεμφερὴς μάλιστα. Περὶ γάρ τοι τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς κόσμου, περιττὸν καὶ φράζειν ἡγοῦμαι. Ἐφ' ἑκάτερα δὲ τοῦ δίφρου ἡ τάξις ἑστήκει, κατὰ τὸ εἰωθὸς, γένους ἑκάστῳ καὶ τύχης πρυτανευόντων τὴν χώραν τῆς στάσεως. Τὰ μὲν δὴ τοῦ Βασιλέως ἐν τούτοις ἦσαν. Κλιτζιασθλὰν δὲ ἐπειδήπερ ἐς μέσους παρῆλθε, θάμβους ὅλος ἦν. καὶ τοῦ Βασιλέως καθίζεσθαι τοῦτον προτρεπομένου, ὁ δὲ τὸ μὲν πρότερον ἰσχυρότατα ἀπέλεγεν· ὡς δὲ ἔτι μᾶλλον ἐγκείμενον ἑώρα τὸν Βασιλέα, καθῆστο λοιπὸν ἐπὶ χαμαιζήλου τινὸς, καὶ ἥκιστα ἐπὶ μετεώρου καθέδρας. τὰ εἰκότα τε εἰπὼν, καὶ ἀκούσας,

A bat: quam ob cauſam cum ab Imperatore Principatu propemodum fuiſſet exutus, poſtea conſecutus veniam, priſtinam dignitatem retinuit. Tum vero nulla habita ſacramentorum ratione, novis iterum rebus ſtudere inſtituit. Quapropter in illum animadvertit Imperator, eique adimit Principatum, cui Belaſem fratrem præficit. Miſeratus tamen fortunam Primiſlavvi, ſubmovit eum inde quidem, ne denuo res turbare poſſet, ſed pingui agro donavit, & paſcendis pecoribus idoneo. Verum Beluſes *Edit. Pariſ. pag. 119.* non diu multum Principatu potitus, illius inſignia depoſuit, patrioque excedens ſolo, venit in Hungariam, ubi cum multos exegiſſet annos, mortem tandem obiit. Imperator autem accitum mini- B mum natu fratrem, cui Deſe nomen erat, Dendræ regionis, quæ Næſo adjacet, & incolarum frequentia eſt celebris (fide accepta, fore ut ſincerum deinceps obſequium illi præſtaret, atque inſuper totam Dendram, quam, uti diximus, poſſidebat, traditurum Romanis) Archizupanum renuntiat.

VI. Sub idem tempus Clitzieſthlan Sultanus Byzantium ultro venit, de iis quæ utilia ſibi forent, Principem rogaturus, res ardua prorſus & mirabiliter magnifica, qualis nunquam antea, quantum memoria aſſequi poſſum, Romanis contigit. Quod enim vel præclariſſimorum facinorum non iſtud ſuperat, virum tantæ regionis Principem, totque impe- C rantem nationibus, Imperatori ſe Romano ſervili ſtitiſſe habitu. Atque utinam rerum talium ſtudioſis ea quæ tum acta ibi fuerunt, referre poſſim! Splendidum quidem extructum erat tribunal, & ſella a terra longe exſurgens poſita erat, ſpectaculum ſane memoratu dignum. Tota ex auro erat conflata, carbunculis & hyacinthis infinito ubique numero diſtincta. Margaritas haud facile quis numeraſſet: nam ſingulos lapillos, qui ſparſim per intervalla compacti erant, ambiebant complures, accuratiſſimæ orbiculatæ, niveque candidiores. Hujuſmodi ea ſella luminibus replebatur. Pars autem ejus ſuprema, quæ nimirum ſupra caput extenditur, tantum cæterorum ornamentorum ſuperabat ſplendorem, quanto reliquis membris excellentius eſt caput. Hac ſede Imperator conſidebat, D amplitudine corporis convenienti totam implens. Veſtis eum circumdabat purpurea, res miranda prorſus. A ſuperiori enim uſque ad imam partem, tota carbunculis collucebat, fulgebatque margaritis, non quidem promiſcue poſitis, ſed admirabili pictura ſic variatis, tamquam ſi verum aliquod pratum ars in peplo expreſſiſſet. A cervice uſque ad pectus eximius & magnitudine, & colore lapis aureis catenulis dependebat, roſæ inſtar rubicundus, forma autem malo perquam ſimilis. Cæterum de capitis ornamentis ſupervacuum arbitror dicere. Ab utraque vero ſellæ parte ſtabat Senatus, uti moris eſt, unoquoque pro generis & dignitatis ratione locum obtinente. Ejuſmo- E di quidem apparatus erat Imperatoris. Clitziaſthlan vero cum ad medios ordines uſque perveniſſet, totus eſt in ſtuporem verſus. *pag. 120.* Principe illum, ut ſederet, rogante, primo quidem pertinacius renuit. Inde ubi magis inſtare vidit Imperatorem, ſedit tandem humili, & minimum elevata ſede. Sermone deinde ultro

citroque habito, ad paratum ſibi in Palatio hoſpitium conceſſit. Imperator rerum proſperarum magnitudine elatus, triumphum ab ipſa Acropoli uſque ad celeberrimum divinæ Sapientiæ Templum apparaverat, quo una cum Sultano procederet. Sed quod intenderat non confecit. Lucas enim, qui tunc temporis rebus Eccleſiaſticis præerat, huicce conſilio obſtitit, Non decere inquiens, inter divinam ſupellectilem & ſacra ornamenta impium hominem tranſire. Alius præterea caſus rem impedivit. Quippe profunda jam nocte, validior quædam agitatio totam repente terram concuſſit. Unde Byzantini Lucæ monita vera eſſe rati, Deo haud placere ejuſmodi conſilium ajebant. Solent enim homines ut plurimum attendere præſentia, ulteriuſque nihil inquirere. Quid autem illud portenderit, perſpicue oſtendit rei exitus. Quippe Clitzieſthlan multo poſt tempore ruptis quæ cum Principe ſancita fuerant pactis, Romanos cum omnibus viribus in Perſas convertit. Ubi cum forte in loca difficilia eorum exercitus incidiſſet, plurimos dignitate illuſtres viros amiſit, & in majus veniſſet diſcrimen, niſi Imperator humanæ illic audaciæ modum exceſſiſſe viſus eſſet. Sed hæc, uti & mox diximus, deinceps a nobis commemorabuntur. Princeps vero in ea Palatia, quæ ad Auſtralem urbis partem ſunt, concedens, magnificis illum epulis, & omni benevolentiæ genere excepit: inde & equeſtribus certaminibus oblectavit, ſcaphaſque & acatia ex more liquido igne incendit, ludorum denique circenſium ſpectaculis, ex quibus maxime civitatum amplitudo & magnificentia deprehendi ſolet, ad ſatietatem recreavit. Is igitur cum diu ſatis Byzantii egiſſet, & priora pacta altero etiam firmaſſet jurejurando, domum reverſus eſt. Ex pacto fuere fœderis conditiones: Eorum qui Imperatoris hoſtes eſſent, quamdiu viveret, hoſtem futurum, amicumve contra eorum, qui illius amici forent: urbium, quas ipſe caperet, majores ac præcipuas Imperatori traditurum; fœdus cum quolibet hoſte, Principe inconſulto, non facturum: ad Romanos, cum id neceſſitas poſtularet, cum omnibus acceſſurum viribus, ſeu in Oriente, ſeu in Occidente bellum foret. Neque etiam
Edit. Pariſ. pag. 125. Turcomannos, quos vocant, rapto vivere aſſuetos, quotquot ſub illius eſſent poteſtate, impunitos relicturum, in quacumque demum Imperii parte deliquiſſent. Hæc ille pactus eſt, & qui eum comitabantur Magnates, ſi ab ejuſmodi conditionibus recederet, pro viribus illius ſe conatus impedituros ſunt polliciti. His Byzantii tranſactis, ubi earum rerum fama ex Europa in Aſiam pervenit, Phylarchi, qui haſce regiones incolunt, haud ſibi bene ceſſurum rati, ſi in ſuas partes Sultanum adduxiſſet Imperator, per Legatos illum rogavere, ut & Sultanum perinde ſibi reconciliaret. Horum ille legationem haud illibenter audivit: ſed velut rem omnem Sultani relinquens arbitrio, ipſos ad eum miſit, in Palatio, quemadmodum dictus eſt, tunc agentem. Illi autem ſtatim atque cum eo ſunt congreſſi, tandem ut quæ inter ipſos intercedebant ſimultates deponeret, & apud Principem pro ſe intercederet, perſuaſerunt: cujus ille ad-

A εἰς τὴν ἐπιτετηγμένην αὐτῷ ἐν παλατίῳ ἀπηλλάττετο καταγωγήν. Ὁ Βασιλεὺς δὲ τῷ τῶν εὐτυχημάτων ὄγκῳ φιλοτιμούμενος, θρίαμβον ἐξ αὐτῆς ἀκροπόλεως ἐπὶ τὸν περιλάλητον τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας Νεὼν ἐποιήσατο μὲν ἐμπαρασκευὴν, ἐφ᾽ ᾧ σὺν ἐκείνῳ πομπεύσαι· οὐ μὴν καὶ εἰς τέλος ἤγαγε τὸ βουληθέν. Λουκᾶς γὰρ ὁ τηνικάδε τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς ἐφεστὼς πράγμασιν, ἀντίξους τῇ πράξει ἐγένετο, Μὴ δεῖν εἶναι λοιπὸν, δι᾽ ἐπίπλων εἰπὼν θείων καὶ κόσμων ἱερῶν ἄνδρας διελθεῖν ἀσεβεῖς. Τότε δὲ καὶ ἄλλο τι παρεμπεσεῖν προσέσω τῷ πράγματι. Ἐπειδὴ γὰρ πόρρω τῆς νυκτὸς ἦν, ἐξαίσιός τις βρασμὸς ἀθρόον ἐκλόνησε τὴν γῆν. Βυζάντιοι μὲν οὖν ἐνταῦθα τὰς Λουκᾶ παραινέσεις ἐκβῆναι οἰόμενοι, ἀπὸ γνώ-
B μης εἶναι Θεῷ τὴν ἐγχείρησιν ἔφασκον. Πεφύκασι γὰρ ἄνθρωποι τοῖς παροῦσιν ὡς τὸ ἐπὶ πλεῖστον προσέχοντες, πολυπραγμονεῖν περαιτέρω μηδέν. Τὸ δὲ τοῦ πράγματος τέλος τὴν τοῦ συμβάντος ἐναργῶς παρεστήσατο δήλωσιν. Καὶ Κλιτζιασθλὰν γὰρ μετὰ πολλοὺς ἐπιγενόμενος χρόνους, τὰς εἰς Βασιλέα συνθήκας ἀλογήσας, πανστρατὶ Ῥωμαίους κατὰ Περσῶν ἐλθεῖν παρεσκεύασε. Τύχῃ δέ τινι δυσχωρίαις ἐμπεσὸν τὸ στρατιωτικὸν, τῶν ἐπὶ δόξης τε ἀποβεβλήκει πολλοὺς, καὶ μεγάλου ἐγγὺς ἦλθε κινδύνου, εἰ μὴ Βασιλεὺς ἐνταῦθα ἀνθρωπίνης ὅρον ἀρετῆς τὰ πολέμια παρελθὼν ὤφθη. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ὥσπερ καὶ ἤδη ἔφην, εἰσέπειτά μοι λελέξεται. Ὁ δὲ Βασιλεὺς ἐς τὰ κατὰ νότον τῆς πόλεως ἀνάκτορα καταχθεὶς,
C μεγαλοπρεπέσι τε ἐδεξιοῦτο δείπνοις αὐτὸν, καὶ τῆς φιλοφροσύνης ἦγεν ἁπάσης, Εἶτα καὶ ἵππων αὐτὸν ἔθελγεν ἁμίλλαις, ὑγρῷ τε πυρὶ, κατὰ τὸ ἔθος, λέμβους τινὰς ἐνεπίμπρα καὶ ἀκάτους, καὶ ὅλως τῶν τῆς ἱπποδρομίας ἐγέμιζε τὸν ἄνδρα θεαμάτων, ἐξ ὧν μάλιστα μεγέθη πόλεων φιλεῖ δείκνυσθαι. Ὁ δὲ ἐφ᾽ ἱκανὸν ἐν Βυζαντίῳ διατρίψας, τὰ προλαβόντα τε δευτέροις ὅρκοις πιστωσάμενος, ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ ἦλθεν. Εἶχε δὲ τὰ τῆς ὁμολογίας αὐτοῦ ὧδε. Ἐχθρὰ μὲν διὰ βίου φρονήσειν, οἷς τὸ πρὸς Βασιλέα τρέφοιτο ἔχθος· φιλία δ᾽ αὖθις τοὐναντίον οἷς αὐτῷ καθεστῶσι. πόλεών τε, ὧν ἂν αὐτὸς περιγένοιτο, τὰς μείζους καὶ ἀξιολογωτέρας Βασιλεῖ διδόναι. Ἐξεῖναι δὲ αὐτῷ οὐδαμοῦ τῷ ἐχθρῶν τινὶ σπείσασθαι, ὅτι μὴ Βασιλέως κελεύοντος. δεῆσαν τε Ῥωμαίοις συμμαχήσειν, πανστρατὶ ἀπαντᾶν, κἂν
D Ἑῷος, κἂν Ἑσπέριος ὁ πόλεμος εἴη. Οὐ μὴν, οὐδὲ τοὺς ὅσοι ὑπὸ τὴν αὐτοῦ μὲν κεῖνται παλάμην, κλέμμασι δὲ διαζῆν ἐπίστανται, οὓς δὴ Τουρκομάνους ἔθος καλεῖν ἐστιν, ἀνιμωρήτους ἐᾶν, ὁποιονοῦν τι ἐς Ῥωμαίων ἡμαρτηκότας τὴν γῆν. Ταῦτα τε αὐτὸς ὡμολόγησε, καὶ Μεγιστάνων ὅσοι αὐτῷ εἵποντο, κἂν ἐκεῖνος αὐτῶν ἀμελοίη, τοὺς δὲ σθένει παντὶ κωλύειν τὴν ἐγχείρησιν. Ταῦτα μὲν οὖν ἐν Βυζαντίῳ ἐπελεῖτο. Ἡ δὲ φήμη φθάνει ἐξ Εὐρώπης ἐπὶ τὴν Ἀσίαν. διαβᾶσα τοίνυν, καὶ οὐ πρὸς καλὸν αὐτοῖς ἔσεσθαι οἱ τῇδε νομίσαντες Φύλαρχοι, εἰ Βασιλεὺς τὸν Σουλτὰν εἰσποιήσεται, πρέσβεις πέμψαντες ἐδέοντο, ὡς καὶ αὐτοῖς τῷ Σουλτὰν διαλλάξαι. Ὁ δὲ ἤκουσε μὲν αὐτῶν οὐκ ἀηδῶς.
E ἐς δὲ τὴν τοῦ Σουλτὰν δῆθεν τὸ πᾶν ἀνατιθεὶς αἵρεσιν, ἐπ᾽ ἐκεῖνον αὐτοὺς ἔπεμπεν, ἐν παλατίῳ, καθάπερ εἴρηται, διατριβὴν ἔχοντα. Οἳ καὶ ἐπειδὴ τάχιστα πρὸς λόγους ἐκείνῳ κατέστησαν, διαλύσασθαί τε σφίσι τὴν ἔχθραν ἔχουσαν, καὶ ἱκέτην ὑπὲρ αὐτῶν Βασιλεῖ γενέσθαι ἔπεισαν. Ὁ δὲ ἱκετεύοντα προσηκα-

μένος, ἐν φίλων μοίρᾳ καὶ αὐτοὺς ἐποιήσατο. Εἰρήνη A τε τῷ λοιπῷ σταθηρὰ τὴν Ῥωμαίων εἶχεν ἀρχήν.

ζ΄. Ἐπεὶ δὲ ἡ Βασιλὶς Εἰρήνη τὸν βίον ἤδη μετήλλαξε, Βασιλεὺς δὲ ὑπὸ ἄῤῥενος τότε πατὴρ παιδὸς ἐτύγχανεν ὤν, ἐπὶ δευτέρους λοιπὸν ἔβλεψε γάμους. Καὶ ἦν γάρ τις κόρη τῶν κατὰ τὴν ἐν Φοινίκῃ Τρίπολιν, Λατίνα μὲν γένος, περικαλλὴς δ᾽ ἐν ταῖς μάλιστα. Ταύτην ἐκεῖθεν ἄξοντας Ἰωάννην τε Σεβαστὸν τὸν Κοντοστέφανον ἔπεμψε, καὶ Θεοφύλακτον ἄνδρα Ἰταλὸν, ὃν Ἐξούβιτον ἐπεκάλουν. Εἶδόν τε ὅσοι τὴν κόρην οἱ ἄνδρες, καὶ ἀγασάμενοι τοῦ κάλλους, ἐπειδὴ μηδὲν ὁθενδήποτε ὑπεφαίνετο τέως ἐμποδὼν, μηδὲν ὑπερθέμενοι, ἐς τὴν τριήρη ἐμβιβάζουσιν. Ἄρτι δὲ ἐκεῖθεν ἀφήσειν B μελλόντων, νόσοι βαρεῖαι τῇ κόρῃ ἐνέσκηπτον, καὶ ἦν ἐν κακοῖς. ὅθεν καὶ ἀεὶ εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἀναβαλλόμενοι τὸν ἀπόπλουν, εἰκῇ τὸν καιρὸν διῆγον. ἐπεὶ γὰρ ἐν ὀλίγῳ ἀνεθείη τῶν ὀδυνῶν, προσδοκήσιμός τε ἀπόπλους γένοιτο, ἀλλ᾽ ὥσπερ ἀπὸ προνοίας τινὸς, ἀνεξόρμητον τὸ δεινὸν ἐπ᾽ αὐτὴν ἤρχετο, καὶ κατακλιθεῖσα ἔφριττε τὸ σῶμα, καὶ ἐκλονεῖτο ἐξαίσια. πυρετοί τε αὐτὴν μετεδέχοντο, καὶ ὑποπιασμὸς ἤδη, καὶ τηκεδὼν ἐπηκολούθει. καὶ τὸ τῆς ὄψεως ἄνθος χαρίεντι μαρμαῖρον τὰ πρότερα, ἠλλοιοῦτο κατὰ βραχὺ καὶ ἐσυννοῦτο. Ἰδὼν ἄν τις δακρύων ἐπλήσθη, τηλικούτου λειμῶνος ἐξαίφνα φθίνοντος. Οὕτω μὲν ἡ κόρη κακῶς εἶχεν ἐπ᾽ οἴκου διατρίβουσα. Εἰ δέ ποτε καὶ τῆς νηὸς ἀναβαίη, C καὶ ὀλίγῳ Τριπόλεως ἀναχθείη, ἐνταῦθα διπλοῦς ἐπαιρέτο κλύδων. καὶ τὸ μὲν σκάφος εἶχεν ἡ Τρίπολις αὖθις, τὰς δὲ νόσους ἐκείνη, οὐ πολλῷ ταύτης ἀπολειφθεῖσα, ἐδέχετο μείζους. Τούτου πολλάκις ἐπιγεγονότος, εἰς ἀπεράντους τὸν Κοντοστέφανον ἦγεν ἐννοίας. Τοίνυν καὶ ἀγχάλλων, ὡς τὸ εἰκὸς, ἄλλοτε ἄλλους ἀναπολῶν λογισμοὺς, τέλος ἐπί τινα τῶν ἐνταῦθα νεῶν παρελθὼν, ἐπυνθάνετο εἰ Βασιλεῖ τὴν παῖδα κατεγγυηθῆναι χρεών. ἀνεῖλε δέ οἱ τὸ ἱερὸν πυθεῖον, „Ὁ μὲν γάμος ἕτοιμος, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν „ἄξιοι εἰσελθεῖν. Τοῦτον ἐκεῖνος ἀκούσας, συνείς τε τοῦ χρησμοῦ, ἐπειδὴ καὶ φήμη τις ἤδη περιέθρευσέ τινας, ὡς εἴη γάμων οὐκ ἐκ νομίμων ἡ κόρη φῦσα, D πρᾶγμα εἰς αἰσχύνην φέρον μάλιστα, ἀπέσχετο ἤδη τῆς ἐγχειρήσεως, ἄρας τε ἐγγύθεν ἐπὶ Βυζάντιον ἦλθεν. Ἦσαν δὲ Ῥαιμούνδῳ τῷ Ἀντιοχείας Πρίγκιπι θυγατέρες κάλλει κατ᾽ ἐκεῖνον διενεγκοῦσαι τὸν χρόνον. Ταύτας ὀψόμενον, Βασίλειόν τινα ἐπίκλησιν Καματηρὸν, Ἀκόλουθον ὄντα τὸ τηνικάδε, Βασιλεὺς ἔπεμψεν. Ὁ δὲ ἐπειδὴ τάχιστα πρὸς Ἀντιοχείᾳ ἐγένετο, καλὰς μὲν εἶδε καὶ ἄμφω, καλλίω δέ οἱ ἡ Μαρία εἶναι κατεφάνη. καὶ ἔτυχέ γε τῆς ἀληθείας ἡ τοῦ πρεσβύτου „ἐκείνου βάσανος. Τηλικοῦτον γὰρ κάλλος οὔπω, Βυζάν„τιοι ἔλεγον, ὁ καθ᾽ ἡμᾶς ἐγνώρισεν αἰών. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον. Τότε δὲ ἐπειδήπερ ἐπὶ τὴν Μαρίαν ὁ γνώμων εἶδε, πυθόμενος Βασιλεὺς, ἄνδρας E τῶν ἐπὶ δόξης ἐπ᾽ Ἀντιοχείας ἔπεμψε, τὴν κόρην αὐτῷ κατεγγυήσοντας, Ἀλέξιον δὴ τοῦ Βασιλέως Ἀλεξίου θυγατριδοῦν, ὃς καὶ μέγας τῷ τότε Δοὺξ ἐτύγχανεν ὢν, καὶ Νικηφόρον τὸν ἐκ Βρυεννίων, γαμβρὸν μὲν ἐπ᾽ ἀδελφιδῇ Βασιλεῖ γεγονότα, Σεβαστὸν δὲ ἤδη τετιμημένον. Ἐν οἷς καὶ Ἀνδρόνικος ἦν ὁ Καματηρὸς, ὃς τὴν Ἐπάρχου τότε διεῖπεν ἀρχὴν, ἀνὴρ Σεβαστότητι μὲν ἀξιωθεὶς, ξυγγενὴς δὲ Βασι-

A miſſis precibus, & ipſos in numerum amicorum adſcivit. Atque inde in poſterum firmam pacem Romanum Imperium adeptum eſt.

VII Poſtquam Imperatrix Irene vita exceſſit, Princeps, cui nulli adhuc erant maſculi liberi, de ſecundis nuptiis cœpit cogitare. Erat autem puella Tripoli in Phœnicia, gente quidem Latina, forma cæteroquin eximia & eleganti. Eo qui inde illam abducerent miſit Joannem Contoſtephanum Sebaſtum, & Theophylactum virum Italum, quem & Exubitum appellabant. Ut igitur virginem conſpexere Legati, ſtatim iis forma arriſit: cumque obſtare nihil videretur, nulla mora eam in triremem immiſe- B re. Verum cum inde eſſent exceſſuri, gravioribus morbis correpta virgo, male habuit. Unde dilata in dies abitione, fruſtra ibi conſumebant tempus. Quippe ſi paululum a doloribus vacaret, atque adeo ad iter capeſſendum videretur idonea, ſtatim, neſcio quo fato, illam rurſum invadebat morbus, ita ut lecto decumbens toto corpore fremeret, graviterque convelleretur. Ad hæc ſequebatur febris, & livor & tabes: vultuſque nitor, qui antea gratiis coruſcabat, immutabatur ſenſim & obſcurabatur. Eam intuenti oboriebantur lacrymæ, tam præclaro pulchritudinis flore intempeſtive pereunte. His puella malis domi C afficiebatur. Si vero aliquando navem ingrederetur, paululumque abduceretur a Tripoli, tum vero duplo major infremebat fluctus, navemque iterum in urbem redire neceſſe erat, ac illa vixdum relicto portu, acriore morbo continuo corripiebatur. Id cum crebrius eveniret. Contoſtephanum in ambiguas incertaſque cogitationes conjecit. En igitur propter animo incertus, dubiuſque quo demum inclinaret, tandem in quoddam ibi Templum accedens, ſciſcitatus eſt, an ducturus eſſet virginem hanc Princeps, idque fatis decretum eſſet: hoc vero ei retulit ſacrum Oraculum: *Nuptiæ quidem paratæ, invitati vero non ſunt digni intrare*. Quibus auditis, intellectoque Oraculo, cum ad hæc ne- D ſcio quis rumor percrebuiſſet, virginem haud legitimis eſſe prognatam nuptiis, rem maxime pudendam arbitratus, deſtitit ab incœpto, indeque ſolvens, Byzantium reverſus eſt. Erant autem Raimundo Antiochiæ Principi filiæ tunc temporis forma præcellentes. Has ut ſpectaret, Baſilium quemdam, cognomento Camaterum, qui tum Acoluthi dignitate fungebatur, miſit Imperator. Ille ut confeſtim Antiochiam venit, ambas quidem pulchritudine eximia præſtantes vidit: potior tamen viſa eſt illi Maria, quo quidem in delectu haud a vero aberrabat ſenex ille. *Nullam quippe*, ajebant Byzantini, *tam inſignis formæ mulierem noſtra vidit ætas*. Sed de his poſtea. Cum igitur quæ inſpector ille retulerat, E accepiſſet Princeps, viros dignitate illuſtres Antiochiam miſit, qui virginem ſibi deſponſarent, Alexium nempe Imperatoris Alexii ex Anna filia nepotem, qui tum Magnus Dux erat, & Nicephorum ex Bryenniorum familia, qui ex fratre vel ſorore Manuelis neptim uxorem duxerat, Sebaſti dignitate tum inſignitum. Cum iis etiam erat Andronicus Camaterus, qui Præfecti urbis ea tempeſtate munus obibat, vir quidem Se-

Edit. Pariſ. pag. 123.

baſti perinde dignitate auctus, & Imperatoris conſanguineus. Illi & eam viderunt, & admirati ſunt, ac triremi impoſitam magnifico apparatu Byzantium adduxerunt. Quinto igitur & viceſimo menſis Apellæi, quem Decembrem, qui Latine loquuntur, vocant, in celeberrimum Divinæ Sapientiæ Templum ſplendide deductus Imperator, illam ſibi matrimonio jungit, Luca Conſtantinopolitanæ, Sophronio Alexandrinæ, & Athanaſio Theopolitanæ ſeu Antiochenæ, Eccleſiæ Patriarchis, ut Chriſtianis mos eſt, manus ipſis imponentibus. Cumque eam Auguſtam ibi renunciaſſet, in Palatia rurſum revertitur, magnificiſque conviviis Proceres excipit, & ubique per ſingulos urbis angiportus epulas populo præbet. Poſtridie demum epulaturos ſecum adduxit Patriarchas, & unumquemque multo donatum auro dimiſit. Præſertim vero auri centenarium Eccleſiæ conceſſit. Nec
Edit. Pariſ. pag. 183.
multo poſt equeſtribus certaminibus populum oblectavit, nihilque, quod ad delectationem conferret, voluit prætermittere. Hæc quidem Byzantii acta.

VIII. Stephanus autem, defuncto Uladislao, Principatum jam adeptus, gravis moleſtuſque adeo ſubjectis eſſe cœpit, ut paſſim illum probris inſectarentur Hungari, & regno viderentur ſtatim depulſuri: quibus Stephanus conterritus opem rurſum Principis imploravit. Motis igitur circa Æquinoctium caſtris, Philippopolim venit Imperator, ibique cum majori exercitus Romani parte manens, Alexium Contoſtephani filium ex ſorore nepotem cum cæteris copiis in Hungariam miſit. Sed enim Stephanus interea reconciliatum ſe jam cum Hungaris ratus, ejus operam non adhibuit: quapropter domum rediit Romanus exercitus. Verum mox in Stephanum rurſum inſurgentes Hungari, tum alia ei multa, tum & ſub illo perditas eſſe Hungarorum res exprobrarunt. Stephanus autem diſcrimen veritus, fugit primum, & in quamdam e vicinis Iſtro civitatibus, quæ jampridem Imperatori obnoxiæ fuerant, venit: inde in Sardicam tranſiens, ibi cum Imperatore congreſſus eſt. Ille eo caſu admodum perculſus, & hominis vicem miſeratus, pecuniis eum & idoneis viribus donat, ad recuperandum paternum regnum. Iis præfuit copiis Alexius Contoſtephanus, cujus modo meminimus: Imperator autem a tergo paululum ſubſequebatur. Ubi ad Næſum urbem pervenit, animum ſubiit cogitatio, interim dum illic caſtra haberet, res etiam Servicas expediendi. In utramque enim regionem Pannoniam & Serviam ducit locus iſte, indeq; cum oportuerit, utramque ingredi licet ac inceſſere. Deſe enim, qui Imperatoris beneficio Serviæ tum imperitabat, poſtquam Principatum obtinuit, poſthabitis pactis, Dendram regionem denuo occupaverat, ſpretoque Romanorum Imperio, Legationem miſerat ad Alemannos, ut inde ſibi uxorem accerſeret, & quidquid Romanis diſpliceret, omnino faciebat. Etiam tum cum a Principe evocaretur, ut adverſus Hungaros bellum gerenti ſibi adeſſet, difficilis ac pervicax videbatur, magnarum rerum ſpem animo volvens, ac

A λοῦ καὶ αὐτὸς ὤν. οἱ δὲ καὶ εἶδον, καὶ θαυμάσαντες ἐνθεῖσάν τε τριήρει, καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐς Βυζάντιον ἐκόμισαν. Πέμπτῃ τοίνυν καὶ εἰκοστῇ μηνὸς ἄγοντος Απελλαίου, ὃν Δεκέμβριον Ῥωμαΐζοντες ὀνομάζουσιν ἄνθρωποι, εἰς τὸν περιώνυμον τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας οἶκον, λαμπρῶς καταχθεὶς, ἐνταῦθα ταύτην ἁρμόζεται, Λουκᾶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας τηνικαῦτα λαχόντος, Σωφρονίου Ἀλεξανδρείας, καὶ τοῦ Θεουπόλεως Αθανασίου, ᾗ Χριστιανοῖς ἔθος ἐστὶ, τὰς χεῖρας αὐτοῖς ἐπιθέντων. αὐτῷ τε αὐτὴν ἀνασπῶν, ἐς τὰ βασίλεια παλινδρομεῖ. μεγαλοπρεπέσι τε δείπνοις τοὺς ἐν τέλει εἱστία, καὶ δημοθοινίας ἁπανταχοῦ τῆς πόλεως ἑκάθιζε στενωπῶν. τῇ ἑξῆς δὲ συνδειπνήσοντας αὐτῷ τοὺς
B Πατριάρχας ἦγεν, ἀφθόνῳ τε χρυσίῳ δεξιωσάμενος ἕκαστον ἀπέλυε. πρὸ πάντων γε μὴν, χρυσίου κεντηναρίῳ τὴν Ἐκκλησίαν ἐδωρήσατο. Ὀλίγῳ δὲ ὕστερον καὶ ἁμίλλαις ἵππων διῆγε τὸν δῆμον, καὶ τῶν εἰς ἀφροσύνην ἀγόντων οὐδενὸς καταμελεῖν ἤθελεν. Ἐν Βυζαντίῳ μὲν ταῦτα ἐπράσσετο.

η'. Στέφανος δὲ τοῦ Βλαδισθλάβου τετελευτηκότος, τῆς ἀρχῆς ἤδη ἐγκρατὴς γεγονὼς, βαρὺς ἐδόκει τοῖς ἀρχομένοις, καὶ λίαν ἐπαχθὴς εἶναι. Ὅθεν καὶ ἐλοιδόρουντο αὐτῷ Οὖννοι τὰ πολλὰ, καὶ ἔνδηλοι ἦσαν, ὡς αὐτίκα τῆς ἡγεμονίας αὐτὸν καταστάσοντες. Ἐφ' οἷς ὁ Στέφανος ἐκταραχθεὶς, Βασιλέως καὶ πάλιν ἐδεῖτο. Ἄρας τοίνυν ἰσημερούσης ἤδη τῆς ὥρας, ἐπὶ τὴν πόλιν ἐφέρετο
C Φιλίππου, καὶ αὐτὸς μὲν ἐνταῦθα σὺν τῷ πλείονι τοῦ Ῥωμαίων ἔμεινε στρατοῦ. μοῖραν δέ τινα τοῦ στρατεύματος τῷ ἀδελφιδῷ πιστεύσας Ἀλεξίῳ τῷ Κοντοστεφάνου παιδὶ, ἐπὶ Οὐννικὴν ἔπεμψεν. Ἐν τούτῳ δὲ Στέφανος Οὔννοις ἤδη διηλλάχθαι νομίσας, οὐκέτι τούτου ἔχρῃζεν. ὅθεν καὶ οἴκοι λοιπὸν ὁ Ῥωμαίων ἀνεζεύγνυ στρατός. Ἀλλὰ μεταξὺ Οὖννοι αὖθις Στεφάνῳ ἐπισυστάντες, ἄλλα τε πολλὰ εἰς αὐτὸν ἀπερρίπτουν, καὶ δὴ καὶ ὑπ' αὐτῷ τὰ Οὔννων ἀνατετράφθαι ἰσχυρίζοντο πράγματα. διὰ ταῦτα Βασιλεὺς μὲν στράτευμα καὶ πάλιν ἤθροιζε. Στέφανος δὲ τὸν κίνδυνον διευλαβηθεὶς, τὸ μὲν πρῶτον φυγὰς ἐπί τινα τῶν ἐγγυτάτω Ἴστρου πόλεων ἦλθεν, αἳ Βασιλέως ἀνέκαθεν κατήκοοι τυγχάνουσιν οὖσαι. Ἐκεῖθεν δὲ ἐπὶ Σαρδικὴν μεταβὰς, ἐνταῦθα Βασιλεῖ συνεγένετο. Ὁ δὲ σφόδρα περιαλγὰς τοῖς ξυμπεσοῦσι, τῆς τύχης τε
D τὸν ἄνθρωπον οἰκτισάμενος, χρήμασί τε ἐδωρήσατο, καὶ δυνάμεσιν ἀποχρώσαις ἐπὶ τὴν πατρῴαν αὖθις κατῆγεν ἀρχήν. Ἦρχε δὲ τῶν δυνάμεων τούτων Ἀλέξιος, ὑπὲρ οὗ ἤδη ἐμνήσθην, ὁ Κοντοστέφανος. Βασιλεὺς δὲ κατόπιν ὀλίγῳ ἐχώρει. Ἐπειδὴ τε ἐν Ναϊσσῷ πόλει ἐγένετο, ἔννοιά τις αὐτῷ ἐπῆλθεν ἐνταῦθα στρατοπεδευσαμένῳ, καὶ τῶν ἀμφὶ τὴν Σερβίαν ἐν παρέργῳ ἐπιμεληθῆναι πραγμάτων. ἄγει γάρ πως ἐφ' ἑκατέρας, Παιονικήν τε καὶ Σερβικὴν, ὁ χῶρος οὗτος, καὶ ἔστιν ἀμφοτέρας ἐντεῦθεν δέον ἰέναι. Δεσὲ γὰρ, ὃς Βασιλέως δόντος τῆς Σερβίας ἦρχε τότε, ἐπειδὴ τῆς χώρας ἐγκρατὴς ἤδη ἐγένετο, τῶν συνθηκῶν ἀλογήσας, Δένδρας τε χώρας εἰσαῦθις μετεποιεῖτο. καὶ τῆς Ῥωμαίων ἀφηνιά-
E ζων ἀρχῆς, εἴς τε Ἀλαμανοὺς ἔπεμψε, κῆδος ἐντεῦθεν ἑαυτῷ συνάψαι σπουδάσας, καὶ πᾶν ὃ μὴ κατὰ γνώμην Ῥωμαίοις ἦν, τρόπῳ παντὶ ἐπράσσετό τε δὴ, καὶ Βασιλέως αὐτὸν μετακαλουμένου, ἐφ' ᾧ κατὰ Παιόνων αὐτῷ συστρατεύσειν, ὁ δὲ δύστροπός τις καὶ ἰσχυρογνώμων ἐφαίνετο, ἐπὶ μακροτέραις τε τῆς ἐλπίσιν ὠχεῖτο, καὶ εἰς τὴν

ἐπιου-

ἐπιοῦσαν τὴν ἄφιξιν ὑπισχνεῖτο. Ὁ μὲν οὖν Βασιλεὺς ταῦτα, ἐπειδὴ πρὸς τῇ Ναϊσσῷ ἐγένετο, ἔνθα ταῖν ὁδοῖν ἀμφοτέραιν, ἡ μὲν ἐπὶ τὴν Σερβικὴν ἄγει, θατέρα δὲ ἐπὶ τὸν Ἴστρον καὶ γῆν τὴν Παιονικὴν, ἐν μεταιχμίῳ τὴν στρατοπεδείαν ἐπήξατο. Δεσὲ δὲ τὸν ἐπικρεμάμενον ἤδη κίνδυνον αὐτοῦ συνιδὼν, τὸ περὶ αὐτὸν ἀναλαβὼν στράτευμα, ἐς τὸ Ῥωμαίων ἀφικνεῖται στρατόπεδον. Βασιλεὺς δὲ ἐμμελῶς τε αὐτοῦ προσηνέχθη, καὶ τὰ εἰκότα τετίμηκεν. Ἀλλ᾽ ἔοικεν ἀκολάστου γλώσσης μηδὲν αἴσχιον εἶναι κακόν. Δεσὲ γὰρ, ἐπειδὰν μηδὲν ἐξ ἀβουλίας αὐτοῦ τῆς προτέρας ξυνενεχθὲν ἔγνω κακὸν, ἐπῄρετό τε τὴν διάνοιαν, καὶ μείζω κακουργήσειν ἢ πρότερον ἐς Ῥωμαίους διενοεῖτο. εἶχε δὲ ὅμως ἐν ἀπορρήτῳ τὸ σκέμμα. Οὕτω φιλανθρωπίας ὑπόθεσις τοῖς τῶν ἀνθρώπων πονηροτάτοις ὕλη μειζόνων ἀδικημάτων ὡς τὰ πολλὰ γίνεσθαι εἴωθεν. ἧκον μὲν γὰρ ὀλίγῳ ὕστερον πρέσβεις ἐς Βασιλέα ἀπὸ τοῦ Παιόνων ἔθνους. Ὁ δὲ κατά τινα τύχην αὐτοῖς συναντώμενος, Ὅπῃ τὰ κατ᾽ αὐτὸν ἔχοι πρὸς αὐτῶν ἠρωτημένος, ὥσπερ ἔθος ἐστὶν, ἀπαρακαλύπτως ἔφησεν, Ὡς καλῶς καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπαξίως τοῦ σφῶν Ῥηγὸς εὐμενείας, Κύριον αὐτὸν περιφανῶς ὀνομάσας. Ταῦτα πυθόμενος Βασιλεὺς, οὐκέτι μέλλειν ἔγνω. καὶ τοίνυν ἐπὶ δίκην καλέσας αὐτὸν, ἐπειδήπερ ἐκράτει τῶν κατηγόρων αὐτοῦ καὶ συνειδότων, κατὰ πρόσωπον ἱσταμένων ἤδη, καὶ θεατριζόντων τοῦ ἀνθρώπου τὴν ἀπιστίαν τότε μὲν ἐν τῷ ἀσφαλεῖ, οὐ σὺν ἀτιμίᾳ, τοῦτον εἶχε. Ταφρείᾳ γὰρ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ περιέχων, κατὰ τὸν ἐν τοῖς χαρακώμασι νόμον ἐτήρει, ὡς ἀπ᾽ ἐκείνου λοιπὸν Δεσὲ Χάρακα τὸν τόπον ὀνομασθῆναι. Οὕτω γὰρ τὴν ταφρείαν ἰδιωτίζοντες ὀνομάζουσιν οἱ πολλοί. ὀλίγῳ δὲ ὕστερον ἐς Βυζάντιον πέμψας, ἔμφρουρον ἐν Παλατίῳ κατεστήσατο. Ταῦτα μὲν τῇδε ἐγένετο. Βασιλεὺς δὲ τοῖς ἐκ τῶν Παιόνων ἀφικομένοις χρηματίσας πρέσβεσιν, ἐπειδὰν μηδὲν ὑγιὲς αὐτοὺς ἀπαγγέλλοντας ἔγνω, ἐκέλευσεν εὐθυωρὸν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἀπαλλαγέντας στρατοπέδου, τὴν αὐτὴν αὖθις πορεύεσθαι. Οἱ μὲν οὖν ἀπῄεσαν. Ὁ δὲ ἐπὶ Βελέγραδα πόλιν ἐλθὼν, ἐνταῦθα ηὐλίσατο, ἣν, καθάπερ εἴρηται, Ζεύγμινον καθελὼν ὁ Ῥωμαίων ἐδείματο στρατὸς, συνεργουμένους τῶν πόνων καὶ Οὔννους πολλοὺς ἔχοντες. Παίγνιον δὴ τοῦτο τὰ ἀνθρώπεια ἐγχλευαζούσης ἀεὶ πράγματα, τύχης. καὶ γὰρ ἐπεγγελάσῃ τις τοὺς πάλαι καθαιρεθέντας δομήτορας, αὖθις οἰκιστὰς καθορῶν. ἐκ τούτου οἶμαι τὸ τύχης ὄνομα πολὺ παρὰ τοὺς ἀνθρώπους ἐῤῥύη. Τῶν γὰρ τῆς προνοίας ἔργων τοὺς λόγους ἐφιστάνειν οὐκ ἔχοντες, ἐκ τοῦ παραλόγου σφίσιν εἶναι δοκοῦντας, τῇ τύχῃ τὰς τῶν πραγμάτων διδοῦσιν ἐκβάσεις. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὅπῃ φίλον ἑκάστῳ νομιζέσθω τε καὶ λεγέσθω. Ὁ δὲ λόγος ἐχέσθω τῶν προτεθέντων. Ἐπειδήπερ ὁ Βασιλεὺς ἐνταῦθα ἐγένετο, γνοὺς ἀμήχανον εἶναι λοιπὸν Στέφανον γῆς ἄρξειν τῆς Οὔννων (ἤδη γὰρ Στέφανον αὖθις τὸν Ἰατζᾶ κατεστήσαντο φέροντες) ἑτέραν ἐτράπετο. Οὐννικῆς γὰρ δυνάμει τῇ πάσῃ, καθάπερ εἴρηται, μεταποιεῖσθαι ἤθελεν, ἐν μεταιχμίῳ τῶν Ἑσπερίων κειμένης ἐθνῶν. Βελὰν τοίνυν, ὃς μετὰ Στέφανον τοῦ Ἰατζᾶ παῖς ἦν, Μαρίᾳ τῇ αὐτοῦ θυγατρὶ συνάψαι πρὸς γάμον διενοήθη. Γεώργιον μὲν οὖν, ὃς Ἑταιρείας τῆς τότε ἡγεῖτο τῆς βασιλικῆς, Παλαιολόγον μὲν γένος, ἐς δὲ τὸν τῶν Σεβαστῶν ἀναβεβηκότα ὄγκον, ἐπὶ Οὐννικὴν πέμψας δοκιμά-

A in diem prolato advento. Quamobrem Imperator, ut ad Næſum acceſſit, ubi duarum viarum altera in Serviam ducit, altera ad Iſtrum & Hungariæ fines, in medio caſtra poſuit. Deſe vero imminens ſibi periculum advertens, acceptis quas tum habebat copiis, in Romanorum caſtra venit. Eum Imperator benevole exceptum, quo decebat honore, proſecutus eſt. Sed proterva lingua nullum eſſe turpius malum videtur. Siquidem Deſe, ubi nihil ſibi obvenisse incommodi ob priorem imprudentiam ac temeritatem agnovit, ſuſtulit animos, ac majora quam antea damna Romanis inferre decrevit. Conſilium tamen ejuſmodi, ſilentio preſſit. Ita plerumque benevolentiæ argumentum, peſſimis ho-

B minibus majorum injuriarum materia eſſe ſolet. Venere quippe paulo poſt ex Hungarorum gente ad Imperatorem Legati, quibus ille forte fortuna obvius factus, rogatus eſt ab iis, uti moris eſt, Quemadmodum res ſuæ ſeſe haberent: illis haud diſſimulanter reſpondit, Optime, & prout Regis eorum erga ſe benevolentia mereretur: Dominum illum palam nominans. His igitur cognitis Imperator, nequaquam cunctandum ratus, ipſum in jus vocat, convictumque ab accuſatoribus & delictorum conſciis productis teſtibus, ac perfidiam ipſi coram objicientibus, in cuſtodia, ſine dedecore tamen, eum habuit. Vallo enim tabernaculum illius cingens, ſecundum eam quæ in caſtris viget, Legem, obſer-

C vari juſſit. Ita ut ab illo deinceps Deſe Vallum locus iſte fuerit nuncupatus. Sic enim foſſam hanc vulgus ut plurimum vocat. Eum autem paucos poſt dies Byzantium miſit, & in Palatio includi præcepit. Hæc quidem ibi acta. Et Princeps auditis Hungarorum qui venerant Legatis, ubi nihil eos ſani adferre cognovit, caſtris excedere Romanis, & recta domum abire juſſit. Iis abeuntibus, ipſe ad Belegrada urbem venit, ibique caſtra poſuit. Hanc, uti ſupra commemoravimus, diruto Zeugmino, Romanus extruxerat exercitus, compluribus Hungaris in laboris partem adſcitis. Jocus hic eſt illius, quæ in rebus humanis ſemper fortuna ludit. Certe enim priſcos

D illos urbium conditores pridem extinctos, quis irrideat, dum videt novus rurſum ſuboriri. Ex iis τύχης, ſeu fortunæ vocabulum ut plurimum apud homines defluxiſſe arbitror. Cum enim rerum, quæ a divina providentia proficiſcuntur, rationem percipere non poſſunt, dum præter opinionem videntur accidere, earum exitus fortunæ adſcribunt. Sed de his prout cuique libitum fuerit cenſeat, ſcribatve: nos autem ad inſtitutum redeamus. Cum igitur eo perveniſſet Imperator, fierique haud poſſe agnoviſſet, ut Stephanus Hungariæ regnum adipiſceretur (Stephanum quippe Geizæ filium iterum reſtituerant Hungari) alio ſe convertit. Hungariam enim, uti dictum eſt, in medio Occidentalium

E nationum poſitam ſibi comparare totis viribus ſatagebat. Quapropter Belam, qui poſt Stephanum Geizæ filius erat, Mariæ filiæ ſuæ matrimonio jungere conſtituit. Georgium igitur cohortis Imperatoriæ tunc temporis Præfectum, gente Palæologum, atque Sebaſti auctum dignitate, in Hungariam miſit, quo de hac ineunda affinitate ſermones

Edit. Pariſ. pag. 134.

pag. 225.

ingereret: ipſe vero Byzantium rurſum rediit. Hungari, colloquio cum Palæologo habito, & Belam ipſi tradiderunt, & regionem, quam ſuperſtes adhuc pater illi aſſignaverat, lubentes in hæredii ſortem conceſſerunt. Eo itaque accepto, Palæologus, quibus dictum eſt conditionibus, Byzantium reverſus eſt. Deinceps autem quæ ad affinitatem iſtam conficiendam neceſſaria erant curavit Imperator. Atque puero in primis, mutato nomine, Alexii nomen indidit, eumque Deſpotæ dignitate donavit. Tale quidem Belæ in urbem adventus initium habuit.

IX. Rebus in Occidente rite compoſitis, ad Aſiaticos animum admovit Imperator, iis quæ prius acciderant ad id permotus, ſed ob res Occidentales inde avocatus. Nuradinus quippe, qui in Syria Berrhœæ & Damaſco, præclaris utriſque civitatibus, aliiſque urbibus quampluriMis, quæ circa Euphratem ſitæ ſunt, ita illi arridente fortuna, imperabat, loca varia haud contemnenda expugnaverat, multoſque ibi Satrapas bello aggreſſus, alios quidem captivos tenebat, in quibus erat Joſſelinus Edeſſæ Princeps: alios vero in præliis obtruncaverat, quos inter fuit Raimundus Pictavinus, cujus in prioribus libris abunde meminimus, virum animo & fortitudine priſco illi Herculi parem, & Balduinum Maraſiæ Dominum. Progreſſus autem manus etiam conſeruit cum Conſtantino Ciliciæ Duce, quem Calamanum Juniorem vocabant, egregiæ formæ viro, & in re militari admodum ſtrenuo. Verum ille cum ab adoleſcente primum omnino fuiſſet ſuperatus, in graviſſimas calamitates incidit. Deinde forte aliqua Renaldum Antiochiæ Principem, necnon & Tripolitanum in Phœnicia Comitem cepit. Sedenim Conſtantinus, hac adepta victoria, continere ſe non potuit, & inconſiderata quadam abreptus audacia, victoſque temere inſecutus, & ipſe captus eſt, reſque Romanas perdidit. Nuradinus vero ut Toroſum perinde ſuperavit, Antiochiæ mox invadendæ ſpem animo volvebat. Ea igitur propter Imperator iis caſibus indignatus, in Aſiam ſtatuit tranſire, captataque ad id occaſione, totus in id conſilii incubuit. Sed obſtitere allati rurſum ex Occidente rumores: novus quippe Hungariæ Rex hæreditarias Belæ poſſeſſiones iterum invaſit, fœderibus aperte violatis. Quin & Stephanus, quem paulo ante regno ejecerant Hungari, per Anchialum civitatem Hungariam ingreſſus, illud recuperare meditabatur. Verum temeritate potius, quam prudentia rem aggreſſus, a propoſito aberravit. Statim enim atque eum nonnullos Hungaros in ſuas partes adduxiſſe accepit Stephanus, cum univerſis copiis in illum profectus eſt. Quamobrem Imperator in Ciliciam ad oppidorum præſidia idoneo miſſo exercitu, ipſa verſus Iſtrum denuo contendit: Savoque tranſmiſſo, caſtra poſuit ad Titelium, tum ut Belæ paternam hæreditatem reciperet, tum ut Stephanum præſenti eriperet diſcrimine. Quippe jam illius imminutæ erant vires, ſummiſque premebatur anguſtiis, Hungaris, qui cum eo erant, ad Regem undique deficientibus. Itaque Andronico Contoſtephani filio, qui Magni Ducis dignitatem bre-

Edit. Pariſ. pag. 116.

A ζειν ἐκέλευε περὶ τοῦ κήδους. Ὁ δὲ τὴν ἐς Βυζάντιον αὖ-
θις ἐστείλατο. Οὗτοι δὲ τῷ Παλαιολόγῳ κοινολογησάμε-
νοι, Βελάν τε φέροντες ἔδοσαν αὐτῷ, καὶ χώραν, ἣν ὁ
πατὴρ αὐτῷ περιὼν ἀπεδόσατο, ἄσμενοι ἐκληρώσαντο. Ὁ
τοίνυν Παλαιολόγος παραλαβὼν αὐτὸν, ἐφ' αἷς ὁμολογίαις,
αἷς εἴρηται, ἐν Βυζαντίῳ παρεγένετο. Καὶ τὸ ἐντεῦθεν
τῶν ἐπὶ τῷ κήδει Βασιλεὺς ἐφρόντιζεν. ὅτε παῖς Ἀλέ-
ξιος ἤδη μετωνομάσθη, καὶ Δεσπότης ἀνεβοήθη. Ἡ
μὲν οὖν ἐπὶ Βυζάντιον ἄφιξις τοῦ Βελὰν ταύτην ἔσχεν ἀρ-
χήν.

θ'. Βασιλεὺς δὲ τὰ κατὰ τὴν Ἑσπέραν καλῶς ἔχειν ὑ-
πολαβὼν, ἐπὶ τὴν Ἀσίαν λοιπὸν ἔβλεψε, καὶ πρότερον
μὲν τοῖς συμπεσοῦσιν εἰς τοῦτο κεκινημένος, πρὸς δὲ τῶν
B Ἑσπερίων ἀνεῖθεν ἑλκόμενος πραγμάτων. Νουραδῖν γὰρ,
ὃς τῆς κατὰ Συρίαν ἦρχε Βερροίας καὶ Δαμασκοῦ, πόλεων
ἄμφω περιφανῶν, τῆς τύχης εὐμενῶς ἐμβλεψάσης αὐτῷ,
καὶ ἄλλων τε πλείστων ἦρξε πολλῶν, αἳ τῷ Εὐφράτῃ πέριξ
εἰ ναμάτων, καὶ χωρῶν ὅτι εὐκαταφρονήτων περιεγίγονε
συχνῶν, πολλοῖς τε τῶν τῇδε Σατραπῶν εἰς χεῖρας ἐλ-
θὼν, οὓς μὲν δοριαλώτους ἔσχεν, ἐν οἷς καὶ Ἰατζελῖνος ὁ
Ἐδέσσης ἡγεμονικῶν, οὓς καὶ πολέμῳ ἀπεκτονὼς ἔτυχε.
Ῥαιμούνδον δὴ τὸν ἐκ Πετώης, ὑπὲρ ἱκανῶς ἐν τοῖς ἔμ-
προσθεν ἐπεμνήσθημεν λόγοις, ἄνδρα ἰσχύϊ καὶ ῥώμῃ κατὰ
τοὺς θρυλλουμένους ἐκείνους Ἡρακλεῖς, καὶ Βαλδουῖνον, τὸν
Μαρασίου τότε κρατοῦντα. Προϊὼν δὲ καὶ Κωνσταντίνῳ
τῷ τῆς Κιλικίας Δουκὶ μάχην κατέστη, ὃν Καλαμά-
C νον ἐπεκάλουν νεανίαν, τήν τε ὄψιν ἀγαθῷ, καὶ δρα-
στηρίῳ τὰ ἐς μάχας. Ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον ἡττητό τε κατὰ
κράτος τῷ νεανίᾳ, καὶ ἀνηκέστοις περιέπιπτε συμφοραῖς.
Εἶτα τύχῃ τινὶ αὐτόν τε καὶ Ῥενάλδον τῆς Ἀντιοχείας Πρίγ-
κιπα εἷλεν, ἐν οἷς καὶ τὸν ἐν Φοινίκῃ Τριπόλεως ἡγεμό-
να ἦν. Κωνσταντῖνος γὰρ, ἐπειδὰ τοῦ πολέμου ἐκράτει,
οὐκέτι καθεκτὸς ἦν, ἀλλ' ἀλογίστῳ τινὶ τόλμῃ καθυπαχ-
θεὶς, ἔς τε τὴν δίωξιν οὐ σὺν ἐπιστήμῃ πεσὼν, αὐτός τε
ἥλω, καὶ τὰ Ῥωμαίων ἔσφηλε πράγματα. Ὁ Νουραδῖν
δὲ καὶ Τορόζην μάχῃ νικήσας, ἐλπίσιν ὠχεῖτο, ὡς αὐ-
τίκα καὶ τῆς Ἀντιοχείας ἐπιβησόμενος. Διὰ ταῦτα μὲν οὖν
Βασιλεὺς καὶ πρότερον ὤδινεν ἐπὶ τοῖς ξυμπεσοῦσι, καὶ ἐ-
πὶ τὴν Ἀσίαν διαβαίνειν διενοεῖτο. τότε δ' οἷα καιροῦ λα-
βόμενος, πασσίρροπος ἐς τοῦτο ἐφέρετο. Ἀλλὰ καὶ πάλιν
τὰ ἐκ τῆς ἑσπέρας ἐμποδὼν αὐτῷ ἔστησαν. Ὅτε καὶ νέας
D Παιόνων Ῥὴξ τὴν Βελὰν καὶ πάλιν ἐπιβατεύει κλήρου, καὶ
παρεσπόνδει καὶ τότε περιφανέστατα. Καὶ Στέφανος,
ὃν ἤδη τῆς ἀρχῆς ἀπεώσαντο Οὖννοι, δι' Ἀγχιάλου
πόλεως ἐπὶ τὴν Οὐννικὴν ποθὲν παρεισδὺς, ἀνακα-
λεῖσθαι τὴν ἀρχὴν διενοεῖτο. Ἔλαθε δὲ προπετέστερον
μᾶλλον, ἢ προμηθέστερον, τῷ πράγματι ἐπιχει-
ρήσας. Ὡς γὰρ περιὼν τῶν Οὔννων ὑπεποιεῖτο τι-
νάς, γνοὺς ὁ Στέφανος, πανστρατὶ ἐπ' αὐτὸν ἐφέρε-
το. Διὰ τοῦτο Βασιλεὺς ἐπὶ Κιλικίαν μὲν στράτευ-
μα, τὰ ἐνταῦθα φρουρήσον, ἔπεμψεν ἱκανόν. αὐτὸς δὲ
ἐπὶ τὸν Ἴστρον καὶ πάλιν ἤλαυνε, Σάον τε περαιω-
σάμενος, ἀντικρὺ Τιτελίου τὸ στράτευμα ἔστησε, κατὰ
νοῦν ἔχων, ὡς Βελᾷ μὲν τὸν κλῆρον ἀνασώσαιτο
E τὸν πατρῷον, Στέφανον δὲ τῶν παρὰ πόδας ῥύ-
σαιτο δυσχερῶν. Ἤδη γὰρ καὶ ὑπέρρει τὰ τῆς δυνά-
μεως αὐτῷ, καὶ ἦν ἐν στενῷ κομιδῇ, τῶν σὺν αὐ-
τῷ Οὔννων ἐπὶ τὸν Ῥῆγα μετατιθεμένων ἑκάστοτε.
Καὶ δὴ καὶ Ἀνδρόνικον τὸν Κοντοστεφάνου υἱέα, ὃς
καὶ μέγας ὀλίγῳ ἐχρημάτισε Δοὺξ, ἅμα στρα-

τάγματι στείλας, Στέφανον μὲν ἀνήρπασε τοῦ κινδύνου. αὐτὸς δὲ ἄρας ἐκ Τιτελίου, παντὶ τῷ στρατῷ προσωτέρω ἐχώρει. Ὁ γάρ τοι τῆς ἀρχῆς ἐπιβατεύων Στέφανος, ἐπειδὰν μὴ ἐξ ἀντιπάλου δυνάμεως τῷ Βασιλεῖ συμπλακήσεσθαι εἶχε, τὸ μὲν πρῶτον σὺν ταῖς περὶ αὐτὸν δυνάμεσι πρὸς ἔσχατά τινα τῆς Οὐννικῆς ἐχώρει. ἔπειτα συμμάχους ἐκεῖθεν ἐπαγόμενος, Ῥωμαίοις ἀντιτάξεσθαι ἠπείγετο. Βασιλεὺς δὲ ἐπί τινα χῶρον, Πετρίκον καλούμενον, καταλαβὼν, ἐνταῦθα ἐσκήνου. Ἐστὶ δὲ ὁ χῶρος οὗτος τοῖς εἰς τὴν ἐνδοτέρω Παιονίαν παρελευσομένοις ὅρος ὁ πρῶτος, ἔνθα γεγονὼς, Στεφάνῳ ἔγραφεν ὧδε. Ἥκομεν, ὦ ἐμὸν παῖ, οὐ πόλεμον Οὔννοις ἄγοντες, ἀλλὰ Βελᾷ τῷ ἀδελφῷ τῷ σῷ τὴν χώραν ἀνασωσόμενοι, ἣν οὐ δυναστείᾳ τῇ ἡμῶν παρασπάσαντες ἔχομεν, ἀλλὰ σύ τε δοὺς, καὶ πατὴρ ὁ ὑμῶν πολλῷ ἤδη πρότερον. καὶ Στέφανον δὲ τὸν σὸν τοῦ κινδύνου ἐξαιρησόμενοι θεῖον, γαμβρὸν ἤδη καὶ αὐτὸν Κράτει γεγονότα τῷ ἡμῶν. Εἰ βουλομένῳ σοι πέρας ἐστὶ γαμβρὸν ἡμῖν καὶ Βελᾶν ἔσεσθαι, ὅπερ καὶ διωμολόγηταί σοι· τί μὴ τὴν χεῖρα ἀποδοὺς, τῆς ἡμετέρας θᾶττον ἀπολαύσῃ ξενίας; εἰ δὲ κῆδος ἀποπροσποιῇ, καί σοι ἕτερα περὶ τούτου δοκεῖ· ἴσθι ὡς τοῦ βιάσασθαί σε πολλῷ ἡμεῖς ἀπεχόμεθα μᾶλλον. Βασιλεὺς μὲν ταῦτα ἔγραφεν.

ι. Ὁ δὲ ἄλλην τε, καθάπερ εἴρηται, σύμμαχον χεῖρα ἐκ τῶν Ἀλαμανῶν, καὶ τῶν πρὸς τῷ Ταύρῳ ἱδρυμένων ἐπηγάγετο Σκυθῶν, ἔτι δὲ καὶ τὸ Τζέχων ἑαυτῷ συνεστήσατο ἔθνος, τοῦ ἐν σφίσιν ἄρχοντος πανστρατὶ ἐπ᾽ αὐτὸν ἀφικομένου. Ἦν δὲ οὗτος ὁ Κορράδῳ πάλαι τῷ Ἀλαμανῶν συστρατεύσας Ῥηγὶ, ὁπηνίκα, ὥσπερ μοι δεδήλωται, ἐπὶ Ἀσίαν ἐκεῖνος ἐστέλλετο, Ῥήξ τε διὰ ταῦτα ὑπ᾽ ἐκείνου γενόμενος. Καίτοι ἐψεύσαντο ἄμφω, ὁ μὲν τὴν κλῆσιν, ἅτερος δὲ τὴν χάριν ὁ διδούς. Μακρὸς γὰρ ἐξ οὗ χρόνος τὸ τῆς βασιλείας ὄνομα ἐν Ῥώμῃ ἀπώλετο, ἐξ ὅτου μὲν ἐπ᾽ Αὐγούστου, ὃν καὶ Αὐγουστοῦλον ἐκάλουν, τὸ τῆς ἡλικίας αἰνιττόμενοι νέον, καθ᾽ ἣν ἐπελάβετο τῆς ἀρχῆς, ἐπὶ Ὀδόακρον καὶ Θευδέριχον ἑξῆς τὸν Γότθων ἡγεμόνα Τυράννους ἄμφω, μετέβη τὰ τῆς ἡγεμονίας. Ῥὴξ γὰρ Θευδέριχος, οὐ Βασιλεὺς, διεβίω καλούμενος, καθάπερ Προκόπιος ἱστορεῖ. Ῥώμη μέντοι ἀπὸ Θευδερίχου καὶ ὀλίγῳ πρότερον, ἄχρι καὶ νῦν στασιαζομένη διαγέγονε. Πολλάκις μὲν πρὸς Βελισαρίου καὶ Ναρσοῦ, τῶν Ῥωμαίων Στρατηγῶν, ἐπὶ τῶν Ἰουστινιανοῦ Ῥωμαίοις ἀνασωθεῖσα χρόνων· αὖθις δὲ οὐδὲν ἧττον Τυράννοις βαρβάροις δουλεύουσα, οἳ καὶ Ῥῆγες κατὰ Θευδερίχου τοῦ πρώτου καὶ Ῥηγὸς ἅμα καὶ Τυράννου κέκληνται ζῆλον. Οἷς δὲ μὴ τοῦ τῆς Βασιλείου μέτεστιν ὕψους, πόθεν οὗτοι τηλίκας προβεβλήσονται ἀρχὰς, αἳ, καθάπερ ἤδη ἔφην, οἷόν τινες διαιρέσεις ἐκ τοῦ τῆς βασιλείας, καθίστανται κράτους. τοῖς δὲ οὐκ ἀπόχρη μόνον, εἰ τοῦ τῆς βασιλείας οὐδὲν προσῆκον ἐπιβατεύουσιν ὕψους, ἰμπέριον ἑαυτοῖς περιτιθέντες κράτος. βούλεται δὲ τοῦτο τὸ ἄκρατον ἑρμηνεύειν. Ἀλλ᾽ ἤδη καὶ τὴν ἐν Βυζαντίῳ βασιλείαν ἑτέραν παρὰ τὴν ἐν Ῥώμῃ ἀποφαίνειν τολμῶσιν. ἅπερ ἐμοὶ διασκοπουμένῳ, πολλάκις ἤδη καὶ δακρῦσαι ἐπῆλθεν. Οἷον γὰρ, οἷον ἡ Ῥώμης ἀρχὴ βαρβάροις καὶ δούλοις ἀνδραποδώδεσιν ἀνθρώποις διακ-

vi tempore obtinuit, cum copiis miſſo, Stephanum quidem periculo exemit: ipſe vero, motis ab Titelio caſtris, cum univerſo exercitu ulterius perrexit. Regni enim invaſor Stephanus, cum viribus longe impar cum Imperatore congredi non auderet, primum quidem cum iis quæ aderant copiis in ultimos Hungariæ fines conceſſit, atque ibi novis coactis auxiliis, acie cum Romanis decertare ſtatuit. Imperator vero ut ad locum quemdam pervenit, quem Petricum vocant, caſtra ibi poſuit. Eſt vero locus iſte aditus in interiorem Hungariam primus terminus, quo cum perveniſſet, hunc in modum Stephano reſcripſit. *Non ad inferendum Hungaris bellum, Fili mi, venimus, ſed ut Belę fratri tuo poſſeſſionem reſtituamus, quam a dominatione tua minime abſtulimus, ſed quam tu ipſe, paterque veſter jam pridem conceſſiſtis: atque adeo etiam ut patruum tuum Stephanum Majeſtatis noſtrę affinem periculo eximamus. Si igitur, te etiam volente, Belam generum noſtrum eſſe contigit, quod & tu pactis ipſis firmaſti, cur non reddita ei ſua poſſeſſione, noſtra potius frueris ſocietate & benevolentia? Si vero neceſſitudinem & affinitatem reſpuis, aliaque modo de iis tibi mens eſt; ſcias longe nos amplius ab eo abeſſe, ut vim nobis inferri patiamur.* Iſtius epiſtolæ ſententia hæc fuit.

X. Imperator autem, uti dictum eſt, alias auxiliares copias ex Alemannis & Taurum accolentibus Scythis conſlatas adduxit: Tzechorum præterea ſibi adjunxit nationem, quorum Princeps ad eum venit cum univerſo exercitu. Erat autem is, qui Conrado Alemannorum Regi pridem militaverat, cum in Aſiam, quemadmodum commemoravimus, ille trajecit, eamque ob cauſam Rex ab eo eſt renuntiatus. Sed uterque viciſſim falſus eſt, & qui appellationem regiam recepit, & alter qui munus impertiit. Jamdudum enim Imperatorium nomen Romæ extinctum erat, ex quo ab Auguſto (quem & Auguſtulum vocabant, ætatem ejus teneram, in qua occupavit Imperium, ſignificantes) in Odoacrum & Theodoricum deinceps Gothorum Principem, Tyrannum utrumque, translatus eſt Principatus. Regis enim nomine, non Imperatoris, quoad vixit, inſignitus fuit Theodoricus, ut ſcribit Procopius. Ipſa quidem Roma a Theodorici temporibus, & paulo ante, in hunc uſque diem a cætero Imperio divulſa manſit. Licetque a Beliſario & Narſe, Ducibus Romanis, ſub Juſtiniano recuperata fuerit, Romanoque aſſerta Imperio: rurſum tamen in Tyrannorum Barbarorum ſervitutem decidit, qui Theodorici primi Regis perinde ac Tyranni exemplo Reges appellantur. Qui igitur fieri poteſt, ut qui Imperatorii culminis non ſunt participes, tantas dignitates conferre poſſint, quæ, ut jam diximus, ab Imperatoria Majeſtate, illius velut quædam particulæ, profluxerunt. Iis vero non ſufficit modo, ſi Imperatoriam Celſitudinem nullo jure ad ſe pertinentem, Imperiique majeſtatem invadant. (Id enim vocabuli ſupremam poteſtatem denotat.) Sed jam eo venere audaciæ, ut Byzantinum Imperium a Romano diverſum eſſe contendant: quæ mihi perpendenti ſæpe obortæ ſunt lacrymæ. Qualis enim quantaque res (Romæ nempe Principatus) a Barbaris fœdiſque mancipiis divendita eſt? Atque

Edit. Pariſ. pag. 127.

Inde neque habuit illa Pontificem, multoque minus Principem. Iſte enim qui Imperatoriam uſurpat Majeſtatem, equitantem Pontificem præter dignitatem pedes præcedit, & equiſonis implet munus. Hic vero Imperatorem iſtum appellat, & pari cum Principibus noſtris honore vult cenſeri. Quomodo, o bone, & unde tibi in mentem venit, Romanorum uti Imperatoribus equiſonum & ſtratorum vice? At enim neutiquam illud aliunde acceperis, & tu Pontificem mentiris, ille vero Imperatoriam adulterat Majeſtatem. At tu qui Byzantinam Imperii ſedem eamdem eſſe cum Romana Imperii ſede diffiteris, unde Papæ dignitatem conſecutus es? Unicus eſt Conſtantinus, Edit. Pariſ. pag. 128. primus Imperator Chriſtianus, qui hæc decrevit. Cur igitur id quidem lubens accipis, ſedem inquam Pontificiam, illiuſque ſupremum faſtigium; iſtud vero reſpuis. Utrumque amplectere, aut abſtine ab altero. Verum, inquit, Imperatores mihi præficere licet; ſane, ut manus imponas & conſecres; ea enim ſpiritualia ſunt; ad Imperium vero manum admovere, aut iis in rebus quidquam innovare licet minime. Nam ſi veſtrum erat transferre Imperia, cur illud quod Romæ erat non tranſtuliſtis? Sed alterius id facientis decretis acquievit invitus, qui tum veſtræ præerat Eccleſiæ: tu vero propriis ipſe commodis obluctaris, neſcius te facere prorſus contraria. Quos enim non multo ante, Imperatori gratificatus, ſupplicantes non admiſiſti, quod neq; licebat: quos ſtratoribus accenſueras, eos nunc neſcio quo pacto in Imperatores promoves, illumque ex quo, & per quem, & ſub quo thronum es conſecutus, nec Barbaro ſorſan & tyranno & mancipio æqualem facis. Sed, ais, *Tyrannide opprimor, vi cogor*. Non habet locum prætextus: heri enim & non multo ante Imperatori Manueli iſta pactus es. Etſi inficias ieris, hæc prædicant epiſtolæ, quæ characteres tuos proprio exaratos calamo exceperunt. Sed id mera eſt ſcurrilitas, ratioque agendi indecens atque illiberalis, ac cothurni inſtar ſemper te ad fortunam componis. Verum cum hæc a nobis pluribus, quam Annalium materiæ conveniat, enarrata ſint, ad priora rurſum redeat oratio.

XI. Stephanus itaque rebus omnibus apparatis, in Romanos profectus eſt. Ubi vero in Hungariam pervenit Imperator, ad eum excipiendum univerſi confluxere incolæ, atque in iis Sacerdotali ordine conſpicui, ſacris induti veſtibus, & divina manibus ferentes Evangelia, una cum promiſcua plebe, ejuſmodi Canticum, a ſcriptoribus noſtris concinnatum, ſuaviſſime præcinentes, *Qui auxilium, Domine, tuliſti manſuetiſſimo David*, & quæ ſequuntur. Ille autem loca iſta prætergreſſus, Iſtrum tranſmittere properat, & ſuperata, quæ hic adjacet, Inſula, in interiora pergere conſtituit. Ajunt Romanis copiis eo loco trajicientibus, unam ex navibus, ſarcinis armiſque & militibus cum maxime refertam, cum haud procul abeſſet a littore, in alterum inclinaſſe latus, ita ut in eam aqua influeret. Ibi tum alius Romanorum exercitus, tum qui naves ingreſſi flumine vehebantur, aut qui adhuc in continente ſtabant, periculi metu, vel ignavia, de re haud erant ſolliciti: jamque navis propemodum una cum ipſis hominibus aquis abſorbenda erat, niſi Imperator in aquam deſiliens,

A πυλεῶθεν χρῶμα· κἀντεῦθεν οὔτε Ἀρχιερέως αὐτῇ μέτεστιν, οὔτε πολλῷ δήπουθεν Ἄρχοντος. Ὁ μὲν γὰρ τοῦ τῆς βασιλείας ἐπεμβαίνων μεγαλείου, ἀναξίως ἑαυτοῦ, ἱππαζομένῳ πεζῇ τῷ Ἀρχιερεῖ παραθέει, καὶ ὅσα καὶ ἱπποκόμος αὐτῷ γίνεται· ὁ δὲ Ἰμπεράτορα τοῦτον, εἰς ταυτὸν ἄγων Βασιλεῦσιν, ὀνομάζει. Πῶς, ὦ βέλτιστε, καὶ πόθεν σοι τοῖς Ῥωμαίων Βασιλεῦσιν εἰς ἱπποκόμους κεχρῆσθαι ἐπῆλθεν; ἀλλ' οὔτε πόθεν ἔχεις, καὶ σὺ μὲν ψεύδῃ τὴν Ἀρχιερέα, ὁ δὲ τὴν Βασιλέα διαβεβήλωκε. Μὴ γὰρ τὸν ἐν Βυζαντίῳ τῆς βασιλείας θρόνον Ῥώμης θρόνον διομολογοῦντι σοι, πόθεν τὸ Πάπα σοὶ κεκλήρωται ἀξίωμα; Εἷς ἐστιν, ᾧ ταῦτα ἔδοξε, Κων- B σταντῖνος, ὁ πρῶτος ἐν Βασιλεῦσι Χριστιανός. πῶς οὖν τὸ μὲν αὐτοῦ ἄσμενος δέχῃ, τὸν θρόνον φημὶ, καὶ τὸ τῆς ἀξίας ὑπερβάλλον, τὸ δὲ ἀπαρνῇ; ἢ ἀμφότερα στέρξον, ἢ καὶ θατέρου ἀπόστηθι. Ἀλλ' ἐμοὶ, φησὶ, Βασιλέας προβεβλῆσθαι ἔξεστι. Ναὶ, ὅσον ἐπιθεῖναι χεῖρας, ὅσον ἁγιάσαι, ταῦτα δὴ τὰ πνευματικά. οὐχὶ δὲ καὶ βασιλείας ἤδη καταχειρίζεσθαι, καὶ πῃ τι τοιαῦτα καινοτομεῖν. Ἐπεὶ, εἴγε ὑμέτερον ἦν βασιλείας μετατιθέναι, τί μὴ τὴν ἐν Ῥώμῃ αὐτοὶ μετεπράξατε; ἀλλ' ἑτέρου πράξαντος, ἄκων ἠγάπα τοῖς δεδογμένοις ὁ τηνικαῦτα τὴν καθ' ὑμᾶς Ἐκκλησίαν λαχών. Σὺ C δὲ καὶ περιπίπτεις τοῖς σεαυτοῦ, καὶ λανθάνεις πῶς τἀναντία ποιῶν. οὓς γὰρ οὐ πολλῷ πρότερον, εἰς Βασιλέα μὲν καλῶς ποιῶν, οὔπω ἐδέξω παρακαλοῦντας, ὅτι μὴ δὲ ἐξῆν, εἰς δὲ ἱπποκόμους κατέλεξας· νῦν οὐκ οἶδ' ὅπως εἰς Βασιλέας παραλαμβάνεις, καὶ κεῖνον τὸν ἐξ οὗ, καὶ δι' οὗ, καὶ καθ' ὃν, σοὶ τὰ θρόνου μέτεστιν, οὐ δὲ ταυτὸν τῷ βαρβάρῳ ἴσως, τῷ τυράννῳ, τῷ δούλῳ. Ἀλλὰ Τυραννοῦμαι, φησὶν, ἀλλὰ βιάζομαι. Οὐκ ἔχει σοι χώραν ἡ σκῆψις. Χθὲς γὰρ, καὶ οὐ πολλῷ πρότερον Βασιλεῖ Μανουὴλ ταῦτα διωμολόγεις. κἂν αὐτὸς ἀρνηθείης, ἀλλ' αἱ βίβλοι κηρύττουσιν, αἳ τὰ γράμματά σου τῷ ἐδαφίῳ μετεδέξαντο. D Ἀλλ' ὄντως βωμολοχία τις ἐστὶ τὸ πρᾶγμα, καὶ τρόπος μικροπρεπὴς καὶ ἀνελεύθερος, καὶ κοθόρνου δίκην ἀεὶ μεθαρμόζῃ ταῖς τύχαις. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πλέον ἢ χρονικαῖς προσῆκε διεξήλθομεν ὑποθέσεσιν. ὁ δὲ λόγος ἀναγέσθω καὶ πάλιν ἐπὶ τὰ πρότερα.

ια'. Στέφανος μὲν οὕτω συσκευασάμενος, κατὰ Ῥωμαίων ἐφέρετο. Βασιλεῖ δὲ ἐν τῇ τῶν Οὔννων γεγονότι, ἐξήεσαν οἱ ταύτῃ ἄνθρωποι πανδημεὶ ὑποδεξόμενοι, ὅσοι τε εἰς τὰς ἱερέας καταλέγοντο, ἱερουργοῖς ἀναβεβλημένοι στολὰς, καὶ τὰ ἱερὰ χερσὶ φέροντες λόγια, καὶ ὅσοι ὀχλικοὶ καὶ δημώδεις ἦν, ᾠδήν τινα ἐμμελῶς συντεθειμένην ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν ἁρμοδιώτατα προσφωνοῦν- E τες. Εἶχε δὲ ᾠδὴ, Ὁ συμμαχήσας Κύριε τῷ πραοτάτῳ Δαβὶδ, καὶ τὰ ἑξῆς. Ὁ δὲ τὰ τῇδε χωρία ὑπερβὰς, Ἴστρον διαβῆναι ἠπείγετο. Τὴν ἐνταῦθα τε νῆσον παρελθὼν, ἐπὶ τὰ ἐνδότερα χωρεῖν ἤθελεν. Ὅτε δὴ τῶν Ῥωμαϊκῶν περαιουμένων, λέγεται μίαν τῶν νεῶν φόρτε πλέαν ὅπλων τε καὶ ἀνθρώπων ὡς πλεῖστον, οὐ μακρὰν ὄχθης γεγενημένην, ἐπὶ θατέραν νεῦσαι πλευρὰν, ὡς ἤδη καὶ εἰσρεῖν τὸ ὕδωρ ἐπ' αὐτήν. Ὁ μὲν οὖν ἄλλος Ῥωμαίων στρατὸς, ὅσοι τε ναυσὶν ἐμβάντες τοῖς ποταμίοις ἐφέροντο νώτοις, καὶ ὅσοι ἐπὶ τῆς ἠπείρου ἵσταντο ἔτι, οἱ μὲν ὑποψίᾳ κινδύνου, οἱ δὲ ὀλιγωρίᾳ ἐχόμενοι, παρεώρων τὸ πρᾶγμα. καὶ ἡ ναῦς ὀλίγου δεῖν αὔτανδρος τῷ βυθῷ κατεδύσατο, εἰ μὴ Βασι-

ἀλλ' ἐπὶ ὕδωρ ἁλλόμενος, ἐπὶ πλεῖστον τε πεζῇ προελθὼν, καίτοι τοῦ ῥεύματος σὺν ῥύμῃ σφοδρᾷ καταφερομένου, καὶ τέλμα τι ἐνταῦθα δυσδιεξόδευτον ἐργαζομένου, τὴν ἄκατον ὑπέσχε τῇ νηῒ, καὶ τὸν τοῦ κινδύνου ὑποτεμόμενος χρόνον, ἄδειαν τοῖς λοιποῖς ἐπιβοηθεῖν δέδωκεν. Οἱ τὴν αὐτοῦ αἰδεσάμενοι προθυμίαν, παρίσταντό τε τοῖς κινδυνεύουσι, καὶ τοῦ κινδύνου ἐξείλοντο. ἐξ ἐκείνου τοίνυν μέγα ἐπὶ φιλανθρωπίᾳ Βασιλεὺς ὄνομα ἔσχε. Τότε δ' οὖν Ἴστρον ἄνωθέν που διαβὰς, ἐπί τινα πόλιν ὄνομα Παγάτζι ἐφέρετο. Ἡ δὲ πόλις μητρόπολις τῆς Σιρμίου τυγχάνει οὖσα. Ἐνταῦθα δὲ διατελεῖν ὁ τοῦ ἔθνους ποιεῖται Ἀρχιερεὺς, ἔνθα πλῆθος κατοίκων λόγου κρεῖσσον ἐξῄει δορυφορῆσον αὐτόν. Τότε μὲν οὖν ἐνταῦθά που ηὐλίσατο. Ἐξῆς δὲ πυθόμενος Στέφανον ἐγγὺς ἤδη γεγονέναι, ὡς μὲν τὸν πόλεμον αὐτίκα καθίστατο. Ῥωμαῖον δέ τινα τὴν Τζέχων συνιέντα γλώττης προσκαλεσάμενος, ἐκέλευε μεταμφιασάμενον ἐπὶ τὸ τῶν πολεμίων καθυποδῦναι στρατόπεδον, εἰς ὄψιν τε τῷ τῶν Τζέχων ἐλθόντα ῥηγὶ, τάδε ἀνερωτᾶν αὐτόν. Ποῖ δή ποτε πορεύῃ; τίνα ταύτην πορείαν σὺν τῷ ὑπὸ σὲ φέρῃ στρατεύματι; ἢ οὐκ οἶδας, ὡς Βασιλεῖ μεγάλῳ χεῖρας ἀνταίρειν τολμᾷς; ᾧ καὶ τὸ ὑπ' αἰτίας λόγον ἐχούσας τὴν μάχην εἶναι σφαλερὸν, μὴ ὅτιγε πρὸς τὸν Οὔννων τουτωνὶ περιφρονεῖσθαι κινδυνεύοντι· οἳ Βελᾶ κλῆρον δόντες, εἶτα ἀφείλαντο, ὅσα καὶ παιγνίοις ὅρκοις χρησάμενοι τοῖς αὐτῶν. Καί τις μὲν ἰδιώτῃ ξυναλλάττων ἀνδρὶ οὔποτε ἀθῷος τῷ νόμῳ διαγίνεται, τῶν δεδογμένων αὐτῷ ἤν ποτε τύχῃ καταφρονῶν, Βασιλεῖ δὲ τηλικούτῳ ταῖς ὁμολογίαις ἤδη προσκεκρουκότες, ἀτιμώρητοι διαμενοῦσιν Οὖννοι; πολλοῦ γε καὶ δεῖ. ἄρα δίκαια Βασιλεὺς πολεμεῖ· πρὸς δὲ τὸ δίκαιον, καὶ αἰεὶ ἡ τοῦ πολέμου ῥοπὴ γίνεται. Σὺ δὲ κἀκεῖνο ἀναλόγισαι. Δοῦλος ἐπὶ δεσπότην ἥκεις πολεμησείων· καὶ δοῦλος, οὐ βίᾳ τὸν ζυγὸν ὑποδὺς (εἰ γὰρ ἂν εἶχε λόγον τινὰ, φύσει γὰρ δι' ἀπεχθείας τὸ τοιοῦτον τοῖς κεκτημένοις ἐστίν) ἀλλὰ δοῦλος ἐθελόδουλος. ἑρμηνεύεται δέ σοι τοῦτο τὸ, λίζιον. Εἴγε μὴ διέφυγέ σε τὴν μνήμην, ὅσα ἐν Βυζαντίῳ πάλαι τετέλεκας, ὁπηνίκα σὺν τῷ Κορράδῳ ἐπὶ Ἀσίαν ἐστέλλου. Ἕως τοίνυν αἱρέσεως τῆς σῆς ἡ τοῦ πράγματος ἤρτηται ἀπόβασις, ἑλοῦ τὸ Τζέχοις τε πᾶσι, καί σοι συνοῖσον αὐτῷ. Μεταμέλεια γὰρ οὐκ ἐν καιρῷ γενομένη, ἥκιστα τῷ χρωμένῳ συντελεῖν εἴωθεν. Ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν. Βλαδισθλάβος δὲ, τοῦτο γὰρ αὐτῷ ὄνομα ἔκειτο, ἀμείβεται ὧδε. Οὐ πόλεμον ἄγοντες ἐπὶ Βασιλέα μέγαν ἐνταῦθα πάρεσμεν, ὦ λῷστε. μὴ οὕτω τῶν εἰς αὐτὸν ἀναμνησθείημεν συνθηκῶν. ἀλλὰ Στεφάνῳ τούτῳ ἀμυνοῦντες, οὐ δίκαια πρὸς πατραδέλφου πεπονθότι· ὅσγε τὸ μὲν πρῶτον τῆς πατρῴας αὐτὸν ἤλασε γῆς καὶ τοῦ κλήρου, εἶτα τῆς δίκης ἀντεισαχθείσης· ὁ δὲ αὖθις ἐπιστρατεύει τούτῳ, καὶ ἣν ἐν τῷ κακῶς ἄρχειν ἀποβέβληκεν ἀρχὴν, δυναστείᾳ πάλιν κτᾶσθαι διανοεῖται. ὑπὲρ ὧν καὶ δεησόμενος ἥκω Βασιλέως, καὶ ὀρφανοῦ παιδὸς χεῖρα μᾶλλον ὑπερσχεῖν λιτασόμενος. Εἰ δέ τι καὶ πρὸς Στέφανον τουτονὶ τὸν νεώτερον ἐπὶ τὴν αὐτοῦ διημάρτηται βασιλείαν (πυνθάνομαι γὰρ ὡς τὴν Βελᾶ μηδὲν αὐτῷ προσῆκον καὶ πάλιν ἐπελάβετο χώρας) αὐτίκα ἐφ' ἡμῖν διαλλακτῶν τήν τε χώραν ἀποδοίη, καὶ τρόπῳ παντὶ τὴν ἁμαρτάδα ἐξελάσεται. Ταῦτ' εἰπὼν, ἀνεπέμψατο τὸν ἄνθρωπον. Ὁ δὲ ἐπὶ τὸ Ῥωμαίων ἀναστρέψας στρατόπεδον, Βασιλεῖ τοὺς λόγους ἐκόμισεν. Ὁ δὲ ἤκουσε μὲν τῶν λόγων οὐκ ἀηδῶς· οὐ μέντοι παντάπασι πιστεύειν εἶχεν. Ἔννοια γάρ τις αὐτῷ γέγο-

A longiuſque pedes progreſſus, magna licet vi impellente fluctu, & limum hoc loco ægre pervium faciente, humeris navem ſuſtinuiſſet, & inhibito tantiſper periculo, facultatem cæteris auxiliandi præbuiſſet. Cujus alacritatem ſuſpicientes, periclitantibus ſuccurrerunt, eoſque a diſcrimine omnino liberarunt; qua ex re magnam ſibi humanitatis famam comparavit Imperator. Itaque ſuperiori e parte Iſtrum trajiciens, ad civitatem nomine Pagatzi pervenit. Eſt vero illa Sirmienſis agri Metropolis. Hic habitat gentis iſtius Antiſtes, & ex ea incolarum multitudo innumera, ac ſupra quam dici poteſt, egreſſa eſt, quo illius comitatui ſeſe adjungeret. Hic igitur caſtris poſitis conſedit. B Inde poſtquam accepit Stephanum jam prope eſſe, ad bellum ſe confeſtim comparat. Gnarum vero Tzechorum linguæ Romanum quemdam ad ſe vocat, eique imperat, ut mutatis veſtibus ad caſtra hoſtium ſubiret, atque ubi ad Regis Tzechorum veniſſet conſpectum, cum hiſce verbis alloqueretur. *Quo tandem proficiſceris? quod iter cum tuis capeſſis copiis? an neſcis te in Magnum Imperatorem manum intentare velle? Cum quo vel juſtis de cauſis bellum gerere periculoſum eſt, nedum contra Hungaros præliante, qui eam, quam Belæ in hæreditatis partem conceſſerant, poſſeſſionem abſtulerunt, ſacramentis pro ludo jocoque habitis. Sed neque qui cum privato homine paciſcitur, innocens ex lege judicatur, ſi cum in mentem venit, negligere pacta velit.* C *An vero qui tantum Imperatorem violatis fœderibus offenderunt Hungari, manebunt impuniti? Nequaquam: bellum igitur juſtum gerit Imperator, & ad juſtitiam ſemper belli fortuna inclinat. Tu vero illud perpende: Servus Domino bellum illaturus venis, non tamen ſervus, cui per vim impoſita eſt ſervitus (nam eſt ratione aliqua fulciretur, ab illa tamen, qui eam ſuſcepere, naturaliter abhorrent) ſed ſervus voluntarius, ſeu ut vos dicitis, Ligius: niſi tuam effugerint memoriam, quæ quondam Byzantii paſſus es, cum in Aſiam una cum Conrado expeditionem ſuſcepiſti. Huc uſque igitur ab optione tua pendet rei exitus, elige quod & tibi & Tzechis omnibus expediat: quæ enim non* D *opportuna ſit pœnitentia, eam facienti prodeſſe haud quaquam ſolet.* Ita quidem ille locutus eſt. Uladiſlaus autem (ſic enim appellabatur) in hunc modum reſpondit. *Non illaturi bellum Magno Imperatori huc venimus, o bone, neque enim eorum quæ cum illo pacti ſumus memoria nos fugit, ſed Stephano injuſte a patruo impetito opem laturi. Illum quippe paterna primum terra & hæreditate exuit: deinde lite rurſum intentata, bello laceſſit, & regnum quod male imperando amiſit, per vim recuperare iterum contendit. Eapropter Imperatorem ſupplicaturus venio, ut pupillum potius puerum protegat ac tueatur. Si quid autem Stephanus hic junior in tuam peccavit Majeſtatem (audio enim Belæ terram nihil ad ſe pertinentem occupaſſe) continuo nobis* E *arbitris reconciliatus, & regiones reſtituet, & omni modo delictum expiabit.* His dictis, hominem dimiſit. Ille vero in Romanorum caſtra reverſus, Imperatori quæ ab eo audiverat retulit: quæ quidem accepit haud illubenter, etſi fidem iis omnino non præſtaret. Neque enim hæc a Uladiſlawo ex animi ſententia dicta eſſe opinabatur, verebaturque ne quis ſubeſſet

Edit Pariſ. pag. 129.

pag. 130.

dolus. Quapropter quoſdam ex ſuis ad illum denuo miſit, ut pacta jurejurando firmarent; quod ille continuo, nihil moratus, confecit. Neque ea ſolum, verum quæ olim etiam, uti diximus, pepigerat, ſecundo juramento ſancivit. Paulo poſt & Stephanus miſſis ad Imperatorem Legatis, regionem reſtituit, ſimulque deprecatus eſt, ne unquam Stephanum patruum bello Hungariam infeſtare permitteret. His acceptis conditionibus Princeps bello diremto, in Romanos prope rediit fines.

XII. Stephanum autem hortatus eſt Imperator, ut & ipſe ab Hungaria excederet, ut qui revera odium erga ſe indignationemque contribulium eſſet expertus. Sed cum id homini perſuadere haud potuiſſet, *Ego quidem*, inquit, *nunc recedo; Bela quippe in integrum reſtituto, nulla mihi amplius belli, niſi injuſti, ratio relinquitur. Tu vero pro certo ſcias te brevi inimicis tuis prodendum eſſe; & ſi videtur, quomodo id futurum ſit oſtendam. Eſt tibi ex fratre nepos Stephanus, adeo vultu & lineamentis tibi ſimilis, ut niſi attente admodum vos intuentibus, haud facile ſit alterum ab altero diſcernere. Hunc tuis indutum armis jube tuo cum exercitu in hoſtem ire; tu vero interea te in occulto tene, & noſces continuo qualis ſit erga te Hungarorum affectus.* Ille igitur ſcapham ingreſſus, clam circa Iſtri ripas obnavigat: interea dum illius ex fratre nepos Stephanus cum Hungaricis quas habebat copiis cum Rege Stephano prælium initurus deproperat. Sed nondum coiverat uterque exercitus, cum qui Stephanum comitabantur Hungari, manus in illum injiciunt, & tanquam eſſet Stephanus ille ſenior, coram Rege eum ſiſtunt. In iis quidem Hungarorum error deſiit. Poſtquam ea Princeps intellexit, iterum admonuit Stephanum, *Nunc tandem*, inquiens, *ſufficit, mi homo. Ut enim rebus ſe intricare non neceſſariis periculoſum, ita intempeſtiva aggredi ſtultum eſt. Ecce jam bis didiciſti, quanta tibi unumquodque vitiis accerſivit mala: ne & tertio, bone vir, facere periculum velis: fortaſſis enim emendandæ culpæ facultas non daretur.* Hæc quidem Imperator. *At nunc multo magis*, inquit ille, *me reverebuntur Hungari, quia perperam egiſſe deprehenſi ſunt.* Ita victus ſemel cupiditatibus animus, omnes eo transfert rapitque cogitationes. Imperator igitur hominem perſuadendi ſpem omnem abjiciens, Nicephorum Chaluphem ibi cum exercitu relinquit, ut Stephano adeſſet, & prout res poſtularent, negotia una cum eo expediret. Ipſe interim in fines Romanorum venit. Non multo poſt, ubi recepit Hungarorum Rex Stephanum adhuc in Hungaria morari, majoribus contractis copiis, rem totam bello decernere ſtatuit. Interea multis de Stephani exercitu ad Regem deficientibus, minuebantur undique illius vires; quo cognito, Chaluphes conſilium ei dedit, ut relicta Hungaria in Sirmienſem agrum concederet: in iſta enim regione Imperatori ſubdita, poſſe illum ajebat pro arbitrio quæ vellet moliri. Sed illo pertinacius renuente, tale quid comminiſcitur. Litteras Imperatoris fingens ſibi eſſe allatas, verſus Iſtrum profectus eſt, ut eos qui illas attulerant, ibique præ Hungarorum metu ſubſiterant, conveniret. Poſtquam eo pervenit, in Sirmienſem regionem trajecit.

Edit. Pariſ. pag. 133.

νι, μὴ Βλαδισθλάβῳ οὐκ ἀπὸ γνώμης εἴρηται ταῦτα, ἀλλ' ὑποκάθηταί τις καὶ δόλος αὐτοῖς. Αμέλει γοῦν τῶν περὶ αὐτὸν τινὰς αὖθις ἐς αὐτὸν πέμψας, ὅρκοις τὰ δεδογμένα πιστοῦσθαι ἐκέλευε, καὶ ὃς αὐτίκα μηδὲν μελλήσας ἐπιπολῆ ταῦτα ἔθετο. Οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ ὅσα πάλαι, καθάπερ ἔφην, ὑπέσχετο, δευτέροις ἐπικατελάμβανεν ὅρκοις. Ολίγῳ δὲ κατόπιν καὶ Στέφανος πρέσβεις ἐς Βασιλέα πέμψας, τήν τε χώραν ἀπεδίδου, καὶ παράκλησιν προσῆγε, μηκέτι Στεφάνῳ κατὰ τῆς Οὐννικῆς ἐξεῖναι στρατεύειν τῷ θείῳ. Απερ ὁ Βασιλεὺς προσδεξάμενος, τὸν πόλεμον λύσας, ὡς ἐπὶ τῆς Ρωμαίων μετέβαινε.

ιβ'. Στεφάνῳ τε παρῄνει ἀπαλλάσσεσθαι ἤδη τῆς Οὐννικῆς καὶ αὐτὸν, ἅτε πείρᾳ μαθόντα τὸ περὶ αὐτὸν δύσνουν τῶν ὁμοφύλων. Πείθειν δ' οὐκ ἔχων τὸν ἄνθρωπον, Εγὼ μὲν, ἔφη, ἄπειμι ἤδη. ἀνασωσαμένῳ γάρ μοι τῷ Βελᾷ, μάχης ὅτι μὴ ἀδίκου λόγος ὑπολέλειπται οὐδείς, σὺ δὲ εὖ ἴσθι εἰς μακρὸν προδοθησόμενος τοῖς ἐχθροῖς. Εἰ βούλει δὲ, καὶ εἰς ὄψιν ἄρτι τὸ πρᾶγμα παραστήσω. Εστι σοι ἀδελφιδοῦς Στέφανος, τοσοῦτό τι ἐς μορφὴν ὁμφερὴς, ὅσῳ τοῖς ἀπεριέργως ἐς ὑμᾶς ὁρῶσι, πρᾶγμά τι εἶναι θατέρου διαιρεῖσθαι τὸν ἕτερον. Τοῦτον δὴ ὅπλοις τοῖς σαυτοῦ κοσμήσας, κέλευσον τὸ ὑπὸ σὲ ἀναλαβόμενον στράτευμα ἐπὶ τοὺς πολεμίους χωρεῖν· σὺ δὲ ἐνταῦθά που κατακρυψάμενος ἑαυτὸν τήρει, καὶ γνώσῃ αὐτίκα, ὅπως ποτέ σοι προσφέρονται Οὖννοι. Ο μὲν οὖν σκαφίδιον ἐμβὰς, περί που τὰς τοῦ Ιστρου λανθάνων ἐσάλευεν ὄχθας. Ο δὲ ἀδελφιδοῦς αὐτοῦ Στέφανος ἅμα τοῖς περὶ αὐτὸν Οὔννοις Στεφάνῳ τῷ Ρηγὶ συμπλακήσεσθαι ἠπείγετο. Αλλ' οὔπω ἐς ταυτὸν ἀλλήλοις ἐγένοντο τὰ στρατεύματα, καὶ οἱ σὺν τῷ Στεφάνῳ Οὖννοι χεῖρας ἐπιβαλόντες αὐτῷ, ὡς αὐτὸν τὸν πρεσβύτερον Στέφανον, τῷ Ρηγὶ παρεστήσαντο φέροντες. Τοῖς μὲν Οὔννοις ἡ πλάνη ἐν τῷδε ἐτελεύτα. Βασιλεὺς δὲ πυθόμενος ταῦτα, παραίνεσιν Στεφάνῳ προσῆγε. Απόχρη λέγων, ὦ ἄνθρωπε, ὡς γὰρ τῷ μὴ ἐνδέοντι ἀναπίπτειν ἐπισφαλὲς, οὕτω δὴ τὸ παρακαίρια τολμᾶν ἀμαθές. Ιδοὺ δὶς ἔχεις μαθὼν, ὁπόσα σοι τὸ καθ' ἕκαστον ἀπεξένησεν ἤδη κακά. μὴ καὶ τρίτην ἀναμείνῃς, ὦ βέλτιστε, πεῖραν. τάχα γὰρ οὐδὲ διορθοῦσθαι σοι βουλομένῳ ἐνέσται. Βασιλεὺς μὲν τοσαῦτα ἔλεγεν. Ο δὲ, Νῦν μᾶλλον, εἶπεν, αἰδέσονταί με Οὖννοι, οἱ πάντα κακουργοῦντες ἤδη πεφώρανται. οὕτω ψυχὴ καθάπαξ ἐπιθυμίαις ἁλοῦσα, πάντας λόγους εἰς αὐτὰς μεταφέρειν καὶ βιάζεται. Εφ' οἷς ἀπειρηκὼς Βασιλεὺς, Νικηφόρον μὲν τὸν Χαλούφην αὐτοῦ ἔλιπεν ἅμα στρατεύματι, συμπαρεσόμενόν τε τῷ Στεφάνῳ, καὶ τὰ παραπίπτοντα συνδιοικησόμενον. ὁ δὲ ἐπὶ τῆς Ρωμαίων ᾔλθεν. Οὐ πολὺ τὸ μεταξὺ, καὶ πυθόμενος ὁ τῶν Οὔννων Ρὴξ ἐπὶ Οὐννικῆς Στέφανον ἔτι τὰς διατριβὰς ποιεῖσθαι, δυνάμεις ἔτι μᾶλλον ἀγείρας, πολέμῳ τὸ πᾶν διακρῖναι ἠπείγετο. Εν δὲ τούτῳ πολλοὶ τῶν σὺν Στεφάνῳ ἐπὶ τὸν Ρῆγα μετατιθέμενοι, ἑκάστοτε ψιλοῦσθαι τοῦτον ἐποίουν. Ο γνοὺς ὁ Χαλούφης, βουλὴν προσῆγεν αὐτῷ, τῆς Οὐννικῆς ἀποχωρήσαντα, ἐπὶ Σίρμιον ἀφικέσθαι. Τῆς γὰρ ἐνταῦθα χώρας ὑπὸ Βασιλεῖ κειμένης, ἐξεῖναι αὐτῷ ἔλεγε κατ' ἐξουσίαν οἷς ἂν βούλοιτο ἐγχειρεῖν. Ως δ' ἰσχυρῶς ἐκεῖνος ἀπένευε, ὁ δὲ τοιάδε δὴ ἐσκέψατο, σκηψάμενος γράμματα ἐκ Βασιλέως ἥκειν αὐτῷ, ἐπὶ τὸν Ιστρον ἐχώρει, τοὺς ταῦτα κομίζοντας ἐνταῦθα ἐκδεξόμενος, ἐνταῦθά που παρὰ τὸν Ιστρον δέει τῷ ἐκ τῶν Οὔννων διατριβὴν ποιουμένους. Επειδή τε ἐνταῦθα ἐγένετο, περαιωσάμενος

A ἐπὶ Σίρμιον ἦλθεν. Ὀλίγῳ δὲ ὕστερον καὶ Στέφανος ἐγγὺς ἁλῶναι τοῖς πολεμίοις ἐλθὼν, φυγὰς ἐς αὐτὸν παραγίνεται. Τούτων ἀκούσας βασιλεὺς, στράτευμα λόγου ἄξιον ἐπὶ Σίρμιον ἔπεμψε, τὸ μέντοι τῆς χώρας αὐτῷ τηροῦν (ὑπώπτευε γὰρ ἐς τοὺς Οὔννους ἔχεσθαι πολλὴν, μή τι καὶ πάλιν νεωτερίσωσι) τὸ δὲ καὶ τῷ ἀπροσώπῳ τῆς τῶν οἰκείων ἀσφαλείας, καὶ Στεφάνου τῆς σωτηρίας πραγματευσόμενον. Ἦρχε δὲ τούτοις τῆς στρατιᾶς Μιχαὴλ, ἐπίκλησιν Γαβρᾶς, ὃς καὶ αὐτὸς βασιλέως γήμας ἀδελφιδῆν, σεβαστὸς σὺν τῷ Χαλούφῃ τετίμητο. Βασιλεὺς δὲ, ἣν ἐν τῷ Σιρμίου Προκοπίου τοῦ μάρτυρος ἀνελόμενος ἔτυχε χεῖρα, ἐπὶ τὸν ἐν Ναϊσῷ νεὼν ἄγων, τῷ λοιπῷ ταύτην ἀπέδωκε σώματι, πάλαι τοῦ χρόνου ἀπ' αἰτίας ἀπορραγεῖσαν τοιᾶσδε. Τὸ τῶν Οὔννων ἔθνος πολλὰ μὲν πολλάκις τὴν Ῥωμαίων κατέδραμε γῆν, ὀλίγῳ δὲ ἔμπροσθεν τῆς B Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ βασιλείας, Σίρμιόν τε εἷλε, καὶ πολλὰς τῶν Παριστρίων ἀνδραποδισάμενος πόλεων, ἄχρι καὶ ἐπὶ Ναϊσὸν ἦλθεν. Ἔνθα τῇ τοῦ μάρτυρος τῇδε περιτυχόντες σορῷ, ὅλον μὲν ἀφαιρεῖσθαι τὸ σῶμα ἀπεκνήκασιν, οἶμαι, ἀπάνθρωπον, τήν γε μὴν χεῖρα διελόμενοι ἀπεχώρησαν. Ἐν Σιρμίῳ δὲ γεγονότες, ἐπὶ τῆς τῇδε τοῦ μάρτυρος Δημητρίου κατέθεντο νεὼ, ὃν ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις ὁ τὴν τοῦ Ἰλλυρικοῦ διέπων ἐδείματο ἀρχήν. Ἔνθα ταύτην εὑρὼν βασιλεὺς, ἀνελάβετό τε ἐκεῖθεν, καὶ τῷ λοιπῷ, καθάπερ εἴρηται, φέρων ἀπέδωκε σώματι. Καὶ τὰ μὲν εἰς ἐκεῖνο τὸ ἔτος κατὰ Οὔννων τῷ βασιλεῖ πεπραγμένα, τοιά δέ τινα ἦσαν.

C ιγʹ. Ὁ δὲ Ἀλέξιον τὸν τοῦ Δομεστίκου υἱέα, ὃς τὴν πρωτονοταρίου, ὥσπερ μοι πολλάκις ἐρρέθη, διεῖπεν ἀρχὴν, σὺν ἀξιολόγῳ παρασκευῇ, ἐπὶ τὴν Κιλίκων ἐξαπέστελλε γῆν, στρατηγὸν αὐτοκράτορα τοῦ πολέμου τοῦδε καταστησάμενος. Νουραδὶν τε γὰρ ὁ Βερροιαῖος σατράπης, νίκαις ταῖς προλαβούσαις ἐπαρθεὶς, ἐλπίσιν ᾤχετο πόλεως ὡς εἰς μακρὰν περιγενέσθαι Ἀντιοχείας. Καὶ Τερόζης, ὡς Ἀρμενίων ἐδυνάστευε τότε, πολλὰς τῷ βασιλεῖ κατηκόους πόλεις Ἰσαυρικὰς δόλῳ ᾕρηκε, τῷ Εὐφορβηνῷ δυσμεναίνων Ἀνδρονίκῳ, τοῦ βασιλέως ἐξαδέλφῳ, καὶ Κιλίκων στρατηγοῦντι τῷ τότε. Ἄλλα τε γὰρ πλεῖστα ἐπεκάλει τούτῳ, καὶ δὴ καὶ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ Στεφάνου γενέσθαι σφαγῆς. Ταῦτα μὲν οὖν τῇδε ἐπράσσετο. D Φρεδερίκῳ δὲ τῷ ῥηγὶ Ἀλαμανῶν ἐπὶ μέγα ἑκάστοτε τὰ τῆς δυνάμεως ἐχώρει καὶ ηὔξανεν. Ἄλλων τε γὰρ ὡς πλείστων ἐπ' ἀσφαλείᾳ τοῦ κράτους ἐφρόντισε, καὶ δὴ καὶ χρημάτων μεταποιεῖται μάλιστα, οὐκ εἰθισμένον τοῦτό γε αὐτῷ πρότερον. Ταύτῃ τοι Μεδιόλανόν τε εἷλε πόλιν περιφανῆ, καὶ τὸ Λιγούρων, εἴτουν Λαμπάρδων, ἐτροπώσατο ἔθνος. Ὁδῷ τε προϊὼν, καὶ ἐπὶ τὰ ἐνδότερα τῆς Ἑσπερίων ἐχώρει. Καὶ ὃ μὴ δὲ τῶν ἔγγιστα πολέμῳ δεδυνημένος περιγενέσθαι τὸ πρότερον, τότε καὶ τῶν ἀπωτάτω ἐκράτει. Ἤδη δὲ καὶ Ῥώμῃ αὐτῇ πρὸς μάχην κατέστη. ὅθεν καὶ διὰ ἐπιμελείας βασιλεῖ Μανουὴλ ἐγένετο, ὅπως ἂν τὰς ὁρμὰς αὐτοῦ σχοίη, ὡς μὴ τὸ παραλόγως εὐημερεῖν, καὶ ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων αὐτὸν τρέψειε, πολὺς ἐξ οὗ χρόνος λίχνον ἐπιρρίψαντα ταύτῃ ὀφθαλμόν. Ὅθεν καὶ ἐπὶ μὲν ἔθνη τὰ τῇδε, καὶ κόλπου ἐντὸς ἵδρυται τοῦ Ἰονίου, E τῶν ἀσημοτέρων τινὰς ἀφανῶς ἐκπέμπων, τῆς Φρεδερίκου τε αὐτὰ ὑπομιμνήσκων ἀνέλκεν ἀπληστίας, καὶ πρὸς ἀντίστασιν ἤγειρεν. Εἰς δὲ τὸ Οὐενετίων ἔθνος Νικηφόρον σὺν χρήμασι τὸν Χαλούφην ἔπεμπε, πειρασόμενόν τε τῆς εἰς αὐτὸν τοῦ ἔθνους εὐνοίας, καὶ ἐπὶ τῷ Ῥωμαίοις συμφέροντι τὰ τῇδε διοικησόμενον. Φρεδερίκος δὲ Ῥώμης ἤδη περιγεγονὼς, ἄλλα τε πολλὰ ἐνεωτέριζε, καὶ δὴ καὶ Ἀλέξανδρον τὸν τῇδε

Nec multo poſt Stephanus cum prope fuiſſet captus ab hoſtibus, fugiens ad illum acceſſit. Ubi hæc reſcivit Princeps, idoneum exercitum Sirmium mittit, tum ut conſervaret ſibi regionem iſtam (verebatur enim maxime, ne Hungari iterum res innovarent) tum ut ſubditorum ſecuritati, & Stephani ſaluti conſuleret. Præerat illis copiis Michael cognomento Gabras, qui & ipſe ex fratre Manuelis neptim uxorem duxerat, & Sebaſti honore cum Chaluphe fuerat donatus. Princeps vero Procopii Martyris manum, quam ex Sirmio forte abſtulerat, in Næſi templum adlatam, reliquo reddidit corpori, cum ea de cauſa ab eo olim fuiſſet avulſa. Hungarorum gens ſæpe Romanorum fines incurſavit, & paulo ante quam imperaret Alexius Comnenus, Sirmium cepit, multiſque Tranſiſtrianis urbibus expugnatis Næſum uſque pervenit. Ibi in Sancti Martyris incidentes feretrum, totum quidem inde corpus auferre inhumanum, ut arbitror, exiſtimantes, ſola manu ablata receſſere: & Sirmium reverſi, eam depoſuere in Templo Demetrii Martyris, quod pridem extruxerat is qui Illyricum Præfectus regebat. Eam igitur illic inventam ſuſtulit inde Imperator, & reliquo, ut diximus, reddidit corpori. Atque hæc fere ſunt, quæ eo anno contra Hungaros geſſit Princeps. *Edit. Pariſ. pag. 132.*

XIII. Alexium deinde Domeſtici filium, qui Protonotarii, ut ſæpius a me narratum eſt, munere fungebatur, magno inſtructum apparatu in Ciliciam miſit, & ſummum ejus belli Ducem conſtituit. Quippe Nuradinus Berrhoeæ Sultanus, prioribus elatus victoriis, potiundæ quamprimum civitatis Antiochenæ ſpem conceperat. Et Toroſus, qui tum Armeniis imperabat, plurimas Iſauriæ urbes Principi obnoxias dolo ceperat, Andronico Euphorbeno Principis cognato, Ciliciæ tum Præfecto, infenſus. Nam plurimis aliis eum criminibus inſectabatur, ac cæſi maxime fratris in eum culpam referebat. Hæc tum ibi geſta ſunt. Frederico autem Alemanorum Regi in dies augebatur in immenſum poteſtas. Cumque aliis multis Imperium ſibi corroborare ſollicitus eſſet, ad id quoque pecunias quamplurimas avara vororum cupiditate congeſſit, quod alias facere non conſueverat. Igitur Mediolanum cepit, civitatem celebrem, & Ligurum, ſive Lombardorum, gentem devicit: longiuſque progreſſus in ipſa Occidentis viſcera tranſiit. Ita qui primum vicinos ſibi hoſtes bello ſuperare non potuerat, remotiſſimos etiam debellavit, ita ut Romæ ipſi jam bellum intentaret. Unde id præſertim Principi curæ fuit, quo pacto illius impetum reprimeret, ne tot immenſi ſucceſſus, in Romanorum fines, quo jamdudum avidos oculos intenderat, illius arma converterent. Eapropter ad gentes ibi ſitas, & quæ Jonium intra ſinum adjacent, ignobilioribus quibuſdam clam ſubmiſſis, Frederici inſatiabilem animum ob oculos ponens, ad reſiſtendum incitavit. Ad Venetos autem Nicephorum Chaluphem cum pecuniis miſit, qui iſtius nationis exploraret affectum, & cætera quæ Romanis conducerent ibi ageret. Fredericus interea Roma jam potitus, tum alia multa innovavit, tum & Alexandrum,

qui ea tempeſtate Summus Pontifex erat, throno dejecit, & Octavianum ſubſtituit: inde, ut opinor, arrogare ſibi Romanorum Imperatoris volens poteſtatem. Nulli enim alii, præterquam Romanorum Imperatori, Summum Romæ Pontificem licet præficere. Ex quo enim propter Byzantinorum Imperatorum neglectum is mos abolitus eſt, nemo quemquam Romæ conſtituit Pontificem, ſed is per Epiſcoporum & Romani Cleri Antiſtitum concilium creabatur. Fredericus autem Imperatoriæ jam olim inhians dignitati, hoc etiam præcipuum illius argumentum, ex clam ſtrue quæſitum, habere videbatur. Verum ille conciliatis compluribus Epiſcopis, quodcumque novi peregerat per Synodum confirmari curavit. Id Regibus cæteris haud placuit. Nemo tamen ad reſiſtendum Frederico, qui ad id poteſtatis & virium pervenerat, idoneus fuit, niſi Imperator, qui pecuniis artibuſque aliis & in hoc quoque illi obſtitit, & Alexandrum rurſus in thronum impoſuit. Sed de iis poſtea. Chaluphes vero cum Epidamnum acceſſiſſet, relicta ibi, ſicuti imperatum erat, majori pecuniarum parte, ventum ſecundum nactus, ad Venetos navigio pervenit: & in colloquium veniens cum regionis Duce, aliiſque in iſta gente viris illuſtribus, hujuſmodi orationem habuit: *Nemo veſtrum exiſtimet, Viri, me, quia metuimus ne veſtra fluctuet erga Romanum Imperium benevolentia, ideo huc miſſum eſſe ab Imperatore, ut labantes veſtros animos erigam ac confirmem. Neque enim futurum arbitror, ut aut vos ipſi tam degeneres, & veſtra indignos gente præſtetis, aut ab ea quam de vobis pridem concepit opinione recedat Imperator. Quandoquidem vero inter omnes qui ſub illius poteſtate ſunt populos, in veſtra benevolentia potiſſimam habet fiduciam, eapropter & ſuam ſollicitudinem vobis primum indicare atque oſtendere ſtatuit. Turpe enim eſt, ſubditis quidem uti felicibus, infelicium vero poſthabere ſalutem. Ne igitur vobis, ut & cæteris qui Imperatoris amicitia non fruuntur, vis aliqua a Frederico inferatur, viro imperandi percupido, & quæ tempore & longa ſeculorum conſuetudine ſtabilita ſunt convellere nullo labore ſatagente, me, uti videtis, ad vos miſit, præbiturum omnia, quæ ab ipſo popoſceritis. Noſtis enim, ut aliquando ad Mediolanum, adjuvante Principe, prælio cum Frederico iſto commiſſo, victores evaſeritis: unde & Imperatorem exoſum habet, ſtolidæque conſiſus ſocordiæ, Romanorum ſeſe Imperatorem, nullo licet jure, vocari vult: neſciens extraordinarios fortunæ ſucceſſus, cum ſoliditate nulla fulciantur, cito ſolere diffluere & evaneſcere. Atque ea ſunt quorum gratia ad vos veni: veſtrum autem erit illa conficere, quæ nuper per Legatos cum Imperatore pepigiſtis. Dicebatis namque adjungendas fore vicinas Ligurum civitates, ſimodo aliquis Byzantio, qui vobiſcum rem capeſceret, adventaret: quod & factum eſt, uti videtis.* Hæc quidem dixit Nicephorus. Veneti autem excepta illius oratione, omnia ſe executuros polliciti ſunt. Sed & Cremona, & Patavium, compluresque aliæ in Liguria celeberrimæ civitates Principis partes ſunt amplexæ. Hæc in Italia ab Imperatore acta ſunt, non aperte quidem: nam conceptum adverſus Fredericum odium tegere adhuc cupiebat.

Edit. Paris. pag. 133.

pag. 134.

A Ἀρχιερέα τοῦ θρόνου καταπτάσας, Οκταβιανὸν ἀντεισῆξεν, ἐντεῦθεν οἶμαι τὸ Ῥωμαίων Αὐτοκράτορος προσαρμόσειν αὑτῷ τὸ ἀξίωμα οἰηθείς. οὐδενὶ γὰρ ἄλλῳ, ὅτι μὴ Βασιλεῖ Ῥωμαίων, Ἀρχιερέα προβεβλῆσθαι τῇ Ῥώμῃ ἐφεῖται. Τοίνυν ἐξ ὅτου ὀλιγωρίᾳ τῶν ἐν Βυζαντίῳ Βασιλέων τὸ τοιοῦτον ἀπεσβήκει ἔθος, οὐδεὶς οὐδένα ἐν Ῥώμῃ Ἀρχιερέα καθίστη, ἀλλ' ἐπισκοπικῶν συνόδων, καὶ τῶν κατὰ τὴν Ῥώμην ἀρχιερατικοῦ ταῦτα ἐτελεῖτο. Ἀλλὰ Φρεδερῖκος τῷ Αὐτοκράτορος πάλαι ἐποφθαλμίζων ἀρχῇ, καὶ τοῦτο δὴ μέγιστον αὐτοῦ γνώρισμα ὑφαρπασάμενος ἔδοξεν ἔχειν. ὁ δὲ καὶ τῶν ἐπισκόπων ὑποποιησάμενος πολλοὺς, ὑπὸ συνόδῳ δῆθεν ἐκύρωσε τὰ τοῦ νεωτερισ-
B μοῦ. Τοῦτο Ῥηξὶ τοῖς ἄλλοις ἔδοξε μὲν οὐκ ἐπαινετόν· ἐδυνήθη δὲ οὐδεὶς Φρεδερίκῳ ἀντιπράξαι δυνάμεως ἐπὶ πλεῖστον ἥκοντι, ὅτι μὴ Βασιλεὺς χρήμασί τε καὶ μηχαναῖς ἑτέραις ἐμποδὼν αὐτῷ κἀν τούτῳ ἐγένετο, Ἀλέξανδρον ἐπὶ τοῦ θρόνου εἰς αὖθις καταστησάμενος. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον. Ὁ δὲ Χαλούφης, ἐπειδὴ πρὸς Ἐπίδαμνον ἐγένετο, ἐνταῦθα, προστεταγμένον αὐτῷ, τὰ πλείω τῶν χρημάτων λιπὼν, αὐτὸς ἐπὶ Οὐενετίας ναυσὶν ἦλθε, πνεύματος ἐπιφόρου τυχών. τῷ τῆς χώρας τε Δουκὶ, καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν ἐν τῷ ἔθνει τούτῳ λογίμων, εἰς λόγους ἐλθὼν, ἔλεξε τάδε. Μηδεὶς ὑμῶν, ὦ ἄνδρες, ὑπολαβέτω, δέει τοῦ
C μή τι ἐς τὴν Ῥωμαίων εὔνοιαν βασιλείας προήσεσθαί ποτε τὴν ὑμετέραν ἀγχίνοιαν, πρὸς Βασιλέως ἐνταῦθα μεταφίχθαι, στηρίζοντα τὸ ὑμῶν ἴσως ὀκλάζον τῆς γνώμης· μὴ γὰρ ὑπὸ αὐτοί τε ἀγεννῶς καὶ ἀναξίως τοῦ ὑμῶν αὐτῶν φοιτᾶτε γένους, καὶ Βασιλεὺς τῆς περὶ ὑμᾶς πάλαι διαμάρτοι δόξης. Ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν ἄλλων, ὅσοι ὑπὸ τὴν παλάμην πλῶσι τὴν αὐτοῦ, ὑμῖν μάλιστα εἰς εὐγνωμοσύνην τεθαρρηκὼς εἴη, πρώτην διὰ τοῦτο καὶ τὴν αὐτοῦ κηδεμονίαν ὑμῖν ἐπιδείξασθαι ἔγνω. αἰσχρὸν μὲν γὰρ χρῆσθαι τοῖς ὑπηκόοις εὐημεροῦσι, δυσπραγούντων δὲ ἀπροσποιεῖσθαι τὴν σωτηρίαν. Ἵνα τοίνυν μὴ καὶ ὑμῖν σὺν ἄλλοις, ὅσοις οὐ τῆς Βασιλέως μέτεστιν εὐμενείας, βεβιάσθαι παρὰ Φρεδερίκου συμ-
D βαίη, ἀνδρὸς ὑπὸ φιλαρχίας καὶ τὰ χρόνῳ καὶ ἔθει κεκρατηκότα μακρῷ διαλύειν πόνῳ οὐδενὶ φιλονεικοῦντος, ἐμὲ παρ' ὑμᾶς, ὡς ὁρᾶτε, ἔπεμψε, πάντα παρεξόμενον, ὅσον ἂν τυχεῖν παρ' αὐτοῦ δέησθε. Καὶ τῶν ἐν Μεδιολάνοις γάρ ποτε, Βασιλέως συμπράξαντος, πρὸς Φρεδερῖκον τόνδε διαγωνισάμενοι μάχην, ἐστέψατε αὐτὸν ἐς ἀπαίσατε. δι' ἃ καὶ δι' ἀπεχθείας αὐτὸς Βασιλεῖ φέρεται, καὶ ἀλογίστῳ τε πιστεύων εὐπραγίᾳ, καὶ Ῥωμαίων, οὐδὲν προσῆκον, Αὐτοκράτωρ κεκλῆσθαι ἀξιοῖ. οὐκ εἰδὼς, ὡς τὰ τῆς τύχης παραλόγου, ἅτε οὐκ ἐπ' ἀσφαλοῦς βεβηκότα, τῆς ἕδρας ταχὺ καταρρεῖν εἰώθει. Δι' ἃ μὲν οὖν αὐτὸς ἐφ' ὑμᾶς ἦλθον, ταῦ-
E τα εἰσί. Μελήσει δ' ὑμῖν, ἐπὶ τὸ ἔργον ἐξάγειν, ὅσα παρὰ Βασιλέα πέμψαντες ἔναγχος διωμολογεῖτε. ἔφατε τοίνυν τὰς ἀγχιγείτονας ἡμῖν παραστήσεσθαι πόλεις Λιγούρων, εἰ καί τις ἐκ Βυζαντίου ἔργου συλληψόμενος ὑμῖν ἔλθοι. Ὁ δὴ καὶ γέγονεν, ὥσπερ ὁρᾶτε. Νικηφόρος μὲν τοσαῦτα εἶπεν. Οὐενέτιοι δὲ τοὺς λόγους εἰσδεξάμενοι, ἐπιτελῆ πάντα ποιήσειν ὑπέσχοντο. Καὶ δὴ Κρεμῶνα καὶ Παταβία, καὶ πλεῖσται ἄλλαι τῶν ἐν Λιγούροις περιφανεστάτων πόλεων Βασιλεῖ προσεχώρησαν. Ἐν μὲν δὴ Ἰταλίᾳ ταῦτα Βασιλεὺς ἔπρασσεν, οὔπω μέντοι ἐπίδηλος· τὸ γὰρ ἐς Φρεδερῖκον ἔχθος ἐγκρυφιάζειν ἔτι ἤθελεν.

ιδ΄.

ιδʹ. Ὁ δὲ τῶν Παιόνων Ῥὴξ Σίρμιόν τε αὖθις Ῥωμαίους ἀφελόμενος ὤχετο, καὶ Ζευγμίνου αὐτῷ ἤδη μετεποιεῖτο. Ταῦτα πυθόμενος Βασιλεὺς ἐπέστελλεν αὐτῷ τοιάδε. „Οὐ δίκαια ποιεῖς, ὦ εὐγενέστατε, ὅρκους ἀτιμάζων, οὓς ἔναγχος Κράτει τῷ ἡμετέρῳ, Σιρμίου τε ἕνεκα καὶ τῶν ἄλλων, ὀμωμοκὼς ἔφθης. Ἴσθι τοίνυν (τὸ γὰρ μακρολογεῖν ὑποτέμνει τῶν σοι πεπραγμένων ἐπίδειξις) ὡς εἰ μὴ θᾶττον ὧν οὐδέν σοι προσήκει ἀπαλλαγῇς, οὐ τόσα δράσεις Σίρμιον ἀφελών, ὅσαπερ ἂν αὐτίκα πείσῃ, ὁπότε Ῥωμαῖοι πᾶσαν καὶ πάλιν τοῖς ὅπλοις ἐπιτρέχοιεν τὴν σήν. Ἦ λέληθέ σε, ὁπόσων Οὐννικὴ μυριάδων ἐψίλωτο πρότερον, πρὸς πατρὸς τοῦ σοῦ τῇ Ῥωμαίων προσκεκρουκότος ἀρχῇ; ἀλλ' ἐκείνῳ μὲν ἡ τῶν πεπραγμένων μετάνοια σώτειρα γέγονε φθάσασα· σοὶ δέ, ὅρα μήποτε οὐχὶ καὶ μεταμέλῳ γεγονότι, ὄνησις ἔσται οὐδεμία. Τὸ γὰρ τῆς δίκης ξίφος διὰ πολλῶν ἤδη τεθηγμένον, δι' ἑνὸς τούτου δὴ καὶ πρὸς ἀμβλύτητα στρέφεσθαι πέφυκε. Καὶ οὐκ ἄν τις οἶμαι πρότερον ἁπάντων τὴν ἀκμὴν ἐκφεύξοιτο.“ Τὰ μὲν δὴ τοῦ Βασιλέως ἐν τούτοις ἦσαν. Στέφανος δὲ ἐν ὀλιγωρίᾳ τοὺς λόγους ποιούμενος, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς καὶ πάλιν ἦν. διὸ δὴ καὶ πᾶσι τρόποις ἐπὶ τὸν κατ' αὐτοῦ πόλεμον ὁ Βασιλεὺς ἔβλεψε. Στέφανόν τε τὸν πατράδελφον, οὐ πρότερον τοῦτο βεβουλημένος, ἐπὶ τὴν ἀρχὴν αὖθις καθιστᾶν ἤθελε. Καὶ δὴ Μανουὴλ μέν, ὃς ἐς Κομνηνοὺς τὸ γένος ἀνέφερεν, εἰς τὸ τῶν Ταυροσκυθῶν ἀφίκετο ἔθνος, ὁμολογιῶν τὸν ἄρχοντα σφῶν ἀναμνήσων, ἃς διωμοτὶ ἤδη τῷ Βασιλεῖ ἔθετο. Πρὸς δὲ καὶ τὸν Ἰερόσθλαβον τὸν Γαλίτζας ἡγεμονεύοντα, φιλίαν αὐτῷ διονειδίσων. Ἰερόσθλαβος γὰρ τά τε ἄλλα ἐς Ῥωμαίους παρασπονδήσας ἔτυχε, καὶ δὴ καὶ Ἀνδρόνικον, οὗ πολὺν ἤδη ἐποιησάμεθα λόγον, τὴν ἐν Παλατίῳ φρουρὰν ἀποδράντα, ἔνθα ἐνναέτης οἶμαι καθεῖρκτο, προσιόντα αὐτῷ ἐδέξατο, καὶ φιλοφροσύνης ἠξίωσεν. Ὅπως δὲ Ἀνδρονίκῳ τὰ τοῦ δρασμοῦ γέγονεν, ἄρτι δηλώσω.

ιεʹ. Οὗτος καὶ ἄλλοτε μὲν ἤδη λαθὼν δαιμονίῳ τινὶ τρόπῳ τὴν εἱρκτὴν ὑπεξέδυ. ἀλλὰ τὸ χρεὼν οἶμαι, καὶ εἰσέτι τὰς τῶν πεπραγμένων ὑπέχειν εὐθύνας, εἰς χεῖρας αὖθις τοῖς ζητοῦσι πόνῳ οὐδενὶ τὸν κακοδαίμονα ἐτίθει. Καί ποτέ φασι Σαγγάρεως ἄχρι ποταμοῦ γεγονώς, τῆς ἐκ τοῦ ψύχους ἀνάγκης ἐπειγούσης, δωμάτιόν τι ὑπῆλθε λυπρόν, καὶ ἅμα ἔνδαλος τοῖς τῇδε ἀνθρώποις ἐκ τοῦ σχήματος ἐγένετο. Σεσόβητο γὰρ ἀεὶ φύσει, καὶ γοργόν τι καὶ ἐντριχὲς ἔβλεπεν, ὡς ἂν οἶμαι τῶν ψυχικῶν αὐτῷ κινημάτων ἐνδυομένων ἤδη αὐτοῖς ἐκτός. Περιστάντες τοίνυν αὐτὸν οἱ ἀγροιῶται, πολλὰ ἀναινόμενον, ὡς οὐκ Ἀνδρόνικός τε εἴη ἰσχυριζόμενον, ἔδησάν τε καὶ ἐς Βυζάντιον ἄγοντες ἦλθον· αὖθίς τε τὰ κλοιά, καὶ τὸ δωμάτιον αὐτὸν εἶχεν. Ἀλλὰ τὸ τελευταῖον, παρ' ὧν τὰς κλεῖδας μετέλαβεν, ἐς τὸ τὴν γυναῖκα καὶ τὸν Υἱὸν ἔπεμψεν. οἱ δὲ συνειδόσι πρὸς τοῦτο καὶ ἄλλοις χρησάμενοι, σιδήρου ταύτας εἰργασμένοι ἔπεμψαν αὖθις αὐτῷ. ὁ δὲ ἐπειδὰ ταύτας ἔλαβεν, ἄρτι δεδυκότος φασὶν ἡλίου, καθ' ὃν ξυνέκειτο ταῦτα καιρόν, ἐρημίαν τῶν φυλάκων τηρήσας, ἐξῄει. ἔστι δέ τις αὔλειος ἐχόμενος τοῦ τειχίου, ἐν ᾧ δὴ καθεῖρκτο. ἔνθα ἅτε ὀλίγα πατουμένου τοῦ χώρου, βοτάναι τινὲς αὐτόματοι φυόμεναι, ἐπὶ πλεῖστον ἀνέτρεχον μῆκος. ἐνταῦθα ἐκδραμών, ἅτε λαγὼς ἐκρύψατο, τὸ σῶμα συνειλήσας ἐπὶ βραχύ. Ἐπεὶ δὲ νὺξ ἤδη ἦν, καὶ ἔδει τοὺς ἐξ ἔθους αὐτῷ νυκτοφυλακάσοντας περιεστάναι τὴν φρου-

A XIV. Interea dum hæc gererentur, Hungarorum Rex Sirmium iterum Romanis abſtulerat, ipſique imminebat Zeugmino. Quod ubi accepit Princeps, ſcriptas in hanc ſententiam litteras ad illum miſit. *Non juſte agis, Vir nobiliſſime, dum ſacramenta quæ nuper de Sirmio, aliiſque locis, Majeſtati noſtræ dediſti, infringis. Scias igitur (longiori enim te detinere oratione prohibent quæ a te acta ſunt) quod niſi primo quoque tempore ab iis, quæ tui non ſunt juris, decedas, non tanta te effecturum, Sirmium eripiendo, quanta confeſtim paſſurus es, cum tuos viciſſim fines ferro & incurſionibus vaſtabunt Romani. An te fugit quot olim millium jacturam primum fecerit Hungaria, cum pater tuus Romanum Imperium offendiſſet? Sed enim horum delictorum pœnitentia ſalutaris ipſi fuit. Tu vero vide, ne & pœnitere perinde tibi inutile ſit & infructuoſum. Juſtitiæ quippe gladius quamvis jamdudum exacutus, hoc uno maxime modo quandoque ad hebetudinem ſolet redire. Secus haud ſcio an quiſquam omnium ejus aciem effugerit.* Tales erant argumenti Principis litteræ: quibus neglectis, Stephanus prioribus rurſum inſiſtebat conſiliis. Quapropter ad bellum illi inferendum totus incubuit Imperator, & quod prius noluerat, Stephanum patruum iterum in regnum reſtituere decrevit. Sed & Manuel quidem, qui a Comnenis genus referebat, ad Tauroſcytharum gentem perrexit, ut pactorum quæ ſacramentis cum Imperatore ſanciverat memoriam illi Princeps revocaret: inſuper etiam ad Hieroslaum Galitzæ Principem, amicitiam ipſi exprobraturus. Hieroslaus enim, cum & alia multa in Romanos præter fœderis leges feciſſet, tum & Andronicum, de quo jam plurima commemoravimus, e carcere Palatii, in quo jam novem, ut credo, detentus annos fuerat, profugum, & ad ſe venientem comiter exceperat. Qua vero ratione effugerit Andronicus, nunc expediam.

XV. Ille non ſemel miro quodam modo e carcere jam evaſerat. Sed quod oporteret eum, ut opinor, deinceps ſuſtinere facinorum pœnas, in perſequentium manus miſer nullo negotio rurſum venit. Cum aliquando, ut ajunt, ad Sangarem uſque fluvium perveniſſet, vi frigoris adactus, agreſte quoddam ſubiit tugurium, & continuo ab incolis ex corporis forma fuit agnitus. Natura enim concitatior erat, viſuque acri ac volubili, adeo ut animi affectiones extrinſecus ipſis etiam proderentur. Qui ergo circumſtabant ruſtici, multum renitentem, ſeque Andronicum eſſe pernegantem, vinctum denuo Byzantium reduxere, ubi iterum compedibus & carcere mulctatus eſt. Ad ultimum vero expreſſas in cera claves ad conjugem filiumque mittit, qui & aliis ad hoc ipſum aſſumptis conſciis, ex ferro confectas ad eum remittunt. Iis acceptis, ſtatim poſt Solis, ut ajunt, occaſum, quod tempus ad id peragendum præfinitum fuerat, obſervata cuſtodum abſentia, e carcere evaſit. Eſt vero quoddam domicilium muro urbis adjunctum, in quo cuſtodiebatur: ubi, utpote rarius conculcata terra, herbæ aliquæ ſponte altius ſuccreverant, in quas cum elapſus ſe recepiſſet, contracto quam maxime corpore leporis inſtar, delituit. Cum ergo nox jam adeſſet, tempuſque quo

Edit. Pariſ. pag. 135.

qui vigilias ex more obeunt, cuſtodias luſtrare ſolent, procedens is, cui demandata ab Imperatore illius cuſtodiendi cura fuerat, vigilibus poſitis, ſeriſque concuſſis, quod ſingulis diebus, priuſquam dormitum concederet, facere ſolebat, exploravit an etiam aliquid illa mali eſſet machinatus. Sed ut ea omnino procul ab omni dolo eſſe advertit, inde excedens, ſomno ſe daturus abiit. Andronicus enim veritus ne ſi portam offendiſſet apertam Cladon (id enim homini nomen erat) continuo inſequeretur & ſe perquireret, illa iterum clauſa & obſerata abſceſſerat. Mox intempeſta jam nocte, ad extrema domicilii iſtius venit, qua parte muro cingitur, non quidem excelſo omnino, nec tantum a mari remoto, quin illud ventis Auſtralibus agitatum, ſæpe cum undis fluctibuſque ſuis pulſet. Hoc ille in loco, appenſo fune, eoque apprehenſo, in littus ſeſe demiſit. Ibi torvo vultu illum excipiens paulisper fortuna, arridere demum, & quaſi manifeſtius colludere viſa eſt. Quidam enim de Palatii excubitoribus, qui ſemper permutatis ex more vicibus, ſtationes in turribus tenent, certum aliquod ſibi invicem inclamantes verbum, ſic vigilias ſuas obeunt, ut illum vidit, accedens, quis eſſet percunctatus eſt. Ille unum ſe ex vinctis eſſe dixit, qui in Palatio ob æs alienum a Papis detinebantur, & *Si me ſinas abire*, inquit, *hæc tibi a gratia referetur*; continuoque quod pectori appenſum geſtabat, Phylacterium eductum oſtendit. Is vero (erat enim homo agreſtis, & qui cum paupertate perpetuo colluctabatur) ſimul atque illius oculos aurum perſtrinxit, eo accepto, Andronicum abire paſſus eſt. Scapha interim, quæ haud procul aberat, illum exceptura acceſſit, qua conſcenſa, domum relatus eſt. Ibi exutis compedibus, quæ pedes conſtrinxerant, rurſum ingreſſus eſt navem, eaque vectus extra muros trajecit. Illic paratos ad hoc ipſum inveniens equos, conſcendit, & abſceſſit: ſic quidem evadens a carcere Andronicus ad Tauroſcythas pervenit. Nunc autem ad ea quæ ſupra retulimus, reducatur oratio.

Edit. Pariſ. pag. 136.

XVI. Propter hæc igitur, quæ diximus, Manuel ad Primiſlaum venit, & ut auxiliares copias ibi pro Romanis contraheret. Sed & miſſus eſt ad Roſiſlaum, qui & ipſe Tauroſcythicæ imperitabat, de ineunda armorum ſocietate cum eo acturus. Reſque illi ex voto ſucceſſit. Maxime enim gaviſi, quod tam illuſtri eos dignatus eſſet Legato, omnia quæ vellet Princeps ſe facturos ultro polliciti ſunt. Neque ideo tamen Hieroſlaum deſpexit Imperator, ſed arte alia adverſus Stephanum concitavit, miſſis hujuſcemodi ad ipſum litteris: *Non imitabimur tuam ingratitudinem, quam nulla ad id impellente neceſſitate erga nos exhibuiſti, neglectis promiſſis paſtiſque iis, quæ nuper ſanciveras: ſed tibi, aſ īma nos injuria afficere paranti, ob oculos eam proponimus. Scias igitur, dum filiam tuam Hungariæ Regi uxorem tradis, illam te jungere viro maligno, animoque valde inſtabili. Quando enim juſtitiæ ſeu veritatis ve pectum ullum habuit? hominem autem qui nec naturam, nec leges reveretur, ſuoque prorſus fertur arbitrio, omnia exequi poſſe haud ægre exiſtimo. Proinde*

A ρῶν, προσιὼν ὁ τὴν τήρησιν πρὸς Βασιλέως ἐπιτετραμμένος τὴν αὐτοῦ, τούς τε φυλακὰς ἐπέστη, καὶ τὰ κλεῖθρα ἀνασείων, ὅπερ ἑκάστης αὐτῷ ἐπὶ ὕπνον χωροῦντι εἴθιστο ἡμέρας, ἐπειρᾶτο, εἰ μή τι κακουργηθείη γνῶναι. ὡς δὲ παντάπασιν ἀνεπιβούλευτα ταῦτα ἔγνω, ἀπιὼν τὸ λοιπὸν ἐς ὕπνον κατέδαρθεν. Ἀνδρόνικος γὰρ δείσας μὴ ἀνακεκλιμένῃ τῇ πύλῃ περιτυχὼν ὁ Κλάδων, τούτῳ γὰρ ἐπίκλησις ἐκείνῳ τῷ ἀνδρὶ, ταχὺ ἐς τὴν ζήτησιν τὴν αὐτοῦ καταςαίη· αὖθις αὐτὴν ἐπιθεὶς, ἀσφαλισάμενός τε ἀνεχώρησεν. Ἐπειδὴ τε ἀωρὶ τῆς νυκτὸς ἤδη ἐγένετο, ἐπὶ τὰ ἔσχατα τῆς αὐλῆς ἐλθὼν, οὗ δὴ πλευροῦσιν αὐτὴν τειχίον ὑπερείδει, μετέωρον μὲν οὐ πάνυ τι ὂν, πόῤῥω δὲ τῆς ὑγρᾶς ἀφεστὼς, ὅσῳ ῥεύμασι θυμομαχοῦσαν νοτίαις αὐτὸν πολλάκις ἐπιῤῥαπίζειν B παλάμαις. Ἐντεῦθεν καλῴδιόν τι ἐξάψας, λαβόμενός τε αὐτοῦ καθεῖτο εἰς τὴν ἀκτήν. Ἔνθα καὶ πάλιν βλοσυροῖς τοῖς προσώποις δεδεξαμένη τοῦτον ἡ τύχη βραχὺ, εἶτα προσεμειδία, καὶ ἀνεῖτο πρὸς χάριν, θρυπτομένη πως καὶ ἐμφανῶς παίζουσα. Τῶν γάρ τις ἐν Παλατίῳ φυλάκων, οἵπερ ἐξ ἔθους ἀεὶ διεσκεναμένοι κάθηνται ὑπὲρ τῶν πυργωμάτων περιτροπῆς τινὸς, ἐπιθωΰσσοντές τε ἀλλήλοις καὶ πυκνὸν ὅ τι δὴ ἐπιφωνοῦντες ῥημάτιον, ὥστε ἐγρηγόρασι μάλιστα, ἐπειδὴ τοῦτον εἶδε, προσιὼν ὅς τίς ποτε εἴη διεπυνθάνετο ἀνειπεῖν. ὁ δὲ, Δεσμώτης εἶναι ἔφασκε τῶν ἐν Παλατίῳ πρὸς τοῦ Παπίου ἐπ' αἰτίαις ἐχομένων χρηματικαῖς. καὶ, Εἴγε ἀφήσεις με, ἔφη, ἀπιέναι, “ αὕτη δή σοι παρ' ἐμοῦ χάρις ἔσται. Καὶ ἅμα λέγων, τὸ “ C ἐπικόλπιον αὐτοῦ ἐξαγαγὼν, ἐδείκνυ φυλακτήριον· ὁ δὲ, τῶν γὰρ ἀγροικικῶν τις ἦν, καὶ τοῖς πενίας ἔργοις ἐμάχετο διηνεκῶς, ἐπειδὴ τὰς ὄψεις αὐτοῦ κατέστραψεν ὁ χρυσὸς, λαβὼν τὸ χρῆμα, Ἀνδρόνικον ἀφῆκε φέρεσθαι. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ τὸ ληψόμενον αὐτὸν ἀκάτιον οὐ μακρὰν ἀποσαλεῦον προσῄει· καὶ λαβόντες αὐτὸν, ἐπ' οἴκου ἐκόμισαν, ἔνθα τὰς πέδας ἀποσεισάμενος, αἳ τὼ πόδε εἶργον αὐτοῦ, ἀνέβη τε εἰσαῦθις τὴν ναῦν, καὶ ἐκπλωϊσάμενος ἔξω τειχέων ἐγένετο. Ἔνθα ἵππας εὑρὼν, οἳ ἐν παρασκευῇ ἐτετύγχανον αὐτῷ ὄντες, ἐπέβη τε, καὶ ἀπιὼν ᾤχετο. Ἀνδρόνικος μὲν δὴ οὕτω τῆς εἱρκτῆς ἀποδρὰς, ἐπὶ Ταυροσκύθας ἦλθεν. Ἡμῖν δ' ἀνακτέον τὸν λόγον ἐπὶ τὰ πρότερα.

ις'. Τῶν εἰρημένων τε ἕνεκα ὁ Μανουὴλ παρὰ Περμίσθλαβον ἦλθε, καὶ ὅπως χεῖρα ἐκεῖθεν σύμμαχον ἐπὶ Ῥωμαίοις ἄξῃ. Ἐπέσταλτο γὰρ αὐτῷ καὶ Ῥοσισθλά- D βῳ, τῷ καὶ αὐτῷ ἐπὶ Ταυροσκυθικῆς ἄρχοντι, περὶ συμμαχίας διαλέχθαι. Καὶ μέντοι καὶ τετύχηκε τοῦ κατὰ σκοπόν. ὑπερφυῶς γὰρ ἡσθέντες, ὅτι δὴ τηλικούτῳ ἐς αὐτοὺς ὁ Βασιλεὺς ἐχρήσατο πρεσβευτῇ, ὑπέσχοντο ἐπιτελῆ πάντα ποιήσειν ὅσα τῷ Βασιλεῖ βουλομένῳ ἄσιν. Οὐ μὴν οὐδὲ Ἱερόσθλαβον διὰ ταῦτα Βασιλεὺς “ περιεῖδε· μηχαναῖς δὲ καὶ τοῦτον ἑτέραις κατὰ Στεφάνου ἐξεπολέμωσεν, ἐπιστείλας αὐτῷ εἰπεῖν. Οὐ “ μιμησόμεθά σου τὴν ἀστοργίαν, ἣν οὐδὲν δέον εἰς “ ἡμᾶς ὑπεδείξω, λέγων τε καὶ συνθηκῶν τῶν πρώην ἤδη ὁμωμοσμένων σοι καταολιγωρακώς. Ἀλλά σοι “ τὰ ἔσχατα δυσβεβλῆσθαι κινδυνεύοντι, ὑπ' ὄψιν τὰ τῆς “ ὕβρεως τίθεμαι. Ἴσθι τοίνυν, ἀνδρὶ παῖδα συνοικί- “ E ζων τὴν σὴν τῷ Ῥηγὶ Παιόνων, κακοήθει τε καὶ “ δεινῶς ἀβεβαίῳ τὴν γνώμην ὄντι· δίκης γὰρ πότε, ἢ “ ἀληθείας ἐντροπὴν πεποίηται οὐδεμίαν; Ἀνθρώπῳ “ δὲ ἀπολύτῳ φύσεώς τε καὶ νόμων, ὡς ἐπίπαν φερομένῳ, πάντα ποιεῖν οἶμαι ῥᾴδιον. Οὐκοῦν οὐδὲ συνοικήσει σοι Στέφανος τῇ θυγατρὶ, οὐδέ τι ἄλλο τῶν “

„ κατὰ νόμον ἐπὶ ταύτῃ διαπράξεται. Εἰ δὲ καὶ ξυνοι-
„ κήσει, ἀλλ' ὅσα καὶ τελοδιτίδι ταύτῃ προσενεχθήσε-
„ ται. ἃ γὰρ ἐς τὸ ἡμέτερον ὕπω Κράτος ἁμαρτὼν, ὅρ-
„ κους τε ὡς ἐν παιδιᾶς λόγῳ, τοὺς ἔναγχος ὀμωμοσ-
„ μένους αὐτῷ λογίζεσθαι ἀπαναισχυντῶν, συλλόγισαι,
„ τί νῦν ἂν ἐπὶ σὲ ποιήσειν ἀπανθρωπεύσεται. Τού-
„ των ὁ Πριμισθλάβος σὺν βαρβάρῳ τινὶ ἀφελείᾳ τῶν λόγων ἀκούσας, ἑάλω τε αὐτίκα, καὶ ὡς πολέμιον τὸν γαμβρὸν ὑπεβλέπετο· κατ' αὐτοῦ δὲ Ῥωμαίοις στρατεύουσι παντὶ τρόπῳ συναίρεσθαι ὡμολόγει. Ἔστι δέ τις ἐν Ταυροσκυθικῇ πόλις, ὄνομα Κίαμα, ἣ πολλῶν τε ὑπερκάθηται τῶν ἄλλων, ὅσαι τῇδε ἵδρυνται, καὶ ὅσα καὶ μητρόπολις τῷ ἔθνει τούτῳ τυγχάνει οὖσα. Ἀρχιερεύς τε γὰρ ἐκ Βυζαντίου παρ' αὐτὴν ἄγει, καὶ τῶν ἄλλων, ὅσα ἐς πρεσβεῖον φέρουσι κατεξαίρετον, αὐτῇ μέτεισι. Ὁ δὴ καὶ ταύτης ἡγεμονεύων τῆς χώρας Στεφάνῳ καὶ αὐτὸς πολεμήσειν συνθέμενος, ὅρκοις τὰ δεδογμένα ἐπέρρωσεν. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγίνετο, Φρεδερίκος ὁ Ἀλαμανῶν Ῥὴξ, ἰσχυρῶς ἀντιπαράττοντος εἰς τὰ πρὸς δύοντα ἥλιον τοῦ Βασιλέως ἤδη αἰσθόμενος, τὰ διάφορα λύσας, Ῥωμαίοις ἐσπείσατο, πόλεμόν τε κατὰ Στεφάνου συνενεγκεῖν καὶ αὐτὸς τῷ Βασιλεῖ διωμολόγηκεν. Οὐ μὴν οὐδὲ Ἐρρίκος ταύτης ἀπεῖναι ἤμελλε τῆς μάχης, ὃς Θεοδώρᾳ ξυνῴκει τῇ Βασιλέως ἀδελφιδῇ, ὥσπερ ἤδη πολλάκις ἐρρήθη. Ἀλλὰ Σκυθῶν ἀπειροπληθὴς στρατιὰ, καὶ Σερβίων τῶν Ῥωμαίοις κατηκόων· ἅ, τε Σουλτὰν κατὰ τὰ συγκείμενα δυνάμεις αὐτῷ τὰς ξυμμαχίδας ἔστελλε, καὶ βαρεῖα τις ἁπανταχόθεν ἠθροίζετο χείρ. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ Βλαδίσθλαβος, εἷς ὢν τῶν ἐν Ταυροσκυθικῇ δυναστῶν, σὺν παισί τε καὶ γυναικὶ τῇ αὐτοῦ, δυνάμει τε τῇ πάσῃ, αὐτόμολος ἐς Ῥωμαίους· χώρα τε αὐτῷ παρὰ τὸν Ἴστρον δεδώρηται, ἣν δὴ καὶ Βασιλικᾳ πρότερον τῷ Γεωργίου παιδὶ, ὃς τὰ πρεσβεῖα ἐν Ταυροσκυθικῇ φυλάρχων εἶχε, προσελθόντι Βασιλεὺς ἔδωκε. Τηνικαῦτα καὶ Οὐένετοι στόλῳ τριήρεων ἑκατὸν Ῥωμαίοις ἐς τοὺς κατὰ θάλασσαν συναίρεσθαι ὡμολόγησαν πόνους, τὰς πρότερον τὸ δεύτερον ἀνανεωσάμενοι ξυνθήκας. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Φρεδερίκῳ τῷ Ἀλαμανῶν Ῥηγὶ, πᾶσί τε ἄλλοις τοῖς ἀνὰ τὴν Ἑσπερίαν λάξιν, ἀντάντια διὰ βίου ἰέναι, ἢν ἐπὶ Ῥωμαίους στρατεύοιεν, πίστεις ἔδοσαν, καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἑσπέραν τῇδε ἐφέρετο.

ιζ΄. Βαλδουῖνος δὲ ὁ Παλαιστίνης Ῥὴξ, ἀδελφιδῇ τοῦ Βασιλέως ξυνοικῶν, ἐξ ἀνθρώπων ἠφάνιστο. Ἅτε αὐτοῦ ἄπαιδος τὸν βίον ξυμμετρησαμένου, ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἡ τῆς χώρας μετῆλθεν ἐπικράτησις. Ὃς ἄρτι ταύτην ἀναλαβὼν, πέμψας ἐς Βασιλέα, ἀπῄτει κῆδος καὶ αὐτὸς τὸ ἐκ Ῥωμαίων τυχεῖν, ἅμα τε καὶ γνώμης πειρᾶσθαι ἤθελε τὸ αὐτοῦ, ὅπως ποτὲ περὶ Ἀντιοχείας ἔχοι. Ἀντιοχεῖς γὰρ, ἅτε φύσει ψευδόρκοι ὄντες, ἐπὶ Παλαιστίνῃ τῷ Βαλδουίνῳ συγγεγονότες, αὐθαίρετοι τὸ τῆς πόλεως καὶ σφῶν αὐτῶν ἐγχείριζον προστασίαν. ἀλλ' ἐκεῖνος εἰδὼς, ὡς Βασιλεῖ κατήκοος ἡ πόλις αὕτη τυγχάνει οὖσα, δεῖν ἔκρινε πυθέσθαι τούτου πρότερον, ὥσπερ εἴρηται. Ὁ δὲ
„ τοιούτοις αὐτὸν ἀμείβεται. Ὁ μὲν περὶ κήδους λό-
„ γος, ἐπειδή σοι βουλομένῳ ἐστὶν εὔνοιαν ἐπισπᾶσθαι
„ τὴν ἡμετέραν, οὐκ εἰς μακρὰν ἐπιτελὴς ἔσται.
„ Πόλεως δὲ Ἀντιοχείας πάλαι τε Ῥωμαίοις ὑποφό-
„ ρου, καὶ νῦν δὲ Κράτει δεδουλωμένης τῷ ἡμετέ-
„ ρῳ οὔτε σοι περιόντων ἡμῶν κατακυριεύσειν δυνα-
„ τὸν ἔσται, οὔτε τῶν ἄλλων οὐδενί. Ἀντιοχεῖς μέντοι

neque filiam tuam ducet Stephanus, neque aliud quidpiam legibus conſentaneum, quantum ad illam ſpectat, exequetur. Quod ſi eam ducat, vulgaris cujuſdam, & velut e trivio adductæ fœminæ loco habebit. Qui enim Majeſtatem noſtram tantopere offendit, & ſacramenta nuper data pro ludo habere non erubuit, cogita quam in te inhumanitatem non ſit commiſſurus. His cum barbara quadam ſimplicitate auditis ſermonibus, captus eſt continuo Primiſlaus, & generum, velut hoſtem, averſatus, bellum ei inferentibus Romanis omni ſe aſſuturum auxilio profeſſus eſt. Eſt vero in Tauroſcythica regione civitas, nomine Kiovia, quæ omnes alias illic ſitas præcellens, Metropolis eſt totius gentis. Epiſcopus Byzantio miſſus illi præfici ſolet, gaudetque cæteris omnibus, quæ ad excellentiorem conſerunt prærogativam. Hujus itaque regionis Princeps bellum & ipſe contra Stephanum ſuſcepturum ſe pollicitus, pacta jurejurando firmavit. Dum hæc geruntur, Fredericus Alemannorum Rex, ubi in Occidente ſtrenue ſe gerere Imperatorem reſcivit, diremptis ſimultatibus, & pace cum Romanis inita, ſe quoque belli adverſus Stephanum ſocium fore Principi paciſcitur. Neque abfuturus ab hoc bello erat Henricus, qui ut ſæpius a me narratum eſt, Theodoram Imperatoris ex fratre neptim uxorem duxerat: ad hæc Scytharum innumerabilis exercitus, & Serviorum Romanis obnoxiorum; ipſeque Sultanus, ſecundum initorum pactorum leges, copias auxiliares ſubmiſſurus erat: & aliæ undecumque validæ copiæ cogebantur. Sub idem tempus, Uladislaus etiam, unus e Principibus Tauroſcytharum, cum liberis & uxore, & omnibus viribus ultro ad Romanos venit. Regio illi verſus Iſtrum conceſſa eſt, quam antea Baſilicæ, Georgii filio, qui cæteros Tauroſcythicæ Phylarchos præcellebat, ad ſe tranſeunti dederat. Tum quoque Veneti centum triremium claſſem ad maritimos labores auxilio ſe miſſuros Romanis, prioribus renovatis fœderibus, promiſere. Sed & Frederico Alemannorum Regi, cæteriſque Occidentis gentibus, hoſtes ſe futuros, quamdiu vita ſuperſtes foret, fidem dedere, ſi Romanis ab iis bellum inferretur. Hæc eo tempore in Occidente acta.

Edit. Pariſ. pag. 137.

XVII. Balduinus autem Palæſtinæ Rex, Imperatoris ex fratre nepti matrimonio junctus, diem obiit: cumque nullos reliquiſſet liberos, in illius fratrem regionis Principatus tranſivit. Hunc ubi ille ſuſcepit, ad Imperatorem Legatos miſit, tum ut affinitatem & ipſe ex Romanis depoſceret, tum etiam ut illius de Antiochia animi ſenſum exploraret. Antiocheni enim, utpote ingenio perfidi, Balduinum in Palæſtina convenientes, urbis ſuæ Principatum ultro illi tradiderant. At is haud ignarus civitatem iſtam Imperatori eſſe obnoxiam, ejus primum, uti dictum eſt, ſciſcitandam eſſe voluntatem exiſtimavit. Hic vero in hanc ferme ſententiam reſpondit. *Quod quidem de ineunda affinitate requiris, quando tibi eſt animus noſtram comparare benevolentiam, eatum id brevi erit. Civitatis autem Antiochenæ Romanis jamdudum vectigalis, noſtræque Majeſtati obnoxiæ, neque tu, quamdiu vixerimus, neque ullus alius Principatum ca-*

peſſere poteſt. At Antiocheni ſuæ erga Romanos perfidiæ a Majeſtate noſtra pœnam ferentes, tum primum ſentiant, quem auſi fuerint offendere. Ejuſmodi fuere litteræ Principis. Is autem ubi nihil de Antiochia ſibi ſperandum vidit, perſtitit de affinitate Imperatorem rogare: & accepta in matrimonium una filiarum Protoſebaſti, eadem quæ antea ejus frater Balduinus, pactus eſt. Imperator rebus omnibus nondum ſatis ad præſens bellum apparatis, metuens civitati Zeugmino, quam Stephanus arctiſſima obſidione premebat, priuſquam de ſumma rerum bellum arriperet, idoneas aliquot copias in auxilium eo miſit, Ducibus Michaele Gabra, & Joſepho Bryennio, ſub quibus militabant alii inter Romanos illuſtriores, Joannes cognomento Angelus, vir militiæ peritiſſimus, & Joannes Iſes, natione quidem Perſa, cæterum inter Romanos nutritus & educatus. Cumque plurimum urbi auxilium ferre vellet, naves complures militibus rebuſque aliis neceſſariis oneratas, ſuperare Iſtrum, & obſeſſis commeatum præbere juſſit, donec ipſe cum univerſo exercitu in Hungariam deſcenderet. Hungari vero, cum diu circa urbis mœnia morati, ea ſæpius nequicquam tentaſſent, rem ſupra vires aggredi ſtatuerunt. Claſſis enim Romana in alterum fluvii latus advecta, tum & magna Romanis, qui in urbe erant, commoda præſtabat, tum etiam iis qui inter pugnandum vulnera exceperant receptis, alios corporibus integros in eorum locum ſubſtituebat. Navigiis igitur & ipſi collectis, priuſquam Gabræ & Bryennii in Hungariam adveniſſent copiæ, per flumen in Romanas naves delati ſunt, eaſque ſubmerſiſſent, aut citra laborem prælio ſuperaſſent, niſi curſu & velificatione fuiſſent inferiores. Eorum quippe naves minus apte fabricatæ, & in immodicam extenſæ latitudinem, eoque inhabiles, velocitate Romanorum ſuperabantur. Et jam in flumen deductæ erant, cum Romani navibus ſuis in aciem ordinatis, illas excipiunt, crebriſque jaculationibus infeſtant: quibus illi fatigati, naves inhibuere. Earum pars alteri appulſa littori, diſcrimen evaſit: una vero Ducum militarium plena, in Romanorum poteſtatem venit, arteque confecto igne abſumpta eſt. Hungari itaque, poſtquam & hic irritus conatus fuit, aliud ſunt moliti. Nonnullos enim ex ſua gente, qui Stephano famulabantur, pecuniis corrumpunt, iiſque perſuadent, ut propinato veneno hominem necarent. Ita & urbs capta eſt, & totum Sirmium in jus venit Hungarorum. At qui in civitate pro Stephano ſtabant, Romani perinde ac Hungari, incolumes & illæſi manſere, utpote qui his conditionibus urbem tradiderant. Stephani vero cadaveri illudentes Hungari, primum quidem illud nullis ſacris proſecuti ſunt honoribus, neque aliis quæ mortuis debentur, officiis: ſed expoſitum, projectumque ante urbis portas, inhumatum reliquerunt. Verum ipſi naturæ affectibus permoti, illud tandem in Stephani Protomartyris intulere Templum, ibique humo mandavere.

Edit. Pariſ. pag. 139.

XVIII. Poſtquam hæc accepit Princeps, Auguſta licet graviori morbo iis diebus conflictaretur, ipſe mirabili quodam, uti ſolebat, accenſus ardore, to-

A τῆς ἐς Ῥωμαίους ἀπιστίας αὐτίκα πρὸς τοῦ ἡμετέρου " Κράτους τὰ ἐπίχειρα κληρωσάμενοι, εἴσονται τίνι " συγκρούειν αὐτοὶ τετολμήκασιν. Ἐν τούτοις μὲν τὰ τοῦ " γράμματος ἦσαν. Ὁ δὲ ἐπειδὴ τῆς ἐπ' Ἀντιοχείᾳ ἐλπισμένων ἀποτυγχάνειν ἤδη, ἐνέκειτο περὶ κήδους λοιπὸν τὸν Βασιλέα παραιτούμενος. Μίαν τοίνυν τῶν τοῦ Πρωτοσεβαστοῦ ἁρμοσάμενος θυγατέρων, ἐμνήστευε λοιπὸν καὶ αὐτός, ὅσα καὶ Βαλδουῖνος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ πρότερον. Βασιλεὺς δέ, ἐπειδὴ μηδέπω τὰ πρὸς τὴν παρὰ πόδας ἐξαρτυσάμενος ἔτυχε μάχην, δείσας περὶ τῇ πόλει Ζεύγμινον, ἐπὶ πλεῖστον ἤδη πρὸς τοῦ Στεφάνου πυργουμένην, πρὸ τοῦ τὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀρρῆξαι πόλεμον, στράτευμα λό-
B γου ἄξιον βοηθῆσον αὐτῇ ἔστελλεν, ὑπὸ στρατηγοῖς Μιχαήλῳ τε τῷ Γαβρᾷ, καὶ τῷ Βρυεννίῳ Ἰωσήφ, ὑφ' οὓς ἐτέλουν ἄλλοι τε τῶν ἐν Ῥωμαίοις ἐπιφανεστέρων, καὶ Ἰωάννης, ὃν Ἄγγελον ἐπικαλοῦσιν, ἀνὴρ ἐμπειροπόλεμος, καὶ Ἰωάννης ὁ Ἰσής, Πέρσης μὲν τὸ γένος, τροφῆς δὲ καὶ διαίτης μεταλαχὼν Ῥωμαϊκῆς. Ἐπὶ πλέον γε μὴν τῇ πόλει ἐπαρκέσαι βουληθείς, ναῦς ὅσας πλείστας στρατιωτῶν τε καὶ τῶν ἐπιτηδείων ἐμπλησάμενος, ἐκέλευε τὸν Ἴστρον παραπλεύσαντας, τοῖς ἔνδοθι παρέχειν τῶν ἀναγκαίων, ἕως αὐτὸς πανστρατὶ ἐπὶ τὴν Οὐννικὴν ἀφίκηται. Οὗννοι δέ, ἐπειδὴ [illegible] πολὺν χρόνον ἀμφὶ τῷ περιβόλῳ ἐνδιατρίψαντες, πολλάκις τε αὐτοῦ ἀποπειρασάμενοι, ἔγνωσαν ἀνεφίκτοις ἐπιχειρεῖν (αἱ γὰρ Ῥωμαϊκαὶ νῆες ἐπὶ τὴν ἐχομένην ποτα-
C μοῦ Ἴστρου πλευρὰν ὁρμιζόμεναι, μεγάλα τοῖς ἔνδον Ῥωμαίοις συνεβάλλοντο· πρὸς δὲ καὶ τοὺς ἐν πολέμῳ τραυματίας γεγενημένους ἀπολαμβάνουσαι, ἑτέρους ἀκραιφνεῖς τοῖς σώμασιν ἀντιπαρεῖχον αὐτοῖς) νῆας καὶ αὐτοὶ συλλεξάμενοι, μήπω τοῦ Γαβρᾶ καὶ τοῦ Βρυεννίου στρατεύματος ἀφικομένου ἐπὶ Οὐννικὴν διὰ τοῦ ποταμοῦ κατὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐφέροντο, ὡς καταδύσοντές τε αὐτάς, καὶ μάχῃ οὐ σὺν πόνῳ περιγενησόμενοι, εἰ καὶ τάχους τῆς πορείας ἠλέγχοντο δεύτεροι. Αἱ γὰρ αὐτῶν νῆες, ἅτε ἥκιστα τοῦ ναυπηγεῖσθαι δεξιῶς, ἐς ἀσύμμετρόν τι ἐκτεινόμεναι εὖρος, τὰ δευτερεῖα ἐπὶ ταχυτῆτι κομίζονται τῶν Ῥωμαϊκῶν. μέσου μὲν γὰρ διὰ τοῦ ποταμοῦ, Ῥωμαῖοι δὲ παρατάξεως σχῆμα ποιησάμενοι, κατὰ μέσον ἀπολαμβάνουσιν αὐτάς, συχνά τε τοῖς
D τοξεύμασιν ἔβαλλον· ἐφ' οἷς ἀπειρηκότες ἐκεῖνοι, πρύμναν ἐκρούσαντο. Αἱ μὲν οὖν ἄλλαι νῆες αὐτῶν, ἀντιπέρα τοῦ ποταμοῦ πελάσασαι ὄχθῃ, τὸν κίνδυνον ἔφυγον· μία δὲ αὐτῶν ἀνδρῶν πλέα τῶν παρ' αὐτοῖς στρατηγούντων, ὑποχείριος Ῥωμαίοις ἐγένετο, σκευαστῷ πυρὶ καταπλέξασι ταύτην. Οὗννοι τοίνυν, ἐπειδὴ καὶ ταύτης ἀπετύγχανον τῆς πείρας, ἐφ' ἑτέραν ἐτράποντο, τῶν γὰρ τῷ Στεφάνῳ διϋπηρετουμένων Οὔννων χρήμασι τινὰς ὑποκλέψαντες, δηλητήριον τῷ ἀνθρώπῳ κεράσαι ἀνέπεισαν. ἀφ' οὗ ἐντεῦθεν ἡ πόλις ἑάλω, καὶ Σίρμιον ἅπαν ὑπὸ Οὔννους αὖθις ἐγένετο. Οἱ μέντοι ἔνδον Ῥωμαῖοί τε καὶ Οὗννοι, ὅσοι σὺν τῷ Στεφάνῳ ἐτάττοντο, ἀσινεῖς διεγένοντο, ἀπὸ ὁμολογίας τοιαύτης τὴν πόλιν ἐκδόντες αὐτοῖς. Οὗννοι δὲ
E τῷ τοῦ Στεφάνου ἐνυβρίζοντες νεκρῷ, τὸ μὲν πρῶτον οὔτε ὁσίας μετέδωκαν, οὔτε τινος ἄλλου τῶν ἐπὶ τεθνεῶσι νομίμων ἠξίωσαν. πρὸ δὲ τῶν τῆς πόλεως ἔκθετον ποιησάμενοι πυλῶν, ἄταφον μὲν ἐδικαίουν. Ὕστερον δ' οὖν ὑπὸ τῆς φύσεως παρακληθέντες, ἐς τὸν Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος ἄγουσι νεών, ἔνθα τῷ χώματι τοῦτον ἔδωκαν.

ιά. Τοῦτον ἀκούσας Βασιλεύς, καίτοι τῆς Βασιλίδος νόσῳ βαρείᾳ τῷ τηνικάδε πιεζομένης, αὐτὸς δαιμονίᾳ τι-

νι, ὥσπερ εἰώθει, κεκινημένος ὁρμῇ, καθίστατο πρὸς τὸν πόλεμον. Ἐν Σαρδικῇ τοίνυν τῇ Ἰλλυριῶν γενόμενος μητροπόλει, ἐνταῦθα τὸν στρατὸν ἤθροιζεν. Ἰουνίου δὲ φθίνοντος, ἐκεῖθεν ἄρας ἐπὶ τὸν Ἴστρον ἦλθε. Μέλλων δὲ ἤδη περαιοῦσθαι, καὶ τάδε ἐποίει. Ὁπόσον ἐν τῷ στρατεύματι ὁπλίσει τε διαφέρον καὶ μαχιμώτατον ἦν, ἀντιπερὰ Χράμμης πόλεως ἔστησεν Οὐννικῆς, δόκησιν παρέχων, ὡς αὐτίκα ἐκεῖθεν περαιωσόμενος. ὅθεν καὶ ἐπειδὰν ἀντιπέρας ἐνταῦθα τὸ Οὐννικὸν ἑστὼς εἶδεν, ἐπὶ Βελέγραδα μεταβὰς, ὄρθρου ἐκεῖθεν ἀπέπλει. ἐντεῦθεν τε διῃρῆσθαι συνέβαινε τοὺς πολεμίους ἑκατέροις ἀντιτάξασθαι διανοουμένους μέρεσι. Πλὴν ἀλλὰ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ὀκνήσει πολλῇ ἐς τὴν διάβασιν εἴχοντο. Ὁ γοῦν Βασιλεὺς, αὐτὸς πρὸ τῶν ἄλλων, ὁποῖα πολλάκις ἤδη τολμήσας ἔτυχε, λεμβαδίῳ ἐπιβὰς, ἐπὶ τὴν ἀντιπέρας ἐφέρετο ὄχθην. Ἑξῆς δὲ καὶ ὁ Ῥωμαίων στρατὸς τὴν Βασιλέως ὁρμὴν αἰδεσθέντες, ἐπὶ τὰς ναῦς ἐχώρουν. Οὖννοι δὲ, ἐπειδὰν Βασιλέα περαιωσάμενον εἶδον, ἔλυόν τε παραυτὰ τὸν συνασπισμὸν, καὶ ἀνεχώρουν ὀπίσω. ὅτε συνέβη τῷ Βασιλεῖ ἐν τῇ πρὸς τὴν πολεμίαν ἀποβάσει, πλέον ἢ ἐχρῆν ἀλλομένῳ (οὐ δὲ γὰρ συνεχώρει τὸ τεναγῶδες τῇ χέρσῳ διοκεῖλαι τὴν ναῦν) θάτερον παρασφάλαντα τοῖν ποδοῖν, πονήρως αὐτῷ διατεθῆναι. ὁ δὲ οὐδ᾽ ὡς τῆς ἄγαν ἤθελε λήγειν προθυμίας· ἀλλά τινα τοῦ ποταμοῦ γὰρ ὄιων ἐπειγόμενος ἐκτροπὴν, ἐν τούτῳ τε διημερεύσας τῷ πόνῳ, εἰς ὄγκον ἐπήρθη τὸ πεπονηκὸς αὐτῷ τοῦ ποδὸς μέρος. Τῶν δὲ τὴν Ζεύγμην φρουρούντων Βαρβάρων ὡς πλεῖστοι τειχέων ἐκδραμόντες, ὡς ἀντιταξόμενοι ἔστησαν. Ἀλλὰ ἅματε Βασιλέα εἶδον, καὶ ἄλλος ἄλλον προφθάνειν ἐπειγόμενος, ταραχῇ καὶ θορύβῳ ἐς τὴν πόλιν εἰσέπιπτον· ἐπεξιέναι τε οὐκέτι ἐτόλμων. Καὶ λοιπὸν Ῥωμαῖοι τὰ πρὸς τειχομαχίαν ἐξηρτύοντο. Τρίτῃ δὲ μετ᾽ ἐκείνην ἡμέρᾳ, καὶ ἔργου εἴχοντο. Οἱ δὲ Βάρβαροι ἐκ τῶν ἐπάλξεων ἀμυνόμενοι, κραυγμῶν τινῶν καὶ ἀλαλαγμῶν τὸν ἀέρα ἐπλήρουν, ἔβαλλόν τε διηνεκῶς καὶ ἐβάλλοντο. Ἀλλ᾽ ἐπὶ τοιούτοις μὲν ἡ αὐτίκα τε καὶ ἡ μετ᾽ ἐκείνην ἀνάλωτο, καὶ οὐδὲν οὔτε Ῥωμαίοις οὔτε Οὔννοις προὐχώρει. Ἐγὼ δὲ καὶ ἄλλα μὲν τῶν εἰς ἐκείνην τετελεσμένων θαυμάζειν ἔχω τὴν πολιορκίαν· τήν γε μὴν τοῦ Βασιλέως τόλμαν, εἰ μὴ παρὼν ἐτύγχανον, νῦν δὲ τῶν πραττομένων αὐτόπτης γενόμενος, σχολῇ ἂν ἀφηγουμένοις ἐπίστευσα. Ῥωμαῖοι γὰρ ξύλινον τεκτηνάμενοι πύργον, ἀναβαίνειν ἐπὶ τὴν πόλιν διενοοῦντο, ὡς ἀπὸ χειρὸς τοῖς ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων ἀντικαταστησόμενοι Βαρβάροις. Ὁ δὲ „πρῶτος τῶν ἄλλων ἀναβαίνειν ἠξίου, Ταύτην δέ „μοι, λέγων, ἄνδρες Ῥωμαῖοι, μείζω τῶν ἄλλων „χαρίσασθε τὴν εὔνοιαν, εἴγε ἀναβαίνοντα κωλύετε μηδέν. Οὐ μέντοι καὶ ἐξεπέραξε τὸ ἐπιθύμημα. Οἱ γὰρ προὔχοντες τῶν Στρατηγῶν περιστάντες αὐτῷ, ἰσχυρότατα διεκώλυσαν. Ὁ δὲ κύκλῳ τὸ τεῖχος περιιὼν, αὐτό τε ὅθεν ἐπίμαχον μάλιστα ἦν διεσκοπεῖτο, καὶ τὰς τάφρους, αἳ τὴν πόλιν ἐζώννυον, βάθους τε καὶ εὔρους ἱκανῶς ἔχουσαι, φακέλλων τινῶν καὶ φρυγάνων ἀπορίᾳ λίθων ἐκέλευε πληροῦν, ὑπό τε διαβιβάζειν τὰ μηχανήματα· ἤνυστο δὲ ὅμως ἐπὶ τῆς πόλεως ἁλώσει ὑπ᾽ οὐδέν. Οὖννοι γὰρ, καίτοι μεγάλα πρὸς Ῥωμαίων βιαζόμενοι στρατιωτῶν, ἐπαιάνι-

A tus in bellum incubuit. Sardicam ergo cum perveniſſet, Illyriorum Metropolim, copias ibi contrahit. Inde Junio menſe exacto, motis caſtris ad Iſtrum contendit: cumque illum traiecturus eſſet, id potiſſimum comminiſcitur: quotquot erant in exercitu potiori armatura aut robore conſpicui, e regione Chrami Hungariæ oppidi collocavit, eo loci extemplo tranſmiſſurum ſe Iſtrum ſimulans: cum autem videret adverſa conſiſtentes ripa Hungarorum copias, ad Belegrada progreſſus, ubi illuxit, confeſtim inde exceſſit. Ita hoſtium illic vires diſtrahi ac divelli contigit, dum utrique obſiſtere parti conituntur. Neque tamen minor ad traiiciendum Romanorum animos occu-

B pavit pavor. Quod ſtatim atque advertit Imperator, ipſe ante alios, qualia ſæpe auſus eſt, ſcapham ingreſſus, in adverſam ripam tranſiit: atque inde reliquus Romanorum exercitus Imperatoris ardorem reveritus, naves conſcendit. Hungari vero poſtquam Imperatorem tranſmiſiſſe viderunt, ruptis ſtatim ordinibus, retroceſſere. Quo tum tempore accidit, ut dum Imperator ad terram hoſtilem appellens, longius quam par erat proſiliret (obſtabat quippe limus, quo minus propius ad littus poſſet navis applicari) pes alter gravius offenderit, atque inde male haberet. Neque tamen ideo a priori remiſit ardore: ſed dum fluminis curſum divertere conatur, totoque die huic operi intereſt, tume-

C ſcere pars læſa pedis cœpit. Plurimi vero ex Barbaris qui Zeugmen tuebantur extra mœnia procurrentes, opponere ſe Romanis parant. Verum ſimul atque Imperatorem vident, dum ſeſe invicem prævertere nituntur, ingenti tumultu & trepidatione in urbem irruunt, nec ea amplius audent egredi. Romani poſthæc, omnibus quæ ad oppugnationem neceſſaria erant apparatis, tertio poſt die rem aggrediuntur. Barbari autem e turribus propugnantes, clamoribuſque & vociferationibus implentes aerem, tela continuo iaciebant, teliſque viciſſim impetebantur. Atque in eo certaminis genere dies iſte & ſequens conſumptus eſt, Romanis perinde ac Hungaris nihil proficientibus. Tum & alia demirari ſubit in ea obſidione facta, *Edit. Pariſ. pag. 140.*

D præſertim vero Imperatoris audaciam: quam, niſi tunc temporis adfuiſſem præſens, & eorum quæ hic geſta ſunt inſpector ipſe extitiſſem, aliis narrantibus vix ac ne quidem crederem. Romani enim lignea extructa turri, tranſcendere in urbem, & cominus cum Barbaris mœnia defenſantibus manus conſerere ſtatuerunt. Ipſe autem primus omnium conſcendere voluit, *Iſtud præ cæteris*, inquiens, *Viri Romani, erit mihi benevolentiæ veſtræ argumentum, ſi me aſcendere non prohibueritis.* Neque tamen quod animo volvebat perfecit, quia Ducum præcipui qui eum circumſtabant, pertinacius obnixi ſunt. Ille itaque urbis mœnia obequitans, & qua parte expugnatu facillima

E viderentur explorans, foſſas urbem ambientes, profundas ſatis & latas, faſcium & virgultorum penuria, lapidibus compleri, ſicque tranſportari machinas imperavit. Sed neque ea res quidquam momenti ad capiendam urbem attulit. Hungari quippe, quamvis a Romanis militibus gravia eſſent paſ-

ſi, majores quam antea clamores edebant, ſpeque alebantur proxime venturi in eorum auxilium alterius Hungarorum exercitus.

XIX. Dum in eo eſſent rerum ſtatu, Romanorum ſpeculatores, magnum hoſtibus auxilio exercitum advenire nunciant: pulverem enim ſe in aerem altius elatum advertiſſe ajebant. Sed & Hungarus quidam ex illuſtrioribus, nomine Baſakis, qui Romanorum partes amplexus erat, non longe abeſſe Hungarorum Regem affirmabat, & præter infinitum bellatorum numerum, tum & Scytharum ſimul & Tauroſcytharum aciem, inſuper etiam Tzechorum Principem cum univerſis viribus rurſum cum ipſo venire. Poſtquam hæc Principi comperta ſunt, Magnatum concilium cogit, deque modo rerum agendarum ſententias eorum rogat. *Non illud ſolum, Viri Romani,* loquiens, *rerum exigit natura, ut quis modo audaciam præ ſe ferat, ſed ut audaciæ minus conſentanea non arripiat aggrediaturve opera, maxime equidem, vel leviter prudenti attendendum arbitror. Ne igitur, quia gens iſta, ſic nempe divina ordinante providentia, rebus elata proſperis in Romanum Imperium terribiliter ingruit, propterea ſatis nobis eſſe arbitremur, ſi in eorum tantummodo ſolo bellum geramus. Verum quid temporibus quibuſque conveniat, inſpiciendum eſt, & facienda quæ præſens hic ſtatus poſtulaverit.*

Edit. Pariſ. pag. 141.

Neque enim quiſquam, ut arbitror, proſpere habentibus & adverſa utentibus fortuna, res eaſdem nunquam aptaverit. Romanorum itaque Imperio, etſi priſtinam nondum felicitatem conſecutum fuerit, ſed quod Deo juvante, longe melius, nobis nunc defenſoribus, habet, dedecori erit, ſi univerſi Hungarorum Regi cedant, qui cum ingenti, ut ajunt, indigenarum exercitu accedit, a majoribus adhuc ſociorum copiis auctus eſt ac inſtructus. Quapropter maxime proſpicere quiſque debet, qua ratione utraque illi conſerventur, & gloria, quæ jam in melius ire cœpit, & potentia, quæ inde tota ab ipſo recederet. In hunc modum diſſeruit Imperator. Quidam autem ex Romanis, qui concilio illi intererant, transferenda inde ad Savum caſtra cenſebant, ut tutius ex eo loco hoſtibus poſſet obſiſti. Aliis id minime placuit: ſed, relicta obſidione, cum omnibus viribus, imminentem hoſtem ſuſtinere debere exiſtimabant. At Princeps utrumque reſpuens conſilium, illud metus, id e contra temeritatis damnavit: *Nobis enim,* ajebat, *obſidionem omittentibus, integrum erit Hungaris, qui præſidio urbi ſunt, majores copias cogere, & commeatus largius providere.* Cenſuit igitur ipſe ut imbellis exercitus pars, lixæque ac calones armarentur, & ibi circa urbem, ſub aliquot Ducibus haud admodum nobilibus manerent; reliquus autem exercitus ſecum in Hungaros alios pugnaturus exiret. Hæc ubi ſententia ſtetit, ad iter ſe in proximum diem præparant. Cum vero nihil certi ipſis eſſet nunciatum, ſumptis prima luce armis, tertium in urbem impetum faciunt. Pugna itaque rurſum conſeritur, ac Hungari quidem, qui mœnia defenſabant, lapidibus ſagittiſque, rebuſque aliis quibuſcumque obviis, ſubeuntes arcebant Romanos. Hi vero longe, quam antea, vehementius fundamenta ſuffodiebant, machiniſque petrariis admotis, muro-

A ζόν τε μᾶλλον ἢ πρότερον, καὶ ἐλπίσιν ὠχοῦντο, παρὰ πόδας αὐτοῖς τὸν ἄλλον ἰέναι τῶν Οὔννων στρατόν.

ιθ΄. Ἐπὶ τούτοις τῶν πραγμάτων ἠρτημένων, προσιόντες οἱ Ῥωμαίων σκοποὶ, μεγάλην ἔφοδον ἐμήνυον στρατεύματος αὐτοῖς. κόνιν γὰρ ἐπὶ πλεῖστον τοῦ ἀέρος ὀρθιάζουσαν ἰδέσθαι. Ἀλλὰ καὶ τῶν τις Οὔννων τύχης ἐπιφανοῦς Βάσακις ὄνομα, Ῥωμαίοις προσχωρήσας, οὐ μακρὰν ἄποθεν εἶναι τὸν Παιόνων ἰσχυρίζεται Ῥῆγα, ἄλλως τε ἀριθμοῦ κρείσσους, καὶ δὴ καὶ Σκυθῶν ὁμοῦ καὶ Ταυροσκυθῶν ἄγοντα στρατὸν, πρὸς οἷς καὶ τὸν Τζέχων ἔλεγε δυνάστην πανστρατὶ καὶ πάλιν σὺν αὐτῷ ἥκειν. Τούτων ἐπειδήπερ ὁ Βασιλεὺς ἤκουσε, βουλὴν σὺν τοῖς μεγιστᾶσι καθίζει, ὅπως δή ποτε χρὴ τὰ παρόντα διοικεῖσθαι ζητῶν. Ἄνδρες ἀ-

B μέλει, ἔφη, Ῥωμαῖοι, οὐ τοῦτο μόνον ἡ τῶν πραγμάτων οἶδε φύσις, ἵνα τις μόνον τολμᾷ, ἀλλ᾽ ὡς ἂν τῇ τόλμῃ μὴ ἀξύμβατα καὶ τὰ ἔργα ἐπιτιθῇ, μάλιστα ἔγωγε τῷ καὶ κατὰ βραχὺ σωφρονοῦντι περὶ πλεῖστον εἶναι οἴομαι. Μὴ τοίνυν, ἐπειδὴ τὸ ἔθνος τοῦτο ἐκ παραλόγου τινὸς ἄνωθεν τύχης εὐημερῆσαν δυσαντίβλεπτον τῇ Ῥωμαίων κατέστη ἀρχῇ, διὰ ταῦτα ἀποχρῆν ἡμῖν οἰηθῶμεν, εἰ μόνον ἐπὶ γῆς στρατευοίμεθα τῆς αὐτοῦ. Ἀλλ᾽ ἀπονεμητέον ἑκάστῳ τὸ προσῆκον, καὶ ἀποδοτέον καταστάσει τῇ παρούσῃ πρᾶξιν τὴν δέουσαν. Οὐ γὰρ ταῦτα εὐημεροῦσιν, οἶμαι, καὶ δυσπραγοῦσιν ἁρμόσαιεν ἂν πράγματα· καὶ τῇ Ῥωμαίων τοίνυν ἀρχῇ, εἰ καὶ τῆς παλαιᾶς οὔπω τετύχηκεν εὐκληρίας, ἀλλὰ σὺν Θεῷ φάναι, πολλῷ βελτίοσιν ὑφ᾽

C ἡμῖν ἀναφανείσῃ προστάταις, εἰς ἀδοξίαν περιστήσεται, πάντας ἐκ ποδῶν τῷ Οὔννων γενέσθαι Ῥηγὶ, σὺν πολλῷ μὲν, ὥς φασι, καὶ τῷ αὐτόχθονι ἐπιόντι στρατῷ, πλείονι δὲ καὶ τῷ ἀπὸ συμμαχίδος συγκροτουμένῳ χειρός. Ὅπως οὖν ἀμφότερα ταύτῃ περισωθείη, δόξα τε, ἣν εἰς τὸ βέλτιον ἤδη μεταβαλοῦσαν ἔχει, καὶ δύναμις, ἡ αὐτῆς ἀκραιφνὴς ἐντεῦθεν ἀπαλλαγείη, βουλευτέον ὡς ἔνι μάλιστα. Βασιλεὺς μὲν τοσαῦτα εἶπε. Ῥωμαίων δὲ τῶν ἐκ βουλῆς, τοῖς μὲν μεταστρατοπεδεύσασθαι ἐντεῦθεν, ἐπὶ Σάον τε τὸν χάρακα πήγνυσθαι ἐδόκει, ὅπως ἐντεῦθεν σὺν τῷ ἀσφαλεῖ τοῖς πολεμίοις ἀντιφέρεσθαι δύναιντο. τοῖς δὲ τοῦτο μὲν οὐδαμῇ ἤρεσκε, τῆς πολιορκίας δ᾽ ἀφεμένους, ἐδόκει

D δυνάμει τῇ πάσῃ, ἐπιόντα ὑποστῆναι τὸν πολέμιον. Ἀλλὰ Βασιλεὺς ἀμφότερα οὐκ ἐπῄνει. Τὸ μὲν γὰρ δειλίαν, τὸ δὲ καὶ ἀβουλίαν ἀπεψήφισε ἄντικρυς. Ἐξέσται γὰρ, ἔλεγε, τῆς πολιορκίας ἀποσχομένων ἡμῶν, δύναμίν τε πολλῷ τῆς νῦν μείζω, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἀφθόνως εἰσκομίσασθαι Οὔννους, οἳ ἀμφὶ τῇ πόλει φρουρὰν ποιοῦνται. ἐδόκει δὲ αὐτῷ, τὸ μὲν ἀχρειότερον τοῦ στρατοῦ, καὶ ὅσον οἰκετικὸν ἦν, ὅπλα περιθέμενον αὐτοῦ πρὸς τῇ πόλει μεῖναι ὑπὸ στρατηγοῖς τισι τῶν οὐ λίαν ἐπισήμων· τὸ δ᾽ ἄλλο ἅπαν ἅμα αὐτῷ ἐπὶ Οὔννους τοὺς ἄλλους ἰέναι μαχησόμενον. Ὡς δ᾽ οὖν ἐκράτει ταῦτα, παρεσκευάζοντο μὲν τῆς ἐπιούσης ἐκεῖθεν ἀναστησόμενοι. Ἐπεὶ δὲ οὐδὲν οὐδέπω

E σαφὲς αὐτοῖς ἀπηγγέλη, ἐξοπλισάμενοι ἕωθεν, καὶ τρίτην ἤδη πεῖραν προσῆγον τῇ πόλει. μάχη τοίνυν αὖθις συνίσταται. Καὶ Οὖννοι μὲν οἱ ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων λίθοις τε καὶ βέλεσι, καὶ παντὶ τῷ παρατυχόντι τὸν Ῥωμαίων ἠμύνοντο στρατόν. Οἱ δὲ μᾶλλον ἢ πρότερον ὑπορύσσοντες τὰ κρηπιδώματα, καὶ τοῖς πετροβό-

λοις τὰ τῶν λίθων διενεκέστατον ἐμβολάς παρακελευσμοί A τε συχνοὶ καὶ παραινέσεις ἑκατέρων ἐκίνοντο, καὶ βοὴ καὶ ἀλαλαγμὸς ἦν, καὶ θροῦς ἐγείρετο ἄσημος. Οὖννοι τοίνυν τὰς ἐπὶ τῶν θεμελίων ὑπομοχλεύοντας θεώμενοι Ῥωμαίους, τοιάδε ἐποίουν. Λίθος μέγα τι χρῆμα ἐντὸς τειχέων κείμενος ἦν· τοῦτον ὑπὸ ξυλώμασιν ἐνθέμενοι, σχοίνους τε ἀνάψαντες σφῶν, ἐπὶ τὸ ξύλινον ἀνεῖλκον προπύργιον, ὅπερ αὐτοῖς κατεσκεύαστο τειχέων ὑπεριστάμενον, ὡς ἐκεῖθεν ἐπὶ Ῥωμαίους ἀφήσοντες. Ἀλλ' ἄρτι ὁ λίθος ὡμίλει τῷ πυργίῳ· τὸ δὲ οὐκ ἐνεγκὸν τὴν ὁλκὴν, μέγας γὰρ ὑπερφυῶς ἦν, ἐξαπιναίως ῥαγὲν εἰς γῆν ἠνέχθη, σὺν τῶν Οὔννων πολλοῖς καὶ αὐτῷ· οὐδεὶς τὸν κίνδυνον ἔφυγε. Θροῦς τοίνυν καὶ πάλιν ἠγέρθη, καὶ ἡ μάχη ἔνι μᾶλλον ἐμαίνετο. Ὅτε λέγεται, ὡς Ῥωμαίων τινὰ εὐστοχώτατα ἐπιτοξαζόμενον Βασιλεὺς κατανοήσας, ἐπιδραμών τε, καὶ τὴν ἀσπίδα προτείνας, ἀπαθῆ βελῶν συνετήρει τὸν ἄνθρωπον.

κʹ. Οὖννοι δὲ, ἐπειδήπερ ἐν στενῷ κομιδῆ περιεστῶτα σφίσι τὰ πράγματα ἔγνωσαν, πέμψαντες ἐχρῆζον Βασιλέως, ὡς ἐνδόντες τὴν πόλιν αὐτῷ, ἀθῷοι ἐντεῦθεν λοιπὸν ἀπαλλάξωσιν. Ὁ δὲ οὐ πρότερον ἔφα τοῦτο ποιήσειν, πρὶν ἂν καλῳδίοις τῶν τραχήλων Γρηγόριός τε καὶ τῶν ἐν σφίσι Ζουπάνων οἱ ἄλλοι ἀναψάμενοι, γυμνωθεῖσι ποσὶ, καὶ ἀκαλύφεσι ταῖς κεφαλαῖς ταῖς αὐτῶν ἔλθοιεν. Ὁ μὲν δὴ ἐπὶ τούτοις αὐτοὺς ἀπεπέμψατο. Ῥωμαῖοι σφοδρότερον ἐπιβρίσαντες τὴν πόλιν εἷλον. Ἧς ἤδη C ἁλισκομένης, Γρηγόριός τε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ Στρατηγοὶ τῶν Οὔννων, σὺν ἀτιμίᾳ τρόπον τὸν εἰρημένον ἐλεεινοὶ τῶν σχημάτων, Βασιλεῖ προσιόντες ἔκλαιον. Ὁ δὲ μέχρι μέν τινος οὐδὲ προσβλέπειν ἠξίου. Ὀψὲ δὲ πολλὰ τοῦ Βελᾶ παραιτησαμένου, τὸν μὲν φόνον ἀφῆκεν, ἐς δὲ φρουρὰν αὐτίκα ἔπεμψε. Ῥωμαῖοι δὲ θυμῷ μεγάλῳ εἰς τὴν πόλιν εἰσιόντες, ἅτε ἄρνας τοὺς τῇδε κατέθυον ἀνθρώπους. ὅτε μοι καὶ δακρῦσαι ἐπῆλθε, βίον ἐννοουμένῳ τὸν ἀνθρώπειον, ὅσοις τε τὸ δείλαιον τοῦτο γένος ἑκουσίοις ἑαυτὸ ξυνείληφε κακοῖς. Ἤγοντο κειμήλια καὶ ἱματισμοὶ καὶ ἀργυρώματα, καὶ πάντα τὰ ἐκείνων ἐλῄζοντο ἀγαθά. ὅπλοις τοῖς ἐχθρῶν ἐμπίπλατο ἕκαστος, καὶ τῶν ψιλῶν τούτων καὶ ἀνόπλων μαχητῶν. Ὅτε δὲ καὶ γύ- D ναιόν τι εὕροιτο δύστηνον, διεληλαμένην ἀκίδι τὴν ἕδραν ἔχον. πόθεν δὲ αὐτῷ τοῦτο συνέβη, αὐτίκα δηλώσω. Αὕτη ὁπηνίκα ἔτι ἀνάλωτος ἦν ἡ πόλις, ὑπὲρ τῶν τειχέων ἑστῶσα σποδόν τε κατέσειε, καὶ τὰ ἱμάτια κόσμῳ οὐδενὶ ἀνασύρασα, τὴν ἕδραν παλιντρόπῳ τῷ προσώπῳ ἐς τὸν Ῥωμαίων ἐδείκνυ στρατὸν, ἀπέραντόν τε τινὰ βαττολογίαν ὑποψάλλουσα, δαιμονιώδει τινὶ μαγγανείᾳ Ῥωμαίους ξυνδεῖν ᾤετο. Ἀλλά τις στρατιωτῶν βέλος ἐπ' αὐτὴν ἀφεὶς, κατατυχεῖ τῆς ταλαιπώρου, ἔνθα τὸν τοῦ σκυβαλισμοῦ παράπομπον ἡ φύσις αὐλῶνα ἵδρυσεν. Εὕροιτο δὲ καί τις Ῥωμαίων δεσμώτης, ὁ τλήμων ἐπὶ σκολιώδους τινὸς καὶ ἀνηλίου καθειργμένος δωματίου, ἀπ' αἰτίας τοιᾶσδε. Τοῦτον Οὖννοι αἰχ- E μάλωτον ἤδη πεποιημένοι, ἅτε τοξείας εὖ εἰδότι Ῥωμαίοις ἐκ τοῦ περιβόλου ἐπιτοξάζεσθαι ἀνάγκην προσῆγον. ὁ δὲ, οὐ σὺν γνώμῃ μὲν, ἀφίει δ' ὅμως πυκνά, πάντα δὲ ἁμαρτεῖν ἐποίει. Ὅπερ Οὖννοι κατανοήσαντες, ξαίνουσί τε τὸν ἄνθρωπον κατὰ νώτου πολλὰ, καὶ σὺν ἀσφαλείᾳ καθείρξαντες εἶχον. Οὕτω μὲν δὴ Ζεύγμη καὶ πάλιν ἑάλω. Ὅτε πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι λόγου καὶ ἀρετῆς εἰργάσαντο ἄξια, οὐχ

rum loricas diſſringebant. Crebræ utrimque adhortationes & incitamenta, voceſque & ululatus, diſſonuſque ac incertus clamor exaudiebantur. Statim igitur atque Hungari a Romanis fundamenta viderunt commoveri, id ſtatim moliuntur. Saxum erat intra mœnia ingentis magnitudinis: id trabibus ſuppoſitis alligatiſque funibus, in ligneum educunt propugnaculum, quod ipſi fabricaverant, muris ipſis longe excelſius, ut inde in Romanos illud devolverent. Sublato igitur in turrim lapide, cum tantum pondus ſuſtinere illa non poſſet (erat enim immenſæ molis) repente cum ipſis Hungaris, quorum nemo diſcrimen evaſit, delapſa in terram corruit. Inde iterum clamor oriri cœpit, & pugna multo acrior facta. Tum etiam Imperatorem ajunt, cum Romanum quemdam certo ictu ab hoſtibus percutiendum, & haud dubie periturum vidiſſet, accurriſſe, & protenſo clypeo a vibratis telis hominem ſervaſſe. *Edit. Pariſ. pag. 142.*

XX. Hungari vero ut anguſtiis ſe undique premi adverterunt, miſſis Legatis, Principem rogavere, ut dedentes civitatem, ſalvi & incolumes poſſent excedere. At ille non ſe prius id facturum reſpondit, quam Gregorius, & qui cum iis erant Zupani, adſtricto funibus collo, pedibus capitibuſque nudis veniſſent. Quibus cum hoc reſponſo remiſſis, Romani longe acrius urbem C adorti, eam per vim expugnant. Qua capta, Gregorius & cæteri Hungarorum Duces cum ignominia, ad eum quem diximus modum, miſerabili habitu, nec ſine ejulatu ad Principem acceſſere. Verum ille aliquamdiu ne aſpectu quidem eos dignatus eſt: ſed tandem Bela intercedente, mortem condonavit, eoſque in cuſtodiam extemplo conjici juſſit. Romani autem ſummo animi ardore urbem ſubeuntes, homines ibi velut agnos trucidarunt. Unde mihi oboriuntur lacrymæ, cum vitam humanam intueor, & quantis ultro ſe malis miſerum hoc hominum genus involvat. Auferebantur theſauri & veſtes & vaſa argentea, omniaque adeo eorum bona diripiebantur. Quin & D inventa eſt infelix muliercula, cui pars qua ſedemus, telo transfixa erat. Id ei quomodo acciderit, commemorabo. Hæc nondum adhuc capta civitate, ſupra muros ſtans, cinerem vel pulverem excutiebat, & ſublatis nullo pudore veſtibus, faciem avertens, nates inſpiciendas præbebat Romano exercitui, multa intercinens ac iterans, quibus arte quadam dæmoniaca Romanos faſcinare ac præſtigiis irretire arbitrabatur. Sed miles quidam immiſſo in illam telo, miſeram eo percutit loco, quem ejiciendis natura excrementis fecit. Repertus eſt & Romanus aliquis, in ſordidum ac tenebroſum carcerem miſer conjectus, ex hacce cauſa. Cum eum captivum fe- E ciſſent Hungari, ſcirentque jaculandi peritiſſimum eſſe, ut Romanos e muro ſagittis impeteret, cogebant. Ille vero crebra quidem vibrabat tela, ſed ita ut omnia prætervolarent. Quod ubi advertere Hungari, virgis cæſum hominem, arctiſque conſtrictum compedibus, in cuſtodiam condunt. Ita rurſum capta eſt Zeugme. Quo quidem tempore multi præclara & prædicanda fortitudinis edidere facinora, atque in iis

Andronicus Ducas. Cum enim Romanos admotis ſcalis mœnia ſubire ac ſcandere cerneret, accedens ad Andronicum Imperatoria agnatum, ſub quo a Tauroſcythis jam reduce, & veniam delictorum ab Imperatore conſecuto, militabat, eum rogavit, ut ſibi quoque aſcendendi poteſtatem faceret: eoque permittente, ſummo animi ardore in id incubuit. Latinis vero quibuſdam pone ipſum ſequentibus, ac priores rem aggredi annitentibus, ipſe e contra obſtitit maxime, neque quicquam de gloria concedere voluit. Interea autem dum hæc fierent, ſcala in terram repente delapſa fracta eſt. Sed Andronicus conſuetam audaciam reſumpſit: & ſimul atque alia erecta ſcala, vidit nonnullos iterum aſcendentes, & ipſe etiam accurrit, aſcenditque. Hæc quidem ibi proſpere ceſſere. Stephanus autem Rex fiſus ingenio & fortitudini civitatis (præter cætera enim rivus ex Iſtro deductus undis eam rigabat: qui primo quidem aperte & ſub dio poſitus, deinde Imperatore Stephano bellum inferente, per ſubterraneum canalem in urbem procurrebat) ſibi id perſuadere minime poterat, ita a Romanis poſſe expugnari. Inde itaque digreſſus Princeps, aliud caſtellum extruxit, quod Hungaris plurimis quos Sirmio tranſtulerat, habitandum conceſſit. Chaliſii vulgo ab ipſis appellantur, ſuntque diverſæ, ut ſupra memoratum eſt, religionis, & eaſdem ac Perſæ opiniones habent. Tum vero certo edoctus Stephanus quæ Zeugmæ urbi accidiſſent, Legatos ad Imperatorem miſit, viros dignitate conſpicuos, quos inter erat is, qui Epiſcopali munere ibi fungebatur, Sirmiumque ſe Romanis, inſuper etiam totam Dalmatiam reſtituturum pollicitus eſt. Ut venere in conſpectum Imperatoris, mandata expoſuere, rogavereque, ut has conditiones admitteret. Id ille primo negavit, *Rem certe magnam*, inquiens, *confecturus ille eſſet, Legati, ſi quæ jam ablata ſunt, ea rurſum donare vellet. Habemus Sirmium, cepimus Zeugmen, Dalmatas tenemus, eorumque omnino domini facti ſumus, quæ vobis erepta, etiam concedere nunc vultis. Eſtne ergo alterum apud vos Sirmium, & altera Zeugme, Dalmatiaque alia, quæ nobis tradituri ſitis? Si habetis, ea nobis oſtendite, ut hæc apertis continuo manibus excipiamus: quæ quidem etſi haud tuto nos poſſeſſuros ſciamus (quippe contra jus faſque agere nulla vobis eſt cura) iiſdem tamen noſtris viribus, Deo juvante, ut & iſta tuebimur. Si ergo hæc noſtra ſunt, nihilque vobis amplius in iis juris eſt, quę vos daturos dicitis, quibus conditionibus pacta fient, aut quid illud erit, quod vos nobis reconciliet?* Iis quidem ſermonibus Legatos primum eſt allocutus: inde commutata oratione, *ſed ut ſciatis*, ait, *quam libenter vobiſcum, qui Chriſtiani eſtis velimus paciſci, agedum ſacramenta fiant*. Hactenus Imperator. Illi vero omnia jurejurando firmantes, receſſere: ipſe autem Princeps Byzantium eſt reverſus.

Edit. Pariſ. pag. 143. — *pag. 144.*

A ἥκιστα δὲ καὶ Ἀνδρόνικος ὁ Δούκας. Ἐπειδὴ γὰρ Ῥωμαίους τὰς κλίμακας ἀναῤῥιχωμένους ἐπὶ τὸ τεῖχος εἶδεν, Ἀνδρονίκῳ τοῦ Βασιλέως ἐξαδέλφῳ προσιὼν, ὑφ᾽ ὃν τελεῖν ἔλαχεν ἤδη ἐκ Ταυροσκυθῶν ἀφιγμένον, ἵλεώ τε τοῦ Βασιλέως τυχόντα, ἠξίου ἐνδοθῆναι αὐτῷ τῆς ἀνόδου πειρᾶσθαι. τοῦ δὲ ἐπιτρέψαντος, σπουδῇ πολλῇ ἐς τοῦτο ἐχώρει. Ἐπειδὴ δέ τινες Λατίνων κατόπιν ἰόντες παρελθεῖν ἐφιλονείκουν αὐτὸν, ὁ δὲ ἀντέφραττε σφίσι πολλὰ, καὶ οὐδαμῇ τοῦ κλέους συγχωρεῖν ἤθελεν. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγίνετο, ἡ κλίμαξ αἰφνίδιον εἰς γῆν ἠνέχθη κατασπασθεῖσα. Ἀλλ᾽ ὁ Ἀνδρόνικος τοῦ συνήθους καὶ πάλιν ἀντείχετο θράσους. ἐπειδὴ γὰρ ἑτέρας ἀναχθείσης ἀναβαίνοντάς τινας αὖθις εἶδε, δραμὼν ἐπέβαινε καὶ

B αὐτός. Ταῦτα μὲν τῇδε ἐχώρησε. Στέφανος δὲ ὁ Ῥὴξ τῇ τῆς πόλεως πεποιθὼς ἀσφαλείᾳ (πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις καὶ ὀχετὸς αὐτὴν ἐκ τοῦ Ἴστρου ἐπότιζε ναμάτων. ὃς τὸ μὲν πρῶτον ἐς τὸ ἐμφανὲς ἔκειτο ὕπαιθρος ἐπὶ τὴν πόλιν ἀνατείνων· εἶτα Βασιλέως Στεφάνῳ ἐκείνῳ συνηραμένου, ὑπόνομος ἤδη κατέστη) πιστεύειν οὐκ εἶχεν ἀνύποπτος ὑπὸ Ῥωμαίοις ἁλώσεσθαι ταύτην. Ὡς δὲ Βασιλεὺς ἐκεῖθεν μεταβὰς ἕτερόν τι φρούριον ἐνήργει, ἐν ᾧ πολλοὺς τῶν ἐν Σιρμίῳ φέρων ᾠκίσατο Οὔννων, οὓς παρ᾽ αὐτοῖς Χαλισίους ἔθος καλεῖν ἐστὶν, καὶ εἰσὶν ἑτερόδοξοι, καθάπερ ἤδη ἔφην, Πέρσαις ταυτοφρονοῦντες. τότε δὴ τὰ ἀμφὶ τῇ πόλει Ζεύγμῃ

C ξυμπεπτωκότα μαθὼν ἀκριβῶς, πρέσβεις ἐς τὸν Βασιλέα πέμπει ἄνδρας τε τῶν περιφανῶν, καὶ τὸν τὴν ἐπίσκοπον τῇδε λαχόντα ἀρχὴν, Σίρμιόν τε ἀποδιδόναι Ῥωμαίοις ἐσαῦθις διομολογῶν, πρὸς δὲ καὶ Δαλματίαν πᾶσαν. Οἳ καὶ ἐπειδὴ Βασιλεῖ εἰς ὄψιν ἦλθον, ἔλεγόν τε ὅσα αὐτοῖς ἐπέσταλτο, καὶ δὴ καὶ ἱκέτευον ἀνεῖναι λοιπὸν Βασιλέα τοῦ λόγου. ὁ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἀπέλεγε, Πολλοῦ μέντ᾽ ἂν ἄξιον εἴη, λέγων, ἄνδρες πρεσβευταὶ, εἴ τις ἅπερ ἀφῄρηται ἤδη, ταῦτα διδόναι ἀξιοίη. Ἔχομεν Σίρμιον, ἐξείλομεν Ζεύγμην, Δαλμάτας ἤδη κρατοῦμεν, πάντων καθάπαξ γεγόναμεν κύριοι, ὧν αὐτοὶ διδόντες εἶτα ἀφείλεσθε. Ἆρα τοίνυν ἐστὶ παρ᾽ ὑμῖν Σίρμιον

D ἕτερον; ἔστι που Ζεύγμη; καὶ Δαλματία ἄλλη, ἃ διδόντες νῦν ἡμῖν ἥκετε; εἰ μὲν ἐστὶ, δείξατε δὴ, ὡς ἡμεῖς γε ὑπτίαις αὐτίκα ὑποδεξόμεθα ταῦτα χερσίν. εἰδότες μὲν, ὡς οὐδὲ ταῦτα, ὅσον τὸ ἐφ᾽ ὑμῖν, καθέξομεν ἀσφαλῶς (μέλησις γὰρ ὑμῖν οὐδεμία πάντα παρανομεῖν) αὐτῇ δ᾽ ὅμως ἰσχύϊ, σὺν Θεῷ φάναι, τῇ ἡμῶν, ὥσπερ καὶ τούτων κρατήσοντες. Εἰ δὲ ταῦτα μὲν παρ᾽ ἡμῖν ἄρτι κεῖται, ὑμῖν δ᾽ οὐδὲν ὑπολέλειπται, ὧν ἄρτι δώσειν φατὲ, ἐπὶ τίσιν ἡ σύμβασις; ἢ τί τὸ καταλλάξον ὑμᾶς ἔσται; Τὰ μὲν δὴ πρῶτα οὕτως αὐτοὺς ἠμείψατο. Μεταλαβὼν δ᾽ ὕστερα, Ἀλλ᾽ ἵνα, ἔφη, γνῶτε, ὡς προῖκα ὑμῖν σπείσασθαι θέλομεν, Χριστιανοῖς

E οὖσιν, ἄγε γινέσθω τὰ ὅρκια. Ὁ Βασιλεὺς μὲν τοσαῦτα εἶπεν. Οἱ δὲ διόμοτα πάντα θέμενοι ἀπηλλάγησαν. Καὶ ὁ Βασιλεὺς λοιπὸν ἐπὶ Βυζάντιον ἦλθεν.

Digitized by Google

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΙΝΝΑΜΟΥ

ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ,

ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΛΟΓΟΣ ΕΚΤΟΣ.

IOANNIS CINNAMI

REGII GRAMMATICI,

HISTORIARUM

LIBER SEXTUS.

α. ΗΔΗ δὲ καὶ Ἰωάννης ὁ Δούκας Δαλματίαν παραστησάμενος, Νικηφόρῳ τῷ Χαλούφῃ ταύτην παρέθετο, ὥσπερ πρὸς Βασιλέως ἀπεσταλμένον αὐτῷ. Ἐστάλη γὰρ αὐτὸς δυνάμεσιν ἅμα ἐνταῦθα γενέσθαι, ἐφ' ᾧ ἢ βίᾳ, ἢ ὁμολογίᾳ ταύτην ἑλεῖν, ἣν Οὔγγροι τῷ λόγῳ δῆθεν Βελᾷ πρὸς κλῆρον ἤδη ταύτην ἀφορίζοντο. Ὁ δὲ τὴν Σερβίων παραμείψας χώραν, ἐπειδὴ εἰς ταύτην εἰσέβαλε, πάντα ἐν βραχεῖ δυναστείᾳ τὸ πλέον ὑπὸ τῷ Βασιλεῖ ἔθετο. Ὅτε δὴ Τραγούριόν τε ὑπὸ Ῥωμαίους ἐγένετο, καὶ Σεβένικος, πρὸς δὲ καὶ Σπάλαθος, καὶ τὸ Κατζικίων ἔθνος, Διόκλειά τε πόλις περιφανής, ἣν Διοκλητιανὸς ὁ Ῥωμαίων ἐδείματο Αὐτοκράτωρ. Κάρδων τε καὶ Ὀστρουπίτζα καὶ Σάλων, καὶ ὅσαι ἐπὶ Δαλματίαν ἵδρυνται ἄλλαι, ἑπτὰ καὶ πεντήκοντα ἅπασαι. Τὰ μὲν κατὰ Δαλματίαν τῇδε ἐχώρησαν. Βασιλεὺς δὲ, ὥσπερ ἐλέγομεν, ἐς Βυζάντιον ἐπανιὼν, θρίαμβον ἐξ ἀκροπόλεως, ἄχρι καὶ ἐς τὸ τῆς Σοφίας μέγα κατήγαγε ἱερόν. Ἐνταῦθά τε τὰ χαριστήρια θύσας, καὶ χρυσίῳ τοὺς ἱεροπόλους δωρησάμενος, ὃ ἐκ Σιρμίου φορολογηθὲν Ῥωμαίοις ἐτύγχανεν, ἐν Παλατίῳ ἡσύχαζεν. Ἀλλ' ὃ με μικροῦ παρῆλθεν, ἐν ἐκείνῳ δὲ τῷ θριάμβῳ καὶ ἅρμα χρυσίου εἴργαστο ἀκράτου, ἐφ' ᾧ τὸν Βασιλέα ἐπιβήσεσθαι. οὐ μὴν καὶ ἐπέβη, τὸ μὲν πρὸς τὸν ὄγκον εὐλαβηθεὶς, τὸ δέ τοι καὶ πρωτοζύγων τῶν ἵππων ὄντων, οἳ τὸν δίφρον εἷλκον θαμά τε τοῦτον ἐκταραττόντων, ὡς μικροῦ καὶ ἀνατετράφθαι κινδυνεύειν. Οὔπω δὲ συχνὸς ἐξήκει χρόνος, καὶ αὖθίς τι Σερβίους ὠδίνειν καὶ Παιόνων τὸ ἔθνος μεμαθηκὼς, προφθάνειν ἐπείγετο τὴν ὁρμήν. Ἀλλ' ἄρτι προσιόντα τοῦτον ἤκουσαν, καὶ τῆς ὁρμῆς ἀνακοπέντες, ἀπαράλυτα τὰ δεδογμένα ἐτήρησαν. Ὁ Βασιλεὺς δὲ Ἀνδρόνικον ἀπὸ Ταυροσκυθῶν ἤδη, καθάπερ εἴρηται, ἐπανιόντα, φιλοφροσύνης τε τῆς ἄλλης ἠξίωσε, καὶ ἀφθόνῳ χρυσίῳ τὸν ἄνθρωπον δωρησάμενος, ἐπὶ Κιλικίας τὰ τῇδε καταστησόμενον ἔπεμψεν. ὡς γε μὴν ἀφθόνοις ἔχει χρῆσθαι τοῖς ἀνα-

A I CUM Joannes Ducas Dalmatiam, Romanorum Imperio aſſeruiſſet Nicephoro Chaluphæ, quemadmodum ei a Principe mandatum fuerat, iſtius adminiſtrandæ curam impoſuit. Eo enim fuerat cum copiis miſſus, ut ſive per vim, ſive per conditiones illam in poteſtatem redigeret: quod hanc ſcilicet provinciam jam antea Belæ in hæreditatis ſortem adſignaſſent Hungari. Itaque Serviorum fines prætergreſſus, poſtquam in Dalmatiam exercitum traduxit, brevi omnia momento Imperatoris ditioni ſubjecit. Tum enim in Romanorum jus conceſſere Tragurium & Sebenicus, ad hæc Spalathus, & Catziciorum gens; Diocica urbs percelebris, quam Diocletianus Imperator condidit, Scardona, *Edit. Pariſ. pag. 146.* B Oſtrurypitza, Salona, omneſque aliæ civitates quæ in Dalmatia ſitæ ſunt, numero in univerſum ſeptem & quinquaginta. Hæc in Dalmatia feliciter geſta ſunt. Imperator autem Byzantium, uti diximus, reverſus, ab Acropoli uſque ad ædem S. Sophiæ, triumphum egit; ubi Deo gratiis perſolutis, & Sacerdotibus auro donatis, quod ea tributis Sirmiis contraxerat, in Palatio quieti ſe dedit. Sed me fere præterierat, currum a quo Imperator veheretur, iſto in triumpho ex auro ſolido confectum fuiſſe; non conſcendiſſe illum tamen, tum quod vereretur ne arrogantiæ incuſaretur & faſtus, tum etiam quod currui adjuncti equi tunc primum domiti & jugo preſſi, ſic crebro nativa ferocia ſuccuſſiſſent, C jactaſſentque, ut parum abfuerit, quin totus ſubverteretur. Nec longum interceſſit tempus, cum Servios & Pannones nova iterum moliri edoctus, eorum conatus prævertere ſtatuit. Sed ſtatim atque illum accedere perceperunt, omiſſo incœpto, pacta ſerva vere. Cæterum Imperator reverſum, ſicuti memoravimus, ex Tauroſcythis Andronicum benevolentia ſingulari proſecutus; ingenti auri pondere donatum, in Ciliciam, ad res ibi componendas, mi-

ſit; & ut largiores ei ſumptus ſuppeterent, vectigalia inſuper Cypri attribuit. Sed ille haud diu ibi locorum moratus, primo quidem Philippam Auguſtæ ſororem, legibus id noſtris minime concedentibus, ſibi deſpondet: deinde nulla ratione relicta illa, in Palæſtinam tranſiit, ingentes ſecum deferens Imperatoris pecunias, quas ex Ciliciæ & Cypri tributis coegerat. Illic forte incidit in Iſaacii Sebaſtocratoris filiam, quæ Balduino Regi, uti dictum eſt, nupſerat, & functa marito, fratreque illius regnum jam conſecuto, ea ipſa in regione, civitate vidua morabatur. Crebrius illam, ut conſanguineam, convenit, & ſecretas etiam conſuetudines cum ea habuit. Tandem impuro atque illicito illius amore flagrans, ac concubitu potitus, in Saracenorum fines una cum illa trajecit, & liberos ex ea poſtea ſuſtulit. Inde plurimas regiones exteras circumiens, Orientalem Iberorum plagam adiit. Neque ita multo poſt ad Perſas iterum cum muliere reverſus eſt: unde crebris in Romanorum fines factis excurſionibus, plurimos captivos fecit, quos ut belli prædam ſceleſtus iſte Perſis conceſſit: ob quæ facinora ab Eccleſia anathemate perculſus eſt.

II. Per idem tempus orta eſt Byzantii de gloria Chriſti controverſia hac occaſione. Quidam Demetrius, origine quidem Romanus, ſed Lampe vico Aſiæ oriundus, in diſciplinis ſcientiiſque externis ac ſæcularibus parum, ut opinor, verſatus: inſtitutis autem divinis aſſiduo deditus, de iis abſurda quædam crebrius proferebat. Hic ſæpius in Occidentem, genteſque Italicas Legatus miſſus, & ſtoliditate plenus inde reverſus, tum alia quædam effodit portentoſa, tum & Dei naturam curioſius inveſtigare non deſtitit: rem alii nulli permiſſam, præterquam Doctoribus, & iis qui in Sacerdotum albo præcipui fulgeant; atque adeo ipſis jam Imperatoribus, propter dignitatis forte excellentiam. Cum e finibus Alemanorum rediret, gentes eas propalam contendebat a vera aberrare opinione, inque colloquium Imperatoris aliquando admiſſus, eadem effutiit. Quæ cum autem iſta eſſent illo percontante, ſermonem arripiens, ſtatim rem omnem, cujus hæc eſt ſumma, explicuit. *Dicere*, inquit, *audent minorem eundem eſſe & æqualem Deo a quo genitus eſt*. At Imperator ſubjiciens: *Numquid*, ait, *eundem eſſe & Deum & hominem dicimus?* Ille vero, *Sic ſe res habet*. Inquit tum Imperator: *An non igitur, quatenus homo eſt, minorem, quatenus autem Deus, æqualem confitemur? Hoc ipſum ſcilicet Servatorem noſtrum audivimus dicentem: alicubi enim ait*, Pater meus major me eſt. *Quod ſi divinæ iſtud naturæ non eſt adſcribendum (id enim dicere prorſus abſurdum eſſet) neceſſe eſt ut alteri, nempe humanæ, ſermo iſte conveniat. Dicere enim id neutri competere, ſtultum eſſet. Recte igitur homines iſti ſentiunt & loquuntur, quantum hactenus Majeſtati noſtræ conjectari licuit*. Ille verſo rurſum, *Manifeſte*, inquit, *errant in fide*. Atque in his diremptum eſt colloquium. At paulo poſt ſententiam ſuam libello exaratam Imperatori porrexit Demetrius: is vero, *Si*, ait, *condi ſub terram poteſt libellus iſte, defode illum protinus, ne multis cauſa perditionis fiat. Mihi quidem immo-*

Edit. Pariſ. pag. 147.

A λώμασι, καὶ Κύπρου αὐτοῦ φορολογεῖσθαι ἔδωκεν. Ἀλλ' ἐκεῖνος ὀλίγον ἐν τοῖς καθ' ἑαυτὸν ἐπιμείνας χρόνον, πρῶτα μὲν Φιλίππαν τὴν Αὐγούστης κασιγνήτην ἐγγυητὴν ἐποιήσατο, τῶν παρ' ἡμῖν νομίμων ἥκιστα ξυγχωρούντων αὐτῷ. εἶτα λόγῳ οὐδενὶ ταύτης ἀποσχόμενος, ἐπὶ Παλαιστίνης μετέβη, χρήματα τοῦ Βασιλέως πλεῖστα συνεπαγόμενος, ἃ Κιλικίας τε αὐτῆς καὶ τῆς Κυπρίων ἐξεφορολόγηκε γῆς. Ἐνταῦθα τῇ τοῦ Σεβαστοκράτορος Ἰσαακίου ἐντετυχηκὼς θυγατρὶ, ἣ Βαλδουΐνῳ, καθάπερ εἴρηται, τῷ Ῥηγὶ ξυνοικήσασα, ἐπειδήπερ ἐκεῖνος ἀποθάνοι, καὶ τὰ τῆς ἀρχῆς ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν μεταπέσοι τὸν αὐτοῦ, ἐνταῦθα ἐπεκαθῆστο πόλεως χηρεύουσα. Θαμά τε ἐφοίτα παρ' αὐτὴν ἅτε ξυγγενῆ, καὶ ὁμιλίας τινὰς ἰδιαζούσας ἐποιεῖτο τῇ ἀνθρώπῳ. B προβαίνων δὲ καὶ ἐκτόπως ἠράσθη ταύτης, ἄθεσμόν τινα καὶ ἀνόσιον ἔρωτα, ἕως ἂν πλησιάσας αὐτῇ, ἀπέλαβέ τε ἐκεῖθεν, καὶ ἐπὶ τὴν Σαρακηνῶν σὺν αὐτῇ χώραν ἦλθεν. ἐξ ἧς καὶ παῖδας ἐπεποίηντο ὕστερον. Τότε δὲ πολλήν τινα γῆν ὀθνείαν περιελθὼν, εἶτα καὶ εἰς τὴν ἑῴαν Ἰβήρων ἐμβάλλει χώραν. Οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον αὖθις ἐπὶ τοὺς Πέρσας ἦλθε σὺν τῇ γυναικί. ὅθεν συχνὰς ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων ποιούμενος ἐμβολὰς, πολλούς τε ἀνθρώπων ἀνδραποδιζόμενος, ὁ κακοδαίμων, ἁρπάγματα τοῦ πολέμου Πέρσαις παρεῖχε. δι' ἃ καὶ ἀναθέματι πρὸς τῆς Ἐκκλησίας ὑποβέβληται.

β'. Ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον ζήτησίς τις ἐν Βυζαντίῳ ἀμφὶ τῇ Χριστοῦ συμπέπτωκε δόξῃ, ἀπ' αἰτίας τοιᾶς δέ. C Ἦν τις Δημήτριος, Ῥωμαῖος μὲν γένος, Λάμπης δὲ κώμης ὡρμημένος Ἀσιανῆς, παιδεύσεως τῆς ἐγκυκλίου καὶ μαθημάτων τῶν ἐκτὸς, ὀλίγα οἶμαι μετεσχηκὼς, δόγμασι δὲ ὡς ἐπὶ πᾶν τοῖς θείοις ἐνσχολάζων, καὶ ἀπείρατόν τινα περὶ ταῦτα κατατείνων ἀδολεσχίαν ἀεί. Οὗτος πολλάκις περὶ τὴν Ἑσπέραν καὶ ἔθνη πρεσβεύσας τὰ Ἰταλικὰ, κορύζης μεστὸς ἐκεῖθεν ἐπανήκει, καὶ ἐπραγματεύετο ἄλλα τε πολλὰ, καὶ δὴ καὶ τὴν Θεοῦ φύσιν οὐδέποτε ἀνίει πολυπραγμονῶν. πρᾶγμα οὐδενὶ ἄλλῳ, ὅτι μὴ διδασκάλοις, καὶ τῶν ἱερέων ἐφειμένον τοῖς ἀριστεύουσιν, οὐκ ἔτι δὲ καὶ Βασιλεῦσι διὰ τὸ ἀξίωμα ἴσως. Τότε δὲ ἐκ τῆς χώρας ἀναζεύξας Ἀλαμανῶν, ἐμφανῶς D ἑτεροφρονεῖν τὰ τῇδε διετείνετο ἔθνη, καὶ ποτὲ τῷ Βασιλεῖ διομιλούμενος, τοιά δέ τινα συνεῖρε. Πυνθανομένου δὲ τοῦ Βασιλέως, τίνα ταῦτα εἶεν, ὑπολαβὼν ἐκεῖνος αὐτίκα τὸν πάντα διεξῄει λόγον. εἶχε δὲ οὕτως. Ἐλάττω τὸν αὐτὸν καὶ ἴσον τῷ φύσαντι Θεῷ λέγειν τολμῶσι. Βασιλέως δὲ, Τί δὲ, οὐχὶ καὶ Θεὸν τὸν αὐτὸν καὶ ἄνθρωπον φαμὲν, εἰπόντος; ὁ δὲ, Ναὶ, εἶπεν. Οὐκοῦν, Βασιλεὺς ἔφη, ἐν τῷ ἄνθρωπος μὲν τὸ ἧττον, ἐν δὲ τῷ Θεὸς, τὸ ἴσον ὁμολογοῦμεν. Ταυτὸ δὲ τοῦτο καὶ τοῦ Σωτῆρος ἀκούομεν λέγοντος. φησὶ γάρ που, Ὁ Πατήρ μου μείζων μου ἐστί. καὶ εἰ μὴ θατέρᾳ τοῦτο προσαρμόσειεν φύσει (ἀτοπώτατον γὰρ) E ἀνάγκη λοιπὸν τῇ ἑτέρᾳ τὸν λόγον προσάπτειν. τὸ γὰρ μηδετέρᾳ λέγειν, ἀνόητον. ἄρα καλῶς τοῖς ἀνθρώποις ὁ λόγος ἔχει, ὅσα γε πρὸς Κράτος εἰδέναι τὸ ἡμέτερον. Ὁ δὲ καὶ πάλιν, Ἀλλὰ περιφανῶς ἀσεβοῦσιν, ἔλεγε. τότε μὲν οὖν ἐν τούτοις τὸν διάλογον ἔλυον. Ὀλίγῳ δ' ὕστερον, καὶ βιβλίῳ τὰ δοκοῦντα αὐτῷ Δημήτριος ἐνθέμενος, τῷ Βασιλεῖ ἐκόμισεν. ὁ δὲ, Εἴγε, ἔφη, ὑπὸ γῆν αὐτὸ κατακρύψαι δυνατὸν ἦν, αὐτίκα τοῦτο κατάχωσον, ὡς μὴ ἐντεῦθεν ὀλέθρου πολλοῖς πρόξενος ἔσῃ. ἐμοὶ γὰρ ἀραρότως ἐ-

Digitized by Google

A » χειν συμβαίνει τὰ ἐς τὴν θεωρίαν ταυτηνί, καὶ οὐκ », ἄν τις ῥᾳδίως οἶμαι αὐτῆς μετεξελεῖν παρακινεῖν. Ἀλλ' ἐκεῖνος ἔτι μᾶλλον θρασὺς ἦν, ἰδίᾳ τε καὶ ἐν συλλόγοις αὐτὸ προέφερεν. Ἤδη δὲ καὶ τῶν Ἀρχιερέων ἐκοινοῦτο πολλοῖς, καὶ τοῖς ἐκ τῆς Λευιτῶν μερίδος, οὓς Διακόνους καλοῦμεν. Ἐπεί τε συμφωνοῦντας αὐτῷ πολλοὺς εὑρίσκεν, ἔτι μᾶλλον ἀναφανδὸν κατὰ τῶν τὸ ἔλαττόν πως πεφρονηκότων ἐπῄει καὶ ἐφέρετο. Προϊόντος, ἐπὶ μέγα ἤρθη τε νεῖκος, καὶ οὐκ ἦν οὐδαμοῦ, ὅς τις τῷ τόπῳ καὶ ἐλάλει καὶ ἐζήτει, κἂν ὁποιασοῦν ἐτύγχανε μερίδος ὤν. Ὡς δ' οὖν ταῦτα Βασιλεὺς ἔγνω, τὸ μὲν ἐπὶ κοινῆς προθεῖναι ζητήσεως ὤκνει καὶ ἀνεδύετο, σὺν εὐλαβείᾳ τῷ πράγματι προσφερόμενος. B ὁρῶν δὲ σχεδόν τι μὴ ἅπαντας ἐς γνώμην τῷ Δημητρίῳ νεύοντας, ἕνα καθ' ἕνα, ἤδη δὲ καὶ ξυνδύο καὶ τοὺς πλείους παραλαμβάνων, ἐδοκίμαζε τὰ λεγόμενα. οὕτω τε πολλοὺς αὐτῶν ἐπὶ θατέραν μετῴκισε δόξαν, μὴ ἔχοντας ἀντιλέγειν οὐδέν. Καὶ γὰρ εἰ καὶ παιδείας ἄγευστος Λογικῆς ἦν, ἀλλὰ φύσεως ὀξύτητι, καὶ μεγαλείῳ νοήσεως πάντων καθάπαξ ἐκράτει, τῶν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις γεγενημένων ἀνθρώπων. Καὶ οὐκ ἦν ὅς τις ἀρνοῖτο ταῦτα, μὴ ὅτι τῶν ἐν Βασιλέως ἀναστρεφομένων τὰ πολλὰ, ἃ γὰρ ἂν θωπείας ὑποπτεύσειέ τις ἐνταῦθα, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν ἄλλων ἀγνώστων αὐτῷ. κἄν τι διερμηνεῦσαι προθυμηθείη, σὺν ἐξαισίᾳ C τινὶ προμηθείᾳ καὶ σαφηνείᾳ καὶ φύσεως ἁπλότητι τοῦτο διεξῄει. κἂν ὁποιουδή τινος τῶν Φιλοσοφίας ἤρτητο τὸ ζητούμενον εἰδῶν, Φυσικῶν ἢ Θεολογικῶν, καὶ καθάπαξ τῶν ἄλλων. Ἠσχόλει γὰρ ἑαυτὸν τοῖς τε θείοις καὶ τοῖς ἐκτὸς ἀκροάμασι, πολλοῦ τε ἀμφοτέρων, Ἄρεός τε καὶ Ἑρμοῦ, λόγον ἐποιεῖτο, καίτοι σχεδὸν πολεμίων ἔργων οὐδένα καιρὸν ἀνιείς. Ὁ μὲν οὖν οὗτος, ὅπερ ἐλέγομεν, πολλοὺς τῶν ἐντυγχανόντων ἐς γνώμην μετετίθει τὴν ἑαυτοῦ. Τὸ γὰρ πρότερον οὐδεὶς ἦν, ὅς τις οὐχὶ τῆς ἀντικειμένης αὐτῷ μοίρας ἦν, ὅτι μὴ Λουκᾶς, ὁ τηνικαῦτα τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς ἐφεστώς, ὃς καὶ αὐτὸς οὐδαμῇ παρ- D ρησιάζεσθαι ἔτι ἐτόλμα, καὶ Διακόνων οὐ πλείους τῶν ἕξ. Οἱ καὶ δὴ ἄλλοι ἅπαντες, ὡς ἐκ τῆς ἰδίας τῷ Βασιλεῖ κοινωνίας πολλοὺς τῶν κατ' αὐτοὺς ἀπορρέοντας ἑώρων χορῷ, οἰηθέντες τῇ ἀφορμῇ τῆς νοήσεως καὶ τῇ τῆς γλώττης εὐστροφίᾳ ἐν ταῖς ἰδιαζούσαις τοὺς πολλοὺς αὐτῶν εἰς ἑαυτὸν ἐφέλκεσθαι συνουσίαις. ἔστησαν παρ' ἑαυτοῖς, μηκέτι μηδένα κατὰ μόνας καὶ ἐν παραβύστῳ τῷ Βασιλεῖ ἐντυγχάνειν αὐτῷ. Κἂν γὰρ μὴ νῦν, ἀλλ' ὀψὲ καὶ μετὰ ἀποβίωσιν ἀναθέματι πάντως ὑποβληθήσεσθαι ἔλεγον, συνελεύσεις ἔς τε ἀλλήλων, καὶ δὴ καὶ ὑπερεχόντων τινῶν ποιούμενοι οἰκίας. Ὧν οὐδὲν ἔτι συνειδὼς ὁ E Βασιλεὺς, Εὐθύμιόν ποτε τῶν Νέων Πατρῶν Ἀρχιερέα ἰδίᾳ καλέσας, ἀνεπυνθάνετο τῶν εἰρημένων, γυμνάζειν τε σὺν αὐτῷ τὴν δόξαν ἤθελεν. ὁ δὲ μεμυκὼς τὰ χείλη σιγῇ ἵστατο. Τοῦ Βασιλέως δὲ τὴν αἰτίαν ἐρομένου τῆς σιωπῆς, τὸν πάντα λόγον ὑπολαβὼν ἐκεῖνος διεξῄει. Θυμήνας οὖν ἐπὶ τούτοις, καίτοι οὐ πρότερον εἰθισμένον αὐτῷ τοῦτο, ὅ, τι γὰρ ἂν πράττοι σὺν εὐσταθείᾳ, καὶ ἀκροχολίας ἔπραττεν ἔξω, ἠπείλει γε κατὰ κρημνοῦ τοῦτον ὠθήσειν, εἴ γε αὐτοὶ τὴν ὑγιῆ περὶ Θεοῦ διαστρέφον-

A *ta ſuper ea quæſtione ſtat ſententia, neque facile quis ab illa me dimoveat.* Cæterum inſolentior etiam factus, libellum privatim ac publice in cœtibus proferebat: atque cum ipſis etiam Epiſcopis, Levitarumque ordine conſpicuis, quos Diaconos vocamus, de illo diſſerebat. Cum vero jam plurimos in ſuam pertraxiſſet ſententiam, manifeſtius contra eos qui *minoris* opinione tenerentur inſurrexit, adeo ut maxima deinceps excitaretur contentio, cum occurreret nemo, cujuſcumque eſſet dignitatis, qui obloqui, & ab eo inquirere quidpiam auderet. Quæ ut Imperatori comperta fuerunt, publico quidem examini hanc ille committere controverſiam præ religione quadam in dies differebat. Ubi B vero omnes propemodum in Demetrii opinionem inclinare vidit, ſingulos primo, inde binos, & plures ad ſe vocans, agitata & diſcuſſa quæſtione, plurimos ex iis, cum quid opponerent non ſuppeteret, in alteram perduxit ſententiam. Licet enim Logicam & Dialecticam non attigiſſet, præſtantia tamen ingenii & acumine, mentiſque & animi magnitudine cæteros omnino, qui noſtra ætate vixerunt, homines præcellebat. Et nemo hæc inficiabitur, non eorum modo qui cum Principe ſæpius verſantur, quorumque ſuſpecta haberi poſſet adulatio, ſed & aliorum, qui ei prorſus C ignoti ſunt. Si quid enim interpretari vellet, id ſingulari accuratione & perſpicuitate, necnon & nativa ſimplicitate referebat, ex quacumque demum Philoſophiæ parte deducta eſſet quæſtio, ſive ex Phyſica, ſive ex Theologica, cæteriſque aliis. Exercebat enim ſeſe in divinis perinde ac humanioribus diſciplinis, & magno utrumque habebat loco, Martem & Mercurium, etſi nullo propemodum tempore illi a bellicis curis vacaret. Ille itaque, uti diximus, complures ex iis, quibuſcum congreſſus eſt, ad ſuam perduxit ſententiam. Primum enim nemo erat, qui non partis eſſet ſibi adverſæ, præterquam Lu- D cas, rebus Eccleſiaſticis tum præpoſitus, qui & ipſe nec aperire libere mentem ſuam audebat, cum ſex non amplius Diaconis. Cæteri autem omnes, ut pleroſque poſt familiare cum Imperatore colloquium a ſuis partibus abſcedere viderunt, in ſecretis iſtis congreſſibus, ingenii ſolertia, ac linguæ lenocinio ad illius eſſe pertractos ſententiam rati: apud ſe ſtatuere, ut nemo e ſuis deinceps ſolus aut ſecreto, cum Principe colloqueretur. Quippe, etſi non in hac vita quidem, tandem tamen poſt mortem anathemati omnino eſſe ſubdendam ajebant. Ad hæc mutuo in ædibus ſuis, & Principum aliquot E virorum conventus inſtituerunt, quorum omnium ignarus Imperator, Euthymium Novarum Patrarum Epiſcopum in ſecretum abductum, de hac controverſia percontatur, hancque cum illo agitare ſe velle quæſtionem ait. At is labia occludens, ſilebat. Exquirente autem Imperatore cauſam ſilentii, tum reſpondens ille, rem omnem explicuit. Ex quibus non modice commotus Princeps, itaque ſuccenſus, quod alias ſolitus non erat, utpote qui cum animi conſtantia, & præter iracundiam quælibet ageret, comminatur eum de excelſiori loco præcipitem ſe daturum, ſi qui aſ-

Edit. Pariſ. pag. 148.

pag. 149

num de Deo doctrinam perverterent, ſibi eam criminoi ducerent. *Sed ut intelligatis*, inquit, mutata primum voce, *quales vos, & quomodo de Deo ſentientes, probra mihi ingeritis (ego autem injuriam tranſmitto, ne ea tenenda pauloque rigidior, veræ rectæque doctrinæ officere videar: bonorum enim operum cum pravis ſimilitudo, ad animos etiam, unde utraque proveniunt, pari labe aſpergendos ſufficiat) agite, arma induite, ut mecum tandem ſolo contra vos venturo, non manuum vi, ſed rationum & argumentorum pondere, depugnare poſſitis. Victus enim ego, odi viciſſe videri. Et teſtis mihi eſt hæc actio. Manifeſta quippe affectus injuria, ut vides, ab ultione abſtineo. Minime autem oportuerat vos ea in angulis proferre. Quis enim vos ad id coegit? aut quis libertatem abſtulit? Quando ego ſedens pro tribunali dicendi facultatem denegavi? Quid inde ego lucri referam, ſi ineptam ac inſulſam opinionem defendero? Igitur ut non pudeat, quod non ſatis eruditæ linguæ animique exiſtam, quod jam multis veſtrum accidit (licet ejuſmodi numquam profeſſus ſim) ſupereſt omnino, ut quam de Deo habeo opinionem, non prodam aut deſeram. Si vero aliquis nova quæpiam docere me velit, quæ Scripturis ſacris conſentanea ſint, in illius ſententiam tranſire haud verebor. Unum hoc interea obſervetur, ut non irrideatur Deus: pro illo enim millies ipſe contumeliam patiar.* Hæc tum ibi geſta. Paucis vero deinceps elapſis diebus, libros complures, quotquot prædictam controverſiam videbantur explanare, produxit, communique concilio rem decidendam ſtatuit. Deſcivere igitur undique quamplures ab adverſa parte, ita ut univerſi cum cæteris Patriarchis eamdem amplexati ſententiam, Imperatorem ſacrarum Scripturarum ſcientia cæteros anteire confiterentur. Lucæ autem indignabantur propalam, dicteriiſque eum inceſſebant, atque adeo hominem throno depellendum inclamabant, viri rerum gerendarum prorſus imperiti: ut qui cum Lucæ (& Imperatoris multo ante) ſententia victos ſe profiterentur, deprehenſique ab iis eſſent a vera fide alieni, nova tamen crimina in eum conjicerent. Unde factum, opinor, ut & Princeps eos damnaret, quod animo affectibus præoccupato in Lucam ferrentur. *Sed hæc*, inquit, *differantur tantiſper: iſta etiam, ubi res præſentes abſolverimus, examinabimus, & finem iis decentem imponemus.* His itaque repulſis, decreta confirmarunt, quibus ipſe etiam ſubſcripſit Imperator. Eadem vero poſtea lapidibus inſcripta in Templo ſanctæ Sophiæ collocavere ad ingredientium partem ſiniſtram. Atque ita finita eſt illa controverſia. Illud equidem ſemper hujuſmodi in rebus ſenſi ac credidi, Dei naturam curioſius inquirere homini nefas eſſe. Cæterum quod in principe iſto admiratione dignum mihi viſum eſt, nunc exponam. Diſceptanti aliquando ſuper hoc ipſo (ſex enim totos annos agitata eſt in circulis ea quæſtio) accurrens quidam e domeſticis miniſtris, Auguſtam feciſſe abortum, ac deinde prolis maſculæ, in aurem inſuſurravit. Sed ille nec vultu affectum prodens, ad ea quæ tum diſceptabantur intento ſemper animo ſedit. Qua tum finita diſputatione, ante Sacerdotum pedes procumbens, *Modo*, inquit, *Patres ſancti, adfertur mihi ex Gynecæo, filium, ſpem mihi maximam, aborta periiſſe. Sed San-*

Edit. Pariſ. pag. 150.

A τὴς δόξαν, αὐτοῦ ταῦτα ἐπικαλοῦσιν. Ἀλλ᾽ ἵνα, ἔφη, μεταβαλών, γνώσεσθε, πρῶτον, οἵ τινες ὄντες, καὶ ὅπως ποτὲ περὶ Θεοῦ φρονοῦντες, σκώμματά τε ἐπιρρίπτετε κἀμοί. ἀνέχομαι δὲ ὑβριζόμενος, ὡς μὴ δόξαν ὀρθὴν αὐθεκάστῳ διαβάλλοιμι πράξει. αἱ γὰρ πρὸς τὰ φαῦλα τῶν ἀγαθῶν ἔργων ὁμοιότητες, ἱκαναὶ καὶ τὰς γνώμας ταυτίζειν, ἐξ ὧν ἑκάτεροι προέρχονται. Ἀνθοπλίσασθε τοίνυν ὅπως μοι μόνῳ τῶν ἁπάντων ἀπεναντίας ὑμῖν ἥξοντι συμπλακήσασθαι λοιπὸν δυνηθῆτε, οὐ βίᾳ χειρῶν, ἀλλ᾽ ἐνεργείᾳ λόγου. Μισεῖται γάρ μοι νικᾶν ἡττωμένῳ, καὶ μάρτυς ἡ πρᾶξις ἤδη. σαφέστατα γὰρ περιυβρισμένος, ὥσπερ ὁρᾷς, ἐπέχω τὴν ἄμυναν. καί τοι ἔδει μὴ ἐν γωνίαις ὑμᾶς ταῦ-
B τα διασύρειν. τίς γὰρ ὑμᾶς καὶ ἐβιάσατο; ἢ τὶς τὴν παρρησίαν ἀφεῖλε; πότε μοι πρὸ τοῦ βήματος ἀπειώθητε λέγοντες; τί κερδανῶ αὐτὸς, εἰ δόξῃ παρείσαμαι ἀλλοκότῳ. ἄρα ὡς μὴ τὴν περὶ λόγους μοι δόξαν αἰσχυνῶ, ὅπερ ἤδη πολλοὶ τῶν καθ᾽ ὑμᾶς ἔπαθον (καὶ μὴν οὐδέποτε τηλικαῦτα ἐπήγγελμαι) λείπεται πάντως, ἵνα μὴ περὶ Θείου δόξαν καταπροδῶ. Εἰ δέ τις μεταδιδάξαι με ἀξιοίη, τὴν γνώμην συμφώνους γραφαῖς λαλῶν ταῖς ἱεραῖς, οὐδεμία μοι πάντως αἰσχύνη ἐπ᾽ ἐκεῖνα μεταθέσθαι. ἓν δὲ μόνον τοῦτο τετηρήσθω, ἀνύβριστος Θεός. Ὑπὲρ τούτου γὰρ μυριάκις αὐτὸς ὑβριζόμενος ὑπενέγκω. Ταῦτα μὲν τῇδε ἐχώρησαν. Ἡμερῶν
C δὲ ὀλίγων ὕστερον, βίβλους τε, ὅσαι τε περὶ τούτων διετρανοῦσιν, ἐκόμιζε συχνὰς, κἀπὶ κοινοτέρας τὸ πρᾶγμα προὐτίθει ζητήσεως. Ὑπέρρεον οὖν ἑκάστοτε συχνοὶ τῆς ἀντιθέτου μοίρας, ἕως ἅπαντες ἅμα Πατριάρχαις τοῖς ἄλλοις ὡμοφρόνησάν τε, καὶ τὸν Βασιλέα τῆς τῶν γραφῶν μᾶλλον ξυνιέναι ὡμολόγουν διανοίας. Τῷ γε μὴν Λουκᾷ ἐχαλέπαινόν τε περιφανῶς, καὶ σκώμματα προσῆγον, δι᾽ ἃ τοῦ θρόνου κατασπᾶν ἐπεβοῶντο τὸν ἄνθρωπον, πάνυ ἀμαθῶς τοῖς πράγμασιν ἐφιστάνειν εἰδότες. Τῆς Λουκᾶ γὰρ ἡττῆσθαι ὁμολογήσαντες γνώμης, ὅτι καὶ τοῦ Βασιλέως πολλῷ πρότερον, ἁλώσιμοί τε αὐτοῖς ἐς τὴν θρησκείαν γεγονότες. οἱ δὲ ἐγκλημάτων ἑ-
D τέρων ἐγγράφοντο τοῦτον. Ἐφ᾽ οἷς οἶμαι καὶ Βασιλεὺς αὐτῶν καταγνοὺς, σὺν ἐμπαθεῖ τινὶ λογισμῷ τοῦ Λουκᾶ ἐπιφυομένων. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη, πῶς ἀποκείσθω. ὁπηνίκα δὲ τέλος ἕξει τὸ τῶν παρόντων, βασανισθήσεται καὶ ταῦτα, καὶ τέλος αὐτοῖς ἐπιθήσομεν τὸ προσῆκον. ἐφ᾽ οἷς ἀποκριθέντες, ἐκύρουν ἤδη τὰ δεδογμένα. Βασιλεὺς δὲ ὑπεσημήνατο τούτοις. καὶ τὸ λοιπὸν λίθοις ἐγκολαψάμενοι τὴν γραφὴν, ἐπὶ τοῦ Σοφίας ἱεροῦ, ἀριστερᾷ εἰσιόντι, φέροντες ἔστησαν. Καὶ τέλος ἤδη εὕρατο τὰ τῆς ζητήσεως. Ἐγὼ δὲ ἐκεῖνο περὶ τῶν τοιούτων ἀεὶ φρονῶν διατετέλεκα, ὅτι δὴ φύσιν Θεοῦ πολυπραγμονεῖν ἀν-
E θρώπῳ γε ὄντι οὐκ ἀνέγκλητον. Ὅγε μὴν θαυμάζειν ἔχω τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου, αὐτίκα μοι λελέξεται. Συζητοῦντί ποτε περὶ τούτου αὐτοῦ, ἐπὶ ἓξ καὶ γὰρ ἐνιαυτῶν παρετέτατο κύκλους τὰ τῆς ἀμφισβητήσεως, τῶν τις περὶ τὴν βασιλικὴν ἀμφιπονουμένων ἐγένετο ἑστίαν, ἀγγέλλων οἷον αὐτοῦ ἡσυχῇ, ἠμβλωκέναι τὴν βασιλίδα, εἶτα ὅτι ἄρρεν. Ὁ δὲ οὐδ᾽ ὅσον ἐν σχήματι τὸ πάθος ἐπιδειξάμενος, καθῆστο προσανέχων τοῖς λεγομένοις. Ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχε τὰ τῆς τηνικάδε ζητήσεως, ὄρθιος ἀναστὰς, ῥίπτει παρὰ τοὺς τῶν Ἱερέων πόδας ἑαυτόν. Καὶ ἄρτι μοι, ἔφη, πατέρες ἱεροί, λόγος ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος ἦλθεν, ἐκτετρῶσθαι

„ παῖδα μοι λέγων ἄῤῥενα, μεγίστην ἐλπίδα ἔμοιγε. „ Ἀλλ᾽ αἰτοῦμαι διὰ τῆς ὑμετέρας ἁγιότητος, πέμψατέ τινα „ πρὸς Θεὸν ἱκετείαν, πέμψατε ἀντιβολῶ. εἰ μὲν „ οὐκ ὀρθῶς ἔγωγε περὶ τοῦτον διὰ τὸν ἱερὸν ἐναγωνισάμενος „ ἀγῶνα, μηκέτι μηδ᾽ εἰσέπειτά μοι πλεοφορηθείη „ σπέρμα γένους ἑκατέρου μηδὲν, μηδ᾽ ἐπὶ τέλος ἐλπίδων „ τῶν ἐμαυτοῦ. εἰ δ᾽ ἀρεστὰ Θεῷ τὰ τῆς ἐμῆς γνώμης ἐ- „ στὶν, οὐκ εἰς μακρὰν μοι τὴν ἐλπίδα παρέξοιτο ταύ- „ την. Ὁ μὲν τοσαῦτα εἰπὼν, ἀνίστατο χᾶθεν. οἱ δὲ ἐς γόνυ κλιθεὶς ἕκαστος, σὺν δάκρυσι Θεὸν ἐπεκάλουν. τότε μὲν οὖν ἐπὶ τούτοις ἀπαλλάγησαν. Οὔπω δὲ χρόνος ἐξῆει συχνὸν, καὶ τίκτει παῖδα Βασιλὶς, γλύμμα χαρίτων, φύσεως ἄνθος. ἀλλὰ τοῦτον μὲν ὁποῖός τις ἦν ἰδεῖν, ὁ λόγος ἐν δέοντι διαγράψει μοι. Τὰ δὲ τῶν ἀγώνων ἐκείνων ἐν τούτοις ἐτελεύτα. Λουκᾶς δὲ, ἐπειδὴ μηδὲν οὔτι καὶ λόγου ἄξιον πρὸς τῶν κατηγορούντων αὐτοῦ προσετίθετο, ἐπὶ τοῦ θρόνου ἔμεινεν αὖθις. Ἰωάννης δὲ ὁ τῆς Κερκυραίων λαχὼν, καὶ μοναχῶν τις, ὃν ἐπεκάλουν Εἰρηνικὸν, τῇ προτέρᾳ ἐπιμείναντες δόξῃ, ἀναθέματι ὑπεβέβληντο, ἄλλοι τε ἐξῆς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἐξαςραιέθησαν καταλόγων.

γ΄. Ὁ δὲ τῶν Οὔννων Ῥὴξ τὰ καθεστῶτα πάλιν κινήσας, Διονύσιόν τινα τῶν παρ᾽ αὐτῷ ἐπιφανῶν, ἄνδρα πολέμων πολλῶν ἔμπειρον, στρατεύματι μεγάλῳ Σιρμίου καὶ πάλιν ἀντιποιηθῆναι ἔπεμψεν. ὃ πυθόμενοι οἱ τῶν Ῥωμαίων Στρατηγοὶ, βουλευτήρια σφίσι περὶ τούτου ἐποίουν. συνέβαινε μὲν τὰ τῆς βουλῆς, οὐκ ἐπὶ τὸ Ῥωμαίοις ξυνοῖσον, ὁρώντων τῶν βουλευτῶν, ἀλλ᾽ ὡς ἄντις παραλογίσαιτο τὸν ἕτερον. Μάλιστα μὲν ἄμφω τὼ Μιχαὴλ, ὃ, τε Γαβρᾶς ἐπικέκλητο, Δοὺξ τῆς τῇδε χώρας τελῶν, καὶ ὁ Βρανᾶς, στρατεύματος ἰδίᾳ κατάρχων καὶ αὐτὸς, ἀμφοτέρω μὲν πολεμιωτάτω. ἀλλ᾽ ὁ Βρανᾶς ἐκράτει μᾶλλον. Βουλευομένοις τοίνυν, ἐπειδήπερ ἐδόκει νύκτωρ ἐπιθέσθαι Διονυσίῳ, ἄραντες πανστρατὶ πρόσω ἐχώρουν. Γεγονότες δ᾽ ἔνθα Διονύσιον στρατοπεδεύεσθαι συνέβαινεν, ἐπειδὴ παντάπασιν ἀνδρῶν ἔρημον τὸ στρατόπεδον εὗρον, ὑποδείλαιον ἦρξαντο. ἱκανὸς γὰρ, εἴπερ τι, χῶρος ἔρημος καὶ ἀθεὰς διατριβὰ, ψυχὴν ἐπὶ πολεμίας κατασεῖσαι στρατιωτικήν. Ἰχνοσκοποῦντες δ᾽ ὅμως ἐπορεύοντο. καὶ τάχα ἄν τε καὶ ἔπραξαν, εἴγε προϊαίτερον τοῖς Οὔννοις ἐπέθεντο. Τότε δὲ ἐπεὶ ἡμέρα ἤδη διαφανὴς ἦν, αἰσθόμενοι Οὖννοι, τούς τε ἵππους εἰσελαύνειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἤρξαντο (ἐτύγχανον γὰρ ἐπὶ νομὴν ἀναθέντες) καὶ τοῖς πρὸ τῶν σκηνῶν ἐξ ἔθους ἀεὶ ἑστῶσιν ἐπιβαίνοντες, φαλαγγηδὸν ἐτάττοντο. Ῥωμαίοις τε σὺν ἀκοσμίᾳ πολλῇ φερομένοις ἰδόντες (τοῖς γὰρ τὴν ἵππον ἐλαύνουσιν ἐπιθέμενοι Οὔννοις, οἱ πλείους ἐσκεδάσθησαν) ἐπέλασάν τε αὐτοῖς, καὶ τρεψάμενοι, εἰς τοὺς κατόπιν ἰόντας τῆς Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος συνελάσαι ἴσχυσαν. ἐφ᾽ οἷς συνταραχθέντες ἐκεῖνοι, ἐς ὑπαγωγὴν ἔκλιναν. Καὶ τὸ λοιπὸν ἀνακαρέτος Ῥωμαῖοι ἔφευγον, οἰηθέντες πολλῷ πλείονα τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπιδεῖσθαι σφίσι στρατιᾶς. Τὴν γὰρ τοῦ ἀληθοῦς γνῶσιν τε καὶ διάκρισιν κομιδῇ ὀλίγοις ἀνθρώπων ἐν τοῖς τοιούτοις ἐστὶν εὑρεῖν. ὅθεν καὶ ταχὺ, πάντων ἀπαγορευσάντων, μέχρι μέν τινος ἔστησαν ἀμφοτέρω τὼ στρατηγὼ σὺν τοῖς σημείοις καὶ ὀλίγοις τῶν ἀμφ᾽ αὐτοὺς, οἰόμενοι ἐπισυστήσεσθαι αὖ Ῥωμαίων τινάς. ὡς δὲ οὐδεὶς ὑφαμόθεν συνίστατο τούτοις, νῶτα λοιπὸν ἔδοσαν καὶ αὐτοί. Ἀλλ᾽ ὁ μὲν Βρανᾶς μεταξὺ ἐπιστραφεὶς, τῶν τινὰ πολεμίων δόρατι ἔπαισεν. ὅτε δὴ καὶ ἐμφανῶς ἐ-

ditatem veſtram obſecro, preces ad Deum fundite, orateque, ut ſi in eo ſacro certamine non recte ſanaque fide deſudavi, nulla mihi deinceps utriuſque ſexus proles ad maturam ætatem perveniat, nec votis umquam potiar meis: ſin autem grata Deo noſtra fuit ſententia, hanc ſpem meam non in longum tempus protrahat. Quibus dictis, humo ſe tollit. Illi autem in genua flexi, cum lacrymis Deum invocant, iiſque peractis precibus, digrediuntur. Neque multum effluxit temporis, cum puerum genuit Imperator, gratiarum imaginem, florem naturæ. Sed quali fuerit is forma, congruenti loco pluribus exequemur. Et in his finem habuere ejuſcemodi quæſtiones. Lucas autem, cum nihil gravioris momenti ei ab adverſariis objiceretur, in ſede rurſum permanſit. At Joannes Corcyræorum Epiſcopus, & Monachus alius, cognomento Irenicus, in priori ſententia perſiſtentes, excommunicationi ſubditi ſunt, aliique inſuper ex Eccleſiaſticis catalogis deleti.

III. Interea Hungarorum Rex, ruptis rurſum fœderibus, Dionyſium quemdam ex aulæ Primatibus, virum qui multis jam in bellis inclaruerat, cum ingenti exercitu ad Sirmium iterum occupandum mittit. Quod ſtatim atque percepere Romani Duces, quid in eo rerum ſtatu eſſet agendum deliberant. Sed non in Romanorum commodum proceſſit ejuſmodi conſilium, utpote in id intentis conſiliariis, ut alius alium deciperet: utroque in primis Michaele, Gabra nimirum, qui Dux erat regionis, & Brana, qui & ipſe exercitui præerat, ſibi invicem infenſiſſimis. Verum prævaluit Branas. Cum igitur Dionyſium nocte adoriri vellent, quandoquidem ita inter ſe decreverant, motis inde caſtris, cum omnibus viribus ulterius ſunt progreſſi. Ubi ad eum pervenere locum, in quo ſua Dionyſius caſtra poſuerat, nullumque omnino in iis invenere exercitum, tum eos occupavit pavor. Si quid enim aliud, locus certe deſertus & incognitus in hoſtium ſolo, ad commovendos militum animos plurimum valet. Nihilominus iter agebant, eorum ſubinde obſervantes veſtigia: & forte confeciſſent quidpiam, ſi maturius adorti fuiſſent Hungaros. Tum enim clara jam luce, ut id illi advertere, equis qui in paſcuis erant, in caſtra abactis, & cæteris qui ante tentoria ſtare de more ſolent, conſcenſis, in turmas ordinantur: mox ut Romanos negligenter & incompoſite ferri vident, illos invadunt. Plurimi enim ex iis, dum Hungaros, qui equos in caſtra agebant, adoriuntur, ſeſe huc illuc effuderant; fuſiſque iis, cæteros, qui Romanam phalangem a tergo ſequebantur, propulere etiam. Ex quibus perculſi Romani, receptum primo cogitarunt, ac deinde, longe majorem ſuo inſtare exercitum rati, in fugam ſeſe conjecere. Veritatem enim aut cognoſcere, aut dijudicare iis in momentis pauci admodum mortales ſciunt. Protinus itaque omnibus diſcedentibus, aliquamdiu cum ſignis, & pauci ex ſuis, reſiſtere Dux uterque, aliquot adhuc ſecum permanſuros Romanos rati. Sed ubi nemo uſquam cum iis ſtetit, terga & ipſi tandem dederunt. Branas interea converſus, unum de hoſtibus haſta percuſſit. Tum demum quod in conſilio

Edit. Pariſ. pag. 151.

prius inter eos diſſidium interceſſerat innotuit, poſtquam enim fugientem Gabram iterum aſſecutus eſt Branas, irridens ac illudens, *Num*, inquit, *vidiſti, o Sebaſte, ut iterum reſtiterim hoſtibus, eoſque haſta invaſerim*. Illo annuente, *Enimvero*, ait, *per caput Imperatoris, nuſquam vidi te niſi fugientem*. Sic igitur nunc ætatis Romanorum quiſque, ſi de communi agatur commodo ac publica utilitate, egregium nihil conficit: contra vero, ut manu ſtrenuus fortiſque omnibus appareat, nulli labori parcit. At Hungari qui a tergo fugientibus inſtabant, paucos e Romanis cecidere, nec plures admodum cepere, cum eſſent & ipſi pavore haud minimo conturbati: quod inde colligere quivis poteſt. Quidam enim ex pedeſtribus numeris ad Zeugmen uſque fuga delatus, in nullum Romanorum incidit, adeo oſcitanter illi iter faciebant. Tum quidem Dionyſius in immenſum attollere rem geſtam cogitans, paucis in unum collectis interemptorum cadaveribus, humum iis injecit, aggeremque altius eduxit, ſaturum ratus, ut cæſorum inde numerus deprehenderetur. In hunc modum res ibi

Edit. Pariſ. pag. 152. peractæ ſunt. At Imperator ex iis non modice indignatus, ipſe iterum in Hungariam movere inſtituit: atque ut Romanæ fortitudinis hoſtibus daret argumentum, id potiſſimum comminiſcitur. Alexium quidem, cui deſponderat filiam, cum multis copiis, quibus Alexius Protoſtrator præfuerat, verſus Iſtrum miſit, quo Hungaris fucum faceret, quaſi ex conſuetis rurſum locis in eos impetum eſſet facturus. Leonem autem, Batatzem nomine, aliunde cum exercitu perinde magno, maxime vero Valachorum ingenti multitudine, qui Italorum coloni quondam fuiſſe perhibentur, ex locis Ponto Euxino vicinis irruptionem in Hungariam facere jubet, qua ex parte nemo adhuc a primis ſæculis eos invaſerat. Alexius itaque, & alius Romanorum exercitus, cum ad Iſtrum perveniſſent, metum Hungaris fecere, quaſi continuo inde trajecturi. Batatzes autem ab iis, quæ diximus, locis irrumpens, omnia depopulatus, obvia quæque proſternit, hominum ingentem cædem edit, nec pauciores captivos ducit. Ad hæc pecorum equorumque, & aliorum inde animalium greges agens, ad Imperatorem revertitur. Sed ille alteram quoque iis inferre plagam volens, novas in eos rurſus copias miſit: juſſitque, ut ſuperiora adirent loca, & Hungaros qui Tauroſcythicam accolunt, aggrederentur. Iis copiis præerant Andronicus Lampardas & Nicephorus Petralipha, aliique non pauci. Summa autem rerum penes Joannem Ducem, cujus non ſemel meminimus, fuit. Nec diu cunctati, loca longa atque inacceſſa, terraſque hominibus prorſus vacuas emenſi, Hungariam invadunt: & in vicos incidentes frequentiſſimos complures, ingenti præda potiuntur, homines multos cædunt, plurimos captivos faciunt: cumque inde eſſent exceſſuri, confectam ex ære Crucem iſthic loci ſtatuunt, cum hujuſmodi Inſcriptione.

Pannonica quondam numeroſa hic germina ſtirpis
Mars & dura manus ſuſtulit Auſonium.
Imperium Manuel Romæ cum divus habebat,
Comnenum Auguſtæ gloria prima domus.

A γνώσθη τὰ τῆς ἐν βουλῇ πρότερον αὐτοῖς διαφορᾶς. Ὁ γάρ τοι Βρανᾶς ἐπειδὴ φεύγοντι αὖθις συνέμιξε τῷ Γαβρᾷ, ἐπιτωθάζων μάλα καὶ ἐνδιάθρυπτος, Ἆρα, ἔφη, συνεβάλου μοι, ὦ Σεβαστέ, ὅπως ἐπαῦθις “τοῖς πολεμίοις ἀντικατέστην, ἀπὸ δόρατός τε αὐτοῖς “προσηνέχθην. Τοῦ δὲ κατανεύσαντος, Ἀλλ' ἔγωγε “εἶπεν, οὐ μὰ τὴν Βασιλέως εἶδόν σου κεφαλήν, ὅτι μὴ ἀπιόντα. Οὕτως οἱ νῦν Ῥωμαῖοι οὐκ ἐπὶ τῷ κοινῇ συμφέροντι οὐδὲν πεπραγματεύνται ἕκαστος, ἀλλ' ὡς ἄν τις αὐτὸς καλὸς καὶ ἀγαθὸς εἶναι δόξῃ, πάντα ἀναδέχεται πόνον. Οὖννοι δὲ κατὰ νώτου διώξαντες, οὐ σφόδρα πολλοὺς Ῥωμαίων ἔκτειναν, εἷλον δὲ καὶ οὐ συχνούς. Δειλίᾳ γὰρ ἔτι πολλῇ εἴχοντο. τεκμηριῶσαι τὸ δ' ἄν τις B ἐντεῦθεν. Τῶν γάρ τις ἐκ πεζικῶν καταλόγων φυγὰς ἄχρι καὶ ἐπὶ Ζεύγμην ἦλθε, πρὸς οὐδενὸς Ῥωμαίων καταληφθείς· οὕτω σχολῇ τὴν ὁδὸν ἐποιοῦντο. Ὅτι δὲ πρὸς ὄγκον ἐπᾶραι τὸ πραχθὲν ἐννοησάμενος Διονύσιος, ὀλίγα τῶν πεπτωκότων συναγαγὼν σώματι, χοῦν ἐπ' αὐτὰ ὅτι πλεῖστον ἤγειρε, τῷ τοῦ χώματος μεγέθει, καὶ τὰ νεκρώματα συμμετρεῖσθαι ἀξιωθείς. Ταῦτα μὲν οὖν οὕτω συνηνέχθη γενέσθαι. Βασιλεὺς δὲ ἐσφάδαζε μὲν διὰ ταῦτα, καὶ ἤθελεν αὐτὸς καὶ πάλιν ἐπὶ Οὐννικὰς ἰέναι. ἐπίδειξιν δὲ μᾶλλον τῆς Ῥωμαίων ἰσχύος ποιεῖσθαι θέλων αὐτοῖς, τοιά δέ τινα ἐννοεῖ. Ἀλέξιον μέν, ᾧ τὴν θυγατέρα ἠγγύα, στρατεύμασιν ἅμα πολλοῖς, ὧν Ἀλέξιος ἦρχεν, ὃς Πρωτοστράτωρ ἐτύγχανεν ὤν, ἐπὶ τὸν Ἴστρον ἔπεμπεν, ἐμποιήσοντα δόκησιν C Οὔννοις, ὡς ἐκ τῶν συνήθων καὶ πάλιν αὐτοῖς ἐπιθήσεται χωρίων. Λέοντα δέ τινα, Βατάτζην ἐπίκλησιν, ἑτέρωθεν στράτευμα ἐπαγόμενον ἄλλο τε συχνόν, καὶ δὴ καὶ Βλάχων πολὺν ὅμιλον, οἳ τῶν ἐξ Ἰταλίας ἄποικοι πάλαι εἶναι λέγονται, ἐκ τῶν πρὸς τῷ Εὐξείνῳ καλουμένῳ πόντῳ χωρίων ἐμβαλεῖν ἐκέλευεν εἰς τὴν Οὐννικήν, ὅθεν οὐδεὶς οὐδέποτε τοῦ παντὸς αἰῶνος ἐπέδραμε τούτοις. Ἀλέξιος μὲν οὖν καὶ τὸ ἄλλο Ῥωμαίων στράτευμα ἐπὶ τοῦ Ἴστρου γεγονότες, δέος ὑπέτεινον Οὔννοις, ὡς ἐκεῖθεν αὐτίκα περαιωσόμενοι. ὁ Βατάτζης δὲ ὅθεν εἴρηται προσβαλών, ἔκειρέ τε ἀφειδῶς πάντα, καὶ ξυμπάτει D τὰ παραπίπτοντα. Ἀνθρώπων τε οὖν πολὺν εἰργάσατο φόνον, καὶ ἀνδραποδισμὸν οὐκ ἐλάσσω πεποίητο. πρὸς δὲ καὶ ζώων ἀγέλας, ἵππων τε καὶ ἄλλων παντοδαπῶν ἐκεῖθεν ἐλάσας, ἐπὶ Βασιλέα ἦλθεν. Ὁ δὲ οὐδ' ἑτέραν ἐπιθεῖναι σφίσι θέλων πληγήν, στράτευμα καὶ πάλιν ἐπ' αὐτοὺς ἔπεμψεν, ἐπιστείλας ἄνωθέν ποθεν, ἐς τοὺς προσοικοῦντας τὴν Ταυροσκυθικὴν ἐμβαλεῖν Οὔννους. Ἡγοῦντο δὲ τοῦ στρατεύματος τούτου Ἀνδρόνικός τε ὁ Λαμπαρδᾶς καὶ Νικηφόρος ὁ Πετραλίφας, ἄλλοι τε ἱκανοί. Πᾶσι μέντοι ἐφίστατο Ἰωάννης, οὗ πολλάκις ἤδη ἐμνήσθην, ὁ Δούκας. Οἳ καὶ οὐκ εἰς μακρὰν δολιχούς τινας καὶ δυσεμβόλους ἀμείψαντες χώρους, ἀνθρώπων τε παντάπασιν ἐρήμους E διελθόντες γῆν, ἐμβάλλουσι τῇ Οὐννικῇ. κώμαις τε πολυανθρωποτάταις ἄγαν ἐντετυχηκότες πολλαῖς, μέγα τι λαφύρων περιεβάλλοντο χρῆμα, καὶ ἀνθρώπων πολλοὺς ἔκτειναν, πλείστους δὲ καὶ ἠνδραποδίσαντο. Μέλλοντές τε ἤδη ἐκεῖθεν ἀπαίρειν, σταυρὸν χαλκοῦ πεποιημένον ἐνταῦθα ἀναστήσαντες, τοιά δέ τινα ἔγραψαν.

Ἔνθα δὲ Παννονίης ποτὲ ἄκριτα φῦλα γενέθλης
Δεινὸς ἄρης καὶ χεὶρ ἔκτανεν Αὐσονίων.
Ῥώμης ὁππότε κλεινῆς δῖος ἄνασσε Μανουήλ,
Κομνηνῶν κρατόρων εὖχος ἀριστονόμων.

δ'. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγένετο, Ἐρρίκος Ὀστεριχίων Δοὺξ σὺν τῇ γυναικὶ Θεοδώρᾳ τῇ Βασιλέως ἀδελφιδῇ ἐπὶ Σαρδικὴν ἦλθε, Φρεδερίκον τε τὸν Ἀλαμανῶν Ῥῆγα τῷ Βασιλεῖ διαλλάξων, καὶ πολέμων ἐκεχειρίαν Οὔννοις ἐξαιτησόμενος. Φρεδερίκος γὰρ, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθέν μοι διηγηνται λόγοις, Βασιλέως ἀντιπράττοντος αὐτῷ, τὴν τε Ῥώμης ἀρχὴν παραμικρὸν ἀφῃρῆσθαι ἦλθεν, ἔς τε τὸ πάλαι ἔθος ἀνακεχωρηκέναι, τοῦ ἐν Ῥώμῃ Ἀρχιερέως συνομολογήσαντος, καὶ ἄλλα τῶν οἱ κατὰ γνώμην ὑπέστη πολλὰ, τῶν τῇδε ἐθνῶν ἐκπολεμουμένων αὐτῷ, ταῖς ἐκ Βασιλέως συνταχθεῖσι. δι' ἃ καὶ ὀλίγῳ μὲν πρότερον, ὁπηνίκα ἔτι ἐν κακοῖς ἦν, ὑποποιεῖσθαι τὸν Βασιλέα θέλων, πέμψας φιλίαν διελέξατο, καὶ Οὔννων τε, ὥσπερ εἴρηται, συναίρεσθαι αὐτῷ ὡμολόγει. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἀμφὶ τῇ Ῥώμης ἀρχῇ τῷ Πάπᾳ διωμολογημένα ἀνατετράφθαι συνέβη, ἅτε δὴ Βασιλέως μὲν ἐπὶ Βυζάντιον τὴν Ῥώμης καὶ αὖθις μένειν ἰσχυριζομένου βασιλείαν, τοῦ δὲ Πάπα τοῦτο μὲν οὐ καταδεχομένου, ἐν Ῥώμῃ δὲ βασιλεύειν αὐτὸν ἀξιοῦντος· ἐπὶ τούτοις ἀναθαρσήσας Φρεδερίκος, αὖθις τὴν δυσμένειαν ἐξεδείκνυ. Εἰς γῆν τε τὴν Ῥωμαίων ἐμβαλεῖν ἡγούμενος, βαρβαρικῇ τινὶ ἀπονοίᾳ ἤδη καὶ διαμερίζειν αὐτὴν τοῖς περὶ αὐτὸν ἤρξατο. Ἐπεὶ δὲ τοῦ Βασιλέως ἀντιπραττομένου, ἐπινοίαις ἑτέραις ἄπρακτος ἦν, ἐπὶ τὴν δι' Ἐρρίκου τοῦ καὶ Βλαδισγράτζου ἐτράπη πρεσβείαν, μηχανώμενος ὅπως ἂν ἐν φιλίας προσχήματι ἀποσχέσθαι τῶν κατ' αὐτοῦ ἐγχειρημάτων ἀναπείσας τὸν Βασιλέα, αὐτὸς ἥκιστα ἐς τὸν κατὰ Ῥωμαίων εὐχερῶς ἀποδύσηται πόλεμον. Ἀλλὰ Βασιλεὺς ταῦτα ἐννοησάμενος, Ἐρρίκον μὲν σὺν εὐμενείᾳ εἶδεν, ἄνεσίν τε πολέμου Οὔννοις αἰτησαμένῳ ἐπένευσε. Τῶν δὲ ἀμφὶ τῷ Φρεδερίκῳ πέρατι δέδωκεν οὐδέν. Ἀλλ' Ἐρρίκος ἐπὶ οἴκου ἀναχωρῶν, ἐπειδήπερ ἐν Παιονίᾳ ἐγένετο, Στέφανον ἀναπείθει τὴν Ταυροσκυθίδα διωσάμενον κόρην, θυγατέρα τὴν αὐτοῦ ἀγαγέσθαι. Γέγονε δὴ ταῦτα. Καὶ Οὖννοι οὐ πολλῷ ὕστερον Δαλματίαν αὖθις ἀφελέσθαι διενοήθησαν· ἄλλα τε οὖν στρατεύματα παρ' αὐτὴν ἦλθον, καὶ ὁ παρ' αὐτοῖς τὴν Ζουπάνου ἔχων ἀρχὴν (βούλεται δὲ τοῦτο τὸν μετὰ τὸν Ῥῆγα παρὰ τῷ ἔθνει δεδυνημένον) ἀλλὰ πολέμῳ μὲν τῶν τῇδε περιγενέσθαι οὐδαμῇ ἴσχυσαν. τὸν Χαλούφην δὲ ὑπὸ χερσὶ θέμενοι ἀνεχώρησαν. ὅπως γε μὴν Νικηφόρῳ τοῦτο συνέβη, αὐτίκα μοι λελέξεται. Οὗτος στράτευμα Οὐννικὸν ἐπὶ χώρας γενέσθαι πυθόμενος, ὀλίγους τῆς περὶ αὐτὸν ἐπιθέμενος στρατιᾶς, ἐξῄει τοῦ Σπαλάθου. ἐν ᾧ δὲ τὴν πορείαν ἐτίθετο, οἱ πλείους τῶν αὐτῷ ἑπομένων κατ' ὀλίγους ἀπορρέοντες ἀεὶ, εὐχείρωτον τοῖς πολεμίοις τὸν ἄνθρωπον ἔθεντο. περιστάντες οὖν αὐτὸν ἔργα χειρὸς ἐργασάμενον ἁδρᾶς, αἰχμάλωτον ἦγον.

ε'. Ὁ Βασιλεὺς δὲ τούτων ἀκούσας, ἐς Βυζάντιον ἦλθεν, ἔαρος σὺν μείζονι ἄλλῃ παρασκευῇ κατ' αὐτῶν ἀφικέσθαι διανοούμενος. Οὐ μέντοι καὶ ἠδυνήθη περὶ τὴν στρατεύσιμον ἐνταῦθα παραγενέσθαι ὥραν, τύχης ἐμποδὼν αὐτῷ χωρησάσης τινός. ἥ τις ὁποία ποτὲ ἦν, ὁ λόγος δηλώσει. Ἐξήκει δὲ ὁ χειμὼν, ἀνακεκαθαρμένου δὲ τοῦ ἀχλυώδους, ἐπί τι σωφρονικὸν καθίει γυμνάσιον ἑαυτὸν, εἰθισμένον ἂν Βασιλεῦσι καὶ παισὶ Βασιλέων ἀνέκαθεν. Ἔστι δὲ τὸ τοιοῦτον. Νεανίαι τινὲς εἰς ἴσα

A IV. Interea dum hæc gererentur, Auſtriæ Dux Henricus, cum uxore Theodora, Imperatoris adgnata, Sardicam venit: tum ut Fredericum Alemannorum Regem Imperatori reconciliaret, tum etiam ut belli inducias pro Hungaris expeteret. Fredericus enim, ut ſupra commemoravimus, obnitente ei Manuele, parum abfuit quin Romano nudaretur Principatu, iſque ad priſtinum ſtatum rediret, Romano Pontifice, ut ad normam id antiquam rediret, conſentiente: alia licet multa non omnino ad nutum ei ſucceſſerint, obſiſtentibus populis iis, quos in illum concitaverat Imperator. Quapropter paulo ante cum in arcto adhuc res ejus eſſent, B placare volens Imperatorem, per Legatos amicitiam ipſius expetiit, ſeque belli contra Hungaros ſocium fore pollicitus eſt. Verum cum ea quæ de Imperio Romano a Papa ſancita fuerant, convolſa eſſent penitus, & in irritum cecidiſſent: Principe nimirum ut Byzantii rurſum maneret Imperii Romani ſedes contendente, idque non admittente Papa, ſed ut Romæ imperaret poſtulante: His rebus elatus Fredericus, odium, quo adverſus Principem flagrabat, palam fecit: atque in terras Romanorum irrumpere ſtatuens, barbarica quadam amentia ac ſtoliditate, eas jam ſuis partiri cœperat. Ubi ergo, Principe obviam eunte, conficere nihil potuit, ad C alia verſus conſilia; legationem hujus Henrici & Bladiſgratzi inſtituit: ut hac arte, ſub amicitiæ & benevolentiæ prætexto a conatibus avocato Imperatore, facilius ad bellum Romanis inferendum ſeſe deinceps accingeret. Sed ubi id Imperatori compertum eſt, Henricum quidem multa comitate excepit, induciaſque pro Hungaris expetenti indulſit: eorum vero quæ ad Fredericum ſpectabant nihil eſt executus. Henricus autem domum rediens, cum in Hungariam perveniſſet, Stephano perſuaſit, ut remiſſa ac pulſa Tauroſcythica puella, filiam ſuam in matrimonium duceret. Quo facto, Hungari non multo poſt occupare iterum Dalmatiam ſtatuerunt, D aliæque eo miſſæ copiæ, & ipſi etiam qui Zupani dignitate inter illos fungebantur (quod nomen proximam a Rege in ea gente poteſtatem ſignificat) ſed cum bello iſto nihil eſſent conſecuti, ſolo capto Chaluphe, redierunt. Quomodo vero id Nicephoro acciderit, commemorabimus. Cum ille accepiſſet veniſſe in regionem iſtam Hungarorum exercitum, paucis militum ſuorum aſſumptis, Spalatho egreditur: dumque iter facit, pleriſque ex iis, qui ſubſequebantur, ſenſim ſemper diffluentibus ac recedentibus, haud ægre ab hoſtibus captus eſt. Circumſtantes igitur illum fortia manu edentem facinora, captivum tandem abducunt.

E V. Poſtquam ea reſcivit Princeps, Byzantium venit, vere primo majori cum apparatu ipſos ſtatuens invadere. Neque tamen opportuno militiæ tempore adeſſe ibi potuit, neſcio quo interveniente tum caſu: qualis vero ille fuerit, commemorabo. Circumacta jam hyeme, diſcuſſaque cœli caligine, honeſto ſe dedit exercitio, quod ab antiquo Imperatoribus, eorumque liberis proprium ac ſolemne fuit. Eſt vero id ejuſmodi. Adoleſcentes aliquot æquo

Edit. Pariſ. pag. 133.

pag. 134.

diviſi inter ſe numero, factam ex corio pilam, magnitudine malo ſimilem, in locum quemdam planum, ad id prius, prout viſum fuerit, dimenſum, emittunt. Tum vero ad illam, veluti præmium aliquod in medio poſitam, plenis invicem habenis contendunt, ſinguli in dextris virgam habentes, quæ longitudine quidem mediocri, in orbiculatam quamdam latitudinem ſubito deſinit, cujus medium chordis aliquot deſiccatis, retiſque in modum inter ſe connexis intercipitur. Dat vero operam utraque pars, ut ultra alteram antea deſinitam metam, prior quiſque pilam tranſmittat. Cum enim in alterutram metam reticulatis virgis pila tranſmittitur, id parti alteri pro victoria eſt. Hujuſmodi quidem eſt ludus iſte, lapſui obnoxius plane, ac periculoſus. Neceſſe quippe eſt, ut qui in eo ſe exercet, ſupinus relabatur continuo, inque latus utrumque flectatur: ut in orbem equum circumagat, & varios ſubinde inſtituat curſus, totidemque motus, quot pilam facere contigerit: atque hoc ſe modo habet exercitium iſtud. Dum igitur Princeps miro quodam modo in eo ſeſe circumageret, accidit, ut quo vehebatur equus in terram totus corrueret. Cumque ille ſubter effuſus magno labore, ut ſe erigeret a caſu illo, aniteretur, nec equum, toto, uti diximus, incumbentem corpore, removere poſſet, femur manumque (dum ſub ſella equeſtri intercipiuntur) graviter læſit: tantaque id malum conſtantia pertulit, ut quantumvis lethales pateretur dolores, & confeſtim ſurrexerit, multis eum jam circumſtantibus, & conſcenderit rurſus equum, curſuſque aliquot citra laborem fecerit: donec augeſcere dolores percipiens, ad lectum tandem ſeſe contulit. Deinceps vero ita crevit malum, ut ex animi deliquio nihil poſtridie eorum quæ dixerat, aut fecerat, recordaretur. Id quidem hujuſmodi fuit. Biduo autem poſt, cum convaleſceret, Apamiam proficiſcitur: & ea itinere (nec mirum) orta nervorum diſtenſione, tumor iterum rediit, crebrique eum dolores punxere. Quapropter in orbe Selybria diebus Paſchalibus tranſactis, ut melius ſe habere ſenſit, ad Philippopolim contendit: ubi cum Pannonum Legatis congreſſus, cum nihil eos ſani adferre cognoviſſet, ſed belli tantum indocias omni modo ſollicitare, rebus infectis dimiſit: iiſque adjunxit Romanum quemdam, qui & Chaluphen repeteret, & niſi mox imperata facerent, Imperatorem rurſum, Romanorumque exercitum præſto fore, minaretur. Ipſe autem Sardicam progreſſus, copias contrahit: ubi dum moratur, hæc accidere.

Edit. Pariſ. pag. 154.

VI. Alexius qui Protoſtratoris tunc dignitate fungebatur, uti ſæpius a me narratum eſt, jamdudum quidem defectionem molitus, tum vero illius convictus, reſectis crinibus, Monachus factus eſt, & in Monticolarum quoddam Monaſterium ex iis quæ ad Strymonem, in Monte Papicio, plurima ſita ſunt, amandatus. Quo in loco cum annos aliquot exegiſſet, vita tandem conceſſit. Sed unde, & qua de cauſa ad eam fortunam redactus ille fuerit, commemorabimus. Is cum in Ciliciam primum, ſummo cum imperio bello iſti ab Imperatore præpoſitus, miſſus eſſet, ad Sul-

A διαιρεθέντες ἀλλήλοις, σφαῖραν σκύτους μὲν πεποιημένην, μήλῳ δὲ ἐμφερῆ τὸ μέγεθος, εἰς χῶρόν τινα ὕπτιον ἀφιᾶσι, ὃς ἂν δηλαδὴ συμμετρησαμένοις αὐτοῖς δόξῃ. ἐπ' αὐτὴν οἷόν τι ἆθλον ἐν μεταιχμίῳ κειμένην, ἀπὸ ῥυτῆρος ἀντιθέουσιν ἀλλήλοις, ῥάβδον ἐν δεξιᾷ κραδαζόμενος ἕκαστος, συμμέτρως μὲν ἐπιμήκη, εἰς δὲ καμπύλην τινὰ πλατεῖαν ἄφνω τελευτῶσαν, ἧς τὸ μέσον χορδαῖς τισι χρόνῳ μὲν αὐανθείσαις, ἀλλήλαις δὲ δικτυωτόν τινα ξυμπεπλεγμέναις διαλαμβάνεται τρόπον. σπουδὴ μέντοι ἑκατέρῳ ποιεῖται μέρει, ὅπως ἂν ἐπὶ θάτερον προτερήσαντες μεταγάγωσι πέρας, ὃ δηλονότι ἀρχῆθεν αὐτοῖς ἀποδέδεικται. Ἐπειδὰν γὰρ ταῖς ῥάβδοις εἰς ὁποτερονοῦν ἐπειγομένη ἡ σφαῖρα ἀφίκηται πέρας, τοῦτο ἡ νίκη ἐκείνῳ

B γίνεται μέρει. Ἡ μὲν παιδιὰ τοιάδε τίς ἐστιν, ὀλισθηρὰ πάντῃ καὶ κινδυνώδης. Ὑπτιάζειν τε γὰρ αἰεὶ, καὶ ἐγκλιδὸν ἀνάγκη τὸν ταύτην μετιόντα, ἐν κύκλῳ τε τὸν ἵππον περιελίσσειν, καὶ παντοδαποὺς ποιεῖσθαι τοὺς δρόμους, τοσαύτας τε κινήσεις ὑποκρίνεσθαι ὀφείλει, ὅσας δήπου καὶ τὴν σφαῖραν ξυμβαίνει. Ἡ μὲν δὴ παιδιὰ τοιάδε τις ἐστίν. Τῷ δὲ βασιλεῖ δαιμονίως περὶ ταύτην στρεφομένῳ, πανσύμπτον εἰς γῆν ἐνεχθῆναι συνέβη τὸν ἵππον. ὁ δὲ πρόσθεν ὑπενεχθεὶς, ἄσθμα μὲν, καὶ πολλὰ ἐβιάζετο τοῦ πτώματος ἀναστῆναι. Οὐκ ἔχων δ' ὅπως τὸν ἵππον διαθέσθαι ὀλέσειμεν, ὥσπερ ἔφην, αὐτοῦ κατεζευγμένον, μηρόν τε καὶ χεῖρα τῇ ἐκ τῆς ἐφεστρίδος ἐπελήψει διατεθῇ κακῶς. οὕτω μέντοι μεγαλοψύχως ἤνεγκεν, ὡς

C καί τοι χαλεπώτατα πεπονθὼς, ἀναστῆναί τε ταχέως, πολλῶν ἤδη περιστάντων αὐτὸν, καὶ τὸν ἵππον αὖθις ἀναβῆναι, διαύλους τέ τινας χολῇ ποιεῖσθαι ἐφ' ἱκανόν. Ἕως ἤδη σφοδροτέρας αἰσθόμενος τῆς ὀδύνης, ἐπὶ τὴν κλίνην ἦλθε. Τὸ δὲ ἐντεῦθεν οὕτω δὴ τοῦ πάθους ἐπέτεινε, ὡς ἐκ τῆς περιχυθείσης αὐτὸν τότε ἀθυμίας τῇ ὑστεραίᾳ μηδεμίαν τῶν λελαλημένων ἢ πεπραγμένων μνήμην ἔχειν τινά. Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον ἐγένετο. Ὁ δὲ δυοῖν ὕστερον ἡμέραιν ῥᾴων γεγονὼς, ἐπὶ Ἀπάμειαν ἐφέρετο. Οἷα δὲ εἰκὸς, σπασμοῦ τινος ἐκ τῆς ὁδοιπορίας γεγενημένης τινὸς, ὄγκος αὖθις ἀνέβη, καὶ ὀδύναι τοῦτον ἑκάστοτε ἔνυττον. Ἐν δὴ ἀμφὶ πόλει Σηλυβρίᾳ τὰς Πασχαλίους διαγαγὼν, ἐπειδήπερ ᾔσθετο ἐν καλλίοσι γεγονὼς, ἐπὶ τὴν Φιλίππου ἐφέρετο. Ἔνθα δὴ πρέσβεσι χρηματίσας ἐκ Παιόνων ἀφικομένοις, ἐπειδὴ μηδὲν ὑγιὲς αὐτοὺς ἀ-

D παγγέλλειν ἔγνω, ἐκεχειρίαν δὲ μόνον καὶ ἀνοχήν τινα τοῦ πολέμου ἐκ παντὸς τρόπου πειρῶντας λαβεῖν, αὐτοὺς μὲν ἀπράκτους ἀπεπέμψατο, συνεκπέμψας αὐτοῖς καὶ Ῥωμαίων τινὰ, ἐφ' ᾧ τόντε Καλούφην αἰτήσαιτο, καὶ εἰ μὴ τὰς δεδογμένας ἀγαπῷεν αὐτίκα, καὶ πάλιν ἀπειλῆσαι βασιλέα τε καὶ Ῥωμαίων στρατὸν ὄψεσθαι. Ὁ δὲ ἐπὶ Σαρδικῆς γεγονὼς, ἐνταῦθα τὰς δυνάμεις ἤθροισεν. Ἔνθα διατριβὴν ποιουμένῳ, συνέπεσέ τι τοιοῦτον.

ζ. Ἀλέξιος, ὃς τὴν Πρωτοστράτορος τότε, ὡς πολλάκις μοι ἐρρέθη, διεῖπεν ἀρχὴν, ἐκ πολλοῦ μὲν ἀποστασίαν ὤδινε. τότε δὲ καταφανὴς γεγονὼς, τὰ τρίχα ἐκάρη, καὶ ἐς τοὺς μοναχοὺς μετατιθέμενος, ἐπί τι τῶν ὀρεστέρων ἀπήχθη σεμνείων, ἅπερ ἐπὶ Στρυμόνος ἐν ὄρει Παπι-

E κίῳ ἵδρυνται πλεῖστα. Ἔνθα ἐφ' ἱκανὸν διαγαγὼν ἀπεβίω. ἀλλ' ὅθεν τε, καὶ ἀπ' αἰτίας τίνος ἐς τοῦτο τύχης ὁ ἀνὴρ ἦλθεν, ἤδη λέγομεν. Οὗτος ὁπηνίκα τῆς ἐπὶ Κιλικίας ἐστέλλετο πρότερον, Αὐτοκράτωρ τοῦ πολέμου ἐκείνου πρὸς βασιλέως ἀναδειχθεὶς, ἐπειδὴ εἰς Ἰκόνιον συγγεγονὼς τῷ Σουλτάν, εἰς τε φιλίαν αὐτὸν ἐπι-

ἐπηγάγετο, καὶ τῶν εἰς τυραννίδα τεινόντων διελέξατο αὐτῷ πολλά. Γράμματά τε τὰ μὲν λαβὼν παρ᾽ αὐτοῦ, τὰ δ᾽ ἀντιδοὺς, ἐν οἷς τὰ δεδογμένα σφίσιν ἐγέγραπτο, τότε μὲν Κιλικίας ἦλθε. χρόνῳ δὲ ὕστερον ἐς Βυζάντιον ἐπανιὼν, ἐπειδή ποτε γραφαῖς ἐπαγλαΐσαι τῶν προαστείων αὐτῷ δωματίων ἐβουλήθη τινὰ, οὔτε τινὰς Ἑλληνίους παλαιοτέρας ἐνέθετο πράξεις αὐτοῖς, οὔτε μὴν τὰ Βασιλέως, ὁποῖα καὶ μᾶλλον τοῖς ἐν ἀρχαῖς εἴθισται, διεξῆλθεν ἔργα, ὅσα ἔν τε πολέμοις καὶ θηροκτονίαις αὐτὸς εἴργαστο. Τοσαύταις γὰρ αὐτὸν ξυμπλακῆναι συνέβη, καὶ τοιᾶσδε φύσιν ἀντικαταστῆναι θηρίοις, ὅσοις οὐδένα τῶν πώποτε γεγονότων ἠπιστάμεθα. καὶ εἴ τι μὴ νόμων ἀποφέρομαι ἱστορικῶν, ὁποιονοῦν τι ἄρτι ἓν τούτων ἐξέλθω. Ἦν μὲν περὶ τροπὰς ἤδη χειμερινὰς, καὶ χιὼν κατὰ γῆς τοσαύτη ἐπεστοίβαστο, ὡς φάραγγας μὲν, καὶ τὰς ἐν ὄρεσι σήραγγας πάσας ὑποκεκρύφθαι μονονουχί. Ὑπερβολῇ δὲ τῇ ἐκ τοῦ ψύχους μικροῦ καὶ πεπῆχθαι τὰ σώματα· ἀμέλει καὶ θηρία μὲν πάντα οὐκ ἔχοντα ὅποι κρύψαιντο τὰς λόχμας, ἐξαναδύντα ἀθρόα ὑπὲρ τῆς χιόνος ἐφέροντο. πτηνῶν δὲ ἀγέλαι οὐκέτι τοῖς πτεροῖς κεχρῆσθαι δεδυνημέναι (συνεῖχε γὰρ ταῦτα ὁ κρύσταλλος, καὶ οἷόν τις δεσμὸς ἐπεκάθιζεν, ὡς ἐπὶ τῶν ἰξευτῶν ἐστιν ἰδεῖν) πεζαὶ λοιπὸν ἀντὶ πτηνῶν ἦσαν, θηρσί τε καὶ ἀνθρώποις ἑτοιμότατον θήραμα κείμεναι. Βασιλεὺς δὲ θηρασόμενος ἐπί τι τῶν Ἑῴων ἐξῄει χώρων. Δαμάτρεις ἡ κλῆσις ἐστίν. Ἐπὶ τοῦ ἔργου τοίνυν γεγονότι, μέγα τι χρῆμα θηρὸς ὑπαντᾷ, οὔπω μὲν λέοντος, οὐ γὰρ ξυνεχώρει λέγειν, ἡ παρδαλῆ. Τοῦτο δὲ ἀφῃρεῖτο τὸ μέγεθος αὖ, καὶ ἡ πρὸς λέοντα ὁμοιότης. Ἦν οὖν διπλῆ τις καὶ ἐπαμφοτερίζουσα φύσις, πάρδαλις ἐν λέοντι, καὶ λέων ἐν παρδάλει, τεράστιόν τι μίγμα ποιοτήτων· ἐν τῷ γενναίῳ τὸ γοργὸν, τὸ θυμικὸν ἐν τῷ βλοσυρῷ, καὶ καθάπαξ πάντα δι᾽ ἀλλήλων ἄκοντα τὰ ἀμφοῖν ἴδια. Ὁ μὲν δὴ θὴρ τοιοῦτος ἦν. Τῶν δὲ Βασιλεῖ ἑπομένων, ἐπειδὴ τοῦτον εἶδον, ἀπερρύησαν οἱ πλείους. ἦν γὰρ οὐδὲ ἰδεῖν τοῖς πολλοῖς ἀνεκτός. Ὡς δὲ καὶ ἀγχοῦ ἤδη ἐγένετο, οὐδεὶς ἦν τὸ λοιπὸν, ὃς τούτῳ ξυνίστατο. Ἀλλὰ Βασιλεὺς φευγόντων. ὃ παρήρτητο ξίφος ἑλκύσας, τὸν θῆρα πατάξων ἐφέρετο. πληγήν τε αὐτῷ τοῦ μετώπου κατενεγκὼν, ἄχρι καὶ ἐπὶ στέρνα διήλασεν. Ὁ μὲν δὴ Βασιλεὺς τοῖος δή τις ἐπὶ θηροκτονίαις ἐγένετο. Ἀλέξιος δὲ (ἐπάνειμι γὰρ ὅθεν τὴν ἐκβολὴν τοῦ λόγου ἐποιησάμην) τούτων ἀφέμενος, τὰς τοῦ Σουλτὰν ἀνεστήλου στρατηγίας, νήπιος ἅπερ ἐν σκότῳ φυλάσσειν ἐχρῆν, ταῦτα ἐπὶ δωμάτων αὐτὸς δημοσιεύων κατὰ τὴν γραφήν. Ὧν πυθόμενος Βασιλεὺς, ἐν ἰδιαζούσαις πολλάκις παραλαμβάνων αὐτὸν διατριβαῖς, παραινέσεις προσῆγεν, ὅπως ἂν ἀπάγοι τῶν μελετωμένων αὐτὸν προθυμούμενος. Ὁ δὲ τοῦ σκοποῦ καὶ πάλιν ἀπρὶξ εἴχετο. Καὶ δὴ ἄνδρα Λατῖνον μὲν γένος, γόητα δὲ καὶ πολλὰ τὰ δαιμόνια πράγματα θαμὰ συγκαλῶν ὡς ἑαυτὸν, διωμιλεῖτό τε αὐτῷ γνησιώτατα, καὶ ἀπορρήτων ἐκοινώνει σκεμμάτων. Τὸ δὲ ἦν, ὅπως ἂν Βασιλεὺς ἐς ἀεὶ ἀπαιδίαν δυστυχοίη· φάρμακά τε πρὸς τοῦ κακοδαίμονος ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἐλάμβανε πολλὰ, καὶ οὐκ ἔληγε τὰ τοιαῦτα ἐνεργολαβῶν ὁ ταλαίπωρος. Δι᾽ ἃ καὶ πάλιν ὠνείδιζέ τε αὐτὸν Βασιλεὺς καὶ τὴν παρανοίας ἤλεγχεν. Ὁ δὲ μετάμελος γεγονέναι δό-

A tanum, dedita opera, Iconium venit, & benevolentia illius conciliata, de arripienda tyrannide cum eo conſilia agitavit. Scriptiſque viciſſim datis & acceptis, quæ pacta ab iis facta continebant, in Ciliciam rediit. Interjecto deinde tempore reverſus Byzantium, cum ſuburbanam quamdam ex ſuis domum variis picturis exornare ſtatuiſſet, non Græcanicas quidem veteres Hiſtorias in ea depingi curavit, aut præclara Imperatoris facinora, uti ſolent maxime qui in dignitatibus ſunt conſtituti, vel quæ in bellis, vel in ferarum cædibus ille ediderat. Cum tot enim & omnis generis conflixit feris, quot neminem eorum, qui umquam vixere, audivimus: & ſi fas eſt leges tranſgredi Hi-
B ſtoricas, unum ex his exemplum producam. Sub hyemis tempus, cum denſa adeo in terram nix decidiſſet, ut ea omnes prope montium obducerentur convalles: & immenſo frigore corpora propemodum conſtringerentur, cunctiſque animalibus ubi ſeſe occultarent, nulla ſupereſſent latibula: paſſim, magnoque numero, ſuper nivem ferebantur. Ad hæc avium greges, alis inutilibus, quas tamquam vinculum aſtrinxerat glacies, uti videre eſt in aucupiis, alarum loco pedibus ibant, feris hominibuſq; paratiſſima præda. Exiit autem venatum Princeps in regionem quamdam Orienti obverſam, cui Damatris nomen eſt. Cumq; in hac exercitatione occuparetur, obviam venit in-
C gentis magnitudinis fera, non leo quidem; neque enim id dici ſinebat pantheræ maculoſa cutis: quam ipſam rurſus appellationem molis granditas, ſimilitudo leonis auferebat. Duplex erat igitur, & utrique conveniens natura, panthera in leone, & leo in panthera, portentoſa quædam qualitatum commixtio. Generoſitati aderat ferocitas, iracundia crudelitati, omniaque adeo, quæ diverſa licet inter ſe, utrique propria ſunt animanti. Ejuſmodi igitur erat fera iſta: quam ſimul ac viderunt qui Imperatorem ſubſequebantur, diffugerunt plerique. Nemo quippe ferme erat, qui in eam oculos inferre, aut cum prope jam adſuit, cum illa congredi auderet. Sed Imperator iis fugientibus, ſtricto quo ſuccinctus erat, gladio, ad percutiendam feram accur-
D rit, ictumque capiti illatum ad pectus uſque adegit. Talem ſe quidem Princeps in ferarum cædibus ac venationibus gerebat. Cæterum Alexius (redeo enim unde eram digreſſus) his omiſſis, res a Sultano præclare geſtas, quaſque adeo oportuiſſet ſilentio premi, ſtolide iis in ædibus enarrata ac depicta omnium oculis exponebat. Id ubi reſcivit Imperator, in ſecreta eum colloquia aſſumptum ſæpius admonuit, uti ab incœpto deſiſteret. At ille non modo obſtinatius prioribus inſtitit conſiliis, ſed & virum gente Latinum, præſtigiatorem, inque magicis artibus mire verſatum, crebro ad ſe vocans, cum eo familiariter converſatus eſt; & de ſecretis
E ſuis conſiliis communicavit: quorum illud erat præcipuum, ut Imperator in perpetuum liberis careret, atque in eum finem multa ab ſcelerato homine accepit pharmaca, neque hiſce rebus operam dare deſtitit miſer: propter quæ increpavit illum denuo Imperator, & amentiam ejus redarguit. Verum cum

Edit. Pariſ. pag. 156.

primo pœnitere viſus eſſet, rurſum tamen ad priorem mentem redit. Parvo enim interlapſo tempore, magum iſtam convenit iterum, & de iiſdem rebus conſuluit. Aliquando vero cum Conſtantino Duca congreſſus, qui & ipſe Imperatoris ex ſorore neptim uxorem duxerat, *Vir optime*, inquit, *ſi tibi eſt animus eadem nobiſcum ſentire, neminem nos ſuperaturum ſcito*. Sed iſtud quidem necdum propalam, alterum vero longe manifeſtius dictum illi eſt. Alexium, Caſianus, cum præter decorum ſegniter remiſſeq; admodum, bello incumbentem Hungarico adverteret, quo tempore cum Bela in Hungaria militabat, illum conveniens, adhortationibus incitare ad id animum ejus voluit. At is in ſecretum hominem abducens, *Quæris*, ait, *quam ob rem a prœliis ut plurimum abſtineam? quia me generis nimirum humani cum maxime miſeret*. Altero deinde neſcio quid ad hunc ſermonem reponente, hæc ſubjecit ille: *Quoniam delere Romanos volens Princeps, imprudenter, quidquid inde accidat, eos me in atrociſſima educere prœlia imperat. Tu vero, ſi hæc tacueris, amicus nobis eris*. Ita quidem is locutus. Sed Caſianus omnia hæc Imperatori retulit. Et id quidem primum; iſtud vero quod noviſſime factum eſt, ejuſmodi fuit. Plurimi e Scythis, qui auxilio Romanis venerant, cum primo de ſtipendiis ac præſtatione multum prius contendiſſent, tandem acquievere. At Protoſtrator hos occulte, pecuniis inducit, ut ſe in patriam redire fingerent: nocte autem concubia, tabernaculum Imperatoris frequentes adorirentur, impugnarentque. Hæc ſic propoſita ſunt & deliberata. Cæterum famulus quidam ex iis, qui in tentorio illi miniſtrabant, ſtatim atque ejuſmodi conſilia intellexit, confeſtim ad Thomam Eunuchum, Principi hacce ætate fidiſſimum, properat, indicatque quod agitabatur. Is vero omnem eum ſermonem Principi refert, & mox ipſum quoque ei famulum ſiſtit. Nec dum etiam fidem dictis præſtare voluit Imperator, donec mane Scythæ nulla de cauſa diffluere ac recedere cœperunt; quos tamen pollicitationibus aggreſſus, in fide tandem retinuit. Ad Alexium vero miſit, qui eum comprehenderent, ſtatimque in vincula miſer conjectus eſt. Non multo poſt venere ad eum viri dignitatibus illuſtres, Joannes Ducas, & Michael qui hac ætate Logotheta erat, ad hæc Thomas Eunuchus, & Nicephorus & ipſe unus ex Veli Judicibus, cognomine Caſpax. Propoſuere autem tria illi crimina, & an utri horum poſſet reſpondere, ab illo petierunt. Sed ubi iſta audivit, omnium ſe reum confeſſus eſt: rogavitque uti ſibi integrum eſſet, poſitis capillis, diviniſque perceptis myſteriis, id potiſſimum agere, quod judicio decerneretur. Ex quibus miſericordia commotus Princeps, Monachum tonderi juſſit. Hunc fortunæ exitum res Alexii habuerunt.

Edit. Pariſ. pag. 556.

VII. Imperator autem, Hungarico exercitu ad Sirmium tranſeunte, copias eo miſit, quibus præfuere tum alii Romani Duces, tum Andronicus ſororis ſuæ filius, cognomento Contoſtephanus: bello iſti ſummo cum imperio præfectus. Huic potiſſimum quomodo acies inſtruenda foret præſcripſit, & qua ratione bellum iſtud conficiendum, tam-

A ξας, ὁ αὐτὸς καὶ πάλιν ἦν. ὀλίγου γὰρ διαλιπὼν χρόνου,
προσελάμβανεν αὖθις τὸν δαιμονιώδη ἐκεῖνον, καὶ περὶ τῶν
αὐτῶν ἐκοινώνει. Κωνσταντίνῳ δήποτε τῷ Δούκᾳ συγγενο-
μένος, ὃς καὶ αὐτὸς Βασιλέως ἐγήματο ἀδελφιδῆν, Ω “
βέλτιστε, ἔφη, εἴ σοι βουλητὸν εἶναι, γνώμης κοινωνή- “
σειν μιᾶς, οὐκ ἄν τις ἔφη ἴσθι περιγενέσθαι ἡμῶν “
χρεία. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὔπω σφόδρα καταφανῶς εἴρηται.
Ἕτερον δὲ πολλῷ τούτου ἐναργέστερον. Ἀλέξιόν ποτε ὁ Κα-
σιανὸς, ἐπειδὴ πέρα τοῦ προσήκοντος ἀνειμένως τοῦτον ἐς
τὸν κατὰ Οὔννων πόλεμον ἑώρα, ὁπηνίκα ξὺν τῷ
Βελᾷ ἐπὶ Οὐννικῆς ἐστράτευε, προσελθὼν αὐτὸν ἐς τοῦ-
το παρορμᾶν ἐπεχείρει. Ὁ δὲ παραλαβὼν ἰδίᾳ τὸν ἄν-
θρωπον, Πυνθάνῃ, ἔφη οὗ ἕνεκα πολέμων αὐτὸς ἀπέ- “
B χομαι τὰ πολλά; ὅτι φειδῶ τοῦ ἀνθρωπίνου πολλὴν “
ἔχω γένους παρ' ἐμαυτοῦ. τοῦ δὲ καί τι πρὸς τὸν λόγον “
τοῦτον ἐπενεγκόντος, ἔφη ἐκεῖνος, Ὅτι Βασιλεὺς ἐκ- “
τρίψαι θέλων τὸ Ῥωμαϊκὸν, ἀπροοράτως, ὅπη ἂν “
τύχῃ, ἐπὶ μάχας αὐτὸ εἰσωθεῖν ἐντέλλεταί μοι ἰσχυ- “
ράς. σὺ δὲ, εἴ μοι τὸν λόγον τηρήσῃς τοῦτον, φίλος “
ἡμῖν ἔσῃ. Ὁ μὲν τοσαῦτα εἶπεν. Ὁ δὲ Κασιανὸς Βασι-
λεῖ ταῦτα ἐμήνυσε. ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρότερον. ὃ δὲ
τελευταῖον εἴργαστο, τοιόν δέ τι ἐγένετο. Σκυθῶν ὅμι-
λος ἐπὶ συμμαχίᾳ Ῥωμαίοις ἀφικόμενοι, περὶ τῶν συν-
τάξεων πολλὰ πολυπραγμονήσαντες πρότερον, εἶτα δὲ
κατέθεντο. Ἀλλ' ὁ Πρωτοστράτωρ ἰδίᾳ τούτοις ἐντετυχη-
κὼς, χρήμασιν ἀναπείθει προσποιήσασθαι μὲν εἰς ἤθη
C τὰ πάτρια παλινοστεῖν· ἐπειδὰν δὲ ἀωρὶ τῶν νυκτῶν ἤδη
γένηται, ἀθρόως τῇ βασιλείᾳ ἐπιθέσθαι σκηνῇ, ἔργου
τε ἔχεσθαι. Τίθεντο δὴ ταῦτα καὶ βεβούλευτο. Ἀλλὰ
παιδάριόν τι τῶν ἐπὶ σκηνῆς αὐτῷ ὑπηρετημένων, ἐπει-
δήπερ ἔγνω τὴν ἐπιβουλὴν, σπουδῇ ἐς τὸν ἐκτομίαν Θω-
μᾶν παρελθὸν, ὃς εὐνούστατος Βασιλεῖ τηνικάδε ἐτύγχα-
νεν ὤν, ἐμήνυσεν αὐτῷ τὸ σκέμμα. Ὁ δὲ εἰς Βασιλέα
τὸν πάντα λόγον παραγαγὼν, εἶτα παρεστήσατο αὐτῷ καὶ
τὸ παιδάριον. Οὐ μὲν ἔτι τοῖς λεγομένοις Βασιλεὺς πι-
στεύειν ἤθελεν, ἕως ἕωθεν οἱ Σκύθαι ἀπ' αἰτίας οὐδε-
μιᾶς ἀποχωρεῖν ἤρξαντο. αὐτοὺς μὲν οὖν ὑποσχέσεσιν ὑ-
πελθὼν, ἐπισχεῖν ἠδυνάθη. Ἐπὶ δὲ Ἀλέξιον τοὺς αὐτὸν
D ὅσα συλληψομένους ἔστελλε, καὶ ταχὺ δεσμώτης ἦν ὁ τα-
λαίπωρος. Μετ' οὐ πολὺ μὲν Βασιλέως κελεύσαντος, ἄν-
δρες τῶν ἐπὶ δόξης παρ' αὐτὸν ἦλθον, Ἰωάννης τε ὁ Δού-
κας καὶ Μιχαὴλ, ὃς Λογοθέτης ἐκείνου τοῦ χρόνου ἦν·
πρὸς δὲ καὶ Θωμᾶς ὁ ἐκτομίας, Νικηφόρος τε τῶν ἐκ τοῦ
Βήλου Κριτῶν εἷς ὢν καὶ αὐτὸς, ἐπώνυμον Κάσπαξ.
ἐκόμιζον δὲ αὐτῷ ἐγκλήματα τρία, ὧν ὁποτέρῳ ἀπα-
γωνίσασθαι δύναιτο ἐκέλευον ἀνειπεῖν. Ὁ δὲ ἐπειδὴ ταῦ-
τα ἤκουσεν, ἅπασιν ἑαυτὸν ὑπεδίκαζε. παρεκάλει τε
ἀποθριξαμένῳ πρότερον, τῶν θείων τε μεταλαβόν-
τι μυστηρίων, χρῆσθαι λοιπὸν αὐτῷ, ὅ τι ἂν τῇ
δίκῃ δοκῇ. Ἐφ' οἷς οἰκτισάμενος αὐτὸν Βασιλεὺς, μο-
E ναχὸν ἔκειρε. Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὸν Ἀλέξιον ἐνταῦθα τύ-
χας ἐτελεύτησε.

ζ. Βασιλεὺς δὲ, Οὐννικῶν στρατευμάτων ἐπὶ
Σίρμιον διαβάντων, δυνάμεις ἐνταῦθα ἔπεμψεν,
ὧν ἦρχον ἄλλοι τε τῶν Ῥωμαίων Στρατηγῶν,
καὶ δὴ καὶ Ἀνδρόνικος, ὁ Βασιλέως ἀδελφιδοῦς,
ᾧ Κοντοστέφανος ἐπώνυμον ἔκειτο, Αὐτοκράτωρ
τοῦ πολέμου τοῦδε πρὸς Βασιλέως καταστάς. ἀπε-
σταλτο δὲ αὐτῷ, ὅπως παρατάξασθαι χρεὼν, καὶ
ὅπῃ τὸν πόλεμον τόνδε διαθέσθαι, καθάπερ ἐν

Digitized by Google

πίνακι ἀνεζωγράφηται. Ἀνδρόνικος οὖν ἐπὶ Σάον διαβὰς, ἐπειδὴ ἄγχιστα τῶν Οὔννων ἐγένετο τοῦ στρατοπέδου, τοιά δέ τινα ἐποίει. κατοπτῆρας μὲν καὶ σκοποὺς, ὁποῖα εἴθισται, εἰς τὸ τῶν πολεμίων καθιέναι στράτευμα, ἥκιστα σύμφορον ἔγνω. Τῶν δέ τινας Ῥωμαίων ἐκέλευε πρὸ τοῦ στρατοπέδου ἐλθόντας πειρᾶσθαι ὅπως ζωγρείας τινὰ πολεμίων ἑλόντας ἀγάγοιεν. Οἱ μὲν οὖν κατὰ τὸ κελευσθὲν ἐν χερσὶ πολέμιον ἔχοντες ἐπανῆλθον. Ὁ δὲ ἀνεπυνθάνετο τούτου, ὅπως τε δυνάμεως ἔχοντες ἐπὶ Σίρμιον ἀφίκονται Οὖννοι· καὶ τί ποτε βουλομένοις αὐτοῖς ἐστί. Πάντα τοίνυν ἐς τὸ ἀληθὲς ἐκεῖνος διεξῄει. „Ἄρχουσι μὲν, ἔφη, τῆς στρατιᾶς „ἑπτὰ καὶ τριάκοντα τῶν παρ᾽ ἡμῖν στρατηγούντων ἀν„δρῶν. Τὸ δὲ ἐφ᾽ ἅπασι κράτος Διονύσιος ἔχει. Ἡ „γε μὴν στρατιὰ ἐς πεντεκαίδεκα τὰς πάσας ἠθροι„σται χιλιάδας, ἀνδρῶν καταφράκτων ἱππέων, τοξο„τῶν τε καὶ πελταστῶν. Οὕτω δὲ θάρσους περίεστιν αὐ„τοῖς, ὡς μηδὲ τὴν πρώτην Ῥωμαίους ὑποστήσεσθαι „καὶ νῦν ἔχειν. Τούτων Ἀνδρόνικος ἀκούσας, αὐτὸν μὲν ἀφῆκε πορεύεσθαι, Διονυσίῳ ἀγγελοῦντα, ὡς Βασιλεὺς οὐκέτι φέρειν δεδυνημένος ὅσα εἰς Ῥωμαίους σφίσι διημάρτηται, ἰδοὺ πάρεστι, δίκην ἐπιθήσων τὴν δέουσαν. Τὸν δὲ Ῥωμαίων στρατὸν ὅπλα περιθέμενον, ἐξῆγε τοῦ χάρακος. Ἐτάξατο δὲ ὧδε. Σκύθας μὲν καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ Περσικοῦ ἡγεῖσθαι ἐκέλευεν, ἱππεῦσιν ἅμα ὀλίγοις, οἳ σὺν τοῖς δόρασι μάχονται. ἑξῆς δὲ ἑκατέρωθεν Ῥωμαίων εἵποντο φάλαγγες, ὧν Κοκκοβασίλειος ἦρχε καὶ Φιλοκάλης, πρὸς δὲ καὶ Τατίκιος, καὶ ὃν Ἀσπιέτην ἐκάλουν. Κατὰ νώτου δὲ αὐτοῖς ὁπλῖται ἐπορεύοντο ἀναμὶξ τοξόταις, καὶ Περσῶν φάλαγξ ὁπλοφοροῦσα. μετὰ δὲ τούτους ἀμφοτέρωθεν Ἰωσήφ τε ὁ Βρυέννιος ἐπορεύετο, καὶ Γεώργιος ὁ Βρανᾶς, Δημήτριός τε ὁ τούτου ἀδελφὸς, καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Ἀσπιέτης, ἀνὴρ Σεβαστός. Ἑξῆς δὲ Ἀνδρόνικος ὃς Χαρτουλάριός τε Βασιλέως ἦν, ἐπίκλησιν Λαμπαρδᾶς, καὶ * ἐπιλέκτοις ἅμα Ῥωμαίοις καὶ Ἀλαμανοῖς, ἔτι δὲ καὶ Πέρσαις. κατόπιν δὲ Ἀνδρόνικος ὁ Στρατηγὸς ἐπορεύετο, σὺν ἄλλοις τε πολλοῖς ὀνόματος ἀξιουμένοις ἀνδράσιν (οἷς ἔθος ἀεὶ ὑπὸ Βασιλεῖ πολεμοῦντι τετάχθαι ἦν) καὶ Ἰταλοῖς τοῖς ἐκ τοῦ μισθοφορικοῦ, καὶ δὴ καὶ Σερβίοις, οἳ κατὰ νώτου αὐτῷ εἵποντο, δόρατά τε προβεβλημένοι καὶ ἐπιμήκεις ἀσπίδας. Οὕτω ταξάμενοι Ῥωμαῖοι ὁδοῦ ἐχώρουν. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸν χῶρον ἦλθον, ἔνθα Διονύσιος τὸν τύμβον ἐγείρας ἐτύγχανε, τῶν ἵππων ἀποβάντες, ἀνῴμωξάν τε θερμῶς, καὶ πίστεις ἀλλήλοις ἔδοσαν ὑπὲρ τοῦ ὁμοφύλου τεθνάναι καὶ συγγενοῦς ἕκαστον. Διονύσιος δὲ ἐπειδὴ προσιέναι Ῥωμαίους ἐπύθετο, θάρσους ὑποπλησθεὶς, σὺν εἰρωνείᾳ πολλῇ ἀκρατίζεσθαι Οὔννους ἐκέλευε, εἰς ὑγείαν τὴν Ῥωμαίων προπιομένους τὰ ἔκπωμα. Οἱ δὲ ἀναστάντες, ἔπινόν τε σπουδῇ, καὶ ἐπὶ τοῖς ὅπλοις ἐγένοντο, τρόπῳ τε τῷ συνήθει ἐτάσσοντο. Ἔθος γὰρ αὐτοῖς ἐστὶν ἀεὶ, τοὺς ἐν σφίσι λογάδας τὴν ἐμπροσθίαν πληροῦν φάλαγγα· ὃ πάλαι Βασιλεὺς εἰδὼς, ἀνάπαλιν Ἀνδρονίκῳ τὴν παράταξιν ποιεῖσθαι ἐκέλευσεν. Ἐπειδὴ γοῦν ἐγγὺς ἀλλήλων ἐγένοντο τὰ στρατεύματα, ἐκέλευεν Ἀνδρόνικος τοῖς ἐμπροσθίοις τῶν ταγμάτων ἐπιτοξάζεσθαι Οὔννοις. Ἐπειδὰν δὲ κατ᾽ αὐτῶν ὁρμηθέντας ἴδοιεν, φεύγειν

A quam in tabella delineavit. Andronicus ergo cum trajeciſſet Samem, caſtriſque Hungarorum appropinquaſſet, talia facere inſtituit. Cum ſpeculatores quidem, & exploratores, uti vulgo ſolet fieri in hoſtium mittere exercitum haud conſultum putaret, Romanorum aliquot præmiſit, qui ante caſtra procederent, iiſque imperavit, ut captivum aliquem hoſtium incurſione abducerent. *Edit. Pariſ. pag. 158.* Illi igitur, uti juſſum fuerat, capto hoſte, rediere. Tum vero ab eo ſciſcitatur, cum quantis copiis ad Sirmium acceſſiſſent Hungari, & quid demum il facere conſtituiſſent. Omnia itaque nude vereque ille enarrans, *Præſunt*, inquit, *huic exercitui ſeptem & triginta militiæ apud nos Duces: ſed omnibus ſu-* B *premo jure imperat Dionyſius. Totus vero exercitus quindecim ad ſummum bellatorum millibus conſtat, partim equitum cataphractorum, partim ſagittariorum & peltaſtarum. Tanta vero iis inest audacia, ut ne primum quidem illorum impetum ſuſtinere poſſe Romanos ſibi perſuadeant.* His auditis, dimittitur ab Andronico, nuntiaturus Dionyſio, Imperatorem, cum ferre amplius non poſſit illius in Romanos delicta, præſto eſſe, quo pœnam ab ipſo congruam repoſceret. Inde milites arma capere juſſos caſtris educit, aciemque hac ratione inſtruit. Scythas & maximam Perſarum partem, cum paucis equitibus, qui haſtis decertant, præcedere jubet. Inde a lateribus Roma- C norum ſequebantur phalanges, quibus præerant Coccobaſilius & Philocales, prætereaque Tatticius, & quem Aſpietem vocabant. Horum a tergo ibant gravioris armaturæ milites, ſagittariis intermixti, & Perſarum turma gravis armaturæ. Poſt iſtos utroque a latere Joſephus Bryennius & Georgius Branas incedebant. Item Demetrius ejus frater, & Conſtantinus Aſpietes, vir Sebaſti dignitate auctus: inde Andronicus Principis Chartularius, cognomento Lampardas, cum delectis ſimul Romanis & Alemannis, necnon & Perſis. In poſtrema denique acie erat Andronicus ſupremus Dux, cum aliis multis inclyti nominis viris (quales Imperatori in bellum eunti adeſſe ſemper moris eſt) D & Italis ſtipendiariis, itemque Serviis, qui pone ſequebantur, haſtis armati, & longioribus clypeis inſtructi. Hunc in modum ordinato exercitu Romani, iter inſtituunt. Ubi vero ad locum venere, in quo Dionyſius occiſorum militum tumulum erexerat, equis deſilientes, graviter ingemuere, fidemque ſibi invicem obſtrinxere, pro contribulibus ac conſanguineis ſe quemque moriturum. Dionyſius vero ubi adventare Romanos audivit, fiducia quadam prætumidus, cum multa irriſione vinum ebibere Hungaros juſſit, & ut pocula ad Romanorum ſanitatem & incolumitatem propinarent. Il- E li ſurgentes confeſtim ea hauſere, ſumptiſque armis, conſuetum ordinem reſumpſere. *pag. 159.* Mos enim ſemper apud eos obtinet, ut præcipui, optimique in prima phalange locentur. Quod jam pridem edoctus Imperator, contrario aciem modo inſtituere Andronico præceperat. Poſtquam igitur ſibi invicem proximi fuere exercitus, iis qui in fronte ſtabant præcepit Andronicus, ut Hungaros telis impeterent: & ſimul ac in ſe illos irruere cernerent, terga darent,

non recta quidem ad Romanorum exer-
citum, ſed oblique magis in latera, ut
ſic utramque in partem diſtracti Hun-
gari, medium phalangis locum vacuum
relinquerent. Sed illi, facta ab hoſti-
bus irruptione, ſtatim effuſe fugiunt,
uſque dum ad Savam pervenere. Per-
ſtitere vero Romanorum integræ duæ
in ſiniſtra acie cohortes, quas Cocco-
baſilius & Taticius regebant: cæteræ
omnes jam inclinatæ. At Demetrius
Branas, ſuis diſſipatis, cum octoginta
relictus, hoſtibus ſeſe intulit; & fortiſ-
ſime dimicans, accepto in capite letha-
li vulnere, concidit, captuſque ab Hun-
garis, in eorum caſtra relatus eſt. Fra-
ter autem illius Georgius hoſtium mul-
titudine conterritus, prælium conſerere
non auſus eſt. Sic quidem ſiniſtra Ro-
manorum acies in fugam inclinavit:
dextra vero ſiniſtram Hungarorum in-
vadens, omnino hanc fudit. At Dio-
nyſius ubi hæc advertit, eos, qui An-
dronicum Ducem circumſtabant, ado-
riri ſtatuit. Sed ea ſuis complures con-
territi, ad ſe equitatum continuo evo-
carunt. Quæ ut reſcivit Dionyſius, ti-
miditatem ipſis exprobrat, ſimulque ob-
teſtatur, ut ibi conſiſtant, ne pavorem
ſuum Romanis proderent. Andronicus
autem Lampardas quæ parabantur vi-
dens, veritus ne ſi alio abiret, Dionyſii
copiæ Andronicum Ducem opprime-
rent, neceſſarium duxit cum ipſo pri-
mum Dionyſio manus conſerere. Cum-
que invicem concurrerent, ſublatus con-
tinuo eſt clamor, tumultuſque paſſim
factus: impactæque jam in clypeos
haſtæ froſtatim diſciſſæ decidebant in
terram. Romani autem, etſi qui ſub al-
tero Brana Georgio erant, jam acceſ-
ſiſſent, fatiſcebant tamen. Ut id perce-
pit Dux Andronicus, ne iis, qui cum
Lamparda dimicabant, omnino fuſis ac
devictis, tota in ſe belli moles incum-
beret, cum hoſtibus pugnare inſtituit:
adeoque atrox concitatur prælium, ut
primo conflictu Romanorum quidem
octoginta, Barbarorum autem multo
plures ceciderint. Sed enim Romani in-
credibili conſtantia ſuſtinentes certa-
Edit. Pariſ. pag. 160. men, tandem eos propria virtute in fu-
gam verterunt. Tanta vero Barbarorum
extitit cædes, ut contecta prope occi-
ſorum cadaveribus camporum planicies
fuerit. Haſtis namque ſuis in fruſtra con-
ſciſſis, fractiſque gladiis, miſerorum
capita clavis contundebant. Tum etiam
captum in eo prælio vexillum, quod
propter ſui magnitudinem curru a Bar-
baris vehebatur, ut & Dionyſii equus
cum omni armatura, cum ipſe vix, eo
neſcio qua ratione, periculum effugiſ-
ſet. Quotquot etiam Barbarorum fu-
gam inire potuerunt, ubi ad flumen
pervenere, a claſſe Romana capti ſunt.
Vivi ergo in manus venerunt, ex Du-
cibus quidem, quos ipſi Zupanos vo-
cant, quinque: milites octingenti, at-
que in iis complures nobili loco nati,
aliique illuſtres viri: aliquot autem mil-
lia in hoc prælio cecidere. Nemo fuit
Romanorum, qui non fortia ſuapte ma-
nu ediderit facinora, præ cæteris ta-
men Joannes Contoſtephanus & An-
dronicus Lampardas. His ſtrenue con-
fectis rebus, quoniam adulta nox erat,
in caſtra conceſſit Romanus exercitus,
adductis eo captivis Hungaris, allatiſ-
que ſecum loricis ad duo millia Ga-

A λοιπόν, οὐ μέντοι κατ' εὐθὺ τοῦ Ῥωμαίων στρατεύματος,
ἀλλὰ κατὰ τὰ πλάγια μᾶλλον, ὡς ἂν οὕτως ἐπὶ θάτερα
χωρισθέντες Οὖννοι, κενὴν τὴν μέσην τῆς φάλαγγος ἀπο-
λείποιεν χώραν. Ἀλλ' ἐκεῖνοι ἅμα τῇ προσβολῇ νῶτα
δόντες, ἔφευγον ἀνακράτος, ἕως ἐπὶ Σάον ἦλθον. Ὑ-
πηνέχθη δὲ Ῥωμαίοις τέλεον μὲν δύο τῶν ἐν ἀριστερᾷ
ταγμάτων, ὧν Κοκκοβασίλειος καὶ Τατίκιος ἦρχον. τὰ
λοιπὰ δὲ παρακεκίνηντο ἤδη· καὶ Δημήτριος μὲν ὁ
Βρανᾶς, τῶν σὺν αὐτῷ ἐσκεδασμένων, σὺν ὀγδοήκοντα
ἀπολειφθεὶς, τοῖς πολεμίοις συνέμιξεν. Ἡρωϊκῶς τε
ἀγωνισάμενος, αὐτοῦ ἔπεσε καιρίαν κατὰ τοῦ προσώπου
πληγεὶς, αἰχμάλωτός τε γεγονὼς εἰς τὸ Οὔννων ἀ-
πηνέχθη στρατόπεδον. Ὁ δέ γε ἀδελφὸς αὐτοῦ Γεώργιος
B πρὸς τὸ ὑπερβάλλον τοῦ πλήθους δευλαβηθεὶς, οὐκ ἐθάρ-
ρησε τῆς συμπλοκῆς. Τὰ μὲν δὴ εὐώνυμα τῶν κεράτων
οὕτω Ῥωμαίοις πρὸς ὑπαγωγὴν ἔκλινε. Τὰ δὲ τῶν δε-
ξιῶν τοῖς ἐν ἀριστερᾷ ἐπιθέμενα Οὔννοις, ἐτρέψαντο
τούτους περιφανῶς. Διονύσιος οὖν ἐπειδὴ ταῦτα εἶδε,
τοῖς περὶ τὸν Στρατηγὸν Ἀνδρόνικον ἐπιθέσθαι διενοεῖ-
το. Ἀλλὰ τῶν σὺν αὐτῷ πολλοὶ ἀποδειλιᾶν ἤρξαντο,
ὅθεν καὶ ἀνεπείραζον σφίσι τὴν ἵππον. Γνοὺς δὲ ὁ Διο-
νύσιος, ὠνείδιζε μὲν τὴν ἀνανδρίαν αὐτοῖς, παρεκάλει
δ' ὅμως αὐτοῦ ἵστασθαι, ὡς μὴ κατάφωρα τὴν δειλίαν
Ῥωμαίοις ποιήσωσιν. Ἀνδρόνικος δὲ ὁ Λαμπαρδᾶς τὰ
πρασσόμενα κατιδὼν, δείσας τε μὴ σὺν τῷ Διονυσίῳ
πλῆθος, αὐτοῦ ἐφ' ἕτερα χωρήσαντος, Ἀνδρονίκῳ λοι-
πὸν ἐμπέσοιτο τῷ Στρατηγῷ· δεῖν ἔγνω Διονυσίῳ
C πρότερον αὐτῷ συμπλακῆναι. ἐμπεσόντων δὲ ἀλλήλοις,
θροῦς ἠγέρθη, καὶ πάταγος ἐπεῖχε πάντα, καὶ τὰ δό-
ρατα πρὸς ταῖς ἀσπίσιν ἀποκαυλιζόμενα, χαμαὶ ἔ-
πιπτον. Ῥωμαῖοι δὲ καίτοι τῶν ὑπὸ θατέρῳ Βρανᾷ
τῷ Γεωργίῳ ταττομένων συνελθόντων αὐτοῖς, ἔκαμνον
ὅμως. Ἀνδρόνικος τοίνυν ὁ Στρατηγὸς, ἐπειδὴ τοῦτο συ-
νεῖδεν, ὡς μὴ κατακράτος καὶ τῶν σὺν τῷ Λαμπαρδᾷ
ἡττημένων, ἐπ' αὐτῷ ἡ ἀγώνισις στήσεται πᾶσα,
συρρήγνυται τοῖς πολεμίοις, καὶ γίνεται καρτερὰ προσ-
βολὴ, ὡς παρὰ τὴν πρώτην Ῥωμαίων μὲν ὀγδοήκον-
τα πεσεῖν, Βαρβάρων δὲ πολλῷ τούτων πλείους. Ἀλ-
D λὰ Ῥωμαῖοι σὺν ἀφάτῳ τινὶ καρτερίᾳ τὸν ἀγῶνα ὑ-
φιστάμενοι, τέλος ἐτρέψαντο τούτους ἀρετῇ τῇ σφετέρᾳ.
Τοσοῦτος μέντοι Βαρβάρων φόνος ἐγένετο, ὡς τὰς ἐνταῦ-
θα πεδιάδας μικροῦ περιεστράφθαι τοῖς θνησιμαίοις.
Τῶν γὰρ δοράτων σφίσι κλασθέντων, καὶ θρυβέντων ἤδη
τῶν ξιφῶν, ταῖς κορύναις ἤλαυνον κακοδαίμοσι τὰς κε-
φαλάς. ὅτε δὴ τότε σημεῖον ᾑρέθη, ὃ πάμμεγα τοῖς
Βαρβάροις τούτοις ἐπὶ ἁμάξης ἐφέρετο, καὶ ὁ Διονυσίου
ἵππος σὺν τῇ πανοπλίᾳ, μόλις ἐκείνου καὶ τρόπῳ, ὅν-
περ αὐτὸς εἰπεῖν οὐκ ἔχω, τὸν κίνδυνον διαφυγόντος. Ὅ-
σοι μέντοι Βαρβάρων διεδράναι πως ἴσχυσαν, παρὰ τὸν
ποταμὸν ἰόντες, ἡλίσκοντο πρὸς τοῦ Ῥωμαίων ναυτι-
E κοῦ. Ἑάλωσαν τοίνυν ζωγρίᾳ Στρατηγῶν μὲν, οὓς αὐ-
τοὶ Ζουπάνους καλοῦσι, πέντε, στρατιωτῶν δὲ ἀμφὶ τοὺς
ὀκτακοσίους. πολλοὶ δὲ ἦσαν καὶ ἐν αὐτοῖς τῶν εὖ τε γε-
γονότων, καὶ ἄλλως ἐπιφανῶν. Ἔπεσον δὲ καὶ πλεῖσται
χιλιάδες ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ. Οὐκ ἦν οὐδεὶς Ῥωμαίων,
ὃς οὐ πολλῶν αὐτόχειρ ἐγένετο ἀριστειῶν. Πάντων γε
μὴν μάλιστα Ἰωάννης τε ὁ Κοντοστέφανος, καὶ Ἀνδρόνικος
ὁ Λαμπαρδᾶς. Ταῦτα κατορθώσας ὁ Ῥωμαίων στρα-
τὸς, ἐπειδήπερ ἀωρὶ τῶν νυκτῶν ἦν, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον
ἀνεχώρησαν, ἄγοντες τούς τε τῶν Οὔννων αἰχμαλώ-

τας, καὶ θώρακας ἐς δισχιλίους. Κράνη γε μὴν καὶ ἀσπίδας καὶ ξίφη, οὐδ' ἂν ἀριθμῶν ἐδυνήθη τις. Τὴν μὲν νύκτα ἐκείνην ἐπὶ τούτοις ηὐλίσαντο. Αὐγαζούσης δὲ ἤδη τῆς ἡμέρας, τοῖς ὅπλοις ἐνδεδυκότες, εἰς τὸ τῶν Οὔννων ἀφίκοντο χαράκωμα. Ἐπεὶ δ' ἀνδρῶν ἔρημον εὗρον αὐτὸ, σκυλαγωγήσαντες ἀνέστρεψον. Ὁ μὲν δὴ κατὰ Οὔννων πόλεμος ἐνταῦθα τέλος ἔσχε.

η'. Ὁ δὲ Βασιλεὺς τῶν τειχέων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπεμελεῖτο, μέρεσι πολλοῖς ὑπὸ χρόνου καμνόντων, καὶ ὑδάτων ἐνδείας κατεχούσης αὐτὴν, ἀνεκάθηρέ τε σὺν ἐπιμελείᾳ τοὺς ὀχετούς· καὶ ἐπειδὴ τὰς παλαιτάτας στοὰς, αἳ τὸ ὕδωρ ἐπὶ Βυζάντιον ἦγον πάλαι, πεπτωκυίας ἀνεγείρειν δύσεργόν τε καὶ χρόνου πολλοῦ δεόμενον ἔγνω, σκεψάμενος περί τινα χῶρον, οὐ πολλῷ Βυζαντίου διέχοντα, ὃς Πέτρα κατονομάζεται, δεξαμενήν τινα ὑπόνομον ἐδομήσατο, ἥπερ βουνῶν ἑκατέρων ἐν κοιλότητι κατὰ μέσον ἱδρυμένη ἐπιμήκης, στόμασι πολλοῖς ἐφ' ἑαυτὴν καὶ ὕδωρ ἐπιχέουσα δέχεται, ὡς ἐκ μυρίων ὀχετῶν διὰ τῶν χισμῶν στραγγὸν ἐπ' αὐτὴν καταβαῖνον. Ἡ δὲ διὰ τῶν ἐξ ἔθους αὖθις ὑπονόμων ἐπὶ τὴν πόλιν τοῦτο προΐησιν. Οὗτος ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ ἔθος τι τῶν ἀτοπωτάτων μικροῦ καὶ εἰς νόμον τελέσαι δυνῆσαν, ἐκ μέσου τῆς Ῥωμαίων ἐποιήσατο πολιτείας. Ὁποῖον δὲ τοῦτο ἦν, ἤδη λέγομεν. Ἡ τοῦ ζῆν ἀπαραίτητος τοῖς ἀνθρώποις ἀνάγκη, πολλά τε κατὰ τὸν βίον ἐκαινοτόμησεν ἄλλα, καὶ δὴ καὶ μισθοῦ τὴν ἐλευθερίαν ἀποδόσθαι πολλοὺς ἀναγκάζει. Θητεύουσι τοίνυν τοῖς ἐν ὑπεροχαῖς τε καὶ ἀξιώμασι καὶ τῶν δὲ γεγονότων, ἂν οὕτω τύχῃ, μὴ ὅ τι ἀγελαῖοί τινες καὶ ὀχλικοί. ἀποῖον τοίνυν ἡ ἀνθρωπίνη κακὸν πλεονεξία; παραλαμβάνοντες τοὺς ἀθλίους οἱ τὴν σφῶν ὠνημένοι δουλείαν, ὅσα καὶ ἀργυρωνήτοις αὐτοῖς προσεφέροντο. καὶ ἦν τὸ τριόβολον ἴσως καταβαλλόμενον μίσθωμα ἐλευθέρων ἀνθρώπων ὠνὴ καὶ συμβόλαιον οὕτω κακοτυχές. Ἀμέλει καὶ εἴποτε τῇ ἐκ τῆς θητείας ἀχθόμενοι ἐργασίᾳ, ἀποθέσθαι βουληθεῖεν αὐτὴν, οἱ δὲ καθάπερ δραπέτας συλλαβόντες αὐτοὺς, καὶ δίκας ἐπετίθουν τῆς τόλμης. καὶ ἦν τότε κατὰ τὸ Αἰσώπου μυθάριον, ἐν ᾧ λέων ἐπὶ τοῦ σπηλαίου νοσεῖ, καὶ ζῶα παρ' αὐτὸν εἴσεισιν· ἐλευθέρων μὲν εἰσιόντων ἀνθρώπων ἴχνη καὶ μάλα πολλὰ, ἐξιόντων γε μὴν ἐπὶ τῇ αὐτῇ ἔτι κεῖσα οὐδενός. Τὸ μὲν δὴ ἔθος οὕτω δεινὸν ἦν. Βασιλεὺς δὲ πρόῤῥιζον ἀπὸ μέσης ἐξελεῖν τῆς πόλεως αὐτὸ βουληθεὶς, γράμμασι τὴν ἐλευθερίαν, οἷον φύσει τὸ ἐλεύθερον, ἐπεψηφίσατο. Ἐλευθέρων γὰρ ἄρχειν Ῥωμαίων, οὐ μέντοι ἀνδραπόδων, αὐτὸς ἤθελεν. Ὁ αὐτὸς ἔτει τῆς Βασιλείας αὐτοῦ * ἐψήφισε τοῖς ἀνὰ τὸ Βυζάντιον ἱεροῖς σεμνείοις πολυπραγμοσύνην ἐπάγεσθαι οὐδεμίαν, ἐφ' αἷς ὁπουδήποτε κτήσεσιν ἔχοι. Τὴν μέντοι δωρεὰν καὶ τόμῳ ἐστήριξεν, ὃν ἅτε χρυσῷ ἐπισημασμένον· Χρυσόβουλλον ἔθος καλεῖν ἐστίν. Ὅθεν οὐδένα μοναχῶν θυροκοποῦντα νῦν ἐπὶ δικαστηρίου ἰδεῖν, ἅτε μηδὲ παρόντος ἐφ' ᾧ τις δημοσίᾳ σφίσι δικάσαιτο. ταῦτα μὲν δὴ τοιαῦτα. Νόμου δὲ πασῶν τὰς πλείστας ἀκυροῦντος τῶν ἡμερῶν, καθ' ἃς δηλονότι ἢ τῶν Δεσποτικῶν τι Χριστιανοῖς τελοῖτο μυστήριον, ἤγουν τῶν μεγάλων τινὸς ἄγοιτο μνήμη ἀνδρῶν, συνέβαινε τὰς ἐν τῇ πολιτείᾳ δίκας εἰς ἀπέραντον ἐξιουμένας, τυγχάνειν οὐδέποτε τελευτῆς. Ἐντεῦθεν εἶδον ἀνθρώπους ἐγὼ δίκαις καταγηράσαντας, καὶ μέντοι καὶ

A leas autem & elypea & enſes, baud facile quis numeraſſet. Eam quidem noctem poſt hæc ibi tranſegere. At ubi illuxit, arma iterum induti, in hoſtium caſtra ire pergunt. Verum cum ea hominibus vacua inveniſſent, direptis iis, reverſi ſunt. Ita quidem bellum adverſus Hungaros confectum eſt.

VIII. Cæterum Imperator murorum Conſtantinopoleos variis in locis vetuſtate collapſorum curam habuit: & aquarum inopia laborante civitate, aquæductus omnes diligentiſſime purgavit. Cumque videret vetuſtiſſimos fornices, per quos olim aqua Byzantium tranſmittebatur, diffractos inſtaurare difficile eſſe omnino, multumque ad eam B rem tempus neceſſarium fore, locum haud procul Byzantio, quem Petram vocant, deligens, ſubterraneum quoddam receptaculum extruxit, quod in media quadam cavitate, collibus utrinque cincta, oblongius jacet, & multis in ſeſe aquam oſtiis recipit, quæ velut e millenis canalibus, per quaſdam rimas ac fiſſuras in illud defluit; & poſtmodum per conſuetos canales in civitatem defertur. Idem hic Imperator abſurdiſſimum morem, & qui jam prope in legem deflexerat, a Romanorum Republica ſuſtulit. Ejuſmodi autem ille fuit. Victus quærendi dura neceſſitas, tum alia, quæ ad vitam pertinent, im- C mutavit, tum etiam pretio libertatem vendere multos adegit. Operas itaque ſuas locant nobilibus viris, & qui in ſupremis conſtituti ſunt honoribus, homines viles & proletarii. Quantum igitur malum humana avaritia eſt! Miſeris etenim iſtis, qui ſervitutem ſibi comparaverant, emerantque, tamquam pretio emptis & mancipiis utebantur; eratque trioboli forte, ſtatutum liberorum hominum pretium, pactumque iſtud nefandum. Ad ultimum ſi qui onere ſervitutis preſſi, eo ſe eximere vellent, tamquam fugitivos comprehendentes, eorum audaciam pœnis coercebant: idque ſecundum Æſopicam fabulam, in qua ad leonem in ſpelunca ægrotantem alia accedunt animalia. D Nam, & hic ingenuorum hominum ingredientium veſtigia multa admodum, exeuntium vero nullum prorſus reperias: adeo prava graviſque erat ea conſuetudo. Hanc igitur radicitus a media civitate extirpare volens Imperator, promulgatis edictis, libertatem, qualis illa a natura conceſſa eſt, omnibus donavit. Liberis enim Romanis, non mancipiis imperitare cupiebat. Idem præterea anno Imperii ſui decimo-quinto decrevit, ut nemo deinceps Sacris apud Byzantium Monaſteriis negotium faceſſeret de iis prædiis quæ quocumque in loco illa poſſiderent. Hancque donationem confirmavit libello, qui, quod aureo ſigillo munitur, Aurea Bulla vocari vulgo ſolet. Unde nullum hactenus Mo- E nachum Judicum fores pulſantem videre eſt, utpote cum nihil adſit, de quo lis intentari iis queat. Et hæc quidem ſic ſe habet Conſtitutio. Cum vero omnium plerique dierum lege exciperentur, quibus nimirum vel Dominica a Chriſtianis myſteria peragebantur, vel magni alicujus viri agebatur memoria: fiebat ut judicia in Republica in immenſum prolatata, numquam ad exitum perducerentur. Exinde vidi ego

Edit. Pariſ. pag. 565.

non recta quidem ad Romanorum exercitum, ſed obilque magis io latera, ut ſic utramque in partem diſtracti Hungari, medium phalangis locum vacuam relinquerent. Sed illi, facta ab hoſtibus irruptione, ſtatim effuſe fugiunt, uſque dum ad Savum pervenere. Perſtitere vero Romanorum integræ duæ in ſiniſtra acie cohortes, quas Coccobaſilius & Taticius regebant: cæteræ omnes jam inclinatæ. At Demetrius Branas, ſuis diſſipatis, cum octoginta relictus, hoſtibus ſeſe intulit; & fortiſſime dimicans, accepto in capite lethali vulnere, concidit, captuſque ab Hungaris, in eorum caſtra relatus eſt. Frater autem illius Georgius hoſtium multitudine conterritus, prælium conſerere non auſus eſt. Sic quidem ſiniſtra Romanorum acies in fugam inclinavit: dextra vero ſiniſtram Hungarorum invadens, omnino hanc fudit. At Dionyſius ubi hæc advertit, eos, qui Andronicum Ducem circumſtabant, adoriri ſtatuit. Sed ex ſuis complures conterriti, ad ſe equitatum continuo evocarunt. Quæ ut reſcivit Dionyſius, timiditatem ipſis exprobrat, ſimulque obteſtatur, ut ibi conſiſtant, ne pavorem ſuum Romanis proderent. Andronicus autem Lampardas quæ parabantur videns, veritus ne ſi alio abiret, Dionyſii copiæ Andronicum Ducem opprimerent, neceſſarium duxit cum ipſo primum Dionyſio manus conſerere. Cumque invicem concurrerent, ſublatus continuo eſt clamor, tumultuſque paſſim factus: impactæque jam in clypeos haſtæ fruſtratim diſciſſæ decidebant in terram. Romani autem, etſi qui ſub altero Brana Georgio erant, jam acceſſiſſent, fatiſcebant tamen. Ut id percepit Dux Andronicus, ne iis, qui cum Lamparda dimicabant, omnino fuſis ac devictis, tota in ſe belli moles incumberet, cum hoſtibus pugnare inſtituit: adeoque atrox concitatur prælium, ut primo conflictu Romanorum quidem octoginta, Barbarorum autem multo plures ceciderint. Sed enim Romani incredibili conſtantia ſuſtinentes certamen, tandem eos propria virtute in fugam verterunt. Tanta vero Barbarorum extitit cædes, ut contecta prope occiſorum cadaveribus camporum planicies fuerit. Haſtis namque ſuis in fruſtra conſciſſis, fractiſque gladiis, miſerorum capita clavis contundebant. Tum etiam captum in eo prælio vexillum, quod propter ſui magnitudinem curru a Barbaris vehebatur, ut & Dionyſii equus cum omni armatura, cum ipſe vix, ac neſcio qua ratione, periculum effugiſſet. Quotquot etiam Barbarorum fugam inire potuerant, ubi ad flumen pervenere, a claſſe Romana capti ſunt. Vivi ergo in manus venerunt, ex Ducibus quidem, quos ipſi Zupanos vocant, quinque: milites octingenti, atque in iis complures nobili loco nati, aliique illuſtres viri: aliquot autem millia in hoc prælio cecidere. Nemo fuit Romanorum, qui non fortia ſuapte manu ediderit facinora, præ cæteris tamen Joannes Contoſtephanus & Andronicus Lampardas. His ſtrenue confectis rebus, quoniam adulta nox erat, in caſtra conceſſit Romanus exercitus, adductis eo captivis Hungaris, allatiſque ſecum loricis ad duo millia Ga-

Edit. Pariſ. pag. 160.

[A] λοιπὸν, οὐ μέντοι κατ' εὐθὺ τοῦ Ῥωμαίων στρατεύματος, ἀλλὰ καὶ τὰ πλάγια μᾶλλον, ὡς ἂν οὕτως ἐπὶ θάτερα σχισθέντες Οὖννοι, κενὴν τὴν μέσην τῆς φάλαγγος ἀπολείποιεν χώραν. Ἀλλ' ἐκεῖνοι ἅμα τῇ προσβολῇ νῶτα δόντες, ἔφευγον ἀνακράτος, ἕως ἐπὶ Σάον ἦλθον. Ὑπηνέχθη δὲ Ῥωμαίοις πλέον μὲν δύο τῶν ἐν ἀριστερᾷ ταγμάτων, ὧν Κοκκοβασίλειος καὶ Τατίκιος ἦρχον. τὰ λοιπὰ δὲ παρακεκίνηνται ἤδη· καὶ Δημήτριος μὲν ὁ Βρανᾶς, τῶν σὺν αὐτῷ ἐσκεδασμένων, σὺν ὀγδοήκοντα ἀπολειφθεὶς, τοῖς πολεμίοις συνέμιξεν. Ἡρωϊκῶς τε ἀγωνισάμενος, αὐτοῦ ἔπεσε καιρίαν κατὰ τοῦ προσώπου πληγεὶς, αἰχμάλωτός τε γεγονὼς εἰς τὸ Οὔννων ἀπηνέχθη στρατόπεδον. Ὁ δέ γε ἀδελφὸς αὐτοῦ Γεώργιος [B] πρὸς τὸ ὑπερβάλλον τοῦ πλήθους διευλαβηθεὶς, οὐκ ἐθάρρησε τῆς συμπλοκῆς. Τὰ μὲν δὴ εὐώνυμα τῶν κεράτων οὕτω Ῥωμαίοις πρὸς ὑπαγωγὴν ἔκλινε. Τὰ δὲ τῶν δεξιῶν τοῖς ἐν ἀριστερᾷ ἐπιθέμενα Οὔννοις, ἐτρέψατο τούτους περιφανῶς. Διονύσιος οὖν ἐπειδὴ ταῦτα εἶδε, τοῖς περὶ τὸν Στρατηγὸν Ἀνδρόνικον ἐπιθέσθαι διενοήθη. Ἀλλὰ τῶν σὺν αὐτῷ πολλοὶ ἀποδειλιᾶν ἤρξαντο, ὅθεν καὶ ἀνεπείραζον σφίσι τὴν ἵππον. Γνοὺς δὲ ὁ Διονύσιος, ὠνείδιζε μὲν τὴν ἀνανδρίαν αὐτοῖς, παρεκάλει δ' ὅμως αὐτοῦ ἵστασθαι, ὡς μὴ κατάφωρον τὴν δειλίαν Ῥωμαίοις ποιήσωσιν. Ἀνδρόνικος δὲ ὁ Λαμπαρδᾶς τὰ πρασσόμενα κατιδὼν, δείσας τε μὴ σὺν τῷ Διονυσίῳ πλῆθος, αὐτοῦ ἐφ' ἕτερα χωρήσαντος, Ἀνδρονίκῳ λοιπὸν ἐμπεσοῦνται τῷ Στρατηγῷ· δεῖν ἔγνω Διονυσίῳ [C] πρότερον αὐτῷ συμπλακῆναι. ἐμπεσόντων δὲ ἀλλήλοις, θροῦς ἠγέρθη, καὶ πάταγος ἐπεῖχε πάντα, καὶ τὰ δόρατα πρὸς ταῖς ἀσπίσιν ἀποκαυλιζόμενα, χαμαὶ ἔπιπτον. Ῥωμαῖοι δὲ καίτοι τῶν ὑπὸ θατέρῳ Βρανᾷ τῷ Γεωργίῳ ταττομένων συνελθόντων αὐτοῖς, ἔκαμνον ὅμως. Ἀνδρόνικος τοίνυν ὁ Στρατηγὸς. ἐπειδὴ τοῦτο συνεῖδεν, ὡς μὴ κατακράτος καὶ τῶν σὺν τῷ Λαμπαρδᾷ ἡττημένων, ἐπ' αὐτὸν ὁ ἀγώνισις στήσεται πᾶσα, συρρήγνυται τοῖς πολεμίοις, καὶ γίνεται καρτερὰ προσβολὴ, ὡς παρὰ τὴν πρώτην Ῥωμαίων μὲν ὀγδοήκοντα πεσεῖν, Βαρβάρων δὲ πολλῷ τούτων πλείους. Ἀλ- [D] λὰ Ῥωμαῖοι σὺν ἀφάτῳ τινὶ καρτερίᾳ τὸν ἀγῶνα [illegible], τέλος ἐτρέψαντο τούτους ἀρετῇ τῇ σφετέρᾳ. Τοσοῦτος μέντοι Βαρβάρων φόνος ἐγένετο, ὡς τὰς ἐνταῦθα πεδιάδας μικροῦ περιεστρῶσθαι τοῖς θνησιμαίοις. Τῶν γὰρ δοράτων σφίσι κλασθέντων, καὶ θραυσθέντων ἤδη τῶν ξιφῶν, ταῖς κορύναις ἤλοων κακοδαίμοσι τὰς κεφαλάς. ὅτε δὴ τότε σημεῖον ᾑρέθη, ὃ παμμέγα τοῖς Βαρβάροις τούτοις ἐπὶ ἁμάξης ἐφέρετο, καὶ ὁ Διονυσίου ἵππος σὺν τῇ πανοπλίᾳ, μόλις ἐκείνου καὶ τρόπῳ, ὅνπερ αὐτὸς εἰπεῖν οὐκ ἔχω, τὸν κίνδυνον πεφευγότος. Ὅσοι μέντοι Βαρβάρων διαδρᾶναι πως ἴσχυσαν, παρὰ τὸν ποταμὸν ἰόντες, ἡλίσκοντο πρὸς τοῦ Ῥωμαίων ναυτι- [E] κοῦ. Ἑάλωσαν τοίνυν ζωγρείᾳ Στρατηγῶν μὲν, οὓς αὐτοὶ Ζουπάνους καλοῦσι, πέντε, στρατιωτῶν δὲ ἀμφὶ τοὺς ὀκτακοσίους. πολλοὶ δὲ ἦσαν καὶ ἐν αὐτοῖς τῶν εὖ τε γεγονότων, καὶ ἄλλως διαφανῶν. Ἔπεσον δὲ καὶ πλεῖσται χιλιάδες ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ. Οὐκ ἦν οὐδεὶς Ῥωμαίων, ὃς οὐ πολλῶν αὐτόχειρ ἐγένετο ἀριστειῶν. Πάντων γε μὴν μάλιστα Ἰωάννης τε ὁ Κοντοστέφανος, καὶ Ἀνδρόνικος ὁ Λαμπαρδᾶς. Ταῦτα κατορθωκὼς ὁ Ῥωμαίων στρατὸς, ἐπειδήπερ ἀωρὶ τῶν νυκτῶν ἦν, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀνεχώρησαν, ἄγοντες τούς τε τῶν Οὔννων αἰχμαλώ-

τις, καὶ θώρακας ἐς διχιλίας. Κράνη γε μὴν καὶ ἀσπίδας καὶ ξίφη, οὐδ' ἂν ἀριθμεῖν ἠδυνήθη τις. Τὴν μὲν νύκτα ἐκείνην ἐπὶ τοιούτοις ηὐλίσαντο. Αὐγαζούσης δὲ ἤδη τῆς ἡμέρας, τοῖς ὅπλοις ἐνδεδυκότες, εἰς τὸ τῶν Οὔννων ἀφίκοντο χαράκωμα. Ἐπεὶ δ' ἀνδρῶν ἔρημον εὗρον αὐτό, σκυλαγωγήσαντες ἀνέστρεφον. Ὁ μὲν δὴ κατὰ Οὔννων πόλεμος ἐνταῦθα τέλος ἔσχεν.

η'. Ὁ δὲ Βασιλεὺς τῶν τειχέων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπεμελεῖτο, μέρεσι πολλοῖς ὑπὸ χρόνου καμνόντων, καὶ ὑδάτων ἐνδείας κατεχούσης αὐτήν, ἀνεκάθηρέ τε σὺν ἐπιμελείᾳ τοὺς ὀχετούς· καὶ ἐπειδὴ τὰς παλαιοτάτας στοάς, αἳ τοὔδωρ ἐπὶ Βυζάντιον ἦγον πάλαι, πεπτωκυίας ἀνεγείρειν δύσεργόν τε καὶ χρόνου πολλοῦ δεόμενον ἔγνω, σκεψάμενος περί τινα χῶρον, οὐ πολλοῦ Βυζαντίου διέχοντα, ὃς Πέτρα κατονομάζεται, δεξαμενήν τινα ὑπόνομον ἐδομήσατο, ἅπερ βουνῶν ἑκατέρων ἐν κοιλότητι κατὰ μέσον ἱδρυμένη ἐπιμήκης, στόμασι πολλοῖς ἐφ' ἑαυτὴν καὶ ὕδωρ ἐπιχάσκουσα δέχεται, ὡς ἐκ μυριοστόμων διὰ τῶν χισμῶν σηράγγων ἐπ' αὐτὴν καταβαῖνον. Ἡ δὲ διὰ τῶν ἐξ ἔθους αὖθις ὑπονόμων ἐπὶ τὴν πόλιν τοῦτο προΐησιν. Οὗτος ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ ἔθος τι τῶν ἀτοπωτάτων μικροῦ καὶ εἰς νόμον τελέσαι δεῆσαν, ἐκ μέσου τῆς Ῥωμαίων ἐποιήσατο πολιτείας. Ὁποῖον δὲ τοῦτο ἦν, ἤδη λέγομεν. Ἡ τοῦ ζῆν ἀπαραίτητος τοῖς ἀνθρώποις ἀνάγκη, πολλά τε κατὰ τὸν βίον ἐκαινοτόμησεν ἄλλα, καὶ δὴ καὶ μισθοῦ τὴν ἐλευθερίαν ἀποδόσθαι πολλοὺς ἀναγκάζει. Θητεύουσι τοίνυν τοῖς ἐν ὑπεροχαῖς τε καὶ ἀξιώμασι καὶ τῶν εὖ γεγονότων, ἂν οὕτω τύχῃ, μὴ ὅτι ἀγελαῖοί τινες καὶ ὀχλικοί. Ἐποίουν τοίνυν ἡ ἀνθρωπίνη κακὴ πλεονεξία; παραλαμβάνοντες τοὺς ἀθλίους οἱ τὴν σφῶν ἐωνημένοι δουλείαν, ὅσα καὶ ἀργυρωνήτοις αὐτοῖς προσεφέροντο. Καὶ ἦν τὸ τριώβολον ἴσως καταβαλλόμενον μίσθωμα ἐλευθέρων ἀνθρώπων ὠνὴ καὶ συμβόλαιον οὕτω κακοτυχές. Ἀμέλει καὶ εἴποτε τῇ ἐκ τῆς θητείας ἀχθόμενοι ἐργασίᾳ, ἀπωθεῖσθαι βουληθεῖεν αὐτήν, οἱ δὲ καθάπερ δραπέτας συνέχοντες αὐτούς, καὶ δίκας ἐπετίθεσαν τῆς τόλμης. Καὶ ἦν τότε κατὰ τὸ Αἰσώπειον μυθάριον, ἐν ᾧ λέων ἐπὶ τοῦ σπηλαίου νοσεῖ, καὶ ζῷα παρ' αὐτὸν εἰσῄεσαν· ἐλευθέρων μὲν εἰσιόντων ἀνθρώπων ἴχνη καὶ μάλα πολλά, ἐξιόντων γε μὴν ἐπὶ τῇ αὐτῇ ἥκισα οὐδενός. Τὸ μὲν δὴ ἔθος οὕτω δεινὸν ἦν. Βασιλεὺς δὲ πρόρριζον ἀπὸ μέσης ἐξεληλακέναι τῆς πόλεως αὐτὸ βουληθείς, γράμμασι τὴν ἐλευθερίαν, οἵαν φύσει τὸ ἐλεύθερον, ἐπεψηφίσατο. Ἐλευθέρων γὰρ ἄρχειν Ῥωμαίων, οὐ μέντοι ἀνδραπόδων, αὐτὸς ἤθελεν. Ὁ αὐτὸς ἔτει τῆς Βασιλείας αὐτοῦ * ἐψήφισε τοῖς ἀνὰ τὸ Βυζάντιον ἱεροῖς σεμνείοις πολυπραγμοσύνην ἐπάγεσθαι οὐδεντιναοῦν, ἐφ' αἷς ὁπουδήποτε κτήσεσιν ἔσχον. Τὴν μέντοι δωρεὰν καὶ τόμῳ ἐστήριξεν, ὃν ἅτε χρυσῷ ἐνσεσημασμένον, Χρυσόβουλλον ἔθος καλεῖν ἐστίν. Ὅθεν οὐδένα μοναχῶν θυροκοπήσαντα νῦν ἐπὶ δικαστηρίου ἰδεῖν, ἅτε μηδὲ παρόντος ἐφ' ᾧ τις δημοσίᾳ σφίσι δικάσαιτο. Ταῦτα μὲν δὴ τοιαῦτα. Νόμου δὲ πασῶν τὰς πλείστας ἀκυροῦντος τῶν ἡμερῶν, καθ' ἃς δηλονότι ἢ τῶν Δεσποτικῶν τι Χριστιανοῖς τελοῖτο μυστηρίων, ἢ γοῦν τῶν μεγάλων τινὸς ἄγοιτο μνήμη ἀνδρῶν, συνέβαινε τὰς ἐν τῇ πολιτείᾳ δίκας εἰς ἀπέραντον ἐξεικουμένας, τυγχάνειν οὐδέποτε τελευτῆς. Ἐντεῦθεν εἶδον ἀνθρώπους ἐγὼ δίκαις καταγηράσαντας, καὶ μέντοι καὶ

A leas autem & clypea & enſes, haud facile quis numeraſſet. Eam quidem noctem poſt hæc ibi tranſegere. At ubi illuxit, arma iterum induti, in hoſtium caſtra ire pergunt. Verum cum ea hominibus vacua inveniſſent, direptis iis, reverſi ſunt. Ita quidem bellum adverſus Hungaros confectum eſt.

VIII. Cæterum Imperator murorum Conſtantinopoleos variis in locis vetuſtate collapſorum curam habuit; & aquarum inopia laborante civitate, aquædactus omnes diligentiſſime purgavit. Cumque videret vetuſtiſſimos fornices, per quos olim aqua *Byzantium* tranſmittebatur, diffractos inſtaurare difficile eſſe omnino, multumque ad eam B rem tempus neceſſarium fore, locum haud procul Byzantio, quem Petram vocant, deligens, ſubterraneum quoddam receptaculum extruxit, quod in media quadam cavitate, collibus utrinque cincta, oblongius jacet, & multis in ſeſe aquam oſtiis recipit, quæ velut e millenis canalibus, per quaſdam rimas ac fiſſuras in illud defluit; & poſtmodum per conſuetos canales in civitatem defertur. Idem hic Imperator abſurdiſſimum morem, & qui jam prope in legem deflexerat, a Romanorum Republica ſuſtulit. Ejuſmodi autem illo fuit. Victus quærendi dura neceſſitas, tum alia, quæ ad vitam pertinent, im- C mutavit, tum etiam pretio libertatem vendere multos adegit. Operas itaque ſuas locant nobilibus vitiq, & qui in ſupremis conſtituti ſunt honoribus, homines viles & proletarii. Quantum igitur malum humana avaritia eſt! Miſeris etenim iſtis, qui ſervitutem ſibi comparaverant, emeratoque, tamquam pretio emptis & mancipiis utebantur; eratque trioboliam forte, ſtatutum liberorum hominum pretium, pactumque iſtud nefandum. Ad ultimum ſi qui onere ſervitutis preſſis, eo ſe eximere vellent, tamquam fugitivos comprehendentes, eorum audaciam pœnis coercebant; idque ſecundum Æſopicam fabulam, in qua ad leonem in ſpelunca ægrotantem alia accedunt animalia. D Nam, & hic ingenuorum hominum ingredientium veſtigia multa admodum, exeuntium vero nullum prorſus reperias: adeo prava graviſque erat ea conſuetudo. Hanc igitur radicitus a media civitate extirpare volens Imperator, promulgatis edictis, libertatem, qualis illa a natura conceſſa eſt, omnibus donavit. Liberis enim Romanis, non mancipiis imperitare cupiebat. Idem præterea anno Imperii ſui decimo-quinto decrevit, ut nemo deinceps Sacris apud Byzantium Monaſteriis negotium faceſſeret de iis prædiis quæ quocumque in loco illa poſſiderent. Hancque donationem confirmavit libello, qui, quod aureo ſigillo munitur, Aurea Bulla vocari vulgo ſolet. Unde nullum hactenus Mo- E nachum Judicum fores pulſantem videre eſt, utpote cum nihil adſit, de quo lis intentari iis queat. Et hæc quidem ſic ſe habet Conſtitutio. Cum vero omnium plerique dierum lege exciperentur, quibus nimirum vel Dominica a Chriſtianis myſteria peragebantur, vel magni alicujus viri agebatur memoria: fiebat ut judicia in Republica in immenſum prolatata, numquam ad exitum perducerentur. Exinde vidi ego

Edit. Pariſ. pag. 161.

homines in litibus ſeneſcentes, imo & immorientes iiſdem. Sed peſſima lex iſta novo decreto in Republica abolita eſt. Quippe Imperatoris edictum, neque dies feſtos omnino ut profeſtos haberi ſtatuit, neque tamen dilationibus ejuſmodi trahi in infinitum judicia: ſed religioſos, & rerum forenſium immunes illos eſſe decrevit, in quibus aliquando Deus ſingulare in homines beneficium contuliſſet: cæterum alios totos feſtos eſſe, alios interciſos, ita ut nimirum horis matutinis lege agere non liceret, poſtmeridianæ autem integræ partibus admittendis vacarent. Idem hic Imperator ſacrum lapidem qui jampridem Epheſi fuerat, Byzantium magnifice translatum, cum cæteris ſacris, quæ ibi ſunt, monumentis depoſuit.

Edit. Pariſ. pag. 162.

Qualis autem hic fuerit lapis, & quomodo in Epheſiorum terram pervenerit, deinceps commemorabo. Peracto jam in Cruce a Salvatore myſterio, ſuſcepit eum mater, utque fieri aſſolet, in lapide iſto ſupinum depoſuit: & in eumdem ipſa etiam procumbens, ut vero ſimile eſt, non mediocriter ploravit. Flentis autem lacrymæ, quæ in lapidem deciderunt, in hanc uſque diem permanſere indelebiles. Res admiratione prorſus digna: Mariam enim Magdalenam ajunt, accepto hoc lapide, Romam tecta abiiſſe, ut coram Tiberio Cæſare Pilatum & Judæos, velut injuſtos Jeſu interfectores accuſaret: ſed ſorte quadam in portum Epheſinum delatam, iſtic eum loci reliquiſſe, indeque excedentem, Romam perveniſſe. Ex illo tempore uſque in hodiernum diem lapis ibi perſtitit. Cum vero in littus Damalis eſſet expoſitus, ingenti pompa inde Byzantium translatus eſt. Huic enim interfuere Romanus Senatus, quotquotque erant ex Sacerdotali ordine, & Monachico, Luca, qui tunc temporis Eccleſiam regebat; & Impetatore, utrique choro præeuntibus. Ipſe etiam lapidi humerum ſubdidit Imperator: in talibus namque, etiam ultra quam neceſſe erat, pietatem ac reverentiam exhibebat ſingularem, & cum ſumma animi demiſſione ejaſmodi munia obibat.

IX. Sub idem tempus Ægyptus, cum propemodum in Romanorum veniſſet poteſtatem, eo quem referam modo, nobis elapſa eſt. Hæc non ita pridem Romanorum parebat Imperio, & grave quotannis tributum dependebat. Sed cum Aſia gravius afflictaretur, gentiſque Iſmaeliticæ in dies augerentur vires, capta & ipſa in Perſarum jus conceſſit. Verum Manuel Imperator, cum multa in Oriente Romanis rurſum aſſeruiſſet, hanc quoque recuperare ſummo ſtudio contendit. Itaque miſſis ad eas gentes Legatis, ut & veterem conſuetudinem, & opulenta illa vectigalia, quæ nobis perſolvere conſueverant, in memoriam revocarent, iis præcepit: quod ſi ea abnuerent, tum demum nuntiarent proxime bello eſſe impetendos. Hæc erat mens legationis. Sedenim pertinacius renuentibus Ægyptiis, claſſem fabricat hippaginum & bellicarum navium, magno numero, immiſſoque in eam exercitu, in Ægyptum mittit. Huic præfuit Andronicus Contoſtephanus, cujus non ſemel memini, Magni quippe Du-

A ἐπ' ἀποθανόντας αὐταῖς. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο τὸ κακὸν θεσπίσματι νεαρῷ τῆς Ῥωμαίων ἀπελήλαται πολιτείας. Λέγει γὰρ τὸ Βασιλέως διάταγμα, Μήτε τὰς ἑορτάδας παντάπασι κοινοῦσθαι τῶν ἀμερῶν, μήτ' αὐταῖς ἑκάστοτε ἀναβολαῖς δίκας ἐσὰν παρασύρεσθαι. ἀλλ' εἶναι μὲν ἐς τὸ παντελὲς ἀπειρολογίας ἀδίκτους δικανικῆς ἡμέρας ἐκείνας, καθ' ἅς τι Θεὸς εὕρηται τοῖς ἀνθρωπίνοις εὐεργετικῶς. τῶν δ' ἄλλων τὰς μὲν παντάπασι δικασίμους ἐκκεῖσθαι, τὰς δὲ πρωῒ μὲν ἀποκεκλεῖσθαι τοῖς δικολάβοις, δείλην δὲ ἅπασαν ἀνεῷχθαι, καὶ συγχωρεῖν εἰσιέναι τοὺς θέλοντας. Οὕτως καὶ τὸν ἐν Ἐφέσῳ παλαιοῦ τοῦ χρόνου κείμενον λίθον ἱερὸν μεγαλοπρεπῶς ἐς Βυζάντιον ἀB ναγὼν, τοῖς τῇδε λοιποῖς ἀπέδωκεν ἁγίοις. Ὅστις δὲ ὁ λίθος οὗτος, καὶ ὅθεν εἰς Ἐφεσίων ἦλθε τὴν γῆν, ὁ λόγος ἑξῆς διηγήσεται. Τέλος ἤδη τὸ κατὰ τὸν σταυρὸν εἶχε τῷ Σωτῆρι μυστήριον, καὶ παραλαβοῦσα τοῦτον ἡ Μήτηρ, ἀνέκλινέ τε ὕπτιον, ὡς νόμος, ἐπὶ τοῦ λίθου τοῦδε, καὶ ἐπιπεσοῦσα βύθιον ἀνῴμωξεν, ὁποῖα εἰκός. μυρομένης δὲ τὰ δάκρυα τῷ λίθῳ πελάζοντα ἔτι καὶ νῦν ἀναπόνιπτα μένουσι. Πρᾶγμα τεράστιον οἷον, τοῦτον δὴ τὸν λίθον ἡ ἐκ Μαγδαλᾶ φασὶν ἀναλαβοῦσα Μαρία ἔπλει Ῥώμης εἴσω, ἐφ' ᾧ Καίσαρι ἐς ὄψιν ἐλθοῦσα Τιβερίῳ, Πιλάτου καὶ Ἰουδαίων τῶν ἀδίκων Ἰησοῦ κατηγορεῖ φοC νευτῶν. ἀλλὰ τύχῃ τινὶ ἐς τὸν Ἐφεσίων λιμένα καταίρασα, αὐτὸν μὲν ἐνταῦθα ἔλιπεν. Ἡ δὲ ἐκεῖθεν ἀφεῖσα, ἐπὶ Ῥώμην ἀνήγετο. Ἐξ ἐκείνου δὲ καὶ ἄχρι τοῦ νῦν ὁ λίθος ἐνταῦθα διετέλεσεν ὤν. Ἀχθέντα τοίνυν ἐς τὴν Δαμάλεως περαίαν, πομπὴ τοῦτον ἐκ Βυζαντίου διαδέχεται λαμπρά. Ἐπλήρου δὲ ταύτην τό Ῥωμαίων τε γερούσιον ἅπαν, καὶ ὅσον ἐν ἱεροπόλοις, καὶ ἐν μοναστοῖς ἦν, Λουκᾶ τοῦ τηνικάδε τὴν Ἐκκλησίαν ἰθύνοντος, καὶ Βασιλέως τέλους ἑκατέρου προαρχόντων. Βασιλεὺς μέντοι καὶ τὸν ὦμον ὑπέσχε τῷ λίθῳ, ἐπειδή γε τοσαῦτα καὶ ὑπὲρ ἃ χρὴ ἐμπερισφρόνει, καὶ ἠγάπα D δυλοπρεπέστερον αὐτοῖς προσαγόμενος.

θ'. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους Αἴγυπτος ὑπὸ Ῥωμαίων ἁλῶναι κινδυνεύσασα, τρόπῳ τῷ ῥηθησομένῳ διαγεγονέναι ἴσχυσεν. Αὕτη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων μὲν οὔπω πάνυ πρώην ἐτέλει ἀρχήν. μέγα δέ τι χρῆμα δασμοῦ ταύτῃ παρεῖχεν ἐπέτειον. ἐπεὶ δὲ Ἀσία κακῶς ἤδη πεπόνθει, καὶ τὸ Ἰσμαηλιτικὸν ἑκάστοτε κατίσχυε φῦλον, ἑάλω καὶ αὕτη, καὶ Πέρσαις ὑπέπεσεν. Ἀλλὰ Βασιλεὺς Μανουὴλ πολλὰ τῶν κατὰ τὴν ἕω Ῥωμαίοις ἤδη ἀνασωσάμενος, ἀντιποιεῖσθαι καὶ ταύτης σπουδῇ πολλῇ ἤθελε. E Τοίνυν καὶ πρέσβεις ἐνταῦθα στείλας, ἐκέλευεν ἔθους τε τοῦ προτέρου καὶ φόρων ἀναμιμνήσκειν τὴν χώραν, οὓς πολυτάλαντοι ἐφ' ἡμᾶς ἀφικνοῦντο τὸ πρότερον. ἀνανομένης δὲ παρεγγυᾷν, ὅτι δὰ οὐκ ἐς μακρὰν πολέμια σφίσιν ἔσοιτο. τὰ μὲν δὴ τῆς πρεσβείας ἐν τούτοις ἦσαν. Τῶν Αἰγυπτίων δὲ ἰσχυρῶς πρὸς τοῦτο ἀπειπαμένων, στόλον νηῶν ὁ Βασιλεὺς πηξάμενος, ἱππαγωγῶν τε καὶ πολεμιστηρίων ἐς ἄγαν πολλῶν, στρατόν τε ἐμβιβάσας αὐταῖς, ἐπ' Αἰγύπτου ἔπεμψεν. Ἡγεῖτο δὲ τούτου Ἀνδρόνικος, οὗ πολλάκις ἐμνήσθην, ὁ Κοντοστέφανος. Ἐτύγχανε γὰρ Μέγας ὢν

ὥσπερ εἴρηται, Δοὺξ γεγονὼς πρότερον. Ὃς ἐπειδὴ ταχυπλοήσας Αἰγύπτῳ προσέσχε, πέμψας ἐς Παλαιστίνην, τὸν τῇδε μετεπέμπετο Ῥῆγα, ἐφ᾽ ᾧ χρὴ τὰ ξυγκείμενα τοῦ πόνου Ῥωμαίοις συλλήψοιτο καὶ αὐτός. Ἐν ᾧ δὲ ἔμελλεν ὁ Ῥὴξ ἥξειν, Ἀνδρόνικος ὡς μὴ ἐπὶ κενῆς ὁ χρόνος ἐνταῦθα αὐτῷ τρίβοιτο, δεῖν ἔγνω ἐπὶ τὴν χώραν ἐμβιβάσαι τὸ στράτευμα. Καὶ τοίνυν Τένεσιόν τε πόλιν αὐτοβοεὶ εἷλον, καὶ συχνὰ τὴν χώραν κατέθεον ἐξιόντες. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Ῥὴξ ἠγγέλλετο ἤδη προσιὼν, ἐπὶ Ταμιάθει μετῆγον τὸν πόλεμον, πόλιν κατοίκων τε πλήθουσαν καὶ πλουτοῦσαν ὑπερφυῶς. ἔνθα πολλαὶ μὲν καὶ φρικώδεις διεπολεμήθησαν μάχαι. ἤνυστο δὲ ὅμως οὐδὲν, ἀπ᾽ αἰτίας, ἧς ἐρῶν ἔρχομαι. Συνέκειτο Βασιλεῖ καὶ Παλαιστινοῖς ἐς τὸν ἐπ᾽ Αἰγύπτου συμπνεύσασι πόλεμον, μοῖραν μὲν τὴν ἡμίσειαν Ῥωμαίους ἁλούσης ἤδη τῆς χώρας λαβεῖν, θατέραν δὲ αὐτοὺς ἔξειν. Ὁ τοίνυν Ῥὴξ ἐπειδὴ Ῥωμαῖοι προτερήσαντες ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον ἦλθον, ἐπιβούλως ἄγαν τὸ μὲν πρῶτον ὑστερεῖν τοῦ πολέμου διενοεῖτο, ὅπως Ῥωμαίων προκινδυνευσάντων, τὴν χώραν αὐτὸς ἀκονιτὶ κατακληρώσαιτο. Ὡς δὲ παρῆν ὀψὲ καὶ αὐτὸς, τήν τε μάχην ἀεὶ ὑπερετίθετο, καὶ Ῥωμαίοις δὲ ταῦτα ξυμβουλεύων ἦν. κἂν ἐκεῖνοι ὀλίγα τοῖς εἰρημένοις προσέχοντες, ἡρωικοὺς εἰς ἑκάστην ἡμέραν ἀνεδέχοντο ἀγῶνας. Εἴτε οὖν, ὅπερ ἔφην, Ῥωμαίους τοῖς κινδύνοις παραβαλεῖν ἐθέλοντες ταῦτα ἐποίουν, ὡς ἂν ἀπόνου τῆς νίκης τυγχάνωσιν αὐτοὶ, εἴτε καὶ καθάπαξ τῆς κατ᾽ Αἴγυπτον δεσποτείας τῷ Βασιλεῖ φθονήσαντες ἦσαν, λέγειν οὔ μοι παρίσταναι. ἠγγέλλετο δ᾽ ὡς χρήμασιν οἱ ἔνδον τὸν Ῥῆγα ὑποφθείραντες εἰς τοῦτο ἤγαγον. Ῥωμαῖοι τοίνυν ἐπειδήπερ οὐκ ἀξιόχρεως ἑαυτοὺς τῷ πολέμῳ τῷδε ἔγνωσαν εἶναι, πρύμναν κρουσάμενοι, ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἀνήγοντο. χειμῶνος δὲ κατασχόντος, πλείστας τῶν νεῶν ἀπολωλέναι συνέβη. Ἡ μὲν δὴ ἐπ᾽ Αἴγυπτον Ῥωμαίοις ἐκστρατεία τοιοῦτον ἔσχε τέλος. Αἰγυπτίων δὲ ὁ δῆμος, ὡς μὴ καὶ δευτέρα Ῥωμαίων ἔφοδος ἐπ᾽ αὐτοὺς γένηται, πρέσβεις ἐς Βασιλέα στείλαντες, ῥητόν τι χρυσίον ἀνὰ πᾶν ἐκεῖθεν κομίζεσθαι ἔτος Ῥωμαίοις ὡμολόγουν. Ὁ δὲ πρεσβείαν ἀπωσάμενος, ἀπράκτους αὐτοὺς ἀπεπέμψατο, πᾶσαν ἐν νῷ ἔχων εἰσαῦθις καταδραμεῖσθαι τὴν χώραν.

ι΄. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ ὁ Παλαιστίνης Ῥὴξ ἐπὶ Βυζάντιον ἦλθε, περὶ ὧν ἔχρῃζε Βασιλέως δεησόμενος. τυχὼν δὲ ὧν ἐδεῖτο, ἄλλα τε πολλὰ καὶ δουλείαν ἐπὶ τούτοις Βασιλεῖ διωμολόγηκεν. Ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ Οὐενέτους, ὅσοι ἦσαν Βυζαντίῳ, καὶ ταῖς ὁπουδήποτε Ῥωμαίων ᾤκηνται χώραις, δημοσίαις φρουραῖς παραπέμψας, τὰς οὐσίας ἀναγράπτους εἰς τὸ δημόσιον ἐποιήσατο, ἀπ᾽ αἰτίας, ἧς αὐτὸς ἐρῶν ἔρχομαι. Οὐενέτων ἡ χώρα κεῖται μὲν ἐς τοῦ Ἰονίου κόλπου τὰ ἔσχατα. θαλάσσῃ δὲ ἀμφιρρύτος οὖσα, τέναγός τι προβάλλεται τῆς ἀκτῆς μακρὸν ὅσον. Ἔνθα τῆς ἡμέρας ἡ θάλασσα πολλάκις προσιοῦσα, καιρὸν μέν τινα πλώϊμον αὐτὸ ποιεῖναι. τὸν πορθμὸν αὖθις ἀναλύουσα, ἀπόρευτον παντάπασι ναυσί τε καὶ ἀνθρώποις ἐργάζεται. Ἔστι δὲ τὸ ἔθνος ἤθει μὲν διεφθορὸς, βωμολόχον εἴπερ τι καὶ ἀνελεύθερον, ἅτε καὶ ἀπειροκαλίας μεστὸν ναυτικῆς. Οὗτοι Ἀλεξίῳ ποτὲ Βασιλεῖ χεῖρα παρασχόμενοι σύμμαχον, ὁπηνίκα Ῥομπέρτος ἐκεῖνος ἐξ Ἰταλίας ἐπὶ Δυρράχιον μεταβὰς ἐ-

A eis dignitate, ut ſupra dictum eſt, jam antea gaudebat: is ut in Ægyptum celeriter appulit, miſſis in Palæſtinam Legatis, Regem inde acceſſit, ac ſecundum ea quæ invicem ſanciverant pacta, auxilio ſibi eſſet. Interea dum Rex expectabatur Andronicus, ne fruſtra hic tempus tereret, educere in terram exercitum operæpretium cenſuit. Tum vero Teneſium oppidum primo impetu ceperunt Romani, crebriſque regionem iſtam incurſionibus vaſtarunt. Sed ubi adventare Regem nuntiatum eſt, ad Damiatam bellum tranſtulere, urbem & incolarum frequentia celebrem, opibuſque affluentem. Multa hic & horrenda peracta ſunt prælia: nihil tamen iis confectum eſt, ob hanc, quam commemorabo, cauſam. *Edit. Pariſ. pag. 163.*

B Convenerat inter Imperatorem & Palæſtinos, in bellum Ægyptiacum conſpirantes, ut devicta ea provincia partem dimidiam Romani, dimidiam ipſi alteram obtinerent. Itaque Rex, cum priores in Ægyptum veniſſent Romani, de induſtria primo expeditionem bellicam differre ſtatuit, ut poſtquam ii diſcrimina exhauſiſſent, regione iſta citra laborem potiretur. Ubi vero & ipſe tandem acceſſit, pugnam ſemper protrahebat, eademque ut facerent perſuadebat Romanis: etiamſi ii, ejuſmodi conſiliis poſthabitis, fortia in dies prælia ſuſciperent. Verum haud plane poſſim aſſeverare, an id egerint, ut, dum periculis objicere Romanos volunt,

C victoriæ fructu ſine labore fruerentur: an vero quod omnino Ægypto potiri Imperatorem præ invidia non ferrent. Ceterum rumor erat Regem ab obſeſſis ſubmiſſa pecunia ad id fuiſſe inductum. Itaque Romani, cum ſe bello iſti haud pares eſſe viderent, retro Byzantium adnavigarunt. Orta vero tempeſtate plurimæ eorum naves periere: hunc finem illa habuit in Ægyptum expeditio. Ægyptii, ne altera Romanis irruptio rurſum in eos fieret, miſſis ad Imperatorem Legatis, certum ſe quotannis auri pondus ſoluturos pacti ſunt. Ille vero legationem aſpernatus, rebus infectis, domum eos remiſit: cum totam hanc iterum devaſtare regionem in animo haberet.

X. Inter hæc Byzantium venit Palæ-

D ſtinæ Rex, cum Principe de negotiis ſuis acturus: impetratiſque iis quæ popoſcerat, præter alia multa, Imperatori fidem & clientelam profeſſus eſt. Sub idem etiam tempus, & Venetos, quotquot Byzantii, & in quibuſcumque Romanorum provinciis habitabant, in publicos carceres conjecit, illorumque bona publicavit, & fiſco addixit, ob eam quam dicturus ſum cauſam. Venetorum regio in extremis partibus Jonii ſinus ſita eſt: mari vero circumflua longius a littore paludes protendit, in quas mare ſæpius per diem influens, certo quodam tempore navigabiles eas facit: at cum rurſum recedit, inacceſſas prorſus reddit navibus perinde ac hominibus. *pag. 164.*

E Eſt autem Gens iſta moribus depravatis, impia & ſacrilega, ſi quæ alia, & illiberalis, utpote nauticis ineptiis plena. Hi Alexio Imperatori aliquando auxilio venientes, cum Robertus ille ex Italia Dyrrachium tranſmiſſus, totam invaſiſſet provinciam, mercedis loco, cum alia multa accepere,

tum præſertim Byzantii angiportum, quem Embolum vulgo appellant: ſolique omnium ea propter ex illo tempore decimas ex mercatura Romanis non ſolverunt. Inde in immenſum ditati, ſtatim in ſuperbiam prorupere: adeo ut cives perinde ac mancipia tractarent, neque eos dumtaxat qui de infima plebe eſſent, verum & qui Sebaſtorum, aut alia quavis apud Romanos majori dignitate fulgerent: quibus indignatus Joannes Imperator, omnes e Romano Imperio expulerat. Atque inde a Romanis vindictam repetere ſummo cum ſtudio enitebantur. Claſſe itaque comparata, factaque in eorum terras irruptione, Chium capiunt, & Rhodum atque Leſbum, celeberrimas Inſulas, depopulantur. Inde ad Palæſtinos delati, cum eis Tyrum expugnant: ad hæc in mari piraticam exercentes, nulli hominum ſcelerati iſti pepercere. Quamobrem ut ab Imperatore in priorem ſtatum ſunt reſtituti, major eos ſtatim inceſſit ſuperbia & inſolentia. Arrogantia enim recte factorum opinione inflata, quandoque in ultimam improbitatem deflectere ſolet. Unde factum eſt, ut multis nobilibus viris, & Principi affinitate junctis, plagas intulerint, aliiſque graviſſimis affecerint injuriis. Iiſdem tamen nihilo ſecius uſi fortunis, Manuelis quoque Imp. temporibus: Romanaſque mulieres conjugio ſibi adſciſcentes, in earum ædibus, cæterorum Romanorum inſtar, extra limites ab Imperatore iis præſcriptos, domicilia habebant. Quæ cum ferre amplius non poſſet Princeps, pœnis compeſcere eorum delicta ſtatuit. Venetos ergo, qui Byzantii habitabant, ab iis ejuſdem nationis qui negotiandi cauſa accedebant, ſecernens, Burgenſes illos Latinorum lingua appellavit, cum fide data polliciti eſſent, ſe quoad viverent, Romanis fore obnoxios. Ea
Edit. Pariſ. pag. 165.
enim apud illos iſtius vis eſt vocabuli. Interea Veneti ipſi ſimultatem cum Lombardis exercuere palam, quod a ſuis deſciviſſent partibus, ipſoſque invaſere, ac funditus everſis eorum ædibus, graviſſima iis damna intulere. Quapropter illis in jus vocatis, Imperator, Lombardorum ædes de novo inſtaurari, & quæ iis abſtuliſſent, reſtitui, prolato judicio, juſſit. At Veneti nihil eorum quæ imperata fuerant exequi voluere, minati inſuper, Romanis deinceps ſeſe graviſſima illaturos damna, ea reducentes ſubinde in memoriam, quæ fecerant ſuperſtite adhuc Joanne. Quæ cum videret Imperator, cunctari amplius noluit: itaque quaſi indagine eos uno die circumvenire ſtatuens, litteras per Imperium Romanum quoquoverſum miſit, quibus locorum ac oppidorum præfectis tempus deſignabat, quo in Venetos manus injicere deberent. Quo quidem tempore, & qui Byzantii erant, & qui in ultimis Imperii habitabant angulis, capti ſunt, & in carceres, ac ſacra Monaſteria conjecti. Elapſo deinde aliquanto tempore, cum tantæ multitudini via ſufficerent carceres (nihil quippe hominibus ad deſperationem adactis inexpugnabilius eſſe ſolet) hæc aggrediuntur. Eorum unuſquiſque pro ſocio illius ſiſtendi vadem ſe erga Imperatorem conſtituit: quo facto carceribus ſe eximunt.

A πολιόρκει τὴν χώραν, ἀμοιβῆς τυγχάνουσι τῆς τε ἄλλης, καὶ δὴ καὶ στενωπὸς αὐτοῖς ἐν Βυζαντίῳ ἀποτέτακτο, ὃν Ἔμβολον ὀνομάζουσιν οἱ πολλοί. μόνοι τε τῶν ἁπάντων διὰ τοῦτο τὰς κατ᾽ ἐμπορίαν δεκάτας οὐδενὶ Ῥωμαίων ἐξ ἐκείνου παρέσχοντο. Τοίνυν καὶ τὸ ἀσυμμέτρως ἐντεῦθεν πλουτεῖν, ταχὺ ἐς ἀλαζονείαν αὐτοὺς ἦρεν. Ἀνδρὶ μέντοι πολίτῃ ὅσα καὶ ἀνδραπόδῳ προσεῖχον, ἀλλ᾽ οὐχ ὅπως τῶν πολλῶν τινὶ καὶ δημοτικῶν. ἀλλὰ κἂν τις ἐπὶ Σεβαστότητι ἐφρόνει, κἂν ἐπὶ μεῖζόν τι προῆκε τῶν παρὰ Ῥωμαίοις σεμνῶν. Ἐφ᾽ οἷς χαλεπήνας ὁ Βασιλεὺς Ἰωάννης, ἐκ ποδῶν τῆς Ῥωμαίων αὐτοὺς ἐποιήσατο πολιτείας. Ἐντεῦθεν ἀμύνασθαι Ῥωμαίους διὰ σπουδῆς αὐτοῖς ἦν.
B Στόλον οὖν πεπληρωμένοι νηῶν, τούτων ἐπῆλθον τῇ γῇ. ὅτε δὲ Χίον τε εἷλον, καὶ Ῥόδου τε καὶ Λέσβου, νήσων κατέδραμον ὀνομαστῶν. Ἐπὶ Παλαιστινῶν τε καταχθέντες τὴν γῆν, Τύρον ἅμα αὐτοῖς εἷλον. Τὴν ἐν θαλάσσῃ τε μετιόντες λῃστείαν, οὐδεμίαν οἱ κακοδαίμονες ἀνθρώπων ἐλάμβανον φειδώ. Δι᾽ ἃ Βασιλεὺς ἐπὶ τοῖς προτέροις αὐτοὺς προσηκάμενος, ἐπὶ μᾶλλον ἐξῆρεν ἀλαζονείας καὶ τύφου. Αὐθάδεια γὰρ κατορθοῦν δόξασα, εἰς ἀπόνοιαν ἐκφέρεσθαι οἶδεν. Ὅθεν καὶ πολλοῖς τῶν εὖ γεγονότων, Βασιλεῖ τε καθ᾽ αἷμα προσηκόντων, πληγάς τε ἐπέθεντο, καὶ ἄλλως πικρότατα ἐπ᾽ αὐτοὺς ὕβρισαν. Διῆγον μέντοι ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς οὐχ ἥκιστα καὶ ἐπὶ τῶν Μανουὴλ Βασιλέως
C χρόνων, γυναιξί τε Ῥωμαίαις ἑαυτοὺς συνοικίζοντες, καὶ οἰκίαις ταῖς αὐτῶν, ὥσπερ οἱ ἄλλοι Ῥωμαῖοι ἔξω τῆς ἐκ Βασιλέως δεδομένης αὐτοῖς ἀνατρεφόμενοι διατριβῆς. ἃ μηκέτι φέρειν ἔχων αὐτοὺς, δίκας ἐπιτιθέναι τῶν ἁμαρτανομένων σφίσιν ἀπήρξατο. Τοὺς μέντοι ἐν Βυζαντίῳ ᾠκημένους αὐτῶν, τῶν κατ᾽ ἐμπορίαν παραβαλλόντων Οὐενέτων ἀποδιελὼν, Βουργεσίους τῇ Λατίνων ἐκάλεσε φωνῇ, πίστεις αὐτοὺς δεδωκότας σὺν εὐγνωμοσύνῃ Ῥωμαίοις διὰ βίου τηρήσειν τὸ δούλιον. Τοῦτο γὰρ ἑρμηνευόμενον αὐτοῖς τὸ ὄνομα βούλεται. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ Οὐένετοι Λαμπάρδοις μηνίσαντες, ὅτι γνώμης ἀπορραγεῖσι
D τῆς αὐτῶν, ἐπανέθησάν τε αὐτοῖς, καὶ τὰς οἰκίας εἰς ἔδαφος καθελόντες, ἐπὶ μεγίστοις αὐτοὺς ἐζημίωσαν. ὅθεν καὶ ἐπὶ δίκην αὐτοὺς καλέσας ὁ Βασιλεὺς, τὰς οἰκίας εἰσαῦθις Λαμπάρδοις ἐγεῖραι ἐδικαίου, ὅσα τε σφίσι διήρπασο αὐτίκα ἀποδιδόναι. Ἀλλὰ Οὐένετοι οὔτε πράττειν οὐδὲν αὐτῶν ἤθελον, καὶ ἠπείλουν γε Ῥωμαίοις ἀνήκεστα δράσειν, ἀναμιμνήσκοντες ὧν Βασιλέως Ἰωάννου περιόντος ἐργάσαιντο. Ταῦτα συνιδὼν ὁ Βασιλεὺς, μηκέτι διαμέλλειν ἔγνω. Τοίνυν τε ὡς ἐν παναγρῷ τούτους ἐπὶ τῆς αὐτῆς συλλαβεῖν διανοηθεὶς, γράμματα ἁπανταχῇ τῆς Ῥωμαίων ἐξέπεμπε γῆς, δι᾽ ὧν τοῖς τὰς ἀρχὰς διέπουσι δῆλον τὸν χρόνον ἐ-
E ποίει, καθ᾽ ὃν αὐτοὺς χεῖρας Οὐενέτοις ἐπιβαλεῖν ἔδει. τε λοιπὸν κατὰ ταυτὸν οἵ ἐν Βυζαντίῳ τοῖς ἀνὰ τὰς ἐσχατιὰς τῆς Ῥωμαίων ἡλίσκοντο γῆς, φρουραί τε καὶ ἱερὰ τούτους ἐδέχοντο φροντιστήρια. Καιροῦ τοίνυν διαγενομένου, ἐπειδήπερ ἐν οὕτω μεγάλῳ τῷ πλήθει συγχωρεῖσθαι συνέβαινε τὰς φρουράς, Οὐένετοι (ἔοικε γὰρ ἀνθρώπων ἀπεγνωκότων δυσμαχώτερον εἶναι μηδὲν) τοιά δέ τινα ἐτόλμησαν. αὐτὸς ἕκαστος ὑπὲρ ἑκάστου φερέγγυον ἑαυτὸν Βασιλεῖ παρασχόντες, ἀνεθῆναι τῶν φρουρῶν ἴσχυσαν. Ἦν δέ τις ἐν αὐτοῖς γένει τε διαφα-

ἰσχυ-

τοῖς καὶ πλούτῳ διαφέρων. οὗτος μέγα τι νεὼς χρῆμα, A καὶ οἷον οὐδέπω ἐν Βυζαντίῳ κατῆρε, χρημάτων τῷ δημοσίῳ ἀπημπόλησε πολλῶν. ὅθεν καὶ τὴν αὐτοῦ ἐπιμέλειαν πρὸς Βασιλέως ἐπιτετραμμένος, συνεβούλευσεν Οὐενετίκοις, ἐμβάντας αὐτῇ πλωΐζεσθαι νυκτὸς ἐπὶ τὴν αὐτῶν. οἱ δὲ τὸν λόγον ἁρπάσαντες, ἐπιφόρου τοῦ πνεύματος γεγονότος, εἰσεπήδησαν ἐπ' αὐτὸ, καὶ λοιπὸν ᾤχοντο ἀπιόντες. Ῥωμαῖοι δὲ αἰσθόμενοι κατόπιν αὐτῶν ἐδίωξαν. ἐγγίσαντές τε αὐτοῖς, περί που τὸν Ἀβύδου γεγονότες πορθμὸν, Μηδικῷ πυρὶ φλέξειν διενοοῦντο. Ἀλλ' ἐκεῖνοι, ἅτε τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐθάδες ἐπιτηδευμάτων, πίλους τινὰς ὄξει περιδεύσαντες, τούτοις τε πᾶσαν περιειληφότες τὴν ναῦν, ἐστέλλοντο θαρσαλαίως. B Ῥωμαῖοι τοίνυν ἐπειδὴ μηδὲν ἀνύσειν εἶχον, τὸ γὰρ πῦρ πορρωτάτω ἢ ἐχρῆν ἐπὶ τὴν βάριν ἀκοντιζόμενον, ἢ οὐδὲ ἔψαυεν, ἢ καὶ πελάσαν τοῖς πίλοις, ἀποστρεφόμενον καθ' ὑδάτων ἐσβέννυτο πεσὸν, ἄπρακτοι ἀνεχώρησαν. Οὐένετοι δὲ οὐκ εἰς μακρὰν τῇ σφετέρᾳ προσχόντες, στόλον τεκτηνάμενοι κατὰ Ῥωμαίων ἐπῆλθον. Τὸ μὲν οὖν πρότερον Εὐρίπῳ προσέβαλον. Ἐπεὶ δ' ἀπεκρούσθησαν, Βασιλέως στρατιωτῶν φρουρὰς ἀποχρώσας ταῖς τῇδε πόλεσιν ἐπιστήσαντος, ἐπὶ τὴν νῆσον ἐφέροντο Χίον. Ἐνταῦθά τε τὰς ναῦς ἀνελκύσαντες, ἐπὶ καταδρομαῖς τῆς χώρας ἐξῄεσαν. Ἀλλὰ δυνάμεσι κἀνταῦθα περιτυχόντες, προμηθείᾳ Βασιλέως ἐπὶ τὴν νῆσον διαβάσαις, ἐπειδήπερ εἰς χεῖρας ἦλθον, πολλούς τε τῶν σφετέρων ἀπέβαλον πολεμοῦντες, καὶ ὀπισθόρμητοι ἐπὶ τὰς ναῦς ἐχώρησαν. C Βασιλεὺς δὲ καὶ κατακράτος ἁλῶναι τούτους διανοούμενος, ἐπειρᾶτό τε καὶ ναυτικὸν στρατὸν πέμπειν ἐπ' αὐτοὺς διενοεῖτο. Ἀλλ' ἦν γάρ τις τὸ τοῦ Ἀκολούθου τηνικαῦτα λειτούργημα περικείμενος, Ἀαρὼν ὄνομα, ἀνὴρ φρονηματίας καὶ δεινῶς ἀλαζών. οὗτος δύσνους τοῖς Βασιλέως ἀεὶ πράγμασιν ὢν, παραπρεσβείας τε πλειστάκις ἑάλω, καὶ δαιμονίοις [illegible] ἐξελήλεγκτο ἔργοις. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον, ὁπότε καὶ ἡ δίκη τὸν D ποιοῦντα μετῆλθε τὸν ἀλιτήριον. Τότε δ' οὖν Οὐενετίκοις τῷ ἔθνει ἔκπυστον τὸ βούλευμα ποιησάμενος, ἔσφηλε Βασιλεῖ τὴν ἐγχείρησιν. Ἔπλει μὲν γὰρ τὸ Ῥωμαίων ναυτικὸν, ἐφ' ᾧ εἰς τὸν Μάλεα γεγονὸς (ἀκρωτήριον δὲ ἐστὶν οὗτος ἡμερῶν ὡς πλείστων τῆς νήσου Χίου ὁδὸν διέχων) ἐνταῦθα ἐλλοχήσειν Οὐενετίκοις. ἤδη γὰρ ἐπίδοξοι ἦσαν πρὸς τοῦ Ῥωμαίων ἀπεληλάσθαι πεζικοῦ, ὃ, καθάπερ εἴρηται, τῇ νήσῳ ἐνεδρεῦον ἐξ ὑπερδεξίων αὐτοῖς συνεπλάκετο. Ἀλλ' ἐκεῖνοι τὸ μὲν πρὸς τῶν ἐν τῇ νήσῳ πολεμηθέντες Ῥωμαίων, ὡς τῷ πλείονι τοῦ αὐτῶν ἐζημιῶσθαι στρατοῦ. E τὸ δὲ καὶ τὸν στόλον ἰέναι πυθόμενοι, λύσαντες τῆς ἡμέρας, ὀψὲ τὴν νῆσον ἀπέλιπον. Ὄρθρου δὲ ὁ Ῥωμαίων στόλος ἐπὶ Λέσβον ἦλθεν. Ἐπειδή τε τὸ γεγονὸς ἤκουσεν, ὄπισθεν ἐδίωκεν. Ἀλλὰ σταδαίᾳ μὲν μάχῃ τὸ πᾶν διακρῖναι οὔπω ἐδυνήθη, φευγόντων ἀεὶ προτροπάδην τῶν πολεμίων. τριήρεσι δὲ πολλαῖς αὐτῶν συμβαλόντες, καὶ εἷλόν γε καὶ αὐτάνδρους κατέδυσαν. αἱ δ' ἄλλαι φυγῇ ἐπὶ τὴν αὐτῶν ἦλθον. Οὕτω μέντοι ὀλιγανδροῦσαι τὸν κίνδυνον ἔφυγον, ὡς αὐτῶν οὐδεμίαν τῶν ἐξ Ἐπιδάμνου εἰς χεῖρας ἐλθουσῶν ἁλῶναι κατακράτος ὑπ' αὐταῖς. Οὐενετίκοις μὲν οὖν τοιοῦτο τὸ τῆς ἀλαζονείας ὥρατο κέρδος. Βασιλεὺς δὲ ἐπικερτομοῦσαν τὴν τόλμαν αὐτοῖς

A Erat autem inter eos quidam natalibus illuſtris, opibuſque præpollens, qui ingentis molis navem, cujuſmodi numquam Byzantium appulerat, multa pecunia Reipublicæ vendidit. Cujus propterea cum demandata ei a Principe cura eſſet, Venetis conſilium dedit, ut ingreſſi navem, de nocte excederent, & in patriam navigarent. Quo illi arrepto conſilio, ventum nacti ſecundum, in illam inſiliunt, indeque confeſtim aufugiunt. At Romani, ut id advertere, a tergo eos conſectati, & ad fretum Abydenum aſſecuti, Medico igne injecto navem comburere conati ſunt. Sedenim illi Romanorum moribus aſ-B ſueti, nave coactilibus aceto madefactis contecta & præcincta, ſecure enavigarunt. Itaque Romani, cum nihil conficere potuiſſent (ignis quippe e longinquo nimium projectus, aut non pertigit ad navem, aut in coactilia incidens retroagebatur, cadenſque in aquam extinguebatur) rebus infectis redierunt. Non multo poſt in terram ſuam appulſi Veneti, fabricata claſſe, in Romanos expeditionem ſuſcepere. Ac primo quidem Euripum invadunt: cumque inde expulſi eſſent (idonea quippe civitatibus, quæ ibi extant, præſidia impoſuerat Imperator) trajiciunt ad In-C ſulam Chium. Ibi navibus ſubductis, ad depopulandam regionem exeunt. Sed in copias, quæ Imperatoris providentia in Inſulam tranſmiſſæ fuerant, incidentes, conſerto invicem prælio, cæſiſque pluribus ex ſuis, retro ad naves confugere. Imperator autem penitus eos comprehendere, & terreſtrem navalemque exercitum in illos mittere conſtituerat: ſed erat quidam ea tempeſtate, qui Acoluthi dignitate fungebatur, Aaron nomine, vir elato & arroganti admodum animo. Is Imperatoris rebus adverſabatur ſemper, praveque Legationes obiiſſe deprehenſus fuerat, atque artium inſuper magicarum D inſimulabatur. Sed de iis poſtea, cum digno ſceleſtum hunc ſupplicio juſtitia affecit. Tum autem Venetæ genti prodito Principis conſilio, conatus illius impediit. Jam enim vela fecerat claſſis Romana, ut poſtquam ad Maleam perveniſſet (promontorium id eſt multorum dierum itinere a Chio inſula diſſitum) inſidias ibi Venetis faceret. Certus etiam pervaſerat rumor, eos a pedite Romano repulſos eſſe, qui, ut modo diximus, ſtructis in Inſula inſidiis, ſuperiori Marte cum iis dimicaverat. Verum illi, tum quod a Romanis, qui in Inſula erant, magna ſuorum parte mulctati eſſent, tum quod claſſem etiam E eorum adventare perciperent, rebus interdiu convaſatis, veſpere ab Inſula receſſere. Poſtero autem mane claſſis Romana Lesbum appulit, ac ubi quæ geſta erant accepit, pone inſecuta eſt. Cæterum ſtataria pugna rei ſumma dirimi non potuit, effuſius ſemper fugientibus hoſtibus. Cum pluribus autem eorum triremibus congreſſi Romani, eas & ceperunt, & cum ipſis vectoribus ſubmerſerunt: reliquæ fuga in patriam dilapſæ ſunt: ſed viris adeo deſtitutæ periculum effugerunt, ut ipſarum etiam ex Epidamno navium, quæ iis occurrerant, vi capere nullam poſſent. Hanc quidem arrogantiæ ſuæ fructum Veneti retulere. Sed cum iis audaciam exprobrare

Edit. Pariſ. pag. 166.

vellet Imperator, hujuſcemodi ad ipſos litteras miſit: *Magnam in rebus gerendis inſcitiam vecordiamque jampridem veſtra gens adhibuit. Vos quippe errones olim & mendici, poſtquam in Romanorum irrepſiſtis Imperium, non ſolum ſummo faſtu erga illos eſtis uſi: ſed infenſiſſimis etiam hoſtibus eos prodere, magna apud vos fuit laudis exiſtimatio: quæ ſingula omnia referre nunc ſupervacaneum eſt. Ex qua autem horum convicti criminum ex eorum terris jure exacti eſtis, eadem illa arrogantia prælia cum iis etiam confligere decreviſtis: gens quidem nullius quondam nominis, utcumque vero nunc cognita per Romanos, licet viribus cum iis minime conferenda. Nam cum ea vos tenet opinio, multum omnibus riſum movetis. Qui enim fieri id poteſt? Adverſum quos ne præſtantiſſimi quidem ubicumque terrarum populi innoxie bellum ſuſceperint.* In hanc ſententiam ſcripſit Imperator. Ii vero magna cum claſſe aggredi Romanos non ſunt auſi: ſed ex eo tempore in portibus & ſtationibus ſubſidentes, piraticam exercebant, donec ſecundam plagam acceperunt.

Edit. Paris. pag. 167.

XI. His ita tranſactis, in Cilicia laborare res cœperunt. Toroſo enim vita functo, frater ejus Milo Principatum adeptus, Romanis nihilo minus infeſtus eſſe cœpit. Itaque belli adverſus Cilices primum Michael Branas Dux conſtitutus eſt: deinde Andronicus cognomento Euphorbenus, qui uti jam dictum eſt, patruelis erat Imperatoris. Sed cum iſte etiam nihil memoria dignum ibi peregiſſet, inclinare res Iſauricæ cœperunt: multiſque poſtmodum copiarum præfecturam excipientibus, quos & inter Conſtantinus fuit, quem Calamanum vocabant, nihil confectum eſt. Siquidem Calamanus, etſi magnis Armeniam affeciſſet damnis, ipſe tamen graviora retulit. Per eadem tempora Saxonum Dux (gens ea eſt frequentiſſima & opulentiſſima) Byzantium, ut Regem Alemannorum cum Imperatore reconciliaret, magno cum apparatu venit (magna enim inter eos ſimultas erat & æmulatio) rebuſque, quarum cauſa acceſſerat, peractis abiit. Interea Servii, extimulantibus ad id Venetis, defectionem moliti ſunt. Stephano autem, qui Hungariæ imperaverat, extincto, cuncta ibi perturbata ac confuſa ſunt. Quibus permotus Imperator, verſus Sardicam proficiſcitur. Illic morantem convenere Hungarorum Legati: Belam ſibi mitti in Regem poſtulantes. Stephano quippe defuncto, ad eum regni jus ſpectabat. Cæterum Bela iſte in generum Imperatoris primo delectus, quemadmodum in ſuperioribus a me narratum eſt, poſtea cognationis lege obſtante, ſororem Auguſtæ duxerat, ideoque Cæſar fuerat renuntiatus, iſtius dignitatis prærogativa cæteris prælatus in urbe Byzantina proceribus. Regem igitur illum renuntians, cum uxore in Hungariam miſit, cum jurejurando prius eum obſtrinxiſſet, quæ Imperatori & Romanis profutura eſſent, per omnem ſe vitam ſervaturum. Illum vero comitabantur, a quibus in regnum deduceretur, Joannes Protoſebaſtus, aliique illuſtres viri. Imperator itaque, Bela in Principatu conſtituto in Serviorum gentem iter inſtituit, quod eorum ulciſceretur audaciam. Sed, quod ſemper mirari ſoleo, nondum univerſus convenerat exer-

pag. 168.

A βουληθεὶς, ἀπέστειλε τοιάδε. Ἀμαθίᾳ πολλῇ περὶ τὰ πρακτέα τὸ ὑμῶν ἄνωθεν αὔχηται ἔθνος. Πάλαι μὲν γὰρ ἀλῆται, καὶ πενίᾳ δεινῶς κάτοχοι, εἰς τὴν Ῥωμαίων εἰσεῤῥυηκότες πολιτείαν, ὑπεροψίᾳ τῇ πολλῇ ἐς αὐτούς γε χρῆσθαι, καὶ τοῖς πολεμιωτάτοις αὐτοὺς προδιδόναι, μεγίστη φιλοτιμία παρ' ὑμῖν ἦν· ἅπερ ἐν εἰδόσιν ἀριθμεῖσθαι τὰ νῦν ἐστὶ περιττόν. Ἐξ οὗ δὲ καταφανεῖς γεγονότες, ἐνδίκως τῆς αὐτῶν ἐξωστρακίσθε γῆς, ὑπὸ ἀλαζονείας καὶ εἰς ἀντίπαλον αὐτοῖς καταστῆναι ἐγνώκατε μάχην. ἔθνος πάλαι μὲν οὐδὲ ὀνόματος ἄξιον, διὰ Ῥωμαίους δὲ νῦν πως ἐμφανὲς, οὐχ ὅσον μέντοι καὶ τὰ πρὸς δύναμιν συμβλητὸν, ὅπερ αὐτοὶ νομίσαντες, πολλὴν
B ἁπανταχῇ διεφλήσατε γέλωτα. πῶς γάρ; εἰς οὐδὲ τὰ ἐξοχώτατα τῶν ὁπουδήποτε ἂν ἀθώως ἀντιπολεμήσαιντο ἐθνῶν. Βασιλεὺς μὲν τοσαῦτα ἔγραψεν. Οἱ δὲ στόλῳ μὲν μεγάλῳ Ῥωμαίοις πολεμεῖν οὐκέτι ἐδυνάσαντο· ναυλοχοῦντες δὲ ἐπειράτευον ἐξ ἐκείνου, ἕως καὶ δευτέραν ἠνέγκαντο πληγήν.

ια'. Ταῦτα μὲν οὖν οὕτως ἐγένοντο. Τὰ Κιλίκων δὲ νοσεῖν ἤρξατο πράγματα. Τορόζου γὰρ συμμετρησαμένου τὸ ζῆν, Μελίας, ὃς ἀδελφὸς ἦν αὐτοῦ, τὴν χώραν παραλαβὼν, οὐδέν τι ἧσσον Ῥωμαίοις κακῶς προσφέρεσθαι ἤρξατο. Ἡρέθη τοίνυν Κιλίκων στρατηγὸς Μιχαὴλ μὲν τὸ πρῶτον ὁ Βρανᾶς, ἑξῆς δὲ Ἀνδρόνικος
C ἐπίκλησιν Φορβινὸς, ὃς ἐξάδελφος, καθάπερ ἤδη εἴρηται, Βασιλεῖ ἐτύγχανεν ὤν. Ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ λόγου ἄξιον οὐδὲν ἐνταῦθα εἰργασμένου, ἐπὶ γόνυ τὰ Ἰσαύρων ἔκλινε. Πολλῶν τε ἑξῆς τὴν στρατηγίαν ἀμειψάντων, ἐν οἷς καὶ Κωνσταντῖνος ἐγνωρίζετο, ὃν Καλαμάνον ἐπεκάλουν, ἤνυσται οὔπω οὐδέν. Ὁ μέντοι Καλαμάνος ἐπὶ πολλοῖς τὸν Ἀρμένιον λελυπηκὼς, ἐπὶ μείζοσιν ἐζημίωτο. Ὑπὸ τούτους τοὺς χρόνους καὶ Σαξώνων ὁ Δοὺξ, ἔθνους πολυανθρωποτάτου καὶ εὐδαίμονος, σὺν μεγίστῃ παρασκευῇ ἐπὶ Βυζάντιον ἦλθεν, ἐφ' ᾧ τὸν Ῥῆγα Ἀλαμανῶν καταλλάξειεν. Ὑποψίᾳ γὰρ πολλῇ ἐς ἀλλήλους εἴχοντο. Πάντα τε, ὧν ἕνεκα ἦλθε, διαπεπραγμένος, ἀπηλλάττετο. Ἐν τούτῳ δὲ Σέρβιοι,
D Οὐενετίων αὐτοὺς πρὸς τοῦτο παρορμησάντων, εἰς ἀποστασίαν εἶδον. Στεφάνου δὲ, ὃς τῆς Οὐννικῆς ἦρχε, τὸν βίον ἀπολιπόντος, ταραχῆς πλέα τὰ τῇδε κατέστησαν. Ὑφ' ὧν κινηθεὶς Βασιλεὺς, ἐπὶ τὴν Σαρδικὴν ἀφικνεῖται. Ἔνθα διατρίβοντι πρέσβεις, πέμψαντες Οὖννοι Βελᾶν ᾐτοῦντο σφίσι Ῥῆγα πεμφθῆναι. Ἐπ' αὐτὸν γὰρ, Στεφάνου τετελευτηκότος, ὁ τοῦ δικαίου θεσμὸς ἔβλεπε. Ἐτύγχανε δὲ ὁ Βελᾶς εἰς Γαμβρὸν τῷ Βασιλεῖ ἀφορισθεὶς πρότερον, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθέν μοι ἐῤῥέθη. Νόμου δὲ συγγενείας ἐμποδὼν αὐτῷ γεγονότος, τὴν Αὐγούστης ἔγημεν ἀδελφήν. Καῖσαρ δὲ διὰ τοῦτο ἀναῤῥηθεὶς, ἀξιώματι τῷ ἐν Βυζαντίῳ [illegible] [illegible] μεγιστάνων. Ῥῆγα τοίνυν αὐτὸν ἀνειπὼν,
E ἐπὶ Οὐννικῆς σὺν τῇ γυναικὶ ἔπεμψεν, ὅρκοις πρότερον ἐπαγγειλάμενον, ὅσα Βασιλεῖ καὶ Ῥωμαίοις συνοίσειν τοῦ παντὸς ἔμελλεν αἰῶνος. Εἵποντο δὲ αὐτῷ ἐκ Βασιλέως οἱ ἐπὶ τὴν ἀρχὴν κατάξοντες, Ἰωάννης τε ὁ Πρωτοσεβαστὸς, καὶ τῶν ἐπὶ δόξης ἄλλοι. Ὁ δὲ Βασιλεὺς ἐπειδὴ Βελᾶν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς κατεστήσατο, ἐπὶ τὸ Σερβίων ἐτράπετο ἔθνος, ἀμυνεῖσθαι τῆς τόλμης αὐτοὺς προθυμούμενος. Ἀλλ' ὅπερ θαυμάζειν ἀεὶ ἔχω, οὔπω τὸ στράτευ-

μα ἤθροιστο πᾶν, καὶ Βασιλεὺς χιλιάσιν ὀλίγαις τισὶν ἑρυμνῶν καὶ ἀποκρήμνων χωρίων εἰσελάσας ἐπὶ τὴν χώραν, τῷ Ἀρχιζουπάνῳ συμμίξειν ἠπείγετο. Ὁ δὲ καίτοι μυρίαν πανταχόθεν ἑαυτῷ χεῖρα συστησάμενος σύμμαχον, ἔφευγε μὲν τὰ πρῶτα· ὡς δὲ τὸ δέος αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ἐπολιόρκει, πρέσβεις ἐς Βασιλέα πέμψας, κακῶν ἀμνηστείας ἐδεῖτο τυχεῖν. Πείθειν δ' οὐκ ἔχων, ἀλλὰ τοὺς ἐς αὐτὸν ᾐτεῖτο παρόδου τέως ἀκινδύνου τυχεῖν. Ἧκε τοίνυν, Βασιλέως ἐπινεύσαντος, καὶ εἰσῄει παρὰ τὸ βῆμα, ἀκαλυφὰς τὴν κεφαλὴν, καὶ χεῖρας εἰς ἀγκῶνα γυμνούμενος, ἀνυπόδετος μὲν πόδας· σχοῖνος δὲ ἐκ τοῦ τραχήλου ἐξῆπτο, καὶ ξίφος ἐνεχείριστο, ὅπῃ βούλοιτο χρῆσθαι Βασιλεῖ ἑαυτὸν παρεχόμενος. Ἐφ' οἷς οἰκτείρας αὐτὸν, ἀφῆκε τὸ ἔγκλημα.

ιβ'. Ταῦτα κατορθωκὼς Βασιλεὺς, ἐξῄει τῆς Σερβικῆς, ἑπόμενον αὐτῷ καὶ τὸν Ἀρχιζουπάνον ἔχων. Ὅτε δὴ καὶ Ἀαρὼν, οὗ μικροῦ πρόσθεν ἐμνήσθην, ἐφ' οἷς εἴρηται ἁλοὺς, ἐξεκόπη τὰς ὄψεις. Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν Ἑσπέραν οὕτως ἐφέροντο. Ἀσία δὲ ὤδινεν αὖθις· Νουραδὶν γὰρ τοῦ Βερροιαίου Σατράπου, καὶ τοῦ Λυκαονίας ἡγεμονεύοντος Σουλτὰν, Μελίη τε τοῦ Ἀρμενίων Δυνάστου, καὶ τοῦ Ἀγκυρανῶν Ἄρχοντος, τῆς τε ἄλλης Γαλατικῆς ἐς ταυτὸ πνευσάντων, ἐφ' ᾧ κατὰ Ῥωμαίων στρατεύσειαν. Δι' ἃ Βασιλεὺς ἐνταῦθα ἐκ τῆς Ἑσπέρας διέβη· καὶ ὁ μὲν περί που τὴν Φιλαδέλφου αὐλισάμενος, τούτοις ἠσχόλητο. Ἀλαμανοὶ δὲ καὶ Οὐένετοι ἐπὶ Ἀγκῶνα, οἱ μὲν ἀπὸ θαλάσσης, οἱ δὲ ἀπειράτῳ στρατῷ, πολιορκήσοντες ἦλθον. Ἐστρατήγει δὲ Ἀλαμανῶν τῶν τις παρ' αὐτοῖς ἱερατικὸν θρόνον κοσμούντων ἀνδρῶν. Χρόνου τοίνυν τῇ προσεδρείᾳ τριβέντος, τά τε ἀναγκαῖα Ἀγκωνίταις ἐπιλελοίπει, καὶ ἡ πόλις ὅσον οὐκ ἤδη ἁλῶναι προσδοκάσιμος ἦν. Ἦν δέ τις γυνὴ, Ἰταλὴ μὲν τὸ γένος, μεγαλόφρων δὲ εἴπερ τις καὶ ἀρρενωπὸς μάλιστα. Ἐπειδή τε ἀνδρὸς πάλαι χηρωθεῖσα, σωφρονικὸν ἐξ ἐκείνου τὸν βίον ἐτήρει. Αὕτη ἐπειδὴ τὰ κατὰ τὸν Ἀγκῶνα ἐπύθετο, καὶ ὡς ἐν ἐσχάτοις εἶεν τοῖς κακοῖς, ζήλῳ διαθερμανθεῖσα (ἐτύγχανε γὰρ Ῥωμαίοις τηροῦσα τὸ φίλιον) ἠπείγετο ταῖς οἴκοθεν δαπάναις τῇ πόλει ἐπαρκέσαι. μὴ παντάπασι δὲ ταῖς τοῦ πολέμου χρείαις ἱκανοῦσα, ἡ μὲν γὰρ τοὺς παῖδας ἐνεχυράζει, χρυσίον οὕτω κεκομισμένη ἀδρὸν, πέμψασα παρὰ τὴν πόλιν, ἐδήλου θαρσεῖν τοῦ λοιποῦ, μὴ δὲ τοῖς πολεμίοις ἑαυτοὺς καταπροδιδόναι. Ἀγκωνῖται τοίνυν ὡς ἐπύθοντο ταῦτα, ἀνεθάρσησάν τε, καὶ τοῖς πολεμίοις ἐπεξιέναι διενοοῦντο. Ἀλλ' ἐκεῖνοι γνόντες, μετεστρατοπεδεύσαντο αὐτίκα. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ ἡ Στρατηγὸς ἐκείνη ἐπιστᾶσα τῇ πόλει, Ἀγκωνίταις τοῦ ἑαυτῆς ἀνεμίγνυ στρατοῦ. Προσβολῆς τε γινομένης, Ἀλαμανοὶ τὴν ὁρμὴν οὐχ ὑπενεγκόντες, ἔφευγον ἀπὸ γυναικείου στρατεύματος· πολλούς τε αὐτῶν ἀπεβάλοντο. Ἦλω δ' ἂν μικροῦ καὶ ὁ Στρατηγὸς Ἱερεὺς, εἰ μὴ φυγῇ τὴν σωτηρίαν ἐξέκλεψε. Ἡ δὲ ἐπὶ Οὐενετίοις ἐτράπετο, ἀπὸ θαλάσσης, καθάπερ εἴρηται, τῇ πόλει ἐγκαθημένοις· μάχῃ τε καὶ αὐτῶν περιγενομένη, ἐπανῄει ἐπὶ τὴν πόλιν, εὐφήμοις φωναῖς Βασιλέα μέγαν ἀναβοῶσα. Ὁ δὲ Βασιλεὺς πρὸς τῇ Φιλαδέλφου, καθάπερ ἔφην, ἐστρατοπεδευσάμενος, ἐσκέπτετο πῶς ἂν εὐμηχάνως ἀποστήσῃ ἀλλήλων τοὺς εἰρημένους τῶν Βαρβάρων αὐτοῦ γε-

A citus, cum Princeps paucis aſſumptis millibus, per loca quædam prærupta & confragoſa in regionem eorum irrumpens, cum Archizupano prælium conſerere properavit. Sed ille, infinitas licet ſociorum copias comparaſſet, primo quidem fugit: deinde ut animum illius occupavit pavor, miſſis ad Imperatorem Legatis, delictorum veniam ſibi dari popoſcit. Ubi nihil obtinuit, ut ſibi ſalvo ac incolumi ad Principem accedere liceret, petiit: Venit igitur, annuente ad id Imperatore, ad illius tribunal, capite aperto, nudatis uſque ad cubitum manibus, pedibuſque nudis: dependebat porro a cervice funis, manuque gladium ferebat, dedens ſe Principi, ut quod vellet, B de illo ſtatueret. Quibus ille commotus, errati veniam conceſſit.

XII. His proſpere confectis, Imperator ex Servia, ſubſequentem Archizupanum habens, eceſſit. Quo etiam tempore Aaron, cujus paulo ante meminimus, captus, ob ea quæ diximus, oculis mulctatus eſt. Ita compoſitis in Occidente rebus, Aſia rurſum novi aliquid molita eſt. Nuradinus quippe Berrhoeæ Satrapa, Lycaoniæ Sultanus, Milo Armeniorum Dominus, & Ancyranorum aliorumque Galatiæ oppidorum Princeps, facta invicem conſpiratione, bellum in Romanos aggreſſi ſunt. Ea- C propter igitur ex Occidente Imperator tum movit, caſtriſque ad Philadelphiam poſitis, rebus iſtis animum adjunxit. Alemanni interea & Veneti, hi mari, illi terreſtribus copiis ad oppugnandam Anconam venerunt: præeratque Alemannis quidam Epiſcopali apud illos fungens dignitate. Multo itaque in urbis obſidione inſumpto tempore, annonæ rerumque cæterarum penuria laborantibus Anconitanis, jam prope erat ut urbs caperetur. Sed enim mulier quædam, natione quidem Itala, ingentis animi, ſi quæ alia, & virilis audaciæ, quæ marito quondam orbata, caſtam deinceps vitam ſervaverat, ubi quæ Anconæ gerebantur, & ut in ultimum deveniſſet diſcrimen, reſcivit, ardore D ſummo inflammata (erat enim partibus Romanorum addicta) privatis ſumptibus urbi ſubvenire inſtituit. Sed cum ii omnino in belli uſus non ſufficerent, liberos etiam ſuos oppigneravit, atque ita majorem pecuniarum copiam adepta, miſſis in urbem nuntiis, ut bono deinceps eſſent animo, neve ſe hoſtibus dederent, hortata eſt. *Edit. Pariſ. pag. 169.* Quibus acceptis, reſumpſere animos Anconitæ, & in hoſtes irrumpere ſtatuere. Sed hoc eo cognito, retro caſtra confeſtim illi moverunt. Inter hæc Imperatrix iſta ante urbem conſiſtens, Anconitas ſuis immiſcuit copiis: initoque certamine, Alemanni, cum impetum ſuſtinere non poſſent, a fœmineo exercitu fugantur, cæſis eorum quamplurimis: atque ipſe prope in E hoſtium manus veniſſet Dux Epiſcopus, ni fuga ſibi ſalutem conciliaſſet. Tum vero in Venetos, qui e mari, ut ſupra diximus, urbi imminebant, ſeſe convertit, iiſque prælio debellatis, in civitatem reverſa eſt, lætis Magnum Imperatorem acclamationibus proſecuta. Princeps autem locatis, ut narratum eſt, ad Philadelphiam caſtris, id mente potiſſimum agitabat, qua demum arte Barbaros ab invicem divelleret. Ac primo miſſis ad

Lycaoniæ Sultanum Legatis, perfidiam illi objecit, & cur ſic repente Romanis in hoſtem verſus eſſet, percunctatus eſt. Ille autem tum alia multa protendit, tum iratum ſuum ſibi aſſe Chaliphan, ſive ſummum apud eos Pontificem, quod tandiu amicitiarum fœdera Romanis jungeretur. His dictis, Legatos rebus infectis remiſit. Tum vero Imperator, ut hæc accepit, alteram Legationem ad illum inſtituit, cum hujuſmodi litteris. *Quandoquidem tibi eſt in animo, cum ceteris contribulibus tuis conſpiranti, Romanorum procul terras devaſtare, ſecurus abi. ſcias enim necdum quinto-decimo exacto die, invadentem Romanum exercitum, ipſo te auctore, præſidiarii quaſi jure ditionis tuæ ſummam arrepturum.* Hac perlecta epiſtola, commotus animo Sultanus, a priori inſtituto deſtitit, & amicitiam in poſterum pacto cum Romanis fœdere ſancivit. Ita conſilia iſta, priuſquam affectum conſequerentur, rurſum evanuere, utpote Sultano, qui in eis maxima pars ac momentum erat, ad Romanos tranſeunte. Itaque triumphum nactus incruentum Imperator, Byzantium revertitur. Palæſtinæ autem Rex & Princeps Antiochenus, cum hæc accepiſſent, ſumpta inde fiducia, contra Berthœenſes ſuſcepere expeditionem, magniſque eos cladibus affecere.

XIII. Hac ferme tempeſtate Silentium, ſeu diſſertationem, ipſe compoſuit Imperator, non ut vulgo moris eſt, quam videlicet Imperatoris nomine pronunciavit illius Secretarius. Inerat orationi profunda quædam, & ea generoſo prorſus animo profecta ſeorſum vis: crebriſque ſententiis, & variis argumentis cumulata erat. Dictio ipſa pura, facilis ac ſimplex character; utque verbo dicam, nullis implicata figuris, naturali tamen efflorefcebat elegantia, & quæ nobilem ſpiritum manifeſte proderet. Nam, ut ſæpius a me dictum eſt, nulli mortalium naturæ dotibus comparandus erat. Equidem ſæpenumero controverſias illi ex Ariſtotele proponens, pleraque eorum quæ in diſceptationem venerant, promptiſſime ſolventem audivi; rem a nemine omnium hactenus, ut opinor, prioribus retro ſæculis factam. Idem multa in Scripturis, etiam quæ ad id temporis inexplicata remanſerant, aut minus recte expoſita, mira quadam perſpicuitate explanavit; quæ hic inſerere, alienum ab Hiſtoriæ ſcribendæ legibus exiſtimo. Ea fere ſunt quæ hactenus utraque in continente Manuel Imperator geſſit: deinceps ea expediam, quæ in Aſia bellum gerenti evenere. Clitzieſthlen, de quo multa in ſuperioribus memoravimus, magnis, ut dixi, ab Imperatore acceptis pecuniis ditior potentiorque factus, vicinos Dynaſtas principatibus ſuis exuit, eorumque terras occupavit: ſed & Gaogra Ancyraque, Galatiæ oppido utroque, Saniſane fratre conſanguineo, qui iis imperitabat, per vim expulſo, potitus eſt: eique cum necem inferre non potuiſſet, peregrini & advenæ inſtar, terras omnes exteras circumeundi neceſſitatem impoſuit. Ad hæc nullam earum, quas ceperat, civitatum Imperatori reddidit: neque quicquam præſtitit rerum, quas ipſe jurejurando erat pollicitus. Arrogantia præterea ac ferocitate quadam in quoſque hominum

Edit. Pariſ. pag. 170.

A νοντο. καὶ δὴ παρὰ τὸν Λυκαονίας τε̃ μέμψας Σουλτὰν, ὠνείδιζε τῆς εἰς αὐτὸν ἀπιστίας, καὶ τ̃ αἰτίαν ἀνεπυνθάνετο, δι' ἣν οὕτω Ῥωμαίοις ἀθρόον ἐκπολεμωθείη. Ὁ δὲ ἄλλα τε προΐσχετο πολλὰ, καὶ χολᾶν αὐτῷ τὸν ἐν σφίσιν ἔλεγε Χαλιφὰν, εἴπω μέγαν παρ' αὐτοῖς Ἀρχιερέα, ἐπὶ τοσοῦτον ἤδη Ῥωμαίοις συγκειμένῳ κατὰ τὸ φίλιον. Ταῦτα λέγων, τοὺς πρέσβεις ἀπράκτους ἀπέπεμψεν. Ὁ δὲ Βασιλεὺς τοῦτον ἀκούσας, καὶ δευτέρᾳ πρεσβείᾳ τοῦτον ἀμείβεται, ἐπιστείλας αὐτῷ ὡσί. " Εἴ σοι δέδοκται τοῖς ἄλλοις " τ̃ ὁμοφύλων ἐπισυστάντι, ἄνωθέν ποθεν κατὰ Ῥω- " μαίων ἐκδραμεῖν, θαρσῶν γε ἄπιθι. Φύλακα γὰρ " τῆς σεαυτοῦ τ̃ Ῥωμαίων ἐπιστήσεις στρατ̃, ἡμερῶν οὐ " **B** πεντεκαίδεκα ἐπ' αὐτ̃ ἀφιξόμενον. Ταύτην ὁ Σουλτὰν δεξάμενος τ̃ ἐπιστολὴν, ἐξεδειματώθη τε τ̃ ψυχὴν, καὶ τ̃ μελετωμένων ἀποσχόμενος, εἰρηναῖα τε λοιπὸν διελέξατο. καὶ τὰ τ̃ ἐπιβουλῆς οὔπω τέλεον ἀρθέντα διελύετο αὖθις, ἅτε μεγίστου μέρους ἐν σφίσι τοῦ Σουλτὰν ἐπὶ Βασιλέα μετατεθειμένου. Τοίνυν καὶ Βασιλεὺς μὲν ἀναιμάκτῳ τροπαίῳ σεμνυνάμενος, ἐπὶ τ̃ Κωνσταντίνου ἀνεζεύγνυεν. Ὁ δὲ Παλαιστίνης Ῥὴξ ἅμα τῷ Ἀντιοχείας Πρίγκιπι ταῦτα πυθόμενοι, θάρσους τε ὑποπλησθέντες, κατὰ τ̃ Βερροιαίων κινηθέντες βαρβάρων, πολλὰ αὐτοὺς ἐζημίωσαν.

ιγ'. Κατὰ τοῦτον τ̃ χρόνον καὶ τ̃ Σιλέντιον ὁ Βασι- **C** λεὺς αὐτὸς ξυνεπλέξατο λόγον, οὐχ ὥσπερ εἴθιστο, τοῦ Ἀσηκρῆτις αὐτ̃ ἐκ Βασιλέως δῆθεν ὑπαγορεύσαντος. Ἦν δὲ ἡ μὲν ἔννοια τοῦ λόγου βαθεῖά τις καὶ ἐκ πάνυ γενναίας προϊοῦσα ψυχῆς. νοημάτων τε γὰρ ἀθρόων εἶχε, καὶ ἐπιχειρήμασιν ἐστοιβάζετο συχνοῖς. Ἡ γε μὲν λέξις καθαρὰ μᾶλλον, καὶ ἀφελὴς ὁ χαρακτήρ. καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν, ἀσχημάτιστος, αὐτοφυὴς δὲ ὅμως, καὶ τ̃ γεννήτην ἐναργῶς ἐμφανίζων. Καθάπερ γὰρ μοι πολλάκις ἐρρέθη, φυσικοῖς πλεονεκτήμασιν οὐδενὶ ἀνθρώπων ξυμβλητὸς ἦν. Ἐγὼ γέτοι πολλάκις αὐτῷ τ̃ Ἀριστοτέλους διαλεξάμενος, πολλὰ τῶν πολυζητήτων ἀπορειῶν ἐπιλυόμενα ἔγνων, πρᾶγμα οὐδενὶ τῶν ἀπάντων οἶμαι γεγονὸς τοῦ παντὸς αἰῶνος. Ὁ δ' αὐτὸς καὶ πολλὰ τῶν ἐν γραφαῖς ἀδιεξηγήτων εἰς δεῦρο μεινάντων, ἢ γοῦν οὐκ ἄριστα διερμηνευθέντων, σαφη- **D** νείᾳ τινὶ διεσάφησεν ἁπλότητι· ἅπερ ἐμοὶ ἐνθάδε γεγράψεσθαι ἔξω νόμων ἔδοξεν εἶναι Ἱστορικῶν. Ἃ μὲν οὖν ἄχρι καὶ δεῦρο εἰς ἤπειρον ἑκατέραν Βασιλεὺς Μανουὴλ εἴργαστο, ποῖα δέ τινα ἐγένετο. Ἑξῆς δέ μοι γεγράψεται ὅσα ἐπὶ Ἀσίας στρατευσαμένῳ τούτῳ ξυνέπεσε. Κλιτζιασθλὰν γὰρ, οὗ πολλοὺς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐποιησάμεθα λόγους, χρήματα ὥσπερ ἔφην μεγάλα πρὸς Βασιλέως κεκομισμένος, δυνάμεώς τε ἐπὶ πλεῖστον ἧκε, καὶ τῶν τῇδε δυναστῶν ἄλλους τε τὰς ἀρχὰς ἀφελόμενος αὐτὸς εἶχε, καὶ δὴ καὶ Σανισὰν, ὃς ἀδελφὸς μὲν αὐτῷ ἦν, καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν ἔφυ σπερμάτων, Γάγγρας δὲ καὶ Ἀγκύρας πόλεων ἀμφοῖν ἦρχε Γαλατικῶν, βιασάμενος, τὰς μὲν ἐφ' ἑαυτὸν ἐποιήσατο· τῷ **E** δὲ, ἐπειδὴ μὴ κατακτεῖναι ἐδυνήθη, ἀνάγκην ἐπῆγε, ξένῳ καὶ ἐπηλύτῃ ἔθνη ἀνθρώπων περιιέναι πάντα. Ταύτῃ καὶ Βασιλεῖ μὲν οὐδέ τινα πόλεων ἀπεδίδου, ὧν ἂν περιγεγονὼς τύχοι· οὐδέ τι τῶν ἄλλων, ἅπερ αὐτῷ διωμολογησάμενος ἔφθη, ἐπιτελὲς ποιεῖν ἤθελε. μεγαλοφροσύνῃ δὲ ἐς πάντας ἐχρῆτο ἀνθρώπους, καὶ τ̃

ὁρμὴν οὐδαμῇ καθεκτὸς ἦν. Ὁ Βασιλεὺς ἐννοῶν, ἐχαλέπαινε μὲν καὶ τὰ πρότερα, καὶ ἐν δεινῷ τὸ πρᾶγμα ἐποιεῖτο. πρὸς δὲ τῶν Ἑσπερίων ἀνθελκόμενος πραγμάτων, πρὸς τούτοις καὶ τὰ ἐξ Ἀσίας ἀνακινεῖν ἥκιστα ἤθελε. Ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς οὐδαμόθεν ἐξ Ἑσπέρας αὐτῷ πόλεμος ἀνεφαίνετο τοῦ λοιποῦ, ἅτε πάντας ἤδη κατορθωκότι, στράτευμα ἀγείρας ἱκανὸν, τῇ δὲ διαβαίνειν διενοεῖτο. Κλιτζιασθλὰν δὲ ἐπειδὴ τοῦτον ἤκουσε, πρέσβεις ἐς Βασιλέα πέμψας, ἄλλα τε οἱ κατὰ γνώμην ἐπιτελεῖν ποιεῖν ὡμολόγει, καὶ Ῥωμαίων δυνάμεις ἐπὶ καταλήψει πόλεων, ὧν ἂν Βασιλεὺς αἱροῖτο, αὐτίκα ἐπὶ Ἀσίαν σταλῆναι ἠξίου. πόνου γὰρ τοῦ ἐπὶ τούτῳ συλλήψεσθαι σφίσι καὶ αὐτόν. Ταῦτα Βασιλεὺς ἀποδεξάμενος, Ἀλέξιον τὸν Πετραλείφαν στρατεύματι ἅμα ἐς ἑξακισχιλίους ἀριθμουμένῳ ἔπεμψε, χρήματα οἱ προστιθεὶς, ἅπερ αὐτάρκη ἐς τὸν πόλεμον τὸν δὲ ἀποχρήσειν ᾤετο. Ἀλέξιος μὲν οὖν ἐπὶ τούτοις εἰς τὴν Ἀσίαν ἐστέλλετο. Κλιτζιασθλὰν δὲ ἐπειδὰν τὸν Ῥωμαίων στρατὸν προσιέναι ἤκουσεν, εἰς πόλεις ἐπιπέμπων, ἃς ἔτι ἀχειρώτους αὐτῷ ξυνέβαινεν εἶναι, δέος τὸ ἐκ τοῦ Βασιλέως ὑπέτεινε σφίσι στρατιᾶς. Αἱ δὲ πρὸς ἀμφοτέρας οὐχ οἷαί τε οὖσαι δυνάμεις ἀντισχεῖν, ἑκούσιαι αὐτῷ προσεχώρουν. Ὁ δὲ ἐπειδὰν καὶ αὐτῶν ἐγκρατὴς γένοιτο, οὐδεμιᾶς λοιπὸν Ῥωμαίοις ἐπιχωρεῖν ἤθελεν. Ἐφ᾽ ὡς ἀγανάκτει μὲν Βασιλεὺς, καὶ αὐτίκα ἐπὶ μάχην καθίστασθαι διενοεῖτο. Τῶν πραγμάτων δὲ αὐτῷ μηδαμῇ συγχωρούντων (ἦν, τε γὰρ τὸ ἔαρ ἐξῆκεν ἤδη καιρὸς, πολεμίοις μάλιστα προσήκων ὢν πράγμασι) καθ᾽ ὃν ἄλλα τε τῶν ξυμφόρων Ῥωμαίοις διοικήσασθαι αὐτὸς ᾤετο, καὶ δὴ καὶ πόλεις ἐπανάπτειν αὐτῷ βουλομένῳ ἦν ἀνεγείρειν. Πρὸς δὲ καὶ Ἀμάσεια, πόλις Ἑῴα, τότε δὴ αὐτῷ προσεχώρει, ἣν οὔπω μάχας ἐς τὸ ἐμφανὲς ἐκραγείσας, σὺν ἐπιτηδείᾳ μάλιστα Ῥωμαίοις λήψεσθαι εἰκὸς ἦν. Τούτων δὴ ἕνεκα κατὰ τάδε ἐποίει. Μιχαὴλ μὲν, ᾧ ἐπίκλησις Γαβρᾶς ἦν, ἄνδρα, ὥς μοι πολλάκις ἐρρήθη, ἐς τό τε τοῦ Σεβαστοῦ ἀξίωμα ἥκοντα καὶ πολεμίων ἔμπειρον ἔργων, ἐπὶ τῶν Παφλαγόνων ἐξαπέστειλε, στράτευμα, ὃ μὲν αὐτίκα ἐπαγόμενον, ὃ δὲ καὶ ἐκ τῶν τῇδε χωρίων ἀθροίσοντα, ὅσοι τε ἀμφὶ Τραπεζοῦντι καὶ Οἰναίῳ, πόλεσιν οἰκοῦσι Ποντικαῖς, καὶ τούτους δὲ μεταπεμψάμενον, ἐκέλευεν οὕτω ἐς Ἀμάσειαν παρελθεῖν. Ἐν δὲ τούτῳ τοιάδε ξυνέπεσεν. Ἰωάννῃ τῷ Καντακουζηνῷ, οὗ πολλάκις ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεμνήσθημεν λόγοις, παῖς ἦν Μανουὴλ, ἰδεῖν τε ἀγαθὸς καὶ ῥώμην σώματος οὐδενὸς τῶν ἡλικιωτῶν ἥσσων γενόμενος. Τοῦτον δὴ Βασιλεὺς ἔργοις, ὡς ἐλέγετο, ἀπειρημένοις ὡς ἐπὶ πλεῖστον ἐγχειροῦντα, τὰ μὲν πρῶτα παραινέσεις προσῆγε, τῶν τοιούτων ἤδη ἀποστῆναι πειρώμενος. Ἐπεὶ δὲ ἀτρεκὲς ἐκεῖνος τοῦ τολμήματος εἴχετο, οὐκ ἀνασχόμενος Βασιλεὺς, τότε δὴ καὶ εἰς φρουρὰν αὐτὸν ἔδωκεν. Ὅπερ δὲ τοῖς ἐν ἀρχαῖς εἴθισται (πράττουσι γὰρ ὡς τὰ πολλὰ δι᾽ ὧν εὔνοιαν αὐτοῖς ἐπισπᾶσθαι τοῦ Βασιλέως γένοιτο) εἰς τὴν εἱρκτὴν παρελθόντα, Βασιλέως οὐχ ἑκουσίου, τὰς ὄψεις ἀφαιροῦνται τὸ μειράκιον. Ὡς ἐπειδὴ Βασιλεὺς ἤκουσεν, ἐδυσχέραινε μὲν, καὶ ὤμνυτό γε μὴ ἂν αὐτοῦ ξυνειδότος τὸ τοιόνδε πρὸς ἐκείνων εἰργάσθαι. ἤνεγκε δὲ ὅμως τὸ ἄλγημα, οὐ γὰρ εἶχεν ὅπως σὺν τῷ δικαίῳ τοὺς δράσαντας ἀμύνεται.

ιδʹ. Ἀλλ᾽ ὅπερ ἐλέγομεν, Μιχαὴλ μὲν ἐπὶ Ἀμάσειαν ἔπεμψεν. Ὁ δὲ τὸν Δαμάλεως πορθμὸν διαβὰς, εὐθὺ Μελαγγείων ἐχώρει. Ἔνθα ἔκ τε Βιθυνίας καὶ τῶν Ῥυνδακοῦ χωρίων στράτευμα ἀγείρας ἱκανὸν, ἐξῄει ἐπὶ τὸ

utebatur, nec ullo modo poterat animi impetus continere. Quæ ubi Principi comperta ſunt, tum & priora illius facinora, tum etiam inſolentiam ægre tulit: ſed Occidentalibus negotiis impeditus, commovere inſuper Aſiam verebatur. At poſtquam nullum in Occidente amplius ſibi ſupereſſe bellum vidit, rebus utpote ibi feliciter confectis, conſcripto idoneo exercitu, tranſire in Aſiam conſtituit. Quibus intellectis, Clitzieſthlan per Legatos quæcumque imperaret, omnia facturum ſe Principi reſpondit. Ad hæc copias Romanas, ut quas vellet civitates occuparet, in Aſiam mitti poſtulavit: ſe laboris iſtius participem ſociumque fore pollicitus. His acceptis conditionibus, Alexium Petraliepham cum ſex millium exercitu Imperator eo mittit, datis pecuniis, quas ad bellum iſtud conficiendum ſufficere exiſtimabat. Hoc quidem apparatu in Aſiam venit Alexius. Clitzieſthlan autem, ut adventare Romanorum exercitum percepit, miſſis ad civitates, quas nondum ipſe occupaverat, nuntiis, pavorem iis ex Imperatoris exercitu incutere intendit. Sed, cum eæ ad utramque vim ſuſtinendam minus eſſent idoneæ, illius Imperio ultro ſe ſubdidere. Oppidis igitur iſtis potitus, nullum horum amplius tradere Romanis voluit. Unde ita ſuccenſus Imperator, extemplo apparare bellum ſtatuit. Sed cum variis diſtentus negotiis id peragere non poſſet (quippe jam ver prætererat, bellis gerendis idoneum maxime tempus) alia Romanis commoda procurare, & quo optimam loco videretur inſtaurare civitates decrevit. Ad hæc etiam Amaſia, Orientis urbs, ad eum acceſſit, quæ bello necdum palam flagrante ultro ſe dedere Romanis parata videbatur. Quamobrem talia inſtituit. Michaelem Gabram, virum, ut ſæpius a me dictum eſt, Sebaſti dignitate auctum, reique militaris peritiſſimum in Paphlagoniam mittit. Et cum præſentibus quidem, aliiſque iſtis in regionibus contrahendis copiis, tum etiam cum iis, quæ ex Trapezunte & Oeneo, civitatibus Ponticis, accerſendæ erant, ad Amaſiam iter intendere jubet. Interea & hæc accidere. Joanni Cantacuzeno, cujus crebra a me facta in ſuperioribus libris mentio, filius erat Manuel, forma conſpicuus, & robore corporis nulli æqualium ſecundus. Hunc rebus, ut ajunt, nefandis ut plurimum intentum monuit primo Imperator, ab iiſque illius avertere animum ſtuduit. Sed cum obſtinatius cœptis inſiſteret, ultra hæc non paſſus Princeps, in carcerem eum conjecit. At dum in cuſtodiam abducitur, quod ab iis qui magiſtratu funguntur haud raro fieri videmus (facere enim ea plurimum ſolent per quæ gratiam Principis ſe conſecuturos putant) invito Imperatore, oculis adoleſcentem privant. Quod ubi ille audivit, indignatus quidem, obteſtatuſque eſt inſcio ſe id factum eſſe. Dolorem tamen ex eo conceptum caſu tulit, cum ſuppeteret nihil, unde facinoris auctores plecteret.

Edit. Pariſ. pag. 175.

XIV. Michael igitur, uti dictum eſt, Amaſiam miſſus, trajecto Damalis freto, ad Melangia ſtatim pervenit. Inde ex Bithynia & Rhyndaco vicinis regionibus idoneo contracto exercitu, ad

campos Dorylæi ire pergit, ibi conſtituta Romanorum præſidia & caſtella, per pacis adhuc inducias, neceſſario commeatu muniret, & Sultani inimicis adderet animos, ac poſtremo Dorylæum inſtauraret. Porro Dorylæum iſtud cum civitatis jure gauderet, una quondam ea maximis & celeberrimis Aſiæ urbi- *Edit. Pariſ. pag. 172.* bus fuit. Mollis enim tractum iſtum aura perflat, campique circumjacent plani admodum, & naturalem quamdam pulchritudinem præferentes: tam pingues autem & fœcundi, ut herbas paſtui optimas, uberemque ſegetem producant. Ad hæc fluvius regionem perfluit, & aſpectu jucundus, & ſuavis guſto. Tanta vero innatat in eo piſcium multitudo, ut quantumvis magna copia ab incolis capiantur, largiſſime tamen ſuppetant. Hic olim a Meliſſeno iſto, qui Cæſaris dignitate inſignis fuit, extructæ fuere domus ſplendidæ, vicique erant hominum frequentia celebres: ut & thermæ nativæ, & porticus & lavacra: quæque alia hominibus voluptati eſſe ſolent, regio hæc affatim ſuppeditat. Sed enim Perſæ quo tempore Romanorum fines maxime incurſabant, urbem ſolo æquatam incolis nudarunt prorſus, & circumjecta omnia ita vaſtarunt, ut nullum ferme priſtini ſplendoris veſtigium reliquerint. In eo igitur ſtatu erat tunc hæcce civitas. Perſæ autem hac ipſa tempeſtate ad duo millia cum paſcuis, uti ſolent, tabernacula habebant: quibus hinc expulſis Imperator, vallumque non procul ab urbe circumducens, ſe ad murorum ædificationem comparat. Condi igitur ſumma celeritate civitas cœpit, forma ab ea quæ prius fuerat haud multum abſimili: colle vero, quem olim pro arce habuerat, paululum inde remotiore, & ab illo prorſus intervallo circumductis civitatis mœnibus. Princeps autem cum paucis, exibat ſingulis diebus, & partim clandeſtinis inſidiis, partim aperto Marte, multos Perſarum illuſtriores cæcidit. Neque enim deſinebant a ſuperioribus continuo locis irrumpere, quo ſtructuram urbis impedirent. Tum quoque Saniſanem, cujus ſupra memini, qui aliquot ante annis ad Imperatorem profugerat, in eas regiones, quæ ſupra Iconiam adjacent, datis pecuniis miſit. Comes erat exercitus in Paphlagoniam iturus, cui ille ductor foret. Sed haud multum confecerat itineris, cum Perſarum copiæ ex inſidiis coortæ multos Romanorum interficiunt, & præda multiplici potiuntur. Ipſe Saniſan, via vitato periculo, ad Imperatorem trepidus venit: adeo adverſantem ſibi fortunam habuit, quoties rem aggrederetur. Dum hæc ad Dorylæum peraguntur, Michael Gabras cum exercitu Amaſiam venit, invitatuſque ab oppidanis, ſtatim quidem civitatem ingredi auſus non eſt, quod & copiæ a Clitziaſthlane eam ipſam in rem miſſæ haud procul ab urbe caſtra locaſſent: maxime enim verebatur ne de hoſtibus ſe prodendo conſilia agitaſſent. *pag. 173.* Sed illi & obſides eapropter ad ipſum miſere, arcem inſuper Romanorum poteſtati tradituros ſe polliciti. At is neſcio quo pavore ſemel gelido ſanguine variis ſubinde prætextibus trahebat; donec oppidani veriti ne dum in dies differunt, urbe a Clitziaſthlane capta, futuri domini offenſam in æternum incurrerent;

A. Δορυλαίου πεδία, τά τε ἐκεῖσε Ῥωμαίων φρούρια, εἰρήνης κατεχούσης ἔτι, τῶν ἐπιτηδείων ἐμπλησόμενος, καὶ τοῖς τοῦ Σουλτὰν δυσμεναίνουσι θάρσος ἔτι μᾶλλον ἐμποιήσων. πρὸς δὲ καὶ Δορύλαιον ἀνοικοδομήσων. Τὸ δὲ Δορύλαιον τοῦτο ἦν μὲν ὅτι πόλις ἦν μεγάλη τε, εἴπερ τις τῶν ἐν Ἀσίᾳ, καὶ λόγου ἀξία πολλοῦ. Αὔρα τε γὰρ τὸν χῶρον ἁπαλὴ καταπνεῖ, καὶ πεδία παρ' αὐτὴν πλεῖται, λειότητός τε ἐπὶ πλεῖστον ἥκοντα, καὶ ἀμήχανόν τι προφαίνοντα κάλλος. οὕτω μέντοι λιπαρά, καὶ οὕτως εὔγεια, ὡς τήν τε πόαν δαψιλῆ μάλιστα ἐκδιδόναι, καὶ ἁβρὸν παρέχεσθαι ἄσταχυν. Ποταμὸς δὲ διὰ τῆς τῇδε τὸ νᾶμα πέμπει, καὶ ἰδέσθαι καλὸς, καὶ γεύσασθαι ἡδύς. πλῆθος ἰχθύων τοσοῦτον δὲ ἐννήχεται τούτῳ, ὅσον εἰς δαψίλειαν τοῖς τῇδε ἁλιευόμενον, ἐλλιπὲς οὐδαμῇ γίνεσθαι. Ἐνταῦθα Μελισσηνῷ ποτε Καίσαρι οἰκίαι τε ἐξῳκοδόμηντο λαμπραί, B καὶ κῶμαι πολυάνθρωποι ἦσαν, θερμά τε αὐτόματα, καὶ στοαὶ, καὶ πλυνοὶ, καὶ ὅσα ἀνθρώποις ἡδονὴν φέρει, πάντα δὲ ὁ χῶρος ἄφθονα παρεῖχε. Ἀλλὰ Πέρσαι, ὁπηνίκα ἡ κατὰ Ῥωμαίων ἤκμαζεν ἐκδρομὴ, τήν τε πόλιν εἰς ἔδαφος βεβλημένην, ἀνθρώπων ἔρημον παντάπασιν ἐποιήσαντο, καὶ τὰ τῇδε πάντα μέχρι καὶ ἐπὶ λεπτὸν τῆς πάλαι σεμνότητος ἀφάνισαν ἴχνος. Ἡ μὲν δὴ πόλις τοιάδε τις ἦν. Τότε δὲ Πέρσαι ἀμφὶ δισχιλίους περὶ ταύτην νομάδες ἐσκήνουν, ὡς ἔθος. οὓς δὴ ἐκεῖθεν ἀπαναστήσας Βασιλεὺς, χάρακά τε τῆς πόλεως οὐ μακρὰν ἄποθεν περιβαλὼν, τὰ πρὸς τειχοδομίαν ἐξηρτύετο. Καὶ ἡ μὲν C κατὰ τάχος ἠγείρετο, σχήματος μὲν πολλῷ οὐ πρότερον ἔνδον ὑποκεχωρηκυῖα. τοῦ δὲ εἰς ἄκραν αὐτῇ ἀνεστηκότος τὸ πρότερον γηλόφου, ὀλίγῳ δὴ ἀποτέρω, καὶ ἀπὸ ταυτοῦ πάντοθεν τοῦ διαστήματος τὸν περίβολον στρέψασα. Βασιλεὺς δὲ σὺν ὀλίγοις ἑκάστης ἡμέρας ἐξιὼν, λόχοις τε ἐξ ἀφανοῦς, καὶ κατὰ πρόσωπον συμβολαῖς, πολλοὺς Περσῶν ἔκτεινε, καὶ τῶν παρὰ σφίσιν ἐπιφανῶν. οὐ γὰρ ἀπέλειπον συχνοὶ ἐκ τῶν ἀνωτάτω συρρέοντες, ἐφ' ᾧ τὴν οἰκοδομίαν αὐτοῦ κωλύειν. Τότε δὴ καὶ Σανισὰν, ὑπὲρ ἤδη ἐμνήσθην, χρόνοις τισὶ πρότερον Βασιλεῖ αὐτοῦ προσπεφευγότα, ἐπὶ τὰς ἀνωτάτω Ἰκονίου χρήμασιν ἐφοδιάσας ἔπεμψε χώρας. εἵπετο δὲ οἱ καὶ στράτευμα, ὁδῷ τῆς ἐ- D πὶ Παφλαγονίαν ἡγησομένῳ. Ἀλλ' οὔπω ἐπὶ πλεῖστον προῆλθε, καὶ Περσῶν δυνάμεις ἐλλοχήσασαι Ῥωμαίων τε τῶν σὺν αὐτοῦ ἔκτειναν πολλοὺς, καὶ λαφύρων ἐπλήσαντο ἱκανῶν. Σανισὰν δὲ μόγις ἐκεῖθεν διαδρὰς, πεφοβημένος ἐπὶ Βασιλέα ἦλθεν. ἅτως ἐς τὸ κακοτυχὲς ἀεὶ τῷ ἀνθρώπῳ τὰ πράγματα ἀπεκρίνετο. Τὰ μὲν δὴ ἐπὶ Δορυλαίου τῇδε ἐφέρετο. Μιχαὴλ δὲ ὁ Γαβρᾶς σὺν τῷ στρατεύματι εἰς Ἀμάσειαν ἦλθε. παρακαλούμενός τε πρὸς τῶν τὴν πόλιν ἐχόντων, αὐτίκα δὴ ἐπὶ ταύτην παριέναι, ἐπειδὰ καὶ δυνάμεις παρὰ Κλιτζιασθλὰν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἀφιγμέναι, οὐ μακρὰν ἄποθεν τῆς πόλεως ἐσταλεύσαν, οὐδαμῇ ἐθάῤῥουν τὴν εἴσοδον. ὑπο- E ψίᾳ γὰρ πολλῇ εἰς τοὺς ἔνδον ἐχρῆτο, μὴ προδοσίαν δήπου κατ' αὐτοῦ μεμελετηκότες εἴησαν. Οἱ δὲ καὶ ὁμήρους τούτου δὴ ἕνεκα παρ' αὐτὸν ἔπεμψαν, τήν τε ἀκρόπολιν Ῥωμαίοις κατ' ἐξουσίαν ἔδοσαν. Ἀλλὰ ὀῤῥωδία τις καθάπαξ παραλαβοῦσα τὸν ἄνθρωπον, ἐπὶ σκήψεις ἄλλοτε ἄλλας ἀναχωρεῖν ἐποίει, ἕως οἱ ἐπὶ τῆς πόλεως ἐννοησάμενοι μὴ ταῖς μακραῖς Ῥωμαίων ἀναβολαῖς παρὰ Κλιτζιασθλὰν τῆς πόλεως ἁλούσης, εἰς ἀπέχθειαν αἰῶνα τὸν πάντα δεσπότῃ ἐσομένῳ καθίσαιντο, τοῦ παρὰ σφίσιν ἄρχοντος οὐδὲν

ξυνειδότος, τοῖς εἰρημένοις ταύτην παρέδοσαν. Ἤδη δὲ καὶ Μιχαὴλ ἄρας ἐκεῖθεν ἐπὶ γῆν τὴν Ῥωμαίων ἦλθεν, οὔτε τῆς ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως, ὥς μοι ἐῤῥήθη, οὔτε τῶν ἄλλων λόγον πεποιημένος οὐδένα. Καὶ τὰ μὲν Ἀμασείας πόλεως ἐν τοῖσδε ἐπλέκετο. Βασιλεὺς δὲ ἀμφὶ Δορυλαίῳ ἔτι πονούμενος, ἐπειδὰ ταῦτα ἐπύθετο, Θωμᾶν τὸν ἐκτομίαν παρὰ Κλιτζιασθλὰν πέμψας, Ἀμάσειαν ἐδικαιοῦτο ἀπαιτῶν, ὅρκων τε οἱ παράβασιν ἐπεκάλει, καὶ ὅτι γε μὴ τὰ ἐς Ῥωμαίους τοιάδε ὑβρίζων ἀπόσχοιτο, οὐκ ἐς μακρὰν τάχα τῆς δίκης ἐκδίκου πειράσεσθαι ἠπείλει. Ὅς τις μέν τοι Θωμᾶς οὗτος ἦν, αὐτίκα δηλώσω. Λέσβου μὲν ὥρμητο νήσου, οἰκίας δὲ ἀφανοῦς γεγονώς, ἐπειδὴ μηδὲν ὅ, τι τοῦ λόγου ἄξιον ἐπιτήδευμα αὐτῷ ἦν, ἐς Βυζάντιον ἰόντι ἔργον ἐπιμελὲς ἐγεγόνει φλέβας ἀνθρώπων τέμνοντι, κἀντεῦθεν ἑαυτῷ τὸ ζῆν περιποιεῖσθαι. Ἀλλ' ἔοικε τῶν ἁπάντων εἶναι μηδὲν, ὃ βουλομένῃ τῇ τύχῃ ὑπηρετεῖν ἥκιστα δύναιτο. Θωμᾶς γὰρ καίτοι ἐς τὸ ἔσχατον βαναυσίας ἥκων, ἐκ ταύτης δὲ τῆς τέχνης μέγας ἐν βασιλείοις, εἴπερ τις ἀνθρώπων, ἐγένετο. Χρήματά τε μεγάλα ἐν βραχεῖ περιβεβλημένος, χρόνοις τισὶν ὕστερον ἐς Παλαιστίνην ξὺν αὐτοῖς ἀπιὼν ᾤχετο. Μετὰ γνώμην δὲ αὐτῷ τῶν τῇδε ξυμπιπτόντων, αὖθις ἐπὶ Βασιλέα παραγίνεται. ἵλεώ τε αὐτοῦ τετυχηκότος, δύσνους ἐσαῦθις ἠλέγχετο. ἐς τὴν ἐν Παλατίῳ τε φρουρὰν ἀχθεὶς, ἣν Ἐλεφαντίνην ἔθος καλεῖν ἐστὶν, ἐνταῦθα τὸν βίον ξυνεμετρήσατο. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον. Τότε δὲ ἐπὶ τὸν Σουλτὰν, ἅπερ ἐλέγομεν, παραγεγονὼς, ἐπεὶ μηδὲν ὧν ἕνεκα ἦλθεν ἐπιτελὲς ἐκεῖνος ποιεῖν ἤθελεν, ἄπρακτος ἐς Βασιλέα παλινοστεῖ. ἔτι δὲ μικροῦ ἀπεκτονέναι τοῦτον ἐδέησαν Πέρσαι, οἱ ἀνὰ τὴν ὁδὸν ἐνεδρεύοντες ἦσαν.

ιέ. Βασιλεὺς δὲ ἡμερῶν οὔπω τεσσαράκοντα τὴν πόλιν ἀνεγείρας, ἐπειδὰ τάφρον τε αὐτῇ περιήλασε, καὶ Ῥωμαίων ὡς πλείστους ἐνταῦθα ᾠκίσατο, φρουρὰν ἀποχρῶσαν τῇδε καταλιπὼν, ὀπίσω ἐχώρει, τοῖς ἀμφὶ Ῥυνδακῷ αὐλισάμενος χωρίοις. ἐπ' ὀλίγον τε ξυναναπαύσας τὸ στράτευμα, ἐκεῖθεν ἀπῇρε. Κομιδῇ δὲ ὀλίγους αὐτῷ συνεπομένους ὁρῶν (τὰ γὰρ πλείω τῶν ταγμάτων ἀπῄεσαν οἴκοι, μηδὲν εἰς γνῶσιν ἧκον αὐτῷ, καίτοι ὥσπερ ἐλέγετο πολλὰ περὶ τοῦ μηδένα τέως τοῦ στρατοπέδου ἀποχωρεῖν παρεγγυησαμένου πρότερον) Μιχαὴλ μέν τινα Βάρβαρον γένος, ἀμέλει καὶ Ἰσὰχ ὄνομα αὐτῷ πρότερον ἦν, τῶν ἐπὶ ἑστίας δὲ αὐτῷ διαπρεπομένων τὰ πρῶτα, ἐφ' ᾧ τινὰς στρατιωτῶν, τῶν ἐκ τῆς λειποταξίας, ἐς τὸ σῶμα ζημιώσειεν ἔπεμψεν. Ὁ δὲ ξὺν ὀλίγοις τὰς ἐπὶ Λάμπης διελθὼν πεδιάδας, φρούριόν τι περὶ πρώτας που τοῦ Μαιάνδρου ἱδρυμένον ἐκβολὰς, Σούβλας ὄνομα αὐτῷ, χρόνῳ πεπτωκὸς ἀνεγείρει. Ἐντεῦθεν οὐκέτι δὲ τρόπῳ, ὅνπερ εἰώθει, πολεμίοις ξυμπλέκεσθαι Βασιλεὺς ἤρξατο, ἀλλὰ πῦρ οἷον ἢ ὕδωρ ἀνυποστάτως ὥργα καὶ ἐφέρετο. Βασιλεὺς μὲν οὖν ἐν τούτοις ἦν. Μιχαὴλ δὲ, ὅπερ ἤδη ἐμνήσθην, ὡς εἰ ἐκ πλείστου ἤδη κατὰ Ῥωμαίων ἐτύγχανε μεμηνὼς, ἕρμαιον τὴν Βασιλέως ποτὲ δὲ πεποιημένος ὀργὴν, τῶν παρατυγχανόντων αὐτῷ ἕκαστον, οὐδὲν πολυπραγμονήσας πρότερον, ὕπτιόν τε κατὰ γῆν ἔτεινε, καὶ κατ' ὀφθαλμοῖν τὸν σίδηρον βάπτων, αὐτὸν μὲν αὐτοῦ δείλαιον εἴα, οὐδὲ ὅτου ἕνεκα πάσχοι συνιέντα, οὐδὲ στρατείας ἔστιν οὗ μεταλαχόντα, ἀλλὰ ἀγροῖκον, ἢ ἐμπορείαις ξυμβαλόντα, ἢ τινὰ ἄλλον ἀνθρώπων. Ὁ δὲ ἐπ' ἄλλους ἐχώρει, καὶ σώμασιν ἀνθρώπων ἐλωβᾶτο

A inſcio Præfecto ſuo, eam dictis copiis tradiderunt. Jam enim Michael motis inde caſtris in fines Romanos redierat, nulla arcis, ut diximus, tradendæ, aliarumve rerum ratione habita. Interea dum iſta ad Amaſiam gererentur, Imperator adhuc circa Dorylæum occupatus, ut hæc reſcivit, Thoma Eunucho ad Clitziaſthlanem miſſo, ut Amaſia ſibi reſtitueretur inſtitit, & perfidiam ipſi exprobravit, additis minis, ni ejuſmodi Romanos injuriis afficere abſiſteret, brevi juſtitiam vindicem experturum. Quis autem fuerit Thomas iſte, commemorabo. Lesbo quidem inſula oriundus erat, familia prorſus obſcura: eumque nullo laudabili vitæ inſtituto in- B ſtructus eſſet, Byzantium profectus, ſecandæ venæ artem exercuit, atque inde facere quæſtum cœpit. Sed nihil eſt in rerum natura, quod obſecundanti fortunæ non poſſit inſervire. Thomas enim quamvis ad altimum & ſordidiſſimum illiberalis artificii genus deſcendiſſet, ex ea tamen arte, magnus, ſi quis alius, in Palatio fuit: ingentibuſque brevi comparatis pecuniis, aliquot poſt annis cum iis in Palæſtinam ſe recepit. Sed cum nihil ipſi ex voto ibi ſuccederet, iterum ad Imperatorem rediit: veniamque primo conſecutus, illius offenſam rurſum incurrit, eoque ipſo in carcerem Palatii, qui Elephantinus vocari ſolet, C conjectus, vitam in eo exegit. Sed de his poſtea. Tum igitur ad Sultanam, uti diximus, miſſus, cum nihil rerum quarum cauſa venerat conficere iſte voluiſſet, rebus infectis ad Imperatorem reverſus, parum abfuit quin a Perſis itinera inſidentibus interficeretur.

XV. Cæterum Imperator intra quadrageſimum diem urbe inſtaurata, cum eam foſſa incinxiſſet multiſque ibi ad habitandum Romanis ſedes dediſſet, valido inſuper relicto præſidio, retro profectus, caſtra ad Rhyndacum locat, atque pauliſper ibi moratus, diſceſſit. Cumque paucos admodum ſequi ſigna videret (plerique enim ordines, inſcio ipſo, domum redierant, etſi non ſemel, ut aiunt, vetuiſſet, ne quis caſtris excederet) Michaelem quemdam natione Barba- D rum, antea Iſach vocatum, inter domeſticos miniſtros prima tenentem, ad ſumendum de iis qui ordines deſeruerant ſupplicium, miſit: ipſe cum paucis per Lampes campos iter faciens, oppidum quoddam ad prima Mæandri oſtia extructum, cui Sublas nomen eſt, vetuſtate collapſum inſtaurat. Ibi Imperator alio prorſus, quam quo ſolebat modo, cum hoſtibus prælium inire cœpit. Ignis enim aut aquæ effuſæ inſtar, nullo ſibi reſiſtente, accendebatur & ferebatur. Dum hæc a Principe agebantur, Michael, cujus modo memini, ut qui Romanis jampridem infenſus erat, capta itaci Imperatoris occaſione, obvios quoſque, nulla habita prius quæ- E ſtione, ſupinos ad terram proſternit, ferroque oculis immerſo excæcatos miſeros, ſicut erant, relinquit, quorſum hæc paterentur ignaros prorſus: licet etiam rei militari non dediſſent operam, ſed ruſtici eſſent, aut mercatores, aliudque id genus hominum. Atq; ita in alios etiam graſſabatur, quos pariter mem-

Edit. Pariſ. pag. 74.

bria fœde mutilabat. Sed Imperator, qui jam oppido communitu reverſus erat Byzantium, cognitis iſtis, eum revocavit, parumque abfuit, quin iiſdem propemodum, quibus alios affeciſſe diximus, eum mulctaverit pœnis. Verum ea lege, ut talia deinceps in Romanos non auderet, crimen quidem illi remiſit: ſed juſtitia divina haud multo poſt ulta tot ſcelera, eum vita exemit, liberoſque illius variis ſubjecit calamitatibus. Eodem quoque tempore Gabram etiam in judicium vocavit Princeps: lataque ſententia (decretum enim fuerat, ut pœnas quas ille vellet pateretur) vinctum compedibus in quodam ex Palatii carceribus aliquamdiu tenuit: poſtea eum exemit inde, & dignitati priſtinæ reſtituit. Clitziaſthlanes interea, ubi adventum Imperatoris reſcivit (quæ enim apud Dorylæum acciderant graviter ejus pungebant animum) unum ex ſuis maxime illuſtribus, Gabram cognomine, miſit Byzantium: precatuſque eſt Principem, uti receptis, quæcumque vellet, oppidis, conceptam adverſus ſe indignationem deponeret. Sed Imperator repudiata legatione, ipſum dimiſit: accitiſque e Servia & Hungaria ingentibus copiis, bellum majori cura apparavit: & ne quid aut equis, aut hominibus ad victum deeſſet, boum ex Thracia innumerabilem multitudinem, & plauſtra pluſquam ter mille adduci juſſit. Hoc apparatu vere primo trajecit in Aſiam, &, ut ſolebat, copias ad Rhyndacum collegit. Sed auxiliares Hungari, Serviique Romanis obnoxii, haud tempeſtive advenientes, extraxere in æſtatem bellum: ex quo res maxime labefactari contigit. Si quid enim aliud, tempus certe in bellis attendendum eſt. Itaque Imperator per Laodiceæ & Mæandri accolas iter fecit, eo animo, ut totis viribus Iconii obſidionem aggrederetur. Cum vero ad eum defeciſſet Neocæſarea, Andronicum Batatzem ex ſorore nepotem cum exercitu per Paphlagoniam proficiſci eo juſſit. At priuſquam Byzantio excederet, navium quinquaginta claſſem miſit in Ægyptum, utpote qui cum univerſis copiis Clitziaſthlan aggredi ſtatuiſſet. Hinc, cum non tantæ copiæ eſſent, quæ ad Ægypti expeditionem ſufficerent......

Edit. Paris. pag. 175.

A πολλοῖς. ἕως τῶν στρατευομένων αἰσθόμενος Βασιλεύς, ἤδη γὰρ τὰ ἀμφὶ τῷ φρουρίῳ διαθέμενος εὖ ἐπὶ Βυζάντιον ἀνεκομίζετο, τῆς ὁρμῆς αὐτὸν ἔπαυσε, παρ' ὀλίγον μέντοι ἐγένετο τοιαῖσδε καὶ αὐτὸς ἐκδεδόσθαι ποιναῖς, ὥσπερ ἐλέγετο. Ἀλλὰ Βασιλεὺς μὲν μὴ ταῦτα καὶ πάλιν Ῥωμαίοις τολμᾶσθαι διανοηθείς, ἀφῆκε τούτῳ τὸ ἔγκλημα. Ἡ δίκα δὲ οὐ ἐς μακρὰν τοῦτον μετῆει τῶν ἀνθρώπων πεποιημένη, δυστυχήματί τε τοὺς τῶν ἐκείνου περιέβαλε. Τότε δὲ καὶ Γαβρᾶν Βασιλεὺς ἐπὶ δίκην καλέσας, ἐπειδήπερ ἐκράτει (ἐψήφιστο γὰρ οἷα δὴ ποιναῖς ταῖς κατὰ γνώμην αὐτοῦ χρήσαιτο) σιδήροις τὼ πόδε περισφίγξας, ἐπί τινα τῶν ἐν παλατίῳ φρουρῶν ἄχρι τινὸς ἔθετο. μετακαλέσατό τε, καὶ τοῖς προτέραις αὖθις ἐτίμα. Κλιτζιασθλὰν δὲ, ἐπειδὴ τὴν Βασιλέως ὁρμὴν ἔγνω (τὰ γὰρ ἀμφὶ Δορυλαίῳ ξυμπεπτωκότα μεγάλα τῆς αὐτοῦ καθί-
B κετο ψυχῆς) τῶν τινα σφόδρα παρ' αὐτῷ δεδυνημένων, Γαβρᾶν ἐπίκλησιν, ἐς Βυζάντιον ἀπέπεμψας, ἐδεῖτο Βασιλέως, φρούρια τῶν αὐτοῦ ἀντιλαβόντα, ἅπερ ἂν αὐτῷ δόξῃ, παύσασθαι δὴ τῆς πρὸς αὐτὸν χολῆς. Ἀλλὰ Βασιλεὺς τοὺς λόγους οὐ ἀποδεξάμενος, αὐτὸν ἀπεπέμψατο. Δυνάμεις δὲ ἐκ τε Σερβίων καὶ Οὔννων μεταπέμπετο πολλάς, καὶ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἐπιμελέστερον ἐξαρτύετο. Ὥστε μὴν ἵπποις τε καὶ ἀνθρώποις οὐδαμῆ τι ἐς τὸ ζῆν ἐπιλείψοι, καὶ βοῶν ἀμύθητόν τι πλῆθος ἐκ τῶν κατὰ Θρᾴκην ἐλαύνετο χωρίων, ἅμαξαί τε ὑπὲρ τὰς τρισχιλίας. Ὁ μὲν οὖν ἅμα φανέντι ἐπὶ Ἀσίαν διέβη, κατὰ τὰς δυνάμεις ἐπὶ Ῥυνδακῷ, κατὰ τὸ ἔθος ἤθροιζεν. Οὖννοι δὲ σύμμαχοι καὶ Σέρβιοι, οἱ Ῥωμαίοις κατήκοοι τυγχάνουσιν ὄντες, οὐκ ἐν δέοντι ἀφικόμενοι, θέρους ἄρα
C στρατεύειν ἐποίησαν. ὑφ' οὗ δὴ μάλιστα τὰ πράγματα ἔφθαρτο. Σπάσιμος γὰρ εἴπερ τι ἔργοις πολέμου ὁ χρόνος ἐστίν. Οὕτω δὴ Βασιλεὺς διὰ Λαοδικείας τε καὶ τῆς Μαιάνδρῳ προσοίκων τὴν πορείαν ἔθετο, γνώμην ἔχων ἐς τὴν Ἰκονίου πανστρατιᾷ καταστήσεσθαι πολιορκίαν. Ἐπεὶ καὶ νέα αὐτοῦ προσεχώρει Καισάρεια, Ἀνδρόνικον ἀδελφιδοῦν αὐτοῦ τὸν Βατάτζην ἅμα στρατεύματι διὰ τῆς Παφλαγονίας χωρίων ἐπ' αὐτὴν ἰέναι ἔπεμψε. Οὔπω μέντοι Βυζαντίου ἐξιών, καὶ στόλον νεῶν πεντήκοντα ἐπὶ Αἰγύπτου ἔστελλε, ἅτε δὴ πανστρατὶ ἐπὶ τὸν Κλιτζιασθλὰν πόλεμον ἰών. Ἐντεῦθεν τε στρατευμάτων ὑποσπανίζων τῇ κατ' Αἴγυπτον ἀποχρησόντων, ...

Reliqua deerant in Codice Vaticano.

CA-

CAROLI DU FRESNE
AMBIANI,
DOM. DU CANGE,
QUÆSTORIS FRANCIÆ,
IN
JOANNIS CINNAMI
HISTORIARUM
LIBROS SEX
NOTÆ HISTORICÆ
ET PHILOLOGICÆ.

Digitized by Google

CAROLI DU FRESNE AMBIANI, DOM. DU CANGE, QUÆSTORIS FRANCIÆ, IN JOANNIS CINNAMI HISTORIARUM LIBROS SEX NOTÆ HISTORICÆ ET PHILOLOGICÆ.

IN LIBRUM I. JOAN. CINNAMI NOTÆ.

Edit. Pariſ. pag. 429. Pag. 1.

Ὡς ἐπίπαν ἀφιδεῖν) Petrus Diaconus in Præfat. ad lib. 4. Chron. Caſin. *Hiſtoria a venuſti decoris altitudine ruet, ſi mens cogitationibus obumbrata & preſſurarum mundialium tenebris offuſcata fuerit.* Infra: *Mens vero Hiſtoriographi eluceſcere minime valet, quamdiu terrenis curis & lucris inſudat, quia cum homo mundi turbinibus quatitur, movetur pariter & mens, & cum quieſcit, ſimiliter & ipſa quieſcit,* &c.

Ἀνεψιῷ παιδί) Alexio Comneno, Manuelis Imp. filio, cui Andronicus Tyrannus vitam & Imperium abſtulit.

Νικηφόρῳ) Botaniatæ, cui ſucceſſit Alexius Joannis parens.

Pag. 2. Πόῤῥω τῆς ἡλικίας) Erat quippe Nicephorus, cum Imperium occepit, admodum ſenex. Vide Not. ad Alexiadis pag. 40.

Μονοκράτωρ) Joannes enim ſtatim atque in lucem eſt editus, Imperator a patre acclamatus eſt. Anna lib. 6. pag. 133. 134.

Ἐπὶ τὴν Ἀσίαν) Conferendus Nicet. in Joan. 4. N. 4.

pag. 430. Λαοδίκην) Laodicea Phrygiæ urbs, de qua Plinius lib. 5. c. 29. *Celeberrima urbs Laodicea impoſita eſt Lyco flumini, latera alluentibus Aſopo & Capro, appellata primo Dioſpolis, deinde Rohas.*

Πιχαρὶς) Qui Nicetæ Ἀλπιχαρὶς, apud quem, αλ, Præpoſitio eſt, quam crebro Arabes nominibus præponunt. Vide Vateriũ in Præfatione ad El-Macinũ.

Σωζόπολιν) Pamphyliæ oppidum. Vide Nicetam.

Pag. 3. Φυλάρχοις) Nam in plures Tribus diſtributi erant, nec uni parebant duci, inquit Nicetas. Procop. lib. 1. de Bello Perſ. εἰδὼς δὲ ὅτι Ῥωμαίων στρατιωτῶν ἄρχων, ὃς Δοῦκας καλοῦσιν, ὅτι Σαρακηνοὶ τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιτηδείως ἡγούμενοι, οἳ Φύλαρχοι ἐπικαλοῦνται, &c. Cæterum Expeditionem Joannis Macedonicam ad A. 5. Imperii refert Nicetas, qui cadit in An. Chr. MCXXIII.

Πελεκυφόρους) Varangis. Bryennius lib. 1. cap. 20. ἀσπιδηφόρον ξύμπαν καὶ πέλεκυν τινὰ ἐπὶ ὤμων φέρον. Vide Not. ad Villhard. & Annam.

Pag. 4. Οὔννους) De hoc bello Hungarico, Nicetas in Joan. N. 5.

Λαδισλάου) Ladislaus, ſeu Uladislaus, Hungariæ Rex, non fuit Almi pater & Stephani, uti vult Cinnamus: unicam quippe filiam ſuſtulit Pyriſcam, Joanni Comneno Imperatori nuptam, & a Græcis Irenes nomine donatam. Uladislao vero in Regnum ſucceſſit ex illius teſtamento Almus, ex Geiſa fratre Uladislai nepos, qui aſſumpto in Regni conſortium Calamano fratre, ab eodem oculis privatus & exactus, ad Imperatorem Germaniæ primum, deinde ad Joannem CPolitanum Auguſtum fuga dilapſus eſt, auxilii expetendi gratia. Extincto demum Calamano, Stephanus filius Regnum adeptus eſt, is nempe de quo hic agit Cinnamus, qui proinde non fuit Almi frater, licet eodem in errore verſetur Nicetas. Conſulendi in primis ad hoc firmandum Stemma Regum Hungaricorum, Otho Friſing. lib. 7. Chr. cap. 13. & 21. & Thwroczius in Chr. Reg. Hung. c. 63. qui Stephano bellum a Græcis illatum pluribus perſequitur. Adde Uſpergenſem & Albericum A. MCXXXV. & Notas ad Annæ pag. 329.

Φροντιστήριον) Perperam hoc loco, ut & lib. 2. *Scholam* vertit Tollius; rectius *ſacra loca* lib. 6. eſt enim Græcis idem quod Μοναστήριον. Suidas, φροντιστήριον, ἀσκητήριον, ἢ μοναστήριον, ὥσπερ οἱ Ἀττικοὶ Σωκράτους καλοῦσι, quaſi locus cogitationum, ſeu commentationum, in quo Monachi cogitationes commentationesque ſuas ad virtutem erigunt: unde Athanaſio Ἀσκηταὶ καὶ τῆς ἀρετῆς φροντισταὶ dicuntur. Acta SS. Phileæ & Philoromi, Ruffino Interprete N. 8. *Jam immolavit in Phrontiſterio.* Hac notione vocem iſtam uſurpant Anna pag. 225. 381. 383. Theophylactus Simoc. lib. 1. Hiſt. Maur. c. 14. Nicetas in Man. lib. 7. c. 3. Cantacuzenus lib. 1. c. 22. & alii.

Παντοκράτορος) A Joanne extructum Monaſterium Pantocratoris, ſeu Dei Omnipotentis, narrant Nicetas in Man. lib. 1. c. 1. & Innocentius III. PP. lib. 13. Epiſt. 162. apud quem nuncupatur *Pantocraton*, ut & in alia ejuſdem Pontificis Epiſtola apud Odor. Raynaldum in Annal. Eccl. A. MCCVII. N. 19. & 20. uſitato Latinis & Francis ævi medii Scriptoribus more, qui Græcas voces in, ωρ, deſinentes, in *on*, efferunt, ut pridem a nobis obſervatum ad Villhard. In eo humatum Manuelem tradunt idem Nicetas & Cinnamus lib. 2. Ad Manuelis monumentum lachrymas fudiſſe Andronicum Tyrannum auctor eſt idem Nicetas. Monaſterium virorum fuit, cujus Hegumenus, ſub Abbas, olim fuit Patriarcha Antiochenus, ex Villharduinorum familia oriundus, ut prodit Georg. Pachymeres lib. 5. Imaginis Deiparæ, quam a D. Luca depictam aſſerebant, in hac Æde magno populi concurſu cultæ, meminit idem Scriptor lib. 2. c. 31. Agunt et-

Edit. Pariſ. pag. 431. iam de hoc Monaſterio Gregoras lib. 7. Codinus de Offic. Aulæ CP. c. 15. & Ducas c. 36. In xi. Urbis Regione ſtatuitur a Gyllio lib. 4. c. 2. a quo pluribus deſcribitur: juxta Templum SS. Apoſtolorum, in Narratione MS. de Beliſſario: [illegible] Μοναστήριον. [illegible] Παντοκράτορα [illegible] Μοναστήριον ἁγίων Ἀποστόλων.

Ζάγγμον) Nicetas habet hoc loco, & alibi, Ζάγγμωνα. Vide eumdem in Man. lib. 2. c. 7.

Ἐν Σιρμίῳ) Sirmienſis ager medius interjacet inter Savum & Danubium, non ubi ſolum toto Septemtrione laudatiſſimi, ſed etiam rerum omnium, quæ ad uſum humanum pertinent, ferax, inquit Sambucus in Deſcriptione Hungariæ.

Ἐκ τῶν Λογγιβάρδων) Nicetas, [illegible] Ἰταλίαν. Lombardos, ſeu Genuenſes intelligit, qui hoc in bello Joanni Imp. militarunt.

Εἰς τὸν ποταμὸν) Ad Caraſum amnem commiſſum prælium refert Bonfinius Decad. 2. lib. 6.

Pag. 5. Ἀνίων ὁ Κουδίνης) Thwroczius c. 71. & Bonfinius, de hac Hungarorum elade ſcribentes, Comitem neſcio quem, *Cix* nomine, tradunt in eo prælio occubuiſſe, qui forte idem fuerit cum Ἀνίων Cinnami.

Κουρτίκιοι) Fuit Curticiorum Familia illuſtris admodum in Aula CPolitana, quæ Adrianopoli, unde prima ei origo, in urbem tranſiit, ut habet Anna lib. 5.

Κρίτοπλην) Qui alius & diverſus videtur ab eo, qui non ſemel Joannacius Critoples nuncupatur Cinnamo.

Γυναικεῖον ἐνδεδυκότα στολὴν) *Lex Majeſtatis præcipit eum qui Majeſtatem publicam læſerit, teneri, qualis eſt ille qui in bellis ceſſerit, aut arcem non tenuerit, aut caſtra conceſſerit.* L. 3. Dig. ad Leg. Jul. Majeſt. Apud Valerium Max. lib. 2. c. 7. *Rutilius Conſ. eo bello, quod in Sicilia cum fugitivis geſſit, Q. Fabium generum ſuum, quia negligentia Tauromenitanam arcem amiſerat, provincia juſſit decedere.* Vita Lud. Pii A. DCCCXXVIII. *Baldrico Duci Forojulienſi dum objiceretur, & probatum eſſet, ejus ignavia & incuria vaſtatam a Bulgaris noſtram regionem, pulſus eſt Ducatu.* Ignavia enim culpæ æquiparatur, nec minori dignus eſt pœna qui commiſſam ſibi provinciam, aut arcem non tuetur, quam qui per proditionem in hoſtium poteſtatem tradit. Leo in Tact. c. 8. §. 16. [illegible] ὑποβαλλέσθω. Adde Leges Militares Rufi c. 36. Et ſane cum fœmineam mollitiem ſapiat ignavia, jure egiſſe videtur Joannes Comnenus, qui ſtola & veſte muliebri virum inertem & ignavum induerit. Tradit Nicetas in Man. lib. 6. N. 8. parem adhibuiſſe quidem Manuel Imperator Andronicum Angelum, qui Turcis Græcos, quibus præerat, aggreſſis, turpi fuga dilapſus fuerat, muliebri habitu per urbem circumduci juberet. Sic olim Irene Imperatrix Narſeti Patricio Italiæ Præfecto, qui fiſcum & pecunias publicas bellis ingruentibus inepte diſſipaverat, fuſum & colum miſit, [illegible] inquiens, [illegible] Ῥωμαίων, apud Conſtantinum Porphyrog. de Admin. Imp. Sic etiam Hormiſdas Perſarum Rex, apud Simocattam lib. 3. c. 8. Varamum exercituum Perſicorum Ducem, qui prælio contra Romanos inito eladem paſſus erat, [illegible]. Ita Machumet Perſarum, ſeu Turcorum Sultanus, milites qui male pugnaverant in altero contra Romanos prælio, & hoſtibus terga dederant, minatus eſt ignominioſe traducturum ſe muliebribus ad ludibrium ſtolis indutos, γυναικείας περιβεβλημένους στολάς, apud Bryennium lib. 1. cap. 8. Sic denique Michael Palæologus ſuos, qui male Ænum arcem defenderant [illegible], apud Pachymerem lib. 3. c. 25. Vide Savaron. ad lib. 1. Sidon. Epiſt. 8. *pag. 432.*

Ὀλίγῳ δ' ὕστερον) Nicetas N. 15.

Εἰσόδια τῷ θριάμβῳ) Joannis triumphum accurate exequitur Nicetas. At quod addit Cinnamus neutiquam poſt Juſtiniani & Heraclii tempora ejuſmodi actos CPoli triumphos, in quibus videlicet præcipuus Deiparentis Imagini cultus & locus datus fuerit, haud ægre refellitur ex Scylitze & Zonara, tradentibus Joannem Zimiſcem, devictis Bulgaris, ita triumphum duxiſſe, ut totam rerum bene geſtarum gloriam Deiparæ adſcripſerit, cujus Imaginem in curru collocatam ipſe ſubſecutus eſt: [illegible]. Idipſum poſtea imitatum Manuelem, debellatis Pannonibus, tradit Nicetas lib. 5. N. 3.

Pag. 6. Τατούρην) Vide Not. ad Annæ pag. 289.

Τῷ φυλάρχῳ Ἰκονίου) Maſuto Iconienſi Soltano, Cliziaſthlanis II. fratri notho, & ſucceſſori.

Τὸ δ' ἐνδόθεν) Nicetas N. 5.

Λιβούνην) *Leo*, Annæ lib. 13. nuncupatus, *Livo* Willelmo Tyrio lib. 14. cap. 3. cujus Stemma delibandum hoc videtur loco, ex opere noſtro de Familiis Oriental. ad Principum Armeniæ, quorum in Comnenica Hiſtoria ſat frequens occurrit mentio, pleniorem notitiam.

N.

- *Conſtantinus* Armeniæ Princeps potentiſſimus. *Tyr. Albert. Aq.* &c.
  - *Leo*, ſeu *Livo* Armeniæ Princeps.
  - *Toros*, ſeu *Theodorus* Armeniæ poſt fratrem Princeps.
  - *Mila*, ſeu *Melier*, vel *Meleh*, pulſo Thoma nepote, Armeniam invaſit.
    - *Rupinus* Principatum Armeniæ conſequitur An. 1180. Huic uxor fuit *Iſabella*, filia Humfredi II. Dom. du Thoron.
      - *Aleidis* nupta *Raimundo*, Boemundi III. Antiocheni Principis filio primogenito.
        - *Rupinus* Armeniæ Rex a Leone coronatus & renuntiatus.
      - *Philippa* nupſit *Theodoro Laſcari* Imp. Græcorum.
        - *Conſtantinus Laſcaris*.
  - *Stephanus* a Græcis occiſus.
    - *Leo*, ſeu *Livo*, primus Armeniæ Rex, uxorem duxit *Iſabellam*, Almerici Regis Hieroſol. filiam.
      - *Iſabella*, filia unica, nupſit *Philippo*, Boemundi IV. Antioch. Principis filios, quo in ordinem acto, Conſtans Leonis conſanguineus Armeniæ Regnum in Aithonem filium transfudit, data eidem in uxorem Iſabella Leonis filia.
    - *Doleta* uxor *Bertrandi de Gibles*.
  - N. mater *Thomæ* Armeniæ Principis.
  - N. uxor *Joſcelini I.* Edeſſeni Comitis.
- *Taphnutius*, ſeu *Taphroc*, Armeniæ perinde Princeps.
  - N. uxor Balduini I. Regis Hieroſol.

Βαϊμούνδου) Obiit Boemundus II. Princeps Antiochenus An. Chr. MCXXX.

Ἐς Κιλικίαν) Hanc Joannis Imp. in Siciliam Expeditionem pluribus exequitur Will. Tyrius lib. 14. cap. 24. attigit etiam Odo de Diogilo de profect. Lud. VII. Reg. Franc. in Orient. lib. 4.

Καὶ Λεβούνιον) Belli inter Livonem & Antiochiæ Principem Boemundum II. meminit Ordericus Vitalis lib. 11.

Edit. Pariſ. pag. 433. Ἀναζάρβου) *Anavarza*, Tyrio, Nicetæ, Theophani, & aliis dicitur, Secundæ Siciliæ Metropolis.

Τῷ Κόμητι Πικτάβων) Fuit Raimundus Antiochiæ Princeps, Willelmi IX. Aquitaniæ Ducis ex Philippa, ſeu Mathilde, Tholoſana filius ſecundogenitus, natus Toloſæ, ut eſt in Chronico Malleacenſi A. MXCIX. cujus res geſtas fuſius proſequimur in laudato opere de Famil. Oriental. Interim hic adnotandum venit, non ſolius dumtaxat peregrinationis intuitu, quod vult Cinnamus, in Syriam profectum Raimundum, ſed a Fulcone Hieroſolymitano Rege, cui junctus erat affinitate, ad Conſtantiæ nuptias evocatum. Ita enim diſerte Tyrius lib. 14. cap. 9. & 20. Willel. Gemetic. lib. 7. cap. 43. Math. Pariſ. A. MCXXXII. & Robertus de Monte A. MCXXX. Errat porro toto cælo Cinnamus, qui Pictones ſtatuit ad Sinum Jonium.

Πλεῖσθαι) Nicet. in Joan. N. 7. *περιπεπλεγμένα καὶ ἐμπεπλεγμένα ἐκ ποικίλων πλεῖστων.*

Βαλδουῖνος) Qui Willelmo Tyrio lib. 16. cap. 24. & 26. *Balduinus de Mares* nuncupatur, *vir*, inquit ille, *nobilis & potens*. Vide infra pag. 105. de Maraſia dixi ad Annam pag. 265.

Pag. 8. Μοντέφερα) Præſidium in Comitatu Tripolitano, cui nomen *Mons Ferrandus*, ait Tyrius lib. 14. c. 6. 25. & 26. ubi eam rem enarrat. Cinnamus expreſſit Gallicum *Montferrant*. Brocardus in Deſcript. Terræ Sanctæ quatuor ab Acconenſi civitate diſſitum leucis refert. Adde Sanutum lib. 3. part. 6. cap. 15. & 16. & Vincent. Beluac. lib. 31. Spec. Hiſt. cap. 144.

Ἐφ' οἷς ὤμοσαν) Pacta inter Joannem Imp. & Principem Antiochenum refert pariter Tyrius lib. 14. cap. 30. ut & Ordericus Vitalis lib. 13. pag. 914. 915. ubi bellum Antiochenum pluribus exequitur. Porro id potiſſimum obſervandum, inito Manuelem inter & Raimundum fœdere, Imperatorem in Antiocheno tractu Vicarium ſeu Præfectum conſtituiſſe, qui ſuo nomine, quæ ad ſupremum Imperii jus ſpectarent exequeretur: qui quidem Præfectus *Ducis Antiochiæ* titulo & dignitate gaudebat, perinde ac ejuſdem provinciæ Præfecti ante expugnatam a Turcis Antiochiam. Certe hac dignitate donatus legitur *Leo Majopolus* in Diplomate Raimundi Pictavini Principis Antiochiæ & Conſtantiæ uxoris M. April. An. MCXL. Ind. 3. quod ille ſubſcribit, extatque in Tabulario S. Sepulchri Hieroſol. & in alio Rainaldi Antiocheni Principis & uxoris Conſtantiæ A. MCLIV. quod refertur ab Ughello in Archiepiſcopis Piſanis pag. 464. in quo quidem Diplomate *Leo Majopolus Dux* tantum dicitur.

Φρέριοι) Ita Editio Tolliana; ſed nemo non videt legendum, φρέριοι. Sic porro Nicetas in Andron. lib. 1. N. 4. Pachymeres lib. 5. cap. 8. & 11. lib. 6. cap. 14. Gregoras lib. 5. Cantacuzenus lib. 1. cap. 12. Manuel Palæol. Imp. Orat. in Theodorum Deſpot. Milites Militiæ Templi, aut Hoſpitalis Hieroſolymitani appellant, ex Gallico, *Freres*, quo nomine Religioſos voto adſtrictos Monaſtico vulgo nuncupamus. Emanuel Georgillas in Monodia MS. de Epidemia, quæ Rhodum Inſulam invaſit A. MCCCCXCVIII. menſe Sept.

Ἄρχοντες, πλούσιοι, καὶ πτωχοί, μικροί τε καὶ μεγάλοι,
Καὶ ἴσως αὐθέντες φρερίδες ἐπαίδευσαν τὸ κεφάλι.

Statuta Hieroſolymitana part. .. cap. 26. *Et après receut le ſerment des Freres, & de tous les autres qui ſerement li devoient, & tint le Royaume de Hieruſalem quitte & en pais.* i. Militum Hoſpitalariorum & Templariorum Sacramenta exegit. Et c. 21. *Fratres*, Militiæ ipſæ nuncupantur. *Fratres Sancti Sepulchri*, in Edictis Nunonis Sancii Comitis Roſſilionis & Petri Reg. Aragon. de Pace & Treuga, quæ habentur Tom. 8. Spicilegii Acheriani pag. 268. 381. Sic porro Milites iſtorum Ordinum appellabantur, pag. 334. quod eſſent revera Monachi, ac, ut vulgo dicimus, Religioſi, voto obſtricti, qui ea tempeſtate *Fratres* indigitabantur, Græcis poſterioribus φρέριοι, uti vocantur a Michaele Anchiali Patriarcha in Dialogo: unde Fratres Minores, Φρετρομινόριοι, apud Georgium Metropolitam Corcyrenſem, Φραμινόριοι apud Anonymum de Diſſidio Græcorum & Latinorum dicuntur. Ipſa etiam Monachorum congregatio *Fraternitas* appellatur; *Fraternitas Monacha*, apud Paulinum Epiſt. 3. ad Severum. Idem Carm. 13. *Martinianum ſuſcipit Fraternitas, Tectoque apricat & cibo.* Hieronymus ad Theophylum, Ep. 31. *Te univerſa Fraternitas ſuppliciter ſalutat.* Liberatus Diacon. cap. 11. *Quibus euntibus ad ſe, tale Eutyches reddidit reſponſum, hoc apud ſe eſſe decretum, ut nunquam egrederetur a ſua Fraternitate, ſed tanquam in ſepulchro degeret in Monaſterio.* Ita Græci Ἀδελφότης uſurpant. Concilium Conſtantinopolit. ſub Menna Act. 5. *τοῦ καὶ ἀνωτέρω ῥηθέντος, καὶ ἀδελφικὸν, καὶ Μοναχικὸν ζῆτησον καὶ ἐνώμαμεν ταῦτα γνωρίζομεν τῇ ὑμετέρᾳ ἐξουσίᾳ. τὸ γὰρ μὴ καταδιδόναι τὴν ἀδελφὴν καὶ μοναχικὴν, τοῦτο ἴδιον ἀνθρώπων χριστιανῶν.* Ἀδελφότης eadem notione occurrit apud Palladium in Hiſt. Lauſiaca cap. 9. 14. & alibi paſſim. Id vero manavit a primis Chriſtianis, qui ſeſe invicem Fratres appellabant, ut indicant Tertullianus in Apol. cap. 39. Lactantius lib. 5. cap. 13. Minutius Felix, Athenagoras, Prudentius, & alii; unde ipſa Eccleſia *Fraternitas* dicitur apud eumdem Tertullianum, Cyprianum, Ambroſium, &c.

Σίσαρ) Cæſareenſem obſidionem narrant pariter Nicetas N. 8. & Willel. Tyrius lib. 15. cap. 1. & 2. De Cæſarea urbe vide Notas ad Alexiadis p. 326.

Λίθων δὲ λυχνιτῶν) Ejuſmodi eſt Crux illa, quæ in Sacra Capella Borbonienſi in Boiis aſſervatur & colitur.

Τούτῳ δὲ) Supplendus hiatus ex Niceta.

Ἐνιαυτοῖς δὲ δυσίν) Triennio confectam Orientem verſus Joannis Expeditionem ſcribit Nicetas, qui Neocæſarienſem perinde refert N. 9. & 10. ut & quod de Manuele, poſtmodum Imperatore, habet Cinnamus. Pag. 9.

Πασγούσα) Duas circa Iconium paludes recenſet Strabo lib. 12. quarum major Κώραλις, minor Τρωγῖτις vocabatur. Ita ex Deſcriptione Paſguſæ paludis, quam hic exhibet Cinnamus, conjicere eſt eamdem eſſe Paſguſam cum Corali, cui inædificatum hodie oppidum, *Acrotieri* in Chartis Geographicis nuncupatum.

Ῥαϊμούνδον) De hac ſecunda Joannis Antiochena Expeditione agunt iidem Nicetas N. 11. & Nicolaus Trivettus A. MCXLII. Tyrius lib. 15. cap. 32. & 33. ubi etiam de Alexii & Andronici filiorum Joannis, atque adeo ipſiuſmet Joannis interitu Cinnamo conſona tradunt. Cinnami calculos de Joannis Imperii annis accurate expendimus in Stemmate Comnenico. Pag. 10.

Τέμνειν ἐδόκει) Sed & ipſam manum, in qua vis tota mali continebatur, præcidendam cenſuerant Medici, antequam reliquas corporis illæſas partes inficeret. Sed id renuit Joannes, dicens: *Indignum eſſe ut Romanum Imperium una manu regatur.* Will. Tyrius lib. 15. cap. 22. Pag. 11.

Ἐλπίσιν ἤδη θανάτου) Ubi ἐλπὶς ſumitur pro metu. Cantacuzenus lib. 1. cap. 21. *ὡς τὸ ἐς ἐλπίδα ἥκειν εἶναι ἀποθανούμενον.* *Sperare*, pro *credere*. Concilium Compendienſe A. DCCLVII. Can. 5. *Si quis bene accepit mulierem, & ſperat quod ingenua ſit.* Ita non ſemel apud Hincmarum. Conſule Notas noſtras ad Joinvillam pag. 81.

Τὴν χλαμύδα) Adde Willel. Tyrium lib. 15. c. 13. Pag. 12.

Μεθίσατο) Ait Tyrius defunctum Joannem ſub Anavarza Secundæ Ciliciæ Metropoli, in eo loco qui dicitur *Pratum Palliorum*. Quo ſpectat Leonis Imper. de illius interitu Vaticinium, *Τόπος δ' ἐν ἀγροῖς καὶ περὶ ἀσπίδα πίπτει.*

Edit. Pariſ. pag. 435.

IN LIBRUM II. JOAN. CINNAMI NOTÆ.

Pag. 13. ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ δὲ) Nicetas in Man. lib. 1. N. 1.

Ὁμολογημένα) Vide Notata ad Annæ pag. 263. A.

Pag. 14. Πρὸς Ηρακλῆς) Vide Nicetam in Joan. N. 9. & 10. & Stemma Comnen.

Μιχαὴλ) Extincto Leone Stypiota Patriarcha CP. ſuffectus eſt a Manuele Imp. Michael Oxitas, uti ſcribit Nicetas lib. 1. N. 2. Catalogus Patriarch. CP. in Jure Græco-Rom. Μιχαὴλ Μοναχὸς ὁ ἀγιωτάτατος, ὁ ἐπίκλην Κυρμαίας ἐπὶ τοῦ Πορφυρογεννήτου Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, ἔτη β', μῆνας ϛ'. Sub hoc Patriarcha coactum Conſtantinopoli Concilium (An. MCXLIII.) ſcribit Theodorus Balſamon in Nomocan. Phot. in quo Bogomilorum damnata eſt hæreſis, ipſique Bogomili ignis ſupplicio addicti, quod ultimum improbat Balſamon, quod nullus hactenus legatur Canon, qui pœnam quampiam capitalem, aut corporalem indixerit, cum id præſertim ad Legum Civilium auctoritatem pertineat. Quo ſpectant iſta Hildeberti Epiſcopi Cenomaneoſ. Epiſt. 30. *Reos tormentis afficere, vel ſuppliciis extorquere confeſſionem, cenſura Curiæ eſt, non Eccleſiæ diſciplina.* Vide Allatium de Eccl. Occid. & Orient. perp. conſ. lib. 2. cap. 12. pag. 671.

Ἡ Ὀξείων) Monaſterii τῆς Ὀξείας meminit Pachymeres lib. 4. cap. 8. Erat autem in Monte ejuſdem nominis ſitum, Chalcedoni proximo, qui poſtmodum Auxentii appellationem ſumpſit, uti docent Menæa Baſilii Porphyr. 16. Kal. Mart.

Pag. 15. Χρυσίου κεντηνάρια) Auri centenaria habent Theophanes pag. 99. 147. 148. 335. &c. Procopius lib. 1. de Bello Perſic. & in Hiſt. Arcana, Nicetas in Man. lib. 2. N. 7. lib. 5. N. ult. S. Gregorius lib. 2. Ind. 2. Epiſt. 130. Gruter. Inſcr. MCXX. 17. & alii quos paſſim laudant Scaliger. lib. de Re nummaria, Meurſius & Fabrotus in Gloſſariis. *Auri pondo* interpretatur Alamannus. Iſidorus centum librarum fuiſſe centenarium ſcribit, atque ex eo appellatum: quod, præter Procopium, teſtantur Gloſſæ Baſil. Κεντηνάριον, λίτραι ρ'. κέντον γὰρ Ῥωμαῖοι τὰ ρ'. φασί. Paulus Warnefridus lib. 3. de Geſtis Langob. cap. 12. *Invenitur magnum theſaurum habentem mille auri centenaria.* Chronicon Reicherſpergenſe: *Si Imperator & exercitus daret ei centenarios auri.* Arnoldus Lubec. lib. 11. cap. 37. *Cyprus eſt regio mari circumdata, Regi Conſtantinopolitano ſubdita, perſolvens ei annuatim ſeptem auri pondera, quæ centenere dicuntur.* Io Charta A. MCCVIII. apud Ughellum Tom. 7. Ital. Sacræ pag. 271. *Centum quinquaginta Tarenos Amalphiæ, & duo centenaria ceræ*, &c. Vide Georgium Agricolam lib. 4. de Pond. Rom. pag. 95. Caſaubonum & Salmaſium ad Hiſt. Auguſt. & Notas ad Alexiadis pag. 357.

Δεύτερα) Quo ſibi Clerum demereretur Manuel, & in ſuas partes perduceret, annuum eidem duorum centenariorum reditum largitus eſt, quæ quidem, inquit, nummorum ſpecies, δεύτερα, ſeu *ſecundi*, appellatione vulgo innoteſcit. Nicetas illud ipſum ennarrans, γράμμα ἐμβροντήματι —— τῷ κλήρῳ τοῦ μεγάλου ναοῦ ἐπιδίδωσι, ἐτησίως αὐτοῖς ἀργύριον ἐτήσια κέρματα, εἰς μνᾶς δὶς ἑκατὸν λογιζόμενα. Quæ verba idem ſonant, cum centenarium ſit centum librarum pondo, mina vero, idem quod libra, juxta Budæum, etſi quidam reclamant. At quod centenarium argenti, *ſecundum* dicatur, id videtur forte reſpectu centenarii auri, quod primum vocatum fuerit ex metalli dignitate: vel certe, quod ejuſmodi nummi, non ex probato & examinato argento, quod *primum*, ſed ex deteriori, quod *ſecundum* dicebatur, conflati eſſent. Utriuſque argenti meminit

pag. 436. Auctor Narrationis de Salvatoris Imagine dicta Antiphonetes, editus a Combefiſio: ὁ μὲν γὰρ κασσίτερος ἀργύρου μεταβληθεὶς εἰς ἀργύριον πρῶτον, τὸ καλούμενον πενταστάγιον· ὁ δὲ μόλιβδος εἰς ἔλατ-τον μετ. δόκιμοι δὲ, ὅμως δὲ αὐτὸς μεταποιηθεὶς εἰς δεύτερον ἀργύριον. Sic porro antea Clerum & Patriarcham ſibi devinxerat Michael Rhangabe, qui, ut auctor eſt Theophanes, ſtatim atque a Patriarcha coronatus eſt, τῷ Πατριάρχῃ χρυσίου λίτρας πεντήκοντα, τῷ δὲ κλήρῳ εἴκοσι πέντε conceſſit. Rogas etiam a Pontificibus Romanis Clero diſtributas, cum recens electi eſſent, non uno teſtatur loco Anaſtaſius Bibliothecarius.

Ὁ δὲ Ῥαλμοπίδων) Nicetas lib. 1. N. 2.

Λάϊος Μυσῶν) Proverbium de iis qui miſere expoliantur. Vide Diogen. Zenob. & alios Parœmiographos.

Προσοῦχ) Fuit Proſuchus iſte origine Turcus, uti ſcribit infra Cinnamus, &, ut opinor, Proſuchi alterius, præcipui Pargiaruchi, ſeu Belciarochi Turcorum Sultani exercituum Ducis filius, cujus meminit Anna lib. 6. Pag. 16.

Καὶ ἀξζῆσαι) Occurrit vox iſta infra pag. 201. Vide Notas ad Annæ pag. 321.

Εἰρήνη) Vide Stemma Comnenicum.

Καὶ ὁ Ἀλέξιος) Alexii Comneni, Joannis Imp. filii primogeniti, qui Attaliæ paulo ante deceſſerat, conjux. Βασιλεὺς dicitur Cinnamo Alexius, quia a patre Imperatorio titulo donatus fuerat, ut auctor eſt Nicetas. De Alexii uxoris morte, nonnulla a nobis obſervata in præfato Stemmate Comnenico.

Τὸ τοῦ βύσσου κυανοῦν) Purpura ferruginei coloris. Gloſſ. Gr. Lat. πορφύρα μέλαινα, *Ferrugo*. Virgil.

Pictus acu chlamydem, & ferrugine clarus Ibera.

Μελαγγαίας) Vide Notas ad Annæ pag. 349.

Ῥογέριος) Maria Comnena natu maxima filiarum Joannis Imperatoris, Alexii ſoror gemella, Joanni Rogerio Cæſari uxor data eſt a patre, cui illa haud diu ſuperſtes fuit; exceſſit enim, ut ait hoc loco Cinnamus, ſub primos Imperii Manuelis annos. Fuit Rogerius, ſi eidem Scriptori hac in re fides aliqua, Capuæ civitatis in Italia Princeps, qui cum a Rogerio Siciliæ Rege bonis omnibus exutus fuiſſet, Byzantium, ſeu auxilii impetrandi, ſeu ibidem commorandi gratia, ſeſe contulerat. Verum in eo falli conſtat, quod Capuæ Principis dignitatem tribuit Rogerio, cum Princeps, cui Rogerius Capuam abſtulit, fuerit Robertus III. qui, ut multis narrat Alexander Abbas Celeſinus lib. 1. 2. & 3. Rerum a Rogerio geſtarum, in Sicilia oculis privatus, ſub Rege Willelmo I. in tetro carcere vitam finivit, quod tradunt Falcandus pag. 647. & Willelmus Tyrius lib. 18. cap. 7. 8. Neque potuit is eſſe filius ejuſdem Roberti; ſiquidem, ut prodit idem Alexander lib. 2. cap. 64. cum Capua in Rogerii Regis poteſtatem venit, anno ſcilicet MCXXXIV. ſupererat Roberto tantum filius Robertus in minoribus conſtitutus annis, tametſi conſtet Robertum Principis filium Conſtantinopolim pariter demum conceſſiſſe, atque in Aula Manuelis vitam exegiſſe, ex iis quæ habet Card. Baronius ſub An. MCLXVI. Fuit igitur Joannes Rogerius, non Princeps Capuanus, ſed ex eadem qua Capuani Princeps oriundus ſtirpe, quæ gente Normannica, originem trahebat ab Anſchetillo de Quadrellis Averſano Comite, qui una cum Ranulpho a Gaimario Salernitano Principe in auxilium evocatus, cum aliis Nobilibus ejuſdem Gentis in Italiam tranſiit, ut eſt apud Ordericum lib. 3. pag. 472. 483. & Leonem Oſt. lib. 2. cap. 68. Proinde Joannem hunc Rogerium eum eſſe arbitror, qui *Rogerius de Surrento* dicitur Alexandro Abbati lib. 1. cap. 60. qui Nuceriam Principis Roberti oppidum aliquandiu tutatus, tandem reddere compulſus eſt Rogerio Regi, pacta impunitate. Quod ſane cognomen pag. 437. facit ut fratrem Roberti fuiſſe exiſtimem, cum illud ipſum tribuatur Roberto ab Hugone Falcando pag. 645. & Willelmo Tyrio lib. 18. cap. 2. propter maternam originem; duxerat enim Jordanus II. Roberti pater, Gaitelgrimam Sergii Principis ſeu Ducis Surrentini, cujus meminit Leo Oſt. lib. 3. cap. 31 filiam, ut au-

Digitized by Google

ctor eſt Petrus Diacon. lib. 4. Chron. Caſin. cap. 98. & Camillus Peregrinus ad Falconem Benevent. Primas obtinuiſſe Joannem Rogerium Cæſarem in Aula CPolitana, argumento eſt, quod in ea Synodo, in qua Coſmas Atticus Patriarcha CP. abdicatus fuit An MCXLIV. primus poſt Manuelem Imperatorem aſſederit. Quadriennio poſt ſatis functo Raimundo Pictavino Antiochiæ Principe, cum Conſtantia ejus uxor ſeque & principatum eidem Manueli tradidiſſet, miſſus eſt illico Joannes Rogerius Cæſar, ut illam ſibi in ſecundam uxorem adjungeret. Sed Conſtantia Cæſarem, quod in ſenium vergeret, aſpernata eſt, ipſeque rebus infectis Byzantium rediit, & tonſa poſt morbum coma Monachicam veſtem induit, ut pluribus refert Cinnamus lib. 3. Rogerii Cæſaris filius, ni fallor, fuit Rogerius alter, quem Manuel Imperator in Dalmatiam miſit, cui eum præfecit, ſub titulo *Ducis Sclavoniæ*, qua dignitate gaudebat ille A. MCLXXX. ut ex variis Diplomatibus colligitur a Joanne Lucio allatis lib. 3. Hiſt. Dalmat. c. 10. lib. 4. c. 3. Id enim ſuadent & Rogerii nomen, & quo vixit Rogerius ſæculum, prætereaque demandata a Manuele, cui merebat, Præfectura.

Pag. 17. Πυθαμὴν) Conferendus plane ad hanc Manuelis Expeditionis Hiſtoriam Nicetas lib. 1. N. 2.

Κιλβιανὸν) Lydia, ſeu Aſia Minor, ſic dicta, ut auctor eſt Pachymeres lib. 9. c. 8. Celbiani tractus mentio eſt apud Nicetam in Iſaacio lib. 1. N. 4. Aerop. c. 15. & al. Vide Notas ad Alexiadem.

Pag. 18. Πόλιν τε Ἀδριανούπολιν) De hac Hadrianopoli in Aſia ſilent, opinor, Geographi. Porro Hadrianus, *quum titulos in operibus non amaret*, inquit Spartianus, *multas civitates Hadrianopolis appellavit*. Sed an regio circumvicina nomen iſtud habuerit, in dubium vocat Tollius, licet id diſerte videatur dicere Cinoamns. Verum quid vetat Hadrianopolim, ab urbe ſic nuncupata, tractum iſtum vocatum exiſtimare, cum Lyciam, ab urbe Chomate, Choma appellatam fuiſſe oſtenderimus ad Annæ pag. 76. compluraque iſtius uſus exempla proſtent apud Porphyrogennetam in libris de Thematibus?

Pag. 20. Ἐν τοῖς βασιλείοις ... ἁλουργίδος ...) Tollius vertit, *inter purpuratos Imperatoris allectus*. Verum, aut fallor, dignitatem iſtam ſpectavit veſtis regiæ cura, qua qui donatus erat, *a veſte regia* dicebatur. Vetus Inſcriptio: TI. CLAVDIO. AVG. LIB. CORINTHO. A. VESTE. REGIA. HERMES. LIB. PATRONO SVO. B. M. FECIT. e contra, penes quem privatæ erat, *a veſte privata* dicitur in alia Inſcript. DIS. MANIBVS COELIÆ DVNATE. M. VLPIVS. AVG. LIB. VALENS. A. VESTE IMP. PRIVATA CONIVG. KARISS. &c. Eſt igitur *a veſte*, idem qui *Veſtiarius*. Papias, *Veſtiarius, qui veſtibus præeſt*. VESTIARIVS AVG. in Inſcriptionibus aliquot. Proinde Ἁλουργίδος ... , erit *a Purpura Imperatoris*, ſeu penes quem veſtis Imperatoriæ cura fuit; niſi quis malit hiſce verbis deſignari *Veſtiaritam*, de qua dignitate abunde diximus ad Alexiadem.

Βεστιαρίτης) Vide Notas ad Annæ pag. 150.

Pag. 21. Νικόλαος) Frater forte Conſtantini Angeli Philadelph. de quo infra p. 102.

Ἰωάννης ...) Joannes Axuchus, cujus meminit Nicetas in Joan. N. 11. 12. in Man.
Edit. Pariſ. pag. 438. lib. 1. N. 1. &c. *Erat*, inquit Tyrius lib. 15. c. 23. *inter Principes vir magnificus Megadomeſticus Joannes nomine*. De Magni Domeſtici dignitate nihil hic congero, cum multa viri docti adnotarint; tantum addo Protodomeſticum, alium videri a M. Domeſtico in hac inedita, quæ Mediolani in Æde S. Vitalis extat, Inſcriptione.

ſic

B. M. FL. AVRELIVS PROT DOM.
ESTICVS. QVI. VIXIT. ANNIS.
L. M. IIII. D. IIII. AP
CVTIO. LIBERTVS EIVS.
POSVIT CONTRA VO
TVM. EIVS BENEMEREN
TI. PATRONO SVO

Πουπάκη) Solymanni Iconienſis Proceris ea fratre nepotem. Infra p. 105.

Μαίανδρον) Tyrius lib. 16. c. 24. de Mæandro: Pag. 26.
Supra cujus ripas in paſcuis grate virentibus caſtra metatus eſt. Adde Geſta Ludov. VII. cap. 11.

Ἀγρίμιον) Portius in Diction. Græcobarbaro, Pag. 27.
Ἀγρίμι, Ἀγριόζωον, Θηριάλογον, Θηρίον, Θὴρ Equus agreſtis, indomitus, *Equiſer*. Gloſſarium MS. Eccleſiæ Pariſienſis, de equis; *Sunt autem hi de agreſti ordine orti, quos Equiſeros dicimus*. Gloſſar. Saxonicum Ælfrici: *Equiſer, Wilde cynnes hors*, i. indomitus equus. Gloſſ. Latinogall. *Equiſer, Maucheval*, i. malus equus. *Agreſtis caballus*, in Epiſt. 1. Gregorii III. PP. ad Boniſacium Moguntinum Epiſc. *Equus Silvaticus*, in Epiſt. 13. Zachariæ PP. ad eumdem Boniſacium.

Κρίσιν τε συνοδικὴν) Extant apud Leonem Alla- Pag. 28.
tiam lib. 2. de Eccl. Occid. & Orient. perp. conſ. c. 12. pag. 678. Synodalia Decreta lata menſe Octobri A. MCXLIV. & menſe Febr. MCXLV. a Michaele Patriarcha CP. in Niphonem Bogomilicæ hæreſis reum, quo Lectorem amandamus. Vide præterea Novam Biblioth. Labbei pag. 190.

Τὸν τε Ἑβραίων ... Θεὸν) Inde potiſſimum de Religione prave ſentire deprehenſus eſt Niphon, quod aſtante univerſo Synodi cœtu ... τῷ Θεῷ τῶν Ἑβραίων effutierit. Synod. A. MCXLIV. Quis autem *Hebræorum Deus* dicatur, v. de Arnobium Juniorem in Conflictu cum Serapione lib. 2. initio.

Ἐντεῦθεν ...) Manuel in urbem reverſus, Pag. 29.
Coſmam Patriarcham, quod Niphonis Bogomilicæ hæreſis rei & damnati pravis opinionibus aſſentire compertus eſſet, coacta in Blachernanio Palatio Synodo, publice damnavit, & throno dejecit, 26. die Febr. A. M. juxta Græcos VIMDCLII. Chriſti MCXLVII. Indict. 10. Synodum & illius Acta ex MS. eruta recitat Allatius loco citato. Aliam Coſmæ depoſitionis cauſam comminiſcitur Nicetas lib. 2. cap. 3. Catalogus Patriarch. CP. Κοσμᾶς ὁ Ἀττικὸς, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ (Μανουὴλ) ἀρχιερατεύσας μῆνας ι', ἐξεβλήθη, ... ἐκκλησία χηρεύσασα μῆνας ...

Κελτοὶ) Per Celtas, Alemannos intelligit Cinnamus, per Germanos vero Gallos, ut ex infra narrandis patet. Porro Conradi Imp. expeditionem Syriacam narrant pluribus Otho Friſingenſis Epiſc. qui eidem interfuit. lib. 1. de Geſtis Freder. cap. 39. 43. 44. 45. & 58. Helmodus lib. 1. cap. 61. Odo de Diogilo de Profect. Lud. Reg. Fr. in Orient. Will. Tyrius lib. 16. c. 18. 19. 20. lib. 17. c. 1. 8. Geſta Ludov. VII. Franc. Reg. c. 4. & ſeq. Matthæus Paris A. MCXLVI. Sanutus lib. 3. part. 6. cap. 19. Chron. Voſienſe cap. 52. Robertus de Monte A. MCXLVII. Goteſridus Viterb. part. 17. Præterea Nicetas in Man. lib. 1. c. 4. & ſeq.

Βρίττιοι) Britannos & Brittios promiſcue appellat Cinnamus Britanniæ Inſulæ Incolas: Brittiam, ſeu Βριττίαν, Inſulam ipſam Procopius lib. 4. de Bello Gothico. Ad Britanniam, ſeu Britannos, forte ſpectat nummus, in quo ſcriptum BPETTIꓕN. cum T ſupino, ſeu inverſo, pro Ω, ut in altero ΜΑΣΣΑΛΙΗΤꓕ. apud Anton. Auguſtin. *pag.* 439.
Dialog. 6. Antiquit. Romanarum.

Ἀλέξανδρον) Alexaoder Gravinæ in Italia Co- Pag. 30.
mes, a Rogerio Siciliæ Rege poſſeſſionibus ſuis propter rebellionem exutus, in Dalmatiam primam, mox CPolim ad Imperatorem Manuelem profectus, eidem deinceps militavit, uti pluribus narrant Nicetas in Man. lib. 2. N. 6. Alexander Abb. Celeſinus lib. 1. Rer. geſt. Roger. Sicil. Reg. c. 19. lib. 2. c. 33. 36. 37. & 38. Otho Friſing. lib. 1. de Geſt. Frid. c. 24. lib. 2. c. 11. & Willelm. Tyrius lib. 20. c. 4. & 14. Gravinæ Comitatus datur poſthæc a Rogerio Adæ, nobili & ſtrenuo adoleſcenti, filiæ ſuæ marito. Aleaander Celeſinus lib. 3. c. 26.

Τὸ Ἀλαμανῶν Ῥηγὸς) Mirum quam Græculi iſti Scriptores Principi ſuo adblandiuntur, dum Imperatoris titulum & dignitatem huic ſoli aſſerunt, Germanicis Auguſtis denegant, quos Regum appellatione donandos tantum cenſent & volunt, qua-

ſi Græcorum eſſet de dignitatum & titulorum honorariorum prærogativa decernere. Verum mox Imperatoriam dignitatem plus ſatis agnoſcit in Germanicis Principibus, quos eo nomine ſupra Reges fuiſſe innuit. Vide Notas ad Annæ pag. 28. Cæterum Conradus priuſquam iter capeſſeret per Græcorum Provincias, Legatum miſerat ad Manuelem, commeatus & tranſitus impetrandi gratia. De hac Legatione Nicetas in Man. lib. 1. N. 4.

Πόλεμόν τε συνδιοίσειν τινί) Tangit hoc loco Cinnamus veterem Latinorum morem & receptum uſum, quo Vaſſalli in Expeditionibus bellicis Dominos ſequi, vel comitari tenebantur.

Γερμανός) Exercitus nempe Francorum, duce Ludovico VII. Rege, qui Alamannos proxime ſubſecutus eſt.

Οὐχ οἷόν τε ἦν ἐκεῖνα) *Ne populis inter ſe diſſidentibus contentiones orirentur, & ut commodius vitæ neceſſaria ſuis procurarent Legionibus, equiſque & jumentis ad onera deputatis pabula non deeſſent.* Ita Willelm. Tyrius lib. 16. cap. 19. Geſta Lud. VII. Math. Paris, & alii.

Pag. 31. *Ἐς ἐννενήκοντα*) Willelmus Tyrius: *Ut conſtanter aſſerunt qui in ea Expeditione fuerunt, in ſolo Domini Imperatoris comitatu ad ſeptuaginta millia fuerunt loricatorum, exceptis peditibus, parvulis, & mulieribus, & equitibus levis armaturæ: in exercitu vero Regis Francorum, virorum fortium loricis utentium numerus ad* LXX *millia, excepta claſſe ſecunda, æſtimabantur.* Otho Friſingenſis, de Conrado: *Tantam autem poſt ſe multitudinem traxit, ut & flumina ad navigandum, camporumque latitudo ad ambulandum vix ſufficere videretur.* Chronic. Reicherſperg. A. MCXLVII. *Tamque infinitus erat exercitus, quod ex quo gentes eſſe cœperunt, numquam tantam hominum equitum ſimul & peditum multitudinem in unum congregatam fama ſit.* Odo de Diogilo lib. 2. de Conrado: *Valde imperialiter egreſſus eſt, & navali apparatu, & pedeſtri exercitu: & bene, habebat enim tunc Hungaros inimicos.* Idem lib. 3. *Et licet ego præſcripſerim, & verum ſit de illius exercitu infinitos jam obiiſſe, audivimus tamen a Græcis, qui numeraverunt tranſeuntes (brachium S. Georgii) eum cum nongentis* (nonaginta) *millibus, & quingentis* LXVI. *transfretaſſe.* Denique Gotefridus Viterb. part. 17.

—— Numerum ſi noſcere quæras,
Millia millena Militis agmen erat.

In utroque ſcilicet exercitu, Alamannorum & Francorum.

Ἐπεὶ δὲ χαρτουλάριον) Baſilius Tzitziluces, de quo Nicetas lib. 1. N. 5.

Φιλοτιμία) Idipſum refert Nicetas lib. 1. N. 5. Gotefridus Viterb.

Edit. Pariſ. pag. 440.

Adfuit egregius Fridericus Dux Suevorum,
Æqua ſuo patruo regit agmina Teutonicorum,
Hoſtibus ingeritur, protegit ipſe ſuorum.

Pag. 32. *Ἐπὶ τὸν Ἄβυδον*) Odo de Diogilo: *Illi vero* (Alamanni) *venientes Andronopolim, invenerunt tranſitum Conſtantinopolim partim reſiſtendo, partim conſulendo prohibentes, & apud Sanctum Georgium de Siſto mare ſtrictius, & ſolum fertilius aſſerentes. Sed Imperator eorum reſiſtentes & conſulentes æqua lance vilipendit.* Idipſum ab Ludovico deinceps enixius expetiit Manuel: *Cæterum multo ſtudio,* inquit idem Scriptor, *conſulendo laborabant, ut Rex ab Andronopoli ad Sanctum Georgium de Siſto greſſum diverteret, & ibi celerius & utilius transfretaret. Rex autem noluit incipere, quod Francos audiebat numquam feciſſe.* Ad hoc tamen poſtmodum Fretum copias ſuas tranſmiſit Fredericus Imp. ut ex Anonymo, qui Expeditionem illius Aſiaticam deſcripſit, diſcere eſt. Dicitur autem Fretum Abydenum, *Sanctus Georgius de Siſto*, quod Fretum illud mari Sancti Georgii, ſeu Propontidi immineat, a Seſto urbe ita appellatum, quod non advertit vir eruditus. Vide Notas ad Villhard. N. 65.

Σώματα αὐτοῖς μεγάλα) Vide Notata ad Annam pag. 23.

Χοιροβάκχων) Ut adjacentes Chœrobacchorum oppido campi explicandæ aciei, & locandis caſtris idonei fuerint, dixi ad Annam lib. 8 pag. 175. Otho Friſing. *Vallem quamdam juxta oppidulum Cheresbach dictum, campi viriditate lætam, amniculi cujuſdam medio decurſu conſpicuam attigimus, cujus loci amœnitate capti omnes, illo tentoria figere, & ibi pauſare conſtituimus,* Et mox: *Fateor, toto Expeditionis tempore numquam lætiora habuimus tabernacula, numquam quantum ad ſenſus judicium majorem ambitum occupaverant tentoria.*

Ὄμβρου γὰρ ἐξαισίου) Subitam hanc imbrium vim, quæ univerſum pene peſſumdedit exercitum, graphice verbis hiſce, præter Nicetam & Cinnamum, deſcribit idem Otho Friſingenſis: *Et ecce circa vigiliam matutinam nubecula quædam parva exorta imbrem mitem produxit. Quem ſubito tantus pluviarum ventorumque impetuoſus turbo ſubſecutus eſt, ut concuſſis & ſolutis, ſeu ad terram dejectis tabernaculis, graviſſime qui poſt Matutinorum laudes lectis nos receperamus, excitaret. Clamor totum vicinum replens aerem attollitur. Amniculus ipſe, an ex reſtentione proximi maris, imbriumve multitudine, an ex cataractis ruptis in cælo, ex ſupernæ Majeſtatis ultione tantum intumuerat, ex tumoreque præter morem inundaverat, ut totum cooperiret exercitum. Quid ageremus? divinam id animadverſionem potius, quam naturalem inundationem eſſe conſiderantes, amplius attoniti fuimus. Ad equorum tamen robur convolamus, unuſquiſque, prout poterat, omnem tranſire geſtiens. Videres alios natantes, alios equis adhærentes, alios ut periculum effugerent per funes miſerabiliter trahi, alios in flumen inordinate ruentes, ex eo quod aliis impræmeditate implicarentur demergi,* &c. Eamdem imbrium vim attigere etiam Odo de Diogilo lib. 3 Helmodus lib. 1. cap. 61. & Auctor Chronici Reicherſpergenſis. Pag. 33.

Φιλοπάτιον) Vide Notata ad Villhard. & Bryennium lib. 4. ubi plura de hocce Palatio congeſſimus.

Ἐς θαῦμά τι μέγα) Simili poſtea ſtupore, ſeu admiratione, perculſos Francos noſtros ac Venetos, ſcribit Villharduinus N. 66. cum primum ad Urbem appulere: *Or poez ſavoir que mult eſgarderent Conſtantinople cil qui onc mais ne l'avoient veuë, que il ne pooient mie cuidier que ſi riche vile peuſt eſtre en tot le monde. Cum ils virent ces halz murs, & ces riches tours, dont ele ere cloſe tot entor a la reonde, & ces riches Palais, & ces haltes Ygliſes, dont il i avoit tant, que nuls ne poiſt croire, ſe il ne le veiſt a l'oil, & le lonc & le lé de la ville, que de toutes les autres ere ſouveraine. Et ſachiez que il n'i ot ſi hardi, cui le cuer ne fremiſt.* De Turrium muris Conſtantinopolitanis adjacentium robore & altitudine, idem teſtatur Guntherus in Hiſt. CPolit. cap. 15. *Eſt enim civitas triangula — habens in qualibet latere magnum milliare, vel amplius, ex ea parte qua terram attingit, vaſto aggere, & muro firmiſſimo triplicitei clauſa. Turres habens per circuitum ſui excelſas & fortes, adeo ſibi invicem propinquas, ut puer ſeptennis de una turri ad alteram pomum valeat jaculari.* Infra, ubi de muris maritimis: *Ex ea parte, quoniam agger eſſe non potuit, propter frequentiam portus, quem habet tutiſſimum ac celeberrimum, muri ſunt alti admirandæ ſpiſſitudinis, & turres denſæ, eductæ ad tantam celſitudinem, ut quivis in culmen ipſarum aſpectum dirigere perhorreſcat.* De Turrium numero, vide Deſcriptionem CPol. ex Bondelmontio. pag. 441.

Ταχὺ ἀπῆλθε) Inviſo & inſalutato Manuele diſceſſit, & in Aſiam tranſiit Conradus, licet per ſuos Alemannici Auguſti colloquium & congreſſum expetiiſſet Byzantinus. *Sed alius*, inquit Odo de Diogilo, *ingredi civitatem, alius egredi timuit, aut noluit, & neuter pro altero mores ſuos, aut faſtus conſuetudinem temperavit.* Proinde hinc refellitur Tyrius, qui Conſtantinopoli habitum a Conrado cum Manuele familiare colloquium tradit.

Ἀκολούθου) Perperam Tollius *pediſſequum* vertit; id enim vocabuli apud Græcos Byzantinos Varangorum Ducem, ſeu Præfectum deſignat, de qua Palatina dignitate, multa Codinus de Offic. cap. 4.

cap. 4. & 5. & nos quædam ad Villhard. & ad Annam. Scylitzes pag. 787. εἵπετο ——— Μιχαὴλ Πετρίτζης ὁ Ἀκόλουθος. Cinnamo lib. 3. Πολυκοιράνων ἐξάρχων dicitur, & Annæ pag. 155. Ἄρχων Βαραγγίας. Willelmus Tyrius: *Tradiderat autem Conſtantinopolitanus diſcedenti ab eo, & idipſum petenti, Domino Imperatori, viæ duces, locorum peritos, Provinciarum finitimarum omnem habentes prudentiam, ſed fidei modicæ.* lib. 16. cap. 22. Geſta Lud. VII. cap. 6. 7. & 8. Ut porro Theutonici, Græcorum fraude, in vaſtas deducti ſolitudines, ſummam perpeſſi ſint inopiam, multis proſequuntur Tyrius, & Odo de Diogilo.

Μαμπλάνης) Nicetæ lib. 1. N. 6. Παμπλάνης, Willelmo Tyrio loco citato *Paramus* nuncupatur. *Huic tamen tanto negotio*, ait Tyrius, *Soldanus Iconienſis non interfuit, ſed quidam nobilis militiæ ſuæ Primicerius, Turcorum magnus Satrapa, Paramum dictus, hanc plagam Domino permittente exercuit. Accidit autem anno ab Incarn. D.* MCXLVI. (leg. XLV 1.) *menſe Novembri.*

Ὁ δὲ τῶν Γερμανῶν Ρήξ) De Expeditione Ludovici VII. Francorum Regis in Terram Sanctam conſulendi ſupra laudati Scriptores. Priuſquam vero Ludovicus itineri in Romaniam ſeſe accingeret, Milonem de Caproſia, ſeu *de Chevreuſe*, Militem, Legatum anno ſuperiore miſerat, qui & tranſitum per Thraciam, & commeatum impetraret: quod ille benigne conceſſit, ſcripta ad Regem perofficioſa Epiſtola ſub menſem Auguſtum, quæ extat apud Radulfum de Diceto, in Abbrev. Chron. An. MCXLVI.

Τούς τε γὰρ Βασιλέως) A Manuele Legatos ad Ludovicum miſſos Demetrium quemdam, & alium cognomento Maurum, refert Odo de Diogilo lib. 2.

Πλείστη δ᾽ οὖν) Fuit ſane Ludovicum inter & Manuelem multa deinceps animorum conſenſio, cujus argumenta ſunt variæ ultro citroque miſſæ Legationes, de quibus Tom. 4. Hiſt. Franc. pag. 655. 656. 687. 691. 692. 697. 698. & 719. præterea initæ Alexii, Manuelis filii, cum Agneta Ludovici filia nuptiæ.

Εἶτα καὶ φύσιν) Geſta Lud. XII. cap. 9. de eodem Rege: *Erat vir naturaliter patiens & benignus.* Odo de Diogilo lib. 3. *Rex Francorum, cui ſemper mos fuit regiam majeſtatem humilitate condire.* Gervaſius Tilleberienſis de Otiis Imperial. MS. de Ludovico VII. *Cui ſucceſſit Ludovicus piiſ-* [Edit. Pariſ. pag. 442.] *ſimus, amator Cleri, ac verus Dei cultor, qui a multis deceptus, nullumque decipiens, in ſancta ſimplicitate tranſivit ad Dominum, relicto Philippo filio, qui poſtpoſuns paternam ſimplicitatem, materni generis aſtutias duxit in uſum.* Ludovici Epitaphium a Stephano Abbate S. Genovefæ Pariſienſis exaratum:

Quantum conjugii permiſit copula, caſtus,
Quantum juſtitiæ regula, mitis erat.

Πρέσβεις εἰς βασιλέα πέμψας) Miſſi hoc temporis momento a Ludovico Legati Conſtantinopolim Alviſus Epiſcopus Atrebatenſis, Bartholomæus Cancellarius, Archembaldus Burbonenſis, & aliquot alii.

Εἰσελάσαντι ταύτην) Will. Tyrius: *Interea Rex Francorum pene iiſdem ſubſecutus veſtigiis, cum ſuo exercitu pervenerat Conſtantinopolim, ubi ſecretioribus cum Imperatore uſus colloquiis, & ab eo honorificentiſſime, & multa munerum proſecutione dimiſſus, Principibus quoque ſuis plurimum honoratis*, &c. Odo de Diogilo lib. 3. *Proceſſimus igitur, & nobis appropinquantibus civitati, ecce omnes illius nobiles & divites, tam Cleri, quam populi catervatim Regi obviam proceſſerunt, & eum debito honore ſuſceperunt, rogantes ut ad Imperatorem intraret, & de ſua viſione & collocutione deſiderium adimpleret.*

[Pag. 370] Σελλίον) Proſequitur Odo: *Rex autem ejus timori compatiens, & petitioni obediens, cum paucis ſuorum intravit, & eum in porticu Palatii ſatis Imperialiter obvium habuit. Erant fere coævi & coæquales, ſolis moribus & veſtibus diſſimiles. Tandem poſt amplexus, & oſcula mutuo habita, interius proceſſerunt, ubi poſitis duabus ſedibus pariter ſubſederunt.* Verum ſella ne Ludovico Regi data fuerit humilior, quod vult Cinnamus, non attigit Odo, neque id vero videtur conſentaneum, cum Ludovicus ipſe in Epiſtola ad Sugerium, *Conſtantinopoli gaudenter & honorifice ſe ab Imperatore ſuſceptum fuiſſe* inſinuet. Maxime enim dignitati Regiæ & Franciæ Majeſtati detraxiſſet Ludovicus, ſi Byzantino Principi iſtiuſmodi prærogativam in ipſomet Conſtantinopolitano Palatio conceſſiſſet, quam quidem denegaſſe par eſt credere, cum Ludovicus qui jam Propontidis fretum cum copiis ſuis emenſus erat, Manueli roganti, ut ad ſuum Palatium pro rerum quarumpiam oblata de novo occaſione regrederetur, id plane recuſaverit, mandaveritque Manueli, *ut in ripam ſuam deſcenderet, vel in mari ex equo* (legendum æquo) *colloquium fieret*, ut refert Odo lib. 4. Cujuſmodi congreſſus formam admiſit poſthæc Conradus, qui primum Manueli locum concedere ultro, id roganti, noluerat. Sed hæc pluribus proſequimur in Diſſertat. 27. ad Joinvillam.

Τὰ ἀνάκτορα) Palatium Blachernarum intelligit, quod ad urbis partem Auſtralem erat, πρὸς νότον, ſic enim legendum, non πρὸς νῶτον. Ita & lib. 4. N. 14. l. 5. N. 75. κατὰ νότον τῆς πόλεως idem Palatium ſtatuit.

Τὸν τῇδε νεὼν) Templum Blachernarum, in quo aſſervabantur τὰ ἐντάφια τοῦ Χριστοῦ σπάργανα, quæ his innuit verbis Cinnamus: ὅσα τῷ σωτηρίῳ Χριστοῦ τελέσαντα σώματι Χριστιανοῖς ἐστὶ φυλακτήρια. Sepulchrales porro Chriſti faſcias a Pulcheria Auguſta inventas hac in Æde depoſitas auctor eſt Nicephorus Calliſt. lib. 4. cap. 2. Vide quæ obſervamus ad Annæ pag. 156.

Νικόλαόν τινα) Catalogus Patriarcharum CP. Νικόλαος Μοναχὸς ὁ Μουζάλων, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ, (Μανουήλου) Ἀρχιεπίσκοπος γενόμενος πρότερον Κύπρου, καὶ παραιτησάμενος, ὡς πολλοὶ μὲν ἔλεγον, ἢ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν αὐτῆς, πολλοὶ δὲ μόνην τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων, καὶ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἔτη σχολάσας, εἶτα ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ποιήσας χρόνον γ᾽, μῆνας δ᾽, εἶτα περιετέθη ἀμφιβολίας, ἐκ βίας τῶν ἀποχειροτονιῶν ἀπ᾽ αὐτοῦ, πολλῶν ὄντων, καὶ ἐξ ὧν αὐτὸς ἐχειροτόνησεν. Nicolai Muzalonis Patriarchæ CP. meminit Theodorus Balſamon in Epiſt. Baſil. ad Amphilochium cap. 69. Vide Jus Græco-Romanum Tom. 1. pag. 224. [pag. 443.]

Θεόδοτος) Abbas & ἡγούμενος τῆς ἁγίας Ἀναστάσεως. Catal. Patr. CP. De hoc Monaſterio diximus in Notis ad Bondelmontii Deſcript. CP.

Γενόμενοι δ᾽ ἐν τῇ Νικαίᾳ) Matthæus Paris: *Evaſit tamen Imperator cum Principibus ſuis, & cum difficultate nimia uſque Nicæam pervenit, indeque Conſtantinopolim profectus, uſque ad ſequentis initium veris perendinavit.* Adde Tyrium lib. 16. cap. 23. Geſta Ludov. VII. cap. 10. Conradi cum Iconienſibus conflictum narrant idem Tyrius lib. 16. cap. 20. 21. 22. Geſta Lud. cap 6. Odo de Diogilo lib. 5. Nicetas lib 1. N 6. &c.

Τζέχων) Tzechos vocat Cinnamus, quos alii Bohemos, olim ſic dictos a Tzechio, primo Bohemici Principatus auctore, cujus mentio eſt apud Æneam Silvium in Hiſt. Bohem. cap. 3. ab illo enim, lingua Slavica, ſeu Sclavonica, *Checos*, & *Czechios* etiamnum nominari Bohemos conſtat. Diverſi porro a Zecchis, de quibus Procopius lib. 2. de Bello Perſ. cap. 29. lib. 4. de Bello Goth. cap. 4. & Theophanes in Copronymo pag. 369. nam iſti procul a Bohemia diſſiti, Ponti Euxini littus inſederunt. Cæterum Uladiſlaus Bohemiæ Rex inter Principes, qui ſacræ militiæ nomen dederunt, refertur ab Othone Friſing. lib. 1. de Geſt. Frid. cap 40. qui Labeſlai nomen huic Regi tribuit, ut & lib. 2. cap. 27. Radenicus lib. 3. cap. 13. & Æneas Silvius in Hiſt. Bohem. cap. 24. Sic etiam Guntherus lib. 6. Ligur.

3 *Hoc quoque conventu Procerum Dux ille Bohemus,*
Fama Labeſlaum quem nominat, ob ſua geſta
Fortiter, & bello nuper ſpectata Polono,
Ex Duce Rex fieri meruit, geſſitque potenti
Sceptra manu, cinxitque novo diademate crines.

Uladiſlai meminit rurſum infra Cinnamus pag. 105. 102.

Λέχων) Boleslaus IV. Rex Polonorum, quos *Lechos* etiamnum vocari auctor eſt Sigiſmundus Herberſteinius in Comment. Rer. Moſcovit. a Lecho primo gentis auctore, Zechii Bohemiæ Principis fratre.

Πέτζα) Tollius *Pedes Alemanne* interpretatur, i. Gallice, *à pied Aleman*, quia Græcis forte πὶς, *pes* eſt: ſed cum vocabulum iſtud πετζα, Gallicam ſapiat pronuntiationem, probabilius eſt eo expreſſiſſe noſtrum *pouſſe*, hoc eſt, *inſta, curre, propera Alemanne*: quod cum Alamanni, qui pedites pugnare ſolent, contra quam Franci, quorum robur in equitatu ſemper fuit, quod etiam ſcribit Anna lib. 5. pag. 102. vel potius quod eorum equi variis in conflictibus ab hoſtibus jam cæſi eſſent, facere haud poterant, Franci Alemanos irridebant & ſugillabant, tamquam ſegnes & ignavos. Amiſſos ſane paſſim, & extinctos in longa iſta & faſtidioſa peregrinatione pleroſque Alemannorum equos teſtatur Viterbienſis:

Qui fuerant equites, pergunt moriendo pedeſtres.

Atque inde inter gentes prius conjunctas diſſidii fomes. Willelmus Tyrius: *Hic demum Imperator, ſeu quia cum paucioribus erat, qui multo plures prius ſecum habuerat, verecundiam ſuſtinens, aut Francorum faſtus non ferens, ſeu aliis latentibus cauſis, remiſſis quæ ſupererant per terram legionibus, ipſe ab Epheſo uſus navigio, Conſtantinopolim reverſus eſt.* Notat etiam Odo de Diogilo lib. 2. ut *moleſti erant importabiles Alemanni* eo in itinere, ita Alemannos *Francorum ſuperbiam* dedignatos, non ſemel contra illos arma ſumpſiſſe. Alemannos certe ut *equitandi ignaros* perſtringit Nicephorus Phocas apud Luithprandum in Legat. cui ao omnino fides præſtanda ſit hac in re, dubium facit Victor Schotti, qui in Caracalla, *Alamannos, gentem populoſam ex equis mirifice pugnantem* fuiſſe ait.

Καὶ ξὺν δόρατι) Vide Notas ad Annæ pag. 136.

Edit. Pariſ. pag. 444. Vag. 18. Εἶτα ἐπὶ Βυζάντιον) Will. Tyrius: *Ipſe ab Epheſo uſus navigio Conſtantinopolim reverſus eſt, ubi a Domino Imperatore multo quam primo adventu ſuſceptus honeſtius*, &c. Odo de Diogilo lib. 6. *Alemannus pœnitens quod Conſtantinopolitanum Imperatorem non viderat, apud eum reverſus eſt hyemare.*

Θεσσαλονίκην ἀφίκετο) Otho Friſing. lib. 1. de Geſt. Frid. cap. 59. *Conradus Romanorum Imperator, navi apud Ptolemaidem ingreſſus, fratrem & amicum ſuum Manuel Regiæ Urbis Principem in Achaja, ſeu Theſſaliæ finibus inveniens adiit, cum eoque, tamquam ex longa via fatigatus, laboribuſque fractus, & non modica infirmitate correptus, per aliquot temporis ſpatium ibi quievit.* Adde Will. Tyrium lib. 22. cap. 28. & Geſta Ludov. cap. 27.

Pag. 19. Παρ' ὀλίγον ἦλθε τοῦ ἁλῶναι) Falſum igitur quod ait Auctor Geſtorum Ludovici VII. cap. 27. Ludovicum Regem *in portu Acconenſi navigium conſcendiſſe, mariſque nullo impediente periculo, ad regnum propeium reverſum eſſe.* Siquidem, ut narrat hoc loco Cinnamus, parum abfuit quin venerit in Græcorum poteſtatem, qui tum, flagrante bello Siculo, maria cum valida claſſe obibant, Siculis ipſe admixtus. Id porro Robertus de Monte, Vincentius Bellovac. part. 3. lib. 27. cap. 126. Nicolaus Trivettus in Chron. Sanutus lib. 3. part. 6. cap. 20. & ex iis Auctor Magni Chronici Belgici, & Bonfinius Dec. 2. lib. 6. accidiſſe tradunt, cum Manuel Corcyram a Siculis expugnatam obſideret A. MCXLIX. Vincentius Bellovac. *Ludovicus Rex Francorum a Palæſtina navigans, ut in patriam rediret, Græcorum naves incurrit. Cumque ab eis Imperatori Curfolium obſidenti præſentandus deducitur,* * *Gregorius Dux navium Regis Siciliæ eos aggreditur. Siquidem vaſtatis & ſpoliatis Græcorum Provinciis uſque ad ipſam urbem Regiam Conſtantinopolim accedens, ſagittas aureas in Palatium Imperatoris jecerat, & incenſis ſuburbanis, de fructibus hortorum Regis violenter tulerat. Unde rediens naves Græcorum incurrit, captum Ludovicum Regem eripuit, ſed captos, Regis obtentu, dimittit. Interim Manuel recepto in deditionem Curfolio, Siculorum naves inſequitur, & captis nonnullis navibus, Rex fuga liberatur, & a Rege Rogerio Siciliæ, & a Papa Eugenio honoratur.* Sed de obſidione Corcyrenſi agetur lib. ſeq. Profert Philadelphus Mugnos lib. 4. Theatri Genealog. Nobil. Famil. Sicular. diploma Regis Rogerii in gratiam Georgii de Landolina Militis, cui Ludovici Regis liberationem adſcribit, his verbis: *maxime tu ipſemet perſonaliter tamquam Præfectus de duabus noſtris regiis triremibus noſtræ claſſis maritimæ, cum divino auxilio cooperante, & noſtrorum militum, eorumque præfectorum fortitudine, fidelitate, & prudentia, non procul Græcorum hoſtium, eorumque naves & triremes expuliſti, & tandem a captivitate illuſtriſſimum Regem Ludovicum VII. ſuoſque Proceres & Galliæ Magnates manumiſiſti.* Verum Chartæ huic, ſi non incertæ omnino eſt fidei, conſtat mendum ineſſe in aſcripto An. MCXLVI. Ut ſeſe res habeat, ex laudatis Scriptoribus refellitur Thomas Fazellus, qui Dec. 2. lib. 7. cap. 3. ſcripſit Ludovicum Regem ab ingenti Saracenorum claſſe forte interceptum & captum, a Rogerio, qui tum cum claſſe occurrit, liberatum, & ab interitu vindicatum.

* Georg.

Ἐτελεύτησεν) Moritur Conradus 15. Kal. Mart. An. MCLII. Monach. Erfford. Otho Friſing. lib. 1. de Geſtis Frider. cap. 63. lib. 2. cap. 1. Goteſridus Viterb. &c.

Ἐρρίκον) Fallitur hoc loco Cinnamus: neque enim Conradus & Fredericus Svaviæ Dux, Frederici Imperatoris parens, Henrici Imperat. filii fuerunt, ſed Frederici *de Stoffen*, nobilis Svevi, ex Agnete Henrici Imperatoris filia.

Τὸν ἕνα πεπηρωμένον τοῖν ὀφθαλμοῖν) De Frederico Sveviæ Duce, altero orbato oculo, agunt Otho Friſing. lib. 1. de Geſt. Frid. cap. 12. 14. 21. 39. lib. 2. cap. 2. Chron. Hildesheim. Ann. MCV. MCXVIII. MCXVI. & MCXXV. Chronica Auſtralis An. MCXXXV. Guntherus, &c. Pag. 445.

IN LIBRUM III. JOAN. CINNAMI NOTÆ.

ΡΟΓΕΡΙΟΣ) Rogerius Siciliæ Comes, Rogerii I Siciliæ Comitis ex Adelaide Monferratenſi filius. Pag. 40.

Γυλιέλμου) Willelmus, Rogerii Apuliæ & Calabriæ Ducis filius, Roberti Wiſcardi nepos, Dux eorumdem Ducatuum a Paſchali PP. conſtituitur Ann. MCXIV. in Synodo apud Cyperanum, cui ille poſtea fidei ſacramentum præſtitit, ut eſt in Chronico Caſinenſi lib. 4. cap. 51.

Ἐς Παλαιστίνην) Blondus, Collenutius, Ritius, & alii rerum Neapolitanarum Scriptores tradunt Willelmum, dum Conſtantinopolim pergeret, ut pactam ſibi Alexii Comneni Imperatoris filiam uxorem duceret, a patruo Rogerio ditionibus ſuis exutum fuiſſe. Cinnamus a Willelmo eas in pignus datas Rogerio auctor eſt, dum ille iter Hieroſolymitanum aggreditur. Sed neutrum probabile eſſe argumento eſt, quod Alexander Abbas Celeſinus, horum temporum Scriptor, lib. 1. cap. 2. & 5. refert, *Rogerium nempe, cum Willelmum Salerni deceſſiſſe percepiſſet, doluiſſe valde quod ſe ignorante defunctus eſſet, quodque ſe ut ſibi vivens ſtatuerat, ſi filium non haberet, hæredem non feciſſet. Inde præparato navali itinere, quantocius Salernum tetendiſſe, ſtatimque Calabriam*

Digitized by Google

& Apuliam ditioni ſuæ ſubdidiſſe, reluctante quantumvis Honorio Pontifice, a quo tandem cum vexillo Ducatus inveſtituram accepit. Hiſce conſentiunt quæ habet Hugo Falcandus, dum ait Rogerium conſanguinei ſui Guilielmi Ducis Apuliæ morte cognita tranſiiſſe in Apuliam, & univerſis civitatibus ac Principibus, qui ei reſiſtendum putaverant, expugnatis, ad ſuum cuncta redegiſſe imperium. Eadem etiam tradunt Ordericus Vitalis lib. 12. pag. 885. & Petrus Diaconus lib. 4. Chronic. Caſin. cap. 98. & 99. Denique Gualterus Tarvanenſis Canonicus de vita & morte Caroli Comitis Flandr. cap. 2. ſcribit *Willelmum audito unici ſui germani* (Ludovici, ut appellatur a Gaufredo Malat. lib. 4. cap. 20. 22.) *exitu, cœpiſſe lethaliter languere, & ut ſe periclitari cognovit Salernitanum Archiepiſcopum & Trojanum Epiſcopum advocaſſe, atque quod antea dum incolumis eſſet, fecerat, eorum quoque teſtimonio deſiderantem confirmari, quidquid mobilium, vel immobilium in terra poſſidere videbatur, Beato Apoſtolorum Principi Petro, ejuſque Vicario Sanctiſſimo Papæ Honorio* (*ex cujus ore ſacro hoc ipſum frequenter audivi*, inquit Gualterus) *jure perpetuo poſſidendum delegaſſe, ac deinde in confeſſione Domini ab hac luce migraſſe.* Nulla proinde apud Scriptores ejuſce ævi uſurpatæ ab Rogerio, Willelmo ſuperſtite, Apuliæ mentio.

Ἀντάρας) Lotharium ab Innocentio II. PP. in Italiam contra Rogerium Siciliæ Regem, qui Petri Leonis partes tutabatur, evocatum, habent paſſim Scriptores, Otho Friſing. lib. 7. Chron. cap. 18. 19. 20. Petrus Diaconus lib. 4. Chron. Caſin. cap. 99. 107. &c. Willel. Tyrius lib. 13. cap. 19. Conradus Uſperg. Dodechinus, Viterb. & alii.

Γαμβρός) Henricum forte Saxoniæ Ducem intelligit, aut Rainaldum, cui Lotharius pulſo ex Italia Rogerio, Ducatum Apuliæ tuendum tradiderat. Vide Chronicon Weingartenſe cap. 12. Tyrium lib. 13. cap. 19. Chronicon Caſin. lib. 4. cap. 127. & Uſperg.

Edit. Pariſ. pag. 446. Μέλος γαίρτοι) Clamorem bellicum hiſce expreſſiſſe verbis Cinnamum haud ægre perſuaſum haberem, niſi ad receptum vix uſurpatum ſcirem.

Pag. 41 Ῥογέριος δέ) Rogerius extincto Lothario, & pulſo Raynaldo, Apuliam recuperavit. Gotefr. Viterb. *Poſt pauca Dux Apuliæ Rainone, vel Rainaldus moritur. Rogerius in Apuliam revertitur, & terram Duce orbatam, nec rebellantem occupat.*

Ζαγγίαν εἶλεν) Ut Innocentius Pontifex in Rogerii poteſtatem venerit, & Rogerio regium conceſſerit titulum, pluribus narrant Abbas Uſperg. & Albericus in Chron. An. MCXXXIX. Otho Friſing. lib. 7. Chron. cap. 24. Falco Benevent. Nicolaus Trivettus An. MCXLII. & ex iis Baronius An. MCXXXIX. ubi profert Diploma Inveſtituram Regni Siciliæ Rogerio conceſſam, ſeu potius tituli Regii, quem jam antea uſurpaverat, confirmationem, continens. Quippe Rogerius ſubactis Apulia & Calabria, devictiſque Sergio Duce Neapolitano, & Roberto Capuano Principe, Optimatum ſuorum, atque adeo Henrici Comitis avunculi ſui conſilio, in Majori Eccleſia Panormitana ſolemniter fuerat in Regem coronatus & inunctus Idibus Maii An. Chr. MCXXIX. ut ex veteris Chronici fragmento diſcimus, quod extat apud Franc. Baronium de Manfredis lib. 4. de Majeſt. Panormit. & ex Diplomate ipſius Rogerii apud Ferd. Ughellum in Epiſc. Aquil. N. 5. Tom. 1. Italiæ Sacræ. Nec multo poſt a Comite Cardinale Anacleti Pſeudopontificis, cujus partes tuendas ſuſceperat Rogerius, Legato, die Natalis Domini An. MCXXX. in eadem Æde in Regem eſt acclamatus, & corona donatus, ut habent Joannes de Ceccano, Falco Beneventanus, Alexander Celeſ. lib. 2. Ordericus Vitalis lib. 13. pag. 895. Auctor Chronici Caſaur. & Baronius hoc anno. Sed nec illud involvendum ſilentio, Rogerium non Siciliæ dumtaxat, ſed & Italiæ Regem acclamatum,

Ad Joan. Cin. Notæ.

quod teſtantur in ære Campano inſcripti characteres, quod *Gutæ* communi vocabulo vocant Panormitani: ANNO AB INCARNATIONE 1136. IND. 14. FVSA PANORMI, ROGERIVS SICILIAE ITALIAEQVE REX MAGNI COMITIS ROGERII FILIVS ME DEXTRA BIONIS FVNDI AC D. MARIAE DICARI IVSSIT. Extant Diplomata ejuſdem Rogerii A. MCXXXIII. & MCXXXVII. apud eumdem Ughellum in Archiepiſcopis Salernitanis, Brunduſinis, & Beneventanis, quorum initium ſic concipitur: *Ego Rogerius D. G. Siciliæ & Italiæ Rex, Chriſtianorum adjutor & clypeus, Rogerii primi Comitis filius.* Ita pariter Guillelmus II. apud eumdem Ughellum in alio Diplomate A. MCLXX. *Siciliæ & Italiæ Rex* inſcribitur. Vide Tom. 7. pag. 565. 581. 982. Chronicon Monaſt. S. Sophiæ Benevent. pag. 779. Ptolemæum de Luca A. MCXXVI. & Allatium in Diatriba de Simeonibus.

Εἰς παῖδ') Rogerius forte, qui a patre Dux Apuliæ dictus eſt. Certe fuit ille Rogerii filiorum primogenitus, ut auctor eſt Alexander Abbas Celeſin. lib. 3. cap. 26. Obiit A. MCXLIX. Romuald. Salernit. in Chron. Hugo Falcand. & alii.

Ξηρός) Xerum neſcio quem Urbis Conſtantinopolitanæ Præfectum memorat Anna lib. 12. a quo forte prodiit Xerus iſte. Belli Siculi cauſam ſolus, quod ſciam, profert Cinnamus.

Κορυφοῦν τε) Otho Friſing. lib. 1. de Geſt. Frid. cap. 33. *Circa idem tempus Rogerius Siculus, aptatis in Apulia, Calabria, & Sicilia triremibus, quas modo Galeas, ſeu Sagittas vulgo dicere ſolent, aliiſque navibus bellicis oneratis, claſſem in Græciam deſtinat, præfectis eis Ducibus ſtrenuis, & in navali prælio gnaris. Armatis itaque navibus Græciæ fines ingrediuntur, ac Mutino* (leg. Mothone) *ſine impedimento, gravique negotio capto, ad Curfol uſque fortiſſimum Græciæ caſtrum procedunt. Quod tam nullo vi capere prævalerent, ad dolos & ingenia ſe vertunt. Igitur præmiſſis quibuſdam, ut dicitur, qui ſe quempiam mortuum humandi gratia deferre ſimulaverant,* (*eſt enim in prædicta arce caſtri, ſicut Græcis mos eſt, congregatio Clericorum, ſeu Monachorum*) *idem caſtrum intrant, arcem occupant, Græcis electis, præſidiiſque ſuis ibidem locatis. Inde ad interiora Græciæ progreſſi, Corinthum, Thebas, Athenas antiqua nobilitate celebres expugnant, ac maxima ibidem præda direpta, opifices etiam qui ſericos pannos texere ſolent, ob ignominiam Imperatoris captivos deducunt.* De iſtis opificibus agunt Nicetas lib. 2. N. 8. & Falcandus in Præfat. pag. 639. Imperabat Siculæ claſſi Georgius, Maximus Amiratus, ut auctor eſt Vincentius Bellovac. *vir quidem Regi fideliſſimus, atque in negotiis ſæcularibus exercitatiſſimus*, inquit Alexander Celeſinus lib. 2. cap. 8. ubi meminit etiam Joannis Amirati, viri perinde in re bellica admodum ſtrenui. Corcyræ, Euboeæ, cæterarumque Græciæ urbium Expugnationis Hiſtoriam fuſius proſequitur Nicetas lib. 2. N. 1. 2. 3. 4. & 5. Eamdem præterea attigerunt Robertus de Monte An. MCXLVIII. & MCXLIX. Annales Piſanorum editi ab Ughello Tom. 3. Ital. Sacræ An. MCLVIII. & Sabellicus Decad. 1. Rer. Venet. lib. 7. pag. 447.

Στρατεύματα Σκυθικά) Tangit hanc Scytharum irruptionem locis citatis Nicetas. Pag. 41.

Ξύλα τετμημένα) Μονόξυλα vocant Græci recentiores: *Scaphas* ſcilicet, ſeu amnicas naviculas, *de ſingulis trabibus excavatas*, inquit Vegetius. Unde a Latinis *Trabariæ* dictæ, *quæ ex ſingulis trabibus cavantur*, ut eſt apud Iſidorum lib. 19 Orig. cap. 1. Gloſſ. Gr. Lat. μονόξυλον, *linter*. Hæ propriæ erant Scytharum, Bulgarorum, Ruſſorum, & cæterorum ad Septemtrionem populorum, quibus Iſtrum & majora flumina trajiciebant. Claudianus in 4. Conſul. Honorii:

Auſi Danubium quondam tranare Gruthungi,
In lintres fregere nemus, ter mille ruebant
Per fluvium plenæ cuneis immanibus alni.

Cinnamus infra: λεμβαδίων τι ἀναβάς, ὅπερ τὸ παρὰ ταῖς ἀκταῖς ἐνταῦθα ἐξοκείλαν, αὐτόξυλον ἐπὶ τὴν περαίαν ἐχώρει. Theophanes A. 17. Heraclii: γλωσσαί αναιρει vocat ejusmodi ad Istrum trajiciendum naviculas. Nicephorus CP. in Breviar. de Bulgaris: ἄγον ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀκάτια, μονόξυλα δὲ αὐτοῖς προσαγορεύουσι. Ejusmodi navigia ἄβρινα vocabant Cyprii, ut auctor est Hesychius. Vide Const. Porph. de Adm. Imp. cap. 9. Zonaram pag. 202. Scylitzem pag. 758. & alios a Meursio & Fabroto citatos Scriptores.

Pag. 43. Οἱ Κοντοστέφανοι) Contostephanorum agnominis, non a Stephano, Manuelis Imp. sororio, primam originem arcessendam constat, cum ea familia apud Scriptores Byzantinos ante hæc tempora occurrat. Tametsi Stephanum, qui appellationi primus initium dedit, διὰ τὸ βραχὺ τοῦ σώματος ita nuncupatum, æque ac Cinnamus, scribant Zonaras & Scylitzes. Contostephanorum Stemma damus in Stemmate Comnenico, in Familiis Orient.

Pag. 44. Στολάρχην) Extincto & cæso Contostephano, Joannes Axuchus Magnus Domesticus classi præficitur a Manuele, absque tamen Magni Ducis titulo.

Ἐπὶ τοῦτον γὰρ ὅλον) Nicetas de Arce Corcyrensi: ὑπὸ δὲ ἡ Κορυφὼ ... αἰγιαλοῦ ... [illegible] &c. De Corcyræ nomine & situ quædam a nobis observata ad Alexiadem.

Pag. 45. Τῷ Κεφαλῇ τῷ ...) Theodorus Cappellanus, uti appellatur a Nicet. lib. 2. N. 5.

Edit. Paris. pag. 448. Ἐπὶ Βυζάντιον ἦλθον) Falluntur qui ad hanc Siculorum Expeditionem referri putant, quod Vincentius Bellovac. & Sanutus tradunt, Siculos post expugnatam Corcyram, & vastatas ac spoliatas Græcorum provincias, *ad urbem usque Regiam Constantinopolim accedentes, sagittas aureas in Palatium Imperatoris jecisse*. Nam hæc post Rogerii excessum facta testatur Nicetas lib. 2. N. 8 Vide Bonfin. Dec. 2. lib. 6. pag. 263.

Κατὰ Σικελίας) Nicetas lib. 2. N. 8.

Ἀρχιζουπάνῳ) Qui *Bacchinus* infra, & Nicetæ appellatur, & idem videtur cum Serviæ Principe, quem *Draghinum* vocat Diocleates in Historia Dalmatica.

Pag. 46. Κωνσταντίνῳ) Constantino Angelo, qui itidem dignitate Sebastohypertatus, & Manuelis Imp. ἐξάδελφος, patruelis, dicitur in sententia depositionis Cosmæ Patr. CP. An. MCXLIV apud Allatium: proinde filius fuit Constantini Angeli ex Theodora Comnena Alexii Imp. natu.

Βόσθνα) Bossena, quæ Constantino de Adm. Imp. cap. 32. Βόσωνα nuncupatur, Principes suos habuit, quorum seriem damus in Familiis Dalmaticis.

Pag. 47. Γεΐτζα) Geiza II. Hungariæ Rex, Belæ, cogn. Cæci, Regis filius.

Pag. 48. Ἰωάννης ὁ Δούκας) Vide Dissertationem 26. ad Joinvillam.

Pag. 50. Οὐρόσης) Urosii illius, Dessæ fratris, nulla quod sciam mentio fit in Historia Dalmatica, nisi idem sit cum Bela, qui ante Dessam in Servia Principatum tenuit.

Pag. 51. Ἐξ Ἄλπεων) Vel ex hoc loco patet *Alpes* dici quosvis montes altos, nec eos duntaxat qui Galliam ab Germania & Italia determinant. Servius ad illud Virgilii, *Aerios montes*, ait a Gallis aerios montes *Alpes* appellari; voce nimirum Gallica. Papias: *Alpes, proprie aerii montes Galliæ. Nam Gallorum lingua alti montes vocantur.* Gloss. Græco-Lat. *Alpes*, ὄρη ὑψηλά. His consentit Isidorus lib. 14. Orig. cap. 8. Hinc igitur passim quosvis montes Alpes vocant Scriptores. Sidonius de Atho monte, carm. 2. *Sylvosam currebant vela per Alpem*. carm. 9. de eodem: *Juxta frondiferæ tacumen Alpis*. Pyreneos montes Alpium nomine donat etiam Ausonius Epist. 23.

Nunc tibi trans Alpes & marmarcam Pyrenen
Cæsareæ Augusta domus est.

Alpes montis Zebrail, Alpes Roscidæ vallis in iisdem Pyreneis, dixit Lucas Tudensis in Chronico pag. 86. 90. Unde & Hispanos *Alpinos* vocavit ex Catone Gellius. Adam Bremensis cap. 220. *Normannia, quæ suis Alpibus circumdat Sueoniam*. Occurrit iterum apud eumdem cap. 239. sed de vocis primigenia notione dissentit prorsus a Servio & aliis Procopius lib. 1. de Bello Goth. qui id nominis veteribus Gallis angustias montium, seu collium significasse scribit: Ἄλπεις δὲ καλεῖν τὰς ἐν τοῖς χωρίοις διόδους οἱ ταύτῃ νενομίκασιν ἄνθρωποι. Idipsum tradit Eustathius in Dionysii Periegesim: φασὶ δὲ τὴν λέξιν ταύτην ... εἰς τὸ Ἑλληνικὸν μεταβαλεῖν, ... Atque ea ipsa notione vocem hanc usurpasse videtur Philostorgius lib. 3. cap. 24. Ἄλπεις, αἵ τε Σιναι καλούμεναι, καὶ αἱ Ἰούλιαι, δίοδοί εἰσι τινὲς μεγίστων ὀρῶν ... καὶ ... χωρίον ἐγγὺς τοῦ ... συγκλειόμεναι. ἐοίκασι δὲ αἱ δίοδοι αὗται ταῖς ἐν Θερμοπύλαις στενοῖς. Certe quidquid fuerit primis sæculis de vocabuli significatu, id constat inferioribus Alpes appellari convalles, & quæ in iis sunt pascua, quo æstate pecora aguntur. Ita usurpatur passim in Donationibus factis Ecclesiæ Salisburgensi cap. 1. & 7. apud Canisium Tom. 6. Antiquar. Lect. in Charta Ludovici Pii An. DCCCXXXVIII. pro Monasterio Anianæ, in Chartis Alemannicis Goldasti N. 27. & 86. apud Conradum de Fabaria de Casibus S. Gall. cap. 20. Bertholdum Zuifaltens. Abbatem, de origine sui Monasterii, Augustinum *de la Chiesa* in Hist. Pedem cap. 26. Marcam in Hist. Benearn. lib. 5. cap. 29. &c. Hinc *Alpagium*, jus pascendi pecora in Alpibus, in Charta B. Comitissæ Subaudiæ An. MCCXVIII. in Tabulario Ecclesiæ Tarentasiensis. pag. 449.

Γαλίτζης χώρας) Galitia pars dicitur Russiæ Minoris, μέρος τῆς μικρᾶς Ῥωσίας, in Notitia Andronici: Nicetæ vero in Man. lib. 4. N. 2 μία τῶν παρὰ τοῖς Ῥῶς τοπαρχιῶν, ὡς καὶ Σκυθῶν ... Galitia hodie vocatur, estque Ducatus, Magno Moscoviæ Duci obnoxius, qui ex Moscovia in Orientem per Castromowgorod [illegible] occurrit. Huic imperabat eo ævo Uladimerus, seu L[illegible]merius, ut habent Annales Hungarici, qui Chunorum fretus auxilio, Minoslaum R[illegible]am Regem, seu Principem, regno proturbare, tyrannidemque sibi asserere ausus, a Geiza tandem Hungariæ Rege, qui Minoslai filiam [illegible] duxerat, inito prælio fusus ac deletus est, ut plurebus narrant Thwroczius in Gesta cap. 66 & Bonfinius Decad. 2. lib. 6. Nec alium vel diversum Uladimerum hunc centuerim ab Uladimero Wsevolodithio, Jaroslai Russiæ Principis nepote, qui Kioviæ ad Borysthenem urbe avita consedit, & post varias cum agnatis concertationes, cum omnes eorum expugnasset provincias, Monomachus dictus est. Utcumque sit, Uladimeri successorem Jaroslaum infra nominat Cinnamus; de Uladimeri vero parentibus agit Ditmarus lib. 7.

Μπανίδιον) Legendum Μπανόν, hoc est, *Banum*. Pag. 52. Solent quippe Græci B. Latinum per, ΜΠ, efferre, ut ex exemplis quæ profert Meursius in Gloss. plus satis patet. De Banorum dignitate apud Hungaros & Servios, dixi ad Annam. Hac cum fungebatur in Hungaria Bela, qui Cinnamo Βελούσης hoc loco dicitur Geizæ Regis avunculus, quo imperante rerum summam obtinuit, Uri Serviæ Comitis, cujus filiam Helenam Bela, cognomento Cæcus, Rex duxerat, frater. Joannes Thwroczius cap. 65. *Tunc avunculus Domini Regis Bela Ban nominatus, gloriosus in militibus suis irruens super agmina Teutonicorum, percussit eos ex adverso graviter, & magnam stragem fecit in illis.* Belæ Bani, quo ductore Henricum Bavariæ Ducem fudit Geiza, meminere præterea Otho Frising. lib. 1. de Gest. Frid. cap. 21. & Radevicus lib. 3. cap. 12. Guntherus lib. 6. Ligurini, de Bela:

Hic placido cultu puerum nutriverat, ut qui
Vir bonus & prudens, & avunculus esset utrique.

Οὗτος ὁ Βορίζης) Fuit is Boritius Calamani Regis Hungariæ ex Regis Ruſſiæ filia (quam in adulterio deprehenſam Calamanus repudiaverat) filius, ob idque pro ſpurio habitus. Extincto Stephano Rege, fratre, cum fruſtra paternum regnum repetiiſſet, Conſtantinopolim profectus, conſanguineam Joannis Imp. duxit in uxorem. Græcorum exinde & Polonorum fultus auxilio, & ab aliquot evocatus Proceribus, Hungariam cum valido exercitu ingreſſus, a Bela Cæco Rege, & Alberto Leopoldi Marchionis Auſtriæ filio, Belæ ſororio, fuſus ac fugatus eſt, ut pluribus narrant Otho Friſing. lib. 7. Chron. cap. 21. Thwroczius, & Bonfinius. Hac accepta clade Boritius, rurſum Græcos in ſui auxilium, & Labeslai Bohemiæ Ducis interventu, Regem Fredericum induxit A. MCXLVI. mox percepto Ludovici Franciæ Regis per Hungariam tranſitu, in illius caſtra conceſſit, quorumdam Hungarorum conſiliis accitus, qui facile fore ut multi in Hungaria non ignobiles a Geiza Rege ad eum deficerent, polliciti fuerant. Quod cum ad Geizam perlatum fuiſſet, ſtatim a Ludovico per Legatos Boritium vinctum ſibi tradi poſtulavit, cui reſponſum piiſſimo ac Chriſtianiſſimo Principe dignum dedit Ludovicus; *Domum Regis eſſe quaſi Eccleſiam, pedes ejus* * *quaſi altare, ideoque non poſſe ſe reddere vinctum eum, qui ad domum regalem, quaſi ad Eccleſiam, & ad pedes Regis, quaſi ad altare ſe proſtravit.* Ita Thwroczius & Bonfinius Dec. 2. lib. 6. Odo vero de Diogilo lib. 2. extremo, ait re in conſilium adducta, *Epiſcopos & Optimates dequadam profeſſa ratione judicaſſe, ut vero Regi pacem ſervaret, & viro nobili, licet capto, vitam ſervaret, quia ſcelus eſſet utrumque & morti hominem reddere, & amici ſine ratione fœdera rumpere.* Vox ſane piiſſimo digna Principe, qualis etiam illius fuit ad Regem Angliæ, cui, quod S. Thomæ Cantuarienſi Archiepiſcopo *in ſui fidelis ignominiam & ruborem* præſidium præſtaret, querenti, reſpondit, *ſe hoc jus hæreditarium ab anteceſſoribus contraxiſſe, & ſemper fuiſſe conſuetudinis Regni* *, *ut omnes pro juſtitia exulantes benigne ſuſciperet, & eis debita humanitatis ſolatia impendat.* Tandem Boritius a Manuele cum validis copiis adverſus Hungaros miſſus, deleto ab hoſtibus exercitu, ipſe a quodam Cumano domeſtico ſagitta transfixus occubuit C. A. MCLVI. ut habent Otho Friſing. lib. 7. Chron. cap. 34 lib. 1. de Geſt. Frid. cap. 30. lib. 2. cap. 31. Ex Boritio natus Calamanus Ciliciæ Præfectus, de quo infra Cinnamus.

Edit. Pariſ. pag. 450.

*Leo & Anthem. Nov. de Mulier. quæ ſe ſervis propriis &c. *Julia quædam preces noſtris fundit altaribus, ad. ſtruens,* &c. Adde l. 7. C. Th. de locat. fundor. l. 6. C. Th. de relationib. *S. Thomæ Epiſt. & Acta Alexandri III. PP. apud Baron. A.* 1168. 1169.

* Francorum.

Μαρίαν) Vide Stemma Comnenicum.

Pag. 50. Ῥογέριος δὲ) Moritur Rogerius Siciliæ Rex An. MCLIV. Ind. 2. ita Romualdus in Chron. & Otho Friſing. lib. 2. de Geſt. Frid. cap. 11. At Robertus de Monte Rogerii mortem in 29. April. Ann MCLIII. rejicit; alii in An. MCLV. Vide Familias noſtras Normannicas.

Τὰς ὠρίσθαι σπονδὰς) Animus Manuelis mire auxerat noviſſime initum poſt Rogerii exceſſum cum Frederico adverſus Willelmum Siculum fœdus, cujus meminit Otho Friſing. lib. 2. de Geſt. Frid. cap. 11.

Στόλου δὲ ναυμαχίας) Prælium illud navale, in quo captus Conſtantinus Angelus Byzantiæ claſſis Dux, attigit etiam Nicetas lib. 2. Num. 7. Siculæ præerat Majo Barenſis, ut idem refert, qui in Diplomate Willelmi Regis apud Baronium Ann. MCLVI. *Magnus Admiratus Admiratorum* dicitur, vir cæteroquin humili ſorte genitus, quem cæde crudeliſſima interiiſſe auctor eſt Hugo Falcandus, qui illius Hiſtoriam fuſe proſequitur.

Pag. 54. Τορόζης) Toros, ſeu Theodorus, Armeniæ Princeps, qui Livoni fratri ſucceſſerat. De hac Andronici Expeditione, quædam habet Nicetas lib. 3. N. 1.

Καισαρίτζ) Vide Stemma Comnenicum.

Ἐξ Ἀρδηνὸν) De Raimundi Antiocheni Principis nece conſulendi Willel. Tyrius lib. 4. cap. 9. Willel. Neubrigenſis lib. 1. cap. 23. Matth. Paris, Robert. de Monte Ann. MCXLIX. & Nicol. Trivettus Ann. MCL. Vide Stemma Principum Antioch.

Φρύγιον) *Nepa* dicitur Tyrio.

Εἰς Ἀντιοχέων ἐλθὼν) Vide Willelmum Tyr. lib. 20. cap. 2. Pag. 55.

Βρανιζόβα) Ducem Branizobæ dictum a Manuele Andronicum teſtatur etiam Nicetas lib. 3. N. 1.

Σχῆμά τι πολέμου) *Torneamentorum*, ſeu decurſionum equeſtrium uſum primum in Græciam invectum ſub Manuele hinc patet, quem Nicephorus Gregoras lib. 10. a *Latinis* ſeu Francis ad Græcos tranſiiſſe refert. Vide Nicetam lib. 3. N. 3. & Diſſertationem noſtram 6. ad Joinvillam.

Ὁ δή) Videtur legendum ὃ δὴ, *quod quidem*; ita ut Cinnamus dicat id in Manuele miratum fuiſſe Raimundum illum, quem Herculi parem facit. Pag. 56.

Ἡρακλῆς) Idem Elogium Raimundo tribuit infra pag. 98. cujus virtutes & dotes, præcipuamque in re militari peritiam, & animi fortitudinem mire prædicat, præter Tyrium lib. 14 cap. 21. Willelmus Neubrig. lib. 1. cap. 21. *Quippe*, inquit, *hic fuerat Chriſtiani nominis in Oriente fortiſſimus propugnator, atque inſignium geſtorum titulis veteris in ſe Machabæi renovaverat gloriam*, &c. pag. 451.

Δολερώτατον ἐξ ἀρχῆς) Andronici non indolem modo, & fallacem illius animum graphice expreſſit Leo Imp. in Oraculo I. ſed & nequiter ab eo geſta, totamque Comnenianam Familiam nefanda auſu abſumptam, demumque perditi viri exitum præclare omnino prævidit, adeo ut in nullum alium ex Conſtantinopolitanis Auguſtis cadere poſſit illud Oraculum, quod hiſce Verſibus concipitur:

A I M A.

Τὸν ἐχθροῖσιν ὀδόντα αἰώνια πλάνῳ,
Ὡς ἄμυνος δὲ κἀκεῖ ἐκτρέφει νέους,
Ἢν γλυκὺς ὡς ἰδεῖν ἐν ἀρχῇ εἰς μῖσον,
Ἀλλ' ἀνελκύσει τὸν λογισμὸν χρόνος.
Ὄφις δὲ πάντας καλλιεπῶν ...
Σὺ μετὰ ...
Καὶ χεῖρας ἁπλοῖς, ...
Ὡς πραγμάτων ἔξωθεν αὐτὸς ...
Ἀλλ' ὁ Κύριος τὴν ὑπόκρισιν φανεῖ.
Τί γὰρ καλὸν δρώσεται, ὦ σὺ κυνὸς;
Ὁ τῷ ξένῳ δόγματι συγκεκραμένος
Παῖς σοὶ κρείσσων ἀγαθόν τι τῷ βίῳ
Οὐ τὰ νέοσσα ... εἰς ...
Πῶς ... χρυσὸν τῇ πόλει.

Conſtat ex Niceta in Manuele lib. 7. N. 8. vocis AIMA characteres, primos Imperatorum ex Comneniana familia apices deſignare, Alexii nempe, Joannis, Manuelis, & Alexii Manuelis filii, quem Andronicus, ut & reliquos fere Comnenos, per ſcelus abſumpſit, adeo ut in eum, a quo incœpit, defierit, Alpha nempe, quod in altero proxime ſequenti Oraculo, innuitur:

Ἀρχὴν ἔχων τε τὴν μονάδα καὶ τέλος.

Andronicus igitur *dolos neſſens, & recondens animo, velut benevolus parens,* Manuelis liberos, tanquam *novellos catellos educat, quibus mox parat & ſtruit inſidias, ſed quod mente occultat, tempus prodet: ſtatim eum velut ſerpens illos abſumet. Diffidat in ſuis, lætaturque infelix* Andronicus *ſecurus, & ab omni cura liber. Manus interim explicat, pedeſque diſtorquet, tanquam rei geſtæ, ſeu Alexii necis innocuus. Sed hypocriſim & dolos prodat tandem Deus. Quid enim viro dignum faceres vilis canis? Ille qui familiæ extraneæ,* hoc eſt, Agnetis Francorum Regis filiæ, quam junior duxerat Alexius, *per nefaſtum connubium ſe commiſcuerat. Qui fieri poteſt, ut is vivat proſpere, qui os aperuit in pullos, qui adhuc ſub alis parentum excubabant? Non eſt igitur cur Conſtantinopolitanum Imperium a tam ſceleſto Imperatore quidquam boni expectet.* Hæc eſt genuina, ni fallor, Oraculi iſtius interpretatio, quam Interpres Rutgerſius, haud

minus recte reddidit, præſertim eo verſu, ὁ τῷ ξείῳ δηγματι συγκεκραμένος. Huic enim impoſuit perperam exſcripta vox δηγματι, pro δείγματι: eſt quippe δεῖγμα, inſigne armorum, quod in clypeo effingitur, ut auctor eſt Vegetius lib. 2. cap. 18. unde pro familia & gente hic ſumitur, uti vox *clypeus*, non ſemel apud Scriptores Latinos ſequioris ætatis. Matthæus Weſtmonaſter. Ann. MCCLV. de Pembrochienſi familia Anglica extincta: *Sic nobilis clypeus ille Mareſcalorum tot & tantis hoſtibus Angliæ formidabilis evanuit*. Et Matthæus Pariſ. eod. A. *Clypei in Anglia jam, heu, proſtrati*, &c. V. Specul. Saxon lib. 3. art. 72. Edit. Pariſ. pag. 432.

Pag. 51. Ἰνδικὸν σαγίον) Sagum militare, noſtris, *Cotte d'armes*. V. Not. ad Alexiad. pag. 317.

Πρωτοστράτορα) De hac dignitate vide Notata ad pag. 94.

Εὐρίπου) V. Nicet. lib. 3. cap. 2.

Pag. 52. Βορίτζης ὁ Βάλτης χώρας ἐξάρχων) Qui Orbino *Borich* appellatur, Boſſenæ Banus, ſeu Princeps, ſub A. MCLIV. Boritium excepit *Culinus*, cujus non ſemel mentio occurrit apud Innoc. III. PP. in Epiſtolis.

Χαρτουλάριοι) Chartularii dicuntur, *qui chartis inſerviunt*, ut eſt in L. 10. Cod. ubi cauſæ Fiſc. ſeu *publicarum Chartarum tractatibus*, in L. 5. Cod. de Præpoſit. Agent. in reb. unde & *Tractatores* appellantur, ut obſervavit Cujacius: alias Commentarienſes, ab Actis, qui Chartas & & Codices expenſionum tractant, *qui largitionales titulos retractant*, in L. 3. Cod. de Canone largit. titul. lib. 10. L. 52. Cod. de Numerar. Actuar. & Chartular. lib. 12. Gloſſ. Gr. Lat. Χαρτουργός, *Chartularius*. Χαρτοφύλαξ, *Chartularius*. Gloſſæ Baſil. Κομμενταρήσιος, Χαρτουλάριος· ὁ ὑπομνηματογράφος. Σκρινιάριοι, Σκρινιοθῆροι, ἤγουν Χαρτουλάριοι. Erant autem tot Chartularii, quot Scrinia. Ejuſmodi ſunt, quorum meminit Cledonius de Arte Grammatica: *Abſurdum igitur erit dicere, A præterito Proconſule venio, vel Carruca eſt Proconſule: ſectantes Chartulariorum aliquantorum imperitiam, deſerunt doctiſſimorum veterum in arte tractatus. Quippe cum inter Chartularios, eloquentiſſimos reperiar quoſdam, vel paucos indoctos, melius eſt ſequi eos, inter quos nullus reperiatur imperitus, quam hos inter quos videantur eſſe pauci*. Dicuntur autem Scriniarii apud Suidam in etymologico, οἱ Χαρτοφύλακες τοῦ Βασιλέως; & καταγραφὴν τῶν ἐξετάσεων ἐν τοῖς ἀρχείοις ἀποτιθέντες. Senator lib. 11. epiſt. 38 *Moderatrix rerum omnium diligenter deſideravit antiquitas, ut quoniam erat plurimis per noſtra ſcrinia conſulendum, copia non deeſſet procurata chartarum*. Infra: *Pulchrum plane Memphis ingenioſa concepit, ut univerſa ſcrinia veſtiret, quod unius loci labor elegans texuiſſet*. Hinc legimus *Chartularios ſacri cubiculi*, in Nov. 8. & 25. Juſtiniani, qui ſcilicet impenſarum cubiculi & cellarii ſacri rationem deſcribebant, & in acta referebant: *Chartularios Numerorum militarium* in Nov. 117 cap. 11. qui in acta referebant nomina militantium, ſeu qui circa τὰ ἔργα τοῦ καταγραφῆς ἐξετάσεων occupabantur, ut eſt in Tacticis Leonis Imp. cap. 4. § 32. *Chartularios velocis curſus*, ὀξέος δρόμου, de quibus Conſtantinus Porphyrog. de Adm. Imp. cap. 43. & Leo 3. Cod. de Canone largit. titul. Chartularios τῶν λεγομένων ἐξκουβιτῶν, cujus muneris meminit Joannes Damaſcenus in Epiſt. Synod. ad Theophilum Imp. ἐξκουβιτῶν autem Scylitzes pag. 746. Cum igitur plures eſſent Chartularii, confecta inde *Chartulariorum Schola*, de qua agit Leo 1. Cod. de Offic. Præf. Præt. Præſertim vero *Chartularii* dicuntur, qui tabulas vel chartas fiſcalium debitorum tractant, agunt, adminiſtrant. Auctor Hiſtoriæ Miſcellæ lib. 22. *Cum Chartularius eſſet, & publica tributa facta ratione conferret*. Quo loco Theophanes, χαρτουλάριος τε τυγχάνων τοῦ δημοσίου φόρου. Qui his præerat *Magnus Chartularius* dicitur Ducæ cap. 30. οὗτος γὰρ ἦν πρῶτον τῆς εἰσόδου ὑπάρχων τῆς ἡγεμονίας Μέγας Χαρτουλάριος. Verum longe aliam functionem habuit Chartularii dignitas, cujus hic occurrit mentio, & lib. 6. cap. 7. Nam Imperatoriis equis præfectus erat Chartularius, ut docemur ex Zonara in Leone Iſauro pag. 83. & Niceta in Iſaacio Angelo lib. 3. num. 2. Magnum Chartularium eo nomine poſt Protoſtratorem in aula meruiſſe ſcribit Codinus de Offic. aulæ CP. cap. 5. N. 6. Illiuſque potiſſimum fuiſſe munus tradit, ut equum, peregre, aut quovis e palatio profecturo Imperatori, ad Palatii ipſius portam adduceret. pag. 453. Cum igitur hæc dignitas præcipuos aulæ Conſtantinopolitanæ Proceres ſpectarit, non modo probabile videtur ea donatos Michaelem Branam & Andronicum Lampardam Manuele imperante apud Cinnamum, ſed & Narſem Italiæ Præfectum, qui a Marcellino Comite & Warnefrido lib. 2. de Geſt. Langob. cap. 1. & 3. *Chartularius & Cubicularius* Juſtiniani Imp. dicitur: ut & Gratioſum, qui antequam Ducis dignitatem eſſet adeptus, Chartularius fuerat, apud Anaſtaſium Biblioth. in Stephano IV. PP. & Maurentium, qui vir magnificus appellatur apud S. Gregorium M. lib. 1. epiſt. 4. V. Pachym. lib. 1. cap. 9. De Chartulariis Eccleſiaſticis erit alius dicendi locus.

Στέφανον τὸν Ἰγεῖτζα παῖδα) Perperam hoc loco Cinnamus Stephanum, qui tum Græcis & Manueli militabat, Geitzæ filium fuiſſe ſcribit, cum illius frater fuerit, ut ipſemet agnoſcit lib. 4. & teſtantur diſerte Radevicus lib. 3. cap. 12. & Guntherus lib. 6. Ligur. Ex quibus docemur, Stephanum, cum a fratre, ex affectati Regni ſuſpicione, ad Fredericum Imp. profectus eſſet, ab eo per Venetias in Græciam tranſmiſſum, cum litem inter fratres dirimere non potuiſſet. Guntherus,

At Rex huic finem nequiens imponere liti,
Cum majora premant privatæ pondera curæ,
Diſtulit, & Juvenem Veneti per ſtagna profundi
Providus Argolicam ſervandum miſit ad urbem.

His conſentit Nicetas lib. 4. N. 1. ſed de Stephano agetur rurſum infra.

IN LIBRUM IV. JOAN. CINNAMI NOTÆ.

ΜΑΡΙΑΝ) Fredericus Imp. repudiata & remiſſa propter conſanguinitatem Adela uxore, Diepoldi Hocburgenſis Marchionis filia Ann. MCLII. ut habet Conradus Urſperg. aut ſequenti, ut Chronicon Weingartenſe, ad alias nuptias animum adjecit, ob idque ad Manuelem obtinendæ Mariæ, Iſaacii Sebaſtocratoris filiæ, cauſa Legatos miſit. Otho Friſing. lib. 2. de Geſt. Frid. *Rex quia non multo ante hæc per Apoſtolicæ Sedis Legatos, ab uxore ſua ob vinculum conſanguinitatis ſeparatus fuerat, pro ducenda alia pertractans, ad Manuelem Græcorum Imp. tam ſuper hoc negotio, quam pro Guillelmo Siculo, qui patri ſuo Rogerio noviter defuncto ſucceſſerat, utriuſque Imperii invaſore debellando, in Græciam Legatos deſtinandos ordinat. Sicque Primatum ſuorum conſilio, Anſhelmus Havelbergenſis, & Alexander Apuliæ quondam Comes, ſed a Rogerio cum cæteris ejuſdem Provinciæ Nobilibus, ob ſuſpicionem dominandi propulſus, eamdem Legationem ſuſcipiunt*. De Legatorum reditu, agit idem Otho cap. 20. Manuel poſt hæc ad firmandum petitum connubium Legatos ad Fredericum miſit; ſed is aliam ſibi matrimonio junxerat conjugem, cum ad illius præſentiam ſunt admiſſi. Idem cap 31. Pag. 61.

Ἐπὶ Ἀγκῶνα ἰόντα) Fredericum in Anconenſi pago aſſecuti ſunt Manuelis Legati. Otho Friſing. lib. 2. capit. 23. *Ibi in confiniis Anconæ Imperator caſtra ponens, Palæologum, quod nos veterem ſermonem dicere poſſumus, nobiliſſimum Græcorum*,

Digitized by Google

Regaliſque ſanguinis Procerem, & Maradocum egregium virum, ex parte Principis ſui Conſtantinopolitani venientes, muneraque non parva deferentes, obvios habuit. Quibus auditis, cauſaque viæ cognita, per aliquot dies ſecum detinuit. Dehinc accepto Principum, qui cum ipſo erant, conſilio, Guibaldum Corbejenſem ſimul & Stabulenſem Abbatem Regalem, virum prudentem ac in Curia Magnum, in Græciam Legatione ipſius ad Regiæ Urbis Principem functurum deſtinavit. Eadem habet Guntherus Ligurini lib. 5 Fredericus in epiſt. ad Othonem Friſing. *Inde euntes verſus Anconam, Palæologum nobiliſſimum Principem Græcorum, & Maradocum ſocium ejus, cum cæteris nuntiis Conſtantinopolitanis, obvios habuimus, qui ut in Apuliam iremus, & hoſtem utriuſque Imperii Guillelmum potentia virtutis noſtræ conterere vellemus, infinitam pecuniam nobis dare ſpoponderunt. Quia vero militia noſtra propter multos labores & bella nimis attrita fuit, placuit magis Principibus redire, quam in Apuliam deſcendere.* Adde Radevicum lib. 3. cap. 20. & Willel. Tyrium lib. 18. cap. 7. Edit. Pariſ. pag. 454

Βασαβίλλας) Fuit is Robertus de Baſſavilla, qui Falcando, Petro Bleſenſi epiſt. 10 Bonfilio Conſtantio, Fazello, & aliis Comes Loritelli vulgo indigitatur, Willelmi Regis amitæ filius, quam Gillam vocat Philadelphus *Mugnos* in Geneal. Sic. Nobil. Nupſerat illa, ut idem Scriptor ait, Roberto cognomento *Zamparroni*, Nobili Normanno Comiti Converſani, cui Rogerius Rex Caſtellum *di Sacca* conceſſit. Ex his nuptiis natus Robertus de Baſſavilla, qui ut auctor eſt idem *Mugnos* coronationi Willelmi Panormi interfuit, vir cæteroquin in regno potentiſſimus, qui adſcitis Roberto de Surrento Capuano Principe, Andrea Comite Rupiſcaninæ, cæteriſque Nobilibus, quos Rogerius Rex, ipſeque Willelmus in exilium egerant, *utrumque Imperatorem*, ait Tyrius lib. 18. cap. 2. *Romanorum videlicet & Conſtantinopolitanorum, alterum ore ad os, & manifeſte, qui adhuc erat in Italia; alterum vero per litteras, ſed occulte, ad occupandum Siculi regnum ſollicitabat.* Joannes Berardi lib. 4. Chron. Caſaurienſis: *Mortuo Rege Rogerio, Willelmus filius ſucceſſit in regnum, vir miræ ſapientiæ & magnæ virtutis, qui volens conſanguineis ſuis bona facere, Robertum de Baſſavilla Comitem Loritelli fecit, eique totum Comitatum illum, & vicinas terras ſuppoſuit, & ex bono collato devotiorem exiſtimavit.* Et infra: *Nec multo poſt Robertus, cui Dominus Rex Willelmus tot & tanta bona contulerat, ſeditioſe agens contra dominum ſuum, maximam partem de regno ejus pervaſit, comites ſuæ nequitiæ & complices multos ſibi aſſociavit, & ultra quam credi poteſt, ſublimia de ſe cogitans, in modico perturbavit.* Baſſavillæ exilii cauſam refert Hugo Falcandus, quod videlicet *ad regni ſubreptionem plurimum aſpiraret, ipſumque Regnum ad ſe jure diceret pertinere, eo quod Rogerius Rex avunculus ejus in quodam teſtamento ſuo præcepiſſe diceretur, ut ſiquidem Guillelmus ejus filius inutilis, aut parum idoneus videretur, Robertus Comes, cujus virtus haud dubia erat, regno præficeretur.* Extincto poſtmodum Willelmo, Margaretæ Reginæ, Willelmi cog. Boni Siciliæ Regis matris, opera ab exilio revocatus eſt. Adde Alexandrum Mon. l. 5. Chron. Monaſterii S. Barthol. de Carpineto, Rob. de Monte, & Nicol. Trivettum An. MCLV. MCLVI. & MCLXVII. Acta Alexandri III. PP. apud Baron. A. MCLXIX. Othonem Friſing. lib. 2. de Geſt. Freder. cap. 29. & Guntherum lib. 5. Ligur. apud quos Robertus *Cavillenſis Comes* dicitur, perperam opinor, pro *Baſſavillenſis*. Neque felicius, ni fallor, Chronicon S. Bartholomæi de Carpineto *de Tuttavilla* cognomen ei indidit: etſi in Normannia extiterit illuſtris familia hacce appellatione: *Hic autem* (Rogerius Rex) *reliquit ſibi ſucceſſorem in regnum filium ſuum nomine Guillelmum, mandans ei ut Robertum de Tuttavilla filium ſororis ſuæ faceret Comitem Loritelli.* Familiæ vero Baſſavillenſis in Normannia meminit Ordericus Vitalis l. 3. pag. 479. At cui in hac dignitate ſucceſſerit Robertus, non tradunt Scriptores. Nam ante illum, Comitatum Loritelli poſſedere Proceres Normanni, qui a Gaufredo Capitanatæ Comite, Guiſcardi fratre, genus ducebant: nempe Robertus I. Gaufredi filius, Robertus II. Roberti I. filius, & Guillelmus Roberti II. filius. Guillelmi meminere aliquot tabulæ A. MCXXXVII. quibus varia dona contulit Eccleſiis Scyllacenſi & Teatinæ, in quibus *Loretelli Comitem Comitum* ſeſe inſcribit, meminitque Roberti parentis, & Roberti avi ſui. Vide Petr. Diac. lib. 4. Chr. Caſin. cap. 48. 117. Guillelmi igitur bona, fortaſſis ob rebellionem, aut jure caduci, Rogerio Regi ceſſere, atque inprimis Loretellenſis Comitatus, quem Roberto de Baſſavilla ex patris præcepto Guillelmus I. Siciliæ Rex conceſſit: ex quo ille *Dei & Regia gratia Palatinum Comitem Loretelli & Cuperſani, filium & hæredem Domini Roberti Cuperſanenſis Comitis, & Dominum civitatis Bivini* ſeſe inſcripſit, ut colligitur ex Diplomate A. MCLXXIX quod deſcripſit Ughellus To. 8. Italiæ Sacræ p. 359. Genus porro ducebat Robertus de Baſſavilla a Comitibus Converſanis, Normannicæ gentis, proindeque a Gaufredo Comite Converſani, Roberti Guiſcardi ex ſorore nepote, de quo Malaterra lib. 1. cap. 10. 39. lib. 2. cap. 39. 40. l. 4 cap. 4. Ordericus Vital. lib. 7. pag. 645. lib. 10 pag. 780. & Willel. Gemetic. lib. 8. cap. 14. Sed de Comitibus Converſani quædam attigimus in Notis ad Alexiadis p. 307. [agemuſque pluribus in Familiis Normannicis. Cæterum id obſervatione dignum videtur, Comites Loretelli, non modo *Comites Palatinos*, ſed & *Comites Comitum* ſeſe inſcripſiſſe: ex quibus conficitur illuſtri hac dignitate donatos fuiſſe a Principibus Normannicis, ut eſſent qui in his Provinciis & ditionibus, quas bello acquiſierant, uti in Francorum Regno & Alemannico Imperio ea tempeſtate obſervatum annotavimus in Diſſert. 14. ad Joinvillam, cum ſuprema auctoritate in eorum Palatiis jus dicerent. Proindeque cum cæteros Comites ex iſtius dignitatis prærogativa præcellerent, *Comites Comitum* appellabantur, ut apud Gallos noſtros Comites Campaniæ, ſeſe *Francorum Comites* inſcribebant. Hac vero dignitate gaudebant primi Loretelli Comites. Nam Robertus I. in Charta A. MXCV. apud Ughellum in Epiſc. Teatinis N. 16. *Comes Comitum*: Robertus II in alia A. MCXV. quæ habetur in Chronico Monaſterii S. Sophiæ Benevent. *Comes Comitum de Lauratello*, & *Palatinus Comes* in Charta A. MCXXV. apud Ughellum Tom. 8. pag. 357. denique Guillelmus, *Loretelli Comes Comitum*, apud eumdem Ughellum in Epiſc. Teatin. N. 21. inſcribuntur. pag. 455.

Πισκάραν) *Piſcaria*, *Peſcara* hodie, Arx munitiſſima in Samnitibus, inter Atriam & Ortonam, in oſtio fluminis cognominis in mare Adriaticum influentis, veteris oppidi Aterni fundamentis inædificata, quod Aternum fuiſſe ajunt. Hujus meminit Paulus Diac. lib. 2. Rerum Langob. cap. 20. pag. 62.

Ὁ μὲν δὴ ὁ Παλαιολόγος) Expeditionem Græcorum Italicam, quam obiter attigit Nicetas lib. 2. cap. 8. fuſius proſecuti ſunt Falcandus, Otho Friſing. lib. 2. cap. 29. Will. Tyrius lib. 18. cap. 2. 7 & 8. Robert. de Monte A. MCLV. MCLVI. Chronicon Ceccanenſe & Chronicon Piſanum A. MCLVI. & MCLVII. Radulfus de Diceto in Imag. Hiſt. An. MCLVI. Addit Stero cæſa in ea XL. millia Græcorum.

Βεσίαν) *Veſcia*, non *Veſcia*, ut præfert Editio, Urbs in confinibus Campanorum & Hirpinorum, inter Abellam & Veſuvium, *Beſti Urbs* apud Leon. Oſtienſ. lib. 3. cap. 13. Vide Cluverium lib. 3. Italiæ antiquæ & Ugellum Tom. 7. Italiæ Sacræ pag. 1178. pag. 63.

Φλαβίανον) Flavianum forte oppidum in Samnitibus, circa littus, haud procul Turdino.

Εἰς ἔδαφος) Atque id poſtmodum cauſæ fuit, cum Willelmus recepta Bari, Caſtelli ſui, quod a Barenſibus dirutum fuerat, ruinas intuitus, Barenſes ſic allocutus ſit: *Juſto*, inquit, *vobiſcum agam judicio: & quia domui meæ parcere noluiſtis, certe nec ego veſtris ſum domibus parciturus.* Quod & factum eſt: muris enim primum æquatis ſu- pag. 64. pag. 456.

lo, totius ſecutum eſt excidium civitatis. Barim porro Græcis ademerat jam olim Guiſcardus, ut eſt in Chronico Caſinenſ. lib. 3. capit. 44.

Τρᾶνι) Urbs nota in ea ora *Trani*, hodie ſere diruta.

Γιβενάτζιν) Juvenatium in Apuliæ Peucetiæ ora maritima, 12. M. a Bari, hodie *Giovenazzo*.

Ριτζάρδος) Fuit hic Ricardus Andriæ Comes, Willelmi Regis partibus addictus. Proinde vix ſimile videatur vero illum eſſe qui a Roberto de Monte Ann. MCLV. *Richardus de Linges Comes Andriæ* nuncupatur, cum Robertum Baſſavillam is ſecutus ſit.. Deinde Richardus, cujus meminit Robertus, non Andriæ, ſed Andri inſulæ Comes fuit, ſi qua fides eidem hæc Ann. MCXLV. ſcribenti: *Rex Rogerius Siciliæ Tripolitanam Provinciam in Africa ſuper paganos cepit. In hac expeditione fuit, & multum profuit Richardus de Lingbeuc, Miles optimus, qui nuper de Bajocenſi Comitatu illuc pervenerat, & a Rege Rogerio Comitatum Andri inſulæ, quam nuper idem Rex ſuper Imperatorem Conſtantinopolitanum ceperat, dono acceperat.* At Richardus a Cinnamo memoratus *Antro*, ſeu Andriæ, Oppido in Salentinis imperavit, quod *Roca*, & *aru Antra* videtur appellari in Chronico Caſinenſi lib. 2. cap. 78. Vide Notas ad Alexiadis pag. 94.

Καντζιλιέριν) Anſquetino, Villelmi Regis Cancellario, qui Beneventum ab Adriano PP. occupatum obſedit, uti narrant Tyrius, & Chronicon Ceccanenſe, ſeu Foſſæ novæ, A. MCLV. Anſcotinum vocat Hugo Falcandus.

Βουνίον) *Buno*, hodie.

Βαρλέτ) Barolum, Barletta hodie, prope Tranim, de qua Ughellus Tom. 7. Ital. Sacr. p. 1195.

Pag. 66. Μονόπολιν) Urbs in Apulia Peucetia, veteribus incognita, pulchritudine, ſplendore, civilitate, ac ædificiorum magnificentia nobilis, licet non magna, inquit Leander Albertus.

Ῥώμης Ἀρχιερέως) Adriani II.

Pag. 67. Βουτόντα) *Bitonto*, Urbs Epiſcopalis inter Rubos & Barium, Antonino *Budruntus* vel *Butuntus*.

Μαλφίτα) 3. M. ab Juvenatio, in Ora maritima, vulgo *Malfetta* & *Melfatta*.

Pag. 67. Μοντοπόλεως) *Monſpeloſus*, Civitas quam Bradanus fluvius alluit, hodie *Montepeloſo*.

Γραβίνας) *Gravina* Civitas Apuliæ Peucetiæ, haud procul a Matera, Ducatus titulo hodie inſignis.

Τοῦ Παλαιολόγου) De morte Palæologi, Otho Friſing: *Mortuus fuit ibi Palæologus, & ad terram ſuam deportatus.*

Ἀποθρίξασθαι) Locus ſatis intricatus, quem ſic concipiendum putavi, ut Palæologus morti jam proximus, cæterorum Græcorum more, coma detonſa, Angelicum & Monachicum habitum induerit, ſeu τὰ τρίχινα, id eſt, τὰς ἐκ τριχῶν κατασκευασμένας ἐσθῆτας, uti vocem hanc interpretatur Baſilius Cæſar. quæ τρίχινα ἐπικαλύμματα & ἄμφια dicuntur Auctori Vitæ S. Theophanis Confeſſ. N. 12. & 14. χιτώνια τρίχινα auctori Vitæ S. Eupraxiæ Virg. N. 6. τρίχινα ſimpliciter in Actis S. Abrahamii N. 4. & 14. ῥάκια αἴδεσιν καὶ τρίχινα Maximo Tyrio ſerm. 41. & Gregorio in Vita S. Baſilii Junioris. S. Athanaſius in Vita S. Antonii: τὸ ἔνδυμα εἶχεν, ἔνδον μὲν τρίχινον, ἔξωθεν δὲ δερμάτινον. Idem S. Antonii extrema verba enarrans: Σεραπίωνι Ἐπισκόπῳ δότε τὴν ἑτέραν μηλωτήν, καὶ ὑμεῖς ἔχετε τὸ τρίχινον ἔνδυμα. Ubi quidam Codices habent τρίχινον, id eſt τὸ τετριμμένον ἱμάτιον, veſtem attritam; quales ſunt veſtes Monachorum, τρίχινα ῥάκη, quæ διερρηγμένα καὶ ῥακώδη ἱμάτια Ignatio Diaco-

Edit. Pariſ. pag. 457.

no in Vita S. Nicephori Patr. CP. cap. 13. alias ῥάκη nude dicuntur, ut Pachymeri lib. 4. cap. 7. & 10. & cæteris paſſim. Sunt enim ῥάκη Heſychio ἀποφορήματα καὶ ἀποσπάσματα. Vetus interpres Moſchionis: ῥάκη, *lænæ*. Inde *Rachanas* confecere Latini Scriptores ævi inferioris. Gloſ. Aelfrici: *Ragana*, (leg. *Racana*,) *under Hwitel*, id eſt, interior læna. Occurrit porro hæc vox apud Ennodium lib. 9. Ep. 17. D. Greg. lib. 9. Ep. 75. lib. 12. Ep. 16. Anaſtaſ. Bibl. in Vita S. Joan. Eleemoſ. cap. 9. N. 32. *Rachinæ* dicuntur in Regula Magiſtri cap. 81. & S. Audoeno l. 2. Vitæ S. Eligii cap. 37. Baudoniviæ in Vita S. Radegundis cap. 4. &c. Porro *trichinam veſtem* tribuit S. Joanni Bap. Cyprianus, ſeu Auctor Libri de Cœna Domini: quam alii Cilicinam vocant. Avitus lib. 4. Poemat. ut cæteros omittam:

Mollibus abjectis Cilicum dant tegmina ſetæ.

Hac paſſim uſos Monachos conſtat, etſi ab ordinario Monachorum habitu Cilicium rejiciat Caſſianus lib. 1. Inſt. c. 1. dicens *ſapere ſuperbiam, & nullum corpori conferre emolumentum, impedire item laborantem, neque ſuo tempore in uſu fuiſſe, niſi apud paucos*. Vide Haeftenum lib. 5. Diſquiſ. Monaſt. Tract. 3. Diſq. 8.

Μασσάφραν) *Maſafra* 3. M. a Tarento, juxta flexum ad Aquilonem Tarentini ſinus, in Apennino exiguum, ſed munitiſſimum ſitu naturaque loci Caſtellum. Pag. 69.

Οὐσέντον) Urbs Apuliæ Peucetiæ parvo in colle ſita inter Molam & Converſanum ex Oriente, *Oſtuni* hodie. Pag. 72.

Ἡ δὲ Τεμέση) Temeſæ, Temeſſæ, & Tempſæ vetuſtiſſimæ in Brutiis Urbis, & apud Scriptores celeberrimæ, appellationem & ſitum quærunt hodierni Geographi: ſolus, quod ſciam, Cinnamus vetus eſſe Brunduſii nomen contendit: ſed no probabilis videatur ſententia, quivis colliget ex iis quæ de Temeſa habent Leander Albertus in Deſcr. Ital. Cluverius lib. 4. Italiæ Antiquæ cap. 15. & Ortelius in Theſauro Geogr.

Οἱ γὰρ πάλαι) Vetus Auctor Anonymus de Re militari: *Rectores ſuperioris vitæ non otioſis opibus, ſed condendis potius mœnibus lætabantur, in quorum decorem univerſam auri argentique materiam conferebant.*

Ἀλίτζιν) Elyſium forte, etſi in iis oris nullus mihi hujuſce appellationis occurrit locus.

Ἀλέξιος) Alexius Bryennius, ſeu Comnenus, Annæ Cæſariſſæ ex Nicephoro Bryennio filius. V. Stemma Comnen. Pag. 74.

Ῥομπέρτος) Robertus de Baſſavilla. Tyrius, de Willelmo Rege: *Ubi ſtatim circa Brunduſium, fugiente Comite Roberto, primo Marte Græcorum fudit copias, & attrito penitus eorum exercitu, Duces eorum captos vinculis mancipavit.*

Ἐκ μάρκας πόλεως) Equites intelligit ex Marca Anconitana, ſeu Ancona ipſa, Manueli ſubmiſſos. Quippe Anconitani, ut infra innuit Cinnamus, Græcorum fœderati erant.

Ἐκ Μυσίας) Forte ex Σικελίας. Pag. 75.

Ἔπειτα Σικελοὶ τῷ πλήθει, &c.) Falcandus coævus de Siculorum victoria ſic ſcribit: *Multiplicato dehinc exercitu* (Rex Willelmus) *Brunduſium venit, ubi cum Græcis conflicturus, ad pugnam jubet milites expediri. Græci vero ubi Comitis Roberti, cujus præſtolabantur adventum, vident ſe defraudatos auxilio, quod unicum reſtabat conſilium, fortunam eligunt experiri. Anceps in principio pugna fuit: inde Græci non valentes amplius hoſtiles impetus ſuſtinere, fuſi cæſique ſunt, magna pars eorum cum ducibus ſuis Panormum tranſvecti.* Pag. 76.

Ἀνδρίαν) Andream Comitem Rupiſcaninæ, qui tandem conceſſit Conſtantipolim, poſſeſſionibus ſuis exutus. V. Tyrium & Chronicon Ceccan. A. MCLXI. De Andrea agunt præterea Falcandus pag. 650. & Otho Friſing. lib. 2. de Geſt. Frid. cap. 23. & 29. Pag. 77. pag. 458.

Ὁ Ῥώμης Ἀρχιερεὺς) De inita Adrianum inter & Willelmum pace, fuſe Baronius ex Actis Adriani.

Μελὶ,

Μηδ᾽ ἐν μέρει εἶναι) Ita repoſuerunt operæ, cum Editio Tolliana, μηδὲ μετιὼν εἶναι, præferret, & verſionem ſuo marte interpolarunt. Sed mallem pro μετιὼν legere μὴν, eaque verba ſic interpretari, *Nullum jus eſſe inquiens Novæ Romæ in Veterem, cum eæ jam olim ab invicem divulſæ ſint.*

Ἐπιτιμίῳ ὑποβάλλων.) *Caſtigat populum*, ita vertit Tollius: ſed aliud eſt ἐπιτιμίῳ ὑποβάλλειν. Eſt enim ἐπιτίμιον in Conciliis paſſim, ſeu ἐπιτιμία, uti vox hæc effertur in Concilio Antiocheno non ſemel, pœna Eccleſiaſtica, quæ delinquenti ab Epiſcopo, aut Sacerdote, imponitur: *Pœnitentias* ejuſmodi pœnas vocamus: *Fit etiam*, inquit Alcuinus lib. de Divinis Offic. *propter peccata emendanda, Eccleſiaſticus rigor, correptio, excommunicatio, de Eccleſia excluſio, Leges pœnitentiæ, anathematizatio.* Anaſtaſius Bibliothecarius ad Act. 1. Octavæ Synodi: *Epitimia multi quidem increpationes interpretantur, ſed iſta, & multis in locis pro pœnis ponunt, quas Eccleſia unicuique pro qualitate culparum præcipit obſervandas, ut puta jejunia, fletum, abſtinentiam ciborum, genuflexiones, & his ſimilia.* Ad Act. 10. *Epitimium, increpationem, vel inductam pœnam pro culpis*, quæ omnia firmantur verbis Actionis 2. ejuſdem Concilii. Τὰ ὁρισθέντα ἐπιτίμια πᾶσι τοῖς προγεγραμμένοις ἀναγνωσθήτωσαν. Καὶ λαβὼν Στέφανος Νοτάριος ἀνέγνω. Ἔστω τὸ ἐπιτίμιον τῶν μὲν κρεωφαγησάντων, ἀποχὴ κρέατος, τυροῦ καὶ ᾠοῦ. τῶν δὲ μὴ κρεωφαγησάντων, τυροῦ καὶ ᾠοῦ καὶ ἰχθύος, &c. Differebat igitur ἐπιτίμιον ab excommunicatione, etſi interdum generatim pro quavis pœna Eccleſiaſtica, etiam pro ipſa excommunicatione ſumatur. Joan. Diaconus lib. 2. Vitæ Sancti Gregorii cap. 45. *Triſtatus eſt, quia antequam exiret de hac vita, non ſolvit eum ab excommunicationis epitimio.* Certe hoc Cinnami loco excommunicationem innui puto, ut hoc Pachymeris lib. 3. cap. 25. ubi de Patriarcha Conſtantinopolit. a quo ſacris interdictus fuerat Michael Palæologus Imperat. καὶ ἐγγυᾶσθαι τοῦ κινδυνεῦσαι εἰς τὴν ἰδίαν ἐπιτιμίαν, εἰ τοῖς ἀρχιερεῦσι μεταλάβοιεν ἐκείνου. & lib. 9. cap. 2. οὐκ ἄξιον λεγόντων αὐτοὺς ἐπὶ τοσούτῳ τῷ ἐπιτιμίῳ συγχωρεῖσθαι. Ita apud Theodorum Studitam in Cathech. ἐν ἐπιτιμίοις ὑποπεπτωκότες dicuntur excommunicati, ubi perperam Livinejus *ſuppliciis multatos* interpretatus eſt.

Ἐπὶ ξύλου τινός) Videtur id militaris ſupplicii innuere hoc loco Cinnamus, quod vulgo *Eſtrapade* vocant noſtri, Itali *Strappata*, quo, qui deliquit, miles in excelſiorem ſtipitem trochlea attollitur, moxque laxato fune, cum impetu aliquo demittitur. Vocis Gallicæ Etymon ab *Eſtreper* videtur poſſe deduci, qua utuntur Stabilimenta S. Lud. lib. 1. cap. 24. & 28. *vignes eſtreper*, i. vineas exſtirpare, ſeu quod reus a terra veluti exſtirpetur, & extrahatur, & in altum tollatur, ſeu quod dejectionis impetus membra luxet, ſuiſque ſedibus oſſa eximat, avellatque. Willelmus Thorn. An. MCCLXIV. *Nec licebit cuiquam —— domum vel arborem —— ſtrepare vel eradicare.* Non inſulſe etiam ab Anglico, *Strep*, etymon duci poteſt, quæ vox *corrigiam* ſonat, unde *Strepa*, ſcandula equeſtris, nomen apud Latinos ævi medii ſumpſit: quod corrigia circa pectus circumducta reus in altum educatur. Utut ſit de vocis origine, conſtat non reipſa, ſed in ſpeciem, ſeu ut vulgo dicimus, *en effigie*, id ſupplicii paſſum nobilem iſtum, qui
Edit. Pariſ. pag. 459. ſeſe ad Summum Pontificem contulerat, confecta in eum finem Cataphracti equitis effigie, quam una cum equo ipſo, in altum fune elatam, poſtmodum eo laxato, ad terram demiſiſſe. Neque id inuſitato noſtris injuriæ genere in abſentem, ut ipſis videbatur, reum ſævierunt Romani, dum eodem damnavere ſupplicio rei imaginem, quod reus ipſe, ſi adfuiſſet, reapſe fuiſſet ſubiturus. Cujus quidem injuriæ exemplum haud facile reperire eſt in tota Hiſtoria Græca & Latina (licet hodie in reis abſentibus judicatis paſſim obſervetur) præterquam apud Trebellium Pollionem in 30. Tyrannis, ubi ait Secenſes *novo injuriæ genere imaginem Celſi Tyranni in Crucem ſuſtuliſſe, perſultante vulgo, quaſi patibulo ipſe Celſus videretur affixus.* Sane videtur pene idem fuiſſe *ſtrapata* cum Trochlearum ſupplicio, quo in Chriſtianos Martyres ſæviebant Imperatores Gentiles, de quo Gregorius Turon. lib. 5. Hiſt. cap. 19. & Paſſio SS. Bonoſi & Maximiani apud Franciſc. Bivarium in Addit. ad Pſeudochron. Marci Maximi. De eo etiam pluribus agit Gallonius lib. 1. de Torment.

Παλατίοις ἀρχικοῖς) In Blacherniano Palatio, in quo Manuel bella a ſe geſta, ſummo cum artificio depingi curaverat, uti narrant Nicet. lib. 7. N. 3. & Benjaminus Tudel. in Itiner. pag. 26. Edit. Conſt. *L'Empereur*.

Καὶ τὰ τοιά) Falcandus horum temporum Scriptor: *Per idem tempus cum Imperatore Græcorum fœ-* Pag. 71.
dus initum eſt, paxque firmata: Græci Conſtantinopolim dimiſſi, qui poſt Brunduſinum bellum in vinculis tenebantur. Nec diu ſtetit pax illa, ut Auctor eſt Nicetas lib. 2. N. 8.

Καὶ Ῥῆγα) Regem Willelmum non creavit, ſed agnovit Manuel: Cum ante hoc fœdus pro Tyranno, & Provinciarum Imperii uſurpatore haberetur.

Τὸν ἀδελφόν) Errant qui putant hoc loco Tancredum intelligi a Cinnamo, qui extincto Willelmo, Siciliæ Regno inhiaverit, hoc fulti fundamento, quod Willelmus Brito lib. 4. Philippid. Willelmi II. avunculum, ſeu potius patruum, Tancredum facit, Hieronymus Blanca & aliquot alii Regis Rogerii filium. Verum cum certo certius conſtet Tancredum, Rogeri quidem filium fuiſſe, non Regis, ſed Apuliæ Ducis, ipſius Rogeri Regis filii primogeniti, ut ipſemet in variis Diplomatibus quæ extant apud Ughellum To. 9. Italiæ Sacræ pag. 66. 100. 103. &c. in quibus *Tancredus Domini Ducis Rogerii bonæ memoriæ filius Dei & regia gratia Comes Licii* inſcribitur; quod etiam habent Falcandus, Richardus de S. Germano, Hovedenus, Bromptonus, Uſpergenſis & alii, & extinctos præterea patre ſuperſtite Rogeri liberos legitimos, præter Willelmum tradant Scriptores, multo probabilius videtur, Simonem Rogerii Regis filium nothum innuere Cinnamum, qui, quod Tarentinus Principatus ſibi a parente teſtamento conceſſus, ablatus fuiſſet a Willelmo fratre, in eum conjuravit cum Matthæo Bonello, ſedatiſque illis poſthæc tumultibus, dataque Bonello impunitate, cæteri, quos inter fuit Simon, galeis ſeu triremibus, quæ ſufficerent ad id aſſignatis, extra Regni fines ſalvi & incolumes perducti ſunt, uti narrat idem Falcandus: qua tempeſtate Simon, ut eſt ſimile vero, CPolim conceſſit.

Ἰαγουπασάν) Maſuti Iconienſis Sultani gener, Amaſiæ, Ancyræ, & Cappadociæ Dominus. Nicetas lib. 3. N. 5.

Ἤτοι Λατῖνοι) Totam hanc controverſiam de rebus Theologicis habeot Nicetas in Man. lib. 7. N. 5. & lib. 4. & 22. Theſauri Orthod. Fidei, ut & Leo Allatius in Excerptis variis, & lib. 2. de Eccl. Occid. & Orient. perp. conſenſ. cap. 12. N. 5.

Μιχαὴλ) Erat Michael Theſſalonicenſis Magi- Pag. 80.
ſter Rhetorum, Διδάσκαλος τῶν Εὐαγγελίων, & Pro- pag. 460.
tecdicus Magnæ Eccleſiæ: Nicephorus vero Baſilaces Διδάσκαλος τῶν Ἀποστόλων, quæ erant Dignitates in Eccleſia CP. Soterichus denique Panteugenus, ὑποψήφιος τοῦ Πατριάρχου, i. Patriarchæ Antiocheni Suffraganeus, quod de Græco, titulo tenus, Patriarcha intelligendum. Quamdiu enim Antiochia in poteſtate Latinorum fuit, habuerunt Græci ſuos Patriarchas Antiochenos, ſolo, ut dixi, nomine, cum in ipſa Antiochia Latini Patriarchæ ſederent, qui Græcos Patriarchas in ea pedem figere non ſinebant, ut auctor eſt Balſamon ad Can. 16. Synodi Antioch. V. Cinnamum pag. 95. Nicet. in Iſaac. lib. 2. N. 4. & Baron. An. MCLXXVIII. ex Georgii Corcyr. Epiſtola.

Ῥητορικὸς καθηγητὴς) Ita Editio Tolliana: ſed legendum indubie *καθηγητοῦ*, ita ut fuerit Michael Magiſter Rhetorices, ſeu, ut tum eam dignitatem vocabant, *Μαΐστωρ τῶν Ῥητόρων*, qua donatus legitur Euſtathius, poſtmodum Theſſalonicenſis Epiſcopus, in Epiſtola præfixa ſchollis in Dionyſii *Περιήγησιν* ab eodem editis. Ita enim idem Michael etiam indigitatur in illius Confeſſione, quam habet Allatius loco citato, in hæc verba: *Μιχαὴλ τοῦ Θεσσαλονίκης, τοῦ Μαΐστορος τῶν Ῥητόρων, Διδασκάλου τῶν ἀποστόλων, καὶ Πρωτεκδίκου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως ὁ περὶ τῶν τελετῶν ἐξομολόγησις αὐτοῦ ἐφ' αἷς ἐφρόνησεν*, &c. quas quidem Michaelis dignitates his expreſſit verbis Nicetas: *Μιχαὴλ τὸν ῥητορικὸν θρόνον κοσμοῦν, καὶ τὸν εὐαγγελικὸν ἀναβαίνειν ἐκεῖθεν*. Proinde idem qui *Ῥήτωρ τῆς Ἐκκλησίας* dicitur Pachymeri lib. 4. cap. 14. lib. 18. cap. 12. Magiſtri vero Rhetorum munus erat ſacras interpretari Scripturas, ſiquidem eadem fuit *Ῥήτορος* dignitas. Codinus de Offic. cap. 1. N. 25. *ὁ Ῥήτωρ, εἰς τὸ ἑρμηνεύειν τὰς γραφάς*. Diverſus porro fuit Magiſter Rhetorum a Catechiſta, qui *Κατηχητὴς* dicitur in Catalogis Officiorum Eccleſiæ CP. a Goaro, & Medonio editis, cujus munus fuit, *κατηχίζειν τὸν λαὸν, καὶ πάντας ἐρχομένους ἐκ τῶν ἑτεροδόξων εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν*, ad hæc etiam baptizatorum curam habere. Cum vero eſſent plures qui Rhetoricum, ſeu Concionatorium munus obibant, qui iis præerat *Magiſter Rhetorum* dicebatur, ſeu ut vocatur a Cinnamo, *ῥητορικὸς καθηγητὴς*, quod idem ſonat. Nam *καθηγητὴς* idem eſt ac *Præceptor* in Veteri Gloſſ. cap. de Ludo Litterario. Papias, *Catigeta, Doctor, Rhetor*. S. Anthelmus in Monoſt.

Vita aliena tibi ſit cathegeta vitæ.

Id eſt magiſtra. Acta S. Artemæ Mar. N. 3. *Dum Cathigeta ipſius ſecundum artem Magiſterii —— ad ſecularium Literarum dogmata illum introduceret.* Vbi Bolandus perperam nomen proprium eſſe cenſuit. Neque felicius *Cartigeris* reſtituit, pro *Cathigetis*, apud Bonitum Subdiaconum in Vita S. Theodori Ducis, uti MS. præferebat: *Verumtamen ceu a ſolertiſſimis Cathigetis talium figmenta fuerunt deprehenſa*. Gotſelinus Bertilianus Monach. in Vita S. Auguſtini Epiſc. Cantuar. *Dat etiam liberaliſſimus Catigeta in ipſa dilecti diſcipuli ordinatione dulciſſimum pignus —— dilectionis ſuæ*. Martyrium S. Niconis §. 15. *ἔχοντες καθηγητὴν τὸν Νίκωνα*, &c. Alias *καθηγηταὶ* dicuntur Rectores Eccleſiarum, ſeu Epiſcopi, in Codice Canonum Eccleſiæ Africanæ cap. 53. quod toti ſuæ plebi præſint.

Τῶν εὐαγγελίων ῥητά) Utraque dignitate Eccleſiaſtica, & Magiſtri Rhetorum, *Διδασκάλου τῶν εὐαγγελίων* inſignis fuit Michael Theſſalonicenſis, ut ea ipſius Confeſſione, & Niceta colligitur. Hujus poſtremæ dignitatis munus erat *ἑρμηνεύειν τὸ εὐαγγέλιον*, ut eſt apud Codinum cap. 1. N. 19. ſeu *διεξηγεῖσθαι τὰ ἱερὰ τῶν εὐαγγελίων ῥητά*, ut habet Cinnamus. Cum vero plures eſſent *Διδάσκαλοι* in Eccleſia Conſtantinopolitana, nempe *Διδάσκαλος τοῦ εὐαγγελίου, Διδάσκαλος τοῦ Ἀποστόλου, & Διδάσκαλος τοῦ ψαλτηρίου, Διδάσκαλος* ſimpliciter, & *κατ' ἐξοχὴν* dicebatur is qui Evangelia interpretabatur. Catalogus Goari & Medonii: *ὁ Διδάσκαλος, ἑρμηνεύων τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, εἰ δυνατός ἐστι, & τὸ ψαλτήριον, κρατεῖ καὶ τὰ σχολεῖα τῆς Ἐπισκοπῆς*. Unde colligitur *Doctorem Evangelii*, interpretatum eſſe interdum etiam Pſalterium, præfuiſſeque Scholis Patriarchalibus. Baſilacios vero *Διδασκάλου τῶν εὐαγγελίων* dignitatem habuit, ut auctor eſt Anonymus Allatianus, qui *Διδάσκαλος τοῦ Ἀποστόλου* dicitur Codino: & cujus officium deſcribitur a Niceta, hiſce verborum ambagibus, *ὁ Βασιλάκιος Νικηφόρος τὰς τοῦ Παύλου ἀναπτύσσων ἐπ' ἐκκλησίᾳ ἐπιστολὰς, καὶ ἐξαπλῶν τῷ τῆς καλλιρρημοσύνης φωτὶ, ὅσα τῶν Ἀποστολικῶν ῥήσεων τῇ ἀσαφείᾳ ὑποκαλύπτονται, καὶ τῷ βάθει τοῦ Πνεύματος ἐγκρύπτονται*. Ejuſmodi Doctorum in Eccleſia munus perantiquum fuiſſe colligitur ex S. Cypriano Epiſt. 24. ubi *Doctoris Audientium*, ſeu Catechumenorum meminit. Paſſio SS. Perpetuæ & Felicitatis: *Vidimus ante fores Optatum Epiſcopus ad dexteram, & Aſpaſium Presbyterum Doctorem ad ſiniſtram*. De Doctoribus Catechumenorum agit etiam Amalarius Fortunatus lib. 1. de Offic. Eccl. cap. 19. Vide Balſamonem *περὶ Διδασκάλων* in jure Græco-Romano lib. 2. pag. 143.

Ναὸν τὸν Θεολόγου) Intelligit, ut reor, Templum iſtud quod ad Hebdomum extructum erat, D. Joanni Evangeliſtæ ſacrum, de quo Anna lib. 3. Conſtantinus in Baſil. cap. 43. Scylitzes & Glycas in Bulgaroctono, aut illud fortaſſe, quod ad Caſtrum Rotundum ſtatuit Guillelmus Biblioth. in Adriano II.

Οὔπω ἔτι κεχειροτόνητο) Auctor Anonymus apud Allatium loco citato, de eodem Soterícho, *Σωτηρίχου ὁ Παντεύγενος ὑποψήφιος τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας*. Ejuſmodi electos *ὑποψηφίους* vocabant Græci nuperi. Ita Bethleemitanum Electum, qui Balduini Flandrenſis electioni in Imperatorem Conſtantinopolitanum interfuit, vocat Georgius Corcyrenſis in Tract. de Com. & Theodoſium Villharduinum in Patriarcham Antiochenum Electum, Pachymeres lib. 6. cap. 5. cujus vocis vim expreſſit eodem loco idem Scriptor, ubi de Theodoſio: *ὑπῆρξεν εἰς ψῆφον εἰς Πατριαρχεῖον· ὁ γὰρ Εὐθύμιος ἐτεθνήκει τῆς Θεουπόλεως*, id eſt, qui Electorum ſuffragiis ad eam dignitatem vocatus fuerat poſt Euthymii deceſſum: *ὑπὸ τόμῳ κοινῷ ἀποκαταστὰς*, ut ait l. 4. c. 19. *per decretum* factus Epiſcopus, ſed nondum *χειροτονηθεὶς*, & conſecratus. Per Decretum enim, quod *τόμον* vocat Pachymeres, fieri aut ordinari dicitur Epiſcopus, qui poſtquam a Clero & plebe legitime eſt electus, a Metropolitano & Epiſcoporum conſeſſu publice decernitur Epiſcopus, facto poſtmodum electionis Decreto, quod ab omnibus rite ſubſcribitur. Ita in Ep. Simmachi PP. 5. & 6. ad Cæſarium Arelat. in Conc. Arvern. Can. 2. Aurelian. IV. Can. 5. Aur. V. Can. 11. apud Liberatum Diac. cap. 20. &c. Ejuſmodi vero Decreti formula extat in Ordine Romano. Alii porro ſunt apud nos *Suffraganei*, etſi nomen idem ſonet ac *ὑποψήφιοι*. Interdum enim dicuntur titulares illi Epiſcopi, quos Germani, ab initiando & conſecrando vocant *Beibiſchoff*, qui ſunt Epiſcoporum adjutores, & in Epiſcopalibus functionibus cooperatores & vicarii, qui Epiſcopis, aut infirmis, aut abſentibus, *ſuffragium & Eccleſiæ iis commiſſæ cuſtodiam debitam & Canonicam exhibent*, donec convaleſcant, aut redeant, ut eſt in Capitulis Caroli C. Tit. 10. pag. 94. atque inde paſſim Vicarii in quovis exequendo munere, *Suffraganei* dicuntur apud Udalricum in Conſuetud. Cluniac. pag. 75. 136. 171. 174. 203. Præſertim vero ita vulgo appellantur Epiſcopi, qui Metropolitano alicui ſubſunt, tum quod a Metropolitano ad Synodum vocati ſuffragii jus in ea habent, tum quia non niſi Metropolitani ſuffragio conſecrari poterant, inquit Gretzerus ad Philippum Eyſtetenſem pag. 230. Vide V. C. Steph. Baluzium ad Epiſt. 81. Lupi Ferrar. pag. 462.

Ἐν Τορόζῃ) Willelmus Tyrius lib. 18. *In partibus Ciliciæ circa Tarſum erat quidam nobilis & potentiſſimus Armenus, nomine* TOROS, *qui Domini Imperatoris gratiam, ejus efficiente inconſtantia, frequentius demerebatur & incurrebat offenſam. Confiſus enim de eo quod ab Imperio remotus erat plurimum, & quod in montibus arduis habebat domicilia per plana Ciliciæ prædam agebat, & manubias, non veritus terram Domini ſui modis quibus poterat damnificare*, &c.

Ῥενάλδῳ) De Raynaldi Principis Antiocheni familia, nuptiis, liberis, & geſtis, abunde dicimus in Famil. Hieroſol.

Τὴν Κύπρον) Quæ cauſa Raynaldum impulerit Cyprum Inſulam invadendi, recitat eodem Pag. 73. loco Tyrius: non ſolutas ſcilicet a Manuele

V. dit. Pariſ. pag. 461.

belli, quod contra Toroſum, ipſius Auguſti præcepto, ſuſceperat, pactas impenſas & mercedes.

Ἀλέξιος μὲν) Expeditionem hanc Manuelis adverſus Armeniæ & Antiochiæ Principes, pluribus proſecuti ſunt Nicetas in Man. lib. 3. N. 1. & 3. & Will. Tyrius lib. 18. cap. 23. & 24. Hanc etiam attigit Phocas, qui eidem interfuit, & Manueli meruit, in Deſcrip. T. S. cap. 24.

Ἤλαυνέ τε) Tyrius: *Tam ſubitus autem fuit Imperialium exercituum adventus; ut prædictus Toros, qui Tarſi tunc morabatur, vix liberas ferias habuerit, ut ad montes vicinos gratia ſalutis ſe conferret.*

Θωμᾶν) Thomam forte, Toroſi ex ſorore nepotem, qui eidem in Principatum ſucceſſit.

Ἀντιοχείας ἀρχιερεὺς) Ut peſſime & contra dignitatis decus habitus ſit ab Raynaldo Aimericus Patriarcha Antiochenus, quave ex cauſa, fuſe narrat idem Tyrius lib. 18. cap. 1.

Μέλιτι ἐγχρίσας) Tyrius: *Quodque ſatis videtur abominabile, Sacerdotem longævum, Petri Apoſtolorum Principis ſucceſſorem, virum ægrotativum, & pene perpetuo infirmantem, nudo capite, & melle delibuto, per æſtivum diem in ſole ferventiſſimo compulit ſedere, nemine contra ſolis importunitatem præbente remedium, vel gratia pietatis muſcas abigente.* De ejuſmodi ſupplicio vide Baronium ad 28. Julii.

Pag. 13. Ἐστεμμένος ἱμάντα) Perperam *veſtis cingula*, ut & infra pag. 84. vertit Tollius, his quippe verbis, ſtapedum, ſeu ſcandularum, quibus in equum quis tollitur, lora innuit Cinnamus. Cum enim eques in equum inſilit, teneri ſolent a Stratore ejuſmodi appenſa ſellæ equeſtri lora, ne dum validius ſcandulæ, ſeu *ſtapiæ*, inſiſtit, ipſa circumagatur ſella: ſic enim obſervo ſcandulas iſtas appellari in veteri inſcriptione: *Dum virgunculæ placere cuperem, per heſit ſtapiæ, & tractus perii*. At infimi ævi Scriptores Latini *ſtrepæ* vocabulo uſi non ſemel leguntur, pro *ſcandula*, non quod *ſtrepa*, ſcandula fuerit, ſed ipſum quo illa innectitur lorum, a voce Saxonica *ſtrep*, l. cortigia. Proinde *ſtrepam tenere*, apud eoſdem Scriptores, quos infra laudabimus, proprie eſt *tenere locum ſtapedis*. Interdum etiam *ſtregam* aut *ſtreguam tenere* dixerunt, ut Acta Hadriani IV. & Alexandri III. PP. apud Baronium, quæ vox idem ſonat ac *ſtrepa*, a voce perinde Saxonica, *ſtreng*. l. chorda, funis, vinculum, ligula, lorum, &c. uti obſervatum a Somnero: unde forte Italis *ſtregua*, dicitur *Equus ſagmarius*, quod ſarcinæ equis iſtis impoſitæ circumactis undique loris ſtringantur. Utuntur denique Scriptores *ſtaphæ* & *ſtaffæ* vocabulo, eadem notione, ſeu pro ipſa ſcandula, Radulphus de Diceto A. MCLXX. *Cum autem Rex & Archiepiſcopus ſeceſſiſſent in partem, biſque deſcendiſſent, bis ſtapham Rex tenuit Archiepiſcopo* Edit. Pariſ. pag. 463. Anonymus Salernitanus parte 4. *ſellam ſuper quam equitabat, ſtaffamque ſolitam ponebat. Stapham*, quaſi *ſtapiam* dictam vult Voſſius lib. 1. de vitiis ferm. pag. 35. Aliam originem vocabulo iſti accerſit Goropius Bekanus lib. 2. Gallicorum pag. 49. Sed quidquid ſit de etymo, conſtat inde, *ſtaffieros*, ab Italis appellatos Stratores, quod ad *ſtaffam* ſtent, cum eques equum conſcendit, aut ipſe incedit. Nec mirum barbaris hiſce vocibus uſos eſſe paſſim Scriptores recentiores, cum ſtapedum, ſeu ſcandularum, nullus fuerit apud veteres uſus, uti pridem monuere Joannes Tortellius, Galeottus Martius, idem Voſſius, Salmaſius, Sant-Amantius, & alii. Græci nuperi ſtaphas Σκάλας vocavere, ut Leo Imp. in Tact. cap. 6. N. 10. cap. 12. N. 53. Mauritius in Strateg. Svidas, Euſtathius, Codin. de Off. cap. 3. N. 9. &c. κλίμακας Pachymeres lib. 5. cap. 27.

Ἀπαμείψας μὲν) Idem Tyrius: *Ad urbem Mamiſtram pervenit, ubi poſt multos circuitus, cum ſumma ignominia, & populi noſtri confuſione, imperiali reconciliatus eſt excellentiæ. Nudis enim, ut dicitur, pedibus, indutus laneis, manicis uſque ad cubitum decurtatis, fune circa collum religato, gladium habens in manu nudum, quem mucrone tenens, cujus capulum Domino Imperatori porrigeret, coram univerſis legionibus, Domino Imperatori præſentatus eſt: ibique ante pedes ejus ad terram proſtratus, tradito Domino Imperatori gladio, tamdiu tacuit, quouſque cunctis verteretur in nauſeam, & Latinitatis gloriam verteret in opprobrium, & in delinquendo, & ſatisfaciendo vehementiſſimus.* Mirum ſane quomodo vir fortiſſimus, quique tot egregie factis inclaruerat, tantæ ſe ignominiæ & infamiæ ſubjecerit.

Βαλδουῖνος) Ut ad Imperatorem acceſſerit Balduinus III. Hieroſol. Rex, & Principem Raynaldum eidem reconciliaverit, narrat idem Tyrius lib. 18. cap. 24.

Στυππειώτης) Rem paulo ſecus refert Nicetas lib. 3. N. 4. & a Logotheta Dromi, viro nefario, per invidiam & confictis calumniis, tamquam clandeſtina cum Willelmo Siculorum Rege agitaret conſilia, circumventum Theodorum Stypiotam tradit. Ad Cinnamum accedit propius Radevicus lib. 3. de Geſt. Frid. cap. 47. etſi aliter perinde Hiſtoriam hanc deſcribat: *Circa idem tempus Manuele CPolitano Imp. circa partes Antiochiæ contra Turcos cum exercitu morante, unus de ſervis Palatii, Canicljnus videlicet, quem nos Cancellarium dicere poſſumus, Principi ſuo fraudem molitus eſt. Tres ſiquidem audaciſſimæ temeritatis juvenes, infinita corruptos pecunia, ad occidendum Imperatorem pellexerat; ipſeque ſtatuta die quando id facinus patrari debuerat, ad occupandum apud Urbem ſimul cum Imperiali Palatio Imperium, magnis inſtructus copiis præſtolabatur. Tantum Regis periculum cum Imperatrici per occultum indicem revelatum fuiſſet, illa magnitudine ſceleris perterrita, quam velociſſime marito proditionem ſignificat: ſicque detecto dolo, comprehenſis ſicariis, prævento criminis auctore, & capto, de omnibus condigne ſumuntur ſupplicia. Caniclinus etenim primo effoſſis oculis, linguaque perforata gutturi tranſmiſſa, ſine miſeratione miſerabili morte vitam finivit.* De Theodoro Stypiota Caniclino, vide Cujac. ad Leg. 2. Cod. de Petit. bonor. lib. 10.

Πριμμικήριον τῆς αὐλῆς) Pyrrogeorgii iſtius, ut & dignitatis Primicerii aulæ, qua inſignitus fuit, meminit idem Cinnamus lib. 2. At quale fuerit iſtiuſmodi Officii Palatini munus, certe ab illo unico Scriptore docemur, præfuiſſe nempe Tubicinibus Imperatoriis, de quibus agit Codinus cap. 5. N. 15. & c. 6. N. 20. Nam etſi non ſemel de hac dignitate ſermonem ingerat idem Scriptor, de functione iſta ſilet. Occurrit præterea Primicerius aulæ apud Cantacuzenum lib. 3. cap. 32.

Τὸν ἐπ' ἀδελφιδαῖς αὐτῷ γαμβρὸν) Tyrius, *ſtatim in occurſum ei ab eo diriguntur duo nepotes ejus, fratres uterini, Joannes videlicet Protoſeraſto, & Alexius Protoſtrator, qui inter illuſtres ſacri Palatii primum obtinebant locum, cum maximo Nobilium comitatu* Qui quidem Alexius Protoſtrator filius fuit Joannis Axuchi M. Domeſtici, & maritus filiæ Alexii Comneni Joannis Imp. filii primogeniti. Vide Stemma Comnen. pag. 464.

Ἔνθα καὶ βασιλεὺς) Nemini quippe equo inſidenti in Palatium licebat ingredi, præterquam ipſi ſoli Imperatori. Vide quæ notamus ad Villhard. N. 212.

Εὗρεν τινὰ χθαμαλὴν) Proſequitur Tyrius: Pag. 84. *Deinde ipſi cum ducentibus uſque ad oſtium tentorii, ubi Dominus Imperator cum ſuis illuſtribus reſidebat, cum multa gloria introductus, humaniſſime ab eo ſalutatus, & ad oſculum pacis erectus, ſecus eum in ſede honeſta, humiliore tamen, locatus eſt.* Ita cum Amalricus Hieroſol. Rex Conſtantinopolim ad Manuelem venit, *juxta eum Dominus Rex throno ſedis honeſto, humiliore tamen*, ait idem Tyrius lib. 20. cap. 24. Vide Cinnamum pag. 91.

Ἐπὶ Τορίζο) Reconciliatus eſt pariter Manueli Toros Armeniæ Regulus. Rem narrat Tyrius loco citato.

Εἰς σὲ πλείονας) Manuelis in urbem Antiochenam ſummo cum apparatu ingreſſum deſcribit etiam Nicetas. Sed in primis audiendus hac de re Tyrius: *Peracta igitur in Cilicia Dominicæ Paſchæ ſolemnitate, tranſcurſis diebus celebribus, verſus Antiochiam exercitus dirigit, & legionibus uſque ad Urbem applicatis, pro foribus ejus aſſiſtit in infinita multitudine formidabili: ubi Dominus Patriarcha cum univerſo clero & populo, cum textibus Evangeliorum, & omnimodo Eccleſiarum ornatu, obvius adfuit. Rex quoque cum Principe ejuſdem loci, & Aſcalonitano Comite, cum univerſis tam Regni, quam Antiocheni Principatus proceribus ei obviam exiens, cum ſumma gloria, imperiali diademate laureatum, & Auguſtalibus decoratum inſignibus, cum tubarum ſtridore, & Tympanorum ſtrepitu, cum Hymnis & Canticis in Urbem introducunt, & uſque ad Cathedralem Eccleſiam, ad Baſilicam videlicet Apoſtolorum Principis, deinde ad Palatium cum eadem patrum & plebis proſecutione deducunt.*

Pag. 85. Βασίλειον παρέδοντες ἵππον) Idipſum præſtiterat jam ante Raymundus Princeps, cum Joannes Imp. Antiochiam primum ingreſſus eſt. Tyrius lib. 15. cap. 4. *Perveniens igitur Antiochiam Dominus Imperator, cum filiis ſuis & familiaribus, & militia non modica ad Urbem ingreſſus, Domino Principe, Dominoque Comite Stratoris officium exequentibus*, &c.

Ἐξουσίαν δίκην) Quamdiu Manuel in urbe Antiochena moram egit, ceſſavit omnis Principis Antiocheni juriſdictio, quæ penes Imperatorem eſſe de jure debuit, tamquam ſuperiorem Dominum. Speculum Saxonicum lib. 3. Artic. 60. *In quamcumque Civitatem Imperii Rex devenerit, ibi telonea vacabunt ſibi & moneta. Quamcumque etiam Provinciam ſeu territorium intraverit, judicium illius ſibi vacabit, & ei licebit judicare omnes cauſas, quæ coram judicio non fuerant inceptæ, aut finitæ.* Eadem habet Wichbild Magdeburgenſe Art. 8. Erat porro hæc potiſſimum feudorum, quæ *Reddibilia* & *Jurabilia* appellabant, de quibus fuſe ad Joinvillam egimus Differt. 30. conditio, ut quotieſcumque ſuperior Dominus a Vaſſallo caſtrum ſibi reddi *ad magnam aut parvam vim, irato aut pacato*, poſtularet, Vaſſallus eo excederet, & Dominus ſuperior, ſeu, ut vocabant, Capitalis, ſupremi in eo omnem dominatus juriſdictionem exerceret, eoque nomine vexillum ſuum in celſiori caſtri turre erigeret, ibique familiæ ſuæ Symbolum per præconem proclamari curaret, uti ſat probavimus in ea Diſſertatione. Conditioni vero iſti obnoxiam Joanni Imperat. Antiochiam agnoverat ex pacto Renaldus Princeps, *præſtito corporaliter ſacramento, quod Domino Imperatori Antiochiam ingredi volenti, vel ejus præſidium, ſive irato, ſive pacato, liberum & tranquillum non denegaret introitum.* Quo completo fœdere, *vexillum Imperiale ſuper principalem præſidii turrem* collocatum eſt, quod Tyrius narrat lib. 14. cap. ult. Ita vidimus hac ipſa qua ſcribimus ætate Regem noſtrum Chriſtianiſſimum, Avenionem, ex Summi Pontificis patrimonio Provinciæ Comitatus urbem ingreſſum 20. Mart. A. MDCLX. a Conſulibus & civibus ut Dominum, & Provinciæ Comitem, conſalutatum & agnitum, & quamdiu in Urbe moram egit, ceſſaſſe Pontificiam Juriſdictionem, Regiam ſolum locum habuiſſe, Regem præterea carceri mancipatos donaſſe libertate, & noxarum gratiam reis feciſſe.

Edit. Pariſ. pag. 465.

Ἐπὶ Νουρεδίν) Eadem habet Tyrius cap. 25.

Τὸν Σαγγίλη υἱὰ) Tyrius: *Inde miſſis nunciis ad Noradinum, qui forte Halapiæ tunc erat, obtinet per Legatos, quemdam Bertrandum Comitis ſancti Ægidii naturalem filium, cum quibuſdam aliis concaptivis ſibi dari. Ipſe vero poſtmodum non multo interjecto temporis intervallo, revocantibus eum curis domeſticis, ad propria reverſus eſt.* Fuit Bertrandus Alphonſi Sanctægidiani, ſeu S. Ægidii, vel Toloſæ Comitis filius nothus, qui extincto parente, apud Cæſaream Palæſtinæ A. MCXLVIII. dum caſtrum quoddam Comitis Tripolitani patruelis ſui ingrederetur, dolo ejuſdem cum ſorore a Turcis captus eſt, uti narrat Robertus de Monte.

Τερτελαμαίσαρα) Bernardus *de Tremelay*, ſeu *de Tremblay*, cujus meminit Tyrius lib. 17. cap. 21. erat hac tempeſtate Magiſter Templi.

Τότε καὶ Βαλδουίνῳ) Idipſum etiam do Balduino ſcribit Tyrius lib. 18. cap. 15. & quantum Manuel ipſe in curando Regis vulnere ſtudium adhibuerit, accurate enarrat. Pag. 86.

Ἐπειδὴ γοῦν) Rem attigit Nicetas lib. 3. N. 3.

IN LIBRUM V. JOAN. CINNAMI NOTÆ.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥΣ σάλπιγγας) de Tubis Imperatoriis, unde Codinum de Offic. cap. 5. N. 15. Pag. 87.

Σολυμάς) Inter Iconienſis Sultani Proceres Primatum obtinens, ὁ δὲ παρὰ τῷ Σουλτάνῳ τὰ μέγιστα δυνάμεναι κορυφαιότατος Nicet. lib. 3. N. 6. Pag. 89.

Πουπάκην) Qui alias in caſtris Manuelis meruerat. Cinnamus pag. 21. 22.

Ἱκανίτασαι) Iſtius Expeditionis Hiſtoriam habet etiam Nicetas lib. 3. N. 5. & 6. Pag. 91.

Εἰρήνη) V. Stemma Comnenicum. Pag. 92.

Ἰωνζᾶ δὲ) Geizæ II. Hungariæ Regi, Belæ cognomento Cæci Regis filio, duo fratres fuere, Uladiſlaus & Stephanus, totidemque filii, Stephanus & Bela. Mortuo Geiza, Stephanus filius, qui ſupremo parentis elogio Rex dictus fuerat, omnium etiam calculis, plenis Comitiis, approbatus eſt A. MCLXI. Uladiſlaus, Geizæ frater, uſurpata interim Regia poteſtate per 6. menſes ea potitur, quo extincto Kal. Febr. A. MCLXII. Stephanus Uladiſlai frater regnum invadit: ſeu a Stephano nepote victus & fuſus, ſtatim poſtea in Caſtello Zemlen Id. April. diem obiit, cujus funus ſubſecuta mox eſt Stephani nepotis mors ſub 4. Non. Mart. A. MCLXXIII. Duxerat Stephanus Geizæ frater in uxorem Mariam Comnenam: Uladiſlaus oblatum ſibi ſimile connubium abnuerat, ne aditum ſibi ad Regnum, cui inhiabat, præcluderet. Stephanus denique Senior propinato ab Hungaris veneno interiit, ut auctor eſt Nicetas. Junior pariter veneno vitam finivit, quod a fratre, quem de terra ejecerat, datum ſcribit Arnoldus Lubec. lib. 2. cap. 3. Conſulendi præterea ad hanc Hiſtoriam Thwroczius & Bonfinius, Nicetas lib. 4. N. 1. Radevicus lib. 3. cap. 12. Guntherus lib. 6. Stero A. MCLX. & Auctor Chronicæ Auſtral. A. MCLXV. pag. 466.

Νόμος γὰρ) Immo ea Lex in deſignando Rege apud Hungaros vigebat, ut non filius patri ſuccederet, ſed qui e Regia familia ad Regnum ab univerſo Nobilium cœtu in Comitiis evocaretur. Ita Bonfinius A. MCLXV.

Πριμισλάβον) Idem videtur qui Rodoſlaus dicitur Diocleati Presbytero Hiſtoriæ Dalmaticæ Scriptori. Is mortuo Draghihna patre, Regnum Serviæ rexit, ſolo Comitis titulo contentus, a Manuele Imper. Princeps dictus. *Morto che fu adunque il Re Draghihna, il Conte Rodoslavo suo figliuolo maggiore, portò gran doni all' Imperadore di CPoli Emanuelo, dal qual fu humanamente accolto, & gli diede nel poſſeſſo tutte le terre, che mai haveſſe tenuto il ſuo padre, e tornando Rodoslavo da CPoli, comminciò ſignoreggiare nelle terre ſue inſieme co' ſuoi fratelli Juaniſc & Valadimiro.* Certe Servios ea tempeſtate Manuelem ut ſuperiorem Dominum agnoviſſe teſtatur præterea Arnoldus Lubec. lib. 2. cap. 4.

Βέλαν) Quin ille ſit, cujus ſupra meminit Cinnamus pag. 52. *Bela Ban*, nullus dubito. Sed quod addit Belam hunc, & Deſom, fratres fuiſſe Rodoslai, ſeu Primiſlai, Diocleati Scriptori coævo, ut videtur, repugnat. Is enim Deſſam Uroſchi Comitis, qui *Urus* Thwroczio dicitur, filium facit. Pag. 91.

Quamquam Belam Deſſæ fratrem fuiſſe probabile eſt, cum utriuſque parens Urus, ſeu Uroſcus fuerit. Sic autem prædictam narrationem proſequitur Diocleares: *Ma con ſucceſſo di tempo ſi levarono alcuni nomini, a loro inimici antichi, i quali ribellando da loro, conduſſero Deſſa figliuolo d'Uroſc, e gli diedero Zenta, e Trebine, a Radislao e ſuoi fratelli reſti il paeſe maritimo, con la città di Cattaro, inſin' a Scutari. Laonde non ceſſava Radoslao co' fratelli ogni di combatere contra eſſo Deſſa, & altri loro inimici, per ricuperare le Provincie, che ſi gli erano ribellate, e conſervare il reſtante del Regno.*

Καλτζιαδάλαις) Rem etiam narrat Nicatas lib. 3. N. 5. & 6. ubi & terræ motus meminit.

Pag. 94. Λουκᾶς) Quando Lucas Chryſoberges Patriarchalem dignitatem adeptus ſit, incertum. Id tantum conſtat ex Serie Patriarcharum, Conſtantino Chliareoo ſucceſſiſſe. Hanc certe obtinebat A. MCLXVI. Ind. 4. ut ex Balſamone colligitur ad Nomoc. Phot. tit. 13. c. 1.

Πυρὶ τῷ ὑγρῷ) Igne Græco, qui πῦρ θαλάσσιον & πῦρ ὑγρὸν dicitur etiam Theophani pag. 295. 352. *Ignis Pennatus* in Geſtis Triumphal. Piſanorum A. MCXIV. quod inſtar peonarorum animalium volet. Vide Notas noſtras ad Joinvillam pag. 71.

Τουρκομάνους) Turcorum & Turcomannorum eadem fuit origo, qui cum relictis Septentrionalibus regionibus in Orientem tranſmigraſſent, Rege ſibi creato, univerſas pene Aſiæ provincias armata manu occuparunt. Extunc geos illa, rudis prius & inculta, nec certas habens manſiones, oppida cœpit incolere, legeſque condere, & agriculturæ operam dare. Fuere tamen ex his, qui in ſua ruditate conſtantes, priorem haud deſerentes vivendi modum, ex rapto vivere aſſueti, id vitæ tenaerunt genus. Hi Turcomanni priſca appellatione dicti ſunt, vocabulo ex Turcis & Comanis, a quibus prima eorum origo fuit, compoſito. Hæc ferme Edit. Pariſ. pag. 467. Tyrius lib. 1. cap. 7. & ex eo Jacobus de Vitriaco lib. 1. cap. 11. Monachus Altiſiod. A. MCLXXXVII. *Per hos dies Latrunculorum Syriæ, & eorum qui ſolitudinem inhabitant, quos Turcomagnos vocant, innumera multitudo Laodiceam urbem impetunt & devaſtant.* A Tyrio diſſentit Albericus A. MLIX. *Turcorum ſive Turcomanorum gens non ab eodem trahunt originem, & dicuntur militares Turci, Turcomani vero vulgares.*

Λατίνα μὲν γένος) Meliſſendis, Raimundi II. Pag. 95. Comitis Tripolitani ex Hodierna filia, Raimundi III. ſoror. Ita Tyrius, qui rem paulo ſecus refert.

Ἐξβίτων) Triſillus Maximus Palatinorum Interpretum nuncupatur ille a Tyrio lib. 18. c. 30.

Ἱερὸν Πυξίδιον) Ea erat divinationis ſpecies, qua potiſſimum Chriſtiani utebantur, quæ fiebat per inſpectionem & apertionem Evangelii, aut ſacrorum Librorum, cujus exempla proſtant apud Gregor. Turon. lib. 4. Hiſt. c. 16. lib. 5. c. 14. Auctorem vitæ Sancti Leodegarii c. 17. Nicetam in Man. lib. 7. N. 5. Auctorem Orat. Hiſtor. in Feſtum reſtitutionis imaginum editum a Combefiſio pag. 736. & apud Baron. Ao. DCCCXLII. N. 39. Petrum Bleſenſ. Epiſt. 30. S. Bonaventuram in vita S. Franciſci c. 13. & alios quos laudat Delrius lib. 4. Diſquiſit. Magic. cap. 2. quæſt. 7. ſect. 3. §. 3. Quod quidem fiebat in Templo, ut hic innuitur, orationibus quibuſdam ad id conceptis prævlis, depoſitoque ſupra altare Evangeliorum libro. Vita S. Conſortiæ Virginis c. 9. *Si vultis, pergamus ad Eccleſiam, agatur miſſa, ponatur Evangelium ſuper altare, & communi oratione præmiſſa, inſpiciamus Domini voluntatem ex illo Capitulo, quod primum occurrerit.* Adeo autem invaluerat hæc divinandi apud Chriſtianos ratio, ut Rainerus c. 5. Valdenſes reprehendat, quod *laicos qui ſorte Sanctos eligebant in altari deviderent.* Verum non ſemel interdicta legitur, præſertim in Concilio Venetico Can. 16. quem laudat Hincmarus Remenſis de Divort. Lotharii: *Sunt & ſortilegi, qui ſub nomine fictæ religionis, per quaſdam quas Sanctorum ſortes vocant divinationis ſcientiam profitentur, aut quarumcumque Scripturarum inſpectione futura promittunt.* Eadem verba habent Concilium Agathenſe Can. 42. Aurelianenſe I. Can. 30. Autiſſiodor. Can. 4. Sed de ſortibus Sanctorum & Apoſtolorum erit alius dicendi locus.

Εἰ μὲν γάμος) Matth. cap. 22.

Γάμος ὁ ἡτοιμασμένος) Secus etiam ſcribit Tyrius lib. 17. c. 29.

Καματηρὸν) An Baſilius, cujus meminit Nicetas in Alexio Man. F. N. 4. 17. an vero Baſilius ille Camaterus, qui, poſt Theodoſium, Patriarcha CP. extitit, incertum. De nuptiis Manuelis cum Maria Antiochena agimus fuſius in Stemmate Comnenorum.

Νικηφόρον τὸν ἐκ Βρυεννίου) Nicephori iſtius Sebaſti meminit Balſamon in Epiſtola Baſilii ad Amphiloch. c. 41.

Ἀνδρόνικος δὲ ὁ Καματηρὸς) Ille idem videtur Andronicus Camaterus, Drungarius Vigiliæ, qui Manuele imperante, receptam a Græcis de Spiritus Sancti ex ſolo Patre Proceſſione ſententiam eleganti & pereruditο opuſculo propugnavit: in quo Perſonam Imperatoris induens, variaque de eo argumento diſputans, omnes in univerſum divinæ Scripturæ & Patrum auctoritates de Proceſſione Spiritus S. agentes, in unum collectas, ſumma animi contentione, additis ſuis animadverſionibus, quas ipſe vocat ἐνστάσεις, Spiritum ex ſolo Patre procedere, conſtabilire conatur. In hunc Andronici librum, alium ſcripſit Joannes Veccus Patr. CP. ſub Michaele Palæologo, quem inſcripſit, Ἀντιρρητικὰ τῶν ἐπὶ ταῖς παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος γραφαῖς χρήσεσιν ἐπιστασιῶν Ἀνδρονίκου τοῦ Καματηροῦ, ex quo Andronici elogium lubet adſcribere: καὶ ἡ εἴδοι τὴν βίβλον μετὰ χεῖρας λαβεῖν, ἣν ἐν ταῖς αὐτοκρατορικαῖς ὁμιλίαις Μανουὴλ τοῦ ἀοιδίμου Βασιλέως καὶ pag. 468. Αὐτοκράτορος, ὡς ἐκ προσώπου ἐκείνου Ἀνδρόνικος ὁ τὴν τοῦ Δρουγγαρίου τῆς Βίγλας ἀνεζωσμένος τότε ἀρχὴν, Καματηρὸς τὴν ἐπίκλησιν, ἀνὴρ τὴν σοφίαν οὐκ ἀγεννὴς συνεγράψατο. Meminit etiam Andronici Joſephus Methonenſis in Epiſt. Marci Epheſii, nec diverſus eſt ab Andronico Camatore Sebaſto & Magno Drungario, Joannis Ducæ a Supplicibus libellis, cui ſuos in Dionyſii Περιήγησιν Commentarios dicavit Euſtathius Magiſter Rhetorum, ac poſtmodum Theſſalonicenſis Archiepiſcopus, parente. Floruit enim Euſtathius ſub Manuele & Andronico Comnenis, ut diſerte habent Nicetas in Man. lib. 7. N. 6. & in Andron. lib. 2. N. 9. & Demetrius Chomatenus in Reſponſionibus ad Cabaſilam. Illius vero quam Joanni inſcripſit Euſtathius Epiſtolæ titulus ſic concipitur; πρὸς τὸν πανσέβαστον Δοῦκα Κύριον Ἰωάννην, τὸν μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῶν Δεήσεων, τὸν υἱὸν τοῦ πανσεβάστου καὶ Μεγάλου Δρουγγαρίου Κυρίου Ἀνδρονίκου τοῦ Καματέρος. Ubi pro Καματέρος, reſtituendum cenſeo Καματηροῦ. Nam quin ille idemque ſit Andronicus, de quo Cinnamus, clare evincit proxima, qua Imperatorem Joannes attigit, cognationis neceſſitudo, quam in Andronico obſervat hoc loco Cinnamus: ἀνδρὶ δὲ τἄλλα τε κλεινῷ, καὶ περιόντας ὄλβῳ, βασιλικῷ τὴν τοῦ γένους φύσιν, μεγαλοφυεῖ τὴν ψυχὴν, λαμπρῷ τὴν ἐπιτήδευσιν, &c. At unde cum Imperatoria & Comnenica familia Camaterorum affinitas & neceſſitudo proceſſerit, docet Nicetas in Joanne N. 3. Alterius Camateri meminit Joan. Tzetzes Chil. 11. c. 269. V. Notas ad Alexiadis pag. 206.

Δεκέμβριον) Nuptias menſe Decembri peractas Pag. 96. ex Tyrio par eſt credere. V. Nicet. lib. 3. N. 5.

Τὰς χεῖρας αὐτοῖς ἐπιθέντων) Manus impoſitio hoc loco accipi videtur pro ſponſorum coronatione in nuptiis. Quippe a Sacerdotibus coronabantur ſponſi, eorumque capitibus corollæ imponebantur, de quo more conſulendus Goarus ad Euchοlog. Græc. pag. 397. vel certe χειροτονία idem ſonat ac εὐλογία. Pachymeres lib. 4. cap. 29. καὶ ἐπιφανεῖς τοὺς γάμους τελεῖ αὐτῇ τε καὶ τῷ υἱῷ ἐπὶ τοῦ θείου καὶ μεγάλου τεμένους τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας, τοῦ Πατριάρχου Ἰωσὴφ εὐλογήσαντος.

Στέφανος δὲ) V. Nicetam lib. 4. N. 1. Cadit autem hæc Manuelis expeditio in An. MCLXXCII.

Nam & hoc anno Rex dictus fuit Stephanus, & interiit, ſi Hungaricos Scriptores audimus.

Ἐν τῷ ἀστρικῷ) Bellum hoc Servicum proſequitur etiam Nicetas lib.4.N.4.

Pag.57. *Ἑταιρείας*) Leg. *Ἑταιρειάρχης*, fuit enim Georgius Palæologus, Magnus Hetæriarcha.

Pag.58. *Δεσπότης*) Deſpotarum appellatio, quæ ſolius Imperatoris Byzantini primum fuit, ut apud Latinos, ſeu Romanos Auguſtos, Domini, quam tamen Auguſtum & Tiberium reſpuiſſe reſtatur Svetonius, in peculiarem Palatii dignitatem poſtea tranſiit. Hanc primus, ni fallor, induxit Michael Calaphates, qui, ut ſcribit Zonaras, avunculum *Δεσπότην* renuntiavit. Cæteri deinceps qui ſubſecuti ſunt Imperatores, non tam præcipuos aulæ ſuæ proceres, quam affines, & conſanguineos, & proxima neceſſitudine conjunctos eadem donarunt, quibus Imperatorii apicis culmen & dignitatem hac ratione iis quodammodo communicabant, cum Imperatores ipſi hac ſola Deſpotarum appellatione in ſuis, quos cudebant, nummis vellent inſigniri, ut ex Alexii & Manuelis nummis aureis, quos in Notis ad Alexiadem deſcripſimus, colligitur. Sic Manuel Belam Hungarum, & Alexius Angelus Theodorum Laſcarim, &

Edit.Pariſ. pag.469. Alexium Palæologum, filiarum ſuarum maritos Deſpotica appellatione ornarunt, qua ſub Palæologis paſſim legere eſt inſignitos Imperatorum filios, aut fratres. Quæ vero fuerint ejuſce dignitatis inſignia, docet præter Codinum Pachymeres lib.4. cap. ult. & lib.5. cap 1.

Ἰωσζελίνος) De Joſcelini Comitis Edeſſani captivitate & morte, conſulendi Tyrius lib. 16. cap.14. & ſeq. Sanutus, Auctor M. Chron. Belgici, &c.

Βαλδουῖνον) Non Balduinus modo, cujus ſupra meminit Cinnamus, a Noradino cæſus fuit, in Edeſſena videlicet obſidione, ſed & Renaldus Balduini filius biennio poſt vitam amiſit eo in prælio contra eumdem Noradinum, in quo Raimundus Antiochenus Princeps peremptus eſt, 27. Jun. Ann. MCXLVIII. ut eſt apud Tyrium lib.17. cap.19. Balduini cædem refert idem Scriptor lib.14. cap.16.

Κωνσταντίνῳ) Redacto in ordinem a Manuele Toroſo Armeniæ Regulo, captiſque Tarſo, Mamiſtra, Longiniade, cæteriſque Ciliciæ oppidis, ab Imperatore iis præfectus eſt Calamanus, qui Boritii, de quo egimus ad pag. 67. filius diſerte dicitur a Thwroczio lib. 2. cap. 61. Hinc *Mamiſtrenſis Dux* appellatur in Epiſtolis Ludovici Franc. Reg. & Gaufredi Fulcherii Hieroſolymitanæ domus Præceptoris in Geſt. Dei per Franc. pag. 1179. & 1182. & *Ciliciæ Præſes, Domini Imperatoris conſanguineus, & Imperialium in illa Provincia procurator negotiorum*, apud Will. Tyrium lib. 19. cap. 9. quibus in locis refertur prælium Noradinum inter & noſtros initum 4. Id. Aug. An. MCLXV. in quo cæſus & deletus Chriſtianorum exercitus, ipſeque captus Calamanus, quod & hic narratur a Cinnamo.

Ῥενάλδον) De accepta a Renaldo Antiocheno Principe clade, & ut captus fuerit a Megedino Halapiæ Sultano An. MCLX. agunt Tyrius lib.18. cap.28. Robertus de Monte An. MCLXII. Sanutus lib. 3. part. 6. cap. 20. Præterea conſulendæ Epiſtolæ Principum in Geſt. Dei pag. 1176. 1178. 1179. & Tom.4. Hiſt. Franc. pag. 689. 692. 694.

Τετράπολιν) Tyrius lib. 19. cap. 9. lib. 20. capit.30.

Τωρίζιν) Nam & pugnavit in hoc prælio Toros, quod cum diſſuadere eſſet adorſus, aliorum obtinuit ſententia: mox videns hoſtium prævalere cuneos, noſtrorum vero e converſo acies corruiſſe, fuga ſaluti conſulens, bellicis ſe exemit tumultibus. Verba ſunt Tyrii.

Παιόνων Ῥῆξ) Vide Nicetam lib. 4. N. 1. ex quo, at & Cinnamo, Hiſtoriam ſuam, ſub ea tempora incertam & mancam reſarcire poſſunt Hungari.

Τιτέλιον) Hodie *Titul*, prope confluentes Tiſſæ & Danubii.

Πετρίκον) Forte *Petrovvar*, ſeu *Pietre-Varadin*, oppidum Sclavoniæ Savianæ validum, ad Iſtrum fluvium; ſic enim dictum volunt, quaſi caſtrum ex petris, ſeu lapidibus confectum. Pag.99.

Μακρὸς γὰρ) Sic Græculi Scriptores Imperatoriæ Alamannorum, & Summorum Pontificum primariæ in Eccleſia dignitati ſolent oblatrare, quos ſemper anxit ab iis tranſlatum a Græcis in Francos, ab Oriente in Occidentem, Imperatoriæ Majeſtatis culmen. Locum Procopii habes lib 1. Goth. Vide Diſſert.27. ad Joinvillam pag.316.

Ἐμπέριον) Legendum *Ἐμπέριον*, *Imperium*, vocem enim Latinam exprimere voluit Cinnamus. Ita *Ἴμπετος*, pro *Impetus*, dixit Urbicius pag.70.

Παρὰ τὴν ἐν Ῥώμῃ) Radevicus lib.4. cap. ult. de Frederico: *Imperatorem Conſtantinopolitanum Manuel, ultro amicitiam & ſocietatem ejus expetentem flexit, ut ſe non Romæ, ſed Neoromæ vocet Imperatorem.*

Κατηχήσεων) Vide Frontonem Ducæum ad pag.470. Palladii Hiſt. Lauſicam, ubi multa de voce Pag.180. *κατηχήσεως*.

Ἱπποκόμου) Nimias ſane nugas agit Cinnamus, dum Principi ſuo ridicule adblanditur, & velut Eccleſiæ Græcanicæ caput, non Conſtantinopolitano dumtaxat Patriarchæ, ſed & Summo orbis Chriſtiani Pontifici Byzantinum Imperatorem præponere audet. Atque inde præclaram ſcilicet ſupra Germanicos Auguſtos prærogativæ elicit argumentum, quod illi obequitanti Papæ pedes adſint, frænumque equi prehendant, quod innata Græcanicis ingeniis faſtus inſolentia nuſquam paſſa eſſet in ſuis Auguſtis, qui eum vix concederent Deo ipſi, nedum illius in terris Vicario primas umquam partes tribuiſſent. Longe certe pietate ac religione ſuperiores extitere Imperatores Occidentis, qui Apoſtolicæ Sedi, & Summo Pontifici, in honorem Jeſu Chriſti & B. Petri, quorum vices gerit, primas ſemper detulerunt, & Conſtantini M. exemplo, quod dedignati ſunt poſteriores Græci Imperatores, hominum omnium vaniſſimi, obequitanti Stratoris officium non ſemel exhibuerunt. Audiat igitur Cinnamus Conſtantinum ipſum ſcribentem ad Silveſtrum PP. *κρατοῦντες τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου αὐτοῦ διὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ σέβας τοῦ ἁγίου Πέτρου Στράτωρος ὀφφίκιον ἐποιήσαμεν*. Quod ſi de fide prædictæ Epiſtolæ ſubdubitat, & in ea adulterinum quidpiam ſubodoratur, patiatur ſaltem eumdem ab Auguſtis noſtris honorem Summis Pontificibus deferri, quem olim Joanni PP. Conſtantinopolim venienti præſtitit Juſtinus Auguſtus, qui, ut auctor eſt Anaſtaſius Bibliothecarius, *Dans honorem Deo, humiliavit ſe pronus, & adoravit beatiſſimum Papam*: aut Agapeto PP. Juſtinianus, qui, ut ait idem ſcriptor, *gaudio repletus humiliavit ſe ſanctæ Sedi Apoſtolicæ, & adoravit beatiſſimum Papam Agapetum* Conſtantinopolim venientem: aut certe Conſtantino PP. Juſtinianus Rhinotmetus, qui Conſtantinum Conſtantinopolim evocatum *honorifice ſuſcepit ac remiſit, ita ut proſtratus in terram pro ſuis peccatis eum intercedere rogaret*: ut eſt in Chronico Reicherſpergenſi, ſeu ut loquitur Anaſtaſius, *cum regno in capite ſeſe proſtravit, pedes oſculans Pontificis*. Vel denique Ludovicum II. Germanicum Imperatorem audiat, & quod ille apud eumdem Anaſtaſium Ravennati objecit Archiepiſcopo, idipſum Principi ſuo dictum putet: *Vadat, & faſtu elationis depoſito, tanto ſe humiliet Pontifici, cui & nos, & omnis Eccleſiæ generalitas in-*

clinatur, & obedientiæ ac ſubjectionis colla ſubmittit. Hæc igitur fuit priſcorum Auguſtorum Orientalium & Occidentalium pietas & religio in Sacroſanctam Romanam Eccleſiam: hæc Summis Pontificibus præſtitere obſequia Occidentales, ut venientibus pedes occurrerent, & Stratorum munia implerent. Idem Anaſtaſius de Pipino Francorum Rege Imperatorum Occidentalium parente, & primo ſtipite ſcribens, in Stephano II. PP. *Ipſe in Palatio ſuo, in loco, qui vocatur Pontione, ad fere trium millium ſpatium deſcendens ex equo ſuo, cum magna humilitate, terræ proſtratus, una cum ſua conjuge, filiis & optimatibus, eumdem ſanctiſſimum Papam ſuſcepit, cui & vice Stratoris, uſque in aliquantum locum, juxta ejus ſellarem properavit.* Neque minori obſervantia Leonem PP. excepit Carolus M. Pipini filius, cum Romam venit Pontifici opem laturus, qui *ut ſacratiſſimas cruces, ac ſigna ſibi obviam adveniſſe conſpexit, deſcendens de eo quo ſedebat equo, ita cum ſuis Judicibus ad B. Petrum pedeſtris properare ſtuduit*: moxque ut ad Baſilicam Sancti Petri pervenit,

Alcuinus Tomo 2. Hiſt. Franc. pag. 197.

> *Extemplo properans Carolus veneranter adorat*
> *Pontificem amplectens magnum.*

Edit. Pariſ. pag. 471.

Caroli parentis, & Pipini avi exemplo in Romanam Sedem, & D. Petri ſucceſſores, eadem pietatis & reverentiæ obſequia impendit Ludovicus, non immerito Pius. Theganus c. 16. ut Stephanum Pontificem in Galliam venientem exceperit idem Imperator, enarrans, *Pervenit*, inquit, *poſt miſſos Dominus Ludovicus obviam ſupradicto Pontifici, obvians ei in Campo magno Remenſium: deſcendit uterque de equo ſuo, & Princeps ſe proſternens omni corpore in terram tribus vicibus ante pedes tanti Pontificis, & tertia vice erectus ſalutavit Pontificem, dicens, Benedictus qui venit in nomine Domini.* Præſertim vero Ludovicus II. Imperator, Pii ex Lothario nepos, eadem quæ Pipinus, Nicolao Summo Pontifici exhibuit officia. Nam cum Nicolaus in Ludovici, quæ haud procul Roma poſita erant, caſtra deſcenderet, *Excellentiſſimus quem cum vidiſſet Auguſtus, ſuis manibus apprehendens, pedeſtri more, quantum ſagittæ tractus extenditur, traxit.* Verba ſunt Anaſtaſii, qui id rurſum ab Ludovico præſtitum refert poſt exceptum convivio Pontificem: *Ad quemdam quidem cum perveniſſent ſpatioſiſſimum itineris locum, Imperator equo deſcendit, equumque Pontificis iterum, ut meminimus ſupra, traxit, dulciſſimiſque oſculis ad invicem perorantes lucifluæ gratulati ſunt.* Non mirum igitur ſi Germanicæ ſtirpis Auguſti, Francicos, quibus ſucceſſerant, imitati, iiſdem proſecuti ſunt honoribus Romanos Pontifices, & equitantibus iis Stratorum munia obierunt. Primus ex iis occurrit Henricus V. qui An. MXI. Romam veniens, ſtatim ut Paſchalem II. conſpexit, *ad ejus veſtigia corruit, exurgenſque, in nomine Trinitatis, in ore, fronte, oculis, eis pacis oſculum dedit, Stratoriſque implevit officium*, ut ſcribit Petrus Diac. lib. 4. Chr. Caſin. c. 39. Teſtatur præterea Sugerius in Lud. VI. Lotharium Imperatorem, Henrici ſucceſſorem, in civitate Leodienſi Innocentio II. PP. occurrentem, *in platea ante Epiſcopalem Eccleſiam humillime ſeipſum Stratorem obtuliſſe, & pedes per medium ſanctæ proceſſionis ad eum feſtinaſſe, alia manu virgam ad defendendum, alia frænum albi equi accipientem, tamquam Dominum deduxiſſe.* Ubi obiter obſervandum, Imperatori virgam ad dirimendas occurrentes turbas tribui, quod erat præcipuum Stratorum munus, adeo ut Hugo Plagon, vetus Willelmi Tyrii Antiſtitis Interpres Gallicus MS. hæc verba ex lib. 15. c. 3. *Domino Principe, Dominoque Comite Stratoris officium exequentibus*, his vernaculis reddiderit, *Et tenoient verge, & defaiſoient la preſſe devant eux.* Quo etiam ſpectant quæ de Frederico I. Imperat. de quo mox, habet Romualdus Salernitanus Archiepiſcopus ad An. MCLXXVII. *Imperator autem, ut humilitatem quam corde conceperat opere demonſtraret, ſumpto Stratoris officio, pallium depoſuit, manu virgam accepit, laicos de choro expulit*, &c. Neque multo poſt, anno ſcilicet MCXX. honore ſimili Calliſtum Papam proſecutus eſt Willelmus, Dux Apuliæ. Tradit quippe idem Romualdus, Ducem percepta Pontificis ad urbem Trojam profectione, *obviam ei feſtinanter extra civitatem adveniſſe cum Principibus ſuis: & ei vice Stratoris ipſum juxta ſellam obambulantem, uſque ad Eccleſiam Epiſcopatus ejuſdem civitatis ingenti cum honore deduxiſſe.* Verum ejuſmodi Auguſtorum in Romanos Pontifices obſervantia, quæ ex mera eorum pietate, & in Apoſtolicam Sedem reverentia videbatur profluxiſſe, abiit deinceps in neceſſarium munus: adeo ut Adrianus IV. PP. Fredericum I. quod ſibi ad urbem Nepeſinam occurrenti Stratoris officium de more non exhibuiſſet, ad oſculum recipere abnuerit, Imperatore ad illud ſe teneri pernegante. Re tandem in diſceptationem collata, *veteribuſque excuſſis monimentis, & priſca conſuetudine diligenter inveſtigata, judicio Principum decretum eſt, & communi favore totius Regalis Curiæ roboratum, quod idem Rex pro Apoſtolorum Petri & Pauli reverentia, prædicto PP. Hadriano exhiberet Stratoris officium, & ejus* * *Strepam teneret ad conſcendendum equum.* Quod poſtridie executus eſt Fredericus: *Appropinquante enim Domino Papa tentorio Regis, per aliam viam tranſiens deſcendit, & occurrens ei quantum eſt jactus lapidis, in conſpectu exercitus, officium Stratoris cum jocunditate implevit, &* * *Strepam fortiter tenuit.* Helmodus lib. 1. c. 81. totam hanc controverſiam pluribus etiam exequitur: *Rex autem accerſivit D. Adrianum Papam in Caſtra. — Veniente ergo eo in caſtra, Rex feſtinus ei occurrit, & deſcendente de equo, tenuit Strepam, duxitque eum per manum in tentorium.* Mox Adrianum inducens alloquentem Bambergenſem Epiſcopum: *Verba ſunt, frater, quod loqueris. Dicis Principem tuũ condignam B. Petro exhibuiſſe reverentiam: ſed B. Petrus magis videtur inhonoratus: denique cum dexteram deberet tenere Strepam, tenuit ſiniſtram. Hęc cũ per Interpretem Regi nunciata fuiſſent, humiliter ait: Dicite ei quia defectus hic, non fuit devotionis, ſed ſcientiæ, non enim tenendis Strepis magnopere ſtudium dedi. Enimvero ipſe, ut memini, primus eſt cui tale obſequium impendi. Cui Dominus Papa, ſi quod facillimum fuit, propter ignorantiam neglexit, qualiter putatis expediet maxima. Tunc Rex aliquantiſper motus, ait: Vellem melius inſtrui, unde mos iſte inoleverit, ex benevolentia, an ex debito? Si ex benevolentia, nihil cauſari habet Dominus Papa, ſi vacillaverit obſequium, quod de arbitrio non de jure ſubſiſtit. Quod ſi dicitis, quia ex debito primæ inſtitutionis hæc reverentia debetur Principi Apoſtolorum, quid intereſt inter dexteram Strepam & ſiniſtram, dummodo ſervetur humilitas, & curvetur Princeps ad pedes Summi Pontificis? Diu itaque acriterque diſputatum eſt. Poſtremo diſceſſerunt ab invicem ſine oſculo pacis. Timentes ergo ii qui columnæ Regni eſſe videbantur, ne forte rebus inactis fruſtra laboraſſent, multa perſuaſione evicerunt cor Regis, ut Dominum Papam revocaret in Caſtra: quem redeuntem ſuſcepit Rex integrato officio.* Ab Helmodo hauſit quæ in hanc rem habet Hiſtoria Archiepiſcoporum Bremenſium. Idipſum ſtatim poſtea præſtitit Fredericus ipſe Victori Antipapæ An. MCLX. Radevicus lib. 2. c. 70. & ex eo Chronicon Reicherſperg. *Imperator omnes Epiſcopos convocans, in hunc eos conſenſum deduxit, ut omnes victorem Papam ſuſciperent, & ſtatim ſequenti die 5. Kal. Febr. ab ipſo Imperatore & Epiſcopis ſuſcipitur & inthronizatur in Monaſterio Sancti Cyri, Imperatore frænum equi, & ſtivam ſellæ illius tenente, & eum de equo ſuſcipiente, & ad altare una cum Patriarcha Aquilegienſi Pelegrino inter manus eum deducente.* Denique Eccleſiæ Romanæ reconciliatus Fredericus, Alexandro III. Summo Pontifici, in urbe Veneta An. MCLXXVII. obequitanti Comes aſtitit, Staphamque tenuit: *Peractis Miſſarum ſolemniis*, inquit idem Pontifex apud Radulphum de Diceto & Hovedenam, *nos uſque ad ipſius Eccleſiæ, Sancti Marci, portam dextravit, & cum aſcenderemus Palefridum noſtrum ibi paratum, Sta-*

Acta Adriani PP.

* Edit. Streguam.

pag. 471.

* Edit. Streguam.

Digitized by Google

pham tenuit, & omnem honorem & reverentiam nobis exhibuit, quam prædeceſſores ejus noſtris conſueverant Anteceſſoribus exhibere. Actu Alexandri: *Decantata itaque Miſſa, idem,* Fredericus, *dexteram Pontificis apprehendit, & extra Eccleſiam uſque ad album caballum conduxit ipſum, & Streguam fortiter tenuit. Cum autem frænum acciperet, & Stratoris officium vellet adimplere, Pontifex, quia iter ad mare minus videbatur prolixum, pro facto habuit, quod affectuoſe voluit adimplere.* Eadem prorſus obſervantia paulo ante eumdem Pontificem Tociaci ſupra Ligerim exceperant Ludovicus VII. Franciæ, & Henricus Angliæ Reges, *uſi officio Stratoris, pedites dextra lævaque frænum equi ipſius tenentes*, ut auctor eſt Robertus de Monte An. MCLXII. Ex his igitur evidenter colligitur Cinnamum hoc loco Fredericum, tacito licet nomine, carpere & ſugillare, ut qui pronuper, ſuaque & Manuelis tempeſtate Romano Pontifici iſtiuſmodi præſtiterat obſequium. Nec mirum ægre tuliſſe Græcos Schiſmaticos, tantam Romanis Antiſtitibus exhiberi reverentiam, a
Edit. Pariſ. pag. 473. quibus deſciverant; quod in iis expoſtulant non ſemel noſtræ ætatis Hæretici, atque inprimis Simon Schardius lib. de Fide & Obſervantia Romanorum Pontificum in Imperatores, ubi de Frederici in Adrianum obſequiis, *An Christo*, inquit, *Hieroſolyma in die Palmarum ingredienti Herodes atque Pilatus ſic etiam miniſtravere? An Petrum Romam venientem ita Nero ſuus excepit?* Sed canes Lunam oblatrent, & invidiæ ac malevolentiæ ſuæ aculeos in Romanam & Apoſtolicam Sedem contorqueant Hæretici, dummodo ei ſuus ſtet honos, & quæ debetur a Chriſtianis Principibus reverentia & veneratio, deinceps, ut olim, præbeatur:

—— Sed fruſtra agitur vox irrita ventis,
Et peragit curſus ſurda Diana ſuos.

Hanc certe præſtitit poſt Fredericum Otho IV. Imperator, ut auctor eſt Arnoldus Lubecenſis lib. 7. c. 21. ubi deſcribens ejuſdem Auguſti Coronationem, *Finito*, inquit, *officio Dominus Papa Imperatorem devote vocat ad convivium: quem Dominus Imperator precibus inſtantiſſime obtinet venire ſecum. Cum igitur ventum fuiſſet ad equos, Imperator non immemor Apoſtolicæ reverentiæ, quæ exhibenda eſt ipſorum Vicario fideli & Reverendo Papæ Innocentio III. ſtrepam ipſius devote apprehendit, ſicque ad locum convivii venitur.* Denique ea præſtitiſſe officia Carolum IV. Imperatorem Urbano IV. Papæ teſtatur Auctor vitæ ejuſdem Urbani. Nam cum Pontificem verſus Romam præceſſiſſet Carolus, *ipſum poſt ſequentem expectavit in introitu urbis, ibi ſcilicet in porta quæ eſt juxta Caſtrum Sancti Angeli, de ſuo equo deſcendens, Stratoris vicem geſſit, ac uſque ad Baſilicam B. Petri pedeſter equi Papæ frænum tenens, ipſum deſtravit, ac demum uſque ad altare deduxit.* Denique Scriptor Anonymus vitæ Manfredi Regis Siciliæ ab Ughello editus, tradit eumdem Manfredum, qui tum Princeps Tarentinus, nec dum Rex erat, cum Innocentius IV. Papa Regnum Neapolitanum ex pacto ingreſſus eſſet, *ad majorem ſui devotionem ad Sacroſanctam Eccleſiam oſtendendam, Summo Pontifici obviam proceſſiſſe uſque ad Ceperanum, & Papa Regnum intrante, Stratoris et officium exhibentem frænum tenuiſſe, quouſque ad pontem Gariglíani tranſiret.* Cum hæc igitur Auguſtorum Occidentalium, atque adeo cæterorum Principum Chriſtianorum, in Chriſti Vicarios obſequia in minime controverſum abierint deinceps morem, ea tamquam uſu prorſus recepta & debita, in jus Saxonicum, & Ceremoniale Romanum relata ſunt. Speculum Saxon. lib. 1. art. 1. *Duorum gladiorum poteſtatem, ſpiritualem ſcilicet & ſecularem, ad defendendum ſuum populum Chriſtus in ſua approbavit Eccleſia, ex quibus Apoſtolicum ſpiritualem, & Romanum Imperatorem ſecularem habere nemo ambigit. Ob quorum figurationem, Apoſtolico ſuper equum candidum equitare conſtitutum eſt, & in aſcenſu ejus a Principe ſella, ne decidat, tenebitur. In quo ſignificatur, ut qui inobedientes Apoſtolico exiſterent, a Principe ad obediendum, & e contra, cum neceſſitas hoc exegerit, dummodo exercitus fuerit, compellantur.* Ceremoniale Romanum lib. 1. Sect. 5. ubi de proceſſione Pontificis & Cæſaris per urbem: *Cum ad finem graduum pervenerit,* Imperator, *traditis Sceptro & Pomo uni ex ſuis, prævenit ad equum Pontificis, & in honorem Salvatoris Jeſu Chriſti, cujus vices Pontifex in terris gerit, tenet ſtapham, quoad Pontifex equum aſcenderit, & deinde arrepto equi fræno, per aliquot paſſus ducit equum Pontificis.* Neque hæc dumtaxat a Principibus Chriſtianis obſequia Summis Pontificibus, ſed & ipſis Epiſcopis & Archiepiſcopis leguntur delata. Tradit quippe noſter Cinnamus Renaldum Principem Antiochenum, ejuſdem urbis Patriarcham, quem peſſime & contra Sacerdotii dignitatem habuerat, poſtmodum eidem reconciliatum, equo vectum per mediam civitatem duxiſſe, ipſumque peditem comitatum eſſe, ſellæ lorum manu tenentem. Apud Radulfum de Diceto A. MCLXX. cum Henricus Anglorum Rex, & Sanctus Thom. Cantuarienſis Archiepiſcopus apud Fractam vallem de pace tractaturi conveniſſent, *biſque deſcendiſſent, & bis aſcendiſſent, bis ſtapham Rex tenuit Archiepiſcopo.* Sed & pag. 474. Michael Palæologus, poſtmodum Imperator, apud Pachymerem lib. 1. c. 26. cum Imperii adminiſtrationem accepiſſet, ut adventare Patriarcham cum electis ex Clero percepit, ἀπὸ τῆς ἄλλων αὐτοὺς ὑπαντᾷ μακρόθεν, τιμὴν τὴν μεγίστην ἀπονέμων τῷ Πατριάρχῃ, καὶ παντὶ τῷ ἱερῷ πληρώματι, πεζῇ τε βαδίζων καὶ τὰς τοῦ ἵππου τοῦ ἱερέως χαλινοὺς κατέχων, ἕως καὶ αὐτὸν ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων προσγένηται καθιδρύειν. Hoc itaque facto Imperatores, cæterique Principes, Eccleſiæ & Chriſti Vicariorum ſeſe profitebantur Clientes ac vaſſallos. *Strepam* enim *tenere* fuiſſe olim peculiare vaſſallorum munus docet Jus Feudale Saxonum c. 32. §. 2. *Qua die vaſſallus Domino ſtrepam tenuerit in aſcenſu, vel in deſcenſu equi, —— in ipſa die non tenetur coram Domino juri aſtare feudali.* Atque inde colligere eſt cur cum Joannes Comnenus Imperator Antiochiam ingreſſus eſt, *Dominus Princeps,* Raimundus Antiochenus, *Dominuſque Comes,* Tripolitanus, *Stratoris officium executi ſint,* ut eſt apud Willelmum Tyrium lib. 15. c. 3. cum paulo ante idem Princeps *fidelitatem ſuam Domino Imperatori manualiter exhibuiſſet,* uti tradit idem Scriptor lib. 15. c. ult. Fuit igitur Stratorum officium *ſtrepam tenere*, cum Dominus equum inſcenderet, priuſquam vero ſteparum aut ſtapedum invaluiſſet uſus, equum inſcenſuros manu erigere & allevare, ut Spartianus in Caracalla ſatis indicat. Inde ſtratores ἀναβολεῖς dicuntur veteri Scriptori apud Svidam, quam vocem poſtea ipſis ſtapedibus adſcripſerunt, uti pridem obſervatum a viris doctis. *Scanſores* vocat Gloſſarium Latinogr. *Scanſor,* κατασπαστός. Nam & eorum erat equos ſternere, unde *Stratores* appellati: Gloſſarium Græcolat. Στράτωρ, *Strator*: & *Compoſitores ſellæ Regiæ*, apud Papiam: ὑπηρέται τῶν βασιλικῶν καθωπλισμένων ἵππων, οὓς δὴ Στράτορας, καλεῖν ἡ τάξις οἶδεν, ut ait Auctor vitæ S. Theophanis Conf. N. 9. qui etſi Stratorum ἀξίωμα Βασιλικὸν, non tamen τῶν ἐν τέλει, fuiſſe ſcribit: ſtramenta vero ipſa, *Straturæ* apud Fredegarium Scholaſticum c. 38. vocantur, *Stratoria* in vita S. Benedicti Abbatis Anianæ c. 6. N. 28. Eorum præterea munus erat equos Imperatorii ſtabuli curare, & eos inſpicere & probare qui Imperatori offerebantur, ut auctor eſt Ammianus lib. 29. & colligitur ex Leg. 7. Cod. de Stratoribus: eoque ipſo erant ſub diſpoſitione Tribuni Stabuli, ut ſcribit idem Ammianus lib. 30. qui quidem Tribunus idem qui poſtmodum Comes Stabuli dictus eſt. Denique ſi Domini aut Principes equitarent, iis ſemper aderant Stratores pedites, ne eorum opera illi indigerent. Ordo Romanus de Summo Pontifice equitante: *Stratores autem laici a dextris & ſiniſtris equi ambulant, ne alicubi titubet.* Stratoribus præerat *Domeſticus Stratorum*, de qua dignitate Theophanes pag. 325. qui poſtmodum Πρωτοστράτωρ appellatus: Scylitzes in Theophilo de Baſilio, ἱπποκόμων ὁ πρῶτος γενόμενος, Πρωτοστράτορα τοῦτον φασὶ, Conſtantinus

Porph.

Porph. in eodem Baſilio cap. 7. Πρωτοστράτορα αὐτοῦ πεποίηκεν ὁ Θεόφιλος. Ita Paulo Diacono lib. 22. Hiſtor. Miſcellæ Theophylactus dicitur *primus Imperialium Stratorum*, qui Theophani pag. 369. Βασιλικὸς Πρωτοστράτωρ. Illius muneri equorum Stabuli Imperatorii cura incumbebat, ut habet Cinnamus lib. 3. ἐν ταῖς Βασιλικαῖς πλείονα ἱπποκομίαν ἐφεστὼς ἦν, Πρωτοστράτορα ταῦτα καλοῦσι Ῥωμαῖοι τὸ λειτούργημα. Zonaras pag. 132. τοῖς οἰκείοις ἱπποκόμοις ἐπέστησε· Πρωτοστράτορα τοῦτον οἶδεν ὀνομάζειν ἡ διάλεκτος ἡ κοινή. Hinc *Stratorium*, *Stabulum jumentorum* interpretatur Joannes de Janua, quod ſtabulis præeſ- Edit. Pariſ. pag. 475. ſent Stratores. Itaque ſiquando Imperator peregre profecturus erat, equum a Comite equorum adductum, fræno prehendens, ducebat ad quartam vel quintam Palatii partem, ut eſt apud Codinum de Offic. cap. 5. N. 5. & Nicetam in Alexio lib. 1. N. 2. Præterea abſente Magno Domeſtico geſtabat Imperatoris enſem, ut auctor eſt eodem loco Codinus, quo munere potiſſimum fungitur apud nos Magnus Scutifer, *Le Grand Eſcuyer de France*, penes quem Stabuli & equorum Regis cura eſt: huic enim enſis Regius commendatur, ſi forte *Comes Stabuli* abſit, penes quem eſſe de jure debet, ut qui militari rei præeſt, quemadmodum apud Græcos Magnus Domeſticus. Vide Ignatium Diaconum in vita S. Nicephori Patriar. CP. N. 61. Sed & Protoſtratoris munus militare fuit: nam ut auctor eſt idem Codinus eodem cap. N. 15. erat ἐδορυφόρει τῶν κουρσευόντων, id eſt, præerat iis qui excurſiones faciebant, eoſque defendebat & tuebatur. Sed errat quod Protoſtratorem dictum putet, ὡς τὸ προηγεῖσθαι παντὸς αὐτὸν τοῦ στρατοῦ. Protoſtrator enim appellatur, quod Stratoribus militaribus præfectus eſſet: unde Nicetas in Balduino Mareſcalli apud nos dignitatem, qua Gothofredum Villhardninum donatum fuiſſe ait, Protoſtratoricæ apud Græcos æquiparat: dicebantur enim Stratores in exercitibus, qui Caſtra præibant, ut loca accommodatiora ad exercitum traducendum facerent, & poſticum Prætorii in Caſtris Imperatoris, ſeu Prætoris, tuebantur, ut docent Hyginus in Gromatico, non uno loco, & veteres Inſcriptiones apud Gruterum. Mareſcallorum etiam idem munus fuit, ut eſt in Fleta lib. 2. cap. 4. ubi de Officio Mareſcalli; *Exercitu evigilato cum foratoribus vexillo explicato ſingulis diebus ibit in protectionem*; id eſt, defenſor eſt τῶν κουρσευόντων. Certe conſtat Stratores id muneris in militia obiiſſe, quod domi circa Præfectos Prætorio, Proconſules, Præſides, aliosve Magiſtratus, quorum opera ii in mandatis perferendis aut peragendis utebantur. Horum numerus adeo magnus fuit, ut ſcholas conficerent, de quibus agitur in L. 1. C. de Offic. Præf. Præt. Afric. & in Chronico Caſin. l. 4. c. 39. Neque vero ii diverſi fuere nominis etymo a cæteris *Stratoribus*, ſeu *Scanſoribus*, quidquid dicat Jacobus Gothofredus ad *L. unic. C. Th. de Strator.* qui cenſet Stratores militares, & eos qui in officio Magiſtratuum erant, ſic appellatos, quod viam ſternerent Imperatoribus, Magiſtratibus domi militiæque, ſeu foras procedentibus. Nam cum Stratores, ſeu ἀναβολεῖς, in curandis Dominorum equis, in iis adducendis, & in allevandis Dominis in equos operam ſuam locarent, iiſque equitantibus perpetuo adeſſent, factum poſtea ut qui perinde Magiſtratibus, tum civilibus, tum militaribus, aderant, quo eorum juſſa peragerent, *Stratores* etiam appellarentur. Unde non deſunt qui eoſdem eſſe cum Mandatoribus putant, qui juſſa Officiorum exequebantur, eorumque mandata expedite deferebant. Ita Phocas, qui Strator Priſci Patricii fuiſſe dicitur ab Adrevaldo lib. 1. de Mirac. S. Bened. c. 10. Aimoino lib. 4. cap. 3. & aliis, ἐντολικαρίου munus obiiſſe narratur a Theophane, id eſt, *Mandatoris*. Nam Μανδάτορες dicuntur in Gloſſ. Baſilic. & in Lexico Cyrilli, οἱ τὰ μανδᾶτα ἀπὸ τῶν ἀρχόντων πρὸς τοὺς στρατιώτας ὀξέως διακομίζοντες, quæ totidem verbis habentur apud Leonem in Tactic. c. 4. §. 16. Gloſſ. Græco-Lat. Ἐνταλμάτωρ, *Mandator*. Ipſa vero mandata ἐντάλματα dicta apud Luithprandum in Legat. ſic enim legendum, pro ἐντόλιμα, quod non advertit Meurſius; *Entelmæ*, vocabulo mixolatinogræco, in veteri Charta Longobardica apud Ughellum in Archiepiſc. Benevent. N. 44. Tom. 8. Ital. Sacræ; & in Regeſto Petri Diaconi Caſin. apud Angelum a Nuce, *Entilmata* apud Leon. Oſtienſ. lib. 1. cap. 51. Idem denique munus pag. 476. obibant quod *Statores*, ſic dicti quod ſtarent ad juſſa parati, παραμένοντες στρατιῶται, in Gloſſis Baſilic. Unde Cujacius Stratores cum Statoribus confundit, quod improbat Salmaſius ad Vulcatium Gallicanum. Statorum etiam meminit Monachus Sangallenſis l. 2. c. 15. Stratorum vero militarium Otho Friſingenſis l. 2. de Geſt. Frider. c. 18. *Nec prætereundum erit de cujuſdam præruptæ audaciæ Stratoris virtute, qui dum tædio longæ obſidionis affectus, cæteris aſſiliendi arcem exemplum dare vellet, gladio tantum & clypeo, parvaque, ut id genus hominum ſolet, ſecuri, quæ ſellæ ab eis alligatæ portantur, aggerem -- aggreditur.* Ab illo hauſit Guntherus lib. 2. Ligur.

Strator erat de plebe quidem, atque nomine multum
Vulgato, modica in Caſtris mercede merebat.

Atque adeo *de plebe*, ut cum Fridericus ob præclare geſta Militari cingulo cohoneſtandum decreviſſet, ille ſe *plebejum eſſe dixerit, in eodemque ordine velle remanere*. Stratorum militarium mentio eſt in Synopſi Baſilic. lib. 6. Ecl. 32. & apud Leonem in Tact. c. 14. §. 18. qui igitur Stratoribus militaribus præerat, dictus eſt *Protoſtrator*, noſtris *Mareſcallus*. Nam Mareſcallorum eſt exercitui locum idoneum & caſtris providere. Ita *Stratorem*, qui aliis eſt *Mareſcallus*, appellat Ordericus Vitalis l. 11. pag. 823. *Robertum autem de Monteforti honorifice ſuſcepit, & -- quia Strator Normannici exercitus hæreditario jure fuerat, inter præcipuos ſublimavit*: qua voce Mareſcalli hæreditarii Normanniæ dignitatem innuit. Recenſentur porro *Stratores* inter Francorum noſtrorum Officia, ſeu Officiales, uti vulgo vocantur, in Lege Salica Tit. 11. §. 6. Habebant etiam Reges Longobardi ſuos Stratores, ut auctor eſt Erchembertus in Hiſt. Langob. c. 15. & Paul. Warnefridus l. 2. c. 9. 27. l. 6. c. 6. Reges item Anglici, ut eſt apud Simeonem Dunelm. & Bromptonum An. MLII. Sed de Stratoribus copioſe egerunt Salmaſius & Jacobus Gothofredus locis laudatis.

Ἀλλ' αὐτὸ τοῦθ' ἔχει) Non Græcorum dumtaxat de Pag. 100. arrepta a Summis Pontificibus in Imperatores Occidentis auctoritate fuit querela: nam paſſim illius ævi Scriptores Germanici, qui ſuis favebant Auguſtis, hanc inſtituunt: præſertim vero Gervaſius Tilleberienſis Mareſcallus Regni Arelatenſis, in eo opere quod inſcripſit, *Otia Imperialia*, & Othoni IV. Imperatori dicavit. Sic autem ille in Præfat. ad eumdem Othonem: *Conſtantini geſta ſi memoramus, collata legitur poteſtas in partes Occidentales tantum Silveſtro, Orientalis regio facta eſt caput Imperii: licetque a Vicario Chriſti Petro Imperator ejuſque Succeſſoribus Jus Regis in Occidente conſtituiſſet, diademate ceſſo, non tamen Imperii nomen, vel Imperium ipſum tranſire voluit Imperator in Silveſtrum, quod ſibi ac Succeſſoribus ſuis conſervavit intactum, ſola ſede mutata, non dignitate. Unde primus Carolus Magnus a Græcorum ditione legitur receſſiſſe, monitu Gregorii junioris Papæ, ut infra cap. de Imperio. Quis ergo major intervenit, qui dat, aut qui accipit? Profecto qui dat auctor eſt honoris quem dat, non qui accipit. Deus auctor Imperii, & Imperator auctor Papalis triumphi: Pontifex animarum caput eſt poſt Chriſtum, Imperator corporum Dominus poſt Deum. Quinimo per Deum, a quo jus Regis eſt inſtitutum*, &c. Idem Deciſione, ſeu parte illius libri ſecunda: *Anno igitur Domini* DCCCI. *cum apud Græcos nomen Imperatoris vacaret, & fœminis ceſſiſſet imperandi dominatio, Carolus Romæ moram faciens, accepit a Leone PP. & univerſo Populo Romano Decretum, ut Carolus nomen Imperatoris indueret & Auguſti, eo quod Imperatores in Romana Urbe ſedem pridem habuiſſent, qui & Auguſti vocabantur. In propria Chriſti Nativitatis Solennitate Carolus cum conſecratione nomen Auguſti, Imperiumque a Papa Leone ſuſcepit. En hoc igitur tempore Gre-*

corum Imperio apud Occidentem evaneſcente, nomen
Edit. Pariſ. pag. 477. *rediit Imperatoris ad quaſdam partes Occidentis, ex quo quædam Romani Imperii facta eſt confuſio, dum duobus nomen unum tenentibus, diviſio minuit poteſtatem: & ſicut a ſolo Deo Græcorum pendet Imperium, ita a Sede, Romana Occidentis aſſerit pendere Imperium. Ecce tamen nova & inuſitata commutatione factis, ut Papa ſolus inſignia ferat Imperialia, & Imperator Romanus nomen Imperiale teneat ſub vulgaribus aliorum Regum inſignibus. Papa Dominum Urbis, at Imperialis Sedis, ſe monſtrat, & Imperator ſub nomine Dominationis* PAPÆ MINISTER *dicitur, & in temporalibus Apoſtolorum executor: hic ille Vicarius Chriſti, & Apoſtolorum Succeſſor vocatur. Ecce quam infelix Urbis permutatio, quæ ſub unitate, ut dicit Papa, domini, duobus ſervire dicatur, uni ex Corona, alteri ex potentia. Verum in hoc antiquæ nobilitatis recordatur efferitatem, quod utriuſque Domini Roma utrumque Dominum nominat, cum pro ſuæ voluntatis arbitrio ipſa utrique dominetur, utrique moleſta, utrique cervicoſa, neutrum fugit, & utrumque parvi pendit. Apud Principes Alemanniæ Imperatoris eſt Electio, apud Papam Electi Confirmatio & Conſecratio, & nova diſcretione Imperator nominatur ut Dominus, conſecratur ut non Dominus: nempe Imperialia non accipit inſignia, quæ ſibi ſoli Papa collata conſervat, & ad Altare modicum in dextro latere Baſilicæ Sancti Petri conſecratur a ſolo Papa, cum e diverſo Papa Imperatoris inſignia teneat, & ad Altare tantum Sancti Petri inunctionem ſuſcipiat. Sane Conſtantinopolitanus Imperator, ſede mutata, non dignitate, ſuo jure non Papali beneficio, Imperialia geſtat Inſignia; & velut profuſæ largitionis donator, donatarium ſuum Summum Pontificem non evocat in adjutorium, domi habens ſuæ dignitatis plenitudinem. Verum de hoc querelam facere poteſt adverſus beneficiatum, quod cum ex Conſtantini beneficio immenſam receperit cum ſingulari honore donationem, Principi ſoli debitam non debuit uſurpare, ut alii conferret, Auguſti appellationem. Et niſi os viderer in Cælum ponere, conſtanter dicerem, aut Imperium Romam non poſſe cujuſvis Imperatoris largitione exuere, aut ſi potuit vis Imperii in Pontificem mutare, non potuit in donatoris præjudicium donatarius Auguſti nomen, quod ipſe non habuit, alii conferre. Porro quieſcente contentione, tute videtur Deus, o Princeps ſacratiſſime, veteris Imperialis dignitatis plenitudinem conflaſſe, dum ex genere oriundus Imperiali, duplicis electionis & Papalis confirmationis ſtolam meruiſti, dignoque Dei judicio reſtitutus in Regnum, ſub ejus acquiſitione pugnando diu vacillaveras, & hoſtem, ſine tuo conſilio, en alieno dolo, proſtratum vidiſti, & ad antiquæ celſitudinis reintegrationem Monarchiam Conſtantinopolitani vindicabis, vita comite, Imperii, quod ex propinquitate tuæ debetur Auguſtæ. Precor itaque, Chriſtianiſſime Imperator, ut cum tuo Conſecratore nullam habeas controverſiam, ſed velut boni patris prudens filius, converte gladium ad gentes quæ te non noverunt, & ſicut ex Sanctiſſimi Innocentii PP. III. duplici gratia ultimum Imperatoris nomen obtinuiſti, ſic per bonam innocentiam tuam, & ejus gratiam, Imperium novum & a Deo ſub Conſtantino firmatum obtineas, & gaudium tuum impleatur, dum nihil erit, quod tibi deeſſe poſſit ad gloriam Imperialem, hinc nomine tibi Auguſtali dato, illinc inſignibus Imperialibus, quæ non habes, obventuris, & utrobique donationis augmento creſcente.* Huc etiam ſpectant, quæ habet idem Tilleberienſis, alio loco: *Carolus autem pro Republica pugnans nomen in ultimis ſuæ vitæ terminis aſſumpſit Imperii, ut qui Romani defenſor erat Imperii, quinimo Cæleſtis Regni patronus, pro tantis meritis, & inter homines Auguſti nomen acciperet, & inter cæleſtes aulicos Miles Chriſti fortiſſimus prædicaretur. Extunc ergo apud Latinos eſt terminata Græcorum potentia, Romaque accepit nomen amiſſum, non dominium. Modico tamen contenta termino, non Caput Orbis, ut aſſolet, ſed umbra vetuſti capitis dici poteſt, quæ ſic ab omni potentia evacuatur, quod quæ fræna totius Orbis tenuerat, nunc ſua muralia cohi-*
pag. 478. *bere non ſufficit, nullique plus infeſta, quam ſuo Imperatori, dum duos habere Dominos contendit, inter Pontificium poſita & Imperium, alterum excludit, alterum contemnit. Quid plura? Hoc efficaciſſimum excidii Romani fuit argumentum, quod de Imperio mutatur in Pontificium. Sic enim Regnum Judæorum a Deo firmatum ſub Regibus, lapſus ſui vaticinium habuit, ſtatim ut tranſiit ad Pontifices; ſic Roma, cum exuit Principem, cineres ſuos reſpuere juſſa eſt: dum enim non habet juſtitiam vaſtitas, & inſtantia indicatur morientis.* Hæc licet prolixiora, quia hic egregius Scriptor, qui aſſervatur in Bibliotheca Thuana, necdum eſt editus, hoc loco inſerere operæpretium viſum eſt.

Βίβλοι) Vide Not. ad Alexiadis pag. 228.

Τῷ ἰδαφίῳ) Quid ſi γραφίῳ? Græcis & Latinis Scriptoribus *Graphium*, & γραφεῖον dicitur ſtylus ferreus ab una parte acutus, qua exarabantur in cera litteræ: ab altera parte planus, qua inducebatur quod perperam erat exaratum, & rurſus complanabatur. Sympholius in Ænigmate, cujus lemma eſt *Graphius*: *De ſummo planus, ſed non ego planus in imo.*

Κοδωίρου δίκην) Vide Diogen. Centur. 4. N. 72. & Mich. Apoſtol. Cent. 9. N. 29.

Πηγαῖτζι) Forte Urbs quæ *Poſega* dicitur, Epi- Pag. 101.
ſcopatu inſignis, in Sclavonia Saviana.

Ἀδελφιδοῦς Στεφάνου) An Uladiſlai Regis filius? Pag. 102.
Certe de Uladiſlai Stephani fratris connubio ſilent Scriptores. Sed nec ſimile videtur vero, filium Uladiſlai, cujus nuptias, ſi quas iniit, poſt Stephani fratris cum Maria Comnena connubium factas conſtat, ipſum Stephanum vultu & ore adeo expreſſiſſe, qui ætate multo inferior erat. Malim igitur per ἀδελφιδοῦν, quempiam alium e ſtirpe Regia Stephani Senioris conſanguineum intellexiſſe Cinnamum, quiſquis ille fuerit.

Μιχαὴλ Γαβρᾶς) Nicetas lib. 4. N. 3. Vide Stemma Comnen.

Προκοπίου τοῦ Μάρτυρος) An Procopii Martyris, Pag. 103.
cujus feſtum agunt Græci ac Latini 8. Id. Julii? At cum is ſub Diocletiano Cæſareæ in Palæſtina martyrium pertulerit, quando illius corpus Naiſſam translatum inde fuerit, nemo, opinor, tradidit. Ædis Divo iſti dicatæ in Peloponneſo, ut videtur, meminit Auctor Vitæ S. *Lucæ* junioris cap. 5. N. 37. Extitit alia præterea Ædes D. Procopij Conſtantinopoli, quam renovavit Zeno Iſaurus, ut eſt in Chronico Alexandrino, ac deinde Antonina Beliſſarii uxor, apud Scriptorem Chronici CPol. Agit etiam de hocce Templo Suidas.

Τοῦ Μάρτυρος Δημητρίου ναὸς) Quod hic habetur Templum D. Demetrii, videtur illud eſſe, a quo oppidum D. Demetrii ad Savum amnem ſitum nomen accepit, hodie *S. Demeter* dictum, haud procul ab antiquo Sirmio. Quod vero Templum illud in Sirmio extare ait Cinnamus, id accipiendum puto pro Sirmienſi agro: Nam Σίρμιον non ſemel ita dicitur eidem Scriptori. Oppidi vero S. Demetrii meminit Bonfinius Dec. 5. lib. 4. extremo.

Ἀδελφοῦ Στεφάνου) Jam modo percipimus quis fuerit Stephanus, cujus filius fuiſſe dicitur Livo, ſeu Leo, primus Armeniæ Rex, in Bulla Aurea, ſeu Diplomate Anni MCCX. quod Manoſci in Provincia apud Hieroſolymitanos Equites aſſervatur, in quo, *Leo filius Domini Stephani bonæ memoriæ Dei & imperii Romani gratia Rex Armeniæ* dicitur. Hinc etiam patet Leonis ipſius Milonem, qui Toroſo fratri in Armeniæ Principatum ſucceſſit, avunculum recte appellari ab Innocentio III. PP. lib. 2. Epiſt. pag. 536. Proindeque a Scriptorum pleriſque, Vincentio Bellovacenſi, Sanuto, Hovedeno, Bromptono, atque adeo accurato alias Familiarum Ultramarinarum Scriptore, Rupini Fratrem fuiſſe pag. 479.
Leonem perperam referri. Nec obſtat quod Leo Rupinum, Rupini ex filia nepotem, paſſim nepotem ſimpliciter vocat. Quippe vocem hanc pro conſanguinei filio crebrius uſurpari apud Auctores conſtat, qua etiamnum Armorici noſtri eadem notione paſſim utuntur. De Andronico Euphorbeno, conſulendum Stemma Comnenicum.

Τῷ Ῥωμαίων Αὐτοκράτορι) Vetus eſt & decantata illa quæſtio & controverſia, Romanorumne Imperatorum fuerit Summos Pontifices Romæ creare, vel certe an ii abſque Imperatorum eligerentur conſenſu, de qua multa viri docti hactenus, atque inprimis Jacobus Pamelius ad Epiſt. 52. S. Cypriani, Angelus a Nuce ad Leon. Oſt. lib. 3. cap. 21. 30. Bellarminus, Baronius, & alii erudite & copioſe differuerunt.

Ὅτι μὴ Βασιλεὺς) Et ſane ſtante graviſſimo illo quod Eccleſiam divexavit diu Schiſmate, Manuel magnum inde ſibi volens comparare emolumentum, Alexandrum III. PP. variis officiis ſibi conciliare ſtuduit, quo ſibi ſoli Imperatorium titulum aſſereret, promiſſo etiam non modico auxilio, & duarum Eccleſiarum propoſita unione: quod olim avus Manuelis Alexius a Paſchali II. PP. obtinere etiam annixus fuerat, cum ab Henrico V. Imperatore preſſius ille urgeretur, ut auctor eſt Petrus Diac. lib. 4. Chron. Caſ. cap. 46. Acta Alexandri A. MCLXVI. *Per idem tempus Emanuel magnus & excelſus Conſtantinopoleos Imperator, ſciens moleſtias & gravamina quæ prædictus Fredericus venerando Epiſcopo Alexandro contra Deum & omnem juſtitiam minabatur inferre, miſit ad Urbem Romam Jordanum Imperii ſui Sebaſtum, filiumque Roberti Capuani Principis, ad ſubventionem & ſervitium ejuſdem Pontificis. Veniens autem idem Sebaſtus, humiliter ſe inclinavit eidem Pontifici, & oblatis ad pedes ejus magnis & pretioſis muneribus, omnia quæ habebat in mandatis diligenter expoſuit. Et inter cætera unum continebatur*, &c. *Aſſeruit enim quod idem Imperator Eccleſiam ſuam unire volebat*, &c. *Nihilominus petebat, ut quia occaſio juſta, & tempus opportunum & acceptabile ſe obtulerat, Romani corona Imperii a Sede Apoſtolica redderetur, quoniam non ad Frederici Alemanni, ſed ad jus ſuum aſſereret pertinere. Ad quod opus faciendum, tantas auri argentique opes & fortium virorum potentiam ſe largiturum firmiter ſpondebat, quod non ſolum Romam, ſed etiam totam Italiam ad Eccleſiæ ſervitium, & reſtituendam ſibi Eccleſiæ coronam, abſque dubio ſufficere poterat. Quod verbum licet nimis difficile videretur ei, & multa deliberatione opus habere, utile tamen viſum eſt, ut paulliſper habito cum fratribus ſuis conſilio, Epiſcopum Oſtienſem, & Cardinalem SS. Joannis & Pauli pro cauſa ipſa tractanda e latere ſuo cum prædicto Sebaſto ad ejuſdem Imperatoris præſentiam deſtinaret.* Id etiam poſtea tentavit Manuel A. MCLXX. ut ex Actis ejuſdem Pontificis colligitur apud Baronium. Vide infra pag. 118. 119.

Pag. 105. *Ἱερόσθλαβον*) Hieroslaum Uladimeri in Galitzæ Principatu ſucceſſorem. Vide ſupra pag. 51. Excepit ille Andronicum Comnenum e carcere Manuelis profugum. Eadem fere quæ Cinnamus habet de Andronici fuga Nicetas lib. 4. N. 1.

Pag. 125. *Πρὸς Παππία*) Pappiæ, ſeu Papiæ Officium erat Palatii cuſtodia ſub Curopalata ſcilicet, cujus præcipua erat illius cura, at ex Conſtantino Manaſſe diſcere eſt:

Πρὸς τὸν οἴκων φύλακα ὃς ἐν τοῖς ἀνακτόροις.
Παππίαν λέγομεν αὐτὸς κατὰ Ῥωμαίων γλῶτταν.

Unde apud Cedrenum, *Παππίας τοῦ Παλατίου*, in Leone Copronymi F. & Leonem Grammaticum in Leone Armenio, & Michaele Theophili F. pag.
Edit. Pariſ. pag. 480. 447. 469. *Cuſtos Palatii, Papias, & Oſtiarius, in* 8. *Synodo Act.* 5. nuncupatur. Proindeque non modo habitabat in ipſo Palatio, uti obſervare eſt ex Scylitze in Michaele Rhangabe pag. 492. & 495. ſed & penes Papiam reorum, qui in Palatii carceribus detinebantur, cura præſertim erat, quod hoc loco plus ſatis innuit Cinnamus, ut & Zonaras in Michaele Balbo. Fuit ſane ſimile *Gavarretorum* Officium in aula Regum Siciliæ ſub Normannis, penes quos, non cura dumtaxat & cuſtodia Palatii ſub Caſtellano incumbebat, ſed & eos, qui per diverſos Palatii carceres tenebantur incluſi, frequenter inſpicere, eorumque ſtatum mitius, aſperiuſve, prout ei viſum erat, commutare, & prout vellet cuſtodes ſingulis deſignare carceribus, ut auctor eſt Hugo Falcandus. Gavarretorum meminit etiam Richardus de S. Germano MCCLXII. De Magni Papiæ Officio plura habet Meurſius, cujus dignitatis, quam ſimili, quæ fuit olim in Regum noſtrorum Palatio, comparare eſt, quamque etiamnum *Concierge du Palais* vocant, mentio eſt præterea apud Pachymerem lib. 5. cap. 5. Cantacuzenum lib. 1. cap. 26. 52. lib. 2. cap. 22. 27. & Nicephorum Gregoram lib. 8.

Παρὰ Πρεμισθλάβου) Varios Ruſſiæ, ſeu Moſcoviæ, quam Tauroſcytharum regionem vocat, Principes recenſet Cinnamus, atque in his Uladimerum & Jaroslaum Galitzæ, quæ Provincia eſt Ruſſiæ minoris, Toparchas: præterea Primislaum qui cum uxore & liberis ad Manuelem tranſiit, a quo regione ad Iſtrum ſita donatus eſt. Atque hi quidem omnes Jaroslai, qui ſolus Ruſſiæ Principatum obtinuit, filii videntur fuiſſe, aut ex filiis nepotes, qui ditionibus ſuis non contenti, dum alii alios invadunt, mutuis ſeſe confecere vulneribus.

Κιάμα) Forte *Κιαβία*, aut *Κιάβα*, KioWia, Ruſſiæ olim Metropolis, ad Boryſthenem, *Κιοάβα* dicta Conſtantino de Adm. Imp. cap. 9. cujus amplitudo deſcribitur & prædicatur a Ditmaro lib. 7. extremo, Adamo Bremenſi cap. 66. Mathia Michovienſi lib. 2. cap. 18. Alex. Gagnino, & al. Perperam *Chios*, pro *Chiof*, dici in vita S. Mariani Abbat. Ratiſpon. capit. 4. obſervat Bolandus 9. Febr. Pag. 107.

Ἐρρίκος) Henricus Auſtriæ Dux. Vide infra ad pag. 152.

Βαλδουίνου) Extincto Balduino III. Regi Hieroſolymitano ſucceſſit ejus frater Amalricus Comes Joppenſis: qui diremptis Apoſtolicæ Sedis auctoritate cum Agnete, Joſcelini Edeſſani Comitis filia, nuptiis, Mariam Comnenam, Joannis Comneni Protoſebaſti filiam, Andronici Sebaſtocratoris, Manuelis fratris, neptem duxit circa A. MCLXVII. uti narrant Tyrius lib. 20. cap. 1. & 24. Robertus de Monte hoc A.

Περὶ Ἀντιοχείας) Boemundo III. adhuc impubere, & Renaldo Principe a Saracenis capto, Antiocheni Balduinum III. in Urbis & Principatus Defenſorem aſſumpſerant, contra invaleſcentes Saracenos, viribus noſtrorum tot cladibus acciſis.

Ζάγμιτρ) Vide Nicetam lib. 4. N. 3. Pag. 108.

Σκευαστῷ πυρὶ) Igni Græco, qui noſtris, *feu d'artifice* dicitur, *ἐσκευασμένον πῦρ* Leoni in Tact. cap. 19. N. 6.

Δηλητήριον) Veneno interiiſſe Stephanum Seniorem ſcribit etiam Nicetas, Thwroczius in oppido Zemlen obiiſſe tradit A. Dom. MCLXXIII. Id. Apr. Fer. 5. & Albæ ſepultum.

Στοβοῦντα κονίαις) Pulverem diſpergere forte pertinuit ad *τεφρομαντείαν*, ſeu *σποδομαντείαν*, de qua Delrius lib. 4. Diſquiſ. Magicar. Quæſtion. 7. Sect. 1. nam mulier illa magicis incantationibus obſidentes irretire conabatur. Nec ſcio an etiam eo ſpectet caput 27. Additionis 2. ad Capit. Caroli M. lib. 4. *De homicidiis factis anno præſenti inter vulgares homines, quaſi propter pulverem mortalem.* Ubi *propter* idem valet ac *per*, ita ut *homicidia facta per pulverem mortalem*, ſeu per *τεφρομαντείαν* intelligatur. Sed cujuſmodi eæ fuerint incantationes ea ætate per pulverem, haud conſtat: nam quæ ſcribit Delrius, huic loco minime conveniunt. Quid ſi mulier iſta pulverem pedibus in hoſtes excutiebat, in eorum contemptum? Pulveris enim excuſſio, contemptus, ſeu potius abdicationis & excommunicationis argumentum fuit ex iis quæ habentur. Matth. 10. & Marc. 6. Guillelmus Abbas S. Theodor. in vita S. Bernar. lib. 2. cap. 8. *Hic* (Eugenius IV. PP.) *ſeditione orta in populo, pulverem pedum in litigantes excuſſit, & relictis eis, in Franciam venit.* Ita
Pag. 110. Pag. 485.

Humbertus Epiſcopus Silvæ Candidæ Cardinalis, & alii Eccleſiæ Romanæ Archiepiſcopi, cum imperante Conſtantino Monomacho CPoli in Eccleſia S. Sophiæ ſententiam excommunicationis in Michaelem Patriarcham & ejus ſequaces ſuper Altari poſuiſſent præſente Clero & populo, *inde mox egreſſi, etiam pulverem pedum ſuorum excuſſere, in teſtimonium illis dictum Evangelii proclamantes, Videat Deus, & judicet.* Vide Pachym. lib. 2. cap. 17.

Τρυζάσμα) Vox magicis incantationibus propria. *Venefici, qui magicis ſuſurris, ſeu carminibus homines occidunt*, §. 5. Inſt. de Public. judic. Julianus Anteceſſor Conſt. 107. §. 5. *Si venenis, aut ſuſurris magicis vitæ eorum inſidiaverint. Zoroaſtræi ſuſurri*, apud Prudentium adverſus Judæos: *Magicum Suſurramen*, apud Apulejum Metam. lib. 1. Lex 5. C. Theod. de Indulg. crimin. *Qui noxiis quæſita graminibus, & dictis immurmurata ſecretis mentis & corporis venena compoſuit.* Acta S. Thyrſi cap. 5. N. 29. *Aliis circa membra eorum carmina, incantamentaque immurmurantibus.* Porro quid ſimile narratur a Raimundo de Agiles in Hiſt. Hieroſ. pag. 178. *Dum duæ mulieres petrariam unam de noſtris faſcinare vellent, lapis viriliter excuſſus, mulieres carminantes cum tribus puelle alliſit.*

Pag. 118. Αἰδημίχην) Euphorbeno, cujus ſupra meminit pag. 135.

Εἴτις ἀνὴρ αἰρήσεται) Ita Lachanas, occupato Regni Bulgarici Diademate, Mariæ Conſtantini Regis viduæ, & ſe in conjugem, & Regnum in dotem offerenti, reſpondit, ridicule offerri, quod majori ex parte jam teneret: *ἀποδιωνησάμενος οἷον εἰ ἀρχὴν ὅσον οὔπω κατεσχηκὼς αὐτὴν παρ' ἧς δοκίμην χρεῶν, ἐκεῖνο φθάνει χαρίζεσθαι*. Pachym. lib. 6. cap. 7.

Pag. 119. Δαλματίας) Dalmatia maritima, quam & Croatiam Albam vocarunt, Reges ſuos ſeu Toparchas agnovit, longe diverſos a Servianis Principibus, quorum Regia fuit Salona, Diocletiani Auguſti natalibus illuſtris. Atque ut omittam cæteros qui hiſce Provinciis imperitarunt, in præſens, quod ad rem noſtram ſpectat, arbitror adnotandum, Zolomirum, ſeu Zuliimirum, cujus meminit Gregorius VII. Papa, uti a nobis ad Alexiadem obſervatum, Croatiæ & Dalmatiæ Regem ſeſe inſcripſiſſe, qui ducta in uxorem Belæ I. Hungariæ Regis filia, Geizæ II & Uladiſlai Regum ſorore, cum nulla ex ea ſupereſſet proles, moriens Regnum conjugi reliquit. Illa Provincias, quas Uladiſlai fratris auxiliis contra hoſtes tutata erat, eidem hæreditatis jure teſtamento aſſignavit. Atque inde Ungarici Reges Dalmatiæ & Croatiæ Dominos identidem ſeſe appellarunt, & eaſdem poſſederunt Provincias, non tamen abſque controverſia. Quippe Veneti, jam ante Zullimirum, jus in pleraſque Dalmatiæ Maritimæ Urbes ſibi vindicabant, quas ſub Petro Urſeolo Duce Servianis abſtulerant Principibus. Neque dubium eſt quin Manuel, qui eo ævo
Edit. Pariſ. pag. 482. cum Venetis ſimultates, etſi occultas, exercebat, Belæ, ſeu Alexii, cui filiam Mariam deſponderat, jura, ut qui eſſet Hungaricæ ſtirpis Princeps, ad bellum inferendum prætenderit. Niſi quod vult Cinnamus, Belæ ipſi in hæreditatis ſortem, ſeu a patre, vel, ut probabilius eſt, a fratre, aſſignata fuerit Dalmatia, quam idem Princeps, Hungariæ poſthac Rex factus, Amalrico filio primogenito perinde conceſſit: Agunt etiam de hoc Manuelis in Dalmatia cum Venetis bello Thomas Archidiaconus in Hiſt. Salonitana cap. 20. 22. Sabellicus & Bonfinius. Conſule Familias noſtras Dalmaticas.

Τὸ Κατζικίων ἔθνος) *Catzili* forte, de quibus Thomas Archid. cap. 22. qui *Cacicli*, in veteri Diplomate dicuntur apud Jo. Lucium lib. 3. Hiſt. Dalmatic. cap. 10. pag. 132. Fuerunt autem Cazetti, ſive Caſicli, una e 12. Tribubus Croatorum. Vide eumdem Lucium lib. 4. cap. 4. 6.

Κέρδων) Vulgo *Scardona*.

Οστροβίτζα) Quæ hodie *Oſtrovitza*.

Ην Διοκλητιανὸς, &c.) Vide Conſtant. Porph. & eumdem Tho. Archidiac. in Hiſt. Salon. cap. 4.

Βαρβάλης δὲ Ἀνδρόνικον) Nicetas lib. 4. N. 4. & 5. Pag. 124.
Will. Tyrius lib. 20. capite 2. Vide Stemma Comnenicum.

Τὸ περὶ γάμου τομίου) Matthæus Monachus in Quæſt. matrimonial. lib. 8. Juris Græco-Rom. pag. 482. ad quintum uſque gradum prohibitas fuiſſe apud Græcos ob affinitatem nuptias ſcribit: *μέχρι τοῦ πέμπτου βαθμοῦ πάντη τὸ ἐξ ἀγχιστείας κωλύεται*. Vide Pachymerem lib. 6. cap. 6.

Ἡ τῆς Δαμιέττης) Id etiam habet Nicetas lib. 7. cap. 5. Vide præterea Leonem Allat. de Eccl. Occid. & Orient. perpet. conſ. l. 2. cap. 12. N. 4.

Οὐχ ὅτι, Βασιλείου) Gaudentius Brixienſis Epiſcopus in Reſponſione ad Paulum Diac. de eo quod Dominus Jeſus dixit Apoſtolis: *Quia Pater major me eſt: Duplex eſt in Chriſto ſubſtantia, una propria, alia noſtra, jam ſua: id eſt una Dei, alia hominis. Filius enim Dei, ex quo eum illibata Virgo peperit de Spiritu Sancto conceptum, atque hoc genere naſcendi Verbum Caro factum eſt, & habitavit in nobis, idem cœpit eſſe Filius Hominis, qui in principio erat apud Patrem Filius Dei, atque Deus Verbum, &c.* Ferrandus Carthagin. Diac. Epiſt. ad Anatolium: *Si quis iterum requirat, Pater major me eſt, utrum vox iſta ſecundum divinitatem prolata ſit, an ſecundum humanitatem, fiducialiter reſpondeo ſecundum humanitatem, non ſecundum divinitatem.* Idacius Clarus adverſus Varimadum: *Filius minor eſt Patre in adſumpti hominis forma, æqualis vero Patri eſt in Deitatis naturæ ſubſtantia.* Ita paſſim Sancti Patres. Vide Sedulium lib. 1. Paſchal. operis cap. 22. Hac reſponſione Arrium & illius ſequaces, qui eo argumento adverſus Catholicos uti ſolebant, ut teſtatur Socrates lib. 1. cap. 6. ſemper jugularunt Sancti Patres. S. Auguſtinus in Enchiridio cap. 35. *In quantum Deus eſt, ipſe & Pater unum ſunt: in quantum autem homo, Pater major eſt illo.* Arnobius Junior in conflictu cum Serapione lib. 2. *In ea forma, in qua Filius Patris eſt ſine Matre, ipſe & Pater unum ſunt. In ea vero forma, in qua Filius Matris eſt ſine Patre, Patre minor eſt. Naturam enim ſervilem aſſumpſit, in qua non ſolum Deo Patre minor eſſet, ſed & Matre tantum minor eſſet, quantum Matris Virginis annoſitas exſtitiſſet.* Vigilius Epiſcop. Tridentinus: *Si ergo ſecundum Profeſſionis tuæ (Arrii) ſententiam, aliquanta divinitati, nonnulla vero humanitati adſcribenda ſunt, cur non hoc quod ait, Pater major me eſt, humanitati, & quod ait, Ego & Pater unum ſumus, Divinitati reputamus?*

Καὶ τι διεγηγερμένον) Perſpicax Manuelis & acutum ingenium, eloquentiam, & in rebus Theologicis eruditionem commendat pariter Nicetas. Pag. 129.

Εὐθύμιον) Interfuit Euthymius iſte Novarum Patrarum Epiſcopus Synodo, quæ A. Ch. MCLXVI. celebrata fuit contra Demetrium Lampenum. Vide eumdem Allatium. pag. 483.

Αὐθεντεῖν) Editio Tolliana præfert αὐθεντεῖν. Pag. 126.
An legendum ἀντεπαίρειν? eſt enim ἀντιτείνων Heſychio, ἰσόμενον, an vero αὐθεντεῖν, quam vocem idem Heſychius αὐθεντεῖν, δυνατὸν τῷ λόγῳ, ἰσόδοξον, ἀξιόπιστον, &c. interpretatur? Sed hic notio iſta non omnino quadrat. Mallem igitur ἀντεπαίρειν reponere, hancque periodum ſic interpretari *Ego autem injuria affici haud ægre patior, ne actione ſimili veræ rectæque doctrinæ officere videar.*

Καὶ τούτῳ παῖδα) Natus eſt Alexius Manuelis F. Pag. 130.
A. MCLXVII. ſi Alberico fides, vel potius 10. die Sept. A. MCLXX. ut eſt apud Codinum de Orig. CP. Vide Stamma Comnen.

Διονύσιόν τινα) Dionyſii meminit Nicetas non ſemel, dum bella Hungarica exequitur. Sed de illo ſilent Hungarici Scriptores.

Ὁ γάρ τοι Βρανᾶς) Vide Nicetam lib. 4. N. 3.

Μὰ τὴν Βασιλέων κεφαλὴν) Auctor eſt Xiphilinus Romanum Senatum, poſt Sejani cædem, decreviſſe, ut nulla fierent deinceps juramenta, niſi ex Imperatoris nomine conciperentur: *μηδὲ τοὺς ὅρκους ἐπ' ἄλλῳ τινί, πλὴν τοῦ Αὐτοκράτορος ποιεῖσθαι*. Hinc crebræ illæ ſacramentorum formulæ, *per Forta-*

Digitized by Google

nem, per Genium, per Salutem Principis. Elogium S. Panteleēmonis:

Μὰ τὴν θείαν ἀθάνατον τὴν σωτηρίαν:

Quæ ſic vertit Federicus Morellus,

Vir optime, almam per ſalutem Principum.

Gregorius in vita S. Baſilii Junioris N. 4. *Νὴ τὴν ὑγείαν τοῦ Βασιλέως. Per Imperatoris caput* etiam jurabant Chriſtiani. Synod. Chalcedon. Can. 30. *ὑπὸ τὴν κεφαλὴν τοῦ Βασιλέως, ὃ εἰς τὸν αἰῶνα συντηρεῖ ὀμόσαι τινί.* Palladius in Hiſt. Lauſiaca cap. 2. de S. Potamiana: *οὐδὲ ἀφθαρσί ὀμνύει, ὑπεσχέθη, τὰς κεφαλὰς τοῦ Βασιλέως αὐτὸ τι ποιῆσαι*, &c. Vegetius lib. 3. cap. 5. de Tironibus: *jurant autem per Deum -- & per Majeſtatem Imperatoris, quæ ſecundum Deum generi humano diligenda eſt & colenda.* Sed de ejuſmodi formulis conſulendi Seldenus ad Marmora Arundel. pag. 147. & Hanſen. de Jurejur. vet. c. 23.

Οἱ τῶν ἐξ Ἰταλίας) Vetus ea fuit, & fere conſtans opinio; Blachos, ſeu Ulachos, a Romanis genus duxiſſe, & a neſcio quo ejuſdem gentis Flacco ſumpſiſſe originem & appellationem. Pius II. PP. de Valachis: *poſtremo Romanis armis ſubacti ac deleti ſunt, & Colonia Romanorum, quæ Daces coerceret, eo deducta Duce quodam Flacco, a quo Flaccia nuncupata. Ea in longo temporis tractu corrupto, ut fit, vocabulo, Valachia dicta, & pro Flaccis, Valachi appellati.* Sed licet hanc de Valachorum origine ſententiam, ut fabulis innixam reſpuat, damnetque Leunclavius, illud tamen in confeſſo eſſe debet, non extremis duntaxat natam ſæculis, ſed jam Manuele ipſo imperante invaluiſſe. Quod præter Cinnamum, docet ſatis ſuperque Innocentius III. Papa lib. 2. Epiſtol. dum Joannitio Bulgarorum & Ulachorum Regi de ſtirpis origine quodammodo adblanditur: *Nos autem*, inquit, *audito quod de nobili Urbis Romæ proſapia progenitores tui originem traxerint, & tu ab eis & ſanguinis generoſitatem contraxeris, & ſinceræ devotionis affectum, quem ad Apoſtolicam Sedem geris, quaſi hæreditario jure, jampridem te propoſuimus litteris & nunciis viſitare.* Quæ quidem Pontificis verba, non ad ſolius duntaxat Joannitii, verum ad totius Ulachorum gentis originem referenda alibi docuimus. Sed & Georgius a Reycherſdoff Tranſylvanus in Chorographia Moldaviæ annotat aſtipulari huic opinioni Romanum ſermonem, qui adhuc in ea gente perdurat, licet adeo ex omni parte corruptum, ut vix ab homine Romano intelligatur. Sed de Ulachis, ſeu Ulahis copioſe & erudite egit Joannes Lucius libro 6. de Regno Dalmat. & Croatiæ cap. 5.

Edit. Pariſ. pag. 484.

Pag. 129.

Ἐρρίκος) Henricus, cognomento *Joſammergot*, primus Auſtriæ Dux Leopoldi Marchionis filius, Leopoldi Marchionis frater & ſucceſſor, primis nuptiis uxorem duxerat Gertrudem Lotharii Imp. filiam A. MCXLII. ut eſt in Chronico Auſtrali, qua extincta alteram ſibi adſcivit conjugem Theodoram Comnenam, Iſaacii Cyprii Tyranni ſororem, uti fuſius a nobis in Stemmate Comnenico indicatum, ante A. MCLVI. quo Fredericus Imperator Auſtriacum Marchionatum erexit in Ducatum, quod ex Sterone diſcimus, qui Theodoræ mortem in A. MCLXXXV. conjicit. De Henrici Legatione ſilent, ni fallor, Scriptores Germanici, quæ præceſſiſſe videtur aliam ab Henrico Leone Saxoniæ Duce obitam, quam mox Cinnamus commemorat, ſi non annis, ſaltem aliquot menſibus. Ab ea enim reducem Auſtriacum colligimus ex Arnoldo Lubecenſe lib. 2. cap. 3. cum Saxonicus ſuam iniit. Nec enim una ambos Duces ſimul CPolim profectos probabile eſt, etſi Scriptor idem Orientalis Ducem Auſtriæ inſtaurata claſſe proſecutum Ducem Saxoniæ uſque in ipſam Hungariam tradat. De Henrico conſulendi præterea Auctor vitæ B. Mariani Abbatis Ratiſp. cap. 6. N. 27. Cuſpinianus, Brunnerus lib. 12. Annal. Boicor, &c. At de Bladigratzo nihil ſuccurrit.

Ἰσχυρίζοντο) Certe de transferendo in Græcos Imperatorio titulo pacta inita fuiſſe colligitur ex iis quæ habet Goteſridus Monachus Sancti Pantaleon. An. MCLXXII. Imperatorem nampe Fredericum in Curia, ſeu Conventu Wormatienſi, *conqueſtum de illis qui partibus favebant Rolandi, quod coronam Romani Imperii Græco imponere vellet.* Vide Joann. Palæonidorum in vita S. Cyrilli Carmelitæ N. 1.

Τὴν Θεοφανοῦς) Adeo confuſa eſt Græcorum Scriptorum in concinnandis Hiſtoriis ſuis ratio, dum res geſtas præpoſtero ordine, nec obſervata temporum & annorum regula, quæ unica fax eſt hiſtoriæ, enarrant, ut vix quidquam perciperemus in iis, niſi aliunde, a Scriptoribus videlicet Latinis, lux affulgeret, quorum ope plerumque licet emendare Græcorum Anachroniſmos. Scribit hoc loco Cinnamus Henricum Auſtriæ Ducem a Frederico miſſum eſſe Conſtantinopolim, dum in Hungaria inter utrumque Stephanum bellum exardeſceret, hoc eſt, An. MCLXIII. vel proxime ſequenti, ſi Thwroczio & Bonfinio fides: ex ea legatione redeuntem Henricum, iter per Hungariam cepiſſe, & ſuaſiſſe Stephano Juniori, ut repudiata Primiſlai, de quo ſupra egit Cinnamus, filia, ſuam ipſius duceret, quod & peractum ſit. Quod ſi ita ſe res habet, perperam Auctor Chronicæ Auſtralis Stephani Hungariæ Regis nuptias cum Agneta filia Henrici Ducis Auſtriæ conjicit in An. MCLXV. Sed neque Scriptori huic & Cinnamo conſentit Arnoldus Lubecenſis, qui Stephani uxoram, Henrici ſororem, non filiam, fuiſſe ſcribit, eamque, cum obiit maritus, prægnantem extitiſſe: *Nec minus*, inquit ille, *alter* (Henricus Auſtriæ Dux) *affligebatur de tam ſubito Regis interitu, eo quod inteſtatus obiiſſet, & ſororem ſuam viduam, prægnantem tamen & gravidam, quaſi exortem Regni. ſine hærede reliquiſſet.*

Τζυκανίζειν) Tzycaniſterii ludum deſcribit, de quo abunde ad Joinvillam diximus Diſſert. 8.

Ἀλεξίῳ) Alexium Axuchum Protoſtratorem invidorum calumniis oppreſſum ſcribit Nicetas lib. 4. N. 6. cujus virtutes, animique & corporis præclaras dotes mire extollit. Vide Stemma Comnen. Pag. 130.

Μιχαὴλ ὁ Ἁγιοθεοδωρίτης) Michael Hagiotheodoritus, cujus meminit Balſamon in Synod. Conſtantinopol. Can. 4. *pag. 485.* Pag. 222.

Ἐκ τοῦ Βήλου Κριτῶν) In Catalogo Officiorum Palatii Conſtantinop. Tom. 1. Juris Græco-Rom. pag. 285. quinquageſimum quartum inſcribitur, ὁ Κριτὴς τοῦ Βήλου. Plures ſimul hac functos dignitate colligere eſt ex Niceta in Alexio Man. F. N. 17. 18. in Andron. lib. 2. N. 9. in Iſaacio lib. 2. N. 6. in Alex. lib. 1. N. 2. Sed & ipſe Nicetas in Epigraphe Hiſtoriæ ab eo conſcriptæ, dicitur obiiſſe munus Ἐφόρου καὶ Κριτοῦ τοῦ Βήλου.

Ἀντέταττε δὲ) Ita Michael Palæologus Imperat. apud Pachymerem lib. 3. c. 18. Ducibus ſuis in bellum proficiſcentibus præcipiebat, *καὶ ὅπου προσκαθίσαιντ᾽ ἄν, ἢ ὅπως ξυμβάλοιεν, καὶ ὅσον ὁρμήσαιντ᾽ ἄν, ὁ ἐκ λόχων, ὁ φανερῶς, ἡμέρας, ὁ καὶ νυκτός, πάντων ἐνδιδοὺς τὰ πάντα, εἰ δ᾽ οὐκ εἰδείη τὸν τύπον, καλεῖν ἐξηγουμένους τοὺς εἰδότας, αὐτὸς καθεὶς προστάττων.*

Βασιλεὺς δὲ) Expeditionem hanc Hungaricam pluribus exequitur Nicetas lib. 5. N. 1. 2. & 3.

Σημεῖον) Carrocium Hungaricum, quod deſcribitur a Niceta lib. 5. N. 3. *ἀνδ᾽ ἐκ καὶ ὁ σημαία ἀπὸ τετραμέρους, ἐπὶ τινος ἱσταμένη τραχήλου, καὶ ὑψηλοῦ τετραμεροῦς ἀπὸ βόσκων ἑλκομένη βοῶν ζευγάριον.* Pag. 124. Carrociorum formam, quorum uſus frequens fuit in Italia, pluribus deſcripſit Angelus Portenarius lib. 5. *della Felicita di Padua*, cap. 6. Sic autem ille: *Era il Caroccio un carro grande con quatro ruote, ſopra il quale nella parte dietro era un tribunale coperto di ſcarlato, o veluto roſſo, perche al Caroccio, quaſi a tribunale, ſi riduceva il Capitano inſieme con li Conſiglieri di guerra, quando ſi havevano da conſultare le coſe ad eſſa guerra pertinenti. Nel mezzo del Caroccio, era piantato un alto albero, nella ſommita del quale era la bandiera, o ſtendardo della citta, & era tira-*

to da quattro al meno paja de buoi gagliardi, coperti di ricco drappo del colore della bandiera. Mandavaſi queſto carro alla guerra con l'eſſercito, alla cui guardia erano diputati mille e cinquecento ſoldati, ſcelti, armati di lorica, e di gambiere di ferro, con alabarde egregiamente lavorate, & alquante compagnie di cavalli, la qual militia mai del Caroccio ſi allontanava, perche il perderlo era riputato grandiſſima vergogna & infamia. Deſcribitur Carrocium Florentinum a Joanne Villaneo lib. 6. capite 77. Othonis Imperat. a Willelmo Britone lib. 2. Philipp. Paduanum a Rolandino lib. 9. cap. 11. & Portenario, Mediolanenſe ab Alberico An. MCCXIII. Parmenſe ab eodem Alberico An. MCCXXIX. Veroneſe ab Hieronymo *d' alla Corte*, lib. 5. 6. Hiſtor. Veron. Sed de Carrocio plura qui volet, conſulat velim Laurentium Pignorium in Not. ad Hiſtor. Auguſt. Muſſati, & Scriptores ab illo laudatos.

Pag. 125. Οἱ Πέτρα) Meminit iſtius Ciſternæ Chriſtophorus Bondelmontius in Deſcript. Conſtantinopoleos.

Οὗτος ὁ Αὐτοκράτωρ) Hauſerant indubie Græci pravum hunc inducendæ ſervitutis morem ab Occidentalibus, ſeu Septemtrionalibus potius populis, penes quos *ſervi* erant *alii natura*, *alii facti*, *& alii emptione*, *alii redemptione*, *alii ſua vel alterius datione*, ut eſt in Legibus Henrici I. Regis Angliæ cap. 76. De poſtremis agit Cinnamus, de liberis ſcilicet hominibus, qui ad pretium participandum, aut anguſtia rei familiaris, alterius ſeſe mancipabant dominio, operaſque ſuas locabant, de qua ſervitutis ſpecie extat formula apud Marculſum lib. 2. cap. 28. & in Formulis veteribus cap. 10. Conſtitutiones Catalaniæ MSS. inter Dominos & Vaſſallos cap. 34. ex Bibliotheca Thuana fol. 62. *Licet de jure Romano homo liber non poſſit ſe facere ſervum alicujus per aliquam ſimplicem pactionem, nec etiam per confeſſionem factam in jure, poteſt tamen per confeſſionem aliquis ſuam gravare conditionem, quia per pactionem, interveniente ſcripto, poteſt aliquis homo liber ſe conſtituere Aſcriptitium.* Quemadmodum autem accepto pretio liberi fiebant ſervi, ita pretio reddito & ſoluto rurſum in libertatem aſſerebantur, ut ex Palladio colligitur in Hiſtor. Lauſiaca capit. 83. Vide Gregorium Turonenſem lib. 7. cap. 45. Synodum incerti loci poſt Concilium Pariſianſe IV. Can. 14. & Concilium Vermerienſe An. DCCLII. Can. 6.

Edit. Pariſ. pag. 486.

Καθάπερ δραπέτας) Ea erat ſervorum conditio, ut ſi a Dominorum ſeſe ſubduxiſſent ædibus, ab his a quibus recipiebantur, repeti poſſent continuo, tamquam fugitivi, & in ſervitutem denuo retraherentur. Unde in Manumiſſionum formulis, velut præcipuum libertatis argumentum id inſertum legimus, *ut ubique, quam voluerit partem pergat, tamquam ſi ab ingenuis parentibus fuiſſet natus, vel procreatus.*

Ὁ αὐτὸς ἔτει τοῦ Βασιλέως) Supplendum, *Anno* XV. Incidit autem annus Manuelis quintus decimus in An. M. juxta Græcos VI M. DCLXVI. Chriſti MCLVIII. Indiction. 6. quo emiſſa ejuſdem Auguſti Novella, qua Eccleſiis & Monaſteriis, quæ erant in urbe Conſtantinopolitana, & vicinis urbis locis, immobilium firmam & inviolatam poſſeſſionem ſancivit: quod duabus aliis præterea Conſtitutionibus edixerat. Vide Balſamon. in Synod. 7. Can. 4. & 12.

Χρυσόβουλλον) Aurea Bulla. Joan. Cantacuzenus lib. 3. cap. 53 τῷ Ἀγγέλῳ πρὸς τὴν Θετταλίαν ἀρχὴν Χρυσόβουλλον ποιῶν, &c. Epiſtola Joannicii Bulgariæ Regis in Geſtis Innocentii III. PP. *Subſignat autem Imperium meum ad ſecuritatem Chyruſobolum ſuum.* Ita bis editur, ſed legendum *Chryſobolum*, Sic porro Diplomata omnia aureis Bullis ſeu ſigillis munita appellabant, præſertim tamen Conſtitutiones Imperatorias. Harmenopulus lib. 1. tit. 1. §. 12. καὶ μετὰ τοῦτο πολλαὶ τῶν Βασιλέων καθολικαὶ μὲν ἐξέθεντο νόμους· τινὰς δὲ ἐξ προστάξεις εἶπον καὶ Χρυσοβούλλους λόγους, οἷς ὡς θεσπίσμασι ἐχρήσαντο ποιήσαντες. De Aureis Bullis, Gloſſographi paſſim, & nos quædam ad Villharduinum.

Νεαρὰ δὲ τεθεῖσα) Hanc Manuelis de Feriis Novellam edidit Balſamon in Nomoc. tit. 7. & ex eo Bonefidius, Leunclavius, & Baronius, quam ex MSS. reſtituit Carolus Labbeus in Obſervat. ad Synopſim Baſilic. Emiſſa autem An. Mundi VI M. CLXXIV. Indiction. 14. Chriſti nimirum MCLXIV.

Pag. 126. Αἴδου ἱερόν) Vide Nicetam in Man. lib. 7. cap. ult.

Τὸν ἅγιον ὑπέχει) Vide Tractatum noſtrum de Capite S. Joannis Baptiſtæ cap. 2. N. 6.

Κατὰ τῆς χώρας) Græcorum in Ægyptum cum Hieroſolymitano Rege Amalrico, cæteriſque Regni Baronibus & Proceribus expeditionem, pluribus refert Willelmus Tyrius lib. 20. cap. 4. 14. 15. 16. 17. qui eam in Annum MCLXIX. conjicit, ſub finem Septemb. ut & Nicetas lib. 5. N. 4. 5. 6. & 7.

Πρέσβεις) Erant ii, ni fallor, Alexander Gravinæ Comes & Michael Hydruntinus, quantum ex Tyrio colligi datur cap. 4.

Στόλον νηῶν) *Erant ſane*, inquit Tyrius, *in præfato exercitu naves longæ roſtratæ, geminis remorum inſtructæ ordinibus, bellicis uſibus habiliores, quæ vulgo Galeæ dicuntur, centum quinquaginta. Item in his majores ad deportandos equos deputatæ, oſtia habentes in puppibus, ad inducendos ducendoſque eos patentia, pontibus etiam, quibus ad ingreſſum & exitum, tam hominum quam equorum procurabatur commoditas, communitæ ſexaginta. Item harum maximæ, quæ Dromones dicuntur, alimentis varii generis, armiſque multiplicibus, machinis quoque & tormentis bellicis uſque ad ſummum refertæ, decem aut duodecim.* Locum hunc Tyrii integrum ideo deſcribendum duxi, ut non modo navium numerus, quibus conflata erat Manuelis claſſis, inde conſtaret, ſed præſertim, ut quod περὶ ἱππαγωγῶν, ſeu de *Viſſeriis* ad Villharduinum a me pridem obſervatum, hoc qui tum non occurrerat loco firmarem. Pag. 487.

Μέγας Δοὺξ) Tyrius: *Miſit autem cum claſſe de ſuis Principibus Megalducas Conſanguineum ſuum, quem univerſis præfecit, & quemdam alium Mauroſium nomine, ſibi valde familiarem*, &c. At qui Tyrio Maureſius, Nicetæ appellatur Theodorus Maurozumes.

Ταμιάθις) Vulgo *Damieta*, urbs Ægypti nota, Pag. 127. quæ deſcribitur a Tyrio lib. 20. cap. 16. In Concilio Epheſino Part. 2. Act. 1. fit mentio Epiſcopi Ταμιάθεως.

Ἐλέγετο δὲ ὡς χείμωνι) Tyrius: *Ibi profecto patuit noſtros aut minus experientiæ habuiſſe, aut a ſolita defeciſſe prudentia, aut exercitus moderatores malitioſe verſatos.* Sed nec culpa lata vacaſſe Græcos aſſerit idem Scriptor cap. 18. ut & Matthæus Paris An. MCCXXIX. *Hæc civitas*, ait ille, *primo a Græcis obſeſſa legitur, qui in ejus captione defecerunt.*

Χειμῶνος) Idipſum de tempeſtate obſervant Tyrius & Nicetas.

Καὶ Βενετίαν) Vide Inſcriptionem quam retulimus in Diſſertatione 27. ad Joinvillam pag. 319.

Ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον) Ut Veneti Mercatores, cæterique Reipublicæ Venetæ ſubditi, quotquot intra Byzantini Imperii fines reperti, carceri mancipati fuerint, eorumque bona publicata, pluribus refert Nicetas lib. 5. N. 9. ut & Sabellicus Decad. 1. lib. 7. Ita idem Manuel ſimilibus, ut par eſt credere, de cauſis, Piſanos qui CPoli frequentes ob mercimonia aderant, urbe & Imperii ditionibus poſtmodum expulit, eoſque rurſum revocavit An. MCLXXII. ut eſt in Annalibus Rerum Piſan. Ughellianis.

Τινεγοί τε) Conſtantinus de Adm. Imper. cap. 38. ὁ Βενετία τὸ μὲν παλαιὸν ἐπὶ τοῖνυν ὀνομάζοντο, Βενέτικοι, καὶ Βαλτιῶται.

Βαρβολόγχον) Nicetas de Venetis: ἄνδρες θαλάττῃ τρόφιμοι, τὸ Φοίνικι ἀγύρται, πανοῦργοι τὸ φρόνημα.

Οὕτω Ἀλεξίῳ) Privilegia varia, immunitates, & prædia conceſſa Venetis ab Alexio, ob præſtitum ſibi contra Wiſcardum auxilium, teſtatur Anna lib. 6. Alex. pag. 129. 130.

Pag. 118. Δεκάτας) Decimæ mercium. Gloſſ. Baſilic. δεκατάτζιον, τελώνιον. Heſychius: δεκατεύειν, τελωνεῖν, δεκάτην εἰσπράττεσθαι. Δεκατᾶται, τελῶναι, οἱ τὰς δέκατα, ἢ δεκάτην ἐκλέγοντες. Charta Rogerii Regis Siciliæ An. MCXXXVII. apud Ughellum in Archiepiſc. Salernitan. *Præterea decatias, & alia jura mercatorum, quæ Salernitani in Alexandria prius perſolvere ſoliti erant, ad morem & modum Siciliæ negotiatorum, reduci facimus.* *Decimum*, in Diplomate Caroli Magni apud Doublet. in Hiſtor. San-Dionyſ. pag. 708. 709. Vide Agathiam lib. 5. pag. 151. 1. edit.

Βουργέσιοι) Latinis ævi medii, *Burgenſes*, Gallis, *Bourgeois*, hoc eſt jus Civitatis Venetis urbem incolentibus dedit. Diploma Rogerii Siciliæ Comitis Græcobarbarum, editum Tom. 1. Italiæ Sacræ: ἡμέτεροι ὑπήκοοι τοῦ ἡμετέρου κράτους, Βαρωνίοι, Βουργέσιοι, καὶ στρατιῶται.

Λιζίους δεδωκότας) Ea erat Burgenſium conditio, ut clientelam Domino Civitatis, Villæ, aut Burgi, profiteri tenerentur. LL. Burgor. Scoticor. capite 2. *Quicumque factus fuerit de novo Burgenſis Domini Regis, primo jurare debet fidelitatem Domino Regi, & Ballivis ſuis, & Communitati illius Burgi, in quo factus eſt novus Burgenſis.* Proſtat Statutum Parlamenti Pariſienſis editum in Pari. Pentecoſt. An. MCCXXCVII. *contra abuſus Burgeſiarum*, quo adipiſcendi Civitatis Juris ratio præſcribitur, hocce verborum contextu: *C'eſt l'Ordonnance faite par la Cour noſtre Seigneur le Roy, & de ſon commandement ſeur la maniere de faire & tenir les Bourgeoiſies de ſon Royaume, pour oſter les fraudes & les malices qui ſe faiſoient pour achoiſon d'icelles Bourgeoiſies, dont li ſugiez eſtoient durement grevé, & durement plaignant.* Hujus Conſtit. Art. 1. ita concitur. *Premierement il eſt ordonné que ſe aucun veut entrer en aucune Bourgoiſie, il doit aller au lué, dont il requiert eſtre Bourgois, & doit venir au Prevoſt dou lué ou a ſon Luétenant, ou al Majour des lués qui recoivent Bourgoiſies ſans Prevoſt, & dire en telle maniere; SIRE, je vous requiers la Bourgoiſie de cette Ville, & ſuis appareilliez de faire ce que l'en doi faire. Adonc li Prevoſt ou li Maire, ſi come deſſus eſt deviſé, ou leur Luétenant en la preſence de deus ou de trois Bourgois de lo Ville recevra ſeurté de l'entrée de lo Bourgoiſie, & qu'il fera, ou achetera, par raiſon de la Bourgoiſie, maiſon dedans an & jour de la valuë de 60. ſol. Par. au mains. Et ce fait & regiſtré, li Prevos ou li Maires li doit baillier un ſerjant pour aler od li au ſergiant* deſous qui il s'eſt parti, ou a ſon Leutenant, pour faire li aſſavoir qu'il eſt entrez en la Bourgoiſie de tel vile & tel jour, ſi come il eſt convenu en la Lettre de Bourgoiſie, en laquelle ſont contenus li nom des Bourgois, qui furent preſent quand il entra en la Bourgoiſie deſſuſdite. Et eſt ordené que il ne ſera tenus & defendus come Bourgois devant ce que les choſes ſoſdites ſoient faites*, &c. In cæteris ejuſdem Statuti articulis id potiſſimum cavetur, ut *Burgeſiorum* uxores teneant *Burgeſios* ſuas in eo loco, in quo *Burgeſiam* conſecuti ſunt, a vigilia Feſti Omnium SS. ad vigiliam Feſti Sancti Joannis, ita ut reliquum tempus inſumere poſſint *Burgeſii* in metendis agris, fœno colligendo, & in vindemiis peragendis: quod ſi *Burgeſii* uxores non habeant, teneantur habere in domibus ſuis famulos, vel ancillas, (*vallet ou vaſſelle*, qui eamdem *Reſſeandiſiæ* conditionem obſervent, quibus adimpletis, liberum ſit *Burgeſiis* per totum annum ire quo lubebit, ſuiſque vacare expediendis negotiis: ita tamen, ut *talliam*, quæ ipſis indicta fuerat eo loco, unde receſſerant, antequam Jus Civitatis eſſent adepti, perſolvant. Quæ quidem omnia ſancita ſunt abſque præjudicio Dominorum, quibus ratione prædiorum obnoxii erant *Burgenſes*: data præterea facultate, *de pourſujure & retraire de Bourgeoiſie leurs hommes de cors, ou d'autre condition, en la maniere que l'en a accouſtumé.* Eadem fere præſcripta leguntur pro iis, quos *Burgenſes Regis* appellabant, in Edicto Philippi IV. *pro utilitate Regni*, An. MCCCII. quod habetur in Regiſtro Signato *Crux*, in Camera Comput. Pariſ. *Burgenſes* præterea cenſum annuum urbi & communitati pro ipſis, quas habitabant manſionibus, ac domiciliis, indictum perſolvebant Domino: quæ quidem penſitatio noſtris *Burgeſia*, Angelis-Normannis *Burgagium* vocitabatur: *Burgum* enim vulgo appellabant ea domicilia, quæ infra Caſtrum aut Caſtellum Domini extructa incolebant Coloni, cujuſcumque eſſent conditionis, ſive liberi, ſive ſervi. Charta An. 1247. in Tabulario Campaniæ ex Biblioth. Reg. fol. 343. *Chaſcun Borjois paiera deus ſols de cens de Borgiſie, & ſis deniers de cens pour ſa meſon a paier lo jour de S. Remi, & Borgiſie & cens.* Alia Joannis de Caſtilione Comitis Bleſenſis A. MCCLXXI. *As donné en perpetuel aumoſne a l'Abbaye de Nonains de Noſtre Dame de Soiſſons, a prendre — ſur mes Bourgeſies de Guyſe, par le main de cely qui pour tens recepura leſdites Bourgeſies.* LL. Burgor. Scot. cap. 1. *Quilibet Burgenſis debet Domino Regi de Borgagio quod defendit pro pertica terræ 5. denarios annuatim.* Vide præterea cap. 53. & Monaſt. Anglic. Tom. 2 pag. 332. Hinc *tenere in Burgagium*, apud IC. Anglos. Littleton Sect. 162. *Tenure en Burgage eſt l'on antienement Burgh eſt, de que li Roy eſt Seignior, & ceus qui ont tenement deins le Bourg, teignent del Roy lour tenements, que cheſcun tenans par ſon tenement doit paier al Roy un cert ein rent par an.* pag. 489. Denique Charta An. MCCLXXII. in Reg. Chartar. urbis Ambian. fol. 209. *Promiſit etiam nobis — quod ipſa hereditarie tenebit ad uſus & conſuetudines Burgagii civitatis Ambian. quoddam tenementum.* Nec tantum ejuſmodi præſtationibus ratione domiciliorum, ſed & *talliæ* obnoxii erant *Burgenſes* ita ut ſi Domino aliqua incumberet neceſſitas, liceret extraordinarias quaſdam iis imponere penſitationes, quas *tallias* vocabant, a quibus qui immunes erant, dicebantur *tenere in liberum Burgagium*, de quo mentio fit in Monaſtico Angl. Tom. 2 pag. 361. Charta Conradi Marchionis Montisferrati, filii Domini Tyri, A. MCLXXXVII. apud Ughellum in Archiepiſc. Piſanis, qua Piſanis varias in urbe Tyro habitantibus immunitates concedit: *De nulla autem alia re Piſanus judicetur in Regali Curia in Tyro, & ejus partibus, nec etiam in toto Regno: de domibus autem Burgenſium Piſanorum extra honorem Piſani communis poſitis, Rex talliam poſſit percipere, ſi pro communi Civitatis talliam receperit.* Erant tamen Burgenſes potioris longe conditionis quam ſervi: cum enim duplex eſſet ignobilium ordo, quorum alii liberæ erant conditionis, alii ſervilis, ſeu ſervituti obnoxii, ut eſt in Art. 2. Conſuetudinis municipalis Trecenſis, ſoli ignobiles liberi *Burgenſes* fieri poterant, non autem ſervi: ſed & neque viri Nobiles, qui eo ipſo a *Burgenſibus* paſſim diſtinguuntur, ut apud Ordericum Vitalem lib. 12. pag. 872. & in Conſtit. Sicul. lib. 1. tit. 9. unde ſiquando Milites *Burgeſia* aliqua donabantur, id juri communi adverſabatur, fiebatque auctoritate Regia & ſuprema. Ita in Regiſtro Homagiorum Aquitaniæ, quod aſſervatur in Camera Comput. Pariſ. fol. ultim. legimus, Edwardum Aquitaniæ Principem, Regis Angliæ primogenitum, conceſſiſſe Petro de Sancto Saphorino, dicto *de Landiraus*, Militi, ut *Burgenſis* civitatis Burdegalenſis fieret, & *Burgeſia* ejuſdem urbis gauderet, quantumvis eſſet Miles, Diplomate 8. Jun. An. MCCCLXXII. Et ſane Nobiles opponebantur Burgenſibus, etiamſi liberis, ut qui ex natalium prærogativa ab vili omni onere immunes erant. Poterant tamen *Burgagia* poſſidere, id eſt, domos in Burgis, aut prædia, quæ *Burgenſatica* appellant Conſtitutiones Neapolitanæ lib. 1. tit. 66. §. 2. & Chartæ aliquot Italicæ apud Wadding. in Reg. Tom. 3. pag. 99. 100. 307. & alios, eoque ipſo tenebantur ſol-

Edit. Pariſ. pag. 438.

Ἡ δὲ τῆ γυνὴ) An Comitiſſa illa, cujus mentio in Chronico Ceccanenſi An. MCLXII. cui cum Willelmo Rege bellum erat? Comitiſſa forte Calacenſis, quæ ad Robertum Comitem Loritelli defecerat, ut eſt apud Falcandum pag. 667.

Pag. 131. Χαλιφᾶς) Ita appellabant Saraceni ſupremos gentis ſuæ Principes, vocabulo Arabico, quod *Succeſſorem, vel hæredem* ſignificat, inquit Willelmus Tyrius lib. 19. cap. 19. & ex eo Jacobus de Vitriaco lib. 1. cap. 7. *eo quod ſummi eorum Prophetæ vicem & ſucceſſionem jure tenerent hæreditaria*. At Vaterius in Præfat. ad El-Macinum cenſet, hac voce *Vicarios*, ſeu *locum tenentes* ſeſe appellitaſſe, Dei nempe: unde eo nomine in tanto honore & reverentia a ſuis habebantur, ut quaſi pro numine colerentur, *nec niſi mandato & auctoritate illius quantumcumque potens aut nobilis appellaretur Soldanus, & omnes ejus ſubditi, tam Reges, quam alii, pedes ejus ad terram proſtrati reverenter oſcularentur*. Verba ſunt Jacobi de Vitriaco. Ita Conradus Uſperg. de Sultanis: *Uni tantum Perſico Imperatori pene divini cultus more ſubjecti*. Adeo tamen invaluit poſtmodum Sultanorum potentia in rebus politicis & militaribus, ut fere cum inani & ſpecioſo dignitatis titulo ſola religionis, ſeu potius ſuperſtitionis Mahumetanæ poteſtas penes Chaliphas remaneret. Unde Baldrico Dolenſi lib. 3. Tudebodo lib. 4. Vincentio Belvac. lib. 31. cap. 93. lib. 32. cap. 54. Roderico Toletano lib. 7. cap. 10. & aliis, *Papæ & Apoſtolici ſuæ gentis vulgo appel*-

Edit. Pariſ. pag. 492. lantur. Primus autem Chaliphæ nomen & dignitatem uſurpavit Abubacarus, Mahumeti ſucceſſor, ut auctor eſt Georgius El-Macinus. Vide Notas ad pag. 160. Alexiad.

Παλατῖνος Ῥῆξ) Willelmus Tyr. lib. 20. cap. 20. 21. 22.

Σιλέντιον) Κατηχητήριον λόγον interpretatur hoc loco vocem Σιλέντιον Nicetas in Man. lib. 7. N. 5. Pro Diſſertatione, ſeu Collatione, (Galli *Conference* dicunt) ſumi apud pleroſque Scriptorum conſtat, & hac notione uſurpant paſſim Theophanes pag. 342. 358. Leo Grammaticus in Michaele pag. 448. Scylitzes pag. 399. Zonaras pag 146 Nicetas Paphlago in vita Sancti Ignatii Patriarch. CP. pag. 712. edit. 1618. Landulphus Sagax pag. edit. Caniſii 688. 720. 750. 768. Julianus Anteceſſor Conſt. 56. §. 199. *Hæc Conſtitutio jubet provocationes in Conſultationibus, non tantum in ampliſſimis Magiſtratibus, ſed etiam omnibus Senatoribus indici, ut totus Senatus cauſas appellationum audiat: quamvis Silentium tantum ſine conventu Senatoribus denunciatum fuerit: Silentio enim conventum eſſe videri*. Agitabantur vero *Silentia* in *Silentiario*, uti vocatur a Laodulpho Sagace lib. 16. & Anaſtaſio in Hiſtor. Eccl. pag. 66. ſeu ut habet Theophanes pag. 201. εἰς τὸ Σιλεντιάριον, quam vocem vir doctus *Silentiariorum Stationem* perperam vertit. *Silentium* dicitur idem locus apud eumdem Anaſtaſium in vita Stephani III. PP. pag. 303. in var. Lect. *Multa dona ibi largitus eſt tam univerſo quam Monaſterio quæ neceſſaria ſunt Monachis, quamque foris immobilia loca, qui in Silentio B. Petri Apoſtoli —— uſque in hodiernum diem conſtituit*. Ubi *Silentium* videtur eſſe, quod alias *Secretarium Eccleſiæ* dicitur: In Secretariis enim Conventus Eccleſiaſticos, & Synodos egiſſe Pontifices palam eſt. Neque, opinor, aliunde *Silentiarii* dicti, ſeu li fuerint qui ſilentium imponebant, quod opinantur plerique, ſeu quod in iis *Silentiis*, vel collationibus, ſederent & diſſertarent, quod alio loco diſcutiendum ſervamus. Certe Silentiariorum dignitas adeo illuſtris fuit, ut in Concilio Chalcedonenſi Act. 1. Θαυμασιώτατοι Epitheton iis tribuatur; & Damaſus PP. in Epiſt. ad Acholium, in Synodo Rom. ſub Bonifac. II. PP. hæc ſcripſerit: *Ad meritum filii mei Ruſtici addi aliquid amplius non poteſt, —— cum habeat prærogativam officii ſui, quod Silentiarius ſit filii noſtri Gratiani Auguſti*. Τραγῳδεῖν vero [illegible], idem eſt ac *dictare* apud Spartianum: *Defuncto quidem Sura, Trajani ei familiaritas crevit*,

cauſa præcipue orationum, quas pro Imperatore dictaverat. Id enim muneris ſuit illius qui *ab Epiſtolis* erat. Ita in Concilio Nicæno II. Nicephorus a Secretis, poſtmodum Patriarcha CP. Imperatoris nomine peroravit, τὸ κατὰ τὴν ἱερὰν σύνοδον ἐγχειρισθὲν βασιλικὸν ἐπιτάγμα, ut eſt apud Ignatium Diaconum in Vita ejuſdem Nicephori N. 10.

Τὸ Ἀσηκρῆτις) Secretarius, a Secretis. Sexta Synod. Act. 2. 4. & 12. Παῦλος ὁ μεγαλοπρεπέστατος Ἀσηκρῆτις Σεκρεταρίῳ βασιλικῷ. Βασιλικοὶ Ἀσηκρῆται, in 7 Synod Act. 1. Procopius in Hiſtor. Arcano, τοῖς δὲ Ἀσηκρῆτις καλουμένοις [illegible] τὸ ἀξίωμα, ἐπὶ τὰ βασιλέως ἀπόρρητα γράφειν, ἐφ᾽ ὅπερ τὸ ἀνέκαθεν ἐτετάχθη. Idem lib. 2. de Bello Perſ. τῶν ἀπορρήτων γραμματεῖς. Nicephorus CP. in Breviario: ἀναγορεύεται εἰς βασιλέα Ἀρτέμιος Φιλιππικοῦ γραμματέα, ὃν τῇ Ἰταλῶν φωνῇ καλοῦσιν Ἀσηκρῆτις. Ignatius Diaconus in Vita ejuſdem Sancti Nicephori N. 7. [illegible] χειρὸς καὶ μέλανος τέχνην ποιούμενος· [illegible] τοῖς τῶν κρατούντων μυστηρίοις [illegible]· ὅτω γὰρ παρὰ τῇ Αὐσονίδι [illegible] τοὺς Ἀσηκρῆτας ἔγνων, ἐπὶ τῶν μυστηρίων μεθερμηνευόμενος [illegible]. Munus ipſum μυστικὴ τῶν κρατούντων ὑπηρεσία dicitur eidem N. 9. Occurrit paſſim apud Scriptores Byzantinos, Theophylact. Simocatt. lib. 8. cap. 10. Conſtantin. de Admin. Imperio cap. 46. Manaſſ. pag 159. edit. Meurſi, Menand. Protect. &c. Ita etiam unico vocabulo *Aſecretis* & *Aſecreta*, uſurpant interdum Scriptores Latini. Gloſſar. Aelfrici, *Aſecretis, vel Principis Conſiliarius, Geruna*. Saxonibus *Geryne* eſt myſterium. Carolus Magnus lib. 4. de Cultu Imag. cap. 9. *Non ut Leontius Aſecreta conſpexit*, &c. Anonymus de Mirac. Sancti Hugonis Abbatis Cluniacenſis. *Redit ergo Peregrinus ille ſpem gerens veniæ, ſi Hugonem poſſet invenire S. Patri Aſecretem*. Paulus Diaconus lib. 4. Chr. Caſ. cap. 68. *Poſtquam Aſecretis efficitur, Logothetam illum —— Imperii ſtatuit*. Adde Anaſtaſium in Vit. PP. pag. 53 214. Hincmar. Remenſ. Epiſt. 3 cap. 16. Vitam Sancti Georgii Amaſtreni cap. 5 N. 18. Baron. An. DCCCXI. N. 32. Habebant etiam Reges noſtri ſuos *Aſecretis*, ut conſtat ex Epiſt. Joannis VIII. PP. 87. & Diplomate Roberti Regis A. MXXIX. in Probat. Hiſtor. Montmorentiacæ pag. 16. Qui vero inter Palatinos Secretarios primus erat, Πρωτασηκρῆτις dicitur Nicetæ Paphlagoni in Vita Sancti Ignatii Patriarch. CP. Choniatæ in Andr. lib 2. N. 7 & Pachymeri lib. 3. cap. 13. lib. 5. cap. 19. Πρῶτος τῶν βασιλικῶν γραμματέων. Nicephoro in Breviario pag. 172. 1. edit Πρῶτος τῶν βασιλικῶν ὑπογραφέων, Ignatio Diacono in Vita Sancti Nicephori Patriarch. CP N. 59. *Protoſecretarius*, Anaſtaſio in Collectan. pag. 254. Denique Corippus lib. 1. *Aſecretam* ſic deſcribit: pag. 491.

Hinc Secreta ſacræ tractans Demetrius Aulæ.

Ἐν Ἀσίας) Bellum Iconienſe commemorare aggreditur Cinnamus, in qua cruentam adeo paſſus eſt cladem Manuel, acciſis totius Imperii viribus, ut nuſquam deinceps ſolitam mentis hilaritatem, qua ſingulariter præeminebat, exhibuerit, nec corporis ſoſpitate, qua plurimum pollebat, uſque in ſupremum vitæ diem fruitus ſit. Illud multis narrant Nicetas lib. 6. N. 1. & ſequenti, & Tyrius ſub An. MCLXXVI. quo & commiſſum prælium teſtatur, lib. 21. cap. 12. Attigerunt etiam Robertus de Monte & Nicolaus Trivettus Ann. MCLXXIX. Vincentius Belvac. lib 31. Spec. Hiſt. cap. 150. Chronicon Reichersperg. pag. 273. & Ægidius de Roya An. MCLXXVI.

Μελισσηνὸν τὸν Καίσαρα) Nicephorum Meliſſenum Cæſarem intelligit, qui ab exercitu circa Damalim, eodem ferme tempore quo in urbe Alexius Comnenus, Imperator dictus eſt. Vide Stemma Comnen. Pag. 134.

Ἀλλ᾽ ἐφόβει) Hanc periodum neſcio quo fato interverterunt Typothetæ: Scribe igitur: *At is neſcio quo ſemel pavore correptus, ad varios ſubinde recurrebat prætextus*, vel *variis ſubinde prætextibus trahebatur*.

Ελευϑερία) De hoc carcere diximus ad Alexiadem.

Pag. 136. *Επὶ Αἰγύπτου*) Conſulendus Tyrius lib. 21. cap. cap. 26. & ſeq.

Addenda hæc Notula ad pag. 20. Cinnami.

Pag. 20. *Ανδρὶ γὰρ Λατίνῳ*) Solemne fuiſſe ait Cinnamus Latinis Proceribus, ſive, uti vocabantur, Baronibus, ut ſtatim poſt initas nuptias, fortitudinis ſuæ ac dexteritatis ſpecimen aliquod ederent, in novarum nuptarum gratiam: quod potiſſimum fiebat in equeſtribus decertationibus ac torneamentis, quæ plurimo non modo cum apparatu, ſed & generoſorum Militum concurſu ſolebant peragi, & feſtivas nuptiarum ceremonias ludoſque complere, in quibus nova nupta, cæteriſque matronis ſpectantibus, novus Conjux vires ſuas experiebatur: cujus ritus infinita proſtant exempla. Interdum etiam, quo amaſiarum ſuarum, edito præclaro aliquo bellico facinore benevolentiam ſibi conciliarent, bellorum occaſiones quærebant, ut in iis bellicæ virtutis laudem conſequerentur, vel denique in ſolemni aliqua venatione contra feras ipſas dexteritatem ſuam oſtentabant. Eo enim ſpectant quæ habet vetus Poema vernaculum MS. de Alberico Burgundiæ Duce fictitio: Edit. Pariſ. pag. 494.

Dit la Roine, alns fiſt molt grant folaige,
Qui per un porc a mis ſon cors en gaige,
Auberi l'oiſt, ſi reſpont ſans outraige,
Dame, s'avoje prins ſi haut mariaige,
Que bien devoje monſtrer mon vaſſelaige.

ADDENDA
IN NOTIS.

PAg. 139. *col.* 2. *in. p.* 141. *col.* 2. Theoph. *ibid. ὑπ. p.* 145. *col.* 2. deu. *p.* 148. *col.* 1. *ϕιλοτιμότατα. p.* 149. *col.* 1. 43. Cæc. *ibid. col.* 2. *poſt lin.* 16. *adde.* Pag. 56 *τὸν γυναικῶν καὶ ἀγαλμάτων*) Reſpexit forte Cinnamus illud Philoſtrati, ubi de Neoptolemo: *καλὸν μὲν εἶναι καὶ προσεοικότα τῷ πατρί, λείπεσθαι δ' αὐτοῦ τοσοῦτον ὅσον τῶν ἀγαλμάτων οἱ καλοὶ λείπονται.* Quo ſenſu dixit Petronius, *mulierem omnibus ſimulacris emendatiorem.* Quæ quidem loquendi ratio in proverbium quodammodo etiam apud nos abiit, ex eoque fluxit, quod, ut ait Quintilianus, ſtatuarum artifices pictoreſque clariſſimi, cum corpora quam ſpecioſiſſima fingendo pingendoq; efficere cupiunt, non Bagoam, aut Megabyzum aliquem ſumunt in exemplum, ſed ea corpora, quæ eſſe decora exiſtimant.

F I N I S.

Digitized by Google

ΠΑΥΛΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ

ΣΙΛΕΝΤΙΑΡΙΟΥ

ΥΙΟΥ ΚΥΡΟΥ

ΕΚΦΡΑΣΙΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΓΑΛΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ, ΗΤΟΙ ΤΗΝ

ΑΓΙΑΝ ΣΟΦΙΑΝ.

PAULI POETÆ SILENTIARII CYRI FILII

DESCRIPTIO MAGNÆ ECCLESIÆ,

SEV

SANCTÆ SOPHIÆ.

NVNC PRIMUM PRODIT OPERA ET STVDIO

CAROLI DU FRESNE D. DU CANGE,

Ambiani, Regi a Conſiliis, & Franciæ Quæſtoris.

ACCEDIT DESCRIPTIO EJUSDEM ÆDIS SOPHIANÆ, atque adeo cæterarum Ædium Sacrarum, ex variis Scriptoribus,

SEV

in PAULUM SILENTIARIUM uberior Commentarius.

Digitized by Google

PRÆFATIO.

CUM affecta jam eſſet, & ad umbilicum perducta Voluminis Iſtius Editio, opportune pervenit in manus meas Templi Sanctæ Sophiæ Ἔκφρασις, a Paulo Silentiario carmine heroico & pereleganti exarata, quam quidem (licet ad Hiſtoriam Comnenicam minus pertinere illa videatur) Commentatiunculis iſtis interſerere haud alienum putavi. Nam præterquam quod Scriptoribus qui res Byzantinas illuſtrarunt, Paulus accenſetur, proindeque ex eorum claſſe eſt qui Regios Typos expectant, tum maxime rem Lectoribus jucundam perinde ac utilem facturum me ſum confiſus, ſi eximium iſtud Poema, Conſtantinopoleos, cujus Sophiana Ædes præcipuum olim fuit eſtque hodie ornamentum, Bondelmontianæ Deſcriptioni adjungerem. Hanc autem celeberrimi Templi Ἔκφρασιν, curante Clariſſimo viro Antonio *de Vyon D. d'Herouval*, in Camera Computorum Pariſienſi Auditore, ad me tranſmiſit ex ſua depromptam Bibliotheca, & Magni Salmaſii manu ex Palatina anno cIɔIɔcvII. deſcriptam, Vir Ampliſſimus Philibertus *de la Mare*, Senator Divionenſis, ob ſingularem eruditionem perinde ac vitæ integritatem notiſſimus, ac præſertim Litteratis omnibus, quibus pronuper ejuſdem Salmaſii Opuſculorum poſthumorum editionis ſpem injecit, qui hujuſce elegantis Poematis excerpta aliquot jam antea in Plinianis Exercitationibus, & ſuis ad Hiſtoriam Auguſtam Notis publicaverat. Et ſane licet quanta fuerit Pauli Silentiarii in eo ſcribendi genere facultas, ex aliis, quæ jam lucem aſpexerant, opuſculis, plus ſatis conſtet: tum illud præſertim quod Regiis nunc Typis excuſum prodit, præcipuam mereri laudem videtur ac commendationem, quod præter carminum elegantiam, accuratam Auguſtiſſimi Templi deſcriptionem, vixque oculatioribus hactenus intellectam, nobis repræſentet. Nam Commentarii, quos ævi inferioris Græculi de hac Æde ſcripſere, ſubleſtæ adeo ſunt fidei, nulloque non modo digeſti ordine, ſed etiam vocabulis barbaris aſperſi, ut divinandæ rei potius, quam percipiendæ locum præbeant. Unde mirum videri non debet, ſi qui de Græcorum Templis, atque adeo de Sophiano, eorumque partibus ſcripſere, tantum inter ſe diſſideant, vel certe omnino non conveniant, cum non res ſolum, ſed ne vix verba quidem ipſa percipiant. Sed ecce tantis in tenebris facem porrigit Paulus Silentiarius, utinam tot lacunis non deturpatus: cujus tanto major præſtantiorque videri debet auctoritas, quo accuratiori calamo univerſam celeberrimi Templi a Juſtiniano ſua tempeſtate excitati ſtructuram deſcribit. Floruit enim eo imperante non Poetica dumtaxat & Oratoria laude ætate ſua longe clariſſimus, ſed & natalium ſplendore, opibuſque & honoribus conſpicuus. Paulo parentem fuiſſe Cyrum docet hujus Carminis titulus, qui quidem non alius mihi videtur ab eo qui ἀπὸ ὑπάτων, ſeu Conſul Codicillaris extitit, cujus bina habentur Epigrammata in Anthologia Gr. lib. 4. cap. 23. & 27. alterum in Domum a Maximino Conſtantinopoli extructam, alterum in Statuam Pindari: adeo ut Paulum a parente ſuam in ποιητικὴν propenſionem hauſiſſe par ſit credere. Meminit etiam Procopius l. 2. Vandalic. Cyri cujuſdam, qui forte idem fuerit cum Conſulari. At quod Agathias de Paulo ſcribens, hæc ſubdit, ἀναλεγέσθω τὰ Παύλῳ Κύρου τοῦ Φλώρου ἐν ἑξαμέτροις πεποιημένα, ſic digerendum videtur, ut Paulus Cyri, Cyrus vero Flori filius fuerit: idque addidit Agathias, ut Cyrum iſtum ab aliis, qui eodem tunc florebant nomine, diſtingueret. Flori autem cujuſdam Conſulis Codicillaris mentio non ſemel occurrit ſub Juſtiniano, ut conſtat ex Novell. 12. 22. 154. & ex Leg. 3. Cod. de Quadrienn. præſcript. Hac loquendi etiam formula uſus videtur Juſtinus Martyr Apolog. 2. ubi ſeipſum Ἰουστῖνον Πρίσκου τοῦ Βακχείου vocat, id eſt, filium Priſci, Bacchii nepotem, quod advertit etiam Henricus Valeſius ad Euſebium. Utcumque ſit, conſtat prorſus hallucinatos Vulcanium Agathiæ Interpretem, & Voſſium lib. 2. de veterum Poetarum temporibus, & lib. de Hiſtoricis Græcis, qui in unum virum hæc tria nomina congeſſere, Paulumque Cyrum Florum appellavere. Pauli Epigrammata aliquot in Græcam Anthologiam contulit jam olim Maximus Planudes

illius conſarcinator, una cum elegantiſſima Ode, quam in Pythia Therma conſcripſit, quæ extat præterea in Bibliotheca Regis Chriſtianiſſimi, cum Scholiis, ſeu μετ' ἐξηγήσεως, Codd. 995. 1911. 1334. & 1441. Hanc autem publicarunt denuo, & Latinis numeris donarunt Claudius Archanterus A. CIↃIↃXXCVI. Venetiis, & Federicus Morellus A. CIↃIↃXCVIII. Pariſiis editam. Sed præ cæteris Sophianæ Ædis deſcriptionem tanta cum accuratione aggreſſus eſt Paulus, ut univerſam illius ſtructuram, ſingulaſque partes, quiſquis hanc legerit, ſtatim quodammodo oculis perinde ac animo comprehendat, ſeu ut Agathiæ verbis utar, καθάπερ παρὼν καὶ θεώμενος. Ea eſt enim ἐκφράσεως vis ac natura, ut rem ipſam quam deſcribit, ob oculos ponat & repræſentet: unde recte in Gloſſ. Græc. Lat. ἐκφράζω, *exprimo*, ἔκφρασις, *exprimatio*: exprimere enim Latinis, eſt ad vivum effingere. Quamobrem definitur ἔκφρασις ab Heſychio λόγος ἐναργὴς ab Aphthonio vero λόγος διηγηματικὸς ὑπ' ὄψιν ἄγων ἐναργῶς τὸ δηλούμενον, cujuſmodi eſt Arcis Alexandrinæ apud eumdem deſcriptio. Atque in eo, ut eſt apud iſtius Scriptoris Scholiaſtem, διαφέρει ἡ ἔκφρασις διηγήματος, ὅτι τὸ μὲν ψιλὴν ἔχει τοῦ πράγματος ἔκθεσιν, ἡ δὲ πειρᾶται θεατὰς ἐργάζεσθαι μικροῦ τοὺς ἀκούοντας. καὶ τὸ μὲν καθόλου ἐξετάζει, ἡ δὲ τὰ κατὰ μέρος. Verum accurata quantumlibet ſit quæ nunc prodit Ædis Sophianæ elucubrata a Paulo Silentiario Ἔκφρασις, vix tamen ea quæ obſcuro ſatis carmine, vocibuſque haud paſſim obviis aſperſa involvit, adeo perſpicua ſunt, ut diligenti examine, vel certe expoſitione non indigeant. Nam cum partes ipſas Templi vocabulorum Poeticorum circumlocutionibus, graphice licet, deſcribat, partium ipſarum nomina (quod præſtitit etiam Procopius) omiſit, ita ut legenti rem magis divinandi, quam animo percipiendi locum præbuerit. Quapropter haud ingratum Lectori fore mihi perſuaſi, ſi Sophianæ Ædis, atque adeo data occaſione cæterorum apud Græcos Templorum, deſcriptionem aggrederer, eamque ex Byzantinis præſertim Scriptoribus, aliquot etiam ex noſtris recentioribus adornatam, vice Commentarii in Paulum Silentiarium, eidem Scriptori ſubnecterem. Quod ſane Lutetiæ Pariſiorum, a libris fere imparatus, ſerius quam pro tanta rei mole par erat, ſum aggreſſus, cum, ut jam attigi, pene confecta Voluminis editione, elegans iſtud Poema ad me perveniſſet. Proinde haud ægre mihi condonaturos viros doctos confido, ſi Commentatiuncula iſta mea non ad unguem expolita videatur, cum inpræſens mihi id potiſſimum conſilii fuerit, ut Notarum inſtar eſſet ad Scriptorem haud omnino communis ac triti ſaporis. Quamquam mihine hanc provinciam arrogarem, dubitandum fuit, cum iſtius publicandi Poematis ſpem feciſſet in Præfatione ad Procopium vir omnino magnus Claudius Maltretus Soc. Jeſu Presbyter, & Collegii Montalbani Rector, qui qua pollet in Græcis perinde ac Latinis Litteris eruditione, longe felicius ea fuiſſet defunctus: etſi, uti me per Literas monuit, quod penes eum eſt Pauli Silentiarii Apographum, deſcriptum perinde ſit ex Manuſcripto Palatino, proindeque, ut Salmaſianum, lacunis ſcateat, deformatumque ſit,

JANUS DOUSA

IN ITINERE SUO CONSTANTINOPOLITANO

DE ÆDE

SANCTÆ SOPHIÆ,

uti hodie conſpicitur.

EXTAT *Divæ Sophiæ Templum, quod aliquoties excalceatus, ne pavimen-*
tum ex opinione Turcarum profanare viderer, perluſtravi. Eſt revera
moles tam magnifica, tam excellens, ut ea nihil auguſtius, aut in ſpeciem ma-
gnificentius ſolem illuxiſſe arbitrer. Si quis pro amplitudine ejus aliquid dicere
inſtitueres, incaſſum laborares, nunquam utique ad orationis ſuæ ſcopum perven-
turus. Nec mihi ergo, qui in hac Epiſtola breviloquentiæ ſtudeo, de ea ver-
ba facienda ſunt. Quis enim compoſite & apte aliquid diceret, quod huic har-
moniæ & fabricæ conveniret? Cujus minimam etiam particulam, ſi deſcribere
vellem, pro operis dignitate id facere nunquam poſſem.

PAULI SILENTIARII
ELOGIUM
EX AGATHIA SCHOLASTICO

lib. 5. Hiſtor. pag. 153. Edit. Regiæ,

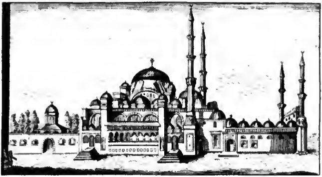
ubi de Æde Sanctæ Sophiæ.

Εἰ δέ τις ἐθέλοι πόῤῥω που τυχὸν τῆς πόλεως ἀπῳκισμένος, ἔπειτα γινώσκειν σαφῶς ἅπαντα καθάπερ παρὼν καὶ θεώμενος, ἀναλεγέσθω τὰ Παύλῳ Κύρου τοῦ Φλώρου ἐν ἑξαμέτροις πεπονημένα, ὃς δὴ τὰ πρῶτα τελῶν ἐν τοῖς τῆς ἀμφὶ τὸν Βασιλέα σιγῆς ἐπιστάταις, γένους τε κοσμούμενος δόξῃ, καὶ πλοῦτον ἄφθονον ἐκ προγόνων διαδεξάμενος, ὅμως παιδεία γε αὐτῷ καὶ λόγων ἄσκησις διεσπούδαστο, καὶ ἐπὶ τοῖσδε μᾶλλον ηὔχει, καὶ ἐσεμνύνετο· Καὶ τοίνυν πεποίηταί οἱ καὶ ἄλλα ὡς πλεῖστα ποιήματα μνήμης τε ἄξια καὶ ἐπαίνου. Δοκεῖ μοι δὲ τὰ ἐπὶ τῷ Νεῷ εἰρημένα, μείζονός τε πόνου καὶ ἐπιστήμης ἀνάπλεα καθεστάναι, ὅσῳ καὶ ἡ ὑπόθεσις θαυμασιωτέρα. Εὑρήσεις γὰρ ἂν ἐν αὐτοῖς τὴν ὅλην τῆς θέσεως διακοσμίαν, καὶ τὰς τῶν μετάλλων φύσεις λεπτότατα κατεξητασμένας, τῶν τε προτεμενισμάτων τὸ εὐπρεπὲς ἅμα καὶ ἀναγκαῖον, μεγέθη τε καὶ ὑψώματα, καὶ ὅσα εὐθύγραμμα σχήματα, καὶ ὅσα κυκλικὰ, καὶ ὅσα ἐκκρεμῆ, καὶ προτεταμένα. Γνοίης δὲ ἂν ἐκ τῶν ἐπῶν, καὶ ὅπως ἀργύρῳ τε καὶ χρυσῷ τὸ ἱερώτερον χωρίον καὶ τοῖς ἀποῤῥήτοις ἀποκεκριμένον πολυτελέστατα καταπεποίκιλται, καὶ εἴτι ἄλλο πρόσεστι μέγα ἢ ἐλάχιστον γνώρισμα, οὐ μεῖον ἢ οἱ θαμὰ ἐν αὐτῷ περιπάτους ποιούμενοι, καὶ ἅπαντα διασκοποῦντες.

SI quis autem voluerit, procul fortaſſis ab Urbe degens, aperte cognoſcere omnia veluti præſens & ſpectans, perlegat quæ Paulus Cyri filius Flori nepos hexametris verſibus conſcripſit. Qui quidem Primicerius exiſtens Regiorum Silentiariorum, & generis gloria clarus, ampliſſimaſque a majoribus ſuis opes adeptus, doctrina tamen eloquentiaque magnam operam impenderat, quibus & magis gloriabatur & decorabatur. Scripſit itaque etiam alia quamplurima Poemata memorata digna & laude. Videntur autem mihi quæ de Templo ſcripſit tanto majore & labore & ſcientia referta, quanto & argumentum ipſum eſt admirabilius. Comperies enim in iis univerſum ſitus concinnæque diſpoſitionis ordinem, & metallorum naturas ſubtiliſſime exploratas. Veſtibulorum etiam Templi elegantiam pariter & utilitatem, magnitudines quoque & altitudines, quotquot etiam ſunt figura rectis conſtantes lineis, & quotquot orbiculares, quotquot etiam penſiles & protenſa. Cognoveris quoque e Carminibus quo pacto argento pariter atque auro ſacratior locus & myſteriis ſeparatim deſtinatus ſumptuoſiſſime ſit exornatus, & ſi quod eſt aliud magnum, aut minimum ornamentum, nihilominus quam qui in eo frequenter obambulant omniaque inſpectant.

ΠΑΥΛΟΥ

Digitized by Google

ΠΑΥΛΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ ΣΙΛΕΝΤΙΑΡΙΟΥ ΥΙΟΥ ΚΥΡΟΥ ΕΚΦΡΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΓΑΛΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ, ΗΤΟΙ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΣΟΦΙΑΝ.

PAULI POETÆ SILENTIARII CYRI FILII DESCRIPTIO MAGNÆ ECCLESIÆ SEU SANCTÆ SOPHIÆ.

Ἄρ' ἐστὶν εὑρεῖν μείζονα τῆς νῦν ἡμέρας,
Ἐν ᾗ Θεός τε καὶ Βασιλεὺς σεμνύνεται;
Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν. Χριστὸν ἴσμεν δεσπότην,
Ἴσμεν δὲ πάντως· τοῦτο γὰρ τοῖς σοῖς λόγοις
Ποιεῖς, Κράτιστε, * . . ειμον καὶ βαρβάροις·
Ὅθεν συνεργὸν αὐτὸν ἐν ταῖς πράξεσιν
Ἔχεις παρόντα, νομοθετῶν, κτίζων πόλεις,
Ναοὺς ἐγείρων, ὅπλα κυρῶν, εἰ δέοι,
Σπονδάς τε πάττων, καὶ καταστέλλων μάχας,
Ὅθεν τὸ νικᾶν . . . φ ἐς * τοῖς σοῖς πόνοις.
Ὥσπερ ἐπὶ σ . . . . . πρὸς τὴν ἑσπέραν
Ὅρος μὲν ἡμῖν ὠκεανὸς τοῦ σοῦ κράτους
Τὴν γῆν διεκδραμοῦσι· πρὸς δὲ τὴν ἕω,
Οὐ πάντας ἤδη, τοὺς μὲν ἔτριψας μάχαις,
Τοὺς δὲ πρὶν ἐλθεῖν εἰς τόδε προσλαμβάνεις;
Λίβυν δὲ πάντα δοῦλον οὐκ ἔχεις πάλαι;
Ὅθεν νόσους μὲν ἐκδιδράσκεις εὐκόλως,
Οὐκ ἐλπίσαντος οὐδενός. ὅθεν εἰκότως
Τοὺς ἐν ἀφανεῖ. Κράτιστε, κινδύνους ἀεὶ

* f. γνώριμον.

* f. συμπονεῖ.

A AN reperiri poteſt hodierno major dies, quo & Deus & Imperator honore afficiuntur? Id certe dici vix poteſt. Chriſtum agnoſcimus & ſcimus Dominum, agnoſcimus omnino: id enim verbis tuis, gentibus etiam barbaris * notum facis, Princeps magnanime. Hinc tuis in negotiis illum præſentem habes adjutorem, ſeu leges ſancias, ſeu urbes extruas, vel templa excites, ſeu bella & arma decernas, ſi id exigat neceſſitas, aut cum inducias ſtatuis, & prælia cohibes & compeſcis: * hinc bellicos labores tuos certa ſubſequitur victoria. Si enim Occidentem

B intueamur, poſtquam terram percurrimus, imperii tui terminus Oceanus occurrit: verſus Orientem vero, an non gentes omnes partim armis tuis expugnaſti, * partim antequam eo accederes, ultro ad te venientes excepiſti? An non denique univerſam Africam jamdudum tibi ſubditam habes? Hinc quoque fit ut ex morbis tam facile

convaleſcas, etiam contra omnium ſpem: hinc denique occultiora pericula, Princeps fortiſſime, * iis tandem compertis, ſemper declinaſti: non haſtis quippe aut clypeis, ſed ipſa Dei protectus ſervatuſque dextera. Miror, Princeps potentiſſime, magnanimitatem tuam: miror mentis tuæ & fidei præſtantiam. Structæ erant inſidiæ, paratuſque * aderat gladius, aderat & condictus dies, & ipſa palatia jam ſubjerant conjurati, & jam interiorem portam attigerant, qua ſemel ſuperata, ſolium tuum invaſuri erant. Hæc etſi tibi nota eſſent prius, * te continuiſti, & amico conſiſus es tuo protectori, Deum dico, per quem omnia vincis: neque vero a ſcopo aberraſti. Quid enim inter hæc? Cecidit ſua ipſius manu inſidiarum ſtructor primarius: neque enim voluit Juſtitia, * eum ſervare. Quippe id certo noverat ex pluribus, qui ſæpius hactenus extiterant, tyrannis, ſi vivus ille tuas veniſſet in manus, te in lacrymas ſtatim & commiſerationem totum effundendam, & omnem hac in re exſuperaturum hominis indolem. * Vitæ namque compatiens erroribus, ingemuiſti perſæpe delictis noſtris, Princeps optime: ſed & ſæpe lacrymis benignos oculos tuos virtute vere Regia rigas, nobis indoleſcens; & ad intemperantiam, quæ ut plurimum vitæ comes adſiſtit, * oculos convertens, omnes a pravis delictis, Numinis inſtar, abſolvis, & ad ignoſcentiam properas. Teipſum incaſas, ſi quando criminum atrocitas alios prohibet te precibus ſuis * occupare. Neque enim umquam pateris miſericordiam, quæ ſumma eſt, ad alterum pertinere. Ex tot vero quæ perpetramus neſandis auſis, habes, o Imperator, clementiæ occaſiones. An non in ipſum Deum inſurgit, * qui Principem iſtum non vult imperare, manſuetum, ſuavem, cum moderatione inimicis perinde ac amicis beneficum? Hæ te ſervant animi dotes, efficiuntque, o Imperator, magnanime, ut anima Imperatricis, beatæ, optimæ, * formoſæ, & ſapientis, apud Deum pro te intercedat, quam, dum ſuperſtes erat, piam vitæ conſortem nactus es. Poſtquam vero illa ad ſuperos tranſiit, ſolemne ſubditis tibi populis præſtitiſti ſacramentum, ſacramentum omnino infractum, * quod numquam es prætergreſſus, nec infringes ultro. Et Hæc quidem ita ſe habent. Nunc vero ad Templum nobis contendere cupientibus, adſis daque audere. Inter tot quæ hactenus edidiſti miracula, illud ſit potiſſimum, quod conatur oratio rem perficere audere, * quæ cæteras miraculorum excellentia longe ſuperat. Eſt autem illuſtre immenſorum tuorum miraculorum ſpecimen, amor ille eximius, quo in te & in tuum Templum flagrat urbs univerſa, Princeps magnanime. Poſtquam enim feſtum, ut par erat, celebraſti, * ſtatim plebs univerſa, Senatus, & qui mediam ac tutiorem vitæ rationem inierunt, ut celebritatis dies producerentur, poſtularunt. Conceſſiſti. Effluxere illi: rurſum poſtularunt, rurſum conceſſiſti: qua re ſæpius repetita, feſtivitatis * celebritatem magnifice produxiſti.

Biennio ante obierat Theodora 4. Non. Jul. Ind. 10. De forma corporis Theodoræ, vide Proc. l. 1. de Ædif. c. 11 Hiſtor. Arc. c. 10. & Anthole. Gr. l. 4. c. 15.

A Μαθὼν παρῆλθες, οὐ δόρασιν, οὐδ' ἀσπίσιν,
Αὐτῇ δὲ χειρὶ τοῦ Θεοῦ φρουρούμενος.
Ἀγαμαί σε, Παγκρατιστε, τῆς εὐψυχίας,
Ἀγαμαί σε τῆς γνώμης τε καὶ τῆς πίστεως.
Ὁ δόλος συνέστη, καὶ παρεσταδιασμένον
Τὸ ξίφος ὑπῆρχε, καὶ παρῆν ἡ κυρία,
Καὶ τῶν Βασιλείων ἐντὸς οἱ ξυνωμόται
Ἤδη παρῆλθον, τὰς πύλας τε τὰς ἔσω,
Μεθ' ἃς ἔμελλον προσβαλεῖν τοῖς σοῖς θρόνοις,
Ἥπτοντο. ταῦτα γνοὺς δὲ καὶ μαθὼν πάλαι,
Ἐκαρτέρησας, καὶ πεποίθας μόνῳ
Τῷ σε προασπίζοντι, τὸν Θεὸν λέγω,
B Ὧι πάντα νικᾷς· τοῦ σκοποῦ δ' οὐκ ἐσφάλης.
Τί γὰρ ἐπὶ τούτοις; ἔπεσεν αὐτοχειρίᾳ
Ὁ τὸν λόχον ἄγων· οὐ γὰρ ἤθελεν ἡ Δίκη
Αὐτὸν διασώζειν. ἐμφανῶς δ' ἠπίστατο
Ἐκ τῶν τυράννων πο *....ὄντων πολλάκις,
Ὡς εἴπερ αὐτοῦ ζῶντος ἐγκρατὴς ἔσῃ,
Εἰς οἶκτον εὐθὺς, εἰς ἔλεον πάντως τρέπῃ,
Κἀνταῦθα νικῶν πᾶσαν ἀνθρώπου φύσιν·
Ταῖς τοῦ βίου γὰρ συμπαθῶν ἁμαρτίαις,
Ἐπεστέναξας πολλάκις τοῖς πταίσμασιν
Ἡμῶν, Ἄριστε· πολλάκις δὲ δακρύοις
C Τὸ πρᾶον ὄμμα βασιλικῶς ὑποβρέχεις,
Ἀλγῶν ἐφ' ἡμῖν· πρὸς δὲ τὴν ἀκρασίαν
Βλέπων, μάλιστα τὴν συνοικον τῷ βίῳ,
Λύεις ἅπαντας τῶν κακῶν ὀφλημάτων,
Ὥσπερ τὸ Θεῖον, πρὸς δὲ συγγνώμην τρέχεις.
Αἰτεῖς δὲ σαυτὸν, ἡνίκα τῶν ἐγκλημάτων
Τὸ μέγεθος οὐ δίδωσι τὴν δεήσιν
Ἑτέρους κατάρχειν· καὶ γὰρ οὐκ ἐᾷς ποτὲ
Ἄλλου γενέσθαι τὸν ἔλεόν σου τὸν πάνυ.
*... ὧν δὲ δρῶμεν οὐχ ὁσίων τολμημάτων — * f. ἐξ ἀν.
Ἔχεις ἀφορμὰς τὸ, Ἄνα, * παῤῥησίας. — * f. πρᾳό-σεως.
Οὐχὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Θεὸν ἐξοπλίζεται
D Ὁ τὸν Βασιλέα τοῦτον οὐ θέλων κρατεῖν,
Τὸν ἥμερον, τὸν ἡδὺν, ἐν τῷ μετρίῳ
Εὐεργετοῦντα καὶ φίλους, καὶ μὴ φίλους.
Σώζει σε ταῦτα, ταῦτα τὴν ψυχὴν ποιεῖ
Τῆς Βασιλίδος, Κράτιστε, τῆς εὐδαίμονος,
Τῆς πάντ' ἀρίστης, τῆς καλῆς, καὶ πανσόφου,
Ἔχειν ὑπὲρ σοῦ πρὸς Θεὸν παῤῥησίαν,
Ἣν ζῶσαν εἶχες εὐσεβῆ συνεργάτιν.
Ἐπεὶ δὲ μετῆλθε, παρέσχες τοῖς ὑπηκόοις
Ὅρκον βοηθὸν, ὅρκον ἀῤῥαγέστατον
Ὃν οὐ παρῆλθες οὐδ' ἐάσῃ παραδράμοις.
Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα. πρὸς δὲ τὸν νεὼν
Ἤδη βαδίζειν βουλομένοις, θαῤῥεῖν δίδου.
E Ἔσω δὲ τῶν σῶν καὶ τὸ δή που θαυμάτων,
Λόγους φανῆναι πρᾶγμα τολμῶντας δρᾶσαι
Τὸ πάντα νικῶν θαυμάτων ὑπερβολῇ.
Ἔστιν δὲ δεῖγμα τῶν ἀγαν σου θαυμάτων
Ὁ ποῦ τις ἔρως, ὃν ἡ πόλις πᾶσα τρέφει
Ἐπί σοι, Βασιλεῦ κράτιστε, καὶ τῷ σῷ νεῴ.
Ἐπεὶ γὰρ ἦγες τὴν ἑορτὴν, ὡς ἔδει,
Ἅπας ὁ δῆμος εὐθὺς, ἡ γερουσία,
Οἱ τὸν μέσον ζηλοῦντες ἀσφαλῆ βίον,
Τὰς τῆς ἑορτῆς ἡμέρας ἐπεξάγειν
Ἤτουν, παρεῖχες, ἐξέδραμον· ᾔτουν πάλιν,
Πάλιν παρεῖχες. Τοῦτο δὲ δρῶν πολλάκις,
Ἐπεξέτεινας τὴν ἑορτὴν πλουσίως.

ΤΟΥΤΩΝ ΛΕΧΘΕΝΤΩΝ ΕΝ ΠΑΛΑΤΙΩ, διηρέθη ἡ ἀκρόασις, καὶ ἐλέχθη τὰ λοιπὰ ἐν τῷ Ἐπισκοπείῳ, ἐπὶ Εὐτυχίου τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου προλεχθέντων τῶν ὑποκειμένων Ἰάμβων.

ΗΚΟΜΕΝ ἐς ὑμᾶς, ἄνδρες, ἐκ τῆς ἑστίας
Αὐτοῦ Βασιλέως, ἐς Βασιλέως ἑστίαν,
Τοῦ παμμεγίστου, τοῦ νοοῦντος τῶν ὅλων,
Δι' οὗ τὸ νικᾷν συμφυὲς τῷ Δεσπότῃ.
Ἐκεῖ μὲν ἡμῖν τῶν γερῶν ὁ προστάτης
Καθεὶς ἑαυτὸν εἰς θέατρον ἐκ λόγων,
Τὸν νοῦν παρέσχεν εὐμενῶς, ἐνταῦθα δὲ
Ὁρᾶν πάρεστι τῶν ἱερῶν τὸν προστάτην·
Ἔστω δὲ καὶ αὐτὸς εὐμενής· τοῦτον γε μὴν
Μηδεὶς ἀκούσας λοιδορείσθω τοῖς λόγοις·
Εἴποι γὰρ εἰκὸς ἄν τις, ὦ τᾶν, ὡς πάνυ
Ληρεῖς περιττά· τοῦτον αὐτοῖς εὐμενῆ
Λόγοις γενέσθαι, τῶν ἀγαθῶν τὴν οἰκίαν,
Τὸν πᾶσαν εὐμένειαν ἠμφιεσμένον·
Τί τι πέπονθας ὅπερ ἂν εἰκότως πάθοι,
Εἴ τις δέοιτο λιπαρῶν ἐγκείμενος,
Τὸν ἥλιον μὲν ἀνατέλλειν ἐν ἡμέρᾳ,
Τὸ φῶς δὲ λάμπειν, τοὺς λόγους δ' εἶναι λόγους.
Ἐγὼ δὲ ταῦτα τοῦτον εἶναι τὸν τρόπον
Οὐκ ἂν ἀποφαίνω· πρὸς δὲ τὸν σκοπὸν βλέπων,
Ὃς παμμέγιστος, οὐκ ἔχων θ' ὑπερβολήν,
Δέδοικα τὴν ἀγωνίαν· θαρρεῖν δ' ὅμως
Ἐξ ὧν ἐδεδοίκειν πρότερον, αὖθις ἄρχομαι.
Εἰ μὲν γὰρ ἐλπὶς ἦν τις εὐθενεῖ λόγῳ
Συνεξισῶσθαι τῷ νεῷ τῷ παγκάλῳ·
Σφαλερὸν ὑπῆρχεν ἐπαποδύεσθαι πάλαις,
Ἐν αἷς τὸ νικᾷν παρακεκινδυνευμένον.
Ἐπεὶ δ' ἅπαντες ἴσμεν, ὡς οὐκ ἄν ποτε
Λόγος φανείη, συντρέχων* ταῖς πράξεσιν
Ταῖς τοῦ Βασιλέως· ἔστι δ' αὐτῶν πράξεων
Τὸ παμμέγιστον ἡ κτίσις τοῦ σοῦ νεώ·
Οὐ χρὴ δεδοικότας ἐπὶ προδιεγνωσμένοις
Μένειν ἀτόλμως, ἀλλὰ τὴν προθυμίαν
Κινεῖν ἅπασαν, ὡς ἔχει τις ἰσχύος.
Ἔχει τι χρηστὸν ἀνδρὸς ἡ παρρησία.
Εἰ μὴ γὰρ εὔτολμός τε καὶ φρονῶν μέγα
Ἐδημιούργει τὸν νεὼν ὁ Δεσπότης,
Πάσης ὑπερβὰς ἐλπίδος θεωρίαν·
Οὐκ ἂν προῆλθεν εἰς τοσαύτην ἡ πόλις
Εὐθυμίαν τε καὶ τρυφὴν εὐδαίμονα.
Τί οὖν ἀπεικός, πρόσφορον παρρησίαν
Ταύτῃ φανῆναι καὶ λόγων ἀζημίων;
Ἃ γὰρ ἂν παραδράμωσιν ἠθενηκότες,
Ἔξεστι ταῦτα λαμβάνειν τοῖς ὄμμασι.
Κρινεῖ δὲ τούτους οὐ κυαμοτρὼξ Ἀττικός,
Ἀλλ' ἄνδρες εὐσεβεῖς τε καὶ συγγνώμονες,
Οἷς καὶ τὸ Θεῖον, καὶ Βασιλεὺς εὐφραίνεται,
Οἱ τὰς πόλεις τάττοντες, οἱ τὰς ἡνίας
Ὅλων ἔχοντες καὶ λόγων καὶ πραγμάτων.
Ἆρ' οὖν ἐπ' αὐτοὺς χρὴ βαδίζειν τοὺς στίχους
Ἐκδημαγωγηθέντας· εἰς παρρησίαν
Χρὴ τοῦτο πράττειν, αὐτὸς ἀντιφθέγξομαι,
Ὥσπερ τις ἠχὼ τῶν ἐμῶν φανεὶς λόγων.
Οὐκοῦν ἐπάνειμι πρὸς Βασιλέα τὸν μέγαν.

* συντρέχω

Descript. S. Sophiæ.

A*HIS IN PALATIO recitatis, divulſus eſt auditorium conſeſſus. Cætera vero recitata ſunt in Domo Patriarchali, cum coram Eutychio ſanctiſſimo Patriarcha ſubjecti jambi prius recitati fuiſſent.*

Vide Epiſtolam Bernardi Braſchi ad Cozzam Cottiam, de more veterum recitandi, Veronæ editum.

AD vos accedimus, o viri, ex Imperatoris Palatio, ad Palatium Imperatoris ter Maximi, qui omnia mente complectitur, per quem Imperatori tot victorias conſequi datur. * illic quidem dignitatum Præſes in Theatro recitationum ſedens, be- B nigne nos audivit: hic vero videre eſt ſacrorum Præſidem: ſit & ille benevolus. * Cæterum ex Auditoribus nemo orationem noſtram carpat. Dicet enim forſan aliquis: Heus tu, bone vir, quam omnino vana & inutilia deblateras! hunc ſermonibus tuis propitium capis, qui totius bonitatis eſt domicilium, & omni humanitate inſtructus. * Id certe tibi accidit, quod ei videretur accidiſſe, qui enixius & cum precibus efflagitaret, ut Sol per diem exoriretur, luxque luceret, aut ut ſermones ſint ſermones. Ego vero ejuſce rei eamdem eſſe rationem * non omnino negaverim. At inſtitutum intuens, quod maximum eſt, & quo nihil animo concipi po- C teſt excellentius, vereor in arenam deſcendere. Illud ipſum tamen quod metum primo incuſſit, audaciam rurſum ingerit. Si enim ſpes quædam affulgeret poſſe nos beata dicendi copia * Templi pulchritudinem aſſequi & æquiparari ſcribendo: res eſſet ſane lubrica, certamen aggredi, in quo vincere periculoſum eſſet. Quum vero ſatis intelligamus omnes, nullam umquam orationem * factis Imperatoris reſpondere poſſe; id vero quod eſt in factis ipſis maximum, eſſe Templi ædificationem: par non eſt profecto, ut conceptus de rebus jam ante animo proviſis timor, audiendi nobis animum adimat; ſed potius, quantum eſt in unoquoque virium, omnem in nobis alacritatem excitemus. * Habet in ſe boni D aliquid hominis audacia. Niſi enim intrepido prorſus & elato animo Templum excitaſſet Imperator, totius in re ſpei cogitationem excedens, non ad tantam perveniſſet Urbs * alacritatem & felicitatem. Quid igitur præter decorum videri debet, ſi utilis modo innocuæ Orationis libertas erumpat? Quæcumque enim præ imbecillitate prætermiſerit, ea licebit oculis uſurpare. * Judicium porro de illa proferunt, non fabarum comeſtor Athenienſis, ſed viri pii & æqui, quibus & Deus ſe Imperator oblectantur, qui urbes regunt, omniumque & rerum, & orationum habenas moderantur. * Horum igitur deme- E reri gratiam, & ad hos adire Carmina mea oportet: idque confidenter agendum eſt. Ego vero ipſe quaſi verborum meorum Echo reſonabo. Redeo igitur ad Magnum Imperatorem.

ΠΑΥΛΟΥ ΣΙΛΕΝΤΙΑΡΙΟΥ
ΥΙΟΥ ΚΥΡΟΥ
ΕΚΦΡΑΣΙΣ
ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

PAULI SILENTIARII CYRI FILII
DESCRIPTIO MAGNÆ ECCLESIÆ.

Edit. Pariſ. pag. 505.

NON clypeorum hodie me fragor impellit, aut ad Occidentales vel Libycas celebrandas Victorias feror, neque decantandis Trophæis, quæ de cæſis tyrannis relata ſunt, ferocem animum fatigabo. Illaudata maneat hodie partarum de Medis Victoriarum gloria. * Beata Pax, urbium nutrix, quam Princeps galeatæ longe præfert Victoriæ, hoc age, urbis bono impenſos prædicemus labores, & glorioſo omni præſtantiorem certamine Ædem ſacris Hymnis celebremus, præ qua unica * quidquid eſt excelſi operis admirandam fatiſcit. Tu vero, Alma Roma, auctorem ſalutis tuæ Principem corona, ſinceris laudibus abunde cumulatum: non quod jugum tuum populis omnibus impoſuit, aut quod immenſos ſolii tui fines * ultra remotiora nemora, Oceanique littora longe dilatarit: ſed quod in receſſu tuo immane Templum excitans, matre tua Tiberina longe te fecit illuſtriorem. Faceſſite nunc tandem decora omnia, quæcumque de Romano Capitolio fama prædicat: tantum enim meus Imperator ſuperavit iſtud miraculum, * quantum idolo Deus Maximus præſtantior eſt. Volo igitur ut tu dulciſonis carminibus, o Fornix auro refulgens, Imperatorem tuum prædices. Ille quippe non in bellis ſolum manum vibrans, infinitos barbaros victorioſis armis ſubegit, * ut indomitam illorum ſuperbiam frænis tuis ſubmitteret, & legum tuarum jugum illi vererentur; ſed & nigra vehementius frendens invidia, Imperatoris Urbi imperantis armis proſtrata ſuccubuit, crebriſque ſagittis eliſa fragorem edidit, caſuque ſuo ſub pulverem alte condita eſt. * Tu vero veni, Antiqua & Latina Roma, & concors carmen cane Novæ Romæ, & gaude quod natam vides, adhuc puellam, matre multo præſtantiorem: quandoquidem ea eſt parentum gratia. At vos quibus ſacrarum legum honor curæ eſt, * huc adeſte, & caliginoſa depoſita triſtitia, niveis pallis lætabundi membra induite: deterſis vero quinque annorum ab oculis lachrymis, ore bene auſpicato præſtantes Hymnos concinamus.

Cæleſtium portarum clauſtra reſeravit in terra * Romanorum Imperator: totis feſtis ampla gaudia indixit, omnes mentis ægritudines lenilt. Ex quo enim eum fragore corruit eximium Imperatorum opus, immenſus paſſim per Ur-

Βιζαντὶς Ρώμη, in Anthol. Gr. l. 4. c. 24. p. 299. 300 &c. Roma Conſtantinopolitana *in quibuſdam Cod. Priſciani poſt. 8. 20 & 9. & apud Senat. de Orig. c. 12. Ἐν τῷ Ρώμῃ Themiſtio Orat. 15.*

Roma Vetus *l. 5. C. de Oper. publ. l. 6. C. de Sacroſ. Eccl. &c.* Antiqua, *Cod. Ippo l. 1. Παλαιὰ ἡ πρεσβυτέρα Ρώμη Conſtant. Manaſſ.*

A ΣΗΜΕΡΟΝ οὐ σακέων με φέρει κτύπος, οὐδ' ἐπὶ νίκην
Ἑσπερον, οὐ Λίβυσσαν, ἐπείγομαι, οὐδὲ τροπαίοις
Ἀμφὶ τυραννοφόνοις ἀνασχίποδα θυμὸν * ἀράσσω.
Μηδοφόνων ἄβοητα μένοι κλέα σήμερον ἔργων.
Εἰρήνη πολύολβε, τιθηνήτειρα πολήων,
Ην πλέον ὁ πήληκος Ἄναξ ἠγάσσατο νίκης,
Δεῦρο, πολισσούχοισιν ἐπαυχήσαντες ἀέθλοις,
Παντὸς ὑπερκύδαντος ὑπέρτερον οἶκον ἀγῶνος
Εὐιέροις ὕμνοισιν ἀείσομεν, ᾧ ὑπὸ μούνῳ
Πᾶν κλέος ὑψορόφοιο κατέκλασε θέσκελον ἔργου.
Ἀλλὰ σύ μοι Βασιλῆα φερέσβιον, ὀλβία Ρώμη,
Στέψον ἀκηρασίοισι χύδην κατανειμένον ὕμνοις·
B Οὐχ ὅτι σὸν ζυγόδεσμον ἐφήρμοσεν ἔθνεσι γαίης,
Οὐχ ὅτι σῶν ἐτάνυσσεν ὑπέρβια μέτρα θοώκων,
Ἄλσεα παρ' ἑσπέρια, παρ' ὠκεανίτιδας ἀκτάς·
Ἀλλ' ὅτι σὸν περὶ πῆχυν ἀπείρονα νηὸν ἐγείρας,
Θυμβριάδος ποίησε φαεινοτέρην σε τεκούσης.
Εἴξατέ μοι Ρώμης Καπετωλίδες, εἴξατε φῆμαι·
Τόσσον ἐμὸς Βασιλεὺς ὑπερήλατο θάμβος ἐκεῖνο,
Ὁππόσον εἰδώλοιο Θεὸς μέγας ἐστὶν ἀρείων.
Ἔνθεν ἐγὼν ἐθέλω σε μελιφθόγγοισι χορείαις,
Χρυσοχίτων αἴθουσα, τεὸν σκηπτοῦχον ἀείδειν.
Καὶ γὰρ Ἄναξ ὁ μοῦνον ἐν ἔντεσι χεῖρα κορύσσων,
Ριπτοπόρων δολίχευσεν ἀπείρονα βάρβαρον αἰχμὴν,
C Ὄφρα τεοῖς ἀδμῆτα λόφον κλίνειε λεπάδνοις,
Καὶ θεσμοὺς πτήξειε τεὰς ζυγόν· ἀλλὰ καὶ αὐτῆς
Τειχεσιγὰς ὑπέροπλα μέλας φθόνος ὤλεσε τόξα
Ἀστυόχου Βασιλῆος· ἐπασσυτέροις δὲ βελέμνοις
Ρωγαλέος δύπησε, πεσὼν δ' ἐβάθυνε κονίην.
Καὶ σὺ δὲ πρεσβυγένεθλε Λατινιὰς ἔρχεο Ρώμη,
Σύνθρονον ἀείδουσα μέλος νεοθηλέϊ Ρώμῃ.
Ἔρχεο ἀγαλλομένη, τὴν ὅττι παῖδα δοκεύεις
Μητρὸς ὑπερτελέουσαν, ἐπεὶ χάρις ἤδε τοκήων.
Ἀνέρες οἷσι μέμηλε θεουδέα θέσμια γεραίρειν,
D Δεῦρό μοι ἀχλυόεσσαν ἀπορρίψαντες ἀνίην,
Χιονέης ἕσσασθε γεγηθότες ἅψεσι πέπλους.
Δάκρυα καὶ πεντάετηρον ἀπομήσαντες ὀπωπῆς,
Μέλψομεν εὐφήμοις ὑπὸ χείλεσιν εὔποδας ὕμνους.
Οὐρανίων ᾦξεν ἐπὶ χθονὶ κλῆθρα πυλάων
Αὐσονίων σκηπτοῦχος, ὅλαις δ' ἐπέπασσεν ἑορταῖς
Εὐφροσύνην ἀρείαν, ὅλας ἤμβλυνε μερίμνας.
Ἐξότε γὰρ δύπησεν ἐριθενὲς ἔργον Ἀνάκτων,
Κὰδ δ' ἑὴν ἀλίασεν ἀνὰ πτόλιν· Ἦλθε μόθος,

* ἀμίζω.

Ἵλαθι τολμήεντι, Μεγαθενὲς ἤρανε γαίης,
Ἤν κεν ἐπέεσσι καὶ οὔατος ἀμφὶ σὸν οὐας ὀρίνω
Βαιὸν ὅσον. μεγάλων γὰρ ἐπερχομένη χάρις ἔργων
Ληθαίοις ἐκάλυψε κατηφέα κέντρα ῥεέθροις.
Καὶ φάος ἠελίοιο φαεινότερον ἐστὶν ὁδίτῃ
Χειμερίην μετὰ νύκτα, καὶ ἱμερόεσσα γαλήνη
Ἀνδράσιν ἀλιπλάγκτοις μετὰ κύματα θυμὸν ἰαίνει.
Ἵλαθι τολμήεντι, Μεγαθενὲς, ἵλαθι μύθῳ.

Ἤδη μὲν θαυμαστοῖσιν ἐπεμβεβαυῖα θεμείλοις
Σφαίρης ἡμιτόμοιο κατήριπε θέσκελος ἄντυξ·
Μυστιπόλων δ᾽ ἐτίναξεν ἑδέθλια πάντα μελάθρων·
Πάντα δ᾽ ὑπεσκαίρεσκεν ἐν ἄστεϊ βάθρα θεμείλων·
Γαῖα δ᾽ ἐπεστονάχιζεν ἐπὶ χρόνον· ἠερίας δὲ
Μισγομένη νεφέλῃσιν ἀμιχθαλόεσσα κονίη,
Οὐρανίης ἀμάρυγμα μεσημβρινὸν ἔσκεπεν αἴθρης.
Κεῖσε μάκαρ, σὺ δὲ σεῖο κατ᾽ ἰθύ χεῖρα τανύσσας,
Αἵμασιν οὐ μεθέηκας ὑπ᾽ ἀνδροφόνοισι μιῆναι
Σὴν χθόνα τελχῖνας κακοεργέας· οὐδὲ γὰρ ἔτλης
Ὄμματος ἀχράντοιο βολῇ πανδερκέϊ λεύσσειν
Αἷμα χυθὲν τεμένεσσιν ἀναιμάκτοιο θυηλῆς.
Οὐδὲ μὲν ἀτρύγετος ὑπώκλασεν μυχὸς θεμείλων
Νηὸς, ἀεξιφόροιο κεκασμένος ἅμμασι τέχνης·
Ἀλλὰ μιῆς ἀψῖδος ἀπωλίσθησε κεραίη
Ἀντολικὴ, σφαίρης τε λάχος κονίῃσιν ἐμίχθη.
Ἦν δὲ τὸ μὲν δαπέδοισι, τὸ δ᾽ εἰσέτι θάμβος ἰδέσθαι,
Οἷά περ ἀστήρικτον ὁμίλεεν ἠερίαις αὔραις.
Πᾶς δὲ κατηφείῃ βεβολημένος ἔστενεν ἀνήρ.
Μή τις ἐμὴν στρεβλοῖσι βάλοι νεμεσήμονι μύθῳ
Ἀτραπὸν ἀμνήστοιο ξυνεσχομένην ἀνίης·
Οὐχ οὕτως ἀνέχασσεν ἀπ᾽ αἰθέρος ἐκχυμένη φλὸξ
Ἡδύτερος μετὰ δάκρυ γέλως, μετὰ νοῦσον ὑγείη.
Ἀνέρας, ὁππότε νῶτα κατέφλεγεν ἄχλοα γαίης,
Μυρία καρφομένων ὅτε χεύματα εἶξεν ἀναύρων,
Οὐδ᾽ ὅτε καρποτόκοιο κατὰ χθονὸς οὐρανὸς αἴθων
Εὐρὺ χανὼν ὤϊξε πύλας δηλήμονος ὄμβρου,
Καὶ τραφερὸν ξυνάεσσε πέδον ῥοθίοισι θαλάσσης.

Αὐτὰρ ἐμὸς σκηπτοῦχος ἀπότροπον ἄλγος ἀκούσας,
Οὐκ ἔτι δὴν ἐκάλυψε νόος σέλας, οὐδὲ κατηφὴς
Ἠρεμέειν τέτληκεν ἀεργέος ἅμμασιν ὄκνου·
Ἀλλὰ μινυνθαδίης ἀπεσείσατο κέντρον ἀνίης,
Πρὸς δὲ πόνους ἤϊξε παλινδομήτορος οἴκου.
Τῷ δὲ παρεστηκυῖα σακέσπαλος ἔννεπε Ῥώμη·
" Παγκρατὲς, Ὀλβιόμοιρε, Δίκας ἕδος, Ἕρμα πολήων,
" Ἤπαφε βασκανίη με, χάρις δέ τις ἐστὶ μεγαίρειν,
" Ὅττι σέθεν ζώοντος * ἐγγύθεν ἐστὶν ἀρωγὴ, a
" (Ὅττι σέθεν ζώοντος ἐπέσχεθε κάλλεϊ Ῥώμης,)
" Στήθεσιν ἡμετέροισι περιρραγὲς ἕλκος ἀνίσχει.
" Ἀλλὰ, Μάκαρ, δύνασαι γὰρ ἐφ᾽ ἕλκεϊ φάρμακα πάσσειν,
" Χεῖρα τεὴν προτίταινε, ῥυηφενίης τροφὸν ὄλβου.
" Πάντα κυβερνητῆρι τεῷ δείπνυσα χαλινῷ,
" Ὑμετέροις ὑπέθηκα τροπαιοφόροισι θριάμβοις.
" Ἠρεμέει καὶ Μῆδος ἄναξ, καὶ Κελτὶς ὁμοκλὴ,
" Καὶ ξίφος ὑμετέροις φιλοτήσιον ὤπασε θώκοις
" Ἰνδὸς ἀνὴρ, ἐλέφαντας ἄγων, καὶ μάργαρα πόντου.
" Καρχηδὼν γόνυ δοῦλον ἐμοῖς ἔκλινε τροπαίοις.
" Εἰς ἐμὲ φορτὶς ἅπασα φερέσβιον ἐλπίδα τείνει,
" Κύκλιον εἰσορόωσα δρόμον διδυμάονος ἄρκτου,
" Ὡς κεν ἐμοῖς παίδεσσιν ἐπίρρυτον ὄλβον ὀρέξω.
" Ἐμπορίην δ᾽ ἀνάγοντες ὑπιπνείουσιν ἀῆται.
" Ταῦτα τοῖς ἀσαμάτοισιν ἐφίσταται· ἀλλ᾽ ἐπὶ πάσης

* ſ. ἄν' ἐγγ.

a Pro his in margine legitur verſus incluſus.

A bem planctus exortus eſt. Da veniam audaci orationi, da veniam, Potentiſſime terrarum Princeps, * verba audi æquo animo, ſi tantiſper aures tuas pulſo. Nam ſuperveniens ingentium operum gratia Lethæis fluminibus mœroris ſtimulos omnes demerſit. Suavius eſt iter agentibus poſt hybernam noctem Solis lumen, & jucunda ſerenitas * in mari errantibus poſt tempeſtates animum exhilarat. Da veniam, Fortiſſime Princeps, da veniam audaci orationi.

Jam conciderat admirabilis ille fornix hemiſphærii, fundamentis nixus firmiſſimis, Ædiſque Patriarchalis ſolum omne concuſſerat: * ſubſiliebant Urbe tota, ima fundamentorum, & ad B tempus terra ingemiſcebat: obſcuris mixtus nubibus caliginoſus pulvis, meridianum cæleſtis lucis ſplendorem occuluerat. At tu, bone Chriſte, manum ſuam ſuper Templum extendens, * terram tibi conſecratam humana cæde a ſceleratis ac maleficis pollui non es paſſus. Quippe non potes oculis tuis immaculatis intueri in Templis fuſum ſanguinem, in quibus incruentum Sacrificium peragitur. At neque tota * Ædis inclytæ amplitudo a fundamentis procubuit, artis egregiæ vinculis conſtricta: ſed unius arcus rerte a Orientalis corruit, parſque ana Sphæræ pulveribus eſt commixta.

C Erat porro pars altera ſolo jacens, altera ad hanc uſque diem (quod viſu erat admirabile) minime ſuſtentata, & quaſi pendula, adhuc in aere morabatur; * omnes mœrore perculſi gemebant. Verum nemo Muſæ noſtræ verbis mordacibus ſuccenſeat, quod in oblivione deletas ſeſe effundat calamitates. Gratior eſt poſt lachrymas riſus, poſtque morbum ſanitas. Non ſic ab aere demiſſum fulgur perculit * homines, cum immenſos areſcentium torrentium curſus repreſſis: vel ſiquando cælum ardens in frugiferam terram late dehiſcens, largos & nocuos imbres effudit, & ſiccos agros marinis immiſcuit fluctiD bus.

* At meus Imperator, comperta tam acerba calamitate, non diu præterea occuluit mentis aciem, neque adduci potuit, ut quantumvis mœſtitia oppreſſus, inertis ignaviæ vinculis detineretur, ac quieſceret: ſed breviſſimi doloris ſtimulum excuſſit, ad reædificandæ Ædis labores ſeſe accinxit. * Aſtans vero bellicoſa Roma, eum ſic eſt allocuta: "Potentiſſime, Fortunate, Juſtitiæ ſedes, Urbium columen, neſcio quæ me ſubit indignatio, (& ſuam habet quamdam indignatio voluptatem) quod vivente te, dum præſens adeſt auxilium, Roma pulchritudinem amiſerit, * & pectoribus noſtris unE dique diſruptum ulcus exoritur. Sed tu, o Fortunate, (potes enim ulceri medicamentum adhibere) manum ſuam porrige affluentis beatitatis nutricem. Omnia tuis gubernans auſpiciis, tuis inclytis triumphis ſubjeci. * Quieſcit Medorum Rex & Gallorum vociferatio. Ipſe Indus cum ſuis Elephantis ad tuum ſolium gladium & margaritas maris ultro attulit. Meis trophæis ſervilia flexit genua Carthago. Naves omnes onerariæ * geminæ Urſæ curſum reſpicientes, ad me tendunt, tanquam ad ſpei ſuæ metam, ſpei quæ affert commoda, ſic ut affluentem opum copiam liberis meis impertiam:

ipſique advehendis mercibus aſpirant venti. Hæc tuos comitantur labores. Verum cum omni pulchritudinis theſauro * ne Lethæis fluminibus, o Imperator, divinum opus obrui patiaris. Licet enim, o Princeps, revereantur te immenſi orbis gentes, quæ Romanis legibus colla ſubmittunt, etiamſi totam urbem mihi ſtruxeris, numquam reperies illuſtrius Throni tui monumentum.

Hæc locuta, pedibus Imperatoris grata oſcula figere annixa eſt. At ille faventem porrexit familiari Romæ dexteram, & procumbentem erexit. Suaviter vero ſubridens, ut infinitum dolorem pelleret, hæc verba ſinceræ lætitiæ plena effatus eſt: * Depone dolorem, urbs Regia, nec vexes animum: ut nullum jaculum clypeum tuum læſit, nec quævis alia Barbarorum vis immotam mentem tuam hactenus concuſſit: ita ne ſuccumbas acerbis licet calamitatibus. Perſet, urbium Princeps, nec animum vellices: * etenim laboribus meis longe te efficiam celebriorem, rurſum erigens Templi verticem præclaris fornicibus adornatum. Hæc fatus, ad templum progreditur, & dicto citius operi manum admovet. Feſtinans enim, uti par erat, non expectavit clypeatos cuſtodes, donec * aureum ſuperbæ cervici torquem aptaſſent, non aureas illas ſecures, quæ Imperatorem ſemper præcedunt, non exercitum illum ex ſtrenua & alacri juventute conflatum, nigris inſignem caligis, qui Principem per vias comitari ſolet armatus. Derepente undique confluxere alii aliunde, * præeunte Imperatore. Fragorem edidere confertorum virorum clypei, confuſum ſonum Echo reddebat. At cum templum ſubiit, & ima Ædis firma agnovit, omnem curam convertit ad rotundum faſtigium. Laudavit vero * artem, & prudenti inſtructam conſilio mentem Anthemii. Vir ille primum jecerat templi fundamenta, laborioſorum Imperatorum obſecutus mandatis: vir admodum induſtrius in eligendo centro, & in formis ædificiorum delineandis: qui muris tantum tribuit firmitatis, quantum ſatis erat, ut cum contrarii & obnitentis dæmonis intolerando impetu contendere poſſent. * Neque enim procubuerunt, exciſo vertice avulſo: ſed concuſſam imam partem firmiſſimo fundamento ſuſtentavit magni Romanorum Imperii Rector, * & ſuper muris prioribus rurſum præſtantiſſimi verticis decorem extruxit.

Rhomphæas de quibus dixi ad Alexiadis pag. 14.

Dæmon Contrarius *dicitur in Epiſt. S. Barnabæ, & aliquot Gloſſariis.*

Sed quis enarret, ut ambitioſo ornatu Templum inſtauraverit? Quis par eſt exprimendæ verbis magnorum operum effectrici potentiſſimi Principis prudentiæ? Sed his, o Princeps, quæ arte architectonica accurata ſunt, relictis, * ad laborioſorum operum tuorum terminum veniam, confectum nuper miraculum intuens, ſuper quo divinus amor oculorum omnium radios exterruit. Quiſquis in Cælum ſplendens oculos ſuſtulit, non jam poteſt * rotundum choreæ aſtris diſtinctæ pratum inflexa cervice intueri: ſed & in virentem collem oculos ſtatim deflectit, & floridi torrentis cupit videre latices, atque pubeſcentem ſpicam, & conſitæ arboribus ſilvæ opacum: pecora etiam ſaltitantia, & circumvolubilem olivam, * vitem viridibus innixam ramis, cæruleamque in mari tranquillitatem nautæ remis humidis per-

A Ἀγλαΐης θημῶνι, πεσεῖν ὑπὸ χεύματα λήθης
Μήποτέ μοι, Σκηπτοῦχε, τὸ θέσκελον ἔργον ἐάσῃς.
Οὐ γὰρ, Ἄναξ, εἰ καί σε κατεπτήξαντο κλυόντα
Αὐσονίοις θεσμοῖσιν ἀπείρονος ἔθνεα γαίης,
Εἰ καὶ πᾶσαν ἔδειμας ἐμοὶ πόλιν· ὑπόθι δήεις
Σύμβολον ὑμετέροιο φαάντερον ἄλλο θοώκου.
Ὣς φαμένη, χαρίεντα λιλαίετο χείλεα πῆξαι
Ποσσὶν ἀνακτορέοισιν. ὁ δ' ἵλαον ἠθάδι Ῥώμῃ
Δεξιτερὴν ὤρεξεν, ὑποκλάζουσαν ἐγείρων.
Ἦκα δὲ μειδήσας, ἵνα μυρίον ἄλγος ἐλάσσῃ,
Εὐφροσύνης πλήθοντας ἀκηδέας ἔκφατο μύθους.
Ῥίψον ἄχος, βασίλεια πόλις, μὴ θυμὸν ὀρίνῃς·
Ὡς βέλος οὐ νέμεσε τεὸν σάκος, οὐδέ τις ἄλλη
B Ἄκλονον ἐστυφέλιξε τεὴν φρένα βάρβαρος αἰχμή·
Μηδὲ βαρυτλήτοισιν ὑποκλάζοιο μερίμναις.
Τέτλαθι, Παμβασίλεια πόλις, μὴ θυμὸν ἀμύξῃς·
Καὶ γὰρ ἐμοῖς καμάτοισιν ἀοιδοτέρην σε τελέσσω,
Αὖτις ἀναστήσας κορυφὴν εὐάντυγα ναοῦ.
Ὣς φάμενος τεμένεσσιν ἐπείγετο, καὶ τάχα μύθου
Γείτονος ἔργον ἔην ταχινώτερον· ὀτρύμενος γὰρ,
Ὡς θέμις, οὐκ ἀνέμιμνε συνέμπορον ἀσπιδιώτην,
Χρύσεον ἀγνάμπτοιο κατ' αὐχένος ὅρμον ἑλόντα,
Οὐ χρυσοῦν τινα ῥάβδον ἀεὶ προκέλευθον Ἀνάκτων,
Οὐ στρατὸν ἱμερόεντι κεκασμένον εὔποδος ἥβης,
Σύνδρομον εὐόπλοιο μελαγκρήπιδα κελεύθου·
C Ἐξαπίνης δ' ἑκάτερθε συνέρρεον ἄλλοθεν ἄλλοι
Προφθαμένου Βασιλῆος. ἐπεκτύπεον δὲ βοεῖαι
Ἀνδρῶν στεινομένων. κανάχιζε δὲ συμμιγὲς ἠχώ.
Ἀλλ' ὅτε δὴ κατὰ νηὸν ἐδύσατο, καὶ βάσιν ἔγνω
Δώματος ἀστυφέλικτον, ὅλην ἔτρεψε μενοινὴν
Ἐς κορυφὴν περίμετρον. ἐπεφήμισε δὲ τέχνην
Καὶ νόον Ἀνθεμίοιο, κεκασμένον ἔμφρονι βουλῇ.
Κεῖνος ἀνὴρ τὰ πρῶτα θεμείλια πήξατο νηοῦ,
Ἐσκαμάτων βουλῇσιν ὑποδρήσσων Βασιλήων·
Δεινὸς ἀνὴρ καὶ κέντρον ἑλεῖν, καὶ σχῆμα χαράξαι,
Ὃς τοίχοις ἀνῆκε τόσον σθένος, ὅσσον ἐρίζειν
Δαίμονος ἀντιβίοιο βαρυτλήτοισιν ἐρωαῖς.
D Οὐ γὰρ ἀποτμηγέντος ἐϋκνήμοιο καρήνου
Ὤκλασαν· ἀλλὰ δονητὸν ἐϋκρήπιδι θεμείλῳ
Ἴχνος ἐπεστήριξεν· ἐπὶ προτέροισι δὲ τοίχοις
Ἰθυντὴρ μεγάλοιο παρ' Αὐσονίοισι θοώκου,
Αὖθις ἀμωμήτοιο χάριν δαμήσατο κόρσης.
Ἀλλὰ τίς ἂν μέλψειεν, ὅπως ὑψαύχενι κόσμῳ
Νηὸν ἀνεζωγρησε; τίς ἄξιός ἐστι χαράξαι
Μῆνιν ἀεξιώδινα πολυσκήπτρου Βασιλῆος;
Κεῖνα μὲν, ὦ Σκηπτοῦχε, μεμηλότα τέκτονι τέχνῃ
Λείψομεν, εὐκαμάτων δὲ τεῶν ἐπὶ τέρματα μόχθων
Ἵξομαι, ἀρτιτέλεστον ἰδὼν σέβας, ᾧ ἔπι πάσης
E Θεῖος ἔρως ἀκτῖνας ἀνεπτοίησεν ὀπωπῆς.
Πᾶς βροτὸς ἀγλαόμορφον ἐς οὐρανὸν ὄμμα τανύσσας,
Οὐκ ἔνι δὴν τέτληκεν ἀνεγναμφθέντι τραχήλῳ
Κύκλιον ἀστροχίτωνος ἰδεῖν λειμῶνα χορείης.
Ἀλλὰ καὶ ἐς χλοάουσαν ἀπήγαγεν ὄμμα κολώνην,
Καὶ ῥόον ἀνθεμόεντος ἰδεῖν ἐπόθησεν ἀναύρου,
Καὶ στάχυν ἡβώοντα, καὶ εὐδένδρου σκέπας ὕλης,
Πώεα δὲ σκαίροντα, καὶ ἀμφιέλικτον ἐλαίην,
Ἄμπελον εὐθαλέεσσιν ἐπικλινθεῖσαν ὀράμνοις,
Καὶ χαροπὴν γλαυκῶπιν ὑπὲρ πόντοιο γαλήνην
Ξαινομένην πλωτῆρος ἁλιβρέκτοισιν ἐρετμοῖς.
Εἰ δέ τις ἐν τεμένεσσι θεουδέσιν ἴχνος ἐρείσει,

Οὐκ ἐθέλει παλίνορσον ἄγειν πόδα· θελγομένοις δὲ
Ὄμμασιν ἔνθα καὶ ἔνθα πολύστροφον αὐχένα πάλλει.
Πᾶς κόρος ἀπτόλεμος ἐλήλαται ἔκτοθεν οἴκου.
Τοῖος ἀειρρύτοιο ἀμεμφέα νηὸν ἐγείρει
Κοίρανος, ἀθανάτοιο Θεοῦ χραισμήτορι βουλῇ.
Σοῖς γὰρ, Ἄναξ, καμάτοισιν ὀφέλλεται, ἵλαον εἶναι
Χριστὸν ὑπερκύδαντα διαμπερές. οὐ γὰρ ἐρεῖσαι
Ὄσσαν ἐρικνήμιδα κατ' Οὐλύμποιο καρήνων
Ἤθελες, οὐκ Ὄσσης ὑπὲρ αὐχένα Πήλιον ἕλκειν,
Ἀμβατὸν ἀνδρομέοισιν ὑπ' ἴχνεσιν αἰθέρα τεύχων.
Ἀλλ' ὁσίοις μόχθοισιν ὑπέρτερον ἐλπίδος ἔργον
Ἐξανύσας, ὀρέων μὲν ἐπεμβάδος οὔτι χατίζεις,
Ὡς κεν ἀναΐξειας ἐς οὐρανόν· εὐσεβίας δὲ
Ἰθυπόροις πτερύγεσσι πρὸς αἰθέρα δῖον ἐλαύνεις.
Ἀλλὰ τί δηθύνω λαθικήδεος ἦμαρ ἑορτῆς
Ὑμνῆσαι; τί δὲ μῦθον ἐλίσσομεν ἔκτοθι νηοῦ;
Ἰομεν, ἐν τεμένεσσι Θεὸν δ' ὑμνήσατε μύσται,
Ἱκέσιον καλέοντες ἐμῶν χραισμήτορα μύθων.
Ἄρτι μὲν ἀμβλυνθεῖσα γένυς μετὰ βότρυας ἄρπη
Ἐσσομένης ἀνέμιμνε θεραγενὲς ἔργον ἀμάλλης.
Ἠέλιος δὲ νότοιο παρὰ πτερὸν ἡνία πάλλων,
Αἰγὸς ἐς ἰχθυόεντος ἀθαλπέας ἤλασε μοίρας,
Ἄρτι καταψήσαντα λιπὼν ἀφετῆρα βελέμνων.
Ἤλυθε δ' Ἠριγένεια σεβάσμιος, οἰγομένη δὲ
Ἄμβροτος ἀρτιδόμοιο πύλη μυκήσατο νηοῦ,
Λαὸν ἔσω καλέουσα, καὶ ἤρανον· εὖτε κελαινὰ
Νὺξ μινύθει, καὶ πᾶσιν ἀέξεται ἠμάτιον φῶς,
Ὡς ἐτεὸν μινύθει, μεγάλου νηοῖο φανέντος,
Νὺξ ἀχέων, καὶ πάντας ἐπέδραμε χάρματος αἴγλα.
Ἔπρεπέ σοι, Σκηπτοῦχε μεγασθενὲς, ἔπρεπε Ῥώμῃ,
Ἔπρεπεν ἀμβροσίοιο Θεοῦ προκέλευθον ἑορτῆς
Ὑμετέροις λαοῖσι θύρην νηοῖο πετάσσαι.
Ἔπρεπεν ἑξείης μετὰ θέσκελον ἦμαρ ἐκεῖνο
Ζωοτόκου Χριστοῖο γενέθλιον ἦμαρ ἱκέσθαι.
Καὶ δὴ νὺξ τετέλεστο προηγετὶς ἀντιπόδος ἠοῦς
Εὐφροσύνην καλέουσα, Θεοῦ δ' ὑπεδέξατο κῆρυξ
Ἄμβροτος ἀγρύπνοιο* λαῶν κελάδημα χορείης
Ὀιαστεσίοις τεμένεσσι νέοις, ὅθι μυκίδι φωνῇ
Παννυχίως Χριστοῖο βιαρκέος ἀνέρες ὕμνους
Ἀσπασίως ἐβόησαν ἀσιγήτοισιν ἀοιδαῖς:
Ἀλλ' ὅτε δὴ σκιόεσσαν ἀνασχεῖλασα καλύπτρην
Οὐρανίας ῥοδόπηχυς ὑπέδραμεν ἄντυγας αἴγλη,
Δὴ τότε λαὸς ἅπας συνεγείρετο, πᾶς τε θοώκων
Ἀρχὸς, ὑποδρήσσων ἀθεναρῇ Βασιλῆος ἐφετμαῖς,
Καὶ Χριστῷ βασιλῆϊ χαρίσια δῶρα κομίζων.
Ἱκεσίοις στομάτεσσι θεουδέας ἤπυεν ὕμνους,
Ἄργυρον ἀκαμάτοις ὑπὸ χείρεσι κηρὸν ἀνάπτων.
Ἕσπετο δ' ἀρητήρ· ἱερῆς δ' ἐξῆρχε χορείης
Ἀρητὴρ πολύυμνος, ὃν ἄξιον εὕρετο νηῷ
Αὐσονίων σκηπτοῦχος· ὅλας δ' ἐστείνετο Ῥώμης
Ἀτραπὸς εὐρυάγυια· μολὼν δ' ἐπὶ θέσπιδας αὐλὰς
Δῆμος ἅπας ἐσέβασσε χαρίσιον, οὐρανίας δὲ
Ἀχράντους ἐδόκησεν ἐς ἄντυγας ἴχνια θέσθαι.
Οἴξατέ μοι κλαΐδα θεουδέες, οἴξατε Μύσται,
Οἴξατε δ' ὑμετέροισιν ἀνάκτορα θέσκελα μύθοις,
Εὐχωλὴν δ' ἐπέεσσι κομίσσατε· καὶ γὰρ ἀνάγκη
Ἁπτομένοις βαλβῖδος ἐς ὑμέας ὄμμα τανύσσαι.
Τρισσὰ μὲν ἀντολικῶν ἀναπίτναται ἔνδοθι κύκλων
Ἡμιτόμων· ὕψι δὲ μετ' ὄρθιον αὐχένα τοίχων,
Σφαίρης τετρατόμοιο λάχος τὸ τέταρτον ἀνέρπει,

* σίλων, vel τιλῶν.

A cuſſam : Si quis vero in divinum hoc Templum pedem inferat, ex eo recedere amplius renuit : * ſed huc & illuc oculis oblectatis, caput attollit & circumfert. Omnis extra Ædem egregie faſtigiatam pellitur ſatietas. Sic nempe, opitulante Dei immortalis conſilio, illuſtre Templum excitat Imperator.

Tuis quippe, o Princeps, laboribus adſcribendum, quod in omnibus propitius ſit * glorioſus Chriſtus. Neque enim Olympi verticibus excelſam Oſſam, aut Oſſæ cacuminibus Pelion imponere aggreſſus es, aerem humanis pedibus ſcanſilem efficiens. Sed confecto ſacris laboribus tuis opere, quod ſpem omnem de ipſo conceptam * ſuperat : jam montibus non eges, B quibus tanquam gradibus cœlum conſcendas, ſed pietatis alis recta tendentibus in divinum illud domicilium inveheris.

Sed cur moramur lætum feſti diem celebrare? Curve orationem a Templo abducimus? * Eamus : Deum in Templo laudate, Sacerdotes, meorum adjutorem carminum ſuppliciter invocantes. Nuper falx obtuſa acie, poſt uvam expectabat æſtivum opus futuri manipuli : Sol vero verſus Auſtrum habenas quatiens, * ad frigidas Capri marini plagas properabat, relicto nuper ſubtriſti Sagittario. Venerat autem veneranda aurora, & aperta recens extructi Templi porta immortalis ſonitum dederat, populum & C Imperatorem invitans, ut ingrederentur, quando nigra * nox minuitur, & omnibus diei lux augetur. Quam vere, cum magnum apparet Templum, nox dolorum decreſcit, & cunctos invaſit lætitiæ lux. Te decebat, Imperator potentiſſime, & te quoque, Roma, fores immortalis feſtivitatis prævias * populis veſtris pandere. Decebat poſt divinum iſtum idem deinceps vitæ parentis Chriſti Natalem advenire. Et jam exacta erat prævia nox cæleſtis auroræ lætitiam vocans, & Dei præco * immortalis, vigilantis Chori concentum in magnifica nova Æde exceperat, ubi ſacra voce beneſi- D ci Chriſti laudes tota nocte homines perpetuis carminibus læti decantaverant. At ubi velo reducto cæleſtes fornices * ſubiit roſea lux, tum populus omnis coiit, omneſque Palatii Proceres, fortiſſimi Imperatoris præcepto, & Chriſto Regi gratulatoria ferentes munera, ore ſupplici divinos Hymnos cecinere, candidum cereum præ manibus ferentes. * Sequebatur Sacerdos, & ſacro Choro præerat laudandus Pontifex, quem Romano Templo dignum cenſuit Imperator. Totius porro Romæ via quælibet lata, anguſta erat. * Pergens vero populus ad divinas Ædes, E gratulationem publicam celebravit, ſibique viſus eſt in cæleſtes illos fornices pedem figere. Pandite mihi, Divini Sacerdotes, pandite fores, aperite meis ſermonibus divina penetralia : Carminibus decus afferte : neceſſe quippe eſt, ut qui * valvas tangunt, ad vos oculos attollant.

Triplex ad Orientem in ſemicirculi ſpeciem compoſitum patet domicilium : ſuperne autem in ſuperiori mu- CONCHA ÆDIS SOPHIANÆ.

rorum crepidine Sphæræ quarta pars aſſurgit, eam referens * figuram, quam ſupra caput tribus Criſtis inſigne, in expanſo tergo pennis oculatis excitat Pavo. Conchas hos vertices, artis Architectonicæ vocabulo, vocant viri intelligentes: quod autem certum eſt, nomen illud ſive a conchæ marinæ figura indidere periti, ſive ab arte utcumque didicere. Media concha ſedes * Sacerdotales complectitur, & ſubſellia in orbem circumducta; & quidem aliqua ex ipſis ſub extremum marginem colligens, ea humi proxime circa centrum contrahit. Quæcumque autem ſuperne aſſurgunt, ſpatium ſuum uſque ad Sedes argenteas ſenſim extendunt, & excreſcentibus circulis ſemper impoſitum apicem circumvolvunt. * Hanc excipit concameratio validis incumbens fundamentis, in ima quidem parte in rectas ducta lineas, ſuperne vero in orbem compoſita: neque tamen circuli omnino, ſed Cylindri biſariam diviſi figuræ ſimilis. Duas vero * Conchas alias, verſus columnas utrinque protendit ad Occidentem progredientes, veluti ulnas ſuas extendens, ut populum canentem in ſuis Ædibus complectatur. Et has quidem ſuſtentant aureis capitellis, variegatæ & purpureis ſplendentes floribus * columnæ, circumſtantes dimidiam teſtudinem, arcus immenſum pondus ſuſtinentes, quas Niliacarum quondam Thebarum montes excelſi peperere. Utrinque igitur ima utriuſque fornicis binis columnis attolluntur. * Dimidiatos vero arcus duos minores ſub Conchæ veſtigiis, & parte infima, ſinuarunt periti artifices: quorum ſub imam crepidinem tollunt columnæ faſtigia ære revincta ac aurata, tanta cum elegantia, ut eorum aſpectu curæ omnes depellantur. Porphyreticis hiſce columnis incumbunt aliæ * viridis Theſſalici lapidis flores ſplendidi. Hic vero præclaras fœminarum ſuperiores porticus licet intueri, quæ tholi formam præferunt, quod quidem ab imo intueri licet. Eæ ſub ſex Theſſalicis columnis, non vero ſub duabus fulgent. Hic autem artificis ingenium licet demirari, qui duabus columnis * duas alias impoſuit, neque earum baſim vacuo in aere defigere perhorruit. At quidquid inter Theſſalicas columnas interjacet, lapideis pluteis communiit artifex, quibus Ioniæ mulieres laborioſos cubitos ſubfulciunt. * Sic dum verſus Orientales fornices oculos attollis, perpetuum intueris miraculum. Sed & præter hos omnes emergit ſuper multis conſtantem arcubus teſtudinem veluti quidam alius fornix excelſior, qui verticem aerium explicat & dilatat. Aſſurgit autem uſque ad caput * immenſi iſtius fornicis, cujus in tergo fundamenta fixit mediæ Ædis vertex. Igitur Concha in aerem ampla attollitur, ſuperne quidem una exoriens, trinis vero receſſibus inferne innixa, dorſis autem diſpertita, * quinquefariam ſeparata ac diviſa lucis receptacula aperit, levioribus vitris operta, per quorum medium belle coruſcans ingreditur aurora.

Quatuor conchæ ?

A Οἷον ὑπὲρ τελλόφοιο καρήατος, ὑψόθι νώτων,
Σχῆμα πολυγλήνοισι ταὼς πτερύγεσσιν ἐγείρει·
Κόγχας ταῦτα κάρηνα σοφοὶ τεχνήμονι μύθῳ
Ἀνέρες ἐνδάξαντο· τὸ δ' ἀτρεκὲς, εἴτ' ἀπὸ κόγχης
Εἰναλίου καλέουσι δαήμονες, εἴτ' ἀπὸ τέχνης
Αὐτοὶ πεδεδάασι. Μέσα δ' ἐζώσατο θώκους
Μυστιπόλους, καὶ βάθρα περίδρομα· καὶ τὰ μὲν αὐτῶν
Τσατίλω ὑπὸ πέζαν ἀολλίζουσα συνέλκει
Ἐγγύτερον περὶ κέντρον ἐπὶ χθονός· ὅσσα δ' ἀνίσχει
Ὑψόθεν, εὐρύνουσι μέσασιν ἄχρι θοώκων
Ἀργυρέων κατὰ βαιόν· ἀεξομένοισι δὲ κύκλοις,
Αἰὲν ἐπεμβαίνουσαν ἐπειλίσσουσι κεραίην·
B Τὴν δὲ μέτ' ἐκδέχεται κρατεροῖς ἀραρυῖα θεμείλοις
Ἐς βάσιν εὐθύγραμμος, ὕπερθε δὲ κυκλὰς ἄντυξ,
Σχήμασιν οὐ σφαίρης ἐναλίγκιος, ἀλλὰ κυλίνδρου
Ἀνδιχα τεμνομένοιο. δύω δ' ἐς κίονας ἄλλας
Κόγχας ἀμφοτέρωθε προβάλλεται ἐς δύσιν ἕρπειν,
Οἷά περ ἐκπετάσασα περιγναμφθέντας ἀγοστοὺς,
Λαὸν ὅπως πολύυμνον ἑοῖς ἀγκάσσεται οἴκοις.
Καὶ τὰς μὲν χρυσέοισιν ἐλαφρίζουσι καρήνοις
Στικτοὶ πορφυρέοισιν ἀποστίλβοντες ἀώτοις
Κίονες, ἡμιτμῆγι περισταδὸν ἄντυγι, κύκλῳ
Ἄχθος ἀερτάζοντες ὑπέρβιον, ὡς ποτε Θήβης
Νειλαίης ἐλόχευσαν ἐϋκνήμιδες ἐρίπναι.
C Κίοσι μὲν δοιοῖσιν ἀείρεται ἔνθα καὶ ἔνθα
Ἀμφοτέρης ἀψῖδος ἐδέθλια· διχθαδίας δὲ
Ἡμιτελεῖς ἀψῖδας ὀλίζονας ἴχνεσι κόγχης
Ἄνδρες ὑπεκλείξαντο δαήμονες, ὧν ὑπὸ πέζαν
Κίονας ἱδρύσαντο καρήασι δέσμια χαλκῷ,
Γλαύκια, χρυσιότευκτα, παραπλάζοντα μερίμνας.
Εἰσὶ δὲ πορφυρέαις ἐπὶ κίοσι κίονες ἄλλαι,
Ἀγλαὰ Θεσσαλικῆς χλοερώπιδος ἄνθεα πέτρης.
Ἔνθα τε θηλυτέρων ὑπερώϊα καλὰ νοήσεις· * f. χεῦμα θολοῦ.
* Σχη ... ολου φορέουσιν, ὃ νειόθεν ἐστὶν ἰδέσθαι·
Ἕξ δ' ὑπὸ Θεσσαλικοῖσι καὶ οὐ δυσὶ κίοσι λάμπει.
D Ἔστι δὲ θαμβῆσαι νόον ἀνέρος, ὅς ποτε δοιαῖς
Πήξατο Θεσσαλίαις ἐπὶ κίοσι τετραπλάκι δοιάς,
Οὐδὲ βάσιν κενεοῖο κατ' ἠέρος ἔτρεσε πῆξαι.
Πάντα δὲ Θεσσαλικοῖο μεταίχμια κίονος ἀνὴρ
Λαϊνέοις ἔφραξεν ἐρείσμασιν, ἔνθα κλιθεῖσαι
Ἐργοπόνους ἀγκῶνας ἐπηρείσαντο γυναῖκες.
Οὕτως ἀντολικὰς μὲν ἐπ' ἄντυγας ὄμμα τανύσσας,
Θάμβος ἀειδίνητον ἰσόψεαι. ἀλλ' ἐπὶ πάσαις
Ἐκφύεται πολύκυκλον ὑπὲρ σκέπας οἷά τις ἄλλη
Ἀψὶς ἠερόφοιτος ἀνευρύνουσα κεραίην
Ἠερίην θεῖσαν .... στεφ' ἄχρι καρήνου
Ἄχρι βαθυκνήμοιο καὶ * ὁ γόος, ἧς κατὰ νώτων * f. ἄντυγος.
E Πυθμένας ἐρρίζωσε μέσος νόος .. * α .. ρος οἴκου, * f. ἄμβροτος, vel ἄβροχος.
Ὡς ἡ μὲν βαθύκολπος ἀνίσταται ἠέρι κόγχη,
Ὑψόθεν ἀντέλλουσα μία, τρισσοῖσι δὲ κόλποις
Νέρθεν ἐπεμβεβαυῖα, διατμηγεῖσα δὲ νώτοις,
Πέντυχα μορφωθέντα δοχήϊα φωτὸς ἀνοίγει,
Λεπταλέαις ὑάλοις κεκαλυμμένα, τῶν διὰ μέσσης
Φαιδρὸν ἀπαστράπτουσα .... εἰσέρχεται ἠώς. * f. ῥοδόσφυρος, vel φωσφόρος.

PAULI SILENTIARII

DESCRIPTIONIS SANCTÆ SOPHIÆ

PARS ALTERA.

ΔΙΑΙΡΕΘΕΙΣΗΣ ΓΑ* . . . . προιλέχθησαν οἱ ὑποκείμενοι *.

* f. τῶν ἀκροάσεων.
* ſupple ἴαμβοι.

DIVULSO RURSUM AUDITORUM CONSESSU in modum Præfationis recitati ſunt ſubjecti Jambi.

Εἰ μὲν πρὸς ἄλλο θέατρον ὑμᾶς συγκαλεῖν
Συχνὰς ἐπεχείρουν, . . . ον ἄν τις εἰκότως
Ἡγήσατο τοῦτ'· νυνῖ γε μὴν εὖ οἶδ' ὅτι
Πρὸς τὸν νεὼν δραμόντες αὖθις τὸν μέγαν,
Ἐρᾶτε πάντες τ . . . . σ ὡς τῆς θέας.
Οὐκοῦν τὸ λοιπὸν . . . θήσω τὸ . . . ὡς

A *SI ad alind Theatrum ſæpe vos convocare aggrederer, illud fortaſſis quiſpiam nugas merito exiſtimaret. Nunc autem ad Magnum Templum rurſum concurrentibus vobis, non dubito quin gratum ſit optatumq; ſpectaculum. Quod igitur reliquum eſt debiti, pergam exolvere.*

ΠΑΝΤΑ καὶ εὐρεῖ . . υ . . ἐπὶ αλίσιν ως . . . νως
Σχήμασιν ἠοίοις, ὀλίγων ἄτερ. οὐ γὰρ ε . . . ο
Μεσσάτιον κατὰ χῶρον ἕλιξ περὶ . . . . . ἄντυξ
Οἷά περ ἀντολικοῖς ἐπὶ τέρμασιν . . . . .
Ἴδμονες ἀρητῆρες ἐνίδρυσαν . . . . . ,
Ἀργυρέοις στίλβοντας ἀπειρες . . . . ις
Ἀλλὰ δύσις πυλεῶνα μέγαν πολ . . . . . χει,
Οὐχ ἕνα, τριχθαδίους γὰρ ἔχει καὶ . . ἄθρει.
Μηκεδανὸς δ' ἐπὶ τοῖσι πύλα . . απ . ρ . . αὐλὸς
Δεχνύμενος προσιόντας ὑπ' εὐρ . . σι θυρέτροις·
Μῆκος ἔχων, ὅσον εὖρος ἀνάκτορα θέσκελα νηοῦ.
Χῶρος ὅδε Γραικοῖσι φατίζεται ἀνδράσι Νάρθηξ.
Ἐνθάδε τις κατὰ νύκτα διέμπερὲς ἦχος ἀνέρπων
Εὐκέλαδος, Χριστοῖο βιαρκέος οὔατα θέλγει,
Ὁππόθι τιμήεντα θεουδέος ὄργια Δαυὶδ
Ἀντιπόροις ἰαχῇσιν ἀείδεται ἀνδράσι μύσταις,
Δαυὶδ πρηυνόοιο, τὸν ἤνεσε θέσκελος ὀμφὴ,
Φωτὸς ἀγακλῆστοιο, ὅθεν πολύυμνος ἀπορρὼξ
Γαστέρι δεξαμένη τὸν ἀμήτορα παῖδα Θεοῖο,
Χριστὸν ἀνεβλάστησεν ἀπειρογάμοισι λοχείαις,
Μητρῴοις δ' ὑπέθηκε τὸν ἄσπορον Υἱέα θεσμοῖς·
Ἑπτὰ δ' ἀνδρωμύας ἱεροὺς πυλεῶνας ἀνοίγει,
Λαὸν ἔσω καλέοντας ὁμιλαδόν· ἀλλ' ὁ μὲν αὐτῶν
* Ἐντρέφεται νάρθηκος ἐπὶ στεινοῖο μετώπων
Ἐς νότον, ὃς δὲ βορῆος πτερά· τῶν γε μὲν ἄλλων
Νηοκόρος παλάμῃσι μεμυκότα θαιρὸν ἀνοίγει
Ἑσπέριον περὶ τοῖχον, ὃς ὕστατός ἐστι μελάθρου.
Πῇ φέρομαι; τίς μῦθον ἀνήρπασεν πλαγκτὸν ἀήτης
Οἷά περ ἐν πελάγεσσι; μέσον παραδέδρομε νηοῦ
Χῶρον ὑπερκύδαντα· πάλιν νόστιμος ἀοιδή,
Θάμβος ὅπῃ παναπιστον ἰδεῖν, παναπιστον ἀκοῦσαι·
Εἰσὶ γὰρ Ἀντολικῆς τε, καὶ Ἑσπερίης μετὰ κύκλους,
Κύκλους ἡμιτελεῖς, μετὰ κίονα δίζυγα Θήβης,
Εὐπαγέες τοῖχοι πίσυρες, γυμνοὶ μὲν ὁρᾶσθαι
Πρόσθεν, ἐπὶ πλευρὰς δὲ, καὶ ἀρραγέας περὶ νώτους,
Ἀντ . . . σφιγχθέντες ἐρείσμασιν, εὐκαμάτοις δὲ
Τέτραχι μοιρηθέντες ἐφεδρήσσουσι θεμείλοις,

* ὑστρέφεται.

QUIDQUID ſacrati Templi ad Occidentem patet, eadem qua pars Orientalis forma eſt, ſi paucæ excipias.
B Neque enim in Occidentali, medium obtinet inflexus fornix, ut in Orientalibus ſpatiis, ubi * argento ſplendentes ſedes ſuas docti Sacerdotes poſuerunt. Sed Occidens ingens aperit veſtibulum multorum hominum capax, non ſingulare ac unicum; triplex enim eſt ſab Ædis extrema. Præter hæc veſtibula, longum eſt rectumque ſpatium, * accedentes excipiens ſub amplis foribus, tantumque habens longitudinis, quantum ſacrum Templum latum eſt. Locus hic a Græcis hominibus Narthex appellatur. Hic ſuavis per noctem concentus perpetuo exurgens, benefici Chriſti aures demulcet, * ubi ſacri Prophetæ Davidis Hymni alternis cantibus a Sacerdotibus concinantur: Davidis, inquam, manſueti, quem divina
C vox laudavit: viri inclyti, cujus celeberrima propago* Chriſtum Dei abſque matre Filium alvo excipiens, partu nuptiarum experti genuit, maternisque legibus Filium ſine ſemine natum ſubjecit. Qui locus pandit, & aperit ſeptem ſacras Portas, populum intus invitantes catervatim. Quarum una ad anguſti Narthecis frontem * verſus Auſtrum convertitur, alia verſus Septentrionalem alam: cæterarum autem quæ ad murum Occidentalem, qui Templi poſtremus eſt, proſtant, reſonantem cardinem manu aperit Æditaus.

Sed quo feror? quæve * medio veluti in pelago vagantem & errabundam orationem abduxit procella? Præclaram
D Templi partem mediam præterii. Eo igitur rurſum muſæ regredere, ubi miraculum eſt, & incredibile viſu, & auditu incredibile. Extant enim poſt Orientales & Occidentales arcus, arcus dimidins, poſt duas Thebanas columnas, * bene compacti muri quatuor, qui anteriori parte carent ornatu, ſed ad latera & verſas infracta terga fulcimenti conſtricti,

VESTIBULUM.

NARTHEX

Quo pacto Deipara dicatur innupta, vide S. Auguſt. Serm. 18. & Ep. 3. ad Diac.

PORTÆ VESTIBULI.

PILÆ.

Ἀνέρες ἀντιχόοισιν ὑποδρήσσοντες ἐέθλοις,
Πλίνθοις ὀπταλέῃσιν ἀνεστήσαντο δεθεῖσας
* . . . . . δαντε, ϗ ἀρμοπόρω σκέπας οἴκω
. . . . . . πολύμητις ἀνειμένος ἴδμονι τέχνῃ,
. . . . ῥόφοιο τέγος τεχνήσατο νηῷ
. . . . αἱ ἐ Φοίνισσαν ὑπὲρ Λιβάνοιο κολώνην,
. . . σε μὲν Ἀλπείων σκοπέλων ἀνὰ δάσκιον ὕλην,
Ἀσσύριος δρυτόμος τις ἀνὴρ, ἢ Κελτὸς ἀράσσων
Δενδροκόμοις βουπλῆγας ἐν ἄλσεσιν· οὔ τινα πεύκην,
Οὐκ ἐλάτην ἐνόησεν ἐπαρκέα οἶκον ἐρέψαι·
Οὐδὲ μὲν ἐ κυπάρισσον Ὀροντίδος ἄλσεα Δάφνης,
Οὐ Πατάρων εὔδενδρος ἀνηύξησεν ἐρίπνη,
Ἥτις ἀπειρεσίοιο τέγος νηοῖο πυκάσσῃ.
Καὶ γὰρ Ἄναξ πολύυμνος, ἃ μὴ φύσις εὗρε καλύψαι
Δένδρεσι, μηκεδανοῖσι λίθων ἐκαλύψατο κύκλοις.
Οὕτω τετραπόροισιν ἐφ' ἀψῖσιν καλύπτρη
Εὐπάληξ βαθύκολπος ἀείρεται· ἢ τάχα φαίης
Οὐρανὸν ἐς πολύκυκλον ἀλώμενον ὄμμα τιταίνειν.
Ἀλλ' ἐπὶ . . . . ϗ ἑσπέρια . . . .
Ἀψίδων ὑπένερθεν ὅλος . . . . πεπτ . . . . ηρ . . .
Ἐς δὲ νότον κελάδοντα, ϗ ἐς κλίσιν αβ . . . . κτου
Τοῖχος ἐρισθενέτης ἀνατέλλεται ἄχρι γενείου
Ἄντυγος ἐν . . χάεος . . λέλαμπε δὲ τετράκι δοιαῖς
Πλη . . . . . . ίων υελ . . . . ἐρήρεισται δ' ὅπη . . .
Νειόθι λαϊνέοισιν ἐπ' ἴχνεσιν· ἐξ γὰρ ἐπ' αὐτ . .
Κίονες αἱ . . . . . . ις . . . . χλοάοντι σμαράγδῳ
Ἀκαμάτων ξυνοχῆας ἀνεστήσαντο τενόντων,
Ἔνθα γυναικείων ἀναφαίνεται ἔνδια θώκων.
Τὰς δὲ χαμαιπαγέες πίσυρες . . . . . . νοις
Κίονες ὀχλάζουσιν ὑπ' ἀστυφέλικτον α . . . .
Χρυσόκομοι χαρίεσσι κατα . . . .
Θεσσαλίδος πέτρης ἀμαρύγματα· μέσσα δὲ νηῶ
Ἔνδια καλλιχόροιο διακρίνουσιν ἐδε . . . . .
Γείτονος αἰθούσης περιμήκεος. οὔ ποτε τοίους
Κίονας ἐτμήξαντο Μολοσσίδος ἔνδοθι γαίης,
Ὑψιλόφους, χαρίεντας ἐν . . . . ἄλσεσι . . . . ως
Ἄνθεσι δαιδαλέοισι τεθηλότας. ἀλλὰ ϗ . . . . κς
Αἰθούσης κατὰ μέσσον ἐρείσατο . . . . . . χίως
Κίονας Ἀνθέμιος πολυμήχανος . . δὲ σὺν αὐτ' . .
Πάνσοφος Ἰσίδωρος, ἔχων νόον· ἀμφότεροι γὰρ
Καλλιπόνων βουλῇσιν ὑποδρήσσοντες Ἀνάκτων,
Νηὸν ἐδωμήσαντο πελώριον· ἀλλ' ἐνὶ μέτροις
Μήκεος, ἐγγυτέρων μὲν ὑλίζονες· ἐκ δὲ τεθηλὼς
Τῆς αὐτῆς χλοεροῖσιν ἀποστίλβουσιν ἀώτοις.
Ἀλλὰ γὰρ οὐ στοιχηδὸν ἐπιχθονίου εὔποδας οὗτοι
Πυθμένας ἐρρίζωσαν. ἐφεδρήσσουσι δὲ γαίῃ
Ἀντίοι ἀλλήλοισι δύω δυσίν. ὧν κατὰ κόρσης
Τετραπόροις σφρηγῖσιν ἐπειλιχθεῖσα κεραίη,
Νῶτον ὑπεστήριξε γυναικείοισιν ἐδέθλοις,
Λαὸν ἀπιθύνουσα πρὸς ἀχράαντα λοετρὰ,
Ἀνδρομέου βιότοιο καθάρσια, τῶν ἄπο λυγρὰ
Σμώδιξ ἀλεσίθυμος ἐλαύνεται ἀμπλακιάων.
Τέτρασι δ' ἑξείης ἐπὶ κίοσιν ἔνθα ϗ ἔνθα
Ἀβροῖς, Θεσσαλικοῖσι, πρὸς ἀμφιλύκην τε ϗ ἠῶ,
Αἰθούσης κατὰ μῆκος ἑλίσσεται ἔργα κυλίνδρων
Ἡμιτόμοις ἀπίκελα, διοδμήτως περὶ τοίχους,
Τρητὰ διεστείχουσιν ἀνειμένα· πρὸς μὲν ἀήτην
Ἀρκτῷον, ξυνοχῆας ἀνακλίνουσι θυρέτρων
Διζυγέων, νότιον δὲ ποτὶ πτερὸν, ἄντα πυλάων,
Εὐτύκτους κενεῶνας ἐειδομένους τινὶ παστῷ.

Deſcript. S. Sophiæ.

A qui ædificandis artificioſis ædibus operam dederunt artifices, coctis lateribus colligatas curvaturas arcuum, * & amplæ domus tectum excitarint, & fornicum & amplæ Ædis tectum . . .
. . . .

Sed cum ſublimis Templi tectum molitus eſt, non ſuper Phœnicium Libani montem, non ad Alpinarum rupium umbroſa nemora mittitur aut * Aſſyrius lignator, aut Gallus, denſis in ſilvis boum ſtimulos agitans. Non aliquam piceam aut abietem Ædis tegendæ cenſuit idoneam: ſed neque cupreſſum Orontidis Daphnes ſaltus, non arboribus abundans Patarorum mons produxere, * quæ immenſi Templi faſtigium regeret. Etenim inclitus B Imperator, quæ arboribus tegere renuit natura, magnis lapidum circulis texit. Ita ſupra quatuor Arcus Teſtudo erigitur excelſa & ampla, quo dum pervenit vagabundus oculus, * eum cæleſtes in orbes defixum diceres. Cæterum ad Orientem & Occidentem, ſub arcubus totus patet aer: ad Auſtrum vero reſonantem, & ad partes numquam madidæ Urſæ, validus exurgit paries uſque ad mentum, ſeu partem inferiorem immenſi Arcus. * Octo vero coruſcat columnis . . . .
. . . .
. . . .

TESTVDO.

Inferne autem ſuffultus eſt hic paries lapideis baſibus. Sex enim columnæ, C virenti ſmaragdo ſimiles, ſupra eas indefeſſorum nervorum commiſſuras excitarunt, * ubi matronalium Aularum apparent domicilia. Aulas iſtas humi defixæ quatuor auricomæ columnæ, eximii Theſſalici lapidis fulgores, capitellis ſuis ſolide fulciunt: media vero rotundi Templi domicilia diſtingunt ac ſeparant a ſede ingentis Porticus, quæ vicina eſt. * Numquam tales columnas intra Moloſſiæ, ſeu Epiri, fines, adeo excelſas, gratas, & variegatis diſtinctas floribus in nemoribus quiſquam excidit. Sed & circa * medium ipſius Porticus . . . . columnas ſtatuit Anthemius Architectus induſtrius (erat autem cum illo ſcientia perinde ac prudentia præditus Iſidorus, uterque enim pulchros Imperantium labores Principum parentes D mandatis, admirabile Templum extruxere) ſed in * longitudinis modo ac menſura, proximis quidem minores: habent vero eadem ex origine, ut virentibus floribus reſulgeant. Atenim non illæ ordinarim, uno eodemque verſu, baſes firmiſſimas ſolo fixerunt, ſed terræ inſident binæ binis oppoſitæ. Quarum in faſtigio, Arcus * quadrifidis implicatus vinculis, dorſum matronalibus domiciliis ſubfulcit, plebem recta ducens ad incontaminata lavacra, vitæ humanæ expiatoria, a quibus pernicioſus & noxius peccatorum livor depellitur. * Ab utraque deinceps parte ſuper quatuor præclaras columnas Theſſalicas, occaſum ortumque verſus, E ſecundum Porticus longitudinem, volvuntur Architecturæ opera, dimidiatis cylindris ſimilia, elegantia circum parietes divina arte fabricatus diffuſa. Sed ad * Septentrionem, bifidarum Portarum cardines, verſus vero Meridionalem plagam, e regione Portarum, ſinus affabre extructos cœnaculis ſimiles ſuſten-

GYNÆCEUM.

ARCHITECTI.

BAPTISTERIUM.

PORTÆ SEPTENTRIONALES.

tant. Ad Orientem vero & Occidentem, rurſum duas alias columnas Theſſalicas, & duas perinde ex inclyta Proconneſo advectas, * quæ fulcimenti editioris inſtar, juxta Portas compactæ ſunt. Cæterum ad Orientem unica patet Porta: ad Septentrionem vero per duplicem Portam populus Ædem ingreditur. Invenies pariter ad Meridiem longam Porticum Septentrionali omnino ſimilem. Habet vero illa quiddam amplius: * muro enim quodam ſecluſum locum ſervat Romanorum Imperatori, ad ſolemnia & a Deo coronata feſta: ubi meus Princeps, ſolito in throno ſedens, ſacris libris ſuum præbet auditum. In omnibus porro, tam ſuperne quam inferne, Porticus * fœminarum ſimiles animadvertet quiſquis utramque ingredietur. Neque enim illa quæ ad Occidentem aſſurgit, & ſupra Narthecem progreditur, duabus aliis ſimilis eſt. Sed & ad Occidentalem divinæ Ædis pedem, Atrium quatuor porticibus circumdatam licet intueri, * quarum quidem una Nartheci conjungitur, aliæ vero ſemitis multifidis apertæ ſunt. In eximio longi Atrii umbilico ſtat ampla Phiala quædam, ex eleganti jaſpide excisa, ubi immurmurans fons, * undas ſuas geſtit in aerem emittere, vi quadam ex ærea fiſtula reſilientem: undas morborum omnium expultrices, cum plebs menſe aurata veſte induto, in myſtico Dei feſto, noctu immaculatam aquam vaſculis haurit: undas Dei virtutem prædicantes: namquam enim * aquas iſtas putredo mucorve invaſit, quamvis multos annos extra fontem, domi maneant in ſitulæ concavis aſſervatæ. In lapideo muro dædalea undique coruſcant artis opera maritimæ Proconneſi: * hæc enim peperit Proconneſus. Sectorum vero multas in partes lapidum compago penicillorum ductus adæquat. In illa enim teſſellis quadrifidis vel octifidis cum venuſtate ſimul junctas venas videas. Expreſſorum vero animalium pulchritudinem imitantur connexi invicem lapilli. * Multa porro hic & illic, ad latera, & ad extremos divini Templi fornices, videas Atria diſcooperta, ſeu impluvia: id quippe artificioſo ornatu confectum eſt circa venerandum Templum, ut clusis auroræ radiis illuminaretur.

PORTA ORIENTALIS. PORTA SEPTENTRIONALES. PORTICUS MERIDIONALIS.

IMPERATORIS IN ÆDE SEDES.

GYNÆCEUM.

ATRIUM.

PHIALA.

MUSIVUM.

* Verum quis ſonoris Homeri carminibus plenus, marmorea prata circum validos excelſi Templi muros, & amplũ Pavimentum, ſimul collecta decantabit? Ubi & virentia Caryſti terga lapidario dente ferrum ſculpſit, & * Phrygiam variegati marmoris cervicem incidit, illam quidem aſpectu roſeum colorem albo vere permiſtum referentem, hanc vero purpureo ſimul ac argenteo flore ſuaviter coruſcantem? Multi vero, qui ingentis Nili naves fluviatiles ſuo preſſerunt pondere, ſurgentes lapides * Porphyretici, tenuibus aſtris diſtincti, fulgent. Hic etiam videas virentem Laconici lapidis nitorem, & marmora diverſis ſpiris fulgurantia; & quæ profunda montis Jaſſidis, ſeu Cariæ, parturiit vallis, obliquis ex ſanguineo, alboque livido * ſemitulis diſtincta: & quæcumque Lydius anfractus pallidum rubenti commiſtum florem volvens. Quoſcumque Libycus ſol, aureo demulcens

MARMORUM VARIETAS.

A Πρὸς δὲ φάος καὶ νύκτα, πάλιν δύο κίονας ἄλλους
Αἱμονίης, δοιούς τε περικλύστου Προκοννήσου,
Στήμονας, ὑψιλόφους, πυλέων ἄγχιστα παγέντας.
Ἀλλ᾽ ἐπὶ μὲν φαέθοντι πύλη μία, πρὸς δὲ κελαινῆς
Νυκτὸς ἕδος, διπλῆν ἐπὶ δικλίδα λαὸς ὁδεύει.
Δισσὰς καὶ νοτίην βορεώτιδι πᾶσαν ὁμοίην
Μηκεδανὴν αἴθουσαν. ἔχει δέ τι καὶ πλέον ἤδη.
Τείχει γάρ τινι χῶρον ἀποκρυφθέντα φυλάσσει
Αὐσονίων Βασιλῆϊ, θεοστέπτοις ἐν ἑορταῖς.
Ἔνθα δ᾽ ἐμὸς Σκηπτοῦχος ἐφήμενος ἤθαδι θώκῳ,
Μυστιπόλοις βίβλοισιν ἑὴν ὑπέτασσεν ἀκουήν.
Ἴσα δὲ τοῖς ὑπένερθε καὶ ὑψόθι πάντα νοήσεις
Θηλυτέρων αἴθουσαν, ἐς ἀμφοτέρας τις ἀνελθών.
B Ἡ γὰρ ὑπερτέλλουσα πρὸς ἕσπερον, οὐκ ἔτι δοιαῖς
Ἴση ταῖς ἑτέρῃσιν, ὑπὲρ Νάρθηκος ἰοῦσα.
Ἀλλὰ καὶ ἀμβροσίοιο πρὸς ἑσπέριον πόδα νηοῦ.
Τέτρασιν αἰθούσῃσι περίδρομον ὄψεαι αὐλήν,
Ὧν μία μὲν Νάρθηκι συνάπτεται, αἱ γε μὲν ἄλλαι
Πεπταμέναι πλήθουσι πολυσχιδέεσσι κελεύθοις.
Μηκεδανῆς δ᾽ ἐρίτιμον ἐς ὀμφαλὸν ἵσταται αὐλῆς
Εὐρυτάτη φιάλα τις, ἰασπίδος ἔκτομος ἄκρης,
Ἔνθα ῥόος κελαδῶν ἀναπάλλεται ἠέρι πέμπειν
Ὁλκὸν ἀναθρώσκοντα βίῃ χαλκήρεος αὐλοῦ,
Ὁλκὸν ὅλων παθέων ἐλατήριον, ὁππότε λαὸς,
Μηνὶ χρυσοχίτωνι, Θεοῦ κατὰ μύστιν ἑορτὴν,
C Ἐννυχίοις ἄχραντον ἀφύσσεται ἄγγεσιν ὕδωρ.
Ὁλκὸν ἀπαγγέλλοντα Θεοῦ μένος. οὐ γὰρ ἐκείνοις
Οὔποτε πυθομένοισιν ἐπέχραεν ὕδασιν εὐρὼς,
Εἰ καὶ πουλυέτηρον ἐπὶ χρόνον ἔκτοθι πηγῆς
Κάλπιδος ἐν γυάλοισιν ἐελμένα δώμασι μίμνοι.
Λαϊνέον δ᾽ ἀνὰ τεῖχον εὔγραφα δαίδαλα τέχνης
Πάντοθεν ἀστράπτουσιν ἁλιστεφέος Προκοννήσου,
Ταῦτα γὰρ ἐξελόχευσε. πολυτμήτων δὲ μετάλλων
Ἁρμονίη γραφίδεσσιν ἰσάζεται. ἐν γὰρ ἐκείνῃ
Τετρατόμοις λάεσσι, καὶ ὀκτατόμοισι νοήσεις
Ζευγνυμένας κατὰ κόσμον ὁμοῦ φλέβας. ἀγλαΐην δὲ
Ζωοτύπων λάϊγγες ἐμιμήσαντο δεθεῖσαι.
Πολλὰς δ᾽ ἔνθα καὶ ἔνθα, περὶ πλευράς τε καὶ ἄκρας
D Ἄντυγας ἀμβροσίοιο κατόψεαι ἔκτοθι νηοῦ
Αὐλὰς ἀσταθέας. τόδε γὰρ τεχνήμονι κόσμῳ
Ἠνύσθη περὶ σεμνὸν ἀνάκτορον, ὄφρα φανείη
Φέγγεσιν ἀγλαΐῃσι περίρρυτον ἠριγενείης.
Καὶ τίς ἐριγδούποισι χανὼν στομάτεσσιν Ὁμήρου,
Μαρμαρέης λειμῶνας ἀολλισθέντας ἀείσει
Ἠλιβάτου νηοῦ * κραταιπαγέας περὶ τοίχους,
Καὶ πέδον εὐρυθέμειλον; ὅπῃ καὶ χλωρὰ Καρύστου
Νῶτα μεταλλευτῆρι χάλυψ ἐχάραξεν ὀδόντι,
Καὶ Φρύγα δαιδαλέοιο διέθρισεν αὐχένα πέτρου,
Τὸν μὲν ἰδεῖν ῥοδόεντα, μεμιγμένον ἠέρι λευκῷ,
Τὸν δ᾽ ἅμα πορφυρέοισι καὶ ἀργυφέοισιν ἀώτοις,
Ἁβρὸν ἀπαστράπτοντα. πολὺς δ᾽ * εὐπάχεϊ Νείλῳ
E Φορτίδα πιλήσας ποταμήτιδα λᾶας ἀείρων
Πορφύρεος, λεπτοῖσι πεπαρμένος ἀστράσι λάμπει.
Καὶ χλοερὸν λάϊγγος ἴδοις ἀμάρυγμα Λακαίνης,
Μάρμαρά τε στράπτοντα πολυπλάγκτοισιν ἑλιγμοῖς,
Ὅσσα φάραγξ βαθύκολπος Ἰασσίδος εὗρε κολώνης,
Αἱμαλέῳ λευκῷ τε πελιδνωθέντι κελεύθους
Λοξευτοὺς φαίνουσα, καὶ ὁππόσα Λύδιος ἀγκὼν
Ὠχρὸν ἐρευθιόωντι μεμιγμένον ἄνθος ἑλίσσων.
Ὅσσα Λίβυς φαέθων, χρυσέῳ σελαγίσματι θάλπων,

* κατ᾽ αὐταγίαι.

* al. εὐπυλεῖ.

* Μαυρουσίδος

Χρυσοφαῆ κροκόεντα λίθων ἀμαρύγματα τεύχει
Ἀμφὶ βαθυσπιλάσα ῥάχιν * Μαυρουσίδος ἄκρης.
Ὅσσα τε Κελτὶς ἀνεῖχε βαθυκρύσταλλος ἐρίπνη
Χροτὶ μέλαν στίλβοντι, πολὺ γλάγος ἀμφιβαλοῦσα
Ἔκχυτον, ᾗ καὶ τύχησιν ἀλώμενον ἔνθα καὶ ἔνθα.
Ὅσσα τ' ὄνυξ ἀνίησι διαυγάζοντι μετάλλῳ,
Ὠχρήεντα ἐρίτιμα, καὶ Ἀτρακὶς ὅπποσα λευροῖς
Χθὼν πεδίοις ἐλόχευσε, καὶ οὐχ ὑψαύχενι βήσσῃ
Πῆ μὲν ἅλις χλοάοντα, καὶ οὐ μάλα τῆλε μαράγδου,
Τῇ δὲ βαθυνομένης χλοερῆς κυανώπιδι μορφῇ.
Ἦν δέ τι καὶ χιόνεσσιν ἀλίγκιον, ἄγχι μελαίνης
Μαρμαρυγῆς, μικτὴ δὲ χάρις συνεγείρετο πέτρῃ.
Πρὶν δὲ πολυτμήτοιο σέλας ψηφῖδος ἱκέσθαι,
Λεπτὰς λαοτόρος παλάμῃ λάϊγγας ὑφαίνων
Μαρμαρίας, ἔγραψε μετὰ πλάκας ἐς μέσα τοίχων
Συνδέτων ἀκάρποισι κέρας βεβριθὸς ὀπώραις,
Καὶ ταλάρους, καὶ φύλλα. κατ' ἀκρεμόνων δὲ χαράσσει
Ἑζομένην ὄρνιθα. μετ' ἀκραέας δὲ κελεύθους,
Κλήμασι χρυσοκόμοισι περίδρομος ἄμπελος ἕρπει,
Δεσμὸν ἑλιξοπόρον σκολιοῖς πλέξασα κορύμβοις.
Ἠρέμα δὲ προνένευκεν, ὅσον καὶ γείτονα πέτρην
Βαιὸν ἐπισκιάειν ἑλικώδεϊ πλέγματι χαίτης
Αἰθούσης. τάδε πάντα καλὸς περινίσσεται οἶκος.
Ἀλλὰ καὶ ὑψιλόφοις ἐπὶ κίοσιν, ἔνδοθι πέζης
Λαϊνέης, προβλῆτος ἕλιξ πολύκεστος ἀκάνθης
Ὑγρὰ διερπύζων ἀνελίσσεται, δεσμὸς ἀλήτης,
Χρύσεος, ἱμερόεις, ἀκίδα τρηχεῖαν ἑλίσσων.
Μάρμαρα δ' ὀμφαλόεντα περιστέφει, εἴκελα δίσκοις
Πορφυρέοις στίλβοντα, χάριν θελξίφρονα πέτρης.
Πᾶν δὲ πέδον στορέσασα Προκοννήσοιο κολώνη,
Ἀσπασίως ὑπέθηκε βιαρκέι νῶτον Ἀνάσσῃ.
Ἠρέμα δὲ φρίσσουσα διέπρεπε Βοσπορὶς αἴγλη
Βρεχομελαινιόωντος ἐπ' ἀργέννοιο μετάλλου.
Χρυσεοκολλήτους δὲ τέγος ψηφῖδας ἐέργει,
Ὧν ἄπο μαρμαίρουσα χύδην χρυσόρρυτος ἀκτὶς,
Ἀνδρομέοις ἄτλητος ἐπεσκίρτησε προσώποις.
Φαίη τις Φαέθοντα μεσημβρινὸν εἴαρος ὥρης
Εἰσοράαν, ὅτε πᾶσαν ἐπεχρύσωσεν ἐρίπνην.
Καὶ γὰρ ἐμὸς Σκηπτοῦχος, ὅλης χθονὸς εἰς ἓν ἰούσης,
Βάρβαρον, Αὐσόνιόν τε πολύτροπον ὄλβον ἀγείρας,
Λάϊνον οὐκ ἐπάρεσκεν ἐπαρκέα κόσμον ἐδέθλοις
Ἀμβροσίου νηοῖο θεουδέος, ᾧ ἐνὶ πάσης
Ἐλπίδος εὐφροσύνην ὑπεραυχέα θήκατο Ῥώμη.
Ἀλλὰ καὶ ἀργυρέοιο χύδην οὐ φείσατο κόσμου.
Ἔνθα δὲ Παγγαίοιο ῥάχις, καὶ Σουνιὰς ἄκρη,
Ἀργυρέας ὤϊξαν ὅλας φλέβας. ἐνθάδε πολλοὶ
Ἡμετέρων θαμῶνες ἀνωΐχθησαν Ἀνάκτων.
Καὶ γὰρ ὅσον μεγάλοιο πρὸς ὄρθριον ἄντυγα νηοῦ
Χῶρον ἀναιμάκτοισιν ἀπεκρίναντο θυηλαῖς,
Οὐκ ἐλέφας, οὐ τμῆμα λίθων, ἢ χαλκὸς ὁρίζει,
Ἀλλ' ὅλον ἐθρίγκωσαν ὑπ' ἀργυρέοισι μετάλλοις.
Οὐδὲ μὲν οὐδὲ μόνοις ἐπὶ τείχεσιν, ὁππόσα Μύστην
Ἄνδρα πολυγλώσσοιο διεκρίνουσιν ὁμίλου,
Γυμνὰς ἀργυρέας ἔβαλε πλάκας. ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς
Κίονας ἀργυρέοισιν ὅλους ἐκάλυψε μετάλλοις,
Τηλεβόλοις σελάεσσι λελαμπότας ἑξάκι δοιούς.
Οἷς ἔπι, καλλιπόνοιο χερὸς πινυτήμονι ῥυθμῷ,
Ὀξυτέρους κύκλοιο χάλυψ κοιλήνατο δίσκους.
Ὧν μέσον ἀχράντοιο Θεοῦ δείκηλα * χαράξας,
Ἄσπορα δυσαμένου βροτέης ἰνδάλματα μορφῆς.

* χαράξαι.

A radio, crocei ſimul & aurei coloris lapidum fulgores gignit verſus Mauruſidis montis radices. * Et quodcumque fert mons Celticus cryſtallis abundans, colore nigricanti marmor, ſed lacteis venis paſſim effuſis, nulloque ordine huc & illuc vagantibus, diſtinctum: quidquid nitenti metallo pretioſum immiſit virens Onyx: quodcumque * Atracina terra planis in campis, non vero in excelſis montibus genuit, alibi quidem ſub viride, nec a Smaragdi colore longe diverſum; alibi autem ad viridis ſaturi cæruleam formam accedens. Ineſt & quidpiam nivibus ſimile, nigro adjunctum fulgori: denique commiſtus decor in unum coit. * At priuſquam in multas partes diſſectarum teſſellarum ſplendor B accederet, lapidarius manu ſua tenues lapillos marmoreos contexens, veluti in tabellis, mediis in parietibus, deſcripſit cornu vinculis illigatum, uberi fructuum varietate oneratum, una cum calathis & foliis: avem vero in ramis * ſedentem expreſſit. Poſt præclaros iſtos meatus, palmitibus auricomis innixa circumſerpit vitis, tortuoſum nectens obliquis corymbis vinculum: ſenſim vero propendet, donec vicinum lapidem volubili fulgentium frondium textu tantiſper obumbret.

PICTURÆ EX MUSIVO.

* Hæc vero omnia eximiis Ædibus circumpoſita ſunt. Sed & in ſublimibus columnis, intra baſim lapideam, ſpinæ prominentis multiplex circumvolutio C molliter proſerpens, vinculum vagabundum, aureum, ſuave, cuſpidem aſperam volvens, circumagitur: rotunda vero marmora circumcingit, tamulis utique purpureis ſplendentia, lapidis ſuavem decorem. Mons autem Proconneſi totum pavimentum ſternens, beneficæ Imperatrici (orbi) dorſum amanter ſuppoſuit. Sed & ſubfremens renitet Boſporicus ſplendor * candidi lapidis ſubnigricantis.

PAVIMENTUM.

Teſtudo autem auro devinctos lapillos complectitur, a quibus effuſe rutilans aurifluus radius in hominum oculos intolerabilis inſilit. Dicat quis meridianum verni temporis ſolem, * cum univerſos deauravit montes, ſeſe intueri. Meus namque Imperator, toto in unum coeunte orbe, omnimodas D Barbarorum & Latinorum congerens divitias, lapideum ornatum ad immortalis & divini Templi ſtructuram idoneum non cenſuit, in quo unico * ſupremam ſpem ſuam omnem & lætitiam Roma poſuerat: ſed & argenteo ſubminiſtrando abundanter ornamento non pepercit. Hic & Pangæi ſcopuli, & Sunium promontorium, omnes ſuas argenteas aperuerunt venas: hic multi Principum noſtrorum theſauri aperti ſunt. * Nam quidquid loci verſus Orientalem Magni Templi fornicem incruentis ſecreverunt ſacrificiis, id non ebur, aut lapidum fragmentum, vel æs dirimit; ſed totum argenteis obſepierunt metallis. Neque tamen ſolis in muris qui viros Sacerdotali dignitate ornatos a E verboſo cœtu (ſeu Cantoribus) * ſeparant, meras argenteas tabellas poſuit: ſed & ipſas duodecim columnas totas argenteis conveſtivit metallis, longe jaculantibus radiis coruſcantes: ſupra quas, laborioſæ manus artificioſa proportione, * acutiores circuli orbes ferrum excavavit. In quorum medio Immaculati Dei, qui hu-

TESTUDO.

CANCELLI BEMATIS.

IMAGINES CHRISTI.

mænæ ſine ſemine formæ figuram induit, imaginem deſcripſit: alibi alatorum Angelorum colla ac pronas cervices ſubmittentium ſculpſit exercitum. * Neque enim potuit Dei gloriam intueri, etiam humano tecti operimento, cum perinde ſit Deus, poſtquam carnem peccatorum redemptricem induit.

PROPHETARUM.

Alibi Dei Præcones ferreus ſtylus impreſſit, priores ſcilicet antequam Deus carnem aſſumeret, a quorum ore * venturi Chriſti prodiit oraculum.

APOSTOLORUM.

Sed & neque eorum prætermiſit effigies, quibus ſagena ars fuit, & piſcium rete, quique communibus vitæ relictis officiis, ſceleratiſque curis, cæleſtis Regis ſecuti ſunt mandata, * viros expiſcantes: ea piſcatoria vero arte, eximiam vitæ immortalis ſagenam explicatuot.

DEIPARÆ.

Alibi vero ars deſcripſit Matrem Chriſti, ſplendoris æterni vas, cujus quondam venter ventris opificem in ſacro aluit ſinu.

MONOGRAMMA JUSTINIANI ET THEODORÆ.

* In mediis autem ſacri ſepti tabulis, quæ Sacerdotes circumſtant, eoſque ſeparant, litteram deſcribit ſculptura unicam, ſed quæ plura verba complectitur: colligit enim Imperatricis & Imperatoris nomina: æqualem vero orbiculari clypeo figuram mediis in locis ſculpſit, * crucem in ea exprimens.

PORTÆ BEMATIS.

Tribus autem portis totum ſeptum Sacerdotibus patet: ſingulis enim lateribus parvulas portas aperuit manus artificis.

CIBORIUM

At ſupra incontaminatam Menſam, vaſtum in aerem immenſa turris exurgit: * quadrifidis vero argenteis arcubus incumbens, argenteis perinde columnis attollitur, in quarum vertice argenteos pedes ſtatuit arcus quadruplex. Supra arcus protenditur veluti coni figura, non tamen ei omnino ſimilis. neque enim * in imo teretem rotundæ marginis curvaturam circumvolvit, ſed enaſcitur quædam octo lateribus conſtans baſis, quæ ex latiore ambitu ſenſim in acutum faſtigium ſe ſe ſurſum exporrigit. Octo vero tabulas argenteas expandit; & qua illæ invicem cohærent, longior ſpina enaſcitur: hæ trigonis * ſimiles, octijugis ſemitæ meatus miſcent, in unum coeuntes ſummi apicis ſignum:

PYXIS.

ubi & Crateris effigiem ars eduxit: incurvata porro Crateris labra, folii ſpeciem formarunt. Medio autem in loco, * fulgentem ex argento Cæli imaginem impoſuit.

CÆLUM. CRUX.

Supra Cælum Crux ſupereminens conſpicitur: Propitia ſit. At ſupra arcus, multiplex ſpinæ circumvolutio circa pedem ſerpit, verſus ultimam coni partem, recta in radios fragranti * frondoſæ pyri ſilveſtris fructui ſimiles, quos multifariam ſuperne fulgoribus coruſcantes exhibet: reipſa vero emergunt ſupra baſim.

CRATERES CIBORII.

Qua vero parte invicem juncti baſis fines connectuntur, ex argento compactos Crateras ſtatuere: in ſingulis vero Crateribus * candelabra poſuere, ſeu potius adumbrata cereorum ſimulachra, ornatum tantum, non vero lumen porrigentia. Ubique enim rotundata argenteis fulgent metallis pulchre lævigatis ac politis: ignis autem experte fulgore argenteum radium, non flammam cereus emittit.

SACRA MENSA.

* Columnis porro aureis Sacræ Menſæ ex auro omnino conflata terga ſuſtentantur, aureiſque perinde fundamentis incumbit illa, & pretioſorum lapidum fulgore variegatur.

A Πῇ μὲν ἐϋπτερύγων στρατὸν ἤξεσεν ἀγγελιάων,
Αὐχένιον ξυνοχῆα κατακλίνοντα τενόντων.
Οὐ γὰρ ἰδεῖν τέτληκε Θεοῦ σέβας, οὐδὲ καλύπτρῃ
Ἀνδρομέῃ κρυφθέντος, ἐπεὶ Θεός ἐστιν ὁμοίως,
Ἑσσάμενος καὶ σάρκα λυτήριον ἀμπλακιάων.
Πῇ δὲ Θεοῦ κήρυκας ἀδὴς ἤσκησε σιδήρῳ
Τοὺς προτέρους, πρὶν σάρκα λαβεῖν Θεὸν, ὧν ἀπὸ φωνῆς
Ἐσσομένου Χριστοῖο διέπτατο θέσπις ἀοιδά.
Οὐδὲ μὲν οὐδ' αὐτῶν παραδέδρομεν εἴδεα, τέχνη
Οἷς κύρτος, πεπόνηντο τὸ δίκτυον, οἵ τε θαμινὰ
Ἔργα βίου προλιπόντες, ἀλιτρονόους τε μερίμνας,
Οὐρανίου Βασιλῆος ἐφωμάρτησαν ἐφετμῇ,
Ἀνέρας ἀγρεύοντες· ἀπ' ἰχθυβόλοιό τε τέχνης
B Ζωῆς ἀθανάτοιο καλὴν τανύσαντο σαγήνην.
Ἄλλοθι δὲ Χριστοῖο κατέγραφε μητέρα τέχνη,
Φέγγεος ἀενάοιο δοχήϊον, ἧς ποτὲ γαστὴρ
Γαστέρος ἐργατίνην ἁγίοις ἐθρέψατο κόλποις.
Ἐς δὲ μέσας ἱεροῦ πλάκας ἕρκεος, αἳ περὶ φῶτας
Εὐιέρους τεύχουσι μεταίχμια, γράμμα χαράσσει
Ἡ γλυφὶς ἓν πολύμυθον· ἀολλίζει γὰρ ἀνάσσης
Οὔνομα, καὶ Βασιλῆος· ἴσον γε μὲν ὀμφαλοέσσῃ
Ἀσπίδι μεσσατίοισι τύπον κοιλήνατο χώροις
Σταυρὸν ἀπαγγέλλουσα. διὰ τρισσῶν δὲ θυρέτρων
Ἕρκος ὅλον μύστῃσιν ἀνοίγεται. ἐν γὰρ ἑκάστῃ
Πλευρῇ βαιὰ θύρετρα διέτμαγεν ἐργοπόνος χείρ.
C Χρυσείης δ' ἐφύπερθε πανεχράντοιο τραπέζης,
Ἄσπετος εὐρυκέλευθον ἐς ἠέρα πύργος ἀνέστη,
Τετραπόροις ἁψῖσιν ἐπ' ἀργυρέῃσι βεβηκώς.
Κίοσι δ' ἀργυρέοισιν ἀείρεται, ὧν ἐπὶ κόρσης,
Ἀργυρέους ἵδρυσε πόδας τετράζυγος ἁψίς.
Ὑψόθι δ' ἁψίδων ἀνατείνεται, εἶά τε κώνου
Εἴκελον, ἀλλ' οὐ πάμπαν ὁμοίιον· οὐ γὰρ ἑλίσσει
Νειόθεν εὐκύκλοιο περίτροχον ἄντυγα πέζης.
Ἀλλά τις ὀκτάπλευρος ἔφυ βάσις, ἐκ δὲ κελεύθου
Εὐρυτέρης κατὰ βαιὸν ἐς ὀξὺ κόρυμβον ἀνέρπει.
Ὀκτὼ δ' ἀργυρέας τανύει πλάκας· ἁρμονίης δὲ
Ζευγνυμένης δολιχὴ ῥάχις ἵσταται· αἱ δὲ τριγώνοις
Εἰδόμεναι, μίσγουσι πόρους ἀκτάζυγος οἴμου,
D Εἰς ἓν ἀγειρομένους κορυφῆς σημήϊον ἄκρης.
Ὁππόθι καὶ κρητῆρος ἐπάραρεν εἰκόνα τέχνη.
Χείλεά τε κρητῆρος ὑποκλασθέντα, πετήλου
Εἶδος ἐμορφώσαντο· μέσῳ δ' ἐνέθηκατο χώρῳ
Ἀργύρεον σίλβοντα πόλου τύπον. ὑψόθι δ' αὐτοῦ
Σταυρὸς ὑπερτέλλων ἀναφαίνεται· ἵλαος εἴη.
Ἁψίδων δ' ἐφύπερθεν ἕλιξ πολύκεστος ἀκάνθης
Πέζαν ἐφερπύζει νέατον περὶ πυθμένα κώνου, * πίζα δαρ-πίζω.
Ὀρθοτενεῖς ἀκτῖνας ἴσας εὐώδεϊ καρπῷ
Ὄγχνας καλλικόμοιο, [illegible] ὑψόθι φαίνει
Λαμπομένας σελάεσσιν, ὑπερτέλλουσι πέζης.
Ὁππόθι δ' ἀλλήλοισιν ἀρηρότα πείρατα πέζης
Ἁρμονίην τεύχουσιν, ἐνιδρύσαντο παγέντας
Ἀργυρέους κρητῆρας. ἐπὶ κρητῆρι δ' ἑκάστῳ
E Πυρσοφόρους στήσαντο, λιπαυγέα δ' εἴκελα κηροῦ
Κόσμον ἀπαγγέλλοντα, καὶ οὐ φάος· ἀργυρέοις γὰρ
Πάντοθι τορνωθέντα περισίλβουσι μετάλλοις
Φαιδρὰ λεαινομένοισιν· ἀπυρσεύτῳ δ' ἀμαρυγῇ
Ἀργυρέην ἀκτῖνα, καὶ οὐ φλόγα, κηρὸς ἰάλλει.
Κίοσι δὲ χρυσέοις ἱερῆς πάγχρυσα τραπέζης
Νῶτα ἀντηρείσαντο, κατὰ χρυσείων δὲ θεμείλων
Ἵσταται, ἀφνειῶν δὲ λίθων ποικίλλεται αἴγλῃ.

Πῆ φέρομαι; πῆ μῦθος ἰὼν ἀχάλινος ὁδεύει;
Ἴσχεο τολμήεσσα μεμυκότι χείλεϊ φωνή,
Μηδ' ἔτι γυμνώσειας, ἃ μὴ θέμις ὄμμασι λεύσσειν.
Μυστιπόλοι δ' ὑπὸ χερσὶν ὅσοις τόδε θεσμὰ κελεύει,
Σιδονίης φοίνικι βεβαμμένον ἄνθεϊ κόχλου
Φᾶρος ὑποπλώσαντες, ὑπέψατε νῶτα τραπέζης·
Τέτρασι δ' ἀργυρέῃσιν ἐπὶ πλευρῇσι καλύπτρας
Ὀρθὸν ἀναπτύξαντες, ἀπείρονι δείξατε δήμῳ
Χρυσὸν ἅλις, καὶ φαιδρὰ σοφῆς δαιδάλματα τέχνης.
Ὧν μία μὲν ποίκιλλε σέβας Χριστοῖο προσώπου.
Τοῦτο δὲ κελλιπόνοιο φυτεύσατο χείρεσι τέχνης,
Οὐ γλυφίς, οὐ ῥαφίδων τις ἐλαυνομένη διὰ πέπλων,
Ἀλλὰ μεταλλάσσουσα πολύχροα νήματα πήνη,
Νήματα ποικιλόμορφα, ἃ βάρβαρος ἤροσε μύρμηξ.
Χρυσοφαὴς δ' ἀμάρυγμα βολαῖς ῥοδοπήχεος ἠοῦς
* Διπλοῖς. Ἀπλοὶς ἀντήστραψε θεοκράντων ἐπὶ γυίων,
Καὶ Τυρίῃ πορφυρε χιτὼν ἁλιανθέϊ κόχλῳ,
Δεξιὸν εὐτύκτοις ὑπὸ νήμασιν ὦμον ἐρέπτων.
Κεῖθι γὰρ ἀμπεχόνης μὲν ἀπωλίσθησε καλύπτρη·
Καλὰ δ' ἀνερπύζουσα διὰ πλευρῆς ὑπὲρ ὤμου
Ἀγκέχυται λαιοῖο· γεγύμνωται δὲ καλύπτρης
Πῆχυς καὶ θέναρ ἄκρον· ἔοικε δὲ δάκτυλα τείνειν
Δεξιτερῆς, ἅ τε μῦθον ἀεὶ ζώοντα πιφαύσκων.
Λαιῇ βίβλον ἔχων ζαθέων ἐπιΐστορα μύθων,
Βίβλον ἀπαγγέλλουσαν ὅσα χραισμήτορι βουλῇ
Αὐτὸς ἄναξ ἐτέλεσσεν, ἐπὶ χθονὶ ταρσὸν ἐρείδων.
Πᾶσα δ' ἀστράπτει χρυσέη στολίς, ἐν γὰρ ἐκείνῃ
Τριπτός, λεπταλέος, περὶ νήματα χρυσὸς ἑλιχθεὶς,
Σχήματιν ἢ σωλῆνος ὁμοίιος, ἢ τινὸς αὐλοῦ,
Σύσμιος ἱμερόεντος ἐρείδεται ὑψόθι πέπλου,
Ὀξυτέραις ῥαφίδεσσι δεθεὶς, καὶ νήμασι Σηρῶν.
Ἰσάριθμοι δ' ἑκάτερθε δύω κήρυκε θεοῖο,
Παῦλος ὅλης σοφίης θεοδέγμονος ἔμπλεος ἀνὴρ,
Καὶ σθεναρὸς κλειδοῦχος ἐπουρανίων πυλεώνων,
Αἰθερίοις δεσμοῖσιν ἐπιχθονίοις τε κελεύων·
Ὃς μὲν ἐλαφρίζει καθαρῆς ἐγκύμονα ῥήτρης
Βίβλον, ὁ δὲ σταυροῖο τύπον χρυσέης ἐπὶ ῥάβδου.
Ἄμφω δὲ στολίδεσσιν ὑπ' ἀργυρέῃσι πυκάζει
Πηνίη ποικιλόεργος· ἐπ' ἀμβροσίων δὲ καρήνων
Νηὸς ἐκολπώθη χρύσεος, τρελίκτον ἐγείρων
Ἀγλαΐην ἁψῖδος· ἐφεδρήσσει δὲ βεβηκὼς
Τέτρασι χρυσείοις ἐπὶ κίοσι· χείλεσι δ' ἄκροις
Χρυσοδέτοις πέπλοιο κατέγραφεν ἄσπετα τέχνη
Ἔργα πολισσούχων ἱερώτατα παμβασιλήων.
Πῆ μὲν νουσαλέων τις ἀκέστορας ὄψεται οἴκους,
Πῆ δὲ δόμους ἱερούς· ἑτέρωθι δὲ θαύματα λάμπει
Οὐρανίου Χριστοῖο· χάρις δ' ἐπιλείβεται ἔργοις.
Ἐν δ' ἑτέροις πέπλοισι συναπτομένους βασιλῆας,
Ἄλλοθι μὲν παλάμαις Μαρίης θεοκύμονος εὕροις,
Ἄλλοθι δὲ Χριστοῖο θεοῦ χερί. πάντα δὲ πήνης
Νήμασι, χρυσοπόροιό τε μίτου ποικίλλεται αἴγλῃ.
Πάντα μὲν ἀγλαΐῃ κατακείμενα, πάντα νοήσεις
Ὄμμασι θάμβος ἄγοντα· φαεσφορίην δὲ λιγαίνειν
Ἑσπερίην, οὐ μῦθος ἐπάρκιος; ἆ τάχα φαίης
Ἐννύχιον φαέθοντα καταυγάζειν σέβας οἴκου.
Καὶ γὰρ ἐμῶν πολύμητις ἐπιφροσύνη βασιλήων
Ἀντιπόροις ἑλίκεσσι πολυγνάμπτοισι δεθείσας
Πλεκτὰς χαλκελάτους δολιχὰς ἐτανύσσατο σειρὰς
Λαΐνεης προβλῆτος ἀπ' ἄντυγος, ἧς ἐπὶ νώτῳ
Νηὸς ἀερσικάρηνος ἐρείσατο ταρσὰ καλύπτρης.

A Sed quo feror ? quove nullis cohibita frænis tendit oratio ? Gradum ſiſte , vox temeraria , & labia comprime , neque detegas quæ oculis intueri non licet . Sacerdotes , quorum manibus id per leges conceſſum eſt , velum Phœniceo conchæ Sidoniæ flore tinctum expandentes , Menſæ terga contegite : In quatuor vero argenteis lateribus tegminis directe * explicantes , numeroſæ plebi oſtendite auri copiam , & elegantia exquiſitæ artis opera: quorum quidem unum Chriſti vultus imaginem opere variegato expreſſit . Illam vero non operoſæ artis manibus produxit ſcalprum , aut acus trans vela immiſſa , * ſed fuſus multorum colorum fila ſubinde immu- B tans , fila diverſæ formæ , quæ barbara exaravit formica . Ad roſeæ vero auroræ radios , veſtis levior , quæ divina membra operit aureo fulgore contra fulgurat , & Tyria tunica ex concha marini coloris purpuraſcit , * dextrum exerens humerum , ſub bene textis ſtaminibus . Illic enim veſtimenti tegumentum excidit ; ſed perlatus ſuper ſiniſtrum humerum furſum ſerpens belle diffunditur . Tegmine pariter nudantur cubitus & extrema manus : videtur autem * dextræ digitos protendere , veluti ſi ſermonem immortalem annuntiaret : ſiniſtra li- C brum tenens , ſacros ſermones narrantem , librum pandentem quæcumque utili conſilio Rex ipſe (Chriſtus) peregit , dum in terris ageret . Tota fulgurat veſtis aurea : in illa quippe , * affabre elaboratum , & in tenuia fila diductum aurum , circum ſtamina involutum , fiſtulæ aut tibiæ cujuſpiam figuræ ſimile , ſupra ſuave pallium revinctum hæret , acutioribus ſibilis , & ſerico filo alligatum . At utraque parte ſtant Dei Præcones ; * Paulus vir divina omni ſcientia plenus , & cæleſtium portarum validus Claviger , cæleſtibus & terreſtribus imperans vinculis . Ille quidem librum Sacram Scripturam continentem, hic vero Crucis figuram tenet aureo D infixam baculo . * Utrumque autem candidis ſub veſtimentis , tela variegati operis contegit . Supra divina capita , aurei templi figura curvatur , ſinuoſam excitans arcus pulchritudinem : ſtat vero aureis quatuor columnis innixa . * In auro texti veſtimenti extremis marginibus deſcripſit ars ingentia & ſalutaria patronorum Urbis Imperatorum opera . Alibi quidem ægrorum ſanatrices domus quis inſpiciat , alibi Ædes Sacras , alibi denique fulgent Chriſti miracula : ineſt vero operibus gratia . * In aliis autem veſtimentis , alibi quidem Deiparæ Mariæ manibus, alibi Chriſti Dei manu conjunctos Prin- E cipes invenias: omnia denique fuſi ſtamine , aureorumque liciorum ſplendore variegantur. Omnia quidem ſplendore tecta, omnia cernes * admirationem oculis inducentia . Veſpertinis luminibus deſcribendis par nulla eſt oratio . Certe dixeris nocturnum ſolem venerandas Ædes illuminare. Imperatorum enim meorum ſagax prudentia , contrariis & oppoſitis voluminibus * nexiles æreas longaſque catenas expandit , a prominenti coronide lapidea , in cujus dorſo excel-

VELUM SACRÆ MENSÆ.

S. PAULI ET S. PETRI IMAGINES.

ſum Templum ima tecti ſundavit. Illæ vero per longam viam defluentes, confertim feruntur ad terram: ſed priuſquam * ſint ad terram allapſæ, iter remetiuntur, & ſocium chorum conficiunt.

PHARI ET CORONÆ.

Ex catena autem diſcos argenteos in modum coronæ ſuſpenſos, qua extremæ medii Templi partes procurrunt, appendit. Hi vero ab excelſa via proſerpentes, * ſupra humana capita circulatim pendent. Hos quidem vir multiſcius totos ferro perforavit, ut confectas ex vitro igne elaborato cuſpides exciperent, & vas nocturni luminis ſupra homines penderet. Neque * in diſcis unis nocturnum ſplendet lumen, ſed & eodem in circulo majoris etiam Crucis figuram paſſim perforatam intuebere,

CRUCES, ſeu SIGNO-CHRISTA.

diſco propinquam, variegatis vero dorſis vas luciferum ferentem. Ita rotundus quidem ex collucentibus luminibus chorus conficitur. * Certe Urſæ, aut Draconis capitis vel cæleſtis Coronæ, fulgentia aſtra te intueri propius dicas. Sic igitur per Templum veſpertina flamma mire fulgurans circumvolvitur. In medio vero minori ſecundæ coronæ circulo, ambitum lumina perinde ferentem invenies: * at verſus medium centrum elegans alter ab aere emergens diſcus lumen emittit: ſic nox ubique depellitur. Juxta Porticus, ad columnas, hic & illic lucernas unico inſtructas lumine, ab invicem disjunctas deinceps ſuſpenderunt: * quæ per totam amplæ Ædis longitudinem procurrunt: unicuique autem argenteum ſuppoſuere alveum, lanci omnino ſimilem: cujus in medio, lucentis olei crateres inſident. Neque tamen uniuſmodi & æqualis procedit omnium ordo: multa enim ſurſum ac deorſum licet intueri cum decore ac ornatu * ſuaviter fluctuantia, quæ ex multis implicata nexibus catena in aereis viis gradatim fulgurant. Ita biceps lumen oſtendit in dimidii Tauri fronte deſcripta Hyas. Sed & argenteas naves videas, quæ oneris mercisque loco lumen vehunt: * penſiles autem lucido in aere, veluti in mari fluitant lucernæ: ubi nec Auſtrum, nec ſero occidentem Bootam verentur.

POLYCANDELA.

Io imo vero ſolo videre eſt elegantia tigna, bicornis ferri medium tranſcurrentia, * quorum ad lumen Sacerdotum cohors rectis regulis ſubricantibus aſtricta procedit. Atque alia quidem in ſolo ſunt, ubi venuſtæ columnæ baſes ſuas poſuere: alia vero ſupra murorum vertices longis procurrunt viis, * ne expertia quidem illa lucis. Et certe fruſtra neglectæ fuiſſent ampli faſtigii partes imæ. At circa extantes Coronidis lapides, ſingulares in tereti fornica appendens lucernas, æreis paxillis vir myſteriorum peritus alligavit. Quemadmodum cum quis Regiam ſuam puellam * cum ſtudio adornans, collo elegans aptat monile, quod ignei lucernulæ auro devinctæ fulgoris inſtar coruſcat: ita meus Imperator in omnibus fornicibus lumina circulis defixa per totam Ædis marginem currentia eduxit. Eſt præterea ſuper argenteas columnas, ſupra verticem, * ſemita anguſta, per quam viri cereos deferentes vadunt, plena perinde luminibus, & venuſtis corymbis refulgens. Illa enim aut montanis piceis, vel teneris cupreſſis

A Αἱ δὲ κατειβόμεναι περιμήκεος ἔκποθεν οἴμου
Ἀθρόαι ἀΐσσουσι κατὰ χθόνα· πρὶν δ᾽ ἀφικέσθαι
Ἐς πέδον, ὑψικέλευθον ἀνεκρούσαντο πορείην,
Καὶ χορὸν ἐκτελέουσιν ὁμόγνιον. ἐκ δέ νυ σειρῆς,
Ἀργυρέους στεφανηδὸν ἀπ᾽ ἠέρος ἥψατο δίσκους
Ἐκκρεμέας περὶ πλεῖα μέσου τροχάοντα μελάθρου.
Οἱ δὲ καθερπύζοντες ἀφ᾽ ὑψιπόροιο κελεύθου,
Ἀνδρομέων κυκληδὸν ὑπερτέλλουσι καρήνων.
Τοὺς μὲν ἀνὴρ πολυΐδρις ὅλους ἐτόρησε σιδήρῳ,
Ὄφρα κεν ἐξ ὑάλοιο πυριμήτοιο τεθέντας
Οὐριάχους δέξαιντο, καὶ ἐκκρεμὲς ἀνδράσιν εἴη
Φέγγεος ἐννυχίοιο δοχήϊον· οὐδ᾽ ἐνὶ δίσκοις
Μουνοῖς φέγγος ἔλαμπε φιλέννυχον· ἀλλ᾽ ἐνὶ κύκλῳ,
B Καὶ μεγάλου σταυροῖο τύπον πολυωπέα νοήσεις,
Γείτονα μὲν δίσκοιο, πολυτρήτοισι δὲ νώτοις
Ἄγγος ἐλαφρίζοντα σελασφόρον. Εὐσελάων δὲ
Κύκλιος ἐκ φαέων χορὸς ἵσταται. ἦ τάχα φαίης
Ἐγγύθεν ἀρκτῴοιο, δρακοντείων δὲ γενείων,
Οὐρανίου στεφάνοιο, λελαμπότα τείρεα λεύσσειν·
Οὕτω μὲν κατὰ νηὸν ἑλίσσεται ἑσπερία φλὸξ,
Φαιδρὸν ἀπαστράπτουσα· μέσῳ δ᾽ ἐν μείονι κύκλῳ
Δευτατίου στεφάνοιο, σελασφόρον ἄντυγα δήεις.
Μεσσοπαγὴς δ᾽ ἐπὶ κέντρον ἀπ᾽ ἠέρος ἄλλος ἀρύσας
Δίσκος ἐῢς σελαγίζει· φυγὰς δ᾽ ἀπελαύνεται ὄρφνη.
Ἐγγύθι δ᾽ αἰθούσης, παρὰ κίονας, ἔνθα καὶ ἔνθα
Μουνοφαῆ λαμπτῆρα διακριδὸν ἄλλον ἀπ᾽ ἄλλου
C Ἑξείης ἀνέθηκαν· ὅλον δ᾽ ἐπὶ μῆκος ἀέξει
Τηλεπόρου νηοῖο· κύτος δ᾽ ὑπέθηκαν ἑκάστῳ
Ἀργύρεον, πλάστιγγι πανείκελον· ᾧ ἐνὶ μέσσῳ
Εὐφαέος κρητῆρες ἐφεδρήσσουσιν ἐλαίου.
Οὐ μίαν ἰσοτενής τις ὅλοις μία πέζα καθέρπει,
Πολλὰ δ᾽ ἄναντα, κάταντα, σὺν ἀγλαΐῃσι νοήσεις
Νεύματα κυμαίνοντα· πολυστρέπτου δ᾽ ἀπὸ σειρῆς
Ἠερίαις βαθμηδὸν ἐπαστράπτουσι κελεύθοις.
Οὕτω καὶ διζόρυμβον ὕας σελάγισμα φαείνει,
Ἡμιτόμου ταύροιο καταγραφθεῖσα μετώποις.
Ἀλλὰ καὶ ἀργυρέας τις ἴδοι νέας. ἐμπορίης δὲ
Φόρτον ἀερτάζουσι φαεσφόρον· ἐκκρεμέες δὲ
Εὐφαέος πλώουσι κατ᾽ ἠέρος ἀντὶ θαλάσσης,
Οὐδὲ νότον τρομέουσι, καὶ ὀψὲ δύοντα βοώτην.
D Ἐς δὲ βαθὺ κρηπῖδος ἐδέθλιον ἀβρὰ νοήσεις
Δούρατα, δικραίροιο μέσον τροχάοντα σιδήρου,
Ὧν ἐπὶ νηοπόλοιο φάλαγξ ἀγλαΐζεται αἴγλης,
Ἰθυπόροις κανόνεσσιν ἐρειδομένοισι δεθεῖσα.
Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ πέζαν, ὅπῃ καὶ πυθμένας ἀβροὶ
Κίονες ἱδρύσαντο· τὰ δ᾽ ὑψόθεν αἰεὶ καρήνων
Τοίχων μαρμαίρουσι παρατείνοντα κελεύθοις,
Ναὶ μὴν οὐδ᾽ ἀσέλαστα· μάτην δ᾽ ἐλέλειπτο καρήνου
Ταρσὰ βαθυστέρνοιο· περὶ προβλῆτι δὲ πέτρῳ
Ἄζυγας ἀδίνητον ἐς ἄντυγα λαμπάδας ἅψας,
Χαλκείοις σταλίκεσσιν ἀνὴρ ἐνεδήσατο μύστης.
E Ὡς δ᾽ ὅτε παρθενικὴν τις ἑὴν βασιληΐδα κούρην
Ἀμφιέπων, χαρίεντα κατ᾽ αὐχένος ὅρμον ἑλίξῃ,
Χρυσοδέτῳ στράπτοντα πυραυγέι λυχνίδος αἴγλῃ,
Οὕτως ἐμὸς σκηπτοῦχος ἐπέγραφεν ἄντυγι πάσῃ
Φάεα κυκλοφόρητα, συνέμπορα πάντοθι πέζης.
Ἔστι καὶ ἀργυρέαις ἐπὶ κίοσιν, ὑψόθι κόρσης,
Στεινὴ πυρσοφόροισιν ἐπίδρομος οἶμος ὁδίταις,
Πλησιφαὴς, φαιδροῖσιν ἀποστίλβουσα κορύμβοις.
Κεῖνα γὰρ ἢ κώνοισιν ὀριτρεφέεσσιν ὁμοῖα

Δέν-

Δένδρεά τις καλέσειεν, ἢ ἀβροκόμοις κυπαρίττοις.
Εἰσὶ μὲν ὀξυκάρηνα, περιτροχάουσι δὲ κύκλοι
Εὐρυτέροι καὶ βαιὸν, ἕως ἐπὶ λοίσθιον ἔλθῃς
Αντυγος, ἣ περὶ πρέμνον ἑλίσσεται· ἔνθεν ἐκείνοις
Ανθος ἀνεβλάστησε πυρισπόρον. ἀντὶ δὲ ῥίζης,
Αργυρέους κρητῆρας ἴδοις ὑπένερθε παγέντας
Δένδρεσι πυρσοκόμοισι. μέσον γε μὲν ἄλσεος ἁβροῦ,
Αμβροσίου σταυροῖο τύπος, φαεσίμβροτον αἴθει
Φέγγος, ἐϋγλήνοισι πεπαρμένον ἅμματα ἥλων.
Μυρία δ' αἰολόμορφον ἀνάκτορον ἐντὸς ἐέργει
Αλλα πολυγνάμπτοισι μετάρσια φάεα σειραῖς·
Καὶ τὰ μὲν αἰθούσησιν ἀναίθεται, ἄλλα δὲ μέσσῳ,
Αλλα δὲ πρὸς φαέθοντα καὶ ἕσπερον, ἄλλα καρήνοις
Εκχυτον ἀστράπτουσι πυρὸς φλόγα· νὺξ δὲ φαεινὴ
Ημάτιον γελόωσα ῥοδόσφυρός ἐστι καὶ αὐτή.
Καί τις ἀνὴρ στεφάνοιο χοροστασίης τε δοκεύων
Δένδρεα φεγγήεντα, λιπαλγέα θυμὸν ἰαίνει·
Ος δὲ πυριπτοίητον ἐπακτρίδα θέλγεται, ἄλλος
Εἰσορόων λαμπτῆρα μονάμπυκα, σύμβολον ἄλλος
Οὐρανίου Χριστοῖο * νόον λαθικηδέα τέρπει.
Ως δ' ὅταν ἀνεφέλοιο δι' ἠέρος ἄνδρες ὁδῖται
Αστέρας ἄλλοθεν ἄλλον ἀναθρώσκοντας ἰδόντες,
Ος μὲν ἀποσκοπέει γλυκὺν Εσπερον, ὃς δ' ἐπὶ Ταύρῳ
Θυμὸν ἀποπλάζει, γάνυται δέ τις ἀμφὶ Βοώτην,
Αλλος ἐπ' Ωρίωνα, καὶ ἄβροχον ὁλκὸν Αμάξης
Ομμα φέρει, πολλοῖς δὲ πεπασμένος ἄστρασιν αἰθὴρ
Ατραπιτὰς ὤϊξεν, ἔπεισε δὲ νύκτα γελάσσαι.
Οὕτω καλλιχόροιο κατ' [illegible] θέλγεται οἴκου
Αγλαΐης ἀκτῖνι φεραυγέος, ἀλλ . . . . . .
Πᾶς μὲν εὐφροσύνας ἀναπτ . . . .
Ψυχαίην ἐλάσασα μελαγχρήδεμνον ὁμίχλην.
Πάντας ἐπαυγάζει σέλας ἱερόν· ἔστι γὰρ αὐτὸς
Ναυτίλος οἴηκεσσι θαλασσοπόροισι κελεύων,
Εἴτε λιπὼν ἄξεινα μεμηνότος οἴδματα Πόντου,
Πλαγκτὰς ἀντιπόρων σκοπιῶν ἀγκῶνας ἑλίσσει
Εννύχιον μετὰ τάρβος ἔχων γναμπτῇσι κελεύθοις,
Εἴτε μὲν Αἰγαίωνα παρ' Ελλησπόντιον ὕδωρ
Νῆα κατιθύνησι ῥοώδεος ἀντία δίνης,
Δεχνύμενος προτόνοισι Λιβυστίδος ὄγκον ἀέλλης·
Οὐκ Ελίκην, οὐχ ἡδὺ φάος Κυνοσουρίδος Αρκτου
Εἰσορόων, οἴηκι φερέσβιον ὁλκάδα πάλλει,
Αλλὰ τεοῦ νηοῖο θεουδέα λαμπάδα λεύσσων,
Φορτίδος εὐτόλμοιο προηγέτιν, οὐχ ὑπὸ μούνοις
Φέγγεσιν ἐννυχίοισι· τὸ γὰρ καὶ Πρωτέος ἀκταὶ
Εν Φαρίῃ τεύχουσι Λιβυστίδος ἐς πόδα γαίης·
Αλλὰ καὶ ἀϊδίοισι Θεοῦ ζώοντος ἀρωγαῖς.

Μίμνε μοι, ὦ Σκηπτοῦχε, πολυχρονίοις ἐπὶ κύκλοις
Ες φάος ἑσπέριόν τε καὶ ὄρθριον· εἰς σὲ γὰρ ἀὼς
Αμπαύειν πολύυμνε, καὶ ἕσπερος οἶδε μερίμνας.
Σοὶ λιμένες γλαυκῶπιν ἀποκρύπτουσι γαλήνην
Πᾶσαν ἐς ἀγχιάλοιο πόλιν χθονός· ἐκχυμένου δὲ
Κῦμα περιστέλλοντες ὑπ' ἀγκόλποισιν ἀγοστοῖς
Νηρέος, ἀφριόωσαν ὑποστορνῦσιν ὁμοκλήν·
Καὶ ποταμῶν ὑπόειξε ῥέον βρυχώμενον ὕδωρ,
Οὐκ ἔτι δ' ἁρπακτῆρα μαίνεται ἀλκὸν ὁδίταις·
Τὸν πρὶν ἀνικήτοισιν ἀγηνορέοντα ῥεέθροις
Μύγδονα Σαγγάριόν τις ἰδὼν Βιθυνίδι γαίῃ,
Νῦν τε λιθοτμήτοισι ζυγωθέντα γεφύραις,
Κράγγεων ἡμετέρων ἐπέων οὐ ῥυθμὸν ἐλέγξει.
Ταῦτά σοι, ὀλβιόμοιρε, μάκαρ, δηναιὸν ἀέξει.

* τὴν λαθικηδῆ.

A ſimiles arbores quiſpiam appellaverit. In acutum quippe verticem deſinunt: circumcurrunt vero circuli ſenſim effecti * latiores, donec ad ultimum veniasambitum, qui circa ſtipitem volvitur, unde flos emergit ignem ubique ſpargens. At loco radicis, argenteos crateras videre eſt, arboribus lumina ferentibus ſuppoſitos. In venuſtæ iſtius ſilvæ medio, * Immortalis Crucis figura, ferens lucem mortalibus jubar accendit, venuſtis diſtinctum clavorum nodis. Infinita porro alia diverſis exornatum modis Templum intus lumina complectitur, in ſublimi nexilibus catenis ſuſpenſa: quorum quidem alia in Porticibus accenſa lucem præ- B bent, alia in media Æde, * alia ad Orientem & Occidentem, alia denique in verticibus ignis flammam effundunt: prorſus ut nox lucida, diei inſtar ridens, ipſa quoque roſea ſit. Alius quidem ardentes coronæ ac choreæ iſtius arbores intuens, mœrentem animum exhilarat. * Alius autem igne inſperſum Rete inſpiciens, demulcetur. Alius unico fulgens lumine candelabrum, alius cœleſtis Chriſti ſignum intuens, mentem oblectat. Quemadmodum cum innubi aere exilientes ſtellas aliunde aliam, viatores intuentur; * alius quidem ſuavem Veſperum reſpicit, alius verſus Taurum animo C vagatur, quidam Boota oblectatur, alius ad Orionem, & ſiccam Currus ſemitam oculos expandit, multis vero inſperſum aſtris cælum vias aperuit, & noctem ridere ſuaſit: * ſic intra eximiæ Ædis domicilia, collucentium ubique luminum radiis omnes non modo demulcentur, ſed & eorum aſpectu, depulſa mentis nebula, lætitia replentur. Omnibus ſacrum affulge lumen: quandoquidem & nauta ipſe,* qui gubernaculis in mari imperat, ſive furioſis relictis irati Ponti fluctibus, vagabundos invicem concurrentium ſcopulorum anfractus, inter nocturnos tremores, per flexuoſas vias circumflectit; ſive emenſo Ægeo mari, in Helleſpontiacum * navem dirigit contra fluentes verti- D ces, Libycæ procellæ tumorem rudentibus excipiens; non Elicen, non ſuave Cynoſuræ lumen intuens, ſalutiferam ſuam navem clavo impellit, ſed divinam Templi tui reſpiciens lucem, * audacis onerariæ ducem, non nocturnis dumtaxat luminibus (hoc enim faciunt & Protei littora in Pharo, ad extremos Libycæ terræ fines, ſed & benefica Dei vivi ope.

Vive, o Imperator, ad multos annos, * & lucem Occidenti pariter Orientique affunde; in te quippe curas ſuas deponere novit Aurora & Veſper, o laudate Princeps. Tibi cæruleam in omnibus maritimæ terræ urbibus portus ſerenitatem reſervant, & effuſi maris fluctus ſinuoſis ſub anfractibus com- E primentes, * ſpumantem illius mitigant fragorem. Ceſſere etiam aquæ fluminum, fluctibus ſuis mugientes: nec amplius capaces curſus viatoribus inficiunt. Quiſquis enim videt Sangarium Mygdonium in Bithyniæ finibus, invictis prius inſoleſcentem fluentis, * lapideo ponte nunc revinctum, aſſentationis noſtrorum carminum numeros non arguet. Hæc tibi, o Fortunate & Beate Princeps, longævas vita-

RETE.

Petras Cyaneas & Symplegadas intelligit, de quibus Gyllius l. 2. de Boſporo Thracio. cap. 24

De Ponte Sangario impoſita, V. Procop. l. 5. de Æ. l. c. 3. Theoph. p. 198. Agathiam

Καὶ γὰρ ἀπ' ὠδίνων σε σαοφροσύνη τε καὶ αἰδὼς
Ἐλπίδος οὐρανίης ἱεραῖς ξυνῶσε πορείαις.
Λιτὰ δέ σοι καὶ δόρπα, καὶ ὀμφήεσσα μενοινὴ,
Λιτὰ δέ σοι βλεφάρων ἀμαρύγματα, λιτὰ δὲ ταρσῶν
Ἴχνια σῶν, καὶ λιτὸν ἔπος σέο χείλεα πάλλει.
Οὐ μὲν ἐπισκυνίοιο κατηφιόωσαν ὁμίχλην
Ἀμφιέπεις, Χριστῷ δὲ γεγηθότα θυμὸν ἀέξεις,
Ἤπιον ἀστυφέλικτον ἄγων σέλας· ἐν δὲ προσώποις
Μειλίχιον μείδημα παρήια σεμνὰ χαράσσει.
Ταῦτα δὲ πρηΰνοοιο φέρεις σημήια θυμοῦ.
Ἐσσὶ γὰρ ἀθίκτοισιν ἀνέμβατος ἴχνεσιν ὀργῆς,
Ἑδράσαν ἀτίνακτος ἐπ' ἀφλοίσβοιο γαλήνης.
Πάντα μὲν ὑλαίων ἀπεσείσαο πήματα μόχθων·
Εὐσεβίης δ' ὀχετηγὸν ἐννέα θυμὸν ἀνοίγων,
Συμπαθὲς ἀνδρομέοισιν ἐπ' ἄλγεσιν ὄμμα τιταίνεις,
Οὐδὲ λιπερνήτης πλέθει βροτὸς, ὃν σὺ νοήσεις·
Αὐτίκα γὰρ καθαροῖο νόου θαμῶνα πετάσσας,
Λυδὸν ἐϋχρύσοιο παρέδραμες ὄλβον ἀναύρου,
Ἐκχυτὸν ἐκ παλάμης ποταμήρρυτον ὄλβον ὀπάζων.
Πάντα μὲν ὠγυγίων τε καὶ ὀπλοτέρων κλέα μόχθων
Ἐξεδάης, πᾶσαν δὲ ποσὶν καθαροῖσιν ὁδεύεις
Ἀτραπιτὸν λειμῶνι θεουδέϊ· σὰς δὲ μερίμνας
Ἰθυνόῳ πλάστιγγι κανὼν σταθμήσατο μύστης.
Ἔνθεν ὑπ' ἀχράντοισι νόον μελετήμασι θέλγων,
Ὤνιον οὐ πέτληκας ἰδεῖν σέβας, οὐδὲ καρήνοις
Ἐμπορίην ἱεροῖσιν ἐφήρμοσας, οὐδὲ βεβήλοις
Ἀνδράσιν οἶμον ἔδειξας ἀνέμβατον· εἰ δέ σε δώροις
* ἰλάων. Πρηῢς ὑποσσαίνων τις ὀΐσσεται εἰς χάριν * ἐλθεῖν,
Βενθὺς ὁμοκλητῆρι χαλέψαο τόνδε χαλινοῦ,
Ὄσσον ἀποσμῆξαι κραδίης νέφος, ὄσσον ἐλέγξαι
Χρυσὸν ἀτιμηθέντα, καὶ ἀφραίνοντα διδάξαι
Ὡς καθαρὸν καθαροῖσι θέμις τεμένεσσι θαμίζειν.
Ἀλλὰ μένοις, καὶ σκῆπτρον ἐμοῦ Βασιλῆος ἀέξων
Σαῖς, Μάκαρ, ἀγχωλῇσι· μένοις δ' ἁλιγείτονι Ῥώμῃ
Πᾶσαν ἁμαρτινόου βιότου σμώδιγγα καθαίρων.

ΤΕΛΟΣ Ἐκφράσεως τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.

A Etenim ab incunabilis modeſtia perinde ac pudor te ſacris cæleſtis ſpei ſemitis adjunxit. * Simplices tibi ſunt dapes, & divina mens: ſimplices tibi ſunt & oculorum fulgores, ſimplicia pedum tuorum veſtigia, ſimplex denique quæ ore tuo manat oratio. Numquam tetricam ſupercilii nubem affectas: in Chriſto vero conceptam animi auges lætitiam, * lene facileque præbens jubar; ſuavis in vultu riſus venerandas ſignat genas. Hæc placidi animi defers argumenta: ſenſibilibus quippe iræ veſtigiis es impervius, & inconcuſſus ſtas in tranquilla ſerenitate. * Omnes quidem terreſtrium laborum moleſtias abegiſti: ut pietatis vero canalem, mi-
B tem animum tuum explicans, ſuper humanos dolores condoleſcentem animum expandis: neque mortalis, quem tu quidem videris, fit pauper: confeſtim enim aperto ſinceræ mentis theſauro,* Lydias aurei fluentis divitias prætergrederis, effuſas de manibus fluvii inſtar opes erogans. Omnem quidem veterum & recentiorum laborum gloriam didiciſti, & quamcumque ſemitam puris inambulas pedibus divino in prato. Tuas vero cogitationes ad rectam legem * ſacra examinat regula. Hinc puris meditationibus mentem demulcens, venalem non ſuſtinuiſti videre honorem, neque ſacris verticibus mercaturam aptaſti, nec prophanis viris inacceſſam viam oſtendiſti. Si autem * per aſſentationem
C gratiam tuam muneribus demereri ſe poſſe quis putaverit: hunc ſtatim minaci fræno corripis, donec mentis nebulam depuleris, oſtenderiſque aurum te deſpicere, & inſanientem docueris, purum & immaculatum pura templa frequenter adire debere. Sed vive, & mei Imperatoris, tuis precibus, o Beate, ſceptrum adaugens; vive maritimæ Romæ, omnes peccatricis vitæ livores detergens.

FINIS Deſcript. Magnæ Eccleſiæ.

CONJECTURÆ ALIQUOT IN LACUNAS SECUNDÆ partis Deſcript. S. Sophiæ, quas margines vix cepiſſent.

PART. II. *in Jambis.* v. 2. λίραν, vel ὄχλον. v. 4. ἐρῶτωνόντες τοῦ ἴτυν εἰς τὰς θέας. v. 5. τὸ κοινὸν προσκατεσθίσω τοῦ χρόνου, vel προσκατεσθίω. PART. II. v. 1. πάντα μὲν ἱστορίην τε ἐπὶ κλίσιν ἴσωτο τοῖς. *aliis legendum placet*, πάντα μὲν ἱστορίην ἐπὶ κλίσιν ἴσα τῷ ναῷ &c. v. 2. οἱ γὰρ ἐμοῖν. *ita Salmaſius ad Solinum pag.* 1218 v. 3. παρέδραμεν, *Salmaſ.* v. 6. ἀπωσάσιος . . . v. 7. πολυάνδριον αἰνίγῃ. v. 8 κατὰ τέλσα μελάθρου. v. 10. ὑπ' ἀμφιπλαισι. v. 36. ἀντιπόρου. v. 53. ἴσον ἄντυγας. v. 55. πολλακιν ἑτέρῃ τετραζυγας. v. 56. τόρμα δ' ἄκρη. v. 57. ἐντροφος ἀμφίκλασιν. v. 95. ἐν ... χρυσοκόμοιο. v. 96. δαίροις ἔχων. v. 100. ἄντυγας, ἀψῖδων τε. v. 101. παμβασιλῆϊ τῷ. v. 102. ἀλλ' ἐπὶ ὑψορόφοιο τοίχου. v. 116. ἀλλ' ἐπὶ δ' ἀντολικοῖς καὶ ἑσπερίοις περὶ κύκλοις. v. 117. ὅλος περιστίλβεται αἴθρη, vel αἴθρ. v. 118. ἀβρόχῳ ἀρμῷ. v. 120. ἄντυγος ἀμφιχύτοιο. v. 122. ἐπ' αὐτῶν. v. 123. κίονες αἰγλήεντες ὅλοι χλοάοντι. v. 124. φορέουσι καρήνοις. v. 130. εἴδωλον, vel εἴδωλα. v. 134 ἀλλ' ἐξ αὐτῶν. v. 135. καὶ τετραχίων. v. 136. ἐν δὲ σοὶ αὐτοὶ. v. 166. *alias* δεσπόντων, *ſeu potius* δεσποζόντων. v. 207. *Salmaſius in Hiſt. Aug. pag.* 267. *citans hunc verſum, pro* ἀργυφέοισιν *ſcripſit* ἀργυφέοισιν. v. 208. ἀπιχεῖ. *ita reponit idem Salmaſius in Solinum pag.* 56. *pro* ἀπιάλει, *licet ultimum Epithetum Nilo recte conveniat, qui limoſus dicitur, ob limum quem volvit, quo agri fœcundantur: unde Virgilius de Nilo:* Et viridem Ægyptum nigra fœcundat arena. *Alii* ἀμυνεῖ, *legendum cenſent.* v. 220. *pro* ἱερὸν, *Salm. habet* ἄρμα. v. 222 *ſic reſtituit ac disjunxit idem Salmaſius, cum MS. haberet* κατάχυτον. v. 274. *Salmaſ. in Hiſt. Aug. pag.* 326. *ſcripſit* ἀξυτέρην, *& verſu ſeq.* χαράξαι, *pro* χαράξας. v. 278. *Lambecius ad Orig. C P. N.* 32. *habet* ἀγγελίην, *pro* ἀγγελίην.

DESCRIPTIONIS ÆDIS SOPHIANÆ

SYLLABUS.

1. MAGNA Eccleſia Conſtantiniana.
2. Magna Eccleſia Conſtantiana.
3. Magna Eccleſia Theodoſiana.
4. Magna Eccleſia Juſtinianea.
5. Prima Encænia.
6. Secunda Encænia.
7. Architecti.
8. Impenſæ.
9. Materia.
10. Marmora.
11. Muſivum.
12. Amplitudo.
13. Longitudo.
14. Latitudo.
15. Altitudo.
16. Porticus exteriores ad Meridiem & Septentrionem
17. Porticus Occidentales.
18. Narthex.
19. Pyramides.
20. Atrium.
21. Garſonoſtaſium.
22. Phiala.
23. Auguſteum.
24. Statua Juſtiniani.
25. Portæ Occidentales.
26. Porta Orientalis.
27. Portæ Septentrionales.
28. Pilæ quatuor majores.
29. Trigoni.
30. Arcus Orientales.
31. Arcus Septentrionalis & Meridionalis.
32. Hemiſphærium.
33. Tholus, ſeu Trulla, vel Trullus.
34. Altitudo centri.
35. Caſus Trullæ, ſeu Hemiſphærii.
36. Muri obnitentes Pilis.
37. Porticus inferiores Templi.
38. Porticus ſuperiores, ſeu Catechumena.
39. Aulæ.
40. Sedes Imperatricis.
41. Cochleæ.
42. Sedes Imperatores.
43. Coronæ.
44. Pavimentum.
45. Teſtudo.
46. Tectum.
47. Feneſtræ.
48. Lampades & Candelæ.
49. Bema.
50. Concha.
51. Abſida.
52. Feneſtræ Conchæ.
53. Menſa Sancta.
54. Gradus Menſæ Sanctæ.
55. Columnæ Menſæ Sanctæ.
56. Mare.
57. Ciborium.
58. Crateres Ciborii.
59. Lilia Ciborii.
60. Sphæra, ſeu Malum Ciborii.
61. Crux Ciborii.
62. Turris.
63. Pyxis.
64. Columba.
65. Vela Ciborii.
66. Synthronus.
67. Protheſis.
68. Diaconicum Bematis.
69. Quatuor Conchæ.
70. Cancellus Bematis.
71. Portæ Sanctæ.
72. Velothyra.
73. Solea.
74. Ambo.
75. Gradus Ambonis.
76. Puteus Sacer.
77. *Naós*.
78. Umbilicus.
79. Cancelli *Naí*, ſeu Chori.
80. Portæ Cancellorum *Naí*.
81. Pronaus.
82. Baptiſterium.
83. Fons Baptiſterii.
84. Diaconicum exterius.
85. Secretarium.
86. Metatorium.
87. Veſtiarium.
88. Salutatorium.
89. Scevophylacium.

Digitized by Google

DESCRIPTIO
ECCLESIÆ SANCTÆ SOPHIÆ CONSTANTINOPOLITANÆ
ATQUE ADEO CÆTERARUM ÆDIUM SACRARUM
ex variis Scriptoribus,

SEU

IN PAULUM SILENTIARIUM
UBERIOR COMMENTARIUS.

Edit. Pariſ. I. pag. 525. Eccleſia Conſtantiniana.

EXÆDIFICATO & mœnibus longe amplificato Byzantio, veterique Urbis appellatione in ſuum nomen transfuſa, Conſtantinus M. recens Chriſtianam Religionem amplexus, anno Imperii viceſimo, Templum Deo Omnipotenti, cui totum ſe commendarat, extruxit, illudque τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ, ſeu Divinæ Sapientiæ, dicavit, id eſt, Chriſto: *Filium namque Dei*, ut ait Rupertus lib. 10. de Divin. offic. cap. 15. *dicimus veram & incommutabilem Sapientiam, per quam univerſam condidit creaturam*. Byzantini autem omiſſo Ἁγίας vocabulo, Σοφίας Ædem iſtam nude poſtmodum appellarunt. Iſtius conditorem agnoſcunt Conſtantinum Theophanes, Cedrenus, Glycas, Paulus Diacon. lib 11. Nicephorus Calliſt. lib. 7. cap. 49. & quotquot fere Conſtantini res attigere Scriptores. At Codinus non de novo excitaſſe Magnam Eccleſiam, ſed ædem Paganorum prius exiſtentem, idolis & deorum ſimulachris purgatam, ad Eccleſiæ Chriſtianæ uſum immutaſſe Conſtantinum, perperam ſcripſit; cum diſertis verbis tradat Cedrenus a fundamentis Sophianam ædificaſſe Ædem, illiuſque condendæ Euphratæ cuidam ab eo curam demandatam. Ædis Conſtantinianæ forma fuit dromica, id eſt quadrata, ſed oblongior. Ita enim δρομικὸν accipiendum cenſent plerique e doctioribus, etſi Allatius repugnet; unde recte Theodoſius Zygomalas apud Cruſium pag. 205. δρομικὸν, quod eſt δίκην νάρθηκος, & τὸν δρομικὸν, νάρθηκα dixit appellari. Ejuſmodi autem eſt Narthecis, ſeu Ferulæ figura, ut infra oſtendimus. Denique δρομικὸν dictum videtur a Stadiis curſoriis, quæ in majorem longitudinem quam latitudinem porriguntur. Magnæ igitur Eccleſiæ Conſtantinianæ formam fuiſſe dromicam teſtatur Codinus in Deſcr. S. Sophiæ. Addit Anonymus Auctor Deſcriptionis ejuſdem Ædis a Combefiſio editus, δρομικὸν fuiſſe τὸ ἁγίῳ Ἀνδρονίκῳ καὶ τὸ ἁγίῳ Ἀκακίῳ, quo loco appoſite Ἀγαθονίκῳ, pro Ἀνδρονίκῳ, reponit Combefiſius: nulla enim S. Andronici Ædes occurrit extructa Conſtantinopoli; Agathonici vero a Conſtantino condita legitur apud Cedrenum, Nicephorum lib. 7. c. 49. Suidam verb. Βυζάντιον, & Codinum in Orig. Lambecianis pag. 37. 38. qui perinde δρομικὸν fuiſſe ſcribunt, & quam denique in auguſtiorem formam excitatam refert Procop. lib. 1. de Ædif. cap. 4. Acaciani autem Templi mentio eſt in Veteri Urbis Deſcriptione, ubi in 10. Regione ſtatuitur, loco Heptaſcalo nuncupato, ut eſt apud Socratem lib. 2. cap. 38. lib. 6. cap. 23. Nicephorum lib. 3. cap. 38. lib. 9. cap. 42. Cedrenum, Synaxar. &c.

pag. 526. Magna Eccleſia Conſtantiana.

II. Verum cum nimium anguſta viſa eſſet Conſtantiniana Ædes, nec ſatis capax, vel quod, ut alii volunt, concidiſſet, forte ex terræ motibus, Conſtantius Conſtantini filius ad eam amplitudinem, qua poſtmodum conſpecta eſt, perduxit. Socrates lib. 2. cap. 16. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον καὶ ὁ Βασιλεὺς τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν ἔκτισεν, ἥτις Σοφία μὲν προσαγορεύεται· συνῆπται δὲ τῇ ἐπωνύμῳ Εἰρήνῃ, ἣν ὁ πατὴρ τοῦ Βασιλέως μικρὰν οὖσαν τὸ πρότερον, εἰς κάλλος καὶ μέγεθος ἤγειρεν, καὶ νῦν ἐστιν εἰς ἕνα περίβολον ἀμφοτέρας ὁρᾶν, μιᾶς τὰς ἐπωνυμίας ἐχούσας. Theophanes: ἐν δὲ ὁ ἐγκαινισθεῖσα Ἐκκλησία ἡ δρομικὴ ἐξ ἔτεσι κτισθεῖσα, ὑπὸ μὲν Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου θεμελιωθεῖσα, ὑπὸ δὲ Κωνσταντίου πληρωθεῖσα, καὶ ἐγκαινισθεῖσα. Socrati & Theophani conſentiunt Philoſtorgius lib 3. cap. 3. Auctor vitæ S. Pauli Patr. CP. apud Photium, Zonaras in Juſtiniano, Nicephorus Call. lib 9. c. 9. & aliquot alii, qui Magnam Eccleſiam Conſtantio adſcribunt. Confecta Æde, Conſtantius magno apparatu illius Encænia celebravit, Eudoxio ſacras preces faciente, trigeſimo quarto poſt anno quam fundamenta jeciſſet, 15. Febr. an. Chr. 360. Conſtantio ipſo X. & Juliano Cæſare III. Coſſ. Idatius in Faſt. *His Coſſ. dedicatum eſt Conſtantinopoli Dominicum die 15. Kal. Mart.* Cedrenus A. 22. Conſtantii: ὅτε ὁ Εὐδόξιος ἐνεκαίνισε τὸ δεύτερον τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, μετὰ τὸ κατὰ τὸν πρῶτον ἐμπρησμὸν αὐτοῦ, καὶ τὸν ἐγκαινισμὸν τὸν ἐπὶ Εὐσεβίου, τέλος τυχόντος, καὶ αὖθις οἰκοδομηθέντος παρὰ αὐτοῦ Κωνσταντίου. Iſtorum Encæniorum meminere præterea Auctor vitæ S. Athanaſii apud Photium, Socrates lib. 2. cap. 43. Sozomenus lib. 4. cap. 25. & Chronicon Alexandr. hoc anno: ex quibus colligitur jacta fuiſſe prima Magnæ Eccleſiæ fundamenta an. Chriſti 326. quo Conſtantius ſolus imperare cœpit.

III. Arcadio autem poſtmodum imperante, cum exorta eſſet ſeditio in Majore Eccleſia de expellendo Joanne Chryſoſtomo; injecto ab iis qui partes illius amplexabantur igne, ſtatim illa conflagravit an. Chr. 404. Marcellinus Comes: *Eccleſiam Conſtantinopolitanam flamma ignis, quæ de B. Joannis throno quondam Epiſcopi nata fuit, ſubito conflagravit, vicinamque Eccleſiæ urbis ſuæ lam ſerpens nihilominus exuſſit.* Socrates lib. 6. cap. 16. τοῖς τὰ Ἰωάννου φρονοῦσιν κατ᾽ αὐτὸν τὴν ἡμέραν τῆς Ἐκκλησίας ἐμπρησθεῖσαν, ubi addit incendium iſtud accidiſſe 20. Junii, Honorio VI. & Ariſtæneto Coſſ. Theophanes vero perperam incendium Magnæ Eccleſiæ in annum duodecimum Arcadii conjicit, cum fuerit decimus. At quos Joannitas vocant Socrates & idem Theophanes an. 1. Theodoſii Junioris, qui ignem in Ædem immiſere, *Xylocercetas* appellat Chronicon Alexandrinum, horumque iſtius cladis annotat: ἐπὶ τούτων τῶν ὑπάτων ἐξεβλήθη Ἰωάννης Ἐπίσκοπος ΚΠ. καὶ ἐκαύθη ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία ὑπὸ τῶν Ξυλοκερκιτῶν αὐτῆς τῶν λεγομένων Ἐκκλησιαστῶν, ἅμα δήμου ὄντος. Erant autem Xylocercetæ, ut hoc obiter moneam, Joannis ſectatores, quique par-

Magnæ Eccleſia Theodoſiana.

tibus illius ſavebant impenſius contra quoſdam Epiſcopos, qui coacta Synodo Epiſcopatum Conſtantinopolitanum ei abrogaverant. Sed cum Eccleſia ſua depulſo Joanne, conventus ſeparatim agere primo cœpiſſent in Conſtantini Balneis, poſtea extra Urbem in Ξυλοκέρκῳ, ſeu in Circo ligneo, quem Conſtantinus, μόνον τὸ ἐλάττωμα ἔχοντας εἰς ἱπποδρόμιον ὠκοδόμησε, ξύλοις περιτειχίσας, ut ait Sozomenus, eos egere. Perſtitit autem Xylocercetarum ſecta, ſeu Joannitarum, uti appellantur præterea a Socrate lib. 6. cap. 16. lib. 7. cap. 25. uſque ad tempora Procli Epiſcopi CP. qui tandem eos ad concordiam reduxit Theodoſio XVI. Conſule, ut produnt idem Socrates lib. 7. c. 45. Theodoret. lib. 5. cap. 34. & Theophanes an. 30. Theodoſii Junioris. Sed non deſunt qui a nemine ignem, ſed divinitus immiſſum tradunt, quod velle videtur Marcellinus, ut & Hiſtoria Conciliabuli excitati contra Joannem Chryſoſtomum: καθ᾽ ἣν δὴ ἡμέραν ὁ τρισμακάριος Ἰωάννης ἐξῆλθε ἐξοριζόμενος, πῦρ ἐξελθὸν ἀπὸ μέσου τοῦ θρόνου, ἐν ᾧ καθεζόμενος ταῖς ἱεραῖς διδαχαῖς τοὺς ἀκούοντας ἐπότισεν, ἐξ οὐδεμιᾶς ἀνθρωπίνης αἰτίας ἀναφθὲν, καὶ μὴ ὅπως ἐπὶ τοῦ θρόνου ἱδρυθὲν, ἐπὶ αὐτὸ ἐκτεταμένον, τὰ ὑπερκείμενα τῶν ὅλων καταλυμαινόμενον· ἐντεῦθεν ἀνέμου ἀπολαύσαντος ἐπιπνεύσαντος σφοδροῦ, καὶ ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τὸν βασιλικὸν μέγαν τῆς συγκλήτου γερουσίαν, ἐπὶ μεσημβρίαν κείμενον, διαπερᾶσαν τὸ πῦρ, εἰς τέλος κατανάλωσεν αὐτόν· ἐν τρισὶ τούτων ὥραις τῆς ἡμέρας ἔργων πολυχρονίων καταναλῶσαν, καὶ μηδενὸς ἀνθρώπου ἐξαφθὲν. Neque tamen tota conflagravit eo incendio Magna Eccleſia, ſed præſertim ea pars quæ Bema complectitur. Cedrenus: ἐν δὲ τῇ ἐξορίᾳ αὐτοῦ τῆς Ἐκκλησίας ὁ ναὸς τῆς πόλεως ἐνέπρησαν, ὡς δέ ἄλλοι φασὶν, ὅτι πῦρ ἐξελθὸν ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου πάντα κατέκαυσε. Id omnino prodit Georgius Alexandrinus in vita Chryſoſtomi apud Photium, ſcribens eam potiſſimum partem incendio abſumptam, quæ circa Ambonem erat: καὶ τὸ πῦρ ἀναφθὲν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἄμβωνος πολὺ τῆς πόλεως κατενεμήσατο. Addit Anonymus Combefiſii τὴν στέγην τῆς Ἐκκλησίας pariter conflagraſſe: ſed errat, cum id ſub Theodoſio M. an. 6. cum Secunda Synodus habita eſt Conſtantinopoli, & cedente Gregorio Nectarius ſubſtitutus eſt Patriarcha, accidiſſe ſubdit. Denique Magna Eccleſia rurſum conflagravit Honorio imperante, Aetio III. & Symmacho Coſſ. ut auctor eſt Marcellinus Comes: *Templum Regiæ Urbis igne crematum*: cujus quidem incendii meminit ipſe Honorius in Reſcripto, quod exſtat poſt Epiſtolam 31. Innocentii PP. Reſtaurata poſtmodum a Theodoſio Juniore, dedicata eſt ab Attico Patr. CP. an. 7. ejuſdem Theodoſii, Indict. 13. Honorio X. & Theodoſio VI. Coſſ. Chronicon Alexandr. τῷ αὐτῷ ἔτει ἐτελέσθη τὰ ἐγκαίνια τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως μηνὶ Γορπιαίῳ πρὸ γ᾽. ἰδῶν Ὀκτωβρίων, ἡμέρᾳ Κυριακῇ, &c. Stetit porro Magna Eccleſia uſque ad an. 530. quo in ſeditione, quam Victoriatorum vocant, maxima Urbis pars incendio conſumpta eſt: atque inter alia ædificia, quæ eo deleta ſunt, Magna Eccleſia cum ſtupendis & admirandis columnis, quas uſque ad 437. fuiſſe, neſcio an vere, ſcribit Codinus, igne conſumpta procubuit, an. 5. Juſtiniani, indict. 10. poſt Coſſ. Lampadii & Oreſtis An. 2. menſis Januarii 13. ut eſt in Chronico Alexandr. unaque cum ea, illius tabularia & privilegiorum chartas ac redituum interiiſſe præterea auctor eſt Cedrenus. Quærit Gyllius lib. 2. Deſcript. CP. cap. 3. enne loco fuerit Magna Eccleſia Conſtantiniana, quo poſtea Ædem Sophianam extruxit Juſtinianus. Dubitandi occaſionem movet Auctor Deſcriptionis Urbis, qui in 2. regione Eccleſiam Magnam, & Eccleſiam Antiquam, Auguſtæum vero forum, quod Ædis Sophianæ propylæum quodammodo fuit, in 4. Regione ſtatuit. Verum bis reponit Gyllius, Zonaram & alios tradere Juſtinianum Ædem multo majorem a fundamentis excitaſſe, & domos proximas emiſſe ad eam augendam, ut & Auguſtæum forum, licet diverſis in Regionibus ponantur. Cenſet denique Templum Antiquum, quod hodie intra Regium ſeptum includitur, & Parvam Sophiam vocant, eam eſſe Eccleſiam, quam Urbis Deſcriptio Antiquam appellat, & nonnulli e Conſtantinopolitanis Græcis eſſe Ædem S. Irenes, quam Conſtantinus juxta Sophianam excitarat, perſuaſum habent.

Edit. Pariſ. pag. 527.

Magna Eccleſia Juſtiniana.

IV. Abſumpta igitur in ſeditione Victoriatorum Majore Eccleſia Conſtantiniana, ſeu Conſtantiana, Juſtinianus Imp. compoſita civitate, & poenis ſeditionis auctoribus, novam & longe ampliorem cœpit eodem anno exædificare. Marcellinus Comes: *Eccleſia tunc incenſa, mox cœpit ab eodem Auguſto renovari.* Agathias lib. 5. τοῦτον δὲ πρότερον ἐμπρησθέντα ὑπὸ τοῦ δήμου, σφόδρα περιφανῆ καὶ θαυμάσιον αὖθις ἐκ βάθρων αὐτῶν καὶ κρηπίδων ἀνεδομήσατο, μεγέθους τε ὑπερβολῇ, καὶ σχήματος εὐπρεπείᾳ, καὶ ποικιλίᾳ μετάλλων ἐπικοσμήσας. Paulus Warnefridus lib. 1. de Geſt. Langob. cap. 25. de Juſtiniano: *Extruxit quoque idem Princeps intra Urbem Conſtantinopolim Chriſto Domino, qui eſt ſapientia Dei, Templum, quod Græco vocabulo Ἁγίαν Σοφίαν, id eſt Sanctam Sapientiam nominant: cujus opus adeo cuncta ædificia excellit, ut in totis terrarum ſpatiis huic ſimile non poſſit inveniri.* Nec abſimilia habet Manuel Chryſoloras de Ædis elegantia: νόμου καὶ οὐδὲν τῶν χειροποιήτων τούτων ἔργων παρ᾽ ἀνθρώποις ὅμοιον, οὐδ᾽ ἐγγὺς γενόμενον. Cedrenus diem cœpti operis 23. Februarii fuiſſe obſervat: ἐν τῷ ,εὐ᾽ ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμου, Ἰουστινιανὸς ἐν τῇ κγ᾽ τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς, ὥρᾳ πρώτῃ τῆς ἡμέρας, τὴν τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας οἰκοδομὴν ἤρξατο ποιεῖν Ἰουστινιανός. Sed in hoc Cedreni loco manifeſtum eſſe mendum tam in anno mundi, quam in Indictione, ſatis ſuperque probavimus in Notis ad Bondelmontium pag. 185. ubi etiam oſtendimus confectum fuiſſe totum Ædis Sophianæ opus intra quinque annos, menſes 11. dies 10. ut habent Theophanes & idem Cedrenus. Quippe conflagravit Magna Eccleſia primo ſeditionis die, quæ in quintum uſque protracta eſt, a quo ad dedicationem, quæ facta eſt 27. Decembris anno Chr. 537. poſt Conſulatum Beliſarii II. Juſtiniani XI. Ind. 15. interſunt tot anni & dies, quot a Theophane & Cedreno computantur. Unde evidenter patet prorſus hallucinari Græculos & Scriptores aliquot inferioris ævi, qui Templum Sophianum intra 17. annos confectum tradideru, uti eo pariter loco docuimus.

pag. 528.

Prima Encænia.

V. Encænia porro S. Sophiæ eo quo diximus die celebrata ſcribit Marcellinus Comes ad eumdem annum: *Eccleſia major Conſtantinopoli ab Imperatore Juſtiniano ſingulariter in mundo conſtructa dedicatur die 6. Kl. Januarias.* Theophanes: τούτῳ τῷ ἔτει μηνὶ Δεκεμβρίῳ κζ᾽ ἰνδικτιῶνος πρώτης γέγονε τὰ πρῶτα ἐγκαίνια τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας· καὶ ἐξῆλθεν ὁ λιτὸς ἀπὸ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, καθημένου Μηνᾶ τοῦ Πατριάρχου ἐν τῷ βασιλικῷ ὀχήματι, καὶ τοῦ Βασιλέως συλλιτανεύοντος τῷ λαῷ. Ex quibus emendandus videtur Codinus, qui peractum opus 22. ejuſdem menſis refert, niſi inter confectum Templum, & illius Encænia interfuiſſe quatuor dies voluerit. Dedicationis apparatum & celebritatem pluribus commemorant idem Codinus & Anonymus, qui tradunt Juſtinianum ſolemni pompa e Palatio per Auguſteum una cum Patriarcha in Eccleſiam a ſe extructam perveniſſe, atque in hæc verba prorupiſſe, νενίκηκά σε Σολομών.

Secunda Encænia.

VI. At cum non multo poſt confectum opus Ædis Sophianæ Trulla concidiſſet, facta ſunt rurſum nova Encænia. Concidit autem pars Orientalis Trullæ ex continuis terræ motibus perrupta anno 32. Juſtiniani, unaque & ſacram Menſam, & Ciborium & Ambonem contrivit. Sed cum eam ſtatim de novo inſtauraſſet Juſtinianus, Trullamque longe quam antea editiorem eduxiſſet, Ædem iterum ab Eutychio Patriarcha dedicari curavit, & ut ait

Zonaras, ἐξ καθιερωθεῖσα παρὰ Εὐτυχίου τοῦ Πατριάρχου τὸ δεύτερον. Facta autem iſta Encænia anno poſt Trullæ caſum quinto: eo enim referendi verſus Pauli Silentiarii 1. Part. verſu 37.

Δαιρὶ δὲ πενταέτηρον ἀποξύσαντες ὀπωπὰς,
Μίλλομεν ἀμβροσίοισιν ὑπὸ χείλεσσιν ἀνάξαι ὕμνους.

Diem & annum diſtinctius annotat Chronicon Alexandrinum, Juſtiniani ſcilicet an. 36. Indict. 12. Decembr. 24. τούτῳ τῷ ἔτει λϛ´. τοῦ Ιουστινιανοῦ Βασιλείας μηνὶ Απελλαίῳ, κατὰ Ρωμαίους Δεκεμβρίῳ, κδ´ ἡμέρα πρώτῃ τῆς ιβ´ ἰνδικτιῶνος, ἡ τῶν ἐγκαινίων τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ μεγάλης Εκκλησίας ΚΠ. τὸ δεύτερον ἀπετελέσθη ἑορτή. Die etiam, qui Chriſti Natalitia præcedit, celebrata ea Encænia innuit idem Silentiarius 1. Part. v. 196.

Edit. Pariſ. pag. 529. *Εμπεπεν ἐξαπίνης μετὰ δύσκολα θαμβεϊ χώρῳ*
Ζωστοῖσιν Χριστοῖο γενέθλιον ἦμαρ ἱκέσθαι.

Ex quibus emendandus Codex Theophanis editus, qui 20. Decembris die peracta Encænia habet. Horum vero ceremoniam ſic deſcribit idem Theophanes: ὁ δὲ πατριάρχης τῇ αὐτῇ ἐγκαινίων γέγονεν εἰς τὸν ἅγιον Πλάτωνα, καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν ὁ Πατριάρχης ΚΠ. Εὐτύχιος μετὰ τῆς λιτῆς, συμπαρόντος καὶ τοῦ Βασιλέως, καθεζόμενος ἐν τῷ ὀχήματι, καὶ φορῶν τὸ Αποστολικὸν χῖμα, καὶ κρατῶν τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, πάντων δὲ ψαλλόντων τὸ, Αρατε πύλας, Αρχοντες, ὑμῶν. Jam vero quod addit Anonymus, ſeu Codinus, Encæniorum celebritatem ad ipſa uſque Theophaniorum feſta productam, ſiquidem de ſecundis Encæniis egit, id videtur pariter dixiſſe Silentiarius in Proœmio verſ. 74.

Εστὶ γὰρ ἤγει τὰς ἑορτὰς, ὡς ἔδει,
Απαις ὁ δῆμος, ἄλλοις ἡ γερουσία,
Οἱ τὸν μέσον ζηλοῦντες ἀσφαλῆ βίον,
Ταῖς τῆς ἑορτῆς ἡμέραις ὑπεξάγειν
Ηττων· παρέχει· ἐξαδρείων, ἥττων πόλει,
Πάλιν παρέχει· τοῦτο δὲ δρῶν πολλάκις,
Επεξέτεινε τὴν ἑορτὴν πλείοσιν.

Architecti. VII. Tam elegantis ſtupendique Templi Architecti memorantur potiſſimum duo, inter tot, quos ea univerſo pene orbe coegerat Juſtinianus, Anthemius ſcilicet Trallianus, & Iſidorus Mileſius, uterque artis mechanicæ peritiſſimus. De Anthemio, ſic Paulus Silentiarius 1. part. verſ. 134.

—— ἐπαφώμενος δὲ τέχνης
Καὶ σόος Ανθεμίοιο κεκασμένος ἔμφρονι βουλῇ·
Κεῖνος ἀνὴρ τὰ πρῶτα θεμείλια πήξατο νηοῦ,
Εὐκραμένων βουλῇσιν ὑποδρήσσων Βασιλήων,

Cui ſuccinit Procopius lib. 1. de Ædif. cap. 1. τοῖς τεχνίταις ἐν πάσης γῆς ἀγείρας ἅπαντας· Ανθέμιος δὲ Τραλλιανὸς ἐπὶ σοφίᾳ τῇ καλουμένῃ μηχανικῇ λογιώτατος, οὐ τῶν κατ' αὐτὸν μόνον ἁπάντων, ἀλλὰ καὶ τῶν αὐτοῦ προγεγενημένων πολλῷ, τῇ Βασιλέως ὑπούργει σπουδῇ, τοῖς τεκταινομένοις τὰ ἔργα ῥυθμίζων, τῶν τε γενησομένων προσχηματίζων ἰνδάλματα. De Anthemio etiam pluribus agit Agathias lib. 5. & ut non modo in Æde condenda præcipuus habitus ſit, ſed & ut in arte, quam Mechanicam vocant, excelluerit; ita ut & terræ motus naturales, & fulgura ipſa arte imitaretur. Unde forte eidem Silentiario par. 2. verſ. 235. Ανθέμιος πολυμήχανος dicitur. Neque alius eſt ab eo, qui a Codino μαίστωρ μηχανικὸς appellatur. De Iſidoro vero, idem Procopius ſic ait: καὶ μηχανοποιὸς σὺν αὐτῷ ἕτερος, Ισίδωρος ὄνομα, Μιλήσιος τὸ γένος, ἔμφρων τε ἄλλως, καὶ πρέπων Ιουστινιανῷ ὑπουργεῖν Βασιλεῖ. Et Paulus Silentiarius part. 2. verſ. 236.

—— Ηδὲ σὺν αὐτῷ
Πάνσοφος Ισίδωρος ἰχνεύων, &c.

Utriuſque præterea meminit idem Procopius lib. 2. de Ædif. cap. 3. ot Codinus cujuſdam Ignatii, inter tot magiſtros Architectos, quibus uſus eſt Juſtinianus in condenda Æde, quos centenarium expleſſe numerum idem tradit, de quo multa nugatur.

Impenſæ. VIII. In ea autem ædificanda, nulla ſumptuum habita ratione, ἀφροντιστήσας χρημάτων ἁπάντων, inquit Procopius, tantam pecuniarum vim expendit, ut cum iis demum egeret, tributis & vectigalibus ſubditos non vexarit modo, ſed ſtipendia etiam Profeſſoribus publicis conſtituta Præfecti Urbis monito, ſuſtulerit, ut auctor eſt Zonaras: ex quo, τῶν ἐν ταῖς πόλεσι διδασκαλείων ἠργηκότων, ignorantia & ruſticitas in iis ſucceſſerit. Neſcio an is quem Επαρχον vocat hoc loco Zonaras, ſit ille Strategius, qui Codino & Anonymo φύλαξ τῶν Βασιλικῶν χρημάτων, & Juſtiniani frater adoptivus, ἀδελφοποίητος, fuiſſe, & templi impenſas feciſſe dicitur. pag. 530. In illius porro, atriorumque ac ædium circumjacentium ſtructuram, præter ſacra vaſa ac reliquos ornatus, & quæ ex univerſo orbe liberaliter erogata ſunt, expenſas octogies centenas, ſeu ut habent aliæ editiones, ter millies biſque centies centenas libras, iidem tradunt.

IX. Ædis parietes & cameræ coctis lateribus conſtructi ſunt, inquit Gyllius. Ita etiam Paulus Sylentiarius part. 2. verſ. 58. Materia. Lateres.

Μέσσον μὲν ἀν . . . . ὅσα κύκλον ἀνεσχέθε τοῖχοι,
Οπταλέαις πλίνθοισιν ἐρηρότα δείματο τεῖχη.

Idem verſ. 97.

——Οπως δομήτορα μόχθον
Ατέρας ἀντιχόνων ὑποδρήσσοντες ἰδέσθαι,
Πλίνθους ὀπταλέας ἀνετείνατο δόδμησιν,

Et Agathias lib. 5. ἤρεψε δὲ αὐτὸν (ναὸν) ἐκ πλίνθου ὀπτῆς καὶ τιτάνου, πολλαχοῦ καὶ σιδήρῳ συνδήσας. *Parietum interior pars*, ſubdit idem Gyllius, *cruſtis marmoreis veſtita excellentibus, & variis figurat, & permiſcet cum ſummas naturæ vires, tum mentes ſpectantium.*

Marmora. X. Columnis præterea marmoreis ingentibus, ac mole ſua ſtupendis, aliiſque minoris altitudinis ac molis ubique ſuſtentatur ac exornatur, tam eleganti & grata colorum varietate, ut Procopius in hæc verba prorumpat: τίς δὲ κιόνων καὶ λίθων διερμηνεύσαιτο τὰς εὐπρεπείας, οἷς τὸ ἱερὸν κατακεκόσμηται; λειμῶνί τις ἂν ἐντετυχηκέναι δόξειεν ὡραίῳ τὸ ἄνθος· θαυμάσειε γὰρ ἂν εἰκότως τῶν μὲν τὸ ἁλουργὸν, τῶν δὲ χλοάζον· καὶ οἷς τὸ φοινικοῦν ἐπανθεῖ, καὶ ὧν τὸ λευκὸν ἀπαστράπτει· ἔτι μὴν τοῖς οὖν καί· ἐναντιωτάταις ποικίλλει χροιαῖς, ὥσπερ τις ζωγράφος, ἡ φύσις. Iſtam etiam marmorum varietatem pluribus, variiſque in locis commendat Paulus Silentiarius, & marmorum ipſorum genera ac colores recenſet 2. part. verſ. 203. & ſeqq. Imprimis vero *Ægyptium*, ſeu Thebaicum *purpureum*, ſtellulis interſtinctum laudat, part. 1. verſ. 246. part. 2. verſ. 208. de quo præter Plinium lib. 36. cap. 7. & 8. Statius in Epithalam. Stellæ & Violantillæ:

—— Rupeſque nitent, queis purpura ſæpe
Orbibus, & Tyrii moderator livet ahent.

Et in Balneo Etruſci.

Sola nitet flavis Nomadum deciſa metallis
Purpura.

Marmor iſtud Ægyptium *Romanum* vocant Scriptores ejuſce ævi, ut ex Cedreno in Conſtantinó M. & Porphyrogenneta in Baſilio N. 55. & Scriptoribus de Templo S. Sophiæ ſtatim initio colligere eſt. *Phrygium*, colore variegatum, ac roſeum albo cæruleo permixtum referens recenſet part. 2. verſ. 105. de quo idem Statins, ut & de Libyco, in Epithalam. Stellæ & Violantillæ:

Hic Libyus Phrygiuſque ſilex.

Et in Balneo Etruſci:

—— Sola cavo Phrygiæ quam Synados antro
Ipſe cruentavit maculis incentibus Attis.

Laconicum virens, verſ. 211. cujus etiam meminit Procopius lib. 1. de Ædif. cap. 10. & idem Statius:

—— Hic dura Laconum
Saxa virent.

Carium obliquis ex ſanguineo alboque livido ſemitulis diſtinctum, verſ. 213. *Lydium*, virenti pallidoque colore commixtum, verſ. 215. *Præconneſium* verſ. 247. cujus etiam meminit Anonymus ſub finem. *Lybicum*, cærulei ſimul & crocei coloris, verſ. 217. *Celticum* nigrum, candidis venis interſtinctum, verſ. 220. *Boſporicum* album, in extremis oris nigricans, verſ. 249. *Theſſalicum*, par. 1. verſ. 255. part. 2. verſ. 229. 251. *Moloſſium*, part. 2. verſ. 132. &c. Ex tot igitur marmoris ſpeciebus, extant infinitæ, quæ Sophianam Ædem ſuffulciunt & adornant, Columnæ, quas inter Columnæ.

deſim extitiſſe, quidquid dicat Gyllius, qui ait veriſimile eſſe iſtam cecidiſſe aliquo terræ motu, ipſiuſque in locum excitatam fuiſſe molem illam, quæ hodie extat lapide quadrato conſtructa, velut crepido clivoſa objecta ad fulciendam partem Ædis Orientalem. Quippe, etſi Ædes ſacræ majores Porticibus circumcingi ſolerent, ad Orientem tamen nullæ excitabantur, forte ob Bematis & Sacroſancti Altaris reverentiam, quod ad partem Templi Orientalem ſemper erat, ne eo coeuntium tumultu, ac obloquentis plebis garrulitate, ſacra facientium Sacerdotum turbaretur attentio. Id enim ſatis prodit Procopius lib. 1. de Ædif. cap. 8. ubi ait Templum S. Michaelis in Anaplo obique Porticibus exterioribus cingi, præterquam ad Orientem: καὶ τὸν νεὼν περιβάλλει ἐγκύκλῳ πλὴν τὰ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα μόνον. Similia tradit de Æde Deiparæ Hieroſolymitana lib. 5. cap. 6. αἱ (στοαὶ) περιβάλλουσι τὸ ἱερὸν ὅλον, πλὴν πρὸς ἕω τετραμμένης πλευρᾶς.

XVII. At ad Occidentem, Templi valvæ, inquit Gyllius, loco veſtibuli duas Porticus habent, inferiorem, qua aditur Templum plano pede, ſuperiorem, qua Gynæconitides aulæ adeuntur, ambas tam longas, quam Templum latum, largas viginti octo pedes. Paulus Silentiarius, part. 2. verſ. 9 marmore grandi conſtructas ait:

Μηκεδανὸς δ' ἐπὶ τοῖσι πύλας .... αὐλὸν,
Δεχνύμενος προσιόντας ἐπ' ἀνδρ.... θυρέτρων,
Μῆκος ἔχων, ὅσον εὖρος ἀναίκτορος ἔπλετο νηοῦ.

De his binis Porticibus Occidentalibus, ita præterea Evagrius: αἱ δὲ πρὸς δυόμενον ἥλιον ἐκπεπταμέναι ἑτέραι στοαὶ δύο, καὶ πανταχόθεν ὑπαίθριοι αὐλαί, εἰς κάλλος ἐξησκημέναι. Subdit deinde Gyllius, Porticum ſuperiorem ſupra Porticum inferiorem ſitam eſſe inter pilas ſuſtinentes quartam partem ſphæræ Occidentalem, & feneſtras. Nam a parte interiori octo pilis, ab exteriori totidem ſuſtinetur: inter quas feneſtræ, tam inferiores quam ſuperiores, illucent, cinctæ columnis quadratis. Inter hanc Porticum & Aulas fœminarum nihil intereſt, niſi pilæ ſuſtinentes Porticus cameram interiorem: pavimentum enim Porticus æquale eſt Aularum pavimento. Quæ quidem ſuperioris Porticus deſcriptio cum Procopiana quadrat, in qua columnas in hemicycli figuram perinde excitatas obſervare eſt: τὰ δὲ δὴ ἐν μέσῳ κατὰ τὰς εἰσόδους ἔχων ἐγήγερται τεῖχος, ἐφ' αὐτοῦ ἑκατέρωθεν οἵ τε κίονες, καὶ τὰ αὐτῶν ὕπερθεν ὁμοιότατα τοῖς δεδηλωμένοις ἐν ἡμικύκλῳ ἑστήκασι. Porticus porro inferior, addit idem Gyllius, duplex eſt: interior clauditur utrinque muris marmorum jucundiſſima varietate veſtitis: tegitur cameris figuratis ornamento teſſellato calculorum inauratorum. Atque ita tribus Porticibus exornatur Ædis Sophianæ veſtibulum, duabus inferioribus, & una ſuperiori: quo reſpexit Silentiarius p. 2. verſ. 7. dum ait triplices eſſe Porticus Occidentales: Edit. Pariſ. pag. 534.

Ἀλλὰ δύω πυλεῶνα μέγαν .... χῶ,
Οὐχ ἕνα, τριχθαδίης γὰρ ἔχει κατὰ τέλσα μελάθρου.

Sed prima, quæ occurrit ex inferioribus Porticibus, pertinuiſſe videtur ad Porticus Atrii, de quibus infra, quod τετράστυλον fuiſſe conſtat: ex quo neceſſe eſt harum unam Templi veſtibulo affixam fuiſſe. De Porticuum iſtarum portis, ſeu aditibus, ſic proſequitur idem Gyllius: *Ex hujus Porticus latere Orientali novem portis patet aditus in Templum: ex latere Occidentali quinque portis æneis duplicibus patet exitus ex interiori Porticu in exteriorem Porticum, ex qua proditur in aream, ubi perennes ſaliunt aquæ.* De novem portis, per quas Templum aditur, agetur infra: at eas per quas ab interiori Porticu in exteriorem proditur, attigit etiam Silentiarius 2. part. verſ. 22. nec quinque dumtaxat, ſed ſeptem recenſet, in iis binos illos in Porticum aditus complexus, qui ad Meridiem & ad Septentrionem aperiuntur.

Ἔστι δ' ἀνδρομένης ἱερῆς πυλεῶνας ἀνοίγει,
Αὐτὸν ὅσων πυλέωνας ὁμιλαδόν· ἀλλ' ὁ μὲν αὐτῶν
Ἑπτάθυρος Νάρθηκι ἐπὶ τοῦτο μετώπου
Ἐς νότον, ὃς δὲ βορῆος ἐπὶ πτερά.

Deſcript. S. Sophiæ.

XVIII. Porticus iſtas Occidentales, quæ elegantis ac magnifici veſtibuli vicem præbent Ædi Sophianæ, Νάρθηκος, ſeu *Ferulæ* nomine ævo ſuo donatas tradit idem Silentiarius part. 2. verſ. 13. Narthex.

Χῶρος δ' ὃς Γραικοῖσι φατίζεται ἀνδράσι Νάρθηξ.

Nec alia appellatione donantur ejuſmodi Porticus in Ædium ſacrarum veſtibulis excitatæ, a Procopio lib. 1. de Ædif. cap. 4. ubi de Templo SS. Sergii, & Bacchi: ὅτι δὲ αὐτοῖς μία μὲν ἡ ἐπὶ τῆς προθύρου στοᾶς, Ἐπὶ τοῦ Νάρθηκος, τῷ περιμήκης εἶναι, ὠνομασμένη. & lib. 5. cap. 6. de Templo Deiparæ Hieroſolymitano: στοὰ τις οὖν δέχεται εἰσιόντων ἑτέρα Ἐπὶ τοῦ Νάρθηκος ὠνομασμένη, οἶμαι, τῷ μὴ ἐξισοῦσθαι, ubi Procopius vocabuli, ſeu appellationis, rationem inſinuat, ſicque dictas iſtiuſmodi Porticus ante Templorum veſtibula, quod in majorem longitudinem quam latitudinem porrigerentur, atque ita Ferulæ ſpeciem quodammodo referrent, quæ oblongior eſt quam latior, ut obiter attigimus in Notis ad Alexiadem: quippe πᾶν δρομικὸν, inquit Zygomalas, νάρθηξ λέγεται. Unde non omnino hallucinatos illos evidens eſt, qui Narthecem Eccleſiæ, porticum fuiſſe ſcripſere, ut vult Allatius, Goarum innuens; quandoquidem id diſertis verbis tradunt Silentiarius & Procopius: quibus favet Codinus in Originib. Lambecianis pag. 45. καὶ τὰ ἴστα αὐτὰ ἐκεῖσε ὀλισθήσαντος ἔμπροσθεν τοῦ νάρθηκος τοῦ ναοῦ, & Theorianus in legatione, Νάρθηκα, in quo Pœnitentes ſtabant, ἔξω τῆς ἐκκλησίας ſtatuens, ubi divinas Scripturas, inquit ille, audiebant, quæ ſcilicet in Æde ſacra, aut recitabantur, aut decantabantur: unde ἀκροώμενοι paſſim in Narthece extra Eccleſiam dicuntur conſtitiſſe, apud Gregorium Thaumat. Can. 11. Zonaram ad Can. 5. Concilii Nicæni I. Balſamonem ad Can. 14. ejuſdem Concilii: ἐν βασιλικαῖς πύλαις, ſeu Regiis ac præcipuis Porticibus, vel foribus, apud Alexium Ariſtenum, quemadmodum nuncupantur ab Anaſtaſio non ſemel, ut infra indicamus, neque aliam forte ob rationem dixit Silentiarius verſ. 53. in Narthece voces ſonoras Davidis pſalmos concinentium alternis cantibus Sacerdotum (in Nao ſcilicet) exaudiri, ac aures Dei mulcere:

Ἐνθάδε τις κατὰ νύκτα ... ἦχος ἀνέρπων
Εὐκέλαδος Χριστοῖο βιοπρέας οὔατα θέλγει.

Ubi per κατὰ νύκτα, videtur innuiſſe preces veſpertinas, de quibus Paulinus Nat. 7. pag. 535.

—— *tunc ergo ſolutis*
Cœtibus a Templo Domini, poſtquam data feſſis
Corporibus requies, ſumpta dape, cœpimus hymnis
Exultare Deo, & Pſalmis producere noctem.

At cur Porticum, quam nude ac ſimpliciter Νάρθηκα vocat Silentiarius, Ἐπὶ τοῦ Νάρθηκος appellet Procopius, nulla mihi alia ſuboritur conjectura, quam quod familiarem Byzantinorum civium loquendi morem expreſſerit, qui quod nude *Narthex* dici debuerat, *ad Narthecem*, vel *in Narthece* efferebant, ἀπωσμένους forte innuentes, qui in eo conſiſtebant, aut qui ad eum relegabantur: quemadmodum poſteriores Græci urbem Conſtantinopolitanam, non πόλιν, ſed τὴν πόλιν appellabant, uti alibi obſervatum eſt. Neque enim omnino arridet eorum ſententia, qui ἐπὶ, pro ἀπὸ, perperam ſubſtitutum cenſent. Quatuor porro in Æde Sophiana Nartheces ſtatuit Codinus: Ἀπὸ τοῦ βήματος μέχρι τῶν τεσσάρων Ναρθήκων, ut & Anonymus: καὶ τοὺς τέσσαρας Νάρθηκας κατεχρύσωσε τὰ ὄροφα ἐξ ὑέλου χρυσοῦ λαμπρότατα. Sed jure addubitari poteſt, an hoc loco quatuor aliquas Porticus exteriores innuerit, binas ſcilicet ad Occidentem, & duas alias ad Septentrionem & Meridiem. Quod quidem indicare videtur idem Anonymus, ſcribens Juſtinianum ſtatuiſſe, (an vere, alii viderint) ut quiſquis pro delictorum modo arceretur a ſacris, in his quatuor Narthecibus ſtaret: quo quidem loco Θύρας Nartheces vocat, incomperta mihi ratione, niſi forte quod ad Templi fines

haberentur Porticus iſtæ exteriores. Certe tertium Narthecem ejuſdem Ædis Sophianæ obſervare eſt in Sexta Synodo Act. 18. ubi διαβάτικον ἐν τρίτῳ Νάρθηκι Μεγάλης Ἐκκλησίας ſtatuitur, nullo alio indicio: qui quidem tertius Narthex, prima fortaſſis fuerit e tribus Porticibus, quas ad Occidentem Ædis Sophianæ ſtetiſſe ſcribit Paulus Silentiarius, quæque ἐξώτατος Νάρθηξ videtur nuncupari apud eumdem Anonymum pag. 248. Nam auctor eſt Goarus etiamnum Græcis ἐξωνάρθηκας, exteriores Porticus, ut interiores ἐσωνάρθηκας dici. Porro διακύμβαλον, ni fallor, locus eſt conſtans duabus trullis, κυμβαλικαῖς, ſeu in modum Cymbali, quemadmodum fuit major Ædis trulla, extructis. Ita Τρικύμβαλον τὸ Τζυκανιστηρίου memorat alicubi Codinus in Orig. Jure igitur Allatius hæc verba de Narthece infert: *Narthex vero extra Eccleſiam forte an antiquis temporibus fuerit non diſputo.* Nam ut Nartheces, quod ex prædictis ſatis patet, olim extra Eccleſiam, ſeu potius extra Eccleſiæ ſepta, fuere, etſi forte, ut Pronai, ſacri haberentur; ita viciſſim pro certo haberi debet, poſterioribus ſæculis Narthecem, eam Ædis ſacræ partem, quam hodie *Navim* vocamus, appellatam, ut patet ex Euchologio & cæteris Græcorum Ritualibus libris, & aliquot inferioris ætatis Scriptoribus, quos laudat idem Allatius in Diſſert. de Recentiorum Græcorum Templis pag. 110. & ſequentibus. His favere videtur Lexicon MS. ex Bibliotheca Regia, Cod. 2062. ut & auctor Etymologici: Νάρθηξ, ἀπὸ νάρθου, ἤγουν κάτωθεν τοῦ ἄμβωνος κεῖται. Hinc enim evincitur Narthecem in Eccleſia extitiſſe, ſi quidem infra Ambonem extitit: idque inde factum exiſtimo, quod cum in plerisque Templis ac Ædibus ſacris deeſſent capaciores Porticus & Nartheces ad earum veſtibula; qui ex Canonum præcepto in iis conſiſtere tenebantur, intra ipſius Eccleſiæ clauſtra poſtmodum admiſſi ſint; ita tamen ut a reliqua Fidelium plebe diſcernerentur, eaque obirent munia, quæ in Narthece olim, in primo Ædium ſacrarum, atque adeo Pronai, vel *Navis* ingreſſu. Unde recte Nartheces dixit Symeon Theſſal. Opuſcul. contra hæreſes, ſua nimirum ætate, τῆς ναοῦ ἀρχῆς nuncupatos. Vide Theophanem pag. 203.

Edit. Pariſ. pag. 536.

Pyramides. XIX. Quæ porro ad Orientem extant Pyramides ad Ædis angulos exteriores, excitavit Andronicus Palæologus ſenior, quo partes Templi Orientalem & Septentrionalem ruinam ac caſum minitantes fulciret. Id pluribus narrat Nicephorus Gregoras lib. 7. Hiſtor. ἐκαστῳ γὰρ παρὰ τῶν δοκίμων οἰκοδόμων, ὡς τῷ μακρῷ χρόνῳ χαμορριπτεῖν ἀπειλοῦσι τὰ δύο αὐτοῦ ὑποπεπονθότα μέρη, τό τε πρὸς ἄρκτον ὁρῶν, καὶ ὅτι πρὸς τὰς ἀνατολὰς τετραμμένον, ἃ δὴ πρὸς τὴν ἀπειλοῦσι ταχέως, εἰ μὴ συντόμως ἀναβοηθείη τις, ἐδόκει χιλιάδας νομισμάτων οὐκ ὀλίγας τοῖς οἰκοδόμοις ὁ Βασιλεὺς δεδωκὼς ἐκ τῶν τῶν Δεσποινῶν χρημάτων, τὰς ὁρωμένας ταύτας ἐκ βάθρων τῶν θεμελίων ἀνήγειρε Πυραμίδας, δι' ὧν κρατεῖται τὸ ἀπειλούμενον ἕτοιμον εἶδωλον.

Atrium. XX. Ante Templi Sophiani veſtibulum, proindeque ante Occidentales Porticus, proſtat quadrata ingens Area: placet enim illius deſcriptionem hoc loco exequi, priuſquam Templum ipſum ſubeamus, cum veſtibuli præcipuum ſit ornamentum. Aream illam, ſeu Atrium quatuor Porticibus circumdatum, αὐλῆς nomine donat Silentiarius part. 2. verſ. 174.

Τετράπορον αἴθουσαι περιδρομον ἄξονι αὐλήν,
Ὧν μία μὲν Νάρθηκι συνάπτεται, αἱ δὲ μὲν ἄλλαι
Πεπταμέναι τελέθουσι πολυσχιδέεσσι κελεύθοις.

Ubi obſervandum, exteriorem veſtibuli Porticum ad Atrii Porticus pertinuiſſe, ſi non & tertia fuit, quod jam monuimus: alioquin Atrium Sophianum tribus tantum conſtitiſſet Porticibus, non vero quatuor, proindeque non τετράστυλον fuiſſet, vel *Quadriporticus*, ſed *Triporticus*, uti ejuſmodi Atria dicuntur Anaſtaſio in S. Hilaro PP. *Nymphæum & Triporticum ante Oratorium S. Crucis*, &c. Euſebius lib. 3. de vita Conſtantini cap. 34. de Atrio Templi Hieroſol. μακραῖς παραδρόμοις στοαῖς ἐκ τοῖς πλευρὰς περιεχόμενον. Et Sidonius lib. 2. Epiſt. 10.

Huic eſt Porticus applicata triplex,
Fulmentis Aquitanicis ſuperba,
Ad cujus ſpecimen remotiora
Claudunt atria Porticus ſecunda.

Eadem porro Αὐλῆς appellatione donantur ejuſmodi Atra, ſeu impluvia ante Ædes ſacras, a Procopio lib. 1. de Ædif. cap. 7. 8. lib. 5. cap. 6. Αἴθρια dicuntur Euſebio lib. 3. de vita Conſtant. cap. 34. & 38. & lib. 10. Hiſt. cap. 4. quia εἰς τὴν τὸ ἀρετὸ καὶ τὸ ἀὴρ λαμπρὸν καὶ ταῖς τῶν φωτὸς ἀκτῖσιν ἀνειμένον αἴθρα præbent, ut idem Scriptor loquitur. Impluvia Paulinus Nat. 10. ea Atria appellat:

Iſte Porticibus late circumdata longis
Veſtibula impluviis tectis reſerantur aperta,
Et ſimul aſtra oculis, ingreſſibus atria pandunt.

Semitæ vero iſtæ multiplices, de quibus Silentiarius, portis elegantibus claudebantur, quas θύρας μεσαύλους vocat non uno loco idem Procopius, αὐλείους πύλας Euſebius lib. 3. de vita Conſt. cap. 38. μεσαύλιον enim τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας dicitur Theophani & Cedreno Atrium, quod αὐλὴ cæteris Scriptoribus. Gloſſ. Lat. Gr. *Atrium*, μεσαύλιον. Paulinus Nat. 10. de variis ejuſmodi Atriorum aditibus:

Baſilicis hæc juncta tribus, patet area cunctis,
Diverſoſque aditus ex uno pandit ad omnes,
Atque itidem gremio diverſos excipit uno
A tribus egreſſos, medio ſpatioſa pavito.

Procopius igitur lib. 1. cap. 4. de Æde SS. Sergii & Bacchi: ἐπὶ κοινοῖς δὲ προπύλαια πάντα, ὅ τε αὐλὴ καὶ μέσαυλοι θύραι, & lib. 5. cap. 6. de Templo Hieroſolymitano: θύρας μεσαύλους ἱεροπρεπεῖς ἅπαντος, στεφανοῦσι τοῖς ἔσω ἰοῦσιν, ὁποῖα ποτὲ θαύματα ἐντυχεῖν μέλλουσι. Mox ſubdit: προπύλαια δὲ τὸ ἐνθένδε θαύματος οἷα, καὶ τις ἐπὶ κιόνων δυοῖν ὀχουμένη ἀψὶς ἐς ἄμετρον ὕψος. Ex quibus patet aliud eſſe αὐλήν, aliud προπύλαιον: Aula enim dicitur atrium impluvium porticibus circumdatum; Propylæum vero, frons ac veſtibulum Templi fuit, quod προτεμένισμα vocat Zonaras in Can. 66. Trullanum, ut & Agathias lib. 5. & Photius in Deſcriptione Novæ Eccleſiæ a Baſilio Macedone extructæ in Palatio, ubi iſtius Ædis προπύλαιον elegantiam deſcribit, ut Ædis Tyrenſis Euſebius lib. 10. cap. 4. Gloſſ. Gr. MS. ex Bibl. Reg. προτεμενίσματα, προπύλαια. Vel etiam Propylæum fuit ille forſitan arcus, ſeu excelſus fornix, de quo Procopius loco proxime laudato, quem Arcus nomine donat Leo Oſtienſis lib. 3. cap 27. *Veſtibulum autem Eccleſiæ ſuperius quidem fecit muſivo pulcherrimo cum Arcubus decorari*; & infra: *Arcus ejuſdem veſtibuli deforis muſiva nihilominus veſtivit.* Sic non ſemel Anaſtaſius. Ita porro ἁψῖδα interpretatur Zonaras in Canon. 46. Conc. Carthag. τὸ γὰρ πρὸ τῆς ἁψῖδος, πρὸ τοῦ προπυλαίου ἐστίν. Unde cum in Synodo III. Carthaginenſi Can. 23. cavetur, ut iis, quorum crimina publica ſunt, *ante Abſidem* manus imponatur; id videtur intelligendum de Abſide Narthecis, ubi conſiſtebant Pœnitentes, non vero de Abſida, ſeu Concha altaris, de qua agemus in ſequentibus: quem quidem Canonem laudant Capitularia Caroli Magni lib. 5. cap. 53. & Hincmarus Remenſ. de Geſtis habitis pro divortio Thietbergæ: quibus adjungenda ſunt quæ habet Chrodegangus Metenſ. Epiſc. in Regula Canon. cap. 30. Quod vero *Abſis* his Scriptoribus dicitur, *Arcum* vocat Paulinus Epiſt. 12.

Alma domus triplici patet ingredientibus arcu.

Infra:

Tergeminis geminæ patuerunt arcubus aulæ.

Quatuor denique porticibus ambiri Atrium Sophianum ſcribit Silentiarius, quemadmodum Ædis Tyri Atrium Euſebius lib. 10 Hiſt. cap. 4. ὃ τῆς προσόδου εἴσοδον τέτταρσι μὲν πλευραῖς ἐγκαρσίοις καταγράψας στοαῖς, εἰς τετράγωνον περιφράξας ὅ τινα κίοσι πανταχό-

pag. 537

ϑεν ὑπαιθρίων. Latinis, uti mox innui, ejuſmodi impluvia, quatuor porticibus cincta, *Atria*, dicantur. Gloſſ. Gr. Lat. τετραςῷον, *Atrium*. Græci vero τετράςυλα ea vocant; *Quadriporticus* Anaſtaſius Biblioth. in S. Symmacho PP. *& Cantharum B. Petri cum Quadriporticu marmoribus ornavit*. Idem in Dono: *hic atrium B. Petri Apoſtoli ſuperius, quod eſt ante Eccleſiam in Quadriporticum magnis marmoribus ſtravit*. Occurrit apud eumdem in Leone III. pag. 525. 539. 542. & in Itinerario Hieroſol. Harum vero Porticuum intercolumnia ut plurimum cancellis ac pluteis munita erant, quibus incumbere licebat, & in atrium proſpicere. Paulinus:

Sed circumjectis in porticibus ſpatiari
Copia larga ſubeſt, interpoſitiſque columnas
Cancellis ſeſſor incumbere, & inde fluenter
Aſpectare jocos, pedibuſque madentia ſiccis
Cernere, nec calcare ſola: & certamine blando
Mirari placido ſalientes murmure fontes.

Romani vero ejuſmodi Atria *Paradiſos* vocabant, ut auctor eſt Leo Oſt. libro 3. cap. 27. *Fecit & Atrium ante Eccleſiam, quod nos Romana conſuetudine Paradiſum vocamus*. Anaſtaſius in S. Paulo PP. *Fecit autem in Atrio, ante turrem S. Mariæ ad Gradus, quod vocatur Paradiſus, oraculum*, &c. Paulus Warnefridus lib. 5. de Geſt. Langob. cap. 31. *Donus Papa Romanæ Eccleſiæ locum, qui Paradiſus dicitur, ante Baſilicam B. Petri Apoſtoli, candidis & magnis marmoribus ſtravit*. Ita paſſim vocem hanc uſurpant Scriptores, a Græco, παράδεισος, deſumptam, quæ Heſychio dicitur τόποι ἐν ᾧ περίπατοι, id eſt, locus porticibus, in quibus deambulationes fiunt, ſeptus, vel certe quivis alius deambulationi aptus. Porticus vero, quæ ante Palatia, ſive Nobilium Ædes, erant, προδόμους appellat Lexicon Gr. MS. ex Bibliotheca Regia: πρόδομος, ἡ πρὸ τῆς οἰκίας στοὰ, ἣν καὶ Ὅμηρος αἰθούσας καλεῖ.

Edit. Pariſ. pag. 538.

Garſonoſtaſium.

XXI. Idem Atrium, ſequiore Græcia, Γαρσονοστάσιον etiam dictum fuiſſe auctor eſt Theophanes pag. 203. & ex eo Cedrenus pag. 387. καὶ ἐκαύθη τὸ μεσαύλιον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας τὸ λεγόμενον Γαρσονοστάσιον. Hanc autem Garſonoſtaſii appellationem hauſiſſe videtur Græcia a voce Latinobarbara, *Garcio*, noſtris *Garçon*: nos diceremus, *la place des Garçons*, quia in eo Atrio, ſeu impluvio, morari ſolebant, vel Magnatum famuli ſeu pediſſequi, vel e plebecula pueri, dum ibi vel illi dominos egreſſuros expectant, vel hi ludo magis quam ſacris intenti commorantur. Qui vero apud nos *Garciones* proprie dicantur, docent Grammatici inferioris ævi, Willelmus Brito in Vocabular. MS. *Lixa, Mercenarius, Garcio qui ſequitur Curiam, & portat aquam in caſtris exercitus*. Papias: *Garcio, qui circa culinas papando incedit*. Hac notione vocem hanc uſurpat S. Bernardus de Vita & moribus Relig. cap. 10. *Nunc ergo tantæ multitudini Garcionum ac jumentorum cur nobiſcum non ferimus neceſſaria*. Varie autem ſcripta reperitur: *Garcio* enim effertur in Chronico Reicherſperg. an. 1105. *Garcio*, apud Petrum Bleſenſem Epiſt. 102. *Gaarſio*, in vita Garneri Præpoſiti Sancti Stephani Divion. pag. 130. denique *Garzo*, apud Pilichdorffium contra Valdenſes cap. 18. De vocis etymo, nugatur Ludovicus *d'Orleans* ad 2. Annal. Taciti, qui ab evertendo *Garçones*, quaſi *Warçones* dictos ſcripſit, *quia*, inquit, *juventus, quæ mobilitate viget, omnia evertit ſubitis eruptionibus*. Neque, opinor, felicius vocis originem attigit Juſtus Lipſius, qui *Garciones* appellatos vult, quaſi *Garriones*, a garritu: ut & Chriſtophorus Beſoldus in Diſcurſu de Natura populor. qui a Græco γελοῖον, *fatuus*, per metatheſin litteræ unius deducit. Qui vero noſtris *Garciones*, *Garciferi* vocantur in LL. Burgorum Scotic. cap. 66. apud Lambertum Ardenſem, & aliquot alios Scriptores.

Phiala.

XXII. In medio iſtius Areæ, ſeu Atrii Sophianæ Ædis, Phialam ſtatuit Juſtinianus. Sic Labrum, ſeu Fontem appellabant, ubi perennes aquæ ſaliebant, e quibus plebs lavaretur: quia, inquit Euſebius lib. 10. Hiſt. Eccl. cap. 4. non licebat ἀνίπτοις ἢ ἀνίπτοις ποσὶ τῶν ἔνδον ἐπιβαίνειν ἁγίων. Fons autem iſte φιάλη μεσαύλη τῆς Ἐκκλησίας, interdum λουτὴρ μεσαύλης, dicitur in Euchologio pag. 449. & 465. Sic porro deſcribitur a Paulo Silentiario part. 2. verſ. 177.

Μεσσόθι δ' εὐρυπέδοιο ἐς ὀμφαλὸν ἵσταται αὐλῆς
Εὐρυτάτη φιάλη τις ἰασπίδος ἐκ τομάδος ἀκρῆς,
Ἔνθα ῥόος καχλάζων ἀναπάλλεται ὀρθιοπίπτων
Ὀλκὸν ὅλον πεδίον ἐλατήριον, &c.

Erat igitur Sophiana Phiala confecta ex Jaſpide: ita vero adornata, ut porticibus ambiretur, in quibus erant fontes alii, ſeu putei, qui aquam populis Ædem ingreſſuris ad lavationem ſuppeditabant. Anonymus: ἐποίησε δὲ εἰς τὴν φιάλην γυρόθεν τοὺς φρεατικοὺς δώδεκα, καὶ λέοντας λιθίνους ἐρεύγεσθαι ὕδωρ εἰς ἀπόνιψιν τοῦ κοινοῦ λαοῦ. Quod vero per ora leonum marmoreorum aquæ emitterentur, Λεοντάριον locus videtur appellatus, ex iis quæ habet idem Scriptor. In Phiala Sophiana Cruces paſſim marmoribus inſcriptas, evincit libellus accuſationis in Arſenium Patr. CP. apud Pachymerem libro 4. cap. 3. pag. 539.

accuſabatur enim τὸ προσκεῖσθαι τοῖς Σούλταν ἀγαροῖς, οἷς καὶ σφᾶς ἐφεῖναι τῷ λουτρῷ τῆς Ἐκκλησίας συχνῶς ἐλλούεσθαι, τιμίων χαρακτῆρσι σταυρῶν ἐκεῖσε τοῖς μαρμάροις ἐγκεχαραγμένων, Ἀγαρηνοῖς οὖσι καὶ ἀμυήτοις. Binas ejuſmodi Phialas in Atrio Novæ Eccleſiæ ex Ægyptio ac Romano, & ex Sangario marmore extruxit pariter Baſilius Macedo, quas eleganter deſcribit in illius vita Conſtantinus, ex filio nepos, cap. 55. Porro ante Ædium ſacrarum veſtibula balnea & lavacra publica collocata, docet inprimis Euſebius loco laudato, in deſcriptione Ædis Tyrenſis, & Paulinus Epiſt. 12. & 31. ut & Natali 9. & 10. apud quem *Cantharus* appellatur, *faſtigatoque* interdum *ſolido ære tholo* tectus deſcribitur, ut & apud Anaſtaſium Bibl. in Anaſtaſio II. PP. & in S. Simmacho. Sunt enim Canthari apud Ulpianum leg. 41. §. 11. D. de Legat. 2. aquarum receptacula, unde aquæ erumpunt. Eadem igitur notione *Phialam* appellarunt Græci, quod *Nymphæum* Anaſtaſius in S. Hilaro PP. Idem Paulinus Nat. 10.

Interior variis ornatibus Area ridet,
Læta ſuper tectis, & aperta luce ſerenis
Frontibus, atque infra niveis redimita columnis,
Cujus in expoſito præluceus Cantharus extat,
Quem cancellato tegit ærea culmine turris.
Cætera diſpoſitis ſiunt vaſa ſub aere nudo
Fonticulis, grato varie quibus ordine fixis
Diſſidet artis opus, concordat vena metalli,
Unaque diverſo fluit ore capacius unda.

Meminit idem Conſtantinus cap. 59. Phialæ, ſeu Balnei Venetæ factionis, & alterius Phialæ Praſinæ factionis, & lib. de Admin. Imp. cap 51. loci φιάλης dicti, in quo judicia inter remiges exercebantur: unde illius Judex Præfectus Phialæ vocitabatur, illius forte, quam Theophanes pag. 307. & Cedrenus pag. 442. a Rhinotmeto excitatam fuiſſe ſcribunt, εἰς τὸ τελεῖσθαι ἐκεῖ ἀκροδέξιμον. Hujus etiam mentio eſt apud Leonem Grammaticum in Theophilo, & Gregorium in vita S. Baſilii Junioris N. 38. At Phiala proprie dicitur totum illud ædificium, quo cingebatur & tegebatur Cantharus ipſe, ſeu aquarum receptaculum, quod τὸ ἔμβαθον καὶ τὴν πυελίδα τῆς φιάλης vocat idem Conſtantinus, ἐμβάτην Theophanes & Euchologium, in quo & κολυμβεῖον nuncupatur. In ſimili labro ſcriptum olim verſum hunc retrogradum, qui habetur in Anthologia, apud Gruterum, & alios, ajunt, ΝΙΨΟΝ ΑΝΟΜΗΜΑΤΑ ΜΗ ΜΟΝΑΝ ΟΨΙΝ. Quippe Fideles priuſquam Ædem ſacram ingrederentur, aquis iſtis, quæ a Sacerdote benedicebantur, facies & manus lavabant. Hinc Paulinus ad Severum:

Sancta nitens famulis interluit Atria lymphis
Cantharus, intrantumque manus lavat amne miniſtro.

Atque hæ fontium aquæ quotannis in pervigilio ſacrorum Theophaniorum, interdum in ipſo feſto die, conſecrabantur & benedicebantur, qua-

rum benedictionis Ordo habetur in Euchologio: unde νόσων ἀπελατικὴ, δαιμόνων φυγαδευτικὴ apud Clement. in Conſtit. Apoſt. ἰαματικὴ ψυχῆς καὶ σωμάτων, alibi ἁμαρτημάτων λυτήριον, &c. in eodem Euchologio dicuntur. Harum loco ſucceſſere, præſertim apud Latinos, quæ in Templorum valvis exponi ſolent luſtrales undæ, uti qui de Ritibus Eccleſiaſticis ſcripſere pridem docuerunt. Enimvero quod Silentiarius de perpetuo aquarum Sophianæ Phialæ miraculo ſubdit, & ut in pervigilio ſacri Feſti, menſe quem χρυσοχίτωνα vocat, ex vaſculis hauſtæ, & a plebe Chriſtiana domum aſportatæ, incorruptæ manerent, nulluque corri-
Edit. Pariſ. pag. 540. perentur mucore vel putredine, præclare omnino refertur a Sancto Joanne Chryſoſtomo Orat. de Baptiſmo Chriſti, qui feſtum iſtud, ſacrum Epiphaniorum diem, proinde menſem χρυσοχίτωνα Januarium fuiſſe coarguit. Huic autem menſi fortaſſis id Epitheti tribuit Silentiarius, ob *Rogas* Magiſtratuum, aut xenia & ſtrenas, quibus donabantur, ipſique adeo Principes: vel certe quia eo menſe Magiſtratum inibant Conſules, & χρυσοχίτωνες in publicum procedebant. Dicitur enim Januarius, μὴν ὑπάτων, *menſis Conſulum*, in Anthol. lib. 1. pag. 124. de quorum Proceſſibus agunt Novella Juſtiniani 105. Claudianus, Marcellinus Comes, Corippus, Chronic. Alexandr. & alii. Sic autem Chryſoſtomus: ταύτῃ γάρ ἐστιν ἡμέρᾳ, καθ' ἣν ἐβαπτίσατο, καὶ τὴν τῶν ὑδάτων ἡγίασε φύσιν, διὰ τοῦτο καὶ μεσονυκτίῳ κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην ἅπαντες ὑδρευσάμενοι, οἴκαδε τὰ νάματα ἀποτίθενται, καὶ εἰς ἐνιαυτὸν ὁλόκληρον φυλάττουσιν· ἅτε δὴ σήμερον ἁγιασθέντων τῶν ὑδάτων. Καὶ τὸ σημεῖον γίνεται ἐναργὲς, οὐ διαφθειρομένης τῶν ὑδάτων ἐκείνων φύσεως τῷ μήκει τοῦ χρόνου, ἀλλ' εἰς ἐνιαυτὸν ὁλόκληρον, καὶ δύο, καὶ τρία πολλάκις ἔτη, τὰ σήμερον ἀντληθέντα ἀκέραια καὶ νεαρὰ μένοντα, καὶ μετὰ τοσοῦτον τοῦ χρόνου τοῖς ἄρτι τῶν πηγῶν ἐξαρπασθεῖσιν ὕδασιν ἁμιλλᾶται. Extat porro etiamnum hodie Phiala iſta Sophiana, ubi, ut ait Gyllius, perennes ſaliunt aquæ, ad quas ex area deſcenditur multis gradibus.

Auguſteum. XXIII. Aulæ ipſæ & Atria Ædium ſacrarum ſua habebant προαύλια. Præ cæteris vero Atrium Sophianæ Ædis porrectiori & amplo Foro, Porticibus perinde cincto, & magnificis Ædificiis exornato, obverſabatur, quod Αὐγουσταῖον, Αὐγουσταιὼν, & Αὐγουστεῖον promiſcue appellatur a Scriptoribus. Erat autem, ut innui, Forum majus, cui Zonaras προαυλίου interdum appellationem tribuit, ut & Nicephorus Gregoras. *Proaulam* dixit Ordericus Vitalis lib. 2. pag. 412. Gloſſ. Saxon. Ælfrici: *Proaula, i. domus coram aula, Selde*: ἀγορὰν non ſemel vocat Procopius lib. 1. de Ædif. capite 2. ubi deſcribitur. Huic complura inædificata erant Palatia, ac domus inſignes, & Ædes aliquot ſacræ: atque inprimis Magnum Palatium vicinum fuiſſe teſtatur Procopius, cujus Triclinium, quod Auguſtæum ſpectabat, Τρίκλινον τοῦ Αὐγουσταίου dicitur apud Theophanem variis in locis, in quo corona donatas aliquot Auguſtas refert, ut & Theophylactus Simocatta lib. 1. cap. 1. Incertum porro an Triclinium iſtud, an vero ipſum Auguſtæum Forum intelligat Chronicon Alexandrinum, dum ait anno 2. Leonis M. Auguſtæum a Theodoſio Urbis Præfecto ἐκ πλαγίων τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας extructum fuiſſe, vel certe inſtauratum. Auguſtæo periode inædificatum erat, ut auctor eſt Nicetas in Alexio Man. Filio, Alexii Templum, ſeu Monaſterium; illud, opinor, quod ab Alexio Patriarcha CP. qui Monomacho imperante vixit, nomen ſortitum eſt, uti Zonaras & Scylitzes commemorant; diverſum a S. Alexii Æde, in cujus Catechumeniis celebratas aliquot Synodos legimus apud Allatium lib. 2. de Concord. utr. Eccl. cap. 11. & 12. Auguſtæum præterea ſpectabant Triclinia Patriarchæ, quæ Θωμαΐτην & Μάκρωνα nuncupabant, ut habent Codinus de Offic. cap. 17. N. 8. & idem Nicetas in Alexio Man. Fil. In Thomaite extitiſſe Bibliothecam Patriarchæ ſcribit Scylitzes in Theophilo. Sed præſertim, ut dixi, Auguſtæum obverſabatur Ædi Sophianæ, vel certe illius Atrio; adeo ut præcipuum Templi Atrium haberetur & diceretur. Zonaras enim de ſtatua Juſtiniani, quæ ſtetit in Auguſtæo, ſcribens, ait illam ſtetiſſe ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ μεγάλου ναοῦ. Hinc Aulæ, ſeu potius αὐλαίας vocabulo, quod idem ſonat ac Atrium, ſæpe donatur a Scriptoribus Byzantinis, a Niceta præſertim in Alexio Man. Fil. N. 6. & Pachymere lib. 9. Svidas in Juſtiniano αὐλὴν diſerte vocat, quo loco Interpres, ipſeque Gyllius perperam domum aut Palatium vertunt, cum Atrium eſſet, & locus περίστυλος, ſeu Porticibus undique ſeptus, portiſque clauſus, quod teſtatur idem Nicetas loco citato, ſcribens πύλας τοῦ Αὐγουσταίου effractas fuiſſe in ſeditione quadam: ut & Codinus in Orig. dum ait Juſtinianum, confecta Æde Sophiana, a Palatio, ἕως τῆς πύλης τοῦ Αὐγουσταίου, curru vectum proceſſiſſe: ubi perperam στήλης reponit Meurſius. Tradit denique idem Codinus de Off. cap. 17. N. 10. veſtibula Magnæ Eccleſiæ in Auguſtæo extitiſſe. Auguſtæum autem ædificatum primo, & ita appellatum volunt a Conſtantino Magno, ob matrem Helenam, cui Auguſtæ titulum conceſſerat, cujuſque ſtatuam eo in Foro poſuit: ita Heſychius Mileſius & Chronicon Alexandrinum. Svidas in loco patente, nuncupato Daphne, ſtetiſſe ſtatuam illam refert, indeque appellatum locum Auguſtæum. Ex quibus percipitur ſtetiſſe in ea Auguſtæi parte, quæ ſpectabat Regionem tertiam. Nam Ædem S. Stephani, quam in Daphne ſtatuit Theophanes, in Palatio idem Scriptor & Chronicon Alexandrinum pag. 878. alii in Sigmate excitatam volunt, ut habet Gyllius lib. 2. cap. 15. ex quibus evidens eſt Daphneo & Sigma vicina fuiſſe. In eo porro conſentiunt Scriptores, ita appellatum Auguſtæum propter matrem Helenam, quam, ut ſcribunt Euſebius lib. 3. cap. 46. Sozomenus lib. 2. cap. 2. Sulpitius Severus lib. 2. Hiſt. Veteres nummi ac Inſcriptiones teſtantur, Auguſtam appellavit. Neque enim audiendi Svidas, Codinus, cæterique dubiæ fidei Scriptores, tradentes ita Forum iſtud appellatum, quaſi γευστεῖον, ἤγουν ὀψοπωλεῖον, quia forte inaudierant *Guſtum* cupedias appellari Latinis, quæ vox occurrit apud Apitium lib. 4. de Re culinaria cap. 5. In Auguſtæo præterea ſtatua argentea Theodoſii Magni columnæ impoſita ſtetit, ut auctor eſt Marcellinus Comes: *Columna haud longe ab Eccleſia conſtituta eſt, quæ argenteam Theodoſii Magni ſtatuam ferens hactenus contemplatur*: eo nempe loco, ubi poſtmodum Juſtinianus, hac diruta, ſuam excitavit, uti Zonaras refert, qui ſtatuam iſtam argenteam ſeptem millia libr. pependiſſe, & ab Arcadio filio erectam prodit.

XXIV. Excitata igitur Æde Sophiana, dirutaque Theodoſiana ſtatua, loco ipſius ſuam equeſtrem impoſuit Juſtinianus, ex tegulis æreis inauratis combuſtæ Chalces conflatam, Anno Imperii 17. Theophanes: τῷ αὐτῷ ἔτει ἐπληρώθη ὁ χαλκὸς κίων ὁ μέγας πλησίον τοῦ Παλατίου, ὁ λεγόμενος Αὐγουσταῖος, καὶ ἀνεστήλωθη ἡ στήλη τοῦ Βασιλέως Ἰουστινιανοῦ ἔφιππος. Fuit autem χαλκῆ veſtibulum Magni Palatii, ac Triclinium, per quod in illud ibatur, ſic appellatum, quod æreis tegulis tectum eſſet. Illud Anaſtaſius Imp. Æthetio architecto peritiſſimo uſus, a fundamentis excitaverat, & in admirandam altitudinem eduxerat, ut docet Epigramma, quod habetur in Anthologia Gr. lib. 4. cap. 23. Nominis rationem firmat Cedrenus, ſcribens ita appellatum διὰ τὸ ἐκ χαλκῶν κεράμων κεχρυσωμένων στέγεσθαι. Cum porro in ſeditione Victoriatorum, ut eſt in Chr. Alexandrino, conflagraſſet, illud rurſum inſtauravit, & in priorem altitudinem eduxit Juſtinianus, quemadmodum refert Procopius, a quo novum iſtud triclinium deſcribitur lib. 1. de Ædif. cap. 10. Statuam vero Juſtinianæam, quæ immenſæ molis & altitudinis extitit, deſcribunt pluribus idem Procopius lib. 1. cap. 2. & ex eo Pachymeres in ἐκφράσει Αὐγουσταίου, quam legi in MS. Bibliothecæ Regiæ, Nicephorus Gregoras lib. 7. qui illius dimenſiones pag. 541.

exaravit, Nicephorus Calliſtus in Procemio Hiſt. pag. 16. Joannes Tzetzes Chil. 8. N. 184. Codinus, Gulielmus de Baldenzeel in Hodœporico pag. 103. Bondelmontius in deſcript. CP. & Gyllius lib. 2. cap. 17. Ex prædictis porro Scriptoribus Græcis, liquet ſtatuæ ipſi, perinde ac Foro, Αὐγουσταίου nomen inditum fuiſſe.

Edit. Pariſ. pag. 542. Portæ Occidentales.

XXV. Tot igitur præclara Veſtibula, & Atria, tot inſignes ac marmoreæ Porticus Ædi ipſi partim obverſantes, partim adjunctæ, ſatis declarant quantum Ædes ipſa intus contineat elegantiæ ac decoris, & ut verbis utar Procopii de Hieroſolymitano Deiparæ Templo ſcribentis, μηνύουσι τοῖς ἔσω ἰοῦσιν, οἵῳ περ θεάματι ἐντυχεῖν μέλλουσι, ut vero Euſebii lib. 3. de vita Conſt. cap. 38. τοῖς τὴν ἐκτὸς παροδον ποιουμένοις καταπληκτικὴν παρεῖχον τὴν τῶν ἔνδον ὁρωμένων θέαν, quibus quædam conſentanea habet lib. 10. Hiſt. cap. 4. Cum ergo nemo ſit, cui his perſpectis, aut perlectis, neſcio quod animo non oboriatur tam grande miraculum oculis uſurpandi deſiderium, cum ut hujus liber pateat aditus, portæ Ædis aperiendæ ſunt. Plures autem proſtant etiamnum, pluresque extitere olim, in quatuor Templi lateribus, ſi quibuſdam neotericis fides. Ab Occidente enim, qua maximus aditus illius eſt, novem portis illud initur, ut auctor eſt Gyllius. Harum numerum non expreſſit Silentiarius: ſed cum dixiſſet veſtibulum, ſeu Porticum Occidentalem, habere ſeptem portas, e quibus una ad Meridiem, altera ad Septentrionem proſtat, addit cæterarum quæ muro Orientali, qui Ædis poſtremus eſt, adjacent, clauſos cardines aperire Æditum: quia fortaſſis eæ erant portæ, quæ Æditorum curæ incumbebant, ſeu Oſtiariorum. Nam, ut eſt apud Iſidorum Juniorem in Epiſt. ad Luitfredum, *ad Oſtiarium pertinent claves Eccleſiæ, ut claudat & aperiat Templum Dei, & omnia quæ ſunt intus extraque cuſtodiat, Fideles recipiat, infideles & excommunicatos rejiciat.* Unde πυλωροὶ dicuntur in Epiſtola quæ S. Ignatio tribuitur, & alia S. Cornelii PP. quæ extat apud Euſebium lib 6. Hiſt. Eccl. cap. 35. θυρωροὶ in Concilio Laodic. Can. 24. & Epiphanio in Expoſit. Fidei Cathol. niſi per vocem, νεωκόρος, intelligatur Subdiaconus, cui Catechumenos & Pœnitentes in Eccleſiam introducere, & ex ea educere incumbebat, ex eodem Concilio Laodiceno, ut Canones 22. & 23. interpretantur Zonaras & Balſamon, quemadmodum Diaconi ſacris Bematis foribus præerant, auctore Dionyſio de Eccleſiaſt. Hierarchia capite quinto. Ita igitur Silentiarius part. 2. verſ. 25.

> . . . . τῶν γε μὲν ἄλλων
> Νηοκόρος παλάμῃσι μεμυκότα θαιρὸν ἀνοίγει
> Ἑσπέριον περὶ τοῖχον, ὃς ὕστατός ἐστι μελάθρου.

Porro pluribus Portis patuiſſe Ædium ſacrarum aditus innuit etiam Paulinus Nat. 9.

> —— *gaudetque piis ſua mœnia vinci*
> *Cœtibus, atque amplas populis rumpentibus aulas*
> *Laxari denſas numeroſa per oſtia turbas.*

Addit Gyllius maximum Sophiani Templi aditum ab occaſu eſſe plano pede: nec enim ut Pantheum Romanum gradibus ut olim aſcendi, aut ut nunc deſcendi.

Porta Orientalis.

XXVI. Ab Oriente unica aperitur Porta, qua, inquit idem Gyllius, quinque gradibus deſcenſus patet in Ædem. Silentiarius part. 2. verſ. 161.

> Ἀλλ' ἐπὶ μὲν φαέθοντα, πύλη μία.

Τῆς ἑώας iſtius πύλης meminit Auctor Hiſtoriæ de Miraculo in ſacro Eccleſiæ Puteo edito. Per hanc denique Sultanum Turcicum Templum ingredi ajunt, ex qua in proximam Aulam ſecedit, ad latus Bematis Meridionale extantem, ubi conſiſtit, cum Sacris prophanis intereſt.

Portæ Septentrionales.

XXVII. Denique ad Septentrionem duplicem Portam ſtatuit Silentiarius part. 2. verſ. 154.

> —— πρὸς μὲν ἀήτην
> Ἀρκτῷον ξυνοχῇσι ἀναπλώουσι θυρέτρων
> Δίζυγέων.

Et infra verſ. 161.

pag. 543.

> —— πρὸς δὲ κελαινὸν
> Νυκτὸς ἴδος δοιαὶ ἐπὶ δικλίδα λαὸν ἐδέχθη.

At vero ad Meridiem nullas portas fuiſſe obſervat, ſed e regione Septentrionalium, ſinus affabre confectos Aulis ſimiles fuiſſe innuit, verſ. 156.

> —— νότιον δὲ ποτὶ πτερὸν, ἄντα πυλάων
> Εὐτύκτους κόλπους ἰνδαλμένους αὐλῇ πηγῇ.

Pilæ 4. majores.

XXVIII. Ædem ipſam ingredientis primo ſeſe offerunt aſpectui quatuor Pilæ majores, paulo ultra mediam Templi partem, verſus Orientem, quibus tota illius moles, vel certe immenſi Hemiſphærii pondus incumbit. Sic autem appellantur ejuſmodi fulcimenta ex lapidum congerie in altum educta. Paulinus:

> *Quæque prius Pilis ſtetit, hæc modo fulta columnis,*
> *Vilia mutato ſprevit cæmenta metallo.*

Idem alio loco:

> *Nam ſteterant vaſto deformibus agmine Pilis,*
> *Nunc meliore datis eadem vice fulta columnis,*
> *Et ſpatii cepere, & luminis incrementa.*

At Pilas iſtas πεσσοὺς vocant Procopius & Euſebius lib. 3. de vita Conſtantini cap. 36. πεσσοὺς vero Theophanes, Cedrenus & Codinus de S. Sophia: Lexic. Gr. MS. Bibliothecæ Regiæ ſign. 2062. πεσσὸς, ὁ τῷ τοίχου, nempe *fulcimentum*. Suidæ, πεσσοὶ dicuntur; πεσσοὶ, Harmenopulo lib. 2. tit. 4. §. 40. & 56. & Nicephoro Calliſt. in Procemio pag. 18. Iis autem vocabulis innuuntur grandiores & validiores Pilæ, quæ graviora ædificiorum onera fulciunt ac ſuſtentant: unde vox ὑποπεσσῶν efficta, de qua poſtea. Sed de nominis origine parum conſtat, niſi a Græco πεσσὸς, quod idem ſonat ac κύβος, deducatur. Pilæ enim iſtæ, figura ubique quadrata, & in modum cubi, vel certe ex lapidibus quadratis confectæ, exurgunt. Cum igitur latis ac prægrandibus conſtent lapidibus, & certam quodammodo lapidum congeriem efficiant, ideo λόφοι, ſeu *aggeres* appellantur a Procopio, qui Pilas iſtas ſic deſcribit: κατὰ δὲ τὸν νεὼν μέσον λόφοι χειροποίητοι ἀνεστήκασι τέσσαρες, οὓς καλοῦσι πεσσούς· δύο μὲν πρὸς βορρᾶν, δύο δὲ πρὸς ἄνεμον νότον, ἀντίοι τε καὶ ἴσοι ἀλλήλοις, κίονας ἐν μέσῳ ἑκάτεροι κατὰ τέσσαρας μάλιστα ἔχοντες· πεποίηνται δὲ οἱ λόφοι λίθων λίθοις ἀμεγέθεσι συνθέτοι, λογάδην συνειλεγμένων, ἔν τε ἀλλήλοις τε πρὸς τῶν λιθολόγων ἐπιτεταγμένως ἐναρμοσθεῖσιν, ἐς ὕψος μέγα ἐχόμεναι. εἰκάσαις ἂν αὐτοὺς εἶναι σκοπέλους ὀρῶν ἀποτόμους. Et infra deſcribens quemadmodum invicem injecto & fuſo plumbo lapides cohæreant: οἱ λόφοι, ὥσπερ ἐπεμνήσθην ἀρτίως, οὐ κατὰ ταῦτα ταῖς ἄλλαις οἰκοδομίαις πεποίηνται, ἀλλὰ τρόπῳ τοιῷδε. λίθων ἐπιβολαὶ ἐς τετράγωνον ἀποτετόρνευνται, σκληρῶν μὲν φύσιν, ἐργασίαν δὲ λείων, ἐκτομαὶ δὲ, αἱ μὲν τὰ προέχοντα ποιεῖσθαι τῶν τοῦ λίθου πλευρῶν μέλλουσι, ἐγγώνιοι, αἱ δὲ τὴν μεταξὺ κεκληρωμέναι χώραν, ἐς τετραπλεύρῳ γεγενημέναι. Ita præterea deſcribuntur Pilæ iſtæ a Silentiario part. 2. verſ. 53.

> Ἐστι γὰρ ἀντολικοῖς τε καὶ ἑσπερίοις μετὰ κύκλοις
> Κύκλοις ἡμιτελεῖς, μετὰ κίονα δίζυγα θεῖναι,
> Εὐπαγέες τοῖχοι πίσυρες, γυμνοὶ μὲν ὄπισθεν
> Πρόσθεν, ἐπὶ πλευρὰς δὲ, καὶ ἀρρηγέας περὶ νῶτα
> Ἀντιπόροις στηριχθέντες ἐρείσμασι, ἀμφιπλέεται δὲ
> Τετραχῇ μορφωθέντες ἑδραῖοι δειελάοις,
> Πέτραις ἀρραγέεσσιν ἀγυρόντες, &c.

Pilas, inquit Procopius, coagmentat, non calx, quam vivam & inextinctam vocant, non bitumen, ſed plumbum lacunis infuſum, ἀλλὰ μόλυβδος ἐς τὰ ἐγκλήματα χυθεὶς, καὶ μεταξὺ πανταχόσε χωρήσας, τῶν τε λίθων τῇ ἁρμονίᾳ ἐντετηκὼς, καὶ συνδήσας ἀλλήλοις αὐτούς. Quod & attigit Silentiarius 2. part. verſ. 60. At verſ. 39. videtur innuere immiſſam in Pilas calcem arena mixtam:

> . . . . ὃν, τῶν μέσσω
> Ψῆγμα πυριφλέκτοιο λίθου προχύθεσι κεράσσας,
> Ἁρμονίην ξυνέεσσεν ἀνὴρ δομήτορι τέχνῃ.

Cui concinit Anonymus, ſcribens ὑποπλέων πάντων, τῶν πεσσῶν factum eſſe, μετὰ ἐλαίου καὶ ἀσβέστου, additque ferreis præterea vectibus invicem connexos eſſe lapides, ne convellerentur, ac diſſilirent. Quod vero tradit Procopius, ſingulas Pilas habere duas columnas in ſui medio, ſic a Gyllio deſcribitur:

Ad eorum(arcuum) *imam curvaturam extremæ partes ultra Pilas projectæ in Sphæræ quartam partem recedentes, quæ nituntur quatuor arcubus, qui ſuſtentantur duabus Pilis minoribus, & duabus majoribus. Quatuor enim Pilæ majores non ſolum ſuſtinent quatuor arcus majores, ſed etiam earum ſingulæ duos arcus minores, unum pergentem in longitudinem, alterum in latitudinem, quibus Templum longe porrigitur, & late dilatatur.*

Trigonia. XXIX. In altum proinde eductæ quatuor majores Pilæ, quatuor majores Arcus ſuſtentant, qui in quadrum connexi, interjectum opus in trianguli formam in quatuor lateribus efficiunt, cujus ima pars preſſe intercepta arcuum coitu, acutum facit angulum infimum, ac ſuperior ſeſe explicans, Hemiſphærio terminatur, cæteroſque angulos ibi efficit. Ita Procopius, quod & attigit Silentiarius 2. part. verſ. 53.

— ἀνίσωσας δ' ἴσα τρηχύν
τοῖχον ἐπιπλίνθοις.

In his triangulis viſuntur etiamnum hodie quatuor Evangeliſtæ opere muſivo depicti.

Arcus. XXX. Quatuor igitur Arcus majores in ordinem quadrum diſpoſiti Pilis iſtis quatuor majoribus incumbunt, fulcientes Hemiſphærium. Procopius: *ἐπὶ τούτων δὲ ἀψῖδες τέσσαρες ἐν τετραπλεύρῳ ἀνέχουσιν*, ita ut earum capita bina coeant, Pilarumque faſtigiis innitantur, curvaturæ vero in altitudinem immenſam educantur: *τὰ δὲ δὴ ἄλλα ἐπηρμέναι εἰς ἀπείρατον ὕψος αἴρονται*. Ac duo quidem Arcus, qui ad Orientem & ad Occidentem porriguntur, vacuo in aere erecti ſtant: *τῶν δὲ ἀψίδων αἱ μὲν δύο κατὰ κενοῦ τοῦ ἀέρος ἐπανεστήκασι πρὸς ἀνίσχοντά τε καὶ δύοντα τὸν ἥλιον*. Paulus Silentiarius part. 2. verſ. 116.

Ἀλλ' ἐπὶ . . . . καὶ ὅπερ . . . .
Ἀψίδων ὑπένερθεν ὅλος πεπτάνεται ἀήρ.

Evagrius: *αἱ δὲ ἀψῖδες κεναὶ ἐξ ἐδάφους μέχρι τῆς καλύπτρας τῆς ὀροφῆς ἐπαίρονται*. Cum ergo nihil ſubſtructum habeant, ſed aperti & vacui a parietibus ſint, Templum longe capacius efficitur, *ἀλλ' αὐτὸς ἐμποδὼν τῷ δείματι τῷ τηλικούτῳ μεγέθει γινομένου*. ait idem Scriptor. Sic enim ab Oriente & Occidente quarta pars Sphæræ applicatur Hemiſphærio, ut intus una & eadem concameratio eſſe videatur: foris vero ſeparata apparet, ornatius efficiens Hemiſphærium ſupra duas quartas Sphæræ partes. Horum Arcuum alterum, Occidentalem ſcilicet, miſere diſtractum, ac jamjam ruinam minitantem, renovavit Baſilius Macedo, & in eo Deiparæ & Apoſtolorum Petri & Pauli imagines depingi curavit, ut auctor eſt Conſtantinus in illius vita cap. 54. *τήν τε πρὸς δύσιν ἀψῖδα τὴν μεγάλην τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἱκανῶς διαρραγεῖσαν, καὶ πτῶσιν οὐ μακρὰν ἀπειλοῦσαν, αὐτὸς ἐμπειρίᾳ τεχνιτῶν περισφίγξας καὶ ἀνανεωσάμενος, ἀσφαλῆ καὶ μόνιμον ἀπειργάσατο.*

Edit. Pariſ. pag. 545. Arcus Septent. & Merid. XXXI. Arcus alii duo, Septentrionalis ſcilicet & Meridianus, ſuppoſitum habent parietem cum columellis. Procopius: *αἱ δὲ λειπόμεναι (τῶν ἀψίδων) οἰκοδομίαν τινὰ καὶ κίονας μικροὺς κομιδῆ ἔνερθεν ἔχουσιν.* Paulus Silentiarius part. 2. verſ. 128. de iiſdem Arcubus:

Ἐς δὲ νότον κλίνοντα, καὶ ἐς κλίσιν ἀβρόχου ἄρκτου
Τοῖς ἑτέροις τύποις ἀναπτύσσονται ἀγχιγείτων
Ἄντυγες.

Parietem hunc ſic deſcribit Gyllius: *Quorum quidem* (Arcuum) *duo, Septentrionalis & Meridianus, curvaturam ſuam imam ſubſtructam habent tenui pariete feneſtellis vitreis pleno, ſuſtentato columnarum duplici ordine, inferiore & ſuperiore. Inferior habet octo columnas ad ſolum nitentes, ſuperior ſex ſuſtinentes parietem ſubtilem, & ſubjectam imæ Arcus curvaturæ.* Duplicem iſtum columnarum ordinem & numerum deſcripſit pariter Silentiarius, ac primo inferiorem, 2. part. verſ. 120.

— λάμπει δὲ τέτραχα δοιαῖς.

Et mox (nam hoc loco Codex MS. lacunis ſcatet) de ſuperiori columnarum ordine:

. . . . . . ἐξ γὰρ ἐπ' αὐτ . .
Κίονες . . ις . . χλοάοντι σμαράγδῳ
Ἀναμίκτων ξυνοχῇσιν ἀνεστήσαντο τεύχοντες,
Ἔνθα γυναικείων ἀναφαίνεται ἵδρυσις δόμων.

Neque aliter Evagrius: *ἐν δεξιᾷ δὲ καὶ κατὰ τὸ εὐώνυμον κίονες αὐτοῦ περιεστᾶσιν ἐκ Θετταλῆς λίθου πεποιημένοι, ὑπερῷά τε μετεωρίζοντες ἑτέροις παραπλησίοις κίοσι, προκύπτειν τοῖς βουλομένοις διδόντες εἰς τὰ τελούμενα*. Sunt igitur iſtæ columnæ ex marmore Theſſalico, quod & indicat Silentiarius verſ. 249. *Θεσσαλίδος πέτρης ἀμαρύγματα*. Atque in hunc, qui etiamnum perſtat, modum parietes iſtos excitavit Iſidorus Junior, Iſidori, qui una cum Anthemio Ædem Sophianam primum ædificaverat, ex fratre, aut ſorore, nepos. Nam cum anno 32. Juſtiniani Hemiſphærii pars Orientalis ex terræ motu collapſa eſſet, ex eo quod integrum remanſerat, defectum, qui tantæ ruinæ præbuerat occaſionem, agnoſcens, Arcum Orientalem & Occidentalem ſuo, ut erant, loco reliquit, Septentrionalis vero & Meridiani curvaturæ ſubſtructum parietem introrſum porrexit, pauloque latiorem effecit, ut congrua cum cæteris proportione ovalem quodammodo figuram efficeret. Agathias: *Ἰσίδωρος δὲ ὁ νέος καὶ οἱ ἄλλοι μηχανοποιοὶ τὸ πρότερον ἐν ἑαυτοῖς ἀναθεωρήσαντες σχῆμα, καὶ τῷ σωζομένῳ τὸ πεπονθὸς συμβαλόντες, ἔγνωσαν ὅτι δὴ τὸ ἡμαρτημένον ἐπιφρασάμενοι, τὴν μὲν ἑῴαν τε καὶ ἑσπερίαν ἀψῖδα οὕτω μένειν κατὰ χώραν εἴασαν· τὰς δὲ ἀρκτῴας τε καὶ νοτίας τὴν ἐπὶ τοῦ κυρτώματος οἰκοδομίαν πρὸς τὰ ἔνδον προτείναντες, καὶ εὐρυτέραν ἠρέμα ποιησάμενοι, ὡς μᾶλλον ἁρμοδιώτατα ταῖς ἄλλαις συννεύσαιεν, καὶ ὁμολογίᾳ τῆς ἰσοπλεύρου ἁρμονίας, περιστεῖλαι ταυτοδεδωκότες τὴν τοῦ κενώματος ἀμετρίαν, καὶ ὑποκλέψαι βραχύ τι τῆς ἐκτάσεως μέρος, ὁποῖον ἑτερόμηκες ἀποτελεῖτο σχῆμα, οὕτω τε ἐπ' αὐτῷ ἱδρύσαντο πάλιν τὸ ἐν μέσῳ ὑπανεστηκός, εἴτε κύκλον, εἴτε ἡμισφαίριον, εἴτε ὁποίῳ δὴ ὀνόματι παρ' αὐτοῖς ἐπικεκλημένον.* Sed audiendus inprimis Gyllius, qui totam hanc Ædis partem Graphice deſcribit: *Latitudo*, inquit, *dilatatur ultra Pilas Arcubus & columnis, & parietibus, ex utroque latere, Septentrionali ſcilicet & Meridionali, ſex velut Aulas capiens, tres inferiores, & totidem ſuperiores, vario marmore veſtitas, concameratas, calculis inauratis & figuratis ornatas. Ita enim ex ſingulis Pilis duplices Arcus naſcuntur in Templi latitudinem porrecti, ut eorum alterum conquieſcat in muro extrinſecus obnitente majoribus Pilis, a quibus quatuor Arcus in utramque parietis latus emittuntur, duo quidem inferiorum Aularum concamerationem ſuſtinentes, reliqui duo ſuperiorum totidem Aularum teſtudines, quarum latera ſingularum partim adnituntur ad Arcus, partim ad columnas.* pag. 546. *Unde fit ut pars Ædis interior, & media illa ingens vacua, ſi ſola conſideretur comprehenſa intra Pilas & Columnas, ſit forma ovata: ſi vero tam intra quam extra Pilas perſpiciatur, ſit quadrata. Ita enim ex utroque latere velut alæ appenſæ ſunt tres Aulæ inferiores, & totidem ſuperiores, ut ab imo pavimento procedat quadrata, uſque ad curvaturam ſuperiorum Aularum, deinde intra octo Pilas in ovatam formam contrahatur uſque ad curvaturam quatuor Arcuum ſuſtinentium Hemiſphærium.* Has Aulas, & in ovalem formam contractam mediam Ædis partem, neſcio an intelligat Silentiarius 2. part. verſ. 129.

. . . . . . μέσσον δὲ νεώ
Ἐς δὲ καλλιχόροιο διηνεκέως ἔδεθλα
Γείτονας αἰθούσας περιμήκεας.

Nam per *νεὼ καλλιχόρου* mediam Ædis partem loco Chori, ſeu in ovalem formam contractam; per *αἰθούσας* vero *περιμήκεας*, Porticus, quæ intra quatuor Pilas interius curvantur, & a Meridie & Septentrione eam cingunt, videtur intellexiſſe: cujuſmodi *νεὼ*, ſeu Chori Ædis Blachernianæ fuit figura, ut auctor eſt Procopius lib. 1. de Ædif. cap. 3. ubi de columnis Ædis: *καὶ τὰ μὲν ἄλλα τοῦ νεὼ μέρη κατ' ἀλλήλων ἑστᾶσιν οἱ κίονες, κατὰ δὲ μέσα ὑποχωροῦνται εἴσω.* Sed de Aulis agetur infra.

Hemiſphærium. XXXII. Quatuor majoribus Arcubus, qui quatuor majoribus Pilis, quas ſtructiles columnas vocat Ulpianus, innituntur, incumbit ingens Hemiſphærium, (Trullum, aut Trullam vulgo vo-

Digitized by Google

cant) ſeu Ædificium rotundum ac teres, quod in immenſam altitudinem educitur. Procopius: ὑπερθεν δὲ αὐτοῖς (ἁψῖσιν) κυκλοτερὴς οἰκοδομία ἐν στρογγύλῳ ἐγήγερται. Hujus parietem, qui in orbem fertur, ſuſtinetque teſtudinem orbiculatam, ex lateribus tenuibus, ſpongioſis ac candidis, quos ex Rhodo Inſula advehi curaverat Juſtinianus, confectum eſſe ait Codinus, iiſque levibus adeo, ut eorum quinque lateris unius pondus ex aliis exæquarent: ex quo, inquit, in vulgus fama ſparſa ſit, Trullam Templi Sophiani eſſe hederaceam, ὅτι ὁ τροῦλος κισσένιός ἐστιν. Quo loco Allatius legendum cenſet κυπαρίσσινος, tamquam ſi Hemiſphærium confectum fuerit ex numquam putreſcenti ligno. Nam certe cupreſſinis tabulis tegi ſolitas Ædes ſacras auctor eſt Leo Oſt. lib. 3. cap. 20. Verum alii, ut Lambecius & Combefiſius, legunt, ὅτι κισηρός ἐστιν ὁ τροῦλος, id eſt, pumicea Trulla. Parietes vero iſti latericii opera Muſivo interius ubique exornantur. Anonymus, ἀλλ' ἔσωθεν ἐμουσίωσεν αὐτόν. Quadraginta feneſtris, teſte Gyllio, lucem admittit idem paries, ἔδαφος δὲ θυρίδας τεσσαράκοντα ἔχει, ait Procopius. Unde cum pars illa Hemiſphærii tota luminibus, ſeu potius feneſtris colluceat, τὸ ἔμφωτον dicitur Evagrio, qui ejus latitudinem, ſeu diametrum eſſe pedum 75. ſcribit: τὸ δὲ πλάτος τοῦ ἐμφώτου αὐτοῦ, ποδῶν οε'. Qua vero Hemiſphærium quatuor Arcubus inſiſtit, ſeu in ima ſui parte, major Coronis totum illius circuitum interiorem ambit ac circumdat. Silentiarius 2. part. verſ. 67.

— ὅπῃ καὶ ῥίζα καθέρπει
Σφαίρης ἡμιτόμοιο, καὶ ἄντυγας εἶσιν, ἐλιχθεῖ
Τοῦ περιμέτρου κύκλοιο τὸν ἀψῖδα κατὰ νῶτα
Ἀνέρος ἐστεφάνωσαν.

Mox addit ut prominentes ejuſdem Coronidis lapides viam anguſtam, cancellis, ut par eſt credere, ferreis munitam, porrigant, qua λυχνάπτης, ſeu πυρφόρος, & qui luminaria accendit in Hemiſphærio pendentia, progredi ſolet:

— ὑπὸ προβλῆτι δὲ κόσμῳ
Εκχρεμέος λάιγγος ἐπ' ἀρραγέος ποτὶ τοίχου
Στεινήν, ταρβαλέοισιν, ὅπῃ πυρφόρος ἀνήρ
Ἀτρομος ἀμφιδρόμων ἱερὰς λαμπτῆρας ἀνάπτει.

Edit. Pariſ. pag. 547.
Tholus, ſeu, Trulla.

XXXIII. Muro Hemiſphærii teſtudo orbiculata, in Sphæræ modum compacta, incumbit. Hanc vulgo θόλον vocant Græci Scriptores. Eſt autem θόλος, ut eſt apud Heſychium, στρογγυλοειδὲς οἴκημα, ſeu ut eſt apud Iſidorum & Papiam, *eminens rotunditas & faſtigium Templi*. Ugutioni, proprie quidem *Tholus, eſt velut ſcutum breve, quod in medio tecti eſt, in quo trabes coeunt*. Cujus quidem vocis meminit Vitruvius lib. 4. cap. 7. tametſi de ſignificatione inter ſe diſſentiant illius Interpretes. *Tholo faſtigiatum* dixit Paulinus: & vetus Epigramma in Aſclepiodotum lib. 4. Anthol. Gr. cap. 28. κοῖλον ἐρυσμα θόλου eleganter appellavit parietes in orbem interius circumductos, qui teſtudinem Sphæricam ſeu Tholum ſuſtinent. Ab ejuſmodi Tholis, dictum Θολωτὸν Magni Palatii Triclinium, ab Anaſtaſio Dicoro extructum, ut refert Zonaras; quod idem eſſe conſtat cum Trullo, in quo habita Sexta Synodus, ἐν τῷ Σεκρέτῳ τοῦ θείου Παλατίου τῷ λεγομένῳ Τρούλλῳ, ut habent Acta ejuſdem Synodi: quod quidem Triclinium a Macario Ancyrano dicitur fuiſſe οἶκος περίφημος ἐν κύκλῳ τῶν Βασιλείων ΚΠ παλατίῳ κείμενος. *Baſilica* nuncupatur ab Anaſtaſio Bibl. in Agathone PP. pag. 54. & *Palatium* in Leone II. pag. 56. Ita ab eadem figura domum quamdam in Urbis conſpectu, Τρούλλα nomine donatam ſcribit Leo Grammaticus pag. 453. Tradit Procopius Hemiſphærii teſtudinem catenus de induſtria ſurſum tenuari ac deficere, ut per ipſius aperturas lux intret affatim: καὶ ἐφεξῆς τὸ οἰκοδόμημα κατὰ βραχὺ, ἀξυνόμενον ταραμμένον τρόπον, ὥσπερ τις χῶρος, ὁ δὲ τὰ ἐρρωμένα τῆς οἰκοδομίας ξυμβαίνειν εἶναι, εἰς χάος ἀφικνεῖται ἄχρηστος εἶναι. Rem mirandam, inquit Silentiarius, intueri licet, ut inferne latior, ſenſim deficiat, & in orbem, veluti cælum, convolvatur teſtudo, 2. part. verſ. 38.

Ἐστι δ' ἰδεῖν μέγα θάμβος, ὅπως κατὰ βαιὸν ἰοῦσα,
Εὐρυτέρη μὲν ἔνερθεν, ὕπερθε δὲ μείων αἰρομένη,
Ὡς πόλος ἠέρα τοίσι.

Ita etiam Agathias, ubi de Hemiſphærio: καὶ γέγονεν ἐντεῦθεν ἀκότως ἰθύτερος μὲν καὶ ἀντίστροφος, καὶ πανταχόθεν τῇ γραμμῇ ἐξισάζων, στενότερος δὲ καὶ ὀξυτένης, καὶ οἷος οὐχ' ὥσπερ πρόσθεν ἐκπλήττειν τοὺς θεωμένους ὡς πάλαι, πολὺ δὲ ὅμως πλέον ἐν τῷ ἀσφαλεῖ βεβηκὼς. Ita autem ſenſim tenuatur & deficit teſtudo, ut cymbali figuram effingat, & κυμβαλοειδὴς circinata ſit, ut eſt apud Anonymum. Sic enim ſecundo extructam prodit, ne rurſum caderet, ἵνα μὴ πάλιν ταχέως πέσῃ. Quæ quidem cæterarum Trullarum, vel Tholorum, forma etiam fuit, ut nempe inferne latiores, ſenſim in Sphæram deſinerent, atque adeo ovi formam referrent: unde ὠοτὰ, vel ὠοειδῆ dicta ſunt ejuſmodi ædificia, ut illud quod ὠατὸν appellat Joles pag. 172. ſeu ὠατὸν uti præfert Editio Regia, & in Palatio extitiſſe narrat: quod illud idem eſt, quod antea Θολωτὸν, & Τροῦλλον vocabant. Cum igitur Sphæræ ſpeciem quodammodo exhiberet, ideo σφαίρας nomine donatur a Zonara non ſemel, & aliis: nam & Trullam inſtar Sphæræ ubique ſinuari dixit Silentiarius verſ. 74.

Ἐγγνάμπτο δ' ἐφύπερθεν ἐς ἄπλετον ὕψος πέλουσα
Πάντοθι μὲν σφαιροειδὴς ἑλίσσεται, οἷα δὲ φαιδρὸς
Οὐρανὸς ἀμφιβέβηκε δόμου σκέπας.

Atque hæc quidem teſtudo ita parieti tereti imponitur, ut propter illius tenuitatem, non firmæ innixa fabricæ, ſed aurea catena de cælo pendere videatur. Procopius: τούτῳ δὲ τῷ κυκλοτερεῖ παμμεγέθης ἐπανεστῶσά τις σφαιροειδὴς θόλος ποιεῖται αὐτὸ διαφερόντως εὐπρόσωπον. δοκεῖ δὲ οὐκ ἐπὶ στερρᾶς τῆς οἰκοδομίας διὰ τὸ παρειμένον ἑστάναι, ἀλλὰ τῇ χρυσῇ σειρᾷ τῇ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἐξημμένη καλύπτειν τὸν χῶρον. Eadem propamodum habet de Hemiſphærio Ædis SS. Apoſtolorum lib. 5. de Ædif. cap. 4. In interiore Tholi, ſeu, ut vocant, Trullæ, centro ac teſtudine, Juſtinianus opere muſivo Chriſtum in Iride ſedentem, orbem judicantis effigie, deſcribi curavit, ut αὐτόπται teſtantur: quemadmodum in Novæ Eccleſiæ, a ſe in Palatio excitatæ Tholi teſtudine, Chriſti & Angelorum ei adminiſtrantium effigies, Baſilius Macedo, ut auctor eſt Photius in illius Deſcriptione. In ſuprema vero, & quæ extra eminet, Sophiani Tholi parte, poſitam fuiſſe Crucem, ſeu Σιγνόχειρον, tradit Silentiarius part. 2. verſ. 78. *pag. 543.*

. . . . ἀκροτάτης δὲ
Σταυρὸν ὑπὲρ κορυφῆς ἐρυσίπτολιν ἔγραφε τέχνη.

Altitudo [illegible]

XXXIV. Immanſam Hemiſphærii, ac ſtupendam altitudinem prædicat his verbis Evagrius: θόλος ἐστὶν ὁ τῆς ἀνακτόρων ναὸς, τέτταρσι μετεωριζόμενος ἁψῖσιν, ἐς τοσοῦτον ὕψος ἐπαιρόμενος, ὡς ἔνερθεν μὲν τοῖς ἀτενίζουσι δυσέφικτον εἶναι τὸ ἡμισφαίριον ἀποτεραστεύειν· ὕπερθε δὲ τοὺς γενομένους μηδαμῶς παρᾶσαι, εἰ καὶ μάλα τολμηταὶ τυγχάνουσιν, ὑποκύπτειν, καὶ ἐς τὸ ἔδαφος τὰς ὄψεις παρατείνειν. Eam autem altitudinem a pavimento ad centrum Hemiſphærii, ſeu Tholi mediam teſtudinem, eſſe pedum 180. tradit idem Scriptor: τὸ δὲ βάθος ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ ἡμισφαιρίου μέχρι ἐδάφους, ποδῶν ρπ'. Neque diſſentit Joannes Gravius Anglus, ipſe αὐτόπτης, in Præfatione ad Tabulas Geographicas Naſſir-Eddini Perſæ, ſcribens accepiſſe ſe a Turcis, *Vlug Beigam*, præter alia inſtrumenta Mathematica exactiſſima, quæ paraverat, *quadrantem* ſtupendæ molis conſtruxiſſe, cujus *radius* altitudinem ſummi fornicis Templi Sanctæ Sophiæ adæquaret: *Quæ etſi*, inquit, *dictu incredibilia*, (*nam teſtudo Hemiſphærii centum octoginta pedes Romanos ſuperat*) *illi tamen Perſas fide dignos hæc eadem narrantes ſæpius audiviſſe contenderunt*. Ad eam porro altitudinem eductus potiſſimum Tholus, cum poſt illius caſum denuo inſtauratus eſt.

Caſus Trullæ ſeu Hemiſphærii.

XXXV. Anno quippe Juſtiniani 32. cum crebris terræ motibus concuſſum Hemiſphærium rimas ageret, tandem pars illius Orientalis concidit, & Ciborium, & Sacram Menſam una cum Ambone contrivit. Annum, menſem, & diem caſus Trul-

Digitized by Google

læ deſcribit Theoph. τούτῳ τῷ ἔτει, μηνὶ Μαΐῳ ζʹ ἡμέρᾳ γʹ, ὥρᾳ πέμπτῃ φιλοκαλουμένου τοῦ Θόλου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας (ἦν γὰρ διεῤῥηγμένος ἐκ τῶν γενομένων σεισμῶν, ἐργαζομένων τῶν Ἰσαύρων) ἔπεσεν τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ οὐρανοῦ τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου, καὶ συνέτριψεν τὸ κιβώριον, καὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν, καὶ τὸν ἄμβωνα. Ad hunc Hemiſphærii caſum ſpectant etiam verſus Pauli Silentiarii part. 1. verſ. 52.

Ἦδη μὲν δυσμενέων ἐπεμβάσια δερκομένοισι
Σφαίρης ἡμιτόμοιο κατήριπε δύσκολος ἄντυξ, &c.

Et verſ. 141.

Οὐ γὰρ ἀποτμηγέντας ἐρεισαμένους κορυφὴν
Ὀχλήσειν.

Collapſum igitur, vel certe labefactatum Hemiſphærium non modo de novo inſtauravit Juſtinianus, ſed etiam in majorem altitudinem extulit, Iſidoro Juniore Mileſio uſus Architecto, Iſidori, qui Ædem Sophianam primum extruxerat, nepote, cujus meminit Procopius lib. 2. de Ædif. cap. 2. obierat enim Anthemius. Agathias: τότε δὲ αὐτὸν ἐπεὶ τὸ κλῖνον τὸ μεσαίτατον μέρος τῆς ὀροφῆς, ἐξ ἅπαντα ὑπὸ ὑπερβάλλον ἀποβεβληκότα, ἐπεσκεύασέ τε αὖθις ὁ Βασιλεὺς βεβαιότερον, καὶ ἐπὶ μεῖζον ὕψος ἐξῆρε. Quam quidem majorem altitudinem 25. pedum eſſe tradunt Scriptores omnes. Theophanes: Βασιλεὺς ἐγκαινίσας, ἔδειξεν τὸν θόλον, καὶ ὅτως ἐκτίσθη, ὑψωθεὶς πλέον εἴκοσι πόδας εἰς ἀνάβασιν ἐπάνω τοῦ πρώτου κτίσματος. Zonaras: ὅθεν λέγεται καὶ τὸν θόλον προστάξαι τὸν Βασιλέα καθαιρεθῆναι, καὶ αὖθις ἀνεγερθῆναι ἐπὶ πόδας εἴκοσι καὶ πέντε μετεωρότερον, καὶ καθιερωθῆναι παρὰ Εὐτυχίου τοῦ Πατριάρχου τὸ δεύτερον. Ex quibus apparet quæ fides adhibenda ſit nugacibus ac imperitis ævi extremi Græculis, ſcribentibus, ulnis dumtaxat quindecim a priori altitudine excisis, Hemiſphærium rurſum ædificatum, in quibus eſt Glycas: ἀνεγείρεται αὖθις, πεδινὸς δὲ λειπόμενος πρὸς τὸ πρῶτον ὀργυιῶν ιεʹ. Eadem habent Anonymus & Codinus. Cum igitur Evagrius Hemiſphærii altitudinem a Pavimento ad illius centrum, pedum 180. Gyllius vero altitudinem a ſumma curvatura Arcuum uſque ad Pavimentum, 142. pedum eſſe tradant, videtur confici Hemiſphærii ipſius altitudinem eſſe 38. pedum. Nam Turcus, per quem Ædem Sophianam metiri curavit Gyllius, Hemiſphærium non menſus eſt, qui ſi recte menſus eſſet illius altitudinem, eam ab altitudine quam tradit Evagrius, parum diſcrepare compeſiſſet, ut Gyllius quidem exiſtimat: quamquam hoc longe altius eſſe par eſt credere, ſi latitudini altitudo reſpondeat. Cum denique anno mundi juxta Græcos 6494. Indict. 15. menſe Octobri ex terræ motu ſuccuſſa pleraque Urbis Templa ac ædificia corruiſſent, ipſiuſque Hemiſphærii Sophiani pars, hanc Imperator Baſilius Bulgaroctonus rurſum inſtauravit, δικτατώσας εἰς μόνας τὰς εὐχὰς τοῦ ἀνόδου, δι᾽ ὧν οἱ τεχνῖται ἱστάμενοι, ἐξ ταῖς ὕλαις ἀναγομένας δεχόμενοι, ᾠκοδόμουν τὸ πεπτωκὸς χωσὶν κατὰ ἑξαετίαν δέξα. Ita Scylitzes & Glycas.

Muri obnitentes Pilis.

XXXVI. Ex ſingulis porro Pilis, uti ſupra ex Gyllio oſtendimus, duplices Arcus naſcuntur in Templi latitudinem porrecti, ita ut eorum alterum cornu conquieſcat in muro extrinſecus obnitente majoribus Pilis, a quibus quatuor Arcus in utrumque parietis latus emittuntur, duo quidem inferiorum trium Aularum concamerationem ſuſtinentes: reliqui duo ſuperiorum totidem Aularum teſtudines; quarum latera ſingularum partim adnituntur ad Arcus, partim ad parietes, partim ad Columnas. Quippe cum ex crebris terræ motibus, vel pondere Hemiſphærii, Pilæ majores quatuor laborarent, extructi ſunt muri quatuor longi plus viginti pedes, lati plus octo, in altitudinem majorum Pilarum aſſurgentes, quibus vice ἐρεισμάτων utrumque latus Ædis pertinens ad Septentrionem & ad Meridiem præſulcitur ac præmunitur. Ejuſmodi Pilarum, ſeu *Peſſorum*, vel *Piſſorum* fulcimenta, παραστάσεις vocant libri Baſilicon ad Leg. 54. Cod. de Operib. Publ. tamquam πτεροὺς adjunctos ad muros ipſos fulciendos: quo loco fruſtra Cujacius in Paratit. παραστάδας legendum cenſet. Ea fulcimenta, ut & quatuor, quæ iis adnituntur, Cochleas, Juſtiniano adſcribit Cedrenus: ἐποίησε δὲ καὶ τὰς ἔξω τοῦ ναοῦ κατέναντι τῶν ἔσω κιόνων τέσσαρας κοχλίας, ἐκ αὐτῆς γῆς συνδέσας, μέχρι τοῦ θόλου ἀναβιβάσας, ἔρεισμα τούτοις τῶν ἀψίδων κατεργασάμενος.

Porticus inferiores.

XXXVII. In ipſa Æde Sophiana ad Meridiem & Septentrionem binæ procurrunt Porticus duplices, inferiores ſcilicet & ſuperiores, ſecundum ipſius longitudinem, columnis marmoreis prægrandibus ſuſtentatæ, quæ Ædis latitudini nihil officiunt. Procopius: στοαὶ τὸ νεὼν ἑκατέρωθι δύο, οἰκοδομίαν μὲν τῷ νεῷ οὐδεμίαν διαιρούμεναι, ἀλλὰ καὶ μεῖζον αὐτοῦ ποιοῦσαι τοῦ εὔρους τὸ μέτρον, καὶ τῷ μήκει μέχρι ἐς τὸ πέρας ξυνεξικνούμεναι, τὸ δὲ γε ὕψος καταδεέστεραι. Cameratæ atque auro decoratæ ſunt, alteraque precantibus viris aſſignata, inferior nempe, altera quæ & ſuperior, fœminis, nihil habent diſparile, nihil diverſum: ἐξ αὐταῖς ὁ τε ὀροφὸς θόλος, καὶ ὁ χρυσὸς ἐγκαλλώπισμα. ταῖν δὲ ταῖν στοῖν ἀτέρα μὲν τοῖς ἀνδράσι εὐχομένοις ἀποκεκλήρωται, γυναιξὶ δὲ ταὐτὸ ποιουμέναις ἡ ἄλλη ἀνεῖται, &c. Porticuum iſtarum inferiorum pluteos (ita enim appellat Vitruvius lib. 5. cap. 1. ſuperiorum ab inferioribus columnis interſepta) ſuſtentant non modo quæ recto ordine diſpoſitæ ſunt columnæ marmoreæ; ſed etiam quatuor aliæ validiores viridis coloris, cæteris tamen vicinis altitudine inferiores, Gynæconitides, ſeu ſuperiores Porticus, atque adeo inferiorum teſtudines, in ipſo ſui medio, binæ ab utroque latere fulciunt. Paulus Silentiarius part. 2. verſ. 135. pag. 550.

Αἰθούσας κατὰ μέσσον ἐρείσατο . . . χῖον
Κίονας Ἀνδίμοιο πολυσμήχατον ——
—— ἀλλ᾽ ἐνὶ μέτροις
Μείονας ἰσχυντῆρας μὲν ὀλίζονα· ἐκ δὲ κολώνης
Τοὺς αὐτὴ χλοεροῖσιν ἀπεστίλβουσιν ἀώτοις.
Ἀλλὰ γὰρ οὐ σειχόεν ἐπὶ χθονὶ δάπεδον αὐτοῖς
Πυθμένας ἐρρίζωσαν· ἐφεδρήσουσι δὲ γαίης
Αὐταὶ ἀμοιβαίοισιν δύω δυάδες, ἐν κατὰ χῶρον
Τετρατόροις σαρῶσι ἐπιλαχθεῖσα κεραίῃ
Νώτοισιν ὑπερέχει γυναικείοισιν ἀέθλοις.

Ejuſmodi Columnas mole ſua cæteris majores, quæ non tam ad ornatum excitantur, quam ad fulciendas ſuperiores Porticus, στοάς etiam appellare videtur Euſebius lib. 3. de vita Conſtantini cap. 36. in deſcriptione Templi Hieroſolymitani: de Porticibus enim inferioribus verba faciens: αἱ δ᾽ ἄνω τῶν ἐδαφῶν ὑπὸ στοαῖς ἀνεγείροντο.

Porticus ſuperiores ſeu Catechumena, vel Gynæconitides.

XXXVIII. Porticus ſuperiores, fœminis precantibus addictæ, ut plurimum Catechumeniorum, vel Catechumenorum nomine donantur a Scriptoribus: non quod in iis umquam Catechumeni conſtiterint, ſed quod divinos, qui a Sacerdotibus & Cantoribus concinebantur, Hymnos, ibi audito exciperent mulieres: unde Κατηχούμενα, *loca Dei verbo, Officiiſque Eccleſiaſticis audiendis ſuperne extructa* recte viri docti interpretantur. Leo Nov. 73. ἐν τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν ὑπερῴοις, ἅπερ οἱ πολλοὶ ἀνθρώπων Κατηχούμενα καλεῖν ἔγνω. Hinc aſcendere in Catechumena, apud Conſtantinum Porphyrog. de adm. Imp. cap. 29. extremo. Anaſtaſius Bibl. in Collectaneis: *Et aſcenderunt ad eum in Catechumeniam Eccleſiæ ipſius Monaſterii*. Cantacuzenus lib. 1. cap. 41. & ex eo Codinus de Off. cap. 17. N. 43. ἄνεισιν εἰς τὰ λεγόμενα κατηχούμενα. Nicetas in Alexio lib. 1. N. 2. παρὰ τῶν ἐπάνωθεν τοῦ κατηχουμενίου ἱσταμένων, &c. ubi perperam Wolphius κατηχουμένιον, *locum ubi Catechumeni inſtituuntur*, vertit: quo in errore verſatur etiam Meurſius. Nam etſi Symeon Theſſalonicenſis Opuſc. contra Hæreſes, τὰ κατηχούμενα, τῶν κατηχουμένων οἶκον interpretetur, id intelligendum eſt de ſtatione Catechumenorum in Eccleſia, vel certe in Narthece. Ὑπερῷα nude non ſemel appellantur ſuperiores iſtæ Porticus Sophianæ. Evagrius: καὶ δὲ τῶν λελεγμένων ὑπερῴων ἑτέρωθι κίοσι καὶ ψηφῖσι μικραῖς τοσοῦτον ἔργον ἀποπεραίνεται. Sic ὑπερῷα τὰ μεγάλα ναοῦ dicuntur Nicetæ Paphlagoni in vita Ignatii Patr. CP. ὑπερῷα τῆς γυναικωνίτιδος Procopio, ἔμβολοι τῆς γυναικωνίτιδος

Codi-

Codino. Paulus Silentiarius de iiſdem part. 2. verſ. 256.

Ἐνθάδ' ἐυλωτῆρας ὑπερταῖα κατὰ ναοῖο.

Et part. 2. verſ. 225.

Ἔνθα γυναικείων ἀναφαίνεται ἕδρη δόμων.

Catechumeni Sophiani meminit præterea Ignatius Diacon. in vita Nicephori Patr. CP. N. 69. illudque τὸν τοῦ μεγίστου ναοῦ περίπατον κατηχούμενον vocat. At ſequior Græcia utramque Porticum inferiorem & ſuperiorem Catechumenorum nomine donavit, ut advertere eſt ex Anonymo de Locis Hieroſol. cap. 5. & Codino in Deſcrip. S. Sophiæ, qui inferiores τὰ πρῶτα κατηχούμενα, ſuperiores δεύτερα κατηχούμενα nuncupat, uti ſupra a nobis obſervatum. Utraque, inferior ſcilicet & ſuperior, marmore coruſcanti ſtrata conſpicitur, ut eſt in Itinerario D. de Saligniaco. Superiores vero in Tholi modum cameratæ ſunt. Silentiarius part. 2. verſ. 257.

Edit. Pariſ. pag. 552. *Σχῆμα θόλου φορέουσιν, ὃ [illegible].*

Ita enim reſtituenda lacuna ex Procopio, ubi agit de ſuperioribus Porticibus: καὶ αὐταῖς ὁ ὄροφος, θόλος. In modum Scyphi teſtudinatas habet Anonymus: ἀνεγείραντες δὲ τὰς ἀψῖδας τῶν ὑπερῴων, τῶν τε δεξιῶν καὶ τῶν εὐωνύμων, καὶ ταύτας σκεπάσαντες σκυφοειδεῖς ἀψῖδας. Ubi σκυφοειδεῖς, idem valet ac κυμβαλικάς, Scyphi aut Cymbali inſtar. Superiorum iſtarum Porticuum intercolumnia pluteis muniuntur marmoreis, altis quatuor pedes, quibus incumbentes vident inferiorem Ædis partem, tam infernam, quam ſupernam. Paulus Silentiarius 2. part. verſ. 263.

Πάντα δὲ Θεσσαλικοῖο μεταίχμια κίονος ἀνδρ
Λαϊνέοις ἔφραξεν ἐρείσμασιν, ἔνθα κλιθεῖσαι
Ἐργοπόνους ἀγκῶνας ἐπηρείσαντο γυναῖκες.

His conſentanea habet Evagrius, de lateribus Meridionali & Septentrionali τοῦ ναοῦ ſcribens: ὑπερῷά τε μετεωρίζουσιν ἑτέροις παραπλησίοις κίοσι, ἀφορῶντων ταῖς βουλομέναις διδόντες ἐς τὰ τελούμενα. De ſimilibus pluteis interpoſitis, ſic Paulinus, dum agit de Porticibus Atrii:

Sed circumjectis in porticibus ſpatiari
Copia larga ſubeſt, interpoſitiſque Columnas
Cancellis feſſos incumbere.

Quod vero ait Evagrius, pluteis incumbentibus mulieribus divina ſacrificia intueri licuiſſe, id intelligendum eſt de loco ſacrificii, ac Bemate: nam dum illud peragebatur, velum ſtatim ad intercolumnia ſubducebatur, neque iis capita aut oculos ad illa inſpicienda promittere, ſub anathematis pœna, fas erat. Id omnino colligere eſt ex Vita Sancti Baſilii, quæ Amphilochio tribuitur, qui ritus illius Auctor fuiſſe videtur. Nam cum mulierculam impudice ſibi ſubminiſtranti Diacono annuentem, dum de Catechumeniis in altare proſpiceret, advertiſſet, vela in Catechumeniis appendi præcepit: βῆλα παραχρῆμα ἐκέλευσε κρεμασθῆναι, ἐξαπειλούμενος ταῖς γυναιξὶν, εἰ τίς ἔξω τῶν βήλων ὀφθῇ ἀφορῶσα, τῆς θείας λειτουργίας γινομένης, ἐξωθεῖσθαι τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀκοινωνήτους μένειν. In Catechumeniis, ac dextra eorum potiſſimum parte, coactas Synodos non ſemel legimus. Octavam enim Synodum ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι τῶν κατηχουμενείων τοῦ περιωνύμου ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας celebratam fuiſſe auctor eſt Nicetas Paphlago in vita Ignatii Patriar. CP. Extat apud Leunclavium in Synopſi Baſil. Decretum Synodi, προκαθημένου τοῦ ἁγιωτάτου Ἰωάννου Πατριάρχου ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι τῶν κατηχουμενείων, συνεδριαζόντων αὐτῷ τῶν ἱερωτάτων Μητροπολιτῶν. Eamdem inſcriptionem præfert Michaelis Cerularii Patriarchæ de Projecto Pittacio Decretum, apud Allatium Diſſert. 2. de Lib. Eccl. Græc. In Catechumeniis denique Sophianis quandoque coactam plebem narrat Paulus Diaconus lib. 21. Hiſt. Miſc. Nec mirum, cum ampla admodum tum latitudine tum longitudine eſſent, uti mox ex Aularum ad alas ναοῦ exiſtentium deſcriptione colligere eſt.

Porro magnam Porticum, quæ una cum Bemate & tecti parte ex terræ motu corruerat, anno antequam Joannes Cantacuzenus Byzantium cepiſſet, inſtauravit primum Anna Imperatrix, Andronici Palæologi vidua: cui poſtmodum operi ipſe Cantacuzenus, ac denique Joannes Palæologus Imperatores extremam manum impoſuere. Rem pluribus narrat idem Cantacuzenus lib. 4. cap. 4.

XXXIX. Neque tamen recta linea procedunt in interiore Æde Porticus. Nam inter quatuor majores Pilas ab utroque latere, ad Meridiem & ad Septentrionem ita velut alæ appenſæ ſunt tres Aulæ inferiores, & totidem ſuperiores, ut ab imo pavimento pars illa Ædis interior & media ingens & vacua, procedat quadrata uſque ad curvaturam ſuperiorum Aularum, deinde intra octo Pilas, in ovatam formam contrahatur, uſque ad curvaturam quatuor Arcuum ſuſtinentium Hemiſphærium. Unde fit ut ſi pars illa conſideretur comprehenſa intra Pilas & columnas, ſit forma ovata: ſi vero tam intra quam extra Pilas perſpiciatur, ſit quadrata. Aulas iſtas *Cubicula* vocant Scriptores, quorum uſum deſcribit Paulinus Epiſt. 12. ubi de Templo Sancti Felicis Nolano: *Cubicula intra Porticus quaterna longis Baſilicæ lateribus inſerta, ſecretis orantium, vel in lege Domini meditantium, præterea memoriis religioſorum ac familiarium accommodatos ad pacis æternæ requiem locos præbent.* Anaſtaſius in Sergio PP. *Hic tectum & cubicula univerſa in circuitu Baſilicæ Beati Pauli Apoſtoli -- ſtudioſius renovavit ac reparavit.* Ejuſmodi cubiculorum non ſemel alibi meminit, a quibus Capellarum noſtrarum, uti nunc appellantur, origo videtur deſumpta. Οἰκίσκοι dicuntur Sancto Nilo ad Olympiodorum Præfectum, in Deſcriptione Templi ab eodem Olympiodoro extructi: ἐν δὲ τῷ κοινῷ σηκῷ πολλοῖς καὶ διαφόροις οἰκίσκοις διακεκριμένῳ ἀρκεῖ ἕκαστον οἰκίσκον τετυπωμένῳ τιμίῳ σταυρῷ, &c. Forma Aularum ſeu Cellarum, quas dixi (verbis utor Gyllii) cingere utrumque latus, talis eſt. Ex tribus lateribus Aulæ quadratæ ſunt, ex quarto latere quod intuetur interiorem Ædis partem, figuram Templi ſequitur, quod obrotundam efficit Pilarum & columnarum diſpoſitio. Suſtinetur arcubus & columnis concameratio Aularum, quarum deſcribam dumtaxat tres, quibus cognitis, cæteræ omnes ſimili forma eſſe cognoſcentur. Incipiam a tribus ſuperioribus ſitis in latere Templi Septentrionali, quarum prima eſt in angulo intuenti Septentrionem & Orientem. Ejus duo latera exteriora ſurgunt a muro, & deſinunt in arcum. In laterum medio columnæ tres ſunt quadratæ loco parietia, nempe feneſtrarum paraſtades, quarum ſcapus habet perimetrum quinque pedum & unius dodrantis. Supra eaſdem eminent aliæ tres quadratæ: hæ omnes ſunt marmoris albi in colorem glaucum vergentis. Latus pertinens ad interiorem Ædis partem habet ſex columnas virides, ſubjectas arcui ſuſtinenti quartam partem Sphæræ Orientalis, quarum imus ſcapus ambitum habet ſeptem pedum & octo digitorum. Earum intercolumnia, diaſtyli diſpoſitione diſtincta, lata ſeptem pedes & undecim digitos, pluteis muniuntur marmoreis, altis quatuor pedes, quibus incumbentes vident interiorem Ædis partem, tam infernam, quam ſupernam. Latus interjectum inter primam Aulam & ſecundam a pariete exteriori vergente ad Septentrionem, uſque ad Pilam magnam ſuſtinentem arcum Hemiſphærii, largum eſt quadraginta quatuor pedes, quorum partem poſſident Pilæ, partem arcus ſurgens a tergo Pilæ ſuſtinens Hemiſphærium: quo toto patente, lato juxta pavimentum viginti pedes, tranſitur a prima Aula ad ſecundam Aulam. Reliquam lateris inter primam & ſecundam Aulam intermedii partem, latam viginti quatuor pedes, occupant Pilæ arcus & murus ſurgens velut ala uſq; ad concamerationem Hemiſphærii. Secundæ Aulę concameratio extrema ſuſtinetur arcubus & parietibus: media vero nititur quatuor columnis albis ad glaucum colorem accedenti-

Aulæ.

pag. 552.

bus, quarum ſcapus in ambitu complectitur ſeptem pedes. Secunda, ſive media Aula quadrata eſt, cujus duo latera ſuſtinentur partim muris, partim arcubus, quorum alterum cornu naſcitur a tergo duarum magnarum Pilarum ſuſtinentium magnum Hemiſphærium: alterum ſuſtinetur Pilis orientibus ex interiori parte murorum alarium ſulcientium Pilas majores. Hujus ſecundæ, ſive mediæ Aulæ latus exterius, loco parietis habet octo columnas quadratas, quarum perimeter eſt ſex pedum. In earum medio eſt magna Pila inter columnas eas paraſtadum vicem præſtantes ſunt
Edit. Pariſ. pag. 553. feneſtræ. Præterea ſupra eaſdem columnas exiſtunt Pilæ paraſtadum vicem præbentes ſuperioribus feneſtris, quæ tam ſuperiores, quam inferiores, numero ſexdecim, Aulam hanc mediam illuſtrant: cujus latus vergens in latus interius ſex viridibus columnis ornatur. Harum intercolumnia habent pluteos ſimiles pluteis primæ Aulæ. Camera media ſuſtinetur columnis colorem medium inter album & glaucum præ ſe ferentibus, in quadratum ordinem diſpoſitis, quarum duæ ſtant non longe a latere exteriori: reliquæ duæ parum abſunt ab interiori latere ornato ſex columnis. Ex hac media Aula exitus patet in tertiam, per arcum tam late patentem, quam alterum, per quem aditus eſt a prima Aula in ſecundam. Tertia Aula ſimilis eſt primæ Aulæ longitudine, feneſtris, paraſtadibus, columnis: quibus quatuor ſuſtinetur ejus Camera, & latus interius ſex viridibus. Jam vero inter Pilas duas, quibus ſuſtinetur quarta pars Sphæræ Occidentalis, extant quatuor columnæ virides, eædemque binæ inter ſe conjunctæ: inter has intercedunt ſex columellæ virides Jonicæ. Hactenus Gyllius.

Sedes Imperatricis. XL. In iſtarum Aularum ſuperiorum una, Imperatrix conſiſtere ſolebat, cum divinis Officiis intererat. Id diſerte tradit Evagrius, ubi de columnis Theſſalicis, quæ ad Septentrionem & Meridiem, utrumque Arcum Septentrionalem & Meridianum ſuffulciunt: *ἐν δεξιᾷ δὲ καὶ κατὰ τὸ ἀντίον, κίονες αὐταῖς παρατετάχαται ἐκ Θετταλοῦ λίθου πεποιημένοι. ὑπερῷα δὲ μετεωρίζουσιν ἑτέροις παραπλησίοις κίοσι, προορᾶν τοῖς βουλομένοις διδόντες τὰ τελούμενα, ὅθεν καὶ ἡ Βασιλὶς παροῦσα ταῖς ἑορταῖς τῇ ἱερουργίᾳ τῶν μυστηρίων ἐφίσταται.*

Cochleæ. XLI. In hanc ſuperam Ædis partem, aſcenſus exiſtit quatuor Cochleis, quas dixi ad fulciendas quatuor majores Pilas una cum muro oppoſuiſſe Juſtinianum, cum collapſum Hemiſphærium denuo inſtauravit. *Κοχλίας* Cedrenus appellat loco ſupra deſcripto N. 36. ſed non ſatis proprie, inquit Gyllius, cum magis in anfractuum normalium, quam Cochlearum modum gradus ſurgant: quinque enim ab anfractibus ab imo aſcenditur, non exaſperatis in gradus, ſed in mollem clivum ſubſtructis ex amplis menſis marmoreis. Horum quinque anfractuum ſinguli alti undeviginti pedes & ſeſquipedem, lati quinque pedes: ex quibus paret pavimentum ſuperiorum Porticuum, ſeu *γυναικωνιτίδων*, a pavimento & ſolo Ædis ad altitudinem pedum 97. & ſeſquipedis eductum, proindeque reliquam Ædis altitudinem ad ſummam curvaturam arcuum 45. pedum & ſeſquipedis fuiſſe; ſiquidem, ut obſervat Gyllius, tota Templi altitudo a pavimento ad illam curvaturam eſt 142. pedum. Anfractibus iſtis ſuccedunt alii anfractus, uſque ad Templi tectum, non clivis mollibus, ſed in gradus fracti. Per hos igitur anfractus & cochleas adeuntur Aulæ & Porticus ſuperiores, & ſummæ Templi partes. Totam hanc graduum ſeriem *λαβύρινθον ἀνάγοντα εἰς τὰ ὑπερῷα τῆς ἐκκλησίας* vocat Scylitzes pag. 804. Meminit præterea Paulus Diaconus lib. 22. Hiſtor. Miſcellæ aſcenſus in Catechumenia per Æneam Portam *Proceſſit autem & Imperatrix Eirene, cum præceſſiſſent Imperatores, ſceptris obſequentibus per ſcholas antelatis; & aſcendentibus per æneæ Portæ aſcenſum in Catechumenia Eccleſiæ, non exiens in plateam Emboli*, &c. ubi *platea Emboli*, videtur eſſe inferior Porticus.

Sedes Imperatoria. XLII. In inferiore Porticu Meridionali extitit Ædicula, vel Aula, in qua Imperator, cum ſacrorum librorum lectionem auditu excipiebat, conſiſtere ſolebat. Ait enim Silentiarius ſtare ad Meridiem Porticum marmoream, Septentrionali omnino ſimilem: ſed illam habere quiddam amplius: muro enim ſecluſum locum ſervare, ubi Imperatores ſacrorum librorum lectionem *pag. 554.* auditu excipiunt. Sic ille part. 2. verſ. 164.

. . . . *ἔχει δέ τι πλεῖον ὧδε·*
Τείχεα γάρ τινα χῶρον ἀποτμήγοντα φυλάσσει
Αὐσονίων Βασιλῆϊ, δεδεγμένον ἐν ἑορταῖς,
Ἔνθα δ' ἐμὸς σκηπτοῦχος ἐφεζόμενος ἠθάδι θώκῳ
Μυστιπόλοις βίβλοισιν ἑὴν ὑπέτεινεν ἀκουήν.

Ex quibus videtur poſſe colligi Ædiculam, ſeu Aulam iſtam muris ſeptam, eam eſſe, quæ etiamnum ſtat ad latus Meridionale Bematis, in qua ſummus Turcorum Sultanus conſiſtit, dum ſacra prophana in ſacro olim Templo peraguntur: & ad quam per portam Orientalem ex Sarajo accedit. Atque inde docemur quid velit Codinus de Offic. cap. 15. N. 4. dum ait Imperatorem in Eccleſiam Sophianam procedere, ibique Sancti Baſilii precationes, ſeu illius librorum lectionem auditu excipere, juxta Diaconicum: *ἀπέρχεται εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν Βασιλεύς, καὶ ἀκούει παρ' αὐτῷ τὰς τοῦ μεγάλου Βασιλείου εὐχάς, πλησίον τοῦ διακονικοῦ.* Nam hic ſumitur Diaconicum pro Conchula Bematis, quæ ad ſiniſtram, ſeu ad latus Meridionale, Majoris Conchæ erat, ut infra probamus, atque adeo quæ loco huic muro ſecluſo proxima erat, in quo Imperator conſiſtere ſolebat, cum ſacrorum librorum lectioni auditum ſuum præbebat. Incertum porro an alius eidem addictus eſſet locus in Eccleſia, dum Sacroſanctæ Liturgiæ intererat, proindeque an eo loci aſſignata olim fuerit Theodoſio Imperatori a Sancto Ambroſio Mediolanenſi Epiſcopo in Eccleſia ſedes. Nam cum aliquando Mediolani Theodoſius, more atique recepto, Sacrarium ingreſſus, poſt Donorum oblationem, in eo conſediſſet, id ægre tulit Ambroſius; conſideranſque eam conſuetudinem, vel ex aſſentatione, vel ex ordinis inſcitia eſſe natam, Imperatori in Eccleſia locum aſſignavit ante Sacrarii cancellos, ita ut populum Imperator, Imperatorem ordine Sedis Sacerdotes antecederent: *τόπον εἶναι τῷ Βασιλεῖ ἐν ἐκκλησίᾳ τεταγμένον πρὸ τῶν δρυφάκτων τοῦ ἱερατείου, ὥστε τοῦ μὲν λαοῦ τὸν κρατοῦντα τὴν προεδρίαν ἔχειν, αὐτοῦ δὲ τοὺς ἱερέας προκαθέζεσθαι.* Verba ſunt Sozomeni lib. 7. cap. 24. quibus conſona habet Theodoritus lib. 5. cap. 17. Addit Theophanes ab eo tempore morem hunc invaluiſſe, ut deinceps Imperatores extra Bema cum reliqua plebe conſiſterent: *ὅθεν καὶ μέχρι τοῦ νῦν καλῶς ἐκράτησεν τὸ ἔθος, ἔξω τοῦ θυσιαστηρίου τοὺς Βασιλεῖς ἵστασθαι μετὰ τοῦ λαοῦ.* Et Nicephorus Calliſt. lib. 12. cap. 41. ubi eamdem rem recitat, ſua etiamnum ætate id obtinere ſcribit, nempe ut Imperator ad Bematis cancellos ſedeat. At ſi ſecundum Sozomenum aſſignata fuit Sedes Imperatoris *πρὸ τῶν δρυφάκτων τοῦ ἱερατείου*, ante cancellos Bematis; non potuit conſiſtere, ſeu *ἵστασθαι μετὰ τοῦ λαοῦ*, quandoquidem populus in Pronao conſiſtebat, & inter cancellos Bematis & Pronaum, ſeu Narthecem, *Ναός*, vel Chorus Clericis & Cantoribus addictus, intercedebat, ut ex ipſo Silentiario & aliis abunde conſtat. Quod ſi ante Bematis cancellos conſtitit, eam Sedem in Solea ſtetiſſe neceſſe eſt, atque adeo Imperatorem, non populum duntaxat, ſed etiam Clericos, & Cantores, quos *populum canentem* vocat Silentiarius, præceſſiſſe. Atque inde forte quidam *Soleæ* nomen inditum exiſtimarunt, quod eo loci Imperator in Eccleſia *Solium* ſuum haberet. Ut ſeſe res habeat, hanc Sancti Ambroſii Conſtitutionem tanta cum animi devotione ac ſubmiſſione excepere Imperatores, ut Theodoſius Junior & Valentinianus, in eo decreto, quod extat poſt Con-

cilium Epheſinum, in hæc verba prorumpant: *Ad ſacra Altaria munerum tantum offerendorum cauſa accedimus: & cum circumſeptum ſacrorum Adytorum ingreſſi ſumus, ſtatim egredimur, nec*
Edit. Pariſ. pag. 555. *quicquam ex propinqua Divinitate nobis arrogamus.* Nam etſi in Concilio Laodiceno Can. 19. ſolis Sacerdotibus, τοῖς ἱερατικοῖς, εἰσιέναι εἰς τὸ θυσιαστήριον καὶ κοινωνεῖν liceret, is tamen mos invaluerat, ut Adyta ingredi ad offerenda Dona Imperatori liceret, ut colligitur ex Synodo Trullana Can. 69. κατά τινα παλαιὰν παράδοσιν, inquit Balſamon, quod ab ipſo Sancti Ambroſii ævo obtinuiſſe par eſt credere.

Coronæ. XLIII. Jam vero quod ait Silentiarius illic ſedere Imperatorem δεσποτικαῖς ἐν ἑορταῖς, id intelligendum eſt de ſolemnioribus feſtivitatibus, in quibus ad Majorem Eccleſiam procedebat, quas numero duodecim fuiſſe videtur innuere Codinus in Orig. pag. 91. Edit. Meurſianæ, cum in cæteris, in Palatii ſacris Ædibus, divinis intereſſe Officiis ſoleret. Ea autem Feſta majora δεσποτικὰς ἑορτὰς vocavit, quod in iis Imperator Corona redimitus Sacris intereſſet. Theophanes de Juſtino Imperat. ταῦτα μαθὼν, μεγάλως ἤλγησε τὴν ψυχὴν, ὥστε καὶ τῇ ἑορτῇ προελθεῖν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὁ κατ' ἔθος εἴωθε φορέσαι τὸ στέμμα, ἢ τὴν χλαμύδα, &c. Similia habet An. xxxi. Juſtiniani: ὁ δὲ Βασιλεὺς οὐκ ἐφόρεσε τὸ στέμμα ἐπὶ ἡμέρας μ'. ἀλλὰ καὶ τῇ ἁγίᾳ Χριστοῦ γεννήσει χωρὶς αὐτοῦ προῆλθεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Apud Francos noſtros eum olim obtinuiſſe morem, ut Reges in majoribus anni feſtivitatibus, in Eccleſia Coronati divinis Officiis intereſſent, pluribus probavimus ad Joinvillam Diſſert. 5. atque inde eas feſtivitates, *Curias Coronatas*, aut *Dies Coronæ* appellatas fuiſſe, ſeu ἑορτὰς δεσποτικάς. Nam ut apud Latinos, Francos nimirum, Germanos, Anglos, & alios, in hiſce occaſionibus, inter ipſa ſacra Miſſæ ſolemnia Regum capitibus Corona imponebatur ab Archiepiſcopis, aut Epiſcopis, ut ex Anſelmo Epiſcopo in Epiſt. ad Ernulphum Priorem, Eadmero lib. 4. Hiſtor. Novorum pag. 105. Ivone Carnot. Epiſt. 66. 67. 84. & Baldrico lib. 3. Chron. Camerac. cap. 55. colligitur: ita apud Byzantinos a Patriarcha in Æde Sophiana, ὅτε δημοτελὴς καὶ μεγάλη ἐτύγχανε δεσποτικὴ ἑορτή, coronabantur Imperatores aliqua ex iis corollis, quæ ſupra ſacram menſam pendebant, quæ peracta ſolemnitate in ſuum remittebatur locum, ut pluribus narrat Conſtantinus Porphyrogenneta lib. de Admin. Imper. cap. 13. cujus ritus originem Conſtantino Magno adſcribit. Neque extra iſtas ceremonias, ex illius edicto, fas erat Imperatori Coronam ſibi imponere, vel certe inde auferre; adeo ut Leonem Copronymi filium miſerabilem vitæ exitum ex ejuſmodi ſtatuti tranſgreſſione incurriſſe tradant idem Porphyrogenneta, Theophanes, Cedrenus, Glycas, Sigebertus, & alii. Inter has autem Corollas, quæ Sacræ Menſæ imminebant, præ cæteris, & operis elegantia, & lapillorum pretio, conſpicua fuit illa, quam a Conſtantino Magno dedicatam fuiſſe, præter Porphyrogennetam, refert Nicetas in Andronico Comneno lib. 2. N. 11. quamquam id controverſum video. Quippe plerique e Scriptoribus Byzantinis Sophiam ex Juſtino Auguſto viduam, & Conſtantinam, Tiberii filiam, Mauricii Auguſti conjugem, ipſi Mauricio magni pretii Coronam obtuliſſe narrant, quam ille in Eccleſiam perlatam, Deo conſecravit. Ita Theophanes, Zonaras, Cedrenus, Anaſtaſius, & Paulus Diaconus ad 19. an. Mauricii. Addit præterea Cedrenus Coronam Heraclii, quæ 70. libris eſt æſtimata, a filio Heracleona in Ædem Sophianam illatam, ubi aliæ præterea appenſæ erant corollæ, ut idem Nicetas tradit in Alexio lib. 3. N. 6. Ex quibus perſpicuum fit, Coronas a Principibus & Magnatibus, Templis olim oblatas, & ſupra Sacram Menſam appenſas: quem morem e Latinis attigere præter Anaſtaſium, Domnizo lib. 1. de Vita Mathildis Comitiſſæ cap. 2. Auctor Relationis de Theſau-
pag. 556. ro Canuſinæ Eccleſiæ, Leo Oſtienſ. lib. 3. Chron.

Deſcript. S. Sophiæ.

Caſin. cap. ultim. Petrus Diaconus lib. 4. ejuſdem Chronici cap. 90. & Epiſtola 345. ex iis quæ habentur Tom. 4. Hiſtoriæ Francorum. Appendebantur autem ut plurimum Corollæ illæ ad Ciboria: unde ſupra Sacram Menſam illas pependiſſe, paſſim legimus. Anaſtaſius in Leone IV. Papa. *Nam & ſuper Ciborium obtulit coronas quatuor, & calices ſexdecim ex auro mundiſſimo.* Hariulfus lib. 3. Chron. Centul. *Super illa tria Altaria habentur tria Ciboria ex argento & auro parata, in quibus tres dependent Coronæ, ſingulæ per ſingula ex auro gemmiſque paratæ cum aureis cruciculis, aliiſque diverſis ornamentis.* Et Chronicon Trudon. lib. 5. *In medio Ciborio pendentem Coronam cream argento paratam.* Ejuſmodi Coronas Altari imminentes *Spanocliſtas*, ſeu ἐπανωκλείστους, & *Regna*, non ſemel vocat Anaſtaſius pag. 532. 133. 134. 146. 150. 174. Porro Paulinus Epiſt. ad Sever. Conchæ apparatum deſcribens, Coronas pariter in ea ſtatuit:

Crucem Corona lucido cingit globo,
Cui Coronę ſunt Corona Apoſtoli,
Quorum figura eſt in columbarum Choro.

Verum an priores Imperatores in Templo coronati Sacris interfuerint, dubium facere videntur verba hæc Theodoſii & Valentiniani in Conſtitutione, quam modo laudavimus: *Dei Templum ingreſſuri foris arma relinquimus, & ipſum etiam Diadema deponimus, & quo ſubmiſſioris Imperii ſpeciem præferimus, eo magis Imperii nobis majeſtas promittitur.* Sane etſi Ædem ſacram Coronati ingrederentur poſteriores Auguſti, cum tamen ad Regias Portas acceſſerant, Coronas deponebant. Leo Grammaticus in Michaele: μέχρι δὲ τῶν βασιλικῶν πυλῶν εἰσελθὼν ὁ Βασιλεὺς, οὐκ ἀπέθετο τὸ στέφος, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Βασιλεῦσι, ἀλλὰ μετ' αὐτοῦ εἰσῆλθε μέχρι τῶν ἁγίων θυρῶν. Hæc de Corollis annotaſſe intererat, cum & ad Ædem Sophianam quodammodo pertineant: nunc reliquam deſcriptionem proſequamur.

XLIV. Templi Pavimentum pretioſis, variiſque generis marmoribus tum Porphyreticis ſubvirentibus, tum reliquis roſeo colore variegatis ac perpolitis ſtratum conſpicitur. Anonymus: τὸ δὲ ἔδαφος τοῦ ναοῦ κατεσκεύασεν ἐκ πολυτελῶν καὶ ποικίλων μαρμάρων, ἐκ τε τοῦ Ῥωμαίου πρασινίου, καὶ τῶν λοιπῶν ῥοδοποικίλων, καὶ ἐστίλβωσεν αὐτά. His concinit Silentiarius part. 2. verſ. 248. Pavimentum.

XLV. Teſtudo vero opere muſivo ubique exornatur, ut ait idem Silentiarius part. 2. verſ. 251. Teſtudo.

Χρυσοχαλλίνους δὲ τέγος ψηφῖδας ἐέργει,
Ὧν ἀπὸ μαρμαίρουσα χύδην χρυσόρρυτος ἀκτὶς
Ἀνδρομέοισιν ἄπλητος ἐπεσκίρτησε προσώποις.

Sed & auro puro, ut vult Procopius: χρυσῷ γὰρ ἀκιβδήλῳ καταλέλειπται μὲν ἡ ὀροφὴ πᾶσα, κεράσασα τὸν κόσμον τῷ κάλλει. νικᾷ μέντοι ἡ ἐκ τῶν λίθων αὐγὴ ἀνταστράπτουσα. Vel potius teſſellis vitreis inauratis, ut Anonymus: κατεχρύσωσε τὰ ὀροφὰ ἐξ ὑελίνου χρυσοῦ λαμπρότατα.

XLVI. Quod ad tectum ſpectat, tradit idem Silentiarius part. 2. verſ. 108. in operienda Æde, neutiquam lignis uſum Juſtinianum, ſed totam longis marmoreis tabulis texiſſe: Tectum.

Καὶ γὰρ Ἄναξ πολύυμνος ἃ μὴ φύσιν ἔμπεδον ὕλης
Δενδρείης μεθέηκε, λίθων ἐκαλύψατο κύκλοις.

Quo reſpexit Agathias, ſcribens Juſtinianum nequaquam ligna adhibuiſſe, ne incendiis, ut prius, Ædes obnoxia eſſet: ὡς ἂν μὴ ἁλωτότατα πυρπολοῖτο.

XLVII. *Ædis interiora*, inquit Gyllius, *fulgent clariſſima luce, ob multitudinem luminum Summus murus, qui in orbem fertur inter quatuor ſummos Arcus ſubjecti illuminantur viginti ſex feneſtris: Aulæ intermediæ triginta duabus: in ſingulis extremis Aulis Orientalibus lucent plus viginti. Præterea duas Occidentales, & quatuor inferiores Aulas, tum duas partes Sphæræ, tum ſacram Ædis partem ſolis Sacerdotibus olim patentem. Sileo ſuperiorem Porti-* Feneſtræ. pag. 557.

cum, etiam in medium Templum clarum lumen emittentem, quorum omnium lumina numerare omitto, ob multitudinem. Atque eo ſpectant iſta Procopii: φωτὶ δὲ καὶ ἡλίου μαρμαρυγαῖς ὑπερφυῶς πλήθει· φαίης δ' ἂν οὐκ ἔξωθεν καταλάμπεσθαι ἡλίῳ τὸν χῶρον, ἀλλὰ τὴν αἴγλην ἐν αὐτῷ φύεσθαι, τοσαύτη τις φωτὸς περιουσία ἐς τοῦτο τὸ ἱερὸν περικέχυται.

Lampades & Candelæ. XLVIII. Verum etſi tot feneſtris lucem excipiat Ædes Sophiana, majori ferme ex lucernis, lampadibus, ac luminibus paſſim ad fornices, & cæteras Templi partes appenſis, quibuſdam etiam ἀκοιμήτοις, ſeu perpetuo lucentibus, vel interdiu, vel de nocte, in diurnis ac veſpertinis Officiis, quodammodo collucebat: ubique enim *micabant coronæ, candelabra reſplendebant*, ut verbis utar Scriptoris vitæ S. Deſiderii Epiſcopi Caturcenſis cap. 9. & ut ait Silentiarius part. 2. verſ. 442. appenſæ erant tum ad columnas & parietes, tum etiam a teſtudine per catenas pendebant, tanto numero, ut in aere, tamquam in mari, fluitare lampades viderentur.

. . . . ἐκκρεμέες δὲ
Εὐφαέες πλώουσι κατ' ἠέρος αἰθέρι δαλοί.

Neque aliter hanc Lychnorum paſſim in Ædibus ſacris pendentium multitudinem expreſſit Paulinus Nat. 9.

Ecce vides quantus ſplendor, velut Æde renata
Rideat: inſculptum camera criſpante lacunar
In ligno mentitur ebur, tectoque ſupernæ
Pendentes lychni ſpiris retinentur ahenis,
Et medio in vacuo laxis vaga lumina nutant
Funibus, undantes flammas levis aura fatigat.

A laquearibus enim pendebant Lychnuchi orbiculares & in modum coronæ effecti circuli complures, gradatim ſibi ipſis impoſiti, ita ut infimus major eſſet medio, & medius ſupremo, ſingulique lampadibus vitreis adornati, cujuſmodi eleganter deſcribantur a Paulino Natali 7. Hos luminoſos circulos, quibus ſubſtrati erant diſci argentei, eleganter deſcripſit idem Silentiarius verſ. 406.

—— ἐκ δέ τε σειρῶν
Ἀργυρέων στεφανηδὸν ἐπ' ἠέρος ἄψεα δίσκων
Ἐκκρεμέας περὶ κύκλον μέσου τροχόωντα μελάθρου, &c.

Atque iſtos quidem circulos *Coronas* interdum vocant ævi medii Scriptores Latini, ut auctor vitæ S. Deſiderii loco proxime laudato, Anaſtaſius Bibl. in S. Silveſtro & Sixto III. PP. Flodoardus lib. 3. Hiſt. Remenſ. cap. 5. lib. 4. cap. 13. Ratbertus de Caſibus S. Galli cap. 9. Iſo Magiſter de Miraculis S. Galli cap. 8. Udalricus in Conſuet. Cluniac. lib. 1. cap. 11. Petrus Venerab. in Statut. Clun. cap. 58. Ægidius Aureæ vallis cap. 53. Vita B. Joannis Gorzienſis Abbat. cap. 10. N. 90. &c. S. Bernardus *Rotas* appellandas potius cenſuit, lib. de Vita & moribus Clericorum cap. 11. *Ponuntur in Eccleſia gemmatæ, non Coronæ, ſed Rotæ, circumſeptæ lampadibus, ſed non minus fulgentes inſertis lapidibus.* Sed præſertim inſtructas ejuſmodi lampadibus Coronas, *Phara* appellant alii. Leo Oſt. lib. 3. Chron. Caſin. cap. 31. *Fecit & Pharum, coronam ſcilicet maximam argenteam cum – ſex & triginta lampadibus ex ea pendentibus.* Ita promiſcue apud Valafridum Strabonem lib. 2. de Mirac. S. Galli cap. 35. Bedam de Rat. tempor. cap. 24. In Hiſtor. Tranſlat. S. Sebaſtiani N. 94. in vita Gudilæ Virg. N. 18. Præterea apud Anaſtaſium non ſemel, apud quem in S. Silveſtro *Phara Cantbara* dicuntur

Edit. Pariſ. pag. 558. eæ potiſſimum Coronæ, quæ lampadibus & diſcis inſtructæ erant, quas φωτοδόχα ἀγγεῖα vocat Ducas cap. 39. Denique alios Lychnuchos in modum Crucis effictos appendit Juſtinianus. Silentiarius verſ. 417.

Καὶ μεγάλου σταυροῖο τύπον πολυωπέα νοήσεις,
Γείτονα μὲν δίσκων, πολυτρήτοισι δὲ νώτοις
Ἄγγος ἀναφλέξοντα σελασφόρον

Hunc porro ritum Cruces luminibus exornandi, ætate S. Chryſoſtomi, cujus auctor perhibetur, obtinuiſſe narrant Socrates & Nicephorus Call. & in Proceſſibus publicis Eccleſiaſticis prælatas: σταυροὶ ἀργύρεοι κηροὺς ἐπ' αὐτοῖς ἀνημμένων προηγοῦντο.

Nec deſunt qui Crucem ſupra Ambonem ſtantem, lucernis, lampadibus, ac luminibus perinde fulguraſſe ex Codino obſervant: ἄχρι δὲ καὶ αὐχενολυχνίαι μετὰ μαργαριταρίων ἀνεῖδον. Sed & apud Latinos hunc invaluiſſe ritum docet Anaſtaſius in S. Hadriano PP. *Fecit & Pharum majorem in eadem B. Petri Eccleſia in typum Crucis, qui pendet ante Presbyterium, habentem candelas 1370. & conſtituit, ut quatuor vicibus in anno ipſum Pharum accendatur.* In Leone III. *fecit – Crucem anaglypham interraſilem, ex auro mundiſſimo pendentem in pergula ante Altare cum candelis duodecim penſ. lib. 13.* Ejuſmodi etiam Cruces luminoſas intellexit Silentiarius verſ. 481. dum ait alium mentem oblectare intuendo σύμβολον οὐράνιον Χριστοῖο. Sunt enim eæ lucernæ, quas *Signa Chriſti* appellat Anaſtaſius in Leone III. *Fecit in Baſilica B. Petri Apoſtoli – Gabathas fundatas Signochriſtas, quæ pendent in Quadriportico, in Pharo æreo in medio Baſilicæ numero 48.* & in Gregorio IV. *Signum Chriſti habet navicellas duas, & mureunas tres.* Infra: *Signum Chriſti pendentem in catenulis tribus. – Signum Chriſti habet hiſtoriam in modum leonis incapillatam cum diverſis operibus puriſſimis aureis pendentibus in catenulis quatuor, & unxino uno.* Narrat Chronicon Alexandrinum pag. 716. Arcadio imperante, terræ motu τὸ σιγνόχρυσον τοῦ Καπετωλίου cecidiſſe; quo loco *Signum Chriſti* nihil aliud eſt, quam Crucis Signum, quod in tecti vertice Capitolii Conſtantinopolitani erectum erat; σημεῖον nempe, quod τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου dicitur apud Matthæum, uti locum hunc interpretantur S. Chryſoſtomus Homil. 77. in 24. Math. Theophylactus, Euthymius, Origenes, Ephræmus de ſecundo Domini adventu, & alii: unde *Signum Domini* appellatur a Paulino Epiſt. 12. *Vel hoc de Signo Domini ſuper ingreſſum picto, hac ſpecie, quam verſus indicat:*

Cerne coronatam Domini ſuper atria Chriſti
Stare Crucem.

Alios denique Lychnuchos in modum Retis appenſos obſervat Silentiarius verſ. 480.

Οἱ δὲ συζυγέοντες ἐναντιόωσι δίκτυα, ἄλλοι
Εὐρυπέδων λαμπτῆρα μεταίροντα.

Ejuſmodi ſunt, quos deſcribit Anaſtaſius in Leone III. PP. *Fecit vero ubi ſupra ante ingreſſum Præſepii Pharum in modum Retis cum caniſtro, – necnon & aliam Pharum majorem in modum Retis cum caniſtris 20. pendentem ſub trabem majorem, &c.* In Leone IV. *Fecit autem ad illuminationem ipſius Baſilicæ Rete ahenum cum caniſtris argenteis decem & ſeptem.* Et in Benedicto III. *In Baſilica B. Pauli Apoſtoli iſdem Antiſtes – pulcherrimi decoris Rete factum miro opere, totum ex gemmis alvaberis, & bullis aureis – offerens, pendere juſſit.* Atque hi quidem Lychnuchi ad fornices & ad parietes appenſi erant: at a pavimento exurgebant veluti quædam trabes, ſeu arbores (ſic enim appellantur a Silentiario verſ. 463. 464. 479.) plenæ luminibus) quibus inferior pars Templi illuminaretur, verſ. 443.

Ἐν δὲ βαθὺ κρηπῖδος ἐέδεθλον ἄβρα νοήσεις
Δένδρεα διζυγέων μέσσον τροχόωντα σιδήρων, pag. 559.
Ὧν ἐπὶ πυθμένας θάλος ἑξήκοντα αἴγλης
Ἰθυπόροις κανόνεσσιν ἐρευθομένοισι δέδεικται.

Ait porro Silentiarius ad ejuſmodi Arborum collucentium lumen progredi in Templum Sacerdotum cohortem, rectis regulis rubricantibus illigatam; quibus verbis Clerum deſignavit, qui Eccleſiaſticis Canonibus ac Regulis ſubjacet: onde ἐν τῷ κανόνι, vel ἐν τῷ κανόνι, & *ſub Canone Eccleſiaſtico conſtituti* dicuntur quicumque ex Clero ſunt, in Conciliis, locis indicatis in Notis ad Alexiadem pag. 333. Appellantur autem κανόνες ἐρυθόμενοι, ſeu *Regulæ rubricatæ*, quod earum capita ac tituli minio ut plurimum exararentur. Unde apud Latinos paſſim *Rubrica* ſumitur pro quavis regula: eſt enim *Rubrica*, in Gloſſ. Græcolat. ἡ μίλτος ἐπιγραφή. Gloſſar. Medicum ex Biblioth. Reg. Cod. 1486. *Rubrica, Titulus factus de rubeo.* Prudentius lib. 2. contra Symmach.

—— dicant aut condita ſit lex
Bis ſex in tabulis, aut cur Rubrica minetur,
Quæ prohibet peccare reos, &c.

Vita S. Deicoli Abbat. Lutrenſis N. 29. *Dedit autem Dominus per merita ſervi ſui eidem loco talem profectum, ut multi Nobilium —— Monachicam diſciplinam eligerent, & Monaſterium ſatis ditarent, ipſi quoque Sacræ ſubjacerent Rubricæ.* Hiſtoria inventionis Corp. S. Celſi: *Diſcuſſis ſane inibi multis quæ Synodica poſtulat Rubrica.* Ita leges *Rubricas* vocat Sidonius lib. 8. Epiſtola 6 Jam vero Silentiarius verſ. 462. arbores iſtas πυρσοκόμους, ita adornatas depingit, ut in imo latiores circulos ſeoſim in acutos, inſtar piceæ, aut cupreſſi, deſinentes, ſuſtinuiſſe dicat. Ejuſmodi autem candelabra multis inſtructa luminibus a terra ſurgentia, ut & Coronas in aere pendentes, quas κύκλους vocat Symeon Theſſal. lib. de Templo, πολυκάνδηλα appellant Scylitzes in Michaele Calaphate pag. 557. Theophanes, & ex eo Anaſtaſius in Hiſt. Eccl. & Paulus Diac. lib. 18. Hiſt. Miſcellæ in Heraclio, Leo Grammaticus pag. 449. 481. idem Anaſtaſius in Leone III. PP. pag. 133. denique Codinus & Anonymus in Deſcrip. Ædis Sophianæ. Cum igitur tot lampadibus ac luminibus ubique illa colluceret, etiam ante Juſtinianum, earum ſumptibus non ſemel proviſum eſt ab Imperatoribus, ut colligitur ex Leg. 19. Cod. de Operib. Publ. Sed præ cæteris Baſilius Macedo, ἐνδείᾳ ἐλαίου ἤδη χρόνον ἀποσβεσθέντων τῶν λύχνων τοῦ ἱεροῦ, μεγίστου κτήματος ἐπιδόσει, ὃ προσαγορεύεται Μάντεα, τούτοις τὸ φῶς ἀδιάπτωτον προσεμηχανήσατο ἄσβεστον, verba ſunt Conſtantini Porphyrogenetæ in avi vita cap. 54. quibus conſona habet Cedrenus pag. 587. Totam denique hanc in Æde Sophiana collucentium ubique luminum ſeriem & multitudinem obſervat etiam Benjaminus Tudelenſis in Itinerario, his verbis: *In medio autem Templo Columnæ ſunt aureæ & argenteæ, candelabra maxima & laternæ, lampades, & alia ex auro & argento, plura quam dinumerare quiſpiam poſſit.*

Bema. XLIX. Exacta & confecta, ex Scriptoribus, Ædis Sophianæ fabricæ deſcriptione, partes illius interiores ſingulatim, eadem, qua priora, methodo nobis reſtant enucleandæ. In tres autem potiſſimum apud Græcos, ut & apud Latinos, Templum dividitur, Βῆμα ſcilicet, Ναὸν, & eam in qua Fideles conſiſtunt. Symeon Theſſal. de Templo: ὁ θεῖος ναὸς τοῖς τριμερέσι διαιρεῖται, τοῖς πρὸ τοῦ ναοῦ φημὶ, καὶ τῷ Ναῷ, καὶ τῷ Βήματι. Locum Templi ſanctiſſimum, & in quo ſacra myſteria peraguntur, τὸ ἱερώτατον χωρίον, ἢ τοῖς ἀπορρήτοις ἀφιερωμένον, uti appellatur ab Agathia lib. 5. varie iidem Græci vocant: interdum enim ἄδυτα, interdum ἱερατεῖον, aut θυσιαστήριον, ſed communi ac magis recepto apud illos vocabulo, Βῆμα nuncupant: totum nempe locum illum, qui cancellis a Nao diſparatur. Cumque in Bema ſolis Sacerdotibus jus eſſet introeundi, vel in eo ſedendi; inde qui ei inſerviebant, dicti οἱ ἀπὸ τοῦ Βήματος Gregorio Nazianzeno Orat. 19. & eorum ordo, τάξις τοῦ Βήματος, ab eodem appellatus, Orat. in Sanctum Baſilium, quod & de Diaconorum præcipuis intelligi debet, quos λειτουργοὺς ἐκκρίτους Dionyſius vocat, qui Epiſcopo aſtabant ſacra facienti. Atque ut a Græcis ἱερατεῖον, ita a Latinis *Presbyterium* Edit. Pariſ. pag. 560. dicitur, quod in eo ſoli conſiſtant Presbyteri. Eſt enim *Presbyterium* apud Sanctum Cyprianum Epiſt. 35. 46. & 49. & in Epiſtola Bonifacii PP. quæ habetur in Collectione Romana Holſtenii, Presbyterorum conſeſſus & conventus, qui συνέδριον τοῦ πρεσβυτερίου dicitur Baſilio Epiſt. 319. ad Innocent. De Presbyterio, ita Synodus Romana ſub Eugenio II. PP. cap. 33. *Sacerdotum, aliorumque Clericorum Eccleſiis ſervientium honores a Laicorum diſcrete apparere convenit. Quamobrem nulli Laicorum liceat in eo loco, ubi Sacerdotes reliquive Clerici conſiſtunt, quod Presbyterium nuncupatur, quando Miſſa celebratur, conſiſtere, ut libere ac honorifice poſſint ſacra officia exercere.* Prædictis hæc addit Synodus Romana ſub Leone IV. PP. cap. 33. *Nec inter ſacros Cancellos Ordinibus debitos, niſi permittente Epiſcopo, adtentent accedere* Sæculares. Ubi Presbyterium, ſacros Cancellos promiſcue appellari perſpicue patet. Iis conſimilia habent Anaſtaſius in ejuſdem Leonis vita pag. 177. & Gelaſius I. Papa Epiſt. 9. Atque hac notione *Presbyterium* paſſim uſurpant Anaſtaſius in vitis Pontificum, Ordo Romanus, Cæſarius Eyſterbach. & alii quos ſuo loco referemus. Sed & *Senatorium* videtur appellari in eodem Ordine Romano non ſemel, voce Latina, quæ idem quod πρεσβυτέριον ſonat: ubi *ad Senatorium* dicitur *deſcendere Pontifex, ut ſuſcipiat oblationes Principum*, vel *ut communicet eos qui in Senatorio ſunt.* Deſcendit nempe ab Altari, ubi ſacra peragit, in Presbyterium, ut Principum & Fidelium oblationes ſuſcipiat, vel *ut communicet* eos qui ſunt in Presbyterio, nempe Sacerdotes, Clericos, atque adeo populum ipſum, quod diſerte ibi dicitur. Nam licet ex Concilio Toletano IV. Canon. 18. *Sacerdos & Levita ante Altare communicent, in Choro Clerus, extra Chorum populus*, certum eſt hac in re varios fuiſſe Eccleſiarum ritus; quippe olim laicis & fœminis ad communicandum patuere Sancta Sanctorum, ut eſt in Concilio Turonenſi II. & lib. 7. Capit. Caroli Magni cap. 203. Sed ut verum fatear, neſcio an his locis, in Ordine Romano, *Senatorium* idem ſit omnino quod *Presbyterium*. Dubitandi cauſam movet, quod in eo *locus Principum* fuiſſe dicitur: *Pontifex autem ſuſtentatus hinc inde dextra lævaque a Primicerio Notariorum, deſcendit ad Senatorium, quod eſt locus Principum, ut ſuſcipiat oblationes eorum.* Et infra: *Pontifex deſcendit ad Senatorium, —— & ſuſcipit oblationes Principum per ordines eorum.* Siquidem enim *Senatorium* locus fuit, in quo conſiſtebant Principes, ſeu Magnates, dum ſacræ intererant Liturgiæ; idem ille forte fuerit cum Solea, de qua agemus, ſeu pavimento editiori ante Cancellos Bematis, ita appellatus, quod ibi *Senatores*, ſeu *Principes* conſiſterent. Nam obſervatum ſupra, ad ſacros Cancellos aſſignatam fuiſſe Imperatoribus in Eccleſia Sedem ab Ambroſio. *Senatores* autem appellatos Magnates, apud Scriptores Chriſtianos veteres, notum eſt. Proinde in Senatorio Pontifex non modo ſuſcipiebat oblationes Principum, ſed & populum ibidem communicabat. Idem Ordo Romanus: *Mox ut Pontifex cœperit communicare populum in Senatorio*, &c. Quo certe loco, nempe ante Altaris Cancellos, etiamnum in Ædibus ſacris Fideles Sacram Euchariſtiam accipiunt. Denique *Presbyterium* alibi uſurpat pro loco in quo Pag. 561.
Presbyteri conſiſtunt: *Presbyteri in Presbyterio omnes permanent inclinati.* Videat igitur Lector utram harum conjecturarum probet. Θρόνος autem hanc Ædis ſacræ partem appellarunt veteres, ab ipſo Altari, cui id nominis indiderunt, quod, ut ait Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus, θρόνος ſit, ἐν ᾧπερ ὁ παμβασιλεὺς Χριστὸς ἐπεκάθητο μετὰ τῶν αὐτοῦ Ἀποστόλων. Nam & Βῆμα pro Tribunali non ſemel uſurpari obſervarunt viri docti. Alii a gradibus, quibus ad illud aſcenditur, alii denique ab Altaris gradibus, quod editius fuiſſe infra oſtendemus, dictum cenſent. Nam & *Bema*, ut auctor eſt Auguſtinus contra Epiſt. Manetis cap. 8. & lib. 18. contra Fauſtum cap. 4. Manichæi diem feſtum vocarunt, quo Manes occiſus eſt, quod quinque gradibus inſtructo Tribunali, & pretioſis linteis adornato, illum celebrarent: quod quidem feſtum a Catharis ſui temporis *Maliſola* appellatum fuiſſe ſcribit Ekbertus Schonavienſis Serm. 5. contra Catharos. Cum igitur præcipua veneratione colenda haberetur ſacra hæc Ædis pars, in ea exornanda ſumptibus non pepercit Juſtinianus: totam enim argento obduxit. Anonymus: τὸ δὲ θυσιαστήριον ἐξ ἀργύρου λαμπροτάτου. τοίχους καὶ κίονας ἐμεγάλυνε, ἀργυρᾶ πάντα ποιήσας, σὺν τοῖς κιονίοις αὐτοῦ, πάντα ἀργυρᾶ χρυσώματα. Tantam autem argenti vim immiſit in totum Bema, ut ad libras

quadraginta millia impendiſſe tradat Procopius: ὁ γὰρ τοῦ ἱεροῦ τὰ μάλιστα χῶρος ἀβέβηλος, ἢ μόνοις ἱερεῦσι βατὸς, ὅπερ καλοῦσι Θυσιαστήριον, λιτρῶν ἀργύρου μυριάδας ἐπιφέρεται τέσσαρας.

Concha.

L. Bematis pars præcipua fuit Concha: ſed quid potiſſimum fuerit Concha, inter Eruditos omnino non conſtat. Salmaſius ad Plinium multus eſt in ea diſquirenda; qui etſi probabilia dixerit, rem tamen non adeo accurate explicuit, ut perſpicua ſit. Goarus in Euchologio Concham cum Ciborio perperam confundit, cum Ciborium in Concha fuerit, non ipſamet Concha. Verum non admodum arduum erit Concham reperire ei qui Templorum Græcanicorum figuram inſpexerit attentioribus oculis, quorum Ichnographias aliquot nobis exhibuit idem Goarus pag. 16. 17. 21. Ed. Ven. Videre eſt enim in ea parte, in qua ſtat, vel ſtatuitur Altare, receſſus aliquot in modum Hemicylindri, ſuperne, ut par eſt credere, in Conchæ ſpeciem clauſi. Dixi aliquot receſſus: quandoque enim unicus conſpicitur, interdum trinus, ut mox indicabimus. Eſt igitur Concha, τοῦ Θυσιαστηρίου pars: unde Germano Patr. CP. in Hiſt. Eccl. dicitur κόγχη τοῦ Θυσιαστηρίου, id eſt, Concha Bematis, ſeu partis illius Templi, in qua Sacra peraguntur. Concham Sophianæ Ædis eleganter ac graphice deſcripſit Procopius. Ab humo, inquit, extat ædificium, non recta productum linea, ſed laxa ſenſim obliquitate flexum, recedirque in medio, ac figura ſemiteteri, quam artis periti Semicylindrum vocant, ad perpendiculum ſurgit: in quartam vero Sphæræ partem deſinit operis hujuſce culmen. Sed præſtat Græce loquentem audire: οἰκοδομία τις ἐκ γῆς ἀνέχει, οὐκ ἐπ' εὐθείας πεποιημένη, ἀλλ' ἐκ τοῦ πλαγίου ὑποστέλλουσα κατὰ βραχὺ, καὶ κατὰ μέσον ὑποχωροῦσα, ἐπί τε κύκλου κατὰ ἥμισυ τὸ στρογγύλον ἰοῦσα, ὅπερ οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα σοφοὶ ἡμικύλινδρον ὀνομάζουσιν, ἐς ὕψος ἀπότομον ἐπανίσταται. ἡ δὲ τοῦ ἔργου τούτου ὑπερβολὴ ἐς σφαίρας τεταρτημόριον ἀποκέκριται. Deinde addit ut intra Conchæ receſſum pavimentum columnis prematur ſemicirculari forma diſpoſitis, ita ut ſibi invicem tamquam in Choro quodammodo adſurgant. Neque minori elegantia ac concinnitate Conchæ Sophianæ & ſtructuram & formam expreſſit Paulus Silentiarius 1. part. verſ. 221.

Τρισσοὶ μὲν ἀντολικοῦ ἀναπτύσσονται ἐπ' ἄκρης κύκλου
Ἡμιτόμου, ὕψι δὲ μετ' ὀρθίου αὐχένα τοίχων,
Σφαίρης τετρατόμοιο λέχος τὸ τέταρτον ἀνέσχον.

Edit. Pariſ. pag. 562.

Concha igitur Semicylindri, ſeu κύκλου ἡμιτόμου, ad perpendiculum effecti, formam referebat, quouſque ſuperne clauderetur in quartam Sphæræ partem, ἐς σφαίρας τεταρτημόριον, inquit Procopius. Quæ quidem Sphæræ pars quarta interius undique ſinuata, a Conchæ marinæ figura, quam effingebat, nomen eſt ſortita, ut auctor eſt Silentiarius verſ. 226.

Κόγχας ταῦτα κάρηνα σοφοὶ τεχνήμονι μύθῳ
Ἀνέρες ἐδιδάξαντο· τὸ δ' ἀτρεκὲς, εἴτ' ἀπὸ κόγχου
Εἰναλίης καλέουσι δαήμονες, εἴτ' ἀπὸ τέχνης
αὐτοί που δεδάασι.

Ita porro effecta erat Concha Sophiana, ut etſi unica ſuperne appareret, trinos tamen receſſus operiret, ac proinde triplicem Concham efficeret. Silentiarius part. 2. verſ. 272.

Ὡς ὁ μὲν βαθύκολπος ἀνίσταται ὄψι κόγχος
Τῇδέ τ' ἀντιάουσα μία, τρισσοῖσι δὲ κόλποις
Νέρθεν ἐπεμβεβαυῖα.

Et verſ. jam laudato:

Τρισσοὶ μὲν ἀντολικοῦ ἀναπτύσσονται ἐπ' ἄκρης τοίχων
Ἡμιτόμων, &c.

Ubi ſatis oſtendit inferne, ſeu ſub Conchæ volutatione, tres Conchas contineri, quæ unica Sphæræ quarta parte continentur, ac conteguntur. Trinos iſtos receſſus belle deſcripſit Paulinus Nat. 10.

Eſt etiam interiore ſinu majoris in aula
Inſita cella procul, quaſi filia culminis ejus,
Stellato ſpatioſa ſinu, trinoque receſſu
Diſpoſitis ſinuata locis.

Et Epiſt. 12. ad Severum: *Proſpectus vero Baſilicæ, non ut uſitatior mos eſt, ſed ad Domini mei Beati Felicis Baſilicam pertinet, memoriam ejus aſpiciens: tamen cum duabus læva dextraque Conchulis intra ſpatioſum ſui ambitum apſis ſinuata laxetur, una earum immolanti hoſtias jubilationis Antiſtiti patet, altera poſt Sacerdotem capaci ſinu receptat orantes.* Triplicem igitur receſſum habuit Concha ſub eadem concameratione, majorem & medium, in qua erat Sacra Menſa, & Sacerdotum ſedes, ſeu Synthronus: duos præterea alios minores, alterum ad dexteram, ſeu Septentrionem, quem Protheſim vocabant; alterum ad ſiniſtram, ſeu Meridiem, Diaconicum appellatum, uti mox oſtendemus. Quemadmodum autem, & quare triplex Concha effecta fuerit, ſic narrant poſtremi ævi Græculi. Tradunt quippe Architectos ſacrum Bema, ſeu potius τὸ ἅγιον Θυσιαστήριον, hoc eſt eam Bematis partem, in qua Altare ſtatui ſolet, ædificaturos, de lumine in illud immittendo invicem deliberaſſe ac primum quidem unicam Concham, quam μίαν μονοκάμαρον vocant, vel unius tenoris, per quam lux admitteretur, conficere ſtatuiſſe: præcepiſſe vero Imperatorem (ita enim Codinus) duplicem ædificari: verum reſtitiſſe Architectos, quod locus ille nullis exterioribus ſuffultus eſſet lapideis fulcimentis, ac proinde incumbenti oneri ferendo haud par eſſet. Cumque incerti quod agerent, verſarent animum, Imperatore præſertim non ſibi conſtante, diceteque interdum unicum arcum, interdum duos, μίαν ἁψῖδα, ἄλλοτε δὲ δύο, fieri debere; tandem Angelum, Imperatoris habitu Architectorum magiſtro apparuiſſe, præcepiſſeque, ut τρίφωτος μύαξ, ſeu triplex Concha fieret, & διὰ τριῶν φώτων, per triplicem Porticum (ita ſuperiorem Conchæ concamerationem appellare videntur Græculi) ſacrum Bema, vel ipſum Altare illuminaretur, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: atque ita triplicem Concham confectam eſſe. Quaſi vero antequam operi manum admoviſſent Architecti, totius Ædis non fuiſſet delineata forma ac figura: quod diſerte de Sophiana tradit Procopius, ubi de Anthemio Architecto: hunc enim condendæ Ædis figuram delineaſſe ac deſignaſſe ſcribit: τῶν γενησομένων προϋποδεικνύων ἰνδάλματα. Ita paſſim nugas ſuas imperitis venditant nugigeruli ac recentiores Græci. pag. 563.

Enimvero ab hac triplici Concha *Tricboram apſidem* dictam vult Salmaſius, apud Paulinum: *Reliquiis Apoſtolorum & Martyrum intra apſidem trichoram ſub Altari ſacratis.* Sic enim legendum contendit, pro *trichora ſub Altaria*, cui ſubſcribo lubens, cum unicum fuerit Altare in Apſide, ſeu Abſida, atque adeo in tota Æde ſacra, quod & infra ſatis indicat. Nam conſtat *trichora* dicta fuiſſe ea triclinia, quæ tribus cameris, Conchis, aut partibus conſtabant, cujuſmodi fuit illud, de quo Spartianus in vita Peſcennii: *Domus ejus hodie viſitur in campo Jovis, quæ appellatur Peſceanii, in qua ſimulachrum ejus in trichoro conſtituit.* Neque enim arridet ejuſdem Salmaſii conjectura, qui *trichorum*, faſtigium domus interpretatus eſt. Nam hoc loco *trichorum*, eſt triclinium iſtius domus, tribus, ut dixi, cameris conſtans, cujuſmodi ſunt in antiquis Monaſteriis Refectoria, quæ inde *trichora & trichoria* appellantur. Gloſſ. Saxon. Ælfrici: *Tricorum, vel Triclinium, Gereord-hus.* i. domus refectionis: qua notione *tricorium*, ſeu *trichorium*, uſurpat Ordericus Vitalis lib. 3. & 6. pag. 495. & 603. At Joannes de janua *trichorium*, *domum trium conviventium ſeſſione ordinatam* eſſe ait, quemadmodum ſolent Monachi in ſuis Refectoriis conſidere. Ugutioni vero dicitur *Tricharium, locus juxta ignem cauſa prandii, habens cameras, vel tres abſidas.* *Octachorum* occurrit in inſcriptione ad Fontem S. Theclæ, Mediolani a S. Ambroſio exarata, apud Gruter. 1666. 8. Ita porro Concha Sophiana effecta eſt, ut ultra Pilas, & qua parte parietes ad latera Bematis deſinunt, ſinuari incipiat in formam hemicylindri, ſeu ubi procurrere ceſſant Porticus in interiore Æde:

quod Paulinus de Templo S. Felicis agens, ſic deſcripſit: *Totum vero extra Concham Baſilicæ ſpatium, alto & lacunato culmine geminis utrinque Porticibus dilatatur*. Addit Procopius Conchæ Sophianæ imminere neſcio quam ſtructuram *μηνοειδῆ*, ſeu bicornis lunæ inſtar ſinuatam; quæ ſimul concinnitate admirationem, ſimul dubiæ compagis ſpecie timorem parit, ut quæ neque videatur pendere tuto, & quamvis firmiſſime nitatur, periculum tamen oſtentet ibi verſantibus: *ὕπερθεν τὸ μηνοειδές τι αὐτῷ ἄτοπον ταῖς προσοχαῖς τῆς οἰκοδομίας ἐπῆρται, τῇ μὲν δι' ἀρετὴν θαυμάσιον, τῷ δὲ σφαλερῷ τῆς συνθέσεως δοκοῦν τι φοβερὸν εἶναι ὅλως. δοκεῖ γάρ πη οὐκ ἐν βεβαίῳ ἐπηρεῖσθαι, ἀλλ' ἐπικινδύνως τοῖς ἐνθάδε οὖσι μετεωρίζεσθαι. καίτοι ἐξαιρέτως ἐν τῷ βεβαίῳ τῆς ἀσφαλείας ἕστηκεν*. Id etiam attigit Gyllius, ſcribens *extare Templi extremitates, ultra octo Pilas projectas, in Sphæra quartam partem recedentes, ex ſupera parte quiddam lunæ curvatæ in cornua ſimile præ ſe gerentes*. Denique ſupra hoc lunatum ædificium, adſurgit fornix alius excelſior uſque ad caput immenſi iſtius fornicis, cujus tergo incumbit mediæ Ædis vertex, uti habet Silentiarius verſ. 266. Intra Conchæ receſſum utrinque, ait idem Procopius, columnæ a pavimento aſſurgunt, non recto quidem ordine, ſed intus ſemicirculari forma diſpoſitæ, ita ut ſibi invicem tamquam in Choro aſſurgentes, lunato ædificio ſubſint: *τούτων δὲ δὴ ἐφ' ἑκάτερα κίονες ἐπ' ἐδάφους εἰσὶν, οὐδὲ αὐτοὶ κατ' εὐθὺ ἑστῶτες, ἀλλ' εἴσω κατὰ σχῆμα τὸ ἡμικύκλιον ὥσπερ ἐν χορῷ ἀλλήλοις ὑπεξιστάμενοι· καὶ αὐτῶν ὑπερθεν οἰκοδόμημα μηνοειδὲς ἀποκρέμαται*. Hanc Concharum partem columnis adornatam *τὸ κογχοειδὲς* videtur appellare Pachymeres lib. 1. cap. 19. Conchæ præterea appellatione non ſemel donant Scriptores Baptiſterium Lateranenſis Eccleſiæ, quam *Concham Paragonicam*, interdum *Porphyream*, *Conſtantini* vocat Joannes Hocſemius in Engelberto a Marca Epiſcopo Leod. cap. 35. *Concham Porphyreticam*, Magnum Chronicon Belgicum pag. 160. *In qua*, ait idem Hocſemius, *intravit Conſtantinus Paganus, & ibi lotus fuit*: de quo Conſtantini Baptiſterio agunt præterea Theophanes an. 18. Conſtantini, & Anaſtaſius in vit. PP. pag. 14. 23. 28. Ab ejuſmodi perinde ſtructuræ forma dictum fuit *Τρίκογχον*, Triclinium in Palatio Conſtantinopolitano, cujus mentio eſt in Chronico Alexandrino pag. 734. & apud Leonem Grammaticum p. 455. & 497. ut & aliud in eodem Palatio Triclinium, *Επτάκογχον* nuncupatum a ſeptem Conchis, quibus conſtabat, in quo habita legitur Collatio Catholicorum cum Severianis, Juſtiniano imperante, quæ habetur in Conciliorum Codice: quod videtur idem eſſe cum eo, quod *Hepta* nude dicitur apud Liberatum Diaconum cap. 9. Obſervandum denique *ἱερὸν κόγχον* appellari ab Evagrio ipſum Bema cancellis ſuis clauſum. Ait enim Sophianæ Ædis longitudinem a porta Templi Conchæ obverſa, ad ipſam Concham, *ἔνθα τὰ τῆς ἀναιμάκτου καλλιεργοῦνται θυσίας*, pedum eſſe 170 totius vero Templi longitudinem eſſe pedum 260. Unde confici videtur longitudinem Bematis fuiſſe pedum 70. reliquam fuiſſe in Nao & Pronao, vel, ſi mavis, Narthece.

Edit. Pariſ. pag. 564.

Abſida.

LI. Jam vero majorem Concham, quæ Græcis Scriptoribus nude *Κόγχη* dicitur, Latini inferioris ætatis paſſim *Abſidam* appellavere. Diſerte enim Paulinus Epiſt. 12. Abſidam cum Concha confundit. Nec abludit Valafridus Strabo lib. de Reb. Eccleſ. cap. 6. dum ait *Abſidam eſſe exedram ſeparatam a Templo, & Græce Cyclon vocari*: *κύκλον* enim, vel certe *κύκλιον*, appellatam eſſe Concham a Græcis, docemur ex Anonymo: *ὑποκάτω δὲ εἰστρώθησαν ἐν τῷ ἰλύματι (f. ἀλήματι) τῷ καλουμένῳ Κυκλίῳ, ὅπερ ἐστὶν ὑποκάτω βαθμίδων, τοῦτο Ἅγια ἁγίων προσηγόρευσε*. Neque alia appellatione quam *ἀψῖδος*, Concham Eccleſiæ Sanctæ Sophiæ Nicænæ donavit Gregorius Cæſarienſis Orat. in Nicænos Patres, ut Concham Novæ Eccleſiæ in Palatio a Baſilio Macedone excitatæ, Photius in illius deſcriptione, hiſce verbis: *ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου ἀνεγειρομένη ἀψὶς, τῇ μορφῇ τῆς Παρθένου περιγράφεται*. Ædium quippe ſacrarum Conchæ in fornicis, vel arcus, ſeu *ἀψῖδος* ſpeciem ſuperne effinguntur. Eſt enim *ἀψὶς*, in Gloſſ. Gr. Lat. *forſex*, *arcus*, *fornix*. Et apud Ælfricum in Gloſſ. Saxon. *Abſida*, dicitur eſſe *Sinevvealt cleofa*, id eſt, rotunda concameratio, vel Porticus. Hinc S. Hieronymus lib. 2. in Epiſt. ad Epheſios, dixit, *In ſummo Cæli fornice*, &, *ut ipſo verbo utar*, *apſide*. Verum ſi res ſtricte accipiatur, aliud fuit *Concha*, aliud *Abſida*. Nam *Abſida* proprie eſt ipſe ſemicirculus, *ἡμικύκλιος*, qui ab inferiori *θυσιαστηρίου* parte in altum aſſurgit, & in apſidem, ſeu arcum, aut ſemicirculum ſinuatur: Concha vero, ipſius Apſidis pars interior in Conchæ ſpeciem camerata, curvata, & ſinuata. Unde recte Paulinus Apſidem a Camera, interiori ſcilicet, diſtinguit: *Apſidem ſolo & parietibus marmoratam camera muſivo illuſa clarificat*. Et Caſſianus Collat. 24. cap. 6. *velut ſi quis apſidis cameram volens in ſublime concludere*. *Apſidem* porro & *abſidem* dici vulgo, idem annotat Paulinus. Siquando autem plura eſſent Altaria in Templo, aut Æde ſacra, unumquodque *abſidam* ſuam habebat. Leo Oſt. lib. 3. cap. 28. *unicuique Altari ſua abſida*. Præcipua vero, *Mediana* & *Major* eidem Scriptori dicitur eodem cap. ut & lib. 1. cap. 19. *In Baſilica*, *Abſida media*, *ad quam per octo gradus aſcenditur*. Ubi obſervandum partem iſtam Templi ſacratam editiorem eſſe, & ad eam per plures gradus perveniri: unde *Βῆματος* nomen illi inditum non inſulſe opinantur viri docti, quidquid alii reclament. Quæ quidem ſententia firmari præterea poteſt ex Evodio Uſalenſi lib. 2. de Mirac. Sancti Stephani cap. 1. *ipſaque etiam per ſe gradus abſidæ conſcendens*, *univerſis eminus conſpicienda aſtabat*. In confeſſo tamen eſſe debet, in pleriſque Scriptorum locis, in quibus Abſidarum fit mentio, id vocabuli pro toto Bemate, id eſt, ea Templi parte, ubi *τὰ ἅγια τῶν ἁγίων* peragebantur, uſurpari; quemadmodum *κόγχην* uſurpant Græci. Panegyricus Berengarii lib. 5. pag. 565.

Talibus aræ adenat geſtis apſida ſacratæ
Lumina terrarum.

Ita paſſim apud Gregorium Turon. lib. 2. de Mirac. S. Martini cap. 47. Anaſtaſium in vit. PP. pag. 13. 17. 32. 150. 160. 166. Edit. Reg. Walterium Aurelian. Epiſcop. in Capitul. cap. 4. S. Aithelmum de Laude virginit. apud Caniſium pag. 826. Petrum Diacon. lib. 4. Chr. Caſin. cap. 3. Petrum Damian. lib. 3. Epiſt. 8. Candidum Monach. apud Brovverum in Annal. Fuld. pag. 116. Auctorem Chronici Fontanell. cap. 14. 16. & aliquot alios. Sed ut plurimum *Abſidam* dici a Scriptoribus ipſam Concham, vel ipſam ſacram menſam, ſeu Altare conſtat: verbi gratia, cum in Abſidis repoſitas Sanctorum Reliquias ſcribunt, quas ſub Altaribus, & intra Altaria recondi ſolitas notum eſt, ut S. Auguſtinus Serm. 32. de diverſis cap. 3. Gregorius Turon. lib. 10. Hiſt. cap. 31. lib. 1. de Mirac. cap. 63. Anaſtaſius in Gregorio IV. PP. pag. 166. Paulinus Epiſt. 12. ad Severum, Evodius Uſalenſis lib. 1. de Mirac. S. Steph. cap. 3. Rodulfus Presbyter in vita Rabani Mauri N. 27. Auctor Chronici Fontanell. cap. 2. Andr. Silvius in Chr. Marcian. &c. Cum igitur Abſida nihil aliud ſit quam fornix, ſeu arcus; non mirum ſi in cæteris ædificiis, etiam prophanis, vocem hanc uſurpent Scriptores, ut Anaſtaſius in vitis Pontificum Rom. pag. 127. 129. 162. Leo Oſt. lib. 3. cap. 11. & Petrus Diac. de Viris Illuſtr. Caſin. cap. 18. Denique *Exedram* vocat Abſidam, ſeu Concham, Valafridus Strabo loco ſupra laudato: quia, ut auctor eſt Euſebius in Hiſt. Eccl. ædificia Templis adjuncta, & ab iis quodammodo ſeparata, *ἐξέδρας* appellabant. Ejuſmodi enim erant Conchæ, quæ etſi Ædium Sacrarum non modo pars, ſed etiam ſacratior, eſſent, extra ipſas tamen procurrebant, & ab iis quodammodo ſecludebantur: *Exedra*,

inquit, *eſt Abſida quædam ſeparata modicum a Templo, vel Palatio, & dicta inde, quod extra hæreat*: quaſi vocis iſtius Etymon a Græcis non eſſet arceſſendum. Per *Exedram* igitur, *Abſida*, ſeu *Concha*, intelligi videtur apud Sanctum Auguſtinum in Geſtis cum Emerito Donatiſtarum Epiſcopo: *Cum Deuterius Epiſcopus Metropolitanus Cæſarienſis una cum —— Epiſcopis in Exedram proceſſiſſet, —— ſcilicet Eccleſiæ majoris Cæſariæ*, &c.

Feneſtræ conchæ. LII. Sed nondum plane ſum aſſecutus, cur Iſidorus lib. 5. Orig. cap. 8. *Abſidam* dictam ſcribat, *eo quod lumine recepto per arcum reſplendeat*: a quo hauſit quæ habet in eamdem ſententiam idem Valafridus Strabo: *Abſida*, inquit, *Græce*, *Latine lucida dicitur, quia lumen acceptum per arcum intromittit*. Neque enim commune aliquid habet *Abſida* cum lumine: niſi forte eam Conchæ partem ſuperiorem, per quam lux intromittitur, Abſidam dictam proprio vocabulo cenſuerint, qua ipſa ſcilicet Conchæ Apſis circinatur, & in Conchæ ſpeciem interius ſinuatur & effingitur. Obſervat enim Silentiarius ſuperiorem Conchæ partem in dorſa diſpertitam, quinqueſariam ſeparata ac diviſa lucis receptacula, levioribus vitris operta, continere. Ita ille part. 1. verſ. 274. ubi de Concha:

—— ἄξονι τμηγεῖσα δὲ νώτων
Πένταχα μορφωθέντα δοχήϊα φωτὸς ἀνοίγει,
Λεπταλέοις ὑάλοισι κεκασμένα, τῶν διὰ μέσσων
Φαιδρὸν ἀναπτάμενον φαεσφόρος ἔρχεται ἠώς.

Edit. Pariſ. pag. 366. De feneſtris Abſidarum agit Anaſtaſius in Leone III. PP. *Simul & feneſtras de Abſida ex vitro diverſis coloribus concluſit, atque decoravit*. Et Paulinus Nat. 9.

—— *Et aperta per arcus*
Lucida frons bifores perfunderet intima largo
Lumine, conſpicui ad faciem converſa ſepulchri,
Quo tegitur poſito ſopitus corpore Martyr.

Menſa ſancta. LIII. In media ac majori Concha erat ἁγία τράπεζα, ſeu ſancta Menſa. Epiphanius Hagiopolita de Locis SS πρὸς ἀνατολὴν δὲ τῆς κόγχης εἰς ἀπὸ ἀφορίσματος ὀλίγου ἐστὶ κόγχο, καὶ ἵσταται τράπεζα, ἔνθα λειτουργεῖ ὁ Πατριάρχης. Sic autem appellabant Græci Altare præcipuum, ſuper quo τὰ ἅγια fiebant, ſeu Chriſti Corpus conficiebatur: Latini *Sanctam Menſam* vocant. Nicolaus I. Papa Epiſt. 2. *Altare Sanctum in quo Deo Omnipotenti Sacrificiorum vota perſolvimus, lapis eſt naturaliter communis, —— quia vero ſacratum eſt Dei adjutorio, & benedictionem ſuſcepit, Menſa Sancta efficitur*. Amalarius Fortunatus lib. 3. de Eccleſ. Offic. cap. 21. ita dictam cenſet, *quod ſit Menſa Domini, in qua convivabatur cum Diſcipulis*. Cui ſuccinit Germanus Patr. CP. ἡ ἁγία τράπεζά ἐστιν ἀντὶ τῆς τραπέζης τοῦ Χριστοῦ, σὺν τοῖς μύσταις. Ait præterea Sacram Menſam ſepulchrum Chriſti repræſentare: ἡ ἁγία τράπεζά ἐστιν ἀντὶ τοῦ τόπου τῆς ταφῆς, ἐν ᾗ ἐτέθη ὁ Χριστὸς, ἐν ᾗ πρόκειται ὁ ἀληθινὸς καὶ οὐράνιος ἄρτος, ἡ μυστικὴ καὶ ἀναίμακτος θυσία. Et certe Menſam veteribus dici ſepulchrum, vel quod poſteriores *Tumbam* appellavere, docet Vetus Inſcriptio, quæ extat Mediolani in Monaſterio S. Ambroſii: MM. MINICIÆ. RUFINÆ. QUÆ. VIXIT. ANNIS. XXII. MENSE. UNO. DIEBUS. XXIV. MINICIA. DOMICIA. SORORI. POSUIT. MENSAM. CONTRA. VOTUM. Alia Brixiæ, ad S. Fauſtinum: ATTIO. PROCULO. LECTORI. FILIO. DULCISSIMO. QUI. VIXIT. ANN. XVIII. M. VIII. FARIA SECUNDA. CONTRA. VOTUM. MENSAM. POSUIT. B. M. Denique *Menſæ* nomine priſcis Chriſtianis videtur nuncupatus locus, in quo Sancti Martyres quodammodo immolabantur, dum vitam pro Chriſto effundebant, quemadmodum Chriſtus ipſe in Sacra Menſa a Sacerdotibus, in Sacroſanctis Miſſarum Liturgiis, quotidie immolatur. Qua quidem ſignificatione, Carthagine *Menſa Cypriani* appellabatur locus, ubi *Martyrium conſummavit* Sanctus Cyprianus, & ubi poſtmodum in memoriam Menſa erecta eſt, *non*, inquit S. Auguſtinus Serm. 113. de diverſis, cap. 2. *quia ibi eſt unquam Cyprianus epulatus, ſed quia ibi eſt immolatus*. Extant ſermones aliquot ejuſdem Auguſtini ad hanc Menſam habiti, cujus idem præterea meminit Enarrat. in Pſalm. 38. & 80. & Serm. 237. de Tempore. Narrat Sozomenus lib. 9. cap. 1. & ex eo Nicephorus Call. lib. 14. cap. 2. Pulcheriam Auguſtam, Theodoſii Junioris ſororem, Sacram Menſam Majori Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, ſeu Ædi Sophianæ Conſtantianæ, auro & lapidibus pretioſis inſignem & divitem obtuliſſe, & Inſcriptionem in rei memoriam poſuiſſe: ἐκ χρυσοῦ καὶ λίθων τιμίων θαυμάσιόν τι χρῆμα θεαμάτων κάλλιστον, ὑπὲρ τῆς ἰδίας παρθενίας, καὶ τῆς τοῦ ἀδελφοῦ ἡγεμονίας, ἱερὰν ἀνέθετο τράπεζαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ΚΠ. καὶ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς τραπέζης, ὡς ἂν πᾶσιν ἔκδηλα ᾖ, τάδε ἐπέγραψεν. Neque minori magnificentia, aut parciori ſumptu, ſacram aliam Menſam in nova Æde Sophiana erexit Juſtinianus, ut quæ tota auro & lapidum pretioſorum fulgore coruſcabat: Silentiarius part. 2. verſ. 337.

—— ἀφνειοῦ δὲ λίθων ποικίλλεται αἴγλῃ. pag. 367.

Sed & mirabili & inuſitato opere, & inaudita hactenus materia confecta erat. Conſtabat enim, ſi Scriptoribus Græcis fides, auro, argento, cryſtallo, cæteriſque metallis pretioſioribus; præterea margaritis, & omnis generis lapillis comminutis, ſimulque permiſtis, conflatis & liquefactis. Codinus: τήν τε ἁγίαν τράπεζαν, προσκαλεσάμενος τεχνίτας, ἐβουλεύσαντο βαλεῖν χρυσὸν καὶ ἀργυρὸν, λίθους τε τιμίους ἐκ πάντων, μαργαρίτας, χαλκοῦ, σίδηρον, μόλυβδον, ὕελον, καὶ πᾶσαν ὕλην τετριμμένην, καὶ καταμίξαντες ἀμφότερα, καὶ χωνεύσαντες, ἐχύσαν τὸ ἀβάκιον. Eadem iiſdem pene verbis habet Anonymus, hæcque ſubdit: τίς γὰρ δυνήσεται τὸ εἶδος τῆς ἁγίας τραπέζης, ἢ οὐκ ἐκπλαγείη; ἢ τίς δυνήσεται κατανοῆσαι ταύτην, διὰ τὸ πολλαῖς χροιαῖς καὶ ὑελότησιν ἐναλλάσσειν, εἰς τὸ ταύτης εἶδος ὁρῶντας, ποτὲ μὲν χρυσίζον, ἀλλαχοῦ δὲ τοῦτο ἀργυρίζον, εἰς ἄλλο δὲ μέρος σαπφειρίζον ἐξαστράπτον, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν ἀποστέλλον οβʹ χροιὰς κατὰ τὰς φύσεις τῶν λίθων, καὶ μαργαριτῶν, καὶ πάντων τῶν μετάλλων. Nec diſſentit Nicetas in Murtzuphlo cap. 3. qui de Sacræ Menſæ Juſtinianeæ materia hæc ſcribit: ἡ μὲν δυσμοῖς τράπεζα, τὸ ἐκ πασῶν τιμίων ὑλῶν σύνθεμα συμπεπηγμένων πυρὶ καὶ περιχωρησασῶν ἀλλήλαις εἰς ἑνὸς ποικιλόχροου κάλλους ὑπερβολὴν ἐξαισίου τῷ ὄντι, καὶ ἀξιαγάστου παρ' ἔθνεσιν ἅπασι, &c. Præ cæteris vero Sacram hanc Menſam graphice deſcripſit Cedrenus, & inſcriptionem, quam in orbe poſuit Juſtinianus, exhibuit, τότε ποιεῖ καὶ τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν, ἔργον ἀμίμητον. ἀπό τε γὰρ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ λίθου παντοίου, καὶ ξύλου, καὶ μετάλλου, καὶ εἴδους ἄλλου, ὅσα τε γῆ φέρει, καὶ θάλασσα, καὶ πᾶς ὁ κόσμος, ἐκ πάντων συνάξας τὰ μὲν κρείττονα καὶ τιμιώτερα πλεῖστα, τὰ δὲ ἐλάττω ἐνδεέστερα, τὰ τηκτὰ τήξας, τὰ ξηρὰ ἐπιβαλὼν, καὶ οὕτως εἰς τύπον ἐπιχέας, ἀνεπλήρωσεν αὐτὴν, ὅθεν καὶ ποικίλη φαινομένη, θάμβος παρέχει τοῖς εἰς αὐτὴν ἀτενίζουσιν, ἐπιγράψας γύρωθεν ταῦτα. ΤΑ. ΣΑ. ΕΚ. ΤΩΝ. ΣΩΝ. ΠΡΟΣΦΕΡΟΜΕΝ. ΟΙ. ΔΟΥΛΟΙ. ΣΟΥ. ΧΡΙΣΤΕ. ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ. ΚΑΙ. ΘΕΟΔΩΡΑ. Α. ΕΥΜΕΝΩΣ. ΠΡΟΣΔΕΞΑΙ. ΥΙΕ. ΚΑΙ. ΛΟΓΕ. ΤΟΥ. ΘΕΟΥ. Ο. ΣΑΡΚΩΘΕΙΣ. ΚΑΙ ΣΤΑΥΡΩΘΕΙΣ ΥΠΕΡ. ΗΜΩΝ. ΚΑΙ. ΗΜΑΣ. ΕΝ. ΤΗ. ΟΡΤΟΔΟΞΩ. ΠΙΣΤΕΙ. ΣΟΥ. ΔΙΑΤΗΡΗΣΟΝ. ΚΑΙ. ΤΗΝ. ΠΟΛΙΤΕΙΑΝ. ΗΝ. ΗΜΙΝ. ΕΠΙΣΤΕΥΣΑΣ. ΕΙΣ. ΤΗΝ. ΙΔΙΑΝ. ΣΟΥ. ΔΟΞΑΝ. ΑΥΞΗΣΟΝ. ΚΑΙ ΦΥΛΑΞΟΝ ΠΡΕΣΒΕΙΑΙΣ. ΤΗΣ. ΑΓΙΑΣ. ΘΕΟΤΟΚΟΥ. ΚΑΙ. ΑΕΙΠΑΡΘΕΝΟΥ ΜΑΡΙΑΣ. Denique Sacræ Sophianæ Menſæ materiam Electrinam quodammodo fuiſſe docent Gloſſaria MSS. quæ aſſervantur in Bibliotheca Regia, Codd. 930. 1688. & 2062. ἤλεκτρον, χάλκωμα καθαρὸν, ἢ ἀλλότυπον χρυσίον μεμιγμένον ὑέλῳ καὶ λίθοις, οἷον ἦν κατεσκευασμένη ἡ τῆς Ἁγίας Σοφίας τράπεζα. Neque Sacra dumtaxat Ædis Sophianæ Menſa ex liquatis vel contuſis pretioſis ejuſmodi materiis conſtitit, ſed etiam ea, quam in Nova a ſe condita in Palatio Eccleſia ſtatuit Baſilius Macedo, ut auctor eſt in illius vita Conſtantinus Porphyrogenneta cap. 33. καὶ αὐταὶ αἱ ἱεραὶ τράπεζαι ἐξ ἀργύρου πάντα περικεχυμένον ἔχουσαι τὸν χρυσόν. καὶ λίθους

λίθοις τιμίοις ἐκ μαργαριτῶν ὁμονοουμένοις πολυτελῶν τὴν σύμπηξιν ἐξ ἀντάσεως ἔχουσαν. Et Photius in deſcriptione ejuſdem Templi, Menſam illius Sacram, ſeu θείαν τράπεζαν, χρυσὸν τι θαυμασιώτερον σωίθημα vocat. Sed Sacra hæc Menſa primum a Juſtiniano confecta caſu Trullæ, qui anno 32. ejuſdem Juſtiniani accidit, contrita & comminuta eſt, ut Cedrenus, Zonaras, & alii tradunt. Unde conjicere eſt aliam ejuſdem materiæ & operis confectam ab ipſo Juſtiniano, qui eamdem, quam in priori, Inſcriptionem poſuit, ſiquidem in ſecunda ſacræ Menſæ inſcriptione Theodoræ mentio facta ſit, quæ ante caſum Trullæ obierat. Menſam hanc poſtmodum direptam, & in partes confractam a Francis, qui Conſtantinopolim expugnarunt anno 1204. tradit Nicetas loco citato: ἡ μὲν ἱερὰ τράπεζα —— κατημαχλίσθη καὶ διεμερίσθη τοῖς σκυλεύταις,

Edit. Pariſ. pag. 568. ὥσπερ καὶ πλοῦτος ἅπας ὁ ἱερὸς ὁ τοσοῦτος τὸ πλῆθος, καὶ τὴν ἀγλαΐαν ἀπειρέστος.

Gradus Sacræ Menſæ. LIV. Sacra porro Menſa Sophiana altius educta erat, & ad eam gradibus aliquot perveniebatur. Codinus ex Bibl. Regia: ἐποίησεν Ἰουστινιανὸς ὁλόχρυσον, καὶ τὴν σωλέαν ἐν κύκλῳ, ἵνα ἵστανται οἱ ἱερεῖς εἰς τὸ ἀσπάζεσθαι τὴν ἱερὰν τράπεζαν. Ubi Goarus obſervant σωλέας, Græcis hodiernis gradus appellari. Hinc Symeon de Templo: καὶ ἐπηρμένον δὲ καὶ λαμπρότατον (θυσιαστήριον) ὡς θρόνος Θεοῦ.

Columnæ Sacræ Menſæ. LV. Neque gradibus dumtaxat excelſior erat Sacra Menſa Juſtinianea, ſed & aureis columnis innixa & ſuſtentata, fundamento perinde aureo incumbebat. Silentiarius part. 2. verſ. 335.

> Κίοσι δὲ χρυσέοις ἱερῆς πάγχρυσα τραπέζης
> Νῶτα κατηρείσαντο, καὶ χρυσέων τε θεμείλων
> Ἕστατι, ἀφνειοῖς τε λίθων ποικίλλεται αἴγλῃ.

Anonymus: ὑποκάτωθεν δὲ ταύτης ἔστησε κίονας, καὶ αὐτὴν ὁλοχρύσοις μετὰ λίθων πολυτελῶν. Has Altarium Columnas ut plurimum amplexari ſolebant, qui confugiebant in Ædes Sacra, veluti ad aſylum. Theophanes de Papa Vigilio, pag. 191. ὁ δὲ φοβηθεὶς τὴν ὀργὴν τοῦ Βασιλέως, τῷ θυσιαστηρίῳ Σεργίου τοῦ Μάρτυρος μετὰ τοῦ Ὁρμίσδου προσέφυγεν, κρατήσας ἐλκόμενος, κατέσχεν τοὺς βαστάζοντας τὸ θυσιαστήριον κίονας, καὶ τούτους κατέστρεψε, βαρὺς ὢν, καὶ μέγας τῷ σώματι. Vigilius ipſe in Epiſt. encyclica: *Cum a fundo ejus Altare tracti pedibus traheremur, columnas tenuimus, & ſuper nos etiam ipſa Menſa ceciderat, niſi Clericorum noſtrorum fuiſſet manibus ſuſtentata.* Epiſtola Clericorum Italiæ Tom. 5. Concil. de eodem Vigilio: *Quo viſo, Sanctus Papa columnas Altaris complexus eſt.* Theophanes pag. 318. ἄρας τὸν Τιβέριον κρατοῦντα τῇ μιᾷ χειρὶ τὸ κιονάκιον τῆς ἁγίας τραπέζης τοῦ θυσιαστηρίου τῆς ἁγίας Θεομήτορος. Et Gregoras: οἱ δὲ ἐγκαλίζοντο τὴν τε θείαν τράπεζαν, καὶ τὸν ὑπὸ ταύτην κιονίσκον. Ubi unica columna Altare interdum ſuſtentatum videtur indicare Gregoras: neque abs re, cum obſervare liceat, ex Euchologio potiſſimum, apud Græcos Altaria, ut plurimum lapidea, quandoque quatuor in angulis, columnis, ſæpe etiam unica ac media innixa, ita ut omnia ſub iis aperta omnibus ſint, atque obvia: aliquando ſolida baſi, vel lapidea, vel lateritia, vel cæmentitia ſuffulta. Vide Aimoinum lib. 2. Hiſtor. Franc. cap. 32. & Anaſtaſium in Leone III. pag. 126.

Mare. LVI. Addit denique Anonymus, ut & Codinus, Sacræ Menſæ Sophianæ *Mare* lapillis & multo auro fuiſſe exornatum: τήν τε θάλασσαν τῆς ἁγίας τραπέζης ἐξ ἀτιμήτων λίθων ποιήσας, καὶ κατεχρύσωσεν αὐτήν. Meminit etiam iſtius Sacræ Menſæ loci Euchologium Gr. pag. 499. ubi de Officio Magni & Angelici habitus: ἀφ᾽ ἑσπέρας τεθέντα τὰ ἱμάτια τοῦ μέλλοντος λαβεῖν τὸ ἅγιον σχῆμα, ἐν τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ, καὶ ἀποτιθέντα ἐν τῷ θαλασσιδίῳ τῆς ἁγίας τραπέζης. Ubi Goarus θάλασσαν, & θαλασσίδιον, *cavum Menſæ receſſum* intepretatur, appoſiteque ita dictum obſervat ad inſtar θαλάσσης, ſeu aquarum receptaculi, quod circa Altaria ad abluendas victimas apud Judæos extrui ſolebat, ut eſt 3. Reg. cap. 18. & 2. Paralip. cap. 4. verſ. 6. de quo Villalpandus Tom. 2. part. 2. cap. 34. Paulinus Nat. 9.

> *Numque tenes etiam magna Salomonis in Æde*
> *Quam fuerit decori ſiccum Mare: quod ſapiens Rex*
> *Ære fudit ſolido, & tauris ſuſpendit ahenis.*

Videtur autem pars illa Sacræ Menſæ θεμείλων vocabulo deſignari a Silentiario, ſeu fundamentorum, quæ aurea perinde fuiſſe ſcribit:

> —— κατὰ χρυσέων τε θεμείλων
> Ἕστατι.

Ciborium. Pag. 569. LVII. Sacræ Menſæ imminebat *Ciborium*: ita autem appellabant umbraculum quoddam altius eductum, quo univerſa Menſa Sacra tegebatur. De nominis ratione non omnino conſtat. Notum eſt ex Athenæo & Heſychio, κιβώριον eſſe apud Ægyptios genus poculi. Porphyrio ad illud Horatii lib. 2. Od. 7.

> *Oblivioſo levia Maſſico ciboria exple,*

Ciborium ait eſſe *poculi genus, in modum foliorum colocaſiorum factum.* Ex quibus videtur Ciborium ita appellatum fuiſſe, quod ſuperne clauderetur in modum ejuſmodi poculorum, quorum opercula in formam acutiorem deſinunt; nam ea fuit Ciboriorum forma. Alii a κίβος, vel κιβωτὸς deducunt, quæ voces Græcis arcam ſonant: & ita Germanus Ciborium non ſemel vocat. At cæteri κιβώριον voce ut plurimum utuntur: Chronicon Alexandr. pag. 892. τὰ κιβώρια καὶ ἄλλα ἀναγλυφα ἀφείλοντο. Κιβώριον habet etiam Theophanes an. 32. Juſtiniani. Quatuor potiſſimum columnis, quæ ad Sacræ Menſæ, uti vocant, cornua exurgebant a pavimento, totum Ciborii opus inſiſtebat: ita ut, inquit Germanus Patriarcha CP. quod intra eum ambitum includitur ſacrum ſpatium, & Ciborio deſuper veluti Cælo operitur & contegitur, illud ſit, de quo Propheta dixit, *operatus eſt ſalutem in medio terræ Deus*: αἱ ἅγιαι τέτταρες ὡς ὀρθοὶ μὲν τὸ ἐπάνωθεν τῆς ἁγίας τραπέζης ὄρθιοι ἀναστήκουσιν, ὡς δῆλον δὲ γῆν ὀχλάζονται τὸ ὑπὸ τεσσάρων κιόνων τὸ εἰρημένον κιβωρίου συγκλειόμενον, ὃ περιγραφόμενον ἱερὸν ἔδαφος, ἐν ᾧ πληροῦται ἐξ ὁ Προφητικὸς λόγος, ὁ λέγων, Εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς ὁ Θεός. Pulcbre autem & eleganter deſcribitur Ciborium Sophianum a Silentiario part. 2. verſ. 303.

> Χρυσείης δ᾽ ἐφύπερθε πανυψήλοιο τραπέζης
> Ἄσπετος ἀμβαίνει ὄρθιος εἰς ἠέρα πύργος ἀνέσσω
> Τετραπόροις ἁψῖσιν ἐπ᾽ ἀργυρέοισι βεβηκώς.
> Κίοσι δ᾽ ἀργυρέοισιν ἀείρεται, ὧν ἐπὶ κόρσαις
> Ἀργυρέους ἵδρυσε πόδας τετράζυγας ἁψίς.

Quatuor igitur columnis, iiſque argenteis & ingentibus, quibus ex eodem metallo quatuor innitebantur arcus, totum incumbebat Ciborii opus. Arcuum autem Ciborii non ſemel meminit Anaſtaſius. In Leone III. *Fecit & in circuitu Altaris ubi ſupra, alia vela alba holoſerica roſata, quæ pendent in arcu de Ciborio numero quatuor.* De columnis vero Ciborii argenteis egit Anonymus: ἔστησε δὲ κίονας ἀμεγέθεις, αὐτὰς ἀργυροχρύσους, καὶ τὸ κιβώριον καὶ τοὺς κρίνους. Anaſtaſius in S. Gregorio I. PP. *Hic fecit B. Petro Apoſtolo Ciborium cum columnis ſuis quatuor ex argento puro.* Idem in Leone III. *Fecit in Baſilica B. Pauli Apoſtoli Ciborium cum columnis ſuis miræ magnitudinis & pulchritudinis decoratum ex argento puriſſimo, &c.* Idem: *Fecit in Baſilica B. Petri Apoſtoli ſuper Altare majus Ciborium cum columnis ſuis quatuor ex argento puriſſimo deaurato, cum diverſis Hiſtoriis miræ magnitudinis mirifice decoratum, quod penſat lib. 2704.* Ciborium ipſum, quod ἀργυρόγλυπτον fuiſſe perinde prodit idem Anonymus, cujuſmodi paſſim deſcribuntur Ciboria apud eumdem Anaſtaſium, in immenſum, veluti turris, attollebatur, quæ ſenſim in acutum verticem deſinebat, pini fere adinſtar, niſi quod in ima ſui parte octilatera, ſeu in octo latera diviſa erat, quæ ſurſum ſeſe efferentia, trigoni ſupera parte longioris, ſingula ſpeciem efficiebant. Sed præſtat ipſum audire Silentiarium:

> Τψόθι δ᾽ ἁψίδων ἀνατείνεται οἷά τε κῶνο
> Εἴκελον, ἀλλ᾽ οὐ πάμπαν ὁμοίιον· οὐ γὰρ ἑλίσσει
> Νειόθεν ἀντύγα κυκλοτερῆ περιδρόμου ἔρκος,
> Ἀλλά τις ὀκτάπλευρος, ἐφυβάσεις, ἐκ δὲ πλατείης

Γύρωσε τέμνων κατὰ βαιὸν ἐς ὀξὺ κόρυμβον ἀείρων.
Ὠτοῖς δ' ἀργυρέοις τανύει πλευράς, ἁρμονίῃ δὲ
Ζωγνυμένοις δολιχὸν ῥάχιν ἵστατο, αἱ δ' ἐπὶ τερχνώσεις
Εἰς ὁμὸν μὲν χώρου πόρον ὀκταζύγοις εἷμα
Εἰς ἓν ἀγειρόμεναι χωροῦσι σημήϊον ἄκρον.

Ita autem Sacræ Menſæ imminebat Ciborium, ut totam illam, veluti Cælum, contegeret, inquit Germanus Patr. CP. καὶ εἰς οὐρανὸν μὲν τὸ ἐπάνωθεν τοῦ ἁγίου τραπέζου ὀρόφου ἀπαρτίζειν. Photius in Deſcript. Novæ Eccleſiæ: ὁ αὐτὸς ὁ κωνοειδής, καὶ τῇ θείᾳ τραπέζῃ ἐπικείμενος ἀπὸ τῶν ὑπερειδουσῶν κιόνων, ἐξ ὑπορόφου ὄροφος. Neque aliter deſcribitur Ciborium a Paulino lib. 2. Epigr. 2.

Divinum veneranda tegunt Altaria fœdus,
Compoſitiſque Sacra cum Cruce Martyribus.

Ubi alludit ad Arcam Teſtamenti, cujus adinſtar Ciborium adinvenere Chriſtiani, ut quemadmodum divinas Tabulas, & veteris Legis fœdera includebat & operiebat Arca, ita novæ Legis Sacramenta ac myſteria illud contegeret & includeret: quod & obſervatur a Germano Patr. CP. ubi de Ciborio: ἔτι δὲ καὶ κατὰ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου, ἐν ᾗ λέγεται, Ἅγια ἁγίων, καὶ ἁγίασμα αὐτοῦ, ἐν ᾗ προσέταξεν ὁ Θεὸς γενέσθαι δύο χερουβὶμ ἑκατέρωθεν τορευτά. Atque inde Ciboria ſupra Altaria poſita legimus: Anaſtaſius in S. Symmacho PP. *Ubi & ſuper Altare Ciborium argenteum fecit, penſant. libr* 120. In Leone III. pag. 132. *Fecit —— ſuper Altare majus Ciborium ex argento puriſſimo, penſ. lib.* 212. Infra: *Ubi & obtulit Ciborium ſuper Altare cum columnis ſuis.* Ibidem: *Ciborium vero quod exinde abſtulit, poſuit ſuper Altare.* Chronicon S. Trudonis lib. 1. *Altare —— auro argentoque imaginatum, cum Ciborio deſuper.* Leo Oſt. lib. 1. cap. 20. *Super Altare autem S. Benedicti argenteum Ciborium poſuit, illudque auro & ſmaltis ſimul exornans.* Denique Flodoardus lib. 4. Hiſt. Rem. cap. 19. *Ciborium quoque ſuper Altare S. Mariæ argento aggreſſus eſt operire.* Cum igitur Ciborium, totum Altare operiret, eique quodammodo immineret, ideo καλύπτρας vocabulo donatur Sophianum a Silentiario part. 2. verſ. 344. Ubi de velis agit, quæ ad quatuor Ciborii latera appendebantur:

Τέτρασι δ' ἀργυρέοις ἐπὶ πλευρῇσι καλύπτρας
Ὀρθώτον κρεμάσαντες, &c.

Certe a Theodoro Studita, Ciborium Ædis Sancti Joannis Bapt. carmine, quod τῷ Κιβωρίῳ τοῦ ἁγίου Προδρόμου conſcripſit, καλύπτρας nomine indigitatur:

Θείας τραπέζης συγκαλύπτραν μὲν βλέπων,
Χερουβικὴν νόμιζε ταξιαρχίαν
Χριστὸν γὰρ ἴσθι μυσταγωγεῖσθαι τόν,
Τὸν τῶν ἄνω τε δεσπότην, καὶ τῶν κάτω.

Neque aliis ferme verbis Ciborium deſignavit Symeon Theſſal. lib. de Templo, illud vocans τὴν ὑπεράνω τοῦ Θείου σκηνήν, ὅθεν τὸ τῶν ἀγγέλων δῆμος, καὶ τῶν ἁγίων ἡ κατάπαυσις. Ex quibus tandem docemur, cur Ciborium *Tegimen* & *Umbraculum* appelletur in Ordine Romano, ubi in illius conſecratione divinæ inſtar Arcæ, ſi non effictum, certe inventum & adumbratum perinde Ciborium, diſertis verbis innuitur. Sic autem illa concipitur: *Omnipotens ſempiterne Deus, qui fideli famulo tuo Moyſi præcepiſti, ut duos Cherubim ſuper Arcam Teſtamenti collocaret, quam extenſis ad alterutrum alis protegerent, verſis vultibus in Propitiatorium. Quæſumus ineffabiliter clementiam tuam, ut quo* TEGIMEN *venerandi Altaris tui, in quo ipſe unigenitus*
Edit. Pariſ. pag. 571.
Filius tuus Dominus noſter Jeſus Chriſtus, qui eſt propitiatio pro peccatis noſtris, fidelium manibus jugiter immolatur, & ſub quo Sanctorum tuorum corpora, quæ veraciter fuerunt Arca Teſtamenti tui, receptacula ſcilicet Spiritus Sancti, per eumdem Conſubſtantialem tibi Filium, qui factus eſt nobis a te ſanctificatio & redemptio in virtute ejuſdem Spiritus veritatis, univerſa antiqui hoſtis falſitate cum ſatellitibus ſuis depulſa, cum ipſis ornamentis ad ipſum UMBRACULUM *pertinentibus, vel ab illo dependentibus, aut eidem ſuppoſitis, tua ſancta benedictione perfundere, & conſecrare, atque ad cuſtodiam pignorum Sanctorum, ac roboranda ſive multiplicanda vota fidelium tuorum diutino tempore conſervare digneris, annuente eodem Domino Jeſu Chriſto*, &c. Præfatio autem ad Conſecrationem, *Præfatio Ciborii, id eſt, Umbraculi Altaris*, inſcribitur. Ex hac igitur oratione ad Conſecrationem Ciborii, patet non modo Altare, ſed & Sanctorum corpora illud operuiſſe, quia recondita erant ſub ipſo Altari. Atque inde fortaſſe accidit, ut Ædiculas, vel Tabernacula, in quibus ea recondi ſolent, quando non reconduntur ſub Altari, Ciboria plerumque appellent Scriptores. Anaſtaſius in Honorio PP. *Ornavit autem ſepulcbrum ejus* (S. Agnetis) *ex argento, —— poſuit & deſuper Ciborium æreum deauratum miræ magnitudinis.* Hugo Flaviniacenſis in Chr. Virdun. pag. 166. *Propitiatorium ſane Sanctorum exornant corpora, quorum meritis floret Eccleſia: & in medio quidem alto ſatis & prominenti Ciborio Sanctus requieſcit Vitonus, redimitus frontem auro puriſſimo, & gemmis pretioſiſſimis, quibus concluditur Majeſtas Dei incircumſcripta & incomprehenſibilis, habens ad dexteram B. Petri, & ad lævam ejuſdem B. Vitoni auro prominentes imagines, opere factas cælatorio, quas ambiunt columnæ ex auro puriſſimo, cum baſibus argenteis, arte fuſili & anaglypho productæ. Ipſum quoque Ciborium, Dominicæ Reſurrectionis, Apparitionis, & admirabilis Aſcenſionis opere cælatorio provenſis adornatur inſignitis, habens ante ſe Altare ſacratum in honore S. Pulcronii, & omnium Martyrum, habens & ipſum ſuum Ciborium, quo continetur ejuſdem Beati Pulcronii* (corpus) *auro & argento decoratum.* Anſelmus in Epiſcopis Leod. cap. 30. *In uno collocati ſunt feretro, quod feretrum in Ciborio juxta corpus Beati Lamberti uſque in hodiernum diem collocatum eſt cum aliis Sanctorum pignoribus.* Sane etiamnum in *Ciboriis*, ſeu, ut vocamus, Tabernaculis, ad latera ipſius Ciborii ſacram Pyxidem aſſervantis, reponi ſolent Sanctorum feretra. Obſervanda porro vox, *Majeſtas*, apud Hugonem Flaviniac. qua circulos luminoſos, qui vulgo capita Sanctorum ambiunt, atque adeo ipſas Sanctorum imagines, deſignant plerique e Scriptoribus, inprimis Albericus A. 1204. Auctor Vit. Abbatum S. Albani pag. 92. Anonymus de Miracul. S. Fidis cap. 8. & aliquot alii. Certe veterum Ciboriorum uſum quodammodo videntur revocaſſe, qui Ædis magnificæ, quam nuper Lutetiæ Pariſiorum excitavit ANNA AUSTRIA Franciæ Regina, Regis noſtri invictiſſimi Parens, quamque *Vallem Gratiæ* vulgo appellant ſtructuræ præfuerunt. Nam ad latera Altaris aſſurgunt ſex columnæ marmoreæ excelſiores, quibus incumbunt arcus aurei, variis ſubinde ornamentis, ac Angelorum ſtatuis decorati, qui univerſum Altare contegunt ac obumbrant. Porro cum Ciborium ad mediam Templi, vel Conchæ, altitudinem educeretur, inde forte Papias, *Ciborium*, *ulteriorem medietatem* eſt interpretatus.

LVIII. Subdit Paulus Silentiarius, qua invicem juncti ſuperficiei Ciborii margines connectuntur, crateres ſtatutos (ſcyphi dicuntur Exod. cap. 25.) in quibus adumbrata erant ex argento cereorum ſimulachra. Crateres Ciborii.

Οὐδὲ δ' ἀναλύουσιν ἀμφίδετα τείρεα τεῖχος
Ἁρμονίην τεύχουσιν, ἰσόρροπα πηγνύντες
Ἀργυρέους κρητῆρας· ἐπὶ κρητῆρσι δ' ἑκάστῳ
Πυρσοφόρους εἵσαντο, λαμπάδια δ' εἴκελα χειρὶ pag. 572.
Κόσμον ἀπαγγέλλουσα, καὶ ὁ φώς, &c.

Ejuſmodi Crateres deſcribuntur ab Euſebio lib. 3. de vita Conſtantini cap. 31. & ab Anaſtaſio in Leone III. cujus hæc ſunt: *Fecit ſuper Ciborium de Altari majori B. Petri Apoſtoli Canthara majora quatuor ex argento puriſſimo, habentia in medio cereos ex argento deauratos penſ. libras* 140. Idem in Leone IV. *Necnon & ſuper columnas ipſius Ciborii propter amplam pulchritudinem ex argento puriſſimo fecit Cophinos numero quatuor, penſantes* lib. 42. & pag. 194. *Cereorum deargentatorum, qui ſtabant in Preſbyterio*, meminit.

Lilia Ciborii. LIX. Alterius vero formæ fuit Crater ille, qui deſcribitur ab eodem Silentiario, & eo loci poſitus dicitur, ubi Ciborii partes extremæ & ſuperiores invicem committuntur, part. 2. verſ. 313.

—— ἁρμονίης δὲ
Ζωγραφέοις δολιχῇ ῥάχις ἵσταται· αἱ δὲ τεταγμέναι
Εἰδόμεναι μίμοισι πόρων ὀκτάζυγον αἶμα
Εἰς ἓν ἀγειρομένας, κορυφῆς ἀσημαίνουσ' ἄκρης,
Οὕτω δὴ καὶ κρητῆρος ὑπέρτερον εἰκόνα τεύχει·
Χείλεα δὲ κρητῆρος ὑποπλαδόεντα πετήλου
Εἶδος ὁμορφώσαντο.

Nam hoc loco per Craterem in folia diſpertitum, Lilia intellexit, quæ in ſuprema Ciborii parte una cum Sphæra ſtatuiſſe Juſtinianum tradunt qui de Æde Sophiana ſcripſere. Anonymus: ἐπάνω δὲ τοῦ κιβωρίου ἔστησε σφαῖραν ὁλόχρυσον, ἔχουσαν σταθμὸν λίτρας ριϛ΄ καὶ κρίνα χρυσᾶ ἔχοντα λίτρας ε΄. καὶ ἐπάνω αὐτῶν, σταυρὸν χρυσοῦν μετὰ λίθων καὶ πολυτελῶν καὶ διαφορῶν, ὅς τις κατεσκεύασε καὶ σταθμὸν λιτρῶν ο΄. Κρίνα autem nomen indidere Græci Crateri illi, quod ita Epiſtylia vocant Architecti, quia in formam foliorum lilii diſſecantur. Ita *lilium* uſurpant etiam Latini. Leo Oſt. lib. 3. cap. 28. *Columnas, baſes, ac lilia, necnon & diverſorum colorum marmora abundanter coemit.* Anaſtaſius in Leone III. *Et diverſis columnis tam porphyreticis quamque albis, & ſculptis, cum baſibus & liliis ſimul poſtibus decoravit.* Et infra: *Hic ſacer Antiſtes ſuper ipſas columnas lilios poni fecit, & ſuper ipſos lilios ex metallis marmoreis platonias poſuit, diverſiſque picturis miræ magnitudinis opus decoravit.* Et in Leone IV. *Fecit Ciborium, & columnas, ac lilia exaurata ex argento puriſſimo, &c.* Adde S. Gregorium lib. 1. Epiſt. 66.

Sphæra ſeu malum Ciborii. LX. Ciborii igitur parti extremæ impoſita erant Lilia aurea, ſeu Crateris labra in liliorum ſpeciem efficta erant, ex quibus Sphæræ, ſeu, ut Codino nuncupatur, μῆλον enaſcebatur, cui Crux lapidum fulgore coruſcans inſiſtebat. Quod vero *Sphæram* vocat Anonymus, & *Malum* Codinus, nihil aliud eſt quam *Polus* apud Silentiarium, qui prædictis hæc addit:

—— μέσσῳ δ' ἐνεδήσατο χώρῳ
Ἀργύρεον γλύφοντα πόλον τύπον.

Seu Sphæram ad ornatum tantum, ſeu Cæli figuram repræſentare per Sphæram voluerit Juſtinianus: nam Cælum per ipſum Bema, τὸν οὐρανὸν μὲν διὰ τοῦ ἱεροῦ βήματος deſignari, & τὸ διαστείλασθαι, ὡς ἄνω οὐρανὸν nos habere, ait Symeon Theſſalonicenſis lib. de Templo. Unde Chryſoſtomus Homil. 3. ad Epheſ. ſcribit, cum vela Bematis diducuntur & aperiuntur, tunc Cælum ipſum quodammodo aperiri: ὅταν ἴδῃς ἀνελκόμενα τὰ ἀμφίθυρα, τότε νόμιζε διαστέλλεσθαι τὸν οὐρανὸν ἄνωθεν, καὶ κατιέναι τοὺς ἀγγέλους.

Crux Ciborii. LXI. Addit deinde Silentiarius ſupra Polum ſtetiſſe Crucem, quod idem eſt ac *ſupra Sphæram*, aut *Malum*:

Edit. Pariſ. pag. 573. —— ὑψόθι δ' αὐτοῦ
Σταυρὸς ὑπερτέλλων ἀναφαίνεται.

Cruces Ciboriis ſuperimpoſitas, vel Chriſtum in Cruce pendentem repræſentari ſolitum, conſtat ex iis quæ a Nicolao I. PP. traduntur Epiſt. 11. *Quid fidei noſtræ contradicit, quod in centro cameræ, ſuper Altare, ejus figuram, quod Verbum Caro factum eſt, animæ noſtræ affectando deſiderant.* Ubi vox *affectando*, idem eſt quod *adorando*: expreſſit quippe verbum σχετικῶς, ſeu *affectivam ſacrarum Imaginum adorationem*, ubi loquitur Anaſtaſius Bibliothecarius in Hiſt. Eccl. quam σχετικὴν appellari a Græcis Scriptoribus in Notis ad Alexiadem pluribus probavimus, quæque in Sententiis SS. Patrum de Adorat. Imag. ſic definitur: ὅτι δὲ καὶ σχετικῇ καὶ ἀσπαστικῇ προσκυνήσει ἐκ ψυχῆς ἀσπαζόμεθα καὶ λέγομεν... Per vocem autem *Deſiderant*, videtur innuere Sanctus Pontifex Chriſtianos & Fideles, dum Jeſum intuentur in Cruce pendentem ſuper Altare in Ciborio, ſacratiſſimum illius Corpus, quod in eo, & ſub Cruce aſſervatur, expetere, & *affectuoſis deſideriis*

illius perceptionem exoptare. Verbum enim *Deſiderare*, hac ut plurimum notione uſurpant Sancti Patres, ubi de Sacroſanctis Sacramentis, ac præſertim de Euchariſtiæ Sacramento agunt: ut Tertullianus lib. 2. ad uxorem cap. 4. 6. Sanctus Ambroſius de Fratre ſuo, & de Sacrament. lib. 4. S. Eligius Homil. 8 & S. Zeno Veron. invitat. 8. ad Fontem. Unde in Gloſſ. Lat. Gr. *Deſiderata*, exponitur λειτουργία, σύναξις, id eſt, Sacroſanctum Miſſæ Officium, in quo Corpus Chriſti, & divinæ Euchariſtiæ Sacramentum conficitur, uti pridem obſervarunt Joſephus Scaliger in Epiſtolis pag. 195. Caſaubonus Exercit. 16. ad Annal. Baron. cap. 43. Lacerda in Adverſ. cap. 136. N. 13. & alii. *Centrum* denique apud Nicolaum, nihil aliud eſt quam Conchæ Altaris pars ſuperior, quæ in Conchæ ſimilitudinem curvatur ac ſinuatur, & quam ſtellis coruſcantem, veluti Cælum repræſentantem, deſcribit Paulinus Nat. 10.

Eſt etiam interiore ſinu majoris in aulæ
Inſita cella procul, quaſi filia culminis ejus,
Stellato ſpatioſa tholo.

Nam Concham & Bema Cælum repræſentare dixit Symeon Theſſal. ut ſupra obſervatum eſt. Quod vero de Cruce Ciborio impoſita diximus, firmatur præterea ex Anaſtaſio in Leone IV. *Sacrum deſuper conſtruxit Altare, & Ciborium cum Cruce, &c.* & ex eodem Paulino lib. 2. Epigr. 2. ubi totum Ciborii apparatum & ornatum deſcribit:

Divinum veneranda tegunt Altaria fœdus,
Compoſitiſque ſacra cum Cruce Martyribus.
Cuncta ſalutiferi coeunt inſignia Chriſti,
Crux, Corpus, Sanguis Martyris, ipſe Deus.

Quædam his conſentanea habet Epiſt. 12. ad Severum:

Pleno coruſcat Trinitas myſterio:
Stat Chriſtus Agno: vox Patris Cælo tonat:
Et per Columbam Spiritus Sanctus fluit:
Crucem corona lucido cingit globo;
Cui coronæ ſunt corona Apoſtoli,
Quorum figura eſt in Columbarum choro.

Vide eumdem infra pag. 155. & Honorium Auguſtodunenſem lib. 1. cap. 135.

LXII. Ciborium, πύργον, ſeu Turris nomine donatur a Silentiario part. 2. verſ. 203. Turris.

Χειρῶν δ' ἐργατίνῃσι τετραχθέντων τετράζυξ pag. 574.
Ἀέρι ἀνακλάδουσ' ἄτε πύργος ἀείρεται.

Neque aliter vocatur a Germano Patr. CP. ὁ πύργος ἐστὶ ἡ ἁγία τράπεζα, ἣν μετὰ δεήσεως εἰς τὸ ἐπάνω ἀναβαίνει, οἱ πύργοι δὲ τὰ σημεῖα, διὰ τοῦτο δ' ἀμφότερα κηρύττουσι τὸν εἰς προσκύνησιν ἱερουργούμενον. Vix enim Goaro aſſentiar, hoc loco quatuor Ciborii columnas deſignari exiſtimanti: præſertim cum Turris appellatione apud pleroſque ex Latinis Scriptores, ſive *majus*, ſive *minus Ciborium* deſignetur. *Minus* enim *Ciborium* vocabant, quod erat portatile, & adinſtar majoris effictum erat, ut mox oſtendemus: at *majus*, quod Altare operiebat. Chronicon Abbatum Montis S. Michaelis: *An. 1103. Ciborium majus Eccleſiæ, quod Rogerius ædificaverat, corruit.* Et Paulus Warnefridus lib. 3. de Geſt. Langob. cap. 23. & ex eo Aimoinus lib. 3. Hiſt. Fr. cap. 3. *De quo auro ipſe Rex poſtmodum Ciborium ſolidum miræ magnitudinis, & magni ponderis fecit multiſque illud gemmis pretioſiſſimis decoratum ad Sepulchrum Domini Hieroſolymam tranſmittere voluit.* Per Turrem igitur Ciborium intellexit Fortunatus Pictavienſis lib. 3. Epig. 23. quod inſcribitur, ad Felicem Epiſcopum, in Turrem ejus:

Quam bene juncta decent ſacrati ut corporis Agni
Margaritum ingens aurea dona ferant, &c.

Et Flodoardus lib. 2. Hiſt. Rem. cap 6. *Turrim quoque auream, quam ad votum ſuum fabricari fecerat, ſuper Altare poſuit S. Remenſis Eccleſiæ.* Anaſtaſius in S. Innocentio PP. *Turrem argenteam cum Patena & Columba deaurata penſantem libras triginta.* Denique S. Remigius, in Teſtamento ſuo, apud eumdem Scriptorem lib. 1. cap. 18. *Tibi heredi meæ Eccleſiæ ſupra memoratæ jubeo Turriculum, & imaginatum Calicem fabricari.* In his porro Turriculis ſacra

Euchariſtiam ad infirmos, ſeu *ad Viaticum*, reponi ſolitam, diſerte docet Gregorius Turonenſis lib. 2. de Gloria Mart. cap. 86. *Acceptaque Turre Diaconus, in qua Myſterium Dominici Corporis habebatur, ferre cœpit ad oſtium; ingreſſuſque Templum, ut eam Altari ſuperponeret, elapſa de manu ejus ferebatur in aera.* Tametſi dubitari poteſt, an Turris voce, intelligatur his locis Turris illa Ciborii, quæ a Columba pendebat, an vero Pyxis ipſa, ſeu *Ciborium*, quod *Itinerarium* vocat Ordo Romanus. Nam in turriculis, ſeu potius arculis in modum Turricularum effictis, non modo Sacram Euchariſtiam, ſed & ſanctas Reliquias reconditas conſtat, ut majorum Ciboriorum, in quibus divina pendebat Euchariſtia, formam quodammodo referrent: unde Gloſſarium Gr. Lat. *πυργοκιβώτιον* & *πυργίσκον*, *Turriculam* & *armarium* vertit. Certe de Reliquiis in Turriculis reconditis, teſtatur Leo Oſt. lib. 2. cap. 33. lib. 3. cap. 30. & Petrus Diac. lib. 4. cap. 73. De ſacra vero Euchariſtia in Turriculis aureis, vel argenteis aſſervata, laudandus, qui in Eccleſiis noſtris adhuc perſtat, mos inſigne præbet teſtimonium, in quibus in ſolemnioribus feſtis populo ſpectanda & adoranda in iis exponitur, in eduliori Altaris, ſeu Tabernaculi loco: ſed in illis præſertim ſacris Ædibus, in quibus non ſub Columba, aut a ſuperiori Ciborii parte pendet: nam in iis nuſquam alio ſacra Euchariſtia loco ſpectanda exponitur. Moris quippe iſtius hodierni inde origo videtur ſumpta, ut & Sacra Euchariſtia, & vaſa ipſa in quibus reconditur, in tutis locis aſſerventur, ne furtis pateant. Unde quod certis diebus *monſtratur* fidelibus ſacra in iis aſſervata Euchariſtia, ejuſmodi ſacra Vaſa *Oſtenſoria* & *Monſtrantiæ* etiamnum appellantur, præſertim in Germania & Belgio: quibus in Provinciis in Turris ſpeciem ſemper effecta ſunt, ut olim in Francia noſtra: de quo more egit Gropperus in libris de Euchariſtia pag. 450. & Fronto Ducæus ad Paulinum pag. 785. quin & inde Turricula, in quibus ſacræ Reliquiæ reconduntur, id nominis tribuit Chronicon Aulæ Regiæ cap. 17. & Auctor Bohemiæ Piæ, pag. 99. & 105. *Edit. Pariſ. pag. 575.*

Pyxis. LXIII. Diximus in Turriculis in Ciborii majoris ſpeciem effictis recondi Pyxides, quæ ſacras Euchariſtiæ particulas ad Viaticum aſſervatas continebant. Obſervat quippe Honorius Auguſtodunenſis lib. 1. de antiquo Ritu Miſſæ cap. 64. *Oblatam non integram ſumptam* olim a Sacerdote ſacra faciente, *ſed in tria diviſam, unum in Calicem miſſum, aliud a Sacerdote conſumptum, tertium in pyxidem morituris ad Viaticum repoſitum.* Pyxis illa, vel certe Turricula, cum ipſa Pyxide, *Ciborium minus*, & *Itinerarium* appellatur in Ordine Romano, cap. quod inſcribitur, *Præfatio Minoris, vel Itinerarii Ciborii.* Lemma ſequitur hæc Oratio: *Oremus, Dilectiſſimi, indulgentiam Omnipotentis Dei, ut poſtpoſitis humanæ fragilitatis admiſſis, conſuetæ miſericordiæ ſuæ munera, hoc Repoſitorium ſacris uſibus præparatum, per unigenitum Verbum, Virtutem ſcilicet & Sapientiam ſuam in Spiritu ſanctificationis conſecrare dignetur.* Quod vero in ea Præfatione *Repoſitorium* vocatur, *Conditorium ſacrorum pignorum* appellatur in Conſecratione, quæ Præfationem ſubſequitur: *Conditorium* nude hoc loco: *Tunc inclinato capite Pontifex, vel Diaconus, ſalutat Sancta, ut ſi fuerit ſuperabundans, præcipiat ut ponatur in Conditorio.* Dicitur porro *Ciborium minus*, & *Itinerarium*, ad diſcrimen Majoris Ciborii, quod *umbraculum Altaris* vocat idem Ordo Romanus: *Itinerarium* autem, id eſt *portatile*, quemadmodum infra ibidem *Tabula Itineraria* nuncupatur, quod vulgo *Altare portatile* appellamus. Ciborium iſtud minus *Repoſitorium* perinde nuncupatur in Teſtamento Perpetui Epiſcopi Turon. Tom. 5. Spicilegii Acheriani, illudque Græci πυξίον vocant, ut colligere eſt ex Pachymere lib. 7. & Nicolao Caſulorum Epiſcopo in Typico; recentiores vero μυζόμενον, corrupto, ut par eſt credere, vocabulo ἐν πυξόμενον, quamobrem non deſunt qui μυζόμενον idem eſſe opinantur, quod ἀρτοφόριον. Sacram vero Pyxidem ſupra Altare appenſam fuiſſe obſervare eſt ex Hugone Flaviniacenſi in Chron. Virdun. part. 1. *Pyxidem unam de Onychino, in qua ſervatur Corpus Dominicum, dependens ſuper Altare.* Leo Oſt. lib. 3. Chr. Caſin. cap. ult. *Pyxis aurea cum ſmaltis pro Corpore Domini.* Et Leo IV. PP. de cura Paſtorali: *Super altare nihil ponatur, niſi Capſæ cum reliquiis Sanctorum —— aut Pyxis cum Corpore Domini ad Viaticum pro infirmis.* Eadem verba habet Ratherius Veronenſis in Synodica ad Presbyteros, niſi quod pro *Pyxis*, habet *Buxida*: qua poſtrema voce utitur etiam Paulus Diacon. in vita S. Gregorii M. PP. cap. 19. Eæ autem Pyxides, in quibus Sacra Euchariſtia ad infirmos defertur, ex ebore, ſeu *Eburneæ*, eſſe jubentur, *propter caſum*, in Statutis Synodalibus Odonis Epiſcopi Pariſienſis cap. 5. N. 5. & cap. ult. N. 35. quod videtur intelligendum, non de præcipua Pyxide quæ a columba pendebat, ſed de minore, in quam ex majori Sacra Euchariſtia ad infirmos deferenda refundebatur.

LXIV. Jam vero quod Corpus Dominicum ſub Cruce, vel ſub Crucis figura, reponi ſolitum fuiſſe in Ciborio diximus, firmatur ex Concilio Turonenſi II. Can. 3. quo ſtatuitur, *ut Corpus Domini in Altari, non in imaginario ordine, ſed ſub Crucis titulo componatur*: id eſt, non in ipſo Ciborio, vel uti appellamus, Tabernaculo, quod *imaginarius ordo* dicitur, ſeu in aureo argenteove elaborato, variiſque figuris ac imaginibus adornato opere. Unde conficitur Sacroſanctam Euchariſtiam ad Viaticum, non in ipſo Ciborio, ſed extra Ciborium aſſervatam in Pyxide, pependiſſe ſub Cruce, quod etiamnum in pleriſque noſtratibus, præſertim Cathedralibus Eccleſiis obſervatur. Pendebat autem ſacra Pyxis ex Columba, qua Spiritum Sanctum apud Chriſtianos adumbrari conſtat. Ejuſmodi vero aurearum & argentearum Columbarum Altaribus, ſeu Sacris Menſis, & ipſis etiam Baptiſteriorum Fontibus imminentium meminit Synodus V. Conſtantinopolitana Act. 5. in qua continentur expoſtulationes Cleri adverſus Severum, qui Columbas Altaris & Baptiſterii abſtulerat: *Columba.* *pag. 576.*
τὰς γὰρ εἰς τύπον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος χρυσᾶς τε καὶ ἀργυρᾶς περιστερὰς κρεμαμένας ὑπεράνω τῶν θείων κολυμβηθρῶν καὶ θυσιαστηρίων, μετὰ τῶν ἄλλων ἐσφετερίσατο, λέγων, μὴ χρῆναι ἐν εἴδει περιστερᾶς ὀνομάζεσθαι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Quæ quidem verba habentur etiam in VII. Synodo Act. 5. Verum etſi Columbas Altaribus impendiſſe ex hoc loco non omnino conſtet, is tamen Eccleſiarum uſus e cæteris Scriptoribus, Latinis potiſſimum, colligitur, præſertim ex Paulino Epiſt. 12. ad Severum, ubi totum Altaris apparatum deſcribit:

Et per Columbam Spiritus Sanctus fluit.

Præterea ex Teſtamento Perpetui Epiſcopi, cujus meminimus, in quo donat & legat *Amalario Presbytero capſulam unam communem de ſerico: Item Periſterium & Columbam argenteam ad Repoſitorium.* Quo loco *Periſterium* Synonymum videtur cum Columba. Eſt enim Græcis περιστέριον, ut & περιστερίδιον, parvula ſeu minor Columba: niſi loculus fuerit, in quo ipſa continebatur Columba. Scio περιστέριον, quædam κοιμητήρια dici apud Heſychium. Hunc præterea morem aſtruit Udalricus lib. 2. Conſuet. Cluniac. cap. 30. *Prædictam autem Pyxidem --- Diaconus cum Columba jugiter pendente ſuper Altare --- abſtrahit.* & lib. 1. cap. 9. *Ipſæ autem Hoſtiæ, cum fuerint conſecratæ, mutantur quatuor cum illis quæ in Pyxide & aurea Columba ſuper Altare pendente jugiter ſervantur, maxime propter infirmos, ut quidquid de eis eveniat, Viaticum ſit in promptu.* Meminit denique Anaſtaſius in Hilario & S. Innocentio PP. ejuſmodi Columbarum Altaribus impendentium. Ex quibus eum invaluiſſe in Eccleſia Orientali & Occidentali morem abunde colligitur, proindeque admodum vero eſſe ſimile, Columbam ſuam & Pyxidem habuiſſe Ciborium Sophianum.

LXV. Verum cum a ſacris Adytis arceantur Prophani, ſoliſque illa Sacerdotibus pervia ſint, *Vela Ciborii,*

Digitized by Google

gradum referenti, liceat cum ipſo Silentiario part. 2. verſ. 338. in hæc verba prorumpere:

Ποῖ φέρομαι; τίς μῦθος ἐμὸν ἀχάλινον ἐλαύνει;
Ἴσχεο τολμήεσσα μεμυκότι χείλεϊ φωνή,
Μηδ' ἐπὶ γυμνώσειας ἃ μὴ θέμις ὄμμασι λεύσσειν.
Μυστιπόλοι δ' ὑπὸ χερσὶν ὅσοις τόδε θέσμιον ἕρδειν,
Σιδονίης φοίνικος βεβαμμένον ἄνθεϊ κόχλου
Φᾶρος ἐφαπλώσαντες, ἐπιψαύουσι τραπέζης,
Τέτρασι δ' ἀργυρέοισιν ἐπὶ πλάγιοισι καλύπτρας
Ορθώσαν ἀναπτάσαντες, ἀπείρονα δείξατε δῆμον
Χρυσὸν ἄλις, &c.

Solis ſiquam Sacerdotibus patent, & Altaria, & quæcumque intra ſacra Vela continentur, ſeu Sancta Sanctorum. Dicuntur enim ἅγια ἁγίων, τὰ ἐντὸς τοῦ καταπετάσματος ut eſt in Lexico MS. Regio Cod. 2062. Nam ut ait Cyrillus Alexandr. lib. 3. de Adorat. προσβαίνειν τοῖς ἱερεῦσι τῷ θυσιαστηρίῳ, ἢ τοῖς ἔσω τοῦ καταπετάσματος, οἷς ἂν πρέπει λέγοιμι, Καὶ φυλάξουσι τὴν ἱερατείαν αὐτῶν. Quæ quidem verba de Velis, quæ ad quatuor Ciborii Columnas expandebantur, intelligi debere cenſuerim, de quibus agit hoc loco Silentiarius, quæ τέτρασι ἀργυρέοισιν ἐπὶ πλάγιοισι καλύπτρας, ſeu in quatuor Ciborii lateribus explicari ſolebant, ut totus ſacrorum Adytorum locus, in quo Sancta Sanctorum conficiuntur, undique occluderetur, ne prophano vulgo, plebive pateret, quippe ut ait Gregoras lib. 10. Hiſt. οἱ τῶν Βασιλέων θάλαμοι, ἢ ὅπου ἀνθρώποις ἐστί τι ἐν τιμῇ, ὑπὸ παραπετάσματι ἀλλὰ ἄλλοις καλύπτονται, ἵνα μήτε δῆμος ἀνοσίως προσκείμενα καθορᾶσθαι, μήτε τὰ ἐμφανῆ τῶν πολλῶν τοῖς καταλύειν ἐπιχειροῦσι τί τε ἄτοπον. De ſacris Altaribus id prodit Symeon Theſſal. lib. de Templo: ἀμφίοις δὲ περικεκαλυμμένον ἐστὶ καὶ κεκοσμημένον (τὸ θυσιαστήριον) ὅτι καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἐνδιαίρετα, καὶ οἱ πᾶσι λαοῖ. Et alibi: καὶ διὰ τὸ μέσον τοῦ ἐν θυσιαστηρίῳ καταπετάσματος, τὴν οὐράνιον περὶ τὸν Θεὸν ἐκτυποῖ σκηνὴν, ἔνθα οἱ τῶν ἀγγέλων ὁ ἀνάπαυσιν. Et mox ad quatuor Altaris latera expandi vela iſta ſatis prodit: τέσσαρα δὲ μέρη ὑφάσματα τοῖς τέσσαρσιν ἔχει γωνίαις ἡ ἁγία τράπεζα, &c. Anaſtaſius Bibl. in Paſchali PP. *Fecit etiam in circuitu Altaris vela rubea ſerica quatuor cum gammadiis*. Idem in Leone III. *Fecit & in circuitu Altaris — alia vela alba holoſerica roſata, quæ pendent in arcu de Ciborio, numero quatuor*, &c. adde pag. 142. 165. Guillelmus Bibl. in Stephano VI PP. *Contulit—vela ſerica de Blattia Byzantea quatuor in circuitu Altaris majoris*, &c. Atque inde vela iſta τετράβηλα appellant Græci recentiores, Anaſtaſius in Vit. PP. *Tetravila* & *Tetravela* pag. 62. 127. 130. 131. 140. 142. 144. 145. Ea autem erant ut plurimum purpurei coloris, auro etiam interdum & Phrygio opere diſtincta, & variis imaginibus adornata, cujuſmodi deſcribuntur a Silentiario, ab Anaſtaſio, & a Paulo Diac. lib. 24. Hiſt. miſcellæ in Michaele. Nec ſcio an per Majoris Eccleſiæ ἐνδυτὴν, quam ad Summum Pontificem Romanum miſit Michael Palæologus, roſei coloris auro illuſam, & unionibus inſertis coruſcantem, *Tetravelum* intellexerit Pachymeres lib. 5. cap. 17. an vero tapetem qui ſacræ Menſæ inſternitur, quem ἐνδυτὴν τῆς ἁγίας τραπέζης vocat Ducas cap. 29. quod velle videntur viri docti: tametſi potior videatur ſententia, ἐνδύτην hoc loco ſumi pro quibuſvis Eccleſiæ velis, ſeu aulæis; qua notione ἱερὰς ἐνδύτας dixit Joannes Damaſc. in Synodica ad Theophilum Imp. VII. Synodus Act. 7. ἐνδύτας, ἢ ἕτερα βῆλα, ἢ ἕτερον ἀναφέρειν, & B. Dorotheus in præfat. Doctr. ait ἐν τῷ ὄντι ἐνδύτῃ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, depictam fuiſſe S. Barſanuphii imaginem: ita Maximianus Archiepiſcopus Ravennas, apud Hieron. Rubeum, donaſſe legitur Eccleſiæ ſuæ *endothyn biſſinam pretioſiſſimam omnem Chriſti Dei hiſtoriam continentem, & aliam ex auro endothyn, in qua auro textili pictæ erant omnium qui illum præceſſerant Archiepiſcoporum imagines*. Ubi *endothyn*, idem eſt quod Ἐνδύτην, *Veſtes* vulgo dicuntur ejuſmodi Eccleſiarum aulæa Anaſtaſio paſſim, & cæteris Scriptoribus Latinis. Ædis Sophianæ porro ornamentorum, uti vocant, opulentiam ſic commendat Sugerius lib. de Adminiſtr. ſua: *Admiranda ſiquidem & fere incredibilia a viris veridicis quam pluribus, & ab Epiſcopo Laudunenſi Hugone in celebratione Miſſæ de Sanctæ Sophiæ ornamentorum prærogativa, necnon & aliarum Eccleſiarum audieramus*.

Edit. Pariſ. pag. 577.

LXVI. Sed priuſquam e Bemate excedamus, atque adeo ex ipſa Concha, præſtat Σύνθρονον, qui in ea extitit, deſcribere. Mediam enim Concham utrinque ambibant Sacerdotum & Eccleſiæ Miniſtrorum Sacra facientium ſubſellia, atque in iis Patriarchæ Sedes & Thronus excelſior, ita ut in proximum centrum coirent. Silentiarius part. 2. verſ. 229. Synthronus.

— μέσον δ' ἐζώσατο θῶκον
Μυστιπόλοι, καὶ βάθρα περίδρομα, καὶ τὸ μετ' αὐτὴν
Τευτίλη ὑπὸ πέζαν ἀολλίζουσα σανίδων
Ἐγγύτερον περὶ κέντρον ἐπὶ χθονός.

Anonymus ſeptem ſedibus tantum, neſcio an vere, conſtitiſſe hæc ſubſellia refert, in quibus Sacerdotes Patriarchæ Sacra facienti miniſtrantes cum eo ſedere conſueverant: τὰς δὲ βάσεις τὰς ἑπτὰ τῶν ἱερέων, ἐν αἷς καθέζονται, σὺν τῷ Ἀρχιερατικῷ θρόνῳ, καὶ τῶν τεσσάρων κιόνων κατεχρύσωσε, ἕως εἰς τὰ ἐνάτερα μέρη. pag. 578. Hanc porro ſubſelliorum in Concha ſeriem Σύνθρονον Græci appellant. Theophanes pag. 371. τοῦ Πατριάρχου Νικήτα ἐν τῷ συνθρόνῳ καθεζομένου καὶ ὁρῶντος. Scylitzes in Conſtantino: ἐγένετο δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς παραχθῆναι τὴν καθέδραν ἐν τῇ λειτουργίᾳ, μὴ καταδεξαμένων τῶν Μητροπολιτῶν συγκαθίσαι τῷ Στυλιανῷ ἐν τῷ συνθρόνῳ. Meminerunt etiam Συνθρόνου hac notione Euchologium Gr. ubi de Epiſcopi ordinatione, Pachymeres lib. 7. cap. 31. Symeon Theſſal. & alii. Et recte id nominis inditum, quod una eademque eſſet ſubſelliorum omnium compages, quæ Conchæ receſſum ambibant, ita ut in iis omnes Eccleſiæ miniſtri una & ſimul ſederent. Euſebius lib. 10 Hiſt. Eccl. cap. 4. ἀλλὰ καὶ ὧδε καὶ τὸν ναὸν ἐπιτελέσας, θρόνοις τε τοῖς ἀνωτάτω εἰς τὴν τῶν προέδρων τιμὴν, καὶ προσέτι βάθροις ἐν τάξει τοῖς καθόλου κατὰ τὸ πρέπον κοσμήσας. Et Conſtantinus Porphyrog. in Baſilio cap. 33. οὗτοι ἔστιν (τὸ θυσιαστήριον) ὅπου, ὅσοι καὶ τῶν βαθμίδων, καὶ αὐταὶ αἱ ἱεραὶ τράπεζαι ἐξ ἀργύρου παντὰ περικεχρυσωμένου ἔχουσι τὴν χροιάν. A loco igitur in quo conſiſtebat Synthronus, nempe Concha, quam etiam *Abſidam* vocant Scriptores aliquot Latini, ipſe miniſtrorum Eccleſiæ in Concha conſeſſus *Abſida* pariter dictus legitur, vel certa Sedes ipſa Epiſcopalis, aut Patriarchalis. Quippe in veteri Gloſſario *Abſida*, *Sedes Epiſcoporum* eſſe dicitur, ut & apud Papiam, apud quem hæc habentur: *Exedra, abſida, id eſt locus ſubſelliorum*. Neque alia videtur ſignificatione uſurpaſſe S. Auguſtinus Epiſt. 225. *Ad noſtra ſubſellia relicta turba redieram — dicebam ego quibus poteram qui ad nos in abſidam honoratiores aſcenderant*. Idem Epiſt. 203. *In futuro Chriſti judicio, neque abſidæ gradatæ, nec Cathedræ velatæ adhibebuntur ad defenſionem*. Ex quibus perſpicuum fit, cur Synodus Sardicenſis Can. 10. dixerit εἰς τὴν ἀξίαν τῆς ἐπισκοπῆς ἀψῖδα, pro, *ad Epiſcopalem dignitatem, vel Thronum, pervenire*, cum in *Abſidis*, ſeu *Conchis*, in excelſioribus ſubſelliis ac gradatis ſederent Epiſcopi. Ea autem non pretioſis dumtaxat velis & aulæis tegebantur, ut eſt apud eumdem Auguſtinum, ſed cæteris etiam aliorum Eccleſiæ miniſtrorum ſedibus excelſiora erant, uti innuit loco citato Euſebius, & cautum legitur in Synodo Carthag. IV. Can. 35. *Ut Epiſcopus in Eccleſia & in conſeſſu Presbyterorum ſublimior ſedeat*. Hunc morem in Eccleſiis Chriſtianorum obſervatum attigere præterea Urbanus I. in Epiſt. cap. 4 S. Ambroſius lib. de Dignitate Sacerd. cap. 6. S. Auguſtinus in Pſalm. 126. Amalarius lib. 3. de Reb. eccl. cap. 10. & Honorius Auguſtod. lib. 1. cap. 13. & 15. Præſertim vero Cathedra Epiſcopalis ſeu Patriarchalis Θρόνου voce donatur paſſim apud Scriptores Byzantinos: Anonymus de locis Hieroſol. cap. 3. Hieroſolymitanæ

S. Sepulchri Eccleſiæ Bema deſcribens, ἐκεῖν εἶναι ὁ θρόνος τοῦ Πατριάρχου. Atque inde factum eſt ut a Throno, dignitatis ſummo faſtigio, Eccleſiæ compellarentur, & *Throni* dicerentur, quibus Patriarchæ & Epiſcopi præſidebant, quemadmodum Latinis *Sedes* appellari conſueverunt. Jam vero cum Conchæ mediæ receſſus imus ſubſelliis abutraque parte, & undique cingeretur, & Throni Patriarcharum & Epiſcoporum, quos μυστικοὺς θώκους, ſeu Sacerdotales Sedes vocat Silentiarius, ad dextram Altaris partem videntur extitiſſe: Scylitzes in Stratiotico, de Patriarcha: κατελθόντα γὰρ ἐκεῖνον ἰδίως οἱ ἀναστάντες τῷ πλήθει παραλαβόντες, καὶ θρόνον ἐνεγκόντες, ἐπὶ τὰ δεξιὰ μέρη καθίζουσι τοῦ ἁγίου Βήματος. Id etiam indicat Ordo Romanus: *Tandem Epiſcopus oſculatur Evangelium, & Altare, & pergit ad dextram Altaris ad Sedem ſuam.* Id obſervare eſt præterea ex Marcellino Comite, dum narrat Joannem Romanum Pontificem, cum anno 525. Conſtantinopolim pervaniſſet, *miro honore* a Juſtino Imperatore exceptum fuiſſe, & *dextrum dextro Eccleſiæ inſediſſe ſolia, diemque Domini noſtri Reſurrectionis plena voce Romanis precibus celebraſſe.* Quibus verbis innuit Marcellinus, Joannem in conſeſſu Patriarcham CP. præceſſiſſe, ſediſſeque ad illius dextram. At Goarus in medio & intimo Conchæ receſſu Patriarchicum Thronum ſtatuit, quem circumſtant hinc inde Epiſcoporum, vel qui Sacris interſunt Sacerdotum ſubſellia. Addit præterea ſupra eum Thronum Chriſtum ſolere effingi, manibus in Menſam appoſitam in Crucis formam decuſſatis, dextra Panem ſacrum, ſiniſtra Crucem apprehendentem: hinc inde vero, & a lateribus, ſupra Epiſcoporum & Sacerdotum ſedilia, duodecim Apoſtolorum effigies delineatas, ut etiam hodie in S. Pauli & Salvatoris Baſilicis Romæ conſpiciuntur. Unde planum fit eo reſpexiſſe Germanum Patr. CP. cum dixit, βῆμα eſſe θρόνος ἐν ᾧ ὁ παμβασιλεὺς Χριστὸς προκάθηται μετὰ τῶν αὐτοῦ Ἀποστόλων, ut & Symeonem Theſſalon. lib. de Templo: καθέδραι καὶ συνθρόνου τοῦ Χριστοῦ ἐκμιμούμενοι, συγκαθέδρους ἔχει ἐκ τῶν συμπαρισταμένων καὶ ἱερέων μιμουμένους τοὺς Ἀποστόλους. Et lib. de Sacramentis: ὁ ἄνω καθέδρα τὴν ὑπερουράνιον δεικνῦσι καθέδραν τοῦ Ἰησοῦ· αἱ ὑπ' αὐτὴν δὲ βαθμίδες, τὴν ἐκεῖνα τῶν ἱεραρχῶν καὶ ἱερέων τάξιν τε καὶ ἀνάβασιν, ἔνθα δὴ καὶ ὁ δῆμος τινὶ ἑτέρῳ καθίσαι, οὐδὲ τῶν ἐξωτέρων αὐτῶν. Eadem habet aliis verbis lib. de Templo: ἐφ' τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου, τὸν εἰς οὐρανοὺς ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς συγκαθέντα Λόγον καθήμενον· ἐφ' ὧν τῶν ἀναβαθμῶν τὴν ἐκεῖνα τῶν ἱερωμένων ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἀγγέλων τάξιν τε καὶ ἀνάβασιν.

Protheſis. LXVII. Dixi binos receſſus, ſeu potius duas Conchulas, majori ubi ſtabat ſacra Menſa, adjunctas fuiſſe, alteram ad dextram, & Septentrionem, alteram ad ſiniſtram & ad Meridiem Altaris. Conchulas majori adjunctas deſcribit, ni fallor, Silentiarius 2. part. verſ. 236. Nam cum dixiſſet mediam ac majorem Concham, Sacerdotum ſubſellia in orbem circumducta continere, addit eam excipere (ad utrumque nempe latus) fornicem alium, validis innixum fundamentis, in ima quidem parte in rectas ductum lineas, ſuperne vero ita ſinuatum, ut cylindri ſemiſecti formam referat. Ea eſt enim minorum Conchularum figura, quæ cum majori longe ſtrictiores a terra aſſurgant, cylindri ſemiſecti formam effingunt, donec ſuperne ſinuentur: quam etiam figuram majori Conchæ tribuit Procopius, licet potiori jure minoribus illa conveniat. Mox addit Silentiarius, Concham, Orientalem nempe, binas alias Conchas utrinque protendere, verſus Occidentem progredientes, tamquam ſe ulnas ſuas extenderet, quo Clerum ac Cantores excipiat. De minoribus igitur Conchulis, ita Silentiarius:

Τὴν δὲ μετ' ἐνδόχωτον κατ' ἐρεύς ...
Ἐς βάσιν ἀθύγραμμον, ὕπερθε δὲ κύκλιος ἄντυξ,
Σχήματος σφαίρας ἀναλίγκιος, ἀλλὰ κυλίνδρου
Ἀνδίχα τεμνομένοιο.

Harum Conchularum alteram, quam ad dextram ſtatuit Symeon Theſſalonicenſis, Πρόθεσιν Græci appellant, quaſi dicas, *Propoſitionem*, aut *Propoſitionis menſam*, a ceremonia quæ in ea peragitur nomen habentem. In ea namque, ait Allatius, Sacerdos ante Miſſam, & una cum eo miniſtrantes, res omnes ad ſacram complendum neceſſarias, ut panem, vinum, & alia præparant, quibus finitis receduut ad ſacram Menſam, ubi ſacra Liturgia inchoatur: Pachymeri lib. 2. cap. 19. κόγχη τῆς Προθέσεως dicitur. Utramque autem Conchulam *Secretarium* vocat Paulinus, priorisque, ſeu Protheſis, uſum ſic deſcribit:

Hic locus eſt veneranda penus qua conditur, &
qua
Promitur alma ſacri pompa miniſterii.

& Epiſt. 12. ad Severum, loco ſupra laudato, de binis iſtis Conchulis verba faciens: *Una earum*, inquit, *immolanti hoſtias jubilationis patet*. Ubi pro, *patet*, legendum, *parat*, cenſuerim: quippe in hac Conchula *hoſtias non immolat Antiſtes*, ſed in media & majori Concha: Protheſis vero *hoſtias jubilationis immolanti*, ſeu potius, immolaturo *Antiſtiti parat*, vel præparat. Cum enim in utraque Conchula, quæ ad ſacram Liturgiam peragendam neceſſaria ſunt, atque adeo in Protheſi hoſtia & vinum, in Diaconico veſtes & libri & vaſa ac miniſteria Eccleſiaſtica parentur, inde binæ iſtæ Conchulæ *Paratoria* nuncupantur in Ordine Romano: *Calicem autem Subdiaconus accipit ſequens, & dat Acolytho, & ille revocat in Paratorium*: nempe in *Protheſim*, ubi Calices & cætera vaſa ad Sacrificii uſum reponebantur, quod ex ſacris Liturgiis abunde probari poteſt.

LXVIII. Alteram Conchulam, quæ ad ſiniſtram, ſeu ad Meridiem Altaris ſtatuitur a Theſſalonicenſi, *Paratorium* perinde vocat idem Ordo Romanus: *Reponitur liber in Paratorio quodam, ſive in Secretario*. Conchulas enim majori adjunctas *Secretaria* appellaſſe Paulinum ſupra obſervatum eſt. Proinde idem eſt *Paratorium*, quod *Secretarium*. Repoſitos autem fuiſſe libros Eccleſiaſticos in hac Conchula, docet idem Paulinus, dum illius uſum ſic deſcribit: Diaconicum Benatio.

Si quem ſancta tenet meditandi in lege voluntas,
Hic poterit reſidens ſacris intendere libris.

In ea enim Conchula ſacræ Lectiones fiebant, ſacrique libri, finita Liturgia, publice prælegebantur. Id, ni fallor, ſatis innuit ipſe Paulinus: nam cum dixiſſet unam earum Concharum immolanti hoſtias jubilationis Antiſtiti parare, hæc ſubdit: *altera poſt Sacrificium capaci ſinu receptat orantes*. Ita enim legendum contenderim, cum edita nihil aut prave ſonent, *altera poſt Sacerdotem capaci ſinu receptat avantes*: peracto enim Sacrificio, eo ſecedebant Sacerdotes & Diaconi, & ſacrorum Librorum lectioni operam dabant. Certe in ea Conchula factas ejuſmodi lectiones docet ſatis ſuperque Codinus lib. de Offic. cap. 15. N. 4. dum ait, Imperatorem in Ædem Sophianam ſecedere, ibique Magni Baſilii precationes a Patriarcha prælectas exaudire, πλησίον τοῦ Διακονικοῦ, hoc eſt, juxta Conchulam, quæ Διακονικὸν vocabatur. Nam haud procul extitiſſe Sedem Imperatoris, cum ſacrorum Librorum lectionem auditu excipiebat, ſupra probavimus ex Silentiario. Diaconicum igitur hæc Conchula appellata eſt, quod eſſet quodammodo appendix majoris Diaconici, ſeu Secretarii, in quo & Eccleſiaſticæ veſtes, & ſacra, uti appellantur paſſim, miniſteria aſſervabantur, ex quo quæ ad ſacram Liturgiam peragendam neceſſaria erant, promebantur, & in hanc Conchulam deferebantur, quæ inde Diaconicum appellata eſt. Nam in ea veſtes ſacras induebant, & Sacerdos Sacra facturus, & Diaconi illi miniſtraturi. Unde cum Scevophylacii appellatione donaretur perinde majus Diaconicum, inde etiam Diaconicum minus, ſeu Conchula Diaconici, Scevophylacium interdum vocatur: adeo ut quæ in Liturgiis S. Marci & S. Jaco-

Edit. Pariſ. pag. 579. — pag. 580.

bi, ἐν Διακονικῷ peragi preces, exacto ſacrificio, dicuntur, eæ in Liturgia Chryſoſtomi ἐν σκευοφυλακίῳ fieri ſcribantur. Metatorii denique appellationem habuit eadem Conchula, quemadmodum majus Diaconicum, ut infra probamus, ubi nominis rationem expendimus: nam diſerte Euchologium pag. 623. διακονικὸν & μητατώριον, confundit: quo loco non eſt major Sacriſtia, uti velle videtur Goarus, ſed Conchula Bematis ita appellata, ex qua Patriarcha, poſt cantatas tertiam & ſextam Odas, ad Altare procedit, ἐξέρχεται εἰς τὸ ἅγιον διακονικὸν ἐκ τοῦ μέρους δεξιοῦ. Nec obſtat quod ad dextrum Altaris Diaconicum ſtatuat, quod ad ſiniſtram reponit Theſſalonicenſis, cum, ut ait idem Goarus, dextrum vel ſiniſtrum latus pro reſpicientium ad ortum vel occaſum mutatione Scriptoribus dicatur: adeo ut ipſe Goarus Protheſim ad ſiniſtram, Diaconicum vero ad dextram ſtatuat, contra quam Theſſalonicenſis. Metatorium pariter ad dextrum latus vel Ædis, vel Altaris, ponit Cedrenus in Leone Philoſopho: neque enim omnino conſtat an de exedra Diaconico ac Metatorio dicta, an vero de Conchula iiſdem nominibus appellata, locutus ſit: locum damus infra N. 86. Sed & non deſunt qui totum Bematis extra altaris vela, atque adeo extra majorem Concham ſpatium, Diaconicum appellatum volunt: quod, cum intra vela, ſeu παραπετάσματα, de quibus mox agemus, ſolis Sacerdotibus conſiſtere liceret, quæ Bematis pars inde ἱερατεῖον proprie dicta eſt, reliqua Diaconis permiſſa eſſet, ut qui ad utramque Conchulam, Protheſim ſcilicet & Diaconicum, pro officii ratione pergendi, & in iis conſiſtendi neceſſe haberent. Nam Symeon Theſſalonicenſis lib. de Templo ait nulli licere in ſacro Synthrono ſedere, præterquam Sacerdotibus, ac ne ipſis quidem Diaconis, quibus alius attributus eſt locus, ὃ εἰκότως ὠνόμασται Διακονικὸν, ἔνθα καὶ καθῆσθαι τούτοις ἐστὶν ἀκώλυτον, Diaconicum nempe locus ſic dictus, in quo conſidere eis licitum ſit. Huic quidem ſententiæ neſcio an faveat Lexicon Gr. MS. quod extat in Bibl. Reg. Cod. 2062. ubi παραπέτασμα, τὸ διακονικὸν, τὸ παρακάλυμμα, eſſe dicitur: videtur enim διακονικὸν appellari velum Altaris; quaſi totum Bematis ſpatium, quod extra vela Altaris patet, Diaconicum ſit, & quia in eo & conſiſtere & progredi, pro functionis ſuæ ratione, non autem ſacrarium ingredi illis liceret; quemadmodum Subdiaconis eadem Bematis ſpatia: cum Subdiaconi & Lectores in Solea extra Bematis cancellos conſiſterent, ut docet idem Theſſalonicenſis. Atque inde colligitur quid ſtatuat Canon 21. Synodi Laodicenæ, dum ait, non licere Subdiaconis, intra Bematis cancellos conſiſtere: ὅτι δεῖ ὑπηρέτας χώραν ἔχειν ἐν τῷ Διακονικῷ, id enim ſolis Diaconis licebat. Ita porro hunc Canonem capiendum par eſt credere, etſi Balſamon & Zonaras Diaconicum, de munere Diaconi interpretati ſint. Priori ſane ſententiæ favet Iſidorus Mercator, qui διακονικὸν, Secretarium vertit: Secretarium, inquit, quod Græci Diaconicum vocant: quæ totidem verbis habentur in Conc. Agath. Can. 66. ita ut per Secretarium, Conchulam intellexerit, quam Græci Diaconicum nuncupant, quæ a Diaconis in ea miniſtrantibus nomen ſumpſit, uti obſervavimus. Nam vix eſt ſimile vero Diaconicum pro exedra extra Ædem ita nuncupata lumi debere, cum & in ea quibuſvis Eccleſiæ miniſtris conſiſtere fas eſſet, & ex ea Clerici omnes ad Altare procederent. Jam vero quod in Concilio Arelatenſi II. ſub Siricio PP. Can. 15. Diaconi ſedere inter Presbyteros in Secretario vetantur, id videtur intelligi, aut de majori Diaconico, ſecretario, vel Veſtiario, in quod Sacerdotes vel Antiſtites de rebus Eccleſiaſticis deliberaturi ſecedebant, & ut verbis utar Sulpitii Severi, cum vel ſalutationibus vacantes, vel audiendis negotiationibus occupati in eo conſidebant; vel potius de minori Diaconico, id eſt Conchula, quam διακονικὸν vocant Græci. In hoc enim Diaconico quando Sacerdotes Sacra facturi in eo ſacras veſtes induunt, aut alia quæ ad ſacram Liturgiam ſpectant, exequuntur, cum iis, ob reverentiam, quam Sacerdotali characteri debent, ſedere prohibentur.

Edit. Pariſ. pag. 581.

LXIX. Ad utrumque Bematis latus, quatuor præterea emergunt aliæ Conchæ, binæ ſcilicet in utroque muri, ſeu parietis, latere, quas verſus Occidentem progredi ait Silentiarius. Suſtentatur autem illarum unaquæque binis columnis Porphyreticis Ægyptiis, quas Romanas vocant, & a muliere vidua, Marcia nomine, Roma ad Juſtinianum tranſmiſſas ſcripſit Plutarchus ejuſdem Juſtiniani Protoſecretarius. Ex quibus tandem docemur, quæ ſint quatuor illæ Conchæ Ædis Sophianæ, quarum meminit Codinus: μετὰ δὲ τὸ κτισθῆναι, καὶ τῶν μεγάλων κιόνων τεθέντων, ἤμελλον μετ' αὐτῶν καὶ τοὺς Ῥωμαίους κίονας στῆσαι, ἀλλ' οὐκ ἐποίησαν, ἀλλ' ἔστησαν αὐτοὺς εἰς τέσσαρας κόγχας. Sed de quatuor iſtis Conchis audiendus Silentiarius part. 2. verſ. 239.

Quatuor Conchæ.

pag. 582.

—— δύο δ' ἐκ κιόνας ἄλλας
Κόγχας ἀμφοτέρωθε προβάλλεται ἐς δύσιν ἕρπειν,
Οἷά περ ἐκτάνυσαν περιγναμφθέντας ἀγοστὰς,
Λαὸν ὅπως πολύυμνον ἑοῖς ἀγκάσσεται οἴκοις.
Καὶ τὰς μὲν χρυσέοισιν ἐλεφαίζουσι καρήνοις
Στικτοὶ πορφυρέοισιν ἀποστίλβοντες ἀώτοις
Κίονες, ἱμερτήν γε περιστεφέες ἄντυγα, κύκλῳ
Ἄχθος ἀερτάζοντες ὑπέρβιον, οἵ ποτε Θήβης
Νειλῴας ἐλόχευσαν ἐϋκνήμιδας ἐρίπνας, &c.

Ad hoc igitur quatuor iſtæ Conchæ confectæ ſunt, ut populum canentem, λαὸν πολύυμνον, exciperent; hoc eſt, ut interpretor, Clericos & Cantores: qui dum Miſſarum peragebatur Liturgia, Sacerdoti in Altari Sacra facienti, vel concinebant, vel reſpondebant. In Choro enim ac Naο cæteræ preces, ac ut vocant, Horæ Eccleſiaſticæ, decantabantur. Mox addit ut binis Porphyreticis columnis, ſex aliæ Theſſalicæ ſuperponantur, qua Gynæcei, ſeu porticuum ſuperiorum pars ultima adſurgit, quæ ita diſpoſitæ ſunt, ut ter binæ iis incumbant, proindeque duæ, quæ in medio conſiſtunt, vacuo in aere ſtare, ac nullo fundamento fulciri videantur. Meminit rurſum Silentiarius part. 2. verſ. 34. columnarum iſtarum Porphyreticarum Ægyptiacarum.

LXX. Bema, ſeu ſacram hanc & ſolis Sacerdotibus addictam Ædis partem, a Nao, vel Choro ſeparat tabulatum, columnis, cancellis, hyperthyris, & imaginibus adornatum, ne quibuslibet ad eam aditus pateat, διὰ τὸ μόνοις ἱερεῦσιν ἐν αὐτῷ εἰσιέναι, καὶ οὐ πᾶσιν, inquit Germanus Patr. CP. Theophanes Ceram. Homil. 55. de Æde S. Petri in Palatio: τὸ δὲ τῆς ἀρρήτου τελετῆς χωρίον, μαρμαίρων διέρξε, τοῖς ἱεροῖς περιφράξας τὸν χῶρον· ἐφ' οἷς ἐστιν ἐπαναπαύεσθαί τε, καὶ μὴ ἀπαρακαλύπτως, καὶ τέρπειν τῇ θέᾳ τὴν ὄψιν· κάλυμμα δὲ τούτων, εἶτα προπύλαιον, ἱερὸν τῶν ἀδύτων ὑπερβαίνει φιλοτιμία. Tabulatum iſtud ἱεροὺς κιγκλίδας, ſeu ſacros Cancellos, vocant Nicephorus Calliſt. Joan. Cantacazenus, & alii paſſim. Porphyrogenneta in Baſilio cap. 55. καὶ τὰς ἐντὸς διείργουσας τὸ θυσιαστήριον κιγκλίδας, καὶ τὰ ἐν αὐταῖς περίστυλα, καὶ τὰ ἐπάνωθεν ὑπέρθυρα. Κάγκελα τοῦ ἱερατείου dicitur Cyrillo Scythopolitano in vita S. Euthymii: κάγκελα τοῦ θυσιαστηρίου in Synodo Chalcedon. act. 1. & apud Auctorem vitæ S. Sabæ: ἕρκος, apud Silentiarium: ἑρμῖνα, ſeu ἑρμῖνες, apud Sozomenum lib. 7. cap. 27. Gloſſ. Gr. MS. Regiam Cod. 1673. δρύφακτοι, τὰ φραγμάτα, ἢ τὰ περιστοιχίσματα, τοῦτ' ἔστι ξύλινα κάγκελα. Alio loco δρυφάκτους, κιγκλίδας, ſeu Ædis ſacræ cancellos vocat. Denique Cancelli iſti dicuntur κίονα, ὅτι τὰ διαχωρίζοντα τὸ Βῆμα ἀπὸ τοῦ λαοῦ, Germano Patr. CP. qui præterea obſervat eos ut plurimum fuiſſe ære fuſiles: cujuſmodi fuere Cancelli apud Leonem Oſt. l. 3. Chr. Caſin. cap. 33. Fecit itaque & Cancellos fuſiles ex ære ante Altare, ſcilicet inter Chorum & Adytum ſtatuendos. Cancellos lapideos habet cap. ſeq. argenteos vero Anaſtaſius in S. Silveſtro, & aliis locis, ut & Cyprianus in vita S. Cæſarii Arelat. quales extitere Cancelli Bematis in Æde So-

Cancellus Bematis.

Digitized by Google

tum tantiſper eminet, *foglia*, ut apud Francos *ſeuil*, ſeu *ſolium* dicitur: unde primum portæ gradum, ſeu domus limen, *le ſeuil de la porte* nuncupamus, primam nempe & inferiorem trabem, cui totum ædificium ligneum inſiſtit, & quam tranſcendere tenetur, qui domum vult ingredi: quæ quidem traba, *ſeule* vocatur in Conſuetudine municipali Aurelianenſi art. 238. & Nivernenſi cap. 26. art. 8. 11. *ſoulier* in eadem Nivernenſi cap. 10. art. 20. ut Florentinis *ſogliare*; *ſol* in Remenſi art. 377. *ſoline* in Ambianenſi art. 598. Sed & apud Græcos recentiores σωλέαν ædium quarumvis fuiſſe partem docet Lexicon Gr. MS. mox laudatum: Σολέα, χώρα· σωλέα δέ ἐστι τὸ εἴσω, nempe φλιά, ſeu limen: eſt enim Academicis Cruſcanis, *Soglia, pietra, o scalone, dove poſano gli ſtipiti del uſcio*. Itaque, ſi bene auguror, *Solea* idem erit ac *Limen*, & *Soleæ*, idem quod *Limina*; qua ultima voce utuntur paſſim Scriptores, dum de Ædibus ſacris loquuntur, aut de iis qui ad ipſas ſacras Ædes voti cauſa proficiſcuntur. Paulinus Nat. 9.

Verum utinam ſanis agerent hæc gaudia votis,
Nec ſua liminibus miſcerent pocula ſanctis.

Et infra:

— Cede Sacratis
Liminibus ſerpens.

Hic familiaris loquendi formula, *ad Limina Sanctorum* proficiſci, aut ea viſitare, cum de iis qui ad eorum Sepulchra, ſeu Memorias, peregrinationes inſtituunt, verba faciunt Scriptores. Nam cum Sanctorum Reliquiæ ac Corpora intra Abſidas, vel Bemata, in Confeſſionibus, id eſt, ſub ipſis Altaribus recondita eſſent; Fideles in liminibus, ſeu in *Soleis* Bematis conſiſtebant, ibique preces ſuas ac vota exſolvebant. Nicolaus I. Papa Epiſt. 8. *Tanta hominum millia protectioni atque interceſſioni B. Apoſtolorum Principis Petri ex omnibus finibus terræ properantium, ſeſe quotidie conterunt, & uſque in finem vitæ ſuæ apud ejus limina ſemet manſura proponunt*, &c. Ita paſſim apud Victorem III. lib. 3. Dialog. Leon. Oſtienſ. lib. 3. cap. 49. Petr. Diacon. lib. 4. Chr. Caſin cap. 92 & alios: quibus in locis vox, *limina*, pro ipſa Æde Sacra ſumitur, id eſt, pars pro toto. Quamquam non deſunt, qui *limina*, pro ipſa prima Ædis Porticu, atque adeo ipſis foribus, intelligi debere contendunt, in quibus ſubſiſtebant peregrinantes; cum eo proſequerentur cultu ipſos Martyres, ut & ipſam Ædem iis ſacram ſubire verecrentur. Paulinus Nat. 6.

— Ille autem qui tanti muneris alto
Cauſa fuit Domino, mediis in liminibus ſtans,
Flenſque iterum, ſed lætitia, modo debita Sancto
Vota refert.

Sed & interdum ipſos poſtes oſculabantur: unde apud Chryſoſtomum Homil. 3. in Epiſt. ad Corynth. πρόθυρα τοῦ ναοῦ φιλεῖ, Aratorem lib. 2. Hiſtor. ſacræ, & Paulinum Nat. 6. *oſcula figere poſtibus*, Pruden-
Edit. Pariſ. pag. 586. tium Hym. 2. & 11. *Apoſtolorum & Martyrum oſculari limina*: denique apud Gregorium Turonenſem lib. 4. de Mirac. Sancti Martini cap. 14. *Limina S. Martini oſculari*. Paulinus loco laudato:

Sternitur ante fores, & poſtibus oſcula figit,
Et lacrymis rigat omne ſolum, pro limine ſancto
Fuſus humi.

Nam quemadmodum qui excommunicantur, & ab Eccleſiæ ingreſſu arcentur, dicuntur *a liminibus Eccleſiæ ſeparari*, apud Leon. Oſtienſ. lib. 3. c. 43. Petr. Diac. lib. 4. cap. 32. 57. 88. 94. 109. & alios paſſim: ita peregrinantes humilitatis majoriſque venerationis gratia, ac Pœnitentium inſtar, in ipſis liminibus ſubſiſtebant, ut qui ſe ipſam Ædem ſubire indignos cenſerent. Utcumque ſe res habeat, illud etiam a vero haud procul eſt, ipſos peregrinantes vota ſua exſolviſſe in Bematis liminibus, ſeu Soleis, quæ *liminaria* dicuntur Anaſtaſio in Sancto Hadriano Papa pag. 117. *pari modo & in ipſius Apoſtoli Confeſſionis liminari inferiori lib. 25. Liminare* etiam eadem notione vocat Petrus Diaconus lib. 4. cap. 93.

quod idem Anaſtaſius pag. 152. 156. 173. 177. *veſtibulum Altaris*, & *Confeſſionis*: cujus quidem veſtibuli ingreſſus meminit præterea pag. 143. 134. 140. 131. 173. Sed quod Græcis *Solea*, noſtris *limen* & *liminare* dictum eſt, *Rugam* videtur nuncupare Ordo Romanus; enarrans ut Pontifex finita ſacra Liturgia in Secretarium redit, ubi hæc ſubdit: *Tunc ſeptem cereoſtata præcedunt Pontificem, & ſubdiaconus Regionarius cum thuribulo ad Secretarium: — poſt eos Bajuli, poſt eos Cereoſtatarii, poſt quos Acolythi qui rugam conſervant, poſt eos extra Presbyterium Cruces portantes, deinde Manſionarii juniores, & intrat in Secretarium.* Neque alia ſignificatione accipienda hæc vox apud Anaſtaſium Bibl. in Vitis Pontificum, ubi paſſim occurrit, quidquid reclamet Cæſar Bullingerus. In Stephano IV. *Fecit & regulares argenteos ſuper rugas, per quas ingrediuntur ad Altare.* In Sancto Hadriano: *In eadem Baſilica ab introitu de rugas, uſque ad Confeſſionem veſtivit de argento puriſſimo.* In Leone III. *Necnon & Altare majus ſub abſida conſtruxit, cujus faciem atque Confeſſionem, ſeu rugas ad decorem ipſius Altaris inveſtivit ex argento mundiſſimo.* In Paſchali: *Sacram Confeſſionem ejus interius exteriuſque cum regulis ſuis nobiliſſime conſtruxit.* Et pag. 150. *Confeſſionem denique ejus cum regulis ſuis interius exteriuſque vallantem pulcherrime compſit atque decoravit.* Alibi vero non ſemel rugas iſtas in ingreſſu Presbyterii, id eſt Bematis, fuiſſe oſtendit. In Sancto Paulo: *Fecit autem & rugas in Eccleſia B. Petri Apoſtoli in Presbyterio ingredientes, quas utraque parte dextra lævaque inveſtivit argento puriſſimo.* Alio loco: *Fecit etiam imagines ſex ex laminis argenteis inveſtitas, ex quibus tres poſuit ſuper rugas quæ ſunt in introitu Eccleſiæ Presbyterii.* Rurſum: *Fecit ſimul & rugas argenteas in ingreſſu Presbyterii penſantes* &c. Cum igitur, ut habet Ordo Romanus, Acolythi *Rugam* ſervarent, neque iis fas eſſet Sacrarium ingredi, ſatis evincitur *Rugam* extra Sacrarium, atque adeo ei proximam fuiſſe. *Ruga* vero idem ſonat quod noſtris *Rue*, ſeu platea: ſic enim uſurpatur hæc vox apud Willelmum Tyrium lib. 12. c. 25. & in Bulla Alexandri Papæ An. MCLXV. in M. Paſtorali Eccleſiæ Pariſienſis lib. 19. Charta 17. *Uſque ad locum, qui vocatur Tudella, in ruga ejuſdem Sancti Germani.* Ita Papias pariter *Rugam* videtur accipere: *Rugæ, Romæ, Semitulæ*: ubi legendum *Rumæ*: Græcam enim vocem expreſſit ῥύμη. Gloſſ. S. Benedicti: *Ruga*, ῥύμη. Nam & hoc loco *Ruga* forte accipitur pro platea; ῥύμη enim Græcis non modo rugam frontis ſonat, ſed & plateam. Heſychius: ἄμφοδα, αἱ ῥύμαι, ἀγυιαί, δίοδοι. Lexicon Græc. MS. in Bibliotheca Regia Cod. 930. ἄμφοδος, ῥύμη. ἄμφοδον, ἄμφοδον, ῥύμη. Quibus locis legendum ῥύμη, & ῥύμη. Sed & a ῥύμη, vocem Gallicam, *Rue*, deducit H. Stephanus. Recte autem pag. 587. *Rugam*, *ſemitulam* vertit Papias, ſeu parvam ſemitam, cujuſmodi ſunt ſulci, quos in fronte ſenum efficiunt rugæ: unde indubie rugas appellarunt noſtri quaſvis plateas ſtrictiores, quod rugarum quæ in fronte ſenum contrahuntur, formam referant. Sed & obſervo partem illam Templi *Plateam* & *Viam* appellari in charta an. 1337. in eodem M. Paſtorali Eccleſiæ Pariſ. pag. 367. *Item ordinamus & pronuntiamus, quod ſi in platea, infra gradus, per quos aſcenditur ad magnum altare, licet ſit ſeu dicatur Capitium, aliqui cerei in candelabris ponantur in parte inferiori ſuper tumbis defunctorum*, &c. Infra. *De juriſdictione autem Eccleſiæ Pariſienſis, — ordinamus, quod a primo inferiori graduum, per quos aſcenditur ad magnum altare, & circumcirca magnum & parvum altaria, infra tamen clauſuram quæ ibi eſt, & non extra, tota juriſdictio eſt, & erit Epiſcopi: in via autem juxta ipſos gradus, per quam itur de uno oſtio ferreo, ad aliud oſtium de tranſverſo, erit præventio inter Epiſcopum & Capitulum*, &c. Sed ut ad Soleam revertar, pars illa Templi, vulgari ac recepto loquendi modo, Βῆμα Ἀναγνωστῶν dicta eſt, id eſt, in qua conſiſtebant Lectores. Cum enim in Bema ſacrum, cæteris Eccleſiæ partibus edi-

tius, ſolis Sacerdotibus ac Diaconis miniſtrantibus aditus pateret, Subdiaconi ac Lectores extra Cancellos in Solea, perinde editiori, ſtabant: unde eorum Bema appellata eſt, ad inſtar Bematis ſacri, in quo conſiſtebant Sacerdotes. Id aſtruit Symeon Theſſalonic. *Τεταγμένοι καὶ Ἀναγνῶσται καθῆσθαι κατὰ ἔξωθεν τοῦ Βήματος πρὸς τὴν Σωλέαν, ὃ δὴ καὶ Βῆμα καλεῖται Ἀναγνωστῶν.* Quamquam non deſunt, qui Soleam Lectorum Bema eſſe appellatam cenſent, quod ea Amboni quodammodo ſubjaceret, cui id appellationis tribuit diſerte Sozomenus lib. 9. cap. 2. *καθίζεσθαι αὐτὸν εἰώθει περὶ τὸν Ἄμβωνα, Βῆμα δὲ τοῦτο τῶν Ἀναγνωστῶν.* & lib. 8. ait S. Chryſoſtomum orationem habuiſſe ad populum, *ἐπὶ τοῦ Βήματος τῶν Ἀναγνωστῶν καθεζόμενον.* Neque aliter Socrates l. 6. ubi ſcribit, eumdem ex Ambone ut plurimum ad populum peroraſſe, *εἰώθει καθέζεσθαι καὶ πρότερον ὁμιλεῖν.* In Concilio Laodiceno can. 15. dicuntur Canonici Pſaltæ *ἐπὶ τὸν ἄμβωνα ἀναβαίνοντες*, & in libro Sacramentorum S. Gregorii: *aſcendit Lector in Ambonem, pronuntians*, &c. Ita denique S. Cyprianus Ep. 34. Lectorem ait *ſuper pulpitum, id eſt ſuper tribunal Eccleſiæ, impoſitum legiſſe præcepta & Evangelium Domini.* Soleam Sophianam, ut & Ambonem, ex Onychite lapide, *ἐξ ὀνυχίτου λίθου*, confeciſſe Juſtinianum tradunt, qui utrumque caſu Trullæ confractum narrant, in quibus eſt Cedrenus. Anonymus multo pretioſiorem deſcribit: *τὸν τε Ἄμβωνα μετὰ τῆς Σωλέας ἐποίησε μετὰ σαρδονύχων, ἐντιθέμενος καὶ πολυτίμους λίθους, σὺν κίοσιν ὀλοχρύσοις, καὶ ἀσπίδων καὶ σαπφείρων.* Nec vetat ſolum, ſeu pavimentum, quod pedibus teritur, Onychite lapide conſtratum fuiſſe, cum Onyx marmoris ſpecies ſit, quod Alabaſtritem etiam vocant, ex quo pretioſiſſima olim facta pavimenta auctor eſt Plinius l. 35. cap. 7. & 8. Gloſſ. Lat. MS. in Bibl. Reg. cod. 1013. *Onychinum, genus metalli. Onyx, genus marmoris.* Lucanus de aula Ptolemæi & Cleopatræ, in qua Julius Cæſar poſt pugnam Pharſalicam regio apparatu exceptus eſt, lib. 10.

—— Totaque effuſus in aula
Calcabatur Onyx.

Et Martialis lib. 12. Epigr. 50.

Calcatuſque tuo ſub pede lucet Onyx.

Sed & Paulus Silentiarius inter marmora varia, lapideſque opulentos, quibus Ædes Sophiana paſſim coruſcabat, Onycem recenſet, part. 2. verſ. 223.

Ὅσσα δ' ὄνυξ ἀνέηκε διαυγάζοντι μέταλλῳ
Φωκείων ἐρίτιμα.

Edit. Pariſ. pag. 588. Ut & Statius:

Hic Libyus Phrygiuſque ſilex, hic dura Laconum
Saxa virent, hic flexus Onyx, & concolor alto
Vena mari.

Et alibi:

Mœret Onyx longe, queriturque excluſus Ophites.

Cum autem ſacri Cancelli ad extremas Pilarum, ſeu Piſſorum, partes, quæ Bemati ad Orientem proximæ erant, ipſum clauderent, ſpatium illud quod implebat latitudinem earum Pilarum, Soleam, ut opinor, conficiebat, donec Amboni conjungeretur, qui intra alteram Pilarum extremitatem ad Orientem perinde excitatus fuit. Nam qua interiorem Templi partem reſpiciunt, latiores ſunt Pilæ.

Ambo. LXXIV. Sophianum Ambonem ad Orientem & verſus mediam Ædis partem ſtatuit Silentiarius in illius deſcriptione:

Ἔστι τι δ᾽ εὐρυπόροιο κατ᾽ ὀμφαλὸν ἔνδοθι μέσσον μεσσάθροιο
Ἀβρὸς ἰδεῖν, καὶ μᾶλλον ἐς ἀντολίην τι νενευκώς
Πύργος, ὃ χωρεσίοισιν ἀπόκριτος ἤθεσι βίβλων.

Ad Orientem, & e conſpectu Bematis ſtatuitur pariter Ambo a Germano Patr. CP. *ὁ Ἄμβων πρὸ τῆς θύρας τοῦ Βήματος ἵσταται*, ut & a Symeone Theſſal. lib. de Templo: *ὁ μὲν πρὸ τοῦ Βήματος Ἄμβων*, & alio loco: *τοῦ ἱερωτάτου Βήματος κατὰ ἀνατολὰς ἱδρυθέντος, καὶ τοῦ Ἄμβωνος ἀντιπροσώπου ὄντος, ὡς τόπος ἐστί.* Ita autem excitatus erat Ambo, ut pars una Soleam & Bema, altera Ναὸν & Portas *ὡραίας* ſpectaret, inter Bema vero & Ambonem Solea intercederet: id diſerte colligitur ex locis proxime laudatis, ubi de Solea egimus. Pars vero Ambonis, quæ Bema reſpicit, dextra nuncupari videtur Nicetæ Paphlagoni in vita Ignatii Patr. CP. quo loco narrat ſomnium Bardæ Cæſaris: *ἐξ ὅτου πλησίον ἤμην τοῦ Ἄμβωνος, ἀφ' ὅθεν ὥσπερ καθεικνυομένων δύο ἀπέστησαν, καὶ ἐμβλέψαντες, ὧν ὁ μὲν δεσμίον τὸν Βασιλέα λαβὼν, καὶ ἐπὶ τὰ δεξιὰ κατασύρων, ἔξωθεν τοῦ Σωλέως, κατακρίνων εἰς ὑπόδουσιν*, &c. Cedrenus idem ſomnium enarrans: *ὅτι τινες ὁδηγοῦντες αὐτὸν, ἄγουσι πρὸς τὰς κιγκλίδας τοῦ θυσιαστηρίου.* Alteram autem Ambonis partem, quæ ſcilicet Ναὸν, & Πρόναον ſeu Narthecem ſpectabat, *ὀπισθίον μέρος τοῦ Ἄμβωνος* vocat Alexius Ariſtenus in Can. 21. Ancyr. Atque inde *ὀπισθάμβωνος εὐχὴ* appellata eſt a Græcis ea oratio quæ peracta Sacra Liturgia ab Sacerdote Sacra faciente in Ambone ad populum recitatur, *ἐκφωνουμένη παρὰ τοῦ Ἱερέως ἔξω τοῦ Βήματος*, ut eſt in Liturgia S. Jo. Chryſoſtomi: quæ quidem oratio compendium quoddam eſt omnium orationum quæ in Sacrario dicuntur, & ab ipſomet Sacerdote proferuntur, ut populus tandem intelligat, quis earum precationum, quæ in Adytis hactenus factæ ſunt, ſcopus fuerit & finis, ut diſertis verbis indicat Germanus Patr. CP. cujuſmodi ferme fuit *Oratio ad complendum*, ſeu Miſſæ *Collecta* ultima, de qua paſſim qui de Ritibus Eccleſiæ ſcripſerunt. Hanc igitur orationem recitaturus Sacerdos, Bemate egreditur, Ambonemque conſcendit ab Orientali aditu, & ad populum convertitur ad Occidentem, quæ pars eſt Ambonis poſtica & ſiniſtra, reſpectu Bematis. Unde cum Balſamon in Can. 12. Concilii Nicæni I. transfugas a fide ait debere *τρία μὲν ἔτη ἔξωθεν τῆς ἐκκλησίας ἵστασθαι ὀπισθεν τοῦ Ἄμβωνος, καὶ ἐξέρχεσθαι μετὰ τῶν Κατηχουμένων*, hæc ita capienda ſunt, ut ii intra Eccleſiæ, ſeu Templi, ſepta eſſe intelligantur, quemadmodum Catechumeni: quippe ſicut ii ante lectum Evangelium Ædem ſacram ſubeunt, ſacraſque Lectiones & Homilias auditu excipiunt, ita iſti *ὀπισθεν τοῦ Ἄμβωνος, περὶ τὰ κατώτερα δὲ τοῦ ναοῦ* conſiſtunt, ut ait Symeon Theſſal. id eſt, qua parte Ambo Bemati poſticus & ſiniſter conſpicitur, cum cæteris fidelibus, in ſtatione tamen ſibi ad inferiorem Ædis partem aſſignata, & quæ Nartheci conjungitur, pag. 589.
in Eccleſia ſtant, finitaque Catechumenorum Miſſa, cum iis excedunt, & in Narthecem ſeu Porticus ſeſe recipiunt. Atque hic eſt genuinus verborum Balſamonis ſenſus, quæ doctiſſimos viros fruſtra ſollicitarunt.

LXXV. Ad Ambonis ſuperiora conſcendenda duplex patuit aditus ſeu gradus, vel Scala, aut Cochlea, ab Oriente ſcilicet & Occidente, ut in Gradus Ambonis.
cæteris ambonibus: Ugutio Piſanus MS. *Ambo pulpitum, ubi ex ambabus partibus ſunt gradus*: qui quidem gradus, ſeu aditus, *gradus aſcenſionis & deſcenſionis* dicuntur Anaſtaſio Bibl. in Sancto Silveſtro PP. pag. 17. Paulus Silentiarius:

Ὀρθάδιοι βάθροισι, διδυμάονες ἀμβατοὶ οἶμαι,
Ὧν μία μὲν ποτὶ νύκτα τιταίνεται, ἡ δὲ πρὸς ἠῶ.

Duplicis illius aſcenſus meminit etiam Cantacuzenus lib. 1. cap. 41. & ex eo Codinus cap. 17. de Offic. quorum alterum ſtatuit reſpicientem Portas *ὡραίας*, alterum Σωλέαν & Bema: *κατέρχεται ὁ Βασιλεὺς τοῦ Ἄμβωνος, οὐκ ἐκ τοῦ μέρους μέντοι, ὅθεν ἀνῆλθε, ὡς τοῦ πρὸς τὰς ὡραίας πύλας ὁρῶντος, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ ἑτέρου τοῦ πρὸς τὴν Σωλέαν, καὶ τὸ ἅγιον Βῆμα.* Aſcenſus ad Orientem meminit Leo Grammaticus pag. 466. *εἰσῆλθε μετὰ τῶν ἀγίων θυρῶν, καὶ ἀντιστραφεὶς ἀνέβη τρεῖς βαθμοὺς τοῦ Ἄμβωνος ἱστάμενος.* Ex quibus conficitur præterea Ambonem extitiſſe inter *ὡραίας πύλας*, per quas a Nao, ſeu Choro in Pronaum & Narthecem exitus patebat, & Soleam, quæ extra Bema erat, uti indicavimus; quibus conſentiunt ſcriptores de Æde Sophiana, dum ajunt Juſtinianum confecto Templo, illud ingreſſum, & a Regiis Portis, ſeu Βασιλικαῖς, quæ eædem ſunt cum Specioſis, ad Ambonem proceſſiſſe, & in hæc verba exclamaſſe, *νενίκηκά σε Σολομών.* Ita porro confecti erant bini iſti aſcenſus, ut ſibi invicem adverſi in unum coirent, & locum tererent, ſeu circulum efficerent. Silentiarius:

Εἰσὶ γὰρ ἀλλήλοισιν ἐναντίαι, ἀμφοτέρας δὲ
Εἰς ἕνα χῶρον ἄγουσιν ἴσον πίσυγγα κέλευθον.

Unde colligi videtur Ambonem media in Æde extitiſſe, neque, ut hodie majora Eccleſiarum pulpita, utramque Pilam attigiſſe. Atque id evincit vox *πύργος*, qua Ambo donatur a Silentiario, quæ cum minime pulpitis hodiernis conveniat, videtur ille potius habuiſſe quid ſimile cum iis Cathedris excelſioribus, ex quibus Concionatores orationem habeat ad populum, quæ in quibuſdam Eccleſiis hac etiam in parte ſtatuatur. Proinde extitit Ambo ante Portam ſacram majorem, etſi ab ea aliquanto longius diſtaret, quod diſertis verbis declarat Germanus Patr. CP. ſcribens *τὸν Ἄμβωνα πρὸ τῆς θύρας τοῦ Βήματος ἵστασθαι*. Tanta porro elegantia, ac tam immenſo ſumptu Ambonem primo excitarat Juſtinianus, ut totum una cum Solea ex Onychite lapide confecerit, ut ex Cedreno indicavimus. Addunt Scriptores de Æde Sophiana, ſaphyris, cryſtallo, & lapillis aliis pretioſioribus, atque adeo columnis aureis, Ambonem adornaſſe, & in utroque, Ambone ſcilicet & Solea, ad millies centenas libras impendiſſe ejus tributi, quod olim Conſtantinus M. Sarbaro Perſarum Regi indixerat: ita augantur nuperi Græci. At cum Ambo iſte, quem *πολύολβον* & *πολυθαύμαστον* fuiſſe ſcribunt Glycas & Codinus, caſu Hemiſphærii, qui an. 32. Juſtiniani accidit, una cum Solea contritus fuiſſet, alium rurſum excitavit Juſtinianus, ſed elegantia ac decore longe priori imparem, ſi qua fides iiſdem Scriptoribus: *τὸν δὲ Ἄμβωνα καὶ τὴν Σωλέαν μὴ δυνάμενοι ποιῆσαι τοιοῦτον πολύολβον καὶ πολύτιμον, ἐποίησαν αὐτὸν εἰδημένον ἀπὸ λίθων καὶ κιόνων ἀργυρενδύτων μετὰ τῆς κιγκλίδος ἀργυρῶν, μετὰ τῆς Σωλέας· τρούλλον δὲ τοῦ Ἄμβωνος ἐκ ξύλου ποιήσαντες, ὡς εἶδον, ἀπὸ τῶν πολλῶν ἔξοδον.* Ut ſeſe res habeat, conſtat ex Silentiario Ambonem excitatum poſt caſum Trullæ totum ex marmore confectum fuiſſe: — Edit. Pariſ. pag. 590.

Πᾶν δέ τε κυκλοδίωκτον ἔδος πετραῖον ἐλίσσων,
Ἔνθα σοφοὶ ἀνάγουσι θεουδέα θεῖα βίβλων.

Addit denique Codinus Amboni ſuperimpoſitam fuiſſe Crucem, quæ centum librarum auri fuit.

Puteus Sacer. LXXVI. Bemati & Amboni proximum fuiſſe locum ubi extitit Puteus ſacer, evincunt quæ de eo ſcribit Anonymus, Ædis ſcilicet Sophianæ partem illam in qua erant *Ἅγιον Φρέαρ, καὶ τὸ θυσιαστήριον ὅλον, καὶ ὁ τόπος τοῦ Ἄμβωνος*, domum fuiſſe cujuſdam Antiochi Eunuchi. Appellationis rationem mox prodit, dictumque *ἀπὸ τοῦ τοιούτου φρέατος*, cui inſidens Chriſtus cum Samaritana collocutus eſt, quod a Samaria advectum, hoc loco poſitum eſt: *τούτου γὰρ χάριν ἐκλήθη Ἅγιον Φρέαρ*. Auctor Narrationis miraculi *ἐν τῷ Ἁγίῳ Φρέατι τῆς μεγάλης ἐκκλησίας* editi, quem Combefiſio viro eruditiſſimo, ut plurima alia, debemus, ad portam Templi Orientalem Puteum iſtum ſacrum extitiſſe innuit: *ἐν τούτῳ δὲ τῷ ναῷ, φησὶ, καὶ περιωνύμῳ ναῷ, εἰκών τις ἐκ χρωμάτων Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐπί τινος πίνακος ἀναγεγραμμένη κατὰ τὴν ὡραίαν πύλην, ἐν ᾗ ἡ ἁγία ἐπιστομὶς τοῦ φρέατος ἔκειτο τῆς Σαμαρείτιδος, καθ᾽ ἣν ἡ ἀληθινὴ πηγὴ, ὁ τῆς γνώσεως ποταμὸς, ὁ μακροθυμότατος ἐκεῖσε ποτὲ Χριστὸς, οἰκονομικῶς τῇ Σαμαρείτιδι καθωμίλησεν. ἐπὶ τούτῳ ἡ τῆς αὐτοῦ εἰκόνος ἀνεικονισμένη ἐσχηματογραφοῦ, προσκυνουμένη καὶ σεβομένη πᾶσι.* Sacri iſtius Putei meminit præterea Nicetas Paphlago in vita Ignatii Patriarchæ pag. 712. Edit. Concil. 1618. ut & *βόλῳ κρεμαμένῳ εἰς τὸ Ἅγιον Φρέαρ*, Conſtantinus Porphyrogenneta. Addit idem Anonymus Hierichunte allatas Tubas æreas ad ſanctum Puteum poſitas, & ad earum ſimilitudinem, quas tum Angeli tenebant, cum Hierichuntis muri corruere, effictas. Refert denique Codinus (quod ſilet Anonymus) Sellam Sancti Conſtantini (Imperatoris nempe) ſtetiſſe *ὑπεράνω τοῦ Φρέατος ἁγίου, ἐπάνω τῶν σαλπίγγων*.

Naos. LXXVII. A Bemate in ſecundam & mediam Templi partem novis cancellis obſtructam pervenimus, quam Græci *Ναὸν* peculiari ac proprio vocabulo vocant, in qua non Fideles omnes, uti vult Allatius, ſed ſoli Clerici ac Cantores conſi-

bant. Cum vero pars illa Templi in teretem, vel certe ovalem formam contraheretur, inde *Χορὸν* eam interdum appellarunt Græci, *Chorum* Latini. Ebrardus Bethunienſis in Græciſmo:

Eſt hic turba Chorus, qui ventat in aere corus,
Cancellus eſt Chorus, &c.

Ubi tamen Chorum perperam cum Cancello confundit, quia forte apud Latinos inferioris ætatis pars illa Templi, in qua extant Altare & Chorus, iiſdem ſepta cancellis, Chorus vulgo dicitur. Sic autem eam Ædis partem nuncupatam vult Iſidorus lib. 1. de Eccl. Offic. c. 3. *a choris pſallentium*: eſt enim Suidæ *Χορὸς, σύστημα τῶν ἐν ἐκκλησίαις ᾀδόντων*. Inde noſtris Chorus, dicitur *pars illa quæ a Cancellis verſus altare dividitur, & choris tantum pſallentium Clericorum patet*, ut ait Concilium Turon. II. Can. 4. Eam porro Ædis Sophianæ partem intra Pilas & Columnas comprehenſam forma eſſe ovata, ſupra ex Gyllio obſervavimus: *Pars enim Ædis interior*, inquit ille, *& media illa ingens vacua, ſi ſola conſideretur comprehenſa intra Pilas & Columnas, eſt forma ovata; ſi vero tota tam intra quam extra Pilas perſpiciatur, eſt quadrata. Ita enim ex utroque latere velut alæ appenſæ ſunt tres Aulæ inferiores, & totidem ſuperiores, ut ab imo pavimento procedat quadrata, deinde intra octo Pilas in ovatam formam contrahatur, uſque ad curvaturam quatuor arcuum ſuſtinentium Hemiſphærium*. Sedebant autem Clerici & Cantores ab utraque parte *ἐν τάξει*, ut eſt in Euchologio. — Pag. 595.

Umbilicus. LXXVIII. *Ναὸν* & Chorum Sophianum conficiebat totum illud ſpatium, quod intra quatuor Pilas majores continetur, cujus Umbilicus, cui nempe centrum copulæ, ſeu trullæ, ad perpendiculum imminet, videtur appellari *ὀμφαλὸς*, ſeu *τὸ μέσον τοῦ ναοῦ* apud Marcum de Dubiis typicis cap. 96. *Μεσόμφαλος*, Gregorio Cæſarienſi orat. in Nicænos Patres, & *Μεσόναος* apud Balſamonem in 74. Can. Trul.

Cancelli Naoi ſeu Chori. LXXIX. Per alios vero Cancellos dividebatur pars illa Templi Sacerdotibus, Clericis, & Cantoribus addicta, ab ea in qua Fideles conſiſtebant, inferiore nempe, & quæ ad Narthecem vergit. Leo Oſt. lib. 3. cap. 27. *Frontem etiam Chori, quem in medio fere baſilicæ ſtatuit, quatuor magnis marmorum tabulis ſepſit*. Ubi vero pars illa media Ædis Sophianæ ab inferiore ſeparabatur, ut in Bematis Cancellis, ita in ea exurgebant columnæ marmoreæ. Tradit quippe Gyllius, inter Pilas duas, quibus ſuſtinetur quarta pars Sphæræ Occidentalis, quatuor extare Columnas virides, eaſdemque binas inter ſe conjunctas, & ſex Columellas virides Jonicas, quæ inter eas intercedunt.

Portæ Cancellorum Naoi. LXXX. Ut porro Cancelli Bematis tribus aperiebantur portis, ita Cancelli *ναοῦ*, media ſcilicet majori, & duabus minoribus ad latera. Media *μεσαία πύλη* dicitur Codino de Off. cap. 17. & 18. (nos diceremus, *la belle Porte*) *βασιλικὴ*, in Typico & Euchologio non ſemel, & apud Codinum & Anonymum: præterea apud Leonem Grammat. p. 460. & Marcum Hieromonachum de Dubiis typ. c. 96. qui *Βασιλικὰς πύλας* a Sanctis, quæ Bematis erant, omnino diſtinguunt. *Regias* vocant Latini ævi medii Portas ædificiorum primarias, ut Regula Magiſtri cap. 30. 83. 95. & Chronicon Novalicenſe cap. 14. Verſus in Vita Sancti Theodardi Confeſſoris, apud Catellum:

Compoſuit que ſolum devotus carmine claro,
Erexit Regias undique mirificas.

Ita apud Anaſtaſium in Honorio PP. *Inveſtivit Regias januas in ingreſſu Eccleſiæ majores, quæ appellantur Medianæ ex argento*. In Conone: *Qui miſſi fuerant de exercitu ad cuſtodiendas Regias Baſilicæ, clauſas obſervabant*. In Leone III. *Regiæ majores* pag. 131. 133. 134. 143. — Pronaus.

LXXXI. Tandem pervenimus ad tertiam, eamque ultimam ſacræ Ædis partem, in qua *πολύγλωττος ὅμιλος*, ut loquitur Silentiarius, ſeu Fidelium turba ex variis Gentibus linguiſque conflata conſiſtebat. De illius propria appellatione vix inter ſe conſentiunt Scriptores: Allatius enim Narthecis

nomine donari contendit, cujus hac in re ſententiam ſupra accurato ſatis examine diſcuſſimus. Alii πρόναον appellatam volunt, ut quæ ante ναὸν, ſeu chorum, ingredientibus occurrat: atque id videtur innuere Codinus de Off. cap. 17. ἐκτὸς τῶν ὡραίων λεγομένων πυλῶν, ἤτοι ἐν προνάῳ. Nam etſi Goarus hæc verba de Veſtibulo vel Narthece capienda cenſeat, longe tamen errant, inquit idem Allatius, Goarum indicans, qui Pronaos Porticus eſſe volunt. Nec obſtat Balſamon in Can. 74. Synod. Trullan. ubi ait, ταύτα τόπον τῷ Κυρίῳ ἀνατεθειμένον, Κυριακὸν λέγεσθαι, κἂν μὴ ἐκκλησία ἐστὶν, ἀλλὰ πρόναος τύχῃ, ἢ ἕτερόν τι ἱερόν, quippe, ut inquit idem Allatius, Eccleſiæ vocabulo ναὸς propriè intelligitur: eodemque ſenſu percipiendum eſſe cenſet alium Balſamonis locum ad Can. 2. Dionyſ. Alexandr. in quo πρόναον, a Proaulio diſtinguit, eſſeque ſcribit τόπον δ' ἀλλοτρίοις μετανοίας, τὸν τῶν Ἀκροωμένων λεγόμενον. Neque tamen plana illa fit ex iis locis Allatii ſententia: quippe cum ex eodem Scriptore ad Can. 14. Concilii Nicæni, & in
Edit. Pariſ. pag. 592. Epiſt. Gregorii Nyſſeni ad Letojum, ἔξωθεν τοῦ ναοῦ ſtetiſſe Audientes dicantur, ubi alii ἔξω τῆς ἐκκλησίας habent, in Nao vero ſeu Choro ſolos Clericos, & extra Naum Fideles conſtitiſſe diſerte Silentiarius prodat; non plane video quomodo Naus ſit illa pars tertia Ædis ſacræ. Deinde Balſamon ait προναίους eorum fuiſſe, quibus non licebat ἐκκλησιάζειν, ſeu Eccleſiam ingredi, ut Audientibus; quod intelligendum eſt, de tempore quo ſacra peragebantur Myſteria: nam ante Evangelium Eccleſiam ingrediebantur ad ſacras Scripturas & Homilias audiendas; unde Ἀκροώμενοι dicti; poſt Evangelium autem ex ea excedebant, & in Narthece conſiſtebant, dum ſacra conficiebantur Myſteria, τῶν ὅρων τῶν ἐπιτελουμένων μυστηρίων, ut habet Symeon Theſſal. lib. contra Hæreſes. Proinde incertum relinquitur, an apud Nicetam in Mau. lib. 2. εἰσελθὼν τῷ προνάῳ, ſit ipſe Ædis ſacræ, an vero veſtibuli ingreſſus. Quod enim Balſamon προναίους a Proauliis diſtinguit, fieri poteſt, ut προαυλίων voce intellexerit areas, quæ ante Ædes ſacras proſtant: certe conſtat olim προναίους ejuſmodi atria appellata; qua notione PRONAON MATRIS DEUM, & PRONAON ÆDIS MARTIS habemus apud Gruter. 27. 2. 172. 3. 214. 1. Ita etiam vox hæc uſurpatur a Vitruvio lib. 4. cap. 4. & a Perdicca Epheſio de Thematib. Hieroſol.

Καὶ δένδρον ἀείφυλλον ἐστὶν ἐν τῷ προνάῳ.

At qui πρόναον tertiam eſſe Templi partem contendunt, in quibus eſt Genebrardus, exiſtimant inde Gallicam vocem *Prone* deducendam, eam ſcilicet orationem, quam ex officii inſtituto habet Curio ad plebem in iſta inferiore Ædis parte, & extra Chorum, inter Miſſæ ſolemnia, quæ *Pronum* dicitur in Conciliis Provinc. Senonenſi an. 1524. Carnotenſi 1526. Catalaunenſi 1557. &c. *Prone* in Conſuet. Pariſienſi art. 30. Bleſenſi art. 3. & Dunenſi art. 58. ita ut quodammodo hac oratione, ſeu adlocutione ad populum, Curio fungi dicatur officio *Doctoris Audientium*, uti eſt apud S. Cyprianum Epiſt. 24. de Lectore agentem. Scio Salmaſium lib. de Primatu Papæ vocem hanc a Latino, *Præconium*, deducere, quod eo in loco Præconis verbi Dei munus impleat Curio; ſed vix in hanc ſententiam pedibus ierim.

Baptiſterium. LXXXII. Confecta Ædis Sophianæ ex Silentiario aliiſque Auctoribus deſcriptione, ſupereſt ut de præcipuis illius Exedris (ſic enim ſacrarum Ædium appendices appellari auctor eſt Euſebius lib. 10. Hiſt. Eccl. cap. 4.) aliquid dicamus. Harum duæ potiſſimum celebriores habitæ ſunt, ut cæteras omittam, ſi quæ extitere, Baptiſterium, & Diaconicum. A Baptiſterio ordiemur, quo nomine appellant Chriſtiani locum Baptiſmi officio dicatum: illud ferme ſeorſim a Templis extrui ſolitum docet Euſebius loco proximo citato, cæterique, quos paſſim laudant Briſſonius ad Leg. *Domitiæ*, Cod. Theod. de ſpectaculis, Steph. Durantus lib. 1. de Ritib. Eccl. cap. 19. Brovverus ad Fortunat. lib. 1. Poem. 15. Joſephus Vicecomes, & alii. Neque tantum extra Ædem ſacram extitit Baptiſterium, ſed etiam verſus infimam illius partem, ſeu haud longe a Porticibus Occidentalibus, vel Narthece, quo ſitum videtur loco Baptiſterium Sophianum a Codino ſcribente, τὸ ἐπίπεδον τοῦ ναοῦ, καὶ τὸν Λουτῆρα, καὶ τὸν Νάρθηκας, καὶ τὰ πέριξ αὐτῷ, fuiſſe domum Damiani Patricii: ſive hoc loco Narthex dicatur pars inferior Templi, ſeu Porticus veſtibuli. Paulus Silentiarius part. 1. verſ. 148. illud fuiſſe indicat verſus Porticus inferiores quæ intra Ædem ſunt, quo ferme loco hinc inde validioribus columnis marmoreis Catechumena ſuffulciuntur.

— Ἐρεδμίνουσι δὲ γαίῃ pag. 593.
Ἄντυγες ἀλλήλοισι δύω δυσίν· ἂν κατὰ χῶρον
Τετρατόροις συνάγουσιν ἐπιμελχθεῖσα κεραίη
Νῶτον ὑπεστήριξεν γυναικείοισιν ἀέθλοις,
Λαὸν ἀπεκδύνουσα πρὸς ἀχράντα λοετρὰ
Ἀνδρομέου βιότοιο καθάρσια, &c.

Porro tanta amplitudine fuit Baptiſterium Sophianum, ut in iis acta Concilia legamus in Synodo Chalced. Act. 1. & apud Cedrenum in Rhinotmeto, & Paulum Diac. lib. 4. Hiſt. Miſc. plebem Conſtantinopolitanam tumultuantem eo ſe recepiſſe. Unde non mirum, ſi μέγα φωτιστήριον dicatur apud Auctorem Chronici Alexandrini in Baſiliſco, & μέγας φωτιστὴρ apud eumdem Cedrenum in Leone Iſauro.

LXXXIII. In Baptiſterio erat Fons, ſeu aquarum receptaculum, Græcis Κολυμβήθρα, interdum δεξαμενὴ nuncupatum, in quod immittebantur baptizandi. Qui quidem Fons tantæ erat apud Conſtantinopolitanos venerationis, ut qui ad Ædem Sophianam aſyli jus habentem, ut omnes ferme Ædes Sacræ, confugiebant, ad Baptiſterium inde contenderent, ſacroſque iſtos Fontes prehenſarent. Procopius in Hiſt. arcana: ὅπερ ἵνα μὴ γένηται δείσαντες, ἐς τὸ τῆς Σοφίας ἱερὸν φεύγουσι, ἔς τε τὴν θείαν λουτρῶνα ἐλθοῦσαι, τῆς ἐνταῦθα κολυμβήθρας ἀμφεξείχοντο. Alio loco: ἐν τῆς Σοφίας τὸ ἱερὸν ἔλθων, ἐν αὐτῷ που τὴν θείαν δεξαμενὴν ἐξεπίτηδες ἐκάθισεν, ὥσπερ μάλιστα πάντων νενομίκασιν Χριστιανοὶ σέβειν, ubi imperite omnino Suidas, qui locum hunc exſcripſit, δεξαμενὴν, τράπεζαν τὴν θείαν δοχομένην interpretatus eſt, cum nihil aliud ſit quam Fons Baptiſterii, qui ab eodem Procopio & Theophane an. 2. Theodoſii Junioris & an. 7. Zenonis κολυμβήθρα, ab aliis ὑπονόμος, a Gregorio M. *Cloaca*, ab Anaſtaſio in Hiſt. Eccl. *Natatorium* vocitatur. Κολυμβήθραν dixit etiam Theodorus Lector Ecl. 1. καὶ τοῦτον ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ σφαγῆναι παρεσκεύασε: ut & Cedrenus in Leone, de Copronymo: ἐν γὰρ ἀφοδεύσας ἐν τῇ ἁγίᾳ κολυμβήθρᾳ, ubi Paulus Diaconus lib. 21. Hiſt. Miſc. habet, *in Sancto Lavacro*. In hos autem ſacros Fontes ex Aquæductibus influebant perennes aquæ, ut colligitur ex Anaſtaſio de Vitis PP. pag. 117. 134. 163. & ex Tractatu de capite S. Joannis Baptiſtæ qui habetur in aliquot Codicibus S. Cypriani. Baptiſterium Sophianum præterea jus habuiſſe aſyli, perinde ac ipſam Ædem, teſtatur Chronicon Alexandrinum pag. 752. λαβὼν Βασιλίσκος τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα, ἔφυγεν εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν, εἰς τὸ μέγα φωτιστήριον. Fons Baptiſterii.

LXXXIV. Altera quæ Eccleſiæ Sophianæ adjuncta fuit exedra, Διακονικὸν appellata eſt. Eſt autem Diaconicum Græcis Scriptoribus, quod alii Eccleſiæ Secretarium vocant, nos vulgo *Sacriſtiam* dicimus. Quæ quidem vox occurrit non ſemel apud Scriptores, non modo pro exedra ita appellata, ſed & interdum pro Conchula Bematis, in qua reponebantur veſtes Sacerdotales ad ſacram Liturgiam neceſſariæ, de qua egimus ſupra, ut apud Philoſtorgium lib. 7. cap. 3. Cyrillum in vita Euthymii cap 18. & 19. Auctorem Vitæ S. Auxentii Archimandritæ cap. 1. N. 3. in Euchologio, Typico Sabæ, Paſſione SS. Patrum Sabaitarum, &c. Videtur autem ita appellatum, aut quod Diaconorum primitus fuerit in ea ſedes, & conſeſſus, Diaconicum.

vel potius quod hæc exedra eorum curæ potiſſimum commiſſa fuerit. In ea enim non modo quæ ad Eccleſiæ vaſa, & Sacerdotales veſtes ſpectant, priuſquam ſacra peragereretur Liturgia, ſeu Divinum ac Eccleſiaſticum Officium, munia obibant Diaconi, ſed & conſidebant pro muneris ſui ratione. An vero Diaconicum Eccleſiæ idem fuerit cum eo carcere, qui perinde Diaconici nomen habuit, video controverti, etſi probabile ſit eamdem exedram fuiſſe. Nam cum nefas ducerent priſci Eccleſiæ Pontifices, reos Clericos una cum reis ſæcularibus eodem carcere detineri, ſeu quod ſuam in eos auctoritatem & juriſdictionem ſervare ac tueri, vel, quod vero ſimilius eſt, cum Clericis ſuis mitius agere vellent, quam ſolent ordinarii Judices, illos in Eccleſiarum Secretariis, Scevophylaciis, aut Catechumeniis detinebant, quouſque per pœnitentiam iis impoſitam, quam ἐπιτίμιον vocant, peractamque, ſua expiaſſent delicta ac crimina: ita Gregorius II. PP. in Epiſt. 2. ad Leonem Iſaurum in VII. Synodo: *Pontifices, ubi quis peccarit, —— eum tamquam in carcerem, in Secretaria, ſacrorumque Vaſorum æraria conjiciunt, in Eccleſiæ Diaconia, & in Catechumena ablegant.* Hinc non ſemel legimus in Diaconica, vice carceris, conjectos Clericos delinquentes: eo enim ſpectat Lex 30. Cod. Theod. de Hær. *Cuncti Hæretici procul dubio noverint omnia ſibi loca hujus Urbis adimenda eſſe, ſive ſub Eccleſiarum nomine teneantur, ſive quæ Diaconica appellantur, vel etiam Decanica.* Quo loco cenſet Cujacius *Diaconicam* idem eſſe quod *Decanicum*, carcerem nempe Eccleſiaſticum, in quo detinebantur rei Clerici; qua notione accipitur Decanicum apud Julianum Antecesſorem Conſtit. 73. *Executor autem litium conſtitutus in Decanicis Eccleſiarum recludatur, competentes pœnas luiturus:* quæ totidem verbis extant lib. 5. Capit. Caroli M. cap. 225. ubi Novella Juſtiniani 97. habet, ἐν ταῖς καλουμέναις δεκανικοῖς. Decanici præterea, vel potius δεκανικοῦ, occurrit mentio in ſupplicatione Baſilii Diaconi in Concilio Epheſino part. 1. κἀκεῖθεν συντεμόμενοι παρὰ τοῦ ὄχλου τῶν Δεκανῶν, ἀπηγόμεθα ἐν τῷ δεκανικῷ, κἀκεῖ γυμνοὺς ἡμᾶς δεσμίους εἰς τὸ ὑπαχθῆναι τῇ τιμωρίᾳ ἐστήκεισαν, ἐμπαιδεύοντες, καὶ ὑπερίσιναν. Et infra: θλιβόμενοι ἐν τῷ δεκανικῷ καμπτόντες, ubi Interpres δεκανικὸν, *Tribunal Eccleſiaſticum* vertit, ſed perperam, ut opinor; nam etſi revera poſtmodum hac appellatione donari potuerit, hoc tamen loco δεκανικοῦ vocabulo diſerte carcer intelligitur, ſi non Eccleſiaſticus, certe is qui Decanorum, id eſt, Lictorum curæ commiſſus erat. Niſi quis malit, Decanicum in hac Epiſtola accipi debere pro loco, in quo ſtationem ſuam habebant Decani, ſeu ῥαβδοῦχοι, uti appellantur a Cedreno pag. 370. de quibus paſſim agunt Scriptores. At ſi Decanicum idem fuit cum Diaconico, probabile eſt Decanicum & Dicanicum corrupte poſtmodum dictum, quod Diaconicum appellari debuerat. Nec ſcio an etiam Dicanicum a voce δίκη nuncupatum ſibi perſuaſerint poſteriores Græci, quod in Diaconicis judicia ſua exercerent Pontifices, quod indicant Geſta de nomine Acacii, hiſce verbis: *Dicens Petrum olim in Diaconio eſſe damnatum, nunc etiam Chriſtiana ſocietate ſemotum:* nam *Diaconium* & *Diaconicum* idem eſſe ſatis declarant ſupra allata Gregorii II. verba.

Edit. Pariſ. pag. 394.

Secretarium. LXXXV. Cum igitur Diaconica non modo carceris vicem interdum præſtarent, ſed etiam Tribunalis Eccleſiaſtici, inde factum opinor, ut iſtæ exedræ *Secretaria* appellarentur: nam proprie ſunt *Judicum Secretaria*, uti eſt in Concilio Milevitano II. Can. 16. *magnum ſecretum judicis, unde Secretarium nominatur*, ait S. Auguſtinus in cap. 34 Ezechiel. cap. 3. Idque ex eo fluxiſſe arbitror, quod in Diaconicis Synodi & Concilia perſæpe cogerentur, atque iis in conſeſſibus, Clericorum cauſæ examinarentur: unde poſtea Pontificum, qui Synodis intererant Seſſiones, *Secretaria* paſſim legimus dictas, apud Anaſtaſium in S. Agatho pag. 54. 55. in Synodo Lateran. ſub Martino PP. an. 649. in Concilio Rom. an. 745. ſub Zacharia PP. Act. 1. & 2. Cæſarauguſtano ſub Damaſo PP. Carthaginenſi III. IV. V. Milevitano II. Carthagin. VI. Africanis cap. 1. 52. Arelat. III Hieroſolymitano ſub Agapeto PP. Hiſpalenſi II. cap. 1. &c.

LXXXVI. Neque unicum Diaconico Sophiano nomen fuit: nam & Μιτατώριον dicebatur, ſiquidem μεσατώριον idem eſt quod μιτατώριον, quod quidem opinantur viri docti. Id colligitur ex his Euchologii verbis: μετὰ τὸ ψάλαι τὴν τριτοέκτην, κατέρχεται ὁ ἁγιώτατος Πατριάρχης ἐν τῷ Μισατωρίῳ, ἤγουν τῷ Διακονικῷ, καὶ ἐξέρχεται εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον ἐκ τοῦ μέρους δεξιοῦ. Quemadmodum igitur *Meſatorium* ad dextram ſtatuit Euchologium, (Ædiſne, an vero Altaris, incertum) ita *Mitatorium* Cedrenus in Leone Philoſopho, ita ut unum idemque eſſe par ſit credere, proindeque mendum ſubeſſe in Euchologio. Sic autem Cedrenus: διὰ ταύτην δὲ τὴν αἰτίαν ὁ Πατριάρχης εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσέρχεσθαι ἐκώλυσε τὸν Βασιλέα, ὅθεν διὰ τοῦ δεξιοῦ μέρους διήρχετο εἰς τὸ Μιτατώριον. Et infra: ὅπερ γράψαντες καὶ σφραγίσαντες ἐν τῷ Μιτατωρίῳ ἔρριψαν, τὸ δὲ Βασιλέως δημοσίων προόδων ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τελουμένων, κἀν τῷ Μιτατωρίῳ εἰσελθόντος, καὶ ἐν ᾧ εὔχετο τόπῳ. Meminit præterea Μιτατωρίου Theodorus Lector Ecl. 2. Lexicon Gr. MS. Bibliothecæ Regiæ ſign. 2062. & Codinus, qui illud excitatum refert a Juſtiniano, ἵνα, inquit, ἐκεῖσε παραμείνῃ μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ, καὶ πολλάκις ἑστιῶν. Quæ quidem ultima verba Goarum impulere, ut in Notis ad Cedrenum & Euchologium ſcripſerit Μιτατώριον dictum quaſi μεσατώριον, fuiſſeque cubiculum ad latus Altaris, in quo feſſis a labore Cantoribus menſa frugalis, panis ſcilicet & vini, apponebatur, proindeque locum fuiſſe menſis inſtruendis idoneum: a qua ſententia haud omnino abhorret Allatius. Verum cum Diaconicum, ſeu Secretarium Sophianum, amplum fuerit triclinium, neque unico duntaxat, ſed variis conſtiterit cubiculis, multo probabilius videtur hancce inde ſortitum appellationem, quod revera *domus* eſſet *Eccleſiæ*, hoc eſt Æditui & Νεωκόρου, in qua etiam Imperator, ſi luberet, antequam ſacra peragerentur Officia, vel iis finitis & exactis, moraretur. Nam ut *Metatam* Latini Scriptores ædem, & domicilium vocarunt, ut conſtat ex Gregorio Turon. lib. 5. Hiſt. cap. 7. lib. 5. cap. 19. 40. lib. 7. cap. 6. 24. lib. 8. cap. 2. 44. lib. 9. cap. 6. lib. 10. cap. 2. 15. lib. de Mirac. cap. 44. lib. 2. cap. 21. 24. lib. 2. de Miracul. S. Mart. cap. 11. lib. 4. cap. 21. ut cæteros prætercam alio a me, ſi Deus faverit, recenſendos loco, & *metari* dixerunt pro *divertere*, ut Paulinus Nat. 9. & 10. ita μιτάτον eadem ſignificatione uſurpant Græci recentiores, ut habetur in Gloſſis Baſil. S. Athanaſius, ſive quiſquis eſt Auctor narrationis de imagine Berytenſi: ἐπεξένωσε μιτάτον μεῖζον ὁ Χριστιανὸς, ὡς χλευάζων. Alios ad id firmandum laudat Scriptores Meurſius. Ob hanc igitur cauſam triclinium iſtud excitaſſe, itaque appellaſſe Juſtinianum ait Anonymus, ut in eo quieſceret: ἐκάλεσε δὲ —— καὶ Μιτατώριον, ὅπερ ἐκεῖσε ἀνήγειρε, κατέναντι ὡραῖον τῶν χρυσῶν, ἵνα ἀναπαυόμενος αὐτὸς ἐν τῷ ταφῷ ἐκεῖσε καθεύδῃ. ubi καθεύδειν, eſt non tam *ſomno recreari*, quam *quieſcere* ac *morari*. Ejuſmodi autem fuit, & in eum finem extructa exedra Eccleſiæ adjuncta, cujus meminit Anaſtaſius in Gregorio IV. *Fecit etiam juxta Acoliti pro quiete Pontificis, ubi poſt Orationes matutinales, vel Miſſarum Officia ejus valeant membra ſoporari, hoſpitium parvum, ſed honeſte conſtructum, & pictùris decoravit eximiis.* Ita Metatorium, ſeu Diaconicum, amplum triclinium fuit, in quo & Imperator diverſari, ſiquando a publicis curis vellet ſecedere, & pietati vacare, & Diaconi conſidere, & Synodi peragi, Clerici delinquentes includi, ſacra Eccleſiæ vaſa, miniſteria, & veſtes aſſervari, atque adeo ipſe æditaus, vel qui Templi conſervandi curam habebat, habitare poterant. Æditaos iſtos, quod iis juxta Ædes ſacras manſio eſſet, παραμοναρίους vocant Synodus CP.

Metatorium. pag. 395.

ſub Menna Act. 5. VII. Synod. Act. 7. Can. 5. & Petrus Diaconus Caſinenſis in Relat. de Corpore S. Benedicti N. 2. προσμοναρίων Definitiones Concilii Chalcedon. Can. 2. Leo Grammatic. in Michaele Balbo pag. 459. & Balſamon ad Marci Patr. reſp. 28. Προσμοναρίους etiam habuere Gentiles, ſi qua Menologio fides ad 17. Novemb. quæ quidem vox habetur etiam in Italia Sacra Ughelli tom. 8. pag. 421. 423. At qui *Paramonarius* dicitur Diacono Caſinenſi, *Manſionarius* nuncupatur Leoni Oſt. lib. 3. cap. 26. Notum autem ex Gregorio M. lib. 3. Dial. cap. 24. & 25. *Manſionarios & Cuſtodes* promiſcue appellari, quibus ſcilicet cuſtodiendæ Eccleſiæ incumbebat cura; unde *Excubitores* nuncupantur Manſionarii ab Aidrevaldo lib. 1. de Mirac. S. Benedicti. Ii enim non modo Eccleſiam, ſed & Reliquias & Phylacteria ſervabant, ut colligitur ex eodem Leone Oſt. lib. 2. cap. 34. unde *Martyrarii* dicti in Concilio Aurelian. II. Can. 13. apud Gregor. Tur. lib. 2. de Mirac. cap. 46. & lib. 4. Hiſt. cap. 11. *Cuſtodes Martyrum*, apud Anaſtaſium in S. Silveſtro pag. 13. & in Synodo Rom. ſub eodem Silveſtro Can. 11. *Cuſtodes ſuper ſepulchra Apoſtolorum*, apud eumdem Anaſtaſium in S. Leone I. pag. 27. *Cuſtodes Loculorum*, in vita S. Zozimi Epiſcopi Syracuſani N. 6. ubi eoſdem eſſe cum *Oſtiariis* evidenter oſtenditur. Sed & penes eos fuiſſe Eccleſiæ claves docet Petrus Diac. lib. 4. Chr. Caſin. cap. 53. habitabant quippe Manſionarii in domo Eccleſiæ contigua, a qua nomen dignitati iſti manſit. Auctor Miracul. S. Mauri Abbat. cap. 10. *Clericus quidam nomine Manfredus, qui ob cuſtodiam in contigua Baſilicæ ipſius domuncula dormire erat ſolitus*: ubi *dormire* idem eſt quod καθεύδειν, id eſt, morari, habitare, ut monuimus. Inde *Primi Manſionarii* dignitas magna in Eccleſia Romana, qui *Cuſtos Dominicalis Veſtiarii* dicitur in Ordine Romano, & cæterorum Eccleſiæ vaſorum: cum alii inferioris ordinis *Manſionarii*, *Janitores* dicerentur. Unde haud procul a vero aberraret ille, qui τουκάριον, cui Sophianæ Eccleſiæ claves commiſſæ leguntur apud Silentiariam, Παραμονάριον interpretaretur.

Edit. Pariſ. pag. 596.

Veſtiarium. LXXXVII. Sed & non omnino improbanda videtur Wolphangi Muſculi divinatio, qui Μιτατώριον, apud Theodorum Lectorem, *Mutatorium* vertit. Nam cum Μιτατώριον idem ſit quod Diaconicum: rurſum vero Diaconicum idem quod *Veſtiarium*, Veſtiarium denique idem quod ἀλλαξιμάριον apud Codinum de Off. cap. 2. locus ſcilicet, ſeu cubiculum, unde veſtes mutandæ promuntur: nil vetat μιτατώριον, vocem, pro μουτατώριον, uſurpaſſe Græcos exiſtimare. Quippe apud Latinos ævi inferioris Scriptores *Mutatorium*, ſi non locum, unde promuntur veſtes mutandæ, certe veſtes ipſas quæ alternis mutantur, appellari conſtat: quæ quidem ἐξημοιβὰ ἱμάτια dicuntur Homero Odyſſ. 2. *vicaria indumenta* Caſſiano lib. 4. cap. 10. *mutandæ*, in Regula Magiſtri cap. 81. *mutatoria* aliis, uti monuimus in Notis ad Alexiadem: denique ἀλλαξίματα apud Auctorem de Offic. Eccl. CP. a Meursio editum, ἀλλαγαὶ apud Codinum: unde ἀλλάξιμον apud eumdem & Marcum Hieromon. de Dub. typ. cap. 43. Avitus Vienn. lib. 3. Poem.

Serica bis coctis mutabat tegmina blattis.

Secretarium autem Eccleſiæ, *Veſtiarium* appellari notius eſt, quam ut firmari neceſſe ſit.

Salutatorium. LXXXVIII. A variis proinde officiis varias ſortita eſt appellationes hæc exedra: nam & a ſalutationibus Ἀσπαστικὸς οἶκος etiam dicitur Theodoreto lib. 5. cap. 17. *Salutatorium* Gregorio Turon. lib. 2. Hiſt. cap. 21. lib. 6. cap. 11. lib. 7. cap. 27. Meſſiano Presbyt. de vita S. Cæſarii Areiat. pag. 252. Aimoino lib. 3. Hiſt. cap. 47. Auctori Hiſt. Miſcellæ lib. 13. pag. 379. Edit. Caniſii, & Orderico Vitali lib. 2. pag. 412. Eſt autem *Salutatorium*, apud Papiam, *locus in quo ad ſalutandum advenientes excipiebantur*: & in Gloſſario Ælfrici, *Salutatorium*, dicitur eſſe *Greting-hus*, id eſt, domus ſalutationis, uti definitur ab Ugutione. Sic porro appellatum volunt Diaconicum, quod in eo Epiſcopi Sacra facturi, antequam ad Bema, ſeu ad Altare, procederent, Fidelium ſalutationes exciperent, ſeu illorum ſe orationibus commendare, ſeu de negotiis, Eccleſiaſticis præſertim, cum iis agere vellent. Id potiſſimum colligitur ex Gregorio M. lib. 4. Epiſt. 54 & 98. in quibus præcipitur Epiſcopis aut Archiepiſcopis, *dimiſſis jam filiis Eccleſiæ, a Salutatorio ad ſacra Miſſarum ſolemnia celebranda* cum pallio procedere: & Sulpitio Severo lib. 2. Dial. de vita S. Martini cap. 1. ubi diſertis verbis dicuntur *Presbyteri in Secretario ſedere, vel ſalutationibus vacantes, vel audiendis negotiationibus occupati*: quo tunc tempore vetantur Diaconi in Secretario cum Presbyteris ſedere in Concil. Areiat. II. uti ſupra obſervatum eſt. Certe Pontificem Sacra facturum, antequam ad Altare procederet, a Diaconis ſalutari obſervare eſt ex Ordine Romano: *Cum vero Eccleſiam intraverit Pontifex, non aſcendit continuo ad Altare, ſed prius intrat in Secretarium: —— ubi cum intravit, ſedet in ſella ſua, & Diaconi, ſalutato Pontifice, egrediuntur de Secretario*: tametſi hæc verba de ſalutatione accipi poſſe non diffiteor, quam exhibent Diaconi priuſquam e Secretario excedant. Nec ſcio an etiam in Salutatorio ſalutarentur Epiſcopi a Presbyteris diœceſanis. In Concilio quippe Niceno Arab. cap. 55. præcipitur, *ut Chorepiſcopus bis per annum congreget Presbyteros ad ſalutandum Epiſcopum, & tradendum ſe ei, & Communionem cum eo habendam, & prandeant cum eo, fiatque hoc primum in exitu anni, ſecundo vero in Feſto Reſurrectionis D. N. Jeſu Chriſti.* Incertum pariter an ad has ſalutationes Fidelium referri debeat Canon 22. Concilii Ticinenſis ſub Leone IV. PP. quo prohibentur Pœnitentes *vacare ſalutationibus*, ita ut iis interdictum fuerit Sacerdotes in Secretario ſalutare, quod Fidelibus licebat, vel certe domi ſalutatores admittere. Quemadmodum autem Epiſcopi in Secretariis Salutationibus vacabant, ita & Abbatiſſæ. Quippe in Regula S. Cæſarii cap. 36. & Reg. S. Donati cap. 57. hæc verba habentur: *Obſervandum eſt ne Abbatiſſa ad ſalutationes in Salutatorium ſine digno honore ſuo, hoc eſt, ſine duabus aut tribus Sororibus procedat.* & cap. 40. *Si Abbatiſſa, ut adſolet, cum Salutatoribus occupata fuerit.* Et in Recapitulatione Regulæ S. Cæſarii cap. 8. & Regula S. Aureliani Epiſc. cap. 1. præcipitur, *ut quæcumque ad converſionem venerit, regula ei in Salutatorio legatur.* Denique in Concilio Matiſcon. I. Can. 2. vetantur *viri intra Salutatorium aut Oratorium Monaſterii Virginum intrare*, quibus conſentanea habentur in Regula S. Aureliani cap. 14. quibus in locis *Salutatorium*, idem eſt quod *Secretarium & Diaconicum*.

pag. 597.

LXXXIX. Jam vero cum in Eccleſiarum Secretariis ac Diaconicis aſſervarentur ſacra Vaſa, ſeu, uti vocant vulgo Scriptores, Miniſteria, inde factum, ut quod aliis Diaconicum & Secretarium eſt, interdum & ſæpe Σκευοφυλάκιον appelletur, quod extitiſſe ut plurimum in interiore Diaconici parte oſtendit Paſſio SS. Patrum Sabaitarum: ὅπερ αὐτοτεμνόμενοι τε οἱ πρῶτοι πατέρες Διακονικὸν πεποιήκασιν· ἐσώτερον δὲ τοῦ Διακονικοῦ Κειμηλιαρχεῖον, ἤτοι Σκευοφυλάκιον. Hinc ejuſmodi Diaconica promiſcue dicuntur *Secretaria*, ac *ſacrorum Vaſorum æraria*, in laudata Gregorii II. PP. Epiſtola: atque ita uſurpari paſſim obſervare eſt. Cur vero in Diaconico reponerentur ſacra Eccleſiæ Miniſteria, ratio illa potiſſimum eſt, quod ea curæ Diaconorum ac ſollicitudini incumberent. Iſidorus lib. 2. de Eccl. Offic. cap. 9. *Cuſtodes Sacrarii Levitæ ſunt: ipſis enim juſſum eſt cuſtodire Tabernaculum, & omnia Vaſa Templi*: quod etiam habetur apud Cyrillum Alexandr. lib. 3. de Adorat. Inde illis ea manu contingere, non autem Subdiaconis, licebat: & ut ait Concilium Laodicenum Can. 21. οὐ δεῖ ὑπηρέτας χώραν ἔχειν ἐν τῷ Διακονικῷ, καὶ ἅπτεσθαι δεσποτικῶν σκευῶν. Quæ quidem ita vertit Concilium Agathen-

Scevophylacium.

pag. 598.

ſe Can. 66. *Non oportet inſacratos Miniſtros licentiam habere in Secretarium, quod Græci Diaconicum appellant, ingredi & contingere Vaſa Dominica:* ſive ea verba intelligenda ſint de majori Diaconico, ſive de minori, id eſt, Conchula Bematis ita nuncupata, ut ſupra monuimus. Verum quod ad Vaſorum ſacrorum curam primitus Diaconis collatam attinet, id poſtmodum immuratum: eorum enim illa in Æde Sophiana data eſt Magno Scevophylaci, de qua Dignitate Eccleſiaſtica paſſim viri docti egere, cui, ut par eſt credere, ſuberant Diaconi. Porro Scevophylacii Sophiani meminit Anonymus: *ἐνι δὲ ὁ τόπος τῶν σκευμάτων αὐτῆς, ὃν δέδωκεν εἰς τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν, τὸ Σκευοφυλάκιον ὅλον, σὺν τῷ ναῷ τῷ Ἁγίῳ Πέτρῳ.* Sed quo potiſſimum loco extiterit Diaconicum olim, ſeu in Æde Sophiana, ſeu in cæteris majoribus Eccleſiis, vel quæ Scevophylacii, Veſtiarii, Secretarii, & aliis nominibus donatur vulgo exedra Ædi ſacræ adjuncta, non adeo promptum eſt aſſequi. Allatius, uti ſupra diximus, Diaconicum rem prorſus diverſam a Secretario facit, contenditque eſſe Concham illam, quæ *βορειοτέρᾳ* Conchæ, Ædem ad ſiniſtram ineuntibus, adjungitur, ubi *σκευοφυλάκια & θυμιαταὶ τράπεζα* ſtatuitur, quemadmodum nuncupatur a Symeone Theſſal. Verum etſi in confeſſo ſit eam Conchulam Diaconicum appellatam fuiſſe, non ideo tamen ſequitur exedram, quam vulgo *Sacriſtiam* vocamus, Diaconici appellationem non habuiſſe: nam, uti ſupra obſervatum eſt, Conchula iſta Diaconicum appellata eſt, quod in ea allata ex majore Diaconico ſacra Vaſa, atque adeo veſtes Sacerdotales ad Liturgiam ſacram peragendam neceſſariæ reponerentur. Planum enim eſſe reor ex præallatis, Diaconicum exedram fuiſſe Ædi ſacræ adjunctam, proinde a Bemate ſeclusam & remotam, quod & indicat idem Symeon, dum ſcribit Epiſcopum conſecrandum a Diaconico ad Bema procedere per Templi dextram & Soleam, *διὰ τοῦ δεξιοῦ μέρους τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ σωλέως,* deducentibus eum Sacerdotibus, & Diacono præeunte: ubi per dexteram *τοῦ ναοῦ*, ipſum *ναὸν*, ſeu Chorum intelligi obſervant viri docti. A Diaconico igitur, quod extra Ædem extitit, per Soleam tranſeundum fuit Sacerdoti ad Bema pergenti, (nec mirum, cum Bematis fores Soleæ obverſarentur) proinde per eam Ædis partem, quæ Bema a Naῷ proprie ſumpto diſpatabat. Atque hæc ſunt quæ de Æde Sophiana ſparſim apud Scriptores per temporis anguſtiam obſervare licuit.

Digitized by Google

A D D E N D A
IN DESCRIPTIONE S. SOPHIÆ.

PAg. 200. *col.* 1. *poſt*, Joannis, *adde*, χρυσοῦς ψηφῖδας Theophanes Cerameus Hom. 55. *vitreos lapides fulvo auro ſupertectos*. Vita S. Laurentii Epiſc. Sipontini N. 11. *pag.* 202. *col.* 2. σταθμοῖς. *ibid.* ἄρτι. *pag.* 204. *col.* 1. αἰθύγοι. *pag.* 208. *col.* 2. αἰθύσσ. *pag.* 214. *col.* 1. *poſt*, expreſſit. *adde*, Theophanes Cerameus Homil. 55. ubi de Æde S. Petri extructa in Palatin CP. a Baſilio Macedone: πυκνοὶ δὲ λαμπτῆρες πρὸς ἑαυτοὺς, ὡς εἰπεῖν, ἁμιλλώμενοι, τὸν ναὸν διαδοχῆσι τῇ ἀκοιμήτῳ λυχνοκαΐᾳ, ἴσα ταῖς ἡμέραις τὰς νύκτας φωτίζοντες. *ibid.* ἐλαφρίζοντα. *col.* 2. emendanda. *ibid.* Catech. *ibid. poſt*, alii, *adde*, Vita S. Tillonis Monachi cap. 20. tom. 2. Actor. SS. Ord. S. Bened. *Cum ſuper vulnus plenum vermibus Chriſti ſignum deprimeret, repente mortui ſunt vermes.* Sed & *Signum Dei*, in vita Sancti Walerici cap. 21. & *Signum*, &c. *pag.* 215. *col.* 1. *poſt*. Epiſtola 6. *adde*, verum, ne quid diſſimulem, neſcio an non aliud voluerit hiſce verſibus Silentiarius, intellexeritque eas trabes, quæ in ſacris Ædibus candelabris ac lucernis inſtructæ erant, cujuſmodi bellè deſcribuntur a Leone Oſt. lib. 3. cap. 31. *Trabem quoque nihilominus fuſilem ex ære cum candelabris numer. 50. in quibus utique totidem cerei per feſtivitates præcipuas ponerentur, lampadibus ſubter in æreis uncis ex eadem trabe 36. dependentibus. Quæ videlicet æreæ trabes, æreis æque brachiis ac manibus ſuſtentatæ, trabi ligneæ, quam pulcherrime ſculpi, & auro colorumque fucis interim fecerat Deſiderius exornari, commiſſa eſt.* Nam præterquam quod φάλαγγας vocant Græci pariter ac Latini fuſtes teretes, illi etiam *ærea brachia* videntur eſſe, quod δίκρουρον οἴδυρον vocat Silentiarius. Sed cum non omnino in promptu ſit divinare ex illius verſibus qualis fuerit iſtius πολυκανδήλου forma, ſiquidem de candelabro locutus ſit, oculatioribus eos accuratius examinandos relinquimus. *col.* 2. ἀμφιγύοις. *pag.* 218. col. 1. *poſt*, *Martyr*, *adde*, porro vitrearum feneſtrarum, quæ vitro in tenues laminas fuſo obductæ erant, meminiſſe Hieronymum pridem obſervarunt viri docti. Leo Oſt. l. 3. c. 29. 32. *Feneſtras* —— *plumbo ſimul ac vitro compactis tabulis ferroque connexis incluſit*. Harum uſum ſerius ad Britannos tranſiiſſe tradit Beda lib. 2. de Wiremuthenſi Monaſterio, ſeu in Vita S. Benedicti Epiſcopi cap. 5. *pag.* 220. *col.* 2. *poſt*, Altare, *adde*, Gregorius Tur. lib. de Mirac. Mart. cap. 28. de S. Petri tumulo agens: *Sepultus eſt in Templo, quod vocabatur antiquitus Vaticanum, quatuor ordines columnarum valde mirabilium numero nonaginta ſex habens. Habet etiam quatuor in Altari, præter illas quæ Ciborium ſepulchri ſuſtentant. Hoc enim ſepulchrum ſub Altari collocatum valde rarum habetur.* *pag.* 221. *col.* 2. *poſt*, inſiſtebat, *adde*, ea porro erat Ciboriorum forma, ut quæ in imo latiora in acutum deſinunt, Pomi figuram efficerent. Auctor Chronici Fontanell. cap. 13. deſcribens Ciborium, quod Reliquias S. Georgii continebat: *Eſt formæ quadratæ, ex quatuor videlicet angulis ab imo adſurgens, & ita omne opus paulatim minuendo in latitudine, in ſummo anguſtum redditur, ut pyramidem in altitudine reddat, uniuſcujuſque Mali parvi concluſione ſolidetur.* *pag.* 202. *col.* 2. *dele*, cujus inventionem Proconneſi incolis tribuit Silentiarius verſ. 91.

F I N I S.

R E

Digitized by Google

INDEX
IN JOANNIS CINNAMI
HISTORIARUM LIBROS VI.

A

AARON Acoluthus homo ferox & improbus. *pag.* 159. c. oculis privatur. 131. b
Acoluthi dignitas. 36. a. 95. d. 159. c
Acropolis Antiochena. 83
Acropolis Barenſis. 64. a
Acropolis CP. 94 a. 113. b
Acropolis Brundaſii. 73. a. 74. e
Acropolis Corcyrenſis. 45. a
Acuſes nobilis Hungarus. 5. a
Adanam Joannes Imper. expugnat. 7. b
Ægyptus in Perſarum jus concedit. 126. d
Ægyptiacum bellum. 126. 127
Alemannorum exercitus innumerus. 30. a. in Chœrebacchorum campis clades. 32. e. 33. a. Alemanni cæduntur a Græcis. 34. d. pedeſtri acie valent. 37. e. funduntur a Perſis. 36. c. poſt varias acceptas clades Francis ſe adjungunt, & Damalis Fretum trajiciunt. 37. e. a Francis irridentur. *ibid.* d. eorum in bello gerendo mos, & in dando receptui ſigno. 40. b. Romanum Imperium invadere ſtatuunt. 45. d. Auxilia Stephano R. Hung. ſubmittunt. 99. a. b
Alexander Comes Gravinæ. 30. a. 61. b. a Siciliæ Rege pulſus ad Manuelem confugit, a quo copiis præficitur, & ad Fredericum Imperat. Legatus mittitur. 63. c. 67. b
Alexander Papa a Frederico Imper. throno dejicitur. 103. e. reſtituitur Manuelis Imper. ope. 104. a
Alexander Longobardas Germanorum auxiliaribus copiis a Manuele præfectus. 67. b
Alexius Caſianus. 81. b. 122. e
Alexius Comnenus Imper. 2. a. b
Alexius Comnenus primogenitus Joannis Imper. 10. a. moritur. *ibid.* c. 12. c. illius uxor. 16. a
Alexius Comnenus Magnus Dux & Protoſtrator. ejus geſta varia. 10. a. 74. d. 76. e. 77. a. 95. e
Alexius Contoſtephanus. 96. c
Alexius Ducas. 77
Alexius Giphardus ad Sultanum mittitur. 79. d
Alexius Petralipha. 133. b
Alexius Protonotarius. 103. e
Alexius Protoſtrator. 77. a. conſpirat in Manuelem. 120. 121. 155. illius mos. 150. d. e
Alexius Domeſtici filius in Ciliciam mittitur. 103. c
Alitzium, Regio Italiæ fertilis. 73 b
Almus Hungariæ Regis filius ad Joannem Imper. confugit. 4. a
Amalricus Rex Hieroſol. 107. d. filiam Protoſebaſti uxorem ducit. 108. a. Manuelem convenit, a quo magnifice excipitur. 127. d. in Nuradinum movet. 135. b
Amicitiæ prætextus maximarum ſæpe injuriarum materia. 97. a
Anazarbus a Joanne obſeſſa & oppugnata. 7. b. e. a Græcis capta. 81. d
Ancona obſeſſa a Venetis. 131. c. Anconitarum erga Manuelem fides. 77. a
Andreas Comes Rupiſcaninæ Græcis favet. 77. b
Andronicus Camaterus. 95. e
Andronicus Comnenus Patruelis Manuelis Imper. vir magnanimus. 27. in Ciliciam mittitur cum Imperio. 54. c. 55. b. fugatur a Toroſo. *ibid.* c. Byzantium redit. *ibid.* e. Naiſſi & Branizovæ Dux conſtituitur. *ibid.* & 56. d. Tyrannidem meditatur. 56. a. cum Hungaris paciſcitur. *ibid.* e. Manueli inſidias ſtruit. 58. a. e carcere evadit. 105. dona accipit a Manuele 114. a. cum Philippa Hieroſol. & vidua Regis Hieroſol. conſuetudinem habet. *ibid.* ad Perſas ſeſe confert. *ibid.*
Andronicus Contoſtephanus. 15. b. 125. e. in Hungaros cum copiis mittitur. *ibid.* 123. a. Dionyſium Hungarum delet. 124. claſſi Ægyptiacæ præficitur. 116. e
Andronicus Ducas. 122. a
Andronicus Euphorbenus Ciliciæ præfectus. 103. c. 130. b
Andronicus Lampardas. 118. d. 123. e. 124. b. e
Andronicus Opus. 35. b
Andronicus Sebaſtocrator. 49. b
Andronicus Vatatzes. 136. e
Antiochia obſeſſa a Joanne. 8. a. b. hanc Manueli filio idem Joannes in hæreditatis partem deſtinat. 10. a. Antiocheni Legati ad Manuelem. 13. b. 84. Antiocheni Balduino Regi Hieroſ. ſe dedunt. 107
Antrum Italiæ urbs Græcis deditur. 65. e
Apellæus Menſis. 96. a
Aquæductus CP. inſtaurati a Manuele. 125. a
Archizupanus. 45. e. in eum movet Manuel. 46. 91. a. 93. 131. b. *Vide* Bacchinus.
Aſiaticum bellum. 79. 80.
Athanaſius Patriarcha Antiochenus. 96. a
Ab Audacis auxilium petendum, ubi nullum compendium ex metu. 58. b
Auguſtulus ultimus Romanorum Imper. 99. e
Aurea Bulla. 131

B

BACCHINUS Archizupanus. 49. d. 50. a. Manuelem adit, & veniam impetrat. *ibid.*
Balduinus Rex Hieroſol. 83. a. illius cum Manuele congreſſus. *ibid.* ab eo magnifice excipitur. 83. 84. manu inter venandum læſus ab Imp. ſanatur. 86. a. b. moritur. 107. d
Balduinus Maraſiæ Dominus. 7. e. 98. b
Bani dignitas. 52. e
Baris obſeſſa a Græcis. 62. e. 63. a. capta. 64. a
Baſakis. 110. a
Baſilacius. 66. d. 80. a
Baſilicas Tauroſcythicæ Dynaſta. 107. c
Baſilius Camaterus. 95. d
Baſilius Chartularius Imper. a Borize deletur. 59
Baſilius Diaconus. 78. e
Baſilius Tzycandiles. 35. e
Baſilius Xerus in Siciliam mittitur Legatus. 41. c. d
Baſſavilla deficit a Gulielmo Siciliæ Rege, & Græcis ſeſe adjungit. 61. c. 62. b. 65. b. 67. a. 69. a
Bela Regis Hungariæ filius Mariam Manuelis filiam uxorem ducit. 97. e. 98. a. 130. d. Alexii nomine & Deſpotæ dignitate donatur. 101. mox Cæſaris. 130. d. fit Rex Hungariæ. 130
Bela Geizæ Regis Hungariæ filius. 97. e
Belegrada expugnata, diruta, rurſumque inſtaurata. 50. a Manuele deficit. 59
Belſis nobilis Dalmata. 46. e. fit Serviæ Princeps. 93. a b
Belolus, ſeu Belus Hungariæ Banus. 53. c
Bempetziota. 20. a
Bipenniferi, ſeu Varangi. 3. d. 84
Bladimerus Galitzæ Princeps. 51. e
Bladiſgratzi Legatio ad Manuelem. 119. e
Boemundi Principis Antioch. mors. 7. a
Bohemiæ Rex in exercitu Conradi Imper. 37. d. 99. 101. 110. b

Borizes Hungarus ad Joannem profugus. 52. d
Borizes Boſtenæ Dynaſta. 59. b
Boſſenæ principatus. 45. d
Branas, 15. 123. 124. a. *Vide* Theodorus.
Branizova capta a Joanne, poſtmodum ab Hungaris recepta. 5. a
Brunduſium Temeſſa olim dictum. 72. b. obſeſſum a Græcis. 72. b. c. 73. 74. illius portus. 73. d. muri bene compacti. 59. a
Bruntzus Italus. 61. c
Buthines Dalmata. 48. d
Burgenſes qui dicantur apud Latinos. 128. e

C

CÆSARIS dignitas. 130. d
Caluphes. *Vide* Nicephorus.
Cancellarius Latinis idem qui Logotheta. 64. c
Cancellarius Gulielmi Siciliæ Regis. 64. c. d. Siculis copiis præeſt. 68. a
Canicleo Præpoſiti dignitas. 83. c
Capillorum oſtenſione quid innuitur. 50. b
Carcer Palatii CP. 135. b. 136. a
Carocil Hungarici deſcriptio. 134. d
Caſianus. 122. a. *Vide* Alexius.
Caſtrus nobilis Italus. 66. a
Catzicii. 109. d
Celades. 5. a
Celbianum, Regio ſic dicta. 17. d
Celtæ a Græcis deficiunt. 76. a. eorum expeditio in Terram ſanctam. 29. e. 30. & *ſeq.*
Centenarius auri. 96. b
Chaliſii apud Turcos qui dicantur. 48. b. 121. b
Chalipha. 131. a
Chares nobilis Perſa cæſus a Græcis. 18. b
Chartularii dignitas. 31. b
Chærebacchorum campi. 32. e
Chriſtus quo ſenſu minor Patre. 114. 115
Chryſaphius. 91. a
Charupus. 20. a. 39. b. 44. c. 45. c. 47. c
Clades accepta poſt victoriam acerbior. 77. a
Cladon carceris præfectus. 106. a
Clitziaſthlan Sultanus Conſtantinopolim venit; 93. b. vicinos Dynaſtas impetit. 133. a
Coccobaſilii Nobiles Cilicenſ. 92. a. 153. c
Comitum dignitas apud Latinos. 30. d
Conradus Imper. 30. c. 32. illius expeditio in Terram ſanctam. 33. in Philopatio excipitur a Manuele. *ibid.* ad Manuelem ſcribit. *ibid.* e. Fretum trajicit. 36. b. a Perſis deletur. *ibid.* c. redit. 38. a. & Conſtantinopoli honorifice excipitur. 38. c. deinde Theſſalonicæ. *ibid.* e. moritur. 39. e
Conſtantia uxor Raimundi Principis Antiocheni, 54. d. ſe & Antiochiam Manueli tradit. 80. d. Rainaldo nubit. *ibid.*
Conſtantinopolis turres & muri. 32. c
Conſtantinus Aſpietes claſſe cum Siculis decernit, & ab iis vincitur. 123. c. d
Conſtantinus Calamanus Ciliciæ præfectus. 98. c. captus ab hoſtibus. *ibid.* 130. c
Conſtantinus Angelus Sebaſtohypertatus. 46. a. 53. c. 54. a
Conſtantinus Ducas. 721. a
Conſtantinus Otus. 77. b
Contoſtephanorum familia. 15. b. unde nomen ſumpſit. 43. c
Corcyra a Manuele expugnata. 43. 44. 45. illius Acropolis deſcriptio. 44. d
Coſmas Patriar. CP. a ſede dejicitur. 28. c. d. 29. c
Cothurni inſtar mutari. Proverb. 100. d
Coterzes. 22. a. d
Critoples. 5. b. 24. b. e
Crux inſignis oblata Joanni Imper. a Sezeritanis. 9. a
Crux erecta a Dionyſio Hungarorum Duce eo loci ubi Græcos fudit. 118. e
Curticius proditionis reus. 5. a
Cyprus vaſtatur a Renaldo Principe Antioch. 80. c

D

DALMATIÆ urbes. 45. expugnatæ a Joanne Duca. 113. a. b. 139. d. Dalmaticum bellum. 46. 47
Decanus & Paciarius quid in obſidione Sozopoleos præſtiterint. 2. e
Decurſiones equeſtres Manuelis. 56
Demetrius Branas navalibus copiis contra Raimundum Antiochenum præfectus, Ciliciæ maritima loca incurſat. 15. b. 123. c. 124. a
Demetrius Lampenus controverſiam movet de Chriſti dignitate. 114. b. c
Demetrius Macrembolites Legatus ad Barbaros. 30. a
S. Demetrii Templum Sirmienſe. 103. b
Deſes Serviæ Dynaſta. 93. b. 96. d. 97. in carcerem a Manuele mittitur. *ibid.* b. c
Dionyſius nobilis Hungarus ad Sirmium occupandum a Rege Hung. miſſus. 117. b. 123. b. 124. a Græcis fuſus. *ibid.*
Dorylæi tractus deſcriptio. 174. urbs a Manuele inſtauratur. *ibid.* 135
Dromon Imperatorius. 35. b
Ducum dignitas apud Latinos. 30

E

ECDERA. 50
Elephantine, carcer ſic dictus Conſtantinopoli. 135
Embolus, Byzantii angiportus. 128
Enchelys nobilis Barenſis. 72. c. d
Eubœa a Rogerio Siculo capta. 78. c. 79
Euthymius, Epiſcopus Novarum Patrarum. 139

F

FLAMINGUS cum Romanis manus conſerit, & in fugam vertitur. 69. b. d. 70. e. 71. a. b. c
Fortunæ ſucceſſus cito effluunt. 104. c
Franci equitatu & haſta valent. 87. e. eorum expeditio Hieroſolymitana. 31. & *ſeq.*
Fratres Templi & S. Joannis. 8
Fredericus Conradi Imper. nepos. 31. c. 39. c. fit Imperator. 39. c. 61. a. Mariam Iſaacii Sebaſtocratoris filiam in uxorem ambit. *ibid.* in Græcos movet. 92. c. Mediolanum capit. 103. ejus vires immenſæ. 105. d. auxilium Manueli pollicetur contra Hungaros. 107. b. 124. n
Fuga interdum neceſſaria in præliis. 76. d

G

GABRAS. 25. a
Geiza Rex Hungariæ. 47. a. cum Manuele bellum init. 51. 52. 53. Branizowam obſidet. 58. e. 59. a. moritur. 92. c
Germanorum ſeu Francorum expeditio Hieroſolymitana. 29. 30
Georgius Branas. 123. e. 124. c
Georgius Pyrrogeorgius Primicerius Aulæ. 83. d
Georgius Baſilicas. 107. c
Georgius Tauroſcythicæ, ſeu Moſcoviæ Dynaſta. 109. c
Georgius Palæologus. 97. e
Giphardus. 42. d. 48. d
Gravina capta a Græcis. 68. e
Gregorius Hungarus. 111. c
Gulielmus Baſſavilla. 62. d. *Vide* Baſſavilla.
Gulielmus Flamingus. *Vide* Flamingus.
Gulielmus Longobardiæ Dux. 40. a
Gulielmus Siciliæ Rex Legatos ad Manuelem mittit. 53. b. in Italiam cum copiis venit 73. 74. 75. cum Manuele paciſcitur. 78. 79. Rex a Manuele agnoſcitur. 79. a. a fratre bello impetitur. 79. a
Gurdeſes nobilis Dalmata a Græcis captus. 48. d

H

HENRICUS Romanorum Rex patrem in carcerem conjicit. 39. c
Henricus Auſtriæ Dux. 107. b. huic uxor Theodora natione Græcia. *ibid.* Sardicam venit cum uxore. 119. a. Legatus ad Manuelem venit. *ibid.* 130. filiam Regi Hungariæ nuptui dat. *ibid.*
Heraclea Pelagonia dicta. 57. a
Hicaanatus & ejus virtus bellica. 70. c
Hieroslaus Galiciæ Dynaſta. 125. c. 106. d
Hieroſolymorum Rex in caſtro Montisferrandi obſeſſus. 7. e. *Vide* Balduinus, Amalricus.
Hiſtoriam ſcribere qui debeant. 1. a. b
Hungarorum mos in Regni ſucceſſione. 4. a. b. Hungari vincuntur a Joanne. 5. a

I

JAGUNPAZAN Cappadociæ Princeps Sultani Iconienſis gener. 91. b. ab eodem Sultano bello impetitur. 17. d. 45. d. Aſiam incurſat, & urbes expugnat. 99. d. 82. e
Iconium a Manuele obſeſſum, mox relictum. 136
Imperatoria, ſeu imperandi ars. 76. e
Imperator quis dicatur apud Latinos. 30. b
Imperatoris nomen quando Romæ deſierit. *ibid.*
Imperium unde dictum. 99. e
Indigenæ advenis fortiores. 31. a
Inſula Brunduſio obverſa. 83. c
Joannacius Critoples. 67. b
Joannes Andronici filius. 56. c
Joannes Angelus. 108. b
Joannes Cantacuzenus Imperatoris Manuelis cognatus ad inſequendos Hungaros miſſus. 49. b. 133. c
Joannes Ginnamus vixit ſub Manuele. 3. a. eidem in bellis meruit. *ibid.* obſidioni Zeugmini interfuit. 109. d. ab adulatione remotus. 87. c
Joannes Comnenus Imperium accipit. 2. a. Laodiceam. Phrygiæ capit. *ibid.* b.at & Sozopolim. *ibid.* d. & Hieracoryphitem. 3. a. in Macedoniam movet. *ibid.* cum Scythis congreditur, eoſque prælio ſuperat. *ibid.* b. c. in Aſiam trajicit. *ibid.* Almum Hungarum uxoris fratrem excipit. 4. a. Belegradam diruit, & ex ejus rudetibus Zeugmen condit. *ibid.* c. Iſtrum trajicit. *ibid.* Hungaros fundit, & Branizowam expugnat. *ibid.* e. 5. a. in eos rurſum movet. *ibid.* c. deinde in Aſiam contra Perſas, quibus deletis triumphum egit Conſtantinopoli. *ibid.* e. verſus Gangram proficiſcitur. 6. b. eam expugnat. *ib.* c. bellum in Iſauros ſuſcipit. 7. a. Anazarbum expugnat. *ibid.* d. ad caſtrum Bacan progreditur. *ibid.* e. Antiochiam oppugnat. 8. a. in ſuperiorem Syriam tranſit, & caſtrum Piſan capit. *ibid.* c. at & Sezerim. *ibid.* deinde verſus Ciliciam proficiſcitur, caſtraque aliquot expugnat. 9. a. inde in Aſiam trajicit, & Neocæſaream fruſtra aggreditur. *ibid.* b. c. Sozopolitanis ſubvenit. *ibid.* e. moritur in Cilicia. 10. c. cum antea Manueli filio Imperium dediſſet. 11. 12. illius cadaver Conſtantinopolim delatum humo conditur in Monaſterio Pantocratoris. 14. a
Joannes Corcyreorum Epiſcopus excommunicatur. 117. b
Joannes Contoſtephanus. 49. b. 59. c. 90. d. 95. a. 124. e. 133. c.
Joannes Domeſticus Orientis cum Imperatore in Perſas proficiſcitur. 21. b. 28. d. 45. e
Joannes Ducas capitur a Siculis. 76. e. Dalmatiæ urbes expugnat. 113. a. varia ejus geſta. 49. b. d. 57. e. 62. b. 63. 64. 66. 67. 68. 69. 91. c. 118. d. 122. d
Joannes Protoſebaſtus a Manuele contra Hungaros mittitur. 47. b. 130. d
Joannes Rogerius. *Vide* Rogerus.
Joannes Sebaſtocrator. 22. d

Ad Joan. Cinn. Index.

Joſephus Bryennius 108. b. 123. c
Iſaacius Joannis Imper. filius. 7. e. fratre Manuele Imperatore proclamato, a proceribus includitur. 13. a. 14. e. a fratre benigne excipitur. 14. d. 21. b. Imperium cogitat. 24. b
Joſcelinus Edeſſanus Comes. 98. b
Iſaacius Sebaſtocrator in Manuelem conſpirat. 57. b. 114. a
Irenicus excommunicatur. 117. b
Irene uxor Joannis Imper. & illius dotes eximiæ. 4. c. Monaſterium Pantocratoris extruit. *ibid.* moritur. 6. a. 92. a
Irene uxor Manuelis Imper. 16. b. 44. d. huic pacta in dotem Italia. 39. a
Iſach. 58. b
Iſauricum bellum. 63
Italia pacta in dotem Irene Joannis Imper. uxoris. 37
Italicum bellum. 61. a
Juvenatium captum a Græcis. 64. b
Juventus, res invicta. 23. a

K

KIOWIA Metropolis Tauroſcythicæ. 107. a. illius Epiſcopus Byzantio ſubmitti ſolet. *ib.*

L

LADISLAUS. *Vide* Uladislaus.
Lapis Chriſti Sepulchralis Epheſo Conſtantinopolim advectus a Manuele. 126. a. b
Laternarum uſus in exercitibus, & deſcriptio. 89. b. e
Latinorum mos poſtquam uxores duxerunt. 20. e
Lazarus Scytha. 43. a
Leo Vatatzes. 118. c
Ligius quis apud Latinos dicatur. 101. c
Livo Armeniæ Princeps e carcere ab Antiochenis educitur. 6. e
Logotheta idem qui Cancellarius. 64. b
Lopadium caſtrum a Joanne Imperat. extructum. 17. b
Lotharius Imperator in Longobardiam movet. 39. d. 40. a. b. moritur. 41. a
Lucas Patriarcha CP. 94. a. 96. a. 116. c. d. 117. a. 126. c
Ludovicus VII. Franciæ Rex Legatos Manuelis benigne excipit. 36. d. vir miti ingenio. *ibid.* e. cum Manuele Imper. in Palatio ſermones confert, & honorifice ab eo excipitur. 36. e 37. a. in Palatium Philopatianum concedit. 37. a. urbem luſtrat. 37. b. deinde in Aſiam trajicit. *ib.* c. in redirn pene a Græcis captus fuit. 39. a. b

M

MAGISTER Templi. 85. b
Malum non prævisum fortiores turbat. 25. c
Mamplanes Perſa Conradum Imper. aggreditur. 36. b
Manuel Comnenus Imper. Aſiaticis bellis intereſt adhuc adoleſcens. 8. e. 12. b. illius Imperii auguria. 10. a. ejus dotes. 12. b. Imperator acclamatur. 22. c. Michaelem Oxytam Patriarcham CP. creat. 24. d. illius liberalitas. 25. a. coronatur. d. in Boemundum Principem Antiochenum movet. 15. b. Irenem uxorem ducit. 16. b. 21. a. Iconium venit. 17. d. Sultanum delet, & Philomelium expugnat. 17. 18. c. pervenit ad Cabalam. 19. a. & Perſas fugat. d. cum iis bellum gerit. 20. 21. 22. illius oratio ad milites. 25. c. venationi intentus hoſtes conſpicit. 26. b. rurſum in Perſas movet. 29. d. cum iis pacem init. 36. b. ad Celtas Conſtantinopolim venientes Legatos mittit. 29. e. 30. 31. ad Conradum Imper. ſcribit. 34. 35. 38. a. Alamannorum animos a Conrado alienat. 35. a. ad Ludovicum VII. Regem Franciæ Legatos mittit. 36. d. Conradum excipit Conſtantinopoli & Theſſalonicæ. 38. e 39. a. in Scythas proficiſcitur. 42. a. b. c. eos profligat. 43. a. Cor-

cyram expugnat. 44. 45. in Dalmatas contendit. 45. d. e. 46. a. in Hungaros movet. 50. e. 51. a. & ad pacem petendam adigit. 53. b. e. atmaturæ militum ſtudet. 56. a. venationibus delectatur. 57. a. cum Hungaris paciſcitur. 60. a. Anconitanos ſibi conciliat. 72. a. & Romanos. *ibid.* c. urbes ab eo captæ in Italia deſcriptæ in Palatio Manganorum. 77. c. 79. a. ad Guillelmum Siciliæ Regem ſcribit. 78. b. cum eo paciſcitur. 80. b. in Toroſum Armeniæ Principem movet. *ibid.* Perſas ſuperat. 81. a. Ciliciæ urbes a apugnat. *ibid.* Renaldam Principem Antiochenum in caſtris excipit. 82. & Balduinum Regem Hieroſ. 83. & Legatos Antiochenos. 84. a. b. & Toroſum. 84. a. Antiochiam ingreditur. 84. e. 85. a. in Nuradinum Sultanum expeditionem parat. 85. cum eo fœdus init. 85. medicinæ peritus Manuel. 86. a. Conſtantinopolim redit. *ibid.* b. in Perſas bellum movet, & eos delet. 87. 88. Cliziaſthlanem Sultanum Conſtantinopoli excipit. 93. 94. de ſecundis nuptiis cogitat. 95. a. Deſen Serviæ Principem in carcerem conjicit. 97. Hungariam Imperio adjungere annititur. 98. a. Stephano Hungariæ Exregi favet. 98. 99. in Hungariam pergit cum copiis. 100. d. cum Rege Hungariæ paciſcitur. 102. a. ad Venetos Legatos mittit. 103. e. 104. a. Antiochenis minas intentat. 107. c. in Hungaros movet, & Zeugmeo obſidet. 109. 110. qua expugnata paciſcitur cum Hungaris. 111. Dalmatiam expugnat 112. Triumphum parat. 113. c. in rebus Theologicis eruditus. 115. b. c. Henricum Auſtriæ Ducem excipit. 119. dum pila in equo ludit, manum lædit & femur. 120. muros & aquæductus CP. reficit. 125. in Servios movet. 131. Dorylæum inſtaurat. 134. 135. in Cliziaſthlanem bellum movet. 136
Manuel Comnenus ad Tauroſcythas Legatus mittitur. 105. b
Maria Comnena Rogerii Cæſaris uxor, illius mors. 16. e. d
Maria Manuelis Imper. filia naſcitur. 53. b
Maria Sebaſtocratoris filia nupta Stephano Hungariæ Regis filio. 92. b. c
Maria filia Raimundi Principis Antiocheni Manueli Imper. nubit. 95. d. e
Maſafra urbs capta a Græcis. 69. c. 77. a
Metus tutior fit cum præceſſit ferocia. 18. b
Michael Baſilacius. 79. d
Michael Branas. 32. b. 36. d. 48. a. 81. a. 127. c. 130. b
Michael Gabras. 103. a. 108. b. 117. e. 133. c. 134. d. 136. b
Michael Magiſter Rhetorum. 80. a
Michael Logotheta. 122. d
Michaelis Palæologi mors. 68. d
Michael Palæologus Sebaſtus. 32. b. 36. d
Michael Oxytas Patriarch. CP. 14. e. 28. d
Milo Armeniæ Princeps. 130. b. 131. b
Moliſſa capta a Græcis. 69. e
Monaſterium Pantocratoris Conſtantinopoli. 4. b. 14. b
Monopolis obſeſſa. 65. 66. 70. b. capta. 71. c. d
Monoxyla, navium ſpecies. 42. b. 51. a
Monſpiloſus urbs Apuliæ expugnata. 68. c
Muri Conſtantinopolitani refecti a Manuele. 125. a
Myſorum præda, Proverb. 15. b

N

NEOCÆSAREA fruſtra oppugnatur a Joanne Imperatore. 9. b. c
Nicephorus Botaniata Imper. a. a
Nicephorus Baſilacius. 80. a
Nicephorus Chalouphes Dalmatiæ præficitur a Manuele. 113. a. capitur ab Hungaris. 113
Nicephorus Caſpax. 122. d
Nicephorus Daſiota. 38. d
Nicephorus Petraliphas. 118. c
Nicolaus Angelus. 31. a
Nicolaus Muſalon Patriarch. CP. 37. b
Niphon Bogomilus hæreticus. 28. c. 29. b
Nobilitas infelix venerationem meretur. 20. c
Novellæ Conſtitutiones Manuelis. 125
Numiſma ſecundum. 15. a
Nuradinus BerrhϾ Satrapa. 82. e. 85. b. Principes Chriſtianos profligat. 98. b. c. Antiochiam expugnare ſtatuit. 103. c. d. bellum in Græcos movet. 131. b

O

OCTAVIANUS Pſeudopapa. 104. a
Octopes, vexillum ſic dictum. 56. b
Odoacer Rex Italiæ. 99. c
Oſtoripytza urbs capta. 113. b
Oſtuujum captum a Græcis. 72. a

P

PACTIARIUS. 2. e
Pantocratoris Monaſterium. 4. b. 13. b
Papa Romanus Guillelmo Siciliæ Regi favet. 77. c. Stratorum vice Imperatores habet. 100. a. iis pro libito imperat. 100. b. Pontifices Romæ imponere eſt Imperatorum CP. 104. a. Papæ Legatio ad Palæologum & Græcos. 66. d
Papiæ dignitas Palatina. 106. b
Peramen. 75. d
Perſæ, ſeu Turci ad Imper. Joannem deficiunt. 5. d. Romanos ad Neocæſaream prælio fundunt. 9. Pracanam urbem Iſauriæ expugnant. 17. b. c. delentur circa Philomelium. 18. a. bellum inſtaurant cum Manuele. 20. 21. 22. cum Manuele paciſcuntur. 29. c. rurſum Romanos adoriuntur. 89. 90. Laodiceæ incolas crudeliter tractant. 90. d
Pharcuas Perſa. 25. a
Phylacterium collo appenſum. 106. b
Philippa Auguſtæ ſoror. 114. a
Philocales. 123. c
Philopatium, Palatium. 33. b. 37. a
Picridium, ſuburbanum CP. 33. d
Pilæ ludus in equis. 120. a
Pincernæ dignitas. 25. a
Picharas. 2. c
Polonorum Rex in exercitu Conradi. 37. d
Pons juxta Conſtantinopolim. 33. d
Portus Brunduſinus. 72. d
Portus Conſtantinopolitanus. 33. d
Pouſſe Aleman, dicterium in Alamannos. 37. d
Primicerius Aulæ. 19. e. 20. a. 83. d
Primislaus Serviæ Dynaſta. 92. e
Primislaus Thauroſcythicæ Dynaſta. 106. c
S. Procopii Martyris reliquiæ. 103. a. b
Procopius Hiſtoricus. 99. c
Proſuchus in Raimundum Antiochenum mittitur. 15. a
Protonotarii dignitas. 103. e
Protoſtratoris dignitas. 77. a
Punſura a Sultano Romanis eripitur. 79. d
Pupaces Perſa. 21. b. c. 22. c
Pyrrogeorgius Primicerius Aulæ. 19. e

R

RAMAN Perſa. 26. d
Raimundus Pictavinus Hieroſolymam tendit. 7. c. Antiochiam venit. 5. b. urbem Joanni tradit. 8. b. a Joanne deficit. 10. a. fugatur a Manuelis ducibus. 15. a. Byzantium venit, & veniam delictorum obtinet. 16. a. illius interitus. 54. d. 55. a. ejuſdem virtus bellica tam inſignis, ut ſecundus Hercules diceretur. 56. b. 98. b. illius filiæ. 95. d
Reges qui dicantur. 30. e
Renaldus Princeps Antiochenus Cyprum devaſtat. 80. d. ad Manuelem Legatos mittit. 82. a. Antiochiam ei tradit. *ibid.* Patriarcham An-

riochenum male haber. *ibid.* vili & pudendo habitu Imperatorem adit. 84. a
Richardus Antri ſeu Andreæ Dominus vel Comes. 64. fortiter cum Græcis præliatur. 64. 65. 67. illius mors. 65. c
Robertus Baſſavilla. *Vide* Baſſavilla.
Robertus Guiſcardus. 79. a
Rogerius Cæſar. 26. c. Maria Comnena illius uxor moritur. *ibid.* Imperium cogitat. 26. 9. 27. a. mittitur Antiochiam ut Conſtantiam Principiſſam ſibi in conjugem adjungat. 88
Rogerius Siciliæ Comes Capuanum Principatum invadit. 37. a. Regium titulum ſibi arrogat. 40. a. 41. a. regno pellitur a Lothario Imper. 40. b. illud rurſum conſequitur. 41. a. Papam capit, & vincit. *ibid.* b. Legatos ad Imper. *ibid.* Corynthum, Eubœam, Thebas, & Corcyram expugnat. 41. d. e
Roma in Barbarorum ſervitutem cadit. 99. d
Romani vexilla Manuelis Imper. ſuſcipiunt. 77. c
Roſlaus Tauroſcythicæ Dynaſta. 106. c

S

SANISAN frater Sultani Iconienſis. 91. b. 132. d. 134. d.
Sacerdos Tranita præliatur. 65. c
Sanctægidianus Comes. 81. b
Savus Fluvius. 46. d
Scaramancæ virtus bellica. 74. a
Scythæ ad Romanos tranſeunt. 4. a. curribus pro munimentis utuntur. 3. d. Iſtrum tranſeunt. 41. e. 42. a. prædatum eunt Romanorum agros. *ibid.* Demnitzicum capiunt. 42. b. manus cum Romanis conferunt. 43. vincuntur, & fugiunt. 42. 43. auxilio Manueli veniunt. 91. a
Sebaſtohypertati dignitas Palatina. 46. a
Sebenicus civitas capta. 113. a
Seditio inter Græcos & Venetos Corcyræ. 44. b
Sellæ Manuelis deſcriptio. 93. c
Servii a Romanis deficiunt. 5. b
Servitutis ſpecies variæ apud Byzantinos. 131
Seſeris a Joanne Imp. expugnatur. 8. d
Siculi Græcos prælio navali ſuperant. 54. a. b. Corcyram obſident. 44. b. prælio navali vincuntur, Byzantium fugiunt. 87. a. Damalim igne vaſtant. 45. e. claſſe cum Græcis decernunt, eos vincunt. 54. a. Romanos vincunt, & in fugam vertunt *ibid.* Ducam capiunt. *ibid.*
Sinopites caſtris a Manuele præficitur. 24
Sirmium a Græcis captum. 103. ab Hungaris expugnatur. 105. a
Solyman Paſſa. 89. d
Sophronius Patriarch. Alexandrinus. 96. a
Sotas. 43. a
Soterichus Panteugenus. 80. b. electus Epiſcopus Antiochenus. *ibid.*
Spalathus civitas capta. 113. a. 120. c
Stephanus Hungariæ Rex. 4. a. bellum init cum Joanne Imper. *ibid.*
Stephanus alter Hungariæ Rex ad Manuelem confugit. 96. b. c. 98. d. e. 99. a. 102. a. b. 105. a. veneno extinguitur. 108. d
Stephanus Hungariæ Rex in Græcos bellum movet. 100. d. cum iis paciſcitur. 102. a Dionyſium Ducem mittit in Græcos. 117. b. Henrici Auſtriæ Ducis filiam uxorem ducit. 119. c. moritur. 130. d
Stephanus Geyzæ Regis Hungariæ filius. 59. d
Stephanus Acoluthus. 36. a
Stephanus Contoſtephanus belli Dux lapide ictus moritur. 43. c. d
Sultanus, dictus Iconii Phylarchus. 6. b. 17. d. deletur & fugatur. 18. a. 45. d. Græcorum urbes varias expugnat. 79. d. cum Manuele paciſcitur. 91. b
Sycheris nobilis Siculus captus a Græcis. 73. a

T

TAMIATHUS, Ægypti urbs. 127. a
Taniſman Cappadociæ Princeps Caſtamonem expugnat. 6. a. fœdus cum Iconii Sultano init. 6. c. 20. e
Tarſus obſeſſa & capta a Manuele. 81. d
Tatticius. 123. c. 124. a
Temeſſa olim dictum Brunduſium. 72. b
Thebæ Bœoticæ a Rogerio Siciliæ Rege expugnatæ. 41. d. 53. c
Theodora Comnena uxor Henrici Ducis Auſtriæ. 107. b
Theodorus Contoſtephanus. 17. c
Theodorus Vatatzes Tarſum obſidet. 82
Theodorus Stypiotes Caniclei præfectus excæcatur a Manuele. 83. c
Theodoricus Gothorum Princeps Rex Italiæ non Imperator dictus. 99. d
Theodorus Patriarcha Conſtantinopolitanus. 37. c
Thomas Cilicenus. 82. 98
Thomas Eunuchus. 122. c. 135. b
Thomas Joannis Imp. Secretarius. 8. c
Thomæ Antiocheni virtus bellica. 78. c
Thraceſium thema. 37. c
Tigranes Cilicenus Manueli auxilio venit. 93
Toroſus Armeniæ Princeps. 54. c. Andronicum Comnenum delet. 55. c. d. urbes Græcorum varias expugnat. 81. Manuelem convenit. 82. 83. a Noradino vincitur. 98. c. urbes Græcorum capit. 103. c
Tranis urbs Italiæ capta a Græcis. 64. c
Triumphus Joannis Imper. in quo imago Deiparæ curui impoſita præceſſit. 5. e
Tripolitani Comitis filia Manueli Imper. pacta moritur. 91. a. b
Tripolitanus Comes captus a Calamano Ciliciæ præfecto. 98. c
Tubæ Imperatoriæ. 87
Turcomanni rapto vivere aſſueti. 94. d
Tzicandyles nobilis Byzantinus. 34. c
Tzieithlan Sultanus. 93. b
Tzycaniſterianæ exercitationis deſcriptio. 120

V

VALACHI a Romanis oriundi. 118. c
Veneti ſollicitati a Manuele fœdus renovant. 103. 104. ejus ope Fredericum Imper. fugant. *ibid.* auxilium Manueli contra Hungaros & eumdem Fredericum pollicentur. 107. d. in carcerem conjecti a Manuele. 127. c. d. 128. a. & a Joanne. 128. a. eorum mores deſcribuntur. *ibid.* eorum regionis ſitus. *ibid.* Alexio Imper. militant. *ibid.* Euripium, Chium, Leſbum, & Rhodum depopulantur. *ibid.* 129. c. Anconam obſident. 131. c
Veſcia capta. 65. c
Vexillum Hungarorum, ſeu Carocium captum a Græcis. 124. d
Vitæ nimius amor virtuti contrarius. 24. a
Uladiſlaus Bohemiæ Rex cum Conrado Hieroſolymam pergit. 37. 105. d
Uladiſlaus Tauroſcytharum Dynaſta. 107. c
Uladiſlaus Hungariæ Rex. 92. c. d
Urbibus condendis magna cura adhibita. 72. d
Ureſis Dalmatarum Princeps. 50. d. e
Wrumi dignitas apud Hungaros. 92. e

X

XENONES. 86. b
Xerus. 45. c

Z

ZECHORUM Princeps a Conrado Imp. Rex dictus. 99. c. in Comitatu Stephani Regis Hungariæ. 101. b
Zeugme urbs condita a Joanne Imper. 4. c. obſeſſa a Manuele. 109. c. d. capta. 115. b
Zeugminum obſeſſum a Manuele. 55. b. c. captum ab eodem. *ibid.* b. ab Hungaris expugnatur. 108. 109.

INDEX
RERUM ET VERBORUM MEMORABILIUM,
QUÆ IN NOTIS CONTINENTUR

Littera *a* columnam primam, *b* ſecundam denotat.

A

ABSIS, pars veſtibuli Ædis ſacræ. 204. b
Abſida apud Latinos. 217. a. b. 223. b
Acoluthi dignitas. 144. b. 145. a
Adyta ſacra ingrediebantur Impp. 213. a
Affectiva Imaginum adoratio. 220. b
Alemanni equitandi periti. 147
Alexius Axuchus. 165. b
Alexii Manuelis filii natales. 167. a.
Alpagium. 148. b
Alpes dicti quivis montes. 143. a
Amalrici Regis Hieroſ. nuptiæ. 163. a
Ambo. 232. a. b
Andronicus Camaterus. 157. b
Andronici Comneni Tyranni ſcelera. 149. b
Anthemius Mechanicus. 201. a
Aquæ benedictæ in Theophaniis. 205. b. 206. a
Aquæ Phialæ Sophianæ incorruptæ. 206. a
Arbores luminibus inſtructæ. 215. a
Architecti Ædis Sophianæ. 201. a
Arcus. 204. b. Ædis Sophianæ. 208. a
Argentum primum, ſecundum. 142
Ariebes. 207. a
Armeniæ Regum genealogia. 140
Aſecreta. 171. a
Atria Ædium Sacrarum. 205. a
Aulæ in Æde Sophiana. 211. a
Auſtriaci ducatus erectio. 166. a

B

BANUS. 248. b
Baptiſterium Conſtantini. 217. a. Sophianum. 234. a
Baris diruta. 151. b
Bema. 215. a b
Blachernenſis Eccl. 146. a
Blachernarum Palatium. 146. a. 153. b
Bullæ aureæ. 166. a
Burgenſes, Burgagium, Burgenſaticum. 166. b. 167. a. b

C

CÆSARIENSIS obſidio. 141. b
Camaterorum familia. CP. 157. a
Cancelli Bematis. 225. b. Chori. 233. b
Cantharus. 205. a
Carolus IV. Imp. ſtrepam Urbano IV. PP. tenet. 160. a
Catechumenium. 210. b
Cathigeta. 154. a
Celtæ dicti Alamanni. 143. b
Centenarium. 142. a
Centrum Cameræ. 220. b
Chalcebæ, triclinium Palatii. 206. a
Chaliſa. 171. a
Chartularii varii. 150. a
Chorus pars templi. 233. a
Chryſobulum. 166. a
Ciborium altaris, illius deſcriptio. 219. a. b
Ciborium majus & minus. 222. a
Ciborium itinerarium. 221. a. 222. a
Ciborium, genus poculi. 219. a
Ciborii Columnæ. 220
Cilicium, Cilicinæ veſtes. 152. a
Cloaca. 234. b
Clypeus, pro familia. 150. a
Cochleæ Ædis Sophianæ. 212. a
Columnæ Ciborii. 233. a
Columnæ ſacræ menſæ. 219. a
Comes Comitum. 151. b
Concha, quæ Ædis Sacræ pars. 215. b. 216
Concha Ædis Sophianæ. 225. b
Concilia celebrata in Catechumeniis. 211. a
Conradi Imp. expeditio. 153. a
Contoſtephanorum familia, nomen. 148. a
Contrarius, dictus dæmon. 184. c
Corcyra expugnata. 148. a. Corcyræ Arx. *ibid.*
Coronæ ſeu Phari. 148. a
Coronæ oblatæ Eccleſiis. 213. b
Coronati Impp. Sacris Officiis intererant. 213. a
Crateres Ciborii. 219
Critoplus, nobilis Byzantinus. 140. a
Crux Ciborio impoſita. 220. 221
Cubicula in Eccleſiis. 211. a
Curticiorum familia. 140. a
Cuſtodes Martyrum, Apoſtolorum. 236
Cyprus vaſtatur a Renaldo Princ. Antiocheno. 154. b

D

DALMATIA in Hungarorum jus venit. 164. a. Venetorum jura in Dalmatiam. *ibid.* Dalmatiæ Toparchæ. *ibid.*
Decanicum. 235
Decima, Decimum. 167. a. per Decretum fieri Epiſcopus. 154. b
Deſpotarum dignitas. 158. a
Deſiderata. 220. b
Diaconicum. 225. a. 234. 235
Divinatio per inſpectionem Evangelii. 157. a
Doctor Evangelii, dignitas Eccleſiaſtica. 154
Doctor Audientium. 254. 234. a
Dux Mamiſtrenſis. 158. a

E

ECCLESIA Magna CP. a quibus extructa. 187.
Encænia majoris Eccleſiæ CP. 199. b. Eccleſiæ Juſt. 200. b
Enthelma. 162. a
Equiti in Palatium ingredi non licebat. 155. a
Equiſer. 143. b
Euthymius Epiſcopus Novarum Patrarum. 165. a

F

FASCIÆ ſepulchrales Deiparæ. 145
Feneſtræ Conchæ Sophianæ. 218. a
Ferrugo. 142. b
Feſta coronata. 213
Fontes Baptiſterii. 234. b

Digitized by Google

Francorum humanitas. 148. a
Fraternitas. 141. b
Fratres, dicti Milites Templi & S. Joann. Hieroſ. 141. b
Frederici I. Imp. nuptiæ. 150. b. 151. a. obſervantia in Summos Pontifices, 159. b. 160. a
Freril, ſeu Fratres. 142. a

G

GARSIO, Garſonoſtaſium. 206. a
Gavarretorum dignitas in Sicilia. 162. b
Genealogia Regum Armeniæ. 240
S. Georgius de Siſto. 144. a
Gradus Ambonis. 232. b
Graphium. 262. b

H

HÆRETICI in Summos Pontifices invehuntur. 160. a
Hebræorum Deus. 143. b
Hemiſphærium Ædis ſophianæ. 209. a
Henricus V. Imp. Paſchalem II. PP. honorifice excipit. 159. b
Hepta, locus ſic dictus CP. 217. a
Heptaconchum CP. 217. a
Hungarorum lex in eligendis Regibus. 156. b

I

IGNAVIA in bello punita. 140. a
Ignis liquidus, pennatus, arte confectus. 257. a. 163. b
Imago Deip. in triumphis elata. 140. b
Imago Deip. a S. Luca picta. 159. b
Impenſæ Ædis Sophianæ. 201. b
Imperatores Occident. cur Paparum ſtratores vocat Cinnamus. 159. & ſeqq.
Imperatoris in Eccleſia ſedes. 212. b
Imperatricis in Eccleſia ſedes. 212. a
Joannis Alexii F. mors. 141. b
Joannes Axuchus. 43. a. 148. a
Joannes Ducas. 148. a
Joannitæ, ſeu Chryſoſtomi ſectatores. 199. b
Iſidorus Mileſius Architectus Ædis Sophianæ, 201. a
Judices veli. 165. b
Jurata per caput Imp. 165. a
Juſtinianus Agapetum Pp. CP. honorifice excipit, 158. b
Juſtinianus Rhinotmetus CP. excipit Conſtantinum PP. 158. b
Juſtinus Imp. Joannem PP. CP. excipit. 158. b

L

LADISLAUS Hungariæ Rex. Vide Uladiſlaus
Lectorum locus in Eccleſia. 232. a
Leo Maiopolus Antiochiæ Dux. 142. a
Lilium, Lilia Ciborii. 220. a
Limina in Eccleſiis. 231. a. a liminibus Eccleſiæ ſeparati. 231. a
Liminare. 231. b
Loritelli Comites. 151. b
Lucas Chryſoberges Patr.CP. 159. a
Lucernæ in Æde Sophiana. 214. a
Ludovicus Pius Imp. Stephanum PP. honorifice excipit. 159. b
Ludovicus II. Imper. Nicolaum PP. excipit. ibid.
Ludovicus VII. Rex Fr. a Græcis captus. 146. b. illius expeditio Hieroſol. 145. a. benignitas. 144. b. pium reſponſum. 149. a. Legatos mittit ad Manuelem. 145. a Manuele CP. excipitur, ibid. b. Stapham tenet Alex. PP. 160. a
Lunatum ædificium in Æde Sophiana. 217. a

M

MAGISTER Rhetorum, dignitas Eccl. 153. b. 154. a
Magiſter Templi Hieroſ. 157. b
Magorum ſuſurri. 264. a
Majeſtas. 219. b
Majo Ammiratus Siciliæ. 149. a
Maliſola. 254. a
Malum Ciborii. 220
Mamplanes nobilis Saracenus. 146. b
Mandatores. 261. b
Manſionarius. 236. a
Manuel Imp. & Alexius ejus filius Imperium Occid. ſibi aſſerere annituntur. 163. a. 166. b
Manus impoſitio in nuptiis. 157. b
Maria Com. Fred. Imp. uxor. 150. b
Mareſcallus, idem qui Protoſtrator. 161
Marmorum variæ ſpecies. 201
Maſutus, a quo genus ducunt Sultani Iconienſes. 152. b
Menſa, pro tumulo. 218. b
Menſa ſancta. 218. a. Sophiana. ibid.
Menſa S. Cypriani. 218. b
Menſis Conſulum. 206. a
Metatorium. 235. a. 236
Metatum. 235
Michael Hagiotheodoritus. 266. b
Michael Oxytas Patriarcha CP. 146. b
Michael Theſſalonicenſis. 153. b
Milites Templi, & S. Joannis, Fratres dicti. 141. a
Monogrammata Juſtiniani & Theodoræ. 226. a
Monoxyla. 147. b
Monſtrantia. 221. a
Muſivum, Muſivum auratum. 202. a b
Mutatorium. 236

N

NARTHEX Eccleſiæ. 203. b
Nicephorus Baſilaces. 153. b
Nicolaus Muſalon Patr. CP. 145. b
Novellæ Manuelis de Eccl. poſſeſſ. & de Feriis. 167.
Nuptiæ prohibitæ apud Græcos uſque ad quintum cognationis gradum. 264. b
Nymphæum. 205. b

O

OCTACORUM. 216. b
Onix & Onychium, ſpecies marmoris. 232. a
Oraculum Leonis Imp. explicatum. 149. b
Oratio ad complendum. 232. b
Oſtenſorium. 221. a
Oſtiariorum in Eccleſia munus. 207. a
Otho IV. Imp. Innocentio III. PP. ſtrepam tenet. 159. b
Oxya, Monaſterium. 142. a

P

PAPARUM in Imp. auctoritas, 161. b 162. a. b
Papiæ dignitas. 265. a
Paradiſus. 205. a
Paratorium. 224. b
Pater major me eſt, horum verborum ſenſus. 164. b
Patriarchæ Antiocheni Græcanici. 153. b
Patriarchæ CP. in Eccl. ſedes. 223. b
Phara canthara. 214
Phiala. 205
Phylarchi Saraceni. 139. a
Pilæ majores Ædium. 207. b
Pipinus Rex Fr. Stephanum PP. honorifice excipit. 159. b
Platea in Eccleſia. 231. b

INDEX NOTARUM.

Portæ Ædis Sophianæ. 207. a
Portæ Cancellorum Ædis Sophianæ. 233. b
Porta Auguſtæonis CP. 206. b
Portæ Regiæ. 233
Portæ Sanctæ Bematis. 226. a
Porta Armeniorum. 226. a
Porticus Ædis Sophianæ. 202. b. 205. b. 206. a
Poſtes Eccleſiarum oſculari. 231. a
Presbyterium. 215. a
Primicerius Aulæ. 155. b
Proceſſus Coſſ. 206. a
S. Procopii Reliquiæ. 263. b
Pronaus. 233. b. 234
Proſuchus, nobilis Saracenus. 142. b
Protheſis. 224. a
Protodomeſticus. 143. a
Protoſtratores. 161. a
Pulverem diſpergere. 263. b
Pulvis mortalis. 263. b
Pupacea, nobilis Byzant. 256. b
Puteus ſacer in Æde Sophiana. 232. a
Pyramides Ædis Sophianæ. 204. a
Pyxis in qua aſſervatur Euchariſtia. 222. a b

Q

QUADRIPORTICUS. 204. a. 205. a

R

RACHANA, Rachina. 252. b
Raimundi Pictavini mors & elogium. 149. a
Reges Italiæ dicti Rogerius & cæteri Siciliæ Reges. 147. a
Reges vocabant Græci Imperatores Occidentis. 143. b
Rhetoris dignitas in Eccl. CP. 154. a
Rhomphæa. 284. 236. a
Rogerius Cæſar. 143. b
Roma Conſtatinopolitana. 282. b. Vetus *ib.*
Rotæ, lychnuchi. 214
Rubrica. 214. b. 215. a
Ruga. 231. b
Ruſſiæ Principes. 163

S

SAGUM militare. 250. a
Salutatorium. 236. a b
Sapientia, Chriſtus. 287. a
Scanſores. 161. a
Scevophilacium, 236. b
Scyphi. 219.
Secretarium Eccleſiæ. 235. a
Senatorium. 215. b
Servi facti ſua ipſius datione. 266. a
Servi Byzantinis Impp. obnoxii. 256. b
Signa Chriſti Dei. 214. b
Silentium, Silentiarius. 271. a
Solea in Templis. 212. b. 226. b. Lectorum ſedes in Eccl. 232. a
Sortes Sanctorum. 257. a
Sophianæ Ædis altitudo, longitudo, amplitudo, &c. 202. b
Sperare, pro, timere, credere. 246. b
Staſieri Italici. 255. a
Stapedum uſus. *ibid.*
Stapia. *ib.*
Statores. 161. b
Statua Juſtiniani in Auguſteo. 206. Theodoſii M. *ibid.*
Strapatæ ſupplicium. 13. a
Stratoris munus. 161. a
Stratorium. 160. b
Strepa, ſtregua. 155. a. ſtrepam tenere equorum Summi Pontificis de jure tenentur Impp. 160. b
Suffraganei. 154. a b

T

TATICIUS, nobilis Byzantinus.
Templum S. Acacii. 199
S. Agathonici. *ibid.*
S. Alexii. 206
Alexii. 206
Blachernarum. 145. b
S. Demetrii. 262. b
S. Joannis Evang. 254. b
S. Irenes. 200. b
Pantocratoris. 139. b
S. Procopii Mart. 262. b
Tetravellum. 123. b
Theodotus Patr. CP. 245. b
Theodori Stypiotæ conjuratio. 155. b
Thronus Patr. 223. b
Torneamenta apud Græcos. 149. a
Tricorum. 216. b
Triporticus. 216. b
Triumphi Joannis Zimiſcæ & Joannis & Manuelis Comneo. 240. b
Trochleæ ſupplicium. 253. b
Trulla, vel Trullus Ædis Sophianæ. 209. a
Tubæ Imperatoriæ. 256. b
Turcomanni. 257. b
Turris, idem quod Ciborium. 220. b
Turres CP. & earum altitudo. 244. b

V

VALACHI a Romanis orti. 265. a
Vaſa Templi ſervant Diaconi. 236. b
Vaſſalli juriſdictio ceſſabat coram domino. 556. a
Veges. 237
Vela in Catechumenis. 211. a
Vela Altaris. 223. a
Velothyra. 226. a
Veneti pulſi ex ditionibus Græcorum. 487. b. privilegia iis conceſſa ab Impp. *ibid.*
Veſtiarius. 143. a
Veſtes, vela, & aulæa Eccleſiarum. 223. a
Viſſeriæ, hippagines. 166. b
Uladislaus Hungariæ Rex. 139. a
Uladimerus Galitiæ Princeps. 146. b
Umbilicus Eccleſiæ. 233. b
Umbraculum idem quod Ciborium. 219. a 220
Willelmus Rex Siciliæ agnitus a Manuele. 153. b
Willelmus Dux Apuliæ ſtrepam tenet Calliſt. PP. 159. b

X

XERUS Præfectus urbis CP. 147.
Xylocercetæ. 199. b. 230. a

FINIS.

IN-

Digitized by Google

INDEX
GRÆCARUM VOCUM
QUÆ IN NOTIS EXPLICANTUR.

A

Αγία τράπεζα. 218. a
Αγιον φρέαρ. 236. b
Αγέλμη. 143. b
Ακόλυθος. 144. b, 145. a
Αλλάγματα. 236. a
Αμβων. 232. a
Αργύριον δ'ἄτερον. 140. b
Αρχιζούπανος. 148. a
Ασηκρῆτις. 171. b
Ασπαστικὸς οἶκος. 236. a
Αὐλὴ, αὐλαία. 206. b
Αψίς. 217. b

B

Βαμβακόραξ. 24. a
Βασιλικαὶ πύλαι. 233. b
Βηλόθυρον. 226. a
Βῆμα ἀναγνωστῶν. 231. b
Βουργέσιος. 166. a

Γ

Γαρσονοστάσιον. 205. a

Δ

Δεκανικόν. 235. a
Δικάτη, δικατεύειν. 167. a
Δεῖγμα. 150. a
Δεξαμένη. 235. b
Δεσπότης. 157. b
Διακονικόν. 212. b, 234. b
Διδάσκαλος. 154. a
Διδάσκαλος εὐαγγελίων. 154. a
Δικανικόν. 235. a
Δικύμβαλον. 204. a
Δοὺξ, Δοὺξ Μέγας. 166. b
Δρύφακτος. 225. b

E

Ελπίς. 141. b
Εμβαδόν. 205. b
Εμβάτης. 205. b
Εμπίριον. 158. b
Εμφωτον. 209. a
Ενδύτη. 223. a
Ενταλμα. } 161. b
Εντολικά. }
Εντολικάριος. }
Εξέδρα. 223. b. 234. b
Εξάρτησις. 150. a
Εξισωτής. 78. a
Εορταὶ θεόσεπτοι. 215. a
Επιτίμιον. 153. a
Επτάκογχον. 217. a

Εσωνάρθηξ 204. a

Θ

Θάλασσα. 219. a
Θόλος. 209. a
Θρόνος. 223. a
Θύραι μέσαυλοι. 204. b
Θύραι ἅγιαι. 226. a
Θυμιάτης. 206. a

I

Ιωαννῖται. 199. b

K

Καθηγητής. 154. a
Κάγκελος. 225. b
Καλύπτρα. 220. a
Κανδηλάπτης. 214. b
Καντζιλλέριος. 152. a
Κανών. 214. b
Καπηλοδεῖον. 159. a
Κατηχούμενα. 210. b
Κεντηνάριον. 151. b
Κιβώριον. 219. b
Κόγχη. 215.
Κολυμβεῖον. 205. b
Κολυμβήθρα. 234. b
Κοντός. 147. b
Κοχλία. 212. a
Κρατήρ. 219. b
Κρίνον. 220. a
Κειτὲς βῆλα. 165. b
Κύκλος. 217. a
Κυμβαλικῶς. 204. a. 209. a. 211. a

Λ

Λαβύρινθος. 212. a
Λεοντάριον. 225. b
Λίζιος. 142. b

M

Μάκρων. 206. a
Μαΐστωρ Ρητόρων. 153. b
Μητατώριον. 225. a. 235. b
Μεσαύλιον. 204. b
Μεσόμφαλος. 233. b
Μῆλον. 220. a
Μηξόμηλον. 222. a
Μιτατώριον, Μιτάτον. 225. a
Μονόξυλα. 147. b
Μπάνος. 148. b
Μυσῶν λεία. 142. b

N

Ναός. 233. b
Νάρθηξ. 204. a

INDEX GRÆCARUM VOCUM.

O

Οἰκίσκος. 211. b
Ὀμφαλὸς, ὀμφαλὸς τοῦ ναοῦ. 233. b
Ὀπισθάμβωνος εὐχή. 232. b

Π

Παππίας. 163. a
Παράδεισος. 205. a
Παραπίστιον. 210. a
Παραμοναρίειος. 235. b
Περιστερά. 222. b
Πεσσὸς. 217. b. 210. a
Πισσός. 207. b
Πολυκάνδηλον. 215. a
Πύτζη. 146. a
Πριμμικήριος αὐλῆς. 155. b
Πρόδομος. 205. a
Πρόθεσις. 224 b
Πρόθυρα τοῦ ναοῦ. 231. a
Προπύλαιον. 204. b
Προτεμένισμα. 204. b
Προσμονάριος. 235. b. 236. a
Πρόναος. 216. a
Πρωτοασηκρῆτις. 171. b
Πρωτοστράτωρ. 161. a
Πυξίον. 222. a
Πῦρ μηδικός. 168. a
Πῦρ ὑγρός. 157. a
Πῦρ σκευαστός. 163. b
Πῦργος. 220. a

Ρ

Ῥαβδοῦχοι. 235. a
Ῥάκη. 152. b
Ῥήτωρ. 164. a
Ῥύμη. 231. b

Σ

Σιγνόχειρον. 214. b
Σκαλα'. 155. a
Σκευοφυλάκιον. 236. b
Σκυφικῶς. 211. a
Σολέα. 226. b
Σιλτανίκιον. 110. a
Σποδομαντεία. 163. b
Σποδὸν κατασείειν. 163. b
Στράτωρ. 160. b. 161. a
Στρωτής. 160. b
Σιύθρονος. 223. a
Σχετικὴ εἰκόνων προσκυνήσις, [Σχετικῶς. 220. b

Τ

Τεμπλιμαΐστωρ. 156. b
Τετράβηλον. 223. a
Τετράστυλον. 204. b
Τεφραμαντεία. 163. b
Τζυκανιστήριον. 165. b
Τράπεζα ἁγία. 217. a
Τρίκογχον. 217. a
Τρικύμβαλον. 204. a
Τριχίνη. 152. a
Τρίχωρος. 216. b
Τροῦλλος. 209. a. b

Υ

Ὑπαγορεύειν σιλέντιον. 234.
Ὑπερῷα. 210. b

Φ

Φατιμβήριοι. 141. b
Φρέαρ ἅγιον. 233. a
Φρέριοι. 141. a
Φωτιστήριον. 234. b

Χ

Χαλκῆ. 206. b
Χαρτυλάριος. 150. a
Χορός. 233. b
Χρυσόβυλλον. 166. a
Χρυσοχίτων μέλι. 206. a

Ω

Ὡραία πύλη. 234. a
Ὠτίον. 223. a

F I N I S.

CORRIGENTE

D. GEORGIO PATUSSA

ATHENIENSI,

FLANGINIANI SEMINARII

MAGISTRO ET RECTORE.

Digitized by Google

Digitized by Google